The 12th National Graduate Research Conference

Organized by the Graduate School,Ramkhamhaeng University

Five Decades of Ramkhamhaeng University and
Multidsciplinary Approaches under COVID-19 Pandemic

“การประชุมวิชาการระดับชาติ”

เพื่อนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ ๑๒

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

“๕ ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
กับสหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19”

๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๕

ณ มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก

จัดโดย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ
เพื่อนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 12
“5 ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19”

13 มิถุนายน 2565

ณ มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

คำนำ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้จัดการประชุมวิชาการระดับชาติ เพื่อนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 12 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง “5 ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19” ในวันที่ 13 มิถุนายน 2565 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีให้คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ได้แลกเปลี่ยนความรู้ และเผยแพร่ผลงานวิจัยต่อสาธารณชน ตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่กำหนดให้ผลงานวิจัยจะต้องได้รับการตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการ หรือเสนอต่อที่ประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม

สำหรับกิจกรรมในภาคเช้าเป็นการ Live สด ผ่าน Facebook Page รอบรั้ววราม ประกอบด้วย การบรรยายพิเศษทางวิชาการในช่วงแรก โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ปราบใหญ่ อธิการบดีมหาวิทยาลัยรามคำแหง และการบรรยายพิเศษทางวิชาการในช่วงที่สอง หัวข้อ “บทบาทของอาจารย์และนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาภายใต้สถานการณ์ COVID-19” โดย ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. เอนก เหล่าธรรมทัศน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม สำหรับในภาคบ่าย เป็นการนำเสนอผลงานวิจัยของคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และนักศึกษา แยกตามกลุ่มย่อย ผ่านระบบออนไลน์ โดยใช้โปรแกรม Zoom ซึ่งในครั้งนี้มีผู้สนใจส่งบทความเข้าร่วม 104 บทความ โดยมีบทความที่ผ่านการคัดเลือกให้นำเสนอผลงาน 98 บทความ จากสถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ ประกอบด้วย (1) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (3) มหาวิทยาลัยขอนแก่น (4) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก (5) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา (6) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (7) มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (8) โรงเรียนราชินีบน (9) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และ (10) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความรู้ ทัศนะทางวิชาการระหว่างกัน ผู้นำเสนอผลงานจะได้รับประสบการณ์ในการนำเสนอผลงานวิจัย อีกทั้ง ผลงานวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่แล้ว อาจนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ต่อไป

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

คำแนะนำ

- ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ ได้ผ่านการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิทุกฉบับ
- ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์เป็นข้อคิดเห็น ข้อค้นพบของผู้เขียนผลงาน ซึ่งผู้เขียนผลงานดังกล่าวจะเป็นผู้รับผิดชอบในทุกกรณีอันอาจเกิดขึ้นจากผลงานนั้น ๆ
- ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์เป็นผลงานที่ไม่เคยเสนอ หรือกำลังส่งตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการหรือการประชุมวิชาการอื่นใดมาก่อน
- ผลงานวิจัยต้นฉบับที่ตีพิมพ์ได้ผ่านการพิสูจน์อักษรและเครื่องหมายต่าง ๆ โดยผู้เขียนผลงานก่อนการรวมเล่มเป็นเอกสารรายงานการประชุมวิชาการฯ (Proceedings)

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ เพื่อนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ ๑๒
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
"๕ ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19"

๑. หน่วยงานที่รับผิดชอบ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๒. สถานภาพโครงการ : ☑ โครงการเดิม ☐ โครงการใหม่ ☐ โครงการต่อเนื่อง

๓. แผนงาน : บริหารมหาวิทยาลัย งาน : บริหารมหาวิทยาลัย

๔. กิจกรรม : ☐ กิจกรรมหลัก ☐ กิจกรรมรอง ☑ กิจกรรมสนับสนุน ☐ กิจกรรมบูรณาการ
☐ กิจกรรม (โครงการจังหวัด)

๕. หลักการและเหตุผล :

ผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา เป็นองค์ความรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ ดังนั้น การเผยแพร่ผลงานวิจัยต่อสาธารณชน จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนทัศนะทางวิชาการระหว่างกัน และนำผลงานวิจัยไปสู่วิธีปฏิบัติได้

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้พิจารณาถึงคุณค่าและความสำคัญดังกล่าว จึงได้จัดประชุมเชิงวิชาการเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่าง นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และบุคคลทั่วไป ได้เผยแพร่บทความจากผลงานวิจัย ซึ่งเป็นกิจกรรมทางวิชาการหลักกิจกรรมหนึ่งที่บัณฑิตวิทยาลัยได้จัดเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง และตรงตามมาตรฐานการศึกษาอันสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่กำหนดให้ผลงานวิจัยจะต้องได้รับการตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการ หรือเสนอต่อที่ประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม (Proceedings) อีกทั้ง เป็นการจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสสถาปนามหาวิทยาลัยรามคำแหง ครบรอบ ๕๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๔) โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๕ จะจัดการประชุมวิชาการในหัวข้อเรื่อง "๕ ทศวรรษมหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19"

อนึ่ง ผลงานวิจัยที่เผยแพร่ในที่ประชุมวิชาการระดับชาติ ในครั้งนี้ เป็นการนำเสนอบทความวิจัยในที่ประชุมวิชาการโดยบทความฉบับสมบูรณ์ (Full Paper) ได้รับการตีพิมพ์ในรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ (Proceedings) ระดับชาติ ที่มีกองบรรณาธิการจัดทำรายงานฯ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิระดับปริญญาเอกนอกสถาบันเจ้าภาพอย่างน้อยร้อยละ ๒๕ โดยผู้ประเมินบทความเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ และมีบทความจากสถาบันภายนอก อย่างน้อย ๓ หน่วยงาน ซึ่งรวมกันไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๕

๖. ความสัมพันธ์เชื่อมโยงของโครงการ :

บัณฑิตวิทยาลัย	มหาวิทยาลัย
ยุทธศาสตร์ (Strategic) : วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม	**ยุทธศาสตร์ (Strategic) :** วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม
เป้าประสงค์ (Goal) : ผลงานวิจัย นวัตกรรม องคความรู และงานสรางสรรคที่นำไปใชประโยชน (เชิงสาธารณะและเชิงเศรษฐกิจ)	**เป้าประสงค์ (Goal) :** ผลงานวิจัย นวัตกรรม องคความรู และงานสรางสรรคที่นำไปใชประโยชน (เชิงสาธารณะและเชิงเศรษฐกิจ)

บัณฑิตวิทยาลัย	มหาวิทยาลัย
กลยุทธ์ (Strategy) : สงเสริมและสนับสนุนความเข่มแข็งการวิจัยและงานสรางสรรค	**กลยุทธ์ (Strategy) :** สงเสริมและสนับสนุนความเข่มแข็งการวิจัยและงานสรางสรรค

๗. วัตถุประสงค์ของโครงการ :

วัตถุประสงค์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	ระยะเวลา (ปีงบประมาณ)
๑. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้จากผลงานวิจัยของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และบุคคลทั่วไป ๒. เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ทัศนะทางวิชาการระหว่างนักศึกษา คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และบุคคลทั่วไป ๓. เพื่อสร้างเสริมประสบการณ์และพัฒนาทักษะการนำเสนอผลงานวิจัยของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ๔. เพื่อพัฒนาคุณภาพและยกระดับมาตรฐานการวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษาและวงวิชาการอย่างกว้างขวาง	ระดับความพึงพอใจประเมินจากแบบ-สอบถาม จำนวนนักศึกษา คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และบุคคลทั่วไปเข้าร่วมนำเสนอผลงานวิจัย	ระดับความพึงพอใจโดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่า ๔.๓๐ จากคะแนนเต็ม ๕ ของผู้ตอบแบบสอบถาม ๑๐๔ คน	ปีงบประมาณ ๒๕๖๕

๘. ระยะเวลาดำเนินการ :

กำหนดดำเนินงานจัดประชุมใหญ่พร้อมประชุมกลุ่มย่อยแบบออนไลน์ในวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๕

๙. สถานที่ดำเนินโครงการ :

บัณฑิตวิทยาลัย อาคารท่าชัย ชั้น ๓ มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก โดยดำเนินการจัดประชุมใหญ่พร้อมประชุมกลุ่มย่อยผ่านระบบออนไลน์

๑๐. วิธีดำเนินการ :

- การบรรยายพิเศษ โดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ
- การนำเสนอผลงานวิจัยในรูปแบบบรรยาย
- การเผยแพร่ผลงานวิจัยในรายงานการประชุม (Proceedings) ทางระบบออนไลน์

๑๑. วิทยากร :

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน ๒ คน

๑๒. บุคลากร : บุคลากรผู้เข้าร่วมงาน ประกอบด้วย

๑๒.๑ คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัย คณาจารย์ ข้าราชการ
เจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงาน/คณะ/สาขาวิชา (เข้าร่วมโครงการผ่านระบบออนไลน์โดยไม่จำกัดจำนวน)

๑๒.๒ คณะผู้บริหารบัณฑิตวิทยาลัย อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย
หัวหน้าสำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย หัวหน้าฝ่าย
หัวหน้างาน ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย ๖๒ คน

๑๒.๓ ผู้นำเสนอผลงานวิจัย ๑๐๔ คน

๑๓. กิจกรรมย่อยของโครงการ :

รายละเอียดกิจกรรมย่อย	ช่วงระยะเวลา
๑. ประชุมวางแผนดำเนินการและมอบหมายงาน ๒. ขออนุมัติโครงการ ๓. ดำเนินการ ๓.๑ เตรียมการ ๓.๑.๑ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ๓.๑.๒ ติดต่อเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ๓.๑.๓ ประชาสัมพันธ์และทำหนังสือเชิญชวนผู้นำเสนอผลงานวิจัย ทั้งภายในและภายนอก ตลอดจนบุคคลสนใจเข้าร่วมงาน ๓.๑.๔ ผู้นำเสนอผลงานวิจัยลงทะเบียนเข้าร่วมประชุม พร้อมชำระเงินค่าลงทะเบียน ๓.๑.๕ ติดต่อประสานงานกับผู้นำเสนอผลงานวิจัยที่จะเสนอผลงาน ๓.๑.๖ สรรหาผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเพื่อพิจารณากลั่นกรองคุณภาพงานวิจัย ๓.๑.๗ กลั่นกรองคุณภาพงานวิจัย ๓.๒ กิจกรรมประชุมวิชาการแบบออนไลน์ ๓.๒.๑ การบรรยายพิเศษโดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ๓.๒.๒ นำเสนอผลงานวิจัยในรูปแบบบรรยาย แยกตามกลุ่มย่อย ๔. จัดทำต้นฉบับรายงานการประชุมวิชาการ และเผยแพร่ทางระบบออนไลน์ ๕. ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน	ปีงบประมาณ ๒๕๖๕

๑๔. งบประมาณ :

๑๔.๑ แหล่งงบประมาณ : ☐ งบคลัง ☑ งบรายได้ ☐ งบอื่น ๆ

๑๔.๒ กองทุน : ☑ กองทุนทั่วไป ☐ กองทุนเพื่อการศึกษา ☐ กองทุนวิจัย
☐ กองทุนบริการวิชาการ ☐ กองทุนกิจการนักศึกษา
☐ กองทุนพัฒนาบุคลากร ☐ กองทุนบริการสุขภาพ
☐ กองทุนทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ☐ กองทุนสำรอง

๑๕. การติดตามประเมินผล :

๑๕.๑ ประเมินระดับความพึงพอใจต่อการจัดประชุมวิชาการของผู้เข้าร่วมงาน โดยใช้แบบสอบถามฉบับออนไลน์ (google forms) ทันทีเมื่อสิ้นสุดการประชุม

๑๕.๒ สรุปจำนวนผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงานวิจัยจากระบบลงทะเบียนออนไลน์ (google forms)

๑๕.๓ นำผลการประเมินมาพิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดประชุมวิชาการในครั้งต่อไป

๑๖. ผู้รับผิดชอบ :

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

๑๗. ผลผลิต/ผลลัพธ์ของโครงการ :

ผลผลิต/ผลลัพธ์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	ระยะเวลา (ปีงบประมาณ)
ผลผลิต ๑. องค์ความรู้จากผลงานวิจัยได้รับการเผยแพร่ในลักษณะการนำเสนอแบบบรรยายและเผยแพร่รายงานการประชุมวิชาการ (Proceedings) ทางระบบออนไลน์ ๒. ผู้เข้าร่วมการประชุมได้แลกเปลี่ยนความรู้ ทัศนะทางวิชาการ อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในอนาคต ๓. นักศึกษาได้รับประสบการณ์ในการนำเสนอผลงานวิจัย ๔. ผลงานวิจัยที่ได้รับการเผยแพร่แล้ว อาจนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ต่อไป	- ระดับความพึงพอใจประเมินจากแบบสอบถาม - จำนวนนักศึกษา คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และบุคคลทั่วไป เข้าร่วมการนำเสนอผลงานวิจัย	- ระดับความพึงพอใจโดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่า ๔.๓๐ จากคะแนนเต็ม ๕ ของผู้ตอบแบบสอบถาม - ๑๐๔ คน	ปีงบประมาณ ๒๕๖๕

ผลผลิต/ผลลัพธ์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย	ระยะเวลา (ปีงบประมาณ)
ผลลัพธ์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และบุคคลทั่วไปได้นำเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะ และเผยแพร่รายงานการประชุมทางวิชาการ (Proceedings) ทางระบบออนไลน์ ซึ่งผลงานวิจัยได้รับการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรฐานการศึกษา และสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของสำนักงาน-คณะกรรมการการอุดมศึกษา	ร้อยละของผลงานวิจัยของนักศึกษาระดับปริญญาโทและเอก รวมถึงคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และบุคคลทั่วไป ที่นำเสนอต่อที่ประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม (Proceedings) ต่อจำนวนบทความวิจัยทั้งหมดที่สมัครเข้าร่วม	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐	ปีงบประมาณ ๒๕๖๕

บรรณาธิการ กองบรรณาธิการและเจ้าหน้าที่ประจำกองบรรณาธิการ
จัดทำรายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ เพื่อนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา
ครั้งที่ 12 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
“5 ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19”

---

1. รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย ศุภผล	บรรณาธิการที่ปรึกษา
2. อาจารย์ ดร. เกสรี พงษ์สังข์	บรรณาธิการอำนวยการ
3. รองศาสตราจารย์ ดร. อุไร ทองหัวไผ่	บรรณาธิการบริหาร
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กานต์ บุณยะกาญจน	บรรณาธิการวิชาการ
กองบรรณาธิการภายนอก	
5. รองศาสตราจารย์ ดร. ศุภกานต์ พิมลธเรศ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. รองศาสตราจารย์ ดร. สังวรณ์ งัดกระโทก	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
7. รองศาสตราจารย์ ดร. วัชรพล พุทธรักษา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศรัณย์ อินทโกสุม	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร-ลาดกระบัง
9. อาจารย์ ดร. สุพิชฌาย์ ปัญญา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
กองบรรณาธิการภายใน	
10. รองศาสตราจารย์ ดร. สายวรุณ สุนทโรทก	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
11. รองศาสตราจารย์ ดร. กรกฎ นวคุณ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
12. รองศาสตราจารย์สุขสมัย สุทธิบดี	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
13. รองศาสตราจารย์ณัฐชลัยย์ ตรรกวิทูรศักดิ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติศักดิ์ ลักษณา	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรานนท์ คงสง	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พัน ฉัตรไชยยันต์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
17. อาจารย์ ดร. อภิวีร์ อันตรเสน	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
18. อาจารย์ ดร. กิตติ ชุณหศรีวงศ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
19. อาจารย์ ดร. สาโรจน์ นาคจู	มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เจ้าหน้าที่ประจำกองบรรณาธิการจัดทำรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการฯ

1. นางสาวชัชนี ศรแก้ว 2. นางสาวศศิธร ชำนิชลธิศ 3. นายเตวิช โสภณปฏิมา

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลงานวิจัย (บทความ)
โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ เพื่อนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 12
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
“5 ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19”

กลุ่มสาขาวิชาการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระ หวังสัจจะโชค	มหาวิทยาลัยนเรศวร
อาจารย์ ดร. เอกลักษณ์ ไชยภูมี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อาจารย์ ดร. กิตติพศ พุทธิวนิช	มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กลุ่มสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และการพัฒนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิสราภรณ์ เพ็ชร์สุทธิ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์ ดร. สมคิด คำแหง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
อาจารย์สัตวแพทย์หญิง ดร. หนึ่งนุช สายปิ่น	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์ ดร. พงษ์ศักดิ์ ละไมพิศ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์ ดร. หฤษฎ์ นิ่มรักษา	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์จิรเวฐน์ เพ็ชร์สุทธิ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ชุมพล มากทอง	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์ยิ่งยง เมฆลอย	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์อธิปวัฒณ์ อมรปัญญานันท์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กลุ่มสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรานนท์ คงสง	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิรวัลภ์ เรืองช่วย ตู้ประกาย	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
อาจารย์ ดร. พงศกร พรมสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กลุ่มสาขาวิชาวัดผลและบริหารการศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. ยศระวี วายทองคำ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เมษา นวลศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

อาจารย์ ดร. อวิรุทธ์ ฉัตรมาลาทอง	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์ ดร. ชฎาธาร โอษธีศ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์ ดร. พีสสลัลณ์ ธำรงศ์วรกุล	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์ ดร. วรวิชช ภาสาวสุวัศ	สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)
อาจารย์ ดร. ณัฐพล ธิตินานันทกูล	สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)
อาจารย์ ดร. กิตติกันตพงศ์ ศรีบัวนำ	สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)
อาจารย์ ดร. ศรัญญา รณศิริ	สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)
อาจารย์ ดร. มิตภาณี พุ่มกล่อม	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
กลุ่มสาขาวิชาบริหารธุรกิจและเศรษฐศาสตร์	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วสันต์ สกุลกิจกาญจน์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลินี คำเครือ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
อาจารย์ ดร. ประพันธ์ วงศ์บางโพ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์ ดร. ประภัสสร วิเศษประภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
อาจารย์ ดร. อัยรวี วีระพันธ์พงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และภาษาศาสตร์	
รองศาสตราจารย์สมพร ร่วมสุข	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษบา บัวสมบูรณ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นริศ วศินานนท์	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัญวรัชญ์ พูลศรี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Mr. XinHui Lu	Nanjing Tech University Pujiang Institute สาธารณรัฐประชาชนจีน
อาจารย์ ดร. เทวากร คำสัตย์	สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

กลุ่มสาขาวิชาการสอนภาษาไทย

รองศาสตราจารย์ ดร. สุวรรณี ยหะกร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์นพคุณ คุณาชีวะ	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชลธิชา หอมฟุ้ง	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กมลพัทธ์ ใจเยือกเย็น	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
อาจารย์ ดร. ปริญญา ปั้นสุวรรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
อาจารย์ ดร. ปาริชาต โปธิ	มหาวิทยาลัยพะเยา
อาจารย์ ดร. เฉลิมลาภ ทองอาจ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางการนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย (Oral Presentation)

ผ่านระบบออนไลน์ วันที่ 13 มิถุนายน 2565

การประชุมวิชาการระดับชาติฯ ครั้งที่ 12 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

“5 ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19”

กลุ่มสาขาวิชาการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ที่	เวลา	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้นำเสนอผลงาน	สถาบัน
1.	13.00-13.20 น.	บทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าปศุสัตว์ปลอดภัย กรณีศึกษาห้างค้าปลีกสมัยใหม่	นางจุฑารัตน์ พัฒนาทร	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2.	13.20-13.40 น.	ภาพสะท้อนแนวคิดอุดมคติทางการเมือง และการข่มเหงรังแกจากกลุ่มอำนาจรัฐ ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ชุดขบวนการร้อยกรองจากซับแดง ของประเสริฐ จันดำ พ.ศ. 2517	นายตวงศักดา กะตะศิลา	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
3.	13.40-14.00 น.	คริปโทเคอร์เรนซีในเศรษฐกิจการเมืองโลกภายใต้ภาวะสงครามยูเครนและรัสเซีย	นายพรเทพ บูรณกุลไพโรจน์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
4.	14.00-14.20 น.	การเมืองของนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. 2504-2563	นางสาวลลิตภัทร สีเคน[1] รศ. ดร. ศุภชัย ศุภผล[2] รศ. ดร. จักรี ไชยพินิจ[3] ผศ. ดร. กานต์ บุณยะกาญจน[4]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2,3,4]
5.	14.20-14.40 น.	การเมืองของการต่อสู้นโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2563	นางสาวนุชนาท จิรวิภาส[1] รศ. ดร. ศุภชัย ศุภผล[2] รศ. ดร. จักรี ไชยพินิจ[3] ผศ. ดร. กานต์ บุณยะกาญจน[4]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2,3,4]
6.	14.40-15.00 น.	จากเส้นทางสายไหม สู่เส้นทางสายไหมใหม่: ศึกษาเปรียบเทียบยุทธศาสตร์ทางการค้าและการเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีน และผลกระทบที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	นางสาววิภาวี สุวิมลวรรณ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
7.	15.00-15.20 น.	นโยบายต่างประเทศของไทยภายใต้บริบทของการจัดทำความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค	นางสาวสุภกัญญ์ญา เกษชุมพล	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
8.	15.20-15.40 น.	บทบาทและผลประโยชน์ของจีนกับการให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวต่อประเทศไทย	นางสาวนฤมล ทีระฆัง[1] อ. ดร. ภูวเดช ธนิชานนท์[2]	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย[1] มหาวิทยาลัยรามคำแหง[2]

ตารางการนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย (Oral Presentation)
ผ่านระบบออนไลน์ วันที่ 13 มิถุนายน 2565

การประชุมวิชาการระดับชาติฯ ครั้งที่ 12 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
“5 ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19”

กลุ่มสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และการพัฒนา

ที่	เวลา	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้นำเสนอผลงาน	สถาบัน
1.	13.00-13.20 น.	ผลของพืชอาหารที่แตกต่างกันต่อวงจรชีวิตของผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *Spodoptera frugiperda* (J. E. Smith)	นายสหรัฐ เกชาคุปต์[1] ผศ. ดร. มัลลิกา กิลาโส[2]	สถาบันเทคโนโลยี-พระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง[1,2]
2.	13.20-13.40 น.	การใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี	นางสาวชนม์ชนก ตั้งตระกูล[1] ผศ. ดร. พลสราญ สราญรมย์[2] รศ. ดร. เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
3.	13.40-14.00 น.	แนวทางการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดศัตรูข้าวของเกษตรกรผู้ผลิตข้าว อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา	นายวรพล คงศักดิ์ไพบูลย์[1] ผศ. ดร. พลสราญ สราญรมย์[2] รศ. ดร. จินดา ขลิบทอง[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
4.	14.00-14.20 น.	แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในอำเภอ-พนัสนิคม จังหวัดชลบุรี	นางธัญญ์รภัสร์ จงชัยพัฒน์[1] ผศ. ดร. พลสราญ สราญรมย์[2] รศ. บำเพ็ญ เขียวหวาน[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
5.	14.20-14.40 น.	การยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ในจังหวัดนครปฐม	นายนัฐพงษ์ แก้วรัตนชัย[1] ผศ. ดร. พลสราญ สราญรมย์[2] รศ. ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
6.	14.40-15.00 น.	แนวทางพัฒนาการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	นางสาวจารุพรรธน์ เพ็งจันทร์[1] ผศ. ดร. พลสราญ สราญรมย์[2] รศ. ดร. เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
7.	15.00-15.20 น.	แนวทางการส่งเสริมการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานของกลุ่มเกษตรกรบ้านเนินสวนอ้อย อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว	นายณรงค์ศักดิ์ ศรีสุวอ[1] ผศ. ดร. พลสราญ สราญรมย์[2] รศ. ดร. สุนันท์ สีสังข์[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
8.	15.20-15.40 น.	ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตพืชผักปลอดภัยภายในโรงเรือนของเกษตรกรในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม	นางสาวพิชญาภา พงษ์พัว[1] ผศ. ดร. พลสราญ สราญรมย์[2] รศ. ดร. สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
9.	15.40-16.00 น.	แนวทางการส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดลำพูน	นางศิริกร ศรีทองคำ[1] รศ. ดร. สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[2] รศ. บำเพ็ญ เขียวหวาน[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
10.	16.00-16.20 น.	การผลิตและความต้องการในการส่งเสริมการผลิตทุเรียนตามมาตรฐานการส่งออกของเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน อำเภอเมือง จังหวัดตราด	นายกฤษณะ จันทะนรารักษ์[1] ผศ. ดร. พลสราญ สราญรมย์[2] รศ. ดร. สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]

ตารางการนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย (Oral Presentation)

ผ่านระบบออนไลน์ วันที่ 13 มิถุนายน 2565

การประชุมวิชาการระดับชาติฯ ครั้งที่ 12 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

“5 ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19”

กลุ่มสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และการพัฒนา

ที่	เวลา	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้นำเสนอผลงาน	สถาบัน
1.	13.00-13.20 น.	แนวทางการส่งเสริมการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกร อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย	ว่าที่ร้อยตรีหญิง หทัยรัตน์ ปิงคำ[1] ผศ. ดร. นารีรัตน์ สีระสาร[2] รศ. บำเพ็ญ เขียวหวาน[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
2.	13.20-13.40 น.	การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการดำเนินงานตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของกรมพัฒนาที่ดิน	นางสาวพวงพิศ พันธ์สำโรง[1] ผศ. ดร. พลสราญ สราญรมย์[2] รศ. ดร. สุนันท์ สีสังข์[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
3.	13.40-14.00 น.	แนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ผึ้งโพรง อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา	นางสาวสุนิษา เจริญวรนาท[1] รศ. บำเพ็ญ เขียวหวาน[2] ผศ. ดร. พลสราญ สราญรมย์[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
4.	14.00-14.20 น.	แนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยแปลงใหญ่ อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่	นางสาวสุพรรณี ใจมูล[1] รศ. บำเพ็ญ เขียวหวาน[2] ผศ. ดร. นารีรัตน์ สีระสาร[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
5.	14.20-14.40 น.	แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย	นางสาวนวพร ชอบเดิน[1] รศ. บำเพ็ญ เขียวหวาน[2] รศ. ดร. สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
6.	14.40-15.00 น.	แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตรในจังหวัดพะเยา	นายอัครินทร์ ธนันต์ชัยเลิศ[1] รศ. บำเพ็ญ เขียวหวาน[2] รศ. ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
7.	15.00-15.20 น.	การส่งเสริมการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส	นายเอนก ศรีชาติ[1] รศ. ดร. เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ[2] รศ. ดร. จินดา ขลิบทอง[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
8.	15.20-15.40 น.	แนวทางการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี	นางสาวพัชรินทร์ ธนกุลเศรษฐ์[1] รศ. บำเพ็ญ เขียวหวาน[2] รศ. ดร. สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
9.	15.40-16.00 น.	แนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย	นางสาวนฤมล กันหา[1] รศ. ดร. สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[2] รศ. บำเพ็ญ เขียวหวาน[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
10.	16.00-16.20 น.	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกรจังหวัดเชียงใหม่	นายคมสัน สุวรรณเลิศ[1] รศ. บำเพ็ญ เขียวหวาน[2] รศ.ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]

ตารางการนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย (Oral Presentation)

ผ่านระบบออนไลน์ วันที่ 13 มิถุนายน 2565

การประชุมวิชาการระดับชาติฯ ครั้งที่ 12 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

“5 ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19”

กลุ่มสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และการพัฒนา

ที่	เวลา	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้นำเสนอผลงาน	สถาบัน
1.	13.00-13.20 น.	แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี	นายชัยวัฒน์ อุยานันท์[1] รศ. ดร. สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[2] รศ. ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
2.	13.20-13.40 น.	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี	นางสาวจิตสุภา บิดาทอง[1] รศ. ดร. สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[2] ผศ. ดร. พลสราญ สราญรมย์[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
3.	13.40-14.00 น.	แนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี	นางสาวพรศิริ ลายไม้[1] รศ. ดร. สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[2] รศ. บำเพ็ญ เขียวหวาน[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
4.	14.00-14.20 น.	การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ในอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี	นายธนบรรณ รอดเพชร[1] รศ. ดร. สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[2] รศ. ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]
5.	14.20-14.40 น.	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ตำบลห้วยลึก อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา	นางสาวณิชาภา บางพงษ์[1] รศ. บำเพ็ญ เขียวหวาน[2] รศ. ดร. สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[3]	มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช[1,2,3]

กลุ่มสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์

ที่	เวลา	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้นำเสนอผลงาน	สถาบัน
6.	14.40-15.00 น.	ปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าในโครงการก่อสร้างทางของสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6	นายกฤตภาส บุญรังษี[1] รศ. ดร. ดีบุญ เมธากุลชาติ[2] รศ. วัชรินทร์ วิทยกุล[3]	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์[1,2,3]
7.	15.00-15.20 น.	การคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาด้านงานควบคุมการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งของกรมโยธาธิการและผังเมือง โดยกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์	นายณัชพล ศิลป์สวัสดิ์[1] รศ. วัชรินทร์ วิทยกุล[2] รศ. ดร. ดีบุญ เมธากุลชาติ[3]	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์[1,2,3]
8.	15.20-15.40 น.	การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานและบำรุงรักษาเครื่องจักรขึ้นรูปท่ออลูมิเนียมในโรงงานผลิตท่อแอร์รถยนต์	นายทองวัน โพธิบาย[1] ผศ. ดร. เลิศเลขา ศรีรัตนะ[2] ผศ. ดร. กฤษดา พิศลยบุตร[3] อ. ดร. บุญธรรม หาญพาณิชย์[4]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2,3,4]
9.	15.40-16.00 น.	การจัดลำดับความสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย โดยใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ AHP: กรณีศึกษาแขวงทางหลวงชนบทอุดรธานี	นายไชยนันต์ ไตรดำรง[1] รศ. วัชรินทร์ วิทยกุล3[2] รศ. ร.อ. พิพัฒน์ สอนวงษ์[3]	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์[1,2,3]

ตารางการนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย (Oral Presentation)
ผ่านระบบออนไลน์ วันที่ 13 มิถุนายน 2565
การประชุมวิชาการระดับชาติฯ ครั้งที่ 12 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
“5 ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19”

กลุ่มสาขาวิชาบริหารธุรกิจและเศรษฐศาสตร์

ที่	เวลา	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้นำเสนอผลงาน	สถาบัน
1.	13.00-13.20 น.	กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	อ. วัชราภรณ์ ขายม[1] อ. ดร. สรวงภรณ์ สัจภาพพิชิต[2] อ. ณัฐกรณ์ กานคาน[3] ผศ. ประวิทย์ พุ่มพา[4]	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี-ราชมงคลตะวันออก[1,2,3,4]
2.	13.20-13.40 น.	ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด	นางสาวอลินลักษณ์ ดาวธง[1] อ. ดร. ประพันธ์ วงศ์บางโพ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
3.	13.40-14.00 น.	องค์กรแห่งความสุขในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน)	นางสาวผกามาศ เครือศรี[1] อ. ดร. ประพันธ์ วงศ์บางโพ[2] รศ. วัชรากรณ์ ชีวโศภิษฐ[3]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2,3]
4.	14.00-14.20 น.	การศึกษาสาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาจำนวนผู้เปิดใช้บัญชี Digital Savings ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ-พาร์ค กาญจนาภิเษก มีผลการดำเนินงานต่ำ	นางสาวปัทมา กาญจนวงศ์[1] อ. ดร. ผุสดี พลสารัมย์[2]	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย[1,2]
5.	14.20-14.40 น.	การศึกษาปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสิน กรณีศึกษาผู้ใช้บริการธนาคารในพื้นที่ออมสินกรุงเทพมหานคร	นายพีระพัชร ชูสุข[1] อ. ดร. ศิริรัตน์ รัตนพิทักษ์[2]	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย[1,2]
6.	14.40-15.00 น.	การส่งผ่านราคาปาล์มน้ำมันที่ไม่สมมาตรในตลาดปาล์มน้ำมันของไทย	นางสาวยุพยง นามวงษา[1] ผศ. ดร. อภิชาต ตะลุณเพชรย์[2] ผศ. ดร. กุลภา กุลดิลก[3]	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์[1,2,3]
7.	15.00-15.20 น.	การศึกษาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อเพิ่มจำนวนการทำประกันชีวิตรายสามัญของธนาคารออมสินสาขาเดอะพาซิโอ-พาร์ค กาญจนาภิเษก	นางสาวสุทธิดา วงศ์ไชย[1] อ. ดร. อารดา มหามิตร[2]	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย[1,2]
8.	15.20-15.40 น.	ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของ SHEIN	นางสาววิภาวี มะชัย[1] ผศ. ดร. ณัฐพงษ์ เตชะรัตนเสฏฐ์[2] รศ. ดร. วนิดา สุวรรณนิพนธ์[3]	มหาวิทยาลัยราชภัฏ-สวนสุนันทา[1,2,3]
9.	15.40-16.00 น.	การรับรู้คุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่	นายพลกฤต สว่างเมฆ[1] รศ. ดร. วนิดา สุวรรณนิพนธ์[2] ผศ. ดร. ณัฐพงษ์ เตชะรัตนเสฏฐ์[3]	มหาวิทยาลัยราชภัฏ-สวนสุนันทา[1,2,3]
10.	16.00-16.20 น.	แนวทางการแก้ปัญหาการลดลงของจำนวนลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ของธนาคารออมสินภาค 11 ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรน่า (COVID-19)	นายธนันพัชร หงษ์ทอง[1] อ. ดร. นารี วงศ์เลิศคุณากร[2]	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย[1,2]

ตารางการนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย (Oral Presentation)
ผ่านระบบออนไลน์ วันที่ 13 มิถุนายน 2565
การประชุมวิชาการระดับชาติฯ ครั้งที่ 12 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
“5 ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19”

กลุ่มสาขาวิชาวัดผลและบริหารการศึกษา

ที่	เวลา	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้นำเสนอผลงาน	สถาบัน
1.	13.00-13.20 น.	ผลของการพัฒนาแบบสอบถามการถูกกลั่นแกล้งสำหรับเด็กวัยรุ่นไทย	นางสาวสุธิดา สุวรรณราช[1] รศ. ดร. ชลิดา ธนัฐธีรกุล[2]	มหาวิทยาลัยขอนแก่น[1,2]
2.	13.20-13.40 น.	การศึกษาการพัฒนาบัณฑิตและคุณลักษณะบัณฑิตระดับปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21	นายสุทธิราช ตาดพริ้ง[1] ผศ. ดร. กมลทิพย์ ศรีหาเศษ[2] อ. ดร. พนิดา พานิชวัฒนะ[3]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2,3]
3.	13.40-14.00 น.	การศึกษาการบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ	นายชนาวีร์ ศรีหนู[1] ผศ. ดร. กมลทิพย์ ศรีหาเศษ[2] อ. ดร. พนิดา พานิชวัฒนะ[3]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2,3]
4.	14.00-14.20 น.	ความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร	นางสาวเครือฟ้า พิมพ์เสงี่ยม[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
5.	14.20-14.40 น.	ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัด-สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1	นางสาวสุดารัตน์ นาคแท้[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
6.	14.40-15.00 น.	ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2	นายวิเชียร เผ้าอาจ[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
7.	15.00-15.20 น.	ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือ-เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ	นางสาวสุธาสินี คำทะเนตร[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
8.	15.20-15.40 น.	ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี	นางสาวณัฐปวีณ์ ปานบุดดา[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
9.	15.40-16.00 น.	ความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี	นายวุฒิชัย พันธ์ทรัพย์[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
10.	16.00-16.20 น.	การพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร	นางสาวกวินนา เดชาอภินันท์[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
11.	16.20-16.40 น.	ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี	นายวิชญ์ วิชญปัญญากุล[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]

ตารางการนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย (Oral Presentation)

ผ่านระบบออนไลน์ วันที่ 13 มิถุนายน 2565

การประชุมวิชาการระดับชาติฯ ครั้งที่ 12 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

“5 ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19”

กลุ่มสาขาวิชาวัดผลและบริหารการศึกษา

ที่	เวลา	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้นำเสนอผลงาน	สถาบัน
1.	13.00-13.20 น.	การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยการนำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน บูรณาการกับวิชาวิทยาการคำนวณและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชินีบน	นางสาววัชรียา ผลเจริญ[1] นางสาวนันทนัช โกยทอง[2]	โรงเรียนราชินีบน[1,2]
2.	13.20-13.40 น.	การพัฒนาทักษะการดุลสมการเคมีโดยใช้ Application ChemEQ Game ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราชินีบน	นางสาวภัศรา เปลี่ยนอร่าม	โรงเรียนราชินีบน
3.	13.40-14.00 น.	การศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (covid-19)	นางสาวภีราภรณ์ บุญทอง[1] ผศ. ดร. กมลทิพย์ ศรีหาเศษ[2] อ. ดร. พนิดา พานิชวัฒนะ[3]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2,3]
4.	14.00-14.20 น.	การศึกษาการเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง	นางสาวอนุธิดา รักเล่ง[1] ผศ. ดร. กมลทิพย์ ศรีหาเศษ[2] อ. ดร. พนิดา พานิชวัฒนะ[3]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2,3]
5.	14.20-14.40 น.	สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2	นายเสกสรร เพ็งแสงทอง[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
6.	14.40-15.00 น.	ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร	นางสาวปัทมา ศรีสะอาด[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
7.	15.00-15.20 น.	การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2	นางสาวน้ำฝน จันทนะ[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
8.	15.20-15.40 น.	คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร	นางสาวสุพาณี รัตนนท์[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
9.	15.40-16.00 น.	การศึกษาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร	นางสาวสุภารัตน์ กุมมาร[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
10.	16.00-16.20 น.	การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร	นางสาวอภิญญา จันทมิพ[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
11.	16.20-16.40 น.	การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง	นางสาวศราลักษณ์ เรืองน้อย[1] รศ. ดร. ชนมณี ศิลานุกิจ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]

ตารางการนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย (Oral Presentation)

ผ่านระบบออนไลน์ วันที่ 13 มิถุนายน 2565

การประชุมวิชาการระดับชาติฯ ครั้งที่ 12 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

“5 ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19”

กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และภาษาศาสตร์

ที่	เวลา	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้นำเสนอผลงาน	สถาบัน
1.	13.00-13.20 น.	การศึกษาบทบรรยายฉากวรรณกรรมแปลจีนเรื่องขุนเขาแห่งจิตวิญญาณตามคุณค่าโวหารการประพันธ์	นางสาวกนกอร บุญเพ็ง	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2.	13.20-13.40 น.	การแปลภาษาจีน-ไทย ศึกษาการปรับบทแปลข่าวสายทหาร	นาวาโท ชวาล ตมิศานนท์[1] รศ. เสาวภาคย์ วรลัคนากุล[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
3.	13.40-14.00 น.	การแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย	นางชมัยพร สุวรรณสุขสันติ[1] ผศ. ดร. สุภัทรา บุญปัญญโรจน์[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
4.	14.00-14.20 น.	ภาพสะท้อนด้านคติชนวิทยาจากนวนิยายเรื่องโรงครู	นางสาวกรรณิการ์ วิเชียรพร[1] ผศ. ดร. สุภัทรา บุญปัญญโรจน์[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
5.	14.20-14.40 น.	ความเชื่อและพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อการสักการบูชาพญานาค วัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี	นางสุรีรัตน์ บุตรชา	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
6.	14.40-15.00 น.	สวดคฤหัสถ์ กรณีศึกษา คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์	นายมหิทธิ เบ้าพิมพา	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
7.	15.00-15.20 น.	แนวคิดผู้หญิงสมัยใหม่ในนวนิยายชุด “นักสืบสตรีศรีอยุธยา”	นายชญานนท์ ชมดี[1] ผศ. ดร. สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
8.	15.20-15.40 น.	การปรับตัวของทหารเกณฑ์กะเทยในค่ายทหาร	นางสาวพรสวรรค์ ด้วงช้าง[1] ผศ. ดร. ธีระนันท์ วิชัยดิษฐ[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]

ตารางการนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย (Oral Presentation)
ผ่านระบบออนไลน์ วันที่ 13 มิถุนายน 2565

การประชุมวิชาการระดับชาติฯ ครั้งที่ 12 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
“5 ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19”

กลุ่มสาขาวิชาการสอนภาษาไทย

ที่	เวลา	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้นำเสนอผลงาน	สถาบัน
1.	13.00-13.20 น.	การพัฒนาความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องด้วยเทคนิค Think pair share ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน	นายทรงสิทธิ์ คำพันธ์[1] อ. ดร. สง่า วงค์ไชย[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
2.	13.20-13.40 น.	การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ด้วยการจัดการเรียนรู้ แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาลเมืองสวรรคโลก	นายนัฐพล มิสละ[1] อ. ดร. สง่า วงค์ไชย[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
3.	13.40-14.00 น.	การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค OK5R ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม	นายสาววรางคณา กันตา[1] อ. ดร. สง่า วงค์ไชย[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
4.	14.00-14.20 น.	การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	นางสาวอ้อยทิพย์ แสงสุดตา[1] อ. ดร. สง่า วงค์ไชย[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
5.	14.20-14.40 น.	ผลการใช้รูปแบบมโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย	นายเจตรินทร์ ขาวนุ้ย[1] อ. ดร. สง่า วงค์ไชย[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
6.	14.40-15.00 น.	ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี GPAS ที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี	นางสาวรุ่งอรุณ โทธรรม[1] อ. ดร. สง่า วงค์ไชย[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
7.	15.00-15.20 น.	ผลของการใช้วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ที่มีต่อทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	นายปุณยภัทร ภูจอมแก้ว	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
8.	15.20-15.40 น.	ผลของการใช้เทคนิคการสอน KWL Plus ที่มีต่อทักษะการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	นางสาวสุวิภา เข็มมณฑา	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
9.	15.40-16.00 น.	ผลของการใช้วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	นางสาววาสนา เกาะสินธุ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
10.	16.00-16.20 น.	ผลของการใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ที่มีต่อทักษะการเขียนเรียงความของสามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสานฝัน (นามสมมติ) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564	พระคมศร สินทร	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
11.	16.20-16.40 น.	ผลของการใช้วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิริยะ (นามสมมติ) ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2564	พระมหาสิริมงคล ศรีมันตะ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตารางการนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย (Oral Presentation)

ผ่านระบบออนไลน์ วันที่ 13 มิถุนายน 2565

การประชุมวิชาการระดับชาติฯ ครั้งที่ 12 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง

“5 ทศวรรษ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กับ สหวิทยาการภายใต้สถานการณ์ COVID-19”

กลุ่มสาขาวิชาการสอนภาษาไทย

ที่	เวลา	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้นำเสนอผลงาน	สถาบัน
1.	13.00-13.20 น.	ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ที่มีต่อความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวิชากร	นางสาวพัชรินทร์ ทรงวาจา[1] อ. ดร. สง่า วงค์ไชย[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
2.	13.20-13.40 น.	การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	นางสาวสุชาดา อาวรุณ[1] อ. ดร. สง่า วงค์ไชย[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
3.	13.40-14.00 น.	ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ดที่มีต่อความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	นางสาวรัตนวดี พังแสงสุ[1] อ. ดร. สง่า วงค์ไชย[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
4.	14.00-14.20 น.	ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R ที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	นางสาววิไลลักษณ์ คำโพธิ์[1] อ. ดร. สง่า วงค์ไชย[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
5.	14.20-14.40 น.	การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์	นางสาวภรณ์ทิพย์ จานทองคำ[1] อ. ดร. สง่า วงค์ไชย[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
6.	14.40-15.00 น.	ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพีที่มีต่อความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	นางสาวนฤมล ศรีบัวโรย[1] อ. ดร. สง่า วงค์ไชย[2]	มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1,2]
7.	15.00-15.20 น.	ผลของการใช้รูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	นางสาวปริญฑิกา ดารุนิกร	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
8.	15.20-15.40 น.	ผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	นายฐภัทรสกรรจ์ ปุญญธรพัฒนะกุล	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
9.	15.40-16.00 น.	ผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	นางสาวเกษราภรณ์ ออมชมภู	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
10.	16.00-16.20 น.	ผลของการใช้เทคนิคการสอน KWLH Plus ที่มีต่อทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสุคันธชาติ-วิทยา (นามสมมติ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี-ระยอง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564	นางสาวกมลทิพย์ นาชัยทอง	มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สารบัญ

หน้า

กลุ่มสาขาวิชาการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

บทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าปศุสัตว์ปลอดภัย กรณีศึกษาห้างค้าปลีกสมัยใหม่ 1
จุฑารัตน์ พัฒนาทร

ภาพสะท้อนแนวคิดอุดมคติทางการเมือง และการข่มเหงรังแกจากกลุ่มอำนาจรัฐ ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ชุดขบวนการร้อยกรองจากซับแดง ของประเสริฐ จันดำ พ.ศ.2517 10
ตวงศักดา กะตะศิลา

คริปโทเคอร์เรนซีในเศรษฐกิจการเมืองโลกภายใต้ภาวะสงครามยูเครนและรัสเซีย 21
พรเทพ บูรณกุลไพโรจน์

การเมืองของนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ.2504-2563 31
ลลิตภัทร สีเคน, ศุภชัย ศุภผล, จักรี ไชยพินิจ และกานต์ บุญยะกาญจน

การเมืองของการต่อสู้นโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2560-2563 42
นุชนาท จิรวิภาส, ศุภชัย ศุภผล, จักรี ไชยพินิจ และกานต์ บุญยะกาญจน

จากเส้นทางสายไหม สู่เส้นทางสายไหมใหม่: ศึกษาเปรียบเทียบยุทธศาสตร์ทางการค้าและการเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีน และผลกระทบที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 54
วิภาวี สุวิมลวรรณ

นโยบายต่างประเทศของไทยภายใต้บริบทของการจัดทำความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค 66
สุภกัญญ์ญา เกษชุมพล

บทบาทและผลประโยชน์ของจีนกับการให้การช่วยเหลือด้านพิบัติแผ่นดินไหวต่อประเทศไทย 77
นฤมล ทีระมัง และภูวเดช ธนิชานนท์

กลุ่มสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และการพัฒนา

ผลของพืชอาหารที่แตกต่างกันต่อวงจรชีวิตของผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *Spodoptera frugiperda* (J.E.Smith) 91
สหรัฐ เกษาคุปต์ และมัลลิกา กิลาโส

การใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี 99
ชนม์ชนก ตั้งตระกูล, พลสราญ สราญรมย์ และเฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ

แนวทางการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดศัตรูข้าวของเกษตรกรผู้ผลิตข้าว อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา 109
วรพล คงศักดิ์ไพบูลย์, พลสราญ สราญรมย์ และจินดา ขลิบทอง

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี 120
ธัญญ์รภัสร์ จงชัยพัฒน์, พลสราญ สราญรมย์ และบำเพ็ญ เขียวหวาน

การยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ในจังหวัดนครปฐม 130
นัฐพงษ์ แก้วรัตนชัย, พลสราญ สราญรมย์ และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ

แนวทางพัฒนาการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 138
จารุพรรธน์ เพ็งจันทร์, พลสราญ สราญรมย์ และเฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ

แนวทางการส่งเสริมการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานของกลุ่มเกษตรกร บ้านเนินสวนอ้อย อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว 148
ณรงค์ศักดิ์ ศรีสุวอ, พลสราญ สราญรมย์ และสุนันท์ สีสังข์

ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตพืชผักปลอดภัยภายในโรงเรือนของเกษตรกร ในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม 158
พิชญาภา พงษ์พัว, พลสราญ สราญรมย์ และสินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม

แนวทางการส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดลำพูน 168
ศิริกร ศรีทองคำ, สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม และบำเพ็ญ เขียวหวาน

การผลิตและความต้องการในการส่งเสริมการผลิตทุเรียนตามมาตรฐานการส่งออก ของเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน อำเภอเมือง จังหวัดตราด 179
กฤษณะ จันทะนารักษ์, พลสราญ สราญรมย์ และสินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม

แนวทางการส่งเสริมการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกร อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย 186
หทัยรัตน์ ปิงคำ, นารีรัตน์ สีระสาร และบำเพ็ญ เขียวหวาน

การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการดำเนินงานตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ของกรมพัฒนาที่ดิน 196
พวงพิศ พันธ์สำโรง, พลสราญ สราญรมย์ และสุนันท์ สีสังข์

แนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ผึ้งโพรง อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา 204
สุนิษา เจริญวรนาท, บำเพ็ญ เขียวหวาน และพลสราญ สราญรมย์

แนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยแปลงใหญ่ อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ 214
สุพรรณี ใจมูล, บำเพ็ญ เขียวหวาน และนารีรัตน์ สีระสาร

แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย 224
นวพร ชอบเดิน, บำเพ็ญ เขียวหวาน และสินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม

แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตรในจังหวัดพะเยา 234
อัครินทร์ ธนันต์ชัยเลิศ, บำเพ็ญ เขียวหวาน และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ

การส่งเสริมการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส 244
เอนก ศรีชาติ, เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ และจินดา ขลิบทอง

แนวทางการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี 254
พัชรินทร์ ธนกุลเศรษฐ์, บำเพ็ญ เขียวหวาน และสินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม

แนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย 265
นฤมล กันหา, สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม และบำเพ็ญ เขียวหวาน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร จังหวัดเชียงใหม่ 275
คมสัน สุวรรณเลิศ, บำเพ็ญ เขียวหวาน และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี 285
ชัยวัฒน์ อุยานันท์, สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ 295
จิตสุภา บิดาทอง, สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม และพลสราญ สราญรมย์

แนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี 305
พรศิริ ลายไม้, สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม และบำเพ็ญ เขียวหวาน

การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ในอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี 315
ธนบรรณ รอดเพชร, สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ตำบลห้วยลึก อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา 326
ณิชาภา บางพงษ์, บำเพ็ญ เขียวหวาน และสินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม

กลุ่มสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์

ปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าในโครงการก่อสร้างทางของสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 336
กฤตภาส บุญรังษี, ดีบุญ เมธากุลชาติ และวัชรินทร์ วิทยกุล

การคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาด้านงานควบคุมการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งของกรมโยธาธิการและผังเมืองโดย กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ 347
ณัชพล ศิลป์สวัสดิ์, วัชรินทร์ วิทยกุล และดีบุญ เมธากุลชาติ

การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานและบำรุงรักษาเครื่องจักรขึ้นรูปท่ออลูมิเนียมในโรงงานผลิตท่อแอร์รถยนต์ 357
ทองวัน โพธิบาย, เลิศเลขา ศรีรัตนะ, กฤษดา พิศลยบุตร และบุญธรรม หาญพาณิชย์

การจัดลำดับความสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่ายโดยใช้ กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ AHP: กรณีศึกษาแขวงทางหลวงชนบทอุดรธานี 367
ไชยนันต์ ไตรดำรง, วัชรินทร์ วิทยกุล และพิพัฒน์ สอนวงษ์

กลุ่มสาขาวิชาบริหารธุรกิจและเศรษฐศาสตร์

กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 380
วัชราภรณ์ ขายม, สรวงภรณ์ สัจภาพพิชิต, ณัฐกรณ์ กานคาน และประวิทย์ พุ่มพา

ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด 391
อลินลักษณ์ ดาวธง และประพันธ์ วงศ์บางโพ

องค์กรแห่งความสุขในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) 401
ผกามาศ เครือศรี, ประพันธ์ วงศ์บางโพ และวัชราภรณ์ ชีวโสภิษฐ

การศึกษาสาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาจำนวนผู้เปิดให้บัญชี Digital Savings ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก มีผลการดำเนินงานต่ำ 412
ปัทมา กาญจนวงศ์ และผุสดี พลสารัมย์

การศึกษาปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชัน ธนาคารออมสิน กรณีศึกษาผู้ใช้บริการธนาคารในพื้นที่ออมสินกรุงเทพมหานคร 423
พีระพัชร ชูสุข และศิริรัตน์ รัตนพิทักษ์

การส่งผ่านราคาปาล์มน้ำมันที่ไม่สมมาตรในตลาดปาล์มน้ำมันของไทย 433
ยุพยง นามวงษา, อภิชาต ดะลุณเพชย์ และกุลภา กุลดิลก

การศึกษาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อเพิ่มจำนวนการทำประกันชีวิตรายสามัญของธนาคารออมสินสาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก 446
สุทธิดา วงศ์ไชย และอารดา มหามิตร

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มมอีคอมเมิร์ซของ SHEIN 456
วิภาวี มะชัย, รัฐพงษ์ เตชะรัตนเสฏฐ์ และวนิดา สุวรรณนิพนธ์

การรับรู้คุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ 467
พลกฤต สว่างเมฆ, วนิดา สุวรรณนิพนธ์ และณัฐพงษ์ เตชะรัตนเสฏฐ์

แนวทางการแก้ปัญหาการลดลงของจำนวนลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Streel Food ธนาคารออมสินภาค 11 ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) 477
ธนันพัชร หงษ์ทอง และนารี วงศ์เลิศคุณากร

กลุ่มสาขาวิชาวัดผลและบริหารการศึกษา

ผลของการพัฒนาแบบสอบถามการถูกกลั่นแกล้งสำหรับเด็กวัยรุ่นไทย 483
สุธิดา สุวรรณราช และชลิดา ธนัฐธีรกุล

การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยการนำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน บูรณาการกับวิชาวิทยาการคำนวณและเทคโนโลยีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชินีบน 495
วัชรียา ผลเจริญ และนันทนัช โกยทอง

การพัฒนาทักษะการดุลสมการเคมีโดยใช้ Application ChemEQ Game ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราชินีบน 505
ภัศรา เปลี่ยนอร่าม

การศึกษาการพัฒนาบัณฑิตและคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 514
สุทธิราช ตาดพริ้ง, กมลทิพย์ ศรีหาเศษ และพนิดา พานิชวัฒนะ

การศึกษาการบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ 524
ชนาวีร์ ศรีหนู, กมลทิพย์ ศรีหาเศษ และพนิดา พานิชวัฒนะ

ความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 535
เครือฟ้า พิมพ์เสงี่ยม และชนมณี ศิลานุกิจ

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สมุทรปราการ เขต 1 545
สุดารัตน์ นาคแท้ และชนมณี ศิลานุกิจ

ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ 555
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 2
วิเชียร เผ้าอาจ และชนมณี ศิลานุกิจ
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ 565
สุธาสินี คำทะเนตร และชนมณี ศิลานุกิจ
ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร 576
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
ณัฐปวีณ์ ปานบุดดา และชนมณี ศิลานุกิจ
ความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร 587
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
วุฒิชัย พันธ์ทรัพย์ และชนมณี ศิลานุกิจ
การพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน 596
สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร
กวินนา เดชาอภินันท์ และชนมณี ศิลานุกิจ
ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสหวิทยาเขตปิยมิตร 606
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
วิชญ์ วิชญปัญญากุล และชนมณี ศิลานุกิจ
การศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง 616
ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)
ภีราภรณ์ บุญทอง, กมลทิพย์ ศรีหาเศษ และพนิดา พานิชวัฒนะ
การศึกษาการเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ 625
โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง
อนุธิดา รักเล่ง, กมลทิพย์ ศรีหาเศษ และพนิดา พานิชวัฒนะ
สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา 635
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
เสกสรร เพ็งแสงทอง และชนมณี ศิลานุกิจ
ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร 645
ปัทมา ศรีสะอาด และชนมณี ศิลานุกิจ
การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย 655
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
น้ำฝน จันทนะ และชนมณี ศิลานุกิจ
คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร 665
สุพาณี รัตนนท์ และชนมณี ศิลานุกิจ
การศึกษาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร 675
สุภารัตน์ กุมมาร และชนมณี ศิลานุกิจ

การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร 685
อภิญญา จันทมิฬ และชนมณี ศิลานุกิจ

การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง 696
ศราลักษณ์ เรืองน้อย และชนมณี ศิลานุกิจ

กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และภาษาศาสตร์

การศึกษาบทบรรยายฉากวรรณกรรมแปลจีน เรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณตามคุณค่าโวหารการประพันธ์ 706
กนกอร บุญเพ็ง

การแปลภาษาจีน-ไทย ศึกษาการปรับบทแปลข่าวสายทหาร 715
ชวาล ตมิศานนท์ และเสาวภาคย์ วรลัคนากุล

การแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย 725
ชมัยพร สุวรรณสุขสันติ และสุภัทรา บุญปัญญโรจน์

ภาพสะท้อนด้านคติชนวิทยาจากนวนิยาย เรื่อง โรงครู 735
กรรณิการ์ วิเชียรพร และสุภัทรา บุญปัญญโรจน์

ความเชื่อและพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อการสักการบูชาพญานาค วัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี 745
สุรีรัตน์ บุตรชา

สวดคฤหัสถ์ กรณีศึกษา คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ 753
มหิทธิ เบ้าพิมพา

แนวคิดผู้หญิงสมัยใหม่ในนวนิยายชุด "นักสืบสตรีศรีอยุธยา" 761
ชญานนท์ ชมดี และสหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ

การปรับตัวของทหารเกณฑ์กะเทยในค่ายทหาร 771
พรสวรรค์ ด้วงช้าง และธีระนันท์ วิชัยดิษฐ

กลุ่มสาขาวิชาการสอนภาษาไทย

การพัฒนาความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องด้วยเทคนิค Think Pair Share ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 780
ทรงสิทธิ์ คำพันธ์ และสง่า วงค์ไชย

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาลเมืองสวรรคโลก 792
นัฐพล มิสละ และสง่า วงค์ไชย

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค OK5R ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม 806
วรางคณา กันตา และสง่า วงค์ไชย

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 817
อ้อยทิพย์ แสงสุดตา และสง่า วงค์ไชย

ผลการใช้รูปแบบมโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย 829
เจตรินทร์ ขาวนุ้ย และสง่า วงค์ไชย

ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี GPAS ที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี 840
รุ่งอรุณ โทธรรม และสง่า วงค์ไชย

ผลของการใช้วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ที่มีต่อทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 851
ปุณยภัทร ภูจอมแก้ว

ผลของการใช้เทคนิคการสอน KWL Plus ที่มีต่อทักษะการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 861
สุวิภา เข็มมณฑา

ผลของการใช้วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 870
วาสนา เกาะสิทธุ์

ผลของการใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ที่มีต่อทักษะการเขียนเรียงความ ของสามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสานฝัน (นามสมมติ) จังหวัดพระนครศรีอยุธยม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 878
คมศร สินทร

ผลของการใช้วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิริยะ (นามสมมติ) ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2564 889
สิริมงคล ศรีมันตะ

ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ที่มีต่อความสามารถในการเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวิชากร 899
พัชรินทร์ ทรงวาจา และสง่า วงค์ไชย

การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 910
สุชาดา อาวรุณ และสง่า วงค์ไชย

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ดที่มีต่อความสามารถในการเขียนบรรยายภาพ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 922
รัตนวดี พังแสงสุ และสง่า วงค์ไชย

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R ที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 932
วีไลลักษณ์ และสง่า วงค์ไชย

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ 944
ภรณ์ทิพย์ จานทองคำ และสง่า วงค์ไชย

ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี ที่มีต่อความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 954
นฤมล ศรีบัวโรย และสง่า วงค์ไชย

ผลของการใช้รูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 966
ปริญฑิกา ดารุนิกร

ผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 976
ฐภัทรสกรรจ์ ปุญญธรพัฒนะกุล

ผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 987
เกษราภรณ์ ออมชมภู

ผลของการใช้เทคนิคการสอน KWLH Plus ที่มีต่อทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 998
กมลทิพย์ นาชัยทอง

บทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าปศุสัตว์ปลอดภัย กรณีศึกษาห้างค้าปลีกสมัยใหม่

จุฑารัตน์ พัฒนาทร
สาขาวิชาการเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
E-mail: jpattana@siammakro.co.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและการมีส่วนร่วมของห้างค้าปลีกในการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าปศุสัตว์ปลอดภัย ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและพนักงานระดับปฏิบัติการของห้างค้าปลีก เพื่อเสนอแนะแนวทางและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าปศุสัตว์ปลอดภัย

ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของห้างค้าปลีกสมัยใหม่ของไทยมีลักษณะเป็นการใช้อำนาจต่อรองทางการค้าส่งเสริมและผลักดันให้ภาคการผลิตหรือคู่ค้าพัฒนาการผลิตสินค้าของตนให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ห้างค้าปลีกหรือผู้ซื้อกำหนด อีกทั้งยังมีรูปแบบในการมีส่วนร่วมด้วยกันหลายลักษณะ ทั้งการมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการจัดการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ผลิตหรือคู่ค้าเกี่ยวกับมาตรฐานระบบการผลิตปศุสัตว์ปลอดภัยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การตอบรับนำนโยบายภาครัฐมาปฏิบัติในฐานะต้นแบบการดำเนินโครงการ การสนับสนุนฐานข้อมูลผลิตภัณฑ์ และข้อมูลคู่ค้าให้กับภาครัฐ รวมถึงการเข้าเป็นคณะทำงานหรือเข้าให้ความคิดเห็นเพื่อประกอบการออกประกาศหรือระเบียบที่สำคัญของภาครัฐ

ในส่วนของข้อเสนอแนะผู้วิจัยเห็นว่า ภาครัฐควรพิจารณาถ่ายโอนภารกิจการตรวจสอบ และวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์เพื่อประกอบการรับรองมาตรฐานไปยังหน่วยงานเอกชน ซึ่งได้รับการรับรองความสามารถโดยหน่วยงานภาครัฐและไม่มีส่วนได้เสียกับผู้ประกอบการ เพื่อให้การทำงานของภาครัฐคล่องตัวขึ้น

คำสำคัญ: บทบาท, การมีส่วนร่วม, ห้างค้าปลีก

The Roles and Participation of the Private Sector in the Development of Safe Livestock Production Systems: Case Study of Modern Trade

Jutarat Pattanatorn

Politics, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail: jpattana@siammakro.co.th

Abstract

This research aims to study the role and participation of modern trade in the development of livestock production systems. This research used in-depth interviews with management and employees of the modern trade to suggest guidelines and promote the participation of the private sector in the development of a production system for safe livestock products.

The study found that Thailand modern trade's participation is characterized by using the trade bargaining power to promote and encourage the manufacturer or business partners to develop the production system to meet the standards, leading by modern trade or purchaser. There are also many kinds of participation i.e. collaborate with the government sector in organizing, training, and educating to related manufacturers or business partners about the standards of safety livestock production systems and related laws and regulations. Also implementation of government policies as a project model to other related projects by support about the product and supplier databases, including collaborate to be a working group or giving related opinions to support the public hearing of important laws and regulations.

The recommendation from the author, the government should consider transferring the audit mission and analyzing products to support the standard certification to the neutral private sector that had been certified by the government to streamline the functioning of the government.

Keywords: Role, Participation, Modern Trade

บทนำ

การบริโภคอาหารกลุ่มเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์ของประชากรไทยตามรายงานของสำนักงานสถิติมีจำนวนมากถึง 59,066,157 คน ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 95.78 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งในกลุ่มนี้โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากถึงร้อยละ 16.21 สะท้อนให้เห็นได้ว่า ประชากรไทยเป็นกลุ่มบริโภคเนื้อสัตว์เป็นอาหารหลักอย่างชัดเจน (กรมปศุสัตว์, 2561) ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนประชากรมากเป็นอันดับที่ 21 ของโลก โดยจากสถิติในเดือนมกราคม พ.ศ. 2565 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 66,165,261 คน (กรมการปกครอง, 2565) โดยเฉลี่ยแล้วประชากรของประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมาอยู่ที่ประมาณร้อยละ 0.71 ซึ่งจะเห็นได้ว่า ประชากรของประเทศไทยมีอัตราการเติบโตเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้การบริโภคเนื้อสัตว์ในประเทศมีปริมาณความต้องการสูงขึ้นสอดรับกับจำนวนประชาการที่เพิ่มขึ้นด้วย กระแสการบริโภคของผู้บริโภคในปัจจุบันให้ความสำคัญกับอาหารเพื่อสุขภาพ โดยมูลค่าตลาดอาหารสุขภาพของไทยอยู่ที่อันดับ 19 ของโลก มีตลาดอาหารเพื่อคุณประโยชน์ครองส่วนแบ่งตลาดอาหารสุขภาพมากที่สุดประมาณร้อยละ 60 ตามด้วยอาหารผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติร้อยละ 30 (ทศพล หงษ์ทอง, 2559) ในขณะเดียวกันผู้บริโภคเองยังให้ความสำคัญกับ แหล่งที่มาของอาหาร ความสะอาด ความปลอดภัย การตรวจสอบย้อนกลับได้มาเป็นอันดับต้น ๆ เนื่องจากอิทธิพลของการรักสุขภาพ และกระแสสังคมออนไลน์ซึ่งเป็นสังคมแห่งการเข้าถึงข้อมูล

ระบบการผลิตปศุสัตว์ปลอดภัยจึงเข้ามามีบทบาทในฐานะเป็นตัวสร้างความเชื่อมั่นให้กับระบบการผลิตอาหารของไทยตลอดห่วงโซ่ อันได้แก่ โรงงานผลิตอาหารสัตว์ ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ โรงฆ่าสัตว์ โรงแปรรูป และสถานที่จำหน่าย กรมปศุสัตว์เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลด้านการผลิตปศุสัตว์ได้พัฒนาปรับปรุงกระบวนการผลิตเนื้อสัตว์ตั้งแต่การผลิตที่ฟาร์ม โรงฆ่าสัตว์ ตลอดจนสถานที่จำหน่ายเนื้อสัตว์มาอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติที่ดีทางการเกษตรในด้านต่าง ๆ ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่ ตลอดจนได้ริเริ่มดำเนินโครงการเนื้อสัตว์ปลอดภัยใส่ใจผู้บริโภค (ปศุสัตว์ OK) เพื่อรับรองสถานที่จำหน่ายสินค้าปศุสัตว์เพื่อให้ผู้บริโภคมั่นใจว่า เนื้อสัตว์ที่จำหน่ายมาจากแหล่งที่ถูกกฎหมายและปลอดภัย สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา หรือ อย. และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด อีกหนึ่งหน่วยงานหลักที่เข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลด้านการสุขาภิบาลในส่วนของโรงงานแปรรูปเนื้อสัตว์และสถานที่จำหน่าย ในแง่ของการบังคับใช้กฎหมายได้มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมการผลิตอาหาร ได้แก่ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 โดยกระทรวงสาธารณสุข พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 และพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 โดยกรมปศุสัตว์

อย่างไรก็ตาม มาตรฐานต่าง ๆ ที่ภาครัฐทำขึ้นนั้นล้วนเป็นมาตรฐานภาคสมัครใจ กล่าวคือ เป็นมาตรฐานที่ผู้ประกอบการสนใจและจัดทำมาตรฐานด้วยตนเอง โดยมิได้มีมาตรการบังคับแต่อย่างใด ระบบการผลิตบางส่วนจึงยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาระบบการผลิตปศุสัตว์ปลอดภัยไปอย่างกว้างขวางจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการตอบสนองต่อนโยบายและมาตรฐานของภาครัฐที่จัดทำขึ้น ห้างค้าปลีกสมัยใหม่จัดเป็นสถานที่จำหน่ายสินค้าและเป็นแหล่งรวบรวมผู้ผลิตสินค้าและผู้รวบรวมผลิตผลปศุสัตว์จำนวนมากเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งเรียกว่า คู่ค้า โดยความน่าสนใจของห้างค้าปลีกสมัยใหม่ คือ การมีการนำระบบประกันคุณภาพเข้ามาบริหารจัดการงาน มีระบบการคัดเลือกและตรวจสอบผลิตภัณฑ์ด้วยตัวเอง รวมถึงยังมีการวางมาตรฐานและหลักเกณฑ์สำหรับคู่ค้าที่จะเข้ามาทำธุรกิจร่วมกันอีกด้วย

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนโดยห้างค้าปลีกในการพัฒนาระบบการผลิตปศุสัตว์ปลอดภัย ผ่านการศึกษานโยบายและแนวทางการดำเนินงานของภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสินค้าปศุสัตว์ปลอดภัย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรค เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนไทยในการพัฒนาระบบการผลิตปศุสัตว์ปลอดภัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ มุ่งเน้นเพื่อศึกษาบทบาทและการมีส่วนร่วมในพัฒนาระบบการผลิตปศุสัตว์ปลอดภัยของภาคเอกชนไทย โดยมีห้างค้าปลีกสมัยใหม่เป็นกรณีศึกษา ศึกษาปัญหาและอุปสรรคเพื่อเสนอแนะแนวในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในพัฒนาระบบการผลิตปศุสัตว์ปลอดภัย

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทบาท (role) คือ การทำหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหมายให้บุคคลกระทำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2549) นอกจากนี้ยังมีการตีความ "บทบาท" ไว้หลายความหมายด้วยกัน อาทิเช่น หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งที่บุคคลได้รับ และมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ (บุญตา ไล้เลิศ, 2550) หรืออาจกล่าวว่า บทบาท หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและพฤติกรรมที่คาดหวังหรือการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์และได้แสดงออกตามบทบาท (สินธร คำเหมือน, 2550) รวมถึงบทบาทยังเป็นแนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงานของแต่ละบุคคลอีกด้วย (สำเริง กล้าหาญ, 2549) สอดคล้องกับ อุทัย หิรัญโต (2523) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาท คือ หน้าที่และพฤติกรรมอันพึงคาดหมายของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่ง ๆ โดยหน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวนั้น เป็นสิ่งที่กลุ่มสังคมหรือวัฒนธรรมนั้น กำหนดขึ้นเพื่อความเป็นระเบียบของสังคม จึงอาจสรุปความหมายและความสำคัญของของบทบาทได้ว่า เป็นการกระทำ หรือการแสดงออกทางพฤติกรรม โดยเป็นไปตามตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่สังคมกำหนด หรือตามหน้าที่การงานที่รับผิดชอบ ซึ่งเป็นกลไกสร้างความสัมพันธ์กันทางสังคม ซึ่งสมาชิกของสังคมจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยบทบาทของแต่ละบุคคลจะเป็นสิ่งกำหนดให้แต่ละคนปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเป็นระเบียบรู้จักหน้าที่ สังคมไม่เกิดความขัดแย้งสามารถพัฒนาก้าวหน้าไปได้

พจนานุกรมศัพท์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2549) ให้ความหมายคำว่า "ส่วนร่วม" หมายถึง การมีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เช่น มีส่วนร่วมในการบำเพ็ญกุศล มีส่วนร่วมในการทุจริต มีส่วนร่วมในการลงทุนบริษัท ดังนั้นการมีส่วนร่วมในความหมายนี้จึงหมายถึง การเข้าไปทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น การมีส่วนร่วมยังได้ถูกอธิบายไว้ในหลายความหมายด้วยกัน กล่าวคือ การเข้าไปร่วมอย่างจริงจังของประชาชนในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับ และทุกรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะในการวางแผนที่มีการกำหนดรูปแบบแนวคิดการมีส่วนร่วม (สกลเกียรติ ศานตินิรันดร, 2560) นอกจากนี้ ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้ประชาชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัคร เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง โดยมีลักษณะ ดังนี้ (1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดจนความต้องการของชุมชน (2) ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ วิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชนและสนองความต้องการของชุมชน (3) ร่วมวางนโยบาย วางแผนโครงการกิจกรรมเพื่อขจัดและแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน (4) ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (6) ร่วมลงทุนกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง (7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย และ (8) ร่วมควบคุมติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการหรือกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป โดยมีงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและภาคประชาชนดังต่อไปนี้

งานวิจัยของ สกลเกียรติ ศานตินิรันดร (2560) ศึกษาบทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนรวมในการตรวจสอบปัญหาการทุจริตและโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐ มีการจัดทำเป็นมาตรการและนโยบายป้องกันการทุจริตในระดับองค์กรเพื่อบังคับใช้กับบุคลากรของตน การมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นคณะทำงานร่วมกับภาครัฐเพื่อออกกฎหมาย ตลอดจนมีการอบรมให้ความรู้บุคลากรในองค์กรของตน ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนเองจะเป็นไปในลักษณะของการป้องกันการทุจริตมากกว่าปรามปราบ เช่นเดียวกับการดำเนินงานด้านการป้องกันการทุจริตของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับประชาชนทุกคนเพื่อไม่ให้การทุจริตเกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยนั้นเห็นว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือภาครัฐไม่อาจดำเนินการได้แต่เพียงลำพัง การป้องกันการทุจริตจึงมีความจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

งานวิจัยของ วัชรินทร์ อินทพรหม (2557) ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา ทั้งในระดับองค์กร ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาเป็นการแสดงความคิดเห็นและให้ฉันทามติผ่านกระบวนการนโยบายสาธารณะที่สำคัญ 3 ส่วนหลัก คือ (1) การมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบาย (2) การติดตามและประเมินผลการนำนโยบายไปปฏิบัติ และ (3) การสะท้อนกลับถึงค่านิยมต่อของประชาชนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงนโยบายให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาวิจัยทางเอกสาร โดยการค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากงานวิจัย หนังสือ ข้อกำหนดมาตรฐาน ตัวบทกฎหมาย วารสารทางวิชาการ บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลจากเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ร่วมกับ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารระดับสูง (ระดับผู้จัดการอาวุโสขึ้นไป) และพนักงานระดับปฏิบัติการของห้างค้าปลีก (ระดับผู้จัดการลงมาถึงตำแหน่งหัวหน้าแผนก) จำนวนรวมทั้งสิ้น 8 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินงานดังกล่าว เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi–structured interview) ในด้านของบทบาทและการมีส่วนร่วมของห้างค้าปลีกต่อการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าปศุสัตว์ปลอดภัย ผู้วิจัยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการทบทวนเอกสาร รายงานการวิจัย รวมถึงหาข้อมูลจากระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อให้ได้บุคคลสำคัญ องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าปศุสัตว์ปลอดภัยภาคเอกชน จากนั้นทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ตามความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในด้านที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย เพื่อให้มั่นใจว่า จะได้ข้อมูลสำคัญที่แท้จริง นำข้อมูลที่ได้จากการรวมรวมเอกสารและข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมโดยใช้หลักการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสามเส้า (triangulation) เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ในด้านข้อมูล (data triangulation) ด้านวิธีวิจัย (method triangulation) และด้านทฤษฎี (theory triangulation)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทและการมีส่วนร่วมของห้างค้าปลีกในการพัฒนาระบบการผลิตปศุสัตว์ปลอดภัย สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. บทบาทและการมีส่วนร่วมกับคู่ค้าหรือผู้ผลิต

1.1 ห้างค้าปลีกอยู่ในบทบาทของผู้ซื้อและผู้คัดเลือกคู่ค้า (supplier) โดยจัดทำเกณฑ์คัดเลือกคู่ค้าของตนเองอ้างอิงพื้นฐานตามกฎหมาย คู่ค้าที่จะส่งมอบผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ต้องผ่านการประเมินคู่ค้ารายใหม่ก่อนขึ้นทะเบียนและเปิดบัญชีคู่ค้า มีการแสดงแหล่งที่มาของสินค้าปศุสัตว์ให้ทราบอย่างชัดเจน รวมถึงเอกสารสำคัญที่ทางราชการออกให้ อาทิเช่น ใบอนุญาตผลิตอาหารที่ออกโดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ใบอนุญาตประกอบกิจการฆ่าสัตว์ ใบรับรองให้จำหน่ายเนื้อสัตว์ ตามพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 ใบอนุญาตให้ทำการค้าสัตว์หรือซากสัตว์ ใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 โดยเกณฑ์ตามกฎหมายนี้เป็นเกณฑ์ขั้นต่ำที่สุดที่คู่ค้าต้องปฏิบัติให้สอดคล้องก่อนจึงจะผ่านการคัดเลือก

1.2 การมีส่วนร่วมในการให้ความรู้และผลักดันให้คู่ค้าพัฒนามาตรฐานการผลิตให้สูงขึ้น ห้างค้าปลีกได้จัดทำโครงการฝึกอบรมและพัฒนาคู่ค้าในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการผลิตสินค้าปลอดภัยอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง โดยคู่ค้าที่ถูกเชิญเข้าร่วมโครงการจะได้รับคำปรึกษาและคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญทั้งที่มาจากห้างค้าปลีกเอง รวมถึงนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาที่เป็นเครือข่าย เพื่อให้คำแนะนำในการพัฒนามาตรฐานการผลิตและข้อที่ต้องปรับปรุงแก้ไขในการขอการรับรองมาตรฐาน เช่น โครงการพัฒนาสถานที่ผลิตตามมาตรฐาน GHPs เป็นต้น ซึ่งคู่ค้ารายใดที่มีการพัฒนามาตรฐานจนสำเร็จอาจได้รับสิทธิทางการค้า เช่น การร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การเพิ่มพื้นที่จำหน่าย เพื่อเป็นแรงจูงใจในการพัฒนาด้วย

1.3 การมีส่วนร่วมในการเข้าไปตรวจติดตามกระบวนการผลิตสินค้าปศุสัตว์ของคู่ค้า ณ สถานที่ผลิต ห้างค้าปลีกมีการจัดตั้งฝ่ายประกันคุณภาพทำหน้าที่ดูแลด้านความปลอดภัยอาหาร ตรวจติดตามคุณภาพของสินค้าในระหว่างจำหน่าย มีการใช้ห้องปฏิบัติการภายนอกเป็นผู้เก็บตัวอย่างวิเคราะห์ เพื่อสร้างความมั่นใจว่า สินค้าในระหว่างการส่งมอบยังคงมีคุณภาพโดยตลอด นอกจากนี้ ยังมีโปรแกรมการตรวจประเมินคู่ค้าประจำปีอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง เพื่อเป็นการตรวจติดตามและเฝ้าระวังปัญหาด้านความปลอดภัยอาหาร รวมถึงมีการให้คำแนะนำด้านการผลิตและการควบคุมคุณภาพแก่คู่ค้า ณ สถานที่ผลิต

1.4 การมีส่วนร่วมรับฟังและให้ความคิดเห็นแก่องค์กรหรือสมาคมที่เป็นตัวแทนของผู้ผลิต ห้างค้าปลีกในฐานะผู้จำหน่ายเข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะทั้งในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่ต้องการของตลาด การส่งมอบสินค้าตามข้อกำหนดมาตรฐานการผลิตและความปลอดภัยอาหารที่ผู้จำหน่ายและผู้บริโภคคาดหวัง เช่น งานสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าปศุสัตว์ของสมาคมผู้ผลิตสัตว์ หรือกลุ่มสหกรณ์การเกษตร เพื่อให้ภาคการผลิตปรับตัวให้สอดรับกับความต้องการของตลาด และเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ผลิตรายใหม่ที่จะเข้ามาเป็นคู่ค้าของห้างค้าปลีกอีกด้วย

2. บทบาทและการมีส่วนร่วมกับภาครัฐ

2.1 บทบาทของการนำนโยบายและกฎหมายไปปฏิบัติ ห้างค้าปลีกอยู่ในฐานะสถานที่จำหน่ายอาหารและผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ ซึ่งต้องปฏิบัติตามกฎหมายเช่นเดียวกับคู่ค้า บทบาทของห้างค้าปลีกกับหน่วยงานภาครัฐจะอยู่ในฐานะผู้ถูกตรวจสอบ มีหน้าที่ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการดำเนินกิจกรรมตรวจสอบต่าง ๆ ตามกฎหมาย พบว่า ห้างค้าปลีกมีปฏิสัมพันธ์กับสองหน่วยงานภาครัฐหลัก คือ กรมปศุสัตว์ และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการในการเข้าตรวจสอบผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ในด้านของความปลอดภัยอาหาร ณ สถานที่จำหน่าย เช่น สารเร่งเนื้อแดง ยาปฏิชีวินะตกค้าง เชื้อก่อโรคในอาหาร เป็นต้น ห้างค้าปลีกให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานและปฏิบัติตามคำแนะนำและข้อสั่งการของเจ้าหน้าที่กรณีพบประเด็นด้านความปลอดภัยอาหาร เช่น การระงับการจำหน่าย การเรียกเก็บสินค้าที่ไม่ปลอดภัยออกจากตลาด เป็นต้น

2.2 การมีส่วนร่วมในการรวมตัวเพื่อรักษาผลประโยชน์และสร้างอำนาจต่อรองทางการเมือง ห้างค้าปลีกมีการรวมตัวจัดตั้งขึ้นเป็นสมาคมค้าปลีกไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีระหว่างกัน เป็นที่ปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนข่าวสาร และร่วมกันแก้ไขปัญหาตลอดจนแสดงความคิดเห็นที่จะนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมค้าปลีก

ของประเทศ สมาคมค้าปลีกไทยมีส่วนร่วมเข้าเป็นคณะทำงานร่วมภาครัฐและเอกชนในกระบวนการให้ความเห็นต่อระเบียบและกฎหมายที่ออกมาตรวจสอบและจำกัดสิทธิเสรีภาคของประชาชน โดยเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียของประเทศไทยเพื่อให้ระเบียบต่าง ๆ ที่ออกโดยอำนาจของกฎหมายนั้นมีความเหมาะสมและไม่เป็นภาระของประชาชนหรือผู้ปฏิบัติมากเกินควร เช่น การเข้าเป็นคณะทำงานในการร่างมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ การเข้าไปให้ความเห็นต่อร่างประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับอาหารและผลิตภัณฑ์

2.3 การมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะและเข้าร่วมในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของภาครัฐ โดยริเริ่มเสนอความเป็นไปได้ในการพัฒนาโครงการอันจะเป็นประโยชน์ร่วมกับภาครัฐ เช่น โครงการยกระดับและพัฒนามาตรฐานการเลี้ยงสัตว์ในส่วนภูมิภาค โครงการพัฒนามาตรฐานโรงฆ่าสัตว์ขนาดเล็กหรือโรงฆ่าชุมชน โครงการรับรองสถานที่จำหน่ายสินค้าปศุสัตว์ปลอดภัย หรือการร่วมกับภาครัฐเพื่อเป็นตัวกลางจัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ผลิตในก้านกฎหมายและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่สอดคล้องตามนโยบายการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าปศุสัตว์ของภาครัฐ เป็นโครงการที่สมประโยชน์ทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ ภาครัฐมีผลการปฏิบัติงานตามนโยบาย ส่วนของห้างค้าปลีกสร้างโอกาสในได้มาซึ่งสินค้าที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น รองรับการขยายตัวทางธุรกิจ ป้องกันการผูกขาดจากคู่ค้ารายใดรายหนึ่ง

3. ปัญหาและอุปสรรค

จากการศึกษาบทบาทและการมีส่วนร่วมของห้างค้าปลีกในการพัฒนาระบบการผลิตปศุสัตว์ปลอดภัยนั้น ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในแง่ของการสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานของภาครัฐเท่านั้น แต่หน้าที่ในการตรวจสอบทั้งในส่วนของการตรวจประเมินให้การรับรอง ตรวจวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์โดยห้องปฏิบัติการเพื่อใช้ประกอบการรับรองมาตรฐานหรือให้การอนุญาต ยังสงวนไว้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานหรือห้องปฏิบัติการภาครัฐเท่านั้น ซึ่งในประเด็นนี้พบว่า การดำเนินงานในบางครั้งเกิดความล่าช้าและไม่ทั่วถึง อันเนื่องมาจากกำลังคนของภาครัฐที่มีอย่างจำกัดและระเบียบ ซึ่งกำหนดให้ผู้ดำเนินการต้องเป็นเจ้าหน้าที่รัฐเท่านั้น จึงส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการโดยตรง

สรุปและข้อเสนอแนะ

คุณภาพของสินค้าผลิตภัณฑ์ประเภทเนื้อสัตว์เป็นผลโดยตรงมาจากสุขภาพในขณะมีชีวิตอยู่ของสัตว์เลี้ยงและสุขภาพที่ดีสะท้อนให้เห็นคุณภาพในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้อาหารและดูแลสุขลักษณะ จะเห็นได้ว่า ความเชื่อมโยงของคุณภาพเนื้อสัตว์เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูและอาหารอย่างลึกซึ้ง พฤติกรรมการเลือกผลิตภัณฑ์และความใส่ใจต่อสุขภาพประเด็นความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์เป็นความกังวลหลักที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ที่ผ่านมาโรคระบาดในสัตว์ที่สามารถติดต่อสู่มนุษย์มีปริมาณมากขึ้น เช่น ไข้หวัดนก โรคซาร์ เป็นต้น ตลอดจนสารตกค้างในสินค้าปศุสัตว์และเชื้อดื้อยา ทำให้เกิดความตื่นตัวเรื่องความปลอดภัยของเนื้อสัตว์และการทำปศุสัตว์เป็นที่จับตามองอย่างกว้างขวาง (กรมปศุสัตว์, 2561) กรมปศุสัตว์เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลด้านการผลิตปศุสัตว์ได้พัฒนาปรับปรุงกระบวนการผลิตเนื้อสัตว์ตั้งแต่การผลิตที่ฟาร์ม โรงฆ่าสัตว์ตลอดจนสถานที่จำหน่ายเนื้อสัตว์มาอย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติที่ดีทางการเกษตรในด้านต่าง ๆ ครอบคลุมตั้งแต่ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ โรงฆ่า และโรงชำแหละเนื้อสัตว์ ตลอดจนได้ริเริ่มดำเนินโครงการเนื้อสัตว์ปลอดภัย ใส่ใจผู้บริโภค (ปศุสัตว์ OK) เพื่อรับรองสถานที่จำหน่ายสินค้าปศุสัตว์เพื่อให้ผู้บริโภคมั่นใจว่า เนื้อสัตว์ที่จำหน่ายมาจากแหล่งที่ถูกกฎหมายและปลอดภัย รวมทั้งยังมีอำนาจตามกฎหมาย พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ซึ่งตราขึ้นเพื่อให้การป้องกันและควบคุมโรคระบาดที่เกิดกับสัตว์ เพื่อให้การทำงานของสัตวแพทย์และพนักงานเจ้าหน้าที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของประเทศ ประกอบกับพระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์

เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2559 ซึ่งมีขึ้นเพื่อควบคุมและตรวจสอบสุขอนามัยในกระบวนการฆ่าสัตว์ครอบคลุมถึงกระบวนการขนส่งเนื้อสัตว์ สร้างระบบการควบคุมตรวจสอบคุณภาพในกระบวนการฆ่าสัตว์และการขนส่งเนื้อสัตว์ รวมถึงการชำแหละและตัดแต่งเนื้อสัตว์เพื่อการจำหน่ายให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้น สร้างความปลอดภัยด้านอาหารอันเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้บริโภคเนื้อสัตว์ที่ถูกสุขอนามัย รวมถึงสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา หรือ อย. และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลด้านการสุขาภิบาลในส่วนของโรงงานแปรรูปเนื้อสัตว์และสถานที่จำหน่าย

ห้างค้าปลีกเป็นหน่วยหนึ่งในห่วงโซ่การผลิตสินค้าปศุสัตว์ในฐานะเป็นสถานที่จำหน่าย จากการศึกษาบทบาทและการมีส่วนร่วมของห้างค้าปลีกในการพัฒนาระบบการผลิตปศุสัตว์ปลอดภัย พบว่า ห้างค้าปลีกนอกจากเป็นผู้รับซื้อและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์แล้ว ยังอยู่ในฐานะผู้ผลักดันให้เกิดการพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการผลิตของผู้ผลิตหรือคู่ค้าของตนด้วย โดยการมีส่วนร่วมเข้าไปกำหนดมาตรฐานการรับซื้อสินค้าและผลักดันให้ผู้ผลิตนั้นพัฒนามาตรฐานตามที่ห้างค้าปลีกต้องการ โดยใช้กลไกลอำนาจต่อรองทางการค้า การสร้างแรงจูงใจให้ผลประโยชน์ตอบแทน นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการส่งเสริมและดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าปศุสัตว์ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเป็นคณะทำงานให้ความเห็นและผลักดันกฎหมายที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและภาคเอกชน ดังนั้นแล้วบทบาทและการมีส่วนร่วมของห้างค้าปลีก จึงถือเป็นกลไกลสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยพัฒนายกระดับภาคการผลิตปศุสัตว์ไทยนอกเหนือจากมาตรการและการส่งเสริมของภาครัฐ

ประเด็นปัญหาที่พบจากการศึกษาบทบาทและการมีส่วนร่วมของห้างค้าปลีกในการพัฒนาระบบการผลิตปศุสัตว์ ผู้วิจัยมีข้อคิดเห็นและเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการพัฒนาระบบการผลิตสินค้าปศุสัตว์ปลอดภัย โดยการเสนอให้ภาครัฐสนับสนุนการถ่ายโอนภารกิจการตรวจสอบรับรองและวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์ไปยังหน่วยงานเอกชน อาทิเช่น ห้องปฏิบัติการหรือหน่วยรับรองเอกชนซึ่งได้รับการรับรองความสามารถโดยหน่วยงานภาครัฐและไม่มีส่วนได้เสียกับผู้ประกอบการ ซึ่งน่าจะทำให้กระบวนการตรวจสอบและให้การรับรองของภาครัฐมีความคล่องตัวขึ้นอันจะเป็นผลดีต่อภาคเอกชน และสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชนเข้าร่วมพัฒนามาตรฐานมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2565). *สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร (รายเดือน) สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง*. ค้นเมื่อ 13 มิถุนายน 2565, จาก https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage

กรมปศุสัตว์. (2561). *ยุทธศาสตร์กรมปศุสัตว์ พ.ศ. 2561-2565*. ค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2564, จาก https://dld.go.th/th/images/stories/about_us/organization_chart/2561/strategy2561_2565.pdf

ทศพล หงษ์ทอง. (2559). *เทรนด์การบริโภคอาหารอาเซียน กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ*. ค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2564, จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/150746/150746.pdf

บุญตา ไล้เลิศ. (2550). *บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2549). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ไอเดียสแควร์.

วัชรินทร์ อินทพรหม. (2557). รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราช-ภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 8*(3), 278-289.

สกลเกียรติ ศานตินิรันดร. (2560). *บทบาทและการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต*. วิทยานิพนธ์-นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำเริง กล้าหาญ. (2549). *สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

สินธร คำเหมือน. (2550). *บทบาทผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทรรศนะของครูและผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

อุทัย หิรัญโต. (2523). *การปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Central Intelligence Agency. (2016). *Country comparison: Population.* Retrieved December 13, 2016, from https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/rankorder/2119rank.html#ch

ภาพสะท้อนแนวคิดอุดมคติทางการเมือง และการข่มเหงรังแกจากกลุ่มอำนาจรัฐ ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ชุดขบวนการร้อยกรองจากซับแดง ของประเสริฐ จันดำ พ.ศ. 2517

ตวงศักดา กะตะศิลา
สาขาวิชาการเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
E-mail: Nisit2559@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพสะท้อนแนวคิดอุดมคติทางการเมือง และการข่มแหงรังแกจากกลุ่มอำนาจรัฐ ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ เรื่อง ขบวนการร้อยกรองจากซับแดง ของประเสริฐ จันดำ พ.ศ. 2517 เป็นบทความการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การวิจัยเอกสารจากหนังสือ 1 เล่ม จากบทกวี จำนวน 33 เรื่อง โดยการจำแนกกลุ่มตัวอย่าง ตีความผ่านเอกสาร ในหนังสือเรื่องขบวนการร้อยกรองจากซับแดง

ผลการวิจัยพบว่า กวีนิพนธ์ทั้ง 33 เรื่อง สื่อนัยยะทางการเมืองภาพรวมได้ 4 ประเด็น คือ (1) สภาพปัญหาความยากจนแห้งแล้งในชนบทอีสาน (2) การโน้มน้าวประชาชนให้ต่อต้านและจงเกลียดจงชังกลุ่มอำนาจรัฐและกลุ่มนายทุน (3) นำเสนอวิถีชีวิตชาวนาชาวไร่ในชนบท และ (4) ชนชั้นนายทุนและชนชั้นปกครองมีพฤติกรรมขูดรีดประชาชนรากหญ้า รวมไปถึงความไม่เสมอภาคในสังคม

จาก 4 ประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น งานเรื่องขบวนการร้อยกรองจากซับแดงของประเสริฐ จันดำนี้เป็นไปในลักษณะของการปลุกระดมมวลชนให้ลุกฮือต่อต้านอำนาจรัฐ และพยายามนำเสนอการภาพทอดทิ้งและการข่มเหงรังแกจากรัฐบาล และกวีนิพนธ์ ทั้ง 33 ชิ้น ยังพยายามนำเสนอวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในชนบท ที่กำลังเปลี่ยนไปสู่สังคมสมัยใหม่ รวมไปถึงการคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ มากกว่าประโยชน์ส่วนตน

คำสำคัญ: แนวคิดทางการเมือง, การเมืองภาคประชาชน, อุดมการณ์ทางการเมือง

A Reflection on Political Ideals and Persecution from State Power Groups Appearing in Poetry

A Set of Poetry Processes from Sap Daeng of Prasert Chandam's 1974

Tuangsakda Katasila

Politics, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail: Nisit2559@gmail.com

Abstract

This research article aims is to study the reflection of political ideals and persecution from state power groups appearing in poetry. Subject: Poetry process from Sap Daeng of Prasert Chandam's, 1974 it is a qualitative research article. Which used to research documents from 1 book from 33 poems. By classifying the samples Interpret through the documents in the book about the poetry process from the Sap Daeng.

The results showed that All 33 poems can convey political connotations in 4 issues. (1) the condition of poverty and drought in rural Isaan; (2) persuading people to oppose and hate state powers and capitalists; (3) presenting the way of life of rural peasants; and (4) the bourgeoisie and ruling class behavior. Digging grass roots people including inequality in society.

From the four issues mentioned above Prasert's work on the poetry process from Sap Daeng This Chan Dam is in the form of inciting the masses to revolt against the state power. And trying to portray neglect and persecution from the government. And all 33 poems also try to present the way of life in the countryside. That are changing to modern society including taking into account the interests of most people more than personal benefit.

Keywords: Political Ideas, People's Politics, Political Ideology

บทนำ

งานเขียนชุดกวีนิพนธ์ ขบวนการร้อยกรองจากซับแดงนั้น ถูกตีพิมพ์ในปี 2517 ซึ่งประเสริฐฯ ได้เขียนที่หมู่บ้านซับแดง ภายหลังจากออกจากกรุงเทพมหานครหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และไปพำนักอยู่ ณ หมู่บ้านซับแดง ในจังหวัดขอนแก่น งานเขียนกวีนิพนธ์ชุดนี้ ต่อมากลายเป็นหนังสือต้องห้ามตามประกาศกระทรวงมหาไทย ในปี 2520 ซึ่งแน่นอน ในยุคดังกล่าว รัฐบาลต่างพยายามกวาดล้างแนวคิดอันไม่เห็นด้วยกับรัฐ โดยเฉพาะเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ รัฐบาลได้ปราบปรามอย่างหนัก หนังสือหลายร้อยเล่มได้กลายเป็นหนังสือต้องห้าม ขบวนการร้อยกรองจากซับแดง ก็คือหนึ่งในนั้น ที่ถูกสั่งห้าม

จากการค้นข้อมูล พบว่า หนังสือส่วนมากที่ถูกสั่งห้ามจะรัฐบาลนั้น ส่วนมากล้วนมีแนวคิดทางการเมืองที่สุดโต่งโจมตีกลุ่มอำนาจรัฐ แม้หนังสือขบวนการร้อยกรองจากซับแดงในปัจจุบันจะไม่ได้มีการยกเลิกประกาศฉบับนี้แต่ประการใด ปัญหาเรื่องคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ก็เบาบางลง และมีแนวโน้มจะหายไปจากแผ่นดินไทย ตั้งแต่ยุคนายกฯ ชวน หลีกภัย ได้ประกาศยกเลิก พระราชบัญญัติยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ในปี 2543 ส่งผลให้การกวาดล้างคอมมิวนิสต์ และห้ามหนังสือเหล่านี้อ่อนแรงไปด้วย

ขบวนการร้อยกรองจากซับแดง เป็นหนังสืออันเป็นผลงานของประเสริฐฯ ที่มีแนวคิดและอุดมคติต่ออำนาจรัฐ โดยพยายามสะท้อนปัญหาการกดขี่ข่มแหงจากรัฐและระบบทุนนิยมแบบสุดโต่ง เรื่องราวในกวีนิพนธ์ชิ้นนี้ มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทย รวมไปถึงสภาพบริบททางสังคมยุคคอมมิวนิสต์ครองเมือง และการห้ำหั่นกันระหว่างสองกลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งที่เป็นชนชั้นปกครอง และอีกกลุ่มเป็นชนชั้นกรรมาชีพ ความน่าสนใจของงานชิ้นนี้ ไม่ใช่เป็นหนังสือต้องห้าม แต่ผู้เขียนมีความสนใจด้านเนื้อหา ความเป็นไปของสังคมในยุคเวลาดังกล่าว ผ่านงานเขียนเรื่องขบวนการร้อยกรองจากแดง เพื่อทราบและเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของสังคมในยุคดังกล่าว นำไปสู่การวิเคราะห์ตีความเพื่อศึกษาเรียนรู้รวมไปถึงการทราบสภาพปัญหา นำไปสู่การเป็นแนวทางชี้จุดบกพร่องในประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหา ในสังคมชนบทและสังคมเมือง ให้มีระบอบการปกครองที่ดียิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาภาพสะท้อนแนวคิดอุดมคติทางการเมือง และการข่มเหงรังแกจากกลุ่มอำนาจรัฐ ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ เรื่อง ขบวนการร้อยกรองจากซับแดง ของประเสริฐ จันดำ พ.ศ. 2517

กรอบแนวคิดการวิจัย

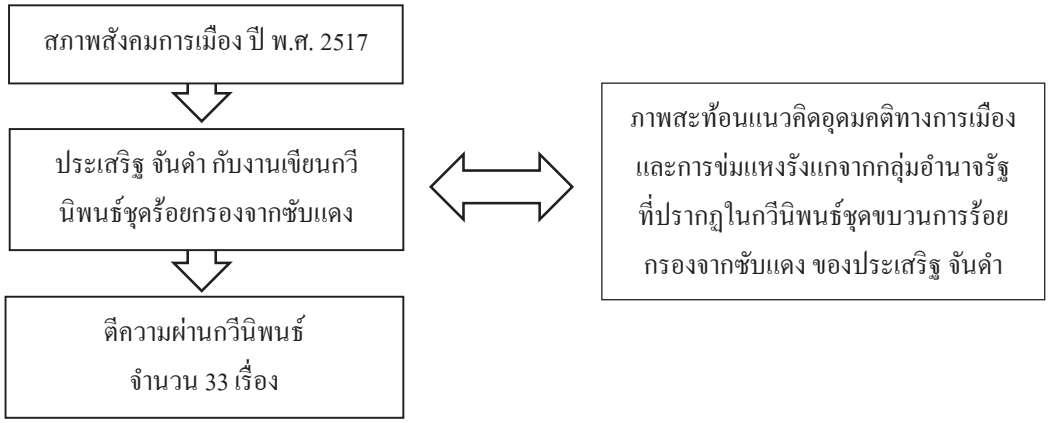

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎี ที่จำเป็น และมีความสำคัญต่อการนำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูล คือ ทฤษฎีโครงสร้างนิยม จุดเริ่มต้นของทฤษฎีนี้นั้น มีลักษณะโดดเด่นมาจากผลงานของเฟอร์ดินัน เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) โดยโซซูร์ นั้นได้อธิบาย และนำเสนอมโนทัศน์สำคัญทางภาษาว่า ภาษาไม่ใช่ภาพแสดงตัวแทนความคิด หรือโลกวัตถุ แต่ภาษา คือ อำนาจในการจัดระเบียบการแยกแยะประเภทชนิดหนึ่ง (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2560) ซึ่งแนวคิดในแบบโครงสร้างนิยมนั้นอาจมีที่มาที่ไป 3 ประการ ได้แก่ (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, ม.ป.ป.) (1) เป็นความพยายามที่จะอธิบายแบบแผนชีวิตทางสังคมโดยใช้จิตใจของมนุษย์เป็นฐาน (2) เป็นการสันนิษฐานว่า วัฒนธรรม คือ แบบแผนของการใช้ภาษาและถ่ายทอดมาโดยสัญลักษณ์ และ (3) เป็นการตีความระบบสัญลักษณ์ โดยใช้วิธีคิดของคู่ตรงข้ามโครงสร้างและองค์รวม ซึ่งจะเห็นได้ว่า จากลักษณะที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นักคิดโครงสร้างนิยม ยังพยายามอธิบายและศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับสัญญะ ระบบของสัญญะ ระบบการสร้างความหมาย วิถีชีวิตความเป็นไปต่าง ๆ ของสัญญะ องค์ประกอบของสัญญะ รหัส/กฎเกณฑ์ที่กำหนดความเป็นไปของสัญญะ (สาโรจน์ บุญเสริมวรรณ, 2531) รูปแบบของสัญญะอาจจำแนกได้ 9 ลักษณะ ได้แก่ (สาโรจน์ บุญเสริมวรรณ, 2531) (1) ภาษา (2) วาทะกรรม (3) วัจนภาษาและอวัจนภาษากับความเป็นสัญญะ (4) แบบเสมือน (5) เครื่องหมายและเป้าหมาย (6) สัญญาณ/รหัส (7) สัญญะและสัญลักษณ์ (8) วัตถุเชิงวัฒนธรรม และ (9) สี สิ่งเหล่านี้ล้วนสามารถอธิบายความเป็นสัญญะได้ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการแสดงออกต่าง ๆ ในลักษณะต่าง ๆ ย่อมสามารถที่จะนำรูปแบบมาอธิบายปรากฏการณ์ได้ กรณีศึกษางานเขียนของ ประเสริฐ จันดำ นั้น ผู้วิจัยได้นำกรอบเหล่านี้มาจับประเด็นอันได้แก่ รูปแบบของการใช้บทกวี รวมไปถึงแนวคิดอุดมคติของ ประเสริฐ จันดำ นำมาอธิบายประกอบสิ่งเหล่านี้ เพื่อให้เห็นภาพและแนวคิดนั้น

จากการสำรวจวรรณกรรม พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ ในส่วนที่ศึกษาเกี่ยวกับประเสริฐ จันดำ เรียงตามปี ได้ดังต่อไปนี้ และต่อไปนี้จะเรียกว่า ประเสริฐฯ แทนชื่อสกุลเต็ม ในปี พ.ศ. 2519 วิทูธีรศานต์ (นศินี วิทูธีรศานต์, 2519) ได้ศึกษาเรื่องวิเคราะห์วรรณกรรมแนวประชาชน โดยการศึกษาในงานชิ้นนี้นั้นเป็นเพียงบทวิเคราะห์สั้น ๆ จากหนังสือ 3 เล่ม ของประเสริฐฯ อันมีลักษณะการตีความในลักษณะของการใช้ภาษา ต่อมาในปี 2521 ชลธิรา สัตยวัฒนา (2521) ได้เขียนในคอลัมน์

วรรณกรรมวิเคราะห์: ประเสริฐฯ กวีผู้มีแต่ปากกากับกระสุน ซึ่งงานชิ้นนี้เปรียบเสมือนคำนำ ซึ่งเอกสารฉบับจริง คือ ต้นฉบับบทกวีปากกากับกระสุนนั้น ยังไม่พบหลักฐานที่เป็นเล่มปรากฏออกมา มีเพียงแต่บทวิเคราะห์ของชลธิราฯ เท่านั้น ที่กล่าวถึงประเสริฐฯ ในลักษณะการเขียนกลอนโต้ตอบรัฐบาลอย่างเผ็ดร้อน ท่ามกลางสถานการณ์ทางการเมืองที่รุนแรงในยุคหลัง 14 ตุลาฯ เป็นต้นมา และงานชิ้นนี้ยังเป็นเอกสารที่ตีพิมพ์ในวงจำกัด คือ เผยแพร่เฉพาะบนฐานที่มั่นพรรคคอมมิวนิสต์ จากนั้นระยะเวลาห่างกัน 22 ปี คือ ในปี พ.ศ. 2543 นันทพร โพธิขำ (2543) ได้ทำวิทยานิพนธ์ในสาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นไปในลักษณะของการวิเคราะห์เปรียบเทียบนักเขียนอีสาน 4 คน โดยการวิเคราะห์งานของประเสริฐฯ เพียงเล่มเดียว คือ รวมเรื่องสั้นชุดดอกคูณ เสียงแคน และอยู่ในภาควิชาภาษาไทย ซึ่งมีลักษณะการตีความของภาษามากกว่าจะวิเคราะห์ในมิติทางรัฐศาสตร์ อีก 8 ปีต่อมา คือในปี พ.ศ. 2551 บุณย์เสนอ ตรีวิเศษ (2551) ได้จัดทำรายงานวิจัย เรื่อง แนวคิดและอัตลักษณ์แห่งกวีประชาชนในร้อยกรองของประเสริฐฯ: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ เป็นรายงานวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จะเน้นศึกษาไปในทางบริบทการตีความทางภาษา อันอยู่ในส่วนของสาขาวิชาภาษาไทยเสียมากกว่า จะเป็นงานเชิงรัฐศาสตร์ ส่วนทางด้านงานของ และงานชิ้นล่าสุด คือในปี 2564 จิณห์วรา ช่วยโชติ (2564) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความคิดทางการเมืองในวรรณกรรมของนักเขียนอีสานระหว่างทศวรรษ 2530-2550 ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตในภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จิณห์วราฯ ได้ใช้กลุ่มนักเขียนอีสานจำนวน 7 คน หนึ่งในนั้น คือ ประเสริฐฯ ที่ถูกหยิบยกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง จิณห์วราฯ ได้วิเคราะห์ตีความงานเขียนของประเสริฐ เพียง 3 เล่ม โดยการสุ่มตัวอย่างเรื่องสั้น จำนวน 7 เรื่อง ซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องกัน

จากการค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการวิเคราะห์งานเขียนของประเสริฐ จันดำ นั้น พบว่า มีหลายชิ้น บ้างก็เป็นบทความสั้น ๆ ที่ตีความตัวบทงานเขียน และบางชิ้นก็เป็นคอลัมน์ ตามหน้าหนังสือ วารสารต่าง ๆ อีกจำนวนหนึ่ง แต่การศึกษาตีความกวีนิพนธ์ชุดขบวนการร้อยกรองจากซับแดงเป็นแนวการเมืองเพียงชิ้นเดียว ซึ่งที่ผ่านมาจะเน้นไปยังสายภาษามากกว่าที่จะตีความผ่านมุมมองทางด้านรัฐศาสตร์

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความนี้ เป็นบทความวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจึงต้องมีการจัดระเบียบโครงสร้างและหาความหมายของข้อมูล ที่รวบรวมมาเป็นการค้นหาข้อความทั่วไปที่จะบอกความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ แล้วนำผลมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎี และใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนาเป็นหลัก ดังนั้นเมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการ และเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงเพื่อบูรณาการ และหาความสำคัญของปรากฏการณ์ต่าง ๆ โดยข้อมูลเหล่านั้นได้มาจาก ชุดขบวนการร้อยกรองจากซับแดงของประเสริฐ จันดำ พ.ศ. 2517 โดยตรงนำมาสู่การจัดรูปแบบอย่างเป็นระบบโดยในส่วนของการเตรียมข้อมูลนั้น เมื่อได้ข้อมูลแล้ว จึงเขาสู่กระบวนการการวิเคราะห์ข้อมูลโดยได้ทำการจัดระเบียบของข้อมูลเพื่อให้เกิดความสะดวกในการนำมาวิเคราะห์ จากนั้น นำข้อมูลมานำเสนอเป็นข้อค้นพบโดยการสรุปท้ายบทแต่ละชิ้น เพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุป ภาพรวมทั้งหมด

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ศึกษาแนวคิดและอุดมคติของประเสริฐ จันดำ ในกวีนิพนธ์เรื่อง ขบวนการร้อยกรองจากซับแดง โดยการวิเคราะห์ตีความจากบทกวี 33 เรื่อง (37 ชิ้น) ได้แก่ (1) ซับแดง (2) คำสาป จากประเสริฐ จันดำ (3) ชาวนาจน (4)

ความเป็นไปแห่งผาเพ 1-2-3-4 และ 5 (5) ปืนในมือ (6) ผู้ปลุกป่า (7) มองมาจากผาเพ (8) ตอ (9) ครกกระเดื่อง (10) คนกับควาย (ภาคพิเศษ) (11) ฝนแดด (12) อาหารมื้อค่ำ (13) ข่าวจากสายลม (14) ปณิธานปฏิวัติ (15) ฝันร้ายคนเดือนหงาย (16) เคืองขุ่นของราตรี (17) ฆ่าเขาทำไม (18) ดาวหมาหลับ (19) โปรดเถิดแม่คนสวย (20) กบ ปู และงู (21) งูเขียวกับตุ๊กแก (22) ขึ้นชื่อว่างู (23) หมาป่าหัวหมอก (24) เขียนให้คนรัก (25) ฝันถึงปีศาจบนดวงดาว (26) หากท่านขายชาติขายศักดิ์ศรี (27) คำขานจากคนภู (28) คำเดียว (29) ในที่สุด (30) พอเถิดยุคคนกินคน (31) อัญญาบาตม์อุก (32) ทศวรรคมืด และ (33) ร้องขอ ซึ่งมีสาระสำคัญมีดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล

บทความวิจัยนี้ เป็นบทความการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ที่เน้นการวิจัยเอกสาร (documentary research) จำนวน 1 เล่ม 33 เรื่อง รวม 37 ชิ้น โดยได้ตีความผ่านตัวบทงานเขียนนำไปสู่กระบวนการวิเคราะห์และประมวลผล

ผลของการวิจัย

จากการศึกษากวีนิพนธ์ทั้ง 33 เรื่อง (37 ชิ้น) สามารถตีความวิเคราะห์ ตัวบท (text) ตามกรอบของเฟอร์ดินัน เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) ได้ดังต่อไปนี้

กวีนิพนธ์เรื่องแรก ซับแดง นี้ ได้กล่าวถึงชื่อ หมู่บ้านแห่งหนึ่งที่อยู่ในจังหวัดขอนแก่น ชาวบ้านมีอาชีพกสิกรรม โดยการพรรณนาถึงความแห้งแล้ง ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นในซับแดงนั้น สามารถพบได้โดยทั่วไปในฤดูแล้ง ของผืนดินอีสาน ประเสริฐฯ ต้องการชี้ให้เห็นถึงความแห้งแล้งของหมู่บ้านและพื้นที่ดังกล่าว ที่ไม่อาจอ้อนวอนเทวดาให้ช่วยเหลือใด ๆ ได้ เทวดาในที่นี้อาจคือชนชั้นปกครอง และเทวดาตามลัทธิความเชื่อ สิ่งเหล่านี้บ่งบอกให้เห็นถึงความไม่เชื่อมั่นในเรื่องผีสางเทวดา และการช่วยเหลือจากกลุ่มอำนาจรัฐ อาทิ การอ้อนวอนต่อเทพเจ้าให้ดลบันดาลสายฝน และนอกจากนัยยะที่สื่อถึงความไม่เชื่อในเทพเจ้าหรือหวังพึ่งอำนาจจากชนชั้นปกครองแล้ว แนวคิดและอุดมคติของประเสริฐฯ ในงานชิ้นนี้พยายามสื่อสารถึงการมองโลกตามลักษณะความเป็นจริงหรือสัจจะนิยม และมิได้หวังพึ่งพิงเทวดาและกลุ่มอำนาจรัฐ ที่จะยื่นมือมาช่วยเหลือใด ๆ ได้เลย ในประการต่อมา คือ **เรื่องที่สอง** คำสาป จากประเสริฐฯ ซึ่งก็เป็นกวีนิพนธ์อันมีลักษณะเป็นกลอนเปล่า โดยงานชิ้นนี้พยามสื่อนัยยะทางการเมือง และมีลักษณะของการต่อต้านเผด็จการทหาร โดยพยายามฉายภาพให้เห็นถึงความเลวร้าย เช่น ฆ่าประชาชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม และนายทุนที่ขูดรีด รัฐธรรมนูญไร้ความศักดิ์สิทธิ์นำมาซึ่งความเสื่อมถอยของรัฐ และล้มเหลวในการบริหารจัดการของรัฐบาล เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มนายทุน ส่งผลนำมาสู่ความยากจนของประชาชนชนชั้นรากหญ้า ซึ่งประเสริฐฯ พยายามสื่อนัยยะไว้ในกวีนิพนธ์ **เรื่องที่สาม** คือ ชาวนาจน ว่าด้วยความเจ็บปวดของชาวนา ที่ชนชั้นปกครองไม่เหลียวแล และเป็นศัตรูกับประชาชนโดยจะพบข้อความสำคัญ เช่น

"ผู้ปกครองมิได้แก้ไขอย่างจริงจังในกรณีนี้
เพราะเขามิใช่พวกชาวนานา เขาเป็นฝ่ายตรงข้าม
พวกข้าจักต้องหันหน้าไปประจัญ และพังทลายมัน" (ประเสริฐ จันดำ, 2538)

จะเห็นได้ว่า ในบท "ชาวนาจน" นี้ ประเสริฐฯได้กล่าวถึงหัวอกของชาวนา ที่ถูกชนชั้นปกครอง ขูดรีด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งใด ๆ ก็ตาม เช่น การเก็บภาษี การเก็บส่วยต่าง ๆ เปรียบเสมือนผู้มีอิทธิพล ชนชั้นปกครอง ในที่นี้อาจหมายถึงรัฐบาล ไม่เคยเข้าใจหัวอกของชาวนา แต่ยังเป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับชาวนาด้วยซ้ำ ประเสริฐฯ ต้องการชี้นำให้ชาวนาประจันหน้ากับชนชั้นปกครอง และตัวประเสริฐฯ เองก็อยู่ฝ่ายชาวนาผู้ยากจนนั้น ในประการต่อมาคือ **เรื่องที่สี่** ความเป็นไปแห่งผาเพ ประกอบไปด้วย

กวีนิพนธ์ จำนวน 5 ชิ้น ความเป็นไปแห่งผาเพ 1 2 3 4 และ 5 ซึ่งมีสาระสำคัญและนัยยะทางการเมืองดังนี้ **ชิ้นแรก** ประเสริฐฯ พยายามบอกกล่าวถึง ภูผาเพยามค่ำคืน เป็นลักษณะของการพรรณนาถึงธรรมชาติป่าเขา และการปะทะระหว่างคอมมิวนิสต์กับฝ่ายรัฐบาล **ชิ้นที่สอง** ว่าด้วยเรื่องราวของการใช้อำนาจรัฐ เช่น การอุ้มประชาชนไปฆ่า จับประชาชนเรียกค่าไถ่ **ชิ้นที่สาม** ว่าด้วยสภาพความแห้งแล้ง ในชนบทโจรผู้ร้ายชุกชุม ควายโดนขโมย และหาตัวจับไม่ได้ งานชิ้นนี้เป็นไปในลักษณะที่ว่าสิ่งเหล่านี้ต้นเหตุมาจากภาครัฐหรือชนชั้นปกครองที่สนับสนุนหรือเป็นตัวการเหล่านี้ **ชิ้นที่สี่** ว่าด้วยความฝันของเด็ก ๆ ชาวชนบทที่อยู่ในครอบครัวจน ๆ การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่แล้งแค้น มีความใฝ่ฝันอยากไปเป็นเจ้าคนนายคน เจ้าคนนายคนในที่นี้ คือการเป็นชนชั้นปกครอง และนายทุน ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งการศึกษานั้นจะมีไว้เฉพาะชนชั้นปกครองเท่านั้น เด็กชาวไร่ชาวนาเติบโตขึ้นล้วนต้องเป็นชาวนา งานชิ้นนี้มีลักษณะของความปรารถนา ที่ต้องการให้เด็กในชนบทมีการศึกษา และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ กลับมาพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และ **ชิ้นที่ห้า** ว่าด้วยความแห้งแล้ง ความอดอยากในชนบทของชาวนาและการกดขี่ขูดรีบของชนชั้นศักดินา "นายทุนกดขี่ ศักดินาไม่ทำนา เมื่อชาวนา เมื่อชาวนาเลิกทำนาศักดินาก็อดตาย" (ประเสริฐ จันดำ, 2538) จะเห็นได้ว่า ประเสริฐฯ พยายามกล่าวถึงชาวนา อันเป็นกำลังหลัก หากขาดไร้ซึ่งชาวนา เหล่านายทุนที่ขูดรีดนั้นย่อมอดตายไป เมื่อเป็นเช่นนี้ นายทุนพึงตระหนักถึงความสำคัญของชาวนาไม่ควรเอาเปรียบ

กล่าวโดยสรุป ภาพรวม ความเป็นไปแห่งผาเพ นี้ มีลักษณะของการนำเสนอภาพสะท้อนสังคม เช่น การกดขี่ขูดรีดข่มแหงรังแกของชนชั้นศักดินาต่อชาวนา รัฐเอื้อประโยชน์ต่อนายทุน ทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนเป็นอย่างมาก

ใน**เรื่องที่ห้า** ปืนในมือ ว่าด้วย การเป็นทหารป่า คือ ผู้ก่อการคอมมิวนิสต์ ที่ตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา "กินข้าวข้าก็เอาปืนพาดตัก นอนข้าก็กอดปืน" (ประเสริฐ จันดำ, 2538) ที่เตรียมพร้อมห้ำหั่นกับฝ่ายรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา งานชิ้นนี้พยายามบอกกล่าวถึงความคับแค้นใจ ที่ต้องการกระหน่ำซัดหน่อยงานรัฐ อันเปรียบเสมือนศัตรูของพรรคคอมมิวนิสต์ และยังพยายามบอกว่าไม่เกรงกลัวต่อรัฐ พร้อมตั้งรับทุกเมื่อ **เรื่องที่หก** ผู้ปลุกป่า ว่าด้วยวิถีชีวิตของคนในป่าและสัตว์ป่าต่างหาอาหารในป่า ในป่าเต็มไปด้วยเสียงปืน ไม่สามารถยกออกได้ว่าเสียงปืนนั้นเป็นเสียงของการล่าสัตว์หรือเสียงการรบกันระหว่างคอมมิวนิสต์กับรัฐบาล**เรื่องที่เจ็ด** มองมาจากผาเพ ว่าด้วยเกษตรกรชาวนาที่ถูกนายทุนขูดรีดกดราคาผลผลิต และมีลักษณะของการโน้นน้าวคือ การปลุกระดมให้รวมตัวกันเพื่อขจัดเหล่านายทุนเสีย "เตรียมพร้อม สามัคคีรวมกลุ่มกันไว้ ปอของเรา ข้าวของเรา ผลิตผลพึงเกิดประโยชน์อันเป็นธรรมเพื่อชาวนา ร่วมมือกันขจัดเหล่านายทุนผลประโยชน์" (ประเสริฐ จันดำ, 2538)

จากข้อความข้างต้น จะเห็นแนวคิดของประเสริฐฯ ในแบบลัทธิมาร์กซ์ ที่ฉายภาพอย่างชัดเจน กล่าวคือ แนวคิดแบบลัทธิคอมมิวนิสต์ เชื่อว่าจะมีความสุขอย่างเต็มที่ด้วยการล้มเลิกสิ่งสำคัญ ไม่ว่าจะเป็น กรรมสิทธิ์ทรัพย์สินบุคคล, ชนชั้น, สถาบันทางสังคม รัฐและการปกครอง เมื่อจัดสิ่งเหล่านี้ไปแล้ว มนุษย์ก็จะได้รับบริการและวัตถุที่จำเป็นต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตเท่าเทียมกัน (จรูญ สุภาพ, 2538) งานชิ้นนี้ยังปลุกระดมให้โค่นล้มระบบนายทุนเสียโดยการปฏิวัติ **ส่วนในเรื่องที่แปด** ตอ งานชิ้นนี้ประเสริฐฯ ได้หยิบยกบรรยากาศวิถีชีวิตชนบทคือการทำไร่ไถนาที่มีตออยู่ขณะไถนา ซึ่งตอเป็นอุปสรรคในการคราดไถ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำเปรียบเปรย ทำนองประชดประชัน กล่าวคือ การขูดรีดไถของชนชั้นปกครอง ส่วนตอนั้น ก็เปรียบเสมือนชนชั้นปกครองอีกเช่นกันที่ต้องกำจัดทิ้ง

"เพียงเพื่อที่จะเปิดโอกาสให้อนารยชนเผ่าหนึ่ง
ได้รีดไถเราอีกต่อ
ชนเผ่านี้เหมือนตอแหลมที่ตำตีน
พวกข้าต้องช่วยกันขุดรากถอนโคนมันทิ้งไปเสียที" (ประเสริฐ จันดำ, 2538)

นัยยะที่สำคัญคือ ชนชั้นปกครองชอบรีดไถ ประเสริฐฯ มีลักษณะโน้มน้าวว่า ให้กำกัดทิ้งเสีย ซึ่งลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์ **เรื่องที่เก้า** ครกกระเดื่อง ว่าด้วยความแล้งในชนบทเชื่อมโยงไปถึงหยิงสาวในชนบทที่ตำข้าวด้วย ครกกระเดื่อง ได้ยินเสียงเพลงจากวิทยุที่มีเนื้อหาไร้สาระที่รับใช้นายทุน โดยกวีนิพนธ์ชิ้นนี้พยายามบอกกล่าวถึงสิ่งที่รัฐบาลประกาศทางวิทยุนั้นเป็นสิ่งที่ไร้สาระและโฆษณาชวนเชื่อ และในงานชิ้นนี้ยังฉายภาพให้เห็นถึง "ครกกระเดื่อง" เป็นเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน ทำด้วยไม้ขนาดใหญ่ขุดเป็นเบ้าลึกเหมือนครกทั่วไป ตัวสากหรือเสาจะติดเป็นมุมฉากกับท่อนไม้ยาวหรือคันกระเดื่อง ปลายคันกระเดื่องมีแกนไม้สอดขวางระหว่างเสาสองต้นเพื่อให้คันกระเดื่องกระดกได้ ปลายคันกระเดื่องด้านที่ตรงกันข้ามตัวเส้าจะเป็นที่สำหรับใช้เท้าถีบให้สากหรือเส้ายกขึ้นจากครก เมื่อผ่อนน้ำหนักเท้า เส้าหรือสากจะกระดกตำลงในครกซึ่งเป็นการตำหรือซ้อมข้าวหรือสิ่งอื่น ๆ โดยการกระดกของท่อนไม้สากที่เกิดจากแรงเหยียบถีบ จึงเรียกว่า ครกกระเดื่อง ครกกระเดือง ภาคเหนือเรียก ครกมอง ภาคใต้เรียน ครกถีบ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2558) ครกกระเดื่องใช้ตำข้าว และพืชผลชนิดอื่น ๆ ทางการเกษตรในอดีต ปัจจุบัน บางแห่งในประเทศไทยยังคงมีใช้งานอยู่ จากบทวี "ครกกระเดือง" ของประเสริฐฯ นั้น ได้กล่าวถึง สรรพคุณของครกกระเดื่อง เช่น ข้าวที่ได้จากครกกระเดื่องนั้น เมื่อนำไปนึ่งจะส่งกลิ่นหอม รสอร่อยกว่าโรงสีมากมาย เป็นต้น นอกจากนี้ ประเสริฐฯ ยังได้นำเอาคุณประโยชน์ไปเปรียบเทียบกับโรงสีซึ่งเป็นอุปกรณ์สมัยใหม่นั้นว่า โรงสี ต้องใช้น้ำมัน บางที่ใช้ไฟฟ้า และเจ้าของโรงสีต้องการรำข้าว แกลบ ข้าวปลาย ฯลฯ จากผู้นำข้าวมาสี จากบทกวีดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงความเป็นนักอนุรักษ์นิยมของประเสริฐ จันดำ กล่าวคือ พยายามที่จะบอกว่าสิ่งที่เป็นวิถีชีวิตแบบเก่านั้นย่อมดีกว่า แต่ในที่นี้ประเสริฐฯ เองยังไม่ได้ระบุข้อดี (ระบุเพียงว่าข้าวกินอร่อยกว่า, ครกกระเดื่องชี้ให้เห็นถึงวิถีชีวิตพื้นบ้าน) ส่วนข้อเสียนั้นไม่ได้กว่าถึงเลยในกวีนิพนธ์เรื่องนี้

นอกจากนี้ "ครกกระเดือง" ยังคงเป็นเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน ที่ใกล้จะเลิกใช้เต็มทีเนื่องด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่นวัตกรรมเครื่องจักรเข้ามาแทนที่ วิถีชีวิตในแบบเดิม จากบท "ครกกระเดือง" ดังกล่าวของประเสริฐฯ นั้นชี้ให้เห็นถึงวิถีชีวิตความภูมิใจในแบบพื้นบ้าน และมีแนวคิดออกไปทางในอนุรักษ์นิยม กล่าวคือ ต้องการคงรูปแบบเดิมเอาไว้ ให้นานเท่านาน

เรื่องที่สิบ คนกับควาย (ภาคพิเศษ) ว่าด้วยคนกับควาย โจรที่ขโมยควาย และคุณประโยชน์ของควายต่อชาวนาชาวไร่ **เรื่องที่สิบเอ็ด** ฝนแดด ว่าด้วยชนบทที่แห้งแล้งไม่สมดุล **เรื่องที่สิบสอง** อาหารมื้อค่ำ ว่าด้วยการทำไร่ไถนา หรือการทำกิสกรรมของคนในชนบท การหาเลี้ยงชีพ งานชิ้นนี้พยายามสะท้อนภาพการหาเลี้ยงชีวิตของคนในชนบท เช่น การหาปู หาปลาในนาข้าว เป็นต้น **เรื่องที่สิบสาม**ข่าวจากสายลม ว่าด้วยการนึกถึงเพื่อนฝูง และกล่าวถึงความแห้งแล้ง อดอยากปัญหาปากท้อง ที่เต็มไปด้วยความหดหู่ทรมานของคนยากไร้ที่มีชีวิตอยู่อย่างยากจนข้นแค้น เป็นลักษณะของการสะท้อนภาพความยากจนของคนในชนบทที่ประเสริฐฯ พยายามสื่อสารและบอกกล่าว **เรื่องที่สิบสี่** ปณิธานปฏิวัติ ว่าด้วยการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสังคมใหม่เพื่อประเทศชาติ โดยงานชิ้นนี้เป็นบทเพลงของยงยุทธ ศรีจำนง ที่ประเสริฐฯ ได้คัดออกมาเป็นไปในลักษณะของการปลุกระดมมวลชลให้ลุกฮือขึ้นเพื่อปฏิวัติ เปลี่ยนแปลงสังคมใหม่ **เรื่องที่สิบห้า** ฝันร้ายคนเดือนหงาย ว่าด้วยการจับอาวุธขึ้นสู้กับฝ่ายรัฐที่ปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างหนัก ซึ่งฝ่ายรัฐต่างยกทัพมาปราบปรามไม่พอยังมาซ้ำเติมประชาชนโดยการขูดรีบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองเป็นเหตุให้ประชาชนที่จนอยู่แล้วยิ่งจนเข้าไปอีก เพราะถูกหน่วยงานของรัฐรังแกและข่มแหง จึงเป็นเสมือนฝันร้าย ที่เป็นความจริงในสังคม **เรื่องที่สิบหก** เถื่องขุ่นของราตรี ว่าด้วยความแห้งแล้งในชนบท งานชิ้นนี้ได้บรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับความยากจนของคนในชนบทอีสาน ที่ผ่านมาหลายยุคสมัย ยังคงยากจนอยู่เช่นเดิม ไม่เคยเปลี่ยนแปลง **เรื่องที่สิบเจ็ด** ฆ่าเขาทำไม ว่าด้วยการฆ่าประชาชนและการฆ่าคอมมิวนิสต์ พยายามถามถึงเหตุผลในการฆ่า งานชิ้นนี้เป็นลักษณะของการตั้งคำถามแบบตรง ๆ คือพยายามถามชนชั้นปกครองว่า ทำร้ายประชาชนทำไม **เรื่องที่สิบแปด** ดาวหมาหลับ ว่าด้วยความคิดถึงผู้หญิงคนหนึ่ง และฉากได้บรรยายไปในลักษณะของคนที่คิดถึงในเวลากลางคืน ของชนบท จู่ ๆ ก็มีโจรมาขโมยวัวในคอก ชายคนนั้นไปแจ้งข่าวให้

ผู้ใหญ่บ้านได้รับทราบ แต่ผู้ใหญ่บ้านและหมาของเขากลับหลับใหล ไม่ได้ยินเสียงของชายหนุ่ม นัยยะที่สำคัญของงานชิ้นนี้คือประเสริฐฯ พยายามฉายภาพสะท้อนว่า ที่ผู้ใหญ่บ้านปลุกไม่ตื่น หาใช่ว่าไม่ได้ยิน แต่ทำเป็นไม่รู้ไม่เห็นเรื่องราวความทุกข์ร้อนของประชาชน ซึ่งทัศนะในลักษณะนี้จึงเปรียบเสมือนชนชั้นปกครองหรือรัฐบาลนั้น ไม่สนใจความทุกข์ร้อนของประชาชนใด ๆ เท่าที่ควรจะเป็น **เรื่องที่สิบเก้า** โปรดเถิด . . . แม่คนสวย ว่าด้วยผู้หญิงที่แต่งตัวสวย ในทำนองที่ว่า "สวยแต่รูป จูบไม่หอม" งานชิ้นนี้ยังมีลักษณะสะท้อนภาพผู้หญิงที่แต่งตัวสวย ๆ และไม่รับผิดชอบอะไรแล้ว ยังได้ฉายภาพสะท้อนที่ผู้ปกครองไม่ยอมรับฟังเสียงประชาชน ซึ่งเปรียบเสมือนหญิงสวยแต่รูปจูบไม่หอมได้เช่นกัน ซึ่งแม่คนสวยในที่นี้อาจหมายถึงเจ้าหน้าที่รัฐหรือชนชั้นปกครอง ที่เอาแต่แต่งหน้าทาปาก จนลืมไปว่ามีประชาชนกำลังเดือดร้อนที่รอคอยเธอมาช่วยอยู่ แต่เธอกลับหลงอยู่กับความสวยงามจนลืมความทุกข์ยากและเดือดร้อนของประชาชน **เรื่องที่ยี่สิบ** กบ ปู และงู ว่าด้วยบนบทท้องทุ่ง ที่ต่างอาศัยเกื้อกูลกันการหาเลี้ยงชีวิตของเด็กในชนบท เช่น การจับ กบ ปู งู สัตว์หลายชนิดที่ต่างอาศัยกัน **เรื่องที่ยี่สิบเอ็ด** งูเขียวกับตุ๊กแก เรื่องราวในบทนี้ว่าด้วย ตำนานงูเขียวกินตับตุ๊กแก อันเป็นความเชื่อตำนานที่มีมาแต่โบราณ นิค นิรุทธ์ ชมงาม ผู้เชี่ยวชาญด้านงูของประเทศไทย กล่าวถึงตำนานดังกล่าวว่า ไม่เป็นความจริงแต่อย่างใด แต่เป็นพฤติกรรมในการล่าเหยื่อของงู และการเอาตัวรอดของตุ๊กแกตามธรรมชาติ *("นิค นิรุทธ์" ไขปริศนาเรื่องเล่าคนโบราณ "งูเขียวกินตับตุ๊กแก" จริงหรือ,* 2562) การที่ตุ๊กแกงับหัวงูเขียวเอาไว้เกิดขึ้นจากสัญชาตญาณเอาตัวรอด ประเสริฐ อธิบายลักษณะการต่อสู้เอาตัวรอดของตุ๊กแก และสุดท้ายตุ๊กแกก็รอดไปได้ นี่จึงเป็นบทกวีอีกบทหนึ่งที่ประเสริฐ จันดำ ได้กล่าวถึงคติโบราณ นำมาผูกเชื่อมเป็นกวีบท "งูเขียวกับตุ๊กแก" **เรื่องที่ยี่สิบสอง** ขึ้นชื่อว่างู งานชิ้นนี้พยายามบอกกล่าว ตามมุมมองในแบบชาวบ้าน (บางคน) ย่อมมีความเชื่อว่าดุร้าย งูมีหลายชนิด ใช้นำไปเปรียบเทียบกับคนแก่ที่เจ้าชู้เช่นว่า "เฒ่าหัวงู" เด็กเลี้ยงควายยิงงูตายที่ท้องทุ่งนา เพราะคิดว่างูเป็นสัตว์อันตราย เรื่องนี้ชี้ให้เห็นถึงการขาดการไตร่ตรองหรือไม่ กล่าวคือ เด็กนั้นอาจจะเหมารวมไปว่างูทุกชนิดมีพิษ เลยฆ่างูตัวนั้นทิ้งไปเสีย งูมีทั้งชนิดมีพิษร้ายแรง และไม่มีพิษ อาจเปรียบเทียบกับคนได้เช่นกัน คนมีทั้งคนดีและไม่ดี การจะเหมารวมว่าทุกคนเป็นคนเลวทั้งหมดหาใช่เรื่องดีนัก หรือจะเหมารวมไปว่าทุกคนดีทั้งหมดก็ไม่อาจใช่อีก ในบทกวีชิ้นนี้ ประเสริฐ ต้องการสะท้อนให้เห็นถึงการเหมารวมในหลาย ๆ สิ่ง ที่ไม่ได้จำเพาะว่าเป็นเพียงงู หรือ "ขึ้นชื่อว่างู" แต่มีอะไรแผงอยู่ในบทกวีชิ้นนี้มากกว่าที่เป็นนัก เช่น ความมีพิษอันสามารถทำร้ายได้ทุกเมื่อ **เรื่องที่ยี่สิบสาม** หมาป่าหัวหงอก ว่าด้วย หมาป่าที่ขโมยไก่ของชาวบ้าน หมาในที่นี้เป็นเสมือนคำเปรียบเปรย ที่เปรียบเทียบว่าผู้ปกครองเปรียบเสมือนหมาป่า ที่เข้ามารังแกชาวบ้าน แต่ถูกชาวบ้านทำร้ายกลับและหนีไป **"**ชาวนาหมู่เฮาคงถูกพวกมันรังแกไม่เป็นอันอยู่สุข" (ประเสริฐ จันดำ, 2538) ซึ่งงานชิ้นนี้แม้จะเขียนว่าหมาป่าที่เป็นหมาป่าจริง ๆ แต่ความนัยนั้นกลับหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ ประเสริฐฯได้เปรยเปรยหมาป่าคือชนชั้นปกครองที่ชอบเข้ามารังแกชาวบ้านอยู่เสมอ ๆ **เรื่องที่ยี่สิบสี่ เขียนให้คนรัก** ในบทนี้จะเห็นอุดมการณ์ของประเสริฐฯ อย่างเด่นชัด เช่นในถ้อยคำที่ว่า "หากเพียงแต่เธอคิดถึงคนอื่นอื่นบ้าง, นอกเหนือคำว่า "เธอกับฉัน" (ประเสริฐ จันดำ, 2538) การเขียนถึงคนรักในวรรคนี้ ชี้ให้เห็นว่าประเสริฐฯ ยอมอยู่ข้างคนอื่น ซึ่งคนอื่นในที่นี้ คือ ประชาชน เขาจะยอมไปต่อสู้เพื่อคนผู้ยากเข็ญ และเสียใจที่คนรักของเขานั้นต้องจากไป **เรื่องที่ยี่สิบห้า** ฝันถึงปีศาจบนดวงดาว ว่าด้วยการพรรณนาถึงอากาศเจ็บปวดของความรู้สึกในความทุกยากของชายผู้หนึ่ง และการสู้ชีวิตของเขา งานชิ้นนี้พยายามบอกเล่าเกี่ยวกับการสู้ชีวิต สู้เพื่อให้มีชีวิตรอดต่อไปวันต่อวัน **เรื่องที่ยี่สิบหก** หากท่านขายชาติขายศักดิ์ศรี ในบทนี้ประเสริฐ ได้กล่าวถึงกลุ่มชนชั้นปกครองกับกลุ่มของชาวนา ซึ่งเป็นเสมือนฝ่ายตรงกันข้าม ดังจะเห็นได้จากในข้อความที่ว่า "เออ นายทุนทั้งหลาย, ฤๅเกิดกายมีวิญญาณเพื่อข่มเหง" (ประเสริฐ จันดำ, 2538) นั้น กล่าวถึงบรรดาเจ้านาย ที่ใช้อำนาจไปในทางมิชอบ **เรื่องที่ยี่สิบเจ็ด** คำขานจากคนภู บทกวีชิ้นนี้ นับว่าเป็นชิ้นที่มีสัมผัสอย่างชัดเจนในรูปแบบของกลอนแปด ซึ่งจากบทอื่นๆ ของ "ขบวนการร้อยกรองจากซับแดง" ในบทก่อนหน้านี้ไม่ยึดติดรูปแบบที่ตายตัว ในบท "คำขานจากคนภู" นับเป็นบทแรกที่ประเสริฐ ใช้รูปแบบของกลอนแปด โดยใช้ภาษาที่เรียบง่าย ประเสริฐฯ ได้กล่าวถึงตัวเขาเองที่หายไปและอับอาย ลักษณะ

ของงานชิ้นนี้มุ่งนำเสนอสภาพความเป็นอยู่ในชนบท ฉายภาพของความตัวเองที่รู้สึกว่าท้อแท้ สิ้นหวัง และยากจน นอกจากนี้ยังมีลักษณะบอกกล่าวถึงการทุจริตของนักการเมืองอีกด้วย อันเป็นสภาพปัญหาที่แก้ไม่ตก และมีลักษณะของการโน้มน้าวให้ประชาชนโค่นอำนาจเหล่านี้ลงเสีย ปล่อยไว้นานจะเป็นภัยร้ายแรงต่อประชาชนคนยากไร้ **เรื่องที่ยี่สิบแปด** คำเคียว ว่าด้วยการส่งข่าวถึงชาวนา เกี่ยวกับเรื่องความเลวร้ายของศักดินา ไม่ว่าจะเป็น การล้างผลาญ การทำร้าย ทำลาย รวมไปถึงการขูดรีดชาวนา ผู้ยากไร้ งานชิ้นนี้มีลักษณะเป็นรูปแบบของการเขียนจดหมายกลอน ที่พยายามบอกว่าเหล่าศักดินานั้นเลวร้าย จงต่อต้านเสีย กวีบทนี้มีการใช้ภาษาที่สละสลวย เชื่อมคำมีสัมผัสนัยยะที่สำคัญคือ การพยามที่จะบอกกล่าวถึงความชั่วร้ายของชนชั้นศักดินาให้ประชาชนคนรากหญ้ารวมตัวกันเปิดเผยความชั่วนั้นเลย กล่าวกันง่าย ๆ คือ การโค่นล้มระบบนายทุนนั้นเอง **เรื่องที่ยี่สิบเก้า** ในที่สุด ว่าด้วยชนชั้นปกครองที่เบียดเบียนชาวนาเหมือนทาส และชาวนั้นนั้นจักไม่ยอมจะต่อสู้จนถึงที่สุดและการแข่งสาบต่อชนชั้นปกครอง งานชิ้นนี้มีทัศนะเป็นไปในทางลัทธิคอมมิวนิสต์ กล่าวคือ การโค่นล้มระบบนายทุน และศักดินาเสีย และในที่สุดเมื่อโค่นแล้ว จะเหลือเพียงชนชั้นกรรมมาชีพคือชาวนา แล้วสร้างรัฐใหม่ **เรื่องที่สามสิบ** พอเถิดยุคคนกินคน ว่าด้วยการไม่รักษาคำพูด พูดอีกอย่างทำอีกอย่าง งานชิ้นนี้ยังสะท้อนภาพจุดยืนของประเสริฐฯ กล่าวคือ พยายามบอกว่าไม่ควรหลงเชื่อรัฐ และให้ประชาชนลุกขึ้นมาจับอาวุธสู้กับรัฐเสีย **เรื่องที่สามสิบเอ็ด** อัญญาบาตม์อุก ว่าด้วยการต่อสู้ชีวิตของชาวนาที่เหนื่อยยากลำบากที่ต้องดิ้นรนทำมาหากินอย่างเหนื่อยยาก งานชิ้นนี้สะท้อนภาพออกเป็น 2 ฉาก (1) คือ ฉากของชาวไร่ชาวนา (2) กลุ่มนายทุนที่อยู่กินอย่างสุขสบาย ในวรรคสุดท้าย อัญญาบาตม์อุก ถอนใจ อุก คือ ลักษณะของการคิดมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่า อัญญาบาตม์ นั้นต้องการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมให้ชาวนาที่ยากไร้ งานชิ้นนี้มีลักษณะของการใช้คำกำกวม กล่าวคือ นัยยะที่สำคัญ คือ นายทุนคนหนึ่งอัญญาบาตม์อุก เป็นคนที่ไม่เคยเห็นชาวนามีค่า ประการต่อมา นายทุนกลับกลายเป็นชาวนา และต่อสู้กับอธรรม **เรื่องที่สามสิบสอง** ทศวรรษมืด ว่าด้วยชีวิตที่ต้องดิ้นรน ที่ต่อสู้กับคนประเภทป่าเถื่อนและโหดร้ายดุจตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่มืดบอด เมื่อต่อสู้แล้วนั้นกับเรื่องร้าย ๆ สิ่งดีก็จะกลับคืนมา **และเรื่องที่สามสิบสาม** ร้องขอ ว่าด้วยการขอให้รัฐบาลเลิกเก็บภาษาสุราหวยที่เอื้อต่อนายทุน และพยายามบอกให้รัฐบาลลาออกหากบริหารงานไม่ได้ งานชิ้นนี้พยายามบอกว่า นโยบายสาธารณะของรัฐบาลนั้นเอื้อผลประโยชน์ต่อนายทุน ลืมคนยากไร้ ซึ่งประเสริฐฯ พยายามบอกว่า รัฐบาลไม่ควรเอื้อประโยชน์ต่อนายทุน ควรให้ความสำคัญต่อประชาชนคนยากไร้บ้าง หากทำไม่ได้ ก็ลาออกไปเสีย

บทสรุปภาพสะท้อนแนวคิดทางการเมือง และการข่มแหงรังแกจากกลุ่มอำนาจรัฐ ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ เรื่อง ขบวนการร้อยกรองจากซับแดง ของประเสริฐ จันดำ พ.ศ. 2517

ภาพรวมทั้งหมดของกวีนิพนธ์ทั้ง 33 เรื่อง นี้มีลักษณะของการเสียดแทงกลุ่มอำนาจรัฐหลายชิ้นด้วยกัน และพยายามฉายภาพปัญหาความเป็นอยู่ในชนบทที่ยากจนข้นแค้นปราศจากการเหลียวแลจากภาครัฐ รวมไปถึงการบริหารรัฐที่ไร้ประสิทธิภาพของรัฐบาลในยุคก่อนปี พ.ศ. 2517 และระหว่างนั้น จากการศึกษาตีความกวีนิพนธ์ทั้ง 33 เรื่อง ซึ่งสามารถสรุป เป็นประเด็น ๆ ภาพรวมได้ 4 ประเด็น ดังนี้ (1) สภาพปัญหาความยากจนแห้งแล้ง (2) การโน้มน้ามประชาชนให้ต่อต้านอำนาจรัฐ (3) นำเสนอวิถีชีวิตการหาเลี้ยงชีพของชาวนาชาวไร่ในชนบท และ (4) ชนชั้นนายทุนและชนชั้นปกครอง ชอบขูดรีดประชาชน

จาก 4 ประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น งานเรื่องขบวนการร้อยกรองจากซับแดงของประเสริฐฯ นี้เป็นไปในลักษณะของการปลุกระดมมวลชนให้ลุกฮือต่อต้านอำนาจรัฐ เนื่องมาจากการกดขี่ข่มเหงรังแก จากกลุ่มอำนาจรัฐ นำไปสู่การปฏิวัติและโค่นล้มกลุ่มนายทุนเสีย เพื่อให้มีสังคมใหม่ อันประชาชนเท่าเทียมกัน ก่อนนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการปกครองแบบใหม่ให้

ประชาชนมีสิทธิ มีเสียงโดยเท่าเทียม ยิ่งกว่านั้น ประเสริฐ จันดำ พยายามมุ่งนำเสนอประเด็นที่สำคัญคือ การคำนึงถึงเสียงของประชาชนส่วนใหญ่ อันปรากฏเด่นชัดในเรื่อง เรื่องที่ยี่สิบสี่ เขียนให้คนรัก

เอกสารอ้างอิง

จินห์วรา ช่วยโชติ. (2564). *การเปลี่ยนแปลงความคิดทางการเมืองในงานวรรณกรรมของนักเขียนอีสานระหว่างทศวรรษ 2530-2550*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จรูญ สุภาพ. (2538). *ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ชลธิรา สัตยวัฒนา. (2521). วรรณกรรมวิเคราะห์: ประเสริฐ จันดำ กวีผู้มีแต่ปากกากับกระสุน. *วรรณกรรมเพื่อชีวิต, ฉบับปฐมฤกษ์,* 74-83.

ธัญญา สังขพันธานนท์. (2560). *แว่นวรรณคดี ทฤษฎีร่วมสมัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ปทุมธานี: นาคร.

นันทพร โพธิขำ. (2543). *พัฒนาการทางความคิดนักเขียนเรื่องสั้นอีสานในรอบสองทศวรรษ (พ.ศ. 2500-2520).* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นศินี วิทูธีรศานต์. (2519). *วิเคราะห์วรรณกรรมแนวประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยามวรรณกรรม.

"นิค นิรุทธ์" ไขปริศนาเรื่องเล่าคนโบราณ "งูเขียวกินตับตุ๊กแก" จริงหรือ. (2562). ค้นเมื่อ 1 มกราคม 2565, จาก https://www.thairath.co.th/news/society/1700345

นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (ม.ป.ป.). *คำศัพท์ Structuralism*. ค้นเมื่อ 1 มกราคม 2565, จาก https://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/141

บุณย์เสนอ ตรีวิเศษ. (2551). *รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง แนวคิดและอัตลักษณ์แห่งกวีประชาชนในร้อยกรองของประเสริฐ จันดำ: การศึกษาเชิงวิเคราะห์*. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ประเสริฐ จันดำ. (2538). *ร้อยกรองจากซับแดง* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เอื้ออาทรสำนักพิมพ์.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2558). *พจนานุกรมหัตถกรรม เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

สาโรจน์ บุญเสริมวรรณ. (2531). *พัฒนาของการเมืองเชิงสัญญะในการเคลื่อนไหวภาคประชาชนไทย*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

คริปโทเคอร์เรนซีในเศรษฐกิจการเมืองโลกภายใต้ภาวะสงครามยูเครนและรัสเซีย

พรเทพ บูรณกุลไพโรจน์
สาขาวิชาการเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
Email: pornthep.b@iservice.co.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคริปโทเคอร์เรนซีในเศรษฐกิจการเมืองโลกภายใต้ภาวะสงครามยูเครนและรัสเซีย มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ (1) เพื่อศึกษาสถานะของคริปโทเคอเรนซีในเศรษฐกิจกรรเมืองโลก (2) เพื่อศึกษาบทบาทของคริปโทเคอร์เรนซีในเศรษฐกิจการเมืองโลกภายใต้ภาวะสงครามยูเครนและรัสเซีย (3) เพื่อศึกษาความท้าทายเกี่ยวกับอธิปไตยทางการเงินของประเทศไทยต่อการเข้ามาของคริปโทเคอร์เรนซี งานวิจัยฉบับนี้อาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative) โดยการวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการวิจัยทางเอกสาร (document research) จากแหล่งข้อมูล 2 แหล่งที่สำคัญ ประกอบด้วย (1) เอกสารปฐมภูมิ (primary source) (2) เอกสารทุติยภูมิ (secondary source) จากการศึกษาพบว่า คริปโทเคอร์เรนซีแต่ละประเภทที่เป็นที่นิยมอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ (1) คริปโทเคอร์เรนซี่ที่ไม่มีผู้ออกโดยชัดเจน (decentralized cryptocurrencies) อาทิ บิทคอยน์ และอีเธอร์ เป็นต้น (2) คริปโทเคอร์เรนซีที่ระบุผู้ออกชัดเจน (private-entity issued cryptocurrencies) อาทิ XRP J-coin และ Utility Settlement Coin และ (3) สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (Central Bank Digital Currency--CBDC) ปัจจัยที่ทำให้คริปโทเคอร์เรนซี เป็นที่นิยม สามารถสรุปได้ 4 ปัจจัยหลัก คือ (1) ความต้องการลงทุนและเก็งกำไร (2) ความต้องการในการโอนเงินระหว่างประเทศ ที่มีความสะดวก และ (3) ความต้องการในการระดมทุนผ่าน Initial Coin Offering (ICO) ที่สะดวกและรวดเร็ว (4) ความเชื่อมั่นในเทคโนโลยีบล็อกเชน ที่มีความปลอดภัยสูง จะเห็นได้ว่า ความตึงเครียดระหว่างยูเครนและรัสเซีย เกิดจากที่สหรัฐและพันธมิตรชาติตะวันตกได้คุกคามต่อผลประโยชน์แห่งชาติ (national interest) ในส่วนของความอยู่รอด (survival) ในแง่ของอธิปไตยทางดินแดนและความมั่นคงของประเทศรัสเซีย โดยมีความพยายามจะผลักดันให้ยูเครนเข้าเป็นสมาชิก NATO มีผลทำให้รัสเซียต้องทำการตอบโต้อย่างรุนแรง มีผลทำให้บทบาทของคริปโทเคอร์เรนซีมีเพิ่มขึ้นในการโอนเงินและการชำระเงินระหว่างประเทศในสงครามรัสเซียยูเครน เพราะคริปโทเคอร์เรนซีมีลักษณะแบบกระจายศูนย์ไม่มีศูนย์กลางควบคุม จึงถูกนำมาใช้รับมือการคว่ำบาตรทางการเงินและเศรษฐกิจของชาติตะวันตกต่อรัสเซีย ความตื่นตัวของธนาคารกลางทั่วโลกในเรื่องสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (CBDC) นอกจากการประกาศใช้เงินดิจิทัลหยวนสำหรับประชาชน (retail) ในช่วงต้นปี 2563 ของประเทศจีนอย่างเป็นทางการ ยังมีอีกหลายประเทศทำการศึกษาและทดลองเรื่องนี้

คำสำคัญ: คริปโทเคอร์เรนซี, ผลประโยชน์แห่งชาติ, สกุลเงินดิจิทอลที่ออกโดยธนาคารกลาง

Cryptocurrency in the Global Political Economy under the Ukraine and Russian Wars

Pornthep Buranakunpairoj

Politics, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail: pornthep.b@iservice.co.th

Abstract

This research aims to study cryptocurrency in the global political economy under the Ukraine and Russian Wars, with an important objective: (1) to study the status of cryptocurrency in the global political economy, (2) to study the role of cryptocurrency in the global political economy under the Ukraine and Russian Wars. (3) To study the challenges of Thailand's financial sovereignty over the entry of cryptocurrency. This research is based on qualitative research, and the researchers conducted document research from two key sources, including (1) Primary Source (2) Secondary Sources. The study has shown that each type of cryptocurrency that is currently popular includes (1) Decentralized cryptocurrencies such as bitcoin and ether, etc. (2) Private-entity Issued Cryptocurrencies such as XRP J-coin and Utility Settlement Coin and (3) cryptocurrencies issued by central bank digital currency (CBDC). The factors that make cryptocurrencies popular can be summarized in four main factors: (1) investment needs and speculation (2) The need for international money transfers with convenience and (3) the need to raise funds through the fast and convenient Initial Coin Offering (ICOs) (4) confidence in highly secure blockchain technology. Tensions between Ukraine and Russia, the U.S. and its Western allies have threatened national interest in terms of survival, that is Russian territorial sovereignty and national security. Efforts to push Ukraine to join NATO have resulted in Russia's aggressive response. In effect, the role of cryptocurrencies has increased in international money transfers and payments in the Russian-Ukrainian war. Because cryptocurrencies have a decentralized, non-controlled nature, they are used to counter Western financial and economic sanctions against Russia. The global central bank's upheaval over Central Bank Digital Currency (CBDC), in addition to the official introduction of the Yuan for Citizens (retail) cryptocurrencies in early 2020 in China, has also been conducted by many other countries to conduct studies and experiments on the subject.

Keywords: Cryptocurrencies, National Interests, Central Bank Digital Currency (CBDC)

บทนำ

ระบบเศรษฐกิจการเงินแบบเดิม (Centralized Finance--CeFi) แบ่งเงินออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) เงินที่ออกโดยภาครัฐ (public money หรือ fiat money) อันได้แก่ ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์สำหรับประชาชนทั่วไป และบัญชีเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ที่ธนาคารกลาง (2) เงินที่ออกโดยภาคเอกชน (private money) ที่พัฒนาขึ้นมา เช่น การสร้างระบบธนาคารพาณิชย์ในส่วนของเงินฝาก รวมถึงการสร้าง e-money พบว่า ธนาคารกลางออกแบบโครงสร้าง 2 ชั้น (two-tier system) เป็นการเชื่อมโยงให้คนที่ถือเงินที่ออกโดยภาคเอกชนสามารถแลกกลับมาเป็นเงินที่ออกโดยภาครัฐ ทำให้เงินทั้งสองรูปแบบนี้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจสร้างสมดุลระหว่างบทบาทเงินภาครัฐที่เน้นระบบที่มีเสถียรภาพ กับบทบาทเงินภาคเอกชนที่เน้นด้านความหลากหลายของผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม จะเห็นได้ว่า พัฒนาการด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ระบบการเงินใหม่ (new financial landscape) เกิดการพัฒนาเงินทางเลือกที่หลากหลาย (alternative monies) อาทิเช่น คริปโทเคอร์เรนซี (cryptocurrency) สเตเบิ้ลคอยน์ (stablecoins) รวมถึงรูปแบบการทำธุรกรรมทางการเงินแบบไม่มีตัวกลาง (Decentralized Finance--DeFi) (สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์, 2564)

ในสถานการณ์ปัจจุบันเกิดความตึงเครียดระหว่างยูเครนและรัสเซียในระดับสูงสุดในรอบหลายปี เนื่องจากรัสเซียได้มีการตั้งกองกำลังขึ้นประชิดพรมแดนของทั้งสองประเทศ ทำให้เกิดความหวาดกลัวว่า รัสเซียจะทำการบุก ซึ่งทางยูเครนได้เตือนรัสเซียว่า กำลังทำให้เกิดความสั่นคลอนในประเทศ มหาอำนาจตะวันตกได้มีการเตือนรัสเซียเกี่ยวกับการรุกรานยูเครนหลายครั้ง รัฐบาลเครมลินให้การปฏิเสธว่า มีการวางแผนในการโจมตี และโต้แย้งต่อการสนับสนุนยูเครนของ NATO รวมถึงการเตรียมเสบียงอาหารและการฝึกทหารที่เพิ่มขึ้น ถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อแนวรบด้านตะวันตกของรัสเซีย (CNN, 2022) ด้วยความหวาดกลัว ความสูญเสีย และความไม่แน่นอน ต่อสงครามทั้งสองฝ่าย ทำให้เหรียญเงินดิจิทัลเป็นที่หลบภัยแห่งความมั่งคั่งสำหรับทุกคนที่ต้องการ โดยเฉพาะชาวยูเครนที่ต้องการถือครองสกุลเงินดิจิทัลในฐานะผู้ลี้ภัยไปประเทศอื่น นอกจากนี้รัฐบาลยูเครนรับบริจาคจากทุกมุมโลกผ่านสกุลเงินดิจิทัล อีกทั้ง ยังนำเสนอพันธบัตรสงครามผ่านระบบ NFT อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนเพื่อสนับสนุนทางการทหาร ในขณะเดียวกันชาวรัสเซียที่ประสบชะตากรรมอันเลวร้ายจากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง และการหันไปใช้สกุลเงินดิจิทัลเพื่อรักษาความมั่งคั่งของตน ยังพบว่า มีรายงานบอกถึงการแลกเปลี่ยนสกุลเงินดิจิทัลในการรับมือกับคำสั่งตรึงเงินของผู้ถือบัญชีชาวรัสเซีย ผ่านระบบ DeFi ที่ไม่ระบุตัวตนของผู้ใช้ ทำให้เป็นการท้าทายในการติดตามธุรกรรมตามมาตรการการคว่ำบาตร (IVANONTECH, 2022) การเงินมักมีบทบาทสำคัญในภาวะสงคราม แต่สงครามรัสเซีย-ยูเครนเป็นครั้งแรกที่มีบทบาทสำคัญของสกุลเงินดิจิทัล สหรัฐอเมริกาและชาติพันธมิตรได้ดำเนินมาตรการคว่ำบาตรต่อรัสเซีย การดำเนินมาตรการดังกล่าวถูกตั้งคำถามเมื่อชาวรัสเซียใช้สกุลเงินดิจิทัลเพื่อหลีกเลี่ยงมาตรการคว่ำบาตรอย่างกว้างขวาง วิกฤตนี้กลับเกิดขึ้นในช่วงที่ผู้กำหนดนโยบายกำลังตัดสินใจในการควบคุมสินทรัพย์ดิจิทัลอย่างไร ประธานาธิบดีไบเดนได้ลงนามในคำสั่งผู้บริหารให้กำหนดกลยุทธ์เกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัลในการลดความเสี่ยงด้านความมั่นคงของชาติและการเงินที่ผิดกฎหมาย สหภาพยุโรปกำลังถกเถียงถึงมาตรการจำกัดมาตรฐานการใช้พลังงานด้วยสกุลเงินดิจิทัลบางประเภท ความโดดเด่นของสกุลเงินดิจิทัลต่อวิกฤตความขัดแย้งครั้งนี้มีผลต่อการรับรู้ด้านเทคโนโลยีรวมถึงการพิจารณาระเบียบใหม่ของรัฐบาลต่างชาติต่าง ๆ (Arasasingham & DiPippo, 2022) จากบทบาทของคริปโทเคอร์เรนซีที่มีต่อระบบเศรษฐกิจการเมืองของโลก และภายใต้ภาวะสงครามระหว่างยูเครนและรัสเซีย ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจว่า คริปโทเคอร์เรนซีจะมีผลอย่างไรต่อเศรษฐกิจการเมืองโลกและประเทศไทย จึงมีความต้องการที่จะทำการศึกษาสถานะของคริปโทเคอเรนซีในเศรษฐกิจการเมืองโลก และบทบาทของคริปโทเคอร์เรนซีในเศรษฐกิจการเมืองโลกภายใต้ภาวะสงครามยูเครนและรัสเซีย รวมถึงการศึกษาความท้าทายเกี่ยวกับอธิปไตยทางการเงินของประเทศไทยต่อการเข้ามาของคริปโทเคอร์เรนซี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ คือ (1) เพื่อศึกษาสถานะของคริปโทเคอเรนซีในเศรษฐกิจการเมืองโลก (2) เพื่อศึกษาบทบาทของคริปโทเคอร์เรนซีในเศรษฐกิจการเมืองโลกภายใต้ภาวะสงครามยูเครนและรัสเซีย และ (3) เพื่อศึกษาความท้าทายเกี่ยวกับอธิปไตยทางการเงินของประเทศไทยต่อการเข้ามาของคริปโทเคอร์เรนซี

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัล (digital asset) หมายถึง คริปโทเคอร์เรนซี (cryptocurrency) และโทเคนดิจิทัล (digital token) ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้ (1) คริปโทเคอร์เรนซี หมายถึง หน่วยข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกสร้างบนระบบหรือเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ ที่ใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า บริการ และสิทธิอื่นใด หรือทำการแลกเปลี่ยนระหว่างสินทรัพย์ดิจิทัล และรวมถึงหน่วยข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อื่นตามประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต. ที่กำหนด (2) โทเคนดิจิทัล หมายถึง หน่วยข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกสร้างบนระบบเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อกำหนดสิทธิของบุคคลในการเข้าลงทุนในกิจการหรือโครงการใด ๆ รวมถึงการกำหนดสิทธิในการได้มาของสินค้าหรือบริการหรือสิทธิที่เฉพาะเจาะจง ตามที่กำหนดในข้อตกลงของผู้ออกและผู้ถือดิจิทัล และรวมถึงหน่วยแสดงสิทธิอื่นตามประกาศคณะกรรมการ ก.ล.ต. ที่กำหนด ("พระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561," 2561)

แนวคิดเกี่ยวกับคริปโทเคอร์เรนซี (cryptocurrency) สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (1) Decentralized Cryptocurrencies คือ คริปโทเคอร์เรนซี่ที่ไม่มีผู้ออกโดยชัดเจน แต่จะมีการรับรองความถูกต้องในธุรกรรมของระบบด้วยกลไกที่มีสาธารณชนเข้ามีส่วนร่วม โดยระบบจะให้คริปโทเคอร์เรนซีให้เป็นผลตอบแทน เพื่อเป็นแรงจูงใจให้สาธารณชนเข้าร่วมในกระบวนการทำเหมือง (mining) อาทิ บิทคอยน์ (bitcoin) และ อีเธอร์ (ether) (2) Private-entity Issued Cryptocurrencies คือ คริปโทเคอร์เรนซีที่ระบุผู้ออกชัดเจน มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในธุรกรรมโอนเงินระหว่างประเทศ อาทิ XRP J-coin และ Utility Settlement Coin และ (3) Central Bank Digital Currency (CBDC) คือ สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง ซึ่งมีธนาคารกลางหลายประเทศกำลังทำการศึกษา ทั้งในรูปแบบ Retail และ Wholesale (ธรรมรักษ์ หมื่นจักร และคนอื่น ๆ, 2560) ส่วนสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (CBDC) จะออกเพื่อวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) ลดความเสี่ยงและกันไม่ให้เกิดการผูกขาดในระบบการชำระเงินจากการพึ่งพาบริการทางการเงินภาคเอกชนมากเกินไป ซึ่งจะเกิดกับประเทศที่มีการใช้เงินสดน้อย (2) เพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนของระบบการชำระเงิน (3) เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการเงิน ซึ่งแต่ละธนาคารกลางมีการกำหนดรูปแบบของ CBDC ที่แตกต่างกัน โดยการให้ดอกเบี้ยบัญชีเงินฝาก CBDC ที่ธนาคารกลาง (interest-bearing) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินนโยบายการเงินในช่วงเศรษฐกิจขาลง โดยลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากให้ติดลบได้ ซึ่งไม่สามารถทำได้ในสังคมที่ใช้เงินสด เพราะคนสามารถเปลี่ยนไปถือเงินสดแทนการถูกเก็บดอกเบี้ยของเงินที่ฝากในบัญชีเงินฝาก (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2562)

แนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) จากการศึกษาทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีการให้นิยามของคำว่าผลประโยชน์แห่งชาติ ที่ต่างกันไป อาทิเช่น Hans J. Morgenthau ได้ให้นิยามของคำว่าผลประโยชน์แห่งชาติ คือ ความอยู่รอดที่หมายถึง การป้องกันหรือรักษาไว้ถึงอัตลักษณ์ทางกายภาพ การเมือง และวัฒนธรรม ให้รอดพ้นจากการรุกรานจากชาติอื่น ๆ ใน

ส่วนของ Vernon Van Dyke นิยามว่า ผลประโยชน์แห่งชาติ คือ สิ่งที่รัฐต้องการปกป้องหรือบรรลุเมื่อเปรียบเทียบกับผลประโยชน์อื่น ๆ อันหมายถึงความต้องการในส่วนของการไม่ขึ้นต่อใคร ส่วน Max Weber นิยามว่า ผลประโยชน์ที่ไม่ใช่ความคิดเป็นสิ่งที่กำหนดการกระทำของมนุษย์ โดยพลวัตของผลประโยชน์เป็นสิ่งที่ทำให้การกระทำมีการเคลื่อนตัวตลอด ดังนั้น จากคำจำกัดความที่มีความหลากหลายที่ได้ยกมาในข้างต้น เห็นได้ว่า ผลประโยชน์แห่งชาติมีความเกี่ยวข้องกับรัฐ (state) และชาติ (nation) อย่างเหนียวแน่น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ว่าแนวคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ ได้มีการเติบโตคู่กันมากับการเกิดขึ้นของชาตินิยม (Nationalism) เห็นได้จากช่วงทศวรรษที่ 18-20 ในส่วนของรัฐสมัยใหม่ หมายถึง โครงสร้างการปกครองที่เปลี่ยนผ่านจากรัฐศักดินา (feudal state) อีกทั้งรัฐสมัยใหม่ยังมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การมีระบบราชการ ระบบภาษีอากร กองทัพประจำการ และรัฐสภา ในขณะที่รัฐศักดินาไม่มีสิ่งเหล่านี้ กล่าวคือ จะไม่มีรัฐบาลที่มีอำนาจรวมศูนย์ในรัฐศักดินา กษัตริย์ไม่มีอำนาจปกครองประชาชนอย่างแท้จริง แต่จะต้องพึ่งพาพวกขุนนางในการปกครองและจัดเก็บภาษีประชาชนที่อยู่ในแผ่นดินนั้น และเมื่อเกิดศึกสงครามจะมีการเกณฑ์ประชาชนและเหล่าขุนนางไปทำสงครามในแต่ละครั้ง (กิตติพศ พุทธิวนิช, 2564)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้อาศัยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative) โดยการวิจัยนี้ผู้วิจัยทำการวิจัยทางเอกสาร (document research) จากแหล่งข้อมูล 2 แหล่งที่สำคัญ ประกอบด้วย (1) เอกสารปฐมภูมิ (primary source) กล่าวคือ เป็นการค้นคว้าจาก กฎหมาย ราชกิจจานุเบกษา พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด และประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (2) เอกสารทุติยภูมิ (secondary source) กล่าวคือ เป็นการค้นคว้าจาก งานวิจัย หนังสือ และบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

สถานะของคริปโทเคอร์เรนซีในเศรษฐกิจการเมืองโลก จากการศึกษาพบว่า สกุลเงินดิจิทัลไม่ใช่กระแสอีกต่อไป เนื่องจากมีนักลงทุน สถาบันการเงิน หรือรัฐบาลให้ความสนใจมากขึ้น โดยมีบิทคอยน์ เป็นสกุลเงินดิจิทัลตัวแรก ทำให้ผู้สร้างบิทคอยน์มองว่า สถาบันการเงินในระบบเดิมไม่มีความน่าเชื่อถือ และเป็นหนึ่งในตัวปัญหาที่เกิดซ้ำแล้วซ้ำอีก โดยบิทคอยน์และสกุลเงินดิจิทัลอื่น ๆ จะพัฒนาบนเทคโนโลยีบล็อกเชน ซึ่งมีระบบการจัดการแบบกระจายศูนย์ หมายถึง หากมีคนต้องการโค่นระบบลงจะต้องทำการ Hack ระบบคอมพิวเตอร์ทั้งระบบ ซึ่งเทคโนโลยีบล็อคเชนยังมีหน้าที่ในการจัดเก็บข้อมูลของผู้ถือครองเหรียญ ข้อมูลในการซื้อขายแลกเปลี่ยน และรวมถึงตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องของธุรกรรม ผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อมูลบนบล็อคเชนจะได้รับเหรียญเป็นการตอบแทน โดยกระบวนการนี้เรียกว่า การขุดเหรียญ (coin mining) เมื่อพิจารณาเรื่องช่องทางการลงทุนนั้น นักลงทุนสามารถทำการซื้อขายผ่านทางศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัล (digital asset exchange) เปรียบเสมือนตลาดหลักทรัพย์ที่นักลงทุนสามารถทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนเหรียญกันได้ตลอด 24 ชั่วโมง ในด้านกฎหมายของศูนย์ซื้อขายสินทรัพย์ดิจิทัลนั้นต้องได้รับการอนุญาตจาก ก.ล.ต. โดยผู้ลงทุนต้องมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป คริปโคเคอร์เรนซีเหมาะกับนักลงทุนทั้งระยะสั้นและระยะยาว สำหรับการลงทุนระยะสั้นดูได้จากสภาวะตลาดที่ผันผวนราคาเหรียญหลายตัวปรับตัวขึ้นลงมากกว่า 1000% เช่น Dogecoin เหรียญ KUB ในมุมของการลงทุนระยะยาว เห็นได้จาก bitcoin เกิดปรากฏการณ์ที่ผลตอบแทนในการขุดเหรียญทั้งตลาดจะลดลงทุก ๆ 4 ปี (bitcoin halving) เพื่อป้องกันไม่ให้เหรียญในระบบมีอยู่มากเกินไปส่งผลให้เกิดการเฟ้อของเหรียญ ตามหลักการ Tokenomics โดยมีเทรนด์ของเหรียญที่น่าจับตามอง คือ เหรียญเกมส์ (game coin) ซึ่งเป็นกระแสที่มาพร้อมกับ NFT และ Metaverse (workpointTODAY, 2565)

ปัจจัยที่ทำให้คริปโทเคอร์เรนซี เป็นที่นิยมสามารถสรุปได้ 4 ปัจจัยหลัก คือ (1) ความต้องการลงทุนและเก็งกำไร เป็นผลมาจากการปรับตัวขึ้นอย่างรวดเร็วของมูลค่าคริปโทเคอร์เรนซี ทำให้มีจำนวนผู้ลงทุนในตลาดเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังขาดการควบคุมการเกิดขึ้นของคริปโทเคอร์เรนซีตัวใหม่ ๆ ทำให้มีการออกรูปแบบใหม่ ๆ ของคริปโทเคอร์เรนซีอย่างต่อเนื่อง (2) ความต้องการในการโอนเงินระหว่างประเทศ ที่มีความสะดวกและรวดเร็ว ซึ่งมีค่าธรรมเนียมต่ำกว่าการทำธุรกรรมผ่านสถาบันการเงินในปัจจุบัน อีกทั้งระเบียบกฎเกณฑ์ในแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน ทำให้การโอนเงินด้วยคริปโทเคอร์เรนซีไม่ต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ใด ๆ ที่ยุ่งยาก (3) ความต้องการในการระดมทุนผ่าน Initial Coin Offering (ICO) ที่สะดวกและรวดเร็ว ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และ (4) ความเชื่อมั่นในเทคโนโลยีบล็อกเชน ที่มีความปลอดภัยสูง แก้ไขเปลี่ยนแปลงธุรกรรมไม่ได้ และสามารถสอบประวัติธุรกรรมได้ตั้งแต่เริ่มต้น อีกทั้งยังไม่พบว่า มีการโจรกรรมระบบบล็อกเชนได้ (ธรรมรักษ์ หมื่นจักร และคนอื่น ๆ, 2560)

ประโยชน์ของคริปโทเคอร์เรนซี อย่างน้อย 2 ประการ คือ **ประการที่ 1** ด้านนวัตกรรม มีแนวโน้มที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการทำงานของภาคธุรกิจต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ช่วยลดขั้นตอนในการทำงาน ในการกระจายฐานข้อมูลชุดเดียวกันระหว่างผู้เล่นพร้อมกัน มีผลให้ทำธุรกรรมได้รวดเร็วขึ้น ลดต้นทุนในการตรวจสอบข้อมูล และลดความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี **ประการที่ 2** การเพิ่มประสิทธิภาพและการแข่งขัน เนื่องจากการเกิดของคริปโทเคอร์เรนซี เทคโนโลยีบล็อกเชน และDistributed Ledger Technology (DLT) ทำให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการทำงานในภาคธุรกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคการเงินมีผลทำให้การโอนเงินระหว่างประเทศทำได้อย่างปลอดภัย รวดเร็ว และต้นทุนต่ำ นอกจากนี้ยังมีการใช้ DLT ในการกระจายการเก็บข้อมูลลูกค้าสถาบันการเงินในการยืนยันตัวตน (ธรรมรักษ์ หมื่นจักร และคนอื่น ๆ, 2560)

ความเสี่ยงจากคริปโทเคอร์เรนซี สามารถประเมินความเสี่ยงเบื้องต้น ทั้งหมด 7 ด้าน ดังนี้ (1) การฟอกเงินและการสนับสนุนทางการเงินแก่การก่อการร้าย (money laundering and terrorism finance) (2) การเก็งกำไรในคริปโทเคอร์เรนซี และความเสี่ยงของนักลงทุน (investor protection) (3) การนำไปใช้แอบอ้างในแชร์ลูกโซ่และการฉ้อโกงประชาชน (ponzi scheme) (4) การหลีกเลี่ยงกฎเกณฑ์ควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน (exchange control) (5) การหลีกเลี่ยงภาษี (taxation) (6) ผลต่อเสถียรภาพระบบการเงินจากการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับคริปโทเคอร์เรนซีโดยสถาบันการเงิน (financial stability) (7) การใช้คริปโทเคอร์เรนซีในการชำระเงินอย่างแพร่หลาย (means of payment) (ธรรมรักษ์ หมื่นจักร และคนอื่น ๆ, 2560)

บทบาทของคริปโทเคอร์เรนซีในเศรษฐกิจการเมืองโลกภายใต้ภาวะสงครามยูเครนและรัสเซีย จากการศึกษาพบว่า ความตึงเครียดระหว่างยูเครนและรัสเซีย ทวีความรุนแรงขึ้นช่วงปลายปี 2013 จากข้อตกลงกับสหภาพยุโรปทางด้านการเมืองและการค้าภายหลังที่ Viktor Yanokovych ประธานาธิบดียูเครนที่ให้การสนับสนุนรัสเซีย ได้ทำการระงับการเจรจาเนื่องจากแรงกดดันจากรัฐบาลมอสโก ทำให้เกิดการประท้วงในเคียฟหลายสัปดาห์และกลายเป็นความรุนแรง ต่อมาในช่วงเดือนมีนาคม 2014 รัสเซียได้ทำการผนวกไครเมีย ที่ปกครองตนเองและฝักใฝ่รัสเซีย ภายใต้ข้ออ้างเรื่องการปกป้องผลประโยชน์ของตนและพลเมืองที่ใช้ภาษารัสเซีย ด้วยการทำประชามติของชาวยูเครนและประเทศส่วนใหญ่ทั่วโลกตำหนิว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย จากนั้นไม่นานกลุ่มแบ่งแยกดินแดนที่สนับสนุนรัสเซียในภูมิภาคโดเนตสค์และลูฮานสค์ของยูเครนประกาศอิสรภาพจากเคียฟ ทำให้เกิดการต่อสู้กันอย่างหนักหน่วงเป็นเวลาหลายเดือน แม้ว่าจะมีข้อตกลงสันติภาพในนินสค์ในปี 2015 ทางรัสเซียได้ปฏิเสธและยืนกรานว่า ไม่มีแผนจะรุกรานยูเครน แต่ทางรัสเซียมองว่า การสนับสนุนที่เพิ่มขึ้นด้านอาวุธและการฝึกอบรมบุคลากรสำหรับยูเครนโดย NATO เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของตนเอง เห็นได้จากการที่ประธานาธิบดีปูตินแห่งรัสเซีย เรียกร้องให้มีข้อตกลงทางกฎหมายในการตัดการแผ่ขยายอำนาจของ NATO ไปทางยุโรปตะวันออกสู่พรมแดนของรัสเซีย (CNN, 2022) จะเห็นได้ว่า ความตึงเครียดระหว่างยูเครนและรัสเซีย เกิดจากที่สหรัฐและพันธมิตรชาติตะวันตกได้คุกคามต่อผลประโยชน์แห่งชาติ (national interest) ในส่วนของความอยู่รอด (survival) ในแง่ของอธิปไตยทางดินแดนและความมั่นคงของประเทศรัสเซีย โดยมีความพยายามจะผลักดันให้ยูเครนเข้าเป็นสมาชิก NATO มีผลทำให้รัสเซียต้องทำการตอบโต้อย่างรุนแรง

คริปโทเคอเรนซีตกเป็นพาดหัวข่าวที่อยู่ใกล้กับข่าวการรุกรานยูเครนของรัสเซีย เกี่ยวกับความผันผวนตลอดเวลาต่อความต้องการของบิทคอยน์ในรัสเซียและที่อื่น ๆ พบว่า ในช่วงแรกราคาบิทคอยน์ตกลง 8% หลังจากรัสเซียโจมตียูเครน นักลงทุนเทขายสินทรัพย์เสี่ยง หลังจากนั้นราคาบิทคอยน์พุ่งสูงขึ้น 14.5% และยืนอยู่ที่ 12% นับจากวันที่รัสเซียโจมตียูเครนในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2565 ผู้ชื่นชอบเงินดิจิทัลมักมองว่า บิทคอยน์เป็น “ทองคำดิจิทัล” จากข้อโต้แย้งที่ว่า เงินสดเป็นสินทรัพย์ที่มีประโยชน์ในการจัดเก็บภายใต้ภาวะสงครามหรือภัยพิบัติ บิทคอยน์เป็นสินทรัพย์ที่มีจำนวนจำกัด และอยู่บนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ทั่วโลกปราศจากการควบคุมโดยรัฐ ดังนั้น จึงมีความปลอดภัยกว่าเงินแบบดั้งเดิม แต่บิทคอยน์ก็มิใช่สินทรัพย์ปลอดภัยเสมอไป เพราะบ่อยครั้งที่ยังถูกมองเป็นสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงเสมือนหุ้น นักลงทุนกล่าวว่า ในช่วงสงครามบิทคอยน์เป็นที่ต้องการและมีประสิทธิภาพเหนือสินทรัพย์ดั้งเดิมอื่น ๆ พบว่า การซื้อขายสกุลเงินดิจิทัลในรัสเซียได้ทะยานขึ้น เนื่องจากเงินรูเบิลถูกค่ำบาตรโดยชาติตะวันตก ที่มุ่งกดดันเศรษฐกิจของรัสเซียและตัดออกจากระบบการเงินโลก ทำให้ค่าเงินรัสเซียแตะระดับต่ำสุดตลอดกาลที่ 118.35 รูเบิลต่อดอลล่าร์ และปริมาณการซื้อขายสกุลเงินดิจิทัลที่สำคัญแตะ 15.3 พันล้านรูเบิล ซึ่งเป็นสามเท่าจากสัปดาห์ก่อนหน้า จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า ผู้คนในรัสเซียกำลังแย่งชิงการแฝงเงินออมในรูปแบบสกุลเงินดิจิทัล Noelle Acheson, head of Market Insights at New York-based Genesis กล่าวว่า “สงครามมีส่วนทำให้เห็นว่าบิทคอยน์ไม่ได้เป็นเพียงสินทรัพย์เก็งกำไร แต่เป็นสินทรัพย์ที่ป้องกันการยึด สินทรัพย์ที่มีอิสระทางนโยบาย และเป็นสินทรัพย์ที่คงคุณค่าในระยะยาว” (Wilson & Howcroft, 2022)

ในพื้นที่สงครามจัดเป็นพื้นที่ที่ยากต่อการรับส่งเงิน ในวันที่เริ่มปฏิบัติการพิเศษทางทหารของรัสเซีย ประธานาธิบดีโวโลดีเมียร์ เซเลนสกี ของยูเครน ได้ประกาศกฎอัยการศึก ให้ธนาคารกลางระงับการซื้อขายสกุลเงินส่วนใหญ่และอัตราแลกเปลี่ยนอย่างเป็นทางการสำหรับ hryvnia รวมถึงการห้ามโอนเงินดิจิทัล ชาวยูเครนแย้งกันถอนเงินทำให้มูลค่าของ hryvnia ลดลงจากการแลกเปลี่ยนอย่างไม่เป็นทางการ การโอนเงินระหว่างประเทศล่าช้าใช้เวลาหลายวัน จำกัดวงเงินการโอนเข้ายูเครน แต่มีความต้องการเงินทุนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ชาวยูเครนมองที่สินทรัพย์ดิจิทัล จึงมีคำถามว่า สกุลเงินดิจิทัลสามารถทำอะไรที่เงินปกติไม่สามารถทำได้ ในสองวันแรกของการรุกรานรัฐบาลยูเครนได้ระดมขอบริจาคผ่านสกุลเงินดิจิทัล ซึ่งสามารถนำมาใช้ในช่วงแรกตามต้องการ เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวยูเครนคุ้นเคยต่อการใช้สกุลเงินดิจิทัล ในปี 2021 เป็นอันดับ 4 ของโลกที่ยอมรับสกุลเงินดิจิทัลตามรายงานของ Chainalysis ตั้งแต่เกิดสงครามรัฐบาลยูเครนได้ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานรองรับสกุลเงินคริปโต เมื่อวันที่ 16 มีนาคม ประธานาธิบดีเซเลนสกี ได้ลงนามในระเบียบสกุลเงินดิจิทัลจำนวนมากเป็นกฎหมายรองรับการเปิดบัญชีธนาคารสำหรับบริษัทสกุลเงินดิจิทัล และป้องกันจากการฉ้อโกง อาทิ การลงทะเบียนกับรัฐบาล กำหนดให้อำนาจหน่วยงานในการกำกับดูแล (The Economist, 2022) มีผลให้บทบาทของสกุลเงินดิจิทัลมีเพิ่มขึ้นในการโอนเงินและการชำระเงินระหว่างประเทศในสงครามรัสเซียยูเครน เพราะสกุลเงินดิจิทัลมีลักษณะแบบกระจายศูนย์ไม่มีศูนย์กลางควบคุม จึงถูกนำมาใช้รับมือการคว่ำบาตรทางการเงินและเศรษฐกิจของชาติตะวันตกต่อรัสเซีย รวมถึงการระดมทุนเพื่อสนับสนุนการเงินของกองทัพยูเครน อุปสงค์ต่อสกุลเงินดิจิทัลของรัสเซียและยูเครนไม่เพียงพอต่อการประคับประคองราคาที่ทรุดตัวลงอย่างรุนแรง ในสภาวะสงครามเช่นนี้ พบว่า ประชาชนในยูเครนจะถือ Stablecoin มากกว่าเงินสดเพื่อความปลอดภัย (ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล, 2565)

ศูนย์แลกเปลี่ยนสกุลเงินดิจิทัลหลายแห่งได้ออกแถลงการณ์ต่อต้าน เมื่อรัฐบาลยูเครนขอให้ระงับบัญชีที่เป็นของชาวรัสเซีย ซึ่งศูนย์แลกเปลี่ยนสกุลเงินดิจิทัลบางแห่งอ้างแนวคิดเสรีนิยมในอุดมคติรองรับการตัดสินใจเช่นนั้น แต่ยังมีอีกหลายศูนย์แลกเปลี่ยนสกุลเงินดิจิทัลที่ปฏิบัติตามข้อเรียกร้องในการคว่ำบาตรและมุ่งทำลายเศรษฐกิจของรัสเซียอย่างลับ ๆ ข้อแตกต่างของคำพูดและการกระทำของผู้เล่นด้านสกุลเงินดิจิทัลรายใหญ่ เป็นบทท้าทายสำคัญสำหรับชุมชนคริปโทต้องเผชิญในฐานะอุตสาหกรรมกระแสหลักท่ามกลางวิกฤตด้านภูมิรัฐศาสตร์และมนุษยธรรม อันเป็นช่วงเวลาสำคัญสำหรับบทบาทของสกุลเงินดิจิทัล เช่น Bitcoin และ Ethereum ในฝั่งยูเครนอาศัยความสามารถในการเคลื่อนย้ายเงินข้ามพรมแดนระหว่างประเทศในการระดมทุนขอความช่วยเหลือ แต่ในฝั่งรัสเซียภายใต้การคว่ำบาตรระหว่างประเทศ โดยไม่คาดคิดว่า ตลาดคริปโทมีส่วนช่วยให้ผู้มีอำนาจ

ของรัสเซียยังคงรักษาความมั่งคั่งอยู่ได้ ซึ่งวุฒิสมาชิกสหรัฐอเมริกา เอลิซาเบธ วอร์เรน ดีแมส กล่าวว่า "คริปโทเคอร์เรนซีถูกอาชญากรทางการเงิน ผู้ค้ายาเสพติด และผู้หลบเลี่ยงภาษี ใช้ในการเคลื่อนย้ายเงินไปในเงามืด อาจเป็นหนทางให้ประธานาธิบดีปูตินและพวก ใช้ในการหลบเลี่ยงการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อการรุกรานยูเครนของรัสเซีย" (Ingram & Goggin, 2022)

ในทศวรรษที่ผ่านมาระบบการเงินโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในช่วงที่มีการระบาดของโควิด-19 โดยจะเห็นได้จากแนวโน้มความนิยมของระบบการเงินในกระแสดิจิทัลของโลกที่เห็นได้ 4 แนวทาง ดังต่อไปนี้ (1) กระแสการธนาคารดิจิทัล (digital banking) ที่มาแรง จากรายงานการสำรวจของบริษัท McKency ปี 2564 พบว่า ผู้บริโภคของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในกลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่ใช้ digital banking เพิ่มขึ้นจาก 55% ในปี 2560 เป็น 88% ในปี 2564 (2) ผู้เล่นที่ไม่ใช่ธนาคาร (non-bank) เข้ามามีส่วนแบ่งตลาดในระบบการเงินโลก จากรายงานของคณะกรรมการดูแลเสถียรภาพทางการเงินในโลก (financial stability board) ในปี 2564 พบว่า มูลค่าสินทรัพย์กลุ่มที่ไม่ใช่ธนาคารมีสัดส่วนสูงขึ้นในระดับใกล้ร้อยละ 50 ของระบบการเงินโลก มีกลุ่มยักษ์ใหญ่ด้านเทคโนโลยีระดับโลก ก็ขยายขอบเขตมาให้บริการทางการเงินมากขึ้น (3) สินทรัพย์ดิจิทัลและระบบการเงินไร้ตัวกลางมีการเติบโตแบบยกกำลัง โดยมีเทคโนโลยีบล็อกเชน (blockchains) และสัญญาอัจฉริยะ (smart contract) เป็นตัวนำ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาสเตเบิ้ลคอยน์ (stablecoins) ด้วยการตรึงราคาคริปโทเคอร์เรนซีให้คงที่และหนุนหลังด้วยสินทรัพย์ที่น่าเชื่อถือ (4) ความสนใจในการออกสกุลเงินดิจิทัลโดยธนาคารกลาง (Central Bank Digital Currency--CBDC) ที่เพิ่มมากขึ้น พบว่า ธนาคารกลางโลกสนใจศึกษาและพัฒนาการใช้ CBDC สำหรับธุรกรรมระหว่างสถาบันการเงิน (wholesale) และรายย่อย (retail) มากถึงร้อยละ 86 จะเห็นได้ว่า เกิดการปรับตัวอย่างต่อเนื่องของระบบการเงินโลกเพื่อรองรับกระแสดิจิทัล (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565)

ความท้าทายเกี่ยวกับอธิปไตยทางการเงินของประเทศไทยต่อการเข้ามาของคริปโทเคอร์เรนซี พบว่า ความตื่นตัวของธนาคารกลางทั่วโลกในเรื่องสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (CBDC) นอกจากการประกาศใช้เงินดิจิทัลหยวนสำหรับประชาชน (retail) ในช่วงต้นปี 2563 ของประเทศจีนอย่างเป็นทางการ ยังมีอีกหลายประเทศทำการศึกษาและทดลองเรื่องนี้ เช่น การทดสอบในประเทศสวีเดนกับการใช้ e-krona ธนาคารกลางอังกฤษและแคนนาดา มีการออกแนวทางการศึกษา ส่วนประเทศไทยนั้นตั้งแต่ปี 2560 มีธนาคารพาณิชย์ 8 แห่ง ร่วมกับ ธปท. เริ่มโครงการอินทนนท์ เป็นการศึกษาความเป็นไปได้และประสิทธิภาพของการใช้สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (CBDC) ในสถาบันการเงิน รวมถึงการทดลองร่วมกับธนาคารกลางฮ่องกงในการการโอนเงินระหว่างประเทศ (ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล, 2565) สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดย ธปท. สำหรับประชาชน (retail CBDC) หรือเรียกว่า "เงินบาทดิจิทัล" ทาง ธปท. ได้เปิดรับฟังความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนา และออกผลของการศึกษาด้านผลกระทบต่อภาคการเงิน และเตรียมการทดสอบการใช้งานจริง (pilot test) ในวงจำกัดช่วงไตรมาส 2 ปี 2565 ซึ่งระบุชัดว่า จะออกในรูปแบบคล้ายเงินสดดิจิทัล คือ ไม่มีดอกเบี้ยและอาศัยตัวกลางในการรับแลกและกระจายให้ประชาชน ภายใต้ข้อจำกัดในการแลกเงินฝากเป็นเงินบาทดิจิทัลในปริมาณมากและระยะเวลาอันสั้น เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการระดมเงินฝากและการปล่อยกู้ของสถาบันการเงิน แต่เป็นทางเลือกใหม่ในการชำระเงินและไม่ได้มาทดแทนทางเลือกใด (ฐิติมา ชูเชิด, 2564) ในส่วนของการต่อยอดภาคธุรกิจเอกชนของโครงการอินทนนท์ เทียบเคียงกับการเปิดตัว Libra ของ facebook ทำให้ธนาคารกลางทั่วโลกให้ความสนใจ กับการพัฒนาสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลางสำหรับรายย่อย (retail CBDC) โดย ธปท. อยู่ระหว่างการออกแบบ ศึกษา และพัฒนาระบบต้นแบบของสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (CBDC) ร่วมกับภาคธุรกิจเอกชน เป็นการต่อยอดการพัฒนาโครงการอินทนนท์ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2562)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การแข่งขันด้านอำนาจทำให้สหรัฐอเมริกา จีน และรัสเซีย ต้องเผชิญหน้ากัน โดยแต่ละรัฐแข่งขันกัน เพื่อเพิ่มอำนาจและอิทธิพลทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก การสร้างสกุลเงินดิจิทัลที่สนับสนุนจากรัฐเป็นส่วนสำคัญของการแข่งขันนี้ การใช้สกุลเงินดิจิทัลโดยรัฐ เพื่อท้าทายซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจและการทหาร นำมาซึ่งความท้าทายที่หลากหลายสำหรับแต่ละรัฐเหล่านั้น สิ่งนี้เห็นได้ชัดคือ ข้อได้เปรียบทางการค้าผ่านการจัดการตลาดโลก ช่องโหว่ทางเศรษฐกิจจากใช้สกุลเงินดิจิทัลในกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย แต่ละรัฐบาลแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการสร้างสกุลเงินดิจิทัลที่สามารถใช้งานอย่างมีนัยสำคัญต่อความมั่นคงระหว่างประเทศ สกุลเงินดิจิทัลเป็นส่วนสำคัญของสงครามสมัยใหม่มากขึ้น ผู้กำหนดนโยบายจะต้องตระหนักถึงพลวัตที่พัฒนาขึ้นนี้ สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการทหารที่จะทำความเข้าใจ เมื่อเราเข้าสู่ยุคที่ซับซ้อนของการแข่งขันของมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ (Harsono, 2020) พบว่า บทบาทของคริปโทเคอร์เรนซีในเศรษฐกิจการเมืองโลกภายใต้ภาวะสงครามยูเครนและรัสเซีย จะเห็นถึงบทบาทของคริปโทเคอร์เรนซีในภาวะสงคราม ซึ่งเป็นทางเลือกของประชาชนในการถือครองสินทรัพย์ที่ปลอดภัย และง่ายต่อการถ่ายโอนโดยไม่ต้องผ่านคนกลาง อีกทั้งคริปโทเคอร์เรนซีถูกนำมาใช้ในการระดมทุนของภาครัฐในการขอความช่วยเหลือจากประชาชนทั่วโลก จากข้อมูลที่ศึกษาพบว่า ภาวะสงครามส่งผลต่อความต้องการสกุลเงินดิจิทัลที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า คริปโทเคอร์เรนซีแต่ละประเภทที่เป็นที่นิยมอยู่ในปัจจุบันนี้ มีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันไป กล่าวคือ (1) คริปโทเคอร์เรนซี่ที่ไม่มีผู้ออกโดยชัดเจน (decentralized cryptocurrencies) มีข้อดีคือ สาธารณชนมีส่วนร่วม โดยไม่ผ่านคนกลาง แต่มีข้อเสียคือ มีความผันผวนในเรื่องของมูลค่าที่สูง จึงถูกใช้ในการลงทุนเพื่อการเก็งกำไร (2) คริปโทเคอร์เรนซีที่ระบุผู้ออกชัดเจน (private-entity issued cryptocurrencies) มีข้อดีคือ สามารถใช้ในธุรกรรมโอนเงินระหว่างประเทศ โดยไม่ต้องผ่านคนกลาง และมีมูลค่าคงที่เพราะผูกมูลค่ากับสกุลเงินต่างๆ แต่มีข้อเสียคือ ผู้ออกเงินเป็นองค์กรเอกชนทำให้ไม่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชน และ (3) สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (Central Bank Digital Currency--CBDC) มีข้อดีคือ สามารถใช้ในธุรกรรมโอนเงิน โดยไม่ต้องผ่านคนกลาง และมีมูลค่าคงที่เพราะผูกมูลค่ากับสกุลเงินต่าง ๆ อีกทั้งยังได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชน เนื่องจากผู้ออกเงินเป็นองค์กรรัฐ ซึ่งมีธนาคารกลางหลายประเทศกำลังทำการศึกษา ทั้งในรูปแบบการโอนระหว่างประชาชนทั่วไป (retail) และการโอนระหว่างธนาคารพาณิชย์ (wholesale) สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (CBDC) เป็นการยากที่จะหาคำตอบว่า ประชนชนจะพร้อมเมื่อใดในการมีสกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (CBDC) สำหรับใช้งาน แต่จำเป็นต้องมีความพร้อมทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งมาตรการความปลอดภัย เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นใจในระบบการเงินดังกล่าว ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของธนาคารกลางในการกำกับดูแล เห็นได้ว่า ธปท. ได้ร่วมมือกับธนาคารพาณิชย์ 8 แห่ง ในการเริ่มโครงการอินทนนท์ รวมถึงการต่อยอดกับภาคธุรกิจเอกชน เพื่อศึกษา ผลกระทบในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมาย ด้านความปลอดภัยในการใช้งาน ด้านความเถียรภาพของระบบ และความพร้อมของผู้ใช้งาน เป็นต้น จะเห็นไว้ว่า สกุลเงินดิจิทัลที่ออกโดยธนาคารกลาง (CBDC) เป็นทางออกสำคัญสำหรับการรักษาอธิปไตยทางการเงินของประเทศไทย เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจและระบบการเงินของประเทศสามารถก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้

เอกสารอ้างอิง

กิตติพศ พุทธิวนิช. (2564). ผลประโยชน์แห่งชาติกับทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. *วารสารรัฐศาสตร์พิจารณ์, 8*(1), 1-24.

ฐานเศรษฐกิจดิจิทัล. (2565). *คลัง เตรียมคุยแบงก์ชาติ หลังนานาชาติตัดระบบ SWIFT รัสเซีย*. ค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2565, จาก https://www.thansettakij.com/money_market/515589

ฐิติมา ชูเชิด. (2564). *เงินบาทดิจิทัล ไทยทำ ไทยใช้ ไทยเจริญ.* ค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_28Aug2021.aspx

ธรรมรักษ์ หมื่นจักร และคนอื่น ๆ. (2560). Digital currency series vol.1: Central Bank digital currency อีกหนึ่งวิวัฒนาการของเงิน. *FAQ Focused and Quick, 10*(1), 1-13.

ธรรมรักษ์ หมื่นจักร และคนอื่น ๆ. (2560). Cryptocurrencies and friends: นวัตกรรม พัฒนาการความเสี่ยง และการกำกับดูแล. *FAQ Focused and Quick, 10*(3), 1-13.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). *กระแสดิจิทัลเขย่าระบบการเงินโลก ใครปรับตัวอย่างไร?.* ค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_22Jan2022-2.aspx

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2562). *สกุลเงินดิจิทัล ใกล้ตัวเราแค่ไหน?.* ค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_01Feb2019.aspx

พระราชกำหนดการประกอบธุรกิจสินทรัพย์ดิจิทัล พ.ศ. 2561. (2561). *ราชกิจจานุเบกษา, 135*(33ก), 43-70.

สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2564). *สกุลเงินดิจิทัลของธนาคารกลางในระดับรายย่อย: บริบทของไทย.* ค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://www.pier.or.th/abridged/2021/11/

Arasasignham, A., & DiPippo, G. (2022). *Cryptocurrency's role in the Russia-Ukraine crisis.* Retrieved May 13, 2022, from https://www.csis.org/analysis/cryptocurrencys-role-russia-ukraine-crisis

CNN. (2002). *Tensions are high on Ukraine's border with Russia: Here's what you need to know.* Retrieved March 11, 2022, from https://edition.cnn.com/2022/01/20/europe/ukraine-russia-tensions-explainer-cmd-intl/index.html

Harsono, H. (2020). *Crypto at war: How digital currencies will shape the future of conflict.* Retrieved May 16, 2020, from https://mwi.usma.edu/crypto-at-war-how-digital-currencies-will-shape-the-future-of-conflict/

Ingram, D., & Goggin, B. (2022). *How the Ukraine conflict became a turning point for cryptocurrency.* Retrieved May 15, 2022, from https://www.nbcnews.com/tech/crypto/ukraine-conflict-became-turning-point-cryptocurrency-rcna18705

IVANONTECH. (2022). *Ukraine and cryptocurrency.* Retrieved May13, 2022, from https://academy.moralis.io/blog/ukraine-and-cryptocurrency

The Economist. (2022). *How is Ukraine using crypto to fund the war?.* Retrieved May 13, 2022, from https://www.economist.com/the-economist-explains/2022/04/05/how-is-ukraine-using-crypto-to-fund-the-war

Wilson, T., & Howcroft, E. (2022). *Cryptocurrencies in a time of war.* Retrieved May 15, 2022, from https://www.reuters.com/technology/cryptocurrencies-time-war-2022-03-04/

workpointTODAY. (2565). *ทำความเข้าใจคริปโทเคอร์เรนซี พื้นฐานความรู้สกุลเงินดิจิทัล ฉบับอัพเดต 2022.* ค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2565, จาก https://www.youtube.com/watch?v=rwqmpNNPmX4

การเมืองของนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. 2504-2563

ลลิตภัทร สีเคน[1*], ศุภชัย ศุภผล[2]
จักรี ไชยพินิจ[3] และ กานต์ บุณยะกาญจน[4]
สาขาวิชาการเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1]
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[2,3,4]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: ls.kenny78@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) นโยบายของรัฐในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. 2504- 2563 และแนวโน้มในอนาคต (2) ความสัมพันธ์ของตัวแสดงที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร และ (3) การใช้อำนาจรัฐในการกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานครในรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) จากการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาทของรัฐในการบริหารจัดการนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. 2504-2563 ประกอบด้วย (1) ภาครัฐ จำนวน 10 ท่าน (2) นักวิชาการ จำนวน 1 ท่าน และ (3) ภาคเอกชน จำนวน 1 ท่าน และการรวบรวมคำสัมภาษณ์จากสื่อออนไลน์ (social media) จำนวน 11 ท่าน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) ที่ผ่านมารัฐบาลได้มีการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจเพื่อเปลี่ยนสังคมไปสู่สังคมที่เจริญและทันสมัย ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากชาติตะวันตก ส่งผลให้กรุงเทพมหานครกลายเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของประเทศ และก่อให้เกิดการขยายตัวของเมืองแบบไร้ทิศทาง รวมทั้งการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบไร้ระเบียบ จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ปัญหาการจราจรขยายตัวเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และทวีความรุนแรงจนกลายเป็นปัญหาการจราจรระยะวิกฤติในปัจจุบัน หลายรัฐบาลมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านขนส่งมวลชนทุกรูปแบบ ทั้งทางบก ทางเรือ และทางราง เพื่อให้การเดินทางเชื่อมโยงกันทั้งระบบและเป็นขนส่งสาธารณะที่สะดวกสบายและปลอดภัยสำหรับประชาชน แต่การก่อสร้างโครงการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนพร้อมกันในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้รถติดหนักมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาเร่งด่วน ซึ่งบางเส้นทางก่อนจะสร้างรถไฟฟ้านั้นรถก็ติดหนักมากอยู่แล้ว รวมทั้งปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างรถไฟฟ้าและการจราจร (2) การเปลี่ยนผ่านของรัฐบาลในแต่ละสมัย รวมทั้งความสัมพันธ์ของรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นที่มาจากคนละขั้วการเมือง อาจทำให้การทำงานของกรุงเทพมหานครถูกขัดขวางหรือมีอุปสรรค ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานครในภาพรวม โดยการทำงานของหน่วยงานรัฐที่มีภารกิจในการแก้ไขปัญหาจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานครยังขาดการบูรณาการ และมีหน่วยงานหลายฝ่ายมากเกินไปในเชิงโครงสร้าง จึงทำให้การปฏิบัติงานขาดมาตรฐานและไม่สามารถดำเนินการร่วมกันได้

คำสำคัญ: การเมืองของนโยบาย, ปัญหาการจราจร, นโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจร

Politics of the Traffic-Solving Policy in Bangkok Metropolitan from 1961 to 2020

Lalitphat Seekhen[1*], Suphachai Suphaphol[2]
Chakkri Chaipinit[3] and Kan Boonyakanchana[4]
Politics, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Thailand[1]
Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Thailand[2,3,4]
[*]Corresponding author: ls.kenny78@gmail.com

Abstract

In this dissertation, the researcher examines (1) the government's policy for solving traffic problems in Bangkok Metropolis from 1961 to 2020 and the future trend; investigates (2) the relationship of players having an influence on the formation of the government's policies for solving traffic problems in Bangkok Metropolis; and studies (3) the use of the government's authority in the formation of a traffic-solving policy for Bangkok Metropolis in the government of General Prayut Chan-o-cha. The qualitative research approach was employed with documentary research and the technique of in-depth interview with key informants. These were individuals involved with the government's role in the management of the traffic-solving policy in Bangkok Metropolis from 1961 to 2020 consisting of (1) ten subjects from the public sector; (2) one academic; and (3) one subject from the private sector. Interviews with eleven persons from social media were conducted.

The findings are as follows: (1) In the past, the government has invested in economic infrastructure to become a society with growth and modernity similar to western countries. As a result, Bangkok became the center of prosperity of the country. The expansion therefore is without directions and land utilization in the city is without disorderly, it is the main reason for the continual expansion of traffic problems, especially traffic problems in the urban areas reaching a crisis level. Many governments have put an emphasis on the development of infrastructure for mass transportation in all forms: land, water, and rail in order to enhance traveling to have connection in a systematic manner. Public transportation must be convenient, comfortable, and safe for members of the general public. However, the construction of sky trains at the same time in different areas of Bangkok Metropolis results in heavy traffic jams especially during rush hours. In some areas, heavy traffic jams had already existed. Problems of pollution are also from the construction of sky trains and heavy traffic; (2) the change of governments in each period, in all forms the relationship between the leaders from the central and local governments from different political parties. May cause the operation of Bangkok Metropolis to be hindered or hindered, this is an important cause for the overall management of Bangkok's traffic problems. At present, there are too many agencies in the structure responsible for the solving of traffic problems in Bangkok Metropolis. Standards are lacking and they cannot work together.

Keywords: Politics of Policy, Traffic Problems, Traffic-Solving Policy

บทนำ

ในปี พ.ศ. 2504 รัฐบาลได้นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (ระยะที่ 1 พ.ศ. 2504-2506 และระยะที่ 2 พ.ศ. 2507-2509) มาใช้ในการบริหารประเทศ และให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศให้สามารถรองรับกับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจการค้า เน้นการลงทุนสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ มุ่งส่งเสริมการค้าเสรี ขยายการผลิต ส่งเสริมกิจกรรมและการลงทุนของภาคเอกชนในภาคอุตสาหกรรม เพื่อทดแทนการนำเข้า ทำให้กรุงเทพมหานครเกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้เข้าสู่ความทันสมัยแบบตะวันตก รัฐบาลขณะนั้น ต้องการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และมองเห็นว่าไทยควรเป็นแหล่งผลิตรถยนต์เพื่อขายในประเทศและส่งออกไปต่างประเทศ โดยให้สิทธิและประโยชน์ต่าง ๆ และมาตรการด้านภาษีเป็นกลไกปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมอุตสาหกรรมภายในประเทศ ซึ่งในอดีตรถยนต์ถือเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยที่มีราคาแพงมากต้องนำเข้าจากต่างประเทศ แต่เมื่อมีฐานการผลิตและประกอบรถยนต์ญี่ปุ่นในประเทศไทยมากขึ้น จึงทำให้ราคาของรถยนต์ถูกกว่าการนำเข้ารถยนต์จากต่างประเทศ ส่งผลให้ประชาชนมีกำลังซื้อรถยนต์ภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น และเป็นสาเหตุประการหนึ่งของปัญหาการจราจรติดขัดในกรุงเทพมหานคร อันเป็นผลมาจากจำนวนรถยนต์ที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น

กรุงเทพมหานครมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ปัจจุบันประสบกับปัญหาด้านการจราจรติดขัดและมีแนวโน้มจะรุนแรงมากยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากความต้องการในการสัญจรทางถนนของประชาชนที่เพิ่มมากขึ้น โดยมีสาเหตุมาจากการพัฒนาของเมืองที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ถนนและโครงข่ายถนนที่ไม่สามารถรองรับปริมาณรถยนต์ที่หนาแน่นสูงได้ เนื่องจากขาดการวางโครงข่ายของถนนสายหลัก ถนนสายรอง ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพเป็นคอขวด (bottle neck) ขาดถนนกระจายการจราจร จึงก่อให้เกิดสภาพพื้นที่ปิดล้อมขนาดใหญ่ (superblock) โดยกรุงเทพมหานครมีพื้นที่ถนนประมาณร้อยละ 4 เมื่อเทียบกับพื้นที่เมืองทั้งหมด ถือว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับมหานครอื่น ๆ ซึ่งตามมาตรฐานสากลควรจะอยู่ที่ร้อยละ 20-25 ของพื้นที่เมือง (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร, 2552) ในระยะการเติบโตของปัญหาการจราจร ภาครัฐได้มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคม ระบบถนน โดยมอบหมายให้ การทางพิเศษแห่งประเทศไทย (2558) สร้างทางด่วนหรือทางพิเศษ เพื่อช่วยลดปริมาณการจราจรที่คับคั่งบนถนนระดับดิน อย่างไรก็ดี ปัญหาการจราจรก็มิได้ลดลงแต่อย่างใด จนนำไปสู่ระยะวิกฤติของปัญหาการจราจรในเขตกรุงเทพมหานคร รัฐบาลจึงได้เร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมระบบราง เพื่อให้มีระบบขนส่งสาธารณะเพิ่มมากขึ้น และมุ่งหมายที่จะให้คนเปลี่ยนมาใช้ระบบรางหรือขนส่งสาธารณะแทนการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลมากขึ้น

ปัญหาการจราจรในเขตกรุงเทพมหานครนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นปัญหาเรื้อรังที่สะสมมานาน จากปัญหาระดับท้องถิ่นและทวีความรุนแรงมากขึ้นจนกลายเป็นปัญหาระดับชาติ ส่งผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสุขภาพจิตของประชาชนมาเป็นระยะเวลายาวนานเกินกว่า 50 ปีแล้ว และปัญหาดังกล่าวมักจะถูกชูขึ้นเป็นประเด็นสำคัญในการหาเสียงจากพรรคการเมือง ดังที่ปรากฏในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมานั้น จะเห็นได้ว่า มีพรรคการเมืองหลายพรรคได้เสนอนโยบายเกี่ยวกับปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานครเป็นนโยบายเร่งด่วน เนื่องจากปัจจุบันมีการก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้าหลายเส้นทางทำให้การจราจรติดขัดมากยิ่งขึ้น (ทัพพนัย บุญบัณฑิต, 2562) ซึ่งเป็นการต่อสู้กันระหว่างพรรคการเมืองเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและอิทธิพลในการที่จะกำหนดนโยบายในการบริหารประเทศหรือสังคม อำนาจที่จะแต่งตั้งบุคคลเพื่อช่วยในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และอำนาจที่จะใช้ข้าราชการ งบประมาณ หรือเครื่องมืออื่น ๆ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ จึงอาจกล่าวได้ว่า รัฐบาลและพรรคการเมืองนั้นเป็นตัวแสดงที่สำคัญในการกำหนดทิศทางของนโยบายการแก้ไขปัญหา

การจราจรของกรุงเทพมหานคร ดังนั้น รัฐบาลและผู้บริหารกรุงเทพมหานครจะต้องพิจารณาประสิทธิภาพการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายของรัฐในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. 2504-2563 และแนวโน้มในอนาคต

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแสดงที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร

3. เพื่อศึกษาการใช้อำนาจรัฐในการกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานครในรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานครที่ผ่านมามีค่อนข้างน้อย ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาประเด็นความเกี่ยวข้องทางการเมืองที่มีผลต่อนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจร โดยมีตัวแสดงที่สำคัญ (actors) อาทิ รัฐบาล นักการเมือง ภาคเอกชน หน่วยงานรัฐ ภาคประชาสังคม โดยการเมืองมีบทบาทและอิทธิพลสูงมากในการกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจร และอำนาจที่จะใช้ข้าราชการ งบประมาณ หรือเครื่องมืออื่น ๆ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมถึงความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของภาคเอกชนกับการเมืองในการผลักดันนโยบายที่เป็นผลประโยชน์ทางธุรกิจ รวมทั้งการออกกฎหมาย หรือการแก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งล้วนมาจากการใช้อำนาจรัฐของชนชั้นนำทางอำนาจตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีผลต่อการบริหารจัดการนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและทบทวนวรรณกรรม จากการค้นคว้าข้อมูลผ่านงานวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปประเด็นและเนื้อหาในการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีภาวะทันสมัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอธิบายความเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีต่อการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างรวดเร็ว รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง ความรู้สึกนึกคิด และความรู้ของคนในสังคม ผ่านแนวคิดจากนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ อาทิ Rostow, Horowitz, Moore, Black, Sanders, ทิพาพร พิมพิสุทธิ์, อนุสรณ์ ลิ่มมณี, แสวง รัตนมงคลมาศ และจักรี ไชยพินิจ

2. แนวคิดและทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอธิบายกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบของการต่อสู้ระหว่างกลุ่ม ในการใช้อิทธิพลบีบบังคับรัฐบาลให้ปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม ซึ่งอิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องไปสู่กลุ่มที่มีอิทธิพลมากกว่า ส่วนกลุ่มที่มีอิทธิพลน้อยกว่าก็จะเป็นผู้สูญเสียผลประโยชน์ ผ่านแนวคิดจากนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ อาทิ Wootton, Truman, Truman, Almond, Powell, Eckstein, Whitt, มนตรี เจนวิทย์การ, สัญญา สัญญาวิวัฒน์, วิทยา นภาศิริกุลกิจ และสุรพล ราชภัณฑารักษ์

3. แนวคิดและทฤษฎีชนชั้นนำ เพื่อใช้วิเคราะห์บทบาทของกลุ่มชนชั้นนำ โดยชนชั้นนำเป็นกลไกทางสังคมที่มีบทบาทสูงในทางการเมือง เป็นผู้ตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายในประเทศ เพื่อจะบังคับให้อำนาจทางการเมืองเป็นไปตามผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ของตน แม้ว่าชนชั้นนำจะมีคุณูปการต่อการสร้างความเปลี่ยนแปลง แต่ก็เป็นความเปลี่ยนแปลงเพื่อคงไว้ซึ่งอำนาจ

กลุ่มตนเองและแสวงหาประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ จึงไม่ได้เป็นการจัดสรรและกระจายออกไปอย่างเป็นธรรมเพื่อสร้างผลประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ผ่านแนวคิดจากนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ อาทิ Maxey, Bottomore, Parry, Dahl, Mills, Etzioni-Halevy, Pareto, Mosca, Bottomore, Michels, Maxey, อนุสรณ์ ลิ่มมณี และจุมพล หนิมพานิช

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการค้นคว้าศึกษารวบรวมและทบทวนผลงานทางวิชาการ เพื่อประเมินแนวความคิด ระเบียบวิธีวิจัย ข้อสรุป ข้อเสนอแนะ จากผลงานวิจัยที่มีคุณภาพและมีเนื้อหาสัมพันธ์กับประเด็นที่ทำการศึกษา เพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ขึ้นอย่างเป็นระบบและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ซึ่งข้อมูลที่ได้นั้นจะนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย เพื่อข้อค้นพบใหม่ที่มีความสมบูรณ์ถูกต้องและน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

จากการศึกษาและทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังที่ปรากฏในภาพ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

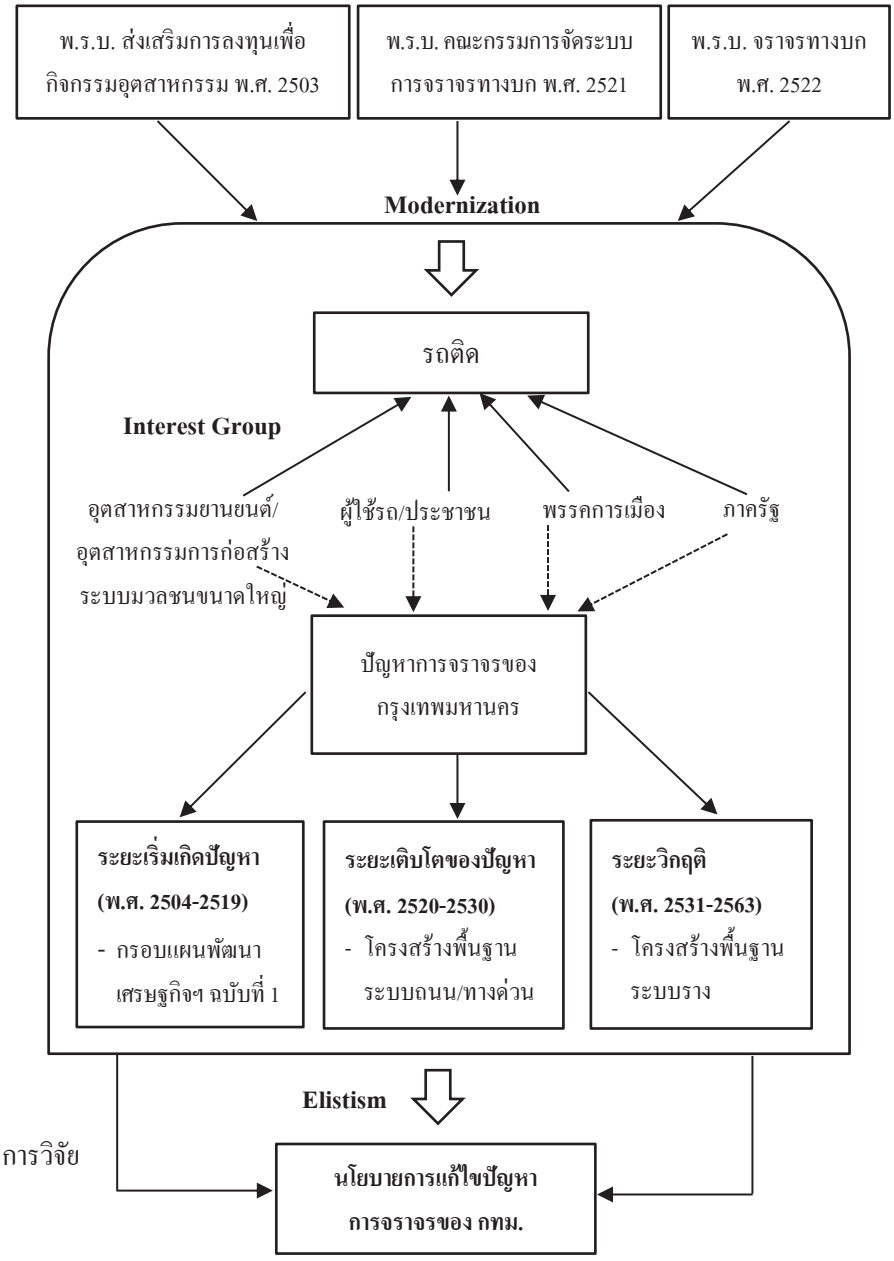

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาการเมืองของนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. 2504-2563 เป็นการศึกษาผ่านแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและประกอบการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อินเทอร์เน็ต เอกสารทางหน่วยงานราชการ และกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการประกอบข้อมูลในการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา

2. การสัมภาษณ์เจาะลึกโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างหรือเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีความยืดหยุ่น (ชาย โพธิสิตา, 2562) และมีความเปิดกว้าง และพร้อมที่จะมีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำของข้อคำถามให้มีความเหมาะและสอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนในแต่ละสถานการณ์ที่มีเหตุการณ์ หรือมีสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ตอบข้อคำถามได้หลากหลายและครอบคลุมประเด็นคำถามมากขึ้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งเป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิจารณาเลือกตัวอย่างด้วยตนเอง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองของนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. 2504-2563 ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกที่เพียงพอที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา จำนวน 12 ท่าน ประกอบด้วย (1) ภาครัฐ จำนวน 10 ท่าน ได้แก่ บุคคลหรือหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพฯ ตั้งแต่ พ.ศ. 2504-2563 ได้แก่ 1) สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร กระทรวงคมนาคม 2) การรถไฟแห่งประเทศไทย 3) การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย 4) การทางพิเศษแห่งประเทศไทย 5) สำนักการจราจรและขนส่ง กรุงเทพมหานคร 6) สำนักงานวิศวกรรมทาง สำนักการโยธา กรุงเทพมหานคร 7) สำนักการวางผัง- และพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร (2) นักวิชาการ จำนวน 1 ท่าน ได้แก่ ผู้อำนวยการวิจัยด้านนโยบายการขนส่งและโลจิสติกส์ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย (TDRI) และ (3) ภาคเอกชน จำนวน 1 ท่าน รวมทั้งได้รวบรวมคำสัมภาษณ์ผ่านสื่อ-สังคมออนไลน์ (social media) อาทิ การเสวนาออนไลน์ การบรรยายออนไลน์ สำนักข่าวออนไลน์ ซึ่งล้วนเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองของนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. 2504-2563 โดยมีความครอบคลุมและหลากหลายเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย จำนวน 11 ท่าน ดังนี้ ประกอบด้วย (1) ภาครัฐ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ 1) ปลัดกระทรวงคมนาคม 2) ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล 3) ผู้บัญชาการตำรวจจราจร 4) สารวัตรจราจร สถานีตำรวจนครบาล-บางกอกน้อย (2) พรรคการเมือง จำนวน 4 ท่าน ได้แก่ พรรคเพื่อไทย พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคอนาคตใหม่ (3) นักวิชาการ จำนวน 2 ท่าน และ (4) ภาคเอกชน จำนวน 1 ท่าน ได้แก่ บริษัท ระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) (BTSC) เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และและประมวลผลข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษานโยบายของรัฐในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. 2504-2563 และแนวโน้มในอนาคต พบว่า ระยะของการเริ่มเกิดปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร รัฐบาลได้ใช้กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและแก้ปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งรัฐบาลมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจเพื่อเปลี่ยนสังคมไปสู่สังคมที่ทันสมัยมากกว่าการแก้ปัญหาจราจรอย่างจริงจัง โดยการสร้างถนนเพื่อใช้ประโยชน์ทางด้านการค้าและการขนส่ง แต่จำนวนถนนก็ยังมีปริมาณที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการสำหรับการสัญจรและเดินทางของประชาชน ซึ่งการพัฒนากรุงเทพมหานครให้เป็นมหานครที่มีความเจริญและทันสมัยขณะนั้น ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเมืองและจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้ง ยังขาดการวางแผนการใช้ที่ดินให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งไม่มีกฎหมายหรือมาตรการมารองรับเพื่อควบคุมการใช้ที่ดินให้เหมาะสม โดยรัฐบาลมีแผนงานเพียงแค่การสนับสนุนเฉพาะการก่อสร้างและพัฒนาถนน เพื่อปรับปรุงสภาพผิวจราจรให้มีคุณภาพและปลอดภัย

จากการขยายตัวของเมืองและการใช้ที่ดินไม่เป็นระเบียบ จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ปัญหาการจราจรขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ผลจากการใช้ประโยชน์ที่ดินของเมืองที่ไม่เป็นไปตามผังเมืองกรุงเทพมหานคร จึงทำให้การขยายตัวเป็นไปอย่างไร้ทิศทางและขาด

ระเบียบ มีการก่อสร้างอาคารที่พักอาศัยเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก และขยายตัวไปตามแนวเส้นทางของรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ที่เกิดใหม่ อันนำไปสู่ปัญหาที่ส่งผลกระทบเชื่อมโยงกันเป็นวงจร โดยเฉพาะปัญหารถติดในพื้นที่เมืองทวีคูณเพิ่มขึ้นจนถึงขั้นวิกฤติ โดยต้องใช้เวลาอยู่บนท้องถนนนานมากขึ้น หลายรัฐบาลมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านขนส่งมวลชนทุกรูปแบบทั้งทางบก ทางเรือ และทางราง เพื่อให้การเดินทางเชื่อมโยงกันทั้งระบบและเป็นขนส่งสาธารณะที่สะดวกสบายและปลอดภัยสำหรับประชาชน แต่การก่อสร้างโครงการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนพร้อมกันในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้รถติดหนักมาก โดยเฉพาะเวลาเร่งด่วน ซึ่งบางเส้นทางก่อนจะสร้างรถไฟฟ้านั้นรถก็ติดหนักมากอยู่แล้ว รวมทั้งปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างรถไฟฟ้าและการจราจร

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแสดงที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร พบว่า ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันผู้นำประเทศหรือรัฐบาลจะเป็นผู้ที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานครมาโดยตลอด และมอบหมายให้หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดำเนินนโยบายดังกล่าว แต่การบริหารจัดการนโยบายการแก้ไขปัญหาจราจรของกรุงเทพมหานครนั้น รัฐบาลจะต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชนในการร่วมลงทุนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมและขนส่ง เนื่องจากรัฐบาลมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณ ซึ่งเป็นโครงการที่รัฐบาลจะต้องใช้บุคลากรและงบประมาณจำนวนมาก ขณะที่ภาคเอกชนมีความเชี่ยวชาญในการลงทุนทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีนวัตกรรมต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์ให้กับภาครัฐในด้านองค์ความรู้ การพัฒนา และการแลกเปลี่ยนร่วมกัน ขณะเดียวกันภาครัฐก็เป็นส่วนสนับสนุนส่งเสริมในการประกอบธุรกิจของภาคเอกชน อันเป็นความร่วมมือที่ดีและเกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

นอกจากนี้ การเปลี่ยนผ่านของรัฐบาลในแต่ละสมัยก็อาจจะทำให้มีเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขข้อกำหนดขึ้นใหม่ได้ ซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายการพัฒนาโครงข่ายขนส่งระบบรางในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล แม้ว่าจะมีแผนแม่บทระบบขนส่งมวลชนทางรางของกรุงเทพมหานครหลายฉบับแล้วก็ตาม เช่น MTMP, CTMP, URMAP, M-MAP และ M-MAP 2 เป็นต้น รวมทั้งรัฐบาลได้มอบหมายให้หลายหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนทางรางในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทั้งราชการส่วนกลาง รัฐวิสาหกิจ และราชการท้องถิ่น ทำให้นโยบายขาดความชัดเจน และอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนได้ ซึ่งการทำงานของหน่วยงานรัฐยังขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีภารกิจในการแก้ไขปัญหาจราจรที่ติดขัด ย่อมทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกันและไม่สามารถเห็นภาพรวมของนโยบายได้ โดยมีหน่วยงานหลายฝ่ายมากเกินไปในเชิงโครงสร้าง การทำงานจึงเป็นไปในลักษณะ "ต่างคนต่างทำ" ตามภารกิจและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน ทำให้ขาดมาตรฐานและไม่สามารถดำเนินการร่วมกันได้ รวมทั้งขาดการวางแผนล่วงหน้าและความคาดหวังในอนาคต หรือผลกระทบที่ชัดเจน

3. ผลการศึกษาการใช้อำนาจรัฐในการกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานครในรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา พบว่า รัฐบาลชุดปัจจุบันได้ดำเนินนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานครผ่านนโยบายล้อราง เรือ (one transport) โดยมีจุดเริ่มต้นจากการกำหนดนโยบายของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และถูกบรรจุอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ข้อ 4.4.1 เชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมไร้รอยต่อ ซึ่งรัฐบาลโดยกระทรวง-คมนาคมและกรุงเทพมหานครได้ดำเนินนโยบายดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่งมวลชนเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกันแบบไร้รอยต่อ และเป็นการสนับสนุนให้ประชาชนใช้ระบบขนส่งสาธารณะให้มากขึ้น ซึ่งรัฐบาลได้เร่งดำเนินการก่อสร้างโครงการรถไฟฟ้าหลากสีให้ครอบคลุมพื้นที่เมืองมหานคร และมีการพัฒนาเส้นทางเดินเรือและเรือโดยสาร รวมทั้งการพัฒนารถเมล์โดยสารให้มีความปลอดภัยและเป็นที่ยอมรับของประชาชน เพื่อเป็นการลดใช้รถยนต์ส่วน-บุคคลและเป็นการแก้ปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

3.1 ปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานคร พบว่า มีสาเหตุที่สำคัญ ดังนี้

3.1.1 การใช้รถยนต์ส่วนบุคคลที่มีปริมาณเพิ่มสูงมากขึ้น ทำให้โครงข่ายถนนที่มีอยู่ไม่สามารถรองรับการจราจรที่มีปริมาณมากเกินกว่าความจุถนนจะรองรับได้ แม้ว่าจะมีการก่อสร้างถนนหรือทางด่วนเพิ่มมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ไม่ทันกับปัญหาจราจรที่เกิดขึ้น

3.1.2 หน่วยงานด้านจราจรที่มีหลายหน่วยงานมาก ทำให้การทำงานอาจเกิดความซ้ำซ้อนและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

3.1.3 การก่อสร้างรถไฟฟ้าหลายสายพร้อมกันพร้อมทั้งการเติบโตของเมืองที่ขยายตัวไปตามแนวถนนหลักและแนวรถไฟฟ้าโดยขาดการวางแผนที่ชัดเจน จึงส่งผลให้ปัญหาจราจรเพิ่มมากขึ้น

3.1.4 การไม่เคารพกฎจราจรและขาดจิตสำนึกของผู้ขับขี่ในการใช้รถใช้ถนนทำให้เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนได้ ซึ่งกฎหมายจราจรที่ใช้บังคับอยู่ก็มีอัตราโทษที่ต่ำ ไม่ทันสมัย และไม่สอดคล้องกับปัญหาจราจรในปัจจุบัน

3.1.5 การพัฒนาระบบขนส่งมวลชนทางรางยังไม่สามารถทำได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร รวมทั้งปัญหาอัตราค่าโดยสารก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ประชาชนจะเลือกใช้บริการขนส่งมวลชนทางราง ถึงแม้ว่ารถเมล์โดยสารและเรือโดยสารจะมีอัตราค่าโดยสารที่ราคาถูกกว่ารถไฟฟ้า แต่คุณภาพและความปลอดภัยของการให้บริการก็เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เลือกใช้รถยนต์ส่วนบุคคลมากกว่าการใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะ

3.2 แนวทางการแก้ไขปัญหาการจราจรในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย (1) การบริหารจัดการองค์การ (2) การใช้ระบบเทคโนโลยีในการควบคุมสัญญาณไฟจราจร (3) การพัฒนาระบบขนส่งมวลชนสาธารณะ (4) การพัฒนาระบบตั๋วร่วม (5) การใช้ระบบโซนนิ่ง และ (6) การประชาสัมพันธ์ ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จะต้องมีแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อันจะทำให้การแก้ไขปัญหาจราจรเกิดผลสำเร็จและเป็นประโยชน์แก่ประชาชน

อภิปรายผล

การพัฒนากรุงเทพมหานครให้เป็นมหานครที่มีความเจริญและทันสมัย ได้รับอิทธิพลมาจากการแผ่ขยายอำนาจของประเทศตะวันตก ซึ่งรัฐบาลได้มีการส่งเสริมการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สอดคล้องกับ สิทธิพันธ์ พุทธหุน (2541) กล่าวว่า กระบวนการสร้างความทันสมัยเป็นสะพานที่จะเชื่อมโยงกันระหว่างสังคมเก่ากับสังคมใหม่ และสอดคล้องกับ Horowitz (1966) และ Moore (1963) ที่ได้อธิบายถึงการเปลี่ยนผ่านของสังคมเดิมไปสู่สังคมของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกี่ยวพันกับเสถียรภาพของประเทศตะวันตก การพัฒนาดังกล่าวทำให้กรุงเทพมหานครเกิดการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีและการศึกษา เพื่อเพิ่มผลิตผลของประเทศอย่างรวดเร็ว จึงทำให้มีปริมาณผู้คนหลั่งไหลเข้ามาในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นจำนวนมาก โดยที่รัฐบาลไม่มีกฎหมายหรือมาตรการมารองรับเพื่อควบคุมการใช้ที่ดินให้เหมาะสม ทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินมีการขยายตัวเพิ่มสูงมากขึ้น โดยรัฐบาลเร่งพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญโดยเน้นการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมและขนส่งเพื่อสาธารณูปโภค เพื่อก่อให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชน

ทั้งนี้ การพัฒนาเมืองที่ให้ความสำคัญกับการเติบโตทางเศรษฐกิจมาก ส่งผลให้การขยายตัวของเมืองเป็นไปอย่างไร้ทิศทางและขาดระเบียบ อันนำมาสู่ปัญหาการจราจรที่สะสมมาเป็นเวลานานกว่า 50 ปี โดยแท้จริงแล้วโครงการก่อสร้างระบบรถไฟฟ้าในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครนั้น เริ่มมีแผนการดำเนินงานมาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2520 เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาจราจรมาตั้งแต่ระยะ

เริ่มเกิดปัญหา แต่นโยบายดังกล่าวก็มิได้ถูกดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม อาจจะด้วยปัญหาด้านงบประมาณหรือการบริหารจัดการของรัฐบาลขณะนั้น จึงทำให้ปัญหาเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น สอดคล้องกับ Almond and Powell (1966) กล่าวว่า การดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของรัฐบาลนั้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกกลุ่มเป็นตัวกำหนดที่สำคัญถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรัฐบาล เช่น งบประมาณ ทรัพยากร ความมั่นคงของรัฐบาล หรือความชำนาญทางการเมือง จนกระทั่งรัฐบาลให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานคมนาคมระบบทางถนน/ทางพิเศษ หรือทางด่วน แต่ก็มิได้แก้ปัญหารถติดได้ ขณะที่กรุงเทพมหานครกลายเป็นมหานครที่เป็นศูนย์รวมความเจริญทุกด้านก็ยิ่งทำให้ผู้คนหลั่งไหลเข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มขึ้นแบบทวีคูณ ส่งผลให้ปัญหารถติดในเมืองทวีคูณจนถึงระยะวิกฤติและรุนแรง ซึ่งรัฐบาลได้พัฒนาโครงสร้างพื้นคมนาคมระบบรางเพื่อให้มีระบบขนส่งสาธารณะเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Michels (1962) ที่ได้อธิบายว่า ชนชั้นผู้ปกครองจะเป็นผู้จัดสรรหรือตัดสินใจในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาการจราจรที่อาจมิได้สะท้อนมาจากความต้องของประชาชน อย่างไรก็ตามหากประชาชนยังคงเพิ่มปริมาณการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลอย่างต่อเนื่อง และยังขาดระเบียบวินัยการใช้รถใช้ถนน ย่อมส่งผลให้ปัญหาการจราจรก็ยังคงต้องเป็นปัญหาวิกฤติของกรุงเทพมหานครต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

การเมืองไทยที่ไม่มั่นคงและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยครั้ง ย่อมส่งผลต่อการดำเนินงานพัฒนาต่าง ๆ ให้เกิดความต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหารถติดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งรัฐบาลจะเป็นผู้ที่กำหนดนโยบายหรือมาตรการ โดยเป็นการใช้อำนาจรัฐในการกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดของ Mills (1956) กล่าวว่า ชนชั้นนำทางการเมืองเป็นกลุ่มบุคคลซึ่งอยู่ในฐานะที่สามารถจะกระทำการตัดสินใจในทุกเรื่องที่สำคัญทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ และชนชั้นนำแห่งอำนาจนี้จะสั่งการในสายการบังคับบัญชา เพื่อทำการควบคุมคนส่วนใหญ่ให้ยอมรับกับการบริหารจัดการนโยบายต่าง ๆ ในการปกครอง ดังนั้นอำนาจในสังคมจึงอยู่ในมือของชนชั้นนำเสมอ นอกจากนี้ รัฐบาลก็มักมีนโยบายหรือโครงการที่เป็นการเพิ่มหรือซ้ำเติมปัญหาหรือเป็นการออกนโยบายที่อาจจะเอื้อผลประโยชน์ให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลใดกลุ่มบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรืออาจมีความสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุมพล หนิมพานิช (2529) กล่าวว่า คนกลุ่มน้อยเท่านั้นที่เป็นผู้จัดสรร ขณะที่คนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจหรือการวางนโยบายเพื่อการแก้ไขปัญหาสังคม โดยภาครัฐควรจะเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาท รับทราบ และมีส่วนร่วมเกี่ยวกับระบบขนส่งมวลชนทั้งรถเมล์โดยสารหรือรถไฟฟ้า ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดึงดูดให้ผู้เดินทางที่ใช้รถยนต์ส่วนบุคคล เปลี่ยนมาใช้การเดินทางด้วยระบบขนส่งมวลชน และอาจทำให้การแก้ไขปัญหาจราจรได้ผลดี มีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องของประชาชน โดยเฉพาะประชาชนที่เดินทางด้วยระบบขนส่งมวลชนมากขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ การบริหารจัดการแก้ไขปัญหาการจราจรของกรุงเทพมหานครมีการทำงานซ้ำซ้อนหลายหน่วยงาน ขาดการบูรณาการและแผนงานในการทำงานร่วมกัน ซึ่งการดำเนินการแก้ไขปัญหาจราจรให้เกิดผลสำเร็จจะต้องมีการวางแผนงานที่ดีและการร่วมมือของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนนโยบายให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเห็นผลลัพธ์ รวมถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินนโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยการปรับโครงสร้างของหน่วยงานที่มีหน้าที่หรือภารกิจที่ซ้ำซ้อนกัน เพื่อให้การดำเนินนโยบายมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในด้านงบประมาณและทรัพยากรสูงสุด

2. ควรมีการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจราจรของพื้นที่กรุงเทพมหานครร่วมกันในทุกภาคส่วนและมีแผนงานที่ชัดเจนเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสอดรับกับนโยบายของภาครัฐ

3. ควรมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจราจรให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับบริบทและสภาพแวดล้อมของเมืองในปัจจุบัน และการบังคับใช้กฎหมายจราจรโดยเคร่งครัด รวมทั้งมาตรการทางภาษี ค่าปรับ หรือค่าธรรมเนียมการใช้ถนน

4. ควรมีการนำระบบเทคโนโลยีมาใช้แก้ไขปัญหาการจราจรในกรุงเทพมหานคร เช่น การติดตั้งกล้อง CCTV การควบคุมสัญญาณไฟจราจรและจัดจังหวะจราจรด้วยคอมพิวเตอร์ (Area Traffic Control--ATC หรือ Urban Traffic Control--UTC) เป็นต้น

5. ควรมีการพัฒนาคุณภาพและความปลอดภัยในการให้บริการของรถเมล์โดยสารให้เป็นระบบขนส่งมวลชนหลัก รวมทั้งเรือโดยสาร ซึ่งมีอัตราค่าโดยสารราคาถูก และสามารถเชื่อมต่อกับระบบขนส่งมวลชนทางรางให้เป็นระบบโครงข่ายเดียวกัน เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับการเดินทางให้กับประชาชน

6. ควรมีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้ประชาชนใช้บริการระบบขนส่งสาธารณะ เพื่อลดปริมาณการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลของประชาชน อันนำไปสู่การลดปริมาณรถยนต์ในท้องถนน และเป็นการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศจากการใช้รถยนต์ตลอดจนส่งเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับประชาชนในการใช้รถใช้ถนนร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

การทางพิเศษแห่งประเทศไทย. (2558). *รายงานความรับผิดชอบต่อสังคม 2558 การทางพิเศษแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

จุมพล หนิมพานิช. (2529). *ชนชั้นนำทางการเมืองกับการกำหนดนโยบาย: ศึกษาเฉพาะกรณีการผลิตและจำหน่ายน้ำตาลทราย พ.ศ. 2522-2525*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาย โพธิสิตา. (2562). *ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

ทัพพนัย บุญบัณฑิต. (2562). *เทียบนโยบายคมนาคม 5 พรรคในศึกเลือกตั้ง 2562*. ค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2562, จาก https://thestandard.co/thailandelection2562-transportation-policy/

สิทธิพันธ์ พุทธหุน. (2541). *ทฤษฎีพัฒนาการเมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร. (2552). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 12 ปี (พ.ศ. 2552-2563) กรุงเทพฯ มหานครแห่งความน่าอยู่อย่างยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: ดาวฤกษ์ คอมมูนิเคชั่นส์.

Almond, G. A., & Powell, G. B., Jr. (1966). *Comparative politics: A developmental approach*. Boston: Little, Brown.

Horowitz, I. L. (1966). *Three worlds of development*. New York: Oxford University Press.

Michels, R. (1962). *Political parties: A sociological study of the oligarchical tendencies of modern democracy*. New York: Free Press.

Mills, C. W. (1956). *The power elite*. London: Oxford University Press.

Moore, W. E. (1963). *Social change*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

การเมืองของการต่อสู้นโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2563

นุชนาท จิรวิภาส[1*], ศุภชัย ศุภผล[2]
จักรี ไชยพินิจ[3] และ กานต์ บุณยะกาญจน[4]
สาขาวิชาการเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1]
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[2,3,4]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: jiraviphas@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ลักษณะของการต่อสู้ผลักดันเพื่อนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2563 (2) ตัวแสดงและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมืองในการต่อสู้เกี่ยวกับนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2563 (3) ปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองของตัวแสดงเอกชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2563 โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย (1) ภาครัฐ (2) ภาคเอกชน (3) ภาคประชาชน และ (4) นักการเมือง

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ กัญชาถูกจัดให้เป็นยาเสพติดให้โทษมาอย่างยาวนาน ส่งผลให้ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมมีทัศนคติและมุมมองที่มีต่อกัญชาในแง่ลบมากกว่าแง่บวก จนกระทั่งกระแสความสนใจกัญชากลับมาอีกครั้ง เมื่อมีผลวิจัยทั้งในและต่างประเทศรองรับสารสำคัญที่มีในกัญชา จึงเป็นที่มาของการต่อสู้ผลักดันเพื่อกัญชาเสรี ซึ่งลักษณะของการต่อสู้ผลักดันเพื่อนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทยก่อนปี พ.ศ. 2560 มีความแตกต่างจากอเมริกาเหนือ ยุโรป และภูมิภาคอื่น ด้วยการใช้ดนตรีและแฟชั่นที่สื่อถึงกัญชาเป็นหลัก ต่อมามีการผลักดันให้เกิดการแก้ไขกฎหมายโดยมีสาระสำคัญเพื่อใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ การศึกษา และค้นคว้าวิจัย ซึ่งนโยบายกัญชาเสรีได้ถูกนำไปใช้เป็นนโยบายหาเสียงในการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2562 โดยพรรคภูมิใจไทยได้ประสบความสำเร็จทางการเมืองจากการนำแนวคิดการตลาดทางการเมืองที่มีการประยุกต์มาจากหลักการตลาดของภาคเอกชนในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหรือผู้สนับสนุนโดยตรง ซึ่งการใช้อำนาจทางกฎหมายก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคการเมือง โดยการต่อสู้ผลักดันเพื่อนโยบายกัญชาเสรี นำไปสู่การพิจารณาแก้ไขกฎหมายที่มีเนื้อหาสาระสำคัญเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของกัญชาทางการแพทย์การศึกษา ค้นคว้าวิจัย และประโยชน์ทางเศรษฐกิจตามที่กฎหมายได้ระบุไว้ จนกระทั่งมีการประกาศใช้เป็นผลสำเร็จเมื่อปี พ.ศ. 2563 และยังคงไม่อนุญาตให้มีการใช้เพื่อการสันทนาการ การต่อสู้ผลักดันเพื่อนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทยประกอบด้วย ฝ่ายที่สนับสนุนและฝ่ายที่คัดค้าน ซึ่งก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาคการเมืองที่มีความสอดรับกับวิวัฒนาการของสังคมที่ล้วนเกี่ยวข้องอำนาจ การต่อสู้ช่วงชิง แก่งแย่ง แข่งขันด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมไปถึงการจัดระเบียบของสังคม ซึ่งปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ หรือล้มเหลวในการต่อสู้ผลักดันให้เกิดกัญชาเสรี ได้แก่ โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เอื้ออำนวย หรือเปิดช่องให้กระทำการ และการระดมทรัพยากรที่จำเป็นและเพียงพอที่ใช้ในการต่อสู้ ผลักดัน หรือการดำเนินการ การต่อสู้ ผลักดัน เพื่อนโยบายกัญชาเสรี จึงเป็นผลมาจากความสามารถในการมีส่วนร่วมและในการตัดสินใจ อำนาจทางการเมืองจึงเป็นความสามารถในการสร้างผลกระทบที่ตั้งใจไว้กับผู้อื่นในทางการเมืองที่ว่า "ใคร ได้อะไร เมื่อไหร่ อย่างไร"

คำสำคัญ: การเมืองของนโยบาย, การต่อสู้เพื่อกัญชาเสรี, นโยบายกัญชาเสรี

The Politics of Struggling for a Cannabis Legalization Policy in Thailand from 2017 to 2020

Nuchanart Jiraviphas[1*], Suphachai Suphaphol[2] Chakkri Chaipinit[3] and Kan Boonyakanchana[4]

Politics, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Thailand[1]

Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Thailand[2,3,4]

[*]Corresponding author: jiraviphas@gmail.com

Abstract

In this dissertation, the researcher examines (1) the nature of the struggle to mobilize a cannabis legalization policy in Thailand from 2017 to 2020; investigates (2) the players and those involved in politics in this struggle; and studies (3) the political interactions of private players and public agencies concerned with the policy under study. The qualitative research approach was employed using the techniques of documentary research and in-depth interview with nine key informants consisting of (1) the public sector; (2) the private sector; (3) the people sector; and (4) politicians.

Findings are as follows. Cannabis has long been classified as an illegal drug so the majority of the people in society have attitudes and viewpoints towards cannabis in a more negative than positive way. Now, the interest in cannabis has returned after local and foreign research certified significant substances in cannabis. This has become the beginning of the struggle to mobilize cannabis legalization. The nature of the struggle for the mobilization of cannabis legalization policy in Thailand prior to the year 2017 differed from that of North America, Europe, and other regions in the main use of music and fashion as the media conveying cannabis. Later, the law has been amended with the main cannabis substance being legal for medical benefits, education, and research. The cannabis legalization policy was used in a political campaign in the 2019 election by the Bhumjaithai Party. The political success came from the use of the political marketing concept applied from the marketing principle of the private sector in direct access to the target group or supporters. The use of legal power has created interactions between the public sector, the private sector, the civil society, and the political sector. The struggle to mobilize the cannabis legalization policy has led to the consideration to amend the law with an important content concerning the benefits of cannabis in medicine, education, research, and the economy as prescribed by the law. The announcement for its use was made in 2020. Such an unlock is still not allowed for recreational purposes. The struggle to mobilize a cannabis legalization policy in Thailand consists of both pros and cons parties. Interactions are between the public sector, the private sector, the people sector, and political sector. This is in accordance with the evolution of society concerned with power, struggle, fighting, competing with various methods, and the organization of society. The important factor of success or failure in the struggle and mobilization for cannabis legalization is the structure of political opportunities that facilitate or provide a channel to act and collect all the necessary and sufficient resources for the struggle, mobilization, or action, for the cannabis legalization policy. This is a result of participation and decision-making capacity. Political power is the ability to create an effect as intended in politics as in the saying "who, receiving what, when, how".

Keywords: Politics of Policy, Struggling for a Cannabis, Liberal Cannabis Policy

บทนำ

วิวัฒนาการของสังคมล้วนเกี่ยวข้องกับอำนาจ การต่อสู้ช่วงชิง แก่งแย่ง แข่งขัน ด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมไปถึงการจัดระเบียบของสังคมที่มาของอำนาจในการจัดระเบียบทางสังคมจึงเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นเด่นชัดที่สุดว่า จะสนองประโยชน์สุขของใคร การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการกระจายคุณค่าในสังคมว่า ขึ้นอยู่กับอำนาจ โดยมีจุดเน้นที่สำคัญอยู่ที่พลวัตของอำนาจ และเป้าหมายของอำนาจ ซึ่งอำนาจที่ต้องการนั้นเป็นผลมาจากความสามารถในการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจ ในสังคมระดับโลกและในประเทศไทยได้มีความพยายามถกเถียงถึงคุณประโยชน์และโทษของกัญชามาตั้งแต่สงครามเย็นแล้ว ดังจะเห็นได้จากการใช้กัญชาที่มีมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีที่มาจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มเสรีชนนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา นักวิทยาศาสตร์ได้ให้ความสนใจในการใช้กัญชาเพื่อรักษาโรคมากขึ้น สำหรับประเทศไทยในช่วง 1-3 ปีที่ผ่านมานั้น เกิดเป็นกระแสความต้องการใช้กัญชาอย่างถูกกฎหมาย และเกิดประเด็นวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมไทยมากยิ่งขึ้น เมื่อพรรคภูมิใจไทยได้ชูจุดขายด้วยนโยบายกัญชาเสรีเพื่อดึงดูดความสนใจผู้สนับสนุนในช่วงปี พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญของการหาเสียงเลือกตั้งทั่วไป จึงก่อให้เกิดกระแสการสนับสนุนและกระแสการคัดค้าน ประเทศไทยเป็นประเทศแรกในอาเซียนที่อนุญาตให้ใช้กัญชาอย่างถูกกฎหมาย นับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติยาเสพติด (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 (ผู้จัดการออนไลน์, 2564) นโยบายกัญชาและส่งเสริมการปลูกพืชกัญชาเพื่อการแพทย์ได้ถูกบรรจุไว้เป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญเร่งด่วนของรัฐบาล และได้เริ่มต้นผลักดันแก้ไขกฎและระเบียบต่าง ๆ เพื่อการปลดล็อกให้สามารถนำสารสกัดจากกัญชามาใช้เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์การวิจัยได้สำเร็จลุล่วง แต่ยังไม่ครอบคลุมไปถึงการใช้เพื่อความบันเทิงและสันทนาการ

อย่างไรก็ตาม หากเรามองรอบด้านในการเปรียบเทียบทุกสรรพสิ่งในโลกใบนี้เสมือนเหรียญที่มีสองด้าน กล่าวคือ กัญชาสามารถเป็นได้ทั้ง 2 ด้าน คือ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ในด้านบวก (The Economics Review, 2020) กัญชาสามารถเป็นธุรกิจสร้างรายได้จากเวชภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์จากกัญชา การเก็บรายได้จากภาษีร้านค้า เงินรายได้จากการขออนุญาตเพื่อเข้ามาทำการค้าเกี่ยวกับสมุนไพรขององค์กรต่างประเทศ การเพิ่มอัตราการจ้างงานทั้งภาคการเกษตรและภาคธุรกิจ การประหยัดงบประมาณของภาครัฐในการจับกุมผู้กระทำความผิดในการซื้อขาย แลกเปลี่ยนและครอบครองกัญชา นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงความปลอดภัยของผู้ใช้กัญชาหากอยู่ภายใต้การควบคุมตามมาตรฐาน ทำให้เกิดกระแสการหมุนเวียนของเม็ดเงินในระบบปกติ จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กัญชาสามารถสร้างเม็ดเงินมูลค่ามหาศาลที่หมุนเวียนอยู่ในระบบ สามารถประหยัดงบประมาณของภาครัฐทำให้หลายประเทศเริ่มลังเลในการแก้ไขกฎหมายกัญชา สำหรับด้านลบ (Salomonsen-Sautel, Sakai, Thurstone, Corley, & Hopfer, 2012) ได้แก่ ปัญหาการเสพติด การหลีกเลี่ยงการเสียภาษีอย่างถูกต้องและมีความเป็นไปได้ที่กัญชาจะกลับสู่ตลาดมืด ปัญหาการใช้กัญชาในเด็กและเยาวชน ผลกระทบด้านสุขภาพ ปัญหาเรื่องพฤติกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เหมาะสมในสังคม อุบัติเหตุบนท้องถนน ดังนั้นการเปิดเสรีกัญชาจึงต้องคำนึงถึงความปลอดภัยจากการใช้กัญชา ความพร้อมของสังคม การควบคุมพื้นที่เพาะปลูก จำนวนผู้ปลูกกัญชา ผู้ประกอบการผู้ใช้กัญชา และการเสพติดของผู้เสพกัญชา รวมไปถึงปัญหาอาชญากรรมที่จะตามมาอีกด้วย ถึงแม้ว่าในอดีตกัญชาจะเคยถูกพิจารณาให้จัดอยู่ในหมวดหมู่ยาเสพติดให้โทษตามข้อตกลงระหว่างประเทศ การอนุญาตให้มีการใช้กัญชาในแต่ละประเทศยังคงมีรายละเอียด รวมทั้งระเบียบข้อบังคับที่แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ และกฎหมายสูงสุดของประเทศแม้แต่ในประเทศเดียวกันอย่างสหรัฐอเมริกาก็ยังคงมีนโยบายการใช้กัญชาที่ต่างกันไปในแต่ละรัฐด้วย

ที่ผ่านมาประเทศส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุม และอ้างอิงตามกฎหมายอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยยาเสพติด (United Nations Single Convention on Narcotic Drugs) ปี ค.ศ. 1961 (United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC), 1961) พร้อมกับอนุสัญญาว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท (Convention on Psychotropic Substances) ในปี ค.ศ. 1971 (United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC), 1971) และอนุสัญญาต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและยา (Convention against Illicit Traffic in

Narcotic Drugs and Psychotropic Substances) ในปี ค.ศ. 1988 (United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC), 1988) ซึ่งแต่ละประเทศมีการบังคับใช้กฎหมายที่ต่างกันไปตามความเหมาะสม และบริบททางสังคมของประเทศที่มีความแตกต่างกันไป สำหรับประเทศไทยเมื่อมีการพิจารณาเกี่ยวกับการเปิดเสรีกัญชา จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า มักจะมีผู้สนับสนุนซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากนโยบายดังกล่าว รวมไปถึงกลุ่มล็อบบี้ยิสต์ หรือองค์กรที่มีส่วนได้เสียกับการเปิดเสรีการใช้กัญชา กลุ่มผู้เสพสารเสพติดอยู่เดิม และกลุ่มผู้มีแนวโน้มว่า อยากจะลองเสพกัญชาออกมาเคลื่อนไหว เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน ผลักดันด้วยกลยุทธ์ ยุทธวิธีต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ของกลุ่ม กัญชาเสรียังได้แบ่งความคิดของผู้คนออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายที่เห็นด้วยและให้การสนับสนุน ส่วนอีกฝ่ายนั้นคือ ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยและคัดค้าน ซึ่งการเห็นต่างถือเป็นเรื่องปกติในสังคม เนื่องจากแต่ละกลุ่มมีความรู้และความรอบรู้ และกระบวนทัศน์ที่แตกต่างกัน ประชาชนในสังคมมีความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกัน จึงส่งผลต่อความเชื่อ ความเข้าใจ และพฤติกรรมด้านต่าง ๆ แตกต่างกันออกไปในบางครั้งอาจทำให้เกิดการปะทะกันทางความคิดในสังคมหลายประเด็น มีส่วนกับการกระทำการทางสังคมผ่านกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างมีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อนนำไปสู่การต่อสู้เคลื่อนไหวเพื่อกัญชาเสรี ถึงแม้ว่าประเด็นเกี่ยวกับกัญชาเสรีในประเทศไทยนั้นจะมีความเห็นที่หลากหลายเกี่ยวกับประโยชน์และโทษของกัญชา แต่ด้วยการค้นพบคุณประโยชน์จากสารทางพฤกษาเคมีที่มีอยู่ในกัญชา และการใช้ประโยชน์จากส่วนอื่น ๆ ของกัญชาที่สามารถนำมาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ ต่าง ๆได้หลากหลาย เช่น การใช้ประโยชน์จากเส้นใย การนำมาผลิตเป็นส่วนผสมในการปรุงอาหารและเครื่องดื่ม การนำกัญชามาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพและความงาม ฯลฯ จึงเป็นสิ่งเร้าที่เป็นตัวเร่งให้เกิดกระแสการผลักดันกัญชาให้เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายในไทย เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการเมือง และภาคประชาสังคม

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะของการต่อสู้ผลักดันเพื่อนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2563
2. เพื่อศึกษาตัวแสดงและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมืองในการต่อสู้เกี่ยวกับนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2563
3. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองของตัวแสดงเอกชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2563

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การเมืองของการต่อสู้นโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทยตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2560-2563 ผ่านแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถอธิบายได้ดังนี้ กัญชาถูกจัดให้เป็นยาเสพติดประเทศไทยรวมไปถึงหลายประเทศต้องปฏิบัติตามข้อบังคับตามกฎหมาย และอนุสัญญาเกี่ยวกับยาเสพติดหลายฉบับที่ได้มีการลงนามในข้อตกลงและความร่วมมือในเวทีโลก จึงได้มีกฎหมายความร่วมมือที่เกี่ยวกับการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยนั้นได้เข้าร่วมเป็นรัฐภาคี ได้แก่ (1) อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 และพิธีสารแก้ไขอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติด ค.ศ. 1961, 1972 ซึ่งมีรัฐภาคีลงนาม ณ นครรัฐแห่งนิวยอร์ก เมื่อวันที่ 30 มีนาคม ค.ศ. 1961 (Single Convention on Narcotic Drugs, 1961, as Amended by the 1972 Protocol Amending the Single Convention on Narcotic Drugs, 1961) ซึ่งประเทศไทยทำการการลงนามโดยภาคยานุวัตในอนุสัญญาฉบับนี้เมื่อวันที่ 9 มกราคม ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) (2) อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1971 (Convention

on Psychotropic Substances, 1971) ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีโดยภาคยานุวัต เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) (3) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Convention against Illicit Trafficking in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988) ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคี โดยภาคยานุวัตเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 2002 (พ.ศ. 2545) (4) พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2564) ซึ่งกัญชานั้นได้ถูกจัดให้อยู่ในประเภทของยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 เป็นยาที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท หากผู้ใดฝ่าฝืนต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนด ส่งผลให้ประชาชนเกิดความเคารพยำเกรงต่อโทษของกฎหมาย แต่ทว่ากัญชานั้นเป็นพืชสมุนไพรที่อยู่คู่กับคนไทยมาอย่างยาวนาน ดังปรากฏอยู่ในตำรับยาทางการแพทย์แผนโบราณ (Cannabis Bill, 2020) ภาพแกะสลักหินอ่อน

ขณะที่การต่อสู้เกี่ยวกับกัญชาเสรีในประเทศไทยก่อนปี พ.ศ. 2560 มีที่มาจากการเคลื่อนไหวที่แสดงออกถึงความไม่พอใจของกลุ่มนักศึกษาต่อรัฐบาลที่นำพาประเทศไทยเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับสงครามเวียดนาม รวมถึงการให้การสนับสนุนช่วยเหลือแก่กองทัพสหรัฐอเมริกาด้วยการใช้ดนตรีแนวเพลงเพื่อชีวิตที่มีท่วงทำนองของเนื้อเพลงที่สื่อถึงกัญชา โดยการรวมกลุ่มกันเพื่อต่อสู้เกี่ยวกับกัญชาผู้วิจัยอธิบายด้วยแนวคิดโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่ว่า โครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เอื้อต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้น เป็นผลที่มาจากสภาวะของการไร้เสถียรภาพทางการเมืองที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงต่อสัมพันธภาพอำนาจแบบเดิม นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดสัมพันธภาพทางอำนาจใหม่ขึ้น ซึ่งเป็นการลดช่องว่างและระยะห่างทางอำนาจให้แคบลง ทำให้เกิดโอกาสที่สามารถใช้ในการต่อรองและเป็นการเปิดช่องทางท้าทายหรือเผชิญหน้า แม้ในบางครั้งโครงสร้างโอกาสทางการเมืองจะเอื้อต่อกลุ่มหรือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม แต่การเคลื่อนไหวเรียกร้องของกลุ่มหรือขบวนการจำเป็นที่จะต้องมีองค์ประกอบเสริมภายในที่สำคัญในการสนับสนุนด้านอื่น ๆ ได้แก่ การมีทรัพยากรที่จำเป็นและเพียงพอตามแนวคิดทฤษฎีการระดมทรัพยากร หากในช่วงเวลาที่มีการต่อสู้ผลักดันเพื่อกัญชาเสรีนี้โครงสร้างโอกาสทางการเมืองไม่เอื้ออำนวยการก็เกิดความล้มเหลว การต่อสู้เพื่อกัญชาเสรีในช่วงปี พ.ศ. 2560-2561 นั้น เป็นไปในลักษณะของการต่อสู้ด้วยการใช้กลยุทธ์ และยุทธวิธีต่าง ๆ เพื่อให้กัญชาเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย การต่อสู้เพื่อกัญชาเสรีในช่วงปี พ.ศ. 2562-2563 โครงสร้างอำนาจทางการเมืองที่เปิดส่งผลให้อำนาจต่อรองมีเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่พรรคภูมิใจไทยชนะการเลือกตั้งจากการใช้นโยบายกัญชาเสรีในการหาเสียงของพรรคในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2562 จนประสบความสำเร็จนั้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการตลาดทางการเมืองของ Maarek (2003) มาใช้อธิบายและได้มีการนำแนวคิดการตลาดของภาคเอกชนมาปรับใช้กลยุทธ์ของการตลาดทางการเมือง จึงเกี่ยวข้องกับการแบ่งกลุ่มทางการตลาด การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย และเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ของพรรคการเมืองเป็นหลัก มีการใช้การวิจัยทางการตลาดเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างตรงจุดในการนำมาอธิบาย นอกจากนี้ สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (2559) ได้เสนอแนวคิดให้เห็นว่านโยบายสาธารณะเป็นการกำหนดนโยบายโดยรวบรวมการตัดสินใจโดยดูที่ประโยชน์ของแต่ละบุคคล ตัวแบบรัฐในเชิงการตัดสินใจทางเลือกสาธารณะนั้นเป็นนโยบายตามรัฐแบบทางเลือกสาธารณะ หรือตัวแบบรัฐตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล หรือเหตุผลในการเลือกนโยบาย และเป็นผลมาจากการตัดสินใจในการเลือกซื้อสินค้า หรืออุปสงค์จากการผลิตสินค้าหรืออุปทานโดยสินค้านั้น คือนโยบายที่มีผู้ผลิตคือ พรรคการเมืองและนักการเมืองที่ทำการส่งนโยบายหรือสินค้าลงสู่ตลาด หรือการหาเสียงให้แก่ผู้ซื้อสินค้าคือประชาชนหรือผู้ออกเสียงเลือกตั้ง ทำให้นโยบายเป็นเหมือนสินค้าที่ผ่านกระบวนการของตัดสินใจเลือกด้วยเหตุผลจากผลประโยชน์สูงสุดของผู้ออกเสียงเลือกตั้ง และต่อมาได้มีการใช้จำนวนของคะแนนเสียงที่พรรคได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในการเจรจาต่อรองตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขทำให้มีโอกาสใหม่ ๆ ในการเคลื่อนไหว และสามารถส่งผลกลับไปยังฝ่ายอำนาจเดิม

สำหรับแนวคิดการระดมทรัพยากรสามารถนำมาอธิบายการเกิดและการพัฒนาขบวนการทางสังคมไปสู่ความเข้มแข็งตลอดจนความสำเร็จของขบวนการทางสังคมด้วยเงื่อนไขที่เพียงพอ (sufficiency condition) โดยตัวแสดงสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ทางการเมืองในการต่อสู้เกี่ยวกับนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2563 ทั้งฝ่ายที่สนับสนุน และฝ่ายที่คัดค้าน ซึ่งแต่ละฝ่ายนั้นมีเหตุผลและความเชื่อที่แตกต่างกันไป โดยแนวคิดทฤษฎีทางเลือกสาธารณะที่มาจากแนวคิดหลักการเลือกอย่างมีเหตุมีผล ซึ่งคำนึงถึงอรรถประโยชน์สูงสุดของปัจเจกบุคคลมีจุดที่น่าสนใจในประเด็นของเรื่องผลประโยชน์ที่มีต่อนโยบายกัญชาเสรี กล่าวคือ ฝ่ายที่จะได้รับประโยชน์จากกัญชาเสรีนี้จะให้การสนับสนุนเพื่อให้ได้มาซึ่งการใช้ประโยชน์ของกัญชา ส่วนฝ่ายที่จะเสียประโยชน์ หรือฝ่ายที่กังวลถึงผลกระทบเกี่ยวกับกัญชานั้นก็จะมีแนวทางที่ไม่สนับสนุน ซึ่งการรวมตัวกันในการต่อสู้เพื่อกัญชาเสรีนี้ สามารถอธิบายผ่านแนวคิดทฤษฎีกลุ่มที่ว่าด้วยการรวมตัวโดยมีเป้าหมายร่วมกันหรือจุดประสงค์ร่วมกันที่การต่อสู้ ผลักดันเพื่อให้กัญชาสามารถใช้ได้อย่างถูกกฎหมาย จากการศึกษาและทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังที่ปรากฏในภาพ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

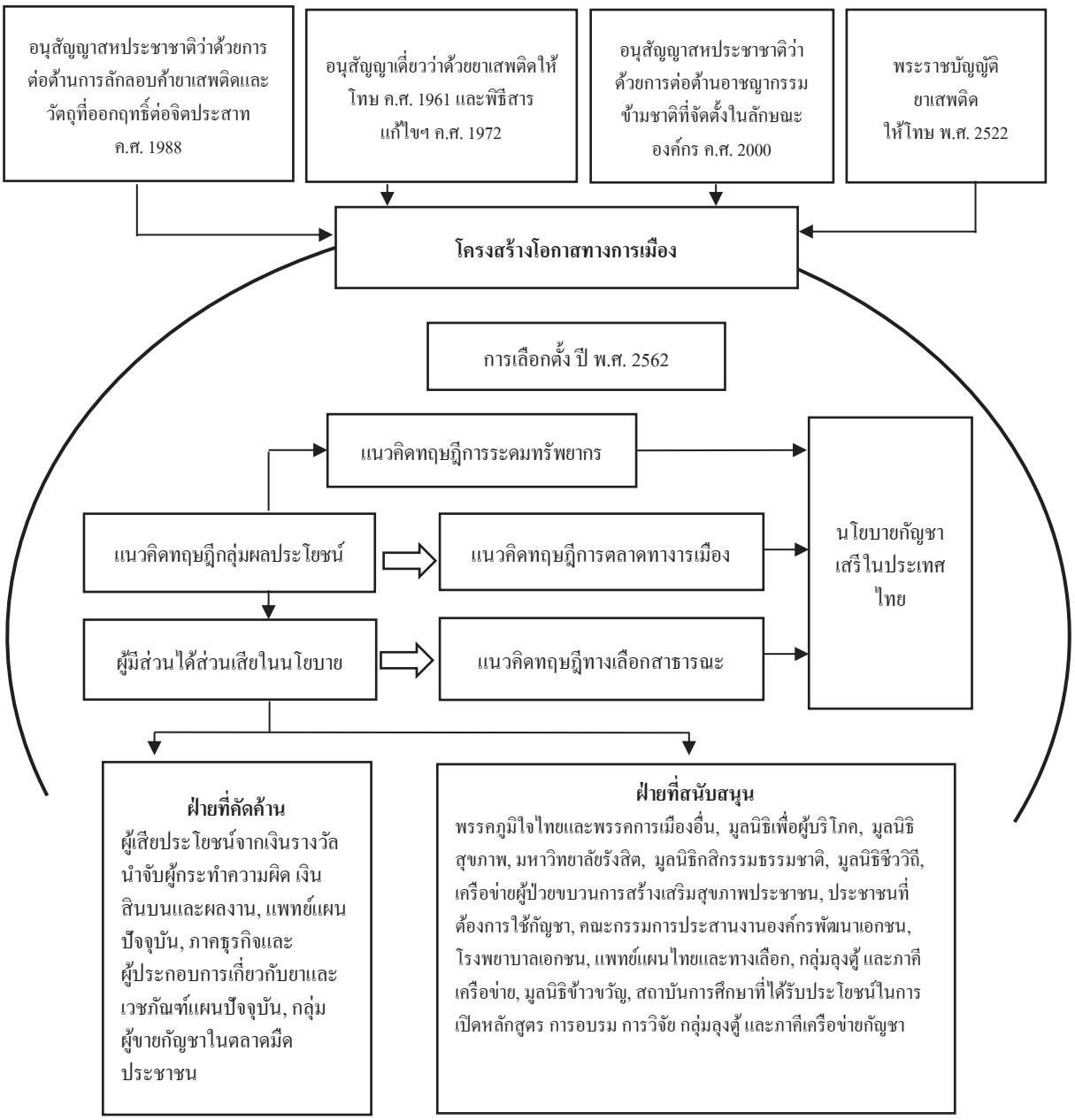

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview)

1. การศึกษาการเมืองของการต่อสู้นโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทยตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2560-2563 เป็นการศึกษาผ่านแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและประกอบการอธิบายปรากฏการณ์

ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จากเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อินเทอร์เน็ต เอกสารทางหน่วยงานราชการ และกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการประกอบข้อมูลในการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา

2. การสัมภาษณ์เจาะลึกโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัย ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลักษณะของนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ทั้งรูปแบบการต่อสู้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ตามโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงตามบริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยต่าง ๆ ทำให้การศึกษาหาความจริงนั้นจำเป็นที่จะต้องอาศัยความพิถีพิถันอย่างละเอียดลึกซึ้ง ปราศจากอคติ เพื่อที่จะทำให้เข้าใจถึงลักษณะกัญชาเสรีรวมไปถึงรูปแบบการต่อสู้ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับนโยบายกัญชาเสรี เน้นการศึกษาเฉพาะกลุ่มที่ต่อสู้เรียกร้องให้กัญชาเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างโดยการสุ่มตัวอย่างแบบไม่คำนึงถึงความน่าจะเป็น โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบลูกบอลหิมะ (snowball sampling) และทำการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้คำถามปลายเปิด (open-end) ที่มีความยืดหยุ่นและมีความเปิดกว้าง พร้อมที่จะมีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำของข้อคำถามให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2563 เพื่อให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ตอบข้อคำถามได้หลากหลายและครอบคลุมประเด็นคำถามมากขึ้น โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2563 ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และพรรคการเมือง จำนวน 9 ท่าน ประกอบด้วย (1) ภาครัฐ จำนวน 2 ท่าน ได้แก่ บุคคลหรือหน่วยงาน ที่มีความเกี่ยวข้องกับนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย (2) ภาคเอกชน จำนวน 3 ท่าน (3) ภาคประชาชน จำนวน 2 ท่าน และ (4) นักการเมือง จำนวน 2 ท่าน เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาลักษณะของการต่อสู้ผลักดันเพื่อนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2563 พบว่า ลักษณะของการต่อสู้ผลักดันเพื่อนโยบายกัญชาเสรีในช่วงแรก (ก่อนปี พ.ศ. 2560) มีจุดเริ่มต้นมาจากการปฏิวัติในปี ค.ศ. 1960 ของขบวนการนักศึกษา หรือที่เรียกกันว่า "ขบวนการฮิปปี้" ซึ่งเป็นขบวนการต่อสู้และแสดงออกถึงความไม่พอใจอย่างมากต่อรัฐบาลไทยและประเทศสหรัฐอเมริกาที่นำพาประเทศไทยให้ไปมีส่วนเกี่ยวข้องทางการทหารในสงครามเวียดนาม การต่อสู้เคลื่อนไหวของกลุ่มฮิปปี้เป็นจุดเริ่มต้นของการต่อสู้เพื่อกัญชาในประเทศไทยซึ่งมีความแตกต่างจากอเมริกาเหนือยุโรป และภูมิภาคอื่น ตรงที่จุดเริ่มต้นของการเรียกร้องเพื่อกัญชาในไทยใช้ดนตรีและแฟชั่นเป็นหลัก ช่วงที่สอง (พ.ศ. 2560-2561) ในช่วงเวลานี้เกิดกระแสความสนใจที่มีต่อกัญชาของผู้คนในสังคมไทย เมื่อมีผลวิจัยรองรับการค้นพบสารสำคัญที่มีในกัญชาเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ ทำให้ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม หันกลับมาทบทวนเกี่ยวกับกัญชาในประเทศไทยกันมากขึ้น กัญชากลายเป็นพืชที่ดึงดูดความสนใจ เกิดการทบทวนการแก้ไขกฎหมาย มีการผลักดันให้เกิดการแก้ไขพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ โดยเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ในระหว่างการผลักดันให้เกิดการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว มีการโต้แย้งถกเถียงกันถึงความพร้อม ความเหมาะสมในการใช้กัญชาในสังคมไทย ความปลอดภัย รวมถึงคุณประโยชน์ของกัญชาที่น่าเชื่อถือ ในเวลาต่อมาได้มีการประกาศบังคับใช้กฎหมายเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2561 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2562 โดยสามารถใช้ประโยชน์ในทางการแพทย์และการศึกษาวิจัย แต่ยังไม่อนุญาตให้เสพเพื่อการสันทนาการ และช่วงที่สาม (พ.ศ. 2562-2563) ในปี พ.ศ. 2562 พรรคภูมิใจไทยประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการสนับสนุนของประชาชนที่สนใจต่อนโยบายกัญชากัญชาเสรี ขณะที่ภาคเอกชนมีการจดทะเบียนบริษัทผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับกัญชาเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยัง

ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ พรรคการเมือง ภาคประชาสังคม และเอกชนในฐานะผู้ประกอบการกัญชา ซึ่งถือเป็นธุรกิจใหม่ในประเทศไทยที่มีความจำเป็นในการรวมกลุ่มกันเพื่อประโยชน์ทางการค้า การเจรจาต่อรอง รวมถึงการต่อยอดทางธุรกิจเพื่อให้สอดรับกับความต้องการของตลาด ก่อให้เกิดสัมพันธภาพทางอำนาจใหม่ขึ้น ซึ่งเป็นการลดช่องว่างและระยะห่างทางอำนาจให้แคบลง ทำให้เกิดโอกาสที่สามารถใช้ในการต่อรองและเป็นการเปิดช่องทางท้าทายหรือเผชิญหน้า

2. ผลการศึกษาตัวแสดงและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมืองในการต่อสู้เกี่ยวกับนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2563 พบว่า กัญชาเสรีในฐานะพืชที่ใช้เพื่อประโยชน์ทางการแพทย์และพืชที่สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจนั้น ได้แบ่งความคิดของผู้คนในประเทศไทยออกได้เป็นสองฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายที่สนับสนุน และฝ่ายที่คัดค้านนโยบายกัญชาเสรี ภาพรวมของฝ่ายที่สนับสนุนที่มีต่อนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทยนั้น จึงประกอบไปด้วยตัวแสดงที่สำคัญหลายภาคส่วน นอกจากนี้ ยังเกิดการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการเมือง และภาคประชาสังคม โดยจุดประสงค์หลักที่มีความสอดคล้องกันของกลุ่มผู้สนับสนุนนโยบายกัญชาเสรี คือ ความต้องการให้เกิดการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับกัญชา การต่อสู้ ผลักดัน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้กัญชาสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกกฎหมาย เมื่อมีกลุ่มผู้สนับสนุนกัญชาเสรีในประเทศไทยก็ย่อมมีฝ่ายที่คัดค้าน หรือกังวลต่อนโยบายกัญชาเสรีเช่นกัน สำหรับฝ่ายที่คัดค้านกัญชาเสรีนี้ ประกอบไปด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคการเมือง ซึ่งกลุ่มผู้ไม่สนับสนุนนี้มีทั้งปัจเจกบุคคลที่เสียผลประโยชน์ หรือประโยชน์ที่จะพึงได้นั้นลดลง ดังนั้นนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทยจึงประกอบไปด้วยทั้งฝ่ายที่ให้การสนับสนุนและฝ่ายที่คัดค้าน ซึ่งแต่ละฝ่ายนั้นต่างก็มีความเชื่อ ทัศนคติ เหตุผลในการสนับสนุนความเชื่อของตนที่มีความแตกต่างกันไป ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากกัญชาเสรีจึงเป็นผู้ให้การสนับสนุน ส่วนผู้ที่เสียประโยชน์ หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบทางสังคมจากการเปิดเสรีกัญชามีความเป็นไปได้สูงที่จะคัดค้าน

3. ผลการศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองของตัวแสดงเอกชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2563 พบว่า การใช้อำนาจทางการเมืองของรัฐในด้านของนโยบาย ได้แก่ การกำหนดให้นโยบายกัญชาสามารถใช้ประโยชน์ได้ในมิติทางการแพทย์ รวมไปถึงการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ซึ่งการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวนั้นถือเป็นอำนาจโดยตรงของรัฐ เมื่อมีการประกาศใช้เป็นกฎหมายจึงมีสภาพบังคับใช้กับทุกกลุ่มคน หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รับนโยบายมาปฏิบัติให้สำเร็จตามเป้าหมาย ทั้งการประสานความร่วมมือ การสนับสนุนส่งเสริมภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐด้วยกันเอง ภาคเอกชน ภาคประชาชนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ รัฐหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องยังมีอำนาจตามกฎหมายในการลงโทษ หรือจับกุมผู้กระทำความผิดอีกด้วย สำหรับนโยบายกัญชาเสรีในประเทศไทยนั้นเป็นเพียงเสรีทางการแพทย์ และมีการเปิดโอกาสให้มีการนำประโยชน์ของกัญชาใช้ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย จึงกล่าวได้ว่ากัญชาเสรีในประเทศไทยนั้นเป็นไปในลักษณะกึ่งเสรีเท่านั้น ยังไม่ถือว่าเป็นเสรีแบบเต็มรูปแบบ เนื่องจากยังมีข้อจำกัดในหลาย ๆ ด้าน การที่รัฐออกกฎหมายที่จำกัดการใช้นั้นจึงเป็นการควบคุมในด้านความปลอดภัยต่อผู้ใช้ และเป็นการควบคุมไม่ให้เยาวชนหรือประชาชนทั่วไปนำกัญชาไปใช้ประโยชน์ในทางที่ผิด ขณะเดียวกันนโยบายดังกล่าวก็เป็นการจำกัดการแข่งขันทางการตลาดของกัญชาแบบเต็มรูปแบบ เนื่องจากกฎหมายระบุว่าห้ามนำส่วนช่อดอก หรือยางกัญชาไปใช้ ดังนั้นจึงเป็นเพียงกัญชาเสรีในมิติทางการแพทย์ ซึ่งเป็นนโยบายที่เกิดจากการผลักดันและการใช้อำนาจจากรัฐ

อภิปรายผล

กัญชาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตผู้คนในสังคมไทยตั้งแต่อดีตโดยมีการใช้ประโยชน์จากกัญชาทั้งทางการแพทย์แผนไทย การใช้ในการปรุงอาหาร การใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การใช้ประโยชน์ทางเส้นใย และการใช้เพื่อบรรเทาอาการเจ็บป่วยจากการทำงานหนักของกลุ่มแรงงาน ซึ่งกัญชาไทยยังเคยเป็นพืชที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงในยุคของสงครามเวียดนาม

และเป็นสินค้าส่งออกที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทย จนกระทั่งกัญชาได้ค่อย ๆ เลือนหายไปจากการประกาศสงครามยาเสพติด และจากการเข้าร่วมสนธิสัญญาเกี่ยวกับยาเสพติดระหว่างประเทศเพื่อแลกกับการสนับสนุนจากต่างประเทศในด้านการเงินและการสนับสนุนความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ จนกระทั่งได้เกิดกระแสเรียกร้องให้กัญชาสามารถใช้ในทางการแพทย์ได้อย่างถูกกฎหมายในประเทศไทย ซึ่งในเวลาต่อมากัญชาเสรีเพื่อการแพทย์ได้กลายเป็นหนึ่งนโยบายในการรณรงค์หาเสียงจากพรรคภูมิใจไทยในปี พ.ศ. 2562 และได้เสียงตอบรับอย่างมากมาย จนทำให้พรรคได้ที่นั่งในสภาถึง 51 ที่นั่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ Henneberg (2008) ได้อธิบายไว้ว่า องค์กรทางการเมืองได้นำเอาแนวคิดและเทคนิคทางการตลาดขององค์กรธุรกิจเข้ามาประยุกต์ในการค้นหาความต้องการของประชาชนพร้อมกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมองค์กรเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน รวมทั้งการสื่อสารเพื่อนำเสนอนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมือง

การต่อสู้ผลักดันเพื่อนโยบายกัญชาเสรีนี้มีความสอดคล้องภายใต้เงื่อนไขของโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่มีความสอดคล้องกับบริบททางการเมืองและบริบททางสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงที่มีความแตกต่างกันไปแต่ละช่วงเวลา หากโครงสร้างโอกาสทางการเมืองเปิดให้มีการต่อสู้ผลักดันเกี่ยวกับกัญชาเสรี จะสามารถทำการขับเคลื่อนให้ประสบความสำเร็จต่อไปได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ประภาส ปิ่นตบแต่ง (2552) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า หากโครงสร้างโอกาสทางการเมืองเปิดโอกาสให้กระทำการต่อสู้ แต่ไม่มีทรัพยากรที่จะใช้ในการต่อสู้ผลักดัน การต่อสู้ดังกล่าวก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ ทั้งโครงสร้างโอกาสทางการเมืองและการระดมทรัพยากรเป็นสิ่งจำเป็นในการต่อสู้ของกลุ่มด้วยเช่นกัน ขณะที่การเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นกลุ่มที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้น เป็นชุดขององค์กรที่มีการสนับสนุนสาเหตุที่คล้ายคลึงกันอยู่บนมิติของการเมืองที่มองขบวนการทางสังคมในฐานะการกระทำรวมหมู่ที่มีเหตุผล (rational) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Olson (1965) ที่ได้อธิบายถึงการกระทำแบบรวมหมู่ (collective action) ในการเข้าร่วมการต่อสู้ผลักดันเพื่อนโยบายกัญชาเสรีนั้นเกี่ยวข้องกับปัจจัยทั้งในการเข้าร่วมการต่อสู้อยู่ 2 ประการ คือ เหตุกระตุ้นร่วม (collective incentives) และเหตุกระตุ้นสำหรับปัจเจก (selective incentive) ซึ่งจะประสบผลสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายของกลุ่มได้นั้นจะต้องมีเงื่อนไขที่เพียงพอ ซึ่งเงื่อนไขดังกล่าวก็คือ เงื่อนไขด้านองค์การเคลื่อนไหวทางสังคม และกระบวนการระดมทรัพยากรซึ่งจะสามารถนำมาใช้ในการอธิบายถึงการเกิดขึ้นของกลุ่มที่ออกมาทำการเรียกร้องต่อสู้เพื่อนโยบายกัญชาเสรี

การนำเสนอทางเลือกเพื่อแก้ไขปัญหาในแต่ละฝ่ายอาจมีแนวคิดที่เหมือนกัน แต่ก็มีเป้าหมายและวิธีการที่แตกต่างกัน การที่รัฐบาลประกาศให้กัญชาสามารถใช้ได้เสรีทางการแพทย์ และประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจภายใต้กรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของวรเดช จันทรศร (2562) กล่าวว่า การแสวงหาอรรถประโยชน์สูงสุด เป็นกระบวนการตัดสินใจกำหนดนโยบายในตัวแบบการตัดสินใจเลือกสาธารณะ ซึ่งเป็นการหาจุดดุลยภาพ (equilibrium) ระหว่างอุปสงค์จากฝ่ายประชาชน และอุปทานจากฝ่ายนักการเมืองและข้าราชการ นโยบายที่กำหนดออกมาจึงเกิดจากการตัดสินใจในกรอบของเงื่อนไขของการสร้างคะแนนนิยมในหมู่ประชาชนของนักการเมือง และการแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองของประชาชน แต่หากนโยบายกัญชาเสรีนี้ถูกกำหนดโดยชนชั้นนำ หรือกลุ่มทุน ที่มีผลมาจากการชี้นำ แทรกแซง ใช้อิทธิพล บารมี ความเชื่อ ความไว้วางใจ ความศรัทธา ท้ายที่สุดแล้วการใช้อำนาจนี้เป็นอำนาจทางสังคมที่จะแทรกแซง หรือมีอิทธิพลเหนืออำนาจรัฐ (state power) หรือราชการ เพราะคุณลักษณะพิเศษของชนชั้นนำ หรือกลุ่มทุนที่มีอยู่จำนวนไม่มากในสังคมการเมือง แต่มีอยู่เกือบทุกสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ Wilson (1973) ได้มีมุมมองเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์ต่อองค์กรทางการเมืองว่า การที่กลุ่มหรือองค์กรทางการเมืองจะกระทำการใด ๆ นั้นขึ้นอยู่กับประเภทแรงจูงใจ ซึ่งได้แก่ แรงจูงใจด้านวัตถุ เช่น เงิน ของมีค่า หรือบริการต่าง ๆ และแรงจูงใจในทางที่จะก่อให้เกิดความสมานฉันท์ภายในกลุ่ม ได้แก่ แรงจูงใจเกี่ยวกับสถานภาพของบุคคลที่จะได้รับ (specific solidary incentive)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐควรมีการแก้ไขปัญหาทางด้านโครงสร้างขององค์กรให้มีความทันสมัย ลดการทำงานที่ต้องมีระเบียบแบบแผนข้อจำกัด ในด้านต่าง ๆ และควรมีการกระจายอำนาจ

2. ควรมีการบริหารจัดการนโยบายกัญชาเสรีให้มีความโปร่งใสขึ้น มีระบบ ระเบียบในการบริหารจัดการที่ง่ายขึ้น และทำให้มันไปไกลที่สุด ให้ประชาชนทุกคนได้ประโยชน์ และเข้าถึงโอกาสอย่างเท่าเทียม

3. ควรมีองค์กรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกัญชา (cannabis agency) ที่เป็นองค์กรกัญชาแห่งชาติในประเทศไทย (national cannabis organization) ที่เป็นผู้มีอำนาจในการควบคุม ดูแล เกี่ยวกับกัญชาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นในการควบคุมในด้านการผลิต ส่งออก อุตสาหกรรม การซื้อขาย การออกใบอนุญาต การออกใบรับรอง การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสินค้า บริการ การส่งออก เป็นต้น

4. ควรมีการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ รวมไปถึงการใช้กัญชาอย่างถูกต้อง และถูกวิธี

5. ควรมีมาตรการในการควบคุม กำกับดูแลการใช้ การซื้อ การขายกัญชา อย่างเข้มงวด รัดกุม เพื่อให้เกิดปัญหาทางสังคมให้น้อยที่สุด

6. ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนในการพัฒนาสายพันธุ์กัญชา รวมไปถึงผลิตภัณฑ์กัญชาให้มีคุณภาพ และมาตรฐานที่ตรงต่อความต้องการของตลาด

เอกสารอ้างอิง

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). *กรอบวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. เชียงใหม่: มูลนิธิไฮน์ริค เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.

ผู้จัดการออนไลน์. (2564). *เส้นทางกัญชา-กัญชง จากจองจำมาใช้ทางการแพทย์ สู่พืชเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้ประชาชน*. ค้นเมื่อ 28 มกราคม 2564, จาก https://mgronline.com/politics/detail/9640000008595

วรเดช จันทรศร. (2562). *รัฐประศาสนศาสตร์: ศาสตร์และศิลป์ของการบริหารราชการแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิตากสินเพื่อการพัฒนา.

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. (2559). *การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.

Cannabis Bill. (2020). *History of marijuana in Thailand*. Retrieved February 6, 2020, from https://www.sawaweed.com/history-of-marijuana-in-thailand/

The Economics Review. (2020). *High economy: Impacts of marijuana legalization on the US economy*. Retrieved December 18, 2020, from https://theeconreview.com/2020/12/18/high-economy-impacts-of-marijuana-legalization-on-the-us-economy/

Henneberg, S. C. (2008). An epistemological perspective on research in political marketing. *Journal of Political Marketing, 7*(2), 151-182.

Maarek, P. J. (2003). Political communication and the unexpected outcome of the 2002 French presidential elections. *Journal of Political Marketing, 2*(2), 13-24.

Olson, M. (1965). *The logic of collective action, public goods and the theory of groups*. Harvard University.

Salomonsen-Sautel, S., Sakai, J. T., Thurstone, C., Corley, R., & Hopfer, C. (2012). Medical Marijuana use among adolescents in substance Abuse treatment. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, *51*(7), 694-702.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (1961). *The single convention on narcotic drugs 1961*. Retrieved September 23, 2021, from https://www.unodc.org/pdf/convention_1961_en.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (1971). *The convention on psychotropic substances 1971*. Retrieved September 23, 2021, from https://www.unodc.org/pdf/convention_1971_en.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (1988). *The United Nations convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances 1988*. Retrieved September 23, 2021, from https://www.unodc.org/pdf/convention_1988_en.pdf

Wilson, J. Q. (1973). *Political organizations*. New York: Basic Books.

จากเส้นทางสายไหม สู่เส้นทางสายไหมใหม่: ศึกษาเปรียบเทียบยุทธศาสตร์ทางการค้าและการเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีน และผลกระทบที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

วิภาวี สุวิมลวรรณ
สาขาวิชาการเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
E-mail: wipawee.suw@ku.th

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบยุทธศาสตร์ทางการค้าและการเมืองที่สำคัญของสาธารณรัฐประชาชนจีน สองยุทธศาสตร์ระหว่างเส้นทางสายไหมและเส้นทางสายไหมใหม่ พร้อมพิจารณาเปรียบเทียบผลกระทบของการดำเนินยุทธศาสตร์ดังกล่าวที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในภาพรวม งานวิจัยฉบับนี้ อาศัยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารวิชาการ หนังสือ บทความ และวิทยานิพนธ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษมาประกอบสร้างขึ้นเป็นคำอธิบายเชิงวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมยุคโบราณของจีน วางอยู่บนแนวคิดเรื่องการแผ่ขยายอาณาจักร การบุกเบิกเรียนรู้เส้นทางและดินแดนแห่งใหม่ เส้นทางสายไหมจึงจัดเป็นเส้นทางแห่งการแลกเปลี่ยนสินค้า วัฒนธรรม และความรู้จากจีนสู่พื้นที่ภายนอกที่ไกลออกไป ส่วนยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่เป็นการนำหยิบยกมรดกความรุ่งเรืองของเส้นทางการค้าในยุคโบราณมาผนวกเข้ากับแนวคิดเรื่องภูมิรัฐศาสตร์ และภูมิเศรษฐศาสตร์ ส่งผลให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสำคัญมากขึ้น ในฐานะเป็นอาณาเขตพันธมิตรทั้งด้านการค้าและความมั่นคงต่อจีน ดังนั้น ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมและยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่ จึงมีความแตกต่างกันทั้งในแง่ของวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ยิ่งไปกว่านั้นยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่ยังมีผลสัมพันธ์กับความรุ่งโรจน์ของจีนและเป็นภาพแสดงของรูปแบบการพัฒนาทางการค้าและการเมืองในวิถีทางของจีนเอง

คำสำคัญ: เส้นทางสายไหม, เส้นทางสายไหมใหม่, ยุทธศาสตร์

From Silk Road to New Silk Road: A Comparative Study on China's Trading and Political Strategy and Its impacts on Southeast Asia

Wipawee Suwimolwan

Politics, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail: wipawee.suw@ku.th

This paper compares the difference between the Ancient Silk Road and the New Silk Road, two significant trading and political strategies of China, and examines their impacts on Southeast Asia. This research used documentary research methodology to analyze the related information from academic research, books, articles, and dissertations in Thai and English. It was found that China's ancient silk road relies on the ideas of empire expansion and the exploration of knowledge of new routes and territories. There was turned out that the Ancient Silk Road was classified as a route of exchange of goods, cultures, and knowledge between China and far away territories. On the contrary, the New Silk Road was reviving the ancient prosperity trade routes combined with the concepts of geopolitics and geoeconomics. Then, Southeast Asia was more important to China as this region became a territorial alliance in terms of trading and security. Hence, it might be concluded that the Ancient and New Silk Road strategy were different in both their objectives and goals. The New Silk Road has been related to the prosperity of China; moreover, it represents the model of trading and political development in China's way.

Keywords: Silk Road, New Silk Road, Strategy

บทนำ

ความสำคัญของเส้นทางสายไหม

เส้นทางสายไหม เป็นชื่อเรียกของเส้นทางการค้าที่เชื่อมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างโลกตะวันออกและโลกตะวันตกในยุคโบราณ และเป็นเส้นทางที่ทำให้ผู้คนจากฟากฝั่งหนึ่งของโลกสามารถติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ กับผู้คนในอีกฟากฝั่งหนึ่งของโลกได้ เส้นทางสายไหมแม้ไม่ได้เป็นเส้นทางคมนาคมมีความสะดวก ปลอดภัย และรวดเร็ว เมื่อเปรียบเทียบกับเส้นทางหรือรูปแบบการคมนาคมที่เกิดขึ้นในสมัยหลัง แต่ทว่าเส้นทางสายนี้กลับเป็นเส้นทางที่มีความสำคัญต่อผู้คนในดินแดนต้นทาง ปลายทาง ตลอดจนชุมชนตลอดเส้นทางอย่างยิ่งยวด พ่อค้า นักบวช ตลอดจนนักเดินทางจากจีนได้ใช้เส้นทางสายนี้เป็นเส้นทางในการติดต่อค้าขาย ส่งผ่านวัฒนธรรม และส่งทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ไปยังผู้คนในดินแดนทางตะวันตกที่ไกลออกไป ในทางกลับกันนักเดินทางเหล่านี้ก็รับเอาสินค้า ศาสนา ความเชื่อ และองค์ความรู้ จากผู้คนทางฝั่งตะวันตกกลับมาปรับใช้และเผยแพร่ในโลกฝั่งตะวันออกด้วย (เพ็ชรี สุมิตร, 2545)

ในสถานการณ์โลกยุคศตวรรษที่ 21 การแข่งขันด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศมีความเข้มข้นรุนแรง ประเทศต่าง ๆ ล้วนแต่วางแผนยุทธศาสตร์การค้าเพื่อธำรงตนเป็นผู้เล่นที่ไม่เสียเปรียบในโลกทุนนิยม รัฐบาลจีนได้รื้อฟื้นเส้นทางสายไหมยุคโบราณให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง โดยรื้อฟื้นเส้นทางสายไหมใหม่ขึ้นเป็นยุทธศาสตร์เพื่อใช้สำหรับการต่อสู้แข่งขันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม สำหรับด้านเศรษฐกิจ การเข้าถึงทรัพยากรและการควบคุมเส้นทางสายต่าง ๆ ในโลก เป็นสิ่งที่สามารถสร้างความเหนือกว่าในเวทีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ เนื่องจากความสามารถในการเข้าถึงแหล่งพลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งอาหาร พื้นที่ยุทธศาสตร์ หรือแม้กระทั่งความสามารถในการสื่อสารกับชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆของโลก ล้วนแต่มีผลต่อการเพิ่ม-ลดขีดความสามารถและสถานะของรัฐในเวทีระหว่างประเทศทั้งสิ้น ดังนั้น เส้นทางสายไหมใหม่ จึงไม่ใช่เพียงเส้นทางการค้าโบราณที่ถูกรื้อฟื้นให้กลับมาเป็นเส้นทางแห่งการแลกเปลี่ยนค้าขาย หากแต่เป็นยุทธศาสตร์ระยะยาวสำหรับการสร้างความมั่นคง และมั่งคั่ง ให้กับชาติจีนในปัจจุบันและอนาคต

ในด้านการเมือง ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่ ถือเป็นหนึ่งในปฏิกิริยาสะท้อนกลับของจีนที่มีต่อนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่พยายามปิดล้อมจีนในทางการเมือง การทหาร และด้านเศรษฐกิจ การเฉลี่ยส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจโลกที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของจีน ตลอดจนจำนวนพันธมิตรที่เพิ่มขึ้นระหว่างจีนกับรัฐในภูมิภาคเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาเกิดความไม่มั่นคงในสถานะของตนเองจึงพยายามปิดล้อมและจำกัดเขตอิทธิพลของจีนในภูมิภาคนี้มากขึ้นเพื่อรักษาฐานอำนาจของตนเองเอาไว้ รัฐบาลจีนจึงใช้ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่เป็นยุทธศาสตร์ในการสร้างความมั่นคงและสร้างพันธมิตรกับดินแดนตลอดเส้นทางภูมิรัฐศาสตร์ผ่านการสร้างความร่วมมือด้านเศรษฐกิจการค้าและสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคมที่เชื่อมต่อในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์โดยรอบ ซึ่งเริ่มต้นจากใน ค.ศ. 2013 รัฐบาลจีนได้กำหนดอาณาบริเวณความสัมพันธ์เชื่อมต่อในพื้นที่ทางบก (silk road economic belt) ซึ่งหมายถึง เส้นทางตั้งแต่พื้นที่ทางตอนเหนือของจีน เชื่อมโยงไปถึงบริเวณเอเชียใต้ เอเชียกลาง และดินแดนในยุโรป และต่อมาจึงขยายขอบเขตของพื้นที่ยุทธศาสตร์เพิ่มเติมในพื้นที่ทางทะเล (maritime silk road) โดยยุทธศาสตร์นี้เรียกรวมกันว่านโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt, One Road--OBOR) จากนั้นต่อมาจึงพัฒนานโยบายนี้เป็นข้อริเริ่มแถบและเส้นทาง (Belt and

Road Initiative--BRI) ซึ่งเป็นนโยบายที่มีจุดหมายเพื่อสร้างความเชื่อมโยงรัฐในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ทั้งทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจการค้า ระบบคมนาคม ตลอดจนความมั่นคงทางภูมิภาคร่วมกัน (เอกพร รักความสุข และคนอื่น ๆ, 2562)

ส่วนในด้านวัฒนธรรม แนวคิดการสร้างความเชื่อมต่อระบบคมนาคม โครงข่าย และโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงข้ามภูมิภาคภายใต้ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่ได้ถูกนำเสนอออกมาพร้อมกับสารทางการเมืองเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างของแต่ละภูมิภาคในโลก โดยในการประชุมองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือ ยูเนสโก (UNESCO) เมื่อ ค.ศ. 2014 ประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ได้นำเสนอแนวคิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมโดยหยิบยกเส้นทางสายไหมขึ้นเป็นกรณีตัวอย่างโดยมีนัยสำคัญเกี่ยวกับการนำเสนอระเบียบการเมืองโลกที่น่าสนใจความว่า

> . . . ประวัติศาสตร์ได้บอกกับพวกเราทุกคนว่า มีเพียงการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกันเท่านั้นที่จะทำให้อารยธรรมเต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวา หากทุกอารยธรรมสามารถรักษาความเป็นเอกเทศเอาไว้ได้ *สิ่งที่เรียกว่า 'การปะทะทางวัฒนธรรม' จะไม่เป็นปัญหา และความสมัครสมานทางอารยธรรมจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงได้* . . . ในสมัยโบราณตั้งแต่ยุคราชวงศ์ฮั่น จีนเคยมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางสายไหมที่เชื่อมโยงจากจีนไปสู่ภูมิภาคตะวันตก เส้นทางนี้ได้แผ่ขยายสินค้าวัฒนธรรม และความรู้จากจีนไปสู่พื้นที่ทางตะวันตก และเส้นทางเดียวกันก็ได้นำสินค้า วัฒนธรรม และความรู้จากตะวันตกแผ่ขยายมาสู่จีนเช่นกัน . . . (Embassy of PRC in the Republic of Seria, 2014)

ข้อความข้างต้นสะท้อนถึงสารทางการเมืองเกี่ยวกับการยอมรับและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย โดยประธานาธิบดีสีจิ้นผิงได้ยกเอากรณีเส้นทางสายไหมขึ้นเป็นตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างโลกตะวันออกและตะวันตกยุคโบราณที่ทั้งสองฟากฝั่งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และเน้นย้ำว่าการยอมรับในวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายเป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้การติดต่อข้ามภูมิภาคในยุคโลกาภิวัตน์เป็นไปอย่างสร้างสรรค์และลดปัญหาทางปะทะทางวัฒนธรรมได้ สารทางการเมืองที่สื่อออกมานี้มีนัยสะท้อนถึงประเด็นถกเถียงร่วมสมัยที่ถูกนำเสนอไว้โดย แซมมวล พี. ฮันติงตัน (Samuel P. Huntington) ที่ได้กล่าวถึงสงครามฉากใหม่ในโลกยุคหลังสงครามเย็นว่า ความขัดแย้งใหม่ของโลกยุคร่วมสมัยจะปรากฏขึ้นในโฉมหน้าของการปะทะทางอารยธรรม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีหลักฐานเชิงประจักษ์จากกระแสแนวคิดภูมิภาคนิยมที่กำลังก่อตัวขึ้นควบคู่กับสถานการณ์โลกาภิวัตน์ที่เชื่อมต่อโลกเข้าหากัน กลุ่มอารยธรรมต่าง ๆ กำลังเกิดความร่วมมือและเกิดความแปลกแยกระหว่างกันมากขึ้น ทั้งนี้ด้วยเหตุผลด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคง และเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้ (Huntington, 1993)

จากความล่อแหลมในความขัดแย้งข้างต้น ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงจึงนำเสนอยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่ออกสู่ประชาคมโลกในมิติที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง กล่าวคือ เส้นทางสายไหมใหม่ จะเป็นยุทธศาสตร์ที่สามารถก้าวข้ามความปัญหาความขัดแย้งทางอารยธรรมได้ เนื่องจากจีนจะยึดมั่นในหลักการยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลาย ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงได้ประกาศเน้นย้ำอย่างชัดเจนว่า เส้นทางสายไหมใหม่จะเป็นยุทธศาสตร์ที่วางอยู่บนแนวคิดสันติภาพและความร่วมมือ (peace and cooperation) การเปิดกว้างและความครอบคลุม (openness and inclusiveness) การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน (mutual learning) และการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual benefit) (Ministry of Foreign Affairs of the PRC, 2017) ดังนั้น ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่จึงจะไม่เพียงเป็นยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจที่ทำหน้าที่เชื่อมต่อการค้าขาย และเชื่อมโยงระบบโครงสร้างพื้นฐานข้ามภูมิภาค หากแต่เส้นทางสายไหมใหม่

ยังมีฐานะเป็นยุทธศาสตร์ทางการเมืองที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงและเสริมสร้างพันธมิตรระหว่างรัฐต่างๆ กับจีน ภายใต้แนวคิดทางวัฒนธรรมที่ว่าด้วยการสานสัมพันธ์ระหว่างรัฐบนเงื่อนไขของการยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางอารยธรรมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ ต้องการศึกษาเปรียบเทียบสองยุทธศาสตร์ทางการค้าและการเมืองที่สำคัญของสาธารณรัฐประชาชนจีน คือ เส้นทางสายไหมและเส้นทางสายไหมใหม่ โดยมุ่งพิจารณาว่า ยุทธศาสตร์ทั้งสองมีจุดเริ่มต้น การวางเป้าหมาย ตลอดจนเปรียบเทียบนัยยะของยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมและเส้นทางสายไหมใหม่ ว่า มีความเหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไร พร้อมพิจารณาเปรียบเทียบผลกระทบจากยุทธศาสตร์ดังกล่าวที่มีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในภาพรวม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และอาศัยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) เป็นหลัก โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากจากทั้งเอกสารชั้นต้น (primary Source) เช่น แถลงการณ์และนโยบายของรัฐบาล และเอกสารชั้นรอง (secondary source) ประกอบด้วย เอกสารวิชาการ หนังสือ บทความ และวิทยานิพนธ์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หลังจากนั้น จึงนำข้อมูลมามารวบรวมและวิเคราะห์ประกอบสร้างขึ้นเป็นคำอธิบายเชิงวิชาการ

ผลการวิจัย

เส้นทางสายไหม: เส้นทางแห่งการค้า และเส้นทางแห่งวิถีชีวิตในโลกยุคโบราณ

เส้นทางสายไหมเป็นเส้นทางแห่งการค้าและเส้นทางแห่งวิถีชีวิตในโลกยุคโบราณ จุดกำเนิดของเส้นทางสายนี้เริ่มจากช่วงประมาณ 138 ปีก่อนคริสต์กาล เมื่อจักรพรรดิอู่ตี้แห่งราชวงศ์ฮั่น (Han Wudi) ได้ส่งคณะทูตโดยมีจางเฉียน (Zhang Qian) เป็นหัวหน้าคณะ เดินทางไปยังดินแดนทางตะวันตกของจีน เนื่องจากขณะนั้นมีชนเผ่าซงหนู (Xiongnu) มักก่อการรุกรานและปล้นสะดมผู้คน จักรพรรดิอู่ตี้จึงได้ส่งคณะทูตไปสำรวจและเจรจาเป็นพันธมิตรกับแคว้นเล็กต่าง ๆ ตามเส้นทางเพื่อปราบปรามชนเผ่าซงหนู ผลปรากฏว่า แผนการณ์ปราบปรามชนเผ่าซงหนูไม่สำเร็จ แต่หัวหน้าคณะทูตจางเฉียน ได้กลับมารายงานข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางและความน่าสนใจของดินแดนต่าง ๆ ให้ราชสำนักได้รับทราบ พร้อมถวายข้อเสนอแนะให้จัดตั้ง 4 จังหวัดเพิ่มเติมบนเส้นทางนี้เพื่อประโยชน์ทางการค้าและความมั่นคง นั่นคือ จังหวัดวูเว่ย (Wuwei) จังหวัดจางเย่ (Zhangye) จังหวัดเจียกวาน (Jiaguan) และจังหวัดซาโจว (Shazhau) พร้อมเสนอให้สร้างป้อมปราการบนเส้นทางตะวันตกของจีนเพื่อเป็นการป้องกันการรุกรานด้วย (เพ็ชรี สุมิตร, 2545)

หลังจากจักรพรรดิอู่ตี้ได้รับทราบข้อมูลข้างต้น จึงเกิดพระราชประสงค์ที่จะแผ่ขยายอาณาจักรไปทางตะวันตกเพิ่มเติม (ทวีป วรดิลก, 2551) และทำให้เกิดเส้นทางที่เชื่อมโยงอาณาจักรจีนกับดินแดนต่าง ๆ ที่ไกลออกไป นั่นคือ "เส้นทางสายไหม" ชื่อของเส้นทาง

สายไหมมีที่มาจากการที่เส้นทางสายนี้มีสินค้าสำคัญคือ ผ้าไหม ในช่วง 300 ปีก่อนคริสต์กาล ไหมเป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมมากและเป็นสินค้าที่สามารถสื่อถึงความสถานะของผู้สวมใส่ เส้นทางสายไหมยุคโบราณมีทางแยกหลายทาง และเปลี่ยนแปลงไปตามความสะดวกและปลอดภัยในแต่ละยุค จุดเริ่มต้นด้านตะวันออกเริ่มจากเมืองลั่วหยางหรือเมืองซีอานในปัจจุบัน ผ่านตามเส้นทางในประเทศจีน ผ่านไปยังเอเชียกลาง ตะวันออกกลาง แยกผ่านลงไปยังอินเดีย และทะลุไปทางทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เพื่อเข้าไปในพื้นที่ทางตะวันตก สินค้าที่ถูกนำมาค้าขายบนเส้นทางมีหลากหลาย ไม่ใช่เพียงผ้าไหมที่มีมูลค่าสูง แต่ยังมีทองแดง ทองคำ กำยาน ครามไข่มุก ปะการัง อัญมณี เครื่องเทศ พืชผล และอาหาร นอกจากนี้พร้อม ๆ กับการส่งผ่านสินค้าหลายชนิด แนวความคิด ความเชื่อ ตลอดจนวิถีชีวิตของพ่อค้า นักบวช และนักแสวงหาโชคลาภที่เดินทางบนเส้นทางสายนี้ได้ถูกนำติดตัวไปยังพื้นที่ที่ไกลออกไป จากระบบความคิด ความเชื่อและความศรัทธา ที่ต่างกันส่งผลให้ตลอดช่วงประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของอายุขัยของเส้นทางสายไหม ไม่เพียงปรากฏ การต่อสู้ แข่งขันและการปะทะระหว่างกันของสิ่งที่แตกต่าง หากแต่ยังเกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน หยิบยืมซึ่งกันและกันด้วย (ปีเตอร์ ฟรานโคพาน, 2563)

จากการพิจารณาประวัติศาสตร์ของเส้นทางสายไหมในยุคโบราณ จะเห็นได้ว่า จุดกำเนิดของเส้นทางสายไหมเริ่มต้นจากเหตุผลด้านความมั่นคงของอาณาจักรจีนที่ต้องการสำรวจและควบคุมเส้นทางในดินแดนฝั่งตะวันตก จากนั้นเมื่อจักรพรรดิจีนได้รับทราบข้อมูลของดินแดนตลอดเส้นทางจึงมีเป้าหมายขยายอาณาจักร (empire expansion) ให้กว้างขวางออกไปเพื่อขยายแสนยานุภาพของอาณาจักรตามแนวคิดด้านความมั่นคงยุคโบราณ (Strathern, n.d.) และจากการสำรวจและความพยายามควบคุมดินแดนเพิ่มเติมครั้งนี้ได้นำไปสู่การเกิดขึ้นของเส้นทางสายไหมที่กลายเป็นเส้นทางสายสำคัญของโลกยุคอดีต ปริมาณการค้าและผลตอบแทนการค้าจำนวนมหาศาลที่เกิดขึ้นบนเส้นทางสายนี้ตลอดระยะเวลาหลายศตวรรษ ได้สร้างผลให้เส้นทางสายไหมมีความสำคัญและโดดเด่นเป็นเสมือนเส้นทางแห่งวิถีชีวิตของผู้คนในโลกยุคโบราณ เนื่องจากสินค้านานาชนิด นวัตกรรม องค์ความรู้ ตลอดจนระบบความเชื่อความศรัทธาและตำรับตำราในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้ถูกส่งผ่านแลกเปลี่ยน เกิดการปะทะ ขัดแย้งและปฏิสังสรรค์ระหว่างกันหลากหลายมิติขึ้นบนเส้นทางการค้าที่เรียกว่า เส้นทางสายไหม

เส้นทางสายไหมใหม่: เส้นทางแห่งความหวังทางเศรษฐกิจและความรุ่งโรจน์ของจีน

โครงการเส้นทางสายไหมใหม่ หรือในอีกชื่อหนึ่งที่เรียกว่า ข้อริเริ่มแถบและเส้นทาง (belt and road initiative) เป็นแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงประกาศรื้อฟื้นเส้นทางสายไหมยุคโบราณมาพัฒนาต่อยอด เส้นทางสายไหมใหม่แบ่งออกเป็น 2 เส้นทาง คือ เส้นทางสายไหมทางบก (silk road economic belt) และเส้นทางสายไหมทางทะเล (Maritime Silk Road) ครอบคลุมพื้นที่กว่า 65 ประเทศทั่วโลก ครอบคลุมประชากรรวมกันกว่า 4,500 ล้านคน โดยเส้นทางทั้งหมดมีการเชื่อมตรงมาสู่ศูนย์กลางที่จีน โครงการเส้นทางสายไหมใหม่มีมูลค่าโครงการสูงถึง 1.4 ล้านล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ (ภัทรสุดา ปาละกวงศ์ ณ อยุธยา, 2561) และประเทศจีนยังมีการจัดตั้งสถาบันการเงินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการสนับสนุนเงินทุนสำหรับการส่งเสริมโครงการนี้ ยกตัวอย่างเช่น ธนาคารพัฒนาองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (The Shanghai Cooperation Organization Development Bank) และธนาคารเพื่อการพัฒนาใหม่ภายใต้กลุ่มบริกส์ (BRICS New Development Bank) ไม่เพียงเท่านั้น รัฐบาลจีนยังมีการสร้างกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคีที่สอดคล้องและส่งเสริมต่อโครงการเส้นทางสายไหมใหม่ผ่านการวางข้อตกลงภายใต้ระเบียงเศรษฐกิจ (economic corridor) ในพื้นที่ยุทธศาสตร์ต่าง ๆ อาทิ ในภูมิภาคอินโดจีน มีการจัดทำระเบียงเศรษฐกิจจีน-คาบสมุทร

อินโดจีน (China-Indochina Peninsula Economic Corridor หรือ CICPEC) เพื่อเชื่อมต่อจีนกับ 8 เมืองหลัก ในภูมิภาคอินโดจีน ได้แก่ สิงคโปร์ กัวลาลัมเปอร์ กรุงเทพ พนมเปญ โฮจิมินห์ เวียงจันทน์ ฮานอย และหนานหนิง และในภูมิภาคเอเชียใต้ มีการจัดทำระเบียงเศรษฐกิจจีน-ปากีสถาน (China-Pakistan Economic Corridor หรือ CPEC) เพื่อเชื่อมจีนกับเอเชียใต้ (เอกพร รักความสุข และคนอื่น ๆ, 2562)

จากการจัดทำโครงการเส้นทางสายไหมใหม่ ตลอดจนกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งในระดับพหุภาคีและทวิภาคี ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจและการเมืองโลกเกิดการเปลี่ยนแปลง ทิศทางการค้าและการลงทุนทุกทิศทางของโลกเริ่มมีแนวโน้มหันเหเข้ามาสู่จีนภายใต้ความเชื่อมโยงของโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคมที่เชื่อมต่อแบบไร้พรมแดนอย่างแท้จริง ดินแดนที่เส้นทางสายไหมใหม่พาดผ่านต่างถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกันเป็นโครงข่ายการเชื่อมต่อที่มีเป้าหมายแยกย่อยหลากหลาย แต่อยู่ภายใต้เป้าหมายหลักใหญ่คือการสร้างความมั่งคั่งและมั่นคงทางเศรษฐกิจร่วมกันระหว่างภูมิภาคโดยมีจีนเป็นแกนกลาง แถบเศรษฐกิจ และระเบียงเศรษฐกิจต่าง ๆ ล้วนถูกจัดทำขึ้นมาภายใต้ความมุ่งหมายที่สอดรับและส่งเสริมต่อยุทธศาสตร์ใหญ่อย่างเส้นทางสายไหมใหม่ในหลายมิติ ยกตัวอย่างเช่น เส้นทางสายไหมทางบก ทั้ง 3 สาย จัดเป็นการดำเนินยุทธศาสตร์สำคัญด้านการครอบคลุมเส้นทางและพื้นที่ยุทธศาสตร์ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกอย่างแยบยล อาทิ (1) เส้นทางสายเหนือ อันประกอบด้วย จีน รัสเซีย เยอรมัน และยุโรปเหนือ มีบทบาทสำคัญในการขนส่งจากจีนไปยังยุโรปผ่านเอเชียกลางและรัสเซีย และแน่นอนว่าเส้นทางสายนี้ทำหน้าที่ครอบคลุมพื้นที่ทางบกของยูเรเซีย (2) เส้นทางสายกลางที่พาดผ่านปักกิ่ง ซีอาน อูรุมจี อัฟกานิสถาน คาซัคสถาน ฮังการี และปารีส เส้นทางสายนี้มีความสำคัญในการควบคุมพื้นที่ยุทธศาสตร์พลังงานในบริเวณอ่าวเปอร์เซีย ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และเอเชียตะวันตก และ (3) เส้นทางสายใต้ ที่พาดผ่านปักกิ่ง ซินเจียง ปากีสถาน อิหร่าน อิรัก ตุรกี อิตาลี และสเปน เส้นทางสายนี้มีความสำคัญต่อการสร้างความเชื่อมโยงและควบคุมเส้นทางในเอเชียใต้ และมหาสมุทรอินเดีย

นอกเหนือจากนี้ เมื่อพิจารณากรณีเส้นทางสายไหมทางทะเลจะเห็นได้ว่า เส้นทางสายไหมทางทะเลทั้ง 2 เส้นทาง คือ เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างจีนกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างจีนกับเอเชียตะวันตกและแอฟริกา เป็นเส้นทางที่ครอบคลุมพื้นที่ยุทธศาสตร์ทางทะเลที่สำคัญ 2 ส่วน คือ ทะเลจีนใต้ มหาสมุทรอินเดีย ซึ่งเส้นทางทั้งสองนี้เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ทางทะเลที่มีความสำคัญต่อการคมนาคมและการค้าขายในปริมาณสูงลิ่วในระบบเศรษฐกิจโลก ขณะเดียวกันพื้นที่ทางทะเลทั้งสองส่วนโดยเฉพาะอย่างยิ่งทะเลจีนใต้ ยังถือเป็นภูมิรัฐศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อการขยายอำนาจและสร้างเขตอิทธิพลของจีนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงโดยตรง

จากการจัดวางโครงข่ายระบบคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐานที่ครอบคลุมพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญของโลก ตลอดจนการขยายความร่วมมือและการสร้างพันธมิตรทางเศรษฐกิจผ่านการพึ่งพิงเงินงบประมาณจากจีนเพื่อสนับสนุนความพร้อมในการเปิดประเทศสำหรับรัฐขนาดกลางและขนาดเล็กจำนวนมาก ส่งผลให้สถานะของจีนในเวทีโลกเริ่มปรากฏสูงเด่นมากขึ้นและถูกจับตามอง โครงการเส้นทางสายไหมใหม่ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของจีนเริ่มกลายเป็นประเด็นถกเถียงและถูกตั้งข้อสังเกตในแง่มุมที่แตกต่างกันออกไป (BBC NEWS ไทย, 2560) ประเทศในกลุ่มกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนาทั้งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ และเอเชียกลาง โดยส่วนใหญ่ให้การตอบรับต่อโครงการเส้นทางสายไหมใหม่ในระดับที่สูงกว่ากลุ่มประเทศที่มีอัตราการพัฒนาระดับกลาง โดยกลุ่มประเทศที่ให้การตอบรับและสนับสนุนโครงการและประสานความร่วมมือกับจีนอย่างชัดเจน เช่น กัมพูชา ปากีสถาน คีร์กิซสถานและ

ทาจิกิซสถาน เนื่องจากประเทศเหล่านี้ พิจารณาว่า โครงการเส้นทางสายไหมใหม่และความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่าง ๆ กับจีน เป็นโอกาสทางเศรษฐกิจสำหรับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ทั้งในด้านการเปิดประเทศ และการแสวงหาเงินทุนมาพัฒนาประเทศตามทิศทางของนโยบายภายในได้ง่ายขึ้น เพราะการกู้ยืมเงินทุนจากธนาคารโลก หรือสถาบันการเงินของตะวันตกมักมีระเบียบเงื่อนไขเรื่องการปฏิรูปเศรษฐกิจและมาตรฐานการตรวจสอบทางการเมืองต่าง ๆ ที่มักไม่สอดคล้องกับข้อจำกัดของสภาวะทางเศรษฐกิจการเมืองภายใน อย่างไรก็ตาม ในทางกลับกันเมื่อพิจารณาท่าทีของรัฐที่มีระดับการพัฒนาสูงขึ้นมา รวมถึงมีสถานะเป็นรัฐผู้นำในภูมิภาค อย่างเช่น อินเดีย กลับมีการแสดงท่าทีระแวดระวังและเกิดความไม่ไว้วางใจว่า จีนกำลังจะใช้โครงการเส้นทางสายไหมใหม่เป็นฉากหน้าในการควบคุมมหาสมุทรอินเดียและแทรกแซงอำนาจอธิปไตยของประเทศอื่น

ท่ามกลางข้อสงสัยและคำโจมตีที่เกิดขึ้น ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงได้ประกาศวิสัยทัศน์ต่อประชาคมโลกในการจัดทำโครงการเส้นทางสายไหมใหม่ว่า โครงการนี้วางอยู่บนหลักแนวคิด 2 ประการคือ (1) การสร้างความสอดคล้องกับยุคสมัยแห่งความร่วมมือระหว่างภูมิภาค และ (2) การสร้างข้อริเริ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่เปิดกว้าง พร้อมปฏิเสธข้อกังวลจากรัฐต่างๆ ที่ตั้งคำถามว่าเส้นทางสายไหมใหม่จะเป็นเครื่องมือทางการเมืองของจีนในการเข้าแทรกแซงอำนาจอธิปไตยของชาติอื่นหรือไม่ โดยอธิบายว่าเส้นทางสายไหมใหม่ ไม่ใช่โครงการที่จะสร้างประโยชน์ต่อจีนเท่านั้น แต่เป็นโครงการที่ประเทศต่าง ๆ จะได้แบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน เส้นทางสายไหมใหม่มีเจตจำนงในการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจเป็นแกนหลัก และยึดถือหลักการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม จีนยืนหยัดในหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่นเสมอมา และจะไม่แทรกแซงข้อริเริ่มหรือข้อตกลงใด ๆ ที่แต่ละชาติเคยมีอยู่เดิม จีนยืนยันว่า จะปฏิบัติตามหลักการ ร่วมหารือ ร่วมพัฒนา ร่วมแบ่งปัน และจะมุ่งส่งเสริมข้อได้เปรียบซึ่งกันและกันระหว่างประเทศตามเส้นทางบนพื้นฐานที่มีอยู่เดิม (Embassy of the People's Republic of China in the Kingdom of Thailand, 2558)

จากเนื้อหาคำแถลงของประธานาธิบดีจีนข้างต้นแสดงให้เห็นว่า จีนพยายามผลักดันโครงการสายไหมใหม่ให้ออกสู่สายตาประชาคมโลกในฐานะโครงการที่สามารถสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจร่วมกัน โดยไม่ได้มุ่งเน้นแทรกแซงอำนาจอธิปไตยของรัฐใด แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยโครงสร้างของยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่ที่เน้นการสร้างความเชื่อมโยงดินแดนสำคัญต่าง ๆ ถึง 3 ทวีป และครอบคลุมพื้นที่ทางบกและทางทะเล ด้วยเหตุเช่นนี้ผลลัพธ์ของยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่จึงมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการสร้างความได้เปรียบและเพิ่มขีดความสามารถของจีนในการควบคุมดินแดนและเส้นทางคมนาคมสำคัญ การเข้าถึงแหล่งพลังงาน แหล่งตลาด และแหล่งวัตถุดิบได้เหนือกว่าชาติอื่นในเวทีระหว่างประเทศได้โดยไม่ต้องสงสัย

จากเส้นทางสายไหม สู่เส้นทางสายไหมใหม่: ผลกระทบและนัยยะที่หลากหลายต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นภูมิภาคที่อยู่ในเส้นทางของเส้นทางสายไหมมาตั้งแต่ยุคโบราณ ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 1 ถึง 6 ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป มีฐานะเป็นส่วนประกอบสำคัญของเส้นทางสายไหมทางทะเล (maritime silk road) ที่เป็นทางเชื่อมจากเปอร์เซีย เมดิเตอร์เรเนียน มาสู่อินเดีย ศรีลังกา ผ่านช่องแคบมะละกาและทะลุผ่านไปสู่มณฑลกวางตุ้งของจีน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นดินแดนที่มีภูมิประเทศหลากหลาย และมีความอุดมสมบูรณ์สูง ดังนั้น ดินแดนแห่งนี้จึงเป็นแหล่งการค้าสำคัญสำหรับสินค้าประเภท ของป่า งาช้าง พืชผล อาหาร และเครื่องเทศ ส่วนบรรดาพ่อค้าจากจีนก็นำสินค้าประเภทผ้าไหม เครื่องลายคราม อาวุธ อุปกรณ์เทคนิคต่าง ๆ เข้ามาค้าขายกับผู้คนในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยผลจากการติดต่อค้าขายกับผู้มาเยือน

ส่งผลให้ผู้คนในภูมิภาคนี้ได้รับอิทธิพลทางศาสนา วัฒนธรรม และความรู้ทางวิทยาการที่หลากหลาย จากพ่อค้า นักเดินทาง และนักบวช ที่เดินทางเข้ามาจากฝั่งตะวันออกและตะวันตกที่เชื่อมโยงกันโดยอาศัยเส้นทางสายไหม (เพ็ชรี สุมิตร, 2545)

ถัดต่อมาเมื่อโลกเปลี่ยนไปด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจโลก เส้นทางสายไหมซึ่งเป็นเส้นทางการค้าโบราณได้ค่อยๆ หมดความสำคัญลง ระบบความสัมพันธ์ข้ามภูมิภาคในโลกได้ถูกแทนที่ระบบระเบียบที่กำหนดโดยชาติตะวันตก ระบอบอาณานิคมได้ถูกนำมาใช้ในซีกโลกตะวันออกตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 16 และจากนั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่าง ๆ ในโลกก็มักปรากฏในรูปของกรอบความสัมพันธ์สนธิสัญญาพันธมิตร การที่จีนรื้อฟื้นเส้นทางสายไหมใหม่ให้กลับมามีชีวิตอีกครั้งในศตวรษที่ 21 จึงส่งผลให้รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ในโลกเกิดการปรับเปลี่ยนอีกครั้ง

ในโลกยุคสมัยใหม่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญต่อจีนอย่างยิ่งยวด เนื่องจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถือเป็นพื้นที่สำคัญทางยุทธศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศของจีน ในการประกาศนโยบายเส้นทางสายไหมใหม่เมื่อ ค.ศ. 2013 ประธานาธิบดีสีจิ้นผิง กล่าวถึงประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างทวีปเอเชียที่มีผลต่ออนาคตและความรุ่งโรจน์ของจีนว่า ทวีปเอเชียคือ "ชุมชนที่มีโชคชะตาร่วมกัน" การรื้อฟื้นเส้นทางสายไหมใหม่ ถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้ทวีปเอเชียกลับมารุ่งเรืองร่วมกันอีกครั้ง ประเทศจีนจะเป็นแกนกลางในการสร้างบูรณภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเงินให้เกิดขึ้นร่วมกันทั้งภูมิภาค โดยหัวใจของการดำเนินยุทธศาสตร์ คือ ความมั่นคงร่วมกัน ความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน การตอบแทนกัน ความเท่าเทียมกัน และการยกระดับความร่วมมือระหว่างกันทั้งภูมิภาค (Arase, 2015) แนวคิดดังกล่าวถูกย้ำความสำคัญ ในการประชุมว่าด้วยการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์และมาตรการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย (Conference on Interaction and Confidence Building Measures in Asia--CICA) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2014 โดยประธานาธิบดีสีจิ้นผิงได้นำเสนอ แนวคิดความมั่นคงใหม่แห่งอาเซียนของจีน (China's New Asian Security Concept) ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ความมั่นคง จากระบบระบบพันธมิตรทางทหารมาเป็นการสร้างความมั่นคงร่วมกันในมหาทวีปยูเรเซีย ยุทธศาสตร์ความมั่นคงใหม่ของจีนมุ่งเน้นการพึ่งพากันทางเศรษฐกิจ และการสร้างความร่วมมือกัน โดยวางเป้าหมายว่าเมื่อรัฐต่าง ๆ เกิดการพัฒนาร่วมกันแล้ว สันติภาพและเสถียรภาพที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์ที่พึ่งพิงกันเป็นพื้นฐาน โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีข้อพิพาทกับจีนอยู่เดิมและอาจเกิดข้อกังวลเกี่ยวกับการพัฒนากองทัพของจีน จีนจึงขอเสนอเงื่อนไขที่ดีกว่าคือการเปิดความร่วมมือที่หลากหลายแง่มุทเพื่อจะได้เห็นว่าการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับจีนจะก่อให้เกิดการสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน (Arase, 2015)

จากการพิจารณาสาระสำคัญของแนวคิดข้างต้นจะเห็นได้ว่า จีนได้สร้างสรรค์ยุทธศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะของจีนเอง โครงการเส้นทางสายไหมใหม่อันมีพื้นฐานมาจากความมุ่งหมายเพื่อสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น ถูกออกแบบร้อยเรียงเข้ากับแนวคิดเรื่องความมั่นคงใหม่ที่จะช่วยให้จีนสามารถผงาดขึ้นในโลกอย่างมั่นคง การเชื่อมโยงความร่วมมือทางเศรษฐกิจข้ามภูมิภาคผ่านโครงการเส้นทางสายไหมใหม่ เป็นโครงการที่ส่งผลเชิงบวกต่อจีนทั้งในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics) และภูมิเศรษฐศาสตร์ (geoeconomics) เนื่องจากเส้นทางสายไหมใหม่มีขอบเขตครอบคลุมเข้าถึงทั้งดินแดนใจกลาง (heartland) และดินแดนริมขอบ (rimlands) ของมหาทวีปยูเรเซีย ซึ่งเป็นดินแดนสำคัญตามทฤษฎีของฮาลฟอร์ด แมคคินเดอร์ (Halford Mackinder) (Arase, 2015) ขณะเดียวกันจีนมีการออกแบบความสัมพันธ์และการครอบงำดินแดนในรูปแบบที่ต่างออกไปตามวิถีทางของจีนเอง จีนมีการแสดงออกถึงความพยายามในการผูกสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเทศต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่ต่างทวีป ในทวีปเอเชีย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จีนมี

ความพยายามในการสร้างและเข้าร่วมกรอบความร่วมมือต่าง ๆ มีการช่วยเหลือแบบให้เปล่า รวมถึงการร่วมทุนอย่างเข้มข้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พฤติกรรมเหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันว่าจีนกำลังพยายามสร้างเขตอิทธิพล (sphere of influence) ในเขตภูมิภาคที่ใกล้ชิดกับจีน เพื่อประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง เพราะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แม้จะมีภูมิศาสตร์ใกล้ชิดกับจีน แต่ทว่าหลายประเทศในภูมิภาคก็เกิดข้อพิพาทหลายประการกับจีน โดยเฉพาะประเด็นข้อพิพาททางทะเล ดังนั้นโครงการเส้นทางสายไหมใหม่จึงเปรียบเหมือนประตูบานใหม่ที่จะช่วยให้จีนสามารถสานสัมพันธ์กับดินแดนแห่งนี้ได้หลากหลายมิติ และแนบแน่นยิ่งขึ้น

บทวิเคราะห์ จากเส้นทางสายไหม สู่เส้นทางสายไหมใหม่: จุดเริ่มต้น เป้าหมาย และนัยยะที่เปลี่ยนแปลงไป

ความขยายตัวทางเศรษฐกิจของจีนอย่างเข้มข้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้สถานะและท่าทีของจีนในเวทีโลกเกิดการเปลี่ยนแปลง ขนาดเศรษฐกิจของจีนที่เติบโตอย่างโดดเด่นมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1990 จวบจนถึงศตวรรษใหม่ เร่งเร้าให้จีนจำเป็นต้องขยายความสัมพันธ์ของตลาดให้กว้างขวางออกไปสู่ภายนอกเพื่อสนองตอบต่อความต้องการด้านการผลิต การค้า การบริการ รวมถึงความต้องการในการเข้าถึงทรัพยากรที่มีความหลากหลายและมีราคาถูกลงจากประเทศแหล่งผลิต ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่เป็นหนึ่งในแผนยุทธศาสตร์ที่ทำหน้าที่สาน "ความฝันของจีน" ให้มีความเป็นไปได้มากขึ้น (ลม เปลี่ยนทิศ (นามแฝง), 2560) โดยมุ่งหวังว่าบทบาททางเศรษฐกิจของจีนที่มีต่อโลกตลอดจนความสามารถในการควบคุมเส้นทางการค้า ดินแดนสำคัญ รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์เชิงพันธมิตรทางเศรษฐกิจจะช่วยให้จีนกลับมามีสถานะเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ดังเช่นในห้วงเวลาเมื่อ 2,000 ปีก่อนได้

รัฐบาลจีนได้หยิบยกเอามรดกเส้นทางการค้ายุคโบราณกลับมาใช้เป็นยุทธศาสตร์ชาติยุคสมัยใหม่ ภายใต้เงื่อนไข เป้าหมาย และนัยยะที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในแง่ของจุดเริ่มต้น เส้นทางสายไหมยุคโบราณกำเนิดมาจากมูลเหตุเรื่องความมั่นคงทางพรมแดน และแนวคิดเรื่องการขยายอาณาจักร (empire expansionism) ผู้นำอาณาจักรจากโลกตะวันตกอย่างพระเจ้าอเล็กซานเดอร์และผู้นำอาณาจักรฝั่งตะวันออกอย่างจักรพรรดิฮั่นอู่ตี้ต่างวางนโยบายสำรวจดินแดนและต้องการขยายดินแดนออกไปเพื่อสร้างแสนยานุภาพของอาณาจักร (ปีเตอร์ ฟรานโคพาน, 2563) และท้ายที่สุดจึงนำไปสู่การการพบปะสัมพันธ์ของผู้คนระหว่างโลกตะวันออกและโลกตะวันตก ที่เกิดการยึดโยงกันไว้ด้วยการแลกเปลี่ยน ค้าขาย รวมถึงเกิดการปะทะระหว่างกันในมิติต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ส่วนยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่ แม้จะมีจุดเริ่มต้นเหมือนกับเส้นทางสายไหมยุคโบราณในประเด็นของความมั่นคง อย่างไรก็ดีเงื่อนไขของความมั่นคงภายใต้บริบทโลกสมัยใหม่มีหน้าตาแตกต่างออกไป กล่าวคือ ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่ เป็นยุทธศาสตร์ที่จัดทำขึ้นเพื่อสร้างความมั่นคงของชาติจีนอย่างยั่งยืน ผ่านวิธีการสร้างเงื่อนไขผูกพันต่างๆ กับรัฐอื่นในเวทีโลกเพื่อให้จีนสามารถเป็นชาติที่ประสบความสำเร็จและสามารถดำรงสถานะเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่าง ๆ ของมวลมนุษยชาติ

ส่วนในแง่ของเป้าหมาย แน่นอนว่า เมื่อแนวคิดริเริ่มของการวางยุทธศาสตร์ระหว่างเส้นทางสายไหม และเส้นทางสายไหมใหม่มีความแตกต่างกัน ดังนั้น เป้าหมายของเส้นทางสายไหมและเส้นทางสายไหมใหม่จึงมีความแตกต่างกันด้วย กล่าวคือขณะที่เส้นทางสายไหมยุคโบราณมีจุดริเริ่มมาจากความต้องการสำรวจเส้นทางและความต้องการสร้างความมั่นคงทางพรมแดน จากนั้นเมื่อการขยายแสนยานุภาพของอาณาจักรได้นำไปสู่การเกิดเส้นทางการค้าเส้นใหม่ เป้าหมายของผู้นำอาณาจักรจีนยุคโบราณ จึงต้องการควบคุมเส้นทางการค้าสายนี้ ให้มีสันติสุขและปลอดภัยมากที่สุด เนื่องจากแนวคิดการปกครองจีนโบราณอยู่ภายใต้ความเชื่อว่า จักรพรรดิ คือ โอรสสวรรค์ และประเทศจีน คือ ศูนย์กลางของสรรพสิ่งในโลกหล้า ผู้ปกครองมีหน้าที่ต้องสร้างความสงบสุข และจัดระบบระเบียบ

ดินแดนและผู้คนที่อยู่ใต้หล้าให้เป็นไปโดยปกติสุข (สุวรรณา สถาอานันท์, 2556) ดังนั้น เป้าหมายของความพยายามในการควบคุมเส้นทางสายไหมยุคโบราณจึงสัมพันธ์กับแนวคิดการสร้างสันติสุข และการผดุงความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรที่จักรพรรดิจีนจะต้องทำหน้าที่ปกป้องดูแลดินแดน ผู้คนในดินแดน ตลอดจนเส้นทางคมนาคม และสรรพสิ่งที่อยู่รายรอบให้เป็นไปโดยสันติสุขและมีระบบระเบียบ ในทางกลับกัน ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่ มีเป้าหมายเพื่อนำพาประเทศจีนให้กลับไปสู่ความรุ่งเรืองและยิ่งใหญ่ในยุคโบราณอีกครั้ง รัฐบาลจีนใช้ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่เป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐข้ามทวีปโดยสร้างระบบโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคมแบบเชื่อมต่อเพื่อรวมเส้นทางทุกสายให้มุ่งมาสู่จีน พฤติการณ์นี้สะท้อนว่า จีนกำลังวางยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศในยุคปัจจุบันและอนาคตอย่างรอบคอบในการสร้างพันธมิตร โดยเริ่มต้นความสัมพันธ์จากความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้าซึ่งเป็นมิติที่ก่อให้เกิดการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันได้มากที่สุด พร้อมกันนั้น ก็สร้างแปลนโครงข่ายความเชื่อมโยงที่เป็นรูปธรรม และสานสัมพันธ์กับประเทศขนาดกลางและขนาดเล็กอย่างเข้มข้น ผ่านการสนับสนุนเงินทุนและถ่ายโอนเทคโนโลยีเพื่อช่วยเหลือประเทศเหล่านี้ให้มีความพร้อมสำหรับการเปิดประเทศและการขยายโอกาสทางการค้า การกระทำเหล่านี้ล้วนสะท้อนว่ายุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่มีเป้าหมายหลักเพื่อขยับสถานะและธำรงสถานะของจีนให้เป็นรัฐที่มีอำนาจเพิ่มขึ้นในเวทีระหว่างประเทศ เนื่องจากโครงการเส้นทางสายไหมใหม่เป็นโครงการที่อำนวยความสะดวกแก่จีนในการสร้างความเหนือกว่าในการติดต่อเชื่อมโยง การเข้าถึงแหล่งทรัพยากร การควบคุมเส้นทางการค้า ตลอดจนการสร้างภาวะพึ่งพิงต่อรัฐขนาดกลางและเล็กในประชาคมโลก

จากการพิจารณาเปรียบเทียบจุดเริ่มต้น และเป้าหมายของยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมและเส้นทางสายไหมใหม่ ดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ยุทธศาสตร์ทั้งสองมีนัยยะที่เหมือนและแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ จุดร่วมของยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมและเส้นทางสายไหมใหม่ต่างมีความสำคัญต่อมิติความมั่นคงและมั่งคั่งของจีน หากแต่แนวคิดการครอบงำเส้นทางสายไหมยุคโบราณสะท้อนถึงยุทธศาสตร์ความมั่นคงที่วางอยู่บนหลักการป้องกันและการขยายอาณาเขต ควบคู่ไปกับแนวคิดการเสริมสร้างบารมีและธำรงสถานะของจักรพรรดิจีนในฐานะผู้นำอาณาจักรกลางของโลก ส่วนเส้นทางสายไหมใหม่เป็นการวางยุทธศาสตร์ความมั่นคงยุคร่วมสมัยที่เน้นการสร้างความยิ่งใหญ่เกรียงไกรของชาติจีนผ่านการสร้าง "เสถียรภาพ" ของจีนให้เกิดขึ้นในทุกมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจที่เส้นทางสายนี้จะนำมาซึ่งโอกาสในการกระจายสินค้า โอกาสในการเข้าถึงแหล่งตลาด แหล่งพลังงาน ตลอดจนชุมชนต่าง ๆ ได้ถึง 3 ทวีป ส่วนในด้านความมั่นคงเส้นทางสายไหมใหม่มีฐานะเป็นกลไกยุทธศาสตร์เชิงรุกที่จีนสามารถปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของตนเองได้อย่างถาวรผ่านการสร้างระบบพันธมิตร และการกำหนดดินแดนอาณาเขตที่เชื่อมต่อกับโครงข่ายยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมใหม่อย่างแยบยล ไม่เพียงเท่านั้น ในทางวัฒนธรรม การผงาดขึ้นมาของจีนย่อมก่อให้เกิดประเด็นความหวาดระแวงต่อประเทศรอบข้าง รวมถึงชาติมหาอำนาจคู่แข่งในเวทีโลก การวางโครงข่ายเส้นทางสายไหมใหม่และการผลักดันแนวคิดผลประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนแนวคิดการสร้างชุมชนที่มีโชคชะตาร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของภูมิภาคเอเชีย เงื่อนไขเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นบันไดที่หนุนเสริมให้ "ความฝันของจีน" ที่มุ่งหมายกลับมาเป็นชาติยิ่งใหญ่ และเป็นพี่ใหญ่ในเอเชียดังเช่นในห้วงเวลา 2,000 ปีก่อนเป็นสิ่งที่อยู่ไม่ไกลเกินฝัน.

เอกสารอ้างอิง

ทวีป วรดิลก. (2551). *ประวัติศาสตร์จีน* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.

ปีเตอร์ ฟรานโคพาน. (2563). *เส้นทางสายไหม* (คุณากร วาณิชย์วิรุฬห์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: Bookscape.

เพ็ชรี สุมิตร. (2545). เส้นทางสายไหม. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน,* 27(3), 467-476.

ภัทรสุดา ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา. (2561). *รายงานการวิเคราะห์ประเด็นร้อนเศรษฐกิจและธุรกิจ: Silk road โอกาส หรืออุปสรรคต่อเศรษฐกิจไทย*. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารออมสิน. ค้นเมื่อ 16 เมษายน 2565, จาก https://www.gsbresearch.or.th/gsb/published-works/864/

ลม เปลี่ยนทิศ (นามแฝง). (2560). *ความฝันของชาวจีน Chinese dream.* ค้นเมื่อ 18 เมษายน 2565, จาก https://www.thairath.co.th/newspaper/columns/1102684

สุวรรณา สถาอานันท์. (2556). *กระแสธารปรัชญาจีน*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

เอกพร รักความสุข และคนอื่น ๆ. (2562). *โครงการจับตามหาอำนาจจีน: ปัญหาการหาสมดุลทางยุทธศาสตร์ระหว่างเศรษฐกิจและความมั่นคง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

Arase, D. (2015). China's two silk roads initiative: What it means for Southeast Asia. In: D. Singh (Ed.), *Southeast Asian Affairs 2015* (pp. 25-45). Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute.

BBC NEWS ไทย. (2560). *เส้นทางสายไหม ศตวรรษที่ 21 คืออะไร?*. ค้นเมื่อ 15 เมษายน 2565, จากhttps://www.bbc.com/thai/international-39908835

Embassy of the People's Republic of China in the Kingdom of Thailand. (2558). *สืบทอดเจตนารมณ์เส้นทางสายไหม ร่วมสร้างความรุ่งโรจน์แห่งเอเชีย*. ค้นเมื่อ 15 เมษายน 2565, จาก https://www.mfa.gov.cn/ce/ceth//th/sgxw/t1258507.htm

Embassy of the People's Republic of China in the Republic of Seria. (2014). *Speech by H. E. Xi Jinping President of People's Republic of China at UNESCO Headquarters*. ค้นเมื่อ 12 เมษายน 2565, จาก http://rs.chineseembassy.org/eng/xwdt/201403/t20140331_3350932.htm

Huntington, S. P. (1993). The clash of civilizations?. *Foreign Affairs, 72*(3), 22-49.

Ministry of Foreign Affairs of the PRC. (2017). *Work together to build the silk road economic belt and the 21st century maritime silk road.* ค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2565, จาก https://www.mfa.gov.cn/ce/cena/eng/sgxw/t1461872.htm

Strathern, P. (n.d.). *Controlling the silk route collapse of the old empires*. ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2565, จาก https://en.unesco.org/silkroad/knowledge-bank/controlling-silk-route

นโยบายต่างประเทศของไทยภายใต้บริบทของการจัดทำความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค

สุภกัญญ์ญา เกษชุมพล
สาขาวิชาการเมือง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
E-mail: sgeschumpol@gmail.com

บทคัดย่อ

สถานการณ์โลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อนมากขึ้น ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงต้องปรับตัวให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจโลกมีการเชื่อมโยงกันผ่านความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ กรอบแนวความคิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมีสาเหตุมาจากปัจจัยทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ สำหรับการจัดทำความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคนั้น มีปัจจัยสำคัญมาจากความมุ่งมั่นที่จะรักษาความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาค โดยอาเซียนได้ริเริ่มข้อเสนอในการจัดทำความตกลงดังกล่าวในช่วงเวลาที่อาเซียนต้องเผชิญกับการแข่งขันของประเทศมหาอำนาจทั้งในและนอกภูมิภาค นอกจากนี้ ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคจะทำให้เศรษฐกิจของประเทศอาเซียนได้รับประโยชน์จากการค้าสินค้าและบริการอย่างเสรีภายในกลุ่มเศรษฐกิจระดับภูมิภาคขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพในเศรษฐกิจโลก อีกทั้งยังเป็นคู่ค้าที่สำคัญของอาเซียน นอกจากนี้ การจัดทำความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคยังเป็นการพัฒนาความตกลงการค้าเสรีระหว่างอาเซียนและประเทศคู่เจรจาที่มีอยู่เดิมให้มีความครอบคลุม เปิดเสรีในระดับที่สูงขึ้น และเป็นมาตรฐานเดียวกัน ดังนั้น ประเทศอาเซียนจึงจำเป็นต้องมีความมุ่งมั่นทางการเมืองที่จะให้ความสำคัญกับการจัดทำความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคที่มีอาเซียนเป็นศูนย์กลางให้บรรลุผลสำเร็จ เพื่อรักษาผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวของกลุ่มไว้ รวมถึงเพื่อให้เศรษฐกิจของอาเซียนและประเทศคู่เจรจาได้รับประโยชน์จากความตกลงดังกล่าวได้อย่างเต็มที่

คำสำคัญ: ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค, ความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาค, ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

Thailand's Foreign Policy under the Context of the Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP)

Supprakanya Geschumpol

Politics, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail: sgeschumpol@gmail.com

Abstract

The current world situation is changing rapidly and becoming more complex. Countries around the world have to adapt to be able to cope with the changes that occur. As a result, the world economy is linked through international trade cooperation, which is an important mechanism for strengthening the economy. Both political and economic factors lead to international economic integration. Hence, the development of the Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) is a key factor in the commitment to maintain ASEAN Centrality. ASEAN has initiated a proposal to draw up such an agreement when ASEAN is facing competition from superpower countries within and outside the region. In addition, the RCEP will enable ASEAN economies to benefit from free trade in goods and services within the potential large regional economies in the world economy that is also an important trading partner of ASEAN. Furthermore, the establishment of the RCEP is also a comprehensive development of free trade agreements between ASEAN and the existing dialogue partners liberalization at a higher level and the same standard. Therefore, ASEAN countries need to have unified political will focusing on the successful completion of the ASEAN Centrality on the RCEP to maintain political and economic interests both in the short term and long term of the group as well as to enable ASEAN economies and dialogue partners to benefit from the agreement fully.

Keywords: Regional Comprehensive Economic Partnership, ASEAN Centrality, Economic Integration

บทนำ

สภาวะโลกาภิวัฒน์นับตั้งแต่ช่วงปี 1990 เป็นต้นมา ส่งผลให้เกิดความเชื่อมโยงเศรษฐกิจโลกที่ครอบคลุมและกว้างขวางมากกว่าแต่เดิม ทำให้ปัญหาการพึ่งพาซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจ (economic interdependence) ทวีความรุนแรงมากขึ้น รวมไปถึงเกิดเศรษฐกิจโลกระหว่างประเทศที่นำไปสู่ปัญหารูปแบบใหม่ ๆ ทั้งกรณีที่ไม่ได้เกิดขึ้น และกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขได้โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป ส่งผลให้ปัจจุบันเศรษฐกิจโลกได้มีการเชื่อมโยงกันโดยมีความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจมีความเข้มแข็ง เนื่องจากประเทศใดประเทศหนึ่งไม่สามารถอยู่รอดได้ด้วยตัวเอง ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างกันในการพัฒนาประเทศและเป็นการสร้างพันธมิตรทางเศรษฐกิจ ตลอดจนเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศของตน

ทั้งนี้ ในปัจจุบันมีกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เกิดขึ้นในหลายภูมิภาค ซึ่งความร่วมมือทางเศรษฐกิจสำคัญที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership--RECP) ซึ่งเป็นข้อตกลงทางการค้าที่พัฒนามาจากแนวคิด ASEAN+3 (ประเทศอาเซียนร่วมกับจีน เกาหลี และญี่ปุ่น) และ ASEAN+6 (ประเทศอาเซียนร่วมกับจีน ญี่ปุ่น เกาหลี ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย) ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกใน AEC Blueprint ที่ต้องการรักษาบทบาทในการเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อนการรวมกลุ่มเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้นในภูมิภาค รวมถึงเป็นการรวมความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Area--FTA) ที่มีอยู่แล้ว 5 ฉบับ กับ 6 ประเทศที่เป็นประเทศคู่เจรจา เพื่อเชื่อมโยงเศรษฐกิจของอาเซียนเข้ากับเศรษฐกิจโลกและก้าวขึ้นสู่การเป็นกลุ่มการค้าเสรีที่ใหญ่ที่สุด ผ่านความตกลงแบบองค์รวม (comprehensive agreement) ที่มีมาตรฐานสูง ประกอบด้วย ความร่วมมือทั้งเชิงลึกและเชิงกว้างกับประเทศสมาชิกครอบคลุมทุกมิติ ทั้งการเข้าถึงตลาด การตั้งเป้าที่จะลดภาษีระหว่างกันให้ได้มากที่สุด รวมถึงการลดอุปสรรคทางการค้าสินค้า บริการ และการลงทุน

ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) เป็นความร่วมมือระดับภูมิภาคที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยต่อยอดประโยชน์ทางการค้าและสร้างความแข็งแกร่งให้กับห่วงโซ่การผลิตในภูมิภาคผ่านการลดภาษีนำเข้าสินค้าและการลดมาตรการทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2565 ที่ผ่านมา โดยมีสมาชิกรวม 15 ประเทศ ประกอบด้วย ประเทศคู่เจรจา 5 ประเทศ ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และ 10 ประเทศสมาชิกอาเซียน ได้แก่ บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย เมียนมา ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม ถือเป็นความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุดในโลก เนื่องจากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product--GDP) ของกลุ่มประเทศสมาชิกโดยรวมคิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 33.6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศทั่วโลก อีกทั้งยังมีจำนวนประชากรรวมกันมากถึง 2,300 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 30.2 ของจำนวนประชากรทั่วโลก ทำให้รัฐบาลประเทศสมาชิกคาดการณ์ว่า การเข้าร่วมความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) จะนำมาซึ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2564)

ตาราง 1

การเปรียบเทียบศักยภาพด้านการค้าของเขตการค้าเสรี (Free Trade Area--FTA)

ด้าน	ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP)[1]	ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (CPTPP)[2]	ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)[3]	สหภาพยุโรป (EU)[4]
ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) (ร้อยละของ GDP โลก)	33.6	13.5	3.0	17.0
มูลค่าการค้ารวม (ร้อยละของมูลค่าการค้าโลก)	30.0	15.0	7.0	15.0
จำนวนประชากร (ร้อยละของจำนวนประชากรทั่วโลก)	30.2	6.8	8.0	6.0
จำนวนสมาชิก (ประเทศ)	15	11	10	27
ประเทศสมาชิก	– ประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ – จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์	– เวียดนาม บรูไน มาเลเซีย สิงคโปร์ – ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา เม็กซิโก เปรู ชิลี	– ประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ	– ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป 27 ประเทศ

ที่มา: [1]กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2564.

[2]กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2561.

[3]สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ, 2560.

[4]European Commission, 2019.

ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) เป็นข้อตกลงทางการค้าเสรีที่มีขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจอาเซียนเข้ากับเศรษฐกิจโลกซึ่งครอบคลุมในทุกมิติ จากการศึกษาเอกสารหลักการชี้นำ (guiding principles) พบว่า ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) มีสาระสำคัญเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการเป็นความตกลงที่มีความทันสมัยและมีคุณภาพสูงที่อยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันในด้านต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านการค้า การบริการ การลงทุน ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ องค์ความรู้ ทรัพย์สินทางปัญญา และการระงับข้อพิพาท ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาระบบการค้าเสรีที่ใช้กฎระเบียบเดียวกันของกลุ่มประเทศสมาชิก กำจัดปัญหาระบบการค้าที่มีความทับซ้อนกัน รวมถึงให้ความสำคัญกับความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาค ตลอดจนสนับสนุนให้เกิดการกระชับความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศภาคี

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มประเทศอาเซียนตกลงร่วมมือกันจัดทำความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) คือ การเผชิญกับความท้าทายที่จะสูญเสียความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาค (ASEAN Centrality) ในการขับเคลื่อนการบูรณาการในเอเชียตะวันออก เนื่องจากกระแสการรวมตัวในภูมิภาคเอเชียเติบโตอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดในการจัดทำความตกลงการค้าเสรี 3 ฝ่ายระหว่างจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ

เอเชีย-แปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership--TPP) ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในการเจรจา เป็นต้น ในขณะที่กรอบความร่วมมือที่กลุ่มประเทศอาเซียนสามารถมีเอกภาพและเป็นศูนย์กลางในการเจรจาอย่างเขตการค้าเสรีเอเชียตะวันออก (East Asia Free Trade Area--EAFTA) และความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนกับ 6 ประเทศ (Comprehensive Economic Partnership in East Asia--CEPEA) ยังไม่มีความคืบหน้าเท่าที่ควร กลุ่มประเทศอาเซียนจึงตกลงร่วมมือกันจัดทำความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ขึ้นเพื่อรักษาความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาคในภูมิภาคเอเชียตะวันออก (Mueller, 2019)

ความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนได้ถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในเอกสารพิมพ์เขียว (blueprint) ที่ใช้จัดตั้งประชาคมอาเซียนทั้ง 3 เสาหลัก รวมถึงเอกสารสำคัญต่าง ๆ เช่น กฎบัตรอาเซียน (ASEAN charter) ซึ่งต่างเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของอาเซียนในฐานะการเป็นศูนย์กลางของกรอบความร่วมมือและการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศภายนอกภูมิภาค อย่างไรก็ตาม การมุ่งให้ความสำคัญถึงการสร้างสถาปัตยกรรมภูมิภาคที่มีอาเซียนเป็นศูนย์กลาง กลับทำให้หลายฝ่ายเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนว่า แนวคิดความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาคเป็นแนวคิดใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้น เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการของอาเซียนในช่วงที่ผ่านมา พบว่า อาเซียนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักในการริเริ่มกรอบความร่วมมือต่าง ๆ ของภูมิภาค อาทิ ระบบประเทศคู่เจรจา (dialogue partner) เช่น ASEAN+1, ASEAN+3, ASEAN+6 เป็นต้น ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาค (Ba, 2016)

ทั้งนี้ ประเทศไทยถือเป็นจุดศูนย์กลางในการเชื่อมต่อกับกลุ่มประเทศในเอเชีย โดยมีข้อได้เปรียบด้านภูมิรัฐศาสตร์ จากเหนือ (จีน) สู่ใต้ (อินโดนีเซีย) จากตะวันออก (เวียดนาม) สู่ตะวันตก (เมียนมาร์) และเป็นจุดยุทธศาสตร์ของกลุ่มประเทศอาเซียน ทั้งในด้านการผลิต การค้า การส่งออก และการขนส่ง นอกจากนี้ ประเทศไทยยังอยู่กึ่งกลางระหว่างกัมพูชา ลาว เมียนมาร์ และเวียดนาม ที่เป็นประเทศที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประเทศไทยอยู่ในตำแหน่งที่ดีที่สุดของการลงทุนในอาเซียน เนื่องจากมีภูมิรัฐศาสตร์ที่เชื่อมอาเซียนกับโลก ประกอบกับโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor--EEC) ซึ่งเป็นแผนภายใต้ยุทธศาสตร์ 4.0 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเชิงพื้นที่และการลงทุนในอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูง ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) จึงช่วยให้ประเทศไทยสามารถดึงดูดเงินลงทุนจากชาวต่างชาติได้มากขึ้น กลายเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยยกระดับประเทศไทยให้หลุดพ้นจากความเป็นประเทศรายได้ปานกลาง รวมถึงช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่สมดุลในการพัฒนา ซึ่งถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว (developed country)

โอกาส ผลกระทบ และความท้าทายของประเทศไทยในการเข้าร่วมความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP)

กฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้า (rules of origin) เป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้กำหนดสัญชาติของสินค้า เนื่องจากปัจจุบันการผลิตสินค้าอาจไม่ได้ผลิตภายในประเทศใดประเทศหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่อาจมีการนำเข้าปัจจัยการผลิตมาจากหลายประเทศเพื่อให้มีต้นทุนการผลิตต่ำที่สุด กฎว่าด้วยถิ่นกำเนิดสินค้ามีบทบาทอย่างมากในการเจรจาจัดทำเขตการค้าเสรี โดยประเทศคู่เจรจาจะให้ความสำคัญควบคู่ไปกับเนื้อหาของรายการสินค้าที่นำมาการลดภาษีศุลกากรระหว่างกัน เนื่องจากหากสินค้าอยู่ในรายการที่ได้รับสิทธิลดอัตราภาษีศุลกากร แต่ไม่สามารถปฏิบัติได้ตามเงื่อนไขของเกณฑ์ถิ่นกำเนิดสินค้าได้ ก็จะไม่ได้รับการลดอัตราภาษีศุลกากรขณะนำเข้าไปยังประเทศที่อยู่ในกลุ่มสมาชิกเขตการค้าเสรีเดียวกันได้

ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ยังช่วยเพิ่มโอกาสในการผ่านเกณฑ์ถิ่นกำเนิดสินค้า ซึ่งจะส่งผลให้การค้าและการลงทุนในภูมิภาคขยายตัวเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกัน สินค้าจากภาคีอื่นก็มีโอกาสได้ถิ่นกำเนิดง่ายขึ้นเช่นกัน รวมถึง

ช่วยพัฒนาและยกระดับมาตรฐานกฎระเบียบทางการค้าให้มีความเป็นสากล สร้างเสริมศักยภาพในการใช้ประโยชน์จากความตกลง โดยเฉพาะส่งเสริมความร่วมมือให้ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถเชื่อมโยงเข้าเครือข่ายการผลิตในภูมิภาค เปิดให้มีการเผยแพร่กฎหมายและกฎระเบียบด้านการแข่งขัน การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ ทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้มีความโปร่งใส ง่ายต่อการเข้าถึงของผู้ประกอบการ รวมถึงสร้างความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล การเปลี่ยนแปลงกฎหมาย และการพัฒนาขีดความสามารถที่เกี่ยวข้อง (ประภัสสร์ เทพชาตรี, 2562)

แรงจูงใจสำคัญของอาเซียนในการเสนอการรวมกลุ่มความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) หนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ ความพยายามในการเรียกคืนสถานะและบทบาทของอาเซียนว่าด้วยแนวคิดความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาคในกลุ่มความร่วมมือระดับภูมิภาคอาเซียนและระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกกลับคืนมาอีกครั้ง ทั้งนี้ ปัจจัยเพิ่มเติมที่เป็นแรงจูงใจของอาเซียนต่อการเสนอกรอบความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) คือ การสร้างความร่วมมือ ASEAN+1 FTAs ที่มีประสิทธิภาพเชิงลึกและมีการขยายขอบเขตความร่วมมือที่มีร่วมกันให้มากยิ่งขึ้น (Fukunaga, 2015) โดยวัตถุประสงค์และกรอบความร่วมมือความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ถูกเสนอขึ้นมาจากพื้นฐานความร่วมมือที่ระบุในเอกสารสำคัญ 2 ฉบับ ได้แก่ The ASEAN Framework for Regional Comprehensive Economic Partnership จากการประชุมอาเซียนครั้งที่ 19 ในปี 2011 และ The Guiding Principles and Objectives for Negotiating the Regional Comprehensive Economic Partnership จากการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน (The ASEAN Economic Minister's Meeting--AEM) ครั้งที่ 44 ที่ประเทศกัมพูชา ในปี 2012 ซึ่งเอกสารทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวเป็นเอกสารสำคัญที่จะเป็นพื้นฐานในการจัดวางกรอบความร่วมมือและวัตถุประสงค์ในการร่วมมือของความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) อันจะยังประโยชน์ให้เกิดความร่วมมือที่เห็นพ้องกันของ ASEAN+1 FTAs ในอนาคต (Yuzhu, 2013)

โอกาสของประเทศไทยในการเข้าร่วมความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ประการแรก คือ การเปิดตลาดการค้าการลงทุนในกลุ่มประเทศสมาชิก ซึ่งช่วยสร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการไทยเข้าไปลงทุนในประเทศภาคี โดยเฉพาะสินค้าเกษตร อาหาร ผักผลไม้แปรรูป อาหารแปรรูป สินค้าอุตสาหกรรม ธุรกิจบริการ และการค้าปลีก ประการที่สอง ประเทศไทยมีการเปิดตลาดเพื่อเปิดรับการลงทุนคุณภาพที่ประเทศไทยยังมีความต้องการ โดยเฉพาะสาขาที่มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ต้องการได้รับการพัฒนา Know How ที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาอุตสาหกรรมอื่นและต่อยอดเป้าหมายการส่งเสริมอุตสาหกรรม S-Curve ตามนโยบายของรัฐบาล อาทิ การวิจัยและพัฒนา การศึกษา สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น และประการที่สาม คือ ช่วยอำนวยความสะดวกทางการค้าการลงทุน โดยความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) จะช่วยลดความซ้ำซ้อนเรื่องกฎถิ่นกำเนิดสินค้า มีการปรับพิธีการศุลกากรให้มีความชัดเจน รวดเร็ว โปร่งใส ปรับประสานกฎระเบียบและมาตรการทางการค้า ทำให้เกิดการยอมรับกฎเกณฑ์ด้านมาตรฐานต่าง ๆ ระหว่างกันมากขึ้น ผู้ประกอบการไทยได้รับความคุ้มครองด้านทรัพย์สินทางปัญญาและมีการอำนวยความสะดวกการจดทะเบียนต่าง ๆ ในประเทศสมาชิกได้ง่ายขึ้น นำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมใหม่ในการประกอบธุรกิจและเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทำให้เกิดความคล่องตัวในการทำธุรกิจและเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงตลาดของประเทศสมาชิกให้กับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ส่งผลต่อการขยายตัวทางการค้าและการลงทุนของประเทศไทยและภูมิภาค (ประภัสสร์ เทพชาตรี, 2562)

จากโอกาสดังกล่าว ส่งผลให้ประเทศไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (comparative advantage) จากการเข้าร่วมความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) อีกหลายประการ อาทิ การยกเลิกภาษีนำเข้าที่เก็บกับสินค้าไทย จำนวน 39,366 รายการ โดยลดภาษีเหลือร้อยละ 0 จำนวน 29,891 รายการ ในส่วนของจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี จะลดและยกเลิกภาษีศุลกากรกับสินค้าที่ส่งออกจากประเทศไทยเพิ่มเติมจากเขตการค้าเสรีที่มีอยู่ในสินค้าบางประเภท เช่น ผลไม้สดและแปรรูป สินค้าประมง ยางพารา

และผลิตภัณฑ์ยาง รถยนต์และชิ้นส่วนรถยนต์ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์และชิ้นส่วนประกอบ พลาสติก เคมีภัณฑ์ เป็นต้น อีกทั้งยังช่วยอำนวยความสะดวกทางการค้าให้แก่สมาชิก อาทิ สินค้าที่เน่าเสียง่ายจะได้รับการตรวจปล่อยพิธีการศุลกากรภายใน 6 ชั่วโมง และสินค้าปกติภายใน 48 ชั่วโมง เป็นต้น ตลอดจนช่วยขยายโอกาสในธุรกิจบริการของประเทศไทยไปยังกลุ่มประเทศสมาชิก เช่น ธุรกิจค้าปลีก ธุรกิจสุขภาพ ธุรกิจภาพยนตร์และบันเทิง ธุรกิจก่อสร้าง เป็นต้น สำหรับความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในเชิงการลงทุนที่ประเทศไทยจะได้รับจากการเข้าร่วมความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) คือ การเข้าไปอยู่ในห่วงโซ่การผลิตโลกในฝั่งเอเชีย ด้วยจุดเด่นที่เป็นฐานการผลิตครบวงจรที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีกฎแหล่งกำเนิดสินค้าที่ครอบคลุม 15 ประเทศทำให้ภูมิภาคนี้ดึงดูดความสนใจของนักลงทุนได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเข้าร่วมความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ของประเทศไทยส่งผลกระทบหลายประการ คือ เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีทักษะสูง ถูกกดดันให้ลดระดับการป้องกันจากกฎหมายลง โดยอาจมีการผ่อนคลายกฎระเบียบให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น ภาคอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นถูกทำให้หยุดชะงัก (disruption) ธุรกิจจะถูกเปลี่ยนมือเป็นของชาวต่างชาติมากขึ้น สินค้าขั้นต้นจะเกิดการแข่งขันด้านราคาสูง และผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมจะได้รับผลกระทบที่รุนแรง เกิดการทะลักของสินค้าที่มีราคาถูกหรือมีคุณภาพไม่ได้มาตรฐานจากกลุ่มประเทศสมาชิก สินค้าการเกษตรที่มีราคาถูก จะเข้ามาแข่งขันกับเกษตรกรไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตลาดการส่งออกจะถูกกำหนดจากตัวกลางมากขึ้น โดยเฉพาะจากจีนและการเข้ามาของกลไกของจีนในภาคการเกษตร โดยเฉพาะ สวนผลไม้ของไทย การลดภาษีสินค้าให้เร็วขึ้นและครอบคลุมจำนวนรายการมากขึ้น โดยเจรจาให้มีการเปิดตลาดสินค้าส่งออกที่มีศักยภาพของประเทศไทย เช่น ข้าว น้ำตาล มันสำปะหลัง ไก่ อาหารทะเลกระป๋อง ผลไม้เมืองร้อน เป็นต้น ที่ยังคงไม่ได้ประโยชน์จากความร่วมมือด้านการค้าเสรีอื่น ๆ อย่างเต็มที่

ความท้าทายในการเข้าร่วมความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP)

เงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาคในความร่วมมือตามความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) มีผลมาจากบริบทที่เป็นไปเพื่อการถ่วงดุลอำนาจ (balance of power) ในระดับภูมิภาคนับตั้งแต่สถาปนาอาเซียนในช่วงสงครามเย็น ในปี 1967 ส่วนในบริบทปี 1997 อาเซียนได้แสดงบทบาทความเป็นศูนย์กลาง (self-centered) ที่สำคัญในความร่วมมือแห่งภูมิภาคเอเชียตะวันออก ดังแสดงให้เห็นจากการก่อตั้ง ASEAN Plus Three ระหว่างอาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ซึ่งอาเซียนสามารถแสดงบทบาทนำเชิงหน้าที่ (functional centrality) คือ มีหน้าที่ในการเป็นเวทีความร่วมมือระดับภูมิภาค แต่ไม่มีบทบาทนำเชิงอำนาจ (power center) อย่างเต็มที่ (Yuzhu, 2013) คือ ประการแรก การแข่งขันระหว่างจีนและญี่ปุ่นในความร่วมมือระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกมีผลต่อความร่วมมือของสมาชิกอาเซียนให้มีเอกภาพมากขึ้น โดยอาเซียนอาศัยความได้เปรียบของตนในการถ่วงดุลอำนาจในภูมิภาคด้วยการจัดตั้งความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ขึ้นมาจากความไม่ลงรอยระหว่างจีนกับญี่ปุ่นในประเด็น EAFTA และ CEPEA โดยข้อเสนอความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ได้รับการตอบรับในเชิงบวกจากประเทศคู่เจรจา และประการที่สอง ความได้เปรียบของอาเซียนที่มีประสบการณ์ในการสร้างความร่วมมือในระดับภูมิภาคนับแต่การสถาปนาอาเซียน โดยอาศัยวิถีอาเซียน (ASEAN Way) ซึ่งเป็นหลักคิด หลักปฏิบัติ การตัดสินใจเรื่องราวสำคัญของอาเซียน รวมถึงเป็นหลักการสำคัญในการศึกษาทำความเข้าใจอาเซียนอย่างเป็นระบบ มีหลักยึดที่สอดคล้องกับความเป็นอาเซียน เช่น การเคารพอธิปไตยและไม่แทรกแซงกิจกรรมของประเทศอื่น การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และการหลีกเลี่ยงการใช้กำลังต่อกัน เป็นต้น (Beeson, 2004; Nischalke, 2000) ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) จึงแสดงให้เห็นถึงความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาคที่เกิดขึ้นจากมิตรภาพระหว่างประเทศสมาชิกและความมุ่งหวังที่จะพัฒนาภูมิภาคให้ก้าวขึ้นสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยไม่ใช้วิถีแบบตะวันตกที่คาดหวังให้องค์การ

ระหว่างประเทศมีอำนาจเหนือประเทศอื่น แต่เลือกที่จะรวมตัวเป็นประชาคมระหว่างประเทศที่อยู่บนพื้นฐานของการเคารพซึ่งกันและกันและเท่าเทียมกัน

ความท้าทายในการเข้าร่วมความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ส่งผลให้ประเทศไทยต้องพัฒนาความสามารถในการแข่งขันด้านบริการในหลายสาขา เพื่อเตรียมพร้อมในการเปิดตลาดในอนาคต พร้อมทั้งมองหาโอกาสในการออกไปแข่งขันเชิงรุกในตลาดต่างประเทศให้มากขึ้น แทนที่จะเน้นตั้งรับการแข่งขันจากต่างชาติในประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ รวมถึงต้องเพิ่ม ความสามารถในการพิจารณาจัดทำข้อผูกพันการเปิดเสรีการลงทุนเพื่อช่วยลดกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดตั้งกิจการลงทุนในภูมิภาค ระดับการเปิดตลาดที่จะให้ระหว่างกันในกลุ่มประเทศสมาชิกที่ลึกขึ้นกว่าที่ให้กันในความร่วมมือด้านการค้าเสรีอื่น ๆ ตลอดจนมีการแก้ไขกรณีพิพาทเรื่องพรมแดนระหว่างประเทศสมาชิกบางประเทศ อันเป็นผลมาจากแนวโน้มการขับเคี่ยวและช่วงชิงความเป็นเวทีชั้นนำของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาค โดยประเทศมหาอำนาจ คือ จีนและและสหรัฐอเมริกา ซึ่งต่างพยายามคานอำนาจซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังต้องสร้างพลังการขับเคลื่อนของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนที่เพียงพอในการสร้างสินค้าสาธารณะในเวทีเศรษฐกิจโลกโดยมีอาเซียนเป็นจุดศูนย์กลาง เนื่องจากยังคงต้องอาศัยบทบาทของจีนและญี่ปุ่นเป็นหลัก นอกจากนี้ ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) เป็นกรอบการเจรจาที่ครอบคลุมประเทศจำนวนมาก ซึ่งมีเศรษฐกิจขนาดใหญ่และมีประชากรจำนวนมาก แต่ประเทศสมาชิกเกือบทั้งหมดล้วนเป็นประเทศผู้ผลิตสินค้ารายใหญ่ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการลงทุนให้เกิดความได้เปรียบประเทศอื่นในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนที่ได้รับประโยชน์จากความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) เช่นกัน โดยภาครัฐและเอกชนจำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจถึงผลกระทบจากการลงนามในความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ผ่านการลดกฎระเบียบที่ซับซ้อน เพิ่มความยืดหยุ่นในการเจรจาสิทธิประโยชน์ด้านการลงทุน รวมถึงเร่งปรับตัวทั้งในระดับยุทธศาสตร์และแผนงานเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ตลอดจนความรวดเร็วในการเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเพิ่มผลิตภาพแรงงานของประเทศไทย (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2560)

แนวทางการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อการเข้าร่วมความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP)

ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ได้รับประโยชน์จากการเข้าถึงตลาดของประเทศสมาชิกจากเดิมที่เป็นแบบทวิภาคี ซึ่งจะทำให้เกิดการลดกำแพงภาษีระหว่างกัน เอื้อประโยชน์ต่อโอกาสทางการค้าทั้งจากสินค้าและบริการของประเทศไทย รวมถึงการลงทุนที่เพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม การเกิดเขตการค้าเสรี (Free Trade Area--FTA) ที่มีขนาดใหญ่อย่างความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ย่อมนำมาซึ่งโอกาสและการแข่งขันที่รุนแรง ดังนั้น ภาครัฐและภาคเอกชนจำเป็นต้องปรับตัวทั้งระดับยุทธศาสตร์และแผนงานเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันให้สามารถรองรับความท้าทายที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้ แนวทางการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อการเข้าร่วมความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ประกอบด้วย การดำเนินนโยบายต่างประเทศบนพื้นฐานผลประโยชน์ร่วม เคารพซึ่งกันและกันและไว้ใจซึ่งกันและกัน รวมถึงการวางตัวเป็นกลางตามนโยบายรักษาสมดุล (balance of power) รวมถึงการลดการพึ่งพา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพึ่งพาด้านเศรษฐกิจ โดยเน้นการกระจายการค้าการลงทุนไปยังภูมิภาคอื่นและเข้าร่วมกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศต่าง ๆ ตลอดจนเร่งเจราจาความตกลงการค้าเสรีและใช้ประโยชน์จากศักยภาพของอนุภูมิภาคอาเซียนและอาเซียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ ควรดำเนินนโยบายเชิงรุกกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคเพื่อสร้างความเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา (partnerships for developments) โดยการผลักดันความร่วมมือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสร้างอำนาจต่อรองกับประเทศ

มหาอำนาจ และใช้จุดเด่นในการดำเนินความสัมพันธ์แบบครอบครัว โดยสร้างบทบาทการเป็นสะพานเชื่อมโยงที่มีความสำคัญต่อปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างประเทศที่มีความขัดแย้งกัน โดยใช้ภูมิรัฐศาสตร์ที่เกื้อกูลต่อการเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยง (hub) ทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และขีดความสามารถในการประนีประนอมปัญหาข้อพิพาทด้านความมั่นคงที่นำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างสันติวิธี

อภิปรายและสรุปผลการศึกษา

กลุ่มความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ถูกเสนอขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาคให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีการระบุสถานะของความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ในฐานะเครื่องมือในการสร้างการตระหนักรู้ถึงความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาคในปฏิญญาที่มีการลงนามร่วมกัน เนื่องจากสภาวะความท้าทายในบริบทตอนนั้นได้เกิดความไม่ลงรอยจากการแบ่งกลุ่มการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่แตกต่างกัน อาเซียนจึงใช้โอกาสนี้ก้าวเข้ามามีบทบาทในการควบคุมสถานการณ์ความเป็นศูนย์กลางและผู้นำในระดับภูมิภาคของอาเซียนผ่านการจัดตั้งกลุ่มความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ที่เป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงการเจรจาทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีต่าง ๆ เข้ามาอยู่ภายใต้โครงสร้างความร่วมมือเดียวกันของความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ซึ่งมีอาเซียนเป็นผู้ขับเคลื่อนหลักอย่างแท้จริง โดยได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกอาเซียนและประเทศคู่เจรจา รวม 15 ประเทศ แต่ความท้าทายในการสร้างความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาคของความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ยังคงเกิดขึ้นจากปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ อาทิ การเกิดขึ้นของกลุ่ม TPP ที่มีสมาชิกอาเซียนบางประเทศเข้าร่วม ทำให้เกิดช่องว่างของความได้เปรียบ-เสียเปรียบระหว่างสมาชิกอาเซียน การเกิดขึ้นของกลุ่ม CJK-FTA ที่เปิดช่องว่างให้ประเทศจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี เข้ามามีอิทธิพลต่อรองในความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) มากขึ้น การถอนตัวของอินเดียจากการเป็นสมาชิก เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาค จะโดนท้าทายจากปัจจัยข้างต้นที่กล่าวมา แต่อาเซียนสามารถจัดการแก้ไขปัญหาความท้าทายดังกล่าวได้เป็นอย่างดีและสามารถควบคุมความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในภูมิภาคของตนเองไว้ได้ ดังแสดงให้เห็นได้จากความก้าวหน้าของการเจรจาและการประชุมสุดยอดความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) จนกระทั่งสามารถบรรลุข้อสรุปและนำไปสู่การลงนามในการจัดตั้งกลุ่มความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ในเดือนพฤศจิกายน ปี 2020

ทั้งนี้ นโยบายต่างประเทศภายใต้ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ของไทย ควรมุ่งเน้นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals--SDGs) เป้าหมายที่ 17 คือ มุ่งมั่นที่จะเพิ่มพูนความร่วมมือระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา (North-South) และความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา (South-South) โดยการสนับสนุนแผนระดับชาติที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศและการช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาด้วยการเพิ่มอัตราการส่งออก ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบของการมีระบบการค้าที่อยู่บนพื้นฐานของกฎเกณฑ์สากล มีความเสมอภาค ยุติธรรม เปิดกว้าง และเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

ข้อเสนอแนะ

การขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการต่างประเทศจะต้องบูรณาการการทำงานร่วมกันจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม บนเงื่อนไขเวลาและทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด ซึ่งการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพจะทำให้การต่างประเทศของประเทศไทยมีเอกภาพ ทำให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน มีมาตรฐานสากล และมีเกียรติภูมิในประชาคมโลกได้ ทั้งนี้ เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจะต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ ประกอบด้วย กลไกเพื่อการบูรณาการการขับเคลื่อนการต่างประเทศของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ การบูรณาการเพื่อการศึกษาหารือแนวทางและบทบาทของหน่วยงานในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การบูรณาการพัฒนาบริการด้านการกงสุลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ฐานข้อมูลกลางด้านการต่างประเทศ การพัฒนาประชาชนให้มีความตระหนักรู้ถึงบทบาทการเป็นพลเมืองโลก นโยบายรัฐที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคเอกชนในการต่างประเทศ การเพิ่มบทบาทภาคประชาสังคมในการต่างประเทศ การสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการต่างประเทศในหมู่ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์บทบาทด้านการต่างประเทศของไทย ความพร้อมของประเทศที่จะร่วมมือด้วยในทุกระดับ การแลกเปลี่ยนการเยือน การเจรจา และกรอบการประชุมหารือทวิภาคีและพหุภาคีต่าง ๆ การริเริ่มและการลงทุนในหุ้นส่วนความร่วมมือเฉพาะด้าน ตลอดจนสถานการณ์แวดล้อมในภูมิภาคและระหว่างประเทศ ซึ่งการดำเนินการที่ผ่านมายังคงประสบปัญหาและอุปสรรคสำคัญจากบริบทโลกที่ได้เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับการขาดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงาน รวมถึงระบบการบริหารจัดการข้อมูลที่ไม่เชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนความซ้ำซ้อนกันของภารกิจ ทำให้ในปัจจุบันการดำเนินงานในรูปแบบเดิมไม่สามารถตอบสนองและรับมือกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที

ภายใต้ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ประเทศไทยควรกำหนดนโยบายการต่างประเทศเพื่อส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางการค้า การลงทุน และการบริการในภูมิภาคเอเชีย โดยต้องเร่งสร้างความเชื่อมั่นเพื่อดึงดูดนักลงทุนและนักธุรกิจจากต่างประเทศให้มาลงทุนและดำเนินธุรกิจในประเทศไทย พร้อมทั้งนำเสนอจุดแข็งของประเทศไทย อาทิ การเป็นแหล่งผลิตอาหารที่มีมาตรฐานและปลอดภัย แหล่งลงทุนที่มีศักยภาพ แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและปลอดภัย เป็นต้น ทั้งนี้ ต้องดำเนินการควบคู่กับการกำหนดมาตรการอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้ามายังประเทศไทยและมาตรการส่งเสริมการค้าการลงทุนของชาวต่างชาติ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังคงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขัน โดยจะต้องดำเนินการเชิงรุกเพื่อสร้างเศรษฐกิจนวัตกรรมให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง เนื่องจากนวัตกรรมจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะดึงดูดผู้ประกอบการที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงให้เข้ามาลงทุนในไทย อันจะก่อให้เกิดการถ่ายทอดและต่อยอดการใช้เทคโนโลยี (technology transfer and development)

ทั้งนี้ การกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยต่อการเข้าร่วมความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RECP) ต้องคำนึงถึง 4 ประเด็น ได้แก่ (1) การจัดลำดับความสำคัญเพื่อบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด (2) การให้ความสำคัญในการทำให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง สามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง โดยพึ่งพารัฐให้น้อยที่สุด (3) การให้กลุ่มประเทศสมาชิกเคารพหลักนิติธรรม เป็นสังคมที่ประชาชนยึดถือกฎหมายอันจะเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการดูแลสังคม และ (4) การสร้างความร่วมมือระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติอย่างจริงจังเพื่อสร้างกฎระเบียบที่ดีและเป็นมาตรฐานในภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2561). *"พาณิชย์" เกาะติดความตกลง CPTPP หลังสมาชิก 11 ประเทศร่วมลงนามความตกลง หวังมีผลใช้จริงภายในปีนี้*. ค้นเมื่อ 17 พฤษภาคม 2565, จาก https://www.dtn.go.th/th/news/5cff75901ac9ee073b7bfefb

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2564). *ด่วน! RCEP จะเริ่มมีผลบังคับใช้ 1 ม.ค. 65 สินค้าไทยได้ลดภาษีเหลือ 0% ทันทีกว่า 2.9 หมื่นรายการ*. ค้นเมื่อ 17 พฤษภาคม 2565, จาก https://www.dtn.go.th/th/newsฝด่วน-rcep-จะเริ่มมีผลบังคับใช้-1-ม-ค-65-สินค้าไทยได้ลดภาษีเหลือ-0-ทันทีกว่า-2-9-หมื่นรายการ-?cate=5cff753c1ac9ee073b7bd1c5

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2560, เมษายน 23-26). รอบรู้เศรษฐกิจ ตามติดตลาดโลก. *ฐานเศรษฐกิจ*, หน้า 7.

ประภัสสร์ เทพชาตรี. (2562). *การเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในพลวัตรโลก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ. (2560). *ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน*. ค้นเมื่อ 17 พฤษภาคม 2565, จาก https://asean2019.go.th/th/abouts/ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

Ba, A. D. (2016). Institutionalization of Southeast Asia: ASEAN and ASEAN centrality. In D. B. Alice & K. Cheng-Chwee (Eds.), *Institutionalizing East Asia: Mapping and reconfiguring regional cooperation* (pp. 11-34). London: Routledge.

Beeson, M. (2004). *Contemporary Southeast Asia: Regional dynamics, national differences.* New York: Palgrave Macmillan.

European Commission. (2019). *Which EU countries had the highest GDP in 2019?*. Retrieved May 18, 2022, from https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20200508-1

Fukunaga, Y. (2015). ASEAN's leadership in the regional comprehensive economic partnership. *Asia & the Pacific Policy Studies, 2*(1), 103-115.

Mueller, L. M. (2019). ASEAN centrality under threat – the cases of RCEP and connectivity. *Journal of Contemporary East Asia Studies, 8*(2), 177-198.

Nischalke, T. I. (2000). Insights from ASEAN's foreign policy cooperation: The ASEAN way, a real spirit or a phantom. *Contemporary Southeast Asia, 22,* 89-111.

Yuzhu, W. (2013). The RCEP initiative and ASEAN centrality. *China International Studies, 42,* 119-132.

บทบาทและผลประโยชน์ของจีนกับการให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวต่อประเทศไทย

นฤมล ทีระฆัง[1*]
ภูวเดช ธนิชานนท์[2]
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย[1]
ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[2]
*ผู้รับผิดชอบบทความ: poope.cu@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ ศึกษาถึงบทบาทของจีนในการให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวแก่ประเทศไทย ภายใต้บันทึกความเข้าใจ (MOU) ระหว่างกองเฝ้าระวังแผ่นดินไหวแห่งประเทศไทย กับสำนักงานแผ่นดินไหวแห่งมณฑลกวางตุ้ง ประเทศจีน และวิเคราะห์ถึงผลประโยชน์ที่เป็นไปได้ของประเทศจีน จากการให้ความช่วยเหลือดังกล่าว โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญภายใต้กรอบการแนวคิดเรื่องอำนาจละมุน (soft power) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า การให้ความช่วยเหลือจากจีน ได้แก่ การให้ทุนในการศึกษาดูงาน อบรม สัมมนา แก่เจ้าหน้าที่ของประเทศไทย และการสนับสนุนเงินทุนในการติดตั้งสถานีและเครื่องมือตรวจแผ่นดินไหวและตรวจการเคลื่อนตัวของเปลือกโลกจำนวน 4 สถานี ซึ่งผลประโยชน์ที่จีนได้รับจากการให้ความช่วยเหลือนี้ แบ่งได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) ผลประโยชน์โดยตรงด้านการแผ่นดินไหว คือ การสร้างเครือข่ายข้อมูลแผ่นดินไหวระหว่างประเทศที่ครอบคลุมพื้นที่กว้างขึ้น เป็นการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบการเตือนภัยแผ่นดินไหว (2) ผลประโยชน์ทางอ้อมในด้านเศรษฐกิจและสังคม คือ การสร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยต่อนักธุรกิจและนักท่องเที่ยวจีนในประเทศไทย ความสัมพันธ์ทางการทูตที่ดี การส่งเสริมสินค้าเทคโนโลยีแผ่นดินไหวจากจีน และ (3) ผลประโยชน์อื่น ๆ ที่เป็นไปได้ คือ การได้รับข้อมูลด้านตำแหน่งที่ตั้งทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ใต้ดิน และข้อมูลด้านพิกัดภูมิศาสตร์อย่างละเอียด ซึ่งผลประโยชน์ใน 2 ประการหลังนี้ สอดคล้องกับแนวความคิดด้านอำนาจละมุนที่การให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทย นำไปสู่ความเป็นไปได้ต่อผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องต่อกันมาแก่ประเทศจีน

คำสำคัญ: จีน, ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหว, อำนาจละมุน

China's Role and Interest in the Provision of Seismic Disaster Assistance to Thailand

Naruemon Teerakung[1]*

Puwadej Thanichanon[2]

International Relations, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Thailand[1]

Department of Geography, Faculty of Education, Ramkahnhaeng University, Thailand[2]

*Corresponding author: poope.cu@gmail.com

Abstract

This study examines China's role and interest in the provision of seismic disaster assistance to Thailand under a Memorandum of Understanding (MOU) between Earthquake Observation Division, Thailand and Guangdong Earthquake Administration (GEA), China, and analyzes the benefits that China has received from this assistance. This study was conducted through document analysis and key informant interviews under the adoption of the concept of soft power as an analysis framework.

The results indicated that China's seismic disaster assistance includes financial support for Thai staffs in study visit, training, seminar in China as well as the establishment of four earthquake detection stations in Thailand. There are three kinds of benefit for China from the assistance: (1) direct benefit in seismology: international network for seismological information sharing covering larger area which leads to better efficiency of Earthquake Early Warning System, (2) indirect benefits in economic and social aspects: confidence in safety for Chinese businessmen and tourist in Thailand, good diplomatic relationship, promotion of Chinese earthquake technology, and (3) other possible benefits: acquiring information of locations of natural resources as well as finest geographic coordinates in Thailand. The two latter benefits conform to the concept of Soft Power as the assistance for seismic disaster to Thailand also brings other kinds of benefits to China.

Keywords: China, Seismic Disaster Assistance, Soft Power

บทนำ

ในช่วงหลายทศวรรษหลัง ปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ น้ำท่วม คลื่นความร้อน รวมถึงโรคระบาด ได้ทวีความรุนแรงจนส่งผลคุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินในวงกว้าง จัดเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงเป็นอย่างมาก (สุรชาติ บำรุงสุข, 2554) โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1990 ที่มีแนวคิดเรื่อง "ความมั่นคงมนุษย์" (human security) อันเป็นเรื่องของการปกป้องและป้องกันประชาชนจากภัยคุกคามต่อชีวิต ทั้งที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์และปรากฏการณ์ธรรมชาติ ไม่ว่าจะอยู่ในเขตแดนหรือนอกเขตแดนก็ตาม (ชูเกียรติ พนัสพรประสิทธิ์, 2559) ปัญหาภัยพิบัติธรรมชาติ รวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมยังจัดเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงระหว่างประเทศด้วย เนื่องจากเป็นปัญหาที่สามารถส่งผลกระทบอย่างรุนแรงเป็นวงกว้างโดยตรงแก่หลายประเทศ เช่น ภัยสึนามิจากแผ่นดินไหวในปี 2004 เกิดแผ่นดินไหวที่อินโดนีเซีย ก่อให้เกิดมีผู้เสียชีวิตในหลายประเทศรวม 2.3 แสนคน รวมทั้งประเทศไทยที่มีผู้เสียชีวิตประมาณ 5 พันคน (สำนักงานเฝ้าระวังแผ่นดินไหว, 2560) ในบางกรณี การกระทำของประเทศหนึ่งอาจก่อให้เกิดผลเสียทางสิ่งแวดล้อมหรือภัยพิบัติต่ออีกประเทศ เช่น การสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขาจำนวนมากในประเทศจีน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยา และส่งผลกระทบหลายประการต่อประเทศที่อยู่ลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างอย่างไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม (สุรชาติ บำรุงสุข, 2554) การแก้ไขหรือจัดการกับปัญหาภัยพิบัติธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงต้องเกิดจากการประสานงานกันระหว่างรัฐต่าง ๆ รวมถึงตัวแสดงอื่น ๆ ที่ไม่ใช่รัฐด้วย โดยเฉพาะองค์การระหว่างประเทศ ปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติจึงจัดเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ที่สังคมโลกตระหนักถึงความจำเป็นในการร่วมมือกัน เพื่อป้องกันและบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น

ภัยพิบัติแผ่นดินไหว ก็จัดเป็นภัยธรรมชาติประเภทหนึ่งที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทั้งชีวิตและทรัพย์สินได้อย่างกว้างขวางและรุนแรง คุกคามต่อความมั่นคงระหว่างประเทศเช่นกัน โดยแผ่นดินไหวเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากการเคลื่อนตัวของเปลือกโลกโดยฉับพลัน มักเกิดพื้นที่ขอบของแผ่นเปลือกโลก หรือที่เรียกกันว่า รอยเลื่อนของแผ่นเปลือกโลก ซึ่งเป็นแนวยาวต่อเนื่องพาดผ่านพื้นที่หลายประเทศ แผ่นดินไหวยังเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดภัยพิบัติธรรมชาติอื่น ๆ โดยเฉพาะคลื่นยักษ์สึนามิและภูเขาไฟระเบิดด้วย (กรมอุตุนิยมวิทยา, 2563) ประเทศต่าง ๆ จึงได้ศึกษา รวมถึงมีความร่วมมือกันในการศึกษาเกี่ยวกับกลไกการเกิดแผ่นดินไหว การเคลื่อนไหวของแผ่นเปลือกโลก เพื่อให้สามารถทำนายการเกิดแผ่นดินไหวได้อย่างแม่นยำ อันนำไปสู่การป้องกันและบรรเทาความเสียหายที่เกิดจากแผ่นดินไหวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้จะไม่ได้ตั้งอยู่ในบริเวณศูนย์กลางของการเกิดแผ่นดินไหว แต่พื้นที่ประเทศไทยเคยเกิดแผ่นดินไหวหลายครั้ง โดยในช่วงปี ค.ศ. 2007-2017 มีแผ่นดินไหวเกิดขึ้นในประเทศไทยถึง 3,609 ครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่เกิดขึ้นบริเวณทางภาคเหนือ แม้กระนั้น ประเทศไทยยังมีข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีและจำนวนสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหว ที่จัดว่ามีปริมาณน้อย จึงไม่เพียงพอต่อการให้ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์การเกิดแผ่นดินไหวได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ นำไปสู่ความเสี่ยงต่อความเสียหายที่รุนแรงจากการเกิดแผ่นดินไหว (เชาว์วรรธน์ สิงห์ทอง, 2560)

ขณะที่ประเทศจีน จัดว่าเป็นประเทศที่ทรงอิทธิพลและเป็นหนึ่งในประเทศมหาอำนาจของโลกในปัจจุบัน จีนได้พัฒนาอย่างรวดเร็วทั้งด้าน เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นปรากฏการณ์การทะยานขึ้นของจีน (the rise of China) ตั้งแต่การปฏิรูปเศรษฐกิจให้เป็นตลาดเสรีในช่วงต้นทศวรรษ 1980 (Morrisson, 2013) ซึ่งรวมถึงการพัฒนาศักยภาพในการรับมือภัยพิบัติได้เป็นอย่างดีด้วย โดยประเทศจีนได้พัฒนาระบบการจัดการในการรับมือภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่มีประสิทธิภาพสูงมาอย่างต่อเนื่อง มีระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวล่วงหน้า (earthquake early warning system) ที่สามารถรายงานระดับความรุนแรงของแผ่นดินไหวได้ภายใน 1 นาทีนับจาก

การเกิดแผ่นดินไหว ติดตั้งอยู่ที่มณฑลเสฉวน ยูนนาน และฝูเจี้ยน ซึ่งครอบคลุมแนวแผ่นดินไหวตั้งแต่ชายฝั่งทะเลทางตะวันออกเฉียงใต้ไปจนถึงภาคใต้ และภาคตะวันตกของประเทศ และยังตั้งเป้าขยายระบบให้ครอบคลุมทางตอนเหนือของประเทศ คือ ภูมิภาคปักกิ่ง เทียนจิน และเหอเป่ย ด้วย ("China Speeds up Rollout of Earthquake Early Warning Systems," 2021) ระบบการเตือนภัยแผ่นดินไหวล่วงหน้านี้ ยังสามารถแจ้งเตือนการเกิดแผ่นดินไหวผ่านอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้ ทั้งโทรศัพท์มือถือ โทรทัศน์ และอื่น ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณชนได้อย่างรวดเร็ว

จีนยังได้ขยายเครือข่ายระบบการเตือนภัยแผ่นดินไหวไปยังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านความช่วยเหลือต่าง ๆ ด้วย โดยเมื่อปี 2019 จีนได้ให้ความช่วยเหลือในการสร้างศูนย์เครือข่ายแผ่นดินไหวขึ้นในประเทศไทย ลาว เมียนมาร์ และมาเลเซีย และได้ก่อสร้างสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหวถึง 24 แห่งในประเทศไทย กัมพูชา และอินโดนีเซีย ตลอดจนมีการถ่ายทอดเทคนิคขั้นสูง ในการรายงานและเตือนภัยแผ่นดินไหวและสึนามิอย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีการจัดอบรมการใช้งานเครื่องมือที่ติดตั้งและการแจ้งเตือน ให้แก่บุคลากรจากทั้ง 6 ประเทศอีกด้วย ("China Assists Southeast Asian Countries in Construction of Seismic Networks," 2019) ซึ่งการช่วยเหลือในด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวนี้ จัดเป็นการช่วยเหลืออย่างหนึ่งที่จีนได้มอบแก่ประเทศในอาเซียนอย่างต่อเนื่อง

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับความช่วยเหลือจากจีนในด้านภัยพิบัติตลอดมา เช่น การมอบเรือเร็ว เรือยาว และเรือโดยสาร รวม 64 ลำ ในวิกฤตน้ำท่วม ปี 2009 ("จีนมอบเรือ 64 ลำช่วยผู้ประสบภัย," 2554) หรือการให้ความช่วยเหลือส่งมอบหน้ากากอนามัยและอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลและแว่นครอบตา สำหรับการป้องกันการติดต่อของไวรัส COVID-19 ในเดือนเมษายน ปี 2020 ("หน่วยงานจีนบริจาคเวชภัณฑ์ต้านโควิด -19 ให้ไทย มั่นใจสัมพันธ์แน่นแฟ้น," 2563) ส่วนด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวนั้น จีนได้ลงนามความร่วมมือบันทึกความเข้าใจ (MOU) กับไทย ในการให้ความช่วยเหลือในหลายรูปแบบ ทั้งการบริจาคเครื่องมือเกี่ยวกับการตรวจวัดคลื่นแผ่นดินไหว และส่งผู้เชี่ยวชาญมาเพื่อติดตั้งเครื่องมือด้านแผ่นดินไหว รวมทั้งการให้ ทุนการศึกษาแก่เจ้าหน้าที่ไทยในการไปดูงานและฝึกอบรมด้านการแผ่นดินไหวที่ประเทศจีนด้วย

อย่างไรก็ตาม การให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติของจีน ถูกนักวิชาการบางคน เช่น Southerland (2019) มองว่า เป็นการช่วยเหลือที่มีเป้าหมายทางการทูตและความมั่นคงแฝงอยู่ด้วย ทั้งยังให้น้ำหนักทางการเมืองมากกว่าด้านมนุษยธรรม การให้ความช่วยเหลือของจีนแก่ประเทศในอาเซียน ยังการใช้ประโยชน์จากการเหลื่อมล้ำด้านการพัฒนาประเทศ เพื่อให้ประเทศดังกล่าวพึ่งพาจีนมากที่สุด และเพื่อฉายภาพตนเองในฐานะผู้สนับสนุนความมั่นคงในภูมิภาค นอกจากนี้ การให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติยังเอื้อต่อผลประโยชน์ในด้านอื่น ๆ แก่จีนเองด้วย โดยเฉพาะผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ผ่านการพัฒนาเส้นทางการค้าที่เรียกว่าเส้นทางสายไหมที่พัฒนาเป็นนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางเชื่อมโยงภูมิภาคต่าง ๆ ทั้ง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แอฟริกาเหนือ มหาสมุทรแปซิฟิกเชื่อมโยงถึงมหาสมุทรอินเดีย ตลอดจนการจัดตั้งการลงทุนในธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานแห่งเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank--AIIB) ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วย (อรณิช รุ่งธิปานนท์, 2560) การให้ความช่วยเหลือของจีนจึงถูกวิจารณ์ว่า เป็นการใช้อำนาจละมุน (soft power) ซึ่งเป็นการสร้างผลประโยชน์ของตนเองผ่านการดึงดูดทั้งทางวัฒนธรรม ค่านิยมทางการเมือง และนโยบายระหว่างประเทศ มากกว่าการใช้กำลังบีบบังคับ (Nye, 2004) ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการลงทุนในสาธารณูปโภค หรือด้านมนุษยธรรม (Hall, 2010) อันสอดคล้องกับ สุนทรพจน์ของประธานาธิบดี Hu Jintao ในการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์ เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2007 ว่า ประเทศจีนจะเร่งสร้างอำนาจละมุนเพื่อเป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายในการสร้างความเข้มแข็งของชาติ (Hu Jintao calls for enhancing "soft power" of Chinese culture, 2007)

งานวิจัยนี้ จึงศึกษาบทบาทของประเทศจีนในการให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวแก่ประเทศไทย ผ่านข้อตกลงระหว่างประเทศในโครงการการติดตั้งสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหวและตรวจการเคลื่อนตัวของเปลือกโลก อันเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศตามเอกสาร บันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding--MOU) ระหว่าง กองเฝ้าระวังแผ่นดินไหวกวางตุ้ง (Guangdong Earthquake Administration--GEA) แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน กับ กองเฝ้าระวังแผ่นดินไหว กรมอุตุนิยมวิทยา แห่งประเทศไทย (Thai Meteorological Department--TMD) และวิเคราะห์ถึงผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เป็นไปได้ ที่ประเทศจีนจะได้รับจากความช่วยเหลือดังกล่าว โดยใช้วิธีศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (key informant) การวิจัยดำเนินการในช่วงเดือนเมษายน ปี 2019 ถึงเดือนเมษายน ปี 2021 โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่อง อำนาจละมุน (soft power) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เกี่ยวกับผลประโยชน์ของจีนจากการให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวแก่ประเทศไทย ผลลัพธ์ที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการประกอบการตัดสินใจในการดำเนินนโยบายด้านความร่วมมือทางด้านการรับมือภัยพิบัติธรรมชาติระหว่างประเทศได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงบทบาทของจีนในการให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวแก่ประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ผลประโยชน์ที่จีนได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวแก่ประเทศไทย

กรอบแนวคิดงานวิจัย

การศึกษาบทบาทและผลประโยชน์ของจีนจากการให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวต่อประเทศไทย ใช้กรอบแนวคิดเรื่องอำนาจละมุน (soft power) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือของจีน โดยอำนาจละมุน (soft power) หมายถึง การทำให้ประเทศอื่นให้ความร่วมมือด้วยการสร้างแรงดึงดูดต่อผู้อื่นในด้านต่าง ๆ โดยไม่ใช้กำลังในการบีบบังคับ เป็นการสร้างคุณค่าของประเทศตนเอง ให้ประเทศอื่นยอมรับแล้วเลียนแบบตามหรืออาจมีการนำเสนอแบบแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ จึงกล่าวได้ว่า การใช้อำนาจละมุนเป็นการดึงดูดหรือโน้มน้าวให้ประเทศอื่นดำเนินการตามเป้าหมายที่ตนเองต้องการไปโดยปริยาย (Nye, 2004)

Hall (2010) ได้เสนอเพิ่มเติมว่า อำนาจละมุนสามารถดำเนินการผ่านอำนาจ 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) อำนาจเชิงสถาบัน (institutional power) เป็นการใช้อำนาจควบคุมรัฐอื่นทางอ้อมผ่านสถาบันของรัฐมหาอำนาจ (2) อำนาจเชิงตัวแทน (representational power) คือ ความสามารถของรัฐในการกำหนดประเด็น หรือตีความในแบบของตนเองขึ้นมา อาจด้วยวิธีการนำเสนอผ่านโฆษณาชวนเชื่อ การทูตสาธารณะ และการควบคุมข้อมูล และ (3) อำนาจเชิงชื่อเสียง (reputational power) เป็นอำนาจในเชิงกิตติศัพท์ อาทิ ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศหนึ่ง ส่งผลให้ประเทศอื่นต้องการนำวิธีการของประเทศนั้นไปเป็นแบบอย่างในรัฐตนเอง

อิทธิพลของอำนาจละมุนของประเทศหนึ่ง ขึ้นอยู่กับทรัพยากร 3 ด้าน คือ (1) วัฒนธรรมที่นิยมจนกลายเป็นค่านิยมสากล หรือมีประโยชน์เกื้อหนุนกันกับอีกประเทศหนึ่ง (2) ค่านิยมหรือนโยบายทางการเมืองของประเทศหนึ่ง ที่มีความสอดคล้องกัน หรือเป็นที่ชื่นชอบหรือยอมรับของอีกประเทศ และ (3) นโยบายระหว่างประเทศที่ไม่ก้าวร้าว สนับสนุนคุณค่าของประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และ

การแก้ไขปัญหาอย่างสันติ ซึ่งการใช้การทูตสาธารณะ (public diplomacy) ผ่านการสื่อสารในชีวิตประจำวัน การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ และการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับประชาชน อาทิ การให้ทุนการศึกษา การแลกเปลี่ยนบุคลากร การประชุม สัมมนา การฝึกงาน ก็มีส่วนช่วยผลักดันให้การใช้อำนาจละมุนประสบผลสำเร็จ เพราะสามารถส่งผลต่อปัจเจกบุคคลและตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐด้วย เป็นการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในระยะยาว (Nye, 2004)

ประเทศจีนจัดเป็นประเทศที่ดำเนินนโยบายต่างประเทศผ่านการใช้อำนาจละมุน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้การปกครองแบบอำนาจนิยมจะสร้างอุปสรรคในการดำเนินนโยบายอยู่บ้าง แต่จีนก็สามารถลดภาพลักษณ์เชิงลบของตนเองได้ ด้วยการสร้างความน่าเชื่อถือและแรงดึงดูดภายใต้หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น และการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ รวมถึงการลงทุนหรือให้ความช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ โดยปราศจากเงื่อนไข โดยเฉพาะกับประเทศโลกที่ 3 ในแอฟริกา ละตินอเมริกา และเอเชีย ซึ่งอำนาจละมุนเหล่านี้ ก็นำมาซึ่งผลประโยชน์ที่จีนได้รับจากประเทศต่าง ๆ เช่นกัน อาทิ การทราบถึงข้อมูลที่ตั้งแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งพลังงานในประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ และมีส่วนร่วมในการจัดการและรับผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน และโครงการเศรษฐกิจต่าง ๆ จนมีคำกล่าวว่า จีนสร้างความเข้มแข็งของชาติผ่านการใช้ อำนาจละมุน ซึ่งจีนดำเนินการผ่านวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลาย ได้แก่ (1) การให้ความช่วยเหลือและการลงทุนในต่างประเทศ (2) การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการรักษาสันติภาพ (3) โครงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและภาษา และ (4) การทูตและการเป็นผู้นำในการเป็นเจ้าภาพในเวทีระหว่างประเทศ (Mattern, 2005) ดังนโยบายของผู้นำหลายคนของจีนที่ใช้อำนาจละมุนเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำรงและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชาติ (Podyapolskiy, 2014)

สำหรับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น หลังสิ้นสุดสงครามเย็น จีนได้สร้างความสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น ผ่านความร่วมมือทวิภาคีและพหุภาคีทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม เป็นการสร้างอำนาจละมุน เพื่อลดความกังวลว่า จีนอาจเป็นภัยคุกคามต่อประเทศ เช่น การยืนยันไม่ลดค่าเงินหยวน ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 1997 เพื่อสะท้อนถึงการไม่ซ้ำเติมประเทศเพื่อนบ้านในสภาวะที่ยากลำบาก (สุรชาติ บำรุงสุข, 2557) ในส่วนความสัมพันธ์กับประเทศไทยนั้น ปัจจุบันจีนมีนโยบายในการใช้อำนาจละมุนต่อไทย เพื่อแสดงถึงความเป็นมหามิตรที่สำคัญ อันนำไปสู่การพัฒนาร่วมกัน ผ่านการช่วยเหลือและข้อตกลงต่าง ๆ รวมถึง การให้โอกาสในการเรียนภาษาจีน ตลอดจนได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรม การสานสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันมาโดยตลอด จนเกิดความเข้มแข็งทางการทูตระหว่างสองประเทศ อันนำไปสู่ข้อตกลงทางเศรษฐกิจที่สนับสนุนการพัฒนาระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง (กมลทิพย์ สุขแก้ว และนฤมิตร สอดศุข, 2556)

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร (document analysis) ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของจีนในการให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวแก่ประเทศไทย รวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ เป็นหลัก โดยเฉพาะหนังสือราชการจากกองเฝ้าระวังแผ่นดินไหว กรมอุตุนิยมวิทยา ที่แสดงถึงการติดต่อ ประสานงาน และความร่วมมือระหว่างกองเฝ้าระวังแผ่นดินไหว กับสำนักงานแผ่นดินไหวจังหวัดกวางตุ้ง ประเทศจีน อันเนื่องมาจากความร่วมมือระหว่างประเทศไทย-จีน ตามเอกสารบันทึกความเข้าใจระหว่างหน่วยงาน

ทั้งสอง รวมถึง ข้อมูลจากงานวิจัย บทความทางวิชาการหรือ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทและผลประโยชน์จากการให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวจากประเทศจีน

2. การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ (key informant interview) ใช้ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้านผลประโยชน์ของจีนจากการให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวแก่ประเทศไทยเป็นหลัก โดยผู้เชี่ยวชาญที่สัมภาษณ์มี 6 คน ซึ่งประกอบด้วยผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ได้แก่ รองอธิบดีกรมอุตุนิยมวิทยา ผู้อำนวยการส่วนวิจัยแผ่นดินไหวและสึนามิ นักอุตุนิยมวิทยาชำนาญการ เจ้าพนักงานอุตุนิยมวิทยาปฏิบัติงาน และอาจารย์ภาควิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

บทบาทของจีนในการให้ความช่วยเหลือประเทศไทยในด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหว

จีนมีโครงการร่วมมือแลกเปลี่ยนความรู้ด้านแผ่นดินไหวกับประเทศต่าง ๆ ที่อยู่ในแนวรอยเลื่อนของแผ่นเปลือกโลกที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งครอบคลุมถึงประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 6 ประเทศ ได้แก่ ลาว พม่า ไทย มาเลเซีย กัมพูชา และอินโดนีเซีย โดยมีสำนักงานแผ่นดินไหวกวางตุ้ง (GEA) เป็นเจ้าภาพผู้ประสานงานหลัก (China Assists Southeast Asian Countries in Construction of Seismic Networks, 2019) โครงการนี้จึงทำให้จีนได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแผ่นดินไหวจากประเทศเหล่านี้ และพัฒนาระบบการตรวจวัดและเฝ้าระวังแผ่นดินไหวในจีนได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วนประเทศที่มีความร่วมมือและได้รับความช่วยเหลือจากจีนก็ได้เรียนรู้วิทยาการด้านแผ่นดินไหวจากจีน และได้รับความช่วยเหลือต่าง ๆ ตามที่มีข้อตกลงกันไว้ เป็นการได้รับผลประโยชน์ทั้งสองฝ่าย

ประเทศจีนและประเทศไทยได้มีข้อตกลงบันทึกความเข้าใจ (MOU) อันเป็นความร่วมมือทางด้านแผ่นดินไหว ระหว่างกองเฝ้าระวังแผ่นดินไหว กรมอุตุนิยมวิทยาแห่งประเทศไทย (TMD) กับ สำนักงานแผ่นดินไหวจังหวัดกวางตุ้ง (GEA) อย่างต่อเนื่อง มาตั้งแต่ปี 1994 จนถึงปัจจุบัน โดยบันทึกความเข้าใจฉบับแรกจัดทำขึ้นในปี 1994 ต่อมาในปี 2010 ได้มีการปรับปรุงสาระสำคัญของบันทึกความเข้าใจเป็นครั้งล่าสุด โดยมีเนื้อหาสาระที่มีความเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น เป็นการต่อยอดความร่วมมือของทั้ง 2 หน่วยงาน ซึ่งความแตกต่างของบันทึกความเข้าใจ ปี 1994 กับ 2010 อยู่ที่ระดับความละเอียดขององค์ความรู้ที่แลกเปลี่ยนกัน โดยบันทึกความเข้าใจปี 1994 เน้นการศึกษาถึงข้อมูลและองค์ความรู้ระดับพื้นฐานเกี่ยวกับแผ่นดินไหวในประเทศไทย เป็นการศึกษาสาเหตุและวิธีการในการรับมือแผ่นดินไหว และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดูงาน และการฝึกอบรม ส่วนบันทึกความเข้าใจปี 2010 เจาะจงลงในรายละเอียดเชิงเทคนิคในด้านความรู้และเทคโนโลยี ด้านแผ่นดินไหวในระดับที่สูงและลึกซึ้งขึ้นในทุก ๆ ด้าน ทั้งการทำนายแผ่นดินไหว การรับมือการช่วยชีวิต การแลกเปลี่ยนในระดับผู้เชี่ยวชาญ การถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับสูง จึงถือได้ว่า เป็นการต่อยอดจากบันทึกความเข้าใจฉบับเดิม

ความร่วมมือและการช่วยเหลือจากประเทศจีนในด้านแผ่นดินไหว ตามบันทึกความเข้าใจนี้ จากการรวบรวมหนังสือราชการจากกองเฝ้าระวังแผ่นดินไหว ที่ติดต่อประสานงานกับสำนักงานแผ่นดินไหวจังหวัดกวางตุ้ง ประเทศจีน จากปี 1994 ถึงปี 2020 พบว่าความช่วยเหลือในช่วงแรกเป็นไปในลักษณะการให้ทุนสัมมนาและฝึกอบรมที่ประเทศจีน โดยประเทศไทยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ จนกระทั่งในปี 2017 จีนได้ดำเนินการสนับสนุนการก่อสร้างสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหว 2 แห่ง ในประเทศไทย คือ ที่ เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี และสนามบินปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และสนับสนุนการบูรณะสถานีอีก 2 แห่ง คือ ที่ สถานีอุตุนิยมวิทยาปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา และสถานีอุตุนิยมวิทยา เขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก รวมเป็นสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหว 4 แห่ง ทั่วประเทศไทย พร้อมติดตั้ง

เครื่องมือต่าง ๆ ได้แก่ เครื่องวัดแผ่นดินไหวความไวสูงแบบช่วงกว้าง (broadband) เครื่องวัดอัตราเร่งของพื้นดิน (strong motion) เครื่องแปลงสัญญาณ (digitizer) 6 channel และ Data Locker พร้อมอุปกรณ์ต่อพ่วง เครื่องตรวจการเคลื่อนตัวของเปลือกโลกความละเอียดสูงและระบบกำหนดตำแหน่งด้วย ดาวเทียม (GNSS) พร้อมอุปกรณ์ควบ แบตเตอรี่ และระบบประจุไฟฟ้าทุกสถานี เป็นมูลค่ารวมประมาณ 14,000,000 บาท พร้อมทั้งส่งผู้เชี่ยวชาญมาช่วยเหลือในการอบรมให้ความรู้ การใช้งานเครื่องมือ อุปกรณ์ แก่เจ้าหน้าที่กรมอุตุนิยมวิทยา ด้วยโครงการดังกล่าวได้ดำเนินการสำเร็จลุล่วง ในปี 2019 ซึ่งนับว่า เป็นโครงการสนับสนุนที่ใช้เงินทุนสูงที่สุดที่ได้สนับสนุนแก่กองเฝ้าระวังแผ่นดินไหวไทย โดยข้อมูลด้านแผ่นดินไหวจะถูกส่งไปยังประเทศจีนเพื่อใช้ในการคาดการณ์แผ่นดินไหวที่จะเกิดขึ้น เป็นการสร้างระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวล่วงหน้า ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบความร่วมมือหรือความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวจากประเทศต่าง ๆ กับประเทศไทยแล้ว พบว่า ความร่วมมือและความช่วยเหลือจากจีนนั้น มีมากกว่าประเทศอื่น ๆ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทย ซึ่งได้แก่ ญี่ปุ่น และออสเตรีย (จากคำสัมภาษณ์ของผู้อำนวยการส่วนวิจัยแผ่นดินไหวและสึนามิ กองเฝ้าระวังแผ่นดินไหว) โดยญี่ปุ่น ได้ให้การช่วยเหลือด้านแผ่นดินไหวแก่ประเทศไทยในรูปแบบของทุนการศึกษาหรือทุกฝึกอบรม ส่วนประเทศออสเตรียได้ให้การช่วยเหลือด้านแผ่นดินไหวแก่ประเทศไทย ผ่านความร่วมมือสนธิสัญญาว่าด้วยการห้ามทดลองอาวุธนิวเคลียร์โดยสมบูรณ์ (Comprehensive Nuclear-Test- Ban Treaty Organization--CTBTO) ซึ่งได้มาติดตั้งสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหวในประเทศไทย เพื่อตรวจวัดแรงสั่นสะเทือนจากการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ เป็นการตรวจสอบว่า ประเทศใดมีการทดลองนิวเคลียร์หรือไม่ แต่ข้อมูลจากสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหวของ CTBTO ถูกส่งไปยังสำนักงานของ CTBTO โดยไม่ผ่านหน่วยงานใดของประเทศไทยเลย ต่างจากโครงการติดตั้งสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหวในประเทศไทยโดยจีน ซึ่งจีนได้มอบให้ไทยเป็นเจ้าของ จึงเป็นการแบ่งปันข้อมูลที่ไทยสามารถเข้าถึงได้โดยตรง จีนยังเป็นประเทศเดียวที่มีความร่วมมือกับไทยในรูปแบบของบันทึกความเข้าใจที่ต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน ประกอบกับความช่วยเหลือมีมูลค่าสูงกว่าประเทศอื่น ๆ จึงเป็นสาเหตุที่ประเทศไทยมีความร่วมมือด้านการแผ่นดินไหวกับประเทศจีนมากกว่าประเทศอื่น ๆ

การให้ความช่วยเหลือต่อประเทศไทยในด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหวนี้ สามารถกล่าวได้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของการใช้อำนาจละมุนของจีนก็ได้ เนื่องจากความช่วยเหลือนี้ ไม่ได้เป็นการบังคับผูกมัด แต่มาพร้อมกับความร่วมมือตามบันทึกความเข้าใจ ซึ่งดึงดูดให้ประเทศไทยมีความร่วมมือด้านการแผ่นดินไหวกับประเทศจีนอย่างแน่นแฟ้นกว่าประเทศอื่น ๆ อันสามารถนำไปสู่ความร่วมมือและผลประโยชน์อื่น ๆ แก่ประเทศจีนได้มากขึ้น ซึ่งรูปแบบของการดึงดูดผู้อื่นให้ดำเนินการตามที่ตนต้องการโดยมิได้บังคับเช่นนี้ สอดคล้องกับรูปแบบของอำนาจละมุนที่ Nye (2004) เสนอไว้ และสอดคล้องกับเป้าหมายของการใช้อำนาจละมุนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชาติตามนโยบายของประเทศจีนด้วย

ผลประโยชน์ของจีนจากการให้ความช่วยเหลือด้านแผ่นดินไหวแก่ประเทศไทย

ข้อมูลผลประโยชน์ของจีนจากการให้ความช่วยเหลือด้านแผ่นดินไหวแก่ประเทศไทย ซึ่งเรียบเรียงและวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ 6 ท่าน ที่มีความรู้ ความชำนาญด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหว และด้านภูมิศาสตร์ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ ผลประโยชน์ทางตรงด้านแผ่นดินไหว ผลประโยชน์ทางอ้อมด้านเศรษฐกิจและสังคม และผลประโยชน์อื่น ๆ ที่เป็นไปได้

1. ผลประโยชน์โดยตรงด้านการแผ่นดินไหว ผู้เชี่ยวชาญทุกคนให้ความเห็นไปในทำนองเดียวกันถึงผลประโยชน์โดยตรงของจีนที่ได้รับจากการให้ความช่วยเหลือด้านแผ่นดินไหวครั้งนี้ คือ ประโยชน์ในด้านการพัฒนาด้านการแผ่นดินไหว (seismology) นั่นเอง

โดยการได้รับข้อมูลแผ่นดินไหวที่ส่งมาจากสถานีตรวจวัดในประเทศไทย ซึ่งเป็นข้อมูลคลื่นแผ่นดินไหว และข้อมูลการเคลื่อนตัวของแผ่นเปลือกโลกในบริเวณประเทศไทย เช่น อัตราเร็วของการเคลื่อนตัวของเปลือกโลก อัตราเร่งของการเคลื่อนตัวของเปลือกโลก ส่งผ่านระบบออนไลน์ที่เป็นปัจจุบัน (real time) เข้าสู่ระบบฐานข้อมูลของจีน เป็นการขยายเครือข่ายข้อมูลแผ่นดินไหวของจีน ทำให้วิเคราะห์รูปแบบการเกิดแผ่นดินไหวและทำนายการเกิดแผ่นดินไหวในจีนได้แม่นยำขึ้น ทั้งยังเป็นการสร้างเครือข่ายข้อมูลแผ่นดินไหวออนไลน์ระหว่างประเทศ ทำให้เกิดระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวล่วงหน้า (earthquake early warning system) ในระดับนานาชาติ ซึ่งเป็นการได้ผลประโยชน์ร่วมกันแก่หลายประเทศ

จากผลประโยชน์ด้านการพัฒนาระบบการเตือนภัย ป้องกัน และบรรเทาภัยพิบัติจากแผ่นดินไหวที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ก็นำไปสู่ผลประโยชน์ในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม อันเกิดจากความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินที่ดีขึ้น ซึ่งสามารถจัดว่าเป็นผลประโยชน์ทางตรงได้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น ระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวดำเนินการเชื่อมโยงกับการคมนาคมต่าง ๆ เช่น การหยุดรถไฟความเร็วสูง เพื่อป้องกันเหตุรถไฟตกรางเนื่องจากแผ่นดินไหว

2. ผลประโยชน์ทางอ้อมด้านเศรษฐกิจและสังคม ผลประโยชน์ทางอ้อมของความร่วมมือด้านแผ่นดินไหวระหว่างประเทศจีนกับประเทศไทย เป็นผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีหลายประการ โดยอดีตรองอธิบดีกรมอุตุนิยมวิทยาแสดงความเห็นว่า นโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศจีนมีความเชื่อมโยงกับการให้ความช่วยเหลือด้านแผ่นดินไหวแก่ประเทศในกลุ่มอาเซียน โดยจีนมองประเทศในกลุ่มอาเซียนว่า สามารถเป็นกลุ่มประเทศที่ระบายสินค้าของจีนได้ จึงมีการลงทุนด้านการขนส่งต่าง ๆ เช่น รถไฟความเร็วสูง ระบบเครือข่ายการเตือนภัยแผ่นดินไหวที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงช่วยทำให้ประชาชนจีนเองที่มาลงทุนหรือมาท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นในความปลอดภัยในเวลาที่อยู่ในประเทศเหล่านี้ จัดเป็นการส่งเสริมกันในแง่ของสังคม เศรษฐกิจ และความปลอดภัย

ผลประโยชน์อีกอย่างที่เด่นชัดคือ ด้านการทูต หรือด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับไทย ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เห็นว่า การร่วมมือนี้เป็นการส่งเสริมสัมพันธไมตรีอันดีระหว่างสองประเทศ อันนำไปสู่ความร่วมมือต่าง ๆ ต่อไป ทั้งยังเกิดผลดีต่อประเทศจีน ในด้านการส่งเสริมภาพลักษณ์ในความเป็นผู้นำและผู้ช่วยเหลือแก่ประเทศต่าง ๆ และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่าง 2 ประเทศ ซึ่งทำให้คนไทยรู้จักประเทศจีนในแง่บวกมากขึ้นด้วย ในทางกลับกัน บุคลากรจากประเทศจีนก็ได้เรียนรู้เกี่ยวกับประเทศไทยมากขึ้นเช่นกัน

ประเด็นผลประโยชน์ในการส่งเสริมสินค้าเทคโนโลยีแผ่นดินไหวจากจีน ก็ถูกกล่าวถึงจากผู้เชี่ยวชาญหลายท่านว่า การที่จีนมอบอุปกรณ์เทคโนโลยีแก่ประเทศไทย เป็นการส่งเสริมการใช้เครื่องมือและโปรแกรมที่ผลิตจากจีน ทำให้เกิดความคุ้นชินกับเทคโนโลยีของจีน นำไปสู่การใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีจากจีนอย่างต่อเนื่อง เกิดแรงจูงใจในการซื้อหรือทำสัญญาต่อ เปรียบเสมือนการทำการตลาดผ่านการให้ทดลองใช้ก่อน ซึ่งจัดเป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จีนมีโอกาสจะได้รับจากการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยตามความร่วมมือนี้

3. ผลประโยชน์ด้านอื่น ๆ ที่เป็นไปได้ ผลประโยชน์อื่น ๆ จากการช่วยเหลือก่อตั้งสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหวให้กับประเทศไทยด้วย คือ การได้รับข้อมูลด้านตำแหน่งที่ตั้งทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ใต้ดิน และข้อมูลด้านพิกัดภูมิศาสตร์อย่างละเอียด

ผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน ด้านแผ่นดินไหว เห็นว่า การติดตั้งอุปกรณ์ตรวจวัดแผ่นดินไหวในประเทศไทย ทำให้จีนสามารถสำรวจทรัพยากรธรรมชาติใต้ดินในประเทศไทยได้ และรู้ถึงตำแหน่งของทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ในประเทศไทยได้ โดยเครื่องมือที่ใช้ตรวจวัดคลื่นแผ่นดินไหว หรือ Seismometer ที่ติดตั้งอยู่ที่สถานี ใช้หลักการจำลองคลื่นสั่นสะเทือนลงพื้น เพื่อให้คลื่นสะท้อนกลับ

ขึ้นมา ซึ่งคลื่นที่สะท้อนกลับขึ้นมา ทำให้ทราบถึงชนิดของทรัพยากรได้ จึงใช้สำรวจทรัพยากรที่อยู่ใต้ดินได้ รวมถึงการตรวจจับการสั่นสะเทือนจากการระเบิดด้วย ซึ่งจีนอาจสามารถตรวจจับตำแหน่งเหมืองแร่จากการระเบิดเหมืองแร่ และวิเคราะห์ว่า เป็นแร่ชนิดใดได้

ส่วนผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิศาสตร์ ได้ยกประเด็นว่า อุปกรณ์ระบบกำหนดตำแหน่งด้วยดาวเทียม (GNSS) ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ให้ข้อมูลตำแหน่งพิกัดทางภูมิศาสตร์ ซึ่งใช้ในการตรวจวัดพิกัดการเกิดแผ่นดินไหว ทำให้จีนได้ข้อมูลพิกัดการเกิดแผ่นดินไหว ในระบบพิกัดกริดแบบยูทีเอ็ม (UTM) ซึ่งมีความละเอียดสูง นำไปสร้างจุดอ้างอิงทางภูมิศาสตร์หรือ Bench Mark Reference ที่ตำแหน่งของสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหวทั้ง 4 สถานีได้ ซึ่งข้อมูลจุดอ้างอิงเพียงแค่ 4 แห่งนี้ ก็สามารถนำไปหาค่าพิกัดทางภูมิศาสตร์ที่มีความละเอียดสูงทั่วประเทศไทยได้ ซึ่งจีนสามารถนำข้อมูลพิกัดละเอียดสูงนี้ไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ได้ เช่น ด้านยุทธศาสตร์การทหาร ด้านการวินาศกรรม เช่น การก่อการร้ายในบริเวณที่เป็นจุดเปราะบาง เช่น บริเวณเขื่อนภูมิพล อันส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศไทยได้

การวิเคราะห์ผลประโยชน์ของจีนจากการให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหว
ตามกรอบแนวคิดเรื่องอำนาจละมุน

ผลประโยชน์ทางอ้อมในด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงผลประโยชน์ที่เป็นไปได้อื่น ๆ ที่จีนได้รับ สอดคล้องกับแนวความคิดด้านอำนาจละมุนอย่างชัดเจน โดยการให้ความช่วยเหลือแก่ไทย นำไปสู่ความเป็นไปได้เกี่ยวกับผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องต่อกันมา ทั้งในด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากประเทศจีน การประชาสัมพันธ์ถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของจีน การสร้างภาพลักษณ์ในการเป็นผู้นำของจีนต่ออาเซียน การส่งเสริมความมั่นคงในด้านความปลอดภัยต่อกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับจีนด้วย เช่น โครงการรถไฟความเร็วสูง การท่องเที่ยวของชาวจีนในประเทศไทย ตลอดจนความเป็นไปได้ในการรับรู้ตำแหน่งที่ตั้งทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ใต้ดินและพิกัดภูมิศาสตร์อย่างละเอียด ซึ่งการให้ความช่วยเหลือและการลงทุนในต่างประเทศเช่นกรณีนี้ ยังจัดเป็น 1 ใน 4 วิธีการหลักในการใช้อำนาจละมุนตามที่ Mattern (2005) ได้กล่าวไว้ด้วย

การให้ความช่วยเหลือนี้ ยังจัดเป็นการดำเนินการทางการทูตสาธารณะของจีนต่อประชาชนชาวไทย เพื่อให้การใช้อำนาจละมุนประสบความสำเร็จ ตามที่ Nyle (2004) เสนอไว้ทั้ง 3 ประการด้วย กล่าวคือ (1) มีการสื่อสารในชีวิตประจำวันผ่านสื่อ ผ่านข่าวสารต่าง ๆ ถึงโครงการการให้ความช่วยเหลือของจีนที่มีมาอย่างต่อเนื่องในหลายประเทศ (2) มีการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ถึงการสร้างระบบเครือข่ายการเตือนแผ่นดินไหวล่วงหน้า ซึ่งเป็นระบบที่หลายประเทศใช้งานร่วมกัน และ (3) มีการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนกับประชาชนผ่านการให้ทุนในการฝึกอบรมและสัมมนาแก่บุคลากรของไทย โดยเฉพาะในการแสดงภาพลักษณ์ถึงความเป็นผู้นำของจีน ทั้งในด้านการทูต เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และความมั่นคงด้านความปลอดภัย ทั้งยังเปรียบเสมือนการสร้างคุณค่าของประเทศตนเอง ให้ประเทศอื่นยอมรับแล้วดำเนินรอยตามหรือลอกเลียนด้วย

อนึ่ง เทคโนโลยีเตือนภัยแผ่นดินไหวของจีน จัดว่า มีความก้าวหน้าสูง และมีราคาถูกกว่าเทคโนโลยีจากประเทศตะวันตก จึงเหมาะกับประเทศกำลังพัฒนาที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจยังไม่มากนัก เช่น ประเทศไทย หรือประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่จะนำเทคโนโลยีของจีนมาใช้ต่อเนื่องสืบไป และยังสอดคล้องกับที่ Southerland (2019) กล่าวไว้ด้วยว่า จีนใช้ประโยชน์จากความเหลื่อมล้ำด้านการพัฒนาประเทศกับประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ เพื่อให้ประเทศเหล่านี้พึ่งพาจีนมากที่สุด แม้ว่าการพึ่งพานี้อาจเป็นลักษณะของการใช้อำนาจอย่างนุ่มนวล (soft use of power) มากกว่าเป็นอำนาจละมุนโดยตรงก็ตาม แต่ก็สามารถกล่าวตามแนวคิดของอำนาจละมุนได้ว่าเป็นการดึงดูดให้ทำตามโดยมิได้ใช้อำนาจบังคับ และเป็นไปตามที่ Podyapolskiy (2014) เสนอว่า จีนได้พัฒนาเทคโนโลยีทาง

มนุษยธรรม (humanitarian technology) หลายด้านที่เป็นการร่วมกันของทั้งอำนาจอ่อนและอำนาจแข็งเพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมกับต่างประเทศ

ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจที่ผู้เชี่ยวชาญระบุว่า ความปลอดภัยจากภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่ได้จากโครงการนี้ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจกับจีน ซึ่งได้ลงทุนด้านการขนส่งต่าง ๆ เช่น รถไฟความเร็วสูง ที่มีโครงการสร้างเส้นทางต่อเนื่องจากจีนมายังลาว ต่อเนื่องไปถึงไทย มาเลเซีย และสิงคโปร์ เป็นเส้นทางระบายสินค้าของจีนเป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลประโยชน์ของจีนที่อรฉิช รุ่งธิปานนท์ (2560) กล่าวไว้ว่า การให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศต่าง ๆ ของจีนนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางการลงทุนที่ต่อเนื่อง และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจผ่านการพัฒนาเส้นทางการค้าที่เรียกว่าเส้นทางสายไหมและได้นำมาพัฒนาเป็นนโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง เชื่อมโยงภูมิภาคต่าง ๆ การให้ความช่วยเหลือของจีน จึงเป็นผลประโยชน์ในการขยายอิทธิพลด้านการค้า การขนส่ง การติดต่อสื่อสาร และการเผยแพร่วัฒนธรรมของจีนที่แฝงมาด้วย

มุมของประเทศไทยกับการรับความช่วยเหลือด้านแผ่นดินไหวจากประเทศจีน

ผลจากความร่วมมือและความช่วยเหลือด้านแผ่นดินไหวจากประเทศจีนที่มีต่อประเทศไทย สามารถสรุปประโยชน์ หรือผลดีและผลเสีย หรือข้อควรระวัง ได้ดังตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1

สรุปประโยชน์หรือผลดีและผลเสียหรือข้อควรระวังจากความช่วยเหลือด้านแผ่นดินไหวจากประเทศจีน

ผลดี / ประโยชน์	ผลเสีย / ข้อควรระวัง
• ได้สถานีตรวจวัดแผ่นดินไหว รวมถึงอุปกรณ์ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ ที่มีมูลค่าร่วม 20 ล้านบาท • ได้ข้อมูลแผ่นดินไหวครอบคลุมพื้นที่ภายในประเทศมากขึ้น ซึ่งรวมถึงข้อมูลแผ่นดินไหวในบริเวณที่ไม่เคยมีการติดตั้งสถานีมาก่อน • ได้เทคโนโลยีในการตรวจวัดแผ่นดินไหว ที่มีประโยชน์มากในการเตือนภัยล่วงหน้า รวมถึงการได้เรียนรู้เทคโนโลยีโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย • เพิ่มองค์ความรู้แก่บุคลากรหรือหน่วยงานของประเทศไทย ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาด้านการแผ่นดินไหวในด้านต่าง ๆ • สร้างความสัมพันธ์อันดีและเครือข่ายความร่วมมือกับคณะการทำงานของจีน ซึ่งส่งเสริมประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ต่อเนื่องและต่อยอดต่อไป • ประชาสัมพันธ์ประเทศไทย เช่น แหล่งท่องเที่ยว อาหารไทย ผ่านบุคลากรของจีนที่มาร่วมงานที่ประเทศไทย	• จีนอาจได้รับข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรของไทยจากการสะท้อนของคลื่น ซึ่งทำให้ระบุชนิดของสิ่งที่สะท้อนคลื่นได้ เช่น หิน ดิน น้ำ น้ำมัน • จีนอาจได้รับข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรของไทยจากการตรวจวัดคลื่นการสั่นสะเทือน ซึ่งตรวจจับการระเบิดจากการทำเหมืองแร่ได้ • จีนได้ข้อมูลพิกัดหมุดหลักฐานในประเทศไทย ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ได้ เช่น ด้านการทหาร ซึ่งอาจส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศไทยได้

ในด้านประโยชน์นั้น ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะเรื่องผลประโยชน์โดยตรงในด้านแผ่นดินไหว ซึ่งได้แก่ การได้มีสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหว พร้อมทั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมถึงเทคโนโลยีที่ผนวกเข้ามา อันมีมูลค่ารวม 20 ล้านบาท โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ทำให้ประเทศไทยได้รับข้อมูลแผ่นดินไหวมากขึ้น เป็นประโยชน์ในด้านองค์ความรู้ และการพัฒนาระบบเตือนภัยแผ่นดินไหวของประเทศ นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดสัมพันธไมตรีที่ดีระหว่าง 2 หน่วยงาน ซึ่งก่อให้เกิดความร่วมมือต่อยอดในด้านอื่น ๆ และยังได้มองต่อไปถึงผลดีในด้านความมั่นคงของประเทศไทย ทั้งจากความปลอดภัยจากภัยพิบัติแผ่นดินไหวที่เพิ่มขึ้น และจากความสัมพันธ์อันดีกับประเทศจีน ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจของโลก ตลอดจนเป็นการประชาสัมพันธ์ประเทศไทย เช่น อาหารไทย วัฒนธรรมไทย หรือแหล่งท่องเที่ยวไทย ผ่านบุคลากรของจีนที่ปฏิบัติหน้าที่ในประเทศไทย ซึ่งส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ของประเทศและการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยด้วย

ส่วนข้อควรระวังสำหรับประเทศไทย แบ่งได้เป็น 2 ด้านหลัก คือ (1) จีนสามารถรับรู้ข้อมูลทรัพยากรของประเทศไทยได้ และ (2) จีนสามารถรับรู้ข้อมูลพิกัดภูมิศาสตร์ของสถานที่ต่าง ๆ ในประเทศไทยได้ โดยในประเด็นแรก อาจทำให้จีนเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศไทยได้ง่ายขึ้น แม้ว่าจีนจะไม่มีอธิปไตยเหนือพื้นที่ในประเทศไทยก็ตาม แต่การทราบตำแหน่งของทรัพยากรต่าง ๆ ก็อาจทำให้จีนสามารถพุ่งเป้าเพื่อให้เกิดความร่วมมือในรูปโครงการหรือสัมปทานในบริเวณดังกล่าวได้ง่ายขึ้น ส่วนในประเด็นเรื่องการรับรู้พิกัดภูมิศาสตร์นั้น ทำให้จีนสามารถใช้ข้อมูลนี้ในด้านอื่น ๆ ได้ เช่น การกำหนดยุทธศาสตร์ การทหาร หรือการวินาศกรรม ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทยได้

ข้อเสนอแนะในด้านความร่วมมือระหว่างประเทศด้านภัยพิบัติแผ่นดินไหว จากการประมวลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญสรุปได้ว่า ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการฝึกอบรม รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ดี เพราะทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้น การถ่ายทอดความรู้จากประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งทางองค์ความรู้และเทคโนโลยีแผ่นดินไหวมากกว่าประเทศไทย จะช่วยให้ประเทศไทยพัฒนาได้เร็วกว่าที่จะต้องลองผิดลองถูกเอง แม้ว่าประเทศไทยไม่ได้อยู่ในเขตแผ่นดินไหวที่รุนแรง แต่ก็เป็นประเทศที่สามารถได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติสึนามิ ซึ่งเป็นภัยพิบัติที่เกี่ยวเนื่องจากแผ่นดินไหวได้เช่นกัน

สำหรับความร่วมมือกับจีนนั้น ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเห็นว่า ควรมีการสานต่อความร่วมมือตามบันทึกความเข้าใจนี้ต่อไป เพราะทำให้ประเทศไทยได้ประโยชน์หลายอย่างดังที่กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะการมีสถานีตรวจวัดแผ่นดินไหวเพิ่มขึ้น และการเสริมสร้างระบบเครือข่ายการเตือนภัยแผ่นดินไหวให้แม่นยำขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวด้านภูมิศาสตร์ เสนอว่า ประเทศไทยควรมีมาตรการป้องกันหรือระวังถึงความเป็นไปได้ที่ประเทศอื่นจะรับรู้ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติใต้ดินและข้อมูลหมุดหลักฐานพิกัดตำแหน่งจากความร่วมมือที่เกิดขึ้น เพราะอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศไทยได้ นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านแผ่นดินไหวไทย ยังเสนอว่า ความร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ นอกจากจีน ต้องคำนึงถึงอย่างรอบคอบภายใต้สถานการณ์โลก เช่น ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาอาจส่งผลต่อความร่วมมือตามบันทึกความเข้าใจกับจีนได้ เนื่องจากทั้ง 2 ประเทศ มีความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดกันอยู่ในปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พงศ์พิสุทธิ์ บุษบารัตน์ ที่ให้คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขและปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ ผู้วิจัยขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร. สุรชาติ บำรุงสุข และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธีวินท์ สุพุทธิกุล

ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการงานวิจัยนี้ และขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านเป็นอย่างสูง ในการแบ่งปัน ความรู้ ประสบการณ์ และข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย และขอขอบคุณ นายชวน นางเปรมจิต ทีระฆัง และพี่ชาย ที่สนับสนุนและกำลังใจเสมอมา

เอกสารอ้างอิง

กมลทิพย์ สุขแก้ว และนฤมิตร สอดศุข (2556). นโยบายอำนาจอ่อนละมุนของจีนต่อไทยและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย – จีน. *วารสารการเงิน การลงทุน การตลาด และการบริหารธุรกิจ, 3*(2), 632-650.

กรมอุตุนิยมวิทยา. (2563). *แผ่นดินไหว, ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ*. ค้นเมื่อ 5 เมษายน 2564, จาก https://tmd.go.th/info/info.php?FileID=31

จีนมอบเรือ 64 ลำช่วยผู้ประสบภัย. (2554, 12 ตุลาคม). *โพสต์ทูเดย์*. ค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2565, จาก https://www.posttoday.com/politic/news/115932

ชูเกียรติ พนัสพรประสิทธิ์. (2559). ประเด็นปัญหาอื่น ๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคร่วมสมัย. ใน *หลักพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เชาว์วรรธน์ สิงห์ทอง. (2560). *กลุ่มแผ่นดินไหวขนาดเล็กตามแนวชายแดนประเทศไทย-ลาว-พม่า*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรชาติ บำรุงสุข. (2554). *ภัยพิบัติทางธรรมชาติ: ปัญหาความมั่นคงใหม่*. ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2565, จาก https://botkwamdee.blogspot.com/2011/03/blog-post_25.html

สุรชาติ บำรุงสุข. (2557). *จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 136-137: Soft power*. กรุงเทพฯ: สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, สถาบันข่าวกรอง.

สำนักงานเฝ้าระวังแผ่นดินไหว. (2560). *รายงานการเกิดแผ่นดินไหวบริเวณประเทศไทย และพื้นที่ใกล้เคียง พ.ศ. 2547*. กรุงเทพฯ: กรมอุตุนิยมวิทยา, สำนักเฝ้าระวังแผ่นดินไหว.

หน่วยงานจีนบริจาคเวชภัณฑ์ต้านโควิด -19 ให้ไทย มั่นใจสัมพันธ์แน่นแฟ้น. (2563, 14 เมษายน). *ซินหัว*. ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2565, จาก https://www.xinhuathai.com/high/96818_20200414

อรฉิช รุ่งธิปานนท์. (2560). *จีนกับการเป็นมหาอำนาจในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักวิชาการ.

China Assists Southeast Asian Countries in Construction of Seismic Networks. (2019, 12 November). *Xinhua*. Retrieved September 14, 2020, from http://www.xinhuanet.com/english/2019-11/12/c_138549246.htm

China Speeds up Rollout of Earthquake Early Warning Systems. (2021, 9 January). *Xinhua*. Retrieved February 4, 2021, from http://www.xinhuanet.com/english/2021- 01/09/c_139652920.htm

Hall, T. (2010). An unclear attraction: A critical examination of Soft Power as an analytical category. *The Chinese Journal of International Politics, 3*(2), 189-211.

Hu Jintao calls for enhancing "Soft Power" of Chinese culture. (2007, 15 October). *Xinhua*. Retrieved January 4, 2021, from http://en.people.cn/90002/92169/92187/6283148.html

Mattern, J. B. (2005). Why "Soft Power" isn't so soft: Representational force and the sociolinguistic construction of attraction in world politics. *Millennium-journal of International Studies, 33*(3), 583-612.

Morrisson, W. M. (2013). *China's economic rise: History, trends, challenges, and implications for the United States.* Congressional Research Service Report. Retrieved March 1, 2022, from https://www.everycrsreport.com/files/20190625_RL33534_088c5467dd11365dd4ab5f72133db289fa10030f.pdf

Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The means to success in world politics.* New York: Public Affairs.

Podyapolskiy, S. (2014). "Soft Power" and "Smart Power" of Modern China. *Journal of Siberian Federal University. Humanities and Social Science*, *2*(20147), 347-358.

Southerland, M. (2019). *The Chinese military's role in overseas humanitarian assistance and disaster relief: Contributions and concerns.* US-China Economic and Security Review Commission, Staff Research Report. Retrieved March 1, 2022, from https://www.uscc.gov/ sites/default/files/Research/USCC%20Staff%20Report_The%20Chinese%20Military%E2%80%99s%20Role%20in%20Overseas%20Humanitarian%20Assistance%20and%20Disaster%20Relief_7.11.19.pdf

ผลของพืชอาหารที่แตกต่างกันต่อวงจรชีวิตของผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *Spodoptera frugiperda* (J. E. Smith)

สหรัฐ เกชาคุปต์[1]
มัลลิกา กิลาโส[2*]
สาขาวิชาเกษตรศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ประเทศไทย[1]
ภาควิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ประเทศไทย[2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: manlika.ki@kmitl.ac.th

บทคัดย่อ

หนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *Spodoptera frugiperda* (J. E. Smith) จัดเป็นหนึ่งในแมลงต่างถิ่นที่เข้ามาแพร่ระบาดในประเทศไทย สร้างความเสียหายต่อเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเป็นอย่างมาก และเนื่องจากมีพืชอาหารหลายชนิด จึงปรับตัวให้สามารถเข้าทำลายพืชได้หลากหลายชนิด การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาทางด้านชีววิทยาเกี่ยวกับชนิดของพืชอาหารและระยะเวลาที่ใช้ในการเจริญเติบโตของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *S. frugiperda* โดยตัวอ่อนของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *S. frugiperda* ถูกเลี้ยงบนพืชอาหาร 4 ชนิด คือ ข้าวโพด กวางตุ้ง คะน้า และกะหล่ำปลี จากการศึกษาพบว่า ตัวอ่อนสามารถเข้าทำลายพืชได้ทุกชนิด ข้าวโพด ซึ่งเป็นพืชอาหารหลักทำให้ตัวอ่อนมีการเจริญเติบโตได้ดีที่สุด โดยระยะเวลาการเจริญเติบโตของตัวอ่อนวัยที่ 1 จนถึงวัยที่ 6 อยู่ที่ 13.51 วัน สำหรับการเลี้ยงด้วยกวางตุ้งและคะน้านั้น ระยะเวลาที่ใช้ในการเจริญของตัวอ่อนอยู่ที่ 16 วัน และการเลี้ยงด้วยกะหล่ำปลีนั้น ทำให้ใช้เวลาในช่วงการเป็นตัวอ่อนนานที่สุดอยู่ที่ 18 วัน วงจรชีวิตของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *S. frugiperda* เมื่อเลี้ยงด้วยข้าวโพด ใช้ระยะเวลาสั้นที่สุด จากระยะตัวอ่อนจนถึงตัวเต็มวัย คือ 25.16 วัน รองลงมาคือ การเลี้ยงด้วยกวางตุ้ง (25.91 วัน) คะน้า (25.97 วัน) และกะหล่ำปลี (27.08 วัน) ตามลำดับ

คำสำคัญ: พืชอาหาร, ระยะการเจริญของตัวอ่อน, ข้าวโพด

Effect of Different Host Plants on Life Cycle of Fall Armyworm *Spodoptera frugiperda* (J. E. Smith)

Saharath Kachacupt[1]

Manlika Kilaso[2*]

Agriculture, Faculty of Agricultural Technology, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Thailand[1]

Department of Plant Production Technology, Faculty of Agricultural Technology,

King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Thailand[2]

[*]Corresponding author: manlika.ki@kmitl.ac.th

Abstract

Fall armyworm *Spodoptera frugiperda* (J. E. Smith) considered as one of the invasive insects that are prevalent in Thailand. It causes serious damages to farmers who grow corn. Because of being polyphagous insects, it adapts itself and be able to destroy various plants. The present study is a biological study on different food plant species and developmental time of fall armyworm *S. frugiperda*. The larva of fall armyworm *S. frugiperda* was reared on four different host plants; corn, bok choy, kale and cabbage. From the study, it was found that *S. frugiperda* larvae can destroy all of them. Corn which is the main food crop made larvae have the highest rate of growth with developmental time from 1st to 6th instar took 13.5 days. For rearing with bok choy and kale, the developmental time of larvae took 16 days. In addition, rearing with cabbage last the longest period of larvae at 18 days. The life cycle of fall armyworm *S. frugiperda* when was reared with the corn showed the shortest duration from larva to adult of 25.16 days, followed by rearing with bok choy (25.91 days), kale (25.97 days) and cabbage (27.08 days), respectively.

Keywords: Host Plant, Larval Developmental Time, Corn

บทนำ

หนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *Spodoptera frugiperda* (J. E. Smith) เป็นแมลงศัตรูพืชที่สำคัญ สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจหลายประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา บราซิล อาร์เจนตินา และหลายประเทศในทวีปแอฟริกา หนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดสามารถกินพืชได้หลายชนิด จึงมีพืชอาหารที่หลากหลาย (polyphagous insect) โดยพบว่า มีพืชอาหาร 353 ชนิด ใน 76 วงศ์ (Monzetano *et al.,* 2018) ตัวอย่างพืชอาหารของหนอนชนิดนี้ ได้แก่ ข้าว ข้าวสาลี ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ฝ้าย ถั่วเหลือง รวมทั้งพืชผักอีกหลายชนิด เนื่องจากมีพืชอาหารที่หลากหลาย จึงเป็นศัตรูพืชที่สร้างความเสียหายให้กับพืชหลายชนิด โดยพืชหลักที่สร้างความเสียหายคือ ข้าวโพดและข้าวฟ่าง (Hardke, Lorenz, & Leonard, 2015) โดยลักษณะการทำลายของหนอนชนิดนี้ ตัวอ่อนจะกัดกินทำลายส่วนของเนื้อเยื่อพืชได้เกือบทุกส่วน ได้แก่ ใบ ดอก ผล ยอด ลำต้น ทำให้ต้นพืชได้รับความเสียหายและหยุดการเจริญเติบโต และเมื่อเกิดการระบาดแล้วจะเกิดการทำลายที่รุนแรง ทั้งนี้ เนื่องจากความสามารถในการกัดกินพืชและความสามารถในการทำลายพืชได้หลายชนิด สร้างความเสียหายให้ภาคการเกษตร และก่อให้เกิดการสูญเสียมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรเป็นอย่างสูง

แม้ว่าจะมีถิ่นกำเนิดในทวีปอเมริกา แต่เมื่อไม่นานนี้พบการระบาดของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดเป็นครั้งแรกในทวีปแอฟริกา ในปี ค.ศ. 2016 (Goergen et al., 2016) และต่อมาพบการแพร่ระบาดในทวีปเอเชียเป็นครั้งแรกในประเทศอินเดียในปี ค.ศ. 2018 (Sharanabasappa & Kalleshwaraswamy, 2018) ในประเทศไทย พบรายงานการระบาดของหนอนชนิดนี้ครั้งแรก ในช่วงปลายปี ค.ศ. 2018 (IPPC, 2018) และมีการระบาดค่อนข้างรุนแรงทั่วทุกภูมิภาค เนื่องจากประเทศไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตและแพร่ระบาดของหนอนดังกล่าว

ด้วยลักษณะเฉพาะของหนอนชนิดนี้ที่มีพืชอาหารที่ค่อนข้างกว้าง ซึ่งรวมถึงพืชเศรษฐกิจหลายชนิด การระบาดของหนอนชนิดนี้ จึงอาจส่งผลกระทบอย่างมากต่อการเพาะปลูกและการทำการเกษตรในประเทศไทย การศึกษาทางด้านชีววิทยาของหนอนชนิดนี้ ได้แก่ วงจรชีวิต การเจริญเติบโต จากพืชอาหารที่แตกต่างกัน จึงเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการป้องกันกำจัดหนอนชนิดนี้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของพืชอาหารต่างชนิดกัน คือ ข้าวโพด คะน้า กวางตุ้ง และกะหล่ำปลี ต่อวงจรชีวิตของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *S. frugiperda*

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *S. frugiperda* เป็นผีเสื้อกลางคืนขนาดเล็ก วงจรชีวิตของผีเสื้อชนิดนี้ใช้เวลา 30-40 วัน ประกอบด้วย ระยะไข่ ตัวอ่อน ดักแด้ และตัวเต็มวัย ผีเสื้อเพศเมื่อผสมพันธุ์เมียจะวางไข่เป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 100-200 ฟอง โดยประมาณ โดยผีเสื้อเพศเมีย 1 ตัว อาจวางไข่ได้มากถึง 1500 ฟอง จากนั้น ไข่ของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดจะใช้เวลาในการฟักเป็นตัวอ่อนวัยที่ 1 ภายในระยะเวลา 3 วัน ตัวอ่อนมีระยะการเจริญเติบโต 6 ระยะ ระยะการเจริญเติบโตของตัวอ่อนวัยที่ 1-6 นั้นมีอายุประมาณ 22 วัน โดยหนอนที่โตเต็มที่แล้วจะมีขนาดลำตัวยาว 3.50-5.0 เซนติเมตร จากนั้น จะเข้าสู่ระยะดักแด้ที่มีอายุ 7-13 วัน โดยมักจะลงไปเข้าดักแด้ภายในดินและเจริญเติบโตเป็นระยะตัวเต็มวัยที่มีอายุประมาณ 10-21 วัน โดยระยะที่สร้างความเสียหายมากที่สุดคือ หนอนวัยที่ 3-6 (พิสุทธิ์ เอกอำนวย, 2562)

ตัวอ่อนของผีเสื้อชนิดนี้ สามารถเข้าทำลายต้นข้าวโพดได้เกือบทุกส่วน โดยกัดกินได้ตั้งแต่ใบ ดอก ผล และลำต้น ซึ่งสร้างความเสียหายต่อเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดเป็นอย่างมาก จากการที่ผีเสื้อเพศเมียสามารถวางไข่ได้ในปริมาณมาก ทำให้โอกาสรอดของหนอนตัวอ่อนค่อนข้างสูงและสามารถแพร่กระจายไปได้เป็นวงกว้าง โดยอาศัยแรงลมพาไป โดยหนอนระยะที่ 1 สามารถจะปล่อยใยออกมาเพื่อห้อยตัวลงมาจากต้นข้าวโพด เพื่อให้ลมพัดไปอยู่บนต้นอื่นได้ โดยหนอนจะเข้าไปกัดกินบนยอดใบที่ยังไม่คลี่ จากนั้น เมื่อโตขึ้นจะเริ่มเข้ากัดกินฝักและเมล็ด การทำลายของหนอนมักจะเกิดมากในช่วงเวลากลางคืน หนอนมีนิสัยที่ค่อนข้างดุร้าย โดยเมื่ออาหารขาดแคลนหนอนจะกัดกินหนอนตัวอื่นเป็นอาหาร (พิสุทธิ์ เอกอำนวย, 2562)

จากผลกระทบที่เกิดจากหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดดังกล่าว จึงทำให้มีการศึกษาเกี่ยวกับหนอนชนิดนี้ในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลนำมาใช้ในการป้องกันกำจัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาทางด้านชีววิทยาของหนอนดังกล่าว ตัวอย่างเช่น การศึกษาวงจรชีวิตหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดโดย Deshmukh, Kalleshwaraswamy, Maruthi, and Pavithra (2018) ที่ได้ทำการศึกษาวงจรชีวิตของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดในช่วงเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม ค.ศ. 2018 ภายใต้สภาพห้องปฏิบัติการที่ University of Agricultural and Horticultural Sciences รัฐกรณาฏกะ ประเทศอินเดีย โดยให้ใบข้าวโพดเป็นอาหาร พบว่า ตัวเต็มวัยเพศเมียสามารถวางไข่ได้ 1,064 ฟอง ระยะฟักจากไข่เป็นตัวอ่อนอยู่ระหว่าง 2-3 วัน ระยะตัวอ่อนใช้เวลา 14-19 วัน และระยะดักแด้ ใช้เวลา 9-12 วัน ในการเจริญเติบโต วงจรชีวิตของเพศผู้และเพศเมียอยู่ที่ 32-43 และ 34-46 วัน ตามลำดับ และพบว่า ตัวอ่อนสามารถกินพืชอาหารได้หลายชนิด เช่น ข้าวฟ่าง กะหล่ำปลี มะเขือเทศ ถั่วลิสง และอ้อยได้ ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตและอัตราการรอดชีวิตของหนอนนั้นได้แก่ อุณหภูมิ ความชื้นและปริมาณความต้องการในการกินพืชอาหารของหนอน นอกจากนี้ งานวิจัยของ Silva et al. (2017) ที่ได้ทำการศึกษาการเจริญโตของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดที่เลี้ยงด้วยพืชอาหารที่แตกต่างกันคือ ใบถั่วเหลือง ฝ้าย ข้าวโพด ข้าวสาลี และข้าวโอ๊ต แสดงให้เห็นว่า หนอนที่เลี้ยงด้วยข้าวโพด ข้าวโอ๊ต และข้าวสาลีใช้ระยะเวลาในการเจริญจากเติบโตจากระยะตัวอ่อนไปเป็นตัวเต็มวัย (larva-adult period) มีระยะเวลาสั้นกว่าหนอนที่เลี้ยงด้วยฝ้ายและถั่วเหลือง และยังพบว่า หนอนที่เลี้ยงด้วยฝ้ายนั้น มีน้ำหนักของดักแด้น้อยที่สุด นอกจากนี้ ยังพบว่า หนอนวัยแรกสามารถเข้าทำลายข้าวสาลีและถั่วเหลืองมากที่สุด แต่มีอัตราการเข้าทำลายในฝ้ายน้อยที่สุด และในหนอนวัยที่ 3 ไม่พบอัตราการเลือกกินพืชอาหารที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการทดลองแสดงให้เห็นว่า พืชในตระกูลหญ้ามีความเหมาะสมมากที่สุดต่อการเจริญเติบโตของหนอนตัวอ่อน

ดังนั้น จากผลการศึกษาที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่า หนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดนั้น สามารถปรับตัวให้สามารถเข้าทำลายพืชได้หลายชนิด แต่วงจรชีวิตและการเจริญในแต่ละระยะนั้น อาจมีความแตกต่างกันตามชนิดของพืชอาหาร ความแตกต่างของพืชอาหาร จึงอาจเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลต่อการเจริญเติบโตรวมทั้งวงจรชีวิตของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การเพาะเลี้ยงแมลง

ทำการเก็บตัวอย่างหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *S. frugiperda* ระยะตัวอ่อนจากแปลงข้าวโพด ที่แปลงทดลอง ภาควิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง นำมาเลี้ยงในกล่องพลาสติกขนาด 19×28×10 เซนติเมตร โดยให้ใบข้าวโพดสดที่ปลูกเองเป็นอาหาร เมื่อหนอนเข้าสู่ระยะดักแด้ ทำการแยกเลี้ยงในกล่องใหม่ จนเป็นตัวเต็มวัย จากนั้นจึงนำมาตัวเต็มวัยมาเลี้ยงรวมกันเพื่อให้ผสมพันธุ์กันและวางไข่ จากนั้นเมื่อไข่ฟักเป็นตัวอ่อนวัยที่ 1 แล้ว จึงนำไปเลี้ยงแยกด้วยใบพืชอาหารชนิดต่างๆ คือ ข้าวโพด *Zea mays* ที่จัดเป็นพืชในตระกูลหญ้า (poaceae) และพืชตระกูลกะหล่ำ (brassicaceae) ได้แก่ คะน้า *Brassica alboglabra* กวางตุ้ง *Brassica rapa* และกะหล่ำปลี *Brassica oleracea* ในขั้นต่อไป

2. การศึกษาผลของพืชอาหารต่างชนิดกันต่อวงจรชีวิตหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด

ทำการเลี้ยงหนอนตัวอ่อนวัยที่ 1 ในถ้วยพลาสติกขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 4 เซนติเมตร ถ้วยละ 1 ตัว โดยเลี้ยงด้วยใบพืชทั้ง 4 ชนิดแยกกัน คือ ข้าวโพด คะน้า กวางตุ้ง และกะหล่ำปลี จำนวน 40 ถ้วยต่อพืชหนึ่งชนิด โดยทำการวัดขนาดหัวกะโหลกของแมลงในระยะตัวอ่อนแต่ละระยะผ่านกล้องจุลทรรศน์แบบสเตอริโอ บันทึกข้อมูล และทำการเลี้ยงจนหนอนเข้าดักแด้และกลายเป็นตัวเต็มวัย บันทึกระยะเวลาที่แมลงแต่ละระยะใช้ในการเจริญ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความแตกต่างทางสถิติโดย Least Significant Difference (LSD) ด้วยโปรแกรม SPSS

ผลการวิจัยและวิจารณ์

จากการวัดความกว้างของหัวกะโหลกจากการเลี้ยงหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *S. frugiperda* ที่เลี้ยงด้วยพืชอาหาร 4 ชนิดที่แตกต่างกัน ได้แก่ ข้าวโพด กวางตุ้ง คะน้า และกะหล่ำปลี พบว่า ตัวอ่อนวัยที่ 2 3 4 และ 5 ของหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดมีความกว้างของหัวกะโหลกที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) (ตารางที่ 1) ส่วนตัวอ่อนวัยที่ 1 และ 6 นั้น ไม่มีความแตกต่างกันของความกว้างของหัวกะโหลกที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) เมื่อเลี้ยงบนพืชอาหารที่ต่างกัน (ตาราง 1) ซึ่งความแตกต่างนี้อาจเกิดได้จากปริมาณอาหารที่หนอนกินเข้าไปในแต่ละช่วงวัยรวมถึงสารอาหารที่มาจากพืชแต่ละชนิด

ตาราง 1

ความกว้างของหัวกะโหลกของผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด Spodoptera frugiperda ระยะตัวอ่อนที่เลี้ยงบนพืชอาหารที่แตกต่างกัน

พืชอาหาร	ความกว้าง (มม.)					
	ระยะที่ 1	ระยะที่ 2	ระยะที่ 3	ระยะที่ 4	ระยะที่ 5	ระยะที่ 6
ข้าวโพด	0.36 ± 0.03 [a]	0.52 ± 0.07 [a]	0.87 ± 0.17 [a]	1.27 ± 0.09 [b]	2.43 ± 0.09 [a]	2.56 ± 0.07 [a]
กวางตุ้ง	0.36 ± 0.04 [a]	0.45 ± 0.04 [d]	0.88 ± 0.05 [a]	1.29 ± 0.07 [b]	2.31 ± 0.06 [b]	2.57 ± 0.05 [a]
คะน้า	0.36 ± 0.03 [a]	0.48 ± 0.03 [b]	0.89 ± 0.04 [a]	1.27 ± 0.06 [b]	2.29 ± 0.06 [c]	2.57 ± 0.03 [a]
กะหล่ำปลี	0.36 ± 0.03 [a]	0.47 ± 0.03 [c]	0.87 ± 0.03 [a]	1.33 ± 0.05 [a]	2.27 ± 0.06 [d]	2.56 ± 0.07 [a]
F value	0.237	13.612	0.491	4.765	36.792	0.681

[a,b,c,d] ตัวอักษรที่แตกต่างกันในคอลัมน์เดียวกันมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (LSD, $p < .05$)

สำหรับระยะเวลาที่ตัวอ่อนของผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *S. frugiperda* ใช้ในการเจริญเติบโตแต่ละวัยบนพืชอาหารที่แตกต่างกัน พบว่า พืชอาหารที่สามารถทำให้หนอนเจริญเติบโตในแต่ละวัยได้เร็วที่สุดคือ ข้าวโพด ซึ่งมีอัตราการทำให้หนอนเปลี่ยนวัยจากวัยที่ 1 ไปถึงวัยที่ 6 ในระยะเวลา 13.51 วัน (ตาราง 2) ซึ่งจากผลการทดลองพบว่า เมื่อเลี้ยงด้วยข้าวโพด ตัวอ่อนของผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด ระยะที่ 2 ถึงระยะที่ 5 ใช้ระยะเวลาในการเจริญเติบโตน้อยที่สุดคือ 3.24, 2.16, 2.54 และ 1.89 วัน ตามลำดับ เมื่อเทียบกับเลี้ยงด้วยพืชอาหารชนิดอื่น (ตารางที่ 2) ในขณะที่ระยะเวลาที่ใช้ในการเจริญของตัวอ่อนระยะที่ 1 บนพืชอาหารที่แตกต่างกันไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) (ตาราง 2) และพืชอาหารที่ทำให้ตัวอ่อนระยะที่ 2-5 ใช้เวลาในการเจริญเติบโตมากที่สุดคือ กะหล่ำปลี (ตาราง 2) ในขณะที่เมื่อเลี้ยงด้วยคะน้าและกวางตุ้ง พบว่า การเจริญของตัวอ่อนในแต่ละระยะไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) (ตารางที่ 2) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Silva et al. (2017) ที่

กล่าวไว้ว่า ตัวอ่อนของผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *S. frugiperda* ที่เลี้ยงด้วยใบของต้นข้าวโพดหรือพืชในตระกูลหญ้า (Poaceae) นั้น สามารถทำให้ตัวอ่อนใช้เวลาในการเจริญเติบโตในแต่ละช่วงวัยและระยะเวลาโดยรวมทั้งหมดของการเจริญเติบโตตั้งแต่ระยะหนอนไปจนถึงตัวเต็มวัยน้อยที่สุด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับพืชในวงศ์อื่น ๆ จะเห็นได้ว่า ระยะเวลาที่ใช้ในการเจริญเติบโตในแต่ละช่วงวัยและระยะเวลาโดยรวมทั้งหมดของการเจริญเติบโต ตั้งแต่ระยะตัวอ่อนไปจนถึงตัวเต็มวัยมีระยะเวลาที่นานกว่า

ตาราง 2

ระยะเวลาที่ตัวอ่อนของผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด Spodoptera frugiperda ใช้ในการเจริญเติบโตแต่ละวัยบนพืชอาหารที่แตกต่างกัน

พืชอาหาร	ระยะเวลาที่ใช้ (วัน)					
	ระยะที่ 1	ระยะที่ 2	ระยะที่ 3	ระยะที่ 4	ระยะที่ 5	ระยะที่ 6
ข้าวโพด	1 ± 0^{a}	3.24 ± 0.59^{a}	2.16 ± 0.55^{a}	2.54 ± 0.83^{b}	1.89 ± 0.77^{a}	2.94 ± 0.88^{b}
กวางตุ้ง	1 ± 0^{a}	3.89 ± 0.31^{b}	3.08 ± 0.28^{b}	2 ± 0^{a}	3 ± 0^{b}	3 ± 0^{b}
คะน้า	1 ± 0^{a}	3.91 ± 0.28^{b}	3.08 ± 0.28^{b}	2 ± 0^{a}	3 ± 0^{b}	3 ± 0^{b}
กะหล่ำปลี	1 ± 0^{a}	4 ± 0^{b}	5 ± 0^{c}	3 ± 0^{c}	3 ± 0^{b}	2 ± 0^{a}
F value	0	2.146	347.404	37.188	65.381	32.901

^{a,b,c} ตัวอักษรที่แตกต่างกันในคอลัมน์เดียวกันมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (LSD, $p < .05$)

ระยะเวลาที่ใช้ในการเจริญเติบโตของผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *S. frugiperda* ในแต่ละระยะที่เลี้ยงบนพืชอาหารที่แตกต่างกันจากการทดลองในพืชอาหาร 4 ชนิด ได้แก่ ข้าวโพด กวางตุ้ง คะน้า และกะหล่ำปลี พบว่า เมื่อใช้ข้าวโพดเป็นพืชอาหารทำให้ผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุดใช้เวลาในการเจริญเติบโตในระยะตัวอ่อนได้เร็วที่สุดคือ 17.05 วัน รองลงมาคือ กวางตุ้ง คะน้า และกะหล่ำปลี โดยใช้เวลาที่ 18, 18 และ 19 วัน ตามลำดับ (ตารางที่ 3) รวมทั้งเมื่อเลี้ยงด้วยข้าวโพด ทำให้แมลงใช้ระยะเวลาจากตัวอ่อนจนเป็นตัวเต็มวัยสั้นที่สุดเช่นกันคือ 25.16 วัน รองลงมาคือ กวางตุ้ง (25.91 วัน) คะน้า (25.97 วัน) และกะหล่ำปลี (27.08 วัน) ตามลำดับ (ตารางที่ 3) ในขณะที่เมื่อเลี้ยงด้วยพืชทั้งสี่ชนิด พบว่า ระยะเวลาในช่วงที่เป็นดักแด้ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) (ตาราง 3) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Silva et al. (2017) และ Barros, Torres, Ruberson, and Oliveira (2010) ที่กล่าวไว้ว่า หนอนตัวอ่อนที่เลี้ยงด้วยใบของต้นข้าวโพดหรือพืชในตระกูลหญ้า (Poaceae) นั้น สามารถทำให้หนอนตัวอ่อนใช้เวลาในการเจริญเติบโตในแต่ละช่วงวัยและระยะเวลาโดยรวมทั้งหมดของการเจริญเติบโต ตั้งแต่ระยะหนอนไปจนถึงตัวเต็มวัยน้อยที่สุด แต่ในระยะดักแด้อาจมีความแตกต่างกันเล็กน้อย แต่ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และระยะเวลาในการเจริญเติบโตโดยรวม เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วพบว่า ความแตกต่างที่ชัดเจนนั้นเกิดในช่วงที่เป็นระยะตัวอ่อน ซึ่งเป็นระยะที่กินพืชอาหารที่แตกต่างกัน จึงส่งผลต่อการเจริญเติบโตระยะนี้ ซึ่งส่งผลโดยรวมต่อวงจรชีวิตทั้งหมดด้วยเช่นกัน

ตาราง 3

ระยะเวลาที่ใช้ในการเจริญของผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด Spodoptera frugiperda แต่ละระยะที่เลี้ยงบนพืชอาหารที่แตกต่างกัน

พืชอาหาร	ระยะเวลาที่ใช้ (วัน)		
	ตัวอ่อน	ดักแด้	ระยะตัวอ่อน-ตัวเต็มวัย
ข้าวโพด	17.05 ± 1.60 [a]	8.11 ± 0.7 [a]	25.16 ± 1.54 [a]
กวางตุ้ง	18 ± 0 [b]	7.91 ± 0.51 [a]	25.91 ± 0.51 [b]
คะน้า	18 ± 0 [b]	7.97 ± 0.39 [a]	25.97 ± 0.39 [b]
กะหล่ำปลี	19 ± 0 [c]	8.07 ± 0.49 [a]	27.08 ± 0.48 [c]
F value	27.684	0.969	22.688

[a,b,c] ตัวอักษรที่แตกต่างกันในคอลัมน์เดียวกันมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (LSD, $p < .05$)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผลของพืชอาหารที่แตกต่างกันต่อวงจรชีวิตของผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *S. frugiperda* ทำให้ทราบว่า พืชอาหารที่ต่างกัน สามารถส่งผลต่อชีววิทยาของหนอนชนิดนี้ โดยเฉพาะวงจรชีวิต โดยเมื่อเลี้ยงด้วยใบข้าวโพดจะทำให้แมลงชนิดนี้ มีระยะการเจริญเติบโตสั้นที่สุดเมื่อเทียบกับพืชอาหารทดลองชนิดอื่น แต่ในขณะเดียวกันหนอนชนิดนี้ ก็สามารถเลือกกินพืชชนิดอื่นได้ด้วย จึงทำให้สามารถอยู่รอดได้ในสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย การทราบถึงลักษณะทางชีววิทยาในด้านของวงจรชีวิตรวมทั้งพืชอาหาร ทำให้เข้าใจถึงการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกันของแมลงชนิดนี้ได้มากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนการปลูกพืช หรือช่วยให้สามารถการทำการเกษตรได้อย่างเหมาะสมเมื่อเกิดการระบาดของผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *S. frugiperda* ซึ่งจะช่วยลดความรุนแรงจากการเข้าทำลายของผีเสื้อหนอนกระทู้ข้าวโพดลายจุด *S. frugiperda* ได้

เอกสารอ้างอิง

พิสุทธิ์ เอกอำนวย. (2562). *โรคและแมลงศัตรูพืชที่สำคัญ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Barros, M. E., Torres, J. B., Ruberson, J. R., & Oliveira, M. D. (2010). Development of *Spodoptera frugiperda* on different hosts and damage to reproductive structures in cotton. *Entomologia Experimentalis et Applicata*, *137,* 237-245.

Deshmukh, S., Kalleshwaraswamy, C. M., Maruthi, M. S., & Pavithra, H. B. (2018). Biology of invasive fall armyworm *Spodoptera frugiperda* (J. E. Smith) (Lepidoptera: Noctuidae) on maize. *Indian Journal of Entomology*, *80*(3), 540-543.

Goergen, G., Kumar, P. L., Sankung, S. B., Togola, A., & Tamò, M. (2016). First report of outbreaks of the fall armyworm *Spodoptera frugiperda* (J. E. Smith) (Lepidoptera, Noctuidae), a new alien invasive pest in west and central Africa. *PLoS ONE, 11*(10), e0165632.

Hardke, J. T., Lorenz, G. M., & Leonard, B. R. (2015). Fall armyworm (Lepidoptera: Noctuidae) ecology in southeastern cotton. *Journal of Integrated Pest Management, 6,* 1-8.

IPPC. (2018). First detection of fall army worm on the border of Thailand. Retrieved January 22, 2020, from https://www.ippc.int/

Montezano, D. G., Specht, A., Sosa-Gómez, D. R., Roque-Specht, V. F., Sousa-Silva, J. C., Paula-Moraes, S. V., Peterson, J. A., & Hunt, T. E. (2018). Host plants of *Spodoptera frugiperda* (Lepidoptera: Noctuidae) in the Americas. *African Entomology, 26*(2), 286-300.

Silva, D. M., Bueno, A. F., Andrade, K., Stecca, C. S., Neves, P. M. O. J., & Oliveira, M. C. N. (2017). Biology and nutrition of *Spodoptera frugiperda* (Lepidoptera: Noctuidae) fed on different food sources. *Scientia Agricola*, *74*(1), 18-31.

Sharanabasappa & Kalleshwaraswamy, C. M. (2018). *Fall armyworm has reached Indian Subcontinent.* Retrieved December 5, 2019, from http://www.iita.org/newsitem/ fall-armyworm-has-reached-the-indian-Subcontinent

การใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี

ชนม์ชนก ตั้งตระกูล[1*]
พลสราญ สราญรมย์[2] และ เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: chonchanokt099@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร (2) การผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร (3) ความรู้ การรับรู้ และการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ของเกษตรกร (4) ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่มีต่อการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำนวน 1,384 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.08 ได้จำนวน 140 ราย สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรมีประสบการณ์การปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 18.08 ปี ร้อยละ 70.0 เคยเข้ารับการอบรมการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ ร้อยละ 25.0 ใช้สมาร์ทโฟนเป็นอุปกรณ์ที่เข้าถึงแผนที่เกษตรออนไลน์ (2) ร้อยละ 56.4 เกษตรกรปลูกมันสำปะหลังในชุดดินจอมบึง โดยร้อยละ 87.9 ใช้พันธุ์เกษตรศาสตร์ 50 (3) เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับแผนที่เกษตรออนไลน์ในการผลิตมันสำปะหลังในระดับมาก โดยอันดับ 1 ได้แก่ แผนที่เกษตรออนไลน์สามารถใช้งานผ่านคอมพิวเตอร์ แท็ปเล็ต สมาร์ทโฟนได้ และสามารถระบุตำแหน่งพื้นที่การเกษตร แหล่งที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับแผนที่เกษตรกรออนไลน์ ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ทั้งสื่อแบบบุคคล สื่อแบบมวลชน และสื่อแบบกลุ่ม เกษตรกร ร้อยละ 77.9 รับรู้ว่าแผนที่เกษตรกรออนไลน์สามารถใช้งานผ่านคอมพิวเตอร์ แท็ปเล็ต สมาร์ทโฟน และสามารถระบุตำแหน่งพื้นที่การเกษตรของตนเองได้ เกษตรกร ร้อยละ 32.9 มีการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ในการระบุตำแหน่งพื้นที่เกษตรของตนเอง และ (4) ปัญหาในการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยอันดับ 1 ได้แก่ การครอบคลุมของอุปกรณ์ และสัญญาณ ข้อเสนอแนะคือ ควรลดขั้นตอนในการเข้าใช้งาน

คำสำคัญ: การใช้แผนที่, แผนที่เกษตรออนไลน์, การผลิตมันสำปะหลัง

Use of Agri-Map Online for Cassava Production of Farmers in Chom Bueng District, Ratchaburi Province

Chonchanok Tungtrakool[1*]
Ponsaran Saranrom[2] and Chalermsak Toomhirun[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
[*]Corresponding author: chonchanokt099@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study (1) basic economic and social conditions of farmers (2) cassava production of farmers (3) knowledge, perception, and the use on Agri-Map Online of farmers (4) problems and suggestions of farmers towards the use of the Agri-Map Online. The population of this study was 1,384 cassava production farmers in Chom Bueng district, Ratchaburi province. The sample size of 140 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.08 and simple random sampling method by using interview as a tool for data collection. Data were analyzed by using statistics such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and ranking. The results revealed that (1) farmers had the average cassava production experience of 18.08 years. 70.0% of them attended the training on Agri-Map usage, 25.0% use smartphones as a device in accessing Agri-Map Online. (2) 56.4% of farmers grew cassava in Chom Bueng soil set and 87.9% chose to grow Kasetsart 50. (3) Farmers had knowledge regarding the use of Agri-Map Online in cassava production at the high level. The first in the rank was such as Agri-Map Online was able to use via computer, tablet, and smartphones. It was able to pinpoint agricultural area. The overall knowledge resources were at the low level in personal media, mass media, and agricultural group media. 77.9% of them knew that Agri-Map Online was able to use through computer, tablet, and smartphones and was able to self-indicate the position of the agricultural area. 32.9% of the farmers used the Agri-Map Online in specifying their own position of the agricultural area. (4) The problem in the use of Agri-Map Online, overall, was at the high level with the top one such as the coverage of the equipment and signal. Suggestion was to reduce the steps in the usage.

Keywords: The Use of the Map, Agri-Map Online, Cassava Production

บทนำ

แผนที่เกษตรออนไลน์ (agri-map online) คือ แผนที่เกษตรเพื่อการจัดการเชิงรุก รวบรวมข้อมูลภูมิศาสตร์และข้อมูลประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น ดิน น้ำ พืช ประมง ขอบเขตการปกครอง การใช้ประโยชน์ที่ดิน ประชากร ทะเบียนเกษตรกร การตลาด และโลจิสติกส์ เป็นการบูรณาการข้อมูลพื้นฐานด้านเกษตรจากทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งแผนที่เกษตรออนไลน์เป็นแผนที่ที่แสดงความเหมาะสม ไม่เหมาะสมของการทำการเกษตรที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ในส่วนที่ไม่เหมาะสมแผนที่จะแนะนำว่า ควรปรับเปลี่ยนไปทำการเกษตรอื่น ๆ โดยจะมีข้อมูลดิน น้ำ ตลาด โรงงาน และอื่น ๆ รวมไว้ด้วยกัน ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ใช้งานง่าย เข้าใจง่าย หน่วยงานต่าง ๆ นำไปแนะนำเกษตรกรทำการเกษตรที่เหมาะสม เพิ่มรายได้ เพิ่มผลผลิต สร้างความยั่งยืนในอาชีพให้แก่เกษตรกร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559) จังหวัดราชบุรี มีการขับเคลื่อนนำแผนที่เกษตรออนไลน์สู่การปฏิบัติ มาส่งเสริมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ผ่านการฝึกอบรม พร้อมทั้งสาธิตการใช้งานแผนที่เกษตรออนไลน์ให้กับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำแผนที่เกษตรออนไลน์ไปใช้กับพื้นที่ของตนเองได้ โดยสามารถปลูกพืชให้เหมาะสม หรือปรับเปลี่ยนพืชให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ เป็นการลดต้นทุน และเพิ่มผลผลิต จังหวัดราชบุรี มีการปลูกมันสำปะหลังเพิ่มมากขึ้น อำเภอจอมบึง มีเนื้อที่ปลูกมันสำปะหลังมากที่สุด (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564) เนื่องมาจากประเทศจีนมีความต้องการนำเข้าผลผลิตมันสำปะหลังจากภายนอกประเทศ เพื่อนำไปแปรรูปเป็นมันสำปะหลังเส้น และแป้งมันสำปะหลังเป็นจำนวนมาก (กรมการค้าต่างประเทศ, 2564) ส่งผลให้เกษตรกรมีการปลูกมันสำปะหลังเพิ่มมากขึ้น โดยนำที่ดินมาใช้ประโยชน์ผิดประเภท ขาดการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินตามสมรรถนะที่ดิน ใช้ประโยชน์ที่ดินโดยปราศจากการบำรุงรักษาที่เหมาะสมทำให้เกิดปัญหาด้านความอุดมสมบูรณ์ของดิน (วศิน อิงคพัฒนากุล, 2561) มีการใช้ปุ๋ยเคมีที่เพิ่มขึ้นในการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตเพิ่มขึ้น

จากสาเหตุดังกล่าว จึงจำเป็นต้องศึกษาการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ ซึ่งเป็นตัวช่วยให้เกษตรกรปลูกพืชในพื้นที่ที่เหมาะสม หรือปรับเปลี่ยนพืชให้เหมาะสมกับพื้นที่ เป็นการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และผลผลิตมีคุณภาพตามความต้องการของตลาด โดยทำการศึกษาการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนา และถ่ายทอดแผนที่เกษตรออนไลน์ให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับผู้ใช้งาน เกษตรกรสามารถเข้าใจ และเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความรู้ การรับรู้ และการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่มีต่อการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานที่เกี่ยวข้อง

แผนที่เกษตรออนไลน์ เป็นเครื่องมือบริหารจัดการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทุกพื้นที่ และพัฒนาเพื่อความสะดวกในการใช้งาน การเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย พร้อมทั้งสามารถติดตามข้อมูลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง รอบด้าน ครอบคลุมการนำไปใช้ประโยชน์ทุกด้าน ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้กับข้อมูลด้านการเกษตร สามารถช่วยเหลือและแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรในระดับพื้นที่ได้ โดยผู้ใช้งานสามารถเลือกใช้ผ่านเว็บเบราว์เซอร์ (web browsers) ต่าง ๆ ไม่จำกัด

ระบบปฏิบัติการ เช่น google ghrome (version 51.0.2 ขึ้นไป) mozilla firefox (version 47.0 ขึ้นไป) และ safari (version 9.1 ขึ้นไป) สามารถใช้งานบนคอมพิวเตอร์ แท็ปเล็ต หรือสมาร์ทโฟน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2559) โดยมีขั้นตอนการใช้งานแผนที่เกษตรออนไลน์ (ปรับจาก กรมพัฒนาที่ดิน, 2562) ดังภาพ 2

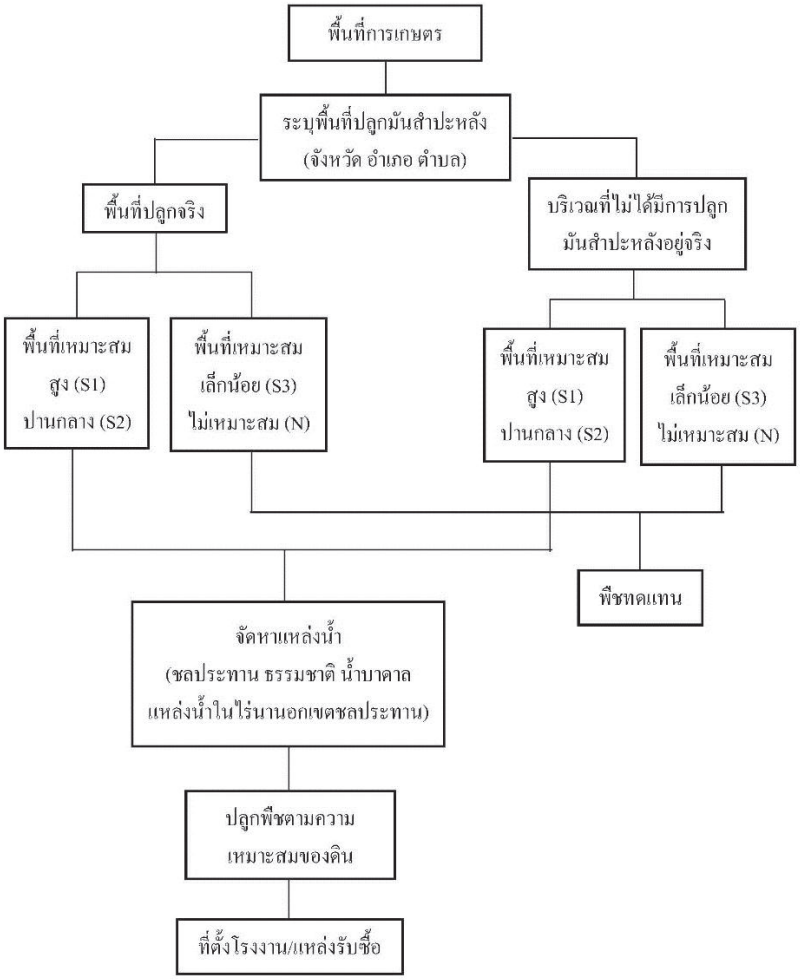

ภาพ 2 ขั้นตอนการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์

การปลูกมันสำปะหลังจะต้องมีการเตรียมดินที่ดี และคัดเลือกสายพันธุ์ให้เหมาะสมกับคุณสมบัติดิน โดยการประเมินคุณภาพที่ดินเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการจัดชั้นความเหมาะสม เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในการคัดเลือกพื้นที่ปลูกพืชให้เหมาะสม ซึ่งแผนที่เกษตรออนไลน์ได้แสดงรายละเอียดพื้นที่ที่เหมาะสมตามระดับต่าง ๆ เกษตรกรสามารถใช้ประกอบการคัดเลือกพื้นที่ให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของสายพันธุ์มันสำปะหลัง ในบริเวณพื้นที่อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี มีการปลูกมันสำปะหลังบนชุดดินต่าง ๆ ได้แก่ ชุดดินจอมบึง ชุดดินท่ายาง ชุดดินลาดหญ้า ชุดดินเขาพลอง ชุดดินเขาหลวง โดยแผนที่เกษตรออนไลน์ได้แบ่งระดับความเหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลังตามคุณภาพของที่ดิน เช่น ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงสูง จัดอยู่ในชั้นความเหมาะสมสูง (S1) ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ จัดอยู่ในชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) ซึ่งพื้นที่ดอนเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกว่าสภาพพื้นที่ลุ่ม เนื่องจากมันสำปะหลังเป็นพืชหัว ชอบการระบายน้ำดี ถ้าเป็นพื้นที่ลุ่มการระบายน้ำไม่ดี ทำให้หัวมันสำปะหลังเน่า

มันสำปะหลังสามารถขึ้นได้ในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ แต่จะปลูกให้ได้ผลผลิตสูงนั้น ต้องเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง (กรมพัฒนาที่ดิน, 2563) นอกจากนี้แผนที่เกษตรออนไลน์ยังสามารถแสดงข้อมูลที่ตั้งโรงงานและแหล่งรับซื้อผลผลิตในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้เกษตรกรสามารถนำผลผลิตไปจำหน่าย เป็นระบบที่ใช้สนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผนการผลิตได้ เพื่อลดต้นทุนการขนส่ง (กรมพัฒนาที่ดิน, 2562)

ในการศึกษาความรู้ การรับรู้ และการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมดังนี้ ความรู้ คือ เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับขั้นตอน วิธีการ และระบบการทำงานแผนที่เกษตรออนไลน์ว่า ที่เป็นระบบสนับสนุนการตัดสินใจ ใช้ระบุความเหมาะสมของพื้นที่ในการผลิตมันสำปะหลัง (กรมพัฒนาที่ดิน, 2562) ส่วนการรับรู้ ใช้วิธีการส่งเสริมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารตามสื่อในการส่งเสริมการเกษตร ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 สื่อ ได้แก่ สื่อแบบบุคคลได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ ผู้นำ เพื่อนบ้าน สื่อแบบมวลชนได้รับข้อมูลจากเอกสาร เทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ สื่อแบบกลุ่มได้รับข้อมูลจากศูนย์เรียนรู้ การอบรม (ชนิดา เกตุแก้วเกลี้ยง, 2557) และการใช้ โดยศึกษาจากทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรมของโรเจอร์ส (เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ, 2561) มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ การหาความรู้ การโน้มน้าวใจ การตัดสินใจ การนำนวัตกรรมไปใช้ และการยืนยัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์ด้านพฤติกรรมของมนุษย์ในการยอมรับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจตามระเบียบวิธีการวิจัย ดังนี้ ประชากร คือ เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี จำนวน 1,384 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.08 ได้ขนาดของกลุ่มประชากรเท่ากับ 140 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างกำหนดคำถาม คำตอบให้เลือก โดยเรียงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ลักษณะของคำถามมีทั้งแบบปลายปิด และคำถามปลายเปิด การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ ซึ่งใช้สถิติพรรณนาในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์การปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 18.08 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 70.0 เคยเข้ารับการอบรมการใช้แผนที่เกษตร เกษตรกรร้อยละ 25.0 ใช้สมาร์ทโฟนเป็นอุปกรณ์ในการเข้าถึงแผนที่เกษตรออนไลน์

2. การผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า ร้อยละ 56.4 เกษตรกรปลูกมันสำปะหลังในชุดดินจอมบึง โดยร้อยละ 87.9 ใช้พันธุ์เกษตรศาสตร์ 50

3. ความรู้ การรับรู้ และการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ของเกษตรกร

3.1 ความรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรในภาพรวมมีความรู้อยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับแผนที่เกษตรออนไลน์ในการผลิตมันสำปะหลัง 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) แผนที่เกษตรออนไลน์สามารถใช้งานผ่านคอมพิวเตอร์ แท็ปเล็ต สมาร์ทโฟนได้และสามารถระบุตำแหน่งพื้นที่การเกษตรของตนเองได้ (2) แผนที่เกษตรออนไลน์มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งรับซื้อผลผลิตและสีเขียว

ที่แสดงอยู่บนแผนที่เกษตรออนไลน์หมายถึงพื้นที่เหมาะสมสูง (3) แผนที่เกษตรออนไลน์สามารถระบุความเหมาะสมของพื้นที่ทำการเกษตร

3.2 แหล่งที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับแผนที่เกษตรออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยเกษตรกรได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ทั้ง 3 ด้าน เรียงตามลำดับ ได้แก่ สื่อแบบบุคคล สื่อแบบมวลชน และสื่อแบบกลุ่ม

3.3 การรับรู้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรในภาพรวมมีการรับรู้ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรมีการรับรู้เกี่ยวกับแผนที่เกษตรออนไลน์ในการผลิตมันสำปะหลัง 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) แผนที่เกษตรออนไลน์สามารถใช้ผ่านคอมพิวเตอร์ แท็ปเล็ต สมาร์ทโฟนและสามารถระบุตำแหน่งพื้นที่การเกษตรของตนเองได้ (2) แผนที่เกษตรออนไลน์สามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งรับซื้อผลผลิต (3) แผนที่เกษตรออนไลน์แสดงพื้นที่เป็นสีเขียว (ความเหมาะสมสูง) ใช้ในการตัดสินใจปลูกพืช

3.4 การใช้ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรในภาพรวมมีการนำแผนที่เกษตรออนไลน์ไปใช้ในระดับน้อยที่สุด โดยเกษตรกรมีการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ในการผลิตมันสำปะหลัง 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) ใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ในการระบุตำแหน่งพื้นที่เกษตรของตนเอง (2) ใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ผ่านคอมพิวเตอร์ แท็ปเล็ต สมาร์ทโฟน (3) ใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ในการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งรับซื้อผลผลิต

4. ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์

4.1 เกษตรกรมีปัญหาในการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดย 3 อันดับแรกได้แก่ (1) การครอบคลุมของอุปกรณ์ และสัญญาณ (2) ขั้นตอนการใช้งานที่ค่อนข้างซับซ้อน (3) ความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรในการนำแผนที่เกษตรออนไลน์ไปใช้ประโยชน์

4.2 เกษตรกรมีข้อเสนอแนะ คือลดขั้นตอนในการเข้าใช้งานแผนที่เกษตรออนไลน์ให้มีความง่าย และไม่ซับซ้อน

อภิปรายผล

1. สภาพพื้นฐานทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจ

1.1 ประสบการณ์ในการผลิตมันสำปะหลัง ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ในการผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 18.08 ปี อภิปรายได้ว่า ถึงแม้เกษตรกรจะมีประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลังที่ค่อนข้างมาก แต่ยังต้องการรับการส่งเสริมด้านความรู้เกี่ยวกับการผลิตมันสำปะหลังจากช่องทางสื่อต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ พัทยา ชุมเพชร (2562) พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 24 ปี ซึ่งเกษตรกรมีความต้องการให้หน่วยงานภาครัฐ ผลิตสื่อเพิ่มความรู้ และทักษะในการผลิตมันสำปะหลัง ให้ได้ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นเช่นกัน

1.2 การเข้ารับการอบรมการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกร ร้อยละ 70.0 เคยเข้ารับการอบรมการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ อภิปรายได้ว่า การที่หน่วยงานระดับพื้นที่ให้การส่งเสริม สนับสนุน ถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้กับเกษตรกร เป็นการเข้าถึงเทคโนโลยีได้ง่ายใช้เป็นเครื่องมือในการคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืช ซึ่งสอดคล้องกับแผนการส่งเสริมของ สำนักงานเกษตรอำเภอจอมบึง (2561) จังหวัดราชบุรี ที่กำหนดให้คณะทำงานระดับจังหวัดมีการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ระดับพื้นที่ ดำเนินการขับเคลื่อนให้ความรู้แก่เกษตรกร รวมถึงมีการจัดอบรม ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ในการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชให้เหมาะสม

1.3 การใช้อุปกรณ์ในการเข้าถึงแผนที่เกษตรออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 25.0 ใช้สมาร์ทโฟนเป็นอุปกรณ์ในการเข้าถึงแผนที่เกษตรออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2559) รายงานว่า การเข้าถึงแผนที่เกษตรออนไลน์ จำเป็นต้องใช้งานผ่านสมาร์ทโฟน เพื่อความสะดวกในการใช้งาน

และเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย โดยผู้ใช้งานสามารถใช้ผ่านเว็บเบราว์เซอร์ (web browsers) ต่าง ๆ ไม่จำกัดระบบปฏิบัติการ การใช้งานผ่านคอมพิวเตอร์ แท็ปเล็ต หรือสมาร์ทโฟน จะต้องรองรับระบบปฏิบัติการที่สามารถเปิดใช้งานแผนที่เกษตรออนไลน์ได้ อภิปรายได้ว่า จำนวนเกษตรกรที่มีอุปกรณ์ที่สามารถใช้งานแผนที่เกษตรออนไลน์ได้ยังมีน้อย อีกทั้งการเข้าถึงแผนที่เกษตรออนไลน์จะต้องใช้อุปกรณ์ที่มีระบบปฏิบัติการที่สามารถเข้าถึงการใช้งานได้ ทำให้เป็นข้อจำกัดในการเข้าใช้งานของเกษตรกร

2. การผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร จากผลการวิจัยพบว่า ร้อยละ 56.4 เกษตรกรปลูกมันสำปะหลังในชุดดินจอมบึง โดยร้อยละ 87.9 ใช้พันธุ์เกษตรศาสตร์ 50 อภิปรายได้ว่า อำเภอจอมบึง พบชุดดินจอมบึงมากที่สุด ซึ่งเป็นชุดดินที่เหมาะสมปานกลางในการปลูกมันสำปะหลัง แต่ในพื้นที่อำเภอจอมบึงยังพบชุดดินอื่นที่มีความเหมาะสมสูง ในแผนที่เกษตรออนไลน์มีการนำปริมาณน้ำฝนเข้ามาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อจัดชั้นความเหมาะสมด้วย มันสำปะหลังเป็นพืชที่สามารถเจริญเติบโตได้ในดินที่มีความมีอุดมสมบูรณ์ต่ำ ลักษณะเนื้อดินเป็นดินทรายปนดินร่วน การที่เกษตรกรใช้มันสำปะหลังพันธุ์เกษตรศาสตร์ 50 เป็นพันธุ์ที่มีความเหมาะสมต่อสภาพดิน สามารถเจริญเติบโตได้ดีในลักษณะเนื้อดินทราย ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการเกษตร (2563) กล่าวถึงการผลิตและการจัดการมันสำปะหลัง การเลือกพันธุ์มันสำปะหลังที่เหมาะสมสำหรับดินร่วนทราย ควรปลูกพันธุ์เกษตรศาสตร์ 50 และนอกจากนี้ กรมพัฒนาที่ดิน (2562) ได้กำหนดความเหมาะสมในการปลูกมันสำปะหลังตามความอุดมสมบูรณ์ของดิน

3. ความรู้ การรับรู้ และการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ของเกษตรกร

3.1 ความรู้ เกษตรกรในภาพรวมมีความรู้อยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับแผนที่เกษตรออนไลน์ในการผลิตมันสำปะหลัง ในประเด็นที่ว่า แผนที่เกษตรออนไลน์สามารถใช้งานผ่านคอมพิวเตอร์ แท็ปเล็ต สมาร์ทโฟนได้และแผนที่เกษตรออนไลน์สามารถระบุตำแหน่งพื้นที่การเกษตรของตนเองได้ ซึ่งขั้นตอนการใช้งานสอดคล้องกับคู่มือการใช้งานแผนที่เกษตรออนไลน์ โดย กรมพัฒนาที่ดิน (2562) รายงานว่า แผนที่เกษตรออนไลน์เป็นระบบสนับสนุนการตัดสินใจแนวทางหนึ่งในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร สร้างความยั่งยืนในอาชีพให้แก่เกษตรกร อภิปรายได้ว่า เกษตรกรอาจเคยได้รับการอบรม หรือทราบข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานระดับพื้นที่เกี่ยวกับแผนที่เกษตรกรออนไลน์ ทำให้ทราบถึงขั้นตอนการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์เบื้องต้น

3.2 แหล่งที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับแผนที่เกษตรออนไลน์ จากการวิจัยพบว่า ระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยเกษตรกรได้รับความรู้จากสื่อแบบบุคคลมากที่สุด พบว่า อันดับที่ 1 เป็นเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารระดับปานกลาง เนื่องจากเป็นหน่วยงานหลักที่ถ่ายทอดความรู้เรื่องดินและการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ รองลงมาเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยจะให้ความรู้เรื่องการผลิตมันสำปะหลัง ซึ่งสอดคล้องกับ สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม และพลสราญ สราญรมย์ (2558) พบว่า เงื่อนไขการเรียนรู้ในภาพรวม แหล่งความรู้ที่เกษตรกรได้รับข่าวสารด้านการเกษตรมาจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญตามภารกิจที่รับผิดชอบ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การรับข่าวสารความรู้ของเกษตรกรในเรื่องแผนที่เกษตรออนไลน์ยังค่อนข้างน้อย สาเหตุมาจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับแผนที่เกษตรออนไลน์ยังมีไม่เพียงพอกับการส่งเสริมความรู้ให้กับเกษตรกร จึงต้องมีการส่งเสริม สนับสนุนให้นำแผนที่เกษตรออนไลน์เข้าไปเผยแพร่ให้กับเจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับพื้นที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงมีการติดตามการใช้งานทั้งของเจ้าหน้าที่และตัวเกษตรกร

3.3 การรับรู้ เกษตรกรในภาพรวมมีการรับรู้ในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรมีการรับรู้เกี่ยวกับแผนที่เกษตรออนไลน์ในการผลิตมันสำปะหลัง ในประเด็นที่ว่า แผนที่เกษตรออนไลน์สามารถใช้ผ่านคอมพิวเตอร์ แท็ปเล็ต สมาร์ทโฟน และสามารถระบุตำแหน่งพื้นที่การเกษตรของตนเองได้ เนื่องจากเกษตรกรเคยได้รับการอบรม และได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่หน่วยงานระดับพื้นที่ อีกทั้งอำเภอจอมบึง มีศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง ทำให้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เข้าไปส่งเสริม ถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรสม่ำเสมอ ซึ่งเกษตรกรมีการรับรู้ข้อมูล และความรู้ เกี่ยวกับแผนที่เกษตรออนไลน์ เกษตรกรจึงเข้าถึงเทคโนโลยีได้ง่าย และสะดวกยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการระบุตำแหน่งพื้นที่การเกษตรเป็นขั้นตอนการใช้งานเบื้องต้น ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการ

ตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมของโรเจอร์ส ในขั้นหาความรู้ (knowledge) บุคคลรับรู้ว่า นวัตกรรมนั้นมีอยู่ และพยายามทำความเข้าใจการใช้งานและการทำงานของนวัตกรรม โดยการมีความรู้ในวิธีการใช้นวัตกรรม จะช่วยให้ใช้งานนวัตกรรมได้อย่างถูกต้อง (เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ, 2561)

3.4 การใช้ เกษตรกรในภาพรวมมีการนำแผนที่เกษตรออนไลน์ไปใช้ในระดับน้อยที่สุด โดยเกษตรกรมีการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ในการผลิตมันสำปะหลัง ในประเด็นที่ว่า ใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ในการระบุตำแหน่ง ซึ่งเป้าหมายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2559) กล่าวว่า แผนที่เกษตรออนไลน์เป็นเครื่องมือแสดงผลข้อมูลเชิงภูมิสารสนเทศพร้อมระบบแนะนำผลการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตด้วยพืชทดแทน ในรูปแบบเว็บแผนที่แบบออนไลน์ สามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้งาน โดยระบุตำแหน่ง พื้นที่ปรับเปลี่ยน สืบค้นได้ทุกที่ทุกเวลาผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงการใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ เหล่านี้ได้สะดวก รวดเร็ว จะส่งผลต่อการยอมรับของเกษตรกรในการใช้งานเทคโนโลยีนั้น ๆ แต่การที่เกษตรกรนำแผนที่เกษตรออนไลน์ไปใช้งานที่อยู่ในระดับน้อยนั้น เนื่องมาจากแผนที่เกษตรออนไลน์มีขั้นตอนในการเข้าใช้งานที่ค่อนข้างยุ่งยาก และยังพบข้อจำกัดในเรื่องของระบบปฏิบัติการที่รองรับของอุปกรณ์เพื่อเข้าใช้งาน อีกทั้งเกษตรกรใช้วิธีการผลิตมันสำปะหลังที่มีวิถีการผลิตแบบเดิม ตามภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมา ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมของโรเจอร์ส ในขั้นการนำนวัตกรรมไปใช้ (implementation) บุคคลจะทดลองใช้นวัตกรรมนั้นกับสถานการณ์ของตนเอง โดยเป็นการทดลองบางส่วนเพื่อดูผลดี และเพื่อดูว่าประโยชน์ที่ได้รับนั้นมากพอที่จะยอมรับไปปฏิบัติอย่างเต็มที่ (เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ, 2561)

4. ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ เกษตรกรมีปัญหาในการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในประเด็นการครอบคลุมของอุปกรณ์ และสัญญาณ เนื่องจากสภาพพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังของอำเภอจอมบึง บางพื้นที่ไม่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต อีกทั้งอุปกรณ์สมาร์ทโฟนของเกษตรกรบางรายระบบปฏิบัติการไม่สามารถเข้าถึงการใช้งานได้ ทำให้เป็นปัญหาในการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับ สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม และพลสราญ สราญรมย์ (2558) พบว่า ปัญหาในการเข้าใจและเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ มีการใช้ที่ยุ่งยาก และโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ ความเสถียรของระบบสัญญาณเครือข่ายอินเตอร์เน็ตไม่ครอบคลุมพื้นที่

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ ให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังนี้

1.1 เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องระดับพื้นที่ ควรมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจถึงประโยชน์ และฟังก์ชั่นการใช้งานต่าง ๆ ที่สามารถนำไปสนับสนุนการตัดสินใจในการส่งเสริมการเกษตรได้

1.2 เกษตรกร ควรมีการถ่ายทอดความรู้การนำแผนที่เกษตรออนไลน์ไปใช้ประโยชน์ และการเข้าถึงข้อมูลอื่น ๆ ที่สนับสนุนการตัดสินใจของเกษตรกรในการทำการเกษตรได้ พร้อมทั้งฝึกปฏิบัติการใช้งาน และติดตามการใช้งานของเกษตรกรอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

1.3 หมอดินอาสา ควรมีการอบรม พร้อมทั้งฝึกปฏิบัติการใช้งานแผนที่เกษตรออนไลน์ เพื่อให้หมอดินอาสาสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการใช้แผนที่เกษตรออนไลน์ไปถ่ายทอดให้กับเกษตรกรในพื้นที่ เป็นการเพิ่มเจ้าหน้าที่ในการส่งเสริมอีกทาง

2. สนับสนุนการส่งเสริมการทำเกษตรในพื้นที่แปลงใหญ่ เจ้าหน้าที่ควรนำแผนที่เกษตรออนไลน์ไปใช้ในการค้นหาความเหมาะสมของสภาพการใช้ที่ดินในการปลูกพืชเศรษฐกิจต่าง ๆ

3. การลดขั้นตอนการค้นหาข้อมูล ควรมีการจัดการข้อมูลให้เป็นระบบ และมีขนาดของไฟล์ที่เล็กลง สามารถเปิดใช้งานได้กับอุปกรณ์ที่มีหน่วยความจำไม่มาก เป็นระบบปฏิบัติการที่มีความเสถียรมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมการค้าต่างประเทศ. (2564). *แนวโน้มมันสำปะหลังในตลาดจีน*. ค้นเมื่อ 29 เมษายน 2564, จาก https://www.ditp.go.th

กรมพัฒนาที่ดิน. (2562). *คู่มือการดำเนินงานโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (zoning by agri-map)*. กรุงเทพมหานคร: กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน.

กรมพัฒนาที่ดิน. (2563). *ความรู้ชุดดินไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน.

กรมวิชาการเกษตร. (2563). *เทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลัง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพืชไร่และพืชทดแทนพลังงาน.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). *คู่มือโครงการส่งเสริมการเกษตร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). *คู่มือการใช้แผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (agricultural map for adaptive management)*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2559). *คู่มือระบบแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุกออนไลน์ (agri-map online)*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ. (2561). เทคนิค วิธีการ และการสื่อสารในการส่งเสริมและการพัฒนาการเกษตร. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2, หน่วยที่ 5). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชนิดา เกตุแก้วเกลี้ยง. (2557). *ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พัทยา ชุมเพชร. (2562). *ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วศิน อิงคพัฒนากุล. (2561). แนวคิดในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเพื่อการจัดการทรัพยากรสู่ความมั่นคงทางอาหาร. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการจัดการทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร* (พิมพ์ครั้งที่ 4, หน่วยที่ 2). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเกษตรอำเภอจอมบึง. (2561). *แผนการส่งเสริมการเกษตรอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี*. ราชบุรี: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดราชบุรี.

สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม และพลสราญ สราญรมย์. (2558). รูปแบบพฤติกรรมและเงื่อนไขการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของเกษตร. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL), 5*(2), 87-105.

แนวทางการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดศัตรูข้าวของเกษตรกรผู้ผลิตข้าว อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

วรพล คงศักดิ์ไพบูลย์[1*]
พลสราญ สราญรมย์[2] และ จินดา ขลิบทอง[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: oubt_88@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจ (2) ความรู้และการปฏิบัติในการใช้สารชีวภัณฑ์ (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ (4) ความต้องการในการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ และ (5) แนวทางการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าว

ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ผลิตข้าวในอำเภอบ้านโพธิ์ จำนวน 859 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาโรยามาเน ที่ความคลาดเคลื่อน 0.08 ได้จำนวน 132 ราย สุ่มแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาและการจัดอันดับ

ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการอบรมจากบุคคลภายนอก โดยมีขนาดพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 22.09 ไร่ เกษตรกรพบโรคระบาดที่สำคัญ คือโรคกาบใบแห้ง สำหรับศัตรูข้าวที่พบมากที่สุดคือ หอยเชอรี่ เกษตรกรมีเพียงส่วนน้อยที่มีการใช้ สารชีวภัณฑ์ในการกำจัดหอยเชอรี่ (2) เกษตรกรมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาและเชื้อราบิวเวอร์เรียในระดับมาก ส่วนการปฏิบัติ พบว่า มีการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในระดับมากที่สุด ในเรื่องการฉีดพ่นต้องทำช่วงเวลาขณะแดดอ่อนหรือเวลาเย็น และในแปลงปลูกต้องมีความชื้นเพียงพอ (3) เกษตรกรมีปัญหาด้านการซื้อ/จัดหาสารชีวภัณฑ์ระดับมาก และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านการใช้สารชีวภัณฑ์ในระดับมาก ในเรื่องการไม่เห็นผลเร็วเหมือนสารเคมี ข้อเสนอแนะ พบว่า ต้องการให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแนะนำแหล่งจำหน่ายสารชีวภัณฑ์ในพื้นที่ใกล้เคียง (4) เกษตรกรมีความต้องการในระดับมากทุกประเด็น ได้แก่ ด้านวิธีการส่งเสริม ต้องการจากหน่วยงานราชการ ด้านเนื้อหา ต้องการเรื่องการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในนาข้าว ด้านผู้ส่งเสริม ต้องการจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และ (5) แนวทางการส่งเสริมคือ การส่งเสริมให้เกษตรกรได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม, การใช้สารชีวภัณฑ์, เกษตรกรผู้ผลิตข้าว

Extension of Using of Bioproduct for Pest Control for Farmers Application in Ban Pho District, Chachoengsao Province

Worapon Kongsakpaiboon[1*]
Ponsaran Saranrom[2] and Jinda Khlibtong[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
[*]Corresponding author: oubt_88@hotmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study (1) basic social and economic conditions (2) knowledge and practice in the use of bioproducts (3) problems and suggestions regarding the extension of bioproducts (4) needs in the extension of the use of bioproducts and (5) extension guidelines in the use of bioproducts for rice production farmers.

The population of this study was 859 rice production farmers in Ban Pho. The sample size of 132 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.08 and simple random sampling method. Data were collected by conducting structured interview and analyzed by using descriptive statistics and ranking.

The research findings showed that (1) most of the farmers received trainings from the third party and had the average production area of 22.09 Rai. Farmers found that the important disease was Sheath Blight disease and the most found pest was Golden applesnail. A fraction of farmers used bioproducts to get rid of Golden applesnails. (2) Farmers had basic knowledge about using bioproducts such as Trichoderma and Beauveria at the high level. Itrevealed in practicethat Trichoderma was used at the highest level in spraying time during the mild sunlight/evening with sufficient humidity. (3) Farmers faced the problem aboutpurchasing ofbioproducts at high level and stated the usage problem of bioproducts at high level in its slow effect comparing with chemicals.They would like to get an advice from agricultural extension office about the bioproducts selling place nearby. (4) Needs of farmers were at high level in these aspects: the extension method from publicagencies, the application of Trichoderm, in the field and the assistant from agriculturalextenionists. (5) Extension guideline was encouragement of farmers to participate in mutual learning.

Keywords: Extension Guideline, Bioproduct Usage, Rice Production Farmer

บทนำ

ประเทศไทยผลิตข้าวเป็นอาชีพหลัก และบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ในปี 2562/63 มีเนื้อที่เพาะปลูก 61.20 ล้านไร่ ผลผลิตข้าวเปลือก 24.06 ล้านตัน และผลผลิตต่อไร่ 393 กิโลกรัม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2563ก; 2563ข) พื้นที่ปลูกข้าวเป็นพื้นที่ราบลุ่ม จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกของประเทศไทย มีพื้นที่ประมาณ 5,351 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,344,375 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 2,433,075 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 72.75 ของพื้นที่จังหวัด สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ มีแม่น้ำบางปะกงไหลผ่าน ซึ่งเหมาะแก่การทำการเกษตร โดยข้าวจัดเป็นพืชเศรษฐกิจหลักและมีพื้นที่ปลูกมากที่สุดของจังหวัด มีพื้นที่ปลูก 625,415 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 25.70 ของพื้นที่ทำการเกษตร (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2563ก; 2563ข) พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูก ได้แก่ พิษณุโลก 2, ปทุมธานี 1, สุพรรณบุรี 1 และขาวดอกมะลิ 105

สารกำจัดศัตรูข้าวเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตทางการเกษตร เนื่องจากช่วยลดความเสี่ยงในเรื่องของความเสียหายจากศัตรูข้าว ทำให้ผลิตผลข้าวเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะคุณภาพและความสวยงามของสินค้า ซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่มความปลอดภัยให้แก่อาหารที่ผู้บริโภครับประทานเข้าไปด้วย เพราะผลิตผลส่วนใหญ่ล้วนปราศจากเชื้อโรคและแมลง แต่การใช้สารเคมีทางการเกษตร ก็มีโทษเช่นกัน โดยการใช้สารเคมีแต่ละครั้ง หากใช้ไม่ถูกวิธีหรือป้องกันไม่เพียงพอ ก็จะทำให้สารพิษเข้าสู่ร่างกายและเกิดการสะสมในระยะยาว จนเมื่อมีปริมาณมากพอ ก็จะแสดงอาการออกมา อีกทั้งยังทำให้เกิดสารพิษตกค้างในผลิตผลส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค ดังนั้น การใช้สารเคมีจึงควรเป็นวิธีสุดท้ายที่ถูกพิจารณานำมาใช้ในการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว วิธีการควบคุมศัตรูข้าวนอกจากใช้สารเคมีแล้วยังมีวิธีอื่นอีกหลายวิธี ได้แก่ การใช้พันธุ์ต้านทาน วิธีกล วิธีฟิสิกส์ วิธีเขตกรรม การใช้สารชีวภัณฑ์และการใช้สารสกัดจากธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีที่ปลอดภัยไม่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ สัตว์ และสภาพแวดล้อม สามารถนำมาใช้ควบคุมการระบาดของศัตรูข้าวได้ระดับหนึ่ง

อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีพื้นที่การเกษตรทั้งหมด 28,606 ไร่ มีครัวเรือนเกษตรกร 2,680 ครัวเรือน โดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ซึ่งมีพื้นที่การเพาะปลูกมากที่สุดในอำเภอบ้านโพธิ์ ช่วงฤดูการเพาะปลูกข้าวนาปีเริ่มเดือนเมษายน ถึงเดือนตุลาคม โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวนาปี 16,762 ไร่ เกษตรกร 859 ครัวเรือน (สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านโพธิ์, 2563ก; 2563ข) แม้จะมีสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสมในการปลูกข้าว แต่พื้นที่อำเภอบ้านโพธิ์ยังคงประสบปัญหาในการเป็นพื้นที่ที่มีการระบาดของแมลงศัตรูข้าวอยู่เสมอ เนื่องจากพันธุ์ข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่ของอำเภอบ้านโพธิ์ คือ ข้าวพันธุ์ พิษณุโลก 2, กข 47, กข 49, ขาวดอกมะลิ 105, ปทุมธานี 1 ที่มีคุณลักษณะของสายพันธุ์ที่อ่อนแอต่อโรคและแมลงศัตรูข้าว อีกทั้งนิยมการปลูกข้าวแบบนาหว่าน ที่ทำให้เอื้อต่อการระบาดของแมลงศัตรูข้าว ที่ผ่านมาเมื่อเกิดการระบาดของโรคและแมลงศัตรูข้าว การใช้สารชีวภัณฑ์นั้น ถือว่า เป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวได้อีกทาง เนื่องจากการใช้สารชีวภัณฑ์ทดแทนการใช้สารเคมี เป็นการช่วยลดโรคและแมลงศัตรูข้าว ทั้งยังช่วยเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน ลดการตกค้างของสารเคมีในดิน เมื่อสภาพดินดี มีความอุดมสมบูรณ์และไม่มีโรคและแมลงศัตรูพืชในแปลงปลูกแล้ว จึงทำให้คุณภาพและผลผลิตข้าวดีขึ้น การที่เกษตรกรผลิตข้าวได้คุณภาพดีขึ้น และต้นทุนในการผลิตลดลง จึงถือได้วาการใช้สารชีวภัณฑ์ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพในระบบการผลิตข้าว ที่ผ่านมาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ได้มีการนำสารชีวภัณฑ์ ทั้งเชื้อราไตรโคเดอร์มา และเชื้อราบิวเวอร์เรีย มาส่งเสริมให้เกษตรกรในอำเภอบ้านโพธิ์ใช้เพื่อทดแทนสารเคมี โดยผ่านช่องทางการจัดฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่เคยมีการศึกษาอย่างจริงจังถึงผลของการใช้สารชีวภัณฑ์หรือปัญหาที่พบจากการใช้สารชีวภัณฑ์ในระบบการผลิตข้าวของเกษตรกรในอำเภอบ้านโพธิ์มาก่อน

งานวิจัยนี้ จึงจัดทำเพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจ ความรู้และการใช้สารชีวภัณฑ์ของเกษตรกร ความต้องการในการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ของเกษตรกร รวมไปถึงปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ในการ

ป้องกันกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรผู้ผลิตข้าว เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้เป็นประโยชน์ให้กับนักวิจัย นักวิชาการ นักส่งเสริมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปเป็นข้อมูลในการดำเนินงานและเป็นแนวทางในการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากประเด็นปัญหาการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 5 ข้อ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาความรู้และการปฏิบัติในการใช้สารชีวภัณฑ์ของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าว
4. เพื่อศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ของเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ของเกษตรกรผู้ผลิตข้าว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

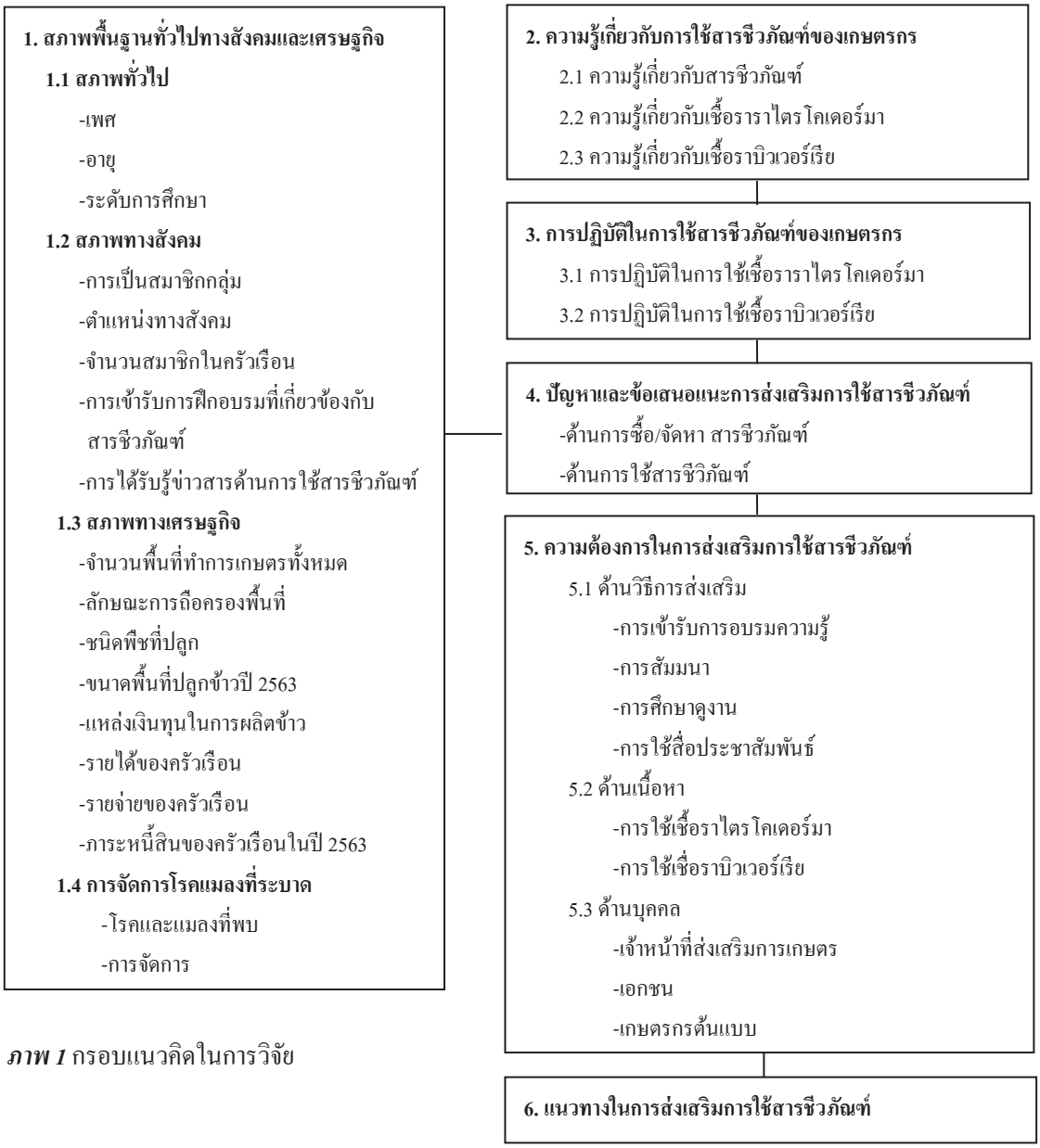

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการโรคและแมลงที่ระบาด เช่น หอยเชอรี่ โดยการกัดกินพืชน้ำที่มีลักษณะอ่อนนุ่มได้เกือบทุกชนิด เช่น สาหร่าย ผักบุ้ง ผักกระเฉด ต้นกล้าข้าว และซากสัตว์ที่เน่าเปื่อยในน้ำ โดยเฉลี่ยวันละประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัวหอย โดยเฉพาะต้นข้าว หอยเชอรี่จะกินต้นข้าวตั้งแต่ระยะกล้าอายุประมาณ 10 วัน จนถึงระยะข้าวแตกกอ โดยกัดส่วนโคนต้นข้าว เหนือพื้นดินประมาณ 1.0-1.5 นิ้ว หลังจากนั้นจะกินส่วนใบที่ลอยน้ำจนหมด การป้องกันและกำจัดมีดังนี้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557)

1. วิธีกลโดยการ (1) เก็บกลุ่มไข่และตัวหอยมาสับ ต้มให้สุก ใช้เป็นอาหารสัตว์เลี้ยง เช่น เป็ด ไก่ (2) ใช้ตาข่ายไนล่อนชนิดตาถี่ ดักจับหอยเชอรี่ ขณะสูบน้ำเข้านา และ (3) เมื่อเตรียมเทือกเพื่อหว่าน หรือเมื่อปักดำเสร็จแล้ว ควรทิ้งไว้ 2-3 วัน ให้มีน้ำขัง

อยู่ในระดับ 5-10 เซนติเมตร และหาที่กำบังร่ม ใช้ใบหญ้าอ่อนล่อให้หอยเชอรี่มากิน แล้วค่อยเก็บหอยที่มากินหรือหลบแดดทำลายให้หมด

2. วิธีชีววิธี โดยการอนุรักษ์ศัตรูธรรมชาติ เช่น ตัวห้ำ การใช้กากเมล็ดชาหว่าน (ในนาที่ไม่มีปลา)

3. วิธีการใช้สารกำจัดแมลง เช่น สารคอปเปอร์ซัลเฟต (copper sulfate) นิโคซาไมด์ (niclosamide)

การใช้สารชีวภัณฑ์ในการผลิตข้าว การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในการควบคุมโรคข้าวที่เกิดจากเชื้อรา มีดังนี้

1. แช่เมล็ดพันธุ์ข้าว โดยใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา 1 กก. ล้างในน้ำ 100 ลิตร กรองเอาเศษข้าวออก เหลือน้ำไตรโคเดอร์มาสีเขียว นำเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผ่านการแช่น้ำ 1-2 คืนแล้ว แช่ลงในน้ำไตรโคเดอร์มา 30 นาที จากนั้นนำเมล็ดพันธุ์ข้าวไปบ่มตามปกติ แต่ใช้น้ำไตรโคเดอร์มารดแทนน้ำเปล่า เศษข้าวที่เหลือจากการกรองใช้หว่านในแปลงนา

2. ปล่อยไปกับน้ำเข้านา โดยใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาอัตรา 1.5-2 กก./น้ำ1,000 ลิตร/ไร่ กรอง เอาเศษข้าวออก เหลือเฉพาะน้ำไตรโคเดอร์มาสีเขียว หว่านเศษข้าวที่เหลือจากการกรองในแปลงนา ส่วนน้ำไตรโคเดอร์มาปล่อยให้ไหล ไปพร้อมกับน้ำที่ปล่อยเข้านา

3. ฉีดพ่น โดยใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา อัตรา 1 กก./น้ำ 200 ลิตร กรองเอาเศษข้าวออก เหลือ เฉพาะน้ำไตรโคเดอร์มาสีเขียว ฉีดพ่นเชื้อราไตรโคเดอร์มาให้ทั่วต้นข้าว ทุก 10-15 วัน ก่อนและระหว่างข้าวออกรวง

เชื้อราไตรโคเดอร์มา เป็นสิ่งมีชีวิตที่ต้องการความชื้นในการเจริญเติบโต จึงควรรดน้ำหลังหว่านเชื้อ แต่อย่าใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขัง หรือดินแห้งแตก เพราะจะทำให้เชื้อราไตรโคเดอร์มาเจริญเติบโตไม่ได้ นอกจากนี้การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์ สารเคมี หรือปูนขาว ไม่ควรใช้ผสมกันโดยตรง ควรเว้นระยะเวลาห่างกัน 5-7 วัน (ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืช จังหวัดสงขลา, 2560)

การใช้เชื้อราบิวเวอร์เรียควบคุมแมลงศัตรูพืช ใช้เชื้อราบิวเวอร์เรีย 1 ถุง (250 กรัม) ต่อน้ำ 20 ลิตร โดยการเตรียมน้ำ 20 ลิตรผสมสารจับใบ 1 ช้อนโต๊ะ คนให้เป็นเนื้อเดียวกัน ใส่น้ำที่ผสมแล้วในถุงเชื้อราบิวเวอร์เรียให้ท่วมเชื้อรา ล้างให้ผงสปอร์ของเชื้อออกมาให้มากที่สุด กรองเอาเศษข้าวออก เหลือเฉพาะน้ำสปอร์ของเชื้อราบิวเวอร์เรีย เทลงในน้ำที่เหลือ จากนั้นจึงนำไปฉีดพ่นในแปลงปลูกให้ทั่วต้นพืชบริเวณที่มีแมลงศัตรูพืช ทั้งนี้ ควรฉีดพ่นในตอนเย็น ซึ่งเป็นช่วงที่แมลงมักจะออกมาจากที่หลบซ่อน สปอร์ของเชื้อราจะมีโอกาสสัมผัสตัวแมลง และเชื้อราได้รับความชื้นตลอดคืน จะทำให้เชื้อราเจริญเติบโตได้ดี มีประสิทธิภาพในการทำลายแมลงสูง (ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืช จังหวัดสงขลา, 2560)

กล่าวโดยสรุป สภาพการผลิตข้าว สามารถแบ่งได้เป็น แหล่งกำเนิดของข้าว ชนิดของข้าว การปลูกข้าวในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยและศัตรูข้าวที่สำคัญและการป้องกันกำจัด ส่วนการใช้สารชีวภัณฑ์ในการผลิตข้าวของเกษตรกร แบ่งได้เป็น การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในการควบคุมโรคข้าวที่เกิดจากเชื้อรา การใช้เชื้อราบิวเวอร์เรียในการควบคุมแมลงศัตรูพืชซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ได้นำสภาพการผลิตข้าวและการใช้สารชีวภัณฑ์ในการผลิตข้าวของเกษตรกรดังกล่าว มาสรุปใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยได้ ดังนี้ การปฏิบัติในการใช้สารชีวภัณฑ์ ได้แก่ การปฏิบัติในการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาของเกษตรกร และการปฏิบัติในการใช้เชื้อราบิวเวอร์เรียของเกษตรกร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้ ประชากรคือ เกษตรกรผู้ผลิตข้าว อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรปี 2562/2563 จำนวน 859 ราย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา กำหนดโดยใช้สูตรทาโร่ ยามาเน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.08 ได้ขนาดกลุ่มประชากรเท่ากับ 132 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กำหนดคำถาม คำตอบให้เลือกตอบ โดยเรียงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ลักษณะคำถามแบบมีทั้งแบบปลายปิด และคำถามแบบ

ปลายเปิดการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ ซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ผลการศึกษา

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 55.47 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สภาพทางสังคมของเกษตรกรพบว่า เกษตรกรร้อยละ 47.7 เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 59.1 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม รองลงมาร้อยละ 40.9 มีตำแหน่งทางสังคม โดยร้อยละ 18.2 เป็น อสม. มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 4 คน ร้อยละ 38.6 ได้รับการอบรม โดยร้อยละ 38.6 ได้รับการอบรมเกี่ยวกับเชื้อราไตรโครเดอร์มา ร้อยละ 46.2 ได้รับข่าวสารจากบุคคลภายนอก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชน คนรู้จัก สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 23.25 ไร่ ส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง และมีที่ดินของตนเองเฉลี่ย 8.50 มีรายได้จากการผลิตข้าวเฉลี่ย 93,227.27 บาท การจัดการโรคและแมลงที่ระบาด โรคแมลงที่พบ ร้อยละ 55.3 พบโรคกาบใบแห้ง รองลงมาร้อยละ 47.0 โรคเมล็ดด่าง สำหรับแมลงศัตรูข้าวเกษตรกรร้อยละ 83.3 พบหอยเชอรี่มากที่สุด โดยภาพรวมพบว่า โรคที่พบการระบาดรุนแรงน้อยที่สุด ได้แก่ เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลโรคที่พบการระบาดรุนแรงน้อย ได้แก่ โรคกาบใบเน่าโรคที่พบการระบาดรุนแรงปานกลาง ได้แก่ หอยเชอรี่

2. ความรู้การใช้สารชีวภัณฑ์ของเกษตรกร พบว่า ภาพรวมเกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการใช้สารชีวภัณฑ์อยู่ในระดับมาก โดยมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้สารชีวภัณฑ์ในนาข้าว 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) สารชีวภัณฑ์ มีความปลอดภัยสูงต่อมนุษย์ สัตว์ สิ่งแวดล้อม ไม่มีพิษตกค้าง (2) สารชีวภัณฑ์ เมื่อใช้ไปนาน ๆ จะทำให้ตกค้างในดิน เป็นสาเหตุที่ทำให้ดินเสื่อมโทรมได้ และ (3) สารชีวภัณฑ์แต่ละชนิดมีความเฉพาะเจาะจงต่อการทำลายศัตรูพืช แตกต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับเชื้อราไตโคเดอร์มา 3 อันดับแรกได้แก่ (1) เชื้อราไตรโคเดอร์มา สามารถควบคุมโรคไหม้ข้าวที่เกิดจากเชื้อราได้ (2) เชื้อราไตรโคเดอร์มาชนิดสด เมื่อขยายพร้อมใช้แล้วจะมีสีเขียวขี้ม้า และ (3) การขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มาชนิดสดในข้าวสุก จะใช้เวลา 7-10 วัน เชื้อจึงจะเจริญเต็มที่พร้อมนำไปใช้ได้ และอัตราส่วนระหว่างข้าวกับน้ำ ในการหุงเพื่อนำมาขยายเลี้ยงเชื้อราไตรโคเดอร์มา คือ 3 ต่อ 2 เท่ากันทั้ง 2 ประเด็น และมีความรู้เกี่ยวกับเชื้อราบิวเวอร์เรีย 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) เส้นใยเชื้อราบิวเวอร์เรียมีสีขาว (2) การใช้เชื้อราบิวเวอร์เรียในนาข้าว ควรใช้โดยวิธีการฉีดพ่นดีที่สุด เนื่องจากเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการกำจัดแมลง และ (3) เชื้อราบิวเวอร์เรีย จัดเป็นเชื้อราทำลายแมลง

3. ผลการศึกษาการปฏิบัติในการใช้สารชีวภัณฑ์ของเกษตรกร พบว่า ภาพรวมเกษตรกรมีการปฏิบัติในการใช้สารชีวภัณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีการยอมรับนำไปปฏิบัติ 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) การฉีดพ่นต้องทำช่วงเวลาขณะแดดอ่อนหรือเวลาเย็น และในแปลงปลูกต้องมีความชื้นเพียงพอ (2) ใช้เฉพาะเชื้อราไตรโคเดอร์มา โดยไม่มีการผสมร่วมกับกับสารชีวภัณฑ์ตัวอื่น ๆ และ (3) ก่อนการใช้มีการสำรวจการแพร่ระบาดของศัตรูพืชในแปลงปลูกอย่างสม่ำเสมอ มีการปฏิบัติในการใช้เชื้อราบิวเวอร์เรีย 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) ฉีดพ่นเชื้อราบิวเวอร์เรียในช่วงเวลาเย็น แดดอ่อน และแปลงต้องมีความชื้น (2) พ่นเชื้อราบิวเวอร์เรียให้ถูกตัวแมลง หรือพ่นบริเวณที่แมลงศัตรูพืชอาศัยให้มากที่สุด และ (3) การฉีดพ่นแบบเชื้อชนิดสดเมื่อจะนำไปฉีดพ่น จะใช้ในอัตราเชื้อสด 1-2 กิโลกรัม ต่อน้ำ 100 ลิตร ผสมสารจับใบ กรองเอาเฉพาะน้ำนำไปใช้ และถังฉีดพ่นที่จะใส่น้ำผสมเชื้อราบิวเวอร์เรีย ก่อนใช้ต้องล้างให้สะอาดที่สุด (ร้อยละ 81.1) เท่ากันทั้ง 2 ประเด็น ตามลำดับ

4. ผลการศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ของเกษตรกร ระดับความต้องการด้านวิธีการส่งเสริม พบว่า เกษตรกรมีความต้องการ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ (1) การเข้ารับการอบรมความรู้ พบว่า ภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการเข้ารบการอบรมความรู้ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.74) โดยมีความต้องการเข้ารับการอบรมระดับมากจากหน่วยงานราชการ (ค่าเฉลี่ย

3.42) ระดับปานกลาง (2) การสัมมนา พบว่า ภาพรวมเกษตรกรมีการเข้ารับการสัมมนาในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.58) โดยมีความต้องการเข้ารับการสัมมนาระดับปานกลางจากหน่วยงานราชการ (ค่าเฉลี่ย 3.22) (3) การศึกษาดูงาน พบว่า ภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการศึกษาดูงานระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.77) โดยมีความต้องการศึกษาดูงานในระดับปานกลางโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ หน่วยงานราชการ (ค่าเฉลี่ย 2.86) 4) การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ พบว่า ภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.22) โดยเกษตรกรมีความต้องการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ระดับปานกลาง ได้แก่ โทรทัศน์ (ค่าเฉลี่ย 2.79) ด้านเนื้อหา พบว่า เกษตรกรมีระดับความต้องการด้านเนื้อหา โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ (1) การใช้ไตรโครเดอร์มา พบว่า เกษตรกรมีระดับความต้องการด้านเนื้อหาในระดับมากที่สุดในประเด็นการนำไปใช้ในนาข้าว (ค่าเฉลี่ย 3.77) (2) การใช้เชื้อราบิวเวอร์เรีย พบว่า เกษตรกรมีระดับความต้องการด้านเนื้อหาในระดับมากที่สุดในประเด็นการนำไปใช้ในนาข้าว (ค่าเฉลี่ย 3.39) ด้านผู้ส่งเสริมระดับความต้องการด้านผู้ส่งเสริม ผลการวิเคราะห์ ดังนี้ (1) การใช้ไตโครเดอร์มา พบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านผู้ส่งเสริมภาพรวมระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.85) โดยเกษตรกรมีความต้องการด้านผู้ส่งเสริมในการใช้ไตโครเดอร์มามากจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.79) (2) การใช้เชื้อราบิวเวอร์เรีย พบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านผู้ส่งเสริมภาพรวมระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.90) โดยเกษตรกรมีความต้องการด้านผู้ส่งเสริมในการใช้เชื้อราบิวเวอเรียมากจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 3.86)

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ปัญหาในการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์มี 2 ด้าน ภาพรวมพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60) ได้แก่ ด้านการใช้สารชีวภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 3.80) โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านการใช้สารชีวภัณฑ์มาก ในประเด็นได้แก่ ไม่เห็นผลเร็วเหมือนสารเคมี (ค่าเฉลี่ย 3.99) สำหรับด้านการซื้อ/จัดหา สารชีวภัณฑ์ พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านการซื้อ/จัดหา สารชีวภัณฑ์ภาพรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.39) โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านการซื้อ/จัดหา สารชีวภัณฑ์ในระดับมากได้แก่ เกษตรกรไม่รู้จักชื่อสารชีวภัณฑ์ หรือจำชื่อไม่ได้ ทำให้ซื้อสารชีวภัณฑ์มาผิดชนิด หรือได้สารอื่นมาแทน (ค่าเฉลี่ย 3.67)

ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ พบว่า เกษตรกรได้ให้ข้อเสนอแนะในด้านการซื้อ/จัดหาสารชีวภัณฑ์ ดังนี้ ร้อยละ 77.9 เสนอว่า ต้องการให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแนะนำแหล่งจำหน่ายสารชีวภัณฑ์ในพื้นที่ใกล้เคียงให้กับเกษตรกร รองลงมาร้อยละ 68.6 เสนอว่า ควรมีการแนะนำหล่งจำหน่ายสารชีวภัณฑ์ให้เกษตรกรทราบ ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้านโดยผ่านผู้นำชุมชน อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน หรือการเข้าพื้นที่ไปให้คำแนะนำเกษตรกรโดยตรง

อภิปรายผล

1. ความรู้เกี่ยวกับสารชีวภัณฑ์ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสารชีวภัณฑ์ระดับมาก อาจเนื่องมาจากเชื้อราไตรโคเดอร์มาเป็นสารชีวภัณฑ์ที่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ นิยมนำมาถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรมากที่สุด เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเชื้อราไตรโคเดอร์มาบ่อยครั้ง เกษตรกรจึงมีความคุ้นเคยกับเชื้อราไตรโคเดอร์มา และมีระดับความรู้เกี่ยวกับเชื้อราไตรโคเดอร์มาสูงกว่าสารชีวภัณฑ์ชนิดอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิดารัตน์ เสือทรงศิล (2561) ที่ได้รายงานว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในด้านราไตรโคเดอร์มาเป็นอย่างดี อาจเป็นเพราะได้รับความรู้เรื่องการผลิตราไตรโคเดอร์มา จากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และจากการที่เกษตรกรได้รับการอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ และจุฑารัตน์ ทิพย์ชู (2561) ได้รายงานว่า เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับสารชีวภัณฑ์ ความรู้เกี่ยวกับเชื้อราไตรโคเดอร์มา และความรู้เกี่ยวกับเชื้อราบิวเวอร์เรีย ในระดับมาก

2. การปฏิบัติในการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา พบว่า เกษตรกรยอมรับนำไปปฏิบัติมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) การฉีดพ่นต้องทำช่วงเวลาขณะแดดอ่อนหรือเวลาเย็น และในแปลงปลูกต้องมีความชื้นเพียงพอ (2) ใช้เฉพาะเชื้อราไตรโคเดอร์มา โดยไม่มี

การผสมร่วมกับกับสารชีวภัณฑ์ตัวอื่น ๆ และ (3) ก่อนการใช้มีการสำรวจการแพร่ระบาดของศัตรูพืชในแปลงปลูกอย่างสม่ำเสมอ อาจเนื่องมาจากเกษตรกรปฏิบัติตามที่เจ้าหน้าที่หรือนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมาแนะนำวิธีการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาให้แก่เกษตรกรเป็นอย่างดี ส่วนประเด็นที่เกษตรกรยอมรับนำไปปฏิบัติน้อยที่สุดคือ วางแผนการผลิตขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มาทันที เมื่อเริ่มพบการระบาดของโรคพืชในพื้นที่ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเข้าไปถ่ายทอดวิธีการด้านการปฏิบัติในการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาให้เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรได้รับความรู้ที่ถูกต้องและสามารถนำไปปฏิบัติได้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิดารัตน์ เสือทรงศิล (2561) รายงานว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติในการใช้ราไตรโคเดอร์มาอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเกษตรกรได้รับความรู้ถูกต้องตามหลักวิชาการแล้ว ก็จะนำไปปฏิบัติ และเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์จากการปฏิบัติในการใช้ราไตรโคเดอร์มาควบคุมโรคพืช และจุฑารัตน์ ทิพย์ชู (2561) รายงานพบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติในการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในระดับมาก

3. การปฏิบัติในการใช้เชื้อราบิวเวอร์เรีย พบว่า เกษตรกรยอมรับนำไปปฏิบัติมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) การฉีดพ่นเชื้อราบิวเวอร์เรียในช่วงเวลาเย็น แดดอ่อน และแปลงต้องมีความชื้น (2) พ่นเชื้อราบิวเวอร์เรียให้ถูกตัวแมลง หรือพ่นบริเวณที่แมลงศัตรูพืชอาศัยให้มากที่สุด และ (3) และการฉีดพ่นแบบเชื้อสดเมื่อจะนำไปฉีดพ่น จะใช้ในอัตราเชื้อสด 1-2 กิโลกรัม ต่อน้ำ 100 ลิตร ผสมสารจับใบกรองเอาเฉพาะน้ำนำไปใช้ และถังฉีดพ่นที่จะใส่น้ำผสมเชื้อราบิวเวอร์เรีย ก่อนใช้ต้องล้างให้สะอาดที่สุด เท่ากันทั้ง 2 ประเด็น อาจเนื่องมากจาก เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการอย่างถูกต้องโดยเฉพาะด้านความปลอดภัยในการใช้เชื้อราบิวเวอร์เรีย เกษตรกรจึงยอมรับนำไปปฏิบัติได้มาก ส่วนประเด็นที่มีการยอมรับนำไปปฏิบัติน้อยที่สุด ในประเด็น หลังฉีดพ่นเชื้อราบิวเวอร์เรีย ให้น้ำกับแปลงปลูกพืชในวันรุ่งขึ้น เพื่อเพิ่มความชื้น อาจเนื่องมาจากการขาดการได้รับการถ่ายทอดความรู้ในด้านข้อควรปฏิบัติหลังฉีดพ่นเชื้อราบิวเวอร์เรียจากเจ้าหน้าที่ ดังนั้น นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ควรเข้าไปถ่ายทอดความรู้ด้านการปฏิบัติในการใช้เชื้อราบิวเวอร์เรียให้เกษตรกรเพิ่มเติม โดยเน้นย้ำในประเด็นข้อที่เกษตรกรยอมรับนำไปปฏิบัติน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ ทิพย์ชู (2561) รายงานพบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติในการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา ในระดับมาก โดยข้อที่เกษตรกรนำไปปฏิบัติมากที่สุด คือ ในการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาโดยวิธีการฉีดพ่นต้องทำช่วงเวลาขณะแดดอ่อนหรือเวลาเย็นและในแปลงปลูกต้องมีความชื้นเพียงพอ และเกษตรกรมีการปฏิบัติในการใช้เชื้อราบิวเวอร์เรีย ในระดับมาก โดยข้อที่เกษตรกรนำไปปฏิบัติมากที่สุด คือ ถังฉีดพ่นที่จะใส่น้ำผสมเชื้อราบิวเวอร์เรียก่อนใช้ต้องล้างให้สะอาดที่สุด เนื่องจากอาจมีสารตกค้างโดยเฉพาะสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชต่าง ๆ

4. ความต้องการในการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ของเกษตรกรด้านวิธีการส่งเสริม จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการเข้ารับการอบรมความรู้ การสัมมนา การศึกษาดูงานในระดับมากที่สุด จากหน่วยงานราชการ สำหรับการใช้สื่อประชาสัมพันธ์พบว่า เกษตรกรมีการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ในระดับมากที่สุดจากโทรทัศน์ รองลงมาคือ คลิปประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรอยู่ใกล้ชิดกับเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ ความรู้ด้านการเกษตรต่าง ๆ จึงมาจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นส่วนใหญ่มากกว่าหน่วยงานเอกชน หรือสถาบันการศึกษา ส่วนสื่อที่ได้รับจะเห็นว่า โทรทัศน์เป็นสื่อที่เกษตรกรได้รับการรับรู้ที่รวดเร็วและเข้าถึงได้เร็วที่สุด ถึงแม้ว่าเกษตรกรจะมีอายุสูงก็ตาม แต่ด้วยยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ เกษตรกรจึงเข้าถึงสื่อได้ทุกชนิดได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชกาญจน์ วินิจ (2561) ได้รายงานว่า ด้านช่องทางในการส่งเสริมการเกษตร มีความต้องการระดับมาก ผ่านทางสื่อบุคคลของทางราชการ ด้านวิธีการส่งเสริมการเกษตร มีความต้องการระดับปานกลางในรูปแบบการสาธิต

ด้านเนื้อหา จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีระดับความต้องการด้านเนื้อหา โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ลำดับแรก การใช้ไตรโคเดอร์มา รองลงมาคือ การใช้เชื้อราบิวเวอร์เรีย เนื่องจากเชื้อราไตรโคเดอร์มา เกษตรกรได้รับความรู้และเข้าถึงมากที่สุด เพราะนำไปใช้ประโยชน์ในนาข้าว และเกษตรกรก็มีความต้องการรับรู้ด้านเนื้อหาในระดับมาก ในประเด็นการ

นำไปใช้ในนาข้าว ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องดังกล่าว อาจทำในรูปเอกสารคำแนะนำ ที่เกษตรกรสามารถอ่านเข้าใจง่าย และพกพาได้สะดวก

ด้านผู้ส่งเสริม จากการศึกษาพบว่า ระดับความต้องการด้านผู้ส่งเสริม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้ไตรโคเดอร์มา และการใช้เชื้อราบิวเวอร์เรีย เกษตรกรมีความต้องการรับรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ดังนั้น เจ้าหน้าที่ควรมีการติดตามให้คำแนะนำในการใช้สารชีวภัณฑ์ดังกล่าวให้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ

5. ปัญหาด้านการซื้อ/จัดหา สารชีวภัณฑ์ พบว่า เกษตรกรมีปัญหามากที่สุดในประเด็นเกษตรกรไม่รู้จักชื่อสารชีวภัณฑ์ หรือจำชื่อไม่ได้ ทำให้ซื้อสารชีวภัณฑ์มาผิดชนิด หรือได้สารอื่นมาแทน รองลงมาคือ เกษตรกรไม่สามารถซื้อสารชีวภัณฑ์ที่ต้องการได้เอง ต้องรอการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานต่าง ๆ นำมาให้ อาจเนื่องมาจาก เกษตรกรโดยส่วนมากจะได้ใช้สารชีวภัณฑ์ก็ต่อเมื่อเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ เข้ามาถ่ายทอดความรู้ และนำสารชีวภัณฑ์มาให้เกษตรกรได้ทดลองใช้ ผลิตขยายเชื้อ ผ่านการฝึกอบรมสาธิตต่าง ๆ อีกทั้งหน่วยงานที่สามารถผลิตหัวเชื้อชีวภัณฑ์ชนิดเชื้อสดมีไม่มากนัก ทำให้เกษตรกรไม่สามารถซื้อสารชีวภัณฑ์บางชนิดได้เอง ต้องรอการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานต่าง ๆ เป็นผู้จัดหามาให้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ ทิพย์ชู (2561) ได้รายงานว่า เกษตรกรมีปัญหา ไม่สามารถซื้อสารชีวภัณฑ์ได้เอง และขั้นตอนการขยายเชื้อราสดค่อนข้างยุ่งยาก

ปัญหาด้านการใช้สารชีวภัณฑ์ พบว่า เกษตรกรมีปัญหามากที่สุด ในประเด็นไม่เห็นผลเร็วเหมือนสารเคมี รองลงมาคือ ขาดแคลนหัวเชื้อที่จะนำมาผลิตขยาย และใช้เวลาในการผลิตขยายนาน อาจเนื่องมาจากในการส่งเสริมด้านการใช้สารชีวภัณฑ์ของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ นั้น มักจะนำสารชีวภัณฑ์ที่เป็นหัวเชื้อบริสุทธิ์ในรูปแบบทั้งแบบเชื้อชนิดสด และแบบแห้ง มาให้เกษตรกรผลิตขยายเชื้อเอง โดยเฉพาะเชื้อราไตรโคเดอร์มา ที่เจ้าหน้าที่นิยมนำมาส่งเสริมให้เกษตรกรนั้น ก่อนนำไปใช้เกษตรกรต้องผลิตขยายเชื้อเอง ซึ่งบางครั้งอาจเกิดการปนเปื้อนในขั้นตอนการขยายเชื้อ เนื่องจากสารชีวภัณฑ์เป็นสิ่งมีชีวิต มีความอ่อนไหวต่อสภาพแวดล้อม ในการผลิตขยายเชื้อชีวภัณฑ์ต้องใช้ความประณีตและปฏิบัติอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงจะลดความเสี่ยงจากการปนเปื้อน และโดยปกติแล้วเชื้อราบิวเวอร์เรียมีวิธีการผลิตขยายเชื้อค่อนข้างยุ่งยากกว่าเชื้อราไตรโคเดอร์มา ดังนั้น ในการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ระหว่างเชื้อราไตรโคเดอร์มา และเชื้อราบิวเวอร์เรียนั้น เจ้าหน้าที่นิยมขยายเชื้อบิวเวอเรียแบบพร้อมใช้และนำมาให้เกษตรกรใช้ได้ทันที แตกต่างจากเชื้อราไตรโคเดอร์มา ที่นิยมให้เกษตรกรผลิตขยายเชื้อเองก่อนนำไปใช้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร จะเห็นได้ว่า เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรายละเอียดและข้อควรระวังในการปฏิบัติ ต่อการใช้สารชีวภัณฑ์ในบางประเด็นอยู่ ดังนั้น นอกจากการที่มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเข้าไปถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องแล้ว เกษตรกรควรหมั่นศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสารชีวภัณฑ์จากแหล่งข้อมูล หรือช่องทางอื่น ๆ ที่หลากหลายโดยเฉพาะช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เช่น ทางอินเทอร์เน็ต (Google) แอปพลิเคชั่นไลน์ (Line) เฟซบุ๊ก (Facebook) เว็บไซต์ต่าง ๆ (Website) และยูทูป (YouTube) เพื่อเพิ่มพูนความรู้ อยู่เสมอ

2. ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.1 ควรส่งเสริมและสนับสนุนด้านการใช้สารชีวภัณฑ์ให้กับเกษตรกร เช่น การจัดฝึกอบรมให้เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรได้มีความรู้ความเข้าใจในด้านการใช้สารชีวภัณฑ์ ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้สารชีวภัณฑ์

2.2 ควรจัดการฝึกอบรมให้เกษตรกรอย่างสอดคล้องกับพื้นที่และเหมาะสมกับตัวเกษตรกรเอง เช่น เน้นกิจกรรมให้มีการฝึกปฏิบัติ และการสาธิตจากเจ้าหน้าที่ เพื่อฝึกฝนให้เกษตรกรมีความรู้อย่างถ่องแท้ สามารถปฏิบัติได้อย่างชำนาญจนนำไปปฏิบัติเองได้ภายหลัง

3. ข้อเสนอแนะต่อนโยบาย

3.1 ภาครัฐควรส่งเสริมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการบูรณาการร่วมกันในการวางแผน เพื่อกำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการเกษตรที่มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิตได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน

3.2 ภาครัฐควรส่งเสริม และสนับสนุนโครงการด้านการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ (young smart farmer) เพื่อที่จะได้ปลูกฝังการรักในอาชีพทางการเกษตรให้คนรุ่นใหม่ ให้มีความรู้ความสามารถ เพื่อมาเป็นทายาทเกษตรและทดแทนเกษตรกรรุ่นเดิมที่มีอายุมาก และเพื่อการพัฒนาด้านการเกษตรของไทยให้ก้าวหน้าต่อไปในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

3.3 ภาครัฐควรหาแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ให้เกษตรกรในด้านอื่น ๆ นอกจากการสนับสนุนด้านปัจจัยเพียงอย่างเดียว โดยอาจเป็นการสนับสนุนงบประมาณในด้านการศึกษาดูงานให้เกษตรกรได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีประสบการณ์ใหม่ ๆ นำมาปรับใช้เพื่อพัฒนาตนเอง และพัฒนางานด้านการเกษตรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). *โรค-แมลงศัตรูข้าว และการป้องกันกำจัด* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จุฑารัตน์ ทิพย์ชู. (2561). *การใช้สารชีวภัณฑ์ในการผลิตข้าวของเกษตรกรในตำบลสบบง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ธิดารัตน์ เสือทรงศิล. (2561). *การใช้ราไตรโคเดอร์มาควบคุมโรคพืชของเกษตรกร อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รัชกาญจน์ วินิจ. (2561). *ความต้องการการส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์ในการผลิตข้าวของเกษตรกรในจังหวัดอุตรดิตถ์*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืช จังหวัดสงขลา. (2560). *การใช้เชื้อราบิวเวอร์เรียในการควบคุมแมลงศัตรูพืช*. ค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2564, จาก http://www.pmc06.doae.go.th/

สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านโพธิ์. (2563ก). *รายงานผลการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรอำเภอบ้านโพธิ์*. ค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2564, จาก http://banpho.chachoengsao.doae.go.th/

สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านโพธิ์. (2563ข). *ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร ใน แผนพัฒนาด้านการเกษตรระดับอำเภอ*. ค้นเมื่อ 22 พฤศจิกายน 2564, จาก http://banpho.chachoengsao.doae.go.th/

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2563ก). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2563*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.(2563ข). *สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2564*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

ธัญญ์รภัสร์ จงชัยพัฒน์[1*]
พลสราญ สราญรมย์[2] และ บำเพ็ญ เขียวหวาน[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ:thanunsornrt3@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ (1) ปัจจัยพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (2) การดำเนินงานตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพ (3) ปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการดำเนินงาน (4) แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ระดับดี 3 กลุ่ม ในอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่าง 144 ราย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาและการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และผู้ให้ข้อมูลแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จำนวน 24 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า (1) แหล่งข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับการพัฒนาด้านวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบตำบล (2) การดำเนินงานตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการภายในและด้านการเรียนรู้และการพัฒนา ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว พบว่า ทั้ง 3 กลุ่มแตกต่างกันในด้านการเงินและด้านกระบวนการภายใน (3) ปัญหาในการส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการ การส่งเสริมและการสนับสนุน ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว พบว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีปัญหาในการส่งเสริมแตกต่างกันทั้ง 3 ด้าน ส่วนความต้องการในการส่งเสริม พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ หน่วยงานสนับสนุนต่าง ๆ เนื้อหาและวิธีการส่งเสริม ส่วนผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว พบว่า ทั้ง 3 กลุ่มแตกต่างกัน 2 ด้าน ได้แก่ หน่วยงานสนับสนุนต่างๆและวิธีการส่งเสริม (4) แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ด้านการเงิน คือ ส่งเสริมด้านการจัดการบัญชีครัวเรือน ด้านลูกค้า คือ ส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์ ด้านกระบวนการภายใน คือ ส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่มที่เป็นระบบ ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา คือ การศึกษาดูงานจากวิสาหกิจที่ประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, การบริหารเชิงดุลยภาพ, วิสาหกิจชุมชน

Development Guidelines for the Community Enterprise in Compliance with Balanced Scorecard Concepts of the Community Enterprise Entrepreneurs in Phanat Nikhom District, Chon Buri Province

Thunraphat Jongchaiphat[1]
Ponsaran Saranrom[2] and Bumpen Keowan[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
Corresponding author: thanunsornrt3@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study and compare (1) basic social and economic factors of community enterprises (2) the operation according to balanced scorebcard concepts. (3) problems and needs in the extension of the operation according (4) development guidelines for community enterprises according to balanced scorecard concepts. The population in this study were such as, members of 3 community enterprises in Phanat Nikhom district, Chon Buri province. The sample size of 144 persons was determined by using Krejcie and Morgan table and simple random sampling method. Data were collected by conducting interview and were analyzed by using descriptive statistics and one-way ANOVA and key informants about community enterprise development with the total number of 24 people. Data were collected by conducting focus group and were analyzed by using content analysis.

The results of the study showed that (1) Most of the data resources about the development of the community enterprise came from sub-district agricultural extension officers. (2) The operation according to balanced scorecard concepts were at the high level in 2 aspects: internal process and learning and development aspects. The results from One-way ANOVA revealed that all of the 3 groups were different (3) Problems in the extension were at the moderate level in all 3 aspects such as management, extension, and support. Regarding the one-way ANOVA, it stated that all 3 groups were different in all 3 aspects. Members wanted to receive the extension at the high level in all 3 aspects such as the content support and method of extension from the organizations. For the one-way ANOVA result, it showed that were different in the support and method of extension from various organizations. (4) The development guidelines for community enterprises according to balanced scoreboard concepts included,financial aspect such as encouraging household bookkeeping management, Customer aspect such as the extension on the use of online media, The internal process included the extension in systematic group management; learning and development aspect was such as field trips to visit successful community enterprises.

Keywords: Development Guideline, Balanced Scorecard Concept, Community Enterprise

บทนำ

อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี มีวิสาหกิจชุมชน จำนวน 87 กลุ่ม และมีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานวิสาหกิจชุมชน 1 คน ในปัจจุบันการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน อำเภอพนัสนิคม ประสบปัญหาอุปสรรคหลายประการ อาทิ เจ้าหน้าที่มีภาระหน้าที่หลายด้าน และจำนวนวิสาหกิจชุมชนในอำเภอมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ดูแลได้ไม่ทั่วถึงและยังขาดข้อมูลของวิสาหกิจชุมชนในหลายด้าน (สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม, 2563) ปี พ.ศ. 2563 ได้มีการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ผลปรากฏว่า ระดับดี มีจำนวน 17 กลุ่ม จากการประเมินศักยภาพทำให้ทราบว่า กลุ่มที่มีการประเมินศักยภาพในระดับดี มีผลงานดีเป็นที่ประจักษ์มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในการทำงาน มีสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น โดยแบ่งเป็น ทำนา ไม้ผล และประมง ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนแปรรูปข้าวบ้านเนินตามาก วิสาหกิจชุมชนปลานิลแปลงใหญ่ ตำบลท่าข้าม และวิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ขนุน ตำบลหนองเหียง ในภาพรวมของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน อีกทั้งหน่วยงานและผู้สนใจมาศึกษาดูงานจำนวนมาก แต่การบริหารจัดการยังประสบปัญหาบางประการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานวิสาหกิจชุมชนยังไม่ทราบความต้องการในการส่งเสริมการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพ โดยหลักการบริหารเชิงดุลยภาพ ทำให้สามารถมองเห็นภาพรวมของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนไม่ได้วัดผลเฉพาะมุมมองที่เป็นตัวเงิน เช่น ผลกำไรเท่านั้น แต่การดำเนินงานทุกส่วนล้วนแต่ช่วยเสริมสร้างความสำเร็จให้กับวิสาหกิจชุมชนด้วยกันทั้งสิ้น (สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม, 2563)

หลักการบริหารเชิงดุลยภาพ เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ช่วยให้วิสาหกิจชุมชนเกิดการถ่ายทอดรายละเอียดของแผนกลยุทธ์ไปสู่สมาชิกที่เป็นเครือข่ายทุกระดับที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน รวมถึงจะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถที่จะประเมินผลลัพธ์ของการนำแผนไปปฏิบัติ และสามารถวิเคราะห์ได้ว่า เกิดจากข้อบกพร่องหรือปัญหาขึ้นในด้านใด เพื่อที่จะนำข้อมูลดังกล่าวไปแก้ไขปัญหาได้ตรงตามจุดมากขึ้น และสามารถตรวจสอบได้ โดยทำการประเมินผลตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพ ซึ่งเป็นวิธีการวัดการรับรู้ถึงความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนที่ให้เห็นแง่มุมที่กว้าง เป็นการประเมินองค์กรผ่านศักยภาพ ทั้ง 4 มิติ คือ มิติด้านการเงิน มิติด้านลูกค้า มิติด้านกระบวนการภายใน และมิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา Kaplan and Norton (1996) ซึ่งศักยภาพทั้ง 4 ด้าน จะทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและเป็นข้อมูลที่สามารถประเมินผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน นำไปสู่แนวทางการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป เป็นสาเหตุให้ศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน โดยใช้หลักการบริหารเชิงดุลยภาพเป็นเครื่องมือในการศึกษาครอบคลุมประเด็นทางด้านการบริหารทั้ง 4 ด้าน

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพ
3. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมการดำเนินงานตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพ
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

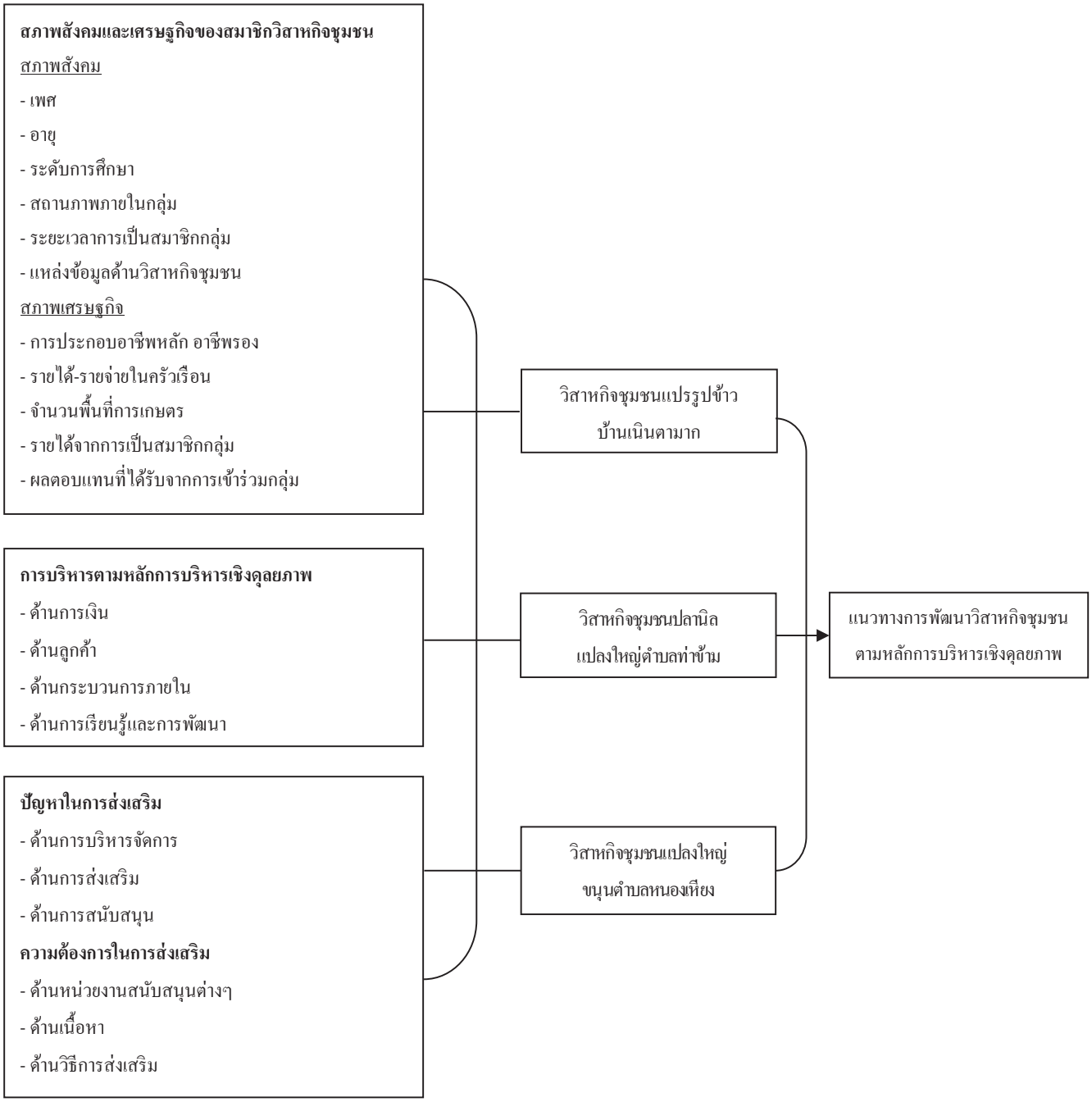

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิสาหกิจชุมชน เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการผลิตสินค้าและการให้บริการ เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน กัญญามน อินหว่าง และคนอื่น ๆ (2554) กล่าวว่า "วิสาหกิจชุมชน" จัดเป็นองค์กรภาคประชาชนที่ไม่มีรูปแบบ ไม่ได้เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การสนับสนุนจึงไม่เป็นระบบและไม่มีเอกภาพ ส่งผลให้มีปัญหาในการดำเนินงาน เพราะวิสาหกิจชุมชนบางแห่งไม่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานรัฐหรือภาคเอกชน ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนจะประกอบธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ ผู้ประกอบการจะต้องศึกษาการดำเนินงานของธุรกิจ ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจหลายด้าน รวมถึงเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานวิสาหกิจชุมชนยังไม่ทราบความต้องการในการส่งเสริมการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพ (Balance Scored Card--BSC) โดยหลักการบริหารเชิงดุลยภาพเป็นเครื่องมือในการประเมินองค์กรผ่านศักยภาพ ทั้ง 4 มิติ คือ มิติด้านการเงิน มิติด้านลูกค้า มิติด้านกระบวนการภายใน และมิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา Kaplan and Norton (1996) ทำให้สามารถมองเห็นภาพรวมของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนไม่ได้วัดผลเฉพาะมุมมองที่เป็นตัวเงิน เช่น ผลกำไร เท่านั้น แต่การดำเนินงานทุกส่วนล้วนแต่ช่วยเสริมสร้างความสำเร็จให้กับวิสาหกิจชุมชนด้วยกันทั้งสิ้น

จากการศึกษาแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จ พบว่า วิสาหกิจชุมชนจะมีศักยภาพในการบริหารจัดการเพิ่มมากขึ้น จะต้องนำแนวคิดหลักการบริหารเชิงดุลยภาพมาใช้ประเมินองค์กรทั้งระบบอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญทุกด้านเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชนาถ ทับครุฑ, ศุกพิชญาณ์ บุญเกื้อ และอรอนงค์ อาภา (2560) ซึ่งศึกษาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรังที่นำเครื่องมือ Balanced Scorecard มาใช้ในการบริหารงาน ทำให้กิจการวิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จ มีวิธีการในการวางแผน การทำการตลาด การขยายกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย มีการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น กรกฎ สระคูพันธ์ และศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ (2562) ได้ทำการศึกษาการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปแป้งจากข้าวหอมมะลิ: กรณีศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การที่จะทำให้วิสาหกิจชุมชน มีศักยภาพในการบริหารจัดการเพิ่มมากขึ้น จะต้องนำแนวคิดทางการบริหารงานอย่างมีดุลยภาพ (BSC) มาใช้ประเมินองค์กรทั้งระบบอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ละทิ้งด้านใดด้านหนึ่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ วิสาหกิจชุมชนในอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี จำนวน 87 กลุ่ม จำนวนสมาชิก 1,100 ราย (2) กลุ่มตัวอย่าง คัดเลือกวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการประเมินในระดับดี ทั้งหมด 17 กลุ่ม จำแนกประเภทวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการประเมินในระดับดี 3 ประเภท ได้แก่ ทำนา ไม้ผล ประมง โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงประเภทละ 1 กลุ่ม ได้กลุ่มตัวอย่าง 144 ราย สุ่มแบบง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ประกอบไปด้วย ประธานกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ที่รับผิดชอบงานวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งสิ้น 24 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 53.01 ปี แหล่งข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับการพัฒนาด้านวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบตำบล

การดำเนินงานตามหลักการบริหารเชิงคุณภาพ พบว่า ด้านการเงินและด้านลูกค้าอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านกระบวนการภายใน และด้านการเรียนรู้และพัฒนา อยู่ในระดับมาก ส่วนผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่า ด้านการเงินและด้านกระบวนการภายใน มีความแตกต่างกันทั้ง 3 กลุ่ม โดยผลของด้านการเงิน พบว่า $F = 4.526^{*}$ และค่า p value = .012 ส่วนด้านกระบวนการภายใน พบว่า $F = 3.454^{*}$ และค่า p value = .034 ตามลำดับ

ตาราง 1

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการดำเนินงานตามหลักการบริหารเชิงคุณภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนจำแนกตามวิสาหกิจชุมชน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

การดำเนินงาน	วิสาหกิจชุมชน แปรรูปข้าว บ้านเนินตามาก	วิสาหกิจชุมชน ปลานิลแปลง ใหญ่ตำบลท่าข้าม	วิสาหกิจชุมชน แปลงใหญ่ขนุน ตำบลหนองเหียง	F	p value
ด้านการเงิน	3.48	3.27	3.10	4.526^{*}	0.012
ด้านลูกค้า	3.40	3.41	3.32	0.256^{ns}	0.774
ด้านกระบวนการภายใน	3.76	3.55	3.41	3.454^{*}	0.034
ด้านการเรียนรู้และพัฒนา	3.36	3.44	3.47	0.551^{ns}	0.578

ns หมายถึง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

*หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัญหาในการส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการ การส่งเสริมและการสนับสนุน ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว พบว่า ทั้ง 3 กลุ่มมีปัญหาในการส่งเสริมแตกต่างกันทั้ง 3 ด้าน โดยผลของด้านการบริหารจัดการ พบว่า $F = 5.407^{*}$ และค่า p value = .005 ส่วนด้านการส่งเสริม พบว่า $F = 5.390^{*}$ และค่า p value = .005 ด้านการสนับสนุน พบว่า $F = 9.385^{**}$ และค่า p value = .000 ตามลำดับ

ตาราง 2

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของปัญหาในการส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน จำแนกตามวิสาหกิจชุมชน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

ปัญหาในการส่งเสริม	วิสาหกิจชุมชน แปรรูปข้าว บ้านเนินตามาก	วิสาหกิจชุมชน ปลานิลแปลง ใหญ่ตำบลท่าข้าม	วิสาหกิจชุมชน แปลงใหญ่ขนุน ตำบลหนองเหียง	*F*	*p* value
ด้านการบริหารจัดการ	3.00	3.31	2.93	5.407*	0.005
ด้านการส่งเสริม	2.97	3.29	2.80	5.390*	0.005
ด้านการสนับสนุน	2.77	3.31	2.84	9.385**	0.000

*หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ความต้องการในการส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน พบว่า ความต้องการในการส่งเสริม อยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ หน่วยงานสนับสนุนต่าง ๆ เนื้อหาและวิธีการส่งเสริม ส่วนผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว พบว่า ทั้ง 3 กลุ่ม แตกต่างกัน 2 ด้าน ได้แก่ หน่วยงานสนับสนุนต่าง ๆ และวิธีการส่งเสริม โดยผลของด้านหน่วยงานสนับสนุนต่าง ๆ พบว่า $F = 4.412^{*}$ และค่า p value = .014 ส่วนด้านวิธีการส่งเสริม พบว่า $F = 6.106^{**}$ และค่า p value = .003 ตามลำดับ

ตาราง 3

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความต้องการในการส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน จำแนกตามวิสาหกิจชุมชน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

ความต้องการ ในการส่งเสริม	วิสาหกิจชุมชน แปรรูปข้าว บ้านเนินตามาก	วิสาหกิจชุมชน ปลานิลแปลง ใหญ่ตำบลท่าข้าม	วิสาหกิจชุมชน แปลงใหญ่ขนุน ตำบลหนองเหียง	*F*	*p* value
ด้านหน่วยงานสนับสนุนต่างๆ	3.55	3.90	3.81	4.412*	0.014
ด้านเนื้อหา	3.70	3.85	3.67	1.348ns	0.263
ด้านวิธีการส่งเสริม	3.60	4.02	3.72	6.106**	0.003

ns หมายถึง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

*หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

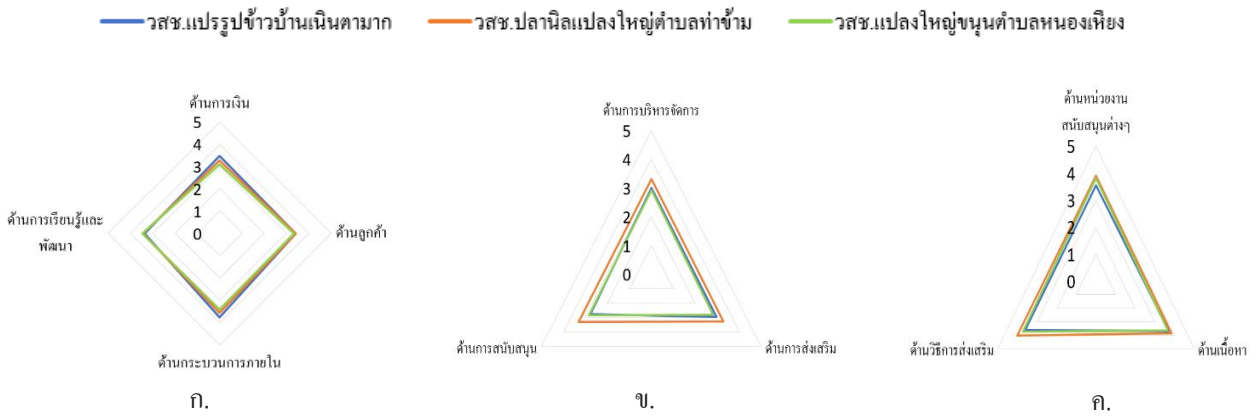

ก. ข. ค.

ก. แผนภูมิแสดงการดำเนินงานตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม

ข. แผนภูมิแสดงปัญหาในการส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม

ค. แผนภูมิแสดงความต้องการในการส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่ม

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพ

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ด้านการเงิน คือ ส่งเสริมด้านการจัดการบัญชีครัวเรือน ด้านลูกค้า คือ ส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์ ด้านกระบวนการภายใน คือ ส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่มที่เป็นระบบ ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา คือ การศึกษาดูงานจากวิสาหกิจที่ประสบความสำเร็จ

ภาพ 5 แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพในอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

อภิปรายผล

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพในอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

1. ด้านการเงิน ผลการศึกษา พบว่า การดำเนินงานด้านการเงินทั้ง 3 กลุ่ม แตกต่างกัน ซึ่งวิสาหกิจชุมชนที่ยังไม่มีการจัดตั้งกองทุนและการจัดทำบัญชียังไม่สม่ำเสมอ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ขนุน ตำบลหนองเหียง ขัดแย้งกับหลักการบริหารเชิงดุลยภาพ (Kaplan & Norton, 1996) ด้านมิติการเงิน ที่กล่าวว่า องค์กรที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายอย่างสม่ำเสมอ และต้องมีการวางแผนด้านต้นทุน ดังนั้น จึงควรส่งเสริมการทำจัดทำบัญชีให้กับวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เกิดความสมดุลย์ในการบริหารเชิงดุลยภาพ

2. ด้านลูกค้า ผลการศึกษา พบว่า วิสาหกิจชุมชนแปรรูปข้าวบ้านเนินตามาก ยังไม่มีการใช้สื่อออนไลน์เพื่อการตลาดและประชาสัมพันธ์สินค้า เนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานเข้ามาสนับสนุนทำให้ไม่สามารถขยายกลุ่มลูกค้าเพิ่มได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่องการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกลือสปาบ้านโนนธงชัย อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี (วราพร กรีเทพ, 2559) ได้อธิบายไว้ว่า สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทอย่างมาก สำหรับการเพิ่มช่องทางการขายและไม่ใช้ต้นทุนสูง

3. ด้านกระบวนการภายใน ผลการศึกษา พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนแปรรูปข้าวบ้านเนินตามาก ยังไม่ให้ความสำคัญกับการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่ม สอดคล้องกับผลการศึกษาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความสำเร็จ กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าไหมบ้านหวายหลึม ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด (มินระดา โคตรศรีวงค์ และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, 2559) ได้อธิบายไว้ว่า กลุ่มที่มีความเข้มแข็งยั่งยืน ต้องมีการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่มทั้งการผลิต การตลาด แรงงานและเงินทุนของกลุ่ม มีการปรับรูปแบบการทำงานให้มีความเหมาะสม

4. ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา ผลการศึกษา จากการสนทนากลุ่ม พบว่า วิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 กลุ่มต้องการการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ การฝึกอบรมและสาธิต ตลอดจนการศึกษาดูงานจากวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ การสร้างองค์ความรู้และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานใหม่ ๆ ระหว่างสมาชิกด้วยกันเองภายในกลุ่ม สอดคล้องกับผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา (สิรินทิพย์ มีเวียงจันทร์, 2562) ได้อธิบายไว้ว่า แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักหลักการบริหารเชิงดุลยภาพ ควรจะต้องไปศึกษาดูงานจากวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จมีระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ส่งเสริมให้มีการสร้างองค์ความรู้และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. การถ่ายทอดความรู้เรื่อง การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรแบ่งการถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนตามกลุ่มอายุ และเน้นให้สมาชิกที่มีประสบการณ์ที่มากกว่าถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกที่มีประสบการณ์น้อย จะทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จมากขึ้น

2. จากผลการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า แหล่งข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการพัฒนาช่องทางการให้ข้อมูลข่าวสารด้วยวิธีการใช้เทคโนโลยีและ

การส่งเสริมแบบรายบุคคล ได้แก่ การฝึกอบรมหรือการเยี่ยมเยียน (training and visiting) และเพื่อเป็นการกระจายข่าวสารได้อย่างทั่วถึงมากขึ้น ควรพัฒนาช่องทางการสื่อสารข้อมูลของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรกับวิสาหกิจชุมชนในรูปแบบออนไลน์เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

3. การส่งเสริมควรให้ความสำคัญกับการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ของหลักการบริหารเชิงดุลยภาพ ที่ตรงกับความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาได้จริง ไม่เข้าไปส่งเสริมหรือพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่ง ควรให้ความสำคัญแต่ละด้านเท่าเทียมกัน

4. วิสาหกิจชุมชนควรร่วมมือกับหน่วยงานที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุน กำหนดแผนหรือกำหนดช่วงเวลาในการทบทวนและประเมินศักยภาพของกลุ่มร่วมกันในทุก ๆ ปี เพื่อจะได้ทราบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ในแต่ละประเด็นที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการกลุ่ม ซึ่งผลที่ได้จะสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดหรือจัดการแก้ไขได้ทันที และยังจะสามารถรวบรวมเป็นแผนพัฒนากลุ่มขอรับการส่งเสริมจากภาคีที่เกี่ยวข้องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรกฎ สระคูพันธ์ และศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ. (2562). การศึกษาการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปแป้งจากข้าวหอมมะลิ: กรณีศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารบัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 16*(74), 76-82.

มินระดา โคตรศรีวงค์ และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2559). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความสำเร็จกรณีศึกษากลุ่มทอผ้าไหมบ้านหวายหลึม ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, 9*(3), 1632-1645.

นุชนาถ ทับครุฑ, ศุกพิชญาณ์ บุญเกื้อ และอรอนงค์ อาภา. (2560). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรังโดยใช้แนวคิดในการบริหารจัดการ Balanced scorecard. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 12*(1), 1-12.

วราพร กรีเทพ. (2559). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกลือสปาบ้านโนนธงชัย อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี. *วารสารมหาวิทยาลัยร้อยเอ็ด, 10*(ฉบับพิเศษ), 21 -29.

สิรินทิพย์ มีเวียงจันทร์. (2562). *รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามหลักการบริหารเชิงดุลยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเกษตรอำเภอพนัสนิคม. (2563). *แผนพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอปี 2561-2565*. ชลบุรี: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมส่งเสริมการเกษตร.

Kaplan, S., & Norton, D. P. (1996). Using the balanced scorecard as a strategic management system. *Harvard Business Review*, *12*, 75-85.

การยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ในจังหวัดนครปฐม

นัฐพงษ์ แก้วรัตนชัย[1*]
พลสราญ สราญรมย์[2] และ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
ผู้รับผิดชอบบทความ: natthapong_2@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ในจังหวัดนครปฐม (2) ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร (3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (4) การยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ในจังหวัดนครปฐม จำนวน 110 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 86 ราย โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ผลการศึกษาพบว่า (1) เกษตรกรทั้งหมดมีลักษณะการถือครองพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์เป็นของตนเอง (2) ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม อยู่ในระดับมาก (3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การมีผลต่อ ผู้บริโภค เกษตรกร และเจ้าหน้าที่ (4) การยอมรับเชิงเนื้อหา พบว่า ยอมรับอยู่ในระดับมาก การยอมรับเชิงปฏิบัติ พบว่า ยอมรับอยู่ในระดับมาก และ (5) เกษตรกรมีปัญหาการยอมรับอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ การรับรองมาตรฐานและการส่งเสริม โดยเกิดจากนักส่งเสริมการเกษตรขาดความรู้ความเชี่ยวชาญ ข้อเสนอแนะ คือ นักส่งเสริมการเกษตรควรมีความรู้และเวลาในการส่งเสริมเพื่อให้เกษตรกรยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมและนำไปปฏิบัติได้

คำสำคัญ: เกษตรอินทรีย์, เกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม, เกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์

Acceptance of Participatory Guarantee System of Organic Vegetable Production of Farmers in Nakhon Pathom Province

Natthapong Kaewrattanachai[1*]
Ponsaran Saranrom[2] and Benchamas Yooprasert[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
[*]Corresponding author: natthapong_2@hotmail.co.th

Abstract

The objectives of this research were to study (1) social and economic conditions of organic vegetable production farmers in Nakhon Pathom province (2) knowledge regarding to organic agriculture and participatory based on organic agricultural standard certification (3) opinions regarding participatory organic agricultural standard certification (4) the acceptance of participatory organic agricultural standard certification (5) problems and suggestions regarding the acceptance of participatory organic agricultural standard certification. The population of this study was 110 organic vegetable production farmers in Nakhon Pathom province. The sample size of 86 people by using Taro Yamane formula with the error value of 0.05 and simple random sampling method. The tool used in data collection was interview. Data were analyzed by using descriptive statistics such as frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and ranking. The results of the study showed that (1) All of the farmers were self-own organic vegetable production area (2) knowledge regarding organic agricultural and participatory organic agricultural standard certification was at high level. (3) Opinions about participatory organic agricultural standard certification was at high level in three aspect which were the influence toward consumers, farmers, and officers. (4) The content acceptance showed that farmers accepted it at the high level , practical acceptance showed that farmers accepted it at the high level (5) Farmers faced the problem of acceptance at high level in 2 aspects: certification and extension because of lack of knowledge and expertise of the agricultural extension officer. Suggestion would be that the agricultural extension officers should have knowledge and time for extension so that farmers would accept participatory organic agricultural standard certification and would be able to adopt it into real practice.

Keywords: Organic Agriculture, Participatory Organic Agriculture, Organic Vegetable Production Farmer

บทนำ

เนื่องด้วยปัจจุบันมีกระแสการดูแลรักษาสุขภาพมากขึ้น ผู้บริโภคหันมาสนใจในการเลือกซื้ออาหารที่ปลอดภัยปราศจากการใช้สารเคมี จึงเป็นการกระตุ้นให้เกษตรกรสนใจการทำเกษตรแนวใหม่คือ "เกษตรอินทรีย์"

แต่เดิมการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ เป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ ตลอดจนเกษตรกรเองยังไม่ค่อยมีความรู้เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริง โดยมีมาตรฐานเกษตรอินทรีย์หลายแบบ เช่น IFOAM ซึ่งเป็นบุคคลที่สาม หรือหน่วยงานเป็นผู้ตรวจรับรอง และมีค่าใช้จ่ายในการรับรองที่สูง เป็นข้อจำกัดของเกษตรกรรายย่อย แต่มีอีกแนวทางหนึ่งที่จะสามารถสานต่อความตั้งใจของเกษตรกรรายย่อยได้คือ "ระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม" ซึ่งเป็นอีกหนึ่งทางเลือกให้กับเกษตรกรรายย่อยที่มีความมุ่งมั่นพัฒนาเป็นเกษตรอินทรีย์ สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค ส่งผลให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายผลิตผลทางเกษตรได้ในราคาที่สูงขึ้น ผู้บริโภคและเกษตรกรมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และการทำการเกษตรแนวนี้ยังเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยสถานีพัฒนาที่ดินนครปฐมและหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในจังหวัดนครปฐม วิโรจน์ ชูช่วย (2564) ได้ให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการพัฒนากลุ่มเกษตรกรสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม โดยได้ดำเนินงานวางแผนเพื่อสนับสนุนเกษตรกรกลุ่มใหม่ที่เริ่มต้นเข้าสู่การผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ ให้ได้การรับรองมาตรฐาน เพื่อเพิ่มเกษตรกรรายย่อยและเพิ่มสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านระบบการรับประกันคุณภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการในการรับรองที่เป็นระบบสากลมีมาตรฐานทั่วโลกให้การยอมรับ ทำให้เกษตรกรเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลิตสินค้าที่ปลอดภัยสู่ผู้บริโภค ดังนั้น จึงได้ดำเนินการส่งเสริมให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม มาอย่างต่อเนื่องและสนับสนุนเกษตรกรที่มีความพร้อมและเต็มใจที่จะเข้าสู่การรับรองมาตรฐาน โดยการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการผลิตเกษตรอินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน รวมถึงการให้ข้อมูลต่าง ๆ กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ปี 2564 นี้ มีเป้าหมายที่จะพัฒนายกระดับให้เกษตรกรกลุ่มใหม่ที่ยังไม่ได้การรับรองมาตรฐาน เข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม อย่างน้อย 5 กลุ่ม และภายในปี 2565 จะต้องให้ได้อย่างน้อย 9 กลุ่ม โดยมีมิสเตอร์เกษตรอินทรีย์ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำกับกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ประชุมกลุ่มเกษตรกรและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ให้กับเกษตรกรในกลุ่ม ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงก่อให้เกิดการวิจัยการยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ในจังหวัดนครปฐม เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม และเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกษตรกรได้นำเอาการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ไปปรับใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนกรมพัฒนาที่ดินสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการถ่ายทอดให้เกษตรกรที่สนใจเข้าใจในระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ ของเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาการยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร

กรอบแนวคิดการวิจัย

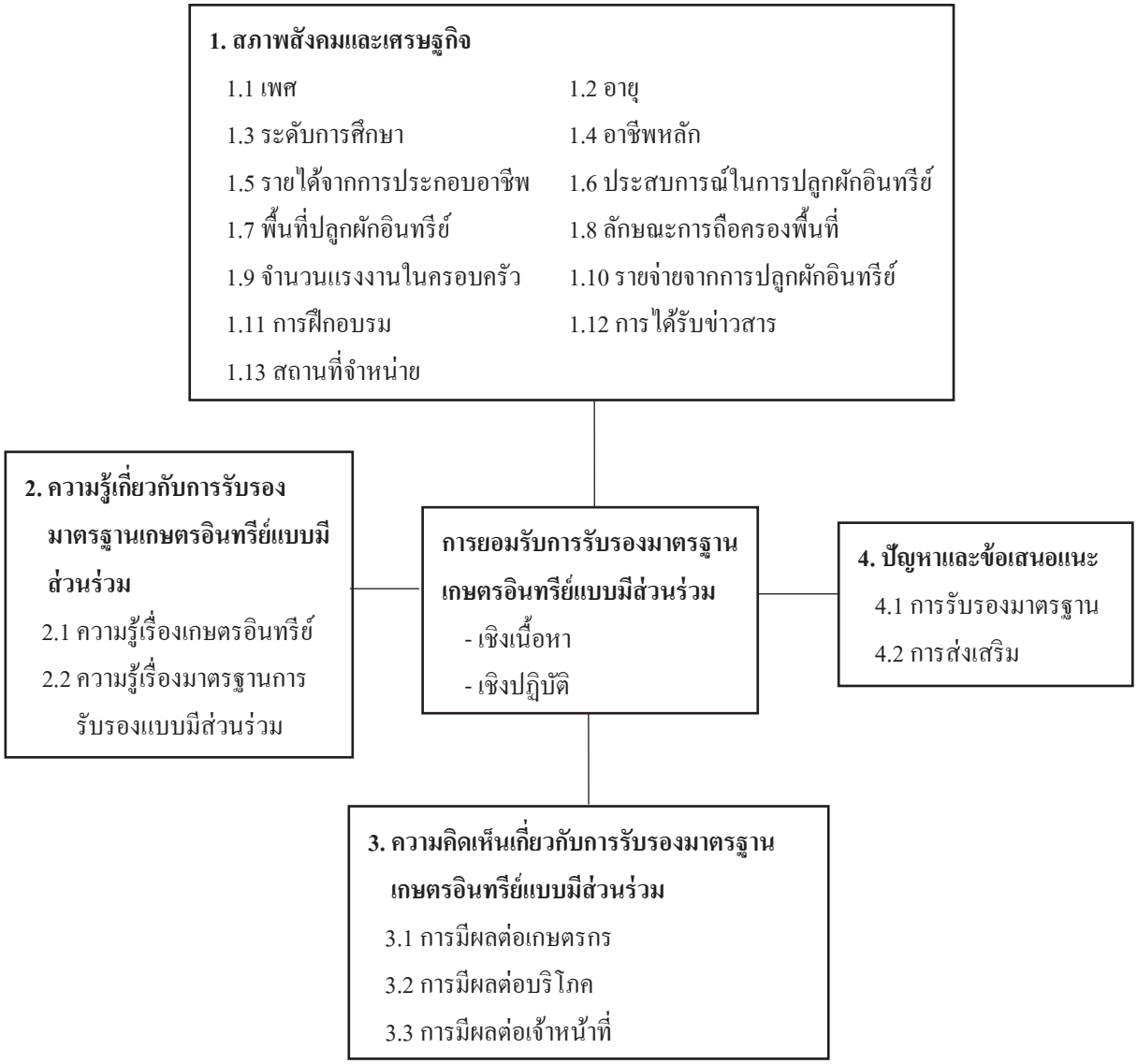

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยฉบับนี้ ศึกษาแนวคิดประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ความคิดเห็น การยอมรับ และเกษตรอินทรีย์ ความรู้ หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน สาระ ข้อมูล แนวคิด การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติ และทักษะ เป็นสิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ เป็นความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจาก ประสบการณ์ ความรู้เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และเทคโนโลยี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ความคิดเห็น คือ การแสดงออกถึงความรู้สึกของบุคคล ในด้านความคิด ความเชื่อ และด้านการตัดสินใจ จึงแสดงออกมา

ทางการพูด การเขียน หรือท่าทางโดยอาศัยความรู้หรือประสบการณ์ในการช่วยตัดสินใจ และคนส่วนใหญ่มักจะถือว่า สิ่งที่มนุษย์แสดงออกมานั้น เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความในใจ (สุพัตรา สีหาชาลี, 2556) การยอมรับ หมายถึง การที่ประชาชนได้เรียนรู้ผ่านการศึกษาโดยขั้นตอนการรับรู้การยอมรับจะเกิดขึ้นได้ หากมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้นั้น จะได้ผลก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นได้ทดลองปฏิบัติจนเมื่อเขาแน่ใจว่า สิ่งประดิษฐ์นั้น สามารถให้ประโยชน์อย่างแน่นอน เขาจึงกล้าลงทุนสร้างหรือซื้อสิ่งประดิษฐ์นั้น ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การยอมรับเป็นพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ในการรับเอาสิ่งใหม่มายึดถือปฏิบัติด้วยความเต็มใจโดยที่พฤติกรรมนั้น มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นกระบวนการและมีระยะเวลา (Foster, 1973) กระบวนการยอมรับ (adoption process) ว่าคือ กระบวนการทางจิตใจ ซึ่งบุคคลรู้สึกจากการได้ยินครั้งแรกเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง จนถึงการยอมรับและนำไปใช้กระบวนการยอมรับนวัตกรรมนั้น นักวิชาการด้านสังคมต่างเห็นด้วยกันว่า การยอมรับนวัตกรรมเป็นผลมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องอย่างเป็นกระบวนการ แม้ว่ารายละเอียดแตกต่างกัน แต่ก็มาจากพื้นฐานเดียวกันของ Roger (1995) ซึ่งมีแนวคิดกระบวนการยอมรับนวัตกรรม ดังนี้ (1) ขั้นตระหนักหรือขั้นตื่นตัว (2) ขั้นสนใจ (3) ขั้นประเมินผล (4) ขั้นทดลอง (5) ขั้นยอมรับและบุคคลยอมรับนวัตกรรมโดยนำนวัตกรรมมาใช้อย่างเต็มที่ สม่ำเสมอ (จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์, 2529) ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการรับรองเกษตรอินทรีย์ในระดับชุมชน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนมาร่วมกันภายใต้หลักความไว้วางใจ เครือข่ายสังคม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการผลิตให้สอดคล้องกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (กรมการข้าว, 2557)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ ในจังหวัดนครปฐม จำนวน 110 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ 86 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย ใช้แบบสัมภาษณ์ในการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่อง การยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ปลูกผักอินทรีย์ในจังหวัดนครปฐม สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 53.5 เป็นเพศหญิง เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 54.73 ปี ร้อยละ 27.9 สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรี ร้อยละ100.0 ประกอบอาชีพเกษตรกร มีรายได้จากการประกอบอาชีพเฉลี่ย 14,605.81 บาท/เดือน มีประสบการณ์ในการปลูกผักอินทรีย์เฉลี่ย 5.52 ปี มีพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์เฉลี่ย 5.59 ไร่ ร้อยละ 100.0 เป็นที่ของตนเอง มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3.80 คน รายจ่ายจากการปลูกผักอินทรีย์เฉลี่ย 3,280.87 บาท/เดือน และร้อยละ 100.0 เคยเข้ารับการฝึกอบรมการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม

2. ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ของเกษตรกรสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดย

อันดับ 1 ได้แก่ การปลูกพืชหมุนเวียน การแยกภาชนะและสถานที่เก็บ หลักการพื้นฐานแบบมีส่วนร่วม และการสร้างความเชื่อมั่น

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม พบว่า อยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมมีผลต่อเกษตรกร ผู้บริโภค และเจ้าหน้าที่

4. การยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า การยอมรับเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับมาก โดยอันดับ 1 ได้แก่ ภาชนะและสถานที่เก็บ การใช้เมล็ดพันธุ์ การประชุมกลุ่มและกฎ กติกากลุ่ม ส่วนการยอมรับเชิงเชิงปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยอันดับ 1 ได้แก่ การปลูกพืชหมุนเวียน การปรับปรุงบำรุงดิน ภาชนะและสถานที่เก็บ

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะการยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับมากทั้ง 2 ด้าน ได้แก่ การรับรองมาตรฐาน และการส่งเสริม โดยอันดับ 1 คือ ปัญหาความรู้ความเชี่ยวชาญของนักส่งเสริมการเกษตร ข้อเสนอแนะ นักส่งเสริมการเกษตรควรมีความรู้และมีเวลาในการส่งเสริม เพื่อให้เกษตรกรยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมและนำไปปฏิบัติได้

อภิปรายผล

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีลักษณะการถือครองที่ดินร้อยละ 100.0 เป็นที่ของตนเอง โดยการมีที่ดินเป็นของตนเองนั้น จะส่งผลให้เกษตรกรยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมง่ายขึ้น เนื่องจากเกษตรกรมีอำนาจในการตัดสินใจในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบริหารจัดการที่ดินได้อย่างเต็มที่ในการทำเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมในที่ดินของตนเอง ง่ายกว่าเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง สอดคล้องกับ ศานิต ปิ่นทอง, นิรันดร์ ยิ่งยวด และวรรณี เนียมหอม (2564) ที่ได้รายงานว่า *ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตมะพร้าวอินทรีย์ของเกษตรกรอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์* พบว่า ลักษณะการถือครองที่ดินมีผลต่อการยอมรับการผลิตมะพร้าวอินทรีย์ ของเกษตรกรในเชิงบวก นั่นคือ เมื่อเกษตรกรมีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง จะส่งผลให้การยอมรับการผลิตมะพร้าวอินทรีย์จะเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากเกษตรกรที่มีลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง ซึ่งที่ดินถือเป็นพื้นฐานต้นทุนในการผลิต ทำให้เกษตรกรมีความพร้อมในการยอมรับสิ่งใหม่หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการทำการเกษตรที่สามารถได้ผลผลิตที่ยั่งยืนและมีความเหมาะสมกับเกษตรกรมาปรับใช้ในที่ดินของตนเองได้ง่ายกว่า

2. ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ และความรู้เรื่องมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเกษตรกรสามารถตอบได้ถูกต้องในภาพรวม พบว่า เกษตรกรมีความรู้ในระดับความรู้มาก ร้อยละ 98.8 เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำเกษตรอินทรีย์ มาหลายปีและได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์จากหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน พร้อมทั้งยังมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับภาคีเครือข่ายเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์อีกด้วย สอดคล้องกับ ขวัญดาว แต่งตั้ง และวสุธิดา นุริตมนต์ (2562) ที่ได้กล่าวว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการสร้างคุณค่าของการทำเกษตรอินทรีย์ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรอินทรีย์สนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ประเทศไทย การเปิดรับข้อมูลข่าวสารและการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากกลุ่มเกษตรอินทรีย์สนามชัยเขตนั้น มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ดี มีการเปิดรับและยอมรับความรู้วิธีการใหม่ ๆ เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์จากแหล่งต่าง ๆ เช่น การสืบค้นจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ การแลกเปลี่ยน

เรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคลที่มีประสบการณ์ การศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อนำความรู้จากข้อมูลข่าวสารที่ได้นั้นมาเป็นแนวทางเพื่อพัฒนาปรับปรุงกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์ให้ประสบความสำเร็จ

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ต่อเกษตรกร ผู้บริโภค และเจ้าหน้าที่ อยู่ในระดับมาก ทั้ง 3 ประเด็น เนื่องจากมีการสร้างการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์โดยใช้ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม มาใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้ผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นในผลผลิตของเกษตรกรมากขึ้น ซึ่งการบริโภคผลผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์จะทำให้มีสุขภาพดี เนื่องจากผลผลิตปลอดภัยจากสารเคมี สอดคล้อง จิดรานุช พิมพ์สวัสดิ์ และพนามาศ ตรีวรรณกุล (2561) ที่ศึกษาเรื่อง *ความคิดเห็นเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของผู้บริโภคในสามพรานโมเดล* พบว่า การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของผู้บริโภค โดยผู้ที่รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์มาก จะเห็นด้วยในระดับมาก ส่วนผู้ที่รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์น้อย จะเห็นด้วยในระดับน้อย

4. การยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า มีเกษตรกรร้อยละ 98.8 ยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมเชิงเนื้อหาในระดับมาก และมีเกษตรกรร้อยละ 96.5 ยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติในระดับมากเช่นกัน เนื่องจากเกษตรกรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้เกษตรกรได้รับความรู้ด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติ รวมถึงเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น ซึ่งการนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้เกษตรกรสามารถทำเกษตรอินทรีย์ได้ดีขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้มีปริมาณและคุณภาพดี สอดคล้องกับ Roger (1995) ซึ่งมีแนวคิดกระบวนการยอมรับนวัตกรรมดังนี้ ขั้นตระหนักหรือขั้นตื่นตัว (awareness stage) เป็นขั้นที่บุคคลรู้ว่า มีความคิดใหม่สิ่งใหม่ หรือนวัตกรรมเกิดขึ้น แต่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมนั้น ขั้นสนใจ (interest stage) บุคคลเริ่มมีความสนใจในนวัตกรรมและพยายามแสวงหาข้อมูล หรือความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับนวัตกรรมนั้น 7 ขั้นประเมินผล (valuation stage) บุคคลจะทำการประเมินผลในสมองของตนโดยลองนึกว่า ถ้ายอมรับนวัตกรรมนั้นมาใช้ปฏิบัติแล้ว จะเหมาะสมกับเหตุการณ์ในปัจจุบันหรืออนาคตหรือไม่ จะให้ผลคุ้มค่ากับความเสี่ยงภัยหรือไม่ ขั้นทดลอง (rial stage) บุคคลจะนำนวัตกรรมมาลองใช้หรือทดลองปฏิบัติในวงจำกัดก่อน เพื่อดูว่า นวัตกรรมนั้นมีประโยชน์เข้ากับสถานการณ์ของตนหรือไม่ ขั้นยอมรับ (adoption stage) บุคคลยอมรับนวัตกรรมโดยนำนวัตกรรมมาใช้อย่างเต็มที่ สม่ำเสมอ

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะการยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีปัญหาการยอมรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมในระดับมาก ในด้านการรับรองมาตรฐานและในด้านการส่งเสริม เนื่องจากระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ในการทำเกษตรอินทรีย์ เป็นการรับรองแบบใหม่ โดยเกษตรกรไม่ได้พึ่งพาการตรวจรับรองจากบุคคลภายนอก หรือหน่วยงานที่เป็นผู้ตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยเกษตรกรดำเนินการตรวจรับรองเอง แต่จะมีผู้บริโภค และเจ้าหน้าที่ที่เป็นพี่เลี้ยงร่วมตรวจประเมินแปลงด้วย แต่ปัญหาที่พบ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร นักวิชาการเกษตร มิสเตอร์เกษตรอินทรีย์สถานีพัฒนาที่ดินที่เป็นพี่เลี้ยง อาจจะยังให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกรไม่ชัดเจน เนื่องจากอาจยังไม่เคยได้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรผู้ตรวจประเมินแปลงระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ด้วยสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 จึงขาดการติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงานที่จะเข้าไปให้ความรู้กับเกษตรกร และไม่สามารถดำเนินการเข้าพื้นที่ไปพบปะกับเกษตรกรได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ธนนันท์ สนสาขา (2560) ที่ได้รายงานวิจัยพบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตมะพร้าวอินทรีย์ ด้านหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในอยู่ระดับปานกลาง ทั้ง 5 ประเด็น คือ ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน การสนับสนุนไม่เพียงพอ การสนับสนุนไม่ตรงตามความต้องการ การแจ้งข้อมูลข่าวสารไม่ต่อเนื่อง และการให้คำแนะนำให้ความรู้ไม่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. เจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับพื้นที่ ควรส่งเสริมการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม กับเกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเองเป็นลำดับแรก เพราะที่ดินถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำเกษตรอินทรีย์ให้ประสบความสำเร็จ

2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมหรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม กับเกษตรกรที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์มานาน เพราะเกษตรกรที่มีความรู้และประสบการณ์มานานนั้น นอกจากจะสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเองแล้ว ยังเป็นอีกช่องทางที่จะช่วยชักจูงหรือให้ความรู้ ความเข้าใจ ชี้ให้เห็นผลประโยชน์ของการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมแก่เกษตรกรทั่วไปที่มีความสนใจในการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมได้มากยิ่งขึ้น

3. หน่วยงานภาครัฐ ควรจัดการฝึกอบรมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับพื้นฐาน เช่น การฝึกอบรมการเป็นผู้ตรวจประเมินแปลงการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กรมการข้าว. (2557). *การรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม: พีจีเอส*. กรุงเทพมหานคร. ผู้แต่ง.

ขวัญดาว แต่งตั้ง และวสุธิดา นุริตมนต์. (2562). การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการสร้างคุณค่าของการ ทำเกษตรอินทรีย์ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรอินทรีย์ สนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ประเทศไทย. *วารสารปัญญาภิวัฒน์, 11*(3), 42-54.

จิดรานุช พิมพ์สวัสดิ์ และพนามาศ ตรีวรรณกุล. (2561). ความคิดเห็นเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ของผู้บริโภคในสามพรานโมเดล. *วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร, 49*(2), 113-124.

จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์. (2529). *รายงานการวิจัยเรื่อง การยอมรับวิทยาการเกษตรแผนใหม่ของเกษตรกรชานเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ธนนันท์ สนสาขา. (2560). *การส่งเสริมการผลิตมะพร้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2544*. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนา อินเตอร์พริ้นท์.

วิโรจน์ ชูช่วย. (2564). *พด. นครปฐม มุ่งส่งเสริมพัฒนากลุ่มเกษตรกรสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม PGS*. ค้นเมื่อ 31 กรกฎาคม 2564, จาก https://siamrath.co.th/n/255307

ศานิต ปิ่นทอง, นิรันดร์ ยิ่งยวด และวรรณี เนียมหอม. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตมะพร้าวอินทรีย์ของเกษตรกรอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารสังคมศาสตร์วิจัย*, *12*(1), 192-211.

สุพัตรา สีหาชาลี (2556). *ความคิดเห็นของสมาชิกเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชนภายใต้โครงการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพศูนย์ข้าวชุมชน จังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Foster, G. M. (1973). *Tradition societies and technological change*. New York: Harper and Row.

Rogers, E. M. (1995). *Diffusion of innovation*. New York: The Free Press.

แนวทางพัฒนาการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จารุพรรธน์ เพ็งจันทร์[1*]
พลสราญ สราญรมย์[2] และ เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย [1,2,3]
*ผู้รับผิดชอบบทความ: jaru0817@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทั่วไปของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (2) ความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (3) ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (5) แนวทางพัฒนาการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชัน ประชากรที่ศึกษา มี 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในเขตภาคะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2,399 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .08 จำนวน 147 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา (2) เจ้าหน้าที่ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จำนวน 60 ราย คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 6 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า (1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรรับผิดชอบเฉลี่ย 2 ตำบล และเฉลี่ย 2,149 ครัวเรือน ร้อยละ 56.5 ไม่เคยเข้ารับการอบรมจากกรมส่งเสริมการเกษตร ร้อยละ 97.3 อบรมการใช้งานแอปพลิเคชันให้เกษตรกรด้วยวิธีสอนรายบุคคล (2) เจ้าหน้าที่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง (3) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเห็นด้วยต่อแอปพลิเคชันอยู่ในระดับมาก (4) ปัญหาด้านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับมาก และข้อเสนอแนะที่อยู่ในระดับมาก (5) แนวทางพัฒนาการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชัน (1) ด้านความรู้ คือ เพิ่มหลักสูตรการอบรมการใช้งานแอปพลิเคชันให้แก่ข้าราชการใหม่และในงานสัมมนาเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (2) ด้านการประชาสัมพันธ์ คือ จัดทำสื่อให้มีความหลากหลายและเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ (3) ด้านแอปพลิเคชัน คือ ปรับปรุงวิธีการกรอกข้อมูลให้ใช้งานง่าย เพื่อให้เหมาะแก่ผู้สูงอายุ (4) ด้านการส่งเสริม คือ ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบจำนวนครัวเรือนเกษตรกรมาก ควรเน้นให้ใช้แอปพลิเคชันเพื่อช่วยในการขึ้นทะเบียน

คำสำคัญ: แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล, การขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร, เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

Guidelines for the Development of the Registration of the Farmers and Registration List Modification using Farmbook Application of the Agricultural Extensionists in Northeast Region

Charuphat Phengchan[1*]

Ponsaran Saranrom[2] and Chalermsak Toomhirun[3]

Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]

*Corresponding author: jaru0817@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study (1) general conditions of the agricultural extensionists (2) knowledge and understanding of the agricultural extensionists (3) opinions of the agricultural extensionists (4) problems and suggestions of the agricultural extensionists (5) development guidelines for the registration and modification of the farmer register with Farmbook application. There were 2 groups in the population: (1) 2,399 agricultural extensionists in the northeastern region. The sample size of 147 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.08 and simple random sampling method. Data were collected by using questionnaires and were analyzed by using descriptive statistics; (2) 60 officers from Information technology and communication center. 6 of them were selected as key informant by purposive method. Data were collected by conducting focus group and were analyzed by using content analysis. The results of the research found out that (1) The agricultural extensionists took responsibility of 2 sub-districts with the average household of 2,149 households. 56.5% of them never attend the training from department of agricultural extension, 97.3% had attended the training on the use of the application through individual teaching method. (2) The officers had knowledge about the application at the moderate level. (3) The agricultural extensionists agreed on the application at the high level. (4) Problems in the use of the application were at the high level in internet network aspect. The recommendation was at the high level. (5) Development guidelines in the registration and modification of the farmer register with Farmbook application were such as (1) knowledge aspect: increase the training curriculum in application usage for new civil servants and in the operational seminar for knowledge exchange at the sectional level; (2) Promotional aspect : create different promotional medias, broadcast them through online media channel, and make the manual or video on how to use the application; (3) Application aspect: modify data input method to be more simplified for the use of elders.; and (4) Extension aspect: encourage the officers that take on a high number of the farmer households to use the application to assist with the registration and encourage them to realize about the benefits or the importance of the application to transfer the information to farmers in order for them to be able to self-register via the application in the later time.

Keywords: Farmbook Application, The Registration and Modification of the Farmer Register, Agricultural Extensionists

บทนำ

ทะเบียนเกษตรกรคือ ข้อมูลของครัวเรือนผู้ประกอบการเกษตรที่แสดงถึงสถานภาพและการประกอบอาชีพทางการเกษตรของครัวเรือน โดยข้อมูลทะเบียนเกษตรกรจะถูกนำไปใช้ในการวางแผนการผลิต การตลาด การส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และใช้เป็นข้อมูลประกอบการเข้าร่วมโครงการและมาตรการต่าง ๆ ของภาครัฐโดย กรมส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่รับขึ้นทะเบียนเกษตรกรในกลุ่มผู้ปลูกพืช ทำไร่นาสวนผสม ทำนาเกลือและเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ จากเกษตรกรที่ทำการเกษตรในพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์และไม่มีเอกสารสิทธิ์ เพื่อต้องการทราบสถานการณ์การเพาะปลูกของเกษตรกร ประมาณการผลผลิตที่จะออกสู่ตลาดในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งได้มีการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน ที่ชื่อ สมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล (farmbook) เพื่อให้เกษตรกรสามารถแจ้งปรับปรุงข้อมูลในทะเบียนได้ด้วยตนเองผ่านสมาร์ทโฟน โดยได้มีการนำเครื่องมือ และเทคโนโลยีมาปรับปรุงวิธีการรับขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร และการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับแจ้งจากเกษตรกร เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกรมากยิ่งขึ้น ไม่ต้องเดินทางมาที่สำนักงานเกษตรอำเภอ และสามารถตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นปัจจุบันของข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรกร ตามที่ให้ข้อมูลไว้กับกรมส่งเสริมการเกษตรได้ทุกที่ทุกเวลาเพื่อสิทธิประโยชน์และการเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ และใช้เป็นหลักฐานยืนยันตัวตน ความเป็นเกษตรกรในรูปแบบดิจิทัล รวมทั้งยังเป็นช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรจากภาครัฐ และการตรวจสอบสิทธิเกษตรกรที่ได้รับความช่วยเหลือในกรณีประสบภัยพิบัติหรือตามมาตรการแก้ปัญหาอื่น ๆ ของภาครัฐ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564) โดยในปี 2563 ที่ผ่านมาประเทศไทยได้ประสบปัญหาการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้การขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยวิธีการเดินทางไปขึ้นทะเบียนที่สำนักงานเกษตรอำเภอ หรือขึ้นทะเบียนผ่านผู้นำชุมชนเป็นไปได้ยาก โดยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่ที่มีการทำการเกษตรเป็นจำนวนมาก และเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมเพาะปลูกข้าว ซึ่งเป็นพืชที่มีการช่วยเหลือจากโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐมาโดยตลอด จึงมีความต้องการเป็นอย่างมากที่จะขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่มีจำนวนน้อย ไม่สามารถดำเนินงานได้ทันต่อสถานการณ์ และความต้องการของเกษตรกร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563)

จากเหตุผลดังกล่าว จึงจำเป็นต้องทำการศึกษาหาแนวทางพัฒนาการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงพัฒนาแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลให้เหมาะสมต่อการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถลดภาระงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนงานนี้เป็นหลัก และเพิ่มความสะดวกสบายทั้งต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และเกษตรกรต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
2. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
4. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
5. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

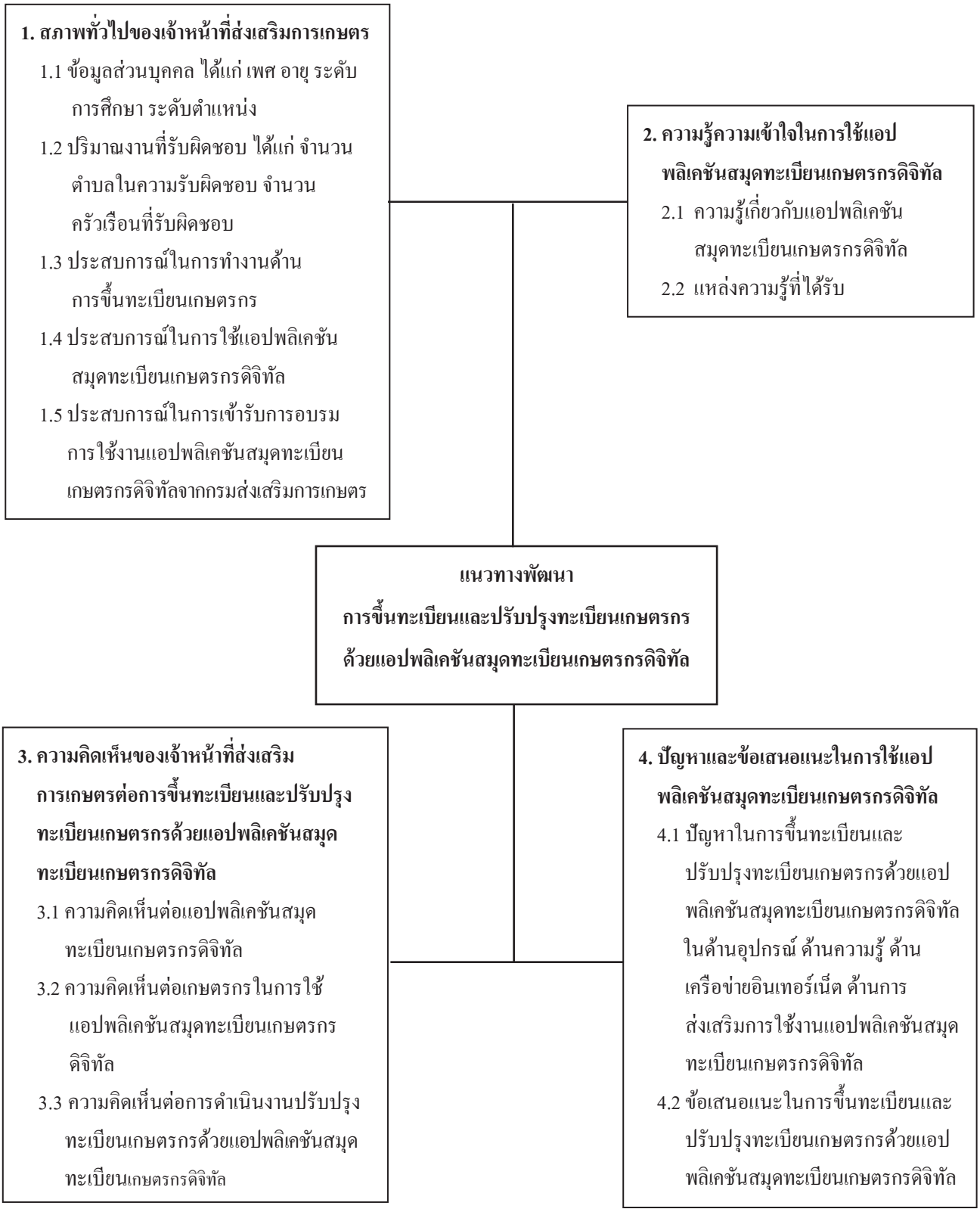

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยฉบับนี้ ศึกษาแนวคิดประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ และความคิดเห็น โดยความรู้ หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน สาระ ข้อมูล แนวคิด การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ เป็นสิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ เป็นความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ ความรู้เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และเทคโนโลยี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ความคิดเห็น หมายถึง ความเชื่อ การตัดสินใจ ความคิด ความรู้สึกประทับใจที่ไม่ได้เกิดจากการพิสูจน์ หรือการชั่งน้ำหนักว่าเป็นการถูกต้องหรือไม่ เป็นภาวะของจิตใจที่ผ่านประสบการณ์แล้วเกิดจากการเรียนรู้และผลักดันให้เกิดความคิด ความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และแสดงออกทางคำพูดหรือคำตอบที่บุคคลได้แสดงออกต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง โดยเฉพาะจากคำถามที่ได้รับทั่วไป โดยปกติแล้วความคิดเห็นต่างจากเจตคติ คือความคิดเห็นจะเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะขณะที่เจตคติจะเป็นเรื่องทั่วไป มีความหมายที่กว้างกว่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ผู้วิจัยได้นำไปใช้ในการสร้างเครื่องมือเกี่ยวกับการวัดความรู้และความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล เป็นนวัตกรรม ยุค 4.0 ที่ได้นำเทคโนโลยีมาใช้อำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกรในการแจ้งปลูก/ปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรได้ด้วยตนเอง สำหรับเกษตรกรรายเดิมแปลงเดิมไม่เพิ่มพื้นพื้นที่เท่านั้น (เนื่องจากการเพิ่มพื้นที่ปลูกจากที่เคยแจ้งไว้แล้วจะต้องมีการตรวจสอบเพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรก่อน การเพิ่มพื้นที่จึงต้องแจ้งปรับปรุงข้อมูลกิจกรรมการเกษตรที่สำนักงานเกษตรอำเภอ) โดยมี 2 เมนูหลัก ได้แก่ (1) เมนูปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ประกอบด้วย 1) แจ้งปลูก/ปรับปรุง สำหรับใช้แจ้งปรับปรุงกิจกรรมการเกษตร 2) ถ่ายภาพแปลงหรืออัปโหลดภาพแปลงเพาะปลูก 3) สำรวจสมาชิกสำหรับตรวจสอบและปรับปรุงข้อมูลหัวหน้าและสมาชิกครัวเรือน 4) เครื่องจักรกลการเกษตร สำหรับตรวจสอบและปรับปรุงข้อมูลเครื่องจักรกลการเกษตร และ (2) เมนูติดตามผล ประกอบด้วย 1) ผลการปรับปรุง สำหรับตรวจสอบข้อมูลที่ได้แจ้งปลูกไปแล้ว 2) ตรวจสอบแปลง สำหรับดูประวัติการเพาะปลูกที่เสร็จสิ้นกระบวนการย้อนหลัง และสำหรับตรวจข้อมูลแปลง สำหรับตรวจสอบประวัติ พิกัดแปลง และ Zoning 3) ใบรายงานผล สำหรับส่งต่อ ดาวน์โหลด หรือปริ้นต์ใบรายงานการขึ้นทะเบียนเกษตรกร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564) ผู้วิจัยได้นำไปใช้ในการสร้างเครื่องมือเรื่องความรู้เกี่ยวกับแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล

จากการศึกษาประสบการณ์อบรมให้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจากงานวิจัยของ พันธ์จิต สีเหนี่ยง (2559) ได้ทำการศึกษาแนวทางการเพิ่มระสิทธิภาพระบบส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย: กรณีศึกษาพื้นที่ภาคกลาง พบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร เคยเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมการเกษตรจากกรมส่งเสริมการเกษตร เฉลี่ย 1.74 ครั้งต่อการทำงานในอายุราชการ ส่วนงานวิจัยของ ประกอบ แสงสุวรรณ (2563) ได้ศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรจังหวัดชุมพร พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล อยู่ในระดับปานกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ประชากรที่ศึกษา มี 2 กลุ่ม คือ (1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2,399 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน ที่ระดับนัยสำคัญ .08 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 147 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ลักษณะของคำถามมีทั้งแบบปลายปิด

และคำถามปลายเปิด แบ่งเป็น 4 ตอน คือ 1) สภาพทั่วไปของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 2) ความรู้ความเข้าใจและแหล่งความรู้ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 3) ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ และ (2) เจ้าหน้าที่ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จำนวน 60 ราย คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 6 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 63.3) อายุเฉลี่ย 37.41 ปี รับผิดชอบเฉลี่ย 2 ตำบล และเฉลี่ย 2,149 ครัวเรือน ไม่เคยเข้ารับการอบรมจากกรมส่งเสริมการเกษตร (ร้อยละ 56.5) อบรมการใช้งานแอปพลิเคชันให้เกษตรกรด้วยวิธีสอนรายบุคคล (ร้อยละ 97.3) เคยใช้แอปพลิเคชันปรับปรุงข้อมูลให้เกษตรกรเนื่องจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ร้อยละ 86.34)

2. ความรู้ความเข้าใจและแหล่งความรู้ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร พบว่า เจ้าหน้าที่มีความรู้เกี่ยวกับแอปพลิเคชันอยู่ในระดับปานกลาง และคำถามความรู้เกี่ยวกับแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลที่มีผู้ตอบถูกมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ เจ้าหน้าที่สามารถตรวจสอบข้อมูลเกษตรกรที่แจ้งปรับปรุงข้อมูลผ่านแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลได้จากระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกร (ร้อยละ 99.3) รองลงมาคือ แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลสามารถใช้แจ้งปรับปรุงข้อมูลการเพาะปลูกข้าวได้หลังจากปลูกไปแล้ว ภายใน 15-60 วัน เท่านั้น (ร้อยละ 87.8) และเกษตรกรสามารถแก้ไขข้อมูลการแจ้งปลูกพืชหลังจากผ่านการติดประกาศ/ตรวจสอบพื้นที่ผ่านแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลได้ (ร้อยละ 81.6) ตามลำดับ และคำถามความรู้เกี่ยวกับแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลที่มีผู้ตอบผิดมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลสามารถเปลี่ยนแปลงชนิดพืชที่เพาะปลูกได้เฉพาะระหว่างข้าวและพืชไร่เท่านั้น (ร้อยละ 32.7) รองลงมา หลังจากเกษตรกรปรับปรุงข้อมูลการแจ้งปลูกผ่านแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลแล้ว ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรสามารถนำเข้าข้อมูลได้อัตโนมัติ (ร้อยละ 46.3) และการปรับปรุงข้อมูลทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลจำเป็นต้องถ่ายภาพแปลง จึงจะถือว่าเป็นการแจ้งปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรที่ครบถ้วน (ร้อยละ 46.9) ตามลำดับแหล่งความรู้ที่ได้รับอยู่ในระดับปานกลาง โดยได้รับจากสื่อออนไลน์ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ สื่อบุคคล (ค่าเฉลี่ย 3.26) สื่อสิ่งพิมพ์ (ค่าเฉลี่ย 2.94) และสื่อกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.55) ตามลำดับ

3. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล พบว่า

3.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเห็นด้วยในระดับมากต่อแอปพลิเคชัน ในประเด็นช่วยลดภาระงานในการบันทึกข้อมูลทะเบียนเกษตรกร

3.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเห็นด้วยในระดับปานกลางต่อเกษตรกรในการใช้แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล ในประเด็นเกษตรกรควรใช้แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยตนเอง

3.3 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเห็นด้วยในระดับปานกลางต่อการดำเนินงานปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล ในประเด็นการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลสามารถอำนวยความสะดวกให้เกษตรกรในการแจ้งปรับปรุงการเพาะปลูกด้วยตนเอง

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล พบว่า ปัญหาในการใช้งานแอปพลิเคชันอยู่ในระดับมาก คือ ด้านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สำหรับข้อเสนอแนะที่อยู่ในระดับมาก คือ ควรมีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เรื่องการใช้งานแอปพลิเคชันที่เกษตรกรเข้าถึงได้ง่าย

5. แนวทางพัฒนาการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล สรุปได้ ดังนี้

แนวทางการพัฒนา	วิธีการดำเนินงาน
1. ด้านความรู้	1. เพิ่มหลักสูตรการอบรมข้าราชการใหม่
	2. เพิ่มหลักสูตรการอบรมในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (RW)
	3. จัดทำคู่มือการใช้งานแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล
2. ด้านการประชาสัมพันธ์	1. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ให้มีความหลากหลาย เกษตรกรเข้าใจง่าย และเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ เช่น Facebook, Youtube
	2. เพิ่มคู่มือการใช้งานหรือวีดีโอการใช้งานแอปพลิเคชันลงในแอปพลิเคชัน
3. ด้านแอปพลิเคชัน	1. ปรับปรุงวิธีการกรอกข้อมูลให้ใช้งานง่าย เพื่อให้เหมาะแก่ผู้สูงอายุ
	2. ควรให้แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลมีการเชื่อมโยงข้อมูลกับฐานข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมที่ดิน
	3. ปรับปรุงแอปพลิเคชันให้อยู่ในรูปแบบตามขั้นตอนการปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร
4. ด้านการส่งเสริม	1. ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบจำนวนครัวเรือนเกษตรกรมาก ควรเน้นให้ใช้แอปพลิเคชันขึ้นทะเบียน
	2. ควรจัดให้การอบรมการใช้งานการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลภายในจังหวัด เพื่อถ่ายทอดข้อมูลให้เจ้าหน้าที่ระดับอำเภอให้ทราบถึงการใช้งานที่ถูกต้อง
	3. ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ทราบถึงประโยชน์หรือความสำคัญของแอปพลิเคชัน และปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่ให้เข้าใจว่าการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันเป็นการเพิ่มช่องทางและลดภาระงานให้เจ้าหน้าที่

อภิปรายผล

1. สภาพทั่วไปของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

1.1 จำนวนตำบลและจำนวนครัวเรือนที่ต้องรับผิดชอบ ผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีจำนวนตำบลที่ต้องรับผิดชอบ เฉลี่ย (1.67 ตำบล) และจำนวนครัวเรือนที่ต้องรับผิดชอบเฉลี่ย (2,148.62 ครัวเรือน) สอดคล้องกับ ภาสินี จันทร์แดง (2557) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อการดำเนินงานขึ้นทะเบียนเกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีจำนวนตำบลที่รับผิดชอบเฉลี่ย 1.48 ตำบล และจำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่รับผิดชอบเฉลี่ย 1,803.23 ครัวเรือน อภิปรายได้ว่า เนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องรับผิดชอบตำบลและเกษตรกรเป็นจำนวนมาก ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติงานที่ไม่สอดคล้องกับจำนวนเจ้าหน้าที่ อาจทำให้เกิดปัญหาต่อการขึ้นทะเบียนเกษตรกรได้

1.2 การเข้ารับการอบรมการใช้งานแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล ผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จำนวนร้อยละ 56.5 ไม่ได้เข้ารับการอบรมการใช้งานแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลจากกรมส่งเสริมการเกษตร สอดคล้องกับ พันธ์จิต สีเหนี่ยง (2559) ได้ทำการศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพระบบส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย: กรณีศึกษาพื้นที่ภาคกลาง พบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเคยเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมการเกษตรจากกรมส่งเสริมการเกษตร เฉลี่ย 1.74 ครั้งต่อการทำงานในอายุราชการ อภิปรายได้ว่า เนื่องจากมีการให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรในช่วงเริ่มต้นก่อนการปฏิบัติงานมีน้อย ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่มีความพร้อมก่อนการเริ่มทำงานจริงในพื้นที่ จึงต้องมาเรียนรู้ในพื้นที่เป็นหลัก กรมส่งเสริมการเกษตรจึงควรขยายการอบรมให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้เข้ารับการอบรมอย่างทั่วถึง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ก่อนปฏิบัติงาน

1.3 ประสบการณ์การอบรมการใช้งานแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลให้แก่เกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จำนวนร้อยละ 97.3 เคยอบรมการใช้งานแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลให้แก่เกษตรกร อภิปรายได้ว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่ที่ไม่เคยได้รับการอบรมจากวิทยากรจากกรมส่งเสริมการเกษตร (ส่วนกลาง) แต่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรได้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้รับการถ่ายทอดความรู้จากสื่อออนไลน์ และเห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่จำเป็นต้องรอรับการอบรมจากวิทยากรเพียงอย่างเดียวแต่สามารถค้นคว้าหาความรู้จากสื่อสารสนเทศได้ด้วยตนเอง

1.4 วิธีการอบรมการใช้งานแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลให้แก่เกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนรายบุคคล จำนวนร้อยละ 28.5 สอดคล้องกับ ศศกร บุณยานันต์ (2558) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงข้อมูลทะเบียนเกษตรกร จังหวัดพิษณุโลก พบว่า เกษตรกรได้รับความรู้เรื่องข้อมูลการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรจากสื่อบุคคล โดยส่วนมากได้รับข่าวสารจากผู้นำชุมชน และเกษตรตำบล อภิปรายได้ว่า การอบรมด้วยวิธีการสอนรายบุคคล หรือการจัดเวทีชุมชน ไม่เหมาะสมต่อสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงควรมีการปรับเปลี่ยนมาใช้สื่อออนไลน์มากขึ้น เพื่อให้การขึ้นทะเบียนเกษตรกรมีความรวดเร็วขึ้น

1.5 การขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลให้แก่เกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกรเพื่อให้สามารถขึ้นทะเบียนได้ด้วยตนเอง แต่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรยังใช้แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลในการปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรให้แก่เกษตรกรที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนเอง จำนวนเฉลี่ย ร้อยละ 86.4 อภิปรายได้ว่า เนื่องมาจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และเกษตรกรมีอายุมากไม่สามารถปรับปรุงได้ด้วยตนเอง จากเหตุผลดังกล่าวทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้แอปพลิเคชันฯ ปรับปรุงข้อมูลทะเบียนให้แก่เกษตรกร

2. ความรู้ความเข้าใจและแหล่งความรู้ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

2.1 ความรู้เกี่ยวกับแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวม เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้เกี่ยวกับแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลในระดับปานกลาง เฉลี่ย 8.12 ข้อจาก 12 ข้อ สอดคล้องกับ ประกอบ แสงสุวรรณ (2563) ได้ศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรจังหวัดชุมพร พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล อยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายผลได้ว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรยังได้รับความรู้ในการใช้แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลไม่เพียงพอและทั่วถึง จึงต้องเสริมความรู้ในเรื่องดังกล่าวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่ทุกปี

2.2 แหล่งความรู้และระดับการได้รับข้อมูลข่าวสาร ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีระดับการได้รับความรู้อยู่ในระดับปานกลาง โดยได้รับจากสื่อออนไลน์มากที่สุด อภิปรายได้ว่า แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล เป็นวิธีการรับขึ้นทะเบียนแบบใหม่มีการปรับปรุงแก้ไขตลอดเวลา และการอบรมการให้ความรู้เกี่ยวกับแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลแก่เจ้าหน้าที่มีน้อย จึงทำให้เจ้าหน้าที่ต้องทำการศึกษาหาข้อมูลจากสื่อออนไลน์ด้วยตนเอง

3. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันฯ

3.1 ความคิดเห็นต่อแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ในประเด็นที่เจ้าหน้าที่เห็นด้วยมากที่สุด คือ แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลช่วยลดภาระงานในการบันทึกข้อมูลทะเบียนเกษตรกร สอดคล้องกับ อัจฉรี ทวีวานิชย์ (2560) พบว่า เหตุผลในการใช้แอปพลิเคชันด้านประโยชน์การใช้งาน คือ แอปพลิเคชันช่วยให้การทำงานรวดเร็วขึ้น ไม่ซับซ้อน จากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า แอปพลิเคชันสามารถเป็นเครื่องมือที่ช่วยลดภาระให้แก่เจ้าหน้าที่ในการขึ้นทะเบียนเกษตรกร

3.2 ความคิดเห็นต่อเกษตรกรในการใช้แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง ในประเด็นที่เกษตรกรควรใช้แอปพลิเคชันฯ ปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยตนเอง เพราะหากเกษตรกรสามารถขึ้นทะเบียนเกษตรกรใช้แอปพลิเคชันได้ด้วยตนเองแล้ว เกษตรกรจะสามารถติดตามสิทธิ์ของตนเองได้อย่างทันถ่วงที

3.3 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ในประเด็นการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้แอปพลิเคชันฯ ซึ่งสามารถอำนวยความสะดวกให้เกษตรกรในการแจ้งปรับปรุงการเพาะปลูกด้วยตนเอง เนื่องจากการขึ้นทะเบียนเกษตรกรเป็นงานประจำที่ต้องขึ้นทะเบียนทุกครั้งที่เกษตรกรเริ่มทำการเพาะปลูก การที่แอปพลิเคชันสามารถอำนวยความสะดวกให้เกษตรกรใช้ในการดำเนินการเองได้จึงทำให้เกษตรกรสามารถติดตามสิทธิประโยชน์จากภาครัฐด้วยตนเอง

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรด้วยแอปพลิเคชันฯ ผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมองว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในระดับมาก เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรบางพื้นที่ไม่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต และอุปกรณ์ของเกษตรกรอาจไม่รองรับแอปพลิเคชันทำให้เกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม และพลสราญ สราญรมย์ (2558) พบว่า ปัญหาในการเข้าใจและเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น มีการใช้ที่ยุ่งยาก ขึ้นอยู่กับโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศได้ โดยปัจจุบันความเสถียรของระบบสัญญาณเครือข่ายอินเทอร์เน็ตยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. การจัดการอบรมการใช้งานแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล ควรจัดให้มีการอบรมการใช้งานแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล ทั้งในหลักสูตรข้าราชการใหม่ การอบรมในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับเขต (RW) และการอบรมในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับจังหวัด เป็นประจำทุกปี เพื่อให้เจ้าหน้าส่งเสริมการเกษตรได้รับความรู้ตั้งแต่เริ่มบรรจุ และเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานแล้วให้ถ่ายทอดต่อไปให้ทั่วถึงเจ้าหน้าที่ระดับตำบล

2. การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านทางออนไลน์ ควรจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์ให้มีความหลากหลายและทุกช่องทาง ได้แก่ เว็บไซต์สำนักงาน Facebook และ Youtube เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถศึกษาข้อมูลการใช้งานแอปพลิเคชันสมุดทะเบียน

เกษตรกรดิจิทัลได้ด้วยตนเอง และสามารถอัพเดทความรู้หรือฟังก์ชันการใช้งานใหม่ ๆ ได้อย่างทันท่วงที รวมถึงสื่อประชาสัมพันธ์ที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ด้วยตนเอง

3. การปรับปรุงแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล ควรปรับปรุงให้แอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัลใช้งานได้ง่าย เหมาะสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงมีการเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานอื่น เช่น กรมที่ดิน เพื่อช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้โดยตรง

4. การส่งเสริมให้ทราบถึงประโยชน์ของการใช้งานแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล ควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่และเกษตรกรทราบถึงประโยชน์ของการใช้งานแอปพลิเคชันสมุดทะเบียนเกษตรกรดิจิทัล เพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้งานแอปพลิเคชันได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้ลดภาระงานแก่เจ้าหน้าที่

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). *คู่มือการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ปี 2563*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). *คู่มือการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ปี 2564*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). *การขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร*. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มโรงพิมพ์ สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี.

ประกอบ แสงสุวรรณ. (2563). *รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโครงการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกรจังหวัดชุมพร*. ชุมพร: สำนักงานเกษตรจังหวัดชุมพร.

พันธ์จิต สีเหนี่ยง. (2559). *แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพระบบส่งเสริมการเกษตรในประเทศไทย: กรณีศึกษาพื้นที่ภาคกลาง*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาสินี จันทร์แดง. (2556). *ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อการดำเนินงานขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมสังคมวิทยาอังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุคพับลิเคชัน.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.

ศศกร บุณยานันต์. (2558) *แนวทางการพัฒนาการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงข้อมูลทะเบียนเกษตรกรจังหวัดพิษณุโลก*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม และพลสราญ สราญรมย์. (2558). รูปแบบพฤติกรรมและเงื่อนไขการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของเกษตร. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL), 5*(2), 87-105.

อัจฉรี ทวีวานิชย์. (2560). *การใช้งานโมบายแอปพลิเคชั่นเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรของบุคลากรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดระนอง*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

แนวทางการส่งเสริมการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานของกลุ่มเกษตรกรบ้านเนินสวนอ้อย อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ณรงค์ศักดิ์ ศรีสุวอ[1*]
พลสราญ สราญรมย์[2] และ สุนันท์ สีสังข์[3]
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1,2,3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: srisuwor@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทั่วไป สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) การจัดการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ (3) แรงจูงใจและความต้องการในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ และ (4) แนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ตลอดห่วงโซ่อุปทานเพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 คือ เกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์บ้านเนินสวนอ้อย อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว จำนวน 30 ราย ศึกษาจากประชากรทั้งหมด เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน กลุ่มที่ 2 คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวตลอดห่วงโซ่อุปทาน คือ เจ้าหน้าที่จากกรมการข้าว จำนวน 2 ราย และ เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 2 ราย คัดเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกร อายุเฉลี่ย 53.12 ปี ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ในระดับปานกลางทั้งในสื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อกิจกรรม แรงจูงใจในการเป็นสมาชิกกลุ่มข้าวอินทรีย์ อันดับ 1 คือ ต้องการช่วยพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนแห่งเกษตรอินทรีย์ (2) การจัดการผลิตตลอดโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์ พบว่า ในระดับต้นน้ำ เกษตรกรทั้งหมดมีการปฏิบัติการปรับปรุงบำรุงดิน และพันธุ์ข้าวที่ใช้ในการปลูกคือ หอมมะลิ (105) ในระดับกลางน้ำ เกษตรกรส่วนมากได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (organic Thailand) และในระดับปลายน้ำ เกษตรกรทั้งหมดมีการจำหน่ายผลผลิตข้าวเอง (3) เกษตรกรต้องการในการส่งเสริมด้านความรู้การผลิตข้าวเพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของกลุ่ม รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร และด้านการให้บริการและการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ในระดับมากที่สุด และ (4) แนวทางการส่งเสริมควรเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ของกลุ่มฯ รวมทั้งสร้างระบบการเชื่อมโยงตลาดและเครือข่ายเพื่อสร้างโอกาสการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้กับกลุ่มเกษตรกร

คำสำคัญ: การจัดการห่วงโซ่อุปทาน, แนวทางการส่งเสริม, ข้าวอินทรีย์

Extension Guidelines of Rice Production throughout the Supply Chain for Organic Standard Application of Ban Nern Suan Oiy Farmer Group Mueang Sakaeo District of Sakaeo Province

Narongsak Srisuwor[1*]
Ponsaran Saranrom[2] and Sunan Seesang[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
[*]Corresponding author: srisuwor@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study (1) general, social, and economic conditions of farmers (2) production management throughout supply chain of organic rice for organic standard certification (3) motivation and need in the extension of organic rice production for organic standard certification and (4) extension guidelines in production management throughout supply chain of organic rice for organic standard certification.

The population of this study were separated into two groups. Fist group was 30 organic rice farmers at Ban Nern Suan Oiy farmer group, Mueang Sakaeo district, Sakaeo province. The entire population was studied. Data were collected by conducting interview and analyzed by using statistics such as frequency, percentage, mean, minimum value, maximum value, and standard deviation; Second group was two key informants about the extension guideline of rice production throughout the supply chain who were two rice department officers and two agricultural extension officers which were selected through purposive sampling method. Data were collected by conducting a focus group and were analyzed by using content analysis.

The results of the research revealed that (1) the average age of farmers was 53.12 years old. They received information about organic rice production at the moderate level via personal media, mass media, and activity media, the media and the media activities The number one motivation in organic rice production was to help improve village and community of organic agriculture. (2) Organic rice production management throughout the supply chain found that in upstream level, all of the farmers practiced the soil improvement and grew Hom Mali (105) rice seedlings. For the midstream level, most of the farmers had received organic standard certification, and in downstream level, all of the farmers sold their rice products by themselves directly with the consumers. (3) Farmers wanted the extension at the highest level in the knowledge aspect about rice production for organic standard certification of the group and in the service and support aspect regarding production factors. (4) For the extension guidelines, it should be focused on value added in rice and organic rice product of group and also generation of marketing connection system and network in order to provide opportunity in seed distribution to farmer group.

Keywords: Supply Chain Management, Extension Guidelines, Organic Rice

บทนำ

จังหวัดสระแก้ว มีการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญๆ หลายชนิด เช่น ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน ยางพารา และปาล์มน้ำมัน ซึ่งอำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 ตำบล มีพื้นที่ทั้งหมด 870,009 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด 85,857 ไร่ มีเกษตรกรรวมจำนวน 4,996 ครัวเรือน ข้อมูลพื้นฐานการเกษตรของตำบลศาลาลำดวน ประกอบด้วย 15 หมู่บ้าน ตำบลศาลาลำดวน มีพื้นที่ทั้งหมด 76,125 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกข้าว 11,047.75 ไร่ ส่วนใหญ่ปลูกข้าวพันธุ์หอมมะลิ 105 มีผลผลิตข้าวเฉลี่ย 300 กิโลกรัม/ไร่ ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 3,500 บาท/ไร่ จำนวนครัวเรือนเกษตรกรตำบลศาลาลำดวนทั้งหมด 1,437 ครัวเรือน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563)

อำเภอเมืองสระแก้ว มีกลุ่มข้าวอินทรีย์จำนวน 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มข้าวอินทรีย์บ้านเนินกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อนใจอินทรีย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวรวงแก้ว และกลุ่มข้าวอินทรีย์บ้านเนินสวนอ้อย โดยผู้วิจัยสนใจศึกษากลุ่มข้าวอินทรีย์บ้านเนินสวนอ้อย ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ซึ่งกลุ่มฯ ได้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2561 เพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าข้าว รักษาสภาพแวดล้อม ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค สร้างสังคมที่มีความมั่งคั่ง ยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้กับประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมกรผลิตข้าวอินทรีย์ตลอดห่วงโซ่อุปทานให้ได้รับการรับรองมาตรฐานอินทรีย์อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง แต่กลุ่มเกษตรกรดังกล่าวก็ประสบปัญหาโดยเฉพาะการจัดการการผลิตข้าวอินทรีย์ตลอดห่วงโซ่อุปทาน

ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นตัวอย่างปัญหาที่สำคัญ จึงจำเป็นต้องศึกษาการจัดการผลิตข้าวตลอดห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มฯ ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการผลิตข้าวเพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ รวมทั้งเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวตลอดห่วงโซ่อุปทานเพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของกลุ่มข้าวอินทรีย์บ้านเนินสวนอ้อย ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว เพื่อนำผลที่ได้ใช้เป็นประโยชน์สำหรับนักวิจัย นักวิชาการ นักส่งเสริมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานและสามารถนำไปขยายผลในการส่งเสริมการจัดการผลิตข้าวตอลดห่วงโซ่อุปทานในกลุ่มเครือข่ายอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาการจัดการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานกลุ่มข้าวอินทรีย์บ้านเนินสวนอ้อย
3. เพื่อศึกษาแรงจูงใจและความต้องการในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ตลอดห่วงโซ่อุปทานเพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการจัดการห่วงโซ่อุปทานการผลิตข้าว ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ พบว่า การจัดการระดับต้นน้ำ ประกอบด้วย การเตรียมพื้นที่ปลูก การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว การเลือกใช้ชนิดปุ๋ยที่ถูกต้อง และเหมาะสม การจัดการน้ำสำหรับปลูกข้าว

การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว และการจัดการการใช้เครื่องจักรกล การจัดการระดับกลางน้ำ ประกอบด้วย ให้การฝึกอบรม/ความรู้ พัฒนาการการจัดการด้านการปลูกข้าว ผลิตข้าวให้ได้มาตรฐาน และการตรวจรับรองมาตรฐานการผลิตข้าว และการจัดการระดับปลายน้ำ ประกอบด้วย สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม พัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวและผลิตภัณฑ์ พัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตข้าว พัฒนาระบบการสร้างมูลค่าเพิ่ม และการจัดการตลาดข้าว ลัดดาวัลย์ กรรณนุช (2559) กล่าวว่า การพัฒนาในห่วงโซ่อุปทานในระบบการผลิตข้าวไทยเป็นเรื่องของการจัดการทางด้านการผลิตข้าวและ การตลาดที่จะทำให้เกิดการผลิตข้าวที่มีคุณภาพดีตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ คือ การจัดการที่เกิดขึ้นจากพื้นนาสู่โต๊ะอาหาร

การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์ พบว่า ควรเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ของกลุ่มฯ รวมทั้งสร้างระบบการเชื่อมโยงตลาดและเครือข่ายเพื่อสร้างโอกาสการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้กับกลุ่มเกษตรกร แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดสระแก้ว ปี 2566-2570 ในการใช้กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียวด้านการเกษตร (Bio-Circular-Green Economy (BCG Model)) ด้านการเกษตร เพื่อปรับระบบการเกษตรให้มีประสิทธิภาพสูง มาตรฐานสูงและรายได้สูง พลสราญ สราญรมย์ (2560) กล่าวว่า องค์ประกอบการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรให้เกิดความยั่งยืนได้นั้น จึงต้องวิเคราะห์ทุกองค์ประกอบของโซ่อุปทานเพื่อให้การดำเนินการผลิตสินค้าเกษตรชนิดนั้น ๆ เกิดกิจกรรมที่ร้อยเรียงกันตลอดทั้งห่วงโซ่ ส่งผลให้สินค้าเกษตรที่ผลิตขึ้นจากเกษตรกรได้ส่งต่อจนถึงมือผู้บริโภคได้อย่างมีคุณภาพ ไม่เกิดผลผลิตที่เสียหาย สินค้าล้นตลาด ผลผลิตมีราคาสูง หรือปัญหาอื่น ๆ อันเกิดขึ้นได้จากการที่ไม่ได้มีการวิเคราะห์การผลิตตามแนวคิดของห่วงโซ่อุปทาน นอกจากนั้น การวิเคราะห์การจัดการโซ่อุปทานให้เกิดความยั่งยืนได้นั้น จะต้องนำผลการวิเคราะห์การจัดการโซ่อุปทานลงรายละเอียดในแผนธุรกิจ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่แท้จริงต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ (1) กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์บ้านเนินสวนอ้อย ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว จำนวน 30 ราย โดยศึกษาจากเกษตรกรทั้งหมด (2) เจ้าหน้าที่จากกรมการข้าว จำนวน 2 ราย และเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 2 ราย ทำการคัดเลือกแบบเจาะจงเพื่อเข้าร่วมทำการสนทนากลุ่ม (focus group) โดยเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานของกลุ่มเกษตรกรบ้านเนินสวนอ้อย อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง มีอายุ 46-55 ปี อายุเฉลี่ย 55.90 ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ในระดับปานกลาง ทั้งในสื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อกิจกรรม จำนวนแรงงานด้านการเกษตรในครัวเรือน เฉลี่ย 2.33 ราย แหล่งเงินทุนส่วนใหญ่เป็นทุนของตนเอง และจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

2. การจัดการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานกลุ่มข้าวอินทรีย์บ้านเนินสวนอ้อย

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานกลุ่มข้าวอินทรีย์บ้านเนินสวนอ้อย แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

2.1 การจัดการระดับต้นน้ำ พบว่า การเตรียมดินของเกษตรกรส่วนมากมีการปรับปรุงบำรุงดินก่อนการเพาะปลูกข้าว โดยวิธีการที่ใช้ในการปรับปรุงบำรุงดินมากที่สุดของเกษตรกรคือ การไถกลบตอซัง รองลงมาไม่เผาตอซัง การหมักฟางและการใช้สารปรับปรุงบำรุงดิน เกษตรกรทั้งหมดมีการปฏิบัติในการไถดะแปลงนา และไถแปรก่อนการเพาะปลูกข้าว และมีการปฏิบัติในการคราดแปลงนาก่อนการเพาะปลูกข้าว การเตรียมเมล็ดพันธุ์ พบว่า เกษตรกรทั้งหมดมีการใช้พันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในการเพาะปลูก อัตราการใช้เมล็ดพันธุ์เฉลี่ย 23.30 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรครึ่งหนึ่งมีการใส่ปุ๋ยคอก/ปุ๋ยหมัก สำหรับปลูกข้าว

2.2 การจัดการระดับกลางน้ำ พบว่า การปลูก การดูแลรักษา และป้องกันกำจัดศัตรูข้าว พบว่า เกษตรกรส่วนมากปลูกข้าวโดยวิธีการหว่านสำรวย (หว่านแห้ง) สำหรับการเก็บเกี่ยวผลผลิตเกษตรกรทั้งหมดใช้รถเกี่ยวนวดข้าวในการเก็บเกี่ยว ผลผลิตเฉลี่ย 256.67 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งกลุ่มมีมาตรฐานการผลิตที่เป็นไปตามมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ที่กรมการข้าวกำหนด

2.3 การจัดการระดับปลายน้ำ พบว่า เกษตรกรส่วนมากแปรรูปผลผลิตข้าวโดยมีการแปรรูปเป็นข้าวสารบรรจุถุง การเก็บรักษาผลผลิตข้าวเกษตรกรจะแบ่งเก็บตามบ้านของสมาชิกเนื่องจากกลุ่มไม่มีสถานที่เก็บรักษาที่เพียงพอ เกษตรกรส่วนมากไม่มีการจัดการคัดแยกผลผลิตข้าว เกษตรกรทั้งหมดเก็บผลผลิตข้าวไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน ส่วนหนึ่งนำไปจำหน่ายให้กับสหกรณ์การเกษตร จำหน่ายกิโลกรัมละ 10 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการประชาสัมพันธ์ และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการออกแบบแบรนด์สินค้า

3. แรงจูงใจและความต้องการในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของกลุ่มฯ

3.1 แรงจูงใจในผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับมากที่สุด อันดับ 1 คือ ต้องการช่วยพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนแห่งเกษตรอินทรีย์ (ค่าเฉลี่ย 4.57)

3.2 ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตข้าวเพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของกลุ่มฯ ทั้ง 3 ด้าน ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.39) โดยอันดับ 1 คือ ด้านการให้บริการและการสนับสนุนปัจจัยการผลิต รองลงมา ด้านความรู้การผลิตข้าวเพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของกลุ่ม และด้านความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

4. แนวทางการส่งเสริมการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานของกลุ่มเกษตรกรบ้านเนินสวนอ้อย อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมควรเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ของกลุ่มฯ รวมทั้งสร้างระบบการเชื่อมโยงตลาดและเครือข่ายเพื่อสร้างโอกาสการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้กับกลุ่มเกษตรกร

ภาพ 2 แนวทางการส่งเสริมการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานของกลุ่มเกษตรกรบ้านเนินสวนอ้อย อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

อภิปรายผล

1. การจัดการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานกลุ่มข้าวอินทรีย์บ้านเนินสวนอ้อย มีดังนี้

1.1 การจัดการระดับต้นน้ำ ผลการศึกษาพบว่า

1.1.1 การเตรียมดินก่อนการเพาะปลูกข้าว พบว่า เกษตรกรใช้วิธีไถกลบตอซังมากที่สุด สอดคล้องกับ สุภาพรรณ พาบุ, ธงชัย พาบุและรุ่งทิพย์ เกษตรสิงห์ (2554) ที่ได้รายงานว่า เกษตรกรใช้วิธีไถกลบตอซังก่อนการเพาะปลูกข้าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการไถกลบตอซังเพื่อที่ช่วยปรับปรุงบำรุงดิน และเป็นกระบวนการย่อยสลายในดินซึ่งกลายเป็นแหล่งของอินทรียวัตถุและธาตุอาหารได้เป็นอย่างดี

1.1.2 พันธุ์ข้าว พันธุ์ข้าวที่เกษตรกรใช้ในการปลูกข้าวอินทรีย์ คือ หอมมะลิ 105 สอดคล้องกับ สุภาพรรณ พาบุ, ธงชัย พาบุ และรุ่งทิพย์ เกษตรสิงห์ (2554) ที่ได้รายงานว่า พันธุ์ข้าวที่เกษตรกรใช้ในการปลูกข้าวอินทรีย์ คือ หอมมะลิ 105 และสอดคล้องกับ สุพจน์ คำยา (2562) รายงานว่า พันธุ์ข้าวส่วนใหญ่ใช้ข้าวพันธุ์หอมะลิ 105 เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ปลูกข้าวของกลุ่มฯ และเป็นพันธุ์ที่กลุ่มฯ ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชลบุรี

1.2 การจัดการระดับกลางน้ำ ผลการศึกษาพบว่า

1.2.1 วิธีการปลูกข้าว การปลูกข้าวอินทรีย์ของกลุ่มฯ ที่ใช้มากที่สุดคือ การหว่านสำรวย เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่ายและประหยัดแรงงานคนด้านการเกษตรในการปลูกข้าว

1.2.2 การใส่ปุ๋ย เกษตรกรส่วนมากมีการปฏิบัติในการใส่ปุ๋ย มีการใส่ปุ๋ยคอก/ปุ๋ยหมักในการผลิตข้าว จำนวน 2 ครั้ง สอดคล้องกับ สุภาพรรณ พาบุ, ธงชัย พาบุ และรุ่งทิพย์ เกษตรสิงห์ (2554) รายงานว่า เกษตรกรมีการใส่ปุ๋ยคอกที่ได้จากคอกวัว-

ควายของชาวนาเอง และสอดคล้องกับ นันทิยา นวฐิติกุล (2555) ได้รายงานว่า เกษตรกรทั้งหมด มีการใส่ปุ๋ยคอก/ ปุ๋ยหมัก เพื่อบำรุงดินในแปลงนาข้าวของเกษตรกร และช่วยทำให้ดินดีและผลผลิตดีขึ้น

1.2.3 การเก็บเกี่ยว เกษตรกรทั้งหมดใช้รถเกี่ยวนวดข้าวในการเก็บเกี่ยว สอดคล้องกับ ยุทธนา อยู่เย็น, ปิยภรณ์ วรานุสันติกูล และสุนทร เทียนงาม (2555) ได้รายงานว่า การเก็บเกี่ยวเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมจ้างรถเกี่ยวข้าวและรถนวดมาทำการเก็บเกี่ยวข้าวในแปลงนาของตนเอง และสุพจน์ คำยา (2562) รายงานว่า เกษตรกรทั้งหมดเก็บเกี่ยวข้าวอินทรีย์โดยใช้รถเกี่ยว

1.2.4 การจัดการฟางข้าวและตอซัง พบว่า มีการจัดการโดยการไถกลบตอซัง สอดคล้องกับ สุภาพรรณ พาบุ, ธงชัย พาบุ และรุ่งทิพย์ เกษตรสิงห์ (2554) รายงานว่า มีการไถกลบตอซัง เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ เพื่อป้องกันการเผาตอซังข้าวและเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน เกษตรกรส่วนมากได้รับรองการรับรองมาตรฐานการผลิต Organic Thailand ของกรมการข้าว

1.3 การจัดการระดับปลายน้ำ ผลการศึกษาพบว่า

1.3.1 การขายผลผลิตข้าว เกษตรกรทั้งหมดมีการแปรรูปเป็นข้าวสารเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน และส่วนใหญ่มีการแปรรูปผลผลิตเป็นข้าวเปลือกเพื่อจำหน่ายให้กับสหกรณ์การเกษตร สอดคล้องกับ นันทิยา นวฐิติกุล (2555) รายงานว่า เกษตรกรขายผลผลิตข้าวอินทรีย์ให้กับองค์กรเอกชน และขายให้กับสหกรณ์การเกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด และสอดคล้องกับ สุพจน์ คำยา (2562) รายงานว่า เกษตรกรขายผลผลิตให้กับโรงสีข้าวเอกชน โดยลักษณะการจำหน่ายผลผลิตมีสัญญาแบบกลุ่มเกษตรกร รูปแบบผลผลิตที่จำหน่ายเป็นข้าวเปลือก เนื่องจากเกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ในการแปรรูปผลผลิตข้าวที่หลากหลาย ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าวข้าวอินทรีย์ของกลุ่มฯ

1.3.2 การจัดเก็บผลผลิตข้าว เกษตรกรส่วนมากไม่มียุ้งฉาง ต่างคนต่างเก็บผลผลิตข้าวไว้แต่ละบ้าน สอดคล้องกับ พินิตย์ กิ่งสอน (2551) ได้ศึกษาเรื่อง *ศักยภาพการผลิตและตลาดข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรอินทรีย์เชียงใหม่ จำกัด* พบว่า สมาชิกสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ ไม่มีพื้นที่สำหรับรวบรวมผลผลิตข้าวอินทรีย์ในแต่ละอำเภอ และสอดคล้องกับ สุพจน์ คำยา (2562) รายงานว่า เกษตรกรไม่มีการเก็บรักษาและรวบรวมผลผลิต เนื่องจากกลุ่มไม่มีแหล่งรวบรวมผลผลิตหรือคลังเก็บผลผลิตข้าวของกลุ่มฯ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสนับสนุนงบประมาณในการสร้างไซโลหรือคลังเก็บผลผลิตข้าวให้กลุ่มเกษตรกร กลุ่มฯ ขาดการรวบรวมผลผลิตข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรให้เข้มแข็ง ทำให้ไม่มีอำนาจต่อรองราคากับพ่อค้าได้ รวมทั้งยังขาดความรู้การประชาสัมพันธ์ข้าวอินทรีย์ของกลุ่มฯ ส่วนใหญ่เป็นการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของการบอกต่อ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการเชื่อมโยงตลาดข้าว (เกษตรกรและผู้ประกอบการ) รวมทั้งสนับสนุนองค์ความรู้การจำหน่ายผ่านทางไลน์และเฟสบุ๊ก

3. ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของกลุ่มฯ และแรงจูงใจในการเป็นสมาชิกกลุ่มฯ

3.1 ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของกลุ่มฯ ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตข้าวเพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของกลุ่มฯ เฉลี่ยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเกษตรกรมีความต้องการทางด้านการให้บริการและการสนับสนุนปัจจัยการผลิต อันดับที่ 1 รองลงมาคือ ได้แก่ ด้านความรู้การผลิตข้าวเพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของกลุ่มและความต้องการในลำดับสุดท้ายคือ ด้านความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สอดคล้องกับ สุพจน์ คำยา (2562) ได้รายงานว่า เกษตรกรมีความต้องการสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ และความต้องการความรู้การผลิตข้าวอินทรีย์อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมความต้องการในการส่งเสริมการผลิตข้าวเพื่อการรับรองมาตรฐานอินทรีย์ของกลุ่มฯ ต่อไป และแรงจูงใจในการเป็นสมาชิกกลุ่มข้าวอินทรีย์ฯ พบว่า เกษตรกรมีแรงจูงใจในการเป็นสมาชิกกลุ่มข้าวอินทรีย์ต้องการช่วยพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนแห่งเกษตรอินทรีย์มีระดับแรงจูงใจมากที่สุด สอดคล้องกับ สุชาดา สุขบำรุงศิลป์ (2553) กล่าวว่า แรงจูงใจ คือ สิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคลเป็นแรงขับ เป็นพลังของแต่ละคนที่ทำให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจนสำเร็จ และสอดคล้องกับ สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ (2550, หน้า

84) กล่าวว่า จุดเน้นหรือหลักสำคัญของเรื่องการจูงใจนั้น อยู่ที่ความสามารถที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ อันเนื่องมาจากความสามารถในการตอบสนองความต้องการดังกล่าว

4. แนวทางการส่งเสริมการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทานข้าวอินทรีย์เพื่อการรับรองมาตรฐานของกลุ่มเกษตรกรบ้านเนินสวนอ้อย อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว คือ การสร้างระบบการผลิตที่มีมาตรฐานเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของเมล็ดพันธุ์ที่กลุ่มผลิต โดยการเพิ่มศักยภาพกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ให้มีมูลค่าสูง การสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ของกลุ่มฯ เพื่อกำหนดราคาข้าวของกลุ่มเกษตรกรและการสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัสดุเหลือใช้ในแปลงนา รวมทั้งสร้างระบบการเชื่อมโยงตลาดและเครือข่ายเพื่อสร้างโอกาสการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้กับกลุ่มเกษตรกร และส่งเสริมการขายผ่านตลาด Online ให้เกิดความหลากหลายของราคา สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัดสระแก้ว ปี 2566-2570 ของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสระแก้ว (2564) ในการใช้กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียวด้านการเกษตร (Bio-Circular-Green Economy (BCG Model)) ด้านการเกษตร เพื่อปรับระบบการเกษตรให้มีประสิทธิภาพสูง มาตรฐานสูงและรายได้สูง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การจัดการผลิตข้าวตลอดห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์บ้านเนินสวนอ้อยฯ ควรใช้กลไกการขับเคลื่อนภาคการเกษตรด้วย BCG Model ของจังหวัดสระแก้ว มาเป็นแนวทางในการส่งเสริมกลุ่มฯ ให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็ง และสามารถผลิตข้าวอินทรีย์ให้ได้การรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร ควรมีการรวมกลุ่มและสร้างความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มศักยภาพกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ให้มีมูลค่าสูง และมีปริมาณผลผลิตข้าวอินทรีย์ให้สูงขึ้น เพื่อสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค

2. ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมส่งเสริมและแก้ไขปัญหากลุ่มข้าวอินทรีย์ฯ อย่างต่อเนื่องในทุกด้านตลอดห่วงโซ่อุปทานอย่างครบวงจร

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). *ผลการขึ้นทะเบียนและ ปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ปี 2563*. ค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2564, จาก http://www.farmer.doae.go.th/farmer

นันทิยา นวฐิติกุล. (2555). *การวิเคราะห์โครงสร้างต้นทุนการปลูกข้าวอินทรีย์*. วิทยานิพนธ์บัญชีมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพายัพ.

พลสราญ สราญรมย์. (2560). แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาผู้นำ มนุษย-สัมพันธ์ และจิตวิทยาในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร* (หน่วยที่ 9). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พินิตย์ กิ่งสอน. (2551). *ศักยภาพการผลิตและตลาดข้าวอินทรีย์ กรณีศึกษา สหกรณ์การเกษตรอินทรีย์เชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ยุทธนา อยู่เย็น, ปิยภรณ์ วรานุสันติกูล และสุนทร เทียนงาม. (2555). *รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการทำนาข้าวอินทรีย์ชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

ลัดดาวัลย์ กรรณนุช. (2559). ห่วงโซ่อุทานการผลิตข้าว. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการผลิตธัญพืชและพืชอาหารสัตว์* (หน่วยที่ 8). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุพจน์ คำยา. (2562). *ความต้องการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอพาน จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุชาดา สุขบำรุงศิลป์. (2553). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนวิศวกรรมแหลมฉบังจังหวัด ชลบุรี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุภาพรรณ พาบุ, ธงชัย พาบุ และรุ่งทิพย์ เกษตรสิงห์. (2554). *รายงานการวิจัยเรื่อง การดำเนินการที่ประสบผลสำเร็จตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในจังหวัดสุรินทร์*. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ (2550). *จุดเน้นหรือหลักสำคัญของเรื่องการจูงใจ*. ค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2564, จาก http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/54930165/chapter2.pdf

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสระแก้ว. (2564). *แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสระแก้ว พ.ศ. 2566 - 2570. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสระแก้ว*. สระแก้ว: ผู้แต่ง.

ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตพืชผักปลอดภัยภายในโรงเรือนของเกษตรกร ในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

พิชญาภา พงษ์พัว[1*]
พลสราญ สราญรมย์[2] และ สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[3]
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: pitchaliu@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) สภาพการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน (3) การรับรู้และการปฏิบัติในการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน (4) ความต้องการในการส่งเสริมการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน และ (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 112 ราย เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรร้อยละ 51.8 เป็นเพศชาย ร้อยละ 83.9 ผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนเพราะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแนะนำ โดยปลูกคะน้าในโรงเรือนมากที่สุด (2) เกษตรกรมีจำนวนแรงงานในการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนเฉลี่ย 1.7 คน ส่วนใหญ่ใส่ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อปรับปรุงบำรุงดิน ผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนเฉลี่ย 5.2 รอบ/ปี (3) เกษตรกรเกือบทั้งหมดมีความรู้และปฏิบัติในการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน (4) เกษตรกรมีความต้องการเนื้อหาในการส่งเสริมในระดับมากที่สุด คือ เรื่องการบำรุงรักษาโรงเรือน ผ่านสื่อบุคคลที่เป็นราชการ และต้องการวิธีการส่งเสริมในระดับมากที่สุดจากการบรรยาย (5) เกษตรกรมีปัญหาในภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นปัญหาอันดับ 1 คือ ปัญหาด้านการตลาด ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ด้านกระบวนการผลิต ด้านการตลาด และด้านเงินทุนและรายได้

คำสำคัญ: ความต้องการส่งเสริม, การผลิตพืชผักปลอดภัย, การผลิตพืชผักในโรงเรือน

Extension Needs for Greenhouses Safety Vegetable Production of Farmers in Mueang District, Nakhonpathom Province

Pitchayapa Phongphua[1*]
Ponsaran Saranrom[2] and Sineenuch Khrutmuang Sanserm[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
[*]Corresponding author: pitchaliu@gamail.com

Abstract

The objectives of this research were to study (1) basic social and economic conditions of farmers (2) greenhouse safety vegetable production management conditions (3) perception and practice in greenhouse safety vegetable production (4) needs in the extension of greenhouse safety vegetable production management and (5) problems and suggestions regarding the extension of greenhouse safety vegetable production management. The population of this research was 112 farmers. Data were collected from the entire population. The tool used for this study was interview form for data collection. Data were analyzed by using descriptive statistics.

The results of the research revealed that (1) 51.8% of farmers were male. 83.9% produced safety vegetable in the greenhouse because of the recommendation from the agricultural extension officers with growing Chinese kale in the greenhouse at the highest level. (2) Farmers had the average number of labor in the greenhouse safety vegetable production of 1.73 people. Most of them applied organic fertilizer to modify the soil. Farmers had produced the average greenhouse safety vegetable production of 5.27 round/year. (3) Almost all of the farmers had perceived and practice in the greenhouse safety vegetable production. (4) Farmers wanted to receive the extension regarding the content at the highest level on greenhouse maintenance through personal media who worked in the government. They wanted to receive the method of extension at the highest level from the lecture. (5) Farmers faced with the problems, overall, at the moderate level. The top issue was on the problem regarding marketing. Suggestions were such as production process, marketing, funding, and income.

Keywords: Extension Needs, Safety Vegetable Production, Greenhouse Vegetable Production

บทนำ

การปลูกผักเป็นกิจกรรมเกษตรที่มีการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชอย่างแพร่หลาย ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงและมีโอกาสสัมผัสอยู่กับสารเคมีตลอดเวลา ก่อให้เกิดปัญหาสารพิษตกค้างในการผลิต ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม แต่กระแสที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันผู้บริโภคเริ่มตื่นตัวหันมาใส่ใจและห่วงใยเรื่องสุขภาพมากขึ้น ส่งผลให้ผู้บริโภคเริ่มให้ความสำคัญต่อการเลือกสรรอาหารที่มีประโยชน์และปลอดภัยต่อสุขภาพร่างกายมากขึ้น ทั้งนี้ การส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกผักปลอดภัยในโรงเรือน เพื่อป้องกันแมลงศัตรูพืชไม่ให้เข้าไปทำลายพืชที่ปลูก ทำให้ไม่ต้องใช้ยาฆ่าแมลง อีกทั้งสามารถควบคุมปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้ผลิตพืชได้ตลอดทั้งปี และการปลูกผักในระบบโรงเรือน ถือเป็นทางเลือกที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถรับมือกับปัญหาจากความแปรปรวนของสภาพอากาศในแต่ละฤดูกาลได้

จังหวัดนครปฐม เป็นแหล่งผลิตพืชผักที่สำคัญแหล่งหนึ่งของประเทศไทย แต่การผลิตผลผลิต/สินค้าเกษตร ยังคงพบปัญหาเรื่องความปลอดภัย และการผลิตที่เป็นไปตามมาตรฐานที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ดังนั้น เพื่อทำให้จังหวัดนครปฐมเป็นแหล่งผลิตพืชผักที่สำคัญและรักษาอัตลักษณ์ของการผลิตพืชผักให้คงไว้คู่จังหวัดนครปฐม ประกอบกับการบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ประกอบอาชีพเกษตรกร โดยการยกระดับการผลิตพืชผักที่ได้มาตรฐาน โดยอาศัยองค์ความรู้และนวัตกรรมต่างๆ ทางสำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐมจึงได้จัดทำโครงการเพิ่มศักยภาพสินค้าเกษตรและอาหารปลอดภัย 4.0 กิจกรรม ยกระดับมาตรฐานและเพิ่มศักยภาพการผลิตพืชผักในโรงเรือนปลูกพืช โดยในเขตอำเภอเมืองนครปฐม ได้รับการสนับสนุนและมีโรงเรือนปลูกพืชทั้งหมด 112 หลัง เพื่อนำมาพัฒนาระบบการผลิต ด้วยการผลิตในระบบโรงเรือนปิด เพื่อควบคุมโรคแมลง ลดการใช้สารเคมีและเพิ่มคุณภาพให้กับผลผลิต ตลอดจนผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนเพื่อรวบรวม/แปรรูปผลผลิต เพื่อผลผลิตมีคุณภาพปลอดภัย เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนพัฒนาระบบการผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภคและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมตลอดห่วงโซ่อุปทาน ส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและยั่งยืนสืบไป (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม, 2560)

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา หลังจากเกษตรกรได้รับโรงเรือนไปแล้ว เกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ในการผลิตผักในโรงเรือน เช่น เรื่องของปัจจัยในการผลิต แรงงาน เงินทุน ฯลฯ รวมถึงหน่วยงานทางส่งเสริมการเกษตรยังไม่ทราบถึงความต้องการของเกษตรกรในการส่งเสริมว่า เนื้อหาที่ต้องการให้ส่งเสริมคือ เรื่องอะไร ช่องทางใด จึงเป็นที่มาของการศึกษาเรื่อง ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตพืชผักปลอดภัยภายในโรงเรือนของเกษตรกร ในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการส่งเสริมตามความต้องการของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตพืชผักปลอดภัยภายในโรงเรือน เพื่อให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน
3. เพื่อศึกษาการรับรู้และการปฏิบัติในการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน
4. เพื่อศึกษาความต้องการในการส่งเสริมการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน
5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกร โดยการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมไปสู่เกษตรกร ก่อให้เกิดการพัฒนาความรู้ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรได้ โดยสามารถสร้างรายได้ พัฒนาสภาวะเศรษฐกิจ สังคมชนบท และครอบครัวเกษตรกรให้มีสภาพที่ดีได้ มีความสำคัญต่อการพัฒนาผลผลิต คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน การส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับเทคโนโลยี การส่งเสริมพัฒนาความรู้ และการนำไปปฏิบัติของเกษตรกร (พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, 2556) การผลิตพืช หมายถึง กระบวนการการปลูกพืชที่ต้องพิจารณาตั้งแต่การจัดการพื้นที่ปลูก พันธุ์พืชการจัดการดิน น้ำ ปุ๋ย ศัตรูพืช การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งการผลิตพืชให้มีประสิทธิภาพดีได้ตรงตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ผู้ผลิตจะต้องคำนึงถึง สิ่งแวดล้อม สุขภาพ ความปลอดภัยและสวัสดิภาพของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ปลอดภัย ปลอดจากศัตรูพืชเหมาะสมกับการบริโภค และมีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภค (ธำรงเจต พัฒมุข, 2563) โดยขั้นตอนการผลิตผักให้ปลอดภัยจากสารพิษที่ถูกต้องและเหมาะสมว่า ต้องมีการดำเนินการในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย พื้นที่ปลูกพันธุ์พืชผักและการเตรียมเมล็ดพันธุ์เพื่อปลูก การปรับปรุงดิน ระยะปลูกและการดูแลรักษา การควบคุมวัชพืชในแปลงผัก การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช การเก็บเกี่ยวและวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2545)

อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม มีพื้นที่การเกษตรมีจำกัดและเกษตรกรมีการผลิตผักยังไม่ได้คุณภาพ มีการใช้สารเคมีในการปลูกผักจำนวนมาก เนื่องจากปัญหาโรค แมลงระบาด ทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงและเป็นอันตรายต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม จึงได้จัดทำโครงการเพิ่มศักยภาพสินค้าเกษตรและอาหารปลอดภัย 4.0 เพื่อเพิ่มศักยภาพและยกระดับให้จังหวัดนครปฐมเป็นแหล่งผลิตพืชอาหารปลอดภัย มีคุณภาพได้มาตรฐาน ส่งเสริมและปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตภาคเกษตร โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม เพิ่มรายได้ให้เกษตรกรในการผลิตและจำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัย ส่งเสริมการปลูกผักในโรงเรือนให้กับเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนครปฐม (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม, 2560)

จากการศึกษาแนวคิดในการส่งเสริมการเกษตร การผลิตพืชตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี และการส่งเสริมการปลูกผักในโรงเรือนให้กับเกษตรกร ผู้วิจัยจึงได้บูรณาการแนวคิดเพื่อนำไปศึกษาหาความต้องการในการส่งเสริมการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนของเกษตรกร ประกอบด้วย สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร สภาพการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน การรับรู้และการปฏิบัติในการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน ความต้องการในการส่งเสริมการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน และปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร คือ เกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนโรงเรือนปลูกพืช จากสำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม โครงการเพิ่มศักยภาพสินค้าเกษตรและอาหารปลอดภัย 4.0 กิจกรรมสนับสนุนโรงเรือนปลูกพืช งบประมาณ ปี พ.ศ. 2560 จำนวน 112 ราย ในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม, 2560) โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด ไม่มีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ เนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 5 ตอน

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) การจัดอันดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา เรื่อง ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตพืชผักปลอดภัยภายในโรงเรือนของเกษตรกร ในอำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 83.9 ผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนเพราะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแนะนำ มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 3.7 ไร่ ต้นทุนในการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนเฉลี่ย 9,946.43 บาท/ปี มีประสบการณ์การผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนเฉลี่ย 3.9 ปี และ ร้อยละ 65.2 มีการปลูกคะน้าในโรงเรือนมากที่สุด ในปี พ.ศ. 2563

2. สภาพการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน ผลการศึกษาพบว่า แรงงานในการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนเฉลี่ย 1.9 คน ร้อยละ 69.6 ยังไม่มีมาตรฐานการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน ร้อยละ 77.7 มีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ ผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนเฉลี่ย 5.2 รอบ/ปี ร้อยละ 67.9 ใช้ชีวภัณฑ์ป้องกันกำจัดโรคพืช ร้อยละ 61.6 ใช้ชีวภัณฑ์ในการกำจัดแมลงศัตรูพืช ร้อยละ 85.7 มีการจำหน่ายผลผลิตเอง ร้อยละ 61.6 มีการใช้วัสดุพรางแสงในโรงเรือน ร้อยละ 83.9 ใช้แหล่งน้ำสาธารณะในการผลิตในโรงเรือน

3. การรับรู้และการปฏิบัติในการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 100.0 มีการรับรู้และปฏิบัติในทุกประเด็น จากประเด็นทั้งหมด คือเรื่องการพักผลิตผล การขนย้ายในแปลงปลูกและการเก็บรักษา ร้อยละ 79.5 เรื่องที่เกษตรกรทราบน้อยที่สุด คือ เรื่องพื้นที่ปลูก ในประเด็นของการส่งตรวจตัวอย่างดินวิเคราะห์ อย่างน้อย 1 ครั้ง ในระยะเริ่มจัดระบบการผลิต และเก็บตัวอย่างเพิ่มในช่วงที่สภาพแวดล้อมเสี่ยงต่อการปนเปื้อน ร้อยละ 58.0 เรื่องที่เกษตรกรปฏิบัติน้อยที่สุด คือ เรื่องการบันทึกข้อมูล

4. ความต้องการในการส่งเสริมการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 97.3 มีความต้องการในการส่งเสริมประเด็นเนื้อหา เรื่องการบำรุงรักษาโรงเรือน ร้อยละ 97.3 มีความต้องการในการส่งเสริมผ่านสื่อบุคคลที่เป็นราชการ ร้อยละ 31.2 มีความต้องการในการส่งเสริมผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นแผ่นพับ ร้อยละ 30.4 มีความต้องการในการส่งเสริมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 86.6 มีความต้องการในการส่งเสริม โดยวิธีส่งเสริมแบบการบรรยาย

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน ผลการศึกษาพบว่า มีปัญหาด้านการตลาด ประเด็นเรื่องการโฆษณา/ประชาสัมพันธ์ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 3.09 ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน เกษตรกรที่ผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน มีข้อเสนอแนะด้านกระบวนการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน คือ ขาดความรู้และความชำนาญในการซ่อมแซมโรงเรือน เมื่อมีการชำรุดเสียหายและภายในโรงเรือนมีอุณหภูมิสูง ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของพืช ด้านการตลาดพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน คือ ขาดความรู้ในการทำการตลาดแบบออนไลน์ และด้านเงินทุนและรายได้ของการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน คือ ต้องการได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการซ่อมแซมโรงเรือนเพื่อยืดอายุการใช้งานต่อไป

อภิปรายผล

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีอายุ รุ่นพ่อแม่ โดยส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และไม่มีตำแหน่งทางสังคม ส่วนเหตุผลโดยส่วนใหญ่ที่ผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนเพราะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแนะนำ เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองที่ดินไม่มาก ดังนั้น การใช้โรงเรือนในการผลิตพืชผักสามารถจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรได้ เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการผลิตพืชผักในโรงเรือนที่น้อย เนื่องจากบางรายเพิ่งได้เข้าร่วมโครงการเพิ่มศักยภาพสินค้าเกษตรและอาหารปลอดภัย 4.0 กิจกรรมยกระดับมาตรฐานและเพิ่มศักยภาพการผลิตพืชผักในโรงเรือนปลูกพืช งบประมาณ ปี พ.ศ. 2560 (สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม, 2560) โดยในปี พ.ศ. 2563 เกษตรกรมีการปลูกผักคะน้าในโรงเรือนมากที่สุด เนื่องจากคะน้าเป็นผักที่ปลูกง่าย ดูแลไม่ยาก มีอายุสั้น (45-60 วัน) และสามารถเจริญเติบโตได้ดีในทุกสภาพดิน สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยในตอนที่ 2 สภาพการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน ที่พบว่า เกษตรกรผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนเฉลี่ย 5.2 รอบ/ปี และสภาพดินในโรงเรือนของเกษตรกรที่พบมีหลายประเภท ทั้งดินร่วน ดินร่วนปนเหนียว และดินร่วนปนทราย

2. สภาพการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนยังไม่มีมาตรฐาน GAP และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ แต่จากการศึกษางานวิจัยในตอนที่ 3 การรับรู้และการปฏิบัติในการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้และปฏิบัติตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) ทั้ง 8 ประเด็น ดังนั้น เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปส่งเสริมในเรื่องการรับรองมาตรฐาน GAP และเกษตรอินทรีย์ อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเกษตรกรมีความรู้และการปฏิบัติแล้ว การเข้าไปให้คำแนะนำให้เกษตรกรได้รับมาตรฐาน จึงทำได้ไม่ยาก และทำให้ผลผลิตพืชผักในโรงเรือนได้รับการรับรองมาตรฐานเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรใช้ชีวภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช ในกลุ่มนี้เจ้าหน้าที่ควรเข้าไปให้คำแนะนำในการรับรองมาตรฐาน GAP และเกษตรอินทรีย์ ส่วนเกษตรกรที่ยังใช้สารเคมีอยู่ ควรมีการส่งเสริมให้ลดการใช้สารเคมีและแนะนำให้ปรับเปลี่ยนมาใช้ชีวภัณฑ์มากขึ้น พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงประโยชน์และโทษของการใช้สารเคมีภายในแปลง โดยมีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ จัดทำแปลงเรียนรู้ ศึกษาดูงานแปลงเกษตรกรต้นแบบ เป็นต้น เกษตรกรส่วนใหญ่มีการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน เฉลี่ย 5.2 รอบ/ปี ซึ่งในการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนของเกษตรกร จะมีช่วงที่ต้องมีการพักดิน จากการผลิตพืชผักเป็นระยะเวลานาน เพื่อฟื้นฟูสภาพดิน และจากการทบทวนวรรณกรรม เรื่อง หลักการประกอบการทางการเกษตร ธำรงเจตพัฒมุข (2563) กล่าวว่า การจัดการสมบัติทางชีวภาพของดิน ได้แก่ จุลินทรีย์ สาเหตุโรคพืช แมลงศัตรูพืชที่อาศัยอยู่ในดิน สามารถจัดการได้โดยการไถพรวนดินหรือไถพลิกหน้าดินเป็นการทำลายจุลินทรีย์โรคพืชและแมลงศัตรูพืช การจัดการระบบปลูก เช่น ปลูกพืชหมุนเวียน การพักดิน เป็นต้น นอกจากการพักดินแล้ว เกษตรกรส่วนใหญ่จะใส่ปุ๋ยเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน โดยปุ๋ยที่ที่ใส่ส่วนใหญ่จะเป็นปุ๋ยอินทรีย์ และการปลูกพืชอายุสั้น จำพวกผักใบ ก็สามารถทำให้ผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือนได้หลายรอบมากขึ้น

3. การรับรู้และการปฏิบัติในการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน เรื่องที่เกษตรกรทราบน้อยที่สุด จากทั้งหมด 34 ประเด็นย่อย คือ เรื่องพื้นที่ปลูก ในประเด็นของการส่งตรวจตัวอย่างดินวิเคราะห์ อย่างน้อย 1 ครั้ง ในระยะเริ่มจัดระบบการผลิต และเก็บตัวอย่างเพิ่มในช่วงที่สภาพแวดล้อมเสี่ยงต่อการปนเปื้อน ซึ่งเกษตรกรบางรายไม่ทราบว่าสามารถส่งตัวอย่างดินวิเคราะห์ได้ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรประชาสัมพันธ์และชี้แจงวัตถุประสงค์ในการส่งตรวจตัวอย่างดินวิเคราะห์ พร้อมทั้งสาธิตวิธีการเก็บตัวอย่างดิน ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรทราบถึงความอุดมสมบูรณ์ และปัญหาของดินในแปลงปลูกพืช เพื่อการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้ง

ประสานงานกับหน่วยงานตรวจวิเคราะห์ดิน เช่น สำนักงานพัฒนาที่ดินในพื้นที่ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจวิเคราะห์ตัวอย่างดิน สำหรับการปฏิบัติในการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน พบว่า เรื่องที่เกษตรกรปฏิบัติน้อยที่สุด จากทั้งหมด 34 ประเด็นย่อย คือ เรื่องการบันทึกข้อมูล ในประเด็นการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร และการบันทึกข้อมูลการจัดการเพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพ ทั้งนี้การที่เกษตรกรปฏิบัติในเรื่องของการบันทึกข้อมูลน้อย อาจเนื่องมาจากการที่เกษตรกรไม่มีมาตรฐานรับรองในการผลิต เพราะอาจจะเห็นว่า ไม่จำเป็น ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้คำแนะนำในการจดบันทึก ช่วยวางแผนแนะนำข้อมูลในการจดบันทึกกิจกรรมทางการเกษตรให้เกษตรกรสามารถเข้าใจง่าย เช่น ข้อมูลการปฏิบัติงานการใช้สารเคมี ข้อมูลผู้รับซื้อและปริมาณผลผลิต เป็นต้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตัวเกษตรกรเอง กรณีที่พบปัญหาในการจำหน่ายผลผลิต ซึ่งสอดคล้องกับ นาวินทร์ แก้วดวง, เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ และภรณี ต่างวิวัฒน์ (2560) ที่ศึกษาการผลิตผักปลอดภัยตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรในจังหวัดหนองคาย พบว่า เกษตรกรมีการผลิตผักปลอดภัยตามการปฏิบัติทาง การเกษตรที่ดีตามประเด็น 8 ข้อ ได้แก่ (1) แหล่งน้ำ (2) พื้นที่ปลูก (3) การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร (4) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว (5) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (6) การพักผลิตผลการขนย้ายในแปลงปลูกและเก็บรักษา (7) สุขลักษณะส่วนบุคคล (8) บันทึกข้อมูลและการตามสอบ พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีการปฏิบัติ ทั้ง 8 ด้าน แต่มีเกษตรกรส่วนน้อย มีการปฏิบัติในด้านการบันทึกข้อมูลและการตามสอบ

4. ความต้องการในการส่งเสริมการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการในการส่งเสริม ประเด็นเนื้อหาเรื่องการบำรุงรักษาโรงเรือน เนื่องมาจากเกษตรกรอาจเห็นประโยชน์จากการผลิตพืชผักในโรงเรือน ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมควรเข้าไปให้คำแนะนำแก่เกษตรกรและถ่ายทอดองค์ความรู้ ในการหมั่นดูแลรักษาโรงเรือนอย่างถูกวิธี เพื่อให้โรงเรือนมีประสิทธิภาพใช้งานได้นานขึ้น เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการในการส่งเสริมผ่านสื่อบุคคลที่เป็นราชการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาครัฐเข้าไปเยี่ยมเยียนและสนับสนุนองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้แก่เกษตรกรบ่อยครั้ง หากเกษตรกรมีปัญหาก็สามารถเข้าถึงและติดต่อกับทางภาครัฐได้ง่ายและสะดวกกว่า ผ่านทางเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผ่านทางหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ ดังนั้น การส่งเสริมจากภาครัฐจึงสร้างความเชื่อมั่นและไว้ใจให้เกษตรกรได้มากกว่าเอกชน โดยมีเนื้อหาที่ต้องการเกี่ยวกับการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน และความต้องการผ่านช่องทางสื่อในการส่งเสริมการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน ดังนี้

4.1 สื่อบุคคล เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการในการส่งเสริมผ่านสื่อบุคคลที่เป็นราชการ และเนื้อหาในการส่งเสริมที่ต้องการมากที่สุดคือ เรื่องการบำรุงรักษาโรงเรือน ดังที่กล่าวไปแล้วในข้างต้น

4.2 สื่อสิ่งพิมพ์ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการในการส่งเสริมผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นแผ่นพับ อาจเนื่องมาจากแผ่นพับมีขนาดเล็ก สะดวกกับการใช้งาน สามารถพกพาได้ง่าย สามารถอ่านทำความเข้าใจในเนื้อหาได้ทุกสถานที่ และเข้าใจเนื้อหาได้ในเวลาไม่มาก เมื่อเทียบกับคู่มือและโปสเตอร์ และจากผลการวิจัยในแบบสัมภาษณ์ ในตอนที่ 1 สภาพทางสังคมของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคน ดังนั้น อาจคุ้นชินกับการใช้แผ่นพับมากกว่า และสอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธ์ (2556, หน้า 38-47) กล่าวว่า การส่งเสริมแบบมวลชน โดยสื่อสารมวลชนจะช่วยในการส่งเสริมเผยแพร่นวัตกรรมให้ประชาชนได้ทราบว่า ได้มีสิ่งนั้น ๆ เกิดขึ้นแล้ว และมีคนที่ให้ความสนใจที่จะศึกษาหารายละเอียดเพิ่มเติมอีก ซึ่งในขั้นนี้ สื่อสารมวลชนที่นำมาใช้ได้ดีในการส่งเสริม ได้แก่ เอกสารเผยแพร่ โปสเตอร์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์และฟิล์มสตริป และการจัดนิทรรศการ โดยเนื้อหาในการส่งเสริมที่ต้องการมากที่สุดผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นแผ่นพับ คือ เรื่องระบบการให้น้ำ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ควรให้ข้อมูลแก่เกษตรกรเรื่องระบบการให้น้ำซึ่งในรูปแบบแผ่นพับ อาจมีรูปภาพของระบบการให้น้ำประเภทต่าง ๆ ประกอบ พร้อมทั้งอธิบายเนื้อหาที่เข้าใจง่าย

4.3 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการในการส่งเสริมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นอินเทอร์เน็ต อาจเนื่องมาจากในปัจจุบันสื่ออินเทอร์เน็ตใช้กันอย่างแพร่หลาย และเข้าถึงง่ายผ่านทางโทรศัพท์มือถือเคลื่อนที่ หรือช่องทางการสื่อสารอื่น ๆ สามารถติดตามข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ค้นหาข้อมูลได้มากและหลากหลายกว่าทางวิทยุ โทรทัศน์และวิดีโอ/วีซีดี การส่งเสริมการเกษตรผ่านทางอินเทอร์เน็ต อาจทำได้โดยการใช้แพลตฟอร์มหรือแอปพลิเคชันในการเผยแพร่ความรู้และเทคโนโลยี ซึ่งสามารถทำได้รวดเร็ว ต้นทุนต่ำ โดยเนื้อหาในการส่งเสริมที่ต้องการมากที่สุดผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นอินเทอร์เน็ต คือ เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมอาจมีการเชื่อมโยงกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน หรือเกษตรกรที่สนใจพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่านทางกลุ่มไลน์ เนื่องจากปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่มีโทรศัพท์มือถือเคลื่อนที่ และมีการใช้โปรแกรมไลน์สื่อสารระหว่างกันอยู่แล้ว พร้อมทั้งให้ข้อมูลการป้องกันกำจัดศัตรูพืชผ่านทางกลุ่มไลน์ โดยอาจมีการรายงานสถานการณ์การระบาดของศัตรูพืชที่กำลังมีการระบาด แนบรูปภาพประกอบ พร้อมทั้งแนะนำแนวทางการป้องกันกำจัดศัตรูพืชในเบื้องต้นให้แก่เกษตรกร

4.4 วิธีการส่งเสริม เกษตรกรมีความต้องการในการส่งเสริม โดยวิธีการบรรยายมากที่สุด เนื่องมาจากการบรรยาย เกษตรกรจะได้รับความรู้และเนื้อหาสาระมาก สามารถรับการส่งเสริมได้ทุกที่ และนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง รองลงมา เป็นวิธีการส่งเสริมโดยการสาธิต ที่แสดงให้เห็นเป็นตัวอย่าง อาจทำไปพร้อม ๆ กับการบรรยาย เพื่อให้เกษตรกรได้รับประสบการณ์จากการสังเกต ได้ซักถาม อภิปรายและสรุปการเรียนรู้จากการสังเกตดังกล่าว

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัยในโรงเรือน เกษตรกรมีปัญหาด้านการตลาดประเด็นเรื่องการโฆษณา/ประชาสัมพันธ์ มากที่สุด ซึ่งจากผลการวิจัย ตอนที่ 2 สภาพการจัดการการผลิตพืชผักปลอดภัย พบว่า ช่องทางการจำหน่ายผลผลิตพืชผักในโรงเรือนของเกษตรกรส่วนใหญ่จะจำหน่ายเอง ดังนั้น ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการแนะนำให้เกษตรกรทำการตลาดแบบออนไลน์มากขึ้น โดยการโฆษณา/ประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อออนไลน์ เช่น การจำหน่ายผ่านเว็บไซต์ ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ หรือการพัฒนาสถานที่ผลิตให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเสนอเรื่องราวความเป็นมาในการผลิตที่น่าสนใจ เพื่อช่วยยกระดับและเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ควรเสนอแนะให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มกัน เพื่อวางแผนและจำหน่ายผลผลิตส่งตลาดหรือผลิตให้บริษัทเอกชนได้ในจำนวนและคุณภาพที่ต้องการ นอกจากนี้ สามารถซื้อปัจจัยการผลิตได้ในราคาที่ถูกลง และยังสามารถรับเทคโนโลยีหรือความรู้จากเจ้าหน้าที่ได้รวดเร็วขึ้น แทนการถ่ายทอดเป็นรายบุคคล ซึ่งทำได้ช้าและไม่ทั่วถึง และยังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการผลิตพืชผักในโรงเรือนร่วมกัน และแนะนำให้เกษตรกรทำการตลาดแบบออนไลน์มากขึ้น โดยการโฆษณา/ประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อออนไลน์ เช่น การจำหน่ายผ่านเว็บไซต์ ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ หรือการพัฒนาสถานที่ผลิตให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยเสนอเรื่องราวความเป็นมาในการผลิตที่น่าสนใจ เพื่อช่วยยกระดับและเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต

2. ควรมีการบูรณาการร่วมกันทั้งภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันวางแผนในการจัดการการผลิตเพื่อให้พืชผักที่ผลิตในโรงเรือนมีคุณภาพที่สูงขึ้น ได้มาตรฐานการรับรอง เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค และเน้นเสริมสร้างการรวมกลุ่มและเครือข่าย เพื่อรวบรวมผลผลิตผักในโรงเรือนไปจำหน่ายในช่องทางที่กว้างขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2545). *การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยได้มาตรฐาน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ธำรงเจต พัฒมุข. (2563). *การจัดการฟาร์ม*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นาวินทร์ แก้วดวง และคณะ. (2560). การผลิตผักปลอดภัยตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรในจังหวัดหนองคาย. *วารสารแก่นเกษตร, 45,* 1590-1596.

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2556). *แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม. (2560). *คู่มือโครงการเพิ่มศักยภาพสินค้าเกษตรและอาหารปลอดภัย 4.0*. นครปฐม: ผู้แต่ง.

แนวทางการส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดลำพูน

ศิริกร ศรีทองคำ[1*]
สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[2] และ บำเพ็ญ เขียวหวาน[3]
สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ คณะเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช[1,2,3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: sirikorn481@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร (3) ความต้องการในการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร (4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร (5) ปัญหา ข้อเสนอแนะ แนวทางการส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในพื้นที่จังหวัดลำพูน จำนวน 19,788 ราย กำหนดกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 202 ราย ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา การจัดอันดับ และการวิเคราะห์ Chi-square

ผลการวิจัย พบว่า (1) เกษตรกรร้อยละ 71.8 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 56.58 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 3.86 คน ส่วนประสบการณ์ในการปลูกข้าวเฉลี่ย 27.13 ปี รายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ย 85,631.19 บาท/ปี จำนวนพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 8.40 ไร่ (2) เกษตรกรที่ใช้และไม่ใช้พืชปุ๋ยสดมีความรู้อยู่ในระดับมากและปานกลาง ตามลำดับ แหล่งความรู้ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะได้รับแหล่งความรู้จากสื่อบุคคลมากกว่าแหล่งความรู้อื่น ๆ ความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยแสดงความคิดเห็นด้านประโยชน์การใช้พืชปุ๋ยสดมากกว่าด้านอื่น ๆ (3) เกษตรกรที่ใช้และไม่ใช้พืชปุ๋ยสดมีความต้องการในการใช้พืชปุ๋ยสดอยู่ในระดับมากและปานกลาง ตามลำดับ โดยมีความต้องการด้านความรู้มากกว่าด้านอื่น ๆ (4) ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการใช้พืชปุ๋ยสด พบว่า อายุ ประสบการณ์การปลูกข้าว และความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสด มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 (5) ปัญหาของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะด้านการส่งเสริม ส่วนข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ใช้พืชปุ๋ยสดอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการใช้พืชปุ๋ยสด และเกษตรกรที่ไม่ใช้พืชปุ๋ยสดอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการส่งเสริม

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม, พืชปุ๋ยสด, ปรับปรุงบำรุงดิน

Extension Guidelines for the Use of Green Manure for Soil Improvement by Farmers in Lamphun Province

Sirikorn Srithongkum[1*]
Sineenuch Khrutmuang Sanserm[2] and Bumpen Keowan[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
*Corresponding author: sirikorn481@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study (1) basic personal, social, and economic conditions of farmers (2) knowledge, knowledge resources, and opinions about the use of green manure for soil improvement of farmers (3) needs in the application of green manure for soil improvement of farmers (4) factors related to the use of green manure for soil improvement of farmers (5) problems, suggestions, and extension guidelines in the use of green manure for soil improvement of farmers. The population of this study was 19,788 rice production farmers in the area of Lamphun province .The sample size of 202 people was determined by using simple random sampling method. Data were collected by conducting interview and were analyzed by using descriptive statistics such as ranking and Chi-square analysis.

The results of the research found out that (1) 71.8% of farmers were male with the average age of 56.58 years old. Their average household members were 3.86 people. Most of them had the average experience in rice production of 27.13 years. The average income from farming was 85,631.19 Baht/year, the average area for rice production was 8.40 Rai. (2) The knowledge of the farmers who applied and did not apply green manure was at high and moderate level, respectively. In the overview, they obtained knowledge from various sources at moderate level, especially the knowledge obtained from personal media more than other types of media. The opinion about the use of green manure, overall, was at high level, especially the aspect on the benefit of using green manure. (3) The farmers who used green manure required the application at high level while the farmers who did not use green manure required the application at moderate level. They required knowledge more than other aspects. (4) When factors related to the use of green manure were considered, it revealed that age, rice production experience and the farmers' knowledge about green manure application were statistically highly significant different (p-value ≤ 0.01). (5) The problems of both groups of the farmers, overall, were at moderate level, especially the extension issue. The suggestion about the extension guideline of the farmers who applied green manure was at high level, especially the use of green manure. For the farmers who did not apply green manure, their suggestion was at high level as well, especially the extension aspect.

Keywords: Extension Guideline, Green Manure, Soil Improvement

บทนำ

ทรัพยากรดิน เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อการดำรงชีพของมนุษย์ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นฐานรากที่สำคัญของประเทศ ทำให้ความต้องการในการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งในปัจจุบันมีปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินประมาณ 224.9 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 70 ของพื้นที่ มีปริมาณอินทรียวัตถุในดินต่ำกว่า 2 เปอร์เซ็นต์ ประมาณ 191 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 60 ของพื้นที่ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2558) ส่วนสาเหตุที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์และปริมาณอินทรียวัตถุต่ำ เกิดจากการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการและตามหลักการอนุรักษ์ดินและน้ำ ประกอบกับเกษตรกรมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวติดต่อกันเป็นเวลานาน

จังหวัดลำพูน มีพื้นที่ทั้งหมด 2,816,178 ไร่ โดยมีพื้นที่เพื่อการเกษตร รวม 687,123 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 24.58 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด (ศาลากลางจังหวัดลำพูน, 2564, หน้า 33) และพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดลำพูน คือ ลำไย และข้าว ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ มีการประกอบอาชีพเพาะปลูกข้าว เป็นอาชีพหลัก การเพาะปลูกข้าวของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่อยู่ในเขตน้ำฝนและทำนาปีละครั้ง จึงทำให้เกิดขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูกข้าวและมักจะประสบปัญหาการเจริญเติบโตและการให้ผลผลิตที่ลดลงรวมไปถึงการใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมากและใช้ติดต่อกันมาเป็นเวลานาน ในการเพาะปลูกข้าวจะใช้ปุ๋ยเคมีเพียงอย่างเดียว จึงไม่สามารถเพิ่มผลผลิตข้าวในระยะยาวได้ การปรับปรุงบำรุงดินและการจัดการดินที่ไม่เหมาะสมตามหลักวิชาการ ก็ทำให้ข้าวเกิดการตอบสนองต่อการใช้ธาตุอาหารต่ำ ผลผลิตลดลงอย่างมาก ประกอบกับลักษณะทางกายภาพของดินในจังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์และอินทรียวัตถุต่ำทำให้ผลผลิตที่ได้มีปริมาณลดลง ดังนั้น แนวทางหนึ่งในการจัดการธาตุอาหารทางเลือก คือ การเพิ่มอินทรียวัตถุให้กับดิน โดยการใช้พืชปุ๋ยสดในการปรับปรุงบำรุงดิน เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเกิดความยั่งยืนในการใช้ที่ดิน

กรมพัฒนาที่ดิน โดยสถานีพัฒนาที่ดินลำพูน ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรปรับปรุงบำรุงดินโดยการใช้พืชปุ๋ยสด ในการแก้ไขปัญหาในเรื่องการจัดการดินเพื่อการปลูกข้าวของเกษตรกร โดยการปลูกพืชปุ๋ยสด เช่น ถั่วมะแฮะ ถั่วพุ่ม ถั่วพร้า ปอเทือง โสนแอฟริกัน เป็นต้น เมื่อออกดอกแล้ว จึงสับกลบหรือไถกลบลงในดินเพื่อปรับโครงสร้างดินให้ดินร่วนซุย และเพิ่มอินทรียวัตถุและธาตุอาหารในดิน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงมีความสำคัญที่จะศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวในจังหวัดลำพูน เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจ ความรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน และสามารถนำความคิดเห็นและความต้องการของเกษตรกร ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างคุ้มค่าและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความต้องการในการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

5. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

กรอบแนวคิด

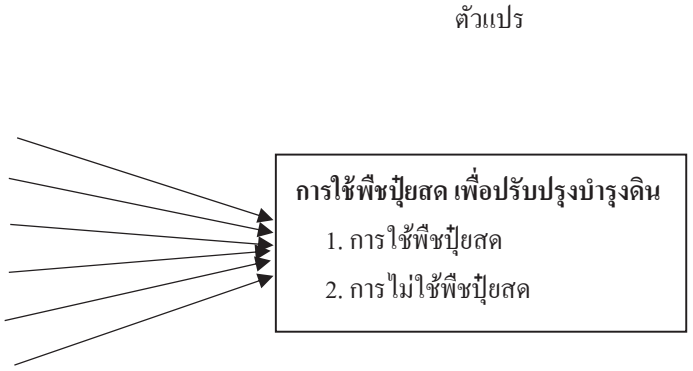

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ (2545) ได้กล่าวการวัดความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวัดว่า มาตรวัด เจตคติ ทัศนคติ หรือความคิดเห็น ที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย มี 4 วิธี ดังนี้

1. วิธีคิดแบบสเกลวัดความต่างทางศัพท์ คือ วิธีการวัดทัศนคติหรือความคิดเห็น โดยอาศัยคุณสมบัติที่มีความหมายตรงกันข้าม เช่น ดี-เลว, ขยัน-ขี้เกียจ เป็นต้น

2. วิธีลิเคิร์ทสเกล คือ วิธีการสร้างมาตรวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เพราะเป็นวิธีการสร้างมาตรวัดที่ง่าย ประหยัดเวลาในการตอบ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามสามารถแสดงทัศนคติในทางที่ชอบหรือไม่ชอบก็ได้ โดยยึดจากระดับความชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งอาจมีระดับความชอบให้เลือก 5 หรือ 4 ระดับ และให้คะแนนเป็น 5, 4, 3, 2, 1 หรือให้เป็น +2, +1, 0, -1,-2 ตามลำดับ

3. วิธีกัทแมนสเกล คือ วิธีการสร้างมาตรวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นเช่นกัน โดยสามารถจัดอันดับทัศนคติสูง-ต่ำ แบบเปรียบเทียบกันและกันได้ เช่น การเปรียบเทียบค่าต่ำสุดหรือสูงสุด อีกทั้งยังแสดงถึงการสะสมของข้อคิดเห็นอีกด้วย

4. วิธีเทอร์สโตนสเกล คือ วิธีการสร้างมาตรวัดเป็นปริมาตรแล้วเปรียบเทียบตำแหน่งของความคิดเห็นหรือทัศนคติไปในทางเดียว โดยเสมือนว่าเป็น Scale ที่มีช่วงห่างกัน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

Maslow (อ้างถึงใน ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ , 2547) กล่าวถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ 5 ลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ เป็นความต้องการด้านพื้นฐานที่สุด เพื่อความมีชีวิตอยู่รอด ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ อุณหภูมิที่เหมาะสม เป็นต้น

2. ความต้องการความปลอดภัย เป็นความต้องการแสวงหาความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อม และความคุ้มครองจากผู้อื่น

3. ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ความรู้สึกว่าตนได้รับความรักและมีส่วนร่วมในการเข้าหมู่พวก

4. ความต้องการ ได้รับการยกย่องนับถือ เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่องให้เกียรติ และเห็นความสำคัญของตน

5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต เป็นความต้องการสูงสุดในชีวิตของตน เป็นความต้องการที่เกี่ยวกับการทำงานที่ตนเองชอบ หรือต้องการเป็นมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2561) ได้ให้ความหมายของการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร หมายถึง กระบวนการพัฒนาความรู้ของเกษตรกรจากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนารายได้ เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกรอยู่พอดีกินพอดี และมีความสุขอันเป็นผลต่อการพัฒนาชุมชนชนบทให้มีความมั่นคงมั่งคั่งในที่สุด

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร ในปี 2563/2564 จำนวน 19,788 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรการคำนวณของทาโร ยามาเน โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ .07 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 202 ราย ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยจับสลาก โดยแยกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้พืชปุ๋ยสด จำนวน 101 ราย และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้พืชปุ๋ยสด จำนวน 101 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย คำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ตอนที่ 2 ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร ตอนที่ 3 ความต้องการในการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร ตอนที่ 4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร และตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การจัดอันดับ และการวิเคราะห์ Chi-square

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรที่ใช้พืชปุ๋ยสด ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุค่าเฉลี่ย 56.58 ปี จบการศึกษาประถมศึกษามากที่สุด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก อาชีพรอง ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4.16 คน ประสบการณ์ในการปลูกข้าวเฉลี่ย 29.89 ปี ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช้พืชปุ๋ยสด ส่วนมากเป็นเพศชาย อายุค่าเฉลี่ย 54.77 ปี จบการศึกษาประถมศึกษามากที่สุด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก อาชีพรอง ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 3.70 คน ประสบการณ์ในการปลูกข้าวเฉลี่ย 24.37 ปี

2. สภาพทางสังคม พบว่า เกษตรกรที่ใช้พืชปุ๋ยสด ส่วนมากมีตำแหน่งทางสังคม โดยเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรมากที่สุดคือ กลุ่มลูกค้า ธกส. ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช้พืชปุ๋ยสด ส่วนมากไม่มีตำแหน่งทางสังคม โดยเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรมากที่สุดคือ กลุ่มลูกค้า ธกส.

3. สภาพทางเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรที่ใช้พืชปุ๋ยสด รายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 72,801.98 บาท รายจ่ายจากการทำการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 48,193.07 บาท จำนวนพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 9.31 ไร่ ปริมาณผลผลิตเฉลี่ย 586.13 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ส่วนใหญ่กรรมสิทธิ์พื้นที่ถือครองมีเอกสารสิทธิ์ จำนวนแรงงานในการทำการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 1.93 คน ส่วนใหญ่มีแรงงานจ้าง และมากกว่าครึ่งแหล่งเงินทุนที่กู้ยืมมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช้พืชปุ๋ยสด พบว่า รายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 98,460.40 บาท รายจ่ายจากการทำการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 61,465.35 บาท จำนวนพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 7.49 ไร่ ปริมาณผลผลิตเฉลี่ย 510.03 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ส่วนใหญ่กรรมสิทธิ์พื้นที่ถือครองมีเอกสารสิทธิ์ จำนวนแรงงานในทำการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.16 คน ส่วนใหญ่มีแรงงานจ้าง และมากกว่าครึ่งแหล่งเงินทุนที่กู้ยืมมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ตอนที่ 2 ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

1. ความรู้เกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

เกษตรกรที่ใช้พืชปุ๋ยสด พบว่า ตอบถูกต้องเฉลี่ย 10.60 ข้อ จาก 15 ข้อ ส่วนคำถามที่เกษตรกรตอบผิดมากที่สุด คือ การใช้ระยะเวลาในการปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ใช้ระยะเวลา 50-60 วัน (เฉลย: ระยะเวลาเก็บเกี่ยวขึ้นอยู่กับชนิดของพืชปุ๋ยสด) ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช้พืชปุ๋ยสด ตอบถูกต้องเฉลี่ย 9.44 ข้อ จาก 15 ข้อ ส่วนคำถามที่เกษตรกรตอบผิดมากที่สุด คือ การใช้ระยะเวลาในการปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ใช้ระยะเวลา 50-60 วัน (เฉลย: ระยะเวลาเก็บเกี่ยวขึ้นอยู่กับชนิดของพืชปุ๋ยสด)

2. แหล่งความรู้เกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีแหล่งความรู้และระดับการได้รับข้อมูลข่าวสาร ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางและได้รับจากสื่อบุคคลมากกว่าสื่ออื่น ๆ รองลงมาคือ สื่อกลุ่ม สื่อออนไลน์ และสื่อมวลชน

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร โดยภาพรวมเกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดปรากฏดังนี้

3.1 ด้านการใช้พืชปุ๋ยสด พบว่า เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งหมด คือ การปลูกพืชปุ๋ยสดทำได้ง่าย ไม่ยุ่งยาก รองลงมา การไถกลบพืชปุ๋ยสดทำได้ง่าย ไม่ยุ่งยาก ตามลำดับ

3.2 ด้านประโยชน์การใช้พืชปุ๋ยสด พบว่า เกษตรกรที่ใช้พืชปุ๋ยสด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ ช่วยเพิ่มอินทรียวัตถุในดิน การปรับปรุงโครงสร้างของดินทำให้ดินร่วนซุย ช่วยรักษาความชุ่มชื้นและช่วยดูดซับน้ำในดิน และช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช้พืชปุ๋ยสด ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ การปรับปรุงโครงสร้างของดิน ทำให้ดินร่วนซุย ช่วยเพิ่มอินทรียวัตถุในดิน และช่วยรักษาความชุ่มชื้นและช่วยดูดซับน้ำในดิน ตามลำดับ

3.3 ด้านการส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสด พบว่า เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ เจ้าหน้าที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และส่งเสริมในการใช้พืชปุ๋ยสด นโยบายด้านการเกษตรในการรณรงค์เพื่อปลูกพืชปุ๋ยสดเหมาะสม การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดจากทางราชการมีความสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

3.4 ด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรที่ใช้พืชปุ๋ยสด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี ช่วยลดต้นทุนในการผลิตพืช และช่วยเพิ่มรายได้ของเกษตรกรให้เพิ่มมากขึ้น ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช้พืชปุ๋ยสด มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ช่วยลดต้นทุนในการผลิตพืช ลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี และช่วยเพิ่มรายได้ของเกษตรกรให้เพิ่มมากขึ้น ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ความต้องการในการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

โดยภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการในระดับปานกลาง

1. ด้านความรู้ พบว่า เกษตรกรที่ใช้พืชปุ๋ยสด มีความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ การใช้พืชปุ๋ยสดปรับปรุงดิน รองลงมา การใช้ประโยชน์พืชปุ๋ยสด ชนิดพืชปุ๋ยสด และการเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช้พืชปุ๋ยสด มีความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ การใช้พืชปุ๋ยสดปรับปรุงดิน รองลงมา ชนิดพืชปุ๋ยสด การใช้ประโยชน์พืชปุ๋ยสด และการเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด ตามลำดับ

2. ด้านการสนับสนุน พบว่า เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีความต้องการเมล็ดพันธุ์ อยู่ในระดับมาก

3. ด้านการส่งเสริม พบว่า เกษตรกรที่ใช้พืชปุ๋ยสด ส่วนมากมีความต้องการอยู่ในระดับมากคือ การเยี่ยมเยียน รองลงมา การฝึกอบรม และการสาธิต ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช้พืชปุ๋ยสด ส่วนมากมีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง คือ การสาธิต รองลงมา การศึกษาดูงาน และการจัดตั้งกลุ่ม ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

การวิเคราะห์ความเกี่ยวข้องของอายุ ประสบการณ์ในการปลูกความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร ความต้องการในการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร มีความเกี่ยวข้องกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

จากการวิเคราะห์ความเกี่ยวข้อง พบว่า อายุ ประสบการณ์ในการปลูกข้าว และความรู้เกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร มีความเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 กับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

ขณะที่ แหล่งความรู้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร ความต้องการในการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร ไม่มีความเกี่ยวข้องทางสถิติกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

ตอนที่ 5 ปัญหา ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

1. ปัญหาเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร โดยภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

1.1 ด้านการส่งเสริม พบว่า เกษตรกรที่ใช้พืชปุ๋ยสด ส่วนใหญ่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด คือ ปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ไม่เพียงพอ รองลงมา การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐไม่ต่อเนื่อง ช่วงเวลาสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ไม่เหมาะสม และขาดแหล่งความรู้ ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช้พืชปุ๋ยสด ส่วนมากมีปัญหาอยู่ในระดับมาก คือ ขาดแหล่งความรู้ รองลงมา ปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ไม่เพียงพอ ตามลำดับ

1.2 ด้านการใช้พืชปุ๋ยสด พบว่า เกษตรกรที่ใช้พืชปุ๋ยสด ส่วนใหญ่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ขาดแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิต รองลงมา การปลูกเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์มีความยุ่งยาก และการปรับปรุงบำรุงดินเห็นผลช้า ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช้พืชปุ๋ยสด มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด คือ ขาดแรงงานในการเก็บเกี่ยวผลผลิต รองลงมา การเก็บรักษาคุณภาพเมล็ดพันธุ์ทำได้ยาก และขาดการวางแผนการใช้พืชปุ๋ยสด ตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร โดยภาพรวมมีข้อเสนอแนะในระดับมาก

2.1 ด้านการส่งเสริม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมาก คือ ควรมีการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร รองลงมา เจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมและสนับสนุนเมล็ดพันธุ์อย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ

2.2 ด้านการใช้พืชปุ๋ยสด พบว่า เกษตรกรที่ใช้พืชปุ๋ยสดมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สนับสนุนการใช้พืชปุ๋ยสดในการปรับปรุงบำรุงดิน รองลงมา สนับสนุนการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อช่วยป้องกันวัชพืชอื่นขึ้นได้ และควรปลูกในช่วงต้นฤดูฝนหรือปลายฤดูฝน เพื่อให้พืชปุ๋ยสดได้รับน้ำในปริมาณที่เพียงพอ ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช้พืชปุ๋ยสดส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมาก ได้แก่ สนับสนุนการใช้พืชปุ๋ยสดในการปรับปรุงบำรุงดิน รองลงมา ควรปลูกในช่วงต้นฤดูฝนหรือปลายฤดูฝน เพื่อให้พืชปุ๋ยสดได้รับน้ำในปริมาณที่เพียงพอ และควรมีการวางแผนการปลูกพืชปุ๋ยสด ตามลำดับ

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เนื่องจากเพศชายทำการเกษตรมากกว่าเพศหญิง ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์มีอายุค่าเฉลี่ย 56.58 ปี อาจเป็นเพราะว่า วัยหนุ่มสาวได้ไปประกอบอาชีพในด้านอื่นหรือทำงานต่างจังหวัด เหลือเฉพาะคนที่มีอายุมากที่ยังทำการเกษตรอยู่ ร้อยละ 45.6 จบการศึกษาประถมศึกษามากที่สุด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก อาชีพรอง ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป อาจเป็นเพราะว่า พื้นที่ในจังหวัดลำพูนมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทรัพยากรดิน น้ำ และอากาศที่เหมาะสมทั้งการทำพืชไร่ และพืชสวน ส่วนประสบการณ์ในการปลูกข้าวเฉลี่ย 27.13 ปี อาจจะเป็นเพราะการปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักที่มีมานาน จึงทำให้เกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกข้าวที่ยาวนาน

2. สภาพสังคม จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมร้อยละ 51.5 มีตำแหน่งทางสังคม ส่วนใหญ่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาล อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาพัฒนาชุมชน สำหรับการเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร ร้อยละ 61.9 เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

3. สภาพเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายได้จากการทำการเกษตรเฉลี่ย 85,631.19 บาทต่อปี รายจ่ายจากการทำการเกษตรเฉลี่ย 54,829.21 บาทต่อปี มีพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 8.40 ไร่ ปริมาณผลผลิต 548.08 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี จำนวนพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้งหมดร้อยละ 84.2 เป็นพื้นที่ตนเอง แหล่งเงินทุนของเกษตรกรร้อยละ 42.6 ใช้แหล่งเงินทุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และกองทุนหมู่บ้าน เป็นหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่ สามารถเข้าถึงได้ง่าย รายละเอียดเงื่อนไขไม่ยุ่งยากในการกู้ยืม

ตอนที่ 2 ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

1. ความรู้เกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 54.5 ตอบถูก 10-12 ข้อ จาก 15 ข้อ โดยมีความรู้เรื่องช่วยเพิ่มปริมาณอินทรียวัตถุในดินและช่วยปรับปรุงโครงสร้างของดิน ทำให้ดินร่วนซุย ส่วนคำตอบที่ผิดมากที่สุด คือ การใช้ระยะเวลาในการปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวเมล็ดพันธุ์ใช้ระยะเวลา 50-60 วัน (เฉลย: ระยะเวลาเก็บเกี่ยวขึ้นอยู่กับชนิดของพืชปุ๋ยสด) อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรไม่เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์และเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินมีอัตรากำลังน้อยอาจทำให้ไปส่งเสริมเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ไม่ทั่วถึง

2. แหล่งความรู้ เกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร พบว่า แหล่งความรู้ด้านสื่อบุคคลเป็นสื่อที่เกษตรกรได้รับมากที่สุด ส่วนใหญ่ได้รับจากเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน เนื่องจากเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินได้เข้าไปส่งเสริมและติดตามผลการดำเนินงาน พูดคุยเรื่องการปรับปรุงบำรุงดินให้แก่เกษตรกร และบางพื้นที่อาจจะออกติดตามร่วมกับหมอดินอาสา

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร พบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้านประโยชน์การใช้พืชปุ๋ยสดอยู่ในระดับมาก ซึ่งเกษตรกรที่ได้นำไปใช้ก็จะเห็นถึงประโยชน์ในการใช้พืชปุ๋ยสดว่า ใช้แล้วจะช่วยเพิ่มอินทรียวัตถุในดิน ปรับปรุงโครงสร้างดินให้ดินมีความร่วนซุยมากขึ้น แต่เกษตรกรบางส่วนที่ยังไม่ได้ใช้อาจจะยังมีความคิดหรือยังไม่เปิดใจยอมรับ เพราะยึดติดกับการทำการเกษตรแบบเดิม ๆ

ตอนที่ 3 ความต้องการในการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรที่ใช้พืชปุ๋ยสด มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ส่วนเกษตรกรที่ไม่ใช้พืชปุ๋ยสดมีความต้องการใช้พืชปุ๋ยสดอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ความต้องการของทั้ง 2 กลุ่ม มีความต้องการด้านความรู้มากเป็นลำดับที่หนึ่ง อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรขาดแหล่งความรู้ที่จะศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติม ทำให้เกษตรกรมีความต้องการความรู้เกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดหรือการปลูกพืชปุ๋ยสดเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ตามหลักวิชาการอย่างต่อเนื่อง

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า มี 3 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 ต่อการใช้พืชปุ๋ยสดของเกษตรกร คือ อายุ ประสบการณ์การปลูกข้าว และความรู้

อายุมีความเกี่ยวข้องกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร จากผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 56.58 ปี จากการสัมภาษณ์เกษตรกร พบว่า มีการลองผิดลองถูกในการปลูกข้าวมาก็หลายแบบ เมื่อเวลาผ่านไปทำให้เกษตรกรมีการคิดวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่าง ๆ ในการปลูกข้าวให้ได้ผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้น และการลดต้นทุนการผลิตในการใช้ปุ๋ยเคมี นั้นคือ การใช้พืชปุ๋ยสด

ในการปรับปรุงบำรุงดิน ซึ่งเกษตรกรที่ใช้แล้วพบว่า พืชปุ๋ยสดก็เป็นปุ๋ยอินทรีย์ชนิดหนึ่ง ที่สามารถเพิ่มธาตุอาหารและเพิ่มอินทรียวัตถุให้แก่ดิน ปรับปรุงโครงสร้างดินให้ดีขึ้นได้

ประสบการณ์การปลูกข้าว มีความเกี่ยวข้องกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกข้าวมานาน ทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการปลูกข้าวในระดับหนึ่ง เนื่องจากเกษตรกรเกิดการสังเกตการปลูกข้าวแล้วพบว่า ปลูกข้าวมาก็นาน ปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีก็เท่าเดิม แต่ทำไมปริมาณผลผลิตถึงลดลง คุณภาพของข้าวก็ลดลง เมื่อไปดูในแปลงข้าวก็พบว่า ดินแข็ง ไม่ร่วนซุย ดินไม่อุ้มน้ำ และผนวกกับการเปิดใจยอมรับในการใช้พืชปุ๋ยสดและการปลูกพืชปุ๋ยสดเพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ และได้รู้ถึงประโยชน์ของพืชปุ๋ยสดว่า การใช้พืชปุ๋ยสดสามารถเพิ่มปริมาณอินทรียวัตถุในดิน ปรับปรุงโครงสร้างดิน รักษาความชุ่มชื้นในดินและให้ดินอุ้มน้ำได้ดีขึ้น ช่วยเพิ่มผลผลิตของพืช และลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีได้

ความรู้มีความเกี่ยวข้องกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรได้รับความรู้จากการอบรมสัมมนา หรือการศึกษาดูงาน ซึ่งมีการจัดนิทรรศการต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่และแปลงสาธิตของเจ้าหน้าที่ที่ได้ไปส่งเสริมไว้ ส่งผลให้เกษตรกรมีความตระหนักและมีความรู้ความเข้าใจในการใช้พืชปุ๋ยสดมากขึ้น รวมไปถึงการปลูกพืชปุ๋ยสดเพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ตามหลักวิชาการอีกด้วย

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมในการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร

1. ปัญหาในการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร โดยภาพรวม พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านการส่งเสริม ได้แก่ ปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่ใช้ไม่เพียงพอ ขาดแหล่งความรู้ การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐไม่ต่อเนื่อง ช่วงเวลาสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ไม่เหมาะสม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทางเจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดินที่มีอัตรากำลังน้อยทำให้การส่งเสริมและให้ความรู้อาจไม่ทั่วถึงเกษตรกรทุกคนได้ ส่วนการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์นั้นก็ขึ้นอยู่กับการจัดสรรงบประมาณและการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงาน

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกร พบว่า โดยภาพรวมของข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ด้านการส่งเสริม เกษตรกรเสนอแนะให้หน่วยงานควรมีการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ให้ตรงกับช่วงฤดูกาลปลูกและสนับสนุนเมล็ดพันธุ์อย่างต่อเนื่อง ส่วนด้านการใช้พืชปุ๋ยสด เกษตรกรเสนอแนะสนับสนุนการใช้ พืชปุ๋ยสดในการปรับปรุงบำรุงดิน เนื่องจากสภาพพื้นที่มีอินทรียวัตถุน้อย ขาดความอุดมสมบูรณ์ จึงส่งผลให้คุณภาพและผลผลิตข้าวลดลง

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน พัฒนา ปรับปรุง และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินการส่งเสริมการใช้พืชปุ๋ยสด

2. เกษตรกรเกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และปรับแนวคิดมาใช้พืชปุ๋ยสด เพื่อปรับปรุงบำรุงดิน ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และการผลิตของเกษตรกร

3. นักวิจัยสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการวิจัยประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาที่ดิน. (2558). *การใช้ปุ๋ยพืชสดเพื่อเพิ่มอุดมสมบูรณ์ของดินในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2547). *จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ.

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2561). แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร. ใน *แนวทางการ ศึกษาชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา* (หน่วยที่ 4). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2545). *เอกสารประกอบการเรียนการสอนของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศาลากลางจังหวัดลำพูน. (2564). *แผนพัฒนาจังหวัดลำพูน (พ.ศ. 2561-2565)*. ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2564, จาก https://www.lamphun.go.th/th/information/service/4/แผนพัฒนาจังหวัดลำพูน

การผลิตและความต้องการในการส่งเสริมการผลิตทุเรียนตามมาตรฐานการส่งออก ของเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน อำเภอเมือง จังหวัดตราด

กฤษณะ จันทะนรารักษ์[1*]
พลสราญ สราญรมย์[2] และ สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
*ผู้รับผิดชอบบทความ: kritsanajun2532@gmail.com

บทคัดย่อ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนที่ขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มเกษตรแปลงใหญ่กับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองตราด จำนวนทั้งสิ้น 152 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 111 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า (1) เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 46.50 ปี จำนวนแรงงานภายในครัวเรือนเฉลี่ย 3.57 คน มีประสบการณ์การปลูกทุเรียนเฉลี่ย 9.23 ปี เข้าร่วมกลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียนเฉลี่ย 3.35 ปี (2) สภาพการผลิตทุเรียน พบว่า มีพื้นที่ปลูกทุเรียนเฉลี่ย 21.32 ไร่ จำนวนต้นทุเรียนเฉลี่ย 454.22 ต้น มีรูปแบบการปลูกเชิงเดี่ยว เกษตรกรเลือกปลูกพันธุ์หมอนทอง เนื่องจากตลาดส่งออกต้องการมีรูปแบบการจำหน่ายทุเรียนแบบเหมาสวน ได้รับราคาเฉลี่ยเท่ากับ 115.72 บาท (3) ความรู้และความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความรู้ระดับปานกลาง ความต้องการ พบว่า ด้านผู้ให้การส่งเสริมเกษตรกรมีความต้องการระดับมากที่สุด ในประเด็นนักวิชาการจากภาครัฐมาให้การส่งเสริมการผลิตทุเรียน (4) ปัญหาในการส่งเสริม พบว่า ด้านการส่งเสริมมาตรฐาน มีปัญหาระดับมากที่สุดในประเด็นขาดความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตทุเรียนเพื่อการส่งออก กลุ่มตัวอย่างมีข้อเสนอแนะ คือ ควรการเก็บเกี่ยวทุเรียนตามวันเวลาที่เหมาะสมเพื่อลดปัญหาทุเรียนอ่อน

คำสำคัญ: การผลิตทุเรียน, ความรู้และต้องการการส่งเสริมการผลิตทุเรียน, มาตรฐานการส่งออก

Durian Production and Extension Needs for Export Standard of Collaborative Durian Farmers in Mueang Trat District, Trat Province

Kritsana Juntanararuk[1*]

Ponsaran Saranrom[2] and Sineenuch Khrutmuang Sanserm[3]

Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]

*Corresponding author: kritsanajun2532@gmail.com

Abstract

The population of this research was to study 152 durian production farmers who had registered as collaborative durian farmer group with Mueang Trat district agricultural office. The sample size of 111 people was determined by using Taro Yamane formula and simple random sampling method. Tool deployed in this study was interview form. Data were analyzed by using descriptive statistics

The results of the research found out that (1) farmers in the sample group were female with the average age of 46.50 years old. Their average labor in the household was 3.57 people, average experience in durian production was 9.23 years, and participated in collaborative durian farmer group for 3.35 years on average. (2) Regarding the durian production conditions, it showed that the average durian production area was 21.32 Rai with the average durian tree of 454.22 trees; the production was in the single production form. Farmers selected Mon Thong seedlings due to the demand of the export market. The durian selling was in the form of sale in gross of the entire garden with the average selling price of 115.72 Baht. (3) Knowledge and needs for extension of farmers showed that farmers had knowledge at the moderate level. In regards to the needs, it revealed that they wanted the highest level on the aspect of agricultural extension personnel as they wanted scholars from governmental sector to assist with the extension of durian production. (4) Problem in the extension revealed that standard promotion aspect was the most problematic issue in regards to the lack of knowledge about durian production standard for export. The sample group suggested that the durian should be harvest at the appropriate time and date to minimize the problem of young durian fruit.

Keywords: Durian Production, Knowledge and Need for Extension in During Production According, Export Standard

บทนำ

ทุเรียน จัดได้ว่า เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีการส่งออกสูงสุดรวมถึงมีมูลค่าสูงสุดทำรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก แสดงให้เห็นว่า ในปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยมีส่งออกทุเรียนผลสดไปยังลูกค้าต่างประเทศจำนวนทั้งสิ้น 620,000 ตัน เป็นมูลค่า 65,000 ล้านบาท ประเทศไทยสามารถผลิตทุเรียนออกสู่ตลาดได้ประมาณ 4 เดือนต่อปี เริ่มจากเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน ซึ่งเป็นผลผลิตที่ผลิตได้ในภาคตะวันออก แล้วต่อช่วงฤดูการผลิตโดยผลผลิตจากภาคใต้ ระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคม ปัจจุบันประเทศไทยมีการผลิตทุเรียนออกสู่ตลาดได้ประมาณ 9 เดือนต่อปี เริ่มจากเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนตุลาคม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564)

สำหรับการปลูกทุเรียนในจังหวัดภาคตะวันออกที่มีผลผลิตทุเรียนออกสู่ตลาดมากเป็นลำดับต้นๆ ได้แก่ จันทบุรี ระยอง ตราด และชลบุรี จากข้อมูลการส่งออกผลผลิตทุเรียนผลสดในช่วงเดือนเมษายน ถึงพฤษภาคม 2564 มีจำนวนมากถึง 370,000 ตัน คิดเป็นมูลค่า 44,000 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564) และประเทศที่นำเข้าทุเรียนผลสดสูงที่สุดได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน ดังนั้น เกษตรกร และผู้ประกอบการมีการผลิตทุเรียนให้เป็นที่ต้องการของลูกค้าประเทศจีนเป็นหลัก

จากการสำรวจข้อมูลจังหวัดในภาคตะวันออก จังหวัดตราดมีพื้นที่ปลูกทุเรียนน้อยกว่าจังหวัดจันทบุรี และจังหวัดระยอง แต่สามารถผลิตทุเรียนได้ปริมาณมาก โดยพื้นที่ปลูกทุเรียนส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมจากสำนักงานเกษตรจังหวัดตราด ให้เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนรวมกลุ่มเป็นเกษตรแปลงใหญ่ทุเรียน เพื่อลดต้นทุนการผลิต และยกระดับคุณภาพให้กับสินค้าทุเรียน แต่จากการสำรวจเกษตรกรยังเจอปัญหาในการผลิตทุเรียนหลายด้าน เช่น ผลผลิตทุเรียนไม่มีคุณภาพ มีการใช้สารเคมีเกินที่มาตรฐานประเทศคู่ค้ากำหนด ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดของมาตรฐานการส่งออก ทำให้เป็นผลผลิตตกเกรดไม่ตรงต่อความต้องการของตลาด และประเทศคู่ค้า (กรมวิชาการเกษตร, 2564) จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัย จึงมีความสนศึกษาสภาพสภาพเศรษฐกิจและสังคม การผลิตทุเรียน ความรู้และความต้องการในการส่งเสริม และปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในพื้นที่เกษตรแปลงใหญ่ทุเรียน อำเภอเมือง จังหวัดตราด ในระหว่างปีการผลิต พ.ศ. 2563-2564 เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาให้ผลผลิตทุเรียนของกลุ่มเกษตรแปลงใหญ่ให้เป็นไปตามมาตรฐานการส่งออก เป็นที่ต้องการของตลาด และผู้บริโภค รวมถึงมีรายได้สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตทุเรียนของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความรู้และความต้องการในการส่งเสริมการผลิตทุเรียนตามมาตรฐานการส่งออกของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตทุเรียนตามมาตรฐานการส่งออกของเกษตรกร

การทบทวนวรรณกรรม

การผลิตทุเรียน

1. การจัดการสวนทุเรียนช่วงก่อนให้ผลผลิต

การปฏิบัติดูแลทุเรียนในช่วงก่อนให้ผลผลิตเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ทุเรียนเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และให้ผลผลิตได้เร็วขึ้น โดยมีวิธีการดูแลในระหว่างรอทุเรียนให้ผลผลิต ในช่วงแรก ควรปลูกพืชแซมเสริมรายได้ โดยเลือกพืชให้ตรงกับ ความต้องการของตลาด เมื่อตรวจพบต้นทุเรียนตายหลังปลูก ให้ทำการปลูกซ่อมทันที เพื่อให้มีการเจริญเติบโตที่สม่ำเสมอกัน การให้น้ำ ช่วงเวลาหลังจากปลูกจะตรงกับฤดูฝน ถ้ามีฝนตกหนักควรทำทางระบายน้ำและ ตรวจดูบริเวณหลุมปลูก ถ้าดินยุบตัวเป็นแอ่งมีน้ำขังต้องพูนดินเพิ่ม ถ้าฝนทิ้งช่วง ควรรดน้ำให้ดินมีความชื้นอยู่เสมอ ในปีต่อ ๆ ไป ควรดูแลรดน้ำให้ต้นทุเรียนอย่างสม่ำเสมอ และในช่วงฤดูแล้งควรใช้วัสดุคลุมดิน เพื่อช่วยรักษาความชื้นในดิน เช่น ฟางข้าว หญ้าแห้ง เป็นต้น การตัดแต่งกิ่งปีที่ 1-2 ไม่ควรมีการตัดแต่งกิ่ง ควรปล่อยให้ต้นทุเรียนเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ ปีต่อ ๆไป ตัดแต่งกิ่งแห้ง กิ่งแขนง กิ่งกระโดงในทรงพุ่ม กิ่งที่เป็นโรค เลี้ยงกิ่งแขนง ที่สมบูรณ์ที่อยู่ในแนวขนานกับพื้น (กิ่งมุมกว้าง) ไว้ในปริมาณและทิศทางเหมาะสม โดยให้กิ่งล่างสุดอยู่สูงจากพื้นดินประมาณ 80-100 เซนติเมตร การป้องกันกำจัดโรค แมลงและวัชพืช ช่วงแตกใบอ่อน ควรป้องกันกำจัดโรคที่เกิดกับใบ เพลี้ยไก่แจ้ เพลี้ยไฟ ไรแดง ช่วงฤดูฝน ป้องกันกำจัดโรครากเน่าโคนเน่าและควบคุมวัชพืชโดยการปลูกพืชคลุมดิน และอาจจะกำจัดโดยใช้แรงงานขุด ถาก ถอน ตัด พยายามหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี เพราะต้นทุเรียนยังเล็กอยู่ ละอองสารเคมีอาจจะไปทำลายต้นทุเรียน ทำให้ชะงักการเจริญเติบโต หรือตายได้ ควรมีการทำร่มเงาในช่วงฤดูแล้ง เพื่อป้องกันต้นทุเรียนใบไหม้ การใส่ปุ๋ยควรทำหลังจากตัดแต่งกิ่ง และมีการใส่ปุ๋ยพร้อมกับการทำโคน คือ ถากวัชพืชบริเวณใต้ทรงพุ่ม หว่านปุ๋ยและพรวนดินนอกชายพุ่มขึ้นมากลบใต้ทรงพุ่มให้มีลักษณะเป็นหลังเต่า และขยายขนาดของเนินดินให้กว้างขึ้นตามขนาดของทรงพุ่ม หรือจะใส่ปุ๋ย โดยวิธีใช้ไม้ปลายแหลมแทงดินเป็นรูหยอดปุ๋ยใส่ และปิดหลุมเป็นระยะให้ทั่วบริเวณใต้ทรงพุ่ม วิธีหลังนี้แม้จะเปลืองแรงงาน แต่ช่วยลดการสูญเสียของปุ๋ยจากการระเหย หรือถูกน้ำชะล้าง

2. การจัดการสวนทุเรียนที่ให้ผลผลิตแล้ว

การดูแลต้นทุเรียนที่ให้ผลผลิตแล้ว เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งจะสามารถทำให้ต้นทุเรียนออกดอกติดผลได้มากขึ้น ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพดี การเตรียมต้นทุเรียนให้พร้อมที่จะออกดอก จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยการทำให้มีใบแก่พร้อมกันทั้งต้น เพื่อให้มีการสร้างอาหารให้กับลำต้นได้อย่างเต็มที่ ทำให้มีการสะสมอาหารในลำต้นเพียงพอต่อการออกดอก และเมื่อมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม มีความชื้นต่ำ อากาศเย็นลงเล็กน้อย มีช่วงแล้งที่เหมาะสมต่อการกระตุ้นให้เกิดการออกดอกได้ ดังนั้น จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมและดำเนินการภายหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตทันที

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2559, หน้า 201) ได้ให้ความหมายของ การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการพัฒนาความรู้ของเกษตรกรจากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนารายได้เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกร อยู่พอดีกินพอดีและมีความสุขอันเป็นผลต่อการพัฒนาชุมชนชนบท ให้มีความมั่นคงและมั่งคั่งในที่สุด ได้รับความรู้นำไปปฏิบัติด้วยตัวของเขาเอง จนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ รูปแบบการส่งเสริมเกษตรกรทั่วไป ซึ่งแบ่งออกดังนี้ (1) การส่งเสริมรูปแบบอย่างเป็นทางการ (conventional agricultural extension approach) (2) รูปแบบการส่งเสริมในรูปแบบของการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน (training and visiting system approach) (3) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร โดยสถาบันการศึกษา (educational institute agricultural extension approach)

แนวคิดและทฤษฎีความต้องการ

สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม (2554, หน้า 12-38) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีความต้องการที่ได้รับความนิยม คือ ทฤษฎีที่ว่าด้วยความต้องการของมนุษย์ (hierarchy of needs theory) ของอับราฮัม มาสโลว์ (Abrahum Maslow) โดยแบ่งได้เป็น 5 ระดับจากระดับต่ำไปสูง ดังนี้ (1) ความต้องการทางกายภาพ (physiological needs) (2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (safety or security needs) (3) ความต้องการทางสังคม (social needs) (4) ความต้องการได้รับการยกย่องสรรเสริญในสังคม (esteem needs) และ (5) ความต้องการความสำเร็จสมหวังในชีวิต (self-actualization needs)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร (population) ประชากรที่ทำการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนที่ขึ้นทะเบียนรวมกลุ่มเป็นเกษตรแปลงใหญ่กับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด จำนวน 152 ราย (สำนักงานเกษตรจังหวัดอำเภอเมืองตราด, 2563) กลุ่มตัวอย่างจากประชากรผู้ปลูกทุเรียน มีจำนวนทั้งสิ้น 152 ราย โดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อน .05 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 111 คน (Yamane อ้างถึงใน จินดา ขลิบทอง, 2557)

ผลการวิจัย

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนในพื้นที่เกษตรแปลงใหญ่ร้อยละ 52.3 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 46.05 ปี จบการศึกษาระดับอนุปริญญา (ปวส.) มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย จำนวน 3.57 คน ประสบการณ์การปลูกทุเรียนเฉลี่ย 9.23 ปี การเข้าร่วมกลุ่มแปลงใหญ่เฉลี่ย 3.35 ปี อาชีพหลักมีอาชีพทำสวนทุเรียน อาชีพรอง มีอาชีพทำสวนผลไม้อื่น ๆ รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 46,819.82 บาท รายได้ในภาคการเกษตร รายได้เฉลี่ย 3,868,492.25 บาท

สภาพการผลิตทุเรียนของเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน

ขนาดพื้นที่ปลูกทุเรียน พื้นที่เฉลี่ย 21.32 ไร่ จำนวนต้นทุเรียนเฉลี่ย 454.22 ต้น มีระยะการปลูก 10 x 10 เมตร มีรูปแบบการปลูกเชิงเดี่ยว เลือกปลูกพันธ์หมอนทอง สาเหตุการเลือกปลูกเพราะตลาดส่งออกต้องการ มีการให้น้ำ 150 ลิตร/วัน มีการทำระบบน้ำแบบสปริงเกอร์ และทำทางระบายน้ำ โดยมีการพ่นยา/ฮอร์โมน เฉลี่ย 4.41 ครั้ง การกำจัดวัชพืช จำนวนเฉลี่ย 2.77 ครั้ง มีการใช้ปุ๋ย 8-24-24 + 16-16-16 + ปุ๋ยคอก ตัดแต่งผลที่ไม่สมบูรณ์ และมีการโยงกิ่งให้มั่นคง จำหน่ายแบบเหมาสวน ราคาจำหน่ายทุเรียนเฉลี่ย 115.72 บาท

ความรู้และความต้องการในการส่งเสริมการผลิตทุเรียนตามมาตรฐานการส่งออก

1. ความรู้ของเกษตรกรปลูกทุเรียนแปลงใหญ่

กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนแปลงใหญ่ผ่านการทดสอบความรู้ พบว่า มีความรู้ปานกลางโดย ร้อยละ 85.6 ตอบถูกในประเด็นเรื่องมาตรฐาน GAP ใช้เป็นเกณฑ์ในการส่งออกทุเรียนผลสด รองลงมา ร้อยละ 81.1 ตอบถูกในประเด็นเรื่องการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสำหรับมาตรฐานการส่งออก ควรอยู่ในช่วง 107-120 วัน ร้อยละ 64.9 ตอบถูกในประเด็นเรื่องทุเรียนสำหรับส่งออกต้องมีน้ำหนังเนื้อแห้งขั้นต่ำ (% แป้ง) ต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 32

2. ความต้องการในการส่งเสริมการผลิตทุเรียนตามมาตรฐานการส่งออก

2.1 ความต้องการด้านผู้ให้การส่งเสริม พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนแปลงใหญ่มีความต้องการในระดับมากที่สุด โดยอันดับ 1 คือ ต้องการนักวิชาการจากภาครัฐมาให้การส่งเสริมการผลิตทุเรียนเพื่อการส่งออก

2.2 ความต้องการด้านเนื้อหา เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนแปลงใหญ่มีความต้องการในระดับมากที่สุดโดยอันดับ 1 คือ ความรู้เกี่ยวกับปริมาณสารพิษตกค้าง

2.3 ความต้องการรูปแบบและช่องทางการส่งเสริม พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนแปลงใหญ่มีความต้องการระดับมากโดยอันดับ 1 คือ การลงพื้นที่ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตทุเรียนตามมาตรฐานการส่งออก

1. ปัญหาด้านการส่งเสริมมาตรฐาน พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนแปลงใหญ่มีปัญหาระดับมากที่สุด คือ ขาดความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตทุเรียนเพื่อการส่งออก ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมผลิตทุเรียน พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนแปลงใหญ่มีปัญหาระดับมากที่สุด คือ ทุเรียนไม่ได้คุณภาพจากโรค และศัตรูพืช

2. ข้อเสนอแนะการส่งเสริมการผลิตทุเรียนตามมาตรฐานการส่งออกของเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียน ควรให้ร่วมมือในการเก็บเกี่ยวทุเรียนตามวันเวลาที่เหมาะสมตามหลักวิชาการแนะนำ เพื่อลดปัญหาทุเรียนอ่อน และควรมีข้อกำหนดระเบียบที่ชัดเจนในการดำเนินการกับเกษตรกร หรือผู้รวบรวมบางรายที่มีการตัดทุเรียนอ่อนอย่างจริงจัง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 46.05 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับอนุปริญญา (ปวส.) จำนวนแรงงานภายในครัวเรือนเฉลี่ย 3.57 คน จำนวนแรงงานภายในแปลงเฉลี่ย 2.28 คน มีประสบการณ์การปลูกทุเรียนเฉลี่ย 9.23 ปี ซึ่งมีความแตกต่างการศึกษาของ วดาริน สุขหงส์ (2562, หน้า 45-48) พบเกษตรกรร้อยละเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 51.38 ปี ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา และวนิดา เหรียญทอง (2560, หน้า 50-51) พบว่าเกษตรกรเป็นเพศชาย และมีอายุเฉลี่ย 48.02 ปี

2. การผลิตทุเรียนของเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกทุเรียนเฉลี่ย 21.32 ไร่ มีจำนวนต้นทุเรียนเฉลี่ย 454.22 ต้น รูปแบบการปลูกเชิงเดี่ยว สาเหตุการปลูก เพราะตลาดส่งออกต้องการมีรูปแบบการจำหน่ายทุเรียนแบบเหมาสวน ได้รับราคาเฉลี่ยเท่ากับ 115.72 บาท

3. ความรู้ พบว่า เกษตรกรตอบถูกมากที่สุด อันดับที่ 1 เรื่องมาตรฐาน GAP ใช้เป็นเกณฑ์ในการส่งออกทุเรียนผลสด ซึ่งมีความแตกต่างกับ วดาริน สุขหงส์ (2562, หน้า 60) พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการปลูกทุเรียนตามความเหมาะสมของพื้นที่ พบว่าเกษตรกรมีระดับความรู้ด้านสภาพน้ำและดินมากที่สุด

4. ความต้องการด้านผู้ให้การส่งเสริมเกษตรกรมีระดับมากที่สุด คือ นักวิชาการจากภาครัฐมาให้การส่งเสริมการผลิตทุเรียนเพื่อการส่งออก ซึ่งมีความแตกต่างกับ ประพันธ์พงษ์ ใหม่เฟย (2562, หน้า 111) พบว่า เกษตรกรมีระดับความต้องการด้านการผลิตมากที่สุด รองลงมา มีระดับความต้องการ ด้านการสนับสนุนปัจจัยการผลิต ด้านการตลาด และมีความต้องการด้านวิธีการส่งเสริมการเกษตร

5. ปัญหาด้านการส่งเสริมมาตรฐาน พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนแปลงใหญ่มีปัญหาระดับมากที่สุดคือขาดความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตทุเรียนเพื่อการส่งออก ศัตรูพืช ซึ่งมีความแตกต่างกับ ประพันธ์พงษ์ ใหม่เฟย (2562, หน้า 111) พบว่า เกษตรกรมีระดับปัญหาด้านดินและน้ำมากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องระดับพื้นที่ สามารถนำงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการผลิตทุเรียนให้เหมาะสม และตรงต่อความต้องการของเกษตรกร ทำให้ทุเรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานการส่งออก

2. เกษตรกรสามารถนำงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการหาความรู้ เพื่อพัฒนาให้การผลิตทุเรียนให้มีคุณภาพได้มาตรฐานการส่งออกที่เกี่ยวข้อง และมีรายได้เพิ่มมากขึ้น

3. หน่วยงานของรัฐสามารถนำงานวิจัยไปกำหนดแนวทางของนโยบายในการส่งเสริมการผลิตทุเรียนให้เกิดความเหมาะสม รวมถึงพัฒนากลุ่มเกษตรแปลงใหญ่ทุเรียนอื่น ๆ ให้สามารถผลิตทุเรียนตรงตามมาตรฐานการส่งออก

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการเกษตร. (2564). *การผลิตทุเรียน*. ค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2564, จาก https://www.doa.go.th›hort›uploads›2020/01

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2559). แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร: ปรัชญา วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการส่งเสริมการเกษตร. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม. (2554). จิตวิทยาสังคมและมนุษยสัมพันธ์ในงานส่งเสริมการเกษตร. ใน *ชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา* (หน่วยที่ 12). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). *ทุเรียน*. ค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2564, จาก http://mis-app.oae.go.th/product/%E0%B8%97%E0%B8%B8%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99

ประพันธ์พงษ์ ใหม่เฟย. (2562). *การส่งเสริมการผลิตและการตลาดทุเรียนของเกษตรกร อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์*. วิทยานิพนธ์-เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วดาริน สุขหงส์. (2562). *การส่งเสริมการปลูกพืชตามเขตความเหมาะสมของพื้นที่ของเกษตรกรแปลงใหญ่ทุเรียนในจังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วนิดา เหรียญทอง. (2560). *แนวทางการส่งเสริมการผลิตทุเรียนของเกษตรกรใน อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร*. วิทยานิพนธ์เกษตร-ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

แนวทางการส่งเสริมการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกร อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

หทัยรัตน์ ปิงคำ[1*]
นารีรัตน์ สีระสาร[2] และ บำเพ็ญ เขียวหวาน[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: foung8825@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกส้มเขียวหวานในอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จำนวน 534 ราย กำหนดกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 183 ราย ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จัดเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้สถิติพรรณนา การจัดอันดับ และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ แบบปกติ ผลการศึกษาพบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 55.51 ปี มีประสบการณ์ปลูกส้ม เฉลี่ย 11.50 ปี จำหน่ายส้มเขียวหวาน เฉลี่ย 27.23 บาทต่อกิโลกรัม รายได้ จากการผลิตส้มเขียวหวานทั่วไป เฉลี่ย 282,633.88 บาทต่อปี และรายได้จากการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย เฉลี่ย 130,967.21 บาทต่อปี (2) เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งความรู้จากสื่อออนไลน์ ด้านความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการผลิตส้มเขียวหวานแบบปลอดภัย ทำให้โรคและแมลงศัตรูพืชลดลง ทำให้สภาพแวดล้อมดีขึ้น (3) เกษตรกรส่วนใหญ่อาศัยแหล่งน้ำจากธรรมชาติในการปลูก พื้นที่ปลูกเฉลี่ย 9.25 ไร่ ส่วนใหญ่ปลูกส้มพันธุ์สีทอง เก็บเกี่ยวส้มปีละ 1 ครั้ง และส่วนใหญ่เกษตรกรปฏิบัติการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยในระดับมากที่สุด (4) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ได้แก่ เพศและความรู้ และ (5) ปัญหาของเกษตรกรในภาพรวม ในระดับปานกลาง ปัญหาที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการตลาด เกษตรกรเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมให้เพิ่มช่องทางด้านการตลาด

คำสำคัญ: การผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย, แนวทางการส่งเสริม, จังหวัดเชียงราย

Guideline for Extension of Safe Tangerine Production by Farmers in Chiang Khong District, Chiang Rai Province

Hatairat Pingkham[1*]
Nareerut Seerasarn[2] and Bumpen Keowan[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
*Corresponding author: foung8825@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study. The population in this research was 534 tangerine farmers in Chiang Khong district, Chiang rai province. The sample size of 183 people was determined by using simple random sampling method. Data were collected by conducting interview and were analyzed by using descriptive statistics, ranking, and normal multiple regression. The study results showed that (1) majority of farmers were male with the average age of 55.51, had experience in the production of 11.50 years, sold the products at 27.23 Baht/kilogram, and had the income from normal tangerine at 282,633.88 Baht/year and from safe tangerine production at 130,967.21 Baht/year on average. (2) Most of the farmers had overall knowledge at the highest level. They received information from online media. The overall opinion was at the highest level on the adoption of innovation and technology to safe tangerine production which lower disease and pest, leading to better environment. (3) Majority of farmers depended on natural water sources with the average production area of 9.25 Rai, grew golden tangerine, harvested once a year, and practiced safe tangerine production at the highest level. (4) Factors which related at statistical significance with the practice about safe tangerine production were such as gender and knowledge. (5) Overall problem of farmers was at the moderate level. The high level problem included marketing. Farmers suggested the extension of marketing channel increase.

Keywords: Safe Tangerine Production, Extension Guideline, Chiang Rai Province

บทนำ

ส้มเขียวหวาน เป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกมานานหลายพันปีมาแล้ว เชื่อกันว่า ส้มหลายชนิด (species) ที่อยู่ในสกุลซิทรัส เป็นพืชที่มีถิ่นกำเนิด หรือเป็นพืชท้องถิ่นดั้งเดิมในเขตร้อน และเขตกึ่งร้อนของทวีปเอเชีย และกลุ่มเกาะมลายู ในประเทศไทยไม่มีหลักฐานปรากฏชัดว่า มีการปลูกส้มกันมาตั้งแต่เมื่อใด ต่อมาจึงมีการนำไปกระจายปลูกในภาคอื่น ๆ และเรียกกันว่า ส้มเขียวหวาน เพราะเมื่อผลส้มสุกหรือแก่จัดแล้ว ส่วนเปลือกยังคงมีสีเขียว แต่มีรสชาติหวาน เป็นลักษณะของส้มทั่วไป ที่ปลูกในภาคกลาง หรือในพื้นที่ที่อุณหภูมิไม่เย็นจัด

จังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดที่ผลิตส้มเขียวหวานที่มีชื่อเสียงมานาน จะทราบดีว่า ปัจจุบันสวนส้มเขียวหวานประสบปัญหามากมาย ทั้งเรื่องโรคจากเชื้อรา สาเหตุจากเชื้อโรคอื่น แมลงศัตรูส้ม ธาตุอาหาร ส้มเขียวหวานที่ผลิตได้แต่ละปีจะบริโภคทั้งภายในประเทศและส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้

อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เริ่มจากเกษตรกรบ้านห้วยเม็ง ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ปัจจุบันการปลูกส้มเขียวหวานได้แพร่หลายไปในพื้นที่อำเภอเชียงของ มีเกษตรกรผู้ปลูกส้มเขียวหวานรวมทั้งสิ้น 534 ครัวเรือน 6,066 ไร่ (สำนักงานเกษตรอำเภอเชียงของ, 2563) สายพันธุ์ของส้มเขียวหวานที่นิยมปลูกในอำเภอเชียงของ คือ สายพันธุ์สีทอง

การผลิตส้มเขียวหวานของเกษตรกรในอำเภอเชียงของ ยังคงประสบกับปัญหาการเกิดโรคระบาดในส้ม เช่น โรคกรีนนิ่ง ซึ่งมีเพลี้ยจั๊กจั่นปีกใส เป็นพาหะ จึงเป็นสาเหตุต้น ๆ ที่เกษตรกรย้ายพื้นที่ในการปลูก ใช้สารเคมีและยาปฏิชีวนะเพิ่มขึ้น โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการเพาะปลูกส้มเขียวหวาน เกษตรกรนิยมจำหน่ายส้มเขียวหวานคละเกรด ทำให้ขายได้ราคาต่ำ และนโยบายส่งเสริมพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นที่ส่งผลให้เกษตรกรเพิ่มกำลังการผลิตส้มเขียวหวานให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันกับพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรผู้ปลูกส้มเขียวหวานปลอดภัย
2. เพื่อศึกษาความรู้ แหล่งความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกร

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนแรงงานในการทำการเกษตร จำนวนพื้นที่ปลูกส้มเขียวหวาน ตำแหน่งทางสังคม รายได้ภาคการเกษตร ความรู้เกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย แหล่งความรู้ของเกษตรกร ความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ระดับปัญหาของเกษตรกรในการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย และข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย อย่างน้อย 1 ปัจจัย การปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

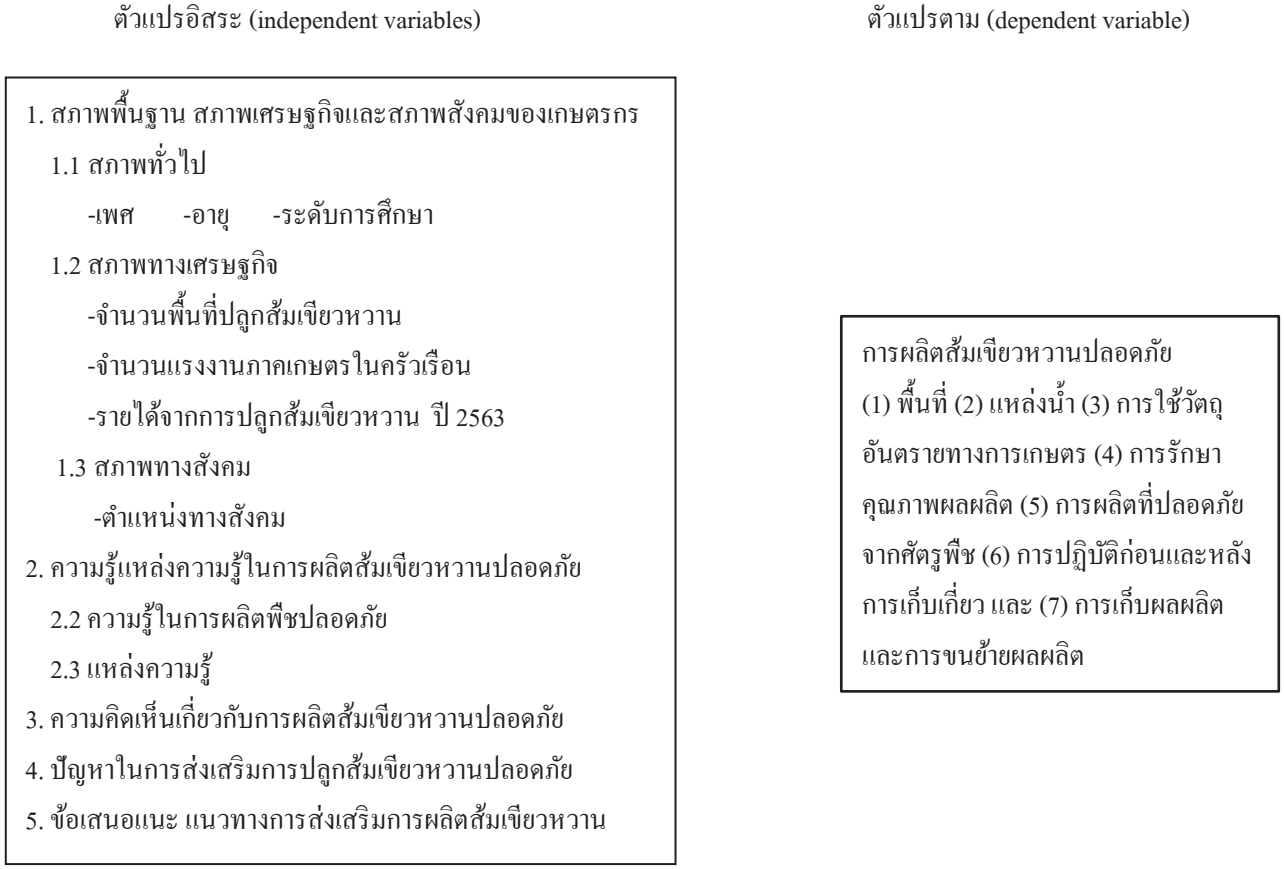

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความรู้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) ได้ให้คำอธิบายว่า ความรู้ เป็นพฤติกรรมขั้นต้นที่ผู้เรียนรู้สามารถทำให้เกิดความจำได้ โดยอาจจะเป็นการคิดนึกได้หรือโดยการมองเห็น ได้ยิน จำได้ ความรู้ในชั้นนี้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ โครงสร้างและวิธีแก้ไขปัญหา ส่วนความเข้าใจอาจแสดงออกมาในรูปของทักษะด้าน "การแปล" ซึ่งหมายถึงความสามารถในการเขียนบรรยายเกี่ยวกับข่าวสารนั้น ๆ โดยใช้คำพูดของตนเอง และ "การให้ความหมาย" ที่แสดงออกมาในรูปของความคิดเห็นและข้อสรุป รวมถึงความสามารถในการ "คาดคะเน" หรือการคาดหมายว่า จะเกิดอะไรขึ้น

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525, หน้า 236) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง เป็นข้อพิจารณาเห็นว่า เป็นจริงจากการใช้ปัญญาและความคิดประกอบ ถึงแม้จะไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอไปก็ตาม วิธีวัดความคิดเห็น ของลิเคิร์ท (Likert's method) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดทัศนคติ และความคิดเห็นที่นิยมแพร่หลาย เพราะ

เป็นวิธีสร้างมาตรวัดที่ง่าย ประหยัดเวลา ผู้ตอบสามารถแสดงทัศนคติในทางชอบหรือไม่ชอบ โดยจัดอันดับความชอบหรือความไม่ชอบ ซึ่งอาจมีคำตอบให้เลือก 5 หรือ 4 คำตอบ และให้คะแนน 1, 2, 3, 4, 5 หรือ +2, +1, 0, -1, -2 ตามลำดับ

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) และใช้แบบสัมภาษณ์ (questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกส้มเขียวหวาน ในอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จำนวน 534 ราย กำหนดกลุ่มตัวอย่างได้ จำนวน 183 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิด และปลายเปิด ซึ่งแบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสภาพสังคมของเกษตรกร ตอนที่ 2 ความรู้แหล่งความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกร แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย (1) ประเด็นคำถามเกี่ยวกับความรู้ (2) เป็นประเด็นคำถามเกี่ยวกับแหล่งความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ในการผลิตส้มเขียวหวานตามประเด็นต่าง ๆ (3) เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ของเกษตรกรผลิตส้มเขียวหวาน ตอนที่ 3 สภาพการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ของเกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อเสนอแนะ แนวทางในการส่งเสริมและการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกร อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย แบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย (1) ปัญหาของเกษตรกรในการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย (2) ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมในการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย (3) ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกร อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ แบบปกติ (multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 55.51 ปี ส่วนมากจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยที่ 3.48 คน แรงงานที่ใช้ในการผลิตส้มเขียวหวาน เฉลี่ย 3.21 คน โดยมีประสบการณ์ในการผลิตส้มทั่วไปเฉลี่ย 11.50 ปี และประสบการณ์ในการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย เฉลี่ย 5.50 ปี

2. สภาพทางเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรทั้งหมดมีที่ดินทำการเกษตรเป็นของครัวเรือน เฉลี่ยแล้วมีพื้นที่ทำการเกษตร 9.25 ไร่ โดยลักษณะการถือครองแบบมีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน รายได้ของครัวเรือน เฉลี่ย 388,234.97 บาท/ปี เกษตรกรส่วนมากมีรายได้ในภาคการเกษตร นอกเหนือจากการผลิตส้มเขียวหวาน เฉลี่ย 363,561.94 บาท/ปี และรายได้นอกภาคการเกษตร เฉลี่ย 117,199.45 บาท/ปี ด้านรายจ่ายของเกษตรกรต่อครัวเรือนเฉลี่ย 248,644.26บาท/ปี เกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตให้แก่พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อถึงหน้าสวนหรือที่บ้าน โดยเกษตรกรสามารถผลิตส้มเขียวหวาน ได้ผลผลิตเฉลี่ย 1,491.80 กิโลกรัม/ไร่ และจำหน่ายส้มเขียวหวานทั่วไปและส้มเขียวหวานปลอดภัย เฉลี่ย 27.23 บาท/กิโลกรัม ส่วนรายได้ที่ได้จากการผลิตส้มเขียวหวานทั้งปี แยกเป็น ส้มเขียวหวานทั่วไป เฉลี่ย 282,633.88บาท/ปี และส้มเขียวหวานปลอดภัย เฉลี่ย 130,967.21 บาท/ปี เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวาน มีเงินทุนในการผลิตส้มเขียวหวานทั่วไป เฉลี่ย 125,898.91 บาท/ปี และส้มเขียวหวานปลอดภัย เฉลี่ย 61,338.80 บาท/ปี ด้านแหล่งเงินทุนของเกษตรกรส่วนใหญ่ มีแหล่งเงินทุนจากเงินทุนส่วนตัวหรือเงินทุนในครัวเรือน

3. สภาพทางสังคม จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของสถาบันทางสังคม ด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มพบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวาน มีการรวมกลุ่มซึ่งเป็นการกลุ่มลูกค้า ธกส. และรวมกลุ่มแบบแปลงใหญ่

ความรู้ แหล่งความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย

1. ด้านความรู้ พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยส่วนใหญ่ มีความรู้ด้านการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยในระดับมากที่สุด โดยมีคะแนนจากการทดสอบความรู้อยู่ในช่วง 21-25 คะแนน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 23.65 คะแนน หัวข้อย่อยที่เกษตรกรสามารถตอบถูกได้สูงสุด คือ การเก็บเกี่ยวผลผลิตอย่างระมัดระวัง ไม่ให้เกิดรอยช้ำ ส่วนหัวข้อที่เกษตรกรตอบถูกน้อยที่สุด คือข้อคำถาม หลังจากปลูกแล้วควรใส่ปุ๋ยเคมีทันที (เฉลย: หลังปลูกไม่ควรใส่ปุ๋ยเคมี)

2. ด้านแหล่งความรู้ พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยส่วนใหญ่ ได้รับความรู้ในการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย จากแหล่งความรู้ ในระดับมากที่สุด เฉลี่ย 4.08 คือ จากสื่อออนไลน์ โดยหัวข้อย่อยที่เกษตรกรตอบว่า ได้รับมากที่สุด คือ สื่ออินเทอร์เน็ต ส่วนข้อที่เกษตรกรได้รับในระดับน้อย เฉลี่ย 3.00 คือ สื่อบุคคล

3. ด้านความคิดเห็น พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ทำให้มีความระมัดระวังในการใช้สารเคมีอย่างปลอดภัยมากขึ้น

สภาพการผลิตส้มเขียวหวาน

1. สภาพทั่วไปของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกส้มเขียวหวานส่วนใหญ่อาศัยแหล่งน้ำจากธรรมชาติเป็นหลัก พื้นที่ในการปลูกส้มเขียวหวานเฉลี่ยอยู่ที่ 9.25 ไร่ ระยะการปลูกของส้มเขียวหวาน ส่วนมาก คือระยะ 4 คูณ 6 เมตร จำนวนต้นเฉลี่ย 387.46 ต้น อายุของต้นส้มเขียวหวานเฉลี่ย 9.74 ปี

2. ด้านการปลูก พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวานใช้แรงงานปลูก มีค่าใช้จ่ายด้านไม้หลักกันล้ม เฉลี่ย 2,004.10 บาท/ไร่ ค่าแรงในการปลูก เฉลี่ย 2,040.98 บาท/ไร่ และมีค่าใช้จ่ายด้านปุ๋ยรองก้นหลุม เฉลี่ย 2,070.49 บาท/ไร่

3. ด้านการดูแลรักษา พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวานส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ จำนวน 3 ครั้ง/ปี มีค่าใช้จ่ายด้านปุ๋ยอินทรีย์ เฉลี่ย 2,009.84 บาท/ไร่ ด้านการใช้ปุ๋ยเคมีเกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวาน มีการใช้ จำนวน 2 ครั้ง/ปี ด้านการพ่นสารเคมี เกษตรกรส่วนมากฉีดพ่นสารเคมี 2 ครั้ง/ปี การให้น้ำ เกษตรกรใช้ระบบน้ำแบบสปริงเกอร์เป็นหลักควบคู่ไปกับการอาศัยน้ำฝนธรรมชาติ ด้านการตัดแต่งกิ่ง เกษตรกรทั้งหมดตัดแต่งกิ่งส้มเขียวหวานเพียงครั้งเดียว และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 3,914.48 บาท/ปี

4. ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่มีการเก็บเกี่ยวส้มเขียวหวานแล้ว มีการเก็บเกี่ยวผลผลิต 1 ครั้ง/ปี โดยส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต เฉลี่ย 2,865.75 บาท/ไร่

5. ด้านการจำหน่ายและด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวานได้ปริมาณผลผลิตส้มเขียวหวานทั่วไปและส้มเขียวหวานปลอดภัย เฉลี่ย 1,491.80 กิโลกรัม/ไร่ จำหน่ายผลผลิตได้ในราคาเฉลี่ย 27.23 บาท/กิโลกรัม โดยส่วนใหญ่จำหน่ายให้ล้งรับซื้อและพ่อค้าคนกลาง ดังนั้น ในการจำหน่ายผลผลิตส้มเขียวหวาน เกษตรกรจำหน่ายผลผลิตส้มเขียวหวาน คิดเป็นเงิน 40,621.71 บาท/ไร่/ปี

การผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย พบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติในการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยในระดับมากที่สุด โดยมีคะแนนจากการทดสอบการปฏิบัติอยู่ในช่วง 14-16 คะแนนรองลงมาในระดับมาก โดยมีคะแนนทดสอบการปฏิบัติอยู่ในช่วง 11-13 คะแนน และระดับปานกลาง โดยมีคะแนนทดสอบการปฏิบัติอยู่ในช่วง 7-10 คะแนน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 23.65 คะแนน

การทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์สมการถดถอย ด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย โดยสามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

Y = การปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย

ผลการวิเคราะห์ สมการถดถอยของการปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกรอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จำแนกปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย จำนวน 12 ตัวแปร ได้แก่ ด้านเพศ (Sig. = 0.039) ด้านอายุ (Sig. = 0.980) ด้านการศึกษา (Sig. = 0.460) ด้านแรงงานในครัวเรือน (Sig. = 0.151) ด้านขนาดพื้นที่ปลูกส้มเขียวหวาน (Sig. = 0.603) ด้านตำแหน่งทางสังคม (Sig. = 0.683) ด้านรายได้ภาคการเกษตร (Sig. = 0.072) ด้านความรู้ (Sig. = 0.006) ด้านแหล่งความรู้ (Sig. = 0.236) ด้านความคิดเห็น (Sig. = 0.624) ด้านปัญหาข้อเสนอแนะ (Sig. = 0.072) และด้านแนวทางการส่งเสริม (Sig. = 0.878) แสดงว่า ยอมรับ Y_1 นั้นคือ การปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และ .05 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (*R*) เท่ากับ 0.684 และสามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 68.4 สามารถนำมาแทนค่าในสมการพยากรณ์ได้ ดังนี้

$$Y_1 = 16.416 - 0.871_{x1} + 0.000_{x2} - 0.138_{x3} - 0.189_{x4} - 0.030_{x5} - 0.125_{x6} + 1.985E\text{-}6_{x7} - 1.708_{x8} - 0.328_{x9} - 0.369_{x10} - 0.499_{x11} + 0.078_{x12}$$

(-2.320) (+0.025) (-0.741) (-1.443) (-0.521)(-0.409) (+1.811) (-2.812) (-1.190) (-0.491) (-1.808) (+0.154)

ด้านสภาพปัญหา ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย

1. ด้านปัญหา สามารถแบ่งเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1.1 ด้านการปลูก พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวาน มีปัญหาด้านการปลูกในระดับปานกลาง หัวข้อย่อยที่มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน หัวข้อย่อยที่มีปัญหาน้อยที่สุด ได้แก่ ไม่มีวัสดุอุปกรณ์จำเป็นในการปลูก

1.2 ด้านการดูแลรักษา พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวาน มีปัญหาด้านการดูแลรักษา ในระดับปานกลาง โดยหัวข้อย่อยที่มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ไม่มีความรู้ด้านการใช้สารเคมีที่ถูกต้องและปลอดภัย และหัวข้อย่อยที่มีปัญหาน้อยที่สุด ได้แก่ วัสดุค้ำยันกิ่งจัดทรงพุ่มไม่เพียงพอ

1.3 ด้านการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวาน มีปัญหาในระดับปานกลาง โดยหัวข้อย่อยที่มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ไม่มีแรงงานในช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต และหัวข้อย่อยที่มีปัญหาน้อยที่สุด ได้แก่ เก็บเกี่ยวผลผลิตในระยะเวลาที่ไม่เหมาะสม

1.4 ด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวาน มีปัญหาในระดับมาก โดยหัวข้อย่อยที่มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ราคาผลผลิตที่ไม่เป็นธรรม และหัวข้อย่อยที่มีปัญหาน้อยที่สุด ได้แก่ ผลผลิตล้นตลาด

1.5 ด้านการส่งเสริมการผลิต พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวาน มีปัญหาในระดับน้อย โดยหัวข้อย่อยที่มีปัญหามาก ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารจากเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างไม่สม่ำเสมอ และหัวข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อจำกัดของการรับรู้ข่าวสารจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

2. แนวทางในการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย

2.1 ด้านความรู้ พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยส่วนใหญ่ เสนอแนะแนวทางในการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ด้านความรู้ โดยหัวข้อย่อยที่เกษตรกรตอบในระดับมากที่สุด ได้แก่ การจัดการโรคและแมลง หัวข้อยย่อยที่เกษตรกรตอบในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการจัดการน้ำ การจัดการดินและปุ๋ย การจัดการดินและการจัดการด้านการใช้สารเคมี

2.2 ด้านวิธีการส่งเสริม พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยส่วนใหญ่ เสนอแนะแนวทางในการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ด้านวิธีการส่งเสริม โดยหัวข้อย่อยที่เกษตรกรตอบในระดับมากที่สุด ได้แก่ การรวมกลุ่ม หัวข้อย่อยที่เกษตรกรตอบในระดับมาก ได้แก่ การฝึกอบรม การเยี่ยมเยียน การสาธิตและการศึกษาดูงาน

2.3 ด้านการสนับสนุน พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยส่วนใหญ่ เสนอแนะแนวทางในการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ด้านการสนับสนุน โดยหัวข้อที่เกษตรกรตอบในระดับมากที่สุด ได้แก่ ช่องทางการตลาด และการประกันราคา หัวข้อยย่อยที่เกษตรกรตอบในระดับมาก ได้แก่ เงินทุน/แหล่งเงินทุน และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ความรู้ แหล่งความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย สภาพการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกร ปัญหาและข้อเสนอแนะและแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกร มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ของเกษตรกรผู้ปลูกส้มเขียวหวานปลอดภัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 55.51 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา อาชีพหลักทำนา อาชีพรอง ทำสวนผลไม้ สมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 3.48 คน แรงงานที่ใช้ในการผลิตส้มเขียวหวาน เฉลี่ย 3.48 คน แรงงานภายนอกครัวเรือน เฉลี่ย 3.21 คน ประสบการณ์ในการผลิตส้มเขียวหวานทั่วไป เฉลี่ย 11.50 ปี และประสบการณ์ในการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย เฉลี่ย 5.50 ปี ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า เกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงานและสมาชิกในครัวเรือนสามารถช่วยเหลือในทุกกิจกรรม สามารถลดต้นทุนด้านแรงงาน และยิ่งไปกว่านั้น แรงงานในครัวเรือนมีประสบการณ์และเชี่ยวชาญในการปลูกส้มเขียวหวานโดยตรง

1.2 สภาพทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนมากไม่มีตำแหน่งทางสังคม และส่วนมากเป็นสมาชิกของสถาบันทางการเงิน เนื่องจากการเป็นสมาชิกองค์กรเกษตรกรและสถาบันการเงินจะส่งผลให้เกษตรกรสามารถทำธุรกรรมทางการเงินง่ายขึ้น และเกษตรกรส่วนใหญ่ ต้องใช้เวลากับกิจกรรมด้านการเกษตร จึงเลือกที่จะไม่รับตำแหน่งทางสังคมและเข้าร่วมกลุ่มเท่าที่จำเป็น หรือเป็นกลุ่มที่มีผลประโยชน์ต่อตัวหรือครัวเรือนเกษตรกร เท่านั้น

1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรทั้งหมดเป็นเจ้าของที่ดินทำการเกษตรเป็นของตนเอง เฉลี่ย 10.86 ไร่/ครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ รายได้รวมของครัวเรือน เฉลี่ย 388,234.97 บาท/ปี รายได้ในภาคการเกษตร เฉลี่ย 363,561.94 บาท/ปี รายได้นอกภาคการเกษตร เฉลี่ย 117,199.45 บาท/ปี ด้านรายจ่าย เฉลี่ย 248,644.26 บาท/ปี แหล่งจำหน่ายผลผลิต มีพ่อค้ามารับซื้อถึงหน้าสวน ปริมาณผลผลิตส้มเขียวหวาน เฉลี่ย 1,491.80 กิโลกรัม/ไร่ ราคาจำหน่ายผลผลิต เฉลี่ย 27.23 บาท/กิโลกรัม รายได้จากการจำหน่ายส้มเขียวหวานทั่วไป 282,633.88 บาท/ปี ส้มเขียวหวานปลอดภัย 130,967.21 บาท/ปี ในด้านแหล่งเงินทุนในการผลิตส้มเขียวหวาน พบว่า การผลิตส้มเขียวหวานทั่วไป ใช้เงินทุนเฉลี่ย 125,898.91 บาท/ปี ส้มเขียวหวานปลอดภัย ใช้เงินทุน 61,338.80 บาท/ปี แหล่งที่มาของเงินทุนส่วนใหญ่มาจากเงินทุนส่วนตัวภายในครัวเรือน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า เกษตรกรมีพื้นที่ทางการเกษตรเป็นของครัวเรือนและทำกิจกรรมด้านการผลิตผลผลิตทางการเกษตรที่หลากหลาย ทำให้เกษตรกรมีรายได้ตลอดทั้งปี และสามารถสะสมเงินเพื่อเป็นเงินลงทุนในการผลิตส้มเขียวหวานได้ ไม่จำเป็นต้องกู้เงินทุนจากสถาบันการเงิน

2. ความรู้ แหล่งความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ผลการศึกษาพบว่า

2.1 ด้านความรู้ จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยด้านต่าง ๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2.2 ด้านแหล่งความรู้เกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ผลการศึกษาพบว่า ได้รับความรู้จากสื่อประเภทออนไลน์มากที่สุด เช่น สื่อจากอินเทอร์เน็ต (Internet) ยูทูป (Youtube) ไลน์ (Line) และเฟสบุ๊ก (Facebook) สาเหตุเนื่องมาจากเทคโนโลยีการสื่อสารในระบบอินเทอร์เน็ต สามารถเข้าถึงง่ายสะดวกและรวดเร็วทันต่อสถานการณ์ รวมถึงสามารถสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเชื่อมโยงตลาดได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือพยากรณ์ ดิน ฟ้า อากาศ วิเคราะห์เรื่องโรคและแมลงศัตรูพืชได้อย่างแม่นยำ

2.3 ความคิดเห็นของเกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวาน โดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในเรื่องการใช้สารเคมีอย่างระมัดระวังใช้ให้ปลอดภัยมากยิ่งขึ้น มีกระบวนการในการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ให้มากขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรเห็นความสำคัญและลดการใช้สารเคมีในการผลิตลง ทำให้เกิดการตกค้างในผลส้มเขียวหวานน้อยลง สร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า เกษตรกรเป็นเกษตรกรยุค 4.0 สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างรวดเร็ว สามารถเรียนรู้เรื่องโรคและแมลงศัตรูพืช การใช้สารเคมี และแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที เชื่อมโยงตลาดผลผลิตส้มเขียวหวานได้ด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ และยังสามารถหยั่งรู้ดิน ฟ้า อากาศ ได้ด้วยสมาร์ทโฟน ศึกษาเรียนรู้ การผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยผ่านสื่อจากอินเทอร์เน็ต ได้อย่างกว้างขวาง

3. สภาพการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกร

3.1 ด้านสภาพทั่วไปของการผลิตส้มเขียวหวาน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่อาศัยแหล่งน้ำจากธรรมชาติเป็นหลัก พื้นที่ปลูกส้มเขียวหวานเฉลี่ยอยู่ที่ 9.25 ไร่ ระยะการปลูกส่วนใหญ่จะปลูกในระยะ 4 คูณ 6 เมตร จำนวนต้นเขียวหวานเฉลี่ยต่อไร่อยู่ที่ 387.46 ต้น อายุเฉลี่ยของต้นส้มเขียวหวานเฉลี่ย 9.74 ปี อาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นหลัก

3.2 ด้านการดูแลรักษา จากการศึกษาพบว่า การดูแลรักษาของเกษตรกร ส่วนมากมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ 3 ครั้งต่อปี มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 2,009.84 บาท/ไร่ ใช้ปุ๋ยเคมี จำนวน 2 ครั้ง มีค่าใช้จ่าย 29,825.14 บาท/ปี เกษตรกรส่วนใหญ่รดน้ำต้นส้มเขียวหวานโดยระบบสปริงเกอร์ใหญ่ ด้านการกำจัดวัชพืช เกษตรกรผู้ผลิตส้มทั้งหมดทำการกำจัดวัชพืช 3 ครั้ง/ปี มี ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าเกษตรกรได้รับองค์ความรู้จากสื่อและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรตลอดจนเกษตรกรเข้าใจถึงอันตรายจากสารเคมีต่าง ๆ จึงทำให้เกษตรกรทำการผลิตส้มเขียวหวาน มีความระมัดระวังในการใช้สารเคมีหรือใช้อย่างปลอดภัยมากยิ่งขึ้น และทำการตัดแต่งกิ่ง 1 ครั้งหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว เท่านั้น

3.3 ด้านการเก็บเกี่ยว การขนส่ง การจำหน่าย และการตลาด จากการศึกษาพบว่า ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวาน ส่วนใหญ่เก็บเกี่ยว 1 ครั้ง/ปี ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่าย เฉลี่ย 2,865.57 บาท/ไร่ ปริมาณผลผลิต เฉลี่ย 1,491.80 กิโลกรัม/ไร่ ราคาจำหน่าย เฉลี่ย 27.23 บาท/กิโลกรัม ส่วนใหญ่ขายให้ล้งรับซื้อหรือพ่อค้าคนกลางในพื้นที่ มีการรวมกลุ่มแบบแปลงใหญ่ ดังนั้น เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายส้มเขียวหวานทั่วไป 282,633.88 บาท/ปี ส้มเขียวหวานปลอดภัย 130,967.21 บาท/ปี ในด้านแหล่งเงินทุนในการผลิตส้มเขียวหวาน พบว่า การผลิตส้มเขียวหวานทั่วไป ใช้เงินทุนเฉลี่ย 125,898.91 บาท/ปี ส้มเขียวหวานปลอดภัย ใช้เงินทุน 61,338.80 บาท/ปี เพราะฉะนั้น จึงมีกำไรจากการผลิตส้มเขียวหวาน ทั่วไป เฉลี่ย 156,734.97 บาท/ปี ส้มเขียวหวานปลอดภัย เฉลี่ย 69,583.41 บาท/ปี

4. การผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย พบว่า เกษตรกรสามารถปฏิบัติได้ตามข้อปฏิบัติในการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย โดยเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ร้อยละ 97.3 ในข้อ การสำรวจการเข้าทำลายของแมลงวันผลไม้ และโรคแคงเคอร์ ถ้าพบให้ป้องกันกำจัด ปฏิบัติรองลงมา ร้อยละ 96.2 ในข้อห้ามใช้วัตถุอันตรายที่ระบุในทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ห้ามใช้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรสามารถเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ตามข้อปฏิบัติในการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย

5. การทดสอบสมมุติฐาน

จากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ พบว่า มี 2 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญในทางสถิติ ที่ 0.01 ต่อการปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า ความรู้เกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยของเกษตรกรเพิ่มมากขึ้น การปฏิบัติทางการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยมีแนวโน้มที่มากขึ้น

ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย

1. เกษตรกรผู้ผลิตส้มเขียวหวาน มีปัญหาภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัญหาระดับมาก ได้แก่ ด้านการตลาด รองลงมา ได้แก่ ด้านการดูแลรักษา ด้านการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่า เกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาบางอย่างได้เอง และสามารถพัฒนาตนเองและปฏิบัติตามกระบวนการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน สามารถเพิ่มช่องทางการตลาด โดยวิธีการจำหน่ายแบบออนไลน์

2. ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัย พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะวิธีการส่งเสริมให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ควรสนับสนุนและให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตส้มเขียวหวานปลอดภัยให้มากขึ้น จัดหาช่องทางการตลาด การติดตามผลและประเมินการใช้สารเคมีอย่างต่อเนื่อง ควรมีการเพิ่มช่องทางการให้ความรู้และสนับสนุนองค์ความรู้ทางสื่อออนไลน์ แปลงต้นแบบ ควรเพิ่มทักษะความชำนาญในด้านการส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ และความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2526). *ทัศนคติ: การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โอเดียน สโตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2525).*พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

สำนักงานเกษตรอำเภอเชียงของ. (2563). ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง กรมส่งเสริมการเกษตร. ค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2563, จาก www.farmer.doae.go.th

การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการดำเนินงานตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของกรมพัฒนาที่ดิน

พวงพิศ พันธ์สำโรง[1*]
พลสราญ สราญรมย์[2] และ สุนันท์ สีสังข์[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: Pooklik101@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคลากรกรมพัฒนาที่ดิน (2) ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนากรมพัฒนาที่ดิน (3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (4) ความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนากรมพัฒนาที่ดินตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในกรมพัฒนาที่ดิน จำนวน 3,118 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรทาโร่ ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.08 ได้จำนวน 149 ราย การคัดเลือกตัวอย่างแบบชั้นภูมิ โดยเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา คือ ค่าความถี่ คะแนนต่ำสุด คะแนนสูงสุด ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ผลการวิจัย พบว่า (1) บุคลากรกรมพัฒนาที่ดิน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 42.26 ปี ส่วนใหญ่การศึกษาระดับปริญญาโท เป็นข้าราชการประเภทวิชาการชำนาญการพิเศษ มีระยะเวลาการปฏิบัติงานเฉลี่ย 13.59 ปี ส่วนใหญ่มีประสบการณ์และได้รับความรู้จากแหล่งความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐจากเว็บไซต์กรมพัฒนาที่ดิน และส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นคณะกรรมการ/คณะทำงานในการดำเนินงานตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (2) บุคลากรส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการนำองค์การ ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ ด้านบุคลากร ด้านการปฏิบัติการ และด้านผลลัพธ์การดำเนินการ ส่วนความคิดเห็นด้านข้อดี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านข้อเสีย อยู่ในระดับปานกลาง (3) บุคลากรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับมาก หัวข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ การรับประโยชน์ประเด็นกระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น (4) ความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านผู้ส่งเสริมบุคลากรต้องการให้ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ส่งเสริมมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของบุคลากร, การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ, กรมพัฒนาที่ดิน

Personnel Participation in the Department of Land Development Operations Based on Public Sector Management Quality Award Principle

Puangpit Phansamrong[1*]

Ponsaran Saranrom[2] and Sunan Seesang[3]

Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]

[*]Corresponding author: Pooklik101@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study (1) basic economic and social conditions of personnel of the department of land development (2) knowledge and opinion about the development of the department of land development (3) participation in the operations based on public sector management quality award principles (4) extension requirements for the participation in developing the department of land development according to public sector management quality award principles. The population of this study was 3,118 personnel who worked at the department of land development. The sample size of 149 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of 0.08 and stratified sampling method. Tool used in data collection was questionnaires. Data were analyzed by using descriptive statistics such as frequency, minimum value, maximum value, percentage, mean, standard deviation, and ranking. The results of the research showed that (1) most of personnel were female with the average age of 42.26 years old and graduated with master degree. They were civil servants and held the title of senior professional level. Their average number of years of working was 13.59 years. Most of them had experience and gained knowledge about public sector management quality award from the department of land development's website. Majority of them were not committees working group in the operation based on public sector management quality award principles. (2) Most of the personnel obtained knowledge at the highest level in all 7 aspects i.e. leadership, strategic planning, customers and stakeholders, measurement, analysis and knowledge management, personnel, operation, and operational results. The personnel's opinion about the advantage of public sector management quality award was at high level while the disadvantage, overall, was at moderate level. (3) Most of them participated at the high level. The first aspect in the rank was the receiving of benefit in regards to more effective working process. (4) The needs of support in the participation, overall, was at the high level. In addition, they wanted their supervisors to be their support in the participation was at the highest level.

Keywords: Personnel Participation, Public Sector Management Quality Award, Department of Land Development

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award--PMQA) เป็นเครื่องมือการพัฒนาองค์การตามยุทธศาสตร์หลักในการยกระดับคุณภาพระบบราชการไทยให้มีศักยภาพและขีดความสามารถเทียบเท่าระดับสากล การนำเครื่องมือนี้ ไปดำเนินการ ส่วนราชการจะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามเป้าประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย โดยมีกรอบการบริหารจัดการองค์การที่สำนักงาน ก.พ.ร. ได้ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ส่วนราชการนำไปใช้ในการประเมินองค์การด้วยตนเองที่ครอบคลุมภาพรวมในทุกมิติ เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการให้เทียบเท่ามาตรฐานสากลโดยมุ่งเน้นให้หน่วยงานราชการปรับปรุงองค์การอย่างรอบด้านและอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมทั้ง 7 ด้าน คือ (1) การนำองค์การ (2) การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ (3) การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ (5) การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล (6) การจัดการกระบวนการ (7) ผลลัพธ์การดำเนินการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2564)

กรมพัฒนาที่ดิน เป็นส่วนราชการภายใต้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีภารกิจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่เกษตรกรรม การสำรวจ และจำแนกดิน การกำหนดบริเวณการใช้ที่ดิน การควบคุมการใช้ที่ดินบริเวณที่มีการใช้หรือทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารเคมีหรือวัตถุอื่นใด การอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับปรุง บำรุงดิน การผลิตแผนที่และทำสำมะโนที่ดิน การให้บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน ข้อมูลดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน (กรมพัฒนาที่ดิน, 2559)

จากการดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ กรมพัฒนาที่ดินมีการพัฒนาและปรับปรุงองค์การตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2555 กรมพัฒนาที่ดินได้รับการรับรองผ่านเกณฑ์การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ในระดับพื้นฐาน (Certified Fundamental Level--CFL) ครบทั้ง 6 หมวด และในปี 2559 กรมพัฒนาที่ดินได้รับรางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) หมวด 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ และต่อมาในปี 2561 ได้รับรางวัลหมวด 2 การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ และดำเนินการถ่ายทอดลงสู่ สำนัก/กอง แต่เป็นเพียงการพัฒนาองค์การในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ยังไม่สามารถกำหนดให้บุคลากรของกรมพัฒนาที่ดินทุกหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาได้อย่างแท้จริง จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่ต้องการศึกษาการดำเนินงานตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของกรมพัฒนาที่ดิน เพื่อค้นหา การรับทราบความรู้ของบุคลากร ความคิดเห็น การมีส่วนร่วม และความต้องการการส่งเสริมตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ และเสนอแนะแนวทางการแก้ไขต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคลากรกรมพัฒนาที่ดิน
2. เพื่อศึกษาความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนากรมพัฒนาที่ดินตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ
3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนากรมพัฒนาที่ดินตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ
4. เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนากรมพัฒนาที่ดินตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

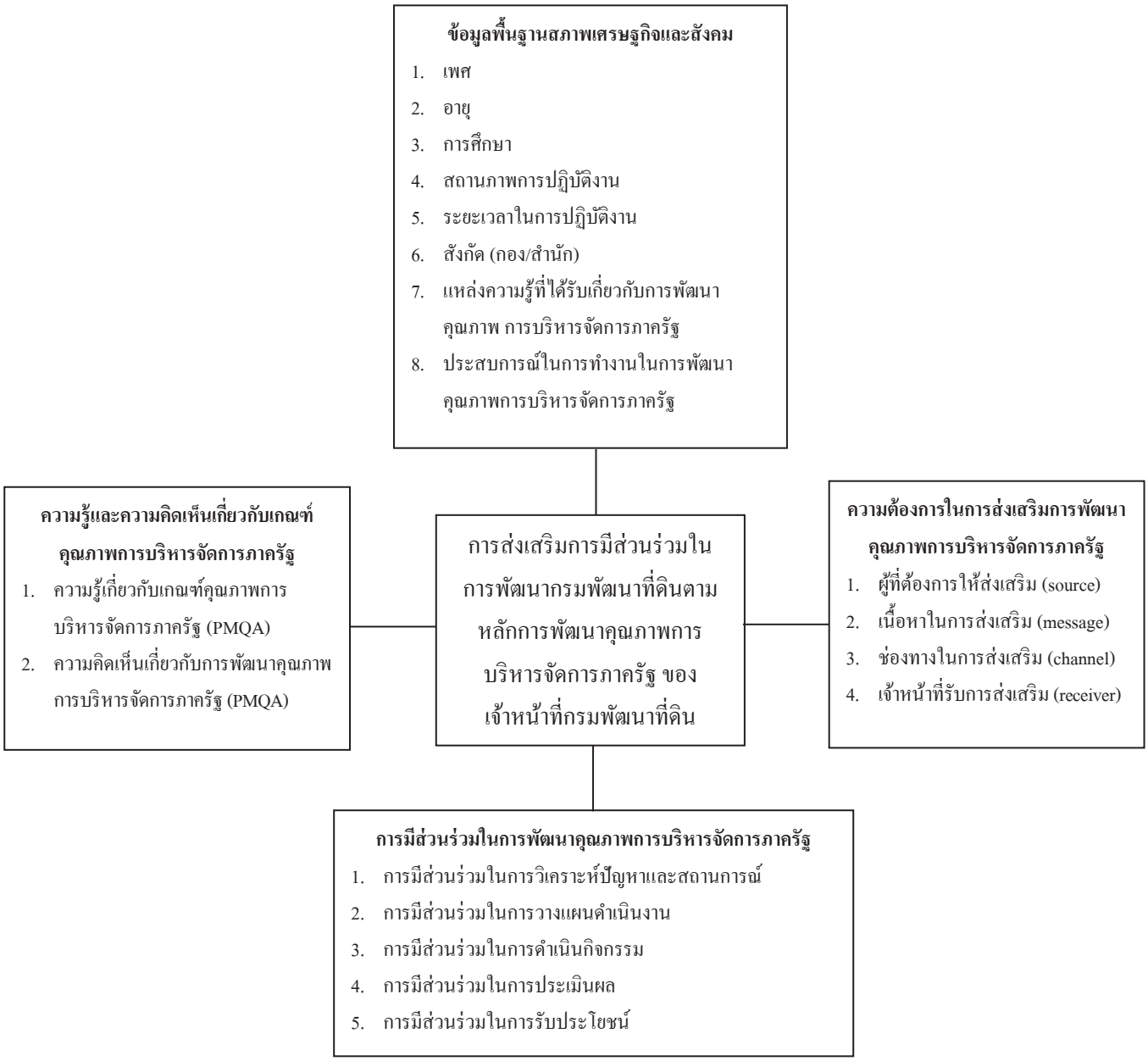

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยฉบับนี้ ศึกษาแนวคิดประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ความคิดเห็น การมีส่วนร่วม และการสื่อสาร ความรู้ หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน สาระ ข้อมูล แนวคิด การค้นคว้า หรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ เป็นสิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ เป็นความเข้าใจหรือสารสนเทศที่ได้รับมาจากประสบการณ์ ความรู้เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และเทคโนโลยี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ความ

คิดเห็น หมายถึง การแสดงออกซึ่งความรู้สึกของบุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความเชื่อ ทัศนคติ เจตคติหรือความเชื่อความคิดเห็นอาจจะเป็นไปในทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับสิ่งนั้นก็ได้ หรือเป็นการประเมินผลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความรู้สึกส่วนบุคคล ที่เห็นว่า น่าจะเป็นจริง (นงนภัส โครงพิมาย, 2559) การมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบหนึ่งในระบบการส่งเสริมการเกษตรและถูกนำมาใช้มาก เพื่อให้เกษตรกรและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเกษตร รูปแบบของการมีส่วนร่วมมีใช้มานานแล้ว การมีส่วนร่วม (participatory) เป็นหัวใจของการพัฒนาการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ร่วมกันคิดร่วมกันอภิปรายเหตุผล การมีส่วนร่วมเป็นการเชื่อมประชาชนระหว่างแนวคิดในการให้บริการ (service concept) กับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร การมีส่วนร่วมจะตระหนักถึงกระบวนการคิดของผู้คนเพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนา แบ่งได้ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน เป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านได้ร่วมกันเรียนรู้สถานการณ์ของชุมชนทุกด้าน เช่น ด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น (2) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุและการวางแผน โดยมุ่งให้เกิดการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็น (3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยร่วมดำเนินการสนับสนุนแรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ และเงินทุนหรือเข้าร่วมบริหาร (4) การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล เพื่อทราบปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการพัฒนา (5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ทั้งประโยชน์ด้านวัตถุและจิตใจ (เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ, 2561) การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการแลกเปลี่ยนถ่ายทอด ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ความคิดระหว่างบุคคลโดยผ่านสื่อ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเกิดการตอบสนองระหว่างผู้ส่งสาร และผู้รับสาร ตรงตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ทฤษฎี SMCR (อ้างถึงใน เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ, 2560) แบบจำลอง SMCR ของเดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo) ได้พัฒนาทฤษฎีที่ผู้ส่งจะส่งสารอย่างไร และผู้รับจะรับ แปลความหมาย และมีการโต้ตอบกับสารนั้นอย่างไร ทฤษฎี SMCR ประกอบด้วย (1) ผู้ส่ง (source) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสาร โดยมีความสามารถเข้ารหัส (encode) เนื้อหาข่าวสาร มีทัศนคติที่ดีต่อผู้รับ เพื่อผลของการสื่อสารมีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่จะส่งเป็นอย่างดี และควรมีความสามารถปรับระดับข้อมูลนั้นให้เหมาะสมและง่ายต่อระดับความรู้ของผู้รับ ตลอดจนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับผู้รับด้วย (2) ข้อมูลข่าวสาร (message) เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา สัญลักษณ์ และวิธีการส่งข่าวสาร (3) ช่องทางในการส่ง (channel) เป็นการส่งข่าวสารให้ผู้รับได้รับข่าวสาร ข้อมูลโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง คือ การได้ยิน การดู การสัมผัส การลิ้มรส หรือการได้กลิ่น (4) ผู้รับ (receiver) ต้องเป็นผู้มีทักษะความชำนาญในการสื่อสาร โดยมีความสามารถถอดรหัสสาร (decode) เป็นผู้ที่มีทัศนคติ ระดับความรู้ และพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมเช่นเดียวกันหรือคล้ายคลึงกับผู้ส่ง จึงจะทำให้การสื่อความหมายหรือการสื่อสารนั้นได้ผล (เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ, 2560)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจมีระเบียบวิธีการวิจัย ดังนี้ ประชากรที่ศึกษา คือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในกรมพัฒนาที่ดิน จำนวน 3,118 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรทาโร่ ยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .08 ได้ จำนวน 149 ราย การคัดเลือกตัวอย่างแบบชั้นภูมิ โดยเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลคือ แบบสอบถามโดยเรียงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ลักษณะของคำถามมีทั้งแบบปลายปิด และคำถามปลายเปิด การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา คือ ค่าความถี่ คะแนนต่ำสุด คะแนนสูงสุด ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการดำเนินงานตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของกรมพัฒนาที่ดิน สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม

ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรกรมพัฒนาที่ดิน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 42.26 ปี ส่วนใหญ่การศึกษาระดับปริญญาโท เป็นข้าราชการประเภทวิชาการชำนาญการพิเศษ มีระยะเวลาการปฏิบัติงานเฉลี่ย 13.59 ปี ส่วนใหญ่มีประสบการณ์และได้รับความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐจากเว็บไซต์กรมพัฒนาที่ดิน และส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นคณะกรรมการ/คณะทำงานในการดำเนินงานตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ

2. ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน

2.1 ความรู้ ผลวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินส่วนใหญ่ มีความรู้มากที่สุด ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการนำองค์การ ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ ด้านบุคลากร ด้านการปฏิบัติการ และด้านผลลัพธ์การดำเนินการ และพบว่า ความคิดเห็นด้านข้อดีของการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยอันดับ 1 คือ มีส่วนช่วยตรวจสอบการถ่ายทอดกระบวนการขององค์การสู่การปฏิบัติ ด้านข้อเสียภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดย อันดับ 1 คือ ขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ มีหลายขั้นตอนทำความเข้าใจได้ยาก

3. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน

3.1 การมีส่วนร่วม ผลวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมปานกลาง ทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมปานกลาง โดยอันดับ 1 คือ มีส่วนร่วมการเสนอปัญหาโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะนำมาพัฒนาเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์การ (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินส่วนใหญ่มีส่วนร่วมปานกลาง โดยอันดับ 1 คือ มีส่วนร่วมกำหนดการปฏิบัติงาน (3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินส่วนใหญ่มีส่วนร่วมปานกลาง โดยอันดับ 1 คือ มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประเมินผลการปฏิบัติงาน

3.2 ระดับการมีส่วนร่วม ผลวิจัยพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับ ได้แก่ (1) ด้านการรับประโยชน์ ประเด็นด้านแสดงความคิดเห็นในการประเมินผลการปฏิบัติงาน (2) ด้านการประเมินผล ประเด็นด้านแสดงความคิดเห็นในการประเมินผลการปฏิบัติงาน (3) ด้านการดำเนินกิจกรรม ประเด็นด้านเป็นคณะกรรมการ/คณะทำงาน

4. ความต้องการในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน ผลวิจัย พบว่า ความต้องการในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดย (1) ด้านผู้ส่งเสริม อันดับ 1 คือ ผู้บังคับบัญชา (2) ด้านเนื้อหาในการส่งเสริม อันดับ 1 คือ ประโยชน์ของการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับเกณฑ์การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ (3) ด้านช่องทางในการส่งเสริม อันดับ 1 คือ ประชุม/อบรมเชิงปฏิบัติการแบบออนไลน์ และ (4) ด้านเจ้าหน้าที่ที่ควรได้รับการส่งเสริม อันดับ 1 คือ ทุกคนในองค์การ

อภิปรายผล

1. สภาพพื้นฐานทั่วไปและสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม จากการวิจัย พบว่า เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินมากกว่าครึ่ง เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 42.26 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาโท ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการประเภทวิชาการชำนาญการพิเศษ มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานเฉลี่ย 13.59 ปี ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่สังกัดส่วนกลางหน่วยงานหลัก ได้รับความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ จากเว็บไซต์กรมพัฒนที่ดิน มากกว่าครึ่งไม่มีประสบการณ์การเป็นคณะกรรมการ/

คณะทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จุฬาลักษณ์ อนุอันต์ และคนอื่น ๆ (2560, หน้า 41) ศึกษาเรื่อง *การสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ศูนย์อนามัยที่ 1 เชียงใหม่* พบว่า ประสบการณ์การทำงานในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ไม่เคยเป็นคณะกรรมการ/คณะทำงาน PMQA (ร้อยละ 66) อภิปราย ได้ว่า เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินส่วนใหญ่ เป็นข้าราชการประเภทวิชาการชำนาญการพิเศษ ซึ่งมีระยะเวลาในการปฏิบัติงานมาเป็นเวลานาน แต่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานเป็นคณะกรรมการ/คณะทำงาน จึงทำให้เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินยังไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐมากนัก

2. ความรู้ ความคิดเห็น การมีส่วนร่วม เกี่ยวกับการพัฒนากรมพัฒนาที่ดินตามหลักการบริหารการจัดการภาครัฐ จากการวิจัย พบว่า ความรู้ของเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินส่วนใหญ่มีความรู้มากที่สุด ทั้ง 7 ประเด็น ได้แก่ ด้านการนำองค์การ ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ ด้านบุคลากร ด้านการปฏิบัติการ และด้านผลลัพธ์การดำเนินการ และพบว่า เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินมีความคิดเห็นด้านข้อดีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านข้อเสีย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินมีความรู้ ความคิดเห็น การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนากรมพัฒนาที่ดินตามหลักการบริหารจัดการภาครัฐ หากพิจารณาคู่กับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) (อ้างถึงใน อภิชาติ พงษ์ศรีหดุลชัย, 2564)ในด้านจุดแข็ง (strengths) เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐมากที่สุด ทั้ง 7 ประเด็น ได้แก่ ด้านการนำองค์การ ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ ด้านบุคลากร ด้านการปฏิบัติการ และด้านผลลัพธ์การดำเนินการ และด้านจุดอ่อน (weaknesses) เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินมีความคิดเห็น ด้านข้อดี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านข้อเสีย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น ควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของกรมพัฒนาที่ดิน รวมทั้งส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐให้ครอบคลุมทุกระดับทุกหน่วยงาน

3. ความต้องการการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนากรมพัฒนาที่ดิน ตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ จากการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินมีความต้องการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเจ้าหน้าที่ส่วนมากต้องการให้ผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ส่งเสริม ด้านเนื้อหาเจ้าหน้าที่ส่วนมากต้องการทราบถึงประโยชน์ของการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐต่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ช่องทางการส่งเสริมส่วนมากต้องการให้เป็นการประชุม/อบรมเชิงปฏิบัติการแบบออนไลน์ และเจ้าหน้าที่ทุกคนในองค์การควรได้รับการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ อภิปรายได้ว่า เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน มีความต้องการ การมีส่วนร่วมในการพัฒนากรมพัฒนาที่ดินตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ หากพิจารณาคู่กับ ทฤษฎีการสื่อสาร ของเดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo) ตามแบบจำลอง SMCR ประกอบด้วย ผู้ส่งสาร (source) ข่าวสาร (message) ช่องทางในการส่ง (channel) และ ผู้รับ (receiver) ดังนั้น ควรส่งเสริมและกระตุ้น ให้เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากรมพัฒนาที่ดินตามองค์ประกอบของ SMCR ทั้ง 4 ด้าน

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนากรมพัฒนาที่ดินตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ดังนี้

1. ระดับผู้บริหาร ควรให้ความสำคัญกับการเป็นผู้ส่งเสริมตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ มากขึ้น

2. ระดับหน่วยงาน กอง/สำนัก /กลุ่ม/ฝ่าย /สถานพัฒนาที่ดิน ควรให้ความสำคัญกับการเป็นคณะกรรมการ/คณะทำงาน โดย สร้างการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ การวางแผน การดำเนินกิจกรรม การประเมินผล และการรับประโยชน์ให้ทั่วทั้งองค์การ

3. ระดับผู้ปฏิบัติ สร้างการรับรู้และสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาที่ดิน. (2559). *ยุทธศาสตร์กรมพัฒนาที่ดิน*. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน.

จุฬาลักษณ์ อนุอันต์ และคนอื่น ๆ. (2560). *การสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ศูนย์อนามัยที่ 1 เชียงใหม่*. กรุงเทพฯ: กรมอนามัย.

เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ. (2560). *การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ. (2561). *หลักการส่งเสริมและพัฒนาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2544*. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนา อินเตอร์พรินท์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). (2564). *หลักเกณฑ์การพิจารณารางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐประจำปี พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

อภิชาติ พงษ์ศรีหดุลชัย. (2564). *หลักการบริการการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

แนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ผึ้งโพรง อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

สุนิษา เจริญวรนาท[1*]
บำเพ็ญ เขียวหวาน[2] และ พลสราญ สราญรมย์[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
*ผู้รับผิดชอบบทความ: sunisa_fon2534@hotmai.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การบริหารจัดการกลุ่ม และการจัดการธุรกิจของกลุ่ม (2) ความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่ และความคิดเห็นที่มีต่อความเข้มแข็งของกลุ่ม (3) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มของสมาชิก (4) การจัดการโซ่อุปทานของกลุ่ม (5) ปัญหาสภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มผึ้งโพรง ประชากรในการวิจัย ประกอบด้วย (1) เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ผึ้งโพรง อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ปี 2563 จำนวน 68 ราย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากประชากรทั้งหมด (2) คณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 7 คน ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ในประเด็นการบริหารจัดการกลุ่ม สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก และการจัดการโซ่อุปทานของกลุ่ม (3) คณะกรรมการและตัวแทนสมาชิกกลุ่ม จำนวน 10 คน ดำเนินการจัดเวทีชุมชน ในประเด็นการจัดการธุรกิจของกลุ่ม และแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม จัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการจำแนก และจัดกลุ่มข้อมูล

ผลการวิจัย พบว่า (1) การบริหารจัดการกลุ่ม การประชุมแต่ละครั้ง จะเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็น และการจัดการธุรกิจของกลุ่ม พบว่า ช่องทางการเข้าถึงลูกค้า จะอาศัยโซเชียลมีเดียในการเข้าถึงผู้บริโภค (2) เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ได้รับความรู้จากสื่อกลุ่มมากที่สุด ความคิดเห็นที่มีต่อความเข้มแข็งของกลุ่ม พบว่า คณะกรรมการมีความซื่อสัตย์ โปร่งใสมากที่สุด (3) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มของสมาชิก พบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์มากที่สุด (4) การจัดการโซ่อุปทานของกลุ่ม พบว่า การจัดการต้นน้ำ คือ การพัฒนาคุณภาพของน้ำผึ้งให้ได้มาตรฐาน การจัดการกลางน้ำ คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ การจัดการปลายน้ำ คือ การเพิ่มช่องทางทางการค้าผ่านระบบ e-commerce (5) ปัญหา พบว่า มีปัญหา เรื่อง ขาดความรู้ด้านการตลาดมากที่สุด เกษตรกรมีข้อเสนอแนะ คือ สมาชิกควรเพิ่มเติมความรู้ด้านการตลาดให้มากขึ้น จุดแข็ง คือ คณะกรรมการเข้มแข็ง จุดอ่อน คือ น้ำผึ้งและผลิตภัณฑ์จากน้ำผึ้งยังไม่ได้การรับรองมาตรฐาน มีโอกาส คือ พื้นที่ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย และอุปสรรค คือ ความผันผวนของสภาพอากาศ โดยมีแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม ได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพน้ำผึ้งและผลิตภัณฑ์จากน้ำผึ้งให้ได้การรับรองมาตรฐาน พัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิต การแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และการตลาดให้แก่สมาชิก และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเป็นช่องทางการกระจายสินค้าเกษตรที่ผลิตได้จากแปลงใหญ่

คำสำคัญ: การบริหารจัดการกลุ่ม, ความเข้มแข็งของกลุ่ม, แปลงใหญ่ผึ้งโพรง

Guidelines for Develop the Strength of Apis cerana Fabricius Collaborate Farmers Group in Sadao District, Songkhla Province

Sunisa Charoenworanat [1*]
Bumpen Keowan [2] and Ponsaran Saranrom [3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
*Corresponding author: sunisa_fon2534@hotmai.com

Abstract

The purposes of this research were to study (1) group management and business management of the group (2) knowledge and knowledge resources about collaborative farming and opinion toward the strength of the group (3) participation in group management of members (4) supply chain management of the group (5) problems, internal environment, external environment, suggestions, and guidelines in strength development of Apis cerana Fabricius. The population in this research consisted of (1) 68 farmers who participated in Apis cerana Fabricius collaborative farming extension project in Sa Dao district, Songkhla province in 2020. Data were collected by conducting interview from the entire population; (2) 7 group committees. The in-depth interview was done in the aspect of group management, internal environment, external environment, and group supply chain management; (3) 10 committees and group member representatives operated by organizing community forum in the aspect of business management of the group and guidelines in strength development of the group. Data were collected by conducting interview and were analyzed by using descriptive statistics. The content analysis was done by data classification and grouping.

The research findings were as follow: (1) Group management that in each meeting, there would be opportunity for member to express their opinion. For the business management of the group, it revealed that they relied on social media as a channel to get to consumers. (2) Farmers had knowledge about collaborative farming at the moderate level. They received the knowledge from group media the most. Their opinion toward the strength of the group that found the honest and transparent committee at the highest level. (3) Participation in group management of members that members participated in mutual interest the most. (4) For supply chain management of the group, it showed that the upstream management was the development of standardized quality honey, the mid-stream management was the development of product and packaging, and the downstream management was the increase of trading channel through e-commerce system. (5) Problems, they faced with the problem regarding the lack of knowledge about marketing the most. Farmers suggested that members should increase their knowledge about marketing. Their strength was having strong committees. The weakness was on the fact that the honey and products from honey have not been certified yet. The opportunity was to having the area connected with Malaysia, and the threat was climate variability. Extension guidelines in group strength development were such as encouraging and developing honey and honey related products in order to receive standard certification, developing knowledge regarding production, processing, product development, packaging, and marketing to the members, and promoting agricultural tourism as a channel to distribute agricultural products from collaborative farming.

Keywords: Group Management, Group Strength, Apis Cerana Fabricius Collaborative Farming

บทนำ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาของกระทรวงฯ ซึ่งมีโครงการที่สำคัญ คือ การปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร ได้แก่ สินค้าด้านพืช ปศุสัตว์ และประมง เน้นให้ความสำคัญในเรื่องการลดต้นทุนการผลิต โดยการรวมแปลงการผลิตของเกษตรกรเป็นแปลงใหญ่ จะก่อให้เกิดกิจกรรมลดต้นทุนการผลิตตามที่กำหนด และสามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันให้กับสินค้าเกษตร โดยมีหลักการ คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อาทิ ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน ตรงตามความต้องการของตลาด มีการผลิตร่วมกันเป็นกลุ่มและมีการเชื่อมโยงกับตลาด เพื่อบริหารจัดการให้เกิดสมดุลระหว่างอุปทานและอุปสงค์ของสินค้า แก้ปัญหาเรื่องสินค้าล้นตลาดและราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ

สถานการณ์ในปัจจุบันการผลิตสินค้าเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันสูง ทั้งในด้านปริมาณ คุณภาพ และต้นทุนการผลิตที่สูงทำให้เกษตรกรรายย่อยประสบปัญหาในการผลิตและจำหน่าย และจากการที่เกษตรกรรายย่อยต่างคนต่างผลิต ทำให้ยากต่อการจัดการผลผลิตให้มีประสิทธิภาพและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด ดังนั้น การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยมีการรวมกันผลิตสินค้าเกษตรร่วมกัน มีการบริหารจัดการพื้นที่ ตั้งแต่วางแผนผลิต การร่วมปัญหาปัจจัยการผลิต การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกษตรกร มีความสามารถในการจัดการสินค้า รวมถึงมีการจำหน่ายร่วมกัน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิต และสามารถแข่งขันในตลาดได้ ภายใต้การสนับสนุนและบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคีการจัดการบริหารการเกษตรแบบ "แปลงใหญ่"

กลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตั้งแต่ปี 2563 จนถึง 2565 มีจำนวนสมาชิก 68 ราย และเลี้ยงผึ้งโพรง จำนวน 1,239 ลัง จากผลการดำเนินงานของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรงดังกล่าวยังไม่ได้มีการประเมินเพื่อหาแนวทางในการพัฒนา

ดังนั้น งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกลุ่ม และการจัดการธุรกิจของกลุ่ม ความรู้ และแหล่งความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่ และความคิดเห็นที่มีต่อความเข้มแข็งของกลุ่ม การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารจัดการ การจัดการโซ่อุปทานของกลุ่ม ปัญหาสภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มสามารถบริหารจัดการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ พร้อมทั้งผู้ที่มีความสนใจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้ ไปใช้กำหนดแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มแปลงใหญ่แปลงอื่นได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาการบริหารจัดการกลุ่ม และการจัดการธุรกิจของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง
2. ศึกษาความรู้ และแหล่งความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่ และความคิดเห็นที่มีต่อความเข้มแข็งของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรงของสมาชิก
3. ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรงของสมาชิก
4. ศึกษาการจัดการโซ่อุปทานของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง

5. ศึกษาปัญหา สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

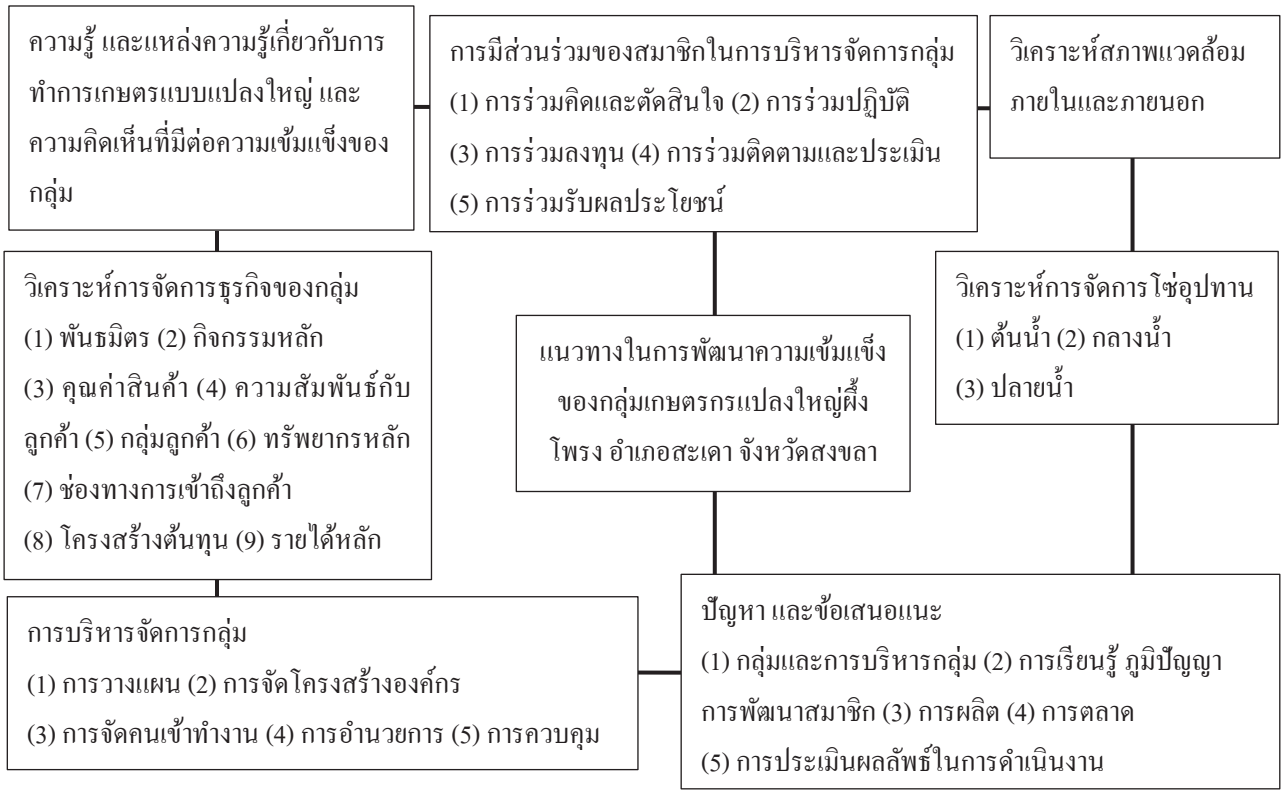

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมส่งเสริมการเกษตร (2558) มีแนวคิดการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ คือ เน้นให้ความสำคัญในเรื่องการลดต้นทุนการผลิต โดยการรวมแปลงการผลิตของเกษตรกรเป็นแปลงใหญ่จะก่อให้เกิดกิจกรรมลดต้นทุนการผลิตตามที่กำหนด และสามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันให้กับสินค้าเกษตร ทั้งนี้การปรับโครงสร้างสินค้าที่สำคัญดังกล่าว จะต้องทำการผลิตในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมอีกด้วย

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย การบริหารจัดการกลุ่ม การจัดการธุรกิจของกลุ่ม รวมถึงความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม การจัดการห่วงโซ่อุปทาน ตลอดจนปัญหา สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนากลุ่มแปลงใหญ่ ล้วนมีผลต่อแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ทั้งสิ้น ซึ่งผลการวิจัยเหล่านี้จะนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งกลุ่มแปลงใหญ่ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาการบริหารจัดการกลุ่ม ความรู้ และแหล่งความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่ และความคิดเห็นที่มีต่อความเข้มแข็งของกลุ่ม การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารจัดการกลุ่ม ปัญหา สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก และข้อเสนอแนะในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง เก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ผึ้งโพรง อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ปี 2563 จำนวนทั้งหมด 68 ราย โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ และการให้คะแนนตามมาตรวัดลิเคิร์ท (Likert type scale) 5 ระดับ จากนั้นนำมาหาค่าเฉลี่ยและทำการแปลความหมาย

2. การศึกษาการบริหารจัดการกลุ่ม สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก และการจัดการโซ่อุปทานของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง เก็บข้อมูลจากคณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการจำแนก และจัดกลุ่มข้อมูล วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก และการจัดการโซ่อุปทาน

3. การศึกษาการจัดการธุรกิจของกลุ่ม และแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง เก็บข้อมูลจากคณะกรรมการและตัวแทนสมาชิกกลุ่ม จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ประเด็นการจัดเวทีชุมชน วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการจำแนก และจัดกลุ่มข้อมูล วิเคราะห์การจัดการธุรกิจของกลุ่ม และ TOWS Matrix

ผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการกลุ่ม และการจัดการธุรกิจของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง

1.1 การบริหารจัดการกลุ่มของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง สมาชิกมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่สมาชิกมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด คือ การอำนวยการได้แก่ ในการประชุมแต่ละครั้ง จะเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็น และประเด็นที่สมาชิกมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ การควบคุม ได้แก่ มีการประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผลการปฏิบัติงาน

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า กลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรงมีการบริหารจัดการกลุ่ม แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยการ และการควบคุม

1.2 การจัดการธุรกิจของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง แบ่งออกเป็น 9 ประเด็น ได้แก่ (1) กลุ่มลูกค้า คือ ลูกค้าทั่วไปที่บริโภคน้ำผึ้งและผลิตภัณฑ์จากน้ำผึ้ง และลูกค้าที่ใส่ใจเรื่องสุขภาพและความงาม (2) คุณค่าสินค้า คือ ลังผึ้ง น้ำผึ้ง และผลิตภัณฑ์ได้มาตรฐาน (3) ช่องทางการเข้าถึงลูกค้า คือ ร้านค้าชุมชน สหกรณ์การเกษตร การออกบู๊ธแสดงสินค้า และช่องทางการจัดจำหน่ายออนไลน์ (4) ความสัมพันธ์กับลูกค้า คือ การสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจโดยการใช้โซเชียลมีเดียในการในการสื่อสารกับลูกค้า (5) รายได้หลัก คือ รายได้จากการจำหน่ายลังผึ้ง น้ำผึ้ง และสินค้าแปรรูปจากน้ำผึ้ง (6) ทรัพยากรหลัก คือ แรงงาน เงินทุน วัสดุและอุปกรณ์ วัตถุดิบ และกระบวนการ (7) กิจกรรมหลัก คือ การผลิต แปรรูป ยกระดับคุณภาพผลผลิต เพิ่มช่องทางการจำหน่ายให้ผู้บริโภค (8) พันธมิตร คือ ผู้จำหน่ายปัจจัยการผลิต พ่อค้าคนกลาง หน่วยงานราชการ และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ (9) โครงสร้างต้นทุน คือ ค่าวัตถุดิบ ค่าวัสดุ/อุปกรณ์ ค่าแรงงาน ค่าสาธารณูปโภค ตลอดจนค่าบริหารจัดการต่าง ๆ ในการดำเนินธุรกิจ

2. ความรู้ และแหล่งความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่ และความคิดเห็นที่มีต่อความเข้มแข็งของกลุ่ม

2.1 ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่ของสมาชิก พบว่า ภาพรวมสมาชิกมีความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นความรู้ที่มีผู้ตอบได้ถูกต้องมากที่สุด คือ การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มทำการผลิตสินค้าเกษตร มีการบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการรวมกันผลิตและจำหน่ายมีตลาดรองรับที่แน่นอน

2.2 แหล่งความรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่ของสมาชิก พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยได้รับความรู้จากสื่อกลุ่มมากกว่าสื่ออื่น ๆ รองลงมาคือ สื่อบุคคล สื่อออนไลน์ และสื่อมวลชน

2.3 ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ที่มีต่อความเข้มแข็งของกลุ่ม พบว่า สมาชิกมีความคิดเห็นที่มีต่อความเข้มแข็งของกลุ่มในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นที่สมาชิกมีความคิดเห็นว่า กลุ่มมีความเข้มแข็งมากที่สุด คือ กลุ่มและการบริหารกลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการมีความซื่อสัตย์ โปร่งใส และประเด็นที่สมาชิกมีความคิดเห็นว่า กลุ่มมีความเข้มแข็งน้อยที่สุด คือ การตลาด ได้แก่ การแปรรูป/การเพิ่มมูลค่าผลผลิต

3. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม พบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นที่สมาชิกให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์ และประเด็นที่สมาชิกยังให้ความสำคัญน้อย คือ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมิน

4. การจัดการโซ่อุปทานของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง (1) การบริหารจัดการต้นน้ำ พบว่า สมาชิกมีการผลิตลังผึ้งใช้เอง จาก 800 บาทต่อลัง เป็น 600 บาทต่อลัง เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต มีการปลูกพืชอาหารของผึ้ง เพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิต และมีการควบคุมคุณภาพผลผลิตโดยการควบคุมความชื้นของน้ำผึ้ง ไม่เกินร้อยละ 21 สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรงมีการระดมหุ้นจากสมาชิก เพื่อใช้เป็นเงินทุนในการบริหารจัดการกลุ่ม ทั้งนี้ กลุ่มได้รับการพัฒนาความรู้จากศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านแมลงเศรษฐกิจ จังหวัดชุมพร เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเลี้ยงผึ้ง การแปรรูปน้ำผึ้ง โดยการนำสมาชิกแปลงใหญ่ไปดูงานและกลุ่มมีแหล่งเรียนรู้ในการเลี้ยงผึ้ง จำนวน 2 แปลง (2) การบริหารจัดการกลางน้ำ พบว่า กลุ่มมีการแปรรูปน้ำผึ้งเป็นผลิตภัณฑ์สบู่ และกระเทียมโทนดองน้ำผึ้ง และ (3) การบริหารจัดการปลายน้ำ พบว่า สมาชิกมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในชุมชน และตลาดท้องถิ่น และมีการประชาสัมพันธ์สินค้า ผ่านเพจ “ตลาดสินค้าเกษตรชายแดนใต้” ซึ่งเป็นเพจของสำนักงานเกษตรอำเภอสะเดา

5. ปัญหา สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม

5.1 ปัญหาในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มแปลงใหญ่ พบว่า สมาชิกมีปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นที่เป็นปัญหามากกว่าประเด็นอื่น ๆ คือ ปัญหาด้านการตลาด ได้แก่ ขาดความรู้ด้านการตลาด การวางแผนการตลาด การวิเคราะห์ศักยภาพสินค้า และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ขาดการเชื่อมโยงกับตลาด/การเพิ่มช่องทางจำหน่าย

5.2 สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของกลุ่ม พบว่า สมาชิกมีความคิดเห็นว่ากลุ่มมีจุดแข็งมากที่สุด คือ ประธานกลุ่มแปลงใหญ่มีความขยัน อดทนต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ หมั่นหาความรู้เพิ่มเติม และมีการแบ่งปันถ่ายทอดความรู้แลกเปลี่ยนความคิดกับสมาชิก หาวิธีลดต้นทุนการผลิต และหาวิธีเพิ่มผลผลิต สมาชิกมีความคิดเห็นว่า กลุ่มมีจุดอ่อนมากที่สุด คือ ในกลุ่มยังขาดบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการส่งเสริมทางด้านการแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด และบัญชี สมาชิกมีความคิดเห็นว่า กลุ่มมีโอกาสมากที่สุด คือ มีหน่วยงานหลักดูแลในเรื่องการส่งเสริมเกษตรกรที่ชัดเจน สมาชิกมีความคิดเห็นว่า กลุ่มมีอุปสรรคมากที่สุด คือ การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายเกษตรแปลงใหญ่โดยตรง

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า (1) จุดแข็ง ได้แก่ คณะกรรมการเข้มแข็ง กลุ่มมีผู้มีประสบการณ์ในการเลี้ยงผึ้ง และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิก (2) จุดอ่อน ได้แก่ สมาชิกส่วนใหญ่มีอายุมาก ขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูป

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และการตลาด สมาชิกบางส่วนยังมีปัญหาการเข้าถึงระบบข้อมูลสารสนเทศ ขาดเงินทุนในการสร้างโรงเรือนรวบรวมผลผลิต บรรจุ และแปรรูปผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้การรับรองมาตรฐาน และการจัดจำหน่ายน้ำผึ้ง สมาชิกต่างคนต่างขาย (3) โอกาส ได้แก่ หน่วยงานหลักให้การสนับสนุนในเรื่องการส่งเสริมเกษตรกรสามารถทำงานได้อย่างเป็นระบบ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ มีหน่วยงานราชการเข้ามาบูรณาการดำเนินงาน มีเครือข่ายผู้เลี้ยงผึ้งโพรงในอำเภอใกล้เคียง เช่น อำเภอคลองหอยโข่ง พื้นที่ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย มีด่านเข้าออกของนักท่องเที่ยวและการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ (4) อุปสรรค ได้แก่ ความผันผวนของสภาพอากาศ การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 การใช้สารเคมีในพื้นที่ใกล้เคียง

5.3 ข้อเสนอแนะของสมาชิกในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม พบว่า สมาชิกเสนอแนะด้านการให้ความรู้ และการพัฒนาสมาชิกมากที่สุด ได้แก่ การจัดอบรมหรือถ่ายทอดความรู้ให้ตรงกับความต้องการของสมาชิกและเน้นการปฏิบัติจริงให้เกษตรกร

5.4 แนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม (1) กลยุทธ์ "เชิงรุก" ได้แก่ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตและการตลาด สนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงผึ้งโพรง เพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกรในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และพัฒนาแปลงใหญ่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการผลิตน้ำผึ้งคุณภาพปลอดภัย (2) กลยุทธ์ "เชิงแก้ไข" ได้แก่ พัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิต แปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และการตลาดให้แก่สมาชิก ส่งเสริมการใช้และการเข้าถึงเทคโนโลยีสารเทศ เพื่อให้เกิดความพร้อมในการส่งเสริมนโยบายเกษตรแปลงใหญ่แก่สมาชิกร่วมกันจัดทำแผนพัฒนา เพื่อขอสนับสนุนงบประมาณในการสร้างโรงเรือนรวบรวมผลผลิต บรรจุ แปรรูป ส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของน้ำผึ้งและผลิตภัณฑ์จากน้ำผึ้งเพื่อให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน (3) กลยุทธ์ "เชิงป้องกัน" ได้แก่ ส่งเสริมและรณรงค์ให้เกษตรกรร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเพิ่มพื้นที่แหล่งอาหารให้แก่ผึ้ง ไม่ใช้สารเคมีในพื้นที่การเกษตร (4) กลยุทธ์ "เชิงรับ" ได้แก่ สร้างความพร้อมในการเตรียมรับกับความผันผวนของสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง

อภิปรายผล

1. การบริหารจัดการกลุ่ม และการจัดการธุรกิจของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง

1.1 การบริหารจัดการกลุ่มของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง พบว่า สมาชิกมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่มของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประเด็นที่สมาชิกมีความคิดเห็นมากที่สุด คือ การอำนวยการ ได้แก่ ในการประชุมแต่ละครั้ง จะเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็น สอดคล้องกับ วาสนา สูนสิทธิ์ และเจตน์ ธนวัฒน์ (2554) ที่พบว่า ผู้นำที่มีภาวะความเป็นผู้นำ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ขยัน และอดทน มีความเห็นอกเห็นใจและยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก จะเป็นที่ยอมรับของสมาชิกทุกคน และประเด็นที่สมาชิกมีความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ การควบคุม ได้แก่ มีการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงาน อาจเป็นเพราะสมาชิกยังไม่เห็นถึงความสำคัญ หรือการนำไปใช้ประโยชน์ของการประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผลการปฏิบัติงาน ดังนั้น กลุ่มจึงควรมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิก และสามารถนำผลประเมินมาใช้ในการวางแผนงานในปีต่อไป

1.2 การจัดการธุรกิจของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง พบว่า ช่องทางการเข้าถึงลูกค้า จะอาศัยโซเชียลมีเดียในการเข้าถึงผู้บริโภค สอดคล้องกับ ณัฐธยาน์ ฉิมขันธ์ (2562) ที่พบว่า ช่องทางการเข้าถึงลูกค้าจะอาศัยช่องทางออนไลน์ เนื่องจากเป็นช่องทางที่

เข้าถึงผู้บริโภคได้รวดเร็วและครอบคลุมมากที่สุด ดังนั้น การใช้ช่องทางโซเชียลมีเดียในการเป็นสื่อกลางระหว่างลูกค้า เช่น Facebook, Instagram, Twitter โดยการอัพโหลดรูปภาพ หรือคลิปวิดีโอ กิจกรรมที่ได้ทำอยู่ในเวลานั้น เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับรู้

2. ความรู้ และแหล่งความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่ และความคิดเห็นที่มีต่อความเข้มแข็งของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรงของสมาชิก

2.1 ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรครึ่งหนึ่งมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นที่เกษตรกรมีความรู้มากที่สุด คือ การส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มทำการผลิตสินค้าเกษตร มีการบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการรวมกันผลิตและจำหน่ายมีตลาดรองรับที่แน่นอน รองลงมา คือ การกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบตามแผนการผลิต ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการการผลิต ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงผึ้ง และได้รับแหล่งความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด อีกทั้งเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าว พร้อมที่จะรับเทคโนโลยีและความรู้ต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเองได้

2.2 แหล่งความรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรได้รับความรู้จากทั้งที่เป็นสื่อบุคคล สื่อกลุ่ม สื่อมวลชน และสื่อออนไลน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาแหล่งความรู้แต่ละประเภท พบว่าได้รับความรู้จากสื่อกลุ่มมากที่สุด ได้แก่ การประชุม/ประชุมกลุ่มย่อย การศึกษาดูงาน/ทัศนศึกษา การอบรม การสาธิต ศูนย์เรียนรู้ต่าง ๆ และการสาธิต ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่มีการประชุมและการฝึกอบรมที่เกิดจากหน่วยงานต่าง ๆ มีการบูรณาการร่วมกันในการดำเนินโครงการ ซึ่งแต่ละหน่วยงานจะมีกิจกรรมการฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้และการจัดทำเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นประจำตลอดฤดูการผลิต จึงทำให้เกษตรกรได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ด้านสื่อกลุ่มเป็นหลัก สอดคล้องกับ ปณิตา ฮวบเจริญ (2562) ที่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อกลุ่มมากที่สุด

2.3 ความคิดเห็นที่มีต่อความเข้มแข็งของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรงของสมาชิก พบว่า สมาชิกมีความคิดเห็นที่มีต่อความเข้มแข็งของกลุ่ม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาประเด็นที่สมาชิกมีความคิดเห็นว่ากลุ่มมีความเข้มแข็งในระดับน้อยที่สุด คือ การตลาด ได้แก่ การแปรรูป/การเพิ่มมูลค่าผลผลิต ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลของ จิรวุฒ มงคล (2557) ที่พบว่า ความรู้ที่ต้องการให้มีการส่งเสริมมากที่สุด ได้แก่ ด้านการผลิต เน้นการแปรรูปสินค้าด้านการตลาด เน้นช่องทางในการจำหน่าย และการจัดการราคา ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความรู้และการส่งเสริมในด้านการแปรรูป เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้า

3. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรงของสมาชิก พบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ประเด็นที่สมาชิกให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ สอดคล้องกับการศึกษาของ วรรษมาส แสงประทุม (2560) ที่พบว่า สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการรวมกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง สมาชิกในกลุ่มได้รับผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นความรู้จากการฝึกอบรม การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น และต้นทุนการผลิตลดลง

4. การจัดการโซ่อุปทานของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง (1) การจัดการระดับต้นน้ำ พบว่า เกษตรกรมีการควบคุมความชื้นของน้ำผึ้ง ไม่เกินร้อยละ 21 ซึ่งยังไม่ได้มีการรับรองมาตรฐานสินค้า อาจจะเป็นเพราะยังขาดการรับรู้ถึงประโยชน์ของการขอรับรองมาตรฐานสินค้า และยังไม่เห็นถึงความสำคัญมากนัก เพราะเกษตรกรยังไม่เห็นถึงความจำเป็นในการได้รับรองมาตรฐานสินค้า ดังนั้น เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้ถึงประโยชน์ของมาตรฐานสินค้า เพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรเห็นถึงความสำคัญ (2) การจัดการระดับกลางน้ำ พบว่า เกษตรกรมีการแปรรูปน้ำผึ้ง เป็นผลิตภัณฑ์สบู่ และกระเทียมโทนดองน้ำผึ้งเท่านั้น อาจเป็นเพราะเกษตรกรยังไม่มีความรู้ความชำนาญในการแปรรูปน้ำผึ้งเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ตามที่เกษตรกรต้องการ เช่น การแปรรูปเป็นลิปสติก การแปรรูปเป็นโลชั่น ซึ่งต้องได้รับการฝึกอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกษตรกรไม่มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย

อีกทั้งผลิตภัณฑ์จากน้ำผึ้งไม่ได้รับรองมาตรฐานสินค้า เกษตรกรไม่มีความรู้/ทักษะในการเพิ่มมูลค่าและการสร้างคุณค่าให้กับผลผลิต เนื่องจากการที่เกษตรกรไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานการสินค้า อาจส่งผลต่อการจัดการด้านการตลาดที่หน่วยงานต่าง ๆ ไม่สามารถเข้ามามีส่วนในการสนับสนุนและสร้างตลาดเพื่อยกระดับคุณภาพสินค้าได้ (3) การจัดการระดับปลายน้ำ พบว่า เกษตรกรมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในชุมชน และตลาดท้องถิ่นเป็นหลัก อาจเป็นเพราะสินค้ายังไม่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภค ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการสร้างอัตลักษณ์ให้กับสินค้า ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับประโยชน์ของน้ำผึ้ง และผลิตภัณฑ์ที่ทำจากน้ำผึ้ง เช่น การออกบูธจัดจำหน่าย การเข้าร่วมกิจกรรมแสดงสินค้าต่าง ๆ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ชมศูนย์เรียนรู้การเลี้ยงผึ้ง และได้รู้จักแหล่งผลิตน้ำผึ้งที่มีคุณภาพ

5. ปัญหา สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง

5.1 ปัญหาในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มแปลงใหญ่ พบว่า สมาชิกมีปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ประเด็นที่เป็นปัญหามากกว่าประเด็นอื่น ๆ คือ ปัญหาด้านการตลาด ได้แก่ ขาดความรู้ด้านการตลาด การวางแผนการตลาด การวิเคราะห์ศักยภาพสินค้า และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ขาดการเชื่อมโยงกับตลาด/การเพิ่มช่องทางจำหน่าย ปริมาณผลผลิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ขาดการบริหารจัดการกลุ่มร่วมกัน ต่างคนต่างขาย และไม่มีการวางแผนการตลาดร่วมกัน ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ ปณิตา ฮวบเจริญ (2562) ที่พบว่า ปัญหาในการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ของเกษตรกร การเชื่อมโยงด้านการตลาด เกษตรกรมีปัญหามากที่สุดในเรื่องพื้นที่แปลงใหญ่ไม่มีจุดรวบรวมผลผลิต เกษตรกรไม่สามารถพัฒนาช่องทางการตลาดได้เอง ขาดการบริหารจัดการกลุ่มร่วมกัน

5.2 สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก (1) จุดแข็ง ได้แก่ คณะกรรมการเข้มแข็ง จึงทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดความไว้วางใจ และให้ความร่วมมือกับกลุ่มเป็นอย่างดี (2) จุดอ่อน ได้แก่ น้ำผึ้งและผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้การรับรองมาตรฐาน อาจเป็นเพราะเกษตรกรยังไม่เห็นถึงความจำเป็นในการได้รับรองมาตรฐานสินค้า ดังนั้น เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาการผลิตให้ได้คุณภาพผ่านการรับรองมาตรฐาน เพื่อยกระดับคุณภาพสินค้า (3) โอกาส ได้แก่ พื้นที่ติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ดังนั้น ควรพัฒนาแปลงใหญ่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเป็นช่องทางในการกระจายสินค้าเกษตรที่ผลิตได้จากแปลงใหญ่ (4) อุปสรรค ได้แก่ ความผันผวนของสภาพอากาศ ทำให้พืชอาหารผึ้งขาดแคลน ส่งผลให้ไม่สามารถผลิตสินค้าได้ตามที่คาดการณ์ไว้ ดังนั้น เกษตรกรควรมีการวางแผนปฏิทินการผลิตอาหารให้กับผึ้ง

5.3 ข้อเสนอแนะ โดยภาพรวม พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะในประเด็นการให้ความรู้ และการพัฒนาสมาชิก มากที่สุด โดยเฉพาะการจัดอบรมหรือถ่ายทอดความรู้ให้ตรงกับความต้องการของสมาชิกและเน้นการปฏิบัติจริงให้เกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับ โสภาวรรณ ลักษณา (2556) ที่พบว่า ควรมีการให้เกษตรกรเป็นผู้กำหนดหัวข้อเรื่องที่ต้องการได้รับการถ่ายทอด เน้นรูปแบบการฝึกปฏิบัติควบคู่ไปกับการให้ความรู้ด้านทฤษฎี ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงการยอมรับได้ของเกษตรกรเป็นหลัก

5.4 แนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง แนวทางในการพัฒนา คือ การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิต การแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และการตลาด การพัฒนาคุณภาพของน้ำผึ้งและผลิตภัณฑ์จากน้ำผึ้งเพื่อให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน เนื่องจากการที่เกษตรกรไม่ได้รับรองมาตรฐานการผลิต อาจส่งผลต่อการจัดการด้านการตลาดที่หน่วยงานต่าง ๆ ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนและสร้างตลาดเพื่อยกระดับคุณภาพน้ำผึ้งและผลิตภัณฑ์จากน้ำผึ้ง ดังนั้น การขอการรับรองมาตรฐานสินค้าของสมาชิกกลุ่ม จึงเป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด อีกทั้งการส่งเสริมและรณรงค์ให้เกษตรกรร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเพิ่มพื้นที่แหล่งอาหารให้แก่ผึ้ง ไม่ใช้สารเคมีในพื้นที่การเกษตร และการพัฒนาแปลงใหญ่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในการผลิตน้ำผึ้งคุณภาพปลอดภัย เนื่องจากการพัฒนาแปลงใหญ่ให้

เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน โดยเฉพาะการเรียนรู้การใช้สารชีวภัณฑ์แทนการใช้สารเคมีนั้น เป็นการขยายผลโดยตรงสู่ชุมชน นอกจากส่งผลดีต่อสภาพแวดล้อมแล้ว ยังส่งผลดีต่อสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภคอีกด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. น้ำผึ้งและผลิตภัณฑ์จากน้ำผึ้งของเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง ยังไม่ได้รับรองมาตรฐานสินค้า ดังนั้น เกษตรกรควรพัฒนาการผลิตให้ได้คุณภาพผ่านการรับรองมาตรฐานสินค้า และควรเข้ารับการอบรมการผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐาน เพื่อความยั่งยืน

2. สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่มีอายุมาก ดังนั้น กลุ่มจึงควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรรุ่นใหม่ เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม เพื่อทดแทนเกษตรกรผู้สูงอายุในอนาคต อีกทั้งเป็นการสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันประกอบอาชีพเกษตรกรรรม โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตลาด

3. เกษตรกรเสนอแนะในประเด็นการให้ความรู้ และการพัฒนาสมาชิก ในเรื่องของการจัดอบรมหรือถ่ายทอดความรู้ให้ตรงกับความต้องการของสมาชิกและเน้นการปฏิบัติจริงให้เกษตรกร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรม ไม่เฉพาะเวลามีโครงการ และควรมีการให้เกษตรกรเป็นผู้กำหนดหัวข้อเรื่องที่ต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงการยอมรับของเกษตรกรเป็นหลัก

4. เกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ผึ้งโพรง ยังขาดความรู้และทักษะในการแปรรูป และการเพิ่มมูลค่าน้ำผึ้ง ดังนั้น เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมีการกำหนดแนวทางการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าน้ำผึ้งร่วมกันกับเกษตรกร เพื่อเป็นการเพิ่มความหลากหลายของรูปแบบผลผลิตและมีกลุ่มผู้บริโภคที่หลากหลายเพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมส่งเสริมการเกษตร. (2558). *คู่มือการดำเนินงานการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่ ปีงบประมาณ 2558*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

จิรวุฒ มงคล. (2557). *ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ณัฐธยาน์ ฉิมขันธ์. (2562). *แผนธุรกิจผลไม้ลอยแก้ว "น้อยร้อยรส"*. การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปณิตา ฮวบเจริญ. (2562). *แนวทางการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ในข้าวของเกษตรกรจังหวัดสิงห์บุรี*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วรรษมาส แสงประทุม. (2560). *การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการผลิตมังคุดแบบแปลงใหญ่ ตำบลวังโตนด อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วาสนา สูนสิทธิ์ และเจตน์ ธนวัฒน์. (2554). ความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอู่ทองพัฒนา. *วารสารการบริหารท้องถิ่น, 4*(3), 59-60

โสภาวรรณ ลักษณา. (2556). *การเลี้ยงผึ้งโพรงไทยของเกษตรกร ตำบลสระแก้ว อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

แนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยแปลงใหญ่ อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่

สุพรรณี ใจมูล[1*]
บำเพ็ญ เขียวหวาน[2] และ นารีรัตน์ สีระสาร[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: supanneejaimoon@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร (2) การใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร (3) การจัดการโซ่อุปทาน สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยแปลงใหญ่ในอำเภอดอยเต่า เก็บข้อมูลจากเกษตรกรทั้งหมด จำนวน 150 ราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และทำการสนทนากลุ่ม จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดการโซ่อุปทานการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู สภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอก

ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูอยู่ในระดับมาก โดยได้รับแหล่งความรู้จากสื่อกลุ่มมากที่สุด ความคิดเห็นของเกษตรกรในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู พบว่า มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด คือ การให้น้ำ (2) การใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกรภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีการใช้เทคโนโลยีด้านการราดสารโพแทสเซียมคลอเรตมากที่สุด และเกษตรกรนำไปปฏิบัติมากที่สุด คือ การตัดแต่งกิ่ง (3) การจัดการโซ่อุปทานที่สำคัญด้านต้นน้ำ คือ การเตรียมต้นก่อนการผลิตลำไย กลางน้ำ คือ การดูแลหลังการราดสารโพแทสเซียมคลอเรต และปลายน้ำ คือ การเก็บเกี่ยว จำหน่าย และแปรรูป ส่วนจุดแข็ง คือ ผลผลิตลำไยมีคุณภาพได้รับมาตรฐาน GAP จุดอ่อน คือ ขาดแคลนแรงงานในภาคการผลิต โอกาส คือ สภาพพื้นที่มีความเหมาะสม อุปสรรค คือ ปัจจัยการผลิตราคาสูง (4) ปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านราคาและการตลาด ข้อเสนอแนะภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ การจัดหาช่องทางในการจัดจำหน่ายผลผลิตลำไย

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม, การผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู, กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยแปลงใหญ่

Guidelines for Off-Season Quality Longan Production of Large Land Plot of Longan Orchardists in Doi Tao District, Chiang Mai Province

Supannee Jaimoon[1*]
Bumpen Keowan[2] and Nareerat Sirasan[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
[*]Corresponding author: supanneejaimoon@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study about (1) knowledge, knowledge resources, and opinion about off-season quality longan production of farmers (2) the adoption of technology in off-season quality longan production of farmers (3) supply chain management, internal and external environments in off-season quality longan production of farmers (4) problems and suggestions on the extension guidelines of off-season quality longan production of farmers.The interviews and focus groups were performed with 150 longan farmers in Doi Tao district. The quantitative data were analyzed by using statistics including frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and ranking. The qualitative data, were analyzed by supply chain management for off-season quality longan production, and internal and external environment.

The results of the research found out that (1) farmers had a high level of knowledge about off-season quality longan production. Group media was a main resources knowledge of farmers. The farmer had the highest opinion on appropriate water usage in off-season quality longan production. (2) The farmers had a high technology of off-season quality longan production such as technology about Potassium Chlorate and Branch trimming. (3) The main supply chain management in the upstream aspect was tree preparation prior to longan production. The mid-stream aspect was on the maintenance after pouring Potassium Chlorate, and the downstream aspect were on harvest, distribution, and processing. The strengths were quality longan fruit and certified GAP. The weakness was on the lack of labor in the production sector. The opportunities were appropriate area. The threats were such as high factors of production price and inconsistent product price. (4) The overall problems were moderate including pricing and marketing. The overall suggestions were at the high level especially marketing for distribution of longan products.

Keywords: Extension Guideline, Off-Season Quality Longan Production, Large Land Plot of Longan Orchardists

บทนำ

ลำไย จัดเป็นไม้ผลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่งของประเทศไทย แหล่งผลิตลำไยที่สำคัญอยู่ในภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยา เป็นต้น และทางภาคตะวันออก เช่น จังหวัดจันทบุรี ระยอง เป็นต้น เป้าหมายการผลิตลำไยนอกฤดูของเกษตรกรชาวสวนลำไย คือ ราคาผลผลิต ซึ่งถ้าจะเทียบไปแล้ว ช่วงเวลาจำหน่ายผลผลิตที่ราคาดีที่สุดคือ ช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ เนื่องจากตรงกับเทศกาล เช่น วันคริสต์มาส วันขึ้นปีใหม่ และวันตรุษจีน ช่วงที่ผลผลิตมีราคาถูกที่สุดคือ ลำไยในฤดูช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม เนื่องจากมีผลผลิตจำนวนมากเข้าสู่ตลาดพร้อมกัน ดังนั้น เกษตรกรจึงพยายามบังคับให้ลำไยออกดอกใน 2 ช่วง คือ ช่วงเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม เพื่อให้เก็บเกี่ยวในเดือนพฤศจิกายนถึงต้นกุมภาพันธ์ และช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน เพื่อเก็บเกี่ยวก่อนฤดูคือ เดือนพฤษภาคม-มิถุนายน การบังคับให้ออกดอกในเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม เกิดปัญหาค่อนข้างมาก เพราะตรงกับฤดูฝน ต้นลำไยจะตอบสนองต่อสารโพแทสเซียมคลอเรตไม่ดีเหมือนการให้สารนี้ในฤดูหนาว ในขณะที่ลำไยที่ออกดอกในเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายนจะกระทบอากาศหนาว ทำให้การผสมเกสรไม่สมบูรณ์ ผลอ่อนมักร่วงเสียหายได้ง่าย ดังนั้น จึงต้องมีการเตรียมต้นให้สมบูรณ์ กำหนดอัตราสารให้เหมาะสมและศึกษาถึงเทคนิคการผลิตลำไยนอกฤดูในแต่ละขั้นตอน ตลอดจนการเลือกช่วงเวลาการผลิตให้ตรงกับความต้องการของตลาดและให้เหมาะสมกับพื้นที่จึงจะประสบผลสำเร็จ (ทวีศักดิ์ ชัยเรืองยศ, 2562)

ในพื้นที่อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ มีการผลิตลำไยมากเป็นอันดับ 3 รองจากอำเภอจอมทอง และอำเภอพร้าว โดยมีพื้นที่ปลูกลำไยทั้งหมดประมาณ 52,166 ไร่ (ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง, 2563) เกษตรกรในพื้นที่อำเภอดอยเต่าทุกครัวเรือนจะปลูกลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก โดยปลูกเพื่อจำหน่าย ส่วนมากเป็นการผลิตลำไยนอกฤดู ซึ่งจะมีการกำหนดให้เก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงประมาณปลายเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ แต่เกษตรกรมักประสบปัญหาการขาดทุน การผลิตลำไยไม่ได้คุณภาพไม่ตรงกับความต้องการของตลาด ปัจจัยการผลิตราคาสูง ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เกษตรกรขาดองค์ความรู้ ราคาผลผลิตตกต่ำตลอดจนถูกกดราคาโดยพ่อค้าคนกลาง ซึ่งเกษตรกรอาจขาดการบริหารจัดการที่ดี ขาดการรวมกลุ่ม รวมถึงขาดองค์ความรู้ในด้านการปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสม ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยแปลงใหญ่ อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้การดำเนินการผลิตลำไยของเกษตรกรมีคุณภาพ และประสิทธิภาพตามความต้องการของตลาด ตลอดจนสามารถนำข้อมูลเป็นแนวทางในการส่งเสริมเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้สามารถนำไปวางแผนให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาการจัดการโซ่อุปทาน สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

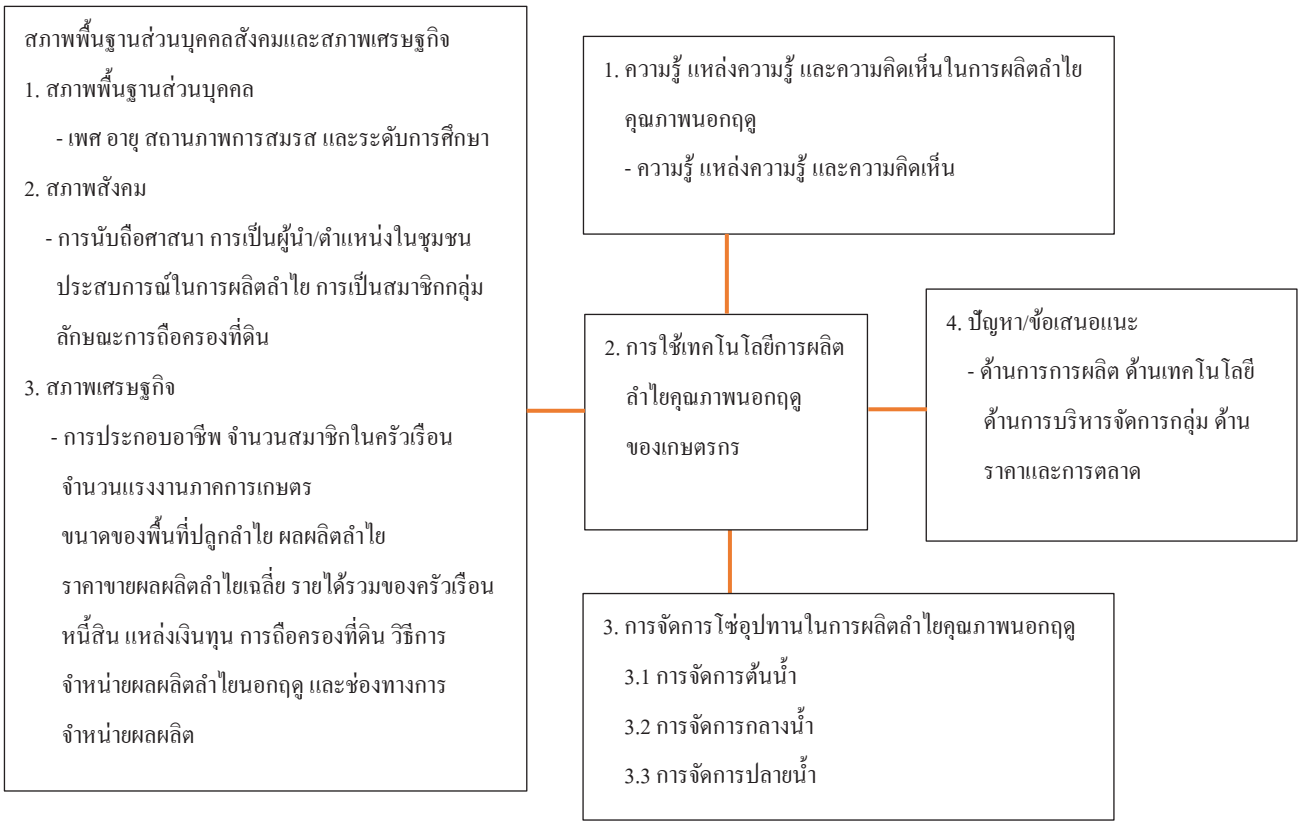

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2557) การส่งเสริมการเกษตรโดยทั่วไปแล้วหมายถึง งานพัฒนาด้านการเกษตร ซึ่งเป็นการให้การศึกษาแก่เกษตรกรในลักษณะของการให้การศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน (out of school education) โดยให้เกษตรกรได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง นอกจากนี้ การส่งเสริมการเกษตรยังเป็นงานขององค์กรที่ทำหน้าที่ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกร แม่บ้านเกษตรกร และบุคคลอื่น ๆ ในชนบท โดยการสอนให้เขาเหล่านั้น รู้จักการทำการเกษตรที่ถูกวิธีมีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยผสมผสานกับภูมิปัญญาของเกษตรกร

จากการศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ลำไย อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิด หลักการ ทฤษฎี รวมทั้งการกำหนดประเด็นคำถามในการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ความคิดเห็น การจัดการโซ่อุปทาน ตลอดจนสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เกษตรกรแปลงใหญ่ลำไยในอำเภอดอยเต่า ทั้งหมด 3 กลุ่ม รวมจำนวน 150 ราย โดยกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ทำการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด ในส่วนการสนทนากลุ่ม ทำการคัดเลือกจากคณะกรรมการกลุ่ม ๆ ละ 5 คน ทั้ง 3 กลุ่ม รวมเป็น 15 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ และประเด็นการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังนี้ (1) แบบสัมภาษณ์ มีจำนวน 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร ตอนที่ 2 ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นของเกษตรกรในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู ตอนที่ 3 การใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร และตอนที่ 4 ปัญหาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู (2) ประเด็นการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับการจัดการโซ่อุปทานการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร (ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ) และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการจัดลำดับ ส่วนประเด็นการสนทนากลุ่ม รวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอก

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 53.52 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการผลิตลำไยเฉลี่ย 14.78 ปี มีขนาดพื้นที่ปลูกลำไยเฉลี่ย 11.81 ไร่ มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.18 คน โดยมีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 195,732.00 บาท และมีหนี้สินรวมของครัวเรือนเฉลี่ย 368,333.33 บาท โดยส่วนมากมีแหล่งเงินทุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรฯ

ตอนที่ 2 ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร

1. ความรู้ของเกษตรกรในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู พบว่า เกษตรกรตอบถูกต้องเฉลี่ย 11.38 ข้อ จากทั้งหมด 15 ข้อ ส่วนข้อคำถามที่เกษตรกรตอบผิดมากที่สุด ได้แก่ การเก็บเกี่ยว ควรทำด้วยความระมัดระวัง การใช้สารกำจัดศัตรูพืช สามารถใช้เมื่อไหร่ก็ได้ตามความต้องการของเกษตรกร (เฉลย: ใช้เมื่อเจอศัตรูพืชระบาดระดับเศรษฐกิจ)

2. แหล่งความรู้ของเกษตรกรในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู พบว่า เกษตรกรได้รับแหล่งความรู้จากสื่อกลุ่ม คือ การฝึกอบรม การประชุม เป็นต้น สื่อบุคคลได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่นักวิชาการเกษตร เป็นต้น สื่อมวลชน คือ โทรทัศน์ การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ หนังสือ เป็นต้น และสื่อออนไลน์ คือ เว็บไซต์ เช่น ยูทูป กูเกิล เป็นต้น ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยได้รับแหล่งความรู้จากสื่อกลุ่มมากที่สุด รองลงมาคือ สื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่อออนไลน์ ตามลำดับ

3. ความคิดเห็นของเกษตรกรในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู พบว่า โดยภาพรวมระดับความคิดเห็นในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การผลิตลำไยคุณภาพ ทำให้มีการใช้น้ำอย่างถูกต้องเหมาะสม เป็นการประหยัดน้ำ รองลงมา ได้แก่ การให้น้ำลำไยอย่างสม่ำเสมอในการผลิตลำไยคุณภาพ ทำให้ผลผลิตไม่แตกเสียหาย

ตอนที่ 3 การใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร

1. ความเห็นด้วยต่อการใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาระดับความเห็นด้วยแต่ละประเด็นหลัก พบว่า เกษตรกรมีการใช้เทคโนโลยีในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูมากที่สุด ได้แก่ ด้านการราดสารโพแทสเซียมคลอเรต รองลงมา ได้แก่ ด้านการให้น้ำ

2. การใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรนำไปปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การตัดแต่งกิ่ง การให้น้ำ และการราดสารโพแทสเซียมคลอเรต

ตอนที่ 4 การจัดการโซ่อุปทานการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู และสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

1. การจัดการโซ่อุปทานการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู โดยมีการแบ่งการผลิตออกเป็น ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 การจัดการต้นน้ำ: การเตรียมต้นก่อนการผลิตลำไย ได้แก่ การตัดแต่งกิ่งหลังการเก็บเกี่ยว การบำรุงดูแลรักษาก่อนการราดสารโพแทสเซียมคลอเรต และการราดสารโพแทสเซียมคลอเรต

1.2 การจัดการกลางน้ำ: การดูแลหลังการราดสารโพแทสเซียมคลอเรต ได้แก่ การใส่ปุ๋ย ให้น้ำ พ่นฮอร์โมนบำรุง และการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช

1.3 การจัดการปลายน้ำ: การเก็บเกี่ยว การจำหน่าย และการแปรรูป ได้แก่ การเก็บเกี่ยวแบบตะกร้าขาว และตะกร้าชมพู การเก็บเกี่ยวแบบตะกร้าโคลงเคลง หรือมัดปุ๊ก การร่อนร่วง และการขายตรง หรือการขายออนไลน์

2. จุดแข็งในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู ได้แก่ ผลผลิตลำไยมีคุณภาพ ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP ผลผลิตลำไยนอกฤดูมีราคาสูงกว่าผลผลิตลำไยในฤดู และมีรสชาติที่โดดเด่น (กรอบ เนื้อหนา เมล็ดเล็ก)

3. จุดอ่อนในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู ได้แก่ ขาดแคลนแรงงานในภาคการผลิต ค่าแรงงานสูง ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในฤดูแล้ง ขาดองค์ความรู้ด้านการแปรรูป และขาดมุมมองด้านช่องทางการตลาด

4. โอกาสในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู ได้แก่ สภาพพื้นที่มีความเหมาะสมในการผลิตลำไยนอกฤดู ได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐ (ด้านการรวมกลุ่ม) และได้รับการสนับสนุนด้านความรู้จากภาครัฐและเอกชน

5. อุปสรรคในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู ได้แก่ ปัจจัยการผลิตราคาสูง ราคาผลผลิตไม่มีความแน่นอน ไม่มีเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยวในการเก็บผลผลิต ประสบปัญหาด้านระบบไฟฟ้า

ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู

1. ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร พบว่า โดยภาพรวมเกษตรกรเห็นด้วยกับปัญหาในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู อยู่ในระดับปานกลาง

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร พบว่า โดยภาพรวมระดับความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะมากที่สุดในด้านราคาและการตลาด

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพสังคม และสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนมากร้อยละ 54.0 เป็นเพศชาย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เชื่อว่า ผู้ชายต้องเป็นหัวหน้าครอบครัว ต้องเป็นแรงงานหลักในการทำการเกษตร เนื่องจากผู้ชายจะมีความอดทนและแข็งแรงกว่าผู้หญิง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุหงา จินดาวานิชสกุล (2561, หน้า 58) ที่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 53.52 ปี อย่างไรก็ตาม เกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคน อาจเนื่องมาจากคนรุ่นใหม่ หรือวัยรุ่นเลือกเข้าไปทำงานในตัวเมืองมากขึ้น ส่งผลให้แรงงานในภาคการเกษตรส่วนมากมีอายุระหว่าง 51-60 ปี ซึ่งสอดคล้องกับ กิตติภูมิ ปินตาแจ่ม (2560, หน้า 21) ศึกษาการจัดการการผลิตลำไยในและนอกฤดูโดยเกษตรกรในตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุในช่วงระหว่าง 51-60 ปี ระดับการศึกษา พบว่า เกษตรกรร้อยละ 48.0 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดโอกาสในการศึกษาต่อเพื่อพัฒนาความรู้ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ คณาธิป คำวัง (2553, หน้า 47) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตลำไยนอกฤดูของเกษตรกรจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรกลุ่มสวนลำไยขนาดใหญ่ส่วนมากมีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 35.4

2. สภาพสังคม พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์ในการผลิตลำไยเฉลี่ย 14.78 ปี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่มีอายุอยู่ในหลายช่วงวัย การรับช่วงต่อในการผลิตลำไยก็แตกต่างกัน เช่น บางคนมารับช่วงต่อจากพ่อแม่ บางคนจากที่เคยทำงานในเมือง ก็กลับมาทำสวนลำไยที่บ้าน หรือบางคนก็ประกอบอาชีพทำสวนลำไยตั้งแต่ต้น

3. สภาพเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรมีขนาดของพื้นที่ปลูกลำไยเฉลี่ย 11.81 ไร่ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ หากผลิตในพื้นที่น้อยจะทำให้ง่ายต่อการดูแลรักษา และสามารถควบคุมคุณภาพให้ตรงตามความต้องการของตลาดได้ รายได้รวมในภาคการเกษตรปีที่ผ่านมา พบว่า เกษตรกรมีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 195,732 บาท ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร ราคาผลผลิตที่ขายได้จะมีราคาที่สูงกว่าลำไยในฤดู และการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู ในอำเภอดอยเต่า จะเน้นจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ และกำหนดให้ผลผลิตออกช่วงเทศกาลตรุษจีน จึงทำให้ได้ราคาสูง เกษตรกรจึงมีรายได้ค่อนข้างเยอะในแต่ละปี หนี้สินรวมของครัวเรือน พบว่า เกษตรกรมีหนี้สินเฉลี่ย 368,333.33 บาท ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรไม่ตระหนักถึงการลดต้นทุนในการผลิต ทำให้มีการกู้ยืมเงินเพื่อใช้ในการลงทุนทุกปี ประกอบกับปัจจัยการผลิตมีราคาสูง ดังนั้น เกษตรกรจึงต้องดิ้นรนในการประกอบอาชีพรองอื่น ๆ เช่น รับจ้างทั่วไป ค้าขาย การทำธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น เพื่อให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และเกษตรกรต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการจำหน่ายตามสถานการณ์ อาทิเช่น เมื่อราคาผลผลิตตกต่ำ ควรนำผลผลิตมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าก่อให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น

ตอนที่ 2 ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร

1. ความรู้ของเกษตรกรในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู พบว่า เกษตรกรร้อยละ 58.7 มีความรู้ในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ลำไย อำเภอดอยเต่า มีอาชีพหลักคือ การผลิตลำไยนอกฤดู ที่ส่งต่อกันมารุ่นสู่รุ่น จึงทำให้เกษตรกรเกิดความชำนาญ และมีความรู้ในด้านการผลิตค่อนข้างมาก

2. แหล่งความรู้ของเกษตรกรในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู พบว่า เกษตรกรได้รับความรู้จากสื่อกลุ่มมากที่สุด ได้แก่ การฝึกอบรม การประชุม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาดูงาน การสัมมนา และการจัดนิทรรศการ ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสำนักงานเกษตรอำเภอดอยเต่ามีจัดการอบรมถ่ายทอดความรู้ มีการประชุม และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนมีการศึกษาดูงานที่เกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูให้แก่เกษตรกรทุกปี

3. ความคิดเห็นของเกษตรกรในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ได้แก่ การผลิตลำไยคุณภาพ ทำให้มีการใช้น้ำอย่างถูกต้องเหมาะสม การให้น้ำลำไยอย่างสม่ำเสมอในการผลิตลำไยคุณภาพ ทำให้ผลผลิตไม่แตกเสียหาย และผลผลิตในการทำลำไยคุณภาพที่ได้รับ GAP ทำให้เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับหลาย ๆ ปัจจัยร่วมกัน ซึ่งน้ำ ถือเป็นปัจจัยหลักที่ใช้ในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู ตลอดจนการได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP จะเป็นการสร้างมูลค่าสินค้า และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับตลาดและผู้บริโภคได้

ตอนที่ 3 การใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร

1. ความเห็นด้วยต่อการใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดเกือบทุกประเด็น แต่มีบางประเด็นที่มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการตัดแต่งช่อผล อาจเป็นเพราะเกษตรกรยังไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญ และส่วนใหญ่ยังไม่กล้าเสี่ยง เพราะคิดว่า เป็นวิธีที่ยุ่งยาก สิ้นเปลืองเวลา มีค่าใช้จ่ายสูง และเสียดายผลผลิตที่ตัดทิ้ง เพราะเกษตรกรจะเน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ นิภาพร วงศ์สะอาด (2556 , หน้า 71) ศึกษาการปฏิบัติตามระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับลำไยของเกษตรกร อำเภอสามเงา จังหวัดตาก พบว่า เกษตรกรไม่นิยมตัดแต่งช่อผล

2. การใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติที่สอดคล้องกับการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูเกือบทุกประเด็น แต่จะมีประเด็นที่มีการปฏิบัติน้อย ได้แก่ การเก็บตัวอย่างดิน และการตัดแต่งช่อผล อาจเป็นเพราะเกษตรกรไม่นิยมเก็บตัวอย่างดินไปวิเคราะห์ เพราะคิดว่า ยังไม่มีความสำคัญ และเสียเวลา ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้ในการเก็บตัวอย่างดินไปวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยคาดว่า หากเกษตรกรได้รับความรู้ในประเด็นนี้แล้ว จะทำให้มีการนำไปปฏิบัติมากขึ้น

ตอนที่ 4 การจัดการโซ่อุปทานการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู และสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

1. การจัดการโซ่อุปทานการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู (1) การจัดการระดับต้นน้ำ คือ การเตรียมต้นก่อนการผลิตลำไย พบว่า มีขั้นตอนดังนี้ การตัดแต่งกิ่งหลังการเก็บเกี่ยว การบำรุงดูแลรักษาก่อนการราดสารโพแทสเซียมคลอเรต และการราดสารโพแทสเซียมคลอเรต ทั้งนี้ แต่ละขั้นตอนเกษตรกรจะมีการบริหารจัดการแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับสภาพความเหมาะสมของพื้นที่ เช่น การตัดแต่งกิ่งเกษตรกรบางรายจะมีการตัดแต่งกิ่งแบบฝาชีหงาย หรือบางรายจะตัดแต่งกิ่งแบบธรรมดาทั่วไป อาจจะเป็นเพราะลักษณะของต้นลำไยของเกษตรกรแตกต่างกัน (2) การจัดการระดับกลางน้ำ คือ การดูแลหลังการราดสารโพแทสเซียมคลอเรต พบว่า ในการดูแลหลังการราดสารฯ ไม่ว่าจะเป็นการเปิดตาดอก การพ่นฮอร์โมน การให้ปุ๋ย การให้น้ำ ตลอดจนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จะขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของเกษตรกร อาจเป็นเพราะบางพื้นที่พบการระบาดของศัตรูพืชที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกษตรกรเลือกการบริหารจัดการตามความเหมาะสม ซึ่งการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูไม่มีขั้นตอนที่ตายตัว การบริหารจัดการแต่ละช่วง แต่ละครั้ง จะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ดิน ฟ้า อากาศ ของพื้นที่นั้น ๆ (3) การจัดการระดับปลายน้ำ คือ การเก็บเกี่ยว จำหน่าย และแปรรูป พบว่า วิธีการเก็บเกี่ยวและการจำหน่ายนั้น จะขึ้นอยู่กับตลาดรับซื้อและราคาในช่วงเวลานั้น ๆ เช่น หากราคาดี ผลผลิตสวยตามความต้องการของตลาด เกษตรกรก็อาจจะเลือกขายแบบตะกร้าขาว เพราะสามารถกำหนดราคาได้เอง ไม่โดนกดราคาจากพ่อค้าคนกลางมากนัก

2. สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู (1) จุดแข็ง ได้แก่ ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP อาจเป็นเพราะสมาชิกแปลงใหญ่ทั้งหมด 150 ราย ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP จาก กรมวิชาการเกษตรทุกแปลง (2) จุดอ่อน

ขาดแคลนแรงงานในภาคการผลิต อาจเป็นเพราะแรงงานมีราคาค่อนข้างสูง ประกอบกับการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูในพื้นที่อำเภอดอยเต่า มีการผลิตในช่วงเวลาเดียวกัน แรงงานส่วนใหญ่มาจากแรงงานในครัวเรือน จึงทำให้แรงงานในภาคการผลิตมีไม่เพียงพอ (3) โอกาส สภาพพื้นที่มีความเหมาะสมในการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู อาจเป็นเพราะพื้นที่ปลูกลำไยในอำเภอดอยเต่า ส่วนใหญ่อยู่ในเขตเหมาะสมมาก (S1) เขตเหมาะสมปานกลาง (S2) และเขตเหมาะสมน้อย (S3) (4) อุปสรรค ปัจจัยการผลิตราคาสูง ราคาผลผลิตมีความไม่แน่นอน อาจจะเกิดจากสภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ และสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 ที่ส่งผลทำให้มีปัญหาในด้านของการนำเข้า การขนส่ง ตลอดจนปัจจัยการผลิตบางชนิด ต้องมีการขออนุญาตใช้และจำหน่าย เกษตรกรต้องปรับเปลี่ยนการใช้ปัจจัยการผลิต เช่น มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้น ลดการใช้สารเคมีโดยการใช้สารชีวภัณฑ์ และใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ก็เป็นการช่วยลดต้นทุนในการผลิตได้

ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดู

1. ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูมากที่สุด ได้แก่ ด้านราคาและการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จันทร์เพ็ญ จำวงค์ (2558, หน้า 100) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในภาพรวมระดับมาก คือ ราคาผลผลิตเปลี่ยนแปลง ไม่แน่นอน ราคาขึ้นอยู่กับการกำหนดของพ่อค้า ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะในช่วงปี 2563 ถึงปัจจุบันได้รับผลกระทบจากโรคระบาดไวรัสโคโรน่า 2019 ซึ่งทำให้ไม่สามารถจำหน่ายผลผลิตไปยังตลาดต่างประเทศได้ ส่งผลให้ผลผลิตมีปริมาณมากและราคาตกต่ำ ตลอดจนเกษตรกรถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตร พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูมากที่สุด ได้แก่ ด้านราคาและการตลาด โดยจัดหาช่องทางในการจัดจำหน่ายผลผลิตลำไยทั้งผลสดและลำไยอบแห้งให้หลากหลายช่องทาง รัฐบาลต้องขยายตลาดลำไยในต่างประเทศให้มากขึ้น โดยรัฐทำหน้าที่เป็นผู้ประสานระหว่างตัวแทนผู้สั่งซื้อจากต่างประเทศกับองค์กรเกษตรกร และรวมกลุ่มเพื่อรวบรวมผลผลิตในการจำหน่าย เพื่อต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางได้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามามีบทบาทให้มากขึ้น โดยเฉพาะมีการจัดตลาดกลางให้เป็นที่พบปะระหว่างเกษตรกรกับผู้ประกอบการ จะช่วยแก้ไขปัญหาของเกษตรกรได้ หากมีตลาดกลาง มีการจับมือกันระหว่างผู้ซื้อ-ผู้ขาย เกษตรกรจะมีตลาดที่แน่นอนมากขึ้น เนื่องจากในพื้นที่อำเภอดอยเต่า ไม่มีตลาดกลางที่รับซื้อผลผลิตโดยตรง ส่วนใหญ่จะขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง จึงทำให้เกษตรกรถูกกดราคา

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. เกษตรกรควรเน้นการรวมกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้มีอำนาจในการต่อรองด้านราคา และเพื่อให้เกิดความมั่นคงในด้านของตลาด

2. เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้เกษตรกรลดต้นทุนในการผลิตให้ได้มากที่สุด เช่น การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การใช้สารชีวภัณฑ์ และควรจัดอบรมให้ความรู้แก่แรงงานในภาคการผลิต เพื่อให้แรงงานในพื้นที่มีความชำนาญ ลดการพึ่งพาแรงงานจากนอกพื้นที่

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง มีอำนาจในการต่อรองด้านราคา ตลอดจนส่งเสริมการแปรรูปลำไยเพื่อเพิ่มมูลค่า ในช่วงราคาผลผลิตตกต่ำ

4. รัฐบาลต้องเตรียมมาตรการเยียวยาเกษตรกร กรณีประสบภัยธรรมชาติ และส่งเสริมให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาการผลิตลำไยให้สอดคล้องตามสถานการณ์

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). *ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

กิตติภูมิ ปินตาแจ่ม. (2560). *การจัดการการผลิตลำไยในและนอกฤดูโดยเกษตรกรในตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

คณาธิป คำวัง. (2553). *ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตลำไยนอกฤดูของเกษตรกรจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร-มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จันทร์เพ็ญ จำวงค์. (2558). *การผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกรอำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์เกษตร-ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทวีศักดิ์ ชัยเรืองยศ. (2562). *เทคโนโลยีเกษตร: การผลิตลำไยนอกฤดู*. ค้นเมื่อ 9 เมษายน 2564, จาก https://www.technologychaoban.com /agricultural-technology/article_3693

นิภาพร วงค์สะอาด. (2556). *การปฏิบัติตามระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี สำหรับลำไยของเกษตรกรในอำเภอสามเงา จังหวัดตาก*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บุหงา จินดาวานิชสกุล. (2561). *แนวทางการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ในการผลิตลำไยนอกฤดู จังหวัดสระแก้ว*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง. (2563). *การปรับปรุงข้อมูลเกษตรกร*. ค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2564, จาก http://farmer.doae.go.th

แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

นวพร ชอบเดิน[1*]
บำเพ็ญ เขียวหวาน[2] และ สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
*ผู้รับผิดชอบบทความ: chob_dren@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น ความต้องการ และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน รวมถึงการศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด 1,988 ราย ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 186 ราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา และการจัดกลุ่มของข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า ความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของสมาชิก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนแหล่งความรู้ที่ได้รับอยู่ระดับมาก โดยได้รับจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด ความคิดเห็นของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนต่อการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก โดยเฉพาะการจัดการสินค้าหรือบริการ สมาชิกมีความต้องการเกี่ยวกับผลลัพธ์การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนระดับมาก โดยเฉพาะในประเด็นการสร้างความสามัคคี การมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในประเด็นการร่วมวางแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ในประเด็นการร่วมชี้แจงแผนให้กับเพื่อนสมาชิก และผลลัพธ์การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในประเด็นการร่วมสร้างความพึงพอใจให้กับบริการลูกค้า ปัญหาโดยภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง ในประเด็นขาดแหล่งจำหน่ายหรือตลาดที่ไม่แน่นอน ข้อเสนอแนะของสมาชิก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในประเด็นควรสร้างจิตสำนึกในการเป็นสมาชิก ส่งเสริมสมาชิกให้มีส่วนร่วมในการทำแผนการควบคุมคุณภาพสินค้า และแนวทางเสริมสร้างศักยภาพวิสาหกิจชุมชน ด้านความรู้ การส่งเสริมด้านการพัฒนา การบริหารกลุ่ม และด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ: การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน, แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพ, วิสาหกิจชุมชน

Capacity Building Guidelines for Community Enterprises in Thoeng District, Chiang Rai Province

Nawaporn Chobdren[1*]
Bumpen Keowan[2] and Sineenuch Khrutmuang Sanserm[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
*Corresponding author: chob_dren@hotmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study knowledge, knowledge sources opinions, needs the participation enterprise members, including the study of problems and extension guidelines on potential building of enterprise.

The were 1,988 community enterprise member. Data were collected from a samples group of 186 using an interview form. Data were analyzed using descriptive statistics and data classification.

Research results revealed that knowledge about community enterprise of members, overall, was at the high level. For knowledge source received, was at the high level through electronic media the most. Opinions of community enterprise members on the operation, overall, were at the high level especially on product/service management. Members wanted to know about the performance of community enterprise at the high level in the aspect of unity building. The participation of members, overall, was at the high level in community enterprise operation planning regarding the co-explaining of plan to members and performance results of community enterprise on satisfactory creation in customer service.

Overall problems were at the moderate level in the lack of uncertain distribution source/market. Member suggestions, overall, were at the high level. They suggested that there should be member consciousness building, encouragement in planning participation, quality product control, and potential building extension guidelines of community enterprise regarding knowledge, development extension, group management, and group product.

Keywords: Community Enterprise Operation, Potential Building Guideline, Community Enterprise

บทนำ

"วิสาหกิจชุมชน" เป็นการรวมตัวกันของราษฎร(คน)ในชุมชน ไม่ต่ำกว่า 7 คน จัดตั้งเป็นกลุ่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันมีวิถีชีวิตร่วมกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน

ปี 2563 กรมส่งเสริมการเกษตรได้รับจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ไปแล้วกว่า 72,000 แห่ง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563) จากข้อมูลการจดทะเบียน พบว่า วิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่เป็นวิสาหกิจชุมชนขั้นพื้นฐาน ซึ่งต้องมีการส่งเสริมและพัฒนาให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้ โดยการส่งเสริมสมาชิกวิสาหกิจชุมชนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการศึกษาตนเอง ศึกษาแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากแหล่งเรียนรู้ภายนอก เพื่อให้กำหนดแนวทางพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มตนเองได้อย่างเหมาะสม ภายใต้กลไกการทำงานของกรรมการ อนุกรรมการที่ตั้งขึ้นตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562

อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2563 ทั้งหมด จำนวน 81 แห่ง แบ่งตามกิจกรรมได้เป็นกลุ่มการผลิตสินค้า จำนวน 60 แห่ง กลุ่มการแปรรูปผลผลิตสินค้า จำนวน 10 แห่ง และกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ จำนวน 11 แห่ง มีสมาชิกทั้งหมด 1,988 ราย แบ่งระดับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับดี มีจำนวน 10 แห่ง (ร้อยละ 12.35) มีสมาชิกทั้งหมด 390 ราย ระดับปานกลาง มีจำนวน 31 แห่ง (ร้อยละ 38.27) มีสมาชิกทั้งหมด 700 ราย และระดับปรับปรุง มีจำนวน 40 แห่ง (ร้อยละ 50) มีสมาชิกทั้งหมด 898 ราย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563) ซึ่งจะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชนของอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับปรับปรุง

จากสภาพความเป็นจริงในการปฏิบัติงานของผู้วิจัยที่ผ่านมา พบว่า วิสาหกิจชุมชนอำเภอเทิง มีปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่ม บางกลุ่มมีความเข้มแข็ง สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง บางกลุ่มไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมักเกิดปัญหาของสมาชิกเอง และจากคณะกรรมการกลุ่ม เช่น ขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารกลุ่ม ขาดความเป็นผู้นำ สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือ ขาดเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่ม คุณภาพสินค้าไม่ได้มาตรฐาน ไม่มีแหล่งจำหน่ายสินค้าที่แน่นอน

ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงได้ทำการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเทิง การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในแต่ละด้าน การพัฒนาสินค้าของกลุ่ม รวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่อำเภอเทิงและพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้และแหล่งความรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน
4. เพื่อศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุคคลทั่วไปนั้น ล้วนมีแนวคิดและทัศนคติเป็นปัจเจก ทั้งนี้ ปิยฉัตร แก่นจันทร์ (2548) ได้เคยให้ความหมายของ "ความคิดเห็น" ไว้ว่า ความคิดเห็น คือ การแสดงออกซึ่งความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความเชื่อ ทัศนคติ เจตคติ ความคิดเห็นอาจจะเป็นไปในทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับสิ่งนั้นก็ได้ อาจถูกต้องหรือไม่ถูกต้องก็ได้ และอาจเปลี่ยนไปได้ตามกาลเวลา

นอกจากนี้ ตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's hierarchical theory of motivation) ได้เน้นย้ำเรื่องของความต้องการของมนุษย์ โดยมนุษย์ทุกคนมีความต้องการอยู่ตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นความต้องการที่เป็นกลุ่ม เป็นจุดที่มีการจัดลำดับไว้เป็นชั้น ความต้องการระดับชั้นต่ำสุด คือ ความต้องการพื้นฐานทางกายภาพและชีวภาพ (basic physiological and biological need) และระดับสูงที่สุดก็คือ ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ หรือความต้องการประจักษ์ตน (self-fulfillment หรือ self-actualization need) (Maslow, 1970)

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2547) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมจากแนวคิดของนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน แล้วนำมาสรุปประเด็นสำคัญของแต่ละความหมายได้ว่า คำว่า การมีส่วนร่วมทางส่งเสริมการเกษตรที่เน้นถึงการมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ทางการส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ เกษตรกร แม่บ้านเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องนั้น มีประเด็นสำคัญที่เหมือนกันและแตกต่างกันอยู่หลายประการ ดังนี้ (1) เป็นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ (2) เป็นการที่กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในงานส่งเสริมการเกษตรได้เข้ามามีส่วนร่วม (3) เป็นการทำให้เกิดความเสมอภาคหรือเท่าเทียมกันในด้านต่าง ๆ (4) เป็นการที่กลุ่มบุคคลต่าง ๆ (5) เป็นการที่กลุ่มบุคคลเป้าหมายในงานส่งเสริมการเกษตรจะต้องมีส่วนร่วม

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้กำหนดความหมาย คำว่า "วิสาหกิจชุมชน" หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวในชุมชนและระหว่างชุมชน ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548)

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความฉบับนี้ ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ใช้รูปแบบตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ

1. ประชากร คือ วิสาหกิจชุมชนที่ได้จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนกับกรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย จำนวน 81 แห่ง มีสมาชิกทั้งหมด 1,988 ราย จำแนกเป็นวิสาหกิจชุมชน 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทดี จำนวน 10 กลุ่ม มีสมาชิกทั้งหมด 390 ราย ประเภทปานกลาง จำนวน 31 กลุ่ม มีสมาชิกทั้งหมด 700 ราย และประเภทปรับปรุง จำนวน 40 กลุ่ม มีสมาชิกทั้งหมด 898 ราย

2. กลุ่มตัวอย่าง

2.1 กำหนดขนาดตัวอย่างคำนวณ โดยใช้สูตรทาโร ยามาเน ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.07 ได้จำนวน 186 คน

2.2 การสุ่มตัวอย่าง โดยทำการสุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดแบบหลายขั้นตอน ขั้นที่ 1 โดยการสุ่มจำนวนกลุ่มในแต่ละประเภท กลุ่มประเภทดี ปานกลาง และปรับปรุง ตามสัดส่วนจากกลุ่มทั้งหมด ขั้นที่ 2 สุ่มจำนวนสมาชิกในแต่ละกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สุ่มได้ในแต่ละประเภทตามสัดส่วนแบบง่าย โดยวิธีการจับสลาก

ผลการวิจัย

สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

สมาชิกวิสาหกิจชุมชน ส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 50.77 ปี สถานภาพสมรส สมาชิกวิสาหกิจชุมชนจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก อาชีพรอง ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวนครัวเรือนเฉลี่ย 3.82 คน ประสบการณ์ในการทำการเกษตรเฉลี่ย 21.17 ปี รายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน 85,586.02 บาทต่อปี รายได้นอกการเกษตรเฉลี่ย 55,252.69 บาทต่อปี รายจ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน 40,029.57 บาทต่อปี แรงงานที่ใช้ทางการเกษตรแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.56 คน จำนวนพื้นที่ถือครองของครัวเรือนร้อยละ 55.8 ไร่ แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเกษตรเป็นทุนของตนเอง ร้อยละ 56.5 และ หนี้สินของครัวเรือนเฉลี่ย 13,5966.13 บาท/ปี หนี้สินนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 123,236.56 บาทต่อปี

ความรู้ แหล่งความรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1. ความรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน จากการวัดระดับความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน จำนวน 20 ข้อ คิดเป็นคะแนน 20 คะแนน พบว่า ในภาพรวมสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน เฉลี่ย 16.91 ข้อ คำถามที่ตอบผิดมากที่สุด คือ การยกเลิกทะเบียนเมื่อประสงค์จะเลิกกิจการให้แจ้งภายใน 30 วัน นับแต่วันที่เลิกกิจการ และนายทะเบียน หมายถึง เกษตรอำเภอเท่านั้น หรือผู้รักษาราชการแทนเกษตรอำเภอ

2. แหล่งความรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และระดับการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งที่เป็นสื่อบุคคล สื่อกลุ่ม สื่อมวลชน และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณาแหล่งความรู้แต่ละประเภท พบว่า ได้รับจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากกว่าสื่ออื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับจาก ไลน์ เฟสบุ๊ค ยูทูป (ค่าเฉลี่ย 3.33) และกูเกิล (ค่าเฉลี่ย 3.31) รองลงมา คือ สื่อบุคคล (ค่าเฉลี่ย 2.96) สื่อกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 2.94) และสื่อมวลชน (ค่าเฉลี่ย 2.93)

ความคิดเห็นและความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1. ความคิดเห็นในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมอยู่ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.50) โดยเฉพาะหมวดเกี่ยวกับการจัดการสินค้าหรือบริการ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.62) ในประเด็นกระบวนการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.74) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้คำนึงถึงประโยชน์ต่อผู้บริโภค จะได้ใช้สินค้าที่ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่กระบวนการผลิตลดการใช้ทรัพยากรสิ้นเปลือง อีกทั้งเป็นผลดีต่อผู้ผลิต เมื่อสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้รับความนิยมมากขึ้น ก็ส่งผลให้ปริมาณการจำหน่ายสูงขึ้น

2. ความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.44) โดยเฉพาะหมวดเกี่ยวกับผลลัพธ์การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.60) ในด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.71) โดยเฉพาะในประเด็นการสร้างความสามัคคีอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.77) ปัจจุบันนี้สังคมไทยกำลังตกอยู่ในสภาวะการขาดความสามัคคี ขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นสาเหตุที่ทำให้กลุ่มไม่เข้มแข็ง ซึ่งสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนมากมีความต้องการมากที่สุดในด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ในประเด็นการสร้างความสามัคคี ซึ่งสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการให้กลุ่มสร้างความสามัคคี ให้มีความพร้อมเพรียงกัน มีความกลมเกลียวกัน มีความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ และเกิดผลลัพธ์ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน พบว่า ภาพรวมสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.56) ในหมวดเกี่ยวกับการวางแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.59) ในประเด็นการร่วมชี้แจงแผนให้กับเพื่อนสมาชิก อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.59) และในหมวดเกี่ยวกับผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.59) ในด้านคุณภาพสินค้าหรือบริการ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.64) ในประเด็นการร่วมสร้างความพึงพอใจให้กับบริการลูกค้า อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.67) และด้านผลลัพธ์ตามภารกิจของวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.64) ในประเด็นการร่วมหาแนวทางให้คุณภาพชีวิตของสมาชิกดีขึ้น อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.68)

ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1. ปัญหาในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.12) พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาในหมวดเกี่ยวกับการบริหารตลาด อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.80) ในประเด็นขาดแหล่งจำหน่ายหรือตลาดที่ไม่แน่นอน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.40) รองลงมา หมวดเกี่ยวกับการจัดการสินค้าหรือบริการ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.61) ในประเด็นขาดการควบคุมตรวจสอบคุณภาพ (ค่าเฉลี่ย 3.90) เนื่องจากผลิตภัณฑ์ยังไม่เป็นที่ต้องการของตลาด อีกทั้งสินค้ายังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน จึงทำให้เกิดปัญหาของวิสาหกิจชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.44) พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีข้อเสนอแนะให้หมวดเกี่ยวกับการบริหารตลาดอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.64)ในประเด็นควรหาแหล่งจำหน่ายและเพิ่มช่องทางการตลาด อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.23) การจัดให้มีการเสนอผลิตภัณฑ์ของดีประจำตำบล อำเภอ เพื่อให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น สำนักงานเกษตรอำเภอเทิงได้ทำการเปิดตลาดเกษตรกร ได้เชิญชวนให้วิสาหกิจชุมชนอำเภอเทิงได้เข้ามาจำหน่ายสินค้า และนำสินค้าที่เป็นสินค้าเด่น นำมาขึ้นทะเบียน และเป็นฐานข้อมูล เพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าออนไลน์ ต่อไป

แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย

โดยภาพรวม พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเสนอแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน คือ ส่งเสริมสมาชิกให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน วางแผนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรรมการและสมาชิก การบริหารจัดการกลุ่มด้านเงินทุน ด้านการผลิต การตลาด

จุดแข็ง โดยพบว่า ด้านผู้นำ มีความเสียสละ อดทน มีความซื่อสัตย์ ตั้งใจมุ่งมั่นทำงาน และมีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี มีประสบการณ์ในการทำงาน และการบริหารจัดการกลุ่ม ด้านสมาชิก บางส่วนมีความเสียสละพร้อมเรียนรู้ มุ่งมั่นทำงานและอยู่ในกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม สมาชิกส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง ถ่ายทอดความรู้ให้เพื่อนสมาชิก ด้านการบริหารจัดการกลุ่มฯ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ภายในกลุ่ม บางกลุ่มมีเงินปันผล ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย มีกฎระเบียบข้อบังคับชัดเจน ด้านทรัพยากรและเงินทุน มีเงินทุนหมุนเวียนและมีการระดมหุ้นกัน บางกลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน

จุดอ่อน โดยพบว่า ด้านผู้นำ ไม่ค่อยมีเวลา เพราะดำรงหลายตำแหน่งในชุมชน บางกลุ่มขาดความรู้ด้านวิชาการ การบริหารจัดการกลุ่ม ส่วนใหญ่ผู้นำจะดำเนินการทุกอย่าง ด้านสมาชิก ส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมน้อย แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว สมาชิกบางคนไม่รู้จักเสียสละและอุทิศตนให้กับกลุ่ม ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ไม่มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน การบริหารจัดการไม่ดี บางกลุ่มขาดความรู้เรื่องการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย วิสาหกิจชุมชนอำเภอเทิง มีจุดอ่อนด้านผู้นำไม่มีเวลา

เนื่องจากในการเข้าร่วมประชุมของหน่วยงานต่าง ๆ ผู้นำบางท่านรับหลายตำแหน่ง จนทำให้ไม่มีเวลา ด้านบริหารจัดการกลุ่มส่วนมากไม่ได้ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และบางกลุ่มทำไม่ถูกต้อง เนื่องด้วยกลุ่มยังขาดความรู้ และทำบัญชี

โอกาส ในภาพรวมพบว่า การดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชน ให้การส่งเสริมและสนับสนุนในการให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม เช่น การผลิต การตลาด รวมถึงสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม วิสาหกิจชุมชนอำเภอเทิง มีโอกาสจากหน่วยงานเอกชน เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอเทิง วิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล เข้ามาสนับสนุนในเรื่องความรู้ หรือวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มมีการพัฒนาและบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

อุปสรรค ในภาพรวมพบว่า การดำเนินการของภาครัฐ เจ้าหน้าที่งบประมาณ ความช่วยเหลือจากภาครัฐมีน้อย ล่าช้าไม่ทั่วถึง มีหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และระยะเวลาจำกัด ทำให้กลุ่มไม่สามารถรับการสนับสนุนได้ โครงการของภาครัฐไม่มีความต่อเนื่อง ทำให้กลุ่มขาดการพัฒนาศักยภาพ เจ้าหน้าที่เกษตรตำบลมีภาระงานมาก บางครั้งไม่ได้ไปพัฒนากลุ่ม ที่ผ่านมารัฐบาลได้มีโครงการเศรษฐกิจฐานราก ที่มาสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอำเภอเทิง แต่เนื่องจากระยะเวลามีจำกัด และมีหลักเกณฑ์เงื่อนไข จึงทำให้วิสาหกิจชุมชนอำเภอเทิง ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า สมาชิกเป็นเพศหญิง เนื่องจากหน้าที่หลักส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพเป็นหน้าที่ของเพศชาย ทำให้เพศหญิงมีเวลาในการทำงานและกิจกรรมร่วมกับชุมชน ทำให้ส่งผลต่อดีการดำเนินงานกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงศักดิ์ สีหานาค (2562) ที่ศึกษาเรื่อง *แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตราด* พบว่า สมาชิกร้อยละ 65.6 เป็นเพศหญิง และมีสถานภาพสมรส อาชีพหลักของสมาชิก ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพรองของสมาชิกประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป เนื่องจากว่า ในพื้นที่อำเภอเทิง มีพื้นที่เหมาะสมกับการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่สร้างรายได้หลักมาอย่างช้านาน เป็นอาชีพหลักของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นารีรัตน์ เหลือสม (2564) ศึกษาเรื่อง *การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในอำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่* พบว่า อาชีพหลักของสมาชิกร้อยละ 93.1 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพรองร้อยละ 51.2 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป

2. สภาพเศรษฐกิจ จากผลการศึกษาพบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชน อำเภอเทิง มีรายได้ต่อครัวเรือนมากกว่ารายจ่าย อาจเนื่องจากพื้นที่การเกษตรและการประกอบอาชีพมีความหลากหลาย มีการลดต้นทุนการผลิต รู้จักการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. สภาพสังคม พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม สำหรับการเป็นสมาชิกกลุ่ม พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชน เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รองลงมา เป็นกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งการที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีการรวมกลุ่มกัน เพราะข้อดีของการรวมกลุ่มเพื่อรวบรวมผลผลิต มีอำนาจต่อรองราคาผลผลิต มีการวางแผนผลผลิตภายในกลุ่ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับ นารีรัตน์ เหลือสม (2564) พบว่า เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร ร้อยละ 55.6 เป็นวิสาหกิจชุมชน รองลงมา เป็นกลุ่มลูกค้า ธกส. ร้อยละ 38.8

ตอนที่ 2 ความรู้และแหล่งความรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1. ความรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เกี่ยวกับความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชน สมาชิกมีความรู้ระดับมาก โดยตอบถูก 16.91 ข้อ จากคำถาม 20 ข้อ ทั้งนี้ เป็นเพราะว่า ทางสำนักงานเกษตรอำเภอเทิงได้มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนให้กับสมาชิกก่อนต่อทะเบียนวิสาหกิจชุมชนของทุกปี

2. แหล่งความรู้ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นแหล่งความรู้ที่ได้รับมากกว่าแหล่งอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับจาก ไลน์ เฟสบุ๊ค ยูทูป และกูเกิล อาจเป็นเพราะสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีเทคโนโลยีในการสื่อสารในกลุ่ม ทำให้ได้รับความรู้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด ซึ่งต่างจาก นารีรัตน์ เหลือสม (2564) ที่พบว่า แหล่งความรู้ของเกษตรกรที่ได้รับมากที่สุด คือ สื่อกลุ่ม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1. ความคิดเห็นของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า ภาพรวมสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมากทั้ง 7 หมวด ในแต่ละหมวด พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความคิดเห็นระดับมากที่สุดในหมวดเกี่ยวกับการจัดการสินค้าหรือบริการในประเด็นกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้คำนึงถึงประโยชน์ต่อผู้บริโภค จะได้ใช้สินค้าที่ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่กระบวนการผลิตลดการใช้ทรัพยากรสิ้นเปลือง อีกทั้งเป็นผลดีต่อผู้ผลิต เมื่อสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมได้รับความนิยมมากขึ้น ก็ส่งผลให้ปริมาณการจำหน่ายสูงขึ้น

2. ความต้องการของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า ภาพรวมสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการในหมวดเกี่ยวกับผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน อยู่ในระดับมาก แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผลลัพธ์ตามภารกิจของวิสาหกิจชุมชน ด้านคุณภาพสินค้าหรือบริการ ด้านประสิทธิภาพของการดำเนินงาน ด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนมากมีความต้องการมากที่สุดในด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ในประเด็นการสร้างความสามัคคี ซึ่งสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการให้กลุ่มสร้างความสามัคคี ให้มีความพร้อมเพรียงกัน มีความกลมเกลียวกัน มีความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ และเกิดผลลัพธ์ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง ปัจจุบันนี้สังคมไทยกำลังตกอยู่ในสภาวะการขาดความสามัคคี ขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นสาเหตุที่ทำให้กลุ่มไม่เข้มแข็ง สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's hierarchical theory of motivation) ได้เน้นย้ำเรื่องของความต้องการของมนุษย์ โดยมนุษย์ทุกคนมีความต้องการอยู่ตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด และเป็นความต้องการที่เป็นกลุ่ม เป็นจุดที่มีการจัดลำดับไว้เป็นชั้น ความต้องการระดับชั้นต่ำสุด คือ ความต้องการพื้นฐานทางกายภาพและชีวภาพ (basic physiological and biological need) และระดับสูงที่สุดก็คือ ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ หรือความต้องการประจักษ์ตน (self-fulfillment หรือ self-actualization need) (Maslow, 1970)

ตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

พบว่า ภาพรวมสมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ในหมวดเกี่ยวกับการวางแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ในประเด็นการร่วมชี้แจงแผนให้กับเพื่อนสมาชิก และในหมวดเกี่ยวกับผลลัพธ์การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน ในด้านคุณภาพสินค้าหรือบริการ ในประเด็นการร่วมสร้างความพึงพอใจให้กับบริการลูกค้า ซึ่งสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนมาก อยากมีส่วนร่วมมากที่สุด ในประเด็นการร่วมชี้แจงแผนให้กับเพื่อนสมาชิก ซึ่งการร่วมกันชี้แจง ปรับปรุง แก้ไขแผนประกอบการ เป็นการสร้างศรัทธาในการพัฒนา และสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม และในประเด็นการร่วมสร้างความพึงพอใจให้กับบริการลูกค้า ซึ่งการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า ในคุณค่าด้านคุณภาพและบริการ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ต่อสินค้ามากขึ้น

ตอนที่ 5 ปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

1. ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาในหมวดเกี่ยวกับการบริหารตลาด อยู่ในระดับมาก ในประเด็นขาดแหล่งจำหน่ายหรือตลาดที่ไม่แน่นอน รองลงมา หมวดเกี่ยวกับการจัดการสินค้าหรือบริการ ในประเด็นขาดการควบคุมตรวจสอบคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ตติยา ตาแก้ว (2564) ศึกษาเรื่อง *แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย* พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนด้านการตลาด คือ ขาดการวางแผนการตลาด และช่องทางการกระจาย/จำหน่ายสินค้าวิสาหกิจชุมชนอำเภอเทิง ขาดแหล่งจำหน่ายสินค้าหรือตลาดที่ไม่แน่นอน เนื่องจากผลิตภัณฑ์ยังไม่เป็นที่ต้องการของตลาด อีกทั้งสินค้ายังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน จึงทำให้เกิดปัญหาของวิสาหกิจชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีข้อเสนอแนะให้หมวดเกี่ยวกับการบริหารตลาดอยู่ในระดับมาก ในประเด็นควรหาแหล่งจำหน่ายและเพิ่มช่องทางการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับ ตติยา ตาแก้ว (2564) พบว่า ควรสนับสนุนประชาสัมพันธ์กลุ่ม เพื่อให้เป็นที่รู้จักของคนในพื้นที่และต่างพื้นที่ มีโอกาสได้พบเห็นรู้จักกลุ่ม/ผลิตภัณฑ์มากขึ้น โดยเฉพาะผู้นำชุมชนควรสนับสนุนเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่โดยเริ่มต้นในหมู่บ้าน และขยายผลในระดับตำบล ระดับอำเภอ และต่างอำเภอต่อไป เช่น การจัดให้มีการเสนอผลิตภัณฑ์ของดีประจำตำบล อำเภอ เพื่อให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ทางสำนักงานเกษตรอำเภอเทิงได้ทำการเปิดตลาดเกษตรกร ได้เชิญชวนให้วิสาหกิจชุมชนอำเภอเทิงได้เข้ามาจำหน่ายสินค้าและนำสินค้าที่เป็นสินค้าเด่น นำมาขึ้นทะเบียนและเป็นฐานข้อมูล เพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าออนไลน์ ต่อไป

แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนเสนอแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน คือ ส่งเสริมสมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน วางแผนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรรมการและสมาชิก การบริหารจัดการกลุ่มด้านเงินทุน ด้านการผลิต การตลาด ด้านแนวทางแก้ไข คือ ด้านความรู้และการส่งเสริม ส่งเสริมให้สมาชิกให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จัดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้ความรู้และสนับสนุนงบประมาณ ประสานงานกับสำนักงานสรรพากรมาถ่ายทอดความรู้เรื่องการยื่นภาษีเงินได้ของกลุ่ม และให้ความรู้เรื่องการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ด้านพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่ม วางแผนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรรมการและสมาชิก การบริหารจัดการกลุ่มด้านเงินทุน ด้านการผลิต การตลาด มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ด้านการพัฒนาและผลิตภัณฑ์กลุ่ม พัฒนาผลิตภัณฑ์และการทำใบรับรองมาตรฐานสินค้า จัดระบบตรวจสอบควบคุมการผลิตให้มีคุณภาพดี วางแผนดำเนินธุรกิจเพื่อต่อยอดกิจกรรมการผลิตในกลุ่ม ส่งเสริมให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนลดต้นทุนการผลิต เนื่องจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอำเภอเทิงยังขาดความรู้ เพื่อที่จะมาพัฒนาวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชนอำเภอเทิงยังขาดแหล่งจำหน่ายสินค้า เพราะว่ากลุ่มยังขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์และยังไม่มีใบรับรองมาตรฐาน ทำให้สินค้าไม่สามารถจำหน่ายในตลาดสินค้าได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. หน่วยงานภาคีควรส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในเรื่ององค์ความรู้ แหล่งเงินทุนปลอดดอกเบี้ย โดยไม่มีเงื่อนไข ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับสมาชิกและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่อไป

2. ควรมีการจัดสรรงบประมาณ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ดำเนินการขับเคลื่อนและยกระดับรายได้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สนับสนุนผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีมูลค่าเพิ่ม สร้างการเรียนรู้ฝึกอาชีพ การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). *พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). *ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน*. ค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2563, จาก http://www.smce.doae.go.th

ตติยา ตาแก้ว. (2564). *แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทรงศักดิ์ สีหานาค. (2562). *แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตราด*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นารีรัตน์ เหลือสม. (2564). *การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2547). การวิจัยการมีส่วนร่วมทางการส่งเสริมการเกษตร. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร* (หน่วยที่ 9). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ปิยฉัตร แก่นจันทร์. (2548). *ความคิดเห็นเกี่ยวกับระเบียบและวิธีปฏิบัติในการผลิตปลาสวยงามตามมาตรฐานการจัดการฟาร์มเพาะเลี้ยงปลาสวยงาม เพื่อการส่งออกของเกษตรกร*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality*. New York: Harper and Row.

แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตรในจังหวัดพะเยา

อัครินทร์ ธนันต์ชัยเลิศ[1*]
บำเพ็ญ เขียวหวาน[2] และ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: godlike_04@hotmail.com

บทคัดย่อ

เนื่องจากเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ได้รับการพัฒนาตามโครงการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มักประสบปัญหาในด้านของการผลิตและการตลาด ดังนั้น การวิจัยนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประกอบการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ ความรู้และแหล่งความรู้ ความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ความต้องการ ปัญหา ข้อเสนอแนะ สภาพแวดล้อมภายในภายนอก และแนวทางในการพัฒนาเพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ ประชากรในการวิจัย ได้แก่ เกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดพะเยา จำนวน 185 คน เก็บข้อมูลจากเกษตรกรทั้งหมดโดยใช้แบบสัมภาษณ์ และทำการสนทนากลุ่ม 25 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ส่วนใหญ่ทำนา ไม่มีการแปรรูป ไม่มีผลิตภัณฑ์และไม่มีการบริการอื่น ๆ มีตลาดภายในพื้นที่และมีทักษะในการประกอบการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรมีความรู้ด้านการเกษตรอยู่ในระดับมาก และได้รับแหล่งความรู้ด้านการเกษตรจากเทคโนโลยีสารสนเทศมากกว่าแหล่งอื่น ๆ เกษตรกรมีความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจด้านกิจกรรมมากกว่าด้านอื่น ๆ เกษตรกรมีความต้องการรับการส่งเสริมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เกษตรกรมีปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และข้อเสนอแนะในการพัฒนาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก จุดแข็ง คือ มีความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศได้ดี จุดอ่อน คือ ขาดเงินทุน โอกาส คือ กระแสนิยมเกษตรอินทรีย์ อุปสรรค คือ ราคาต้นทุนการผลิตสูง กลยุทธ์ในการพัฒนา ได้แก่ สร้างเครือข่ายผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ให้มีความเข้มแข็งและส่งเสริมการแปรรูปสินค้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, เกษตรกรรุ่นใหม่, ผู้ประกอบการเกษตร

Guideline for Developing of New Generation Farmers to be Agricultural Entrepreneurs in Phayao Province

Akkharin Tanunchailert[1*]

Bumpen Keowan[2] and Benchamas Yooprasert [3]

Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]

[*]Corresponding author: godlike_04@hotmail.com

Abstract

Because the new generation farmers who has been developed by Ministry of Agricultural and Cooperatives often facing problem in terms of production and marketing, so the objectives of this research were to study about agricultural entrepreneurship of new generation farmers, knowledge and knowledge resources of new generation farmers, satisfaction in participating of new generation farmer development project, the needs, problems, suggestions internal and external environment and development guideline to become agricultural entrepreneurs of new generation farmers. The interviews and focus groups were performed with 185 new generation farmers in Phayao province. The quantitative data were analyzed using statistics including frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and ranking. The qualitative data, they were analyzed using content analysis, SWOT analysis, and TOWS Matrix.

The results showed that: The most of new generation farmers grew rice, no processing, product or other services, had the market in the area and skills were moderate level. They had knowledge at the high level and received from information technology more than other sources. The satisfaction in the participation, overall, at the high level. The needs in the receiving of the extension, overall, at the high level. The overall problems were high level. The overall suggestion in development were high level. The strength was capability to better access information technology, the weakness was the lack of funding, the opportunity was the popularity of organic agriculture, the threat was high production costs. The development strategies such as network establishment of organic agricultural producers and support product processing and development.

Keywords: Development Guideline, New Generation Farmer, Agricultural Entrepreneur

บทนำ

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของโลกในปัจจุบัน ทำให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ โดยมีประชากรที่มีอายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 16.7 ของประชากรทั้งหมด (ภุชพงค์ โนดไธสง, 2560) แสดงให้เห็นว่า ประชากรภาคการเกษตรกำลังได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน ประกอบกับการย้ายถิ่นฐานของคนในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนวัยหนุ่มสาวเข้ามาทำงานในเมือง ทำให้เกิดภาวะของคนทำเกษตรน้อยลง ส่งผลให้อายุเฉลี่ยของแรงงานภาคเกษตรสูงขึ้น อีกทั้งทัศนคติของพ่อแม่และแรงงานรุ่นใหม่ที่เห็นว่า อาชีพเกษตรกรรมเป็นงานที่หนัก ราคาไม่แน่นอน จึงเป็นเพียงทางเลือกเพื่อเป็นอาชีพเสริมเท่านั้น (เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ, 2561) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดการพัฒนาเกษตรกรสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (smart farmer) เป็นนโยบายที่ทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะต้องดำเนินการ ซึ่งในปี 2557 กรมส่งเสริมการเกษตรมีการดำเนินงานตามนโยบายพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง ซึ่งมีการแบ่งช่วงอายุของกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ มีอายุในช่วง 17-45 ปี จึงยกระดับการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็น Young Smart Farmer เน้นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างเครือข่าย มีเป้าหมายหลักในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีความสามารถด้านการเกษตร ทดแทนเกษตรกรผู้สูงอายุ และสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่หันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563ก; 2563ข)

เกษตรกรรุ่นใหม่ของจังหวัดพะเยามีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนภาคการเกษตรของจังหวัดพะเยาไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยมีแนวความคิดที่แตกต่างจากเกษตรกรรุ่นเก่าในด้านของการพัฒนาศักยภาพ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อช่วยในการประกอบการเกษตรของตนเอง ตลอดจนการพัฒนาช่องทางการตลาดที่มีความหลากหลาย โดยศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการสินค้าของผู้บริโภค เพื่อนำมาวางแผนในการประกอบกิจการของตนเอง โดยเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ผ่านการอบรมตามโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ตั้งแต่ปี 2560-2564 มีจำนวนทั้งหมด 185 คน (สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา, 2563) ซึ่งหลังจากเสร็จสิ้นการอบรมในแต่ละปี เกษตรกรรุ่นใหม่มักประสบปัญหาในการประกอบการเกษตรของตนเอง ทั้งในด้านการผลิตและด้านการตลาด นับเป็นปัญหาที่ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานโครงการจำเป็นต้องหาวิธีหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเร่งด่วน เพื่อทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่สามารถพัฒนาศักยภาพและช่วยเหลือตนเองได้และเป็นแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตร และเป็นประโยชน์ต่อกรมส่งเสริมการเกษตรในการวางแผนการอบรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประกอบการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่
2. เพื่อศึกษาความรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของเกษตรกรรุ่นใหม่
4. เพื่อศึกษาความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาเพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่
5. สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก และแนวทางในการพัฒนาเพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบการเกษตรและผู้ประกอบการ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563ก; 2563ข) การประกอบการเกษตร โดยทั่วไปแล้วหมายถึง การปลูกพืช การเลี้ยงปศุสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การทำนาเกลือ การปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม การเพาะเลี้ยงแมลงเศรษฐกิจ และเกษตรอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบริโภคหรือจำหน่ายหรือใช้งานในฟาร์ม อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน และฐาปนา จิ่นไพศาล (2562) ได้กล่าวว่า ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ที่คิดริเริ่มธุรกิจมาเป็นของตนเอง มีการวางแผนการดำเนินงานและดำเนินงานกิจการด้วยตนเอง โดยยอมรับความเสี่ยงต่าง ๆ เพื่อหวังผลกำไรจากการดำเนินงานธุรกิจ ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการโดยทั่วไปคือ ผู้ประกอบการในธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม นั่นเอง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พชรวลัย เอี่ยมอาภรณ์ (2557) ศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เขต 6 จังหวัดเชียงใหม่ ได้เสนอแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรการอบรม เช่น ควรมีการปรับกระบวนทัศน์สร้างแรงจูงใจ เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้เห็นคุณค่าของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร ด้านการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น ควรมีการละลายพฤติกรรมเพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้เกิดความสนิทสนมกันมากขึ้น เนื่องจากแต่ละคนมาจากต่างสถานที่และยังไม่คุ้นเคยกัน ด้านการเชื่อมโยงเครือข่าย เช่น การแลกเปลี่ยนซื้อขายปัจจัยการผลิตซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกเครือข่ายของเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และด้านอื่น ๆ เช่น ควรมีการสนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ ปัจจัยด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นการเสริมสร้างกำลังใจให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ในการประกอบอาชีพการเกษตร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรที่ได้รับการอบรมตามโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ของกรมส่งเสริมการเกษตร โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา ทั้งหมด 9 อำเภอ ระหว่างปี 2560-2564 จำนวน 185 คน โดยกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ ทำการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด ในส่วนการสนทนากลุ่ม ทำการคัดเลือกผู้แทนเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีบทบาทในกิจกรรมของเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่ 5 อำเภอ ๆ ละ 5 คน รวม 25 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ และประเด็นการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังนี้ (1) แบบสัมภาษณ์ มีจำนวน 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม เศรษฐกิจและการประกอบการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ ตอนที่ 2 ความรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่ ตอนที่ 3 ความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ของเกษตรกรรุ่นใหม่ และตอนที่ 4 ความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตร และ (2) ประเด็นการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกและการวิเคราะห์ TOWS Matrix ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตร

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการจัดลำดับ ส่วนประเด็นการสนทนากลุ่ม รวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตร

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรรุ่นใหม่

เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 38.32 ปี มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) ไม่เคยมีประสบการณ์เข้ารับการอบรมผู้ประกอบการเกษตร มีประสบการณ์การทำการเกษตรเฉลี่ย 12.52 ปี ทั้งหมดเป็นเครือข่าย YSF มีพื้นที่เป็นของตนเองเฉลี่ย 13.44 ไร่ มีแรงงานภายในครัวเรือนเฉลี่ย 2.26 คน มีแรงงานจ้างเฉลี่ย 3.88 คน มีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 106,729.73 บาทต่อปี ค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ย 47,745.95 บาทต่อปี และมีหนี้สินเฉลี่ย 106,488.55 บาท โดยส่วนใหญ่มีแหล่งเงินทุนของตนเอง

ตอนที่ 2 การประกอบการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ทำนา ไม่มีการแปรรูป ไม่มีผลิตภัณฑ์และการบริการอื่นๆ มีช่องทางการจำหน่ายผลผลิตคือตลาดในพื้นที่และมีทักษะในการประกอบการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีทักษะด้านการผลิตพืชมากที่สุด

ตอนที่ 3 ความรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่

1. ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรตอบถูกต้องเฉลี่ย 16.42 ข้อจากทั้งหมด 25 ข้อ ส่วนข้อคำถามที่เกษตรกรตอบผิดมากที่สุด ได้แก่ ดินเปรี้ยว หมายถึง ดินที่มีค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) มากกว่า 7 (เฉลย: ดินเปรี้ยว จะมีค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) ต่ำกว่า 7)

2. แหล่งความรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีแหล่งความรู้จากแบบบุคคล แบบกลุ่ม แบบมวลชน และเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาแหล่งความรู้แต่ละประเภทพบว่า ได้รับความรู้จากเทคโนโลยีสารสนเทศ มากที่สุด รองลงมาคือ แบบบุคคล แบบกลุ่ม และแบบมวลชน

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

ความพึงพอใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในด้านวิทยากร ด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านระยะเวลาและสถานที่ ด้านกิจกรรมและด้านการนำประโยชน์ไปใช้ พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรรุ่นใหม่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจด้านกิจกรรมมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ด้านวิทยากร และด้านระยะเวลาและสถานที่

ตอนที่ 5 ความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตร

1. ความต้องการในการรับการส่งเสริมของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในด้านองค์ความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีความต้องการในการรับการส่งเสริมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการในการรับการส่งเสริมในด้านองค์ความรู้มากที่สุด ได้แก่ การตลาด

2. ปัญหาที่มีความเกี่ยวข้องในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตร ทั้งในด้านการผลิต และการตลาด พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีปัญหาด้านการตลาดมากที่สุด ได้แก่ พ่อค้าคนกลางกดราคา

3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตร ทั้งในด้านการอบรม ด้านวิธีการส่งเสริมและด้านการสนับสนุน พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุนมากที่สุด ได้แก่ ควรมีหน่วยงานที่สนับสนุนแหล่งเงินทุนสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่

ตอนที่ 6 สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก และแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตร

1. สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก ทั้งในด้านการผลิต ด้านการจัดการ ด้านการตลาด และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า จุดแข็ง คือ มีความรู้ด้านการเกษตรที่ดี มีแผนการผลิต มีเครือข่ายด้านการตลาด มีความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศได้ดี จุดอ่อน คือ ขาดเงินทุน ขาดความรู้ในการบริหารจัดการที่เหมาะสม ขาดทักษะในการประชาสัมพันธ์ ความรู้ด้านเทคโนโลยีไม่เพียงพอ โอกาส คือ กระแสนิยมเกษตรอินทรีย์ มีหน่วยงานสนับสนุนองค์ความรู้ มีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ เครือข่ายสังคมออนไลน์ และอุปสรรค คือ ราคาต้นทุนการผลิตสูง ระบบขนส่งที่ล่าช้า ราคาสินค้าตกต่ำ เทคโนโลยีสมัยใหม่มีราคาสูงและเรียนรู้ได้ยาก

2. กลยุทธ์ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตร พบว่า กลยุทธ์เชิงรุก คือ การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้ได้มาตรฐาน และสร้างเครือข่ายผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ให้มีความเข้มแข็ง กลยุทธ์เชิงรับ คือ พัฒนาระบบขนส่งโดยเป็นจุดรวบรวมและกระจายสินค้า และพัฒนาศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม กลยุทธ์เชิงแก้ไข คือ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการจัดการจากผู้เชี่ยวชาญ โดยบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน และกลยุทธ์เชิงป้องกัน ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ และพัฒนาศักยภาพเกษตรกรให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก

3. แนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตร ในด้านการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่และด้านการประกอบการของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า ด้านการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและมีอำนาจในการต่อรอง ควรจัดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเกษตรกรรุ่นใหม่ในแต่ละภูมิภาค ควรสนับสนุนองค์ความรู้ในด้านการพัฒนาสินค้าและบรรจุภัณฑ์ให้มีความน่าสนใจ ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับ ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ความรู้ในการบริหารจัดการธุรกิจอย่างเป็นระบบจากผู้เชี่ยวชาญ ควรจัดกิจกรรมพบปะระหว่างผู้ผลิตและผู้ประกอบการ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมมือประสานงานในการดำเนินกิจการ และควรสนับสนุนเวทีสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อพัฒนาศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการให้เป็นที่ยอมรับ ด้านการประกอบการของเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ ควรสนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ในการประกอบกิจการ ควรมีการประชาสัมพันธ์ผลงานของเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นที่รู้จัก ควรสนับสนุนตลาดรองรับสินค้าสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และควรสนับสนุนระบบขนส่งและระบบการจัดการสินค้าให้มีมาตรฐาน

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรรุ่นใหม่

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 57.8 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 38.32 ปี ซึ่งสอดคล้องกับ พชรวลัย เอี่ยมอาภรณ์ (2557) ที่พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 60.0 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 34.65 ปี อาจเป็นเพราะอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่เหมาะสมสำหรับเพศชายมากกว่า เนื่องจากเป็นอาชีพที่ต้องใช้แรงงานเป็นหลัก เกษตรกรรุ่นใหม่ ระดับการศึกษา พบว่า ร้อยละ 30.8 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) มีประสบการณ์การทำการเกษตรเฉลี่ย 12.52 ปี และเป็นเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ทั้งหมด จะเห็นได้ว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดพะเยา เป็นเกษตรกรที่อายุยังน้อย มีประสบการณ์ทำการเกษตรที่ค่อนข้างสูง มีการศึกษาในขั้นพื้นฐานและมีกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อใช้ในการแจ้งข่าวสารอย่างต่อเนื่อง

2. สภาพสังคม พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่ไม่มีสถานะทางสังคม เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ซึ่งสอดคล้องกับ พชรวลัย เอี่ยมอาภรณ์ (2557) พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 69.5 ไม่มีสถานะทางสังคม อาจจะเป็นเพราะว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีอายุยังน้อย จึงไม่มีความสนใจในตำแหน่งทางสังคม

3. สภาพเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนมาก มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง เฉลี่ย 13.44 ไร่ มีแรงงานภายในเฉลี่ย 2.26 คน มีแรงงานจ้างเฉลี่ย 3.88 คน มีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 106,729.73 บาทต่อปี มีค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ย 47,745.95 บาทต่อปี ส่วนใหญ่มีแหล่งเงินทุนเป็นของตนเอง สอดคล้องกับ พชรวลัย เอี่ยมอาภรณ์ (2557) พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 56.5ใช้เงินทุนของตนเอง จะเห็นได้ว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง มีแรงงานที่สามารถ

ประกอบการเกษตรได้และมีรายได้มากกว่ารายจ่าย อาจจะเป็นเพราะว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีการจัดการที่ดี และมีการศึกษาหาความรู้เพื่อนำพัฒนาในการประกอบการเกษตรของตนเองอยู่ตลอดเวลา

ตอนที่ 2 การประกอบการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่

เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 78.4 ทำนา รองลงมาร้อยละ 24.3 เลี้ยงโค ร้อยละ 29.2 เลี้ยงปลา รองลงมาร้อยละ 7.6 เลี้ยงอื่น ๆ (หอย, ปูนา) อาจจะเป็นเพราะว่า พื้นที่ในจังหวัดพะเยา มีความเหมาะสมในการทำนา ทั้งนี้ เกษตรกรรุ่นใหม่ยังมีกิจกรรมด้านการเกษตรอื่น ๆ ร่วมกับการประกอบกิจการของตนเองในลักษณะเกษตรผสมผสาน เพื่อสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น ในส่วนการแปรรูปผลิตภัณฑ์และการบริการ เกษตรกรรุ่นใหม่ยังไม่มีการดำเนินงานในส่วนนี้ อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ยังขาดความรู้และขาดหน่วยงานเฉพาะที่เข้ามาสนับสนุนและให้โอกาสในการพัฒนา และมีการจำหน่ายผลผลิตในตลาดภายในพื้นที่ รองลงมาร้อยละ 57.3 จำหน่ายผลผลิตผ่านระบบออนไลน์ อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและมองเห็นช่องทางการจำหน่ายสินค้าที่ทั่วถึง มีทักษะในการประกอบการเกษตรภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีทักษะด้านการผลิตพืชสูงสุด รองลงมาคือ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรรุ่นใหม่ให้ความสนใจในด้านการผลิตพืชมากกว่าด้านอื่น ทั้งนี้ เกษตรกรรุ่นใหม่มีอายุยังน้อย จึงมีการเรียนรู้และเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศได้ดีกว่าเกษตรกรที่อายุมาก

ตอนที่ 3 ความรู้และแหล่งความรู้ของเกษตรกรรุ่นใหม่

1. ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ร้อยละ 51.4 มีความรู้เกี่ยวกับการเกษตรอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีอายุยังน้อยและสามารถหาความรู้จากสื่อต่าง ๆ ได้ดี เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับกิจการของตนเอง

2. แหล่งความรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับความรู้จากเทคโนโลยีสารสนเทศมากที่สุด อาจจะเป็นเพราะเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคปัจจุบัน มีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายและมีประโยชน์เป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่ค้นหาข้อมูลข่าวสารและความรู้ได้สะดวก รวดเร็ว และตรงตามความต้องการได้มากที่สุด

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

ความพึงพอใจของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความพึงพอใจด้านกิจกรรมมากที่สุด คือ กิจกรรมละลายพฤติกรรมและปรับความคิด อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรรุ่นใหม่มาจากพื้นที่ที่แตกต่างกัน และขาดความคุ้นเคยเมื่อต้องเข้ารับการอบรม เมื่อเกษตรกรรุ่นใหม่ได้ทำกิจกรรมเหล่านี้ อาจจะทำให้มีความรู้สึกผ่อนคลายและพร้อมที่จะรับข้อมูลจากการอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้เกิดความพึงพอใจต่อด้านกิจกรรมมากที่สุด

ตอนที่ 5 ความต้องการ ปัญหา และข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

1. ความต้องการในการรับการส่งเสริมของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีความต้องการในการรับการส่งเสริมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการรับการส่งเสริมด้านองค์ความรู้มากที่สุด คือ การตลาด แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ให้ความสำคัญต่อการจำหน่ายผลผลิตเป็นอย่างมาก

2. ปัญหาที่มีความเกี่ยวข้องในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตร พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีปัญหาด้านการตลาดมากที่สุด คือ พ่อค้าคนกลางกดราคา อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรรุ่นใหม่ไม่มีการรวมกลุ่มในพื้นที่ ทำให้ขาดอำนาจการต่อรองราคาและไม่สามารถกำหนดราคาเองได้

3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตร พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะด้านการสนับสนุนมากที่สุด คือ ควรมีหน่วยงานที่สนับสนุนแหล่งเงินทุนสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่

ตอนที่ 5 สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอกของเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดพะเยา

1. สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของเกษตรกรรุ่นใหม่ (1) จุดแข็ง คือ มีความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศได้ดี เนื่องจากเกษตรกรรุ่นใหม่มีอายุยังน้อย สามารถหาข้อมูลองค์ความรู้จากเทคโนโลยีสมัยใหม่และเครือข่ายที่มีอยู่ได้ (2) จุดอ่อน คือ ขาดเงินทุน อาจเป็นเพราะเกษตรกรรุ่นใหม่มีข้อจำกัดตามเงื่อนไขในการขอรับเงินทุนจากสถาบันการเงินหรือธนาคารต่าง ๆ (3) โอกาส คือ กระแสนิยมเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากปัจจุบันผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยทางอาหารและสุขภาพของตนเองมากขึ้น เกษตรกรรุ่นใหม่จึงเน้นการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค (4) อุปสรรค คือ ราคาต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ย่ำแย่ ส่งผลให้ปัจจัยการผลิตมีราคาสูง ซึ่งสวนทางกับราคาขายผลผลิต

2. กลยุทธ์ในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตร (1) กลยุทธ์เชิงรุก สร้างเครือข่ายผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ให้มีความเข้มแข็ง เนื่องจากกระแสความนิยมเกษตรอินทรีย์ในปัจจุบันมีมากขึ้น การสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง จะทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีอำนาจในการต่อรองมากยิ่งขึ้นและตอบสนองความต้องการของตลาดได้ดี (2) กลยุทธ์เชิงรับ คือ พัฒนาระบบขนส่งโดยเป็นจุดรวบรวมและกระจายสินค้า เนื่องจากความเสียหายที่เกิดจากการขนส่งมีจำนวนมาก การกำหนดจุดรวบรวมและกระจายผลผลิตด้านการเกษตรโดยเฉพาะจะลดผลกระทบจากการขนส่งแบบปกติได้มาก (3) กลยุทธ์เชิงแก้ไข คือ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี เนื่องจากเทคโนโลยีบางชนิดยังไม่เหมาะกับสภาพการเกษตรของพื้นที่ (4) กลยุทธ์เชิงป้องกัน คือ ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เนื่องจากเกษตรกรรุ่นใหม่มีการจำหน่ายสินค้าในรูปแบบของผลผลิตสดเพียงอย่างเดียว ดังนั้น การแปรรูปผลผลิตและพัฒนาผลผลิตภัณฑ์ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างรายได้ที่มั่นคง

3. แนวทางในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นผู้ประกอบการเกษตร พบว่า ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและมีอำนาจในการต่อรอง ควรสนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ในการประกอบกิจการ ควรมีการประชาสัมพันธ์ผลงานของเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นที่รู้จัก และควรสนับสนุนเวทีสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อพัฒนาศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการให้เป็นที่ยอมรับ แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรรุ่นใหม่มีความคิดที่จะพัฒนาความมั่นคงให้แก่ตนเองและครอบครัว แม้อาชีพเกษตรกรจะเป็นอาชีพที่ไม่มีรายได้ที่สูงมาก แต่หากมีความตั้งใจและมีการวางแผนที่ดีแล้ว ก็สามารถพัฒนาจนไปสู่ความสำเร็จในชีวิตได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. เกษตรกรรุ่นใหม่ ควรศึกษาหาความรู้ด้านการแปรรูปผลผลิต พร้อมทั้งขอการรับรองมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่ามากยิ่งขึ้น และควรต่อยอดไปสู่การประกอบธุรกิจ เช่น การให้บริการด้านการเกษตร การประกอบธุรกิจร้านค้าด้านการเกษตร

2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรผู้จัดการอบรม ควรจัดหาข้อมูลหรือเชิญหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ที่พร้อมจะสนับสนุนเงินทุนให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่โดยเฉพาะ เข้าร่วมเป็นวิทยากรในการอบรม เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้ติดต่อประสานงานในอนาคต

3. กรมส่งเสริมการเกษตร ควรจัดหาสถานที่สำหรับการจำหน่ายผลผลิตสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ และควรสนับสนุนให้มีการจัดเวทีพบปะสำหรับเกษตรกรผู้ผลิตและผู้รับซื้อผลผลิต เพื่อสร้างโอกาสให้เกษตรกรรุ่นใหม่ได้ติดต่อกับผู้ประกอบการโดยตรง

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563ก). *คู่มือการดำเนินงานตามโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรปีงบประมาณ 2564*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563ข). *คู่มือการขึ้นทะเบียน/ปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ปี 2563*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

ฐาปนา ฉิ่นไพศาล. (2562). *เอกสารการสอนชุดวิชาการเงินธุรกิจและกฎหมายธุรกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2561). สังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2, หน่วยที่ 1-5). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พชรวลัย เอี่ยมอาภรณ์. (2557). *แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภุชพงค์ โนดไธสง. (2560). *แถลงข่าว "สถิติบอกอะไร ผู้สูงวัยปัจจุบันและอนาคต"*. ค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2563, จาก http://www.nso.go.th

สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา. (2563). *จำนวนผู้ผ่านการอบรมตามโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดพะเยา*. พะเยา: สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา, กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร.

การส่งเสริมการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

เอนก ศรีชาติ[1*]
เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ[2] และ จินดา ขลิบทอง[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: aneksrichad@gmail.com

บทคัดย่อ

การรวมตัวกันของสตรีในภาคเกษตรในชุมชน เพื่อรู้จักการทำงานร่วมกัน และรับความรู้ด้านต่าง ๆ พัฒนาคุณภาพชีวิตเศรษฐกิจครัวเรือนเกษตรกร เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ดังนั้น การส่งเสริมการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรที่เหมาะสมนับว่า เป็นสิ่งสำคัญ การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป สภาพสังคมและเศรษฐกิจ สภาพการดำเนินงาน ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงาน ปัญหาในการดำเนินงาน การได้รับความรู้ และความต้องการการส่งเสริมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร รวมทั้งวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ประชากรที่ศึกษา คือ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส ตามทะเบียน ปี 2564 จำนวน 240 ราย ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 150 ราย สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดลำดับ ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกมีอายุเฉลี่ย 43.11 ปี การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเฉลี่ย 7.24 ปี กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับดีมีค่าเฉลี่ยการดำเนินงานสูงกว่ากลุ่มระดับปานกลาง และระดับปรับปรุง ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับดี และกลุ่มระดับปานกลาง สูงที่สุด ได้แก่ ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ ส่วนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปรับปรุง ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่สำคัญของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับดี และกลุ่มระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านเครือข่ายและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และกลุ่มระดับปรับปรุงปัญหาที่สำคัญได้แก่ ด้านการบริหารทุนและทรัพยากร การได้รับความรู้ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่ความต้องการการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก แนวทางการส่งเสริม ได้แก่ ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ผ่านสื่อบุคคล โดยวิธีการฝึกปฏิบัติ

คำสำคัญ: การดำเนินงานกลุ่ม, กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร, อำเภอเมืองนราธิวาส

Extension of Farm Woman Groups Operations in Mueang Narathiwat District, Narathiwat Province

Anek Srichad[1*]

Chalermsak Toomhirun[2] and Jinda Khlibtong[3]

Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]

*Corresponding author: aneksrichad@gmail.com

Abstract

For the cooperation of women in the agricultural sector of the community to collaborate and share information in order to develop the quality of the farmers' lives and to strengthen the community, the appropriate extension of farm woman groups Operations is therefore required. This objective of this research was to study the general conditions, society and economy, group operating conditions, and major factors influencing the operations, problems, perceptions and the need for extension of farm woman groups. This included the analysis of the operational support of the farm woman groups. The population included 240 people of the farm woman groups in Mueang Narathiwat District, Narathiwat Province in Thailand, based on the registration in 2021. The sample consisted of 150 persons, selected by the stratified sampling method. Computer programs were applied for data analysis, and the statistics used were frequency, percentage, minimum, maximum, mean, standard deviation, and ranking. Based on the results, the mean age of the participants was 49.11 years, and they had participated in the farm woman groups for 7.24 years. The farm woman group at a good level had the mean of operations that was higher than the groups at the medium level and the improving level. The factor that mainly affected the operations of the good-level farm woman group and the medium-level farm woman group was the products or services management, and what affected the improving group was the group administration. The problem of operations was at a medium level. The main problems of the good-level farm woman group and the medium-level farm woman group were networking and external support. For the improving group, it was the management of investment and resources. The information receiving of the farm woman groups was at a medium level, while the need for extension was at a high level. The extension guidelines include knowledge support for the women farmers groups' operations through training practices.

Keywords: Group Operations, Farm Woman Groups, Mueang Narathiwat District

บทนำ

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คือ การรวมตัวกันของสตรีในภาคเกษตรในหมู่บ้านภายในตำบลเดียวกัน ตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป จดทะเบียนจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่สำนักงานเกษตรอำเภอ มีการบริหารงานในรูปแบบของคณะกรรมการกลุ่ม มีการเชื่อมโยงเครือข่ายของกลุ่ม เพื่อรับความรู้ด้านการเกษตร และเคหกิจเกษตร และนำไปปฏิบัติในครอบครัว รู้จักการทำงานร่วมกันในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และการมีส่วนร่วมพัฒนาการเกษตร พัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนเกษตรกร พัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม สามารถสร้างสุขให้ครอบครัว ชุมชน และสังคม (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560) ภายใต้การดูแลส่งเสริมและสนับสนุนของกรมส่งเสริมการเกษตร ปัจจุบันมีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทั่วประเทศจำนวน 10,385 กลุ่ม สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตร จำนวน 280,074 ราย (กรมส่งเสริมการเกษตร, กองพัฒนาเกษตรกร, 2563) การขับเคลื่อนการดำเนินงานกลุ่มบ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองนราธิวาส สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส และสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองนราธิวาส เป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในพื้นที่ ได้ดำเนินส่งเสริมการรวมกลุ่มของสตรีในภาคการเกษตรและจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สนับสนุนส่งเสริมและพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตร เพื่อแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ รวมกลุ่มสร้างงานสร้างอาชีพให้กับสตรีภาคเกษตร ให้ครอบครัว และสังคมเกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถพึ่งพาตนเองได้ ปัจจุบันอำเภอเมืองนราธิวาส มีกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จำนวนทั้งหมด 15 กลุ่ม สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จำนวน 240 ราย จัดอยู่ในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มอยู่ในระดับดี จำนวน 5 กลุ่ม ระดับปานกลาง จำนวน 5 กลุ่ม และระดับที่ต้องปรับปรุง จำนวน 5 กลุ่ม (สำนักเกษตรจังหวัดนราธิวาส, 2564)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น การส่งเสริมการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรที่เหมาะสมนับว่า เป็นสิ่งสำคัญต่อการส่งเสริมการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เกิดผลต่อการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการดำเนินงาน พัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือนเกษตรกร พัฒนาคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม สามารถสร้างสุขให้ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้ ดังนั้น การศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส เพื่อนำไปใช้ประโยชน์เป็นแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองนราธิวาส และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนราธิวาส สู่การพัฒนาการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ยั่งยืน ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป สภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาการได้รับความรู้และความต้องการการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
6. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ทบทวนวรรณกรรม

กรมส่งเสริมการเกษตร ภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินการส่งเสริมการรวมกลุ่มของสตรีในภาคการเกษตร และจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขึ้น ใช้กระบวนการกลุ่มเป็นกลไกในการพัฒนา รวมกลุ่มสร้างงานสร้างอาชีพ แก้ไขปัญหาพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ และยกระดับเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้แนะนำ ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การบริหารจัดการกลุ่ม การบริหารทุนและทรัพยากร การจัดการสินค้าหรือบริการ ส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อสถาบัน ผลประโยชน์ต่อสมาชิก การให้ความสำคัญกับชุมชน และด้านเครือข่าย พัฒนาอาชีพ และรายได้ของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ พึ่งพาตนเองได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (กรมส่งเสริมการเกษตร, กองพัฒนาเกษตรกร, 2563)

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย บริบททั่วไปกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรของอำเภอเมืองนราธิวาส แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเกษตรกร แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กร รวมถึงความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การบริหารจัดการกลุ่มตลอดจนปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สรุปเป็นตัวแปรสำคัญที่ใช้ในการวิจัย ดังภาพ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

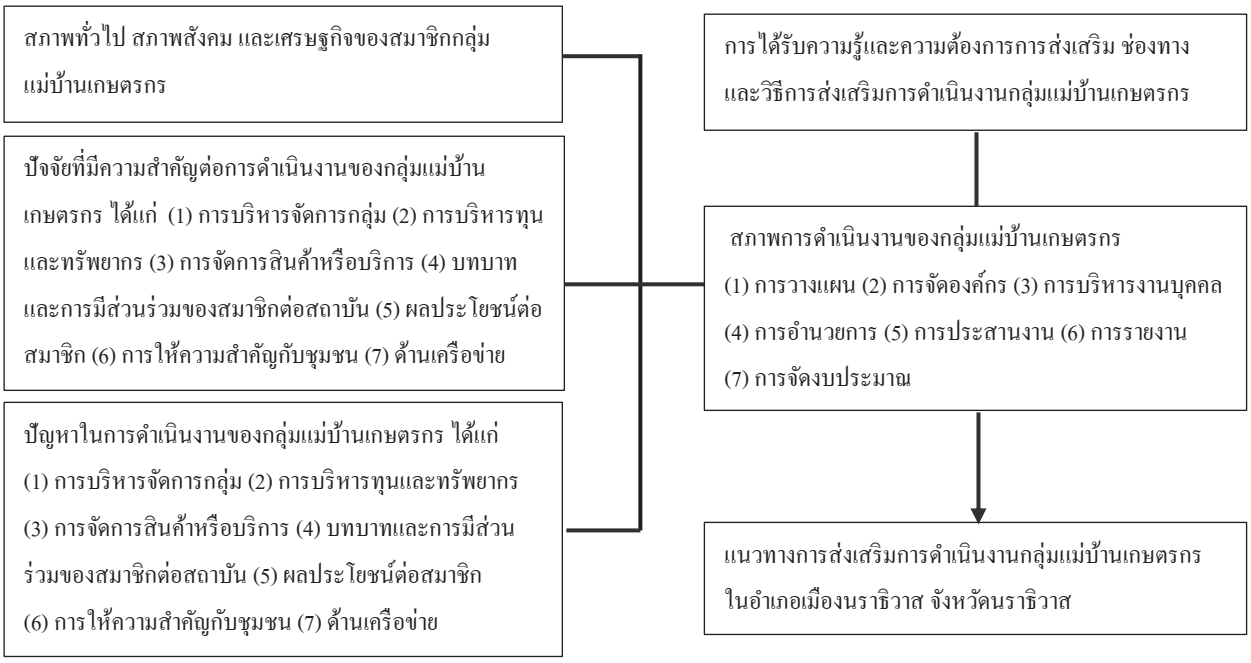

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษา คือ สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส ตามทะเบียนของกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2564 จำนวน 240 ราย กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน (Yamane, 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 150 ราย ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ แบ่งเป็น สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับดี จำนวน 50 ราย สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปานกลาง จำนวน 50 ราย และสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปรับปรุง จำนวน 50 ราย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 5 ตอน ตอนที่ 1 สภาพทั่วไป สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ตอนที่ 2 สภาพการดำเนินงาน ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงาน ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน ตอนที่ 5 การได้รับความรู้และความต้องการการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดลำดับ และสังเคราะห์ผลการวิจัยกำหนดเป็นแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองนราธิวาส

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส มีดังนี้

1. สภาพทั่วไป สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า สมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 43.11 ปี ร้อยละ 73.3 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 57.3 จบสูงกว่าประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 7.24 คน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.01 คน ร้อยละ 87.3 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ระยะเวลาการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเฉลี่ย 7.24 ปี เหตุผลในการเข้าร่วมกลุ่มส่วนใหญ่ต้องการหารายได้เสริมและต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การประกอบอาชีพร้อยละ 44.7 ประกอบอาชีพหลักทางการเกษตร ได้แก่ ทำสวนยางพารา ประมง ทำไร่ ทำสวนผลไม้ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ เป็นอาชีพหลัก รองลงมาคือ รับจ้างทั่วไป ค้าขาย และรับราชการ ร้อยละ 78.7 ไม่มีหนี้สิน

2. สภาพการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับดี มีค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.52) ค่าเฉลี่ยเกือบทุกด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การจัดงบประมาณ มีเพียงการรายงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.26) ค่าเฉลี่ยเกือบทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงการอำนวยการที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปรับปรุง มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.83) ค่าเฉลี่ยการดำเนินงานในทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ดังตาราง 1

ตาราง 1

ผลการวิเคราะห์ ระดับความคิดเห็นสภาพการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ประเด็น	กลุ่มดี (n = 50)		กลุ่มปานกลาง (n = 50)		กลุ่มปรับปรุง (n = 50)	
	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล
การวางแผน	3.48	มาก	3.30	ปานกลาง	2.88	ปานกลาง
การจัดการองค์การ	3.41	มาก	3.18	ปานกลาง	3.00	ปานกลาง
การบริหารงานบุคคล	3.47	มาก	3.20	ปานกลาง	2.70	ปานกลาง
การอำนวยการ	3.68	มาก	3.52	มาก	3.03	ปานกลาง
การประสานงาน	3.60	มาก	3.07	ปานกลาง	2.62	ปานกลาง
การรายงาน	3.31	ปานกลาง	3.23	ปานกลาง	2.68	ปานกลาง
การจัดงบประมาณ	3.68	มาก	3.29	ปานกลาง	2.90	ปานกลาง
รวม	3.52	มาก	3.26	ปานกลาง	2.83	ปานกลาง

3. ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับดี มีค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.21) และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปรับปรุง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.38) โดยปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับดีสูงสุด ได้แก่ ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ส่วนปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปานกลางสูงสุด ได้แก่ ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม และปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปรับปรุงสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม รองลงมา คือ ด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิก ดังตาราง 2

ตาราง 2

ผลการวิเคราะห์ระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ประเด็น	กลุ่มดี (n = 50)		กลุ่มปานกลาง (n = 50)		กลุ่มปรับปรุง (n = 50)	
	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล
ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม	3.67	มาก	3.36	ปานกลาง	3.63	มาก
ด้านการบริหารทุนและทรัพยากร	3.65	มาก	3.21	ปานกลาง	3.15	ปานกลาง
ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ	4.02	มาก	3.57	มาก	3.35	ปานกลาง
ด้านบทบาทการมีส่วนร่วมสมาชิก	3.52	มาก	3.20	ปานกลาง	3.45	มาก
ด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิก	3.40	ปานกลาง	3.02	ปานกลาง	3.54	มาก
ด้านการให้ความสำคัญกับชุมชน	3.29	ปานกลาง	3.26	ปานกลาง	3.29	ปานกลาง
ด้านเครือข่าย	3.46	มาก	2.83	ปานกลาง	3.25	ปานกลาง
รวม	3.57	มาก	3.21	ปานกลาง	3.38	ปานกลาง

4. ปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับดี มีระดับของปัญหาในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.64) ปัญหาในการดำเนินงานสูงสุด ได้แก่ ด้านเครือข่ายและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก รองลงมา คือ ด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิก ส่วนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปานกลาง มีระดับของปัญหาในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.95) ปัญหาในการดำเนินงานสูงสุดได้แก่ ด้านเครือข่ายและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก รองลงมา คือ ด้านการให้ความสำคัญกับชุมชน และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปรับปรุง มีระดับของปัญหาในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.95) ปัญหาในการดำเนินงานสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารทุนและทรัพยากร รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ดังตาราง 3

ตาราง 3

ผลการวิเคราะห์ระดับของปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ประเด็น	กลุ่มดี (n = 50)		กลุ่มปานกลาง (n = 50)		กลุ่มปรับปรุง (n = 50)	
	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล	$\bar{X}$	แปลผล
ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม	2.51	น้อย	2.91	ปานกลาง	3.12	ปานกลาง
ด้านการบริหารทุนและทรัพยากร	2.65	ปานกลาง	3.00	ปานกลาง	3.25	ปานกลาง
ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ	2.59	น้อย	2.90	ปานกลาง	2.97	ปานกลาง
ด้านบทบาทการมีส่วนร่วมสมาชิก	2.59	น้อย	2.89	ปานกลาง	2.88	ปานกลาง
ด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิก	2.67	ปานกลาง	2.70	ปานกลาง	2.87	ปานกลาง
ด้านการให้ความสำคัญกับชุมชน	2.62	ปานกลาง	3.06	ปานกลาง	2.60	น้อย
ด้านเครือข่าย	2.84	ปานกลาง	3.19	ปานกลาง	2.97	ปานกลาง
รวม	2.64	ปานกลาง	2.95	ปานกลาง	2.95	ปานกลาง

5. การได้รับความรู้และความต้องการการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า (1) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีการได้รับความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นทั้ง 7 ด้าน มีระดับการได้รับความรู้อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.98) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ (ค่าเฉลี่ย 3.11) ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม(ค่าเฉลี่ย 3.05) ด้านบทบาทและการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อสถาบัน (ค่าเฉลี่ย 2.98) ด้านการบริหารทุนและทรัพยากร (ค่าเฉลี่ย 2.97) ด้านการให้ความสำคัญกับชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.97) ด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิก (ค่าเฉลี่ย 2.89) และด้านเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 2.88) (2) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมในการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.52) และเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละประเด็น มี 5 ด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.91) ด้านการบริหารทุนและทรัพยากร (ค่าเฉลี่ย 3.83) ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ (ค่าเฉลี่ย 3.75) ด้านบทบาทและการมีส่วนร่วมของสมาชิกต่อสถาบัน (ค่าเฉลี่ย 3.53) และด้านผลประโยชน์ต่อสมาชิก (ค่าเฉลี่ย 3.46) ส่วนด้านการให้ความสำคัญกับชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.09) และด้านเครือข่าย (ค่าเฉลี่ย 3.05) (3) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมในการดำเนินงานจากสื่อบุคคลในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.07) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.74) และสื่อสิ่งพิมพ์ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.53) (4) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการรูปแบบวิธีการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก ใน 3 รูปแบบ วิธีการฝึกปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 3.79) การดูงาน (ค่าเฉลี่ย 3.73) และการสาธิต (ค่าเฉลี่ย 3.70) และวิธีการส่งเสริมในรูปแบบการบรรยายมีระดับของความต้องการความรู้อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.98)

6. แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอเมืองนราธิวาส จากผลการศึกษา สภาพทั่วไป สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม สภาพการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การได้รับความรู้และความต้องการการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร สามารถนำมาวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส สรุปได้ดังนี้

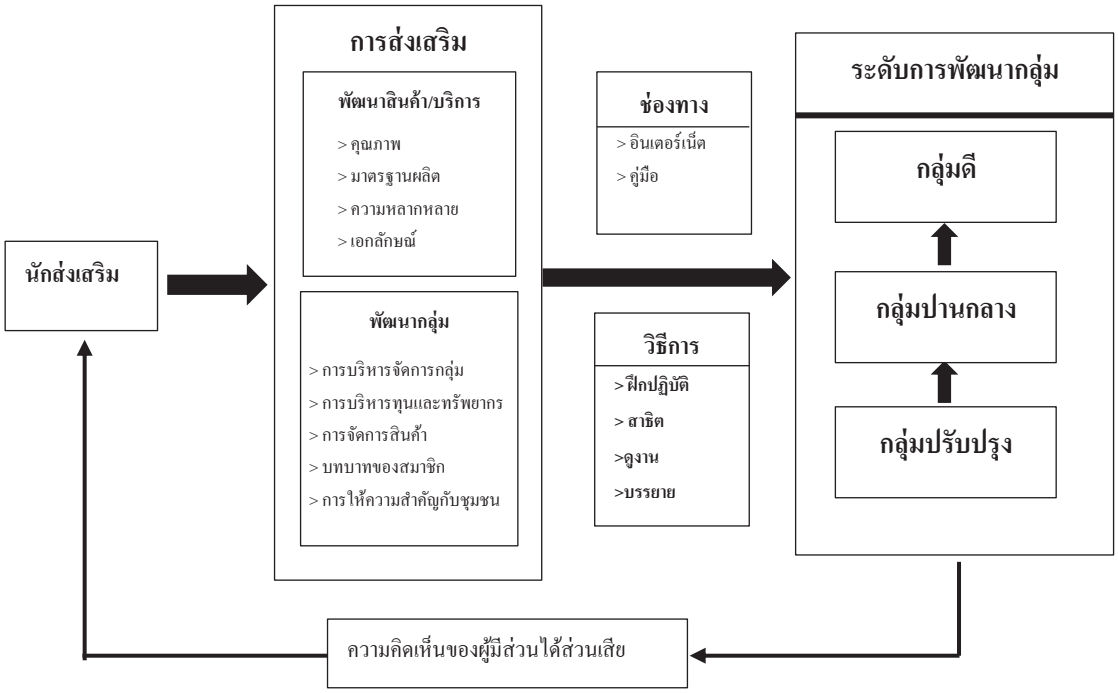

ภาพ 2 แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอเมืองนราธิวาส

อภิปรายผล

สภาพทั่วไป สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จะเห็นได้ว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองนราธิวาส เป็นการรวมกลุ่มของสตรีภาคการเกษตรที่อยู่ในช่วงวัยทำงาน เกินครึ่งจบการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา ซึ่งสามารถส่งเสริมและพัฒนาสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร รับการถ่ายทอดความรู้ พัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่มได้ และด้วยเหตุผลส่วนใหญ่ในการเข้าร่วมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคือ ต้องการหารายได้เสริม และต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ใกล้เคียงกับ สุพัฒนา บุญแก้ว (2562) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดระนอง พบว่า ส่วนใหญ่เหตุผลในการเข้าร่วมกลุ่มร้อยละ 64.7 ต้องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น การส่งเสริมและพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้ความเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีกิจกรรมกลุ่มอย่างต่อเนื่องยั่งยืน ส่งผลต่อสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ให้กับสตรีภาคเกษตร และครอบครัวเกษตรกร มีรายได้เพิ่มขึ้น มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

สภาพการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ระดับศักยภาพอยู่ในระดับดี มีความสามารถในการดำเนินของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสูงกว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปานกลาง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปรับปรุง โดยกลุ่ม

แม่บ้านเกษตรกรระดับดี ค่าเฉลี่ยเกือบทุกด้านส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ในขณะกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปานกลาง การดำเนินงานในทุกด้านส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางค่อนมาทางมาก และมีบางด้านที่ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปรับปรุง ค่าเฉลี่ยการดำเนินงานในทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ กรมส่งเสริมการเกษตร (2563) ที่กำหนดการประเมินศักยภาพกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จัดระดับศักยภาพกลุ่มเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนายกระดับการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่แตกต่างกันตามศักยภาพและความต้องการของกลุ่ม

ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับดีและกลุ่มระดับปานกลางสูงสุด ได้แก่ ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ และปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปรับปรุงสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม จะแตกต่างจาก มัทนา คุณเอนก (2562) ศึกษาแนวทางการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ซึ่งพบว่า ปัจจัยด้านการจัดการสินค้าหรือการบริการ มีความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย แต่ใกล้เคียงกับ พิมพ์พิสุทธิ์ อ้วนล้ำ (2560) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร พบว่า ศักยภาพการดำเนินงานกลุ่มที่ควรได้รับการพัฒนามี 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการองค์กร ด้านการบริหารการผลิต ด้านการบริหารการตลาด และด้านการบริหารการเงิน

ปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ระดับของปัญหาของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองนราธิวาส มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัญหาในการดำเนินงานที่สำคัญที่สุดของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับดีและกลุ่มระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านเครือข่ายและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และปัญหาในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรระดับปรับปรุงที่สำคัญที่สุด ได้แก่ ด้านการบริหารทุนและทรัพยากร สอดคล้องกับ สุพัฒนา บุญแก้ว (2562) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดระนอง พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีระดับของปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นปัญหาอันดับ 1 ได้แก่ ด้านการบริหารทุนและทรัพยากร

การได้รับความรู้และความต้องการการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เกษตรกรมีการได้รับความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมในการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมและพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในปัจจุบันยังไม่เพียงพอต่อความต้องการการส่งเสริมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมในการดำเนินงานจากสื่อบุคคล และรูปแบบวิธีการส่งเสริมโดยวิธีการฝึกปฏิบัติสูงที่สุด สอดคล้องกับ ขวัญทิชา กิจบำรุง (2563) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า สมาชิกวิสาหกิจชุมชนต้องการได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการโดยวิธีการฝึกปฏิบัติมากที่สุด ดังนั้น การส่งเสริมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่องทางและวิธีการที่เหมาะสมที่ควรใช้มากที่สุด คือ การใช้สื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ราชการ เข้าไปส่งเสริมโดยการให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรฝึกปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในอำเภอเมืองนราธิวาส มีข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การส่งเสริมและพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ควรวิเคราะห์สภาพการดำเนินงาน ศักยภาพกลุ่ม ความต้องการของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และควรส่งเสริมตามความต้องการในการพัฒนา เหมาะสมกับระดับศักยภาพของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนั้น ๆ

2. การส่งเสริมและพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ควรมีการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ทั้งหน่วยงานกรมส่งเสริมการเกษตร และหน่วยงานภาคีเครือข่าย เพื่อพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอย่างรอบด้าน

3. การส่งเสริมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรควรมุ่งเน้นการสาธิตและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเกิดความเข้าใจสูงสุดและเกิดทักษะจากการปฏิบัติจริง

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2560). *แผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเกษตร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579).* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยี.

กรมส่งเสริมการเกษตร, กองพัฒนาเกษตรกร. (2563). *การดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ขวัญทิชา กิจบำรุง. (2563). *แนวทางการส่งเสริมการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.* วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พิมพ์พิสุทธิ์ อ้วนล้ำ. (2560). การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอทอป) ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, *8,* 207-238

มัทนา คุณเอนก. (2562). *แนวทางการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี.* วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุพัฒนา บุญแก้ว. (2562). *แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จังหวัดระนอง.* วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส. (2564). *เอกสารประกอบการคัดเลือกหน่วยงานดีเด่น ของสำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส ประจำปี 2564.* นราธิวาส: สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York: Harper International Edition.

แนวทางการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี

พัชรินทร์ ธนกุลเศรษฐ์[1*]
บำเพ็ญ เขียวหวาน[2] และ สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: p.patcharin2505@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบริบทของศูนย์เรียนรู้ฯ (2) ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น ความต้องการของเกษตรกร (3) การมีส่วนร่วม ความพึงพอใจของเกษตรกร (4) ความพึงพอใจ ปัญหา และข้อเสนอแนะของผู้ใช้บริการ (5) ปัญหาสภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาของเกษตรกร ประชากรในการวิจัย มี 3 กลุ่ม กลุ่มหนึ่ง คือ สมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ ทั้งหมด 42 ราย กลุ่มสอง คือ ผู้ใช้บริการ กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีของ W. G. Cochran ค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.10 ได้จำนวน 93 ราย กลุ่มสาม คือ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 5 ราย ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี เป็นสถานที่ให้เกษตรกรมาจำหน่ายสินค้า ความรู้ที่เกษตรกรตอบได้ถูกต้องเฉลี่ย 11.33 ข้อ แหล่งความรู้อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านสื่อออนไลน์มากที่สุด ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยด้านสถานที่มากที่สุด ความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยด้านสินค้ามากที่สุด การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มากที่สุด ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านสินค้ามากที่สุด ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการอยู่ในระดับมาก โดยด้านสินค้ามากที่สุด ปัญหาของผู้ใช้บริการอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยด้านการส่งเสริมการขายมากที่สุด ข้อเสนอแนะควรมีการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น และปัญหาของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกฎระเบียบมากที่สุด ข้อเสนอแนะในการพัฒนา คือ คณะกรรมการควรมีความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎระเบียบ จุดแข็ง คือ เกษตรกรมีจิตบริการ จุดอ่อน คือ เกษตรกรขาดความชำนาญในการใช้เทคโนโลยี อุปสรรค คือ ลูกค้าขาดความเชื่อมั่นในคุณภาพสินค้า แนวทางการพัฒนา ได้แก่ ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ

คำสำคัญ: ศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร, การพัฒนา, การส่งเสริม

Guidelines for Development of Agricultural Product Management Learning Centers at Farmers Market in Kanchanaburi Provinces

Patcharin Thanakunsate[1*]

Bumpen Keowan[2] and Sineenuch Khrutmuang Sanserm[3]

Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]

[*]Corresponding author: p.patcharin2505@gmail.com

Abstract

This research aims to: (1) study the context of the agricultural product management learning centers at farmers market in Kanchanaburi Provinces (2) knowledge, knowledge resource, opinions, needs of farmers. (3) participation and satisfaction of farmers. (4) satisfaction, problems and suggestions of users. (5) problems, internal environment, external environment and guidelines in the development of farmers. The population of this research consisted of 3 groups, group 1 was 42 farmers who were members of learning centers, group 2 was users of the learning centers. The sample size of 93 users was determined by using W.G. Cochran method, group 3 was related officers. The sample size of 5 people. The results of the research showed that (1) the agricultural product management learning centers at farmers market in Kanchanaburi provinces was a place where farmers came to sell their products. (2) Regarding the overall knowledge, farmers were able to correctly answered 11.33 on average. The knowledge resources were at moderate level with the highest level in online medias. The opinions were at the high level with locations at the highest level. The needs were at high level with the highest level in products. (3) The participation was at the moderate level with benefit claiming at the highest level. The satisfaction had at the moderate level especially on the product the most. (4) Satisfaction of the users had at the high level with the products at the highest level. The problems were at the lowest level with Promotion at the highest level. (5) Problems of farmers were at the moderate level with the aspect of rules at the highest level. Suggestion to improve as follows: The board should be rigorous in enforcing the rules, the strengths: farmers had service mind, the weakness: farmers lack of expertise in using technology, the threat: customers lack of confidence in product quality, approaches to develop such as the extension for farmers to produce quality products.

Keywords: Agricultural Product Management Learning Centers Farmers Market, Development, Extension

บทนำ

เกษตรกรรมเป็นภาคการผลิตที่สำคัญของประชากรไทย มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากประเทศไทยมีการทำเกษตรกรรมมาอย่างยาวนาน อาชีพส่วนใหญ่ของคนในประเทศ คือ อาชีพเกษตรกรรม โดยครอบคลุมถึง 6.4 ล้านครัวเรือน และที่ดินทำการเกษตรครอบคลุมถึงร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั่วประเทศ ปัจจุบันภาคเกษตรมีการขยายปริมาณการผลิตเพิ่มขึ้น แต่เกษตรกรยังคงทำการผลิตแบบเดิม ๆ เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว สินค้าเกษตรบางชนิดมีมากเกินกว่าความต้องการของตลาด ส่งผลให้สินค้าล้นตลาด นอกจากนี้ เกษตรกรยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการจำหน่ายสินค้า ต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางในการเข้ามารับซื้อผลผลิตจากในสวน ไม่สามารถกำหนดราคาสินค้าเองได้ ถูกกดราคาสินค้า ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้น้อยลง

กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจในการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ให้แก่เกษตรกรในการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพมาตรฐาน สามารถบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดำเนินการตามนโยบายตลาดนำการผลิต และเพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ในการจัดการธุรกิจเกษตร สามารถพัฒนาเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพ จึงมีการจัดตั้งตลาดเกษตรกร 77 จังหวัด ในปี พ.ศ. 2557 ตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ต้องการให้มีสถานที่จำหน่ายสินค้าเกษตร หรือมีแหล่งระบายผลผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ ปลอดภัย โดยเน้นให้เกษตรกรเป็นผู้จำหน่ายสินค้าเกษตรโดยตรง เกษตรกรสามารถปรับเปลี่ยนหมุนเวียนมาเรียนรู้ด้านการตลาดได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นแหล่งรองรับสินค้าของเกษตรกร จากการส่งเสริมของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น การส่งเสริมการเกษตรรูปแบบแปลงใหญ่ วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มส่งเสริมอาชีพ เป็นต้น เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ให้มีความมั่นคงอย่างยั่งยืน สามารถบริหารจัดการและเชื่อมโยงตลาดกับเอกชนในการจำหน่ายสินค้าจากตลาดไปยังผู้บริโภคโดยตรง ทำให้ตลาดสินค้าการเกษตรเป็นศูนย์กลางในการขายสินค้าจากเกษตรกรและสามารถพัฒนาเป็นตลาดกลางสินค้าการเกษตรในระดับจังหวัด (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2561 กรมส่งเสริมการเกษตรได้มีการพัฒนาตลาดเกษตรกรที่มีศักยภาพให้เป็นศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัด เป็นสถานที่สำหรับให้เกษตรกรเรียนรู้เรื่องธุรกิจเกษตรแบบครบวงจร ซึ่งมีทั้งหมด 7 จังหวัด ดังนี้ ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย ลำปาง และพิจิตร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดกระบี่ และภาคตะวันตก ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี และราชบุรี ปัจจุบันการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัด มีคณะอำนวยการศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร ระดับจังหวัด และคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร กำกับดูแล และบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันพบว่า การดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี ยังมีปัญหาหลายด้าน อาทิ คณะกรรมการและสมาชิก ขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตรกร ตลาดเกษตรกร การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ค่อนข้างน้อย สมาชิกบางรายขาดความเข้าใจในการรักษาคุณภาพสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพมาตรฐาน การไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร กิจกรรมของศูนย์เรียนรู้ฯ ให้ผู้บริโภคได้รับรู้ยังไม่แพร่หลาย พฤติกรรมดังกล่าวนั้น อาจกระทบต่อการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลาดเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา และเขตพื้นที่ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตก ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็นและความต้องการในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจ ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ใช้บริการศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาปัญหา สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี จะต้องมีการศึกษาบริบทของศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ ประวัติความเป็นมา การบริหารจัดการ โครงสร้างคณะกรรมการ กฎระเบียบ สมาชิก สินค้า งบประมาณ สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา ประสบการณ์ในการทำเกษตร สภาพพื้นฐานทางสังคม จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงาน อาชีพหลัก อาชีพรอง การเป็นสมาชิกกลุ่มฯ การดำรงตำแหน่งทางสังคม สภาพทางเศรษฐกิจ แหล่งเงินทุน พื้นที่ทำการเกษตร รายได้ในครัวเรือน หนี้สินในครัวเรือน ความรู้ ได้แก่ การมีส่วนร่วม กฎระเบียบ การตลาด มาตรฐานสินค้า แหล่งความรู้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร พนักงานภาคเอกชน Lotus/Tops ความคิดเห็น ได้แก่ การดำเนินงานของคณะกรรมการ มาตรฐานสินค้าเกษตร สถานที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ฯ ประโยชน์ของศูนย์เรียนรู้ฯ ความต้องการของเกษตรกร ได้แก่ ความรู้ สินค้า สถานที่ตั้งของศูนย์เรียนรู้ฯ การมีส่วนร่วมของเกษตรกร ได้แก่ การคิดและตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินกิจกรรม การติดตามและประเมินผล การรับผลประโยชน์ ความพึงพอใจของเกษตรกรได้แก่ ความรู้ กฎระเบียบ คณะกรรมการการบริหารจัดการ สมาชิก สินค้า สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ความพึงพอใจ ปัญหาและเสนอแนะของผู้ใช้บริการ ได้แก่ สินค้า ราคา การส่งเสริมการขาย สถานที่ ปัญหา สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก ข้อเสนอแนะแนวทางของเกษตรกร ได้แก่ ความรู้ กฎระเบียบ คณะกรรมการ การบริหารจัดการ สมาชิก สินค้า และสถานที่

ในการหาแนวทางพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร มีข้อมูลที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับกับแนวคิดและทฤษฎีด้านความรู้ เพื่อให้สามารถหาวิธีที่เหมาะสมในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากความรู้เป็นสารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิด เปรียบเทียบ เชื่อมโยง และบูรณาการกับความรู้และประสบการณ์เดิม เกิดการประสมประสานระหว่างสถานการณ์ ค่านิยม และพัฒนาจนนำไปใช้ประโยชน์ (ภรณี ต่างวิวัฒน์,

2554) ในการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งในส่วนของเกษตรกรที่เป็นสมาชิก หน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแล เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน การกำหนดนโยบาย การจัดกิจกรรมภายในศูนย์เรียนรู้ฯ การติดตามและประเมินผล รวมถึงการรับผลประโยชน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการจะช่วยให้การพัฒนาเกิดความยั่งยืน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2556) นอกจากนี้ การสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บริโภคเป็นสิ่งสำคัญที่เกษตรกรต้องเรียนรู้เพื่อพัฒนาเป็นผู้ประกอบการที่มีศักยภาพ การผลิตสินค้าที่ตรงกับความต้องการของตลาด จะเป็นการเพิ่มโอกาสให้สามารถจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์บริการ ราคาค่าบริการ สถานที่บริการ การส่งเสริมแนะนำบริการ ผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการ ผู้บริหารการบริการ และผู้ปฏิบัติงานบริการ สภาพแวดล้อมของด้านการบริการ กระบวนการบริการ (ปราณี คูเจริญไพศาล และนงลักษณ์ วิรัชชัย, 2545) การศึกษาความต้องการของผู้บริโภคจะต้องเข้าใจความคิด ทัศนคติ รวมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภค ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น มีดังนี้ (1) ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย (2) ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล (3) อิทธิพลจากครอบครัว (4) ทัศนคติและความคิดเห็นของกลุ่ม และ (5) สื่อมวลชนที่ได้รับจากช่องทางต่าง ๆ (Oskamp, 1977) การจำหน่ายสินค้าสิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งคือ ต้องรู้จักและเข้าใจหลักการตลาด การตลาด (marketing) คือ กิจกรรมของธุรกิจกำหนดขึ้น เพื่อวางแผนราคา ส่งเสริมการตลาด การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การบริหาร และความคิดไปยังตลาดเป้าหมายหรือผู้บริโภค เพื่อให้สามารถจำหน่ายสินค้าที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยกิจกรรมประกอบด้วย ส่วนประสมทางการตลาด (marketing mix) ได้แก่ 4ps คือ (1) Product ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ สินค้าเกษตรที่เป็นทั้งของสด ผัก ผลไม้ และสินค้าแปรรูป (2) Price ราคา มีป้ายแสดงราคาที่ชัดเจน (3) Place สถานที่ ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน เช่น ห้องน้ำ ลานจอดรถ ที่นั่งสำหรับรับประทานอาหาร และ (4) Promotion การส่งเสริมการตลาด เช่น การจัดโปรโมชั่นสินค้า เพื่อดึงดูดใจลูกค้า (เอกชัย พันธุลี, 2553)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) เกษตรกรที่เป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี ประจำปี พ.ศ. 2564 เก็บข้อมูลทั้งหมด จำนวน 42 ราย (2) ผู้ใช้บริการศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากร จึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีของ W. G. Cochran กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.10 ได้จำนวน 93 ราย และทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย และ (3) เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 5 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ (1) แบบสัมภาษณ์สำหรับเกษตรกร จำนวน 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ตอนที่ 2 ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็นและความต้องการในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ แนวทางในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร (2) แบบสอบถามสำหรับผู้ใช้บริการ จำนวน 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บริการ ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร ตอนที่ 3ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ใช้บริการในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร (3) ประเด็นการสนทนากลุ่มเกษตรกร เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา จุดแข็ง จุดอ่อนโอกาส อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และแนวทางการ

พัฒนาของสมาชิกศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี และ (4) ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความคิดเห็นในด้านปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้ฯ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา และการจัดลำดับ ส่วนประเด็นสนทนากลุ่ม วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก และการสัมภาษณ์ในประเด็น 4 P

ผลการวิจัย

สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ปวช.) มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรเฉลี่ย 15.74 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 2.31 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรของตนเองเฉลี่ย 1.45 ไร่ รายได้ในภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 109,690.48 บาทต่อปี รายได้นอกภาคการเกษตรของครัวเรือนเฉลี่ย 69,261.90 บาทต่อปี และมีหนี้สินของครัวเรือนเฉลี่ย 35,547.62 บาทต่อปี

ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และความต้องการในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร

1. ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร พบว่า เกษตรกรตอบถูกเฉลี่ย 11.33 ข้อ จากทั้งหมด 15 ข้อ ประเด็นความรู้ที่เกษตรกรตอบผิดมากที่สุด ได้แก่ บุคคลที่ไม่ใช่เกษตรกรสามารถนำสินค้ามาจำหน่ายในศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรได้ (เฉลย: ต้องเป็นเกษตรกรที่ลงทะเบียนเป็นเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร)

2. แหล่งความรู้และระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร พบว่า เกษตรกรได้รับแหล่งความรู้จากสื่อบุคคล สื่อกลุ่ม สื่อมวลชน และสื่อออนไลน์ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อพิจารณาแหล่งความรู้แต่ละประเภท พบว่า ได้รับจากสื่อออนไลน์มากกว่าสื่ออื่น ๆ รองลงมา คือ สื่อกลุ่ม สื่อบุคคล และสื่อมวลชน

3. ความคิดเห็นของเกษตรกรในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาความคิดเห็นแต่ละประเด็นหลักแล้วพบว่า ความคิดเห็นต่อด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี มากที่สุด

4. ความต้องการของเกษตรกรในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลาดเกษตรกร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาความต้องการของเกษตรกรแต่ละประเด็นหลักแล้ว พบว่า ความต้องการด้านสถานที่ตั้งศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี มากที่สุด

การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร

1. การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มากที่สุด

2. ความพึงพอใจของเกษตรกรในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความพึงพอใจของเกษตรกรแต่ละประเด็นหลักแล้ว พบว่า ความพึงพอใจด้านสินค้ามากที่สุด

ความพึงพอใจ ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ใช้บริการศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร

1. ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแต่ละประเด็นหลักแล้ว พบว่า ความพึงพอใจด้านสินค้ามากที่สุด

2. ปัญหาของผู้ใช้บริการในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมมีระดับน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาปัญหาของผู้ใช้บริการแต่ละประเด็นหลักแล้ว พบว่า ด้าน Promotion มากที่สุด

3. ข้อเสนอแนะของผู้ใช้บริการ ได้แก่ (1) ด้านสินค้า Product ควรปรับปรุงคุณภาพสินค้า ให้มีคุณภาพและปลอดภัยยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรเพิ่มอาหารสดพร้อมรับประทาน อาทิ เนื้อหมู เนื้อปลา เป็นต้น เพื่อให้สินค้ามีความหลากหลายและครบวงจร (2) ด้านราคา Price ควรมีการติดป้ายราคาให้ชัดเจน และ (3) ด้านการส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ Promotion ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางต่าง ๆ ให้มากขึ้น เพื่อสร้างการรับรู้ให้แก่ผู้บริโภค

ปัญหา สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร

1. ปัญหาในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร โดยภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาในระดับปานกลาง

2. สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก ได้แก่ (1) จุดแข็ง ได้แก่ เกษตรกรยิ้มแย้มแจ่มใส มีจิตบริการ ปริมาณสินค้าเพียงพอสถานที่สะอาด เดินทางสะดวก (2) จุดอ่อน ได้แก่ สมาชิกไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เกษตรกรบางรายไม่มีใบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร คณะกรรมการมีความรู้ ความเข้าใจในการบริหารงานไม่เพียงพอ (3) โอกาส ได้แก่ มีลูกค้าประจำ เช่น หน่วยงานราชการ กระแสรักสุขภาพ หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน และ (4) อุปสรรค ได้แก่ ลูกค้าขาดความเชื่อมั่นในคุณภาพสินค้า

3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร โดยภาพรวมเกษตรกรมีข้อเสนอแนะแบ่งออกเป็น 7 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านความรู้ ได้แก่ อบรมเพิ่มเติมองค์ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้า ให้มีคุณภาพมาตรฐาน (2) ด้านกฎระเบียบ ได้แก่ สมาชิกทุกคนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับ (3) ด้านคณะกรรมการ ได้แก่ หน่วยงานราชการควรอบรมเพิ่มเติมความรู้ให้แก่คณะกรรมการ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ (4) ด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ หน่วยงานราชการควรจัดให้มีการตรวจสอบสารพิษตกค้างในสินค้าเกษตร อย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง เพื่อควบคุมคุณภาพสินค้าให้มีคุณภาพและปลอดภัย (5) ด้านสมาชิก ได้แก่ สมาชิกทุกคนควรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ฯ มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (6) ด้านสินค้า ได้แก่ ควรมีการพัฒนาสินค้าเกษตรให้มีอัตลักษณ์ และ (7) ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ควรเพิ่มพัดลมเพดานเพื่อระบายอากาศ มีอ่างล้างมือให้เพียงพอ

อภิปรายผล

ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และความต้องการในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร

1. ความรู้ในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรตอบได้ถูกต้องเฉลี่ย 11.33 ข้อ จาก 15 ข้อ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ประเด็นคำถามที่เกษตรกรตอบผิดมากที่สุด ได้แก่ บุคคลที่ไม่ใช่เกษตรกรสามารถนำสินค้ามาจำหน่ายในศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรได้ เป็นประเด็นที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องกับเกษตรกร ในเรื่องหลักเกณฑ์การเป็นสมาชิกศูนย์เรียนรู้ฯ สอดคล้องกับ กรมส่งเสริมการเกษตร (2557) ในคู่มือโครงการตลาดเกษตรกร กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครเป็นสมาชิกฯ ต้องเป็นผู้ขึ้นทะเบียนเป็นเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร

2. แหล่งความรู้ในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรได้รับจากสื่อออนไลน์มากที่สุด ได้แก่ เฟซบุ๊ก ยูทูบ และเว็บไซต์ ตามลำดับ ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายที่จะนำพาประเทศไทยก้าวสู่ “ไทยแลนด์ 4.0” ด้วยการนำเทคโนโลยีดิจิทัล เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ ยกระดับคุณภาพเกษตรกรไทยให้เข้มแข็ง สอดคล้องกับ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ และบำเพ็ญ เขียวหวาน (2558) พบว่า เกษตรกรทั้งหมดมีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการติดต่อสื่อสาร รองลงมา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และเพื่อทราบข้อมูลข่าวสาร

3. ความคิดเห็นในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความเห็นด้วยในระดับมาก โดยเห็นด้วยกับด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี มากที่สุด ได้แก่ มีสาธารณูปโภคพื้นฐานเพียงพอ เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและเกษตรกรให้ความสำคัญในการจัดการด้านสถานที่ เนื่องจากการมีสถานที่ที่มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ จะสามารถดึงดูดผู้บริโภคเข้ามาซื้อสินค้าภายในศูนย์เรียนรู้ฯ เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ ปราณี คูเจริญไพศาล และนงลักษณ์ วิรัชชัย (2545) กล่าวว่า สถานที่บริการ การเข้าถึงบริการได้สะดวกเมื่อลูกค้ามีความต้องการ ย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อการบริการ

4. ความต้องการในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความต้องการภาพรวมในระดับมาก โดยด้านสินค้ามากที่สุด ได้แก่ การแปรรูปสินค้าเกษตรให้มีความหลากหลายตรงกับความต้องการของผู้บริโภค พัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรเพื่อเป็น GAP/เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ ที่ได้รับการยอมรับ สอดคล้องกับการสนทนากลุ่มของเกษตรกรด้านข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ฯ คือ อบรมเพิ่มเติมองค์ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าให้มีคุณภาพ

การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตรตลาดเกษตรกรของเกษตรกร

1. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี มากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะศูนย์เรียนรู้ฯ เป็นสถานที่ของหน่วยงานราชการ จึงมีหลายหน่วยงานในพื้นที่มาจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร นอกจากนี้ กรมส่งเสริมการเกษตรได้สนับสนุนงบประมาณส่วนหนึ่ง เพื่อใช้ในการดำเนินการศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยสมาชิกทุกคนได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงาน เช่น การอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในด้านการผลิต การตลาด สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เพื่อใช้ในศูนย์เรียนรู้ฯ สอดคล้องกับ Cohen (อ้างถึงใน สุนันท์ สีสังข์ และณรัฐ รัตนเจริญ, 2554) การได้รับและการใช้ประโยชน์ร่วมกันเป็นส่วนหนึ่ง

ของการมีส่วนร่วมในทรัพยากร การได้รับผลประโยชน์ที่ดีตามหลักการมีส่วนร่วมคือ การแบ่งปันให้สมาชิกได้รับผลประโยชน์เท่าเทียมกัน

2. ความพึงพอใจในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง โดยด้านความรู้ น้อยที่สุด โดยเฉพาะการอบรมเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้มีคุณภาพ มาตรฐาน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะหลักสูตรด้านการตลาดที่นำมาถ่ายทอดความรู้ อาจไม่ตรงกับความต้องการของเกษตรกร สอดคล้องกับ Kungwan Juntarashot and Suchote Daosukho (1986) การส่งเสริมการเกษตรต้องเริ่มต้นดำเนินการในระดับพื้นที่ คือ ศึกษาตัวเกษตรกรและชุมชน เพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร

ความพึงพอใจ ปัญหา และข้อเสนอแนะของผู้ใช้บริการศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร

1. ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร พบว่า ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจระดับมาก โดยด้านการส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ น้อยที่สุด โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมโปรโมชั่น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการใช้เครื่องมือสื่อสารทางการตลาด ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับตัวสินค้าหรือบริการจากเกษตรกรถึงผู้บริโภค สอดคล้องกับ ปราณี คูเจริญไพศาล และนงลักษณ์ วิรัชชัย (2545) ความพึงพอใจของผู้รับบริการ เกิดขึ้นจากการได้ยินข้อมูลข่าวสารเรื่องคุณภาพของการบริการในทางบวก ซึ่งหากตรงกับความเชื่อที่มีอยู่ก็จะรู้สึกดีกับบริการดังกล่าว

2. ปัญหาของผู้ใช้บริการศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้บริการมีปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยด้านการส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ มากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของศูนย์เรียนรู้ฯ ค่อนข้างน้อย เนื่องจากขาดการวางแผนในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและเกษตรกรควรมีการจัดเวทีถอดบทเรียนปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับ กรมส่งเสริมการเกษตร (2556) ในคู่มือการพัฒนาองค์กรเกษตร วิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาขององค์กร ถ้าไม่ทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุทำให้การแก้ปัญหาไร้ประโยชน์

3. ข้อเสนอแนะของผู้ใช้บริการศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกร พบว่า ควรปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้มีคุณภาพและปลอดภัยมากยิ่งขึ้น เกษตรกรควรมีใบรับรองมาตรฐานสินค้าแสดงให้ลูกค้าเห็นอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ควรเพิ่มอาหารสดพร้อมรับประทาน เพื่อให้สินค้ามีความหลากหลายและครบวงจร ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้มากยิ่งขึ้น

ปัญหาสภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร

1. ปัญหาของเกษตรกรในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านกฎระเบียบ มากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะคณะกรรมการฯ ขาดความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎระเบียบ อีกทั้งสมาชิกฯ ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้ค่อนข้างน้อย ดังนั้น เจ้าหน้าที่นักส่งเสริมการเกษตรควรส่งเสริมให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดทำกฎระเบียบของศูนย์เรียนรู้ฯ เพื่อตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของศูนย์เรียนรู้ฯ สอดคล้องกับ Cohen (อ้างถึงใน สุนันท์ สีสังข์ และณรัฐ รัตนเจริญ, 2554) การมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน คือ การนำเสนอแผน การ

จัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่ต้องทำก่อนหลัง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจช่วยลดปัญหาการทำงานในด้านต่าง ๆ ที่ไม่ตรงกับความต้องการของบุคลากรฝ่ายปฏิบัติการได้

2. สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอก ได้แก่ (1) จุดแข็ง ได้แก่ เกษตรกรยิ้มแย้มแจ่มใส มีจิตบริการ เนื่องจากเกษตรกรให้ความสำคัญและใส่ใจในการให้บริการแก่ลูกค้าเพื่อสร้างความประทับใจ (2) จุดอ่อน ได้แก่ เกษตรกรบางรายไม่มีใบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร อาจเป็นเพราะเกษตรกรเห็นว่า ระหว่างสินค้าที่มีใบรับรองมาตรฐานและไม่มีใบรับรองมาตรฐานมีราคาไม่แตกต่างกันมาก จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพสินค้ามากนัก (3) โอกาส ได้แก่ มีลูกค้าประจำ เช่น หน่วยงานราชการ หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน เนื่องจากศูนย์เรียนรู้ฯ ตั้งอยู่ใกล้หน่วยงานราชการ ลูกค้าส่วนใหญ่จึงเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และ (4) อุปสรรค ได้แก่ ลูกค้าขาดความเชื่อมั่นในคุณภาพสินค้า อาจเป็นเพราะเกษตรกรไม่นำใบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร มาติดแสดงให้ลูกค้าเห็นอย่างชัดเจน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่ได้ทำป้ายข้อมูลผลการตรวจสอบสารพิษตกค้างในสินค้าให้ผู้บริโภคได้ทราบ

3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การบริหารจัดการสินค้าเกษตร ตลาดเกษตรกรของเกษตรกร พบว่า มีข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรอบรมเพิ่มเติมองค์ความรู้ด้านการพัฒนาคุณภาพสินค้าให้มีคุณภาพมาตรฐาน ด้านการแปรรูปตามความต้องการของเกษตรกรมากยิ่งขึ้น สมาชิกทุกคนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบ กำหนดหลักเกณฑ์ในการนำสินค้าเข้ามาจำหน่าย ควรจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ศูนย์เรียนรู้ฯ ให้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ เอมอร จันทรสา (2562) คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ ควรร่วมมือกันในการกำหนดหลักเกณฑ์ในการนำสินค้าเข้ามาจำหน่าย การกำหนดราคาสินค้า จัดกิจกรรมและสื่อเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. เกษตรกรบางรายไม่มีใบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร ส่งผลให้ผู้บริโภคขาดความเชื่อมั่นในคุณภาพสินค้า ดังนั้น เกษตรกรควรผลิตสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐาน และต้องได้รับใบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร เพื่อเป็นเครื่องหมายการันตีคุณภาพสินค้าของตนเอง และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค

2. จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและอินเทอร์เน็ต ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรประชาสัมพันธ์แนะนำให้เกษตรกร สืบค้นข้อมูลและเพิ่มเติมความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวกและรวดเร็ว เพื่อนำไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). *คู่มือการพัฒนาองค์กรเกษตร วิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมส่งเสริมการเกษตร.(2557). *คู่มือโครงการตลาดเกษตรกร*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ และบำเพ็ญ เขียวหวาน. (2558). การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกร. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก, 4*(2), 43-54.

ปราณี คูเจริญไพศาล และนงลักษณ์ วิรัชชัย. (2545). *ดัชนีความพอใจของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าประเภทอาหาร กรณีศึกษาผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภรณี ต่างวิวัฒน์. (2554). แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับความรู้และการจัดการความรู้. ใน *เอกสารการสอนในชุดวิชาระบบสารสนเทศและการวิจัยทางการเกษตร* (หน่วยที่ 1). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุนันท์ สีสังข์ และณรัฐ รัตนเจริญ. (2554). *แนวคิดและทฤษฎีการส่งเสริมการเกษตรกับการบริหารการส่งเสริมการเกษตร: ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เอมอร จันทรสา (2562). *แนวทางการพัฒนาตลาดเกษตรกร: กรณีศึกษา ตลาดนัดเกษตรกรในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น*. การศึกษาอิสระวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Kungwan Juntarashot & Suchote Daosukhon. (1986). *Handbook for fishery extension workers in Southeast Asia.* Bangkok: International Development Research Center.

Oskamp, S. (1977). *Attitudes and opinions*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

แนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

นฤมล กันหา[1*]
สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[2] และ บำเพ็ญ เขียวหวาน[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: narumol233@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การผลิตลำไยและการตลาดลำไยของเกษตรกร (2) ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และความต้องการในการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร (3) การใช้เทคโนโลยีในการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร (4) การจัดการโซ่อุปทานลำไยคุณภาพของเกษตรกร (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ปลูกลำไยในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 199 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย จัดเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และคัดเลือกเกษตรกร จำนวน 20 ราย เพื่อสนทนากลุ่มในประเด็นการจัดการห่วงโซ่อุปทาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า (1) เกษตรกรปลูกลำไยพันธุ์อีดอ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเชิงเขา ปริมาณผลผลิตเฉลี่ย 214.22 กิโลกรัมต่อไร่ นำไปขายที่จุดรับซื้อในท้องถิ่น เพื่ออบแห้ง (2) เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อออนไลน์มากกว่าสื่ออื่น ๆ ความคิดเห็นต่อการผลิตลำไยคุณภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการด้านความรู้และด้านสนับสนุนในระดับมาก (3) การใช้เทคโนโลยีในการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (4) เกษตรกรมีการจัดการโซ่อุปทานลำไยที่สำคัญคือ การสนับสนุนแหล่งน้ำ องค์ความรู้ แหล่งเงินทุน การแปรรูป ศักยภาพแรงงาน และการประกันราคา (5) ปัญหาของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการตลาด เกษตรกรเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมควรให้ความรู้เรื่องกระบวนการผลิต และการตลาด การควบคุมราคาปัจจัยการผลิต และการประกันราคาผลผลิต

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม, การผลิตลำไย, ลำไยคุณภาพ

Extension Guidelines for Quality Longan Production by Farmers in Mae Suai District, Chiang Rai Province

Narumol Kanha[1*]
Sineenuch Khrutmuang Sanserm[2] and Bumpen Keowan[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
*Corresponding author: narumolkanha233@gmail.com

Abstract

The research objectives were to study (1) longan production and marketing of farmers (2) knowledge, knowledge sources, opinions, and needs in quality longan production of farmers (3) the adoption of technology in quality longan production of farmers (4) quality longan supply chain management of farmers (5) quality longan production problems and extension advices of farmers.

The population of this research was longan production farmers in Mae Suai district. Data were collected from 199 samples through simple random sampling method. Data were collected by conducting interview and were analyzed by using frequency distribution, percentage, mean, minimum value, maximum value, and standard deviation and by selecting 20 farmers to participate in the focus group about supply chain management. Data were analyzed by using content analysis

The research results showed that (1) farmers grew E-dor longan in mostly foothill areas with the average productivity of 214.22 kilogram/Rai. They sold products in local selling spots for drying. (2) Farmers had knowledge about quality longan production at the moderate level. They received knowledge from online media more than other sources with the opinions about quality longan production, overall, at the moderate level and wanted the knowledge and support at the high level. (3) The adoption of technology in quality longan production of farmers, overall, was at the moderate level. (4) Farmers managed important longan supply chain like supporting for water resources, knowledge, funding resources, processing, labor potential, and pricing guarantee. (5) Problem of farmers, overall, was at the high level especially about marketing. Farmers suggested that there should be knowledge giving on production process and marketing, the control of factors of production price, and product price guarantee.

Keywords: Extension Guideline, Longan Production, Quality Longan

บทนำ

ลำไยเป็นไม้ผลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ปัจจุบันมีพื้นที่ปลูกลำไยทั่วประเทศทั้งสิ้น 1,724,364.50 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกที่ให้ผลผลิตแล้ว 1,581,590.25 ไร่ และมีปริมาณผลผลิต 1,181,607.33 ตัน โดยมีปริมาณการส่งออกลำไยในปี 2563 จำนวน 631,985.5 ตัน คิดเป็นมูลค่าการส่งออก จำนวน 2,470.9 ล้านบาท ประเทศไทยสามารถผลิตและจำหน่ายลำไย ทั้งในรูปผลสดและแปรรูป พื้นที่ปลูกลำไยส่วนใหญ่อยู่ภาคเหนือ ซึ่งมีพื้นที่ปลูกจำนวน 1,281,691 ไร่ ลำไยที่ให้ผลแล้วจำนวน 1,153,028 ไร่ ปริมาณผลผลิต 815,975 ตัน รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ตามลำดับ(สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564) สำหรับแหล่งปลูกลำไยที่สำคัญในเขต 8 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ ตาก แพร่ และน่าน

ปัจจุบันพื้นที่การปลูกลำไยมีแนวโน้มเพิ่มมากยิ่งขึ้น ส่งผลทำให้ปริมาณผลผลิตลำไยออกสู่ตลาดมาก โดยเฉพาะในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม เกิดการกระจุกตัวของปริมาณผลผลิตในช่วงฤดูกาลผลิต ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาราคาลำไยตกต่ำ ปัญหาขาดแคลนแรงงานเก็บเกี่ยว และผลผลิตลำไยไม่ได้คุณภาพ ผลมีขนาดเล็ก ไม่สม่ำเสมอ สีผิวไม่สวย ทำให้จำหน่ายได้ในราคาต่ำ ไม่คุ้มกับต้นทุนการผลิต เกษตรกรส่วนใหญ่จึงประสบกับปัญหาการขาดทุน ลำไยจึงกลายเป็นไม้ผลที่เป็นปัญหาทั้งในด้านการผลิตและการตลาด เกษตรกรได้รับความเดือดร้อน และภาครัฐต้องให้การช่วยเหลือทุกปี (ธีรวรรณ วังใน, 2556)

แนวทางแก้ปัญหาลำไยภาคเหนือที่สำคัญ คือ การให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนมาผลิตลำไยคุณภาพ การปรับปรุงผลผลิตลำไยให้ได้คุณภาพ ต้องเน้นความปลอดภัยของผลผลิต เพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ให้สูง เลือกช่วงการผลิตให้เหมาะสม สร้างเครือข่ายการผลิตและการตลาด ซึ่งจะช่วยเพิ่มขนาดผลลำไย และทำให้ผลมีขนาดที่สม่ำเสมอ ตรงใจกับผู้บริโภคและความต้องการของตลาด ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรสามารถทำราคาลำไยต่อกิโลกรัมที่สูงขึ้นในราคาเกรด AA เพื่อกระตุ้นการบริโภคสดภายในประเทศ และลดการพึ่งพาตลาดต่างประเทศ (เสฏฐวุฒิ มิ่งมงคลศิธร, 2561)

ในปี พ.ศ. 2562 จังหวัดเชียงราย มีพื้นที่ปลูกลำไยจำนวน 246,135 ไร่ ให้ผลผลิตแล้วจำนวน 219,137 ไร่ โดยมีผลผลิตเฉลี่ย 435 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ผลิตลำไยเป็นอันดับที่สาม รองจากจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน สำหรับอำเภอแม่สรวยมีพื้นที่ปลูกลำไยทั้งหมดจำนวน 69,019 ไร่ ให้ผลผลิตแล้วจำนวน 61,077 ไร่ โดยมีผลผลิตเฉลี่ย 450 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ผลิตลำไยเป็นอันดับที่หนึ่งของจังหวัดเชียงราย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564)

การผลิตลำไยของเกษตรกรในอำเภอแม่สรวยที่ผ่านมา มักจะประสบปัญหาผลผลิตลำไยออกสู่ตลาดไม่สม่ำเสมอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศในแต่ละปี การปฏิบัติดูแลรักษาของเกษตรกร ภัยธรรมชาติ โรคแมลงศัตรูลำไย และที่สำคัญ คือ ปัญหาผลผลิตที่มีคุณภาพไม่ตรงตามความต้องการของตลาด ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ช่อผลมีขนาดเล็ก มีผลผลิตเกรด AA ปริมาณน้อย จำหน่ายได้ราคาถูก ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ มีผลกระทบต่อรายได้ของเกษตรกรผู้ผลิตลำไย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการผลิตลำไยและการตลาดลำไยของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และความต้องการการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาการจัดการโซ่อุปทานลำไยของเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

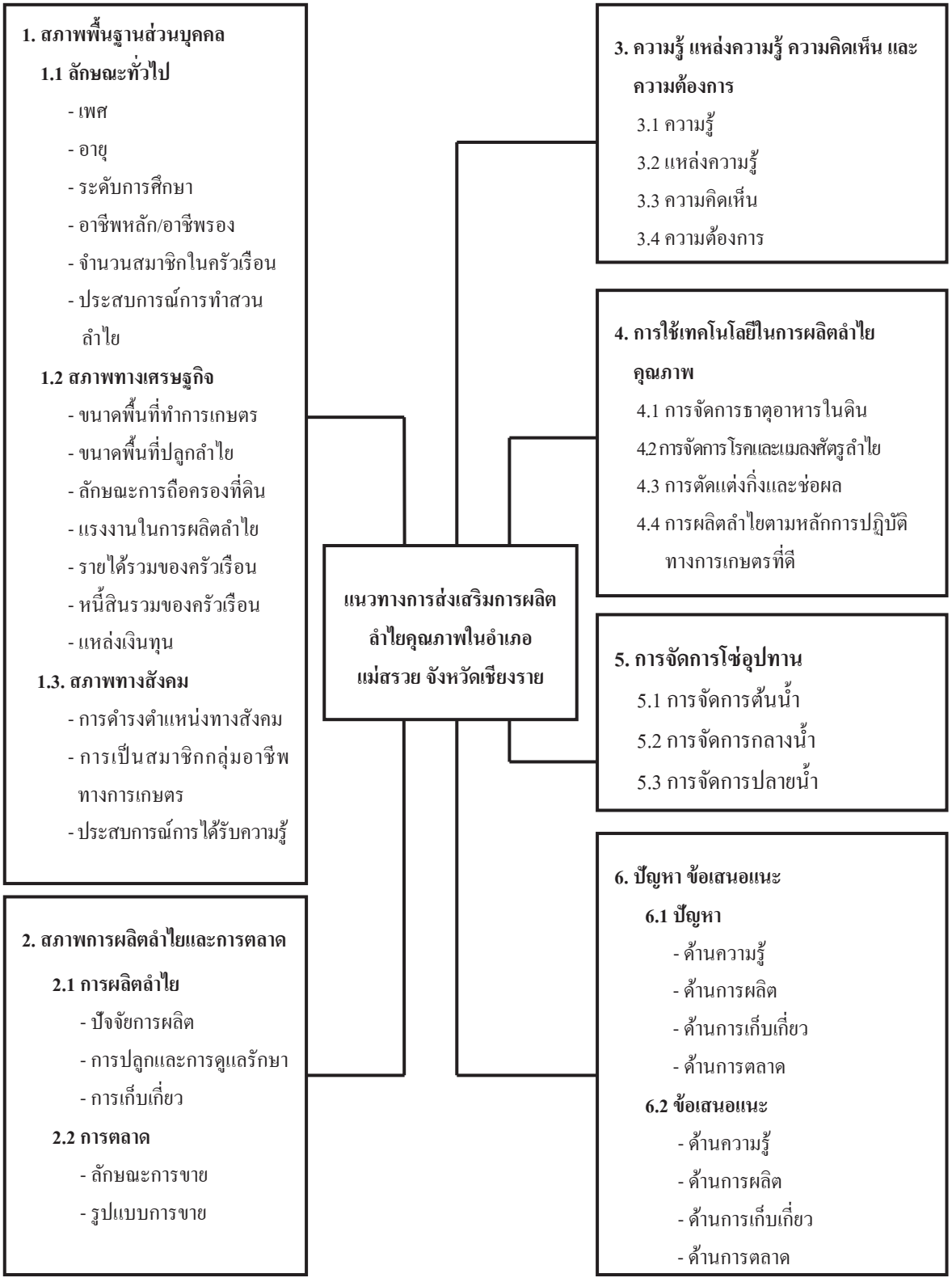

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุกัญญา อธิปอนันต์ และคนอื่น ๆ (2556) กล่าวว่า แนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่นำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป มี 6 แนวทาง คือ การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน การส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม การส่งเสริมการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การส่งเสริมการเกษตรแบบบูรณาการ การส่งเสริมพัฒนาระบบฟาร์ม และการส่งเสริมการเกษตรที่เน้นการตลาดนำการผลิต

การวัดความคิดเห็นตามแบบการวัดเจตคติของ Likert (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2555) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นในการตอบแบบสอบถามที่เรียกว่า การจัดอันดับคุณภาพ (rating scales) โดยการใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ช่อง เพื่อใช้วัดน้ำหนักของความคิดเห็น

ชุติเดช วิศาลกิตติ (2555) กล่าวว่า การจัดการโซ่อุปทาน จะประกอบด้วย ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มีต่อการตอบสนองความต้องการของลูกค้า ซึ่งไม่เพียงแต่อยู่ในส่วนของผู้ผลิตและผู้จัดส่งวัตถุดิบเท่านั้น แต่รวมถึงส่วนของผู้ขนส่ง คลังสินค้า พ่อค้าคนกลาง และลูกค้า

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความฉบับนี้ ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ใช้รูปแบบตามระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ เกษตรกรผู้ปลูกลำไย ซึ่งขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2563/64 ในอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย จำนวน 6,901ราย (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563)

1. กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณโดยใช้สูตร ทาโร ยามาเน ที่ค่าคลาดเคลื่อน 0.07 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 199 ราย และทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับสลากตามสัดส่วนของประชากรที่ปลูกลำไยแต่ละตำบล

2. การสนทนากลุ่ม คัดเลือกสมาชิกจากศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จำนวน 20 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์ ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดและปลายเปิด ประกอบด้วยคำถาม 5 ตอน คือ ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ตอนที่ 2 สภาพการผลิตลำไยและการตลาดของเกษตรกร ตอนที่ 3 ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และความต้องการในการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ตอนที่ 4 การใช้เทคโนโลยีในการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ตอนที่ 5 ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกร

2. ประเด็นสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับการจัดการโซ่อุปทานการผลิตลำไยคุณภาพ ในด้านทรัพยากร/กระบวนการผลิต และด้านการตลาด/การกระจายสินค้า ด้านการเพิ่มมูลค่า/คุณค่า/การแปรรูป ในประเด็นสภาพที่พึงประสงค์ ปัญหาข้อขัดข้อง แนวทางแก้ไขและพัฒนา หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนาและการจัดอันดับ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การจัดหมวดหมู่ข้อมูล และวิเคราะห์การจัดการโซ่อุปทาน

ผลการศึกษา

1. สภาพการผลิตลำไยและการตลาดของเกษตรกร

1.1 สภาพการผลิตลำไย พบว่า เกษตรกรทั้งหมดปลูกลำไยพันธุ์อีดอ อายุต้นลำไยเฉลี่ย 14.10 ปี ปลูกในพื้นที่เชิงเขา แหล่งน้ำที่ใช้มาจากน้ำฝน ใส่ปุ๋ยในอัตราเฉลี่ย 31.62 กิโลกรัมต่อไร่ มีปริมาณผลผลิตเฉลี่ย 214.22 กิโลกรัมต่อไร่ โดยมีปริมาณผลผลิตเฉลี่ยที่เก็บเกี่ยวได้ ขนาด AA เฉลี่ยเท่ากับ 575.80 กิโลกรัม ผลผลิตขนาด A เฉลี่ยเท่ากับ 823.46 กิโลกรัม ผลผลิตขนาด B เฉลี่ยเท่ากับ 575.80 กิโลกรัม ผลผลิตขนาด C เฉลี่ยเท่ากับ 302.33 กิโลกรัม ราคาผลผลิต เกรด AA เฉลี่ยเท่ากับ 17.88 บาทต่อกิโลกรัม ราคาผลผลิต เกรด A ราคาเฉลี่ยเท่ากับ 6.27 บาทต่อกิโลกรัม ราคาผลผลิต เกรด B เฉลี่ยเท่ากับ 2.40 บาทต่อกิโลกรัม ราคาผลผลิต เกรด C เท่ากับ 1 บาทต่อกิโลกรัม

1.2 สภาพการตลาด พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 97.5 ขายเอง ร้อยละ 30.2 ขายผ่านพ่อค้าคนกลาง และร้อยละ 19.1 ขายเหมาสวน เกษตรกรส่วนใหญ่ขายเพื่ออบแห้ง

2. ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และความต้องการ เกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร

2.1 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพ พบว่า เกษตรกรมีความรู้ในภาพรวมในระดับปานกลาง โดยคำถามที่ตอบถูกมากที่สุด มีจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ ควรเลือกใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชให้เหมาะสมกับชนิดของศัตรูพืช และควรเก็บเกี่ยวลำไยในระยะเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมของแต่ละพันธุ์ สำหรับข้อคำถามที่เกษตรกร ตอบผิดมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ เมื่อมีโรคและแมลงศัตรูระบาด ควรพ่นสารป้องกันกำจัดโรคและแมลงตามคำแนะนำในช่วงก่อนเก็บเกี่ยว 15 วัน (เฉลย: ก่อนเก็บเกี่ยว 1 เดือน) ลำไยที่ให้ผลผลิตแล้ว ควรตัดแต่งกิ่งภายหลังเก็บเกี่ยว ให้มีลักษณะทรงพุ่มเป็นทรงกลม (เฉลย: ตัดกิ่งกลางทรงพุ่มที่อยู่ในแนวตั้งเหลือตอกิ่งเพื่อเปิดกลางทรงพุ่ม) และตัดผลลำไยที่มีขนาดเล็กไม่ได้มาตรฐานในแต่ละช่อออก ตัดก้านช่อผลเหลือยาวไม่เกิน 20 ซม. (เฉลย: ไม่เกิน15 เซนติเมตร)

2.2 แหล่งความรู้เกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพ พบว่า เกษตรกรมีแหล่งความรู้และระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการ กรมพัฒนาที่ดิน สถาบันการศึกษา และท้องถิ่น เป็นต้น ผู้นำชุมชน ญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้าน อาสาสมัครเกษตร และปราชญ์ชาวบ้าน สื่อกลุ่ม ได้แก่ การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การสัมมนา การประชุม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสาธิต สื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หอกระจายเสียง หนังสือพิมพ์/วารสาร และป้ายประชาสัมพันธ์ สื่อออนไลน์ ได้แก่ กูเกิล เฟสบุ๊ก ไลน์ และยูทูป ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาแหล่งความรู้แต่ละประเภท พบว่า ได้รับจากสื่อออนไลน์มากกว่าสื่ออื่น ๆ รองลงมาคือ สื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อกลุ่ม

2.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพ พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการผลิตลำไยคุณภาพ ในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง โดยมีความคิดเห็นในระดับมากใน 3 ประเด็น คือ การตัดแต่งกิ่ง ทำให้สะดวกต่อการดูแลรักษา ง่ายต่อการเก็บเกี่ยว การผลิตลำไยคุณภาพทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น การตัดแต่งช่อผล ช่วยให้ผลผลิตมีขนาดใหญ่

2.4 ความต้องการเกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพ พบว่า เกษตรกร โดยภาพรวมมีความต้องการในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ด้านความรู้ และด้านการสนับสนุน อยู่ในระดับมาก สำหรับด้านการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับปานกลาง

3. การใช้เทคโนโลยีในการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร

3.1 ความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีในการผลิตลำไยคุณภาพ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า การผลิตลำไยตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี อยู่ในระดับมาก รองลงมา การจัดการธาตุอาหารในดิน และการจัดการโรคและแมลงศัตรูลำไย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง การตัดแต่งกิ่งและช่อผล ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ

3.2 การปฏิบัติเกี่ยวกับการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีการยอมรับและปฏิบัติมากที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่ เก็บเกี่ยวลำไยในระยะเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม การตัดแต่งกิ่งกลางทรงพุ่มและกิ่งในทรงพุ่มไม่แน่นทึบหลังเก็บเกี่ยวผลแล้ว เก็บผลผลิตในสถานที่สะอาด มีอากาศถ่ายเทสะดวก ยอมรับและปฏิบัติน้อยที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่ การใช้วิธีกล การตรวจวิเคราะห์ดิน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน

4. การจัดการโซ่อุปทานลำไยคุณภาพของเกษตรกร

4.1 ต้นน้ำ (ทรัพยากร/กระบวนการผลิต) เกษตรกรมีความต้องการแหล่งน้ำ องค์ความรู้เรื่องการผลิตลำไยที่ถูกต้อง การควบคุมราคาปัจจัยการผลิต การประชาสัมพันธ์การป้องกันกำจัดโรคและแมลงอย่างทันต่อสถานการณ์ และการสนับสนุนแหล่งเงินทุน ปัญหาที่พบคือ แหล่งน้ำที่ไม่เพียงพอ ขาดองค์ความรู้การผลิตลำไย ต้นทุนการผลิตสูง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และสถานการณ์โควิด-19 เสนอแนะให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องมาส่งเสริมและให้ความรู้การผลิต การบริหารจัดการ การวางแผน

4.2 กลางน้ำ (การเพิ่มมูลค่า/คุณค่า/การแปรรูป) เกษตรกรมีความต้องการ แรงงานฝีมือในการบรรจุ คัดแยก การแปรรูป ปัญหาที่พบคือ แรงงานขาดความรู้ในการเก็บเกี่ยวและคัดบรรจุ ขาดห้องเย็นในการเก็บรักษา เสนอแนะให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องฝึกอบรมและขึ้นทะเบียนแรงงานลำไย ส่งเสริมการแปรรูป จัดทำบรรจุภัณฑ์ลำไยอบแห้ง/ลำไยสด

4.3 ปลายน้ำ (การตลาด/การกระจายสินค้า) เกษตรกรมีความต้องการ การจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ การรวมตัวเพื่อต่อรองราคากับผู้รับซื้อ การประกันราคา/รายได้ มาตรการช่วยเหลือต้นทุนการผลิต ตลาดใหม่ทั้งต่างประเทศและในประเทศ ปัญหาที่พบคือ การกระจายสินค้า ข้อจำกัด/กฎ/ระเบียบ/หลักเกณฑ์การรับซื้อ มาตรฐานสินค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ มาตรการช่วยเหลือของรัฐล่าช้า ระบบขนส่ง ราคาผลผลิตตกต่ำ บรรจุภัณฑ์ในการขนส่งราคาแพงกว่าค่าขนส่ง และสถานการณ์โควิด-19 เสนอแนะให้หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง วางแผนการผลิตสินค้าและปริมาณการรับซื้อแต่ละช่วงเวลาเพื่อรองรับการกระจายสินค้า วางแผนการกระจายสินค้าโดยใช้ระบบตลาดนำการผลิต จัดเทศกาลเพื่อประชาสัมพันธ์และรองรับผลผลิตในพื้นที่ ส่งเสริมการบริโภคลำไย

5. ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกร

5.1 ปัญหาการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีปัญหาการผลิตลำไยในภาพรวมระดับมาก เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านการตลาด ด้านความรู้ ด้านการผลิต อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ด้านการเก็บเกี่ยว

5.2 เกษตรกรให้ข้อเสนอแนะในด้านความรู้ว่า ควรมีการอบรมให้ความรู้เรื่องกระบวนการผลิตลำไย การแปรรูป และจัดให้มีการศึกษาดูงาน ด้านปัจจัยการผลิต เสนอแนะให้มีการสนับสนุนด้านแหล่งน้ำ และควบคุมราคาปุ๋ย ยา ไม่ให้สูงเกินไป สนับสนุนแหล่งเงินทุน ด้านการเก็บเกี่ยว ควรพัฒนาศักยภาพแรงงานในการเก็บเกี่ยว ด้านการตลาด รัฐควรมีนโยบายในการประกันราคา/กำหนดราคากลางที่เหมาะสม และส่งเสริมด้านตลาดส่งออกให้มากขึ้น

อภิปรายผล

1. การผลิตลำไยและการตลาด เกษตรกรทั้งหมดปลูกลำไยพันธุ์อีดอ อายุต้นลำไยเฉลี่ย 14.10 ปี ซึ่งพันธุ์อีดอเป็นพันธุ์ที่เกษตรกรนิยมปลูกมากที่สุด สอดคล้องกับ สมสวย ปัญญาสิทธิ์ (2548) กล่าวไว้ในหนังสือ เทคนิคการผลิตลำไยนอกฤดู ประสบการณ์ปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการปลูกลำไย ว่า ลำไยพันธุ์ดอหรืออีดอ เป็นลำไยพันธุ์เบา มีการออกดอกและเก็บผลก่อนพันธุ์อื่น ชาวสวนนิยมปลูกมากที่สุด ตลาดต่างประเทศนิยม สามารถจำหน่ายทั้งผลสดและแปรรูปทำลำไยกระป๋องและลำไยอบแห้ง นอกจากนี้ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาเกือบร้อยละ 90 จึงทำให้เกษตรกรปลูกลำไยในพื้นที่เชิงเขา แหล่งน้ำที่ใช้มาจากน้ำฝน สอดคล้องกับ เฉลิมพร ลำน้อย (2560) ที่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกลำไยพันธุ์อีดอทั้งหมด ในพื้นที่ชายเขา เกษตรกรทั้งหมดอาศัยแหล่งน้ำฝน ไม่มีการให้น้ำลำไย

2. ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และความต้องการในการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร

2.1 ความรู้ เกษตรกรมีความรู้ในภาพรวมในระดับปานกลาง อาจจะเป็นเพราะว่า เกษตรกรยังขาดความรู้พื้นฐานในการผลิตลำไยที่ถูกต้อง การอบรมการผลิตลำไยคุณภาพที่ผ่านมา มีเกษตรกรที่เข้าร่วมอบรมจำนวนน้อยและไม่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับ เฉลิมพร ลำน้อย (2560) และ เสฏฐวุฒิ มิ่งมงคลศศิธร (2561) พบว่า เกษตรกรมีความรู้ในการผลิตลำไยคุณภาพในภาพรวมในระดับปานกลาง เช่นกัน และได้รับความรู้จากช่องทางการได้รับการส่งเสริมความรู้ในการผลิตลำไยคุณภาพจากสื่อต่าง ๆ ภาพรวมระดับน้อย

2.2 แหล่งความรู้ เกษตรกรมีแหล่งความรู้และระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยได้รับความรู้จากสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะยูทูป มากกว่าสื่อมวลชน สื่อแบบกลุ่ม และสื่อบุคคล ตามลำดับ อาจเป็นเพราะปัจจุบันเทคโนโลยีค่อนข้างทันสมัย และเข้าถึงเกษตรกรได้ง่าย ซึ่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ สามารถค้นหาได้ด้วยตนเอง เกษตรกรมีการปรับตัวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในชีวิตประจำวันมากขึ้น สอดคล้องกับ เสฏฐวุฒิ มิ่งมงคลศศิธร (2561) พบว่า เกษตรกรได้รับความรู้จากช่องทางการได้รับการส่งเสริมความรู้ในการผลิตลำไยคุณภาพจากสื่อต่าง ๆ ภาพรวมระดับน้อย โดยได้รับความรู้จากสื่อต่าง ๆ ระดับน้อยในประเด็นการส่งเสริมความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

2.3 ความคิดเห็น จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการผลิตลำไยคุณภาพ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะเกษตรกรยังคงมีกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิม อีกทั้งสภาพพื้นที่ปลูกเป็นที่ลาดชัน การดูแลเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพจึงต้องใช้เงินทุนและแรงงานคนจำนวนมาก ไม่สอดคล้องกับ เฉลิมพร ลำน้อย (2557) พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นในภาพรวมระดับมากทุกประเด็น และจันทร์เพ็ญ จำวงค์ (2558) พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นในภาพรวมระดับมาก ในด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และ ด้านเทคนิค

2.4 ความต้องการ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรโดยภาพรวมมีความต้องการในระดับมาก ในประเด็นด้านความรู้รองลงมา ด้านการสนับสนุน และด้านการส่งเสริม อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรยังขาดความรู้พื้นฐานในการผลิตลำไยที่ถูกต้องเพื่อให้ได้ผลผลิตดีมีคุณภาพ ซึ่งเกษตรกรยังคงมีกระบวนการผลิตแบบดั้งเดิม โดยเป็นการนำความรู้จากเพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง มาปฏิบัติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับ กิริณี แก้วใส (2555) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตลำไยอยู่ในระดับปานกลาง

3. การใช้เทคโนโลยีในการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร จากการศึกษาความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีในการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายประเด็น การตัดแต่งกิ่งและช่อผลอยู่ในระดับน้อย แต่ในทางปฏิบัติแล้วเกษตรกรมีการยอมรับและปฏิบัติในระดับมากที่สุด โดยเกษตรกรส่วนใหญ่จะทำการตัดแต่งกิ่งเปิดกลางทรงพุ่ม มีเพียงส่วนน้อยที่ตัดแต่งรูปทรงฝาชีหงาย อาจเป็นเพราะเกษตรกรเสียดายกิ่งและช่อผลที่ถูกตัดแต่งออกไป เกรงว่าจะได้ผลผลิตน้อย อีกทั้งขาดแคลนแรงงานในการตัดแต่งกิ่งและช่อผล และค่าใช้จ่ายสูงในการตัดแต่งกิ่งและช่อผล สำหรับการยอมรับและปฏิบัติน้อยที่สุด มี 3 ประเด็นได้แก่ การใช้วิธีกล การตรวจวิเคราะห์ดิน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน โดยเกษตรกรไม่ทราบว่า การตรวจ

วิเคราะห์ดินมีประโยชน์ในด้านลดต้นทุนการผลิต ช่วยให้ผลผลิตมีคุณภาพ สอดคล้องกับ จันทร์เพ็ญ จำวงค์ (2558) พบว่า ประเด็นที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุดและปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ได้แก่ การเก็บตัวอย่างดิน และนำไปวิเคราะห์อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง การตัดแต่งกิ่งและการตัดแต่งช่อผล

4. ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร

4.1 ปัญหา จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในภาพรวมระดับมาก ได้แก่ ด้านการตลาด ด้านความรู้ ด้านการผลิต และด้านการเก็บเกี่ยว ตามลำดับ อาจจะเป็นเพราะว่า ราคาผลผลิตลำไย ผู้รับซื้อเป็นผู้กำหนดราคาตลาด ผลผลิตที่ออกสู่ตลาดค่อนข้างมากในฤดูกาล ทำให้ราคาผลผลิตตกต่ำ รัฐไม่มีนโยบายในการประกันราคาหรือช่วยเหลือเกษตรกร อีกทั้งสภาพอากาศที่แปรปรวน ขาดแรงงานในการผลิตและเก็บเกี่ยว เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น แต่จำหน่ายได้ราคาถูก

4.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพ ควรมีการอบรมให้ความรู้เรื่องกระบวนการผลิตลำไย การแปรรูป และจัดให้มีการศึกษาดูงาน ด้านปัจจัยการผลิต เสนอแนะให้มีการสนับสนุนด้านแหล่งน้ำ และควบคุมราคาปุ๋ย ยา ไม่ให้สูงเกินไป สนับสนุนแหล่งเงินทุน ด้านการเก็บเกี่ยว ควรพัฒนาศักยภาพแรงงานในการเก็บเกี่ยว ด้านการตลาด รัฐควรมีนโยบายในการประกันราคา/กำหนดราคากลางที่เหมาะสม และส่งเสริมด้านตลาดส่งออกให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มในการผลิตและการจัดการด้านการตลาดลำไยของเกษตรกร เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการส่งเสริมต่อไป

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตลำไยทั่วไป และต้นทุนการผลิตลำไยคุณภาพ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลให้เกษตรกรตัดสินใจยอมรับและนำไปปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). *รายงานผลการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ปี 2563/2564*. ค้นเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2564, จาก http://farmer.doae.go.th/report/report63/report_longan_63_fmdfbd_ap/57/10/

กิริณี แก้วใส. (2555). *การผลิตลำไยของเกษตรกรอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จันทร์เพ็ญ จำวงค์. (2558). *การผลิตลำไยคุณภาพนอกฤดูของเกษตรกรอำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เฉลิมพร ลำน้อย. (2557). *การผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชุติเดช วิศาลกิตติ. (2555). *การจัดการห่วงโซ่อุปทานของสินค้าผักปลอดภัยในเขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธีรวรรณ วังใน. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ภายใต้โครงการนำร่องเขตส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพ จังหวัดเชียงใหม่*. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมสวย ปัญญาสิทธิ์. (2548). *เทคนิคการผลิตลำไยนอกฤดู ประสบการณ์ปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการปลูกลำไย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). *เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ รายอำเภอ ปี 2563*. ค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2564, จาก https://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/prcaidata/files/longan%20dit% 2063%20update.pdf

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). *เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อเนื้อที่ให้ผล รายภาคและรายจังหวัด ปี 2563*. ค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2564, จาก https://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/prcaidata/ files/longan%2063%20update.pdf

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). *ปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหาร ปี 2563*. ค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2564, จาก http://impexp.oae.go.th/service/ report_product01.php?S_YEAR =2563&i_type=2& PRODUCT_ID=1273&wf_search=&WF_SEARCH=Y#export

สุกัญญา อธิปอนันต์ และคนอื่น ๆ. (2556). *แนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่นำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมส่งเสริมการเกษตร.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2555). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: สามลดา.

เสฏฐวุฒิ มิ่งมงคลศิธร. (2561). *ความต้องการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรในอำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร จังหวัดเชียงใหม่

คมสัน สุวรรณเลิศ[1*]
บำเพ็ญ เขียวหวาน[2] และ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
*ผู้รับผิดชอบบทความ: oic_tammy@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทั่วไป สภาพสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมการผลิตลำไยของเกษตรกร (3) การยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนผลิตลำไยของเกษตรกร (4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร และ (5) ปัญหา ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 31 กลุ่ม สมาชิกรวม 1,981 ราย กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 186 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการจับสลากจัดเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ สถิติพรรณนา และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุแบบปกติ

ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรร้อยละ 76.9 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 58.44 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 3.75 คน ประสบการณ์ปลูกลำไยเฉลี่ย 18.31 ปี อบรมด้านการเกษตรเฉลี่ย 3.70 ครั้งต่อปี (2) เกษตรกรร้อยละ 45.2 มีความรู้อยู่ในระดับมาก แหล่งที่ได้รับความรู้จากสื่อกลุ่มมาก มีความคิดเห็นว่า เทคโนโลยีการผลิตลำไยช่วยให้มีปริมาณผลผลิตมากขึ้น เกษตรกรมีความต้องการด้านความรู้มากที่สุด (3) เกษตรกรยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไยมากทั้ง 5 ประเด็น และมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง (4) การเข้ารับการอบรมด้านการเกษตร จำนวนแรงงาน ความรู้ และแหล่งความรู้ในการผลิตลำไยของเกษตรกร มีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ (5) เกษตรกรมีปัญหาด้านการตลาดในเรื่องราคาผลผลิตไม่เป็นธรรม การขนส่งมีค่าใช้จ่ายสูง และต้องการให้มีหน่วยงานตรวจสอบความเป็นธรรมด้านราคามากที่สุด โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมคือ ควรประสานงานหน่วยงานเกี่ยวข้องเข้าไปตรวจสอบด้านราคา และสนับสนุนการจำหน่ายในรูปแบบอื่น ๆ

คำสำคัญ: การยอมรับเทคโนโลยี, การเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุน, การผลิตลำไย

Factors Relating to the Adoption of Technology for Increasing Efficiency and Reduce the Cost of Longan Production by Farmers in Chiang Mai Province

Komsan Suwannalert [1*]

Bumpen Keowan [2] and Benchamas Yooprasert [3]

Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand [1, 2, 3]

*Corresponding author: oic_tammy@hotmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study (1) basic general, social, and economic conditions of farmers. (2) knowledge, knowledge resources, opinions, and extension needs for longan production of farmers. (3) the adoption of technology in efficiency increase and cost reduction of longan production of farmers. (4) factors relating to the adoption of technology in efficiency increase and cost reduction of longan production of farmers. and (5) problems and extension guidelines suggestion in the adoption of technology in efficiency increase and cost reduction of longan production of farmers. The population of this study was 1,981 farmers who were members of 31 longan collective farming groups in Chiang Mai province. The sample size of 186 people was determined by using simple random sampling method. Data were collected by conducting interview and were analyzed by using statistics such as descriptive statistics and multiple regression analysis.

The results of the research revealed that (1) 76.9 % of farmers were male with the average age of 58.44 years, completed primary school education, and had the experience in longan production of 18.31 years. (2) 45.2% of farmers had knowledge regarding harvesting technology at the high level. Know resources from group media was at the high level. Second to that was personal media. They thought that longan production technology helped with higher productivity, their needs at most level, especially knowledge. (3) Farmers had the opinion towards longan production technology at the high level and practiced at the moderate level with the lesser practice on bouquet wrapping. (4) The acceptance of the agricultural training, the number of labors, knowledge and knowledge resources in longan production were related to the adoption of technology in the efficiency increase and cost reduction in longan production at statistically significant level. (5) Farmers faced with the problems regarding marketing in the aspect of unfair product price. They wanted the agencies to investigate the price fairness at the highest level with the suggestion in the extension guidelines that there should be the coordination among related agencies to come and investigate the price and the support on the distribution in various forms.

Keywords: The Adoption of Technology, Efficiency Increase and Cost Reduction, Longan Production

บทนำ

ลำไยมีถิ่นกำเนิดในประเทศจีนตอนใต้ เนื่องจากประเทศจีนปลูกลำไยกันมาหลายพันปี โดยปลูกกันมากบริเวณตอนใต้ของจีน ส่วนประเทศไทยสันนิษฐานว่า ลำไยได้แพร่กระจายพันธุ์และมีการปลูกตามป่า ในเขตจังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายมีลำไยพันธุ์พื้นเมืองขึ้นอยู่ทั่วไป ซึ่งลำไยเป็นผลไม้ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจอันดับหนึ่งของภาคเหนือตอนบน ผลผลิตลำไยสามารถส่งออกจำหน่ายไปยังต่างประเทศ ทั้งผลสดและอบแห้ง แช่แข็ง และลำไยกระป๋อง นำรายได้เข้าประเทศปีละหลายล้านบาท เพราะเป็นผลไม้ที่นิยมบริโภคกันมากทั้งในประเทศและต่างประเทศ (อนันต์ ดำรงสุข, 2547)

พื้นที่ปลูกลำไยของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2537 เป็นต้นมา เนื่องจากรัฐบาลสนับสนุนให้มีการปรับโครงสร้างระบบการผลิตการเกษตร ซึ่งทำให้เกษตรกรนำมาปลูกลำไยทดแทนนาข้าวเพราะให้ผลตอบแทนสูงกว่า ประกอบกับประสบผลสำเร็จในการใช้สารโพแทสเซียมคลอเรต และโซเดียมคลอเรต กระตุ้นให้ลำไยออกดอกติดผลทั้งในฤดูและนอกฤดู จึงทำให้พื้นที่ปลูกลำไยกระจายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564) นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีโครงการแปลงใหญ่ โดย กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นผู้รับผิดชอบหลัก สนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดการร่วมกันผลิตร่วมกันจำหน่าย สามารถลดต้นทุนการผลิตมีผลิตเพิ่มขึ้น ในปัจจุบันโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ก็มีการนำไปใช้ในเกือบทุกจังหวัด ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่ก็เป็นหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนโครงการแปลงใหญ่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2563)

จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่การปลูกลำไย จำนวน 451,723 ไร่ เป็นเนื้อที่ให้ผลผลิต จำนวน 406,183 ไร่(สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564) มีกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมการเป็นสมาชิกแปลงใหญ่ลำไย จำนวน 1,981 ราย พื้นที่รวม 11,198 ไร่(สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2563) ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้านราคาผลผลิตตกต่ำ เนื่องจากไม่มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตลำไยคุณภาพดี เมื่อผลผลิตออกมาในปริมาณมาก จึงส่งผลกระทบด้านราคา เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนไม่ยอมรับการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไย จะใช้ประสบการณ์หรือภูมิปัญญาดั้งเดิมในการผลิตลำไยเป็นหลัก

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกรจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคม ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมในการผลิตลำไย ความคิดเห็นต่อเทคโนโลยีและการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไย เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกษตรกร มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตลำไยอย่างยั่งยืน ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมในการผลิตลำไยของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อเทคโนโลยีและการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

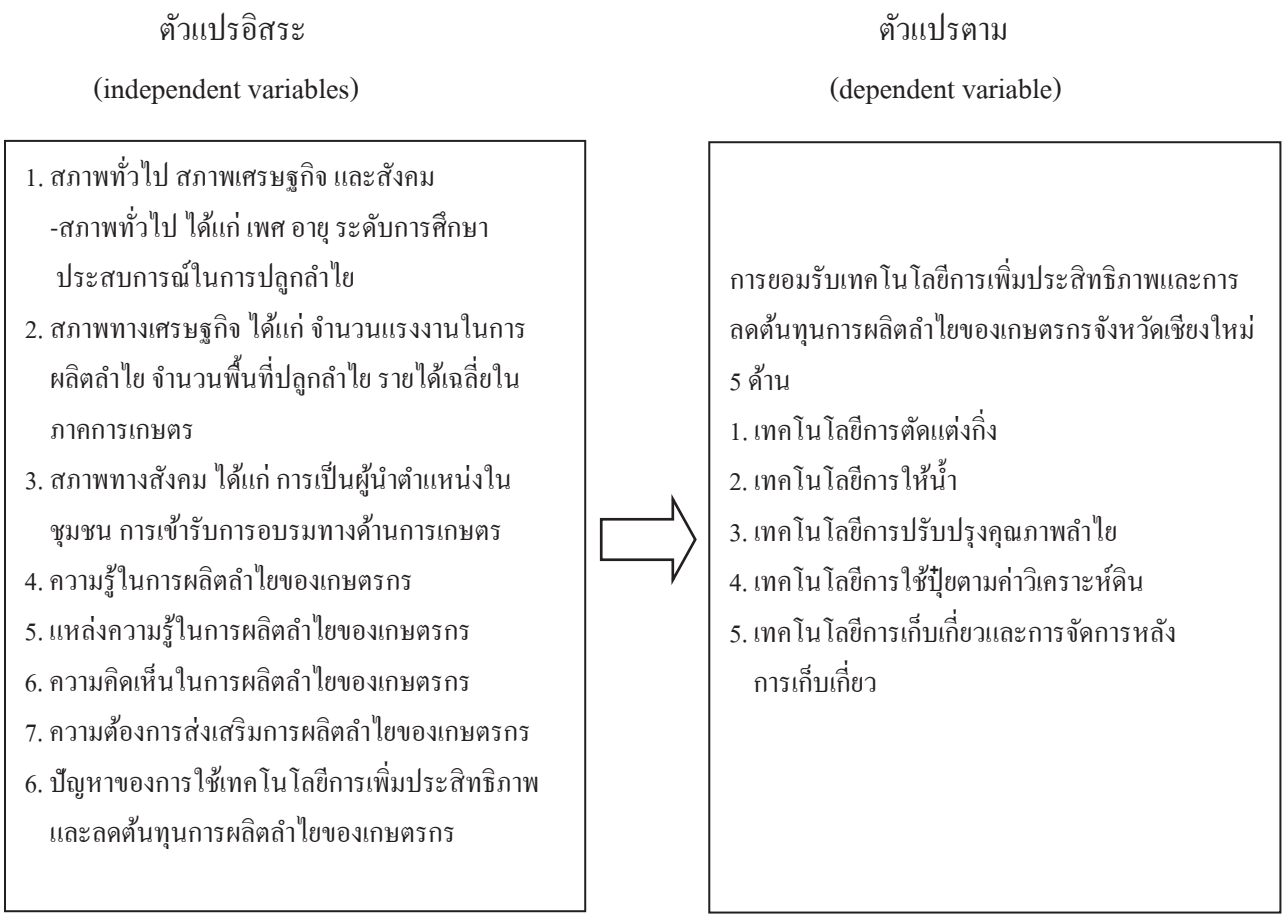

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (อ้างถึงใน หทัยกาญจน์ วรรธนสิทธิโชค, 2551) กล่าวว่า ลักษณะของบุคคลที่ยอมรับนวัตกรรมได้ช้าหรือเร็ว ขึ้นอยู่กับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม บุคลิกภาพ และพฤติกรรมในการสื่อสารหากสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ สอดคล้องกับวิถีชีวิตของบุคคลที่มีทัศนะคติที่ดี มีการเปิดรับสื่อมาก ก็จะส่งผลต่อการยอมรับนวัตกรรมมากขึ้น

หลักการวัดความคิดเห็น (ดวงเพ็ญ ทุคหิต, 2550) ได้กล่าวถึงวิธีลิเคิร์ทสเกลว่า เป็นวิธีสร้างมาตรวัดทัศนคติ หรือความคิดเห็นที่นิยมกันมากที่สุด เพราะเป็นวิธีสร้างมาตรวัดที่ง่าย ประหยัดเวลา ผู้ตอบแบบสามารถแสดงทัศนคติ ในทางที่ชอบหรือไม่ชอบ โดยยึดอันดับความชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งอาจมีคำตอบให้เลือก 5 คำตอบ และให้คะแนนตามลำดับ

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2553) กล่าวถึงความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตรว่า การส่งเสริมการเกษตรมีความสำคัญอย่างยิ่งในด้านการผลิตของเกษตรกรเพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยการนำวิทยาการ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมถ่ายทอด แนะนำส่งเสริมให้เกษตรกรได้นำไปปฏิบัติ รวมถึงการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าย่อมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตรไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นเกษตรกรผู้ผลิตลำไย ที่เป็นสมาชิกแปลงใหญ่ที่มีการดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.2559 จนถึงปี พ.ศ. 2563 ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1,981 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณโดยใช้สูตร ทาโร ยามาเน ที่ค่าคลาดเคลื่อน 0.07 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 186 ราย และทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับสลากตามสัดส่วนของประชากรที่ผลิตลำไยแต่ละตำบล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิดและปลายเปิด ประกอบด้วย คำถาม 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทั่วไป เศรษฐกิจ และสังคม ของเกษตรกรสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ลำไย ตอนที่ 2 ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมในการผลิตลำไยของเกษตรกร ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อเทคโนโลยีและการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกรการผลิตลำไยของเกษตรกร ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของการใช้เทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติพรรณนา คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ และข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การจัดหมวดหมู่ข้อมูล และการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบปกติ

ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 76.9 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 58.44 ปี ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีอาชีพรองคือ รับจ้างทั่วไป มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.75 คน มีประสบการณ์ปลูกลำไยเฉลี่ย 18.31 ปี

2. สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 1.99 คน โดยจ้างแรงงานประจำเฉลี่ย 5.18 คน มีพื้นที่ปลูกลำไยของตนเองเฉลี่ย 6.22 ไร่ พื้นที่เช่าเฉลี่ย 5.32 ไร่ และมีพื้นที่ให้ญาติพี่น้องทำเปล่าเฉลี่ย 3.40 ไร่ รายได้ในภาคการเกษตร พบว่า เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ย 90,355.65 บาทต่อปี รายได้นอกภาคการเกษตรมีค่าเฉลี่ย 91,405.88 บาทต่อปี มีภาระหนี้สินเฉลี่ย 150,849.83 บาทต่อปี เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แหล่งเงินทุนของตนเอง

3. สภาพทางสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เป็นผู้นำในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีการเข้ารับการอบรมทางการเกษตรเฉลี่ย 3.70 ครั้งต่อปี

ตอนที่ 2 ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมในการผลิตลำไยของเกษตรกร

1. ความรู้ในการผลิตลำไยของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับมาก ตอบคำถามได้ถูกต้องเฉลี่ย 12.90 ข้อ จาก 20 ข้อ ส่วนคำถามที่เกษตรกรตอบผิด 3 อันดับแรก ได้แก่ เทคโนโลยี "ปุ๋ยสั่งตัด" มี 2 ขั้นตอน คือ วิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหาร และแปลผลการวิเคราะห์ดิน (เฉลย: เทคโนโลยี "ปุ๋ยสั่งตัด" มี 3 ขั้นตอน คือ วิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหาร ตรวจสอบข้อมูลชุดดินจากแผนที่ชุดดินรายตำบล และแปลผลการวิเคราะห์ดิน) การเก็บเกี่ยวลำไย จะเก็บเกี่ยวครั้งเดียวให้หมดทั้งต้นหรือเก็บไม่เกิน 5 ครั้ง (เฉลย: การเก็บเกี่ยวลำไยจะเก็บเกี่ยวครั้งเดียวให้หมดทั้งต้นหรือเก็บไม่เกิน 2 ครั้ง) และเกณฑ์มาตรฐานขนาดของผลลำไยสดเพื่อการส่งออกที่กำหนด แบ่งเกรดหรือขนาดของลำไยสดไว้ 5 ขนาด คือ AA, A, B, C และ D (เฉลย: เกณฑ์มาตรฐานขนาดของผลลำไยสดเพื่อการส่งออกที่กำหนด แบ่งเกรดหรือขนาดของลำไยสดไว้ 4 ขนาด คือ AA, A, B, C)

2. การได้รับความรู้จากแหล่งความรู้เกี่ยวกับการผลิตลำไยของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีการได้รับความรู้จากแหล่งความรู้และระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแหล่งความรู้แต่ละประเภท พบว่า ได้รับจากสื่อกลุ่มมากกว่าสื่ออื่น ๆ รองลงมาคือ สื่อบุคคล สื่อออนไลน์ และสื่อมวลชน

3. ความคิดเห็นในการผลิตลำไยของเกษตรกร พบว่า เกษตรเห็นด้วยที่จะนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการผลิตลำไย โดยในภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไย ช่วยให้มีผลผลิตลำไยเพิ่มสูงขึ้นได้ การใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไย ช่วยให้มีผลผลิตลำไยที่มีคุณภาพตรงตามมาตรฐานความต้องการของตลาด และเทคโนโลยีการผลิตลำไยสามารถนำมาปรับใช้และปฏิบัติในสวนของตนเองได้

4. ความต้องการส่งเสริมผลิตลำไยของเกษตรกร พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมผลิตลำไยในระดับมาก ทั้ง 3 ประเด็น เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมด้านความรู้ในประเด็นการใช้เทคโนโลยีปรับปรุงคุณภาพลำไยมากที่สุด ในด้านการส่งเสริม เกษตรกรต้องการการส่งเสริมแบบสาธิตมากที่สุด และในด้านการสนับสนุนเกษตรกรมีความต้องการให้มีการสนับสนุนในด้านการตลาดมากที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อเทคโนโลยีและการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร

1. ความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีในการผลิตลำไยของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีในภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้งหมด เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า โดยมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคโนโลยีด้านการให้น้ำ มากที่สุด รองลงมา คือ เทคโนโลยีด้านการตัดแต่งกิ่ง และเทคโนโลยีการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ตามลำดับ

2. การยอมรับและปฏิบัติด้านเทคโนโลยีในการผลิตลำไยของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการปฏิบัติด้านเทคโนโลยีการผลิตลำไยในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า เกษตรกรมีการปฏิบัติด้านการให้น้ำอย่างสม่ำเสมอเพื่อเร่งการแตกใบอ่อนเร็ว เพื่อให้ผลผลิตมีความอุดมสมบูรณ์ มีการปฏิบัติการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินในอัตราที่เหมาะสม เพื่อเร่งการแตกใบอ่อนลำไย และมีการปฏิบัติด้านการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว โดยมีการคัดขนาดผลผลิตตามเกณฑ์ที่มาตรฐานกำหนด มากที่สุด

ตอนที่ 4 ปัญหา ข้อเสนอแนะของการใช้เทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร

1. ปัญหาของการใช้เทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีปัญหาการผลิตลำไยในภาพรวมระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ด้านการตลาด อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านความรู้และด้านการผลิต และอยู่ในระดับน้อย จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ด้านการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่

2. เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็นเป็นข้อเสนอแนะในด้านการตลาดว่า ควรมีหน่วยงานสนับสนุนด้านการขนส่งผลผลิตเพื่อจำหน่ายและมีการส่งเสริมการให้ความรู้ด้านการตลาดออนไลน์ ในด้านการผลิต เกษตรกรได้เสนอแนะว่า ควรจัดให้มีแหล่งจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์ราคาถูก หาซื้อได้ง่ายในท้องถิ่น ด้านการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่เกษตรกรเสนอแนะว่า ควรมีการให้คำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่อย่างทันท่วงที เพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และในด้านความรู้เกษตรกรเสนอแนะว่า ควรพัฒนาศักยภาพโดยการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินให้มีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยที่มีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไยของเกษตรกร

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า มี 2 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ การเข้ารับการอบรมทางด้านการเกษตร และจำนวนแรงงานในการผลิตลำไย ซึ่งเป็นไปในทิศทางเชิงลบ และมี 2 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ความรู้ในการผลิตลำไยของเกษตรกรและแหล่งความรู้ในการผลิตลำไยของเกษตรกร ซึ่งเป็นไปในทิศทางเชิงบวก

อภิปรายผล

1. สภาพพื้นฐานทั่วไป สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 58.44 ปี มีสถานภาพสมรส สอดคล้องกับ วงค์ลักษณ์ วงค์ศิริ และคณะ (2564) ที่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 59.92 ปี อาจจะเป็นเพราะว่า เกษตรกรอยู่ในวัยกลางคนมีความรู้และประสบการณ์ในการผลิตลำไยหรือการทำงานมากพอสมควร เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยในภาคเกษตร 90,355.65 บาทต่อปี มีหนี้สินเฉลี่ย 216,215.05 บาทต่อปี แตกต่างกับ ทิพวัลย์ ธรรมขันแก้ว (2563) ที่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ มีหนี้สินเฉลี่ย 145,972.72 บาท/ปี อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ทำอาชีพด้านการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ภาระหนี้สินอาจเกิดขึ้นจากการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินเพื่อนำมาลงทุนในด้านการผลิตลำไย เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้นำตำแหน่งทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 64 แตกต่างกับ ธีรวรรณ วังใน (2556) ที่พบว่า สัดส่วนจำนวนผู้นำทางสังคมกับเกษตรกรทั่วไปมีสัดส่วน 1 : 3 จะเห็นได้ว่า การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไยในปัจจุบันผู้นำทางสังคมหันมาให้ความสนใจในด้านเทคโนโลยีการผลิตลำไยเพิ่มมากขึ้น จึงเป็นแบบอย่างให้เกษตรกรในพื้นที่ ในส่วนของการเข้ารับการอบรมทางการเกษตร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 44.6 เข้ารับการอบรมการผลิตลำไยคุณภาพ 2-3 ครั้ง สอดคล้องกับ ภาวิณี ศรีทองแท้ (2558) ที่พบว่า เกษตรกรทั้งผู้ปลูกลำไยส่วนใหญ่มีการเข้าร่วมประชุมหรืออบรมการปลูกลำไยมากที่สุดคือ 2-3 ครั้ง

2. ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และความต้องการส่งเสริมในการผลิตลำไยของเกษตรกร

2.1 ความรู้เกี่ยวกับการผลิตลำไยของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความรู้ในภาพรวมในระดับมาก อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรให้ความสำคัญและสนใจกับการพัฒนาความรู้ โดยการศึกษาด้วยตนเองผ่านระบบการสื่อสารในยุคปัจจุบันที่ทันสมัยและแพร่หลายอย่างกว้างขวาง

2.2 แหล่งความรู้เกี่ยวกับการผลิตลำไยของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยได้รับความรู้จากสื่อกลุ่ม โดยเฉพาะแปลงสาธิต มากกว่าสื่อบุคคล สื่อออนไลน์ และสื่อมวลชนตามลำดับ อาจเป็นเพราะเกษตรกรได้เห็นการสาธิตตัวอย่างการปฏิบัติเกี่ยวกับเทคโนโลยีของเจ้าหน้าที่ในระหว่างการเข้ารับการอบรม สามารถจดจำและนำไปประยุกต์ใช้ได้ง่าย

2.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการผลิตลำไยของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการผลิตลำไย ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะประเด็นการใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยช่วยให้มีผลผลิตลำไยเพิ่มสูงขึ้น อาจเป็นเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการนำเทคโนโลยีไปใช้ เพื่อเพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการผลิตลำไย เกิดปัญหาน้อยและเกิดผลผลลัพธ์ที่ดีขึ้น

2.4 ความต้องการส่งเสริมการผลิตลำไยของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า ภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมในระดับมาก ในประเด็นด้านความรู้ รองลงมา ด้านการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตลำไยด้านต่าง ๆ ที่ถูกต้อง แต่ยังคงใช้กระบวนการผลิตแบบดั้งเดิม หรือมีการปฏิบัติตามเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียง

3. ความคิดเห็นและการปฏิบัติต่อเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตด้านเทคโนโลยี ด้านการให้น้ำมากที่สุด รองลงมา คือ เทคโนโลยีด้านการตัดแต่งกิ่ง แตกต่างกับ สวัสดิ์ กะรัตน์ (2546) ที่พบว่า เกษตรกรมีการยอมรับเทคโนโลยีในเชิงความคิดเห็นในด้านการตัดแต่งกิ่งมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรเห็นว่า การให้น้ำในระบบการผลิตลำไยมีความสำคัญในการสร้างผลและเนื้อผล ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในด้านการกำหนดราคาผลผลิต ในด้านการปฏิบัติเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีการปฏิบัติด้านเทคโนโลยีการผลิตลำไยอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับ ทิพวัลย์ ธรรมขันแก้ว และคณะ (2564) ที่พบว่า เกษตรกรนำเทคโนโลยีจากข้อคำถามในระดับปานกลาง อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่มีการนำเทคโนโลยีการผลิตลำไยไปปรับใช้ตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ แต่ในบางท้องที่สภาพภูมิประเทศหรือภูมิอากาศอาจไม่เอื้ออำนวยสำหรับการปฏิบัติ

4. ปัญหา ข้อเสนอแนะของการใช้เทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตลำไยของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในภาพรวมระดับปานกลาง โดยมีปัญหาด้านการตลาดอยู่ในระดับมาก ในประเด็นราคาผลผลิตไม่เป็นธรรม สอดคล้องกับ ธีร์ธวัช ปุรินทราภิบาล (2562) ที่พบว่า ปัญหาของเกษตรกร ได้แก่ ด้านราคาผลผลิตตกต่ำ ซึ่งเกิดจากการนำไปขายให้พ่อค้าคนกลาง ผลผลิตที่ได้ไม่มีคุณภาพ

4.2 ข้อเสนอแนะของการใช้เทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไย จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็นเป็นข้อเสนอแนะด้านการตลาดว่า มีระดับความจำเป็นมาก ในประเด็นที่ว่า ควรมีหน่วยงานเข้ามาตรวจสอบความเป็นธรรมด้านราคาผลผลิตมากที่สุด อาจจะเป็นเพราะว่า เกษตรกรไม่มีอำนาจต่อรองด้านราคาผลผลิต โดยถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางมาโดยตลอด

5. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร จังหวัดเชียงใหม่

5.1 การเข้ารับการอบรมทางด้านการเกษตร มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเชิงบวกกับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไย สอดคล้องกับ อัญชลี กุนุพงศ์ (2548) ที่พบว่า การรับการฝึกอบรม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับ การปฏิบัติตามระบบจัดการคุณภาพของเกษตรที่ดีเหมาะสมสำหรับลำไย อาจจะเป็นเพราะว่า เมื่อเกษตรกรมีความรู้เพิ่มขึ้นจากการอบรม จึงมีแนวทางปฏิบัติในการใช้เทคโนโลยีในการผลิตลำไยคุณภาพเพิ่มมากขึ้น

5.2 จำนวนแรงงานในการผลิตลำไย มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเชิงลบ กับ การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไย เนื่องจากการที่มีจำนวนแรงงานในการผลิตลำไยหายากและมีจำนวนน้อยลง เกษตรจึงหันมาพึ่งพาเทคโนโลยีในด้านการผลิตลำไยเพิ่มมากขึ้น

5.3 ความรู้ในการผลิตลำไยของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเชิงลบ กับ การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไย อาจจะเป็นเพราะว่า เกษตรกรมีความรู้ในการผลิตลำไยโดยอาศัยประสบการณ์ของตนเอง ไม่เห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งไม่จำเป็น มีความยุ่งยาก เป็นต้น

5.4 แหล่งความรู้ในการผลิตลำไยของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพ และลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเชิงบวก กับ การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไย อาจเป็นเพราะว่า เมื่อเกษตรกรได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ที่มีความเชื่อถือได้ ก็จะนำไปสู่การยอมรับและนำเทคโนโลยีมาใช้มากขึ้น เนื่องจากเป็นการประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย และมีความคุ้มค่ากับการผลิตลำไยให้มีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ควรทำการศึกษาการส่งเสริมการทำการตลาดล่วงหน้า หรือการทำการตลาดออนไลน์ของเกษตรกรผู้ผลิตลำไย เพื่อจะได้ทราบแนวทางและวิธีการจำหน่ายผลผลิต

2. ควรมีการศึกษาการส่งเสริมความรู้ เกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพผลผลิตลำไยให้เป็นที่ต้องการของตลาด เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกร ให้สามารถผลิตลำไยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถจำหน่ายได้ในราคาที่พึงพอใจทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

ดวงเพ็ญ ทุคหิต. (2550). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของครู โรงเรียนขนาดเล็ก*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ทิพวัลย์ ธรรมขันแก้ว และคณะ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการนำเทคโนโลยีการปลูกลำไยแปลงใหญ่ไปปฏิบัติของเกษตรกรในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. *วารสารแก่นเกษตร, 50*(1), 154-163.

ธีร์ธวัช ปุรินทราภิบาล. (2562). การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกลำไยของเกษตรกรในตำบลข่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารผลิตกรรมการเกษตร, 1*(3) , 1-10.

ธีรวรรณ วังใน. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ภายใต้โครงการนำร่องเขตส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพ จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2553). แนวคิดและหลักการส่งเสริมการเกษตร. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร* (หน่วยที่ 4). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภาวิณี ศรีทองแท้. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการปลูกลำไยของเกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วงค์ลักษณ์ วงค์ศิริ, วรทัศน์ อินทรัคคัมพร, สุรพล เศรษฐบุตร และเสาวลักษณ์ แย้มหมื่นอาจ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการนำเทคโนโลยีการปลูกลำไยแปลงใหญ่ไปปฏิบัติของเกษตรกรในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. *วารสารแก่นเกษตร, 49*(ฉบับพิเศษ 1), 697-702.

สวัสดิ์ กะรัตน์. (2546). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไยของเกษตรกรกลุ่มปรับปรุงคุณภาพลำไยอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่. (2563). *พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ*. ค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2564, จาก http://www.chiangmai.doae.go.th/reports/Sathanakan%20plant/longan%202554.pdf/

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). *ข้อมูลการผลิตสินค้าเกษตร*. ค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2564, จาก http://www.oae.go.th

หทัยกาญจน์ วรรธนสิทธิโชค. (2551). *การยอมรับบริการซื้อขายกองทุนรวมทางอินเทอร์เน็ตของผู้ ลงทุน ในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

อนันต์ ดำรงสุข. (2547). *ลำไย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์.

อัญชลี กุนุพงศ์. (2548). *ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยตามระบบการจัดการคุณภาพของเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับลำไยในจังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี

ชัยวัฒน์ อุยานันท์[1*]
สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[2] และ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: waiivocalist@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (2) การได้รับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (3) การดำเนินงานและความพึงพอใจต่อการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนของสมาชิก (4) ปัญหาในการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (5) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี ปี 2564 จำนวน 240 ราย กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรทาโร ยามาเน ที่ค่าความคลาดเคลื่อน .05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 150 ราย การสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย ด้วยการจับสลากตามสัดส่วนจำนวนตัวอย่างของเกษตรกรในแต่ละศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ร้อยละ 58 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 55.93 ปี ร้อยละ 62 จบชั้นประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 3.08 คน ทุกคนเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร มีระยะเวลาในการเป็นสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เฉลี่ย 8.31 ปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร เฉลี่ย 169,453.33 บาท/ปี มีหนี้สินเฉลี่ย 142,826.09 บาท มีพื้นที่ตนเอง เฉลี่ย 19.74 ไร่ (2) เกษตรกรได้รับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้รับความรู้จากสื่อบุคคลมากที่สุด โดยได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด (3) การดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีการดำเนินงานน้อยที่สุด คือ มีบริการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างแก่เกษตรกร และมีความพึงพอใจในต่อการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ศูนย์มีการกำหนดให้คัดเลือกสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เป็นเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนเดียวกัน (4) ปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยประเด็นที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ ขาดการบริการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างแก่เกษตรกร (5) เกษตรกรเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ในภาพรวมในระดับมาก โดยประเด็นเห็นด้วยมากที่สุด คือ ควรมีการเก็บข้อมูลแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน, การดำเนินงาน

Guidelines on Operational Development of Community Pest Management Centers in Nong Ya Sai District of Suphan Buri Province

Chaiwat Uyanun[1*]
Sineenuch Khrutmuang Sanserm[2] and Benchamas Yooprasert[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
[*]Corresponding author: waiivocalist@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study (1) basic personal, social, and economic conditions of farmers who were members of community pest management center (2) knowledge extension receiving about the operation of community pest management center (3) the operation and satisfaction on the operation of the community pest management center of the members (4) problems in the operation of community pest management center (5) development guidelines of the operation of community pest management center. The population of this study was 240 farmers who were members of Nong Ya Sai district community pest management center, Suphan Buri province in 2021. The sample size of 150 people was determined by using Taro Yamane formula with the error value of .05 and simple random sampling method through lotto picking according to the sample proportion of farmers in each community pest management center. Data were collected by conducting structured interview and were analyzed by using descriptive statistics.

The results of the research revealed that (1) 58% of farmers who were members of community pest management center were female with the average age of 55.93 years old and 62% completed primary school education. The average number of member in the household was 3.08 persons. They were members of agricultural group/institution with the average membership period of community pest management center of 8.31 years. Most of them were farmers. The average household income from the agricultural sector was 169,453.33 baht/year. The average debt was 142,826.09 baht. The average self-owned land was 19.74 Rai. (2) Farmers received knowledge extension about the operation of community pest management centers, overall, at the moderate level. The most knowledge was received from personal media by agricultural extension officers. (3) The operation of community pest management center, overall, was at the highest level. The least operated aspect was on the contaminant analysis service for farmers. The satisfaction in the operation of the community pest management center, overall, was at the moderate level. The aspect with the most satisfying level was that the center determined the selection of the members by choosing the farmers in the same community. (4) Problems in the operation of the community pest management center, overall, was at the low level. The most problematic issue was the lack of contaminant analysis service for farmers. (5) Farmers agreed with the development guidelines of the operation of community pest management center, overall, at the high level. The most agreeable aspect was on continuous data collection of pest situation crop follow-up.

Keywords: Development Guideline, Community Pest Management Center, Operation

บทนำ

ในปัจจุบันสถานการณ์การระบาดของศัตรูพืชในประเทศไทยทวีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งชนิดของศัตรูพืช และการแพร่กระจายปริมาณอย่างรวดเร็ว ไม่สามารถที่จะป้องกันและกำจัดศัตรูพืชได้ทันท่วงที ส่งผลทำให้ผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรเสียหายเป็นจำนวนมาก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีนโยบายให้กรมส่งเสริมการเกษตร จัดตั้งศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาศัตรูพืชของชุมชน ลดความเสี่ยงการระบาดของศัตรูพืช เป็นจุดเฝ้าระวังและแจ้งเตือนการระบาดของศัตรูพืช ตามแนวคิดชุมชนจะเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ต้องปฏิบัติโดยเกษตรกรเพื่อเกษตรกร (กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย, 2561) ปัจจุบันศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีจำนวน 1,764 ศูนย์ ครอบคลุม 882 อำเภอ ทุกพื้นที่ 77 จังหวัด ของประเทศไทย (กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย, 2564) โดยมีนโยบายการพัฒนาศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน โดยพัฒนาศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนให้เป็นแหล่งความรู้ พัฒนาแปลงตัวอย่างเป็นจุดเรียนรู้ ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักของชุมชน เพื่อให้เกษตรกรในชุมชนมาเรียนรู้และใช้บริการ สนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ให้แก่ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนอย่างต่อเนื่อง ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ให้หลากหลาย และเน้นการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี ดำเนินการจัดตั้งศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ตั้งแต่ปี 2552-2564 รวมจำนวน 8 ศูนย์ โดยแบ่งตามชนิดพืชหลักของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ดังนี้ ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนที่มีชนิดพืชหลักเป็นข้าว จำนวน 6 ศูนย์ และศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนที่มีชนิดพืชหลักเป็นมันสำปะหลัง จำนวน 2 ศูนย์ โดยทั้ง 8 ศูนย์ ตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรและชุมชนจากภัยศัตรูพืช จากการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนที่ผ่านมา พบว่า การดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีองค์ประกอบของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนไม่สมบูรณ์ การให้บริการแก่สมาชิกและเกษตรกรในชุมชนไม่ทั่วถึง การบริหารจัดการศูนย์ยังไม่ชัดเจน รวมถึงกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ยังขาดความต่อเนื่อง ส่งผลให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนขาดประสิทธิภาพ มีการแก้ไขปัญหาการระบาดของศัตรูพืชผิดวิธี และไม่ทันสถานการณ์ ซึ่งจะทำให้ผลผลิตของเกษตรกรในชุมชนเกิดความเสียหายอย่างรุนแรงจากการเข้าทำลายของศัตรูพืช (สำนักงานเกษตรอำเภอหนองหญ้าไซ, 2563)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว จึงมีความสำคัญที่จะศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งในด้านการได้รับการส่งเสริมความรู้ การดำเนินงาน และความพึงพอใจในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน รวมถึงปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ในด้านองค์ประกอบของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) การให้บริการของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) การบริหารจัดการของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) และกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ชุมชนสามารถบริหารจัดการศัตรูพืชได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน
2. เพื่อศึกษาการได้รับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน
3. เพื่อศึกษาการดำเนินงานและความพึงพอใจต่อการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนของสมาชิก
4. เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน
5. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

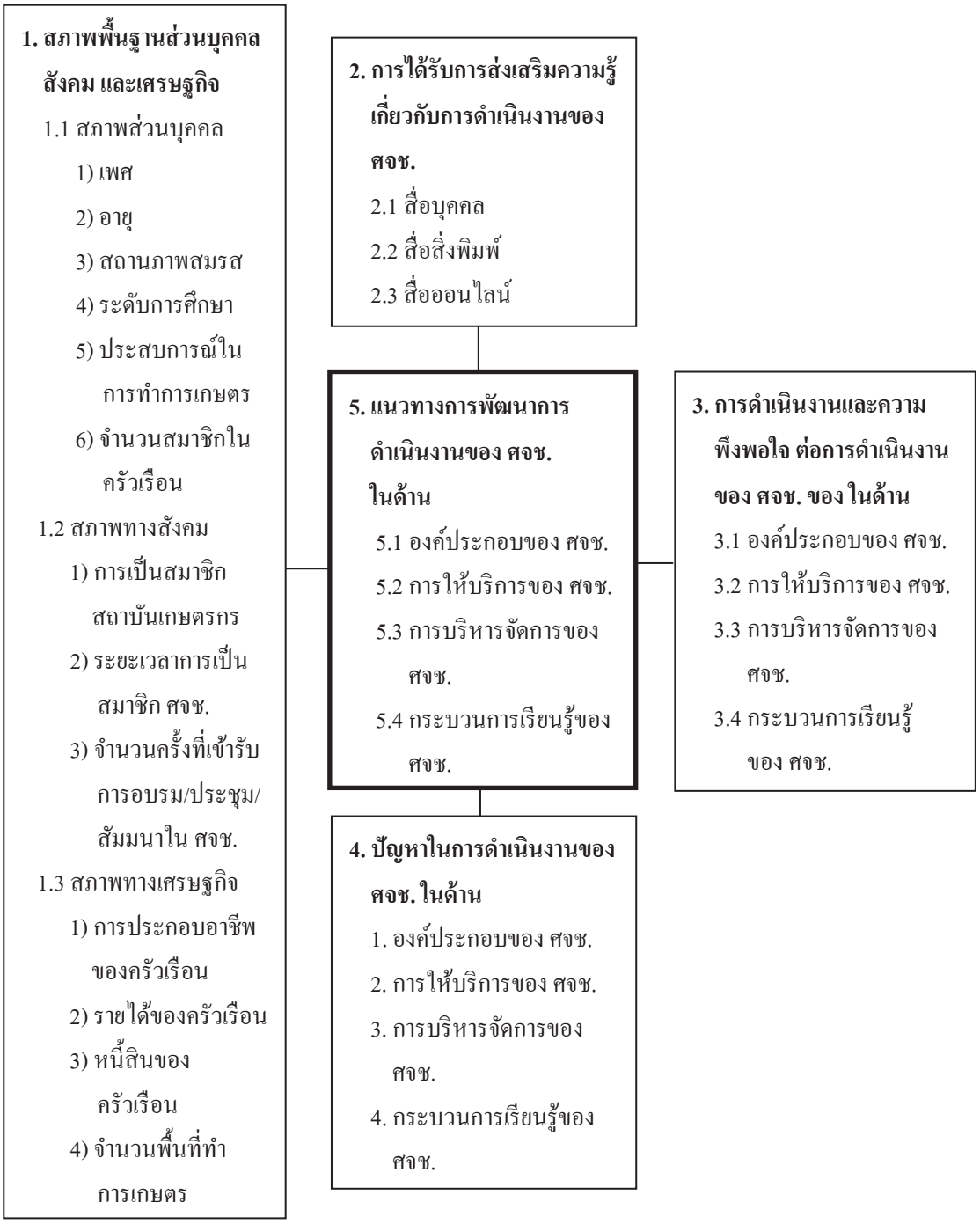

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการองค์กร

พัชสิริ ชมพูคำ (2552) อธิบายว่า การจัดการในองค์กรประกอบด้วยหน้าที่ทางการจัดการ 4 หน้าที่ ดังนี้

1. การวางแผน (planning) หมายถึง การกำหนดเป้าหมายที่องค์กรต้องการบรรลุในอนาคต พร้อมกับวิธีการที่จะทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายนั้น

2. การจัดองค์กร (organizing) เป็นการประสานทรัพยากร ทั้งทางด้านการเงิน สินทรัพย์ถาวร ข้อมูล ทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งทรัพยากรอื่น ๆ ให้ทำงานประสานกัน อันจะทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

3. การนำ (leading) หมายถึง การจูงใจหรือกระตุ้นพนักงานให้ทำงานอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและองค์กร

4. การควบคุม (controlling) หมายถึง การติดตามตรวจสอบผลการทำงานและความก้าวหน้าที่เกิดขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงานและความพึงพอใจในการดำเนินงาน

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556) อธิบายว่า กระบวนการพัฒนาองค์กรเกษตรกร มี 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. การศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูล และประเมินสถานการณ์

2. การกำหนดเป้าหมาย

3. การวางแผนพัฒนา

4. การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

5. การประเมินผล

สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม (2560) กล่าวว่า ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์ก เป็นปัจจัยที่ทำให้คนเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ประกอบด้วย องค์ประกอบ 2 ปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยอนามัย ได้แก่ สภาพแวดล้อมของการทำงาน และวิธีการบังคับบัญชาของหัวหน้างาน ถ้าหากไม่เหมาะสม หรือบกพร่องไป จะทำให้บุคคลรู้สึกไม่พอใจในงาน ไม่ใช่ปัจจัยที่จะส่งเสริมให้คนทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ปัจจัยจูงใจ ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาของงาน และทำให้ผู้ปฏิบัติมีความพอใจในงาน ใช้ความพยายาม และความสามารถทุ่มเทในการทำงานมากขึ้น เช่น ความสำเร็จ การได้รับการยกย่อง

แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย (2561) อธิบายองค์ประกอบของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ประกอบด้วย

1. สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เป็นเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนเดียวกัน และมีปัญหาศัตรูพืชและหรือมีความต้องการเรียนรู้ด้านการจัดการศัตรูพืช สมัครใจเป็นสมาชิกอย่างน้อย 30 คน และสามารถมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำกิจกรรมด้วยกันได้อย่างต่อเนื่อง

2. คณะกรรมการบริหารศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน สมาชิกศูนย์ร่วมคัดเลือกผู้ทำหน้าที่ประธาน รองประธานกรรมการ เลขานุการ เหรัญญิก ซึ่งอาจมอบหมายคณะกรรมการให้เป็นคณะทำงานย่อยแต่ละด้าน เช่น ด้านผลิตภัณฑ์จุลินทรีย์ ด้านผลิตแมลงศัตรูธรรมชาติ

3. สถานที่ตั้งศูนย์ ควรอยู่ในแหล่งชุมชน หรือสถานที่ที่เกษตรกรเดินทางได้สะดวก

4. แปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช เป็นแปลงที่ใช้สำหรับการเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติการสำรวจสถานการณ์ศัตรูพืช ศัตรูธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมให้แก่เกษตรกรหรือชุมชน และมีการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ตลอดฤดูกาลเพาะปลูก โดยนำข้อมูลที่เก็บได้ไปใช้เตือนภัยการระบาดศัตรูพืชให้เกษตรกรและชุมชนในพื้นที่ข้างเคียงทราบ

กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย (2561) กล่าวว่า การจัดการศัตรูพืชและการให้บริการของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีอยู่ 4 ด้าน ดังนี้

1. การเตือนการระบาด โดยนำข้อมูลที่บันทึกได้จากแปลงติดตามสถานการณ์และแปลงของเกษตรกรข้างเคียง มาวิเคราะห์และใช้เตือนการระบาดศัตรูพืช

2. ให้บริการวินิจฉัยศัตรูพืชแก่เกษตรกรและชุมชนที่มีปัญหาการระบาดศัตรูพืช

3. การตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้าง โดยเจ้าหน้าที่จังหวัดรวมกลุ่มเกษตรกรเป้าหมายให้สุ่มเก็บตัวอย่างผลผลิตเพื่อมาขอรับบริการ

4. การบริการข้อมูลเกี่ยวกับศัตรูพืช

กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย (2561) กล่าวว่า การบริหารจัดการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนให้มีความต่อเนื่องมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. การจัดทำแผนการดำเนินงานของศูนย์ศัตรูพืชชุมชน

2. การจัดการศัตรูพืชและการให้บริการของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

3. การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย

4. การบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์

กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย (2561) กล่าวว่า การเรียนรู้ของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนจะเกิดประสิทธิภาพและเรียนรู้ได้จริงสำคัญคือ ต้องเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและอย่างต่อเนื่อง โดยมีเจ้าหน้าที่คอยเป็นพี่เลี้ยงและให้คำแนะนำวิธีการที่เหมาะสม โดยใช้ระบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร

สถานการณ์ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี

สำนักงานเกษตรอำเภอหนองหญ้าไซ (2563) กล่าวว่า ในปี 2559 กรมส่งเสริมการเกษตรได้กำหนดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ด้านการจัดการศัตรูพืชให้แก่สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มศักยภาพศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนและสามารถเป็นมาตรฐานให้กับศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนอื่นในพื้นที่ได้ อำเภอละ 1 ศูนย์ โดยพัฒนาเป็นศูนย์หลักระดับอำเภอ และขยายศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนจัดตั้งเป็นศูนย์ขยาย เพิ่มอีก จนปัจจุบันมีศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในอำเภอหนองหญ้าไซ จำนวน 8 ศูนย์

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยมีการกำหนดวิธีการวิจัยเกี่ยวกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในอำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี ปี 2564 จำนวน 240 ราย กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรทาโร ยามาเน ที่ค่าความคลาดเคลื่อน .05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 150 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย ด้วยการจับสลากตามสัดส่วนจำนวนตัวอย่างของเกษตรกรในแต่ละ ศจช.

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 5 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย การทดสอบเครื่องมือ โดยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยใช้วิธีการทางสถิติตรวจสอบค่าความเที่ยงตรง คือ ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence--IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้เท่ากับหรือมากกว่า .50 แสดงว่า ข้อคำถามนั้น วัดตรงกับเนื้อหาที่กำหนด สามารถนำข้อคำถามนั้นไปใช้ได้ ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณต่ำกว่า .50 แสดงว่า ข้อคำถามนั้น วัดไม่ตรงกับเนื้อหาที่กำหนด ผู้สร้างเครื่องมือวิจัยจะต้องปรับปรุงแก้ไขจนข้อความมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ไพบูรณ์ คะเชนทรพรรค์ (2561) โดยได้ค่าได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหารวม เท่ากับ .99 แสดงว่า ข้อคำถามเหล่านั้น วัดตรงกับเนื้อหาที่กำหนด สามารถนำข้อคำถามนั้นไปใช้ได้ ดำเนินการก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และการทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ไปทำการทดสอบกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน โดยสำหรับเกณฑ์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย ควรมีค่าสูงกว่า .70 จึงจะถือว่าเครื่องมือวิจัยนั้น มีผลการวัดที่มีความเชื่อมั่นและน่าเชื่อถือได้ จากการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นแบบสัมภาษณ์มีค่าความเชื่อมั่นมากกว่า .70 ดังนั้น แบบสัมภาษณ์มีความเชื่อมั่น และสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ (ไพบูรณ์ คะเชนทรพรรค์, 2561) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาความเที่ยง ตามวิธีการของ Cronbach's Alpha โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

ตอนที่ 1 การได้รับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เท่ากับ 0.851

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืช เท่ากับ 0.827

ตอนที่ 3 ปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เท่ากับ 0.822

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เท่ากับ 0.967

จากการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นแบบสัมภาษณ์มีค่าความเชื่อมั่นมากกว่า .70 ดังนั้น แบบสัมภาษณ์มีความเชื่อมั่น และสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคลด้วยตนเอง กำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล กำหนดแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล และเก็บข้อมูลตามแผน เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เตรียมแบบสัมภาษณ์ เพียงพอต่อการใช้ในแต่ละครั้งตามแผน การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้เพื่อการสัมภาษณ์และการเดินทาง และการประสานงานก่อนการเก็บข้อมูล

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation--*SD*) และการจัดอันดับ (ranking) แล้วนำมาจัดช่วงคะแนน โดยใช้ค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยโดยกำหนดความหมายดังนี้ ค่าเฉลี่ย 1.00 -1.80 = น้อยที่สุด, 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก และ 4.21-5.00 = มากที่สุด โดยการนำผลของค่าสถิติที่ได้นำมาสรุปและอภิปรายผลโดยตรงจากค่าที่ได้

ผลการวิจัย

สภาพส่วนบุคคล สภาพสังคม และสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

1. สภาพส่วนบุคคล เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ร้อยละ 58.0 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 55.93 ปี ร้อยละ 68.7 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 62.0 จบชั้นประถมศึกษา มีประสบการณ์ทำการเกษตรเฉลี่ย 29.63 ปี และมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.08 คค

2. สภาพสังคม เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ทุกคนเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร มีระยะเวลาในการเป็นสมาชิก ศจช. เฉลี่ย 8.31 ปี และจำนวนครั้งที่เข้ารับการอบรม/ประชุม/สัมมนาในศูนย์จัดการจัดการศัตรูพืชชุมชนเฉลี่ย 4.39 ครั้ง/ปี

3. สภาพเศรษฐกิจ ร้อยละ 74.0 ประกอบอาชีพหลัก คือ ทำนา ร้อยละ 53.3 มีอาชีพรอง ร้อยละ 25.3 ประกอบอาชีพรอง คือ ทำไร่ รายได้ของครัวเรือนจากภาคการเกษตร เฉลี่ย 169,453.33 บาท/ปี ร้อยละ 86.0 ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตร โดยเกษตรกรที่มีรายได้นอกภาคการเกษตร มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 59,047.62 บาท/ปี มีหนี้สินเฉลี่ย 142,826.09 บาท ร้อยละ 74.7 ไม่มีหนี้สินนอกภาคการเกษตร โดยเกษตรกรที่มีหนี้สินนอกภาคการเกษตรมีหนี้สินเฉลี่ย 81,315.79 บาท มีพื้นที่ตนเองเฉลี่ย 19.74 ไร่ ร้อยละ 56.7 ไม่มีพื้นที่เช่า โดยเกษตรกรที่มีพื้นที่เช่ามีพื้นที่เช่าเฉลี่ย 13.98 ไร่

การได้รับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนได้รับการส่งเสริมความรู้จากสื่อบุคคล ภาพรวมอยู่ในระดับมาก การได้รับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนที่ได้รับในระดับมากที่สุด 1 แหล่ง คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และการได้รับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนที่ได้รับในระดับน้อย 1 แหล่ง คือ ผู้นำท้องที่/ท้องถิ่น

การดำเนินงานและความพึงพอใจต่อการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนของสมาชิก

1. การดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ร้อยละ 88.0 มีระดับการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในระดับมากที่สุด 25.00-30.00 คะแนน รองลงมาร้อยละ 12.0 มีระดับการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในระดับปานกลาง 13.00-18.99 คะแนน โดยประเด็นการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนน้อยที่สุด 1 อันดับ คือ มีบริการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างแก่เกษตรกร

2. ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนของสมาชิก ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นความพึงพอใจต่อการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในระดับมากที่สุด คือ ศูนย์มีการกำหนดให้คัดเลือกสมาชิก ศจช. เป็นเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนเดียวกัน ในขณะประเด็นที่ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนน้อยที่สุด คือ มีบริการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างแก่เกษตรกร

ปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

ปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนอยู่ในระดับน้อย โดยประเด็นปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมากที่สุด คือ ขาดการบริการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างแก่เกษตรกร ในขณะที่ประเด็นปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนน้อยที่สุด คือ สมาชิก ศจช. ไม่ได้เป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจ

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวม เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีประเด็นที่เห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมากที่สุด คือ ควรมีการเก็บข้อมูลแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ประเด็นที่เห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนน้อยที่สุด คือ ควรมีการแจ้งเตือนการระบาดที่แปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช

อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการวิจัย

1. การได้รับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนได้รับความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มากที่สุด คือ สื่อบุคคล โดยได้รับความรู้แบบสื่อบุคคลจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด เนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความใกล้ชิดเกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมากที่สุด และมีอัตรากำลังครอบคลุมในการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนทุกตำบลในพื้นที่อำเภอหนองหญ้าไซ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พนิดา นันต๊ะหน้อย (2558) ที่ได้ศึกษาการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนจังหวัดพะเยา พบว่า เกษตรกรได้รับความรู้จากสื่อแบบบุคคลในระดับมาก คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในส่วนของการได้รับความรู้แบบสื่อบุคคลน้อยที่สุด คือ ผู้นำท้องที่/ท้องถิ่น เนื่องมาจากผู้นำท้องที่/ท้องถิ่น ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และไม่เคยผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

2. การดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า ประเด็นที่มีการดำเนินการน้อยที่สุด ได้แก่ มีบริการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างแก่เกษตรกร อาจเนื่องมาจากเกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนขาดความรู้ในเรื่องการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้าง เพราะส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และขาดการส่งเสริมถ่ายทอดความรู้เรื่องการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างให้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ

3. ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนของสมาชิก พบว่า ประเด็นที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ สมาชิก ศจช. เป็นเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนเดียวกัน กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย (2561) กล่าวว่า ในการจัดตั้งศูนย์การศัตรูพืชชุมชนส่วนใหญ่เกิดจากการรวมตัวกันของเกษตรกรภายในตำบลเดียวกัน ที่มีปัญหาการระบาดของศัตรูพืช เพื่อแก้ไขปัญหาการระบาดของศัตรูพืชร่วมกัน

4. ปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า มี 3 ประเด็น ที่เป็นปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในระดับมาก คือ ขาดการบริการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างแก่เกษตรกร ซึ่งเป็นประเด็นที่มีการดำเนินงานและมีความพึงพอใจน้อยที่สุดด้วย เนื่องจากเกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และขาดการส่งเสริมถ่ายทอดความรู้เรื่องการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างให้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ ในส่วนของไม่มีระบบการเรียนรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร เนื่องจากยังขาดการส่งเสริมความรู้ในระบบโรงเรียนเกษตรกร ประกอบกับปัญหาขาดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดฤดูกาลผลิต เนื่องจากเกษตรกรไม่มีเวลาในการเรียนรู้ตลอดฤดูกาล

5. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนเห็นด้วยกับประเด็น ควรมีการเก็บข้อมูลแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชอย่างต่อเนื่องมากที่สุด เนื่องจากจะทำให้ทราบถึงสถานการณ์ของศัตรูพืชและแมลงศัตรูธรรมชาติภายในแปลง ทำให้สามารถบริหารจัดการแปลงของเกษตรกรได้เอง ก่อนที่จะเกิดการระบาดของศัตรูพืช

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ด้านการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน จากการค้นพบงานวิจัยนี้ พบว่า เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนยังได้รับความรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทวารสารในระดับน้อย และสื่อออนไลน์ในระดับปานกลาง ซึ่งยังเข้าถึงสื่อดังกล่าวได้ไม่มากนัก ในส่วนของสื่อสิ่งพิมพ์นั้น เจ้าหน้าที่ควรเข้าไปเผยแพร่สื่อประเภทวารสารและอื่น ๆ ให้เกษตรกรเข้าถึงมากขึ้น และในส่วนของสื่อออนไลน์ เจ้าหน้าที่ควรเข้าไปส่งเสริมวิธีการสืบค้นองค์ความรู้ผ่านบล็อก (Blog) เฟซบุ๊ก (Facebook) และยูทูป (YouTube) ให้แก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงสื่อดังกล่าวได้มากขึ้น

2. ด้านการดำเนินงานและความพึงพอใจต่อการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนของสมาชิก จากการค้นพบงานวิจัยนี้ พบว่า เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีการดำเนินงานและความพึงใจในประเด็นการให้บริการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างแก่เกษตรกรน้อยที่สุด เจ้าหน้าส่งเสริมการเกษตรที่ควรเข้าไปส่งเสริมความรู้เรื่องการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างให้แก่เกษตรกรหรือประสานหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้แก่เกษตรกรอย่างถูกต้อง

3. ด้านปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน จากการค้นพบงานวิจัยนี้ พบว่า ปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในระดับมาก คือ ขาดการบริการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างแก่เกษตรกร เนื่องจากขาดการส่งเสริมถ่ายทอดความรู้เรื่องการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างให้แก่เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรส่งเสริมความรู้เรื่องการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างให้แก่เกษตรกร หรือประสานหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้แก่เกษตรกรอย่างถูกต้องครอบคลุมทุกพื้นที่

4. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน จากการค้นพบงานวิจัยนี้ พบว่า เกษตรกรสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนเห็นด้วยกับ ประเด็นควรมีการเก็บข้อมูลแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชอย่างต่อเนื่อง มากที่สุด เจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมในส่วนของการสำรวจแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). *การพัฒนาองค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน และเครือข่าย.* กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรมส่งเสริมการเกษตร.

กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย. (2561). *คู่มือศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.).* ค้นเมื่อ 25 เมษายน 2564, จาก http://www.ppsf.doae.go.th/wordpress/?p=1556

กองส่งเสริมการอารักขาพืชและจัดการดินปุ๋ย. (2564). *ทำเนียบศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน.* ค้นเมื่อ 25 เมษายน 2564, จาก http://www.ppsf.doae.go.th/wordpress/?attachment_id=1335

พนิดา นันต๊ะหน้อย. (2558). *การจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานของสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนจังหวัดพะเยา.* วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พัชสิรี ชมพูคำ. (2552). *องค์การและการจัดการ (Organization and management).* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แมคกรอ-ฮิล.

ไพบูรณ์ คะเชนพรรค์. (2561). การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาวิทยานิพนธ์ขั้น 2* (หน่วยที่ 6). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม. (2560). จิตวิทยาและมนุษยสัมพันธ์ในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร.ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนาการ* (หน่วยที่ 11-15). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สำนักงานเกษตรอำเภอหนองหญ้าไซ. (2563). *แผนพัฒนาการเกษตรฉบับทบทวน ปี 2564 (2561-2565).* สุพรรณบุรี: สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, เกษตรอำเภอหนองหญ้าไซ.

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

จิตสุภา บิดาทอง[1*]
สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[2] และ พลสราญ สราญรมย์[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: frameas35@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) ระดับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว (3) การยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว และ (5) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ข้าวในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ปี 2560 จำนวน 222 ราย กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรทาโร ยามาเน ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 143 ราย ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยการจับสลาก เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ

ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 54.75 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพทำนา ผลิตข้าวปีละ 1 ครั้ง ไม่มีตำแหน่งทางสังคม เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรและได้รับข่าวสารความรู้จากการเข้ารับการอบรม/ศึกษาดูงานต้นทุนการผลิตข้าวก่อนเข้าร่วมโครงการ เฉลี่ย 3,229.50 บาทต่อไร่ หลังเข้าร่วมโครงการ 2,447.10 บาทต่อไร่ (2) เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีทัศนคติเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง (3) เกษตรกรมีการยอมรับเชิงความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและมีการยอมรับไปปฏิบัติในระดับมาก (4) เกษตรกรมีปัญหาภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และเกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะภาพรวมอยู่ในระดับมาก (5) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับ คือ ระดับความรู้ ที่ระดับนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การยอมรับ, เทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว, นาแปลงใหญ่

Factors Related Adoption of Technology for Reducing Rice Production Cost by Collaborative Farming Farmers in Ban Lat District, Phetchaburi Province

Jidsupa Bidathong[1*]
Sineenuch Khrutmuang Sanserm[2] and Ponsaran Saranrom[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
[*]Corresponding author: frameas35@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study (1) personal, social, and economic conditions (2) knowledge level and attitudes towards technology for reducing rice production cost (3) the adoption of technology for reducing rice production cost (4) problems and suggestions about the adoption of technology for reducing rice production cost (5) factors relating to the adoption of technology for reducing rice production cost. The population of this study was 222 farmers who were members of collective rice farming in Ban Lat district, Petchaburi province in 2018. The sample size of 143 people was determined by using Taro Yamane formula and simple random sampling method through lotto picking. Data were collected by conducting structured interview and were analyzed by using descriptive statistics and multiple regression analysis.

The results of the research found out that (1) Most of the farmers are male, average age 54.75 years old, graduated primary school, farming occupation, produce rice once a year, no social position, Become a member of a farmer's group and received knowledge from attending the training/field trips. The average rice production cost before and after participating in the project was 3,229.50 Baht/Rai and 2,447.10 Baht/Rai respectively. (2) Farmers had knowledge about technology for reducing rice production cost, overall, at the highest level. Farmers had attitude towards technology for reducing rice production cost, overall, at the strongly agreeable level. (3) Farmers adopted in theory, overall, at the highest level and adopted in practice at the high level. (4) Farmers faced with the problems, overall at the low level. Farmers agreed with suggestions, overall, at the highest level. (5) Factor which related to the adoption was the level of knowledge at a statistically significant level of .05.

Keywords: Adoption, Technology for Reducing Rice Production Cost, Collaborative Rice Farming

บทนำ

สถานการณ์การผลิตข้าวของไทย ยังประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง ขาดการอนุรักษ์ฟื้นฟูอย่างเป็นระบบ ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวในประเทศไทยมีปัญหาค่าใช้จ่ายในกระบวนการผลิตสูงขึ้นทุกปี เพราะฉะนั้น เกษตรกรจึงต้องเร่งพัฒนาระบบการผลิตข้าวให้มีคุณภาพสูงมากขึ้น และปรับลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลง ก็จะทำให้ได้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น ทั้งยังไม่เป็นการทำลายธรรมชาติอีกด้วย กรมส่งเสริมการเกษตรได้ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและปรับปรุงคุณภาพของผลผลิต เพื่อให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง รักษาระดับผลผลิตให้มีปริมาณและคุณภาพสมดุลกับความต้องการของตลาด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ภายใต้การดำเนินงานของโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ หรือนาแปลงใหญ่ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562) เทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวจึงเป็นวิธีที่สำคัญในสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากเป็นวิธีการที่จะลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกและเป็นวิธีการที่พึ่งพาตนเองอย่างแท้จริง โดยกรมส่งเสริมการเกษตร ได้กำหนดเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวทั้งหมด 7 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี ด้านการเตรียมดิน ด้านการจัดการวัชพืช ด้านการจัดการน้ำ ด้านการจัดการศัตรูพืช ด้านการเก็บเกี่ยวเหมาะสมและด้านการจัดทำบัญชีต้นทุน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2558) เกษตรกรในพื้นที่อำเภอบ้านลาด ส่วนมากพบปัญหาต้นทุนในการผลิตข้าวผลิตข้าวที่สูง โดยมีสภาพต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร เฉลี่ย 7,495.29 บาทต่อไร่ ซึ่งเป็นต้นทุนการผลิตข้าวที่สูง (สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบุรี, 2559) ดังนั้น ถ้าเกษตรกรสามารถลดต้นทุนในส่วนดังกล่าวข้างต้นได้ จะส่งผลให้เกษตรกรสามารถกำหนดแนวทางในการบริหารต้นทุนการผลิต และนำข้อมูลไปประกอบการวางแผนทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตเพื่อลดต้นทุนปัจจัยการผลิตข้าวที่สูง ยังคงเข้าถึงเพียงเกษตรกรบางกลุ่มเท่านั้น มีทั้งยอมรับและไม่ยอมรับ อีกทั้งยังมีบางกลุ่มที่ไม่เห็นถึงประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิต

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จึงมีความสำคัญที่จะต้องศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร โดยจะศึกษาสภาพทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าว ว่า มีการยอมรับที่จะนำเทคโนโลยีการลดต้นทุนไปใช้ประกอบการวางแผนมากน้อยเพียงใด และศึกษาปัญหารวมถึงข้อเสนอแนะ เพื่อหาแนวทางการปรับปรุงในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าวให้มีผลผลิตเพียงพอ มีคุณภาพดีตรงต่อความต้องการของตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพส่วนบุคคล สภาพสังคม และสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับความรู้และทัศนคติของเกษตรกรเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว
3. เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว
5. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรต้น

1. สภาพส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1 สภาพส่วนบุคคล

1) เพศ

2) อายุ

3) สถานภาพ

4) ระดับการศึกษา

5) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการทำนา

6) การประกอบอาชีพ

7) จำนวนพื้นที่ในการปลูกข้าว

8) ประสบการณ์ในการปลูกข้าว

9) ข้อมูลการผลิตข้าว

1.2 สภาพสังคม

1) ตำแหน่งทางสังคมในปัจจุบัน

2) การเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรต่างๆ

3) ช่องทางการรับข่าวสาร

1.3 สภาพเศรษฐกิจ

1) รายได้ภาคการเกษตร

2) รายได้นอกการเกษตร

3) ต้นทุนการผลิตข้าว

2. ระดับความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว

2.1 ระดับความรู้ที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวทั้ง 7 ด้าน

2.2 ทัศนคติเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวทั้ง 7 ด้าน

ตัวแปรตาม

3. การยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ในเชิงความคิดเห็นและในเชิงปฏิบัติ ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี
2. ด้านการเตรียมดิน
3. ด้านการกำจัดวัชพืช
4. ด้านการจัดการน้ำ
5. ด้านการจัดการศัตรูพืช
6. ด้านการเก็บเกี่ยวเหมาะสม
7. ด้านการจัดทำบัญชีต้นทุน

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว

1. ด้านการใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี
2. ด้านการเตรียมดิน
3. ด้านการกำจัดวัชพืช
4. ด้านการจัดการน้ำ
5. ด้านการจัดการศัตรูพืช
6. ด้านการเก็บเกี่ยวเหมาะสม
7. ด้านการจัดทำบัญชีต้นทุน

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยทางสภาพส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และสภาพเศรษฐกิจ ได้แก่ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการทำนา การประกอบอาชีพ จำนวนพื้นที่ในการปลูกข้าว ประสบการณ์ในการปลูกข้าว และข้อมูลการผลิตข้าว รายได้ภาคการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร ต้นทุนการผลิต ตำแหน่งทางสังคมในปัจจุบัน การเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรต่าง ๆ และช่องทางการรับข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว ระดับความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว มีอย่างน้อย 1 ปัจจัย ที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับ

ดิเรก ฤกษ์หร่าย (2538) กล่าวถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยี ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องหรือสภาวการณ์ทั่วไป คือ สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม สภาพทางภูมิศาสตร์ และสมรรถภาพในการทำงานของสถาบันหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือ พื้นฐานทางสังคม พื้นฐานทางเศรษฐกิจ พื้นฐานในการติดต่อสื่อสารของเกษตรกร และพื้นฐานอื่น ๆ ของเกษตรกรที่มีความพร้อมทางจิตใจ มีทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงของนวัตกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

ชวาล แพรัตกุล (2526) กล่าวว่า การวัดความรู้ คือ การวัดสมรรถภาพของสมองด้านการระลึกออกของความจำ นั่นเอง เป็นการวัดเกี่ยวกับเรื่องราวที่เคยมีประสบการณ์ที่เคยรู้เห็นมาก่อนทั้งสิ้น เครื่องมือที่ใช้วัดความรู้ คือ แบบทดสอบ มีลักษณะแตกต่างกันมากทั้งในรูปแบบการนำไปใช้และจุดมุ่งหมายในการสร้างเครื่องมือ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2535) ได้แบ่งการทดสอบออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. แบบทดสอบความเรียง เป็นแบบที่กำหนดคำถามให้ผู้สอบจะต้องเรียบเรียงคำตอบเอง
2. แบบทดสอบแบบตอบสั้น เป็นแบบที่กำหนดให้และให้ตอบสั้น ๆ ผู้ตอบต้องหาคำตอบเองเหมือนกับความเรียงแต่มีการจำกัดคำตอบให้
3. แบบทดสอบแบบเลือกตอบ เป็นแบบที่กำหนดให้ทั้งคำถามและคำตอบผู้ตอบจะต้องเลือกคำถามที่กำหนดให้

แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์ (2522) กล่าวไว้ว่า ในการวัดทัศนคติจะมีข้อตกลงเบื้องต้น ดังนี้

1. การศึกษาทัศนคติเป็นการศึกษาความคิดเห็นและความรู้สึกของบุคคลที่มีลักษณะคงเส้นคงวา
2. ทัศนคติเป็นสิ่งที่ไม่สามารถวัดได้หรือการสังเกตได้โดยตรง
3. การศึกษาทัศนคติของบุคคลนั้น ไม่ใช่เป็นการศึกษาแต่เฉพาะทิศทางของทัศนคติของบุคคลเท่านั้น แต่จะต้องศึกษาถึงระดับความมากน้อยหรือความเข้มของทัศนคตินั้น ๆ ด้วย

การวัดทัศนคติสามารถทำได้หลายวิธี ในที่นี้จะขอนำเสนอมาตรวัดทัศนคติที่นิยมใช้ 3 ชนิด (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540) ได้แก่

1. มาตรวัดลิเคิร์ท (Likert scale) เป็นการวัดความคิดเห็นของบุคคล แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เฉย ๆ หรือปานกลาง ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2. มาตรวัดออสกูด (osgood scale) เป็นมาตรวัดที่ใช้คำคุณศัพท์มาอธิบายความหมายของสิ่งเร้า โดยมีคุณสมบัติตรงข้ามกันเป็นขั้วของมาตรวัด คำคุณศัพท์ที่ใช้ในการอธิบายคุณลักษณะของสิ่งเร้านี้สามารถอธิบายได้ 3 องค์ประกอบ คือ (1) องค์ประกอบทางด้านการประเมินค่า เช่น ดี-เลว ขม-หวาน ชอบ-ไม่ชอบ เป็นต้น (2) องค์ประกอบทางด้านศักยภาพจะเกี่ยวกับทางด้านศักยภาพกำลังงาน เช่น หนัก-เบา แข็งแรง-อ่อนแอ หยาบ-ละเอียด หนา-บาง เป็นต้น (3) องค์ประกอบทางด้านการกระทำจะเกี่ยวกับปฏิกิริยากิจกรรมการเคลื่อนไหว เช่น รวดเร็ว เชื่องช้า ร่าเริง หงอยเหงา เป็นต้น

3. มาตรวัดเทอร์สโตน (thurstone's type scale) เป็นการกำหนดช่วงความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็น 11 ช่วง จากน้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด โดยให้แต่ละช่วงมีระยะห่างเท่า ๆ กัน ข้อความที่ใส่ลงไปในมาตรวัดนี้ จะต้องนำไปให้ผู้ตัดสินใจเลือกว่า ควรอยู่ตำแหน่งใด ของมาตรวัดแต่ละข้อความ

เทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว

กรมส่งเสริมการเกษตร (2562) ได้กำหนดเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่เหมาะสม 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี เลือกใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวมีคุณภาพเหมาะสมกับพื้นที่ ใช้ในอัตราที่เหมาะสมและการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ใช้เอง

2. ด้านการเตรียมดิน เตรียมดินให้ดี เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน ใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ของดิน และใส่ปุ๋ยเคมีให้ตรงกับความต้องการของข้าว

3. ด้านการกำจัดวัชพืช เลือกใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชให้ถูกชนิด ถูกวิธีตามคำแนะนำ กำจัดวัชพืชและข้าววัชพืช ก่อนหว่านปุ๋ย ให้ใช้สารกำจัดวัชพืชช่วงก่อนวัชพืชงอกหรือหลังหว่านข้าวทันที แต่ไม่เกิน 4 วัน เพื่อเป็นการควบคุมวัชพืชและประเมินวัชพืชระบาดในนาข้าว หากเกินร้อยละ 20 ของพื้นที่นาทั้งหมด ถึงจะใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช

4. ด้านการจัดการน้ำ แนะนำวิธีการให้น้ำแบบเปียกสลับแห้ง คือ ไม่ต้องปล่อยน้ำแช่ไว้ในแปลงนาตลอดเวลา วิธีนี้จะช่วยทำให้ประหยัดน้ำเข้านาที่เกินความจำเป็น ช่วยให้รากข้าวเจริญเติบโตให้ดีขึ้น

5. ด้านการจัดการศัตรูข้าว หมั่นสำรวจแมลงศัตรูข้าวในแปลงนาอย่างสม่ำเสมอ ป้องกันกำจัดศัตรูข้าววิธีผสมผสาน โดยใช้วิธีกล เช่น การปล่อยน้ำแห้งสลับเปียก ชีววิธี เช่น การใช้สารชีวภัณฑ์ (น้ำสกัดชีวภาพ เชื้อจุลินทรีย์ เป็นต้น) หากพบศัตรูข้าวระบาดรุนแรง เพื่อรักษาผลผลิตควรเลือกใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดเมื่อจำเป็น

6. ด้านการเก็บเกี่ยวเหมาะสม เก็บเกี่ยวข้าวที่ระยะสุกแก่เหมาะสม ลดการสูญเสียระหว่างเก็บเกี่ยวและหลังการเก็บเกี่ยว

7. ด้านการจัดทำบัญชีต้นทุน ทำบัญชีต้นทุนการทำนาเพื่อควบคุมการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น โดยบันทึกรายละเอียดรายรับรายจ่ายทั้งหมดในครัวเรือน เพื่อให้ทราบสถานการณ์ใช้จ่ายเพื่อนำไปวิเคราะห์และหาทางลดต้นทุนการผลิตในฤดูต่อไป

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยจึงได้กำหนดตัวแปรเพื่อนำมาทดสอบสมมติฐานตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพ 1 ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยมีการกำหนดวิธีการวิจัยเกี่ยวกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกโครงการนาแปลงใหญ่ข้าวในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ปี 2560 จำนวน 222 ราย กำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรทาโร ยามาเน ที่ค่าความคลาดเคลื่อน .05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 143 ราย ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยการจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 5 ตอน ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย การทดสอบเครื่องมือดำเนินการ ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยใช้วิธีการทางสถิติตรวจสอบค่าความเที่ยงตรง คือ ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence--IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้เท่ากับหรือมากกว่า 0.50 แสดงว่า ข้อคำถามนั้น วัดตรงกับเนื้อหาที่กำหนด สามารถนำข้อคำถามนั้นไปใช้ได้และการทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ไปทำการทดสอบกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน จากนั้น นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาความชื่อมั่น ตามวิธีการของ Cronbach's Alpha โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ คือ 0.884 ทั้งนี้ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยควรมีค่าสูงกว่า 0.70 จึงจะถือว่า เครื่องมือวิจัยนั้น มีผลการวัดที่มีความเชื่อมั่นและน่าเชื่อถือได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง กำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล กำหนดแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล และเก็บข้อมูลตามแผน เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เตรียมแบบสัมภาษณ์ให้เพียงพอต่อการใช้ในแต่ละครั้งตามแผน การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้เพื่อการสัมภาษณ์และการเดินทาง และการประสานงาน ก่อนการเก็บข้อมูล

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation--*SD*) การจัดอันดับ (ranking) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุจากสมการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม (Y) และตัวแปรอิสระ (X) ของประชากร โดยการนำผลของค่าสถิติที่ได้นำมาสรุปและอภิปรายผลโดยตรงจากค่าที่ได้

ผลการวิจัย

1. สภาพส่วนบุคคล สภาพสังคม และสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

1.1 สภาพส่วนบุคคล เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 56.6) อายุเฉลี่ย 54.75 ปี สมรสแล้ว (ร้อยละ 66.4) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 45.4) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการทำนา เฉลี่ย 1.87 ราย ประกอบอาชีพทำนา (ร้อยละ 70.6) มีจำนวนพื้นที่ในการปลูกข้าวเป็นของตนเอง เฉลี่ย 13.55 ไร่ พื้นที่เช่า เฉลี่ย 11.13 ไร่ มีประสบการณ์ในการปลูกข้าว เฉลี่ย 35.99 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่ ผลิตข้าวปีละ 1 ครั้ง (ร้อยละ 82.5) ปริมาณผลผลิตข้าวที่ได้เฉลี่ย 711.48 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาจำหน่ายข้าว เฉลี่ย 7,204.20 บาทต่อตัน

1.2 สภาพสังคม เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม (ร้อยละ 60.8) เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร (ร้อยละ 76.9) และได้รับข่าวสารความรู้จากการเข้ารับการอบรม/ศึกษาดูงาน (ร้อยละ 89.5)

1.3 สภาพเศรษฐกิจ เกษตรกรมีรายได้จากการผลิตข้าวในรอบปีที่ผ่านมาเฉลี่ย 42,906.23 บาท รายได้จากภาคการเกษตรอื่น ๆ เฉลี่ย 34,710.53 บาท รายได้นอกภาคการเกษตรในรอบปีที่ผ่านมาเฉลี่ย 75,210.99 บาท มีต้นทุนการผลิตข้าวก่อนเข้าร่วมโครงการ เฉลี่ย 3,229.50 บาทต่อไร่ และหลังเข้าร่วมโครงการ เฉลี่ย 2,447.10 บาทต่อไร่

2. ระดับความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว

เกษตรกรมีความรู้ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยประเด็นที่เกษตรกรตอบถูกมากที่สุด คือ การเลือกใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสม มีความบริสุทธิ์ และตรงตามพันธุ์ สามารถต้านทานต่อโรคและแมลงได้ ประเด็นที่เกษตรกรตอบถูกน้อยที่สุด คือ การใช้อัตราเมล็ดพันธุ์ข้าวในปริมาณมาก จะทำให้ต้นข้าวหนาแน่น ช่วยลดการเกิดโรคและศัตรูพืชได้

3. ทัศนคติของเกษตรกรเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว

เกษตรกรมีทัศนคติเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยเกษตรกรมีทัศนคติเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว เป็นอันดับหนึ่ง คือ เทคโนโลยีด้านการใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี ช่วยให้ท่านสามารถลดต้นทุนการผลิตข้าวได้ และเทคโนโลยีด้านการเตรียมดินช่วยให้ท่านสามารถลดต้นทุนการผลิตข้าวได้ ในขณะที่เกษตรกรมีทัศนคติเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว อันดับน้อยที่สุด คือ เทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวจะช่วยลดต้นทุนด้านแรงงานได้

4. การยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวในเชิงความคิดเห็นและในเชิงปฏิบัติ

4.1 การยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรในเชิงความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวในเชิงความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเกษตรกรมีการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว เป็นอันดับหนึ่ง คือ ด้านการจัดการน้ำ ในขณะที่เกษตรกรมีการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว อันดับน้อยที่สุด คือ ด้านการทำบัญชีต้นทุน

4.2 การยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรในเชิงปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวนำไปปฏิบัติ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตที่นำไปปฏิบัติมากที่สุด คือ ใช้สารกำจัดวัชพืชในขณะที่ไม่มีฝนตก ไม่มีน้ำขังและใช้ในอัตราที่เหมาะสม ประเด็นเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตที่นำไปปฏิบัติ น้อยที่สุด คือ ผสมปุ๋ยสั่งตัดตามค่าการวิเคราะห์ดินไว้ใช้เอง เพื่อลดต้นทุนการซื้อปุ๋ยเคมี

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว

5.1 ปัญหาที่เกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยเกษตรกรมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว มากที่สุด คือ ไม่มีเวลาในการทำบัญชีต้นทุนการทำนา ในขณะที่เกษตรกรมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว น้อยที่สุด คือ เผาตอซังข้าวหลังการเก็บเกี่ยว

5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว เกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเกษตรกรเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว มากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ควรอบรมให้ความรู้ เรื่อง พันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรคและแมลงศัตรูพืช

6. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว

จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจเชิงพหุ ปรากฏว่า R^2 มีค่าเท่ากับ 0.032 หมายความว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมด อธิบายการผันแปรของตัวแปรตาม คือ การยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรในเชิงปฏิบัติ ได้ร้อยละ 32.0 และพบว่า มี 1 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร คือ ระดับความรู้ที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ดังตาราง 1

ตาราง 1

การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกรในเชิงปฏิบัติ

$n = 143$

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (b)	*t*	Sig.
ค่าคงที่	13.036	10.344	0.000
X_8 ระดับความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว	0.199	2.144	0.034*
$R^2 = 0.032$ SEE = 1.704 $F = 4.596$ Sig. of $F = 0.034$			

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การวัดระดับความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรตอบผิดมากที่สุดในประเด็นการใช้อัตราเมล็ดพันธุ์ข้าวในปริมาณมาก จะทำให้ต้นข้าวหนาแน่น ช่วยลดการเกิดโรคและศัตรูพืชได้ ซึ่งตามหลักวิชาการ คือ การใช้อัตราเมล็ดพันธุ์ข้าวในปริมาณมาก จะทำให้ต้นข้าวหนาแน่น ทำให้การเกิดโรค และศัตรูพืชได้ ซึ่งสอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2558) กล่าวไว้ว่า ควรใช้เมล็ดพันธุ์ในอัตราที่เหมาะสม เพื่อลดการแน่นของข้าว เป็นสาเหตุของการเกิดโรคต่าง ๆ และแมลงศัตรูพืชรบกวนได้ เพราะฉะนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรให้ความรู้ความเข้าใจสาเหตุของการเกิดโรคและแมลงศัตรูพืชในนาข้าว วิธีการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช รวมทั้งให้ความรู้พันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรคและแมลงศัตรูพืชเพื่อลดการเกิดโรคและแมลงศัตรูพืชได้

การวัดระดับทัศนคติเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรเห็นด้วยน้อยที่สุด ในประเด็นเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว จะช่วยลดต้นทุนด้านแรงงานได้ เนื่องจากเกษตรกรไม่มีต้นทุนจากการจ้างแรงงาน จึงยังเห็นว่า เทคโนโลยีลดต้นทุนการผลิตไม่มีผลกระทบกับต้นทุนด้านแรงงาน เนื่องมาจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีแรงงานที่ช่วยในการทำนา เฉลี่ย 1.87 ราย ซึ่งเพียงพอต่อการผลิตข้าวในพื้นที่ของตนเองและไม่มีต้นทุนจากการจ้างแรงงาน เพราะฉะนั้น เจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวในทุกขั้นตอนการผลิต เพื่อให้เกษตรกรลดการใช้แรงงานในการทำนา เช่น การส่งเสริมนวัตกรรมทางการเกษตร การใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร เพื่อลดต้นทุนการผลิตและลดแรงงานในการทำนา

การยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวในเชิงความคิดเห็นและเชิงปฏิบัติของเกษตรกร พบว่า การยอมรับในเชิงความคิดเห็นและนำไปปฏิบัติ น้อยที่สุด อีกทั้งมีระดับปัญหามากที่สุด ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ด้านการจัดทำบัญชีต้นทุน สอดคล้องกัน เนื่องจากปัจจัยและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ไม่มีเวลา อายุของเกษตรกร การศึกษา เป็นต้น เพราะฉะนั้น เกษตรกรควรจัดสรรเวลาและให้ความสำคัญกับการจัดทำบัญชีต้นทุน ในส่วนของเจ้าหน้าที่ควรสร้างการรับรู้ให้เกษตรกรเห็นประโยชน์ และสามารถจัดทำบัญชีต้นทุนในการวางแผนการผลิต

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าว พบว่า เกษตรกรเห็นด้วยมากที่สุดในประเด็นเจ้าหน้าที่ควรอบรมให้ความรู้ เรื่อง พันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรคและแมลงศัตรูพืช เนื่องจากเกษตรกรมากกว่าครึ่ง มีต้นทุนจากการซื้อยาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพราะหาซื้อง่าย และเกษตรกรต้องการมีความรู้เรื่องพันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรคและแมลงศัตรูพืช ควบคู่ไปกับการกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสาน เช่น การใช้สารชีวภัณฑ์ เพื่อลดต้นทุนจากการซื้อสารเคมีและปลอดภัยต่อเกษตรกรและสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ด้านต้นทุนการผลิต จากการค้นพบงานวิจัยนี้ พบว่า ด้านการเตรียมดิน รายจ่ายในการผลิตข้าวหลังเข้าร่วมโครงการในเรื่องค่าปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพมีต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้น เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น มีรายจ่ายจากการซื้อปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ เนื่องจากเกษตรกรยังไม่มีการผลิตปุ๋ยไว้ใช้เอง ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการให้ความรู้และส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนการใช้ปุ๋ยเคมี ในขณะที่เกษตรกรก็ควรหันมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ไว้ใช้เองหรือการรวมกลุ่มในการทำปุ๋ยอินทรีย์ภายในชุมชน

2. ด้านความรู้ จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรขาดความรู้ด้านการจัดการศัตรูพืช ในเรื่องของการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวในอัตราไม่เหมาะสม ทำให้เกิดความแน่นของข้าว เป็นสาเหตุของการเกิดโรคต่าง ๆ และแมลงศัตรูพืชรบกวนได้ ซึ่งในประเด็นนี้ เกษตรกรไม่มีความรู้ถึงปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีการส่งเสริม ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ที่ต้านทานโรคและแมลงศัตรูพืช การจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสาน รวมทั้งการจัดการแปลงอย่างถูกวิธี ในขณะที่เกษตรกรเองควรใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวในอัตราที่เหมาะสม ตามหลักวิชาการกำหนดและการหมั่นสำรวจแปลงนาของตนเองอยู่เสมอ

3. ด้านการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตในเชิงความคิดเห็นและเชิงปฏิบัติ จากการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีการยอมรับเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตในเชิงความเห็นและเชิงปฏิบัติ ในด้านการทำบัญชีต้นทุน น้อยที่สุด เนื่องจากเกษตรกรไม่มีเวลาในการจดบันทึกและไม่มีความรู้ในเรื่องของการวางแผนการผลิต ดังนั้น หากมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว สำนักงานตรวจบัญชีและสหกรณ์ ในการถ่ายทอดความรู้วิธีการบันทึกต้นทุนการผลิตที่ง่ายและสะดวกมากขึ้น เพราะปัจจุบันเกษตรกรส่วนมากมีอายุเยอะ จึงต้องให้ความสำคัญมากขึ้นด้วย และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรถ่ายทอดความรู้การทำปฏิทินการผลิต เพื่อวางแผนสถานการณ์การผลิตในรอบต่อไป ในขณะที่เกษตรกรเองต้องจัดสรรเวลาในการจดบันทึกต้นทุนการผลิต และวางแผนการผลิตก่อนการผลิตข้าว

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2558). *ลดต้นทุนการผลิตข้าว*. ค้นเมื่อ 1 มกราคม 2565, จาก https://online.pubhtml5.com/pwqf/yvng/#p=1

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). *ลดต้นทุนการผลิตข้าว*. ค้นเมื่อ 1 มกราคม 2565, จาก http://www. https://esc.doae.go.th

ชวาล แพรัตกุล. (2526). *เทคนิคการวัดผล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.

เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์. (2522). *การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ดิเรก ฤกษ์หร่าย. (2538). การยอมรับและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อการส่งเสริมการเกษตร. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร* (หน่วยที่ 5) นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2535). *ระเบียบวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานสถิติจังหวัดเพชรบุรี. (2559). *รายงานวิเคราะห์สถานการณ์จังหวัดเพชรบุรี*. เพชรบุรี: ผู้แต่ง.

แนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

พรศิริ ลายไม้[1*]
สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[2] และ บำเพ็ญ เขียวหวาน[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
*ผู้รับผิดชอบบทความ: pornsiri.aey@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการจัดการวิสาหกิจชุมชนในด้าน (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจ (2) การจัดการ (3) ปัญหา และ (4) แนวทางการพัฒนา ประชากรที่ศึกษา คือ คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมืองจังหวัดราชบุรี จำนวน 185 คน กลุ่มตัวอย่าง 127 คน ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยการจับสลาก เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) คณะกรรมการร้อยละ 59.8 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 53.52 ปี ร้อยละ 29.9 จบปริญญาตรี ร้อยละ 73.2 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 63.0 ไม่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรอื่น ระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่มเฉลี่ย 6.00 ปี ร้อยละ 48.0 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย 280,105.98 บาทต่อปี (2) ด้านประเด็นการจัดการ มีการจัดการด้านการประสานงานสูงที่สุด ด้านวิธีการส่งเสริม มีการประสานการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสูงที่สุด ด้านการสนับสนุนได้รับการสนับสนุนมากที่สุด คือ ด้านการให้คำปรึกษา/แนะนำ (3) ปัญหาด้านประเด็นการจัดการ มีปัญหาด้านการวางแผนสูงที่สุด ด้านวิธีการส่งเสริม มีปัญหาสูงที่สุด คือ คณะกรรมการขาดทักษะในการใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ต่าง ๆ ด้านการสนับสนุน มีปัญหาสูงที่สุด คือ เงื่อนไขในการเข้าถึงงบประมาณจากภาครัฐมีข้อกำหนดมาก และ (4) แนวทางการพัฒนา ด้านประเด็นการจัดการคณะกรรมการ และสมาชิกควรให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของกลุ่มทุกครั้ง ด้านวิธีการส่งเสริม เจ้าหน้าที่ควรให้ความรู้ คำแนะนำ ปรึกษา และด้านการสนับสนุน คณะกรรมการควรมีความเสียสละ อุทิศตน อุทิศเวลา ทุ่มเท ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, การจัดการ, วิสาหกิจชุมชน

Development Guidelines for Community Enterprise Management in Mueang Ratchaburi District, Ratchaburi Province

Pornsiri Laimai[1*]
Sineenuch Khrutmuang Sanserm[2] and Bumpen Keowan[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
*Corresponding author: pornsiri.aey@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study community enterprise committees (1) basic personal, social, and economic conditions (2) community enterprise management (3) problems and (4) development guidelines. The population was 185 committees in Mueang district, Ratchaburi province. The sample size of 127 people and simple random sampling method through lotto picking. Data were collected by conducting structured interview and were analyzed by using descriptive statistics.

The results of the research found out that (1) 59.8% of the committees were female with the average age of 53.52 years old, 29.9% graduated with bachelor degree, 73.2% held no social position, 63.0% were not member of other agricultural institutions. The average membership duration was 6.00 years, 48.0% of them were farmers, and the average household income was 280,105.98 Baht/year. (2) The management regarding the coordination was at the highest level. The extension coordination from the agricultural extension officers was at the highest level regarding the support with the highest support on consultation/suggestions. (3) Problems in regards to management. The most problematic issue regarding the planning was at the highest level. For the extension method. The most problematic issue was on the lack of skill of the committees in using various learning platforms. Regarding the support, the most problematic issue on the conditions in accessing governmental funding which had a lot of limitations. (4) Development guideline in regards to management, the committees and members should cooperate with the operation of the group in every occasion. In regards to the extension method, officers should give knowledge, suggestions, and consultation. Regarding the support aspect, the committees should be dedicate time and self and emphasize the participation.

Keywords: Development Guideline, Management, Community Enterprise

บทนำ

ในอดีตที่ผ่านมา ในชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่อประกอบธุรกิจในระดับรากหญ้าอยู่มากมาย ส่วนใหญ่เป็นกิจการขนาดเล็ก การรวมตัวมักจะอยู่ในลักษณะกลุ่มกิจกรรม โดยยังมีปัญหาที่ประสบอยู่ คือ ยังไม่เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนอื่น ๆ เนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับ และการได้รับสนับสนุนจากภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง เนื่องจากข้อมูลกลุ่มเป้าหมายและความต้องการไม่ชัดเจน (สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2564) จึงได้มีพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในปี พ.ศ. 2548 เพื่อให้มีการส่งเสริมและพัฒนากิจการของวิสาหกิจชุมชน ให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2562) การดำเนินงานตาม "พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548" เป็นหนึ่งในภารกิจหลักที่กรมส่งเสริมการเกษตรต้องดำเนินการ คือ "การรับรองสถานภาพวิสาหกิจชุมชน" โดยทำหน้าที่เป็นนายทะเบียนในการรับจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เศรษฐกิจชุมชนในปัจจุบันจำนวนหนึ่ง ยังอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้า ทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ สมควรให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน อันจะทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต ไม่ว่าในระดับใด รวมไปถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบกิจการขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป (กรมส่งเสริมการเกษตร, กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2562)

เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมืองราชบุรี มีกิจการที่ค่อนข้างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการผลิตพืช ด้านปศุสัตว์ ด้านประมง ด้านการแปรรูป และการให้บริการ ทำให้การจัดการค่อนข้างแตกต่างกัน และขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละชุมชน อีกทั้งเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตเมือง คณะกรรมการหลายกลุ่มประกอบธุรกิจส่วนตัว ในรูปแบบของบริษัท ห้างร้าน ทำให้ไม่มีเวลาในการจัดการกลุ่ม บางกลุ่มที่จัดตั้งมาเป็นระยะเวลานานแล้ว ไม่ประสบความสำเร็จ ก็ไม่ค่อยเห็นความสำคัญในการจัดการ ส่วนกลุ่มที่เริ่มดำเนินกิจการก็ยังไม่มีความเข้าใจในเรื่องของการจัดการกลุ่มเท่าที่ควร ส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนมีการจัดการที่ไม่เป็นระบบ ทำให้กลุ่มไม่เข้มแข็ง การดำเนินงานที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ส่งผลให้เกิดอุปสรรคต่อการพัฒนาการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ

ดังนั้น จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมาก ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ว่า มีแนวทางอย่างไรบ้าง ที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีการจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สร้างความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ สามารถพัฒนาเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและกำหนดนโยบายในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจของคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน
2. เพื่อศึกษาการจัดการวิสาหกิจชุมชนของคณะกรรมการ
3. เพื่อศึกษาปัญหาในการจัดการวิสาหกิจชุมชนของคณะกรรมการ
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชนของคณะกรรมการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

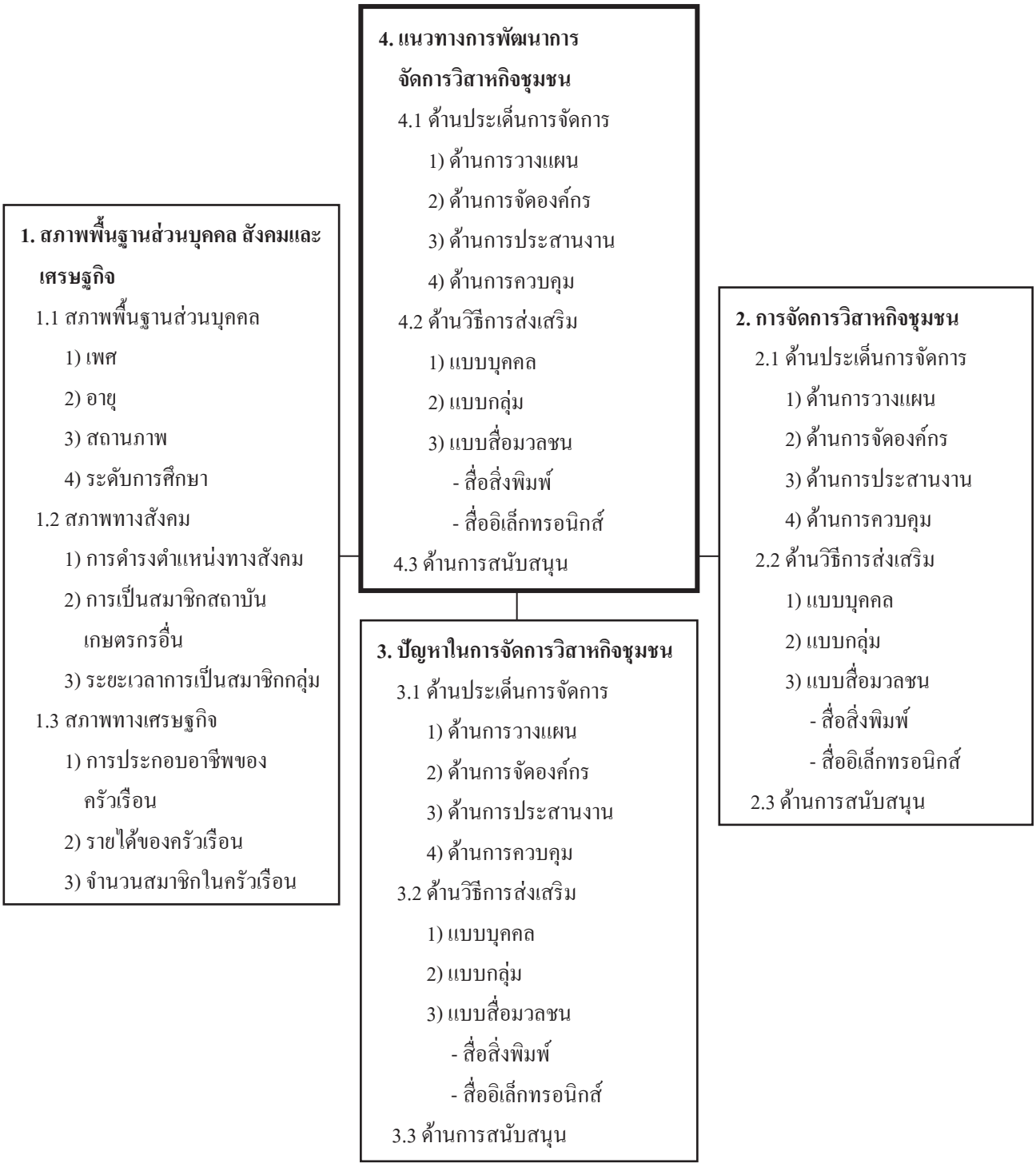

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการ เป็นความสามารถในการดำเนินงานของผู้บริหารขององค์กร โดยองค์ประกอบของการจัดการตามแนวคิดของออง รี ฟาโยล (สมคิด บางโม, 2552) มี 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม แต่องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการของวิสาหกิจชุมชนมี 4 ประการ (สมคิด บางโม, 2546) คือ การวางแผน การจัดองค์กร การประสานงาน และการควบคุม เนื่องจากด้านการสั่งการบังคับบัญชา เป็นการจัดการที่เกี่ยวข้องกับองค์กรหรือหน่วยงาน โดยมีรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบแรก การวางแผน ถือเป็นองค์ประกอบอันดับแรก ในการจัดการด้านต่าง ๆ ภายในองค์กร เพราะเป็นการกำหนดแนวทางที่จะปฏิบัติไว้เป็นการล่วงหน้า เพื่อให้การดำเนินการต่าง ๆ มีเป้าหมายที่ชัดเจนว่า ต้องทำอะไร เมื่อไหร่ อย่างไร องค์ประกอบที่ 2 การจัดองค์กร เป็นการแบ่งงานหรือกิจกรรมออกเป็นส่วน ๆ และหมวดหมู่ อย่างเป็นระเบียบ และจัดสรรคนเข้าทำงานในกิจกรรมต่าง ๆ ตามความถนัดหรือความชำนาญเฉพาะด้าน องค์ประกอบที่ 3 การประสานงาน เป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งมีความสำคัญในการช่วยให้เกิดการเข้าใจและร่วมมือกันมากขึ้น ทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น ไม่ทำงานซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน และองค์ประกอบสุดท้าย การควบคุม เป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ใช้เพื่อติดตามการปฏิบัติและผลผลิตภายในขอบเขตที่มีการพิจารณาไว้

โดยในการวิจัยครั้งนี้ ได้นำแนวคิดที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการข้างต้น มาประยุกต์ใช้ในการกำหนดประเด็นศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชนตามความต้องการของคณะกรรมการ ซึ่งมีในส่วนของการจัดทำแบบสัมภาษณ์ในประเด็นคำถามเกี่ยวกับการจัดการวิสาหกิจชุมชนของคณะกรรมการ ในด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการประสานงาน และด้านการควบคุม เพื่อให้ทราบถึงปัญหาในการจัดการวิสาหกิจชุมชน เพื่อนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมืองราชบุรีต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ศึกษา คือ คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ที่ได้รับอนุมัติการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ตั้งแต่ปี 2548 จนถึงปัจจุบันจำนวน 185 คน การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 127 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) มีทั้งปลายปิดและปลายเปิด แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจ (2) สภาพการจัดการวิสาหกิจชุมชน (3) ปัญหาในการจัดการวิสาหกิจชุมชน และ (4) แนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชน การตรวจสอบความเที่ยง (reliability) ทดลองสัมภาษณ์ประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน ในอำเภอเมืองราชบุรี เพื่อมาวิเคราะห์ทางสถิติ หาค่าความเที่ยงตามวิธีการของ Cronbach's alpha ได้ค่า alpha อยู่ระหว่าง 0.706-0.917 โดยอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (ปราณี มีหาญพงษ์ และกรรณิการ์ ฉัตรดอกไม้ไพร, 2561) จึงสรุปว่า แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นสำหรับงานวิจัยนี้ มีค่าความเที่ยงที่เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และใช้ค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ยโดยกำหนดความหมาย ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.4-4.20 = มาก และ 4.2-5.00 = มากที่สุด

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน พบว่า คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 59.8 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 53.52 ปี ร้อยละ 69.3 สมรสแล้ว ร้อยละ 29.9 จบปริญญาตรี ร้อยละ 73.2 ไม่มีตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 63.0 ไม่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรอื่น ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มเฉลี่ย 6.00 ปี ร้อยละ 48.0 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก มีรายได้ของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 280,105.98 บาท และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.30 คน

2. การจัดการวิสาหกิจชุมชนของคณะกรรมการ พบว่า คณะกรรมการมีการจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านประเด็นการจัดการ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.27) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า คณะกรรมการมีการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านประเด็นการจัดการในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ ด้านการประสานงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.57) และคณะกรรมการมีการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านประเด็นการจัดการในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านการจัดองค์กร (ค่าเฉลี่ย = 3.29) รองลงมา ด้านการวางแผน (ค่าเฉลี่ย = 3.19) และด้านการควบคุม (ค่าเฉลี่ย = 3.03) ตามลำดับ

2.2 ด้านวิธีการส่งเสริม ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.52) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า คณะกรรมการมีการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านวิธีการส่งเสริมในระดับปานกลาง 1 ประเด็น ได้แก่ แบบบุคคล (ค่าเฉลี่ย = 2.83) และคณะกรรมการมีการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านวิธีการส่งเสริมในระดับน้อย 2 ประเด็น ได้แก่ แบบกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 2.59) และแบบมวลชน (ค่าเฉลี่ย = 2.14) ตามลำดับ

2.3 ด้านการสนับสนุน พบว่า กลุ่มได้รับการสนับสนุนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.98) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า กลุ่มได้รับการสนับสนุนในระดับปานกลาง 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านการให้คำปรึกษา / แนะนำ (ค่าเฉลี่ย = 3.28) รองลงมาด้านองค์ความรู้ (ค่าเฉลี่ย = 3.24) ด้านการติดตามเยี่ยมเยียน (ค่าเฉลี่ย = 3.10) และด้านการตลาดจำหน่ายสินค้า (ค่าเฉลี่ย = 2.77) และกลุ่มได้รับการสนับสนุนในระดับน้อย 1 ประเด็น ได้แก่ ด้านงบประมาณ (ค่าเฉลี่ย = 2.45) ตามลำดับ

3. ปัญหาในการจัดการวิสาหกิจชุมชนของคณะกรรมการ พบว่า มีปัญหาในการจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ด้านประเด็นการจัดการ ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.29) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า มีปัญหาในการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านประเด็นการจัดการ ในระดับน้อยทุกประเด็น ได้แก่ ด้านการวางแผน (ค่าเฉลี่ย = 2.44) รองลงมา ด้านการควบคุม (ค่าเฉลี่ย = 2.41) ด้านการจัดองค์กร (ค่าเฉลี่ย = 2.27) และด้านการประสานงาน (ค่าเฉลี่ย = 2.03) ตามลำดับ

3.2 ด้านวิธีการส่งเสริม ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.35) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า มีปัญหาในการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านวิธีการส่งเสริม ในระดับน้อยทุกประเด็น ได้แก่ แบบบุคคล (ค่าเฉลี่ย = 2.52) รองลงมา แบบมวลชน (ค่าเฉลี่ย = 2.40) และแบบกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 2.09) ตามลำดับ

3.3 ด้านการสนับสนุน พบว่า มีปัญหาในการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านการสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย = 2.44) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า มีปัญหาในการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านการสนับสนุน ในระดับปานกลาง 1 ประเด็น ได้แก่ เงื่อนไขในการเข้าถึงงบประมาณจากภาครัฐมีข้อกำหนดมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.18) และมีปัญหาในการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านการสนับสนุน ในระดับน้อย 2 ประเด็น ได้แก่ การติดตาม เยี่ยมเยียนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่สม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย = 2.18) และองค์ความรู้ที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไม่ตรงตามความต้องการของคณะกรรมการ (ค่าเฉลี่ย = 1.95) ตามลำดับ

4. แนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชนของคณะกรรมการ พบว่า คณะกรรมการเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านต่าง ๆ ดังนี้

4.1 ด้านประเด็นการจัดการ ในส่วนของคณะกรรมการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.86) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า คณะกรรมการเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านประเด็นการจัดการ ในระดับมากทุกประเด็น ได้แก่ ด้านการจัดองค์กร (ค่าเฉลี่ย = 3.97) รองลงมา ด้านการประสานงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.94) ด้านการควบคุม (ค่าเฉลี่ย = 3.83) และด้านการวางแผน (ค่าเฉลี่ย = 3.70) ตามลำดับ ในส่วนของเจ้าหน้าที่ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.31) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า คณะกรรมการเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านประเด็นการจัดการ ในระดับมาก 1 ประเด็น ได้แก่ ด้านการประสานงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.66) และคณะกรรมการเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านประเด็นการจัดการ ในระดับปานกลาง 3 ประเด็น ได้แก่ ด้านการควบคุม (ค่าเฉลี่ย = 3.39) รองลงมา ด้านการวางแผน (ค่าเฉลี่ย = 3.34) และด้านการจัดองค์กร (ค่าเฉลี่ย = 2.83) ตามลำดับ

4.2 ด้านวิธีการส่งเสริม ในส่วนของคณะกรรมการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.68) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า คณะกรรมการเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านวิธีการส่งเสริม ในระดับมากทุกประเด็น ได้แก่ แบบบุคคล (ค่าเฉลี่ย = 3.82) รองลงมา แบบกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 3.78) และแบบมวลชน (ค่าเฉลี่ย = 3.57) ตามลำดับ ในส่วนของเจ้าหน้าที่ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.71) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า คณะกรรมการเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านวิธีการส่งเสริม ในระดับมากทุกประเด็น ได้แก่ แบบบุคคล (ค่าเฉลี่ย = 3.93) รองลงมา แบบกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 3.68) และแบบมวลชน (ค่าเฉลี่ย = 3.59) ตามลำดับ

4.3 ด้านการสนับสนุน ในส่วนของคณะกรรมการ พบว่า คณะกรรมการเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านการสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.98) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า คณะกรรมการเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านการสนับสนุน ในระดับมากทุกประเด็น ได้แก่ คณะกรรมการควรมีความเสียสละ อุทิศตน อุทิศเวลา ทุ่มเท ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 4.13) และคณะกรรมการควรมีการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้แก่สมาชิก (ค่าเฉลี่ย = 3.83) ตามลำดับ ในส่วนของเจ้าหน้าที่ พบว่า คณะกรรมการเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านการสนับสนุน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.07) เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า คณะกรรมการเห็นด้วยกับแนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านการสนับสนุน ในระดับมากทุกประเด็น ได้แก่ เจ้าหน้าที่ควรประสานด้านงบประมาณในการดำเนินงานกับหน่วยงานต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย = 4.13) และเจ้าหน้าที่ควรสนับสนุนความรู้ในการพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย = 4.02) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. การจัดการวิสาหกิจชุมชนของคณะกรรมการ พบว่า

1.1 ด้านประเด็นการจัดการ มีการจัดการน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการควบคุม คือ การทบทวนผลการปฏิบัติงานระหว่างคณะกรรมการและสมาชิก เพื่อนำผลไปปรับปรุงผลการดำเนินงานกลุ่มอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากว่า เป็นเรื่องเกี่ยวกับเอกสาร บัญชี คณะกรรมการไม่มีเวลาในการจัดทำ อีกทั้งไม่เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการนำผลการปฏิบัติงานมาทบทวนเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งแตกต่างจาก อุษา เหล่าต้น (2559) พบว่า ด้านการควบคุม มีการจัดการมากที่สุด ในเรื่องคณะกรรมการ มีการดูแลควบคุมการจดบันทึกการเงิน และจัดทำบัญชีรับ-จ่าย ทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลง

1.2 ด้านวิธีการส่งเสริม มีการจัดการมากที่สุด ได้แก่ แบบบุคคล คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เนื่องจากว่า กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทและมีความใกล้ชิด

กับกลุ่มมากที่สุด ในการส่งเสริม ประสานงาน ให้คำแนะนำเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชน รองลงมา ได้แก่ แบบมวลชน คือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก ยูทูป เนื่องจากสังคมที่เปลี่ยนไปในการติดต่อสื่อสาร ความสะดวกและความคุ้นเคยในการใช้สื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น และการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐต่าง ๆ ในปัจจุบันจะต้องผ่านช่องทางเหล่านี้เป็นส่วนใหญ่

1.3 ด้านการสนับสนุน มีการจัดการมากที่สุด ได้แก่ ด้านการให้คำปรึกษา / แนะนำ เนื่องจากว่า การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อยกระดับและพัฒนาศักยภาพกลุ่มให้เกิดความยั่งยืน เช่น การขอการรับรองมาตรฐานการผลิตสินค้า ด้านการตลาด ซึ่งคณะกรรมการอาจไม่ทราบว่า ต้องติดต่อหน่วยงานใด และมีขั้นตอนวิธีการปฏิบัติอย่างไร จึงต้องขอคำปรึกษา / แนะนำจากเจ้าหน้าที่

2. ปัญหาในการจัดการวิสาหกิจชุมชนของคณะกรรมการ พบว่า

2.1 ด้านประเด็นการจัดการ มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน คือ การจัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างคณะกรรมการและสมาชิก เพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางของกลุ่มไม่ชัดเจน เนื่องจากว่า คณะกรรมการไม่เห็นความสำคัญในการจัดทำแผนปฏิบัติงาน มองว่า การจัดทำแผนเป็นเรื่องที่ไกลและเสียเวลา ส่วนใหญ่จะคิดและลงมือปฏิบัติเลย ต่างมุ่งเน้นแค่การทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างรายได้เท่านั้น และด้านการควบคุม คือ การเก็บเอกสารหลักฐานไม่เป็นระบบ เนื่องจากว่า คณะกรรมการส่วนใหญ่มีอาชีพหลักของตนเองด้วย จึงไม่มีเวลา ส่วนใหญ่จะเก็บรวมอยู่ในแฟ้มเดียว ไม่มีการจัดแยกให้เป็นระบบระเบียบ และไม่มีการบันทึกลงในระบบคอมพิวเตอร์ ทำให้ยากต่อการค้นหาหรือนำไปใช้ประโยชน์

2.2 ด้านวิธีการส่งเสริม มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ แบบมวลชน คือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ คือ คณะกรรมการขาดทักษะในการใช้แพลตฟอร์มการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น อิเลิร์นนิง เนื่องจากว่า สื่อดังกล่าวมีความยุ่งยากซับซ้อน ทำให้เข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนได้ยาก และเป็นสื่อที่คณะกรรมการไม่คุ้นเคย

2.3 ด้านการสนับสนุน มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ เงื่อนไขในการเข้าถึงงบประมาณจากภาครัฐ มีข้อกำหนดมาก เนื่องจากว่า โครงการต่าง ๆ ที่สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นโครงการเร่งด่วนที่มีระยะเวลาในการจัดทำโครงการเพื่อเสนอขอรับงบประมาณค่อนข้างจำกัด ซึ่งบางกลุ่มไม่มีศักยภาพและความพร้อมในการจัดทำแผนพัฒนากิจการ อีกทั้งเมื่อได้รับงบประมาณแล้ว กลุ่มจะต้องมีการบริหารจัดการงบประมาณที่ได้มาอย่างถูกต้อง เหมาะสม และยั่งยืน

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชนของคณะกรรมการ พบว่า

3.1 ด้านประเด็นการจัดการ คณะกรรมการเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ ด้านการจัดองค์การ แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็น พบว่า ประเด็นที่คณะกรรมการเห็นด้วยมากที่สุด คือ คณะกรรมการและสมาชิกควรให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานของกลุ่มทุกครั้ง เนื่องจากว่า คณะกรรมการและสมาชิกยังไม่มีความใกล้ชิดในการทำงานร่วมกัน หรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คณะกรรมการก็ทำในส่วนของการจัดการ สมาชิกก็ทำในส่วนของการผลิต รอการตัดสินใจจากคณะกรรมการ คอยนำกลุ่มให้ดำเนินกิจการต่อไปได้ และด้านการประสานงาน คือ เจ้าหน้าที่ควรแจ้งข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนแก่คณะกรรมการสม่ำเสมอ เนื่องจากว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นกลุ่มที่มีกฎหมายรับรอง ดังนั้น ข้อระเบียบที่เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนมีการปรับปรุงหรือเพิ่มเติมอยู่เสมอ เห็นควรที่เจ้าหน้าที่จะต้องแจ้งข้อมูลดังกล่าวให้คณะกรรมการได้ทราบสม่ำเสมอและรวดเร็วเพื่อประโยชน์ในการดำเนินกิจการของวิสาหกิจชุมชน

3.2 ด้านวิธีการส่งเสริม คณะกรรมการเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ แบบบุคคล คือ คณะกรรมการควรประสานข้อมูลข่าวสาร ความรู้จากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ เนื่องจากว่า ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนจะต้องมีการประสานข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือประสานเพื่อขอรับการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ งบประมาณ เพื่อพัฒนากลุ่มให้ประกอบกิจการได้

อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม และเจ้าหน้าที่ควรให้ความรู้ คำแนะนำ ปรึกษา เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชนแก่คณะกรรมการ เนื่องจากว่า คณะกรรมการเห็นความสำคัญของเจ้าหน้าที่ มองว่า สามารถติดต่อได้สะดวกง่าย และรวดเร็ว เป็นการสื่อสารกันโดยตรง เข้าใจ ชัดเจน และลึกกว่าแบบอื่น คุณภาพที่ได้ดีกว่า เพราะสามารถตอบโต้ได้ทันทีเมื่อไม่เข้าใจ

3.3 ด้านการสนับสนุน คณะกรรมการเห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ คณะกรรมการควรมีความเสียสละ อุทิศตน อุทิศเวลาทุ่มเท ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม เนื่องจากว่า ในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนต้องมีโครงสร้างของกลุ่ม ซึ่งมีคณะกรรมการขับเคลื่อนให้วิสาหกิจชุมชนดำเนินกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกลุ่ม และคณะกรรมการที่ได้รับคัดเลือกและไว้วางใจจากสมาชิก จะต้องเป็นตัวแทนกลุ่มในการประสานงานหรือเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานต่าง ๆ และประสานกับกลุ่มเครือข่าย เพื่อนำมาพัฒนาและเชื่อมโยงกิจการได้ และเจ้าหน้าที่ควรประสานด้านงบประมาณในการดำเนินงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เนื่องจากว่า การดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชนจะต้องมีทุนประกอบการ ซึ่งวิสาหกิจชุมชนเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันจากคนในชุมชน ดำเนินกิจการแบบไม่ใช่เชิงธุรกิจ ทุนเริ่มต้นมาจากการระดมทุนของสมาชิก เมื่อกลุ่มต้องการขยายกิจการ จึงจำเป็นต้องหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุน ซึ่งกลุ่มไม่ทราบถึงการเข้าถึงแหล่งเงินทุนต่าง ๆ ว่า ต้องประสานกับหน่วยงานใด หรือต้องปฏิบัติอย่างไร

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

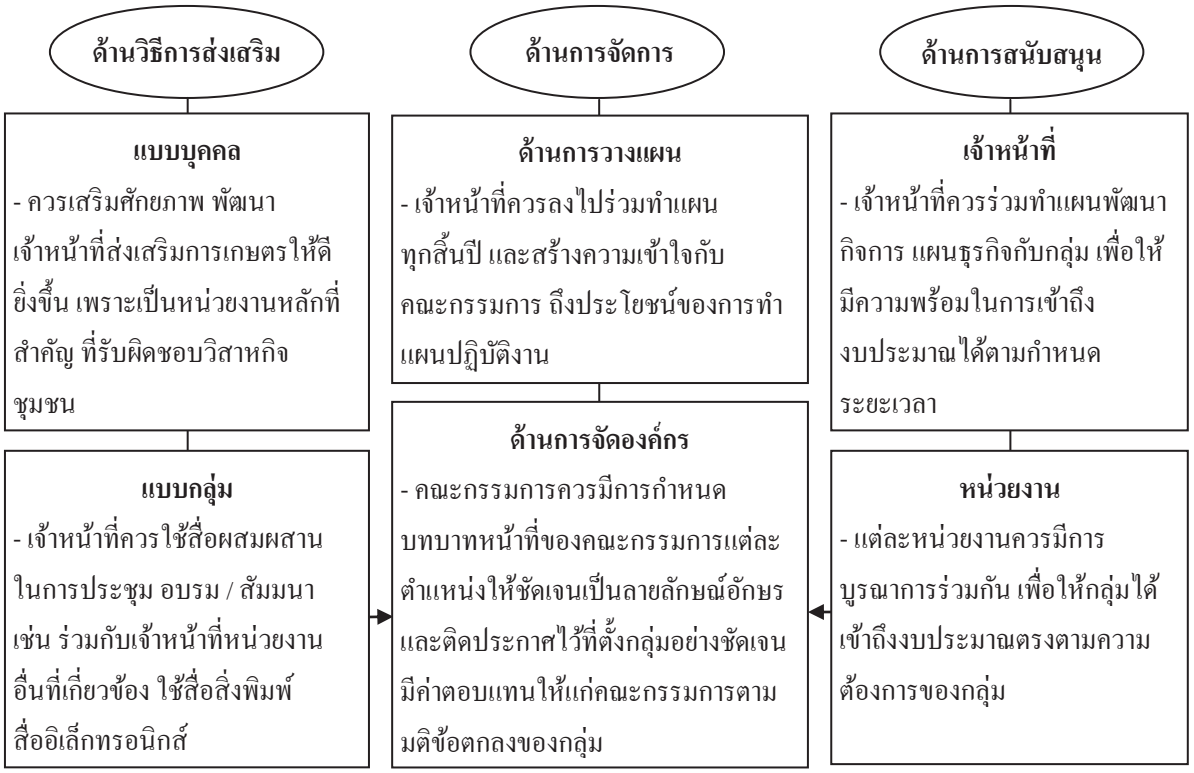

ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้ (ต่อ)

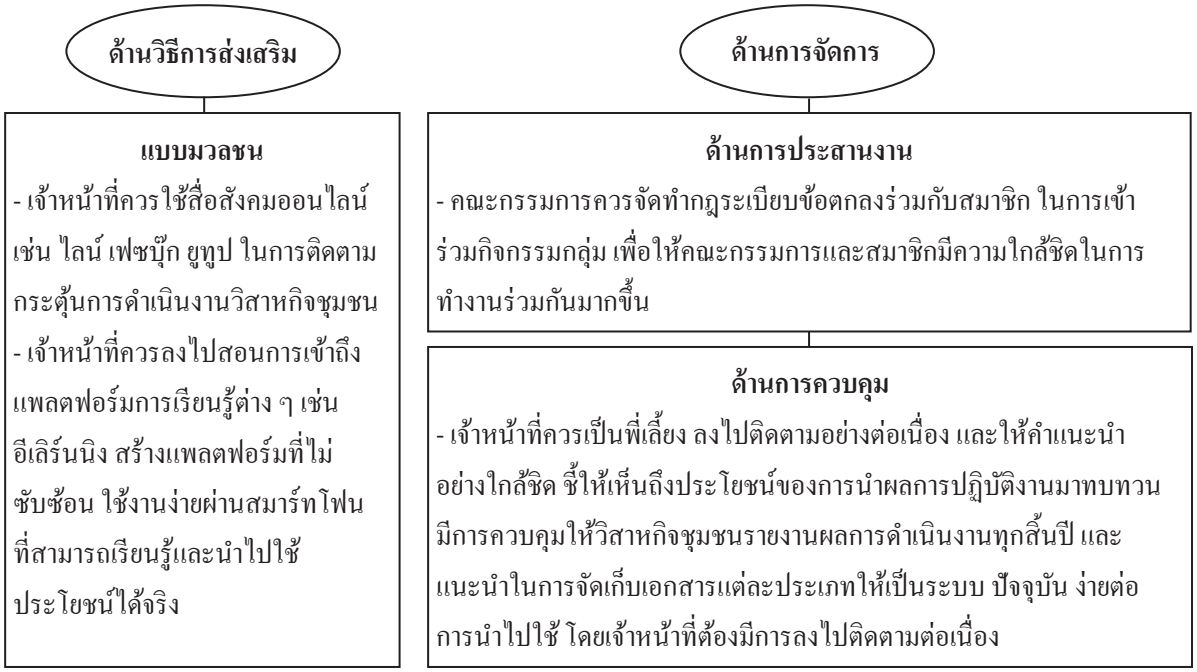

ภาพ 2 แนวทางการพัฒนาการจัดการวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร, กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2562). *คู่มือการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ปี 2562.* กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

ปราณี มีหาญพงษ์ และกรรณิการ์ ฉัตรดอกไม้ไพร. (2561). การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยทางการพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก, 19*(1), 9-15.

สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2564). *ความเป็นมาพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.* ค้นเมื่อ 8 สิงหาคม 2564, จาก http://www.sceb.doae.go.th/Ssceb2.htm#TOP

สมคิด บางโม. (2546). *องค์การ และการจัดการ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิทยพัฒน์.

สมคิด บางโม. (2552). *องค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิทยพัฒน์.

อุษา เหล่าต้น. (2559). *การจัดการวิสาหกิจชุมชนในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม.* ค้นเมื่อ 26 กันยายน 2564, จาก https://vpn.stou.ac.th/+CSCO+0075676763663A2F2F6771702E67756E767976662E62652E6775++/tdc/-CSCO-3h--browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=20031

การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ในอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

ธนบรรณ รอดเพชร[1*]
สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[2] และ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: Tanaban312514@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทั่วไป สภาพทางสังคม และสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) ความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร (3) ความคิดเห็นและการปฏิบัติในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง อำเภอลานสัก ปี 2559-2564 จำนวน 250 ราย ขนาดตัวอย่าง 154 ราย เก็บรวมรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า (1) เกษตรกร อายุเฉลี่ย 58.98 ปี มีประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 16.81 ปี โดยร้อยละ 81.8 ได้รับความรู้จากเพื่อนบ้านและร้อยละ 72.7 ได้รับจากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร มีต้นทุนการผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 5,863.51 บาทต่อไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 3,346 กิโลกรัมต่อไร่ (2) เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังในระดับมากที่สุด (3) เกษตรกรเห็นด้วย และมีการปฏิบัติในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง ทั้ง 3 ประเด็นในระดับมากดังนี้ ประเด็นการวิเคราะห์จัดทำแผนการผลิต เห็นด้วยสูงสุดในเรื่องการมีแหล่งเงินทุน มีการปฏิบัติสูงสุดเรื่องการจัดทำแผนการผลิตรายแปลง ประเด็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เห็นด้วยสูงสุดในเรื่องการมีเครื่องจักรกลการเกษตร มีการปฏิบัติสูงสุดเรื่องใช้ท่อนพันธุ์สะอาด ประเด็นการเชื่อมโยงตลาด เห็นด้วยสูงสุดในเรื่องการทำผลผลิตให้ได้มาตรฐาน มีการปฏิบัติสูงสุดเรื่องการบริหารปัจจัยการผลิตร่วมกันในรูปแบบกลุ่ม (4) เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย โดยมีข้อเสนอแนะ คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเน้นการจัดอบรมการจัดทำแผนการผลิตและการจัดทำแผนฉุกเฉิน

คำสำคัญ: การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต, การผลิตมันสำปะหลัง, ระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่

An Extension for Improving Cassava Production of Cassava Collaborative Farming Farmers in Lansak District of Uthai Thani Province

Tanaban Rodphet[1*]
Sineenuch Khrutmuang Sanserm[2] and Benchamas Yooprasert[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
[*]Corresponding author: Tanaban312514@gmail.com

Abstract

The objectives were to study (1) general, social, and economic conditions of farmers. (2) knowledge about efficiency enhancing of cassava production of farmers (3) opinion and practice in cassava production efficiency enhancing of farmers. (4) problems and suggestions about an extension for improving cassava production of farmers. The population of this study was 250 farmers who participated in cassava collaborative farming extension system project in Lansak district in 2016-2021. The sample size of 154 people. Data were collected by conducting interview and were analyzed by using descriptive statistics.

The results of the research found out that (1) Farmers had average age of 58.98 years old and had the average experience in cassava production of 16.81 years. 81.8% received the knowledge from the neighbors, and 72.7% received the knowledge from agricultural extension officers. They had the average cassava production cost 5,863.51 Bath/Rai, the average productivity was 3,346 kilogram/Rai. (2) Farmers had knowledge about efficiency enhancing of cassava production of far at the highest level. (3) Farmers agreed and practiced cassava production efficiency enhancing in all 3 aspects at the high level: The production planning analysis aspect agreed at the highest level on the funding source with the highest practice level on crop production planning creation. In regards to technology transfer for cassava production efficiency enhancing, they agreed at the highest level on agricultural machines with the highest practice on clean shoots. For the aspect of market connect, they agreed the most on standardized productivity with the highest practice level on co-management of factors of production in the form of group. (4) Farmers faced with the problems at the low level. The aspect of technology transfer for cassava production efficiency enhancing had the most problematic issue in the lack of agricultural machines. For market connection, the most problematic issue was on creating quality products. Farmers' suggestion included that agricultural extensionist should emphasize on production planning and emergency planning creation training.

Keywords: Production Efficiency Enhancing Extension, Cassava Production, Agricultural Extension System

บทนำ

กรมส่งเสริมการเกษตร จัดทำโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ที่มีการบริหารจัดการร่วมกัน โดยให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ผลักดันให้เกษตรกรรวมกลุ่มในการผลิตเพื่อร่วมกันจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพดี ราคาถูก และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม เพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนการจัดการด้านการตลาด โดยหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก พื้นที่อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี เป็นแหล่งปลูกมันสำปะหลัง ที่สำคัญของจังหวัดอุทัยธานี จากข้อมูลในระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564) พบว่า ปีการผลิต 2563/64 อำเภอลานสัก มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง 167,915.75 ไร่ จากพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังทั้งหมดของจังหวัดอุทัยธานี 298,423 ไร่ ทั้งนี้ ได้มีการส่งเสริมการรวมกลุ่มเป็นแปลงใหญ่ มันสำปะหลัง เมื่อปี 2559 ซึ่งการส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) ลดต้นทุนการผลิต (2) เพิ่มผลผลิต 20% (3) การบริหารจัดการตั้งคณะกรรมการ (4) เชื่อมโยงการตลาด และได้ดำเนินการส่งเสริมในกิจกรรม (1) วิเคราะห์ จัดทำแผนการผลิต (2) ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (3) การเชื่อมโยงการตลาด (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564) และจากการดำเนินกิจกรรมโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง พบว่า เกษตรกรยังคงประสบปัญหาการผลิตตามแนวทางแปลงใหญ่ การมีส่วนร่วมของสมาชิกยังน้อย ราคาผลผลิตไม่มีเสถียรภาพ เกษตรกรจำเป็นอย่างยิ่งต้องปรับตัวในเรื่องการลดต้นทุน และเพิ่มคุณภาพผลผลิต เพื่อให้ได้ผลตอบแทนหรือกำไรต่อไร่สูงขึ้น ดังนั้น จึงมีความสำคัญในการศึกษา เรื่อง การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลังในอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี เกี่ยวกับสภาพทั่วไป สภาพทางสังคม และสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ความรู้ ความคิดเห็น การปฏิบัติ ปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนในการปฏิบัติงานการส่งเสริมการเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรมากที่สุด เพื่อให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป สภาพทางสังคม และสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง
2. เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและการปฏิบัติในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

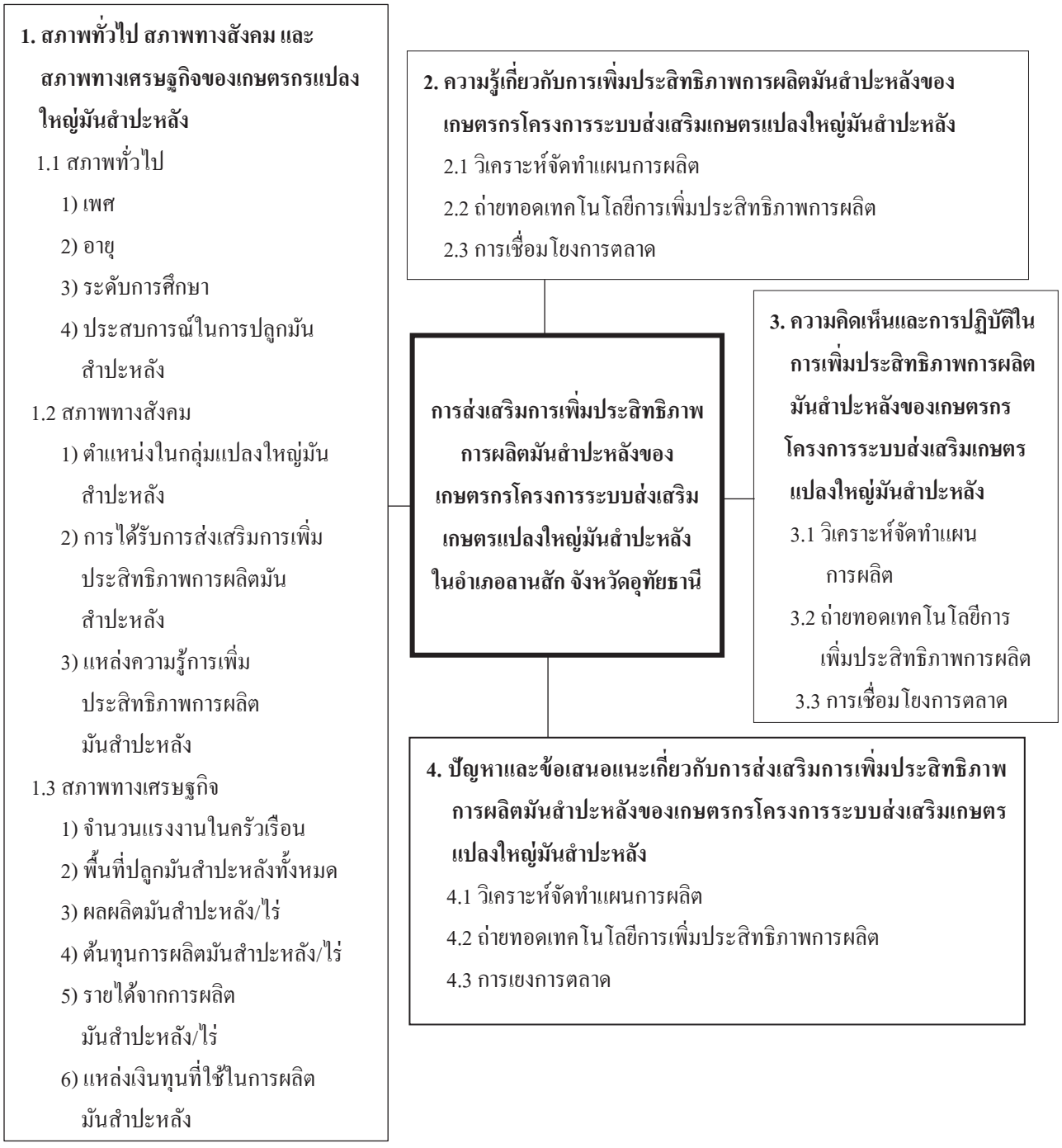

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมและการส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่

1. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

1.1 ความหมายและความสำคัญของการส่งเสริม

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2554) ได้สรุปการส่งเสริมการเกษตรว่า เป็นกระบวนการพัฒนาความรู้ของเกษตรกรจากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนารายได้ เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกร อยู่พอดี กินพอดี และมีความสุข อันเป็นผลต่อการพัฒนาชุมชนชนบทให้มีความมั่นคงและมั่งคั่ง ในที่สุดได้รับความรู้นำไปปฏิบัติด้วยตัวของเขาเอง จนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้

1.2 วิธีการส่งเสริมการเกษตร

ชัยชาญ วงศ์สามัญ (อ้างถึงใน แดนดอย พิกุลทอง, 2553) ได้แบ่งรูปแบบของวิธีการส่งเสริมการเกษตร แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบใหญ่ ๆ ได้แก่ รายบุคคล แบบกลุ่ม และแบบมวลชน รูปแบบ ได้แก่ (1) วิธีการส่งเสริมแบบบุคคล (2) วิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม และ (3) วิธีการส่งเสริมแบบมวลชน

2. การส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่

กรมส่งเสริมการเกษตร (2564) กล่าวถึง โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ ดังนี้ ระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ เป็นการดำเนินงานซึ่งเน้นการรวมกลุ่มของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ โดยวางระบบการผลิตและการบริหารจัดการในแนวทางเดียวกัน เพื่อประหยัดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเน้นการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตามนโยบายการตลาดนำการผลิต โดยเกษตรกรสมาชิกแปลงใหญ่จะร่วมกันกำหนดเป้าหมายการผลิต การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทุกขั้นตอน จนถึงการเชื่อมโยงตลาดกับภาคเอกชนแบบประชารัฐ

การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง

สถาบันการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร (2564) กล่าวถึง การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังด้วยเทคโนโลยี มีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดการดิน การเก็บตัวอย่างดินส่งวิเคราะห์ แก้ไขดินที่มีปัญหา ดินดาน ดินด่าง ดินกรด การเตรียมดิน อย่างถูกวิธี
2. การเตรียมท่อนพันธุ์ที่ปราศจากโรคและแมลง เลือกพันธุ์ให้เหมาะสมกับประเภทของดิน
3. การปลูก ระยะปลูกที่เหมาะสม
4. การใช้ปุ๋ยอย่างมีประสิทธิภาพ
5. การให้น้ำมันสำปะหลังให้เพียงพอกับความต้องการ เลือกระบบน้ำที่เหมาะสม
6. การดูแลโรคและแมลงศัตรูพืช
7. การกำจัดวัชพืชให้ทันเวลา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ในระหว่างปี 2559-2564 จำนวน 250 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน ที่มีความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 154 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย คำถามแบบปลายเปิด และคำถามปลายปิด แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพทั่วไป สภาพทางสังคม และสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและการปฏิบัติในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง และตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง การตรวจสอบความเที่ยง (reliability) ทดลองสัมภาษณ์ประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อมาวิเคราะห์ทางสถิติ หาค่าความเที่ยง ตามวิธีการของ Cronbach's Alpha ได้ค่า Alpha อยู่ระหว่าง 0.820-0.808 โดยอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (อารยา องค์เอี่ยม และพงศ์ธารา วิจิตเวชไพศาล, 2561) จึงสรุปว่า แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นสำหรับงานวิจัยนี้มีค่าความเที่ยงที่เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล งานวิจัยนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เกษตรกร

4. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และใช้ค่าน้ำหนักคะแนนเฉลี่ย โดยกำหนดความหมาย ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 = น้อยที่สุด, 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก และ 4.21-5.00 = มากที่สุด

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไป สภาพทางสังคม และสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรแปลงใหญ่มันสำปะหลัง

1.1 สภาพทั่วไปของเกษตรกร พบว่า เกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 58.98 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลัง มีค่าเฉลี่ย 16.81 ปี

1.2 สภาพทางสังคมของเกษตรกร พบว่า การดำรงตำแหน่งในกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ การได้รับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง ส่วนใหญ่จากการอบรมให้ความรู้ แหล่งความรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง ส่วนใหญ่จากเพื่อนบ้าน และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ส่วนสื่ออินเทอร์เน็ต ตำรา/เอกสาร จะมีการรับรู้น้อย

1.3 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า จำนวนแรงงานในครอบครัวเฉลี่ย 2.87 คน พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง เฉลี่ย 16.24 ไร่ ผลผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 3,346 กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนการผลิตมันสำปะหลังต่อไร่ 5,863.51 บาทต่อไร่ โดยมีรายละเอียดดังนี้ ค่าท่อนพันธุ์ เฉลี่ย 469.05 บาท ค่าสูบน้ำ เฉลี่ย 75.58 บาท ค่าเตรียมดิน เฉลี่ย 603.97 บาท ค่าจ้างปลูกเฉลี่ย 423.54 บาท ค่าฉีดยากำจัดศัตรูพืช ยาคุมหญ้า เฉลี่ย 982.55 บาท ค่าเช่าที่ดิน เฉลี่ย 572.08 บาท ค่าปุ๋ย เฉลี่ย 1,315.05 บาท ค่าเก็บเกี่ยว 597.51 บาท ค่าขนส่ง 266.07 บาท ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ 263.12 บาท รายได้จากการผลิตมันสำปะหลัง เฉลี่ย 10,800 บาทต่อไร่ แหล่งเงินทุน ส่วนใหญ่ของตนเอง และกู้จาก ธ.ก.ส.

2. ความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง

ในภาพรวม ความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 80.5 มีความรู้ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 18.78 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน

3. ความคิดเห็นและการปฏิบัติในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง

3.1 ความคิดเห็นในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง

1) วิเคราะห์จัดทำแผนการผลิต พบว่า เกษตรกรเห็นว่า การวิเคราะห์จัดทำแผนการผลิตมีระดับความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีระดับความสำคัญสูงสุด คือ การมีแหล่งเงินทุน รองลงมา คือ การจัดทำแผนฉุกเฉิน

2) ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พบว่า เกษตรกรเห็นว่า การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมีระดับความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีระดับความสำคัญสูงสุด คือ การมีเครื่องจักรกลการเกษตร และการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐ

3) การเชื่อมโยงตลาด พบว่า เกษตรกร เห็นว่า การเชื่อมโยงตลาดมีระดับความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังอยู่ในระดับมาก โดยมีประเด็นที่มีระดับความสำคัญสูงสุด คือ การทำผลผลิตให้ได้มาตรฐาน รองลงมา คือ การเชื่อมโยงเครือข่ายแปลงใหญ่

3.2 การปฏิบัติในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง

1) วิเคราะห์จัดทำแผนการผลิต พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.3 มีการจัดทำแผนการผลิตรายแปลง รองลงมา ร้อยละ 82.5 มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของกลุ่ม มีการปฏิบัติน้อย ร้อยละ 7.8 ในเรื่อง การจัดทำแผนฉุกเฉิน

2) ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 98.1 มีการใช้ท่อนพันธุ์สะอาด ปราศจากโรค และแมลง จากแหล่งที่เชื่อถือได้ รองลงมา ร้อยละ 96.1 มีการใส่ปุ๋ยตรงตามระยะเวลาที่เหมาะสมประสิทธิภาพสูงสุด 1-3 เดือน และมีการปฏิบัติน้อย ร้อยละ 53.2 มีการจัดการระบบน้ำในแปลงมันสำปะหลัง

3) การเชื่อมโยงตลาด พบว่า เกษตรกรร้อยละ 94.2 มีการบริหารปัจจัยการผลิตร่วมกันในรูปแบบกลุ่ม รองลงมา ร้อยละ 91.6 ผลผลิตสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ มีการปฏิบัติน้อย ร้อยละ 34.4 ในเรื่อง มีการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มแปลงใหญ่อื่น

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง

1) วิเคราะห์จัดทำแผนการผลิต พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาสูงสุด คือ ขาดการทำแผนฉุกเฉิน รองลงมา คือ ขาดการทบทวนแผนแต่ละปี และหาแนวทางพัฒนากลุ่ม

2) ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย โดยมีปัญหาสูงสุด คือ ขาดเครื่องจักรกลการเกษตร รองลงมา คือ ไม่มีแปลงต้นแบบในการศึกษาดูงาน

3) การเชื่อมโยงตลาด พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาสูงสุด คือ ขาดการทำผลผลิตให้ได้คุณภาพ รองลงมา คือ ขาดความรู้ด้านการตลาด และการบริหารจัดการกลุ่ม

4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง

1) ด้านการวิเคราะห์จัดทำแผนการผลิต เกษตรกรต้องการความรู้ในการจัดทำแผนฉุกเฉิน และต้องการสนับสนุนสินเชื่อเพื่อจัดทำระบบน้ำ

2) ด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เกษตรกรต้องการสนับสนุนเครื่องจักรกลการเกษตรในการปรับปรุงบำรุงดิน

3) การเชื่อมโยงตลาด เกษตรกรต้องการเชื่อมโยงตลาดกับกลุ่มแปลงใหญ่อื่น ๆ

อภิปรายผล

1. การได้รับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง

พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับจากการอบรมให้ความรู้ แหล่งความรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง ส่วนใหญ่ได้รับจากเพื่อนบ้าน และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ส่วนสื่ออินเทอร์เน็ต ตำรา/เอกสาร จะมีการรับรู้น้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจิตรา นิธิยานันท์ (2555) ศึกษาเรื่อง *ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำนาบ้านหนองสาหร่าย ตำบลพะยอม อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม* พบว่า เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 50.48 ปี เกษตรกรต้องการสื่อบุคคลทางราชการในระดับมากที่สุด ต้องการสื่ออินเทอร์เน็ต ระดับน้อย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศันสนีย์ ศรีวิชัย (2557) ศึกษาเรื่อง *ประสิทธิภาพทางเทคนิคของการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในจังหวัดพะเยา* พบว่า ร้อยละ 53.57 เกษตรกรได้เรียนรู้การปลูกมันสำปะหลังจากเกษตรกรรายที่ประสบความสำเร็จ มีการเรียนรู้การปลูกมันสำปะหลังด้วยตัวเอง และร้อยละ 22.14 ได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และร้อยละ 10 ได้รับความรู้ในเรื่องของการผลิตมันสำปะหลังจากแหล่งอื่น ๆ เช่น จากสื่อทางโทรทัศน์ วิทยุ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ควรเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับเกษตรกร

2. ความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร

พบว่า เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฏิมา ทองสิงหา (2556) ศึกษาเรื่อง *แนวทางการพัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังตามหลักเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรในตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี* พบว่า เกษตรกรได้ความรู้จากการฝึกอบรม ในระดับมากที่สุด

3. ความคิดเห็นและการปฏิบัติในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในแต่ละด้าน

3.1 วิเคราะห์จัดทำแผนการผลิต

พบว่า เกษตรกรเห็นว่า วิเคราะห์จัดทำแผนการผลิตมีระดับความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังระดับมาก โดยประเด็นที่มีระดับความสำคัญสูงสุด คือ การมีแหล่งเงินทุน ควรจัดหาแหล่งเงินกู้สินเชื่อดอกเบี้ยราคาถูกให้เกษตรกร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปณิตา ฮวบเจริญ (2562) ศึกษาเรื่อง *แนวทางการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ในข้าวของเกษตรกร* เกษตรกรเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ในเรื่องการจัดทำแผนรายแปลงและแผนธุรกิจรายแปลง สามารถทำให้เกษตรกรสมาชิกวางแผนการผลิตได้อย่างแม่นยำ

3.2 ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

พบว่า เกษตรกรเห็นว่า การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมีระดับความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง อยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่มีระดับความสำคัญสูงสุด คือ การมีเครื่องจักรกลการเกษตร โดยในปี 2564 กลุ่มแปลงใหญ่ จังหวัดอุทัยธานี ขอเข้าร่วมโครงการยกระดับแปลงใหญ่ด้วยเกษตรสมัยใหม่ และเชื่อมโยงตลาด จำนวน 23 แปลง และได้จัดซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร ได้แก่ รถไถเตรียมดิน อากาศยานไร้คนขับ ลานและเครื่องชั่งมันสำปะหลัง ซึ่งสมาชิกในกลุ่มแปลงใหญ่มันสำปะหลังสามารถใช้บริการได้ เกษตรกรมีปัญหาขาดเครื่องจักรกรการเกษตร รองลงมา ไม่มีแปลงต้นแบบในการศึกษาดูงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรวุฒ มงคล (2557) ศึกษาเรื่อง *ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร* เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมแบบรายกลุ่ม เน้นการจัดทำแปลงเรียนรู้

4. การปฏิบัติในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในแต่ละด้าน

4.1 วิเคราะห์จัดทำแผนการผลิต

พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.3 มีการจัดทำแผนการผลิตรายแปลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนนิภา ทองรอด (2560) ศึกษาเรื่อง *แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านทับยา จังหวัดสิงห์บุรี* พบว่า สมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านทับยา จังหวัดสิงห์บุรี มีการจัดทำแผนการผลิตรายแปลงเพื่อวางแผนการเพาะปลูกให้ตรงช่วงเวลา และความต้องการของตลาด มีการปฏิบัติน้อย ร้อยละ 7.8 ในเรื่อง การจัดทำแผนฉุกเฉิน สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ ที่พบปัญหาในเรื่องขาดการทำแผนฉุกเฉิน แต่มีความคิดเห็นด้วยกับการทำแผนฉุกเฉินในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ และ ธ.ก.ส. ควรเข้ามาสอนการทำแผนฉุกเฉิน

4.2 ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 98.1 มีการใช้ท่อนพันธุ์สะอาด ปราศจากโรค และแมลง จากแหล่งที่เชื่อถือได้ สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ เกษตรกรมีความรู้ เรื่องโรคใบด่างมันสำปะหลัง มีแมลงหวี่ขาวเป็นพาหะ รองลงมา ร้อยละ 96.1 มีการใส่ปุ๋ยตรงตามระยะเวลาที่เหมาะสม ประสิทธิภาพสูงสุด 1-3 เดือน สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ ในเรื่องการใช้ปุ๋ย สามารถตอบคำถามเรื่องระยะเวลาการใส่ปุ๋ยได้ถูกต้อง การให้ปุ๋ย ประสิทธิภาพสูงสุด ในช่วง 1-3 เดือนแรก ช้าสุดไม่เกิน 4-5 เดือน ระดับมาก เรื่องการทำผลผลิตให้ได้มาตรฐาน (ค่าเฉลี่ย 4.08) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิรินาถ อินภูวา (2560) ศึกษาเรื่อง *ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวตามมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรสมาชิก นาแปลงใหญ่ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม* ในภาพรวม เกษตรกรมีความต้องการด้านวิธีการส่งเสริมแบบกลุ่ม ในการผลิตข้าวตามมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม ในระดับมากที่สุด ต้องการด้านความรู้ ในระดับมากที่สุด 5 ประเด็น คือ ด้านพื้นที่ปลูก ด้านการบันทึกและการจัดเก็บข้อมูล ด้านการจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว การขนส่ง ด้านขนย้าย การเก็บรักษาและการรวบรวมผลิตผล และด้านการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร ควรมีการอบรมให้ความรู้ เรื่องการทำผลผลิตให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน

4.3 การเชื่อมโยงตลาด

พบว่า เกษตรกรส่วนน้อย ร้อยละ 34.4 มีการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มแปลงใหญ่อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนนิภา ทองรอด (2562) ศึกษาเรื่อง *แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านทับยา จังหวัดสิงห์บุรี* พบว่า สมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านทับยา จังหวัดสิงห์บุรี สมาชิกมีการเชื่อมโยงตลาด ทำข้อตกลงการซื้อข้าวเปลือกกับโรงสี มีการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ ออกบู๊ธ/งานแสดงสินค้า เพิ่มช่องทางและโอกาสทางการค้า เปิดเพจทางเฟสบุ๊คภายใต้ชื่อ "วิสาหกิจชุมชนศูนย์ผลิตข้าวอินทรีย์ ลำแม่ลา" ขัดแย้งกับงานวิจัยนี้ ที่มีความคิดเห็นด้วยในเรื่องการเชื่อมโยงเครือข่ายแปลงใหญ่ ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกร

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 5,863.51 บาทต่อไร่ ซึ่งเป็นต้นทุนค่อนข้างสูง ดังนั้น เกษตรกรควรมีการลดต้นทุน โดยการรวมกลุ่มกันซื้อปัจจัยการผลิต ปรับปรุงบำรุงดินให้พร้อมก่อนการปลูกพืช และใช้ปุ๋ยเคมีอย่างถูกต้องตามความต้องการของพืช

2. ข้อเสนอแนะสำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

2.1 จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรอายุ 58.95 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ได้รับการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง ส่วนใหญ่จากการอบรมให้ความรู้ แหล่งความรู้การเพิ่ม

ประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง ส่วนใหญ่จากเพื่อนบ้าน และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ส่วนสื่ออินเทอร์เน็ต ตำรา/เอกสาร จะมีการรับรู้น้อย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเลือกใช้สื่อ ให้ตรงกับความสามารถในการรับรู้ของเกษตรกร

2.2 จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง แต่ข้อคำถามที่เกษตรกรตอบถูกน้อยที่สุด คือ เมื่อมันสำปะหลังอายุ 6 เดือน ควรใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 และดินด่าง คือ ดินที่มีความความเป็น กรด-ด่างน้อยกว่า 4 ควรปรับปรุงบำรุงดินด้วยปูนขาว เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรอบรมให้ความรู้ในเรื่องการใช้ปุ๋ย และการปรับปรุงบำรุงดิน

2.3 จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรเห็นว่า ในการทำผลผลิตให้ได้มาตรฐานมีระดับความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง อยู่ในระดับมาก ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรอบรมให้ความรู้ เรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง การจัดทำแปลงเรียนรู้ เพื่อช่วยให้การดำเนินงานของกลุ่มแปลงใหญ่มีความเข้มแข็งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.1 จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรเห็นว่า ในเรื่องการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐมีระดับความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง อยู่ในระดับมาก ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐควรบูรณาการสนับสนุนกลุ่มร่วมกัน โดยสนับสนุนปัจจัยการผลิต เครื่องจักรกลการเกษตร เพื่อช่วยให้การดำเนินงานของกลุ่มแปลงใหญ่มีความเข้มแข็งขึ้น

3.2 จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรเห็นว่า ในเรื่องการมีแหล่งเงินทุนมีระดับความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). *คู่มือการดำเนินงานโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). *ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านเกษตร*. ค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2564, จาก https://production.doae.go.th

จิรวุฒ มงคล. (2557). *ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดสกลนคร*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชนนิภา ทองรอด. (2562). *แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มนาแปลงใหญ่บ้านทับยา จังหวัดสิงห์บุรี*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

แดนดอย พิกุลทอง. (2553). *ความต้องการของเกษตรกรในการรับการส่งเสริมการเกษตรจากหน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปฏิมา ทองสิงหา. (2556). *แนวทางการพัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังตามหลักเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรในตำบลหัวเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ปณิตา ฮวบเจริญ. (2562). *แนวทางการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ในข้าวของเกษตรกรจังหวัดสิงห์บุรี*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2554). ความหมายและความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา ประมวลสาระชุดวิชา 91720* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ศันสนีย์ ศรีวิชัย. (2557). *ประสิทธิภาพทางเทคนิคของการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในจังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สถาบันการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร. (2564). *เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังด้วยเทคโนโลยี*. ปทุมธานี: กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

สิรินาถ อินภูวา. (2560). *ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวตามมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรสมาชิกนาแปลงใหญ่ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุจิตรา นิธิยานัน. (2555). *ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำนาบ้านหนองสาหมาย ตำบลพะยอม อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม*. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อารยา องค์เอี่ยม และคณะ. (2561). *การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย Validation of the test*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล, คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล.

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ตำบลห้วยลึก อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

ณิชาภา บางพงษ์[1*]
บำเพ็ญ เขียวหวาน[2] และ สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม[3]
แขนงวิชาส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย[1, 2, 3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: Nidchapa_Bangpong@hotmai.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1)สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) สภาพการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร (3) ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และแรงจูงใจในการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร (4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร และ (5) ปัญหา ข้อเสนอแนะ และความต้องการในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร ประชากรในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในตำบลห้วยลึก จำนวน 358 ราย กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 190 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย จัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา จัดอันดับ และการวิเคราะห์ Chi-square

ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรร้อยละ 55.3 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 54.42 ปี จำนวนพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 10.82ไร่ (2) เกษตรกรมีสภาพพื้นที่ทำการเกษตรร้อยละ 73.2 เป็นที่ลุ่ม (3) เกษตรกรที่ยอมรับและไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีความรู้อยู่ในระดับมาก และปานกลาง ตามลำดับ ความรู้ที่ได้รับจากแหล่งต่าง ๆ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะได้รับความรู้จากสื่อบุคคลมากกว่าสื่ออื่น ๆ ความคิดเห็นต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรที่ยอมรับและไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และปานกลาง ตามลำดับ ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรที่ยอมรับและไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และปานกลาง ตามลำดับ แรงจูงใจต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรที่ยอมรับและไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก และปานกลาง ตามลำดับ (4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน พบว่า อายุ ประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมัน จำนวนผลผลิตของปาล์มน้ำมัน ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็นต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน และแรงจูงใจต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 (5) ปัญหา ข้อเสนอแนะ และความต้องการในการส่งเสริมของเกษตรกรที่ยอมรับและไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: การยอมรับ, การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน, ปาล์มน้ำมัน

Factors Relating to the Adoption of Fertilizers Based on Soil Analysis of Oil Palm Farmers in Huai Luek Sub-district, Khuan Niang District, Songkhla Province

Nidchapa Bangpong[1*]
Bumpen Keowan[2] and Sineenuch Khrutmuang Sanserm[3]
Agricultural Extension and Development, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand[1, 2, 3]
*Corresponding author: Nidchapa_Bangpong@hotmai.com

Abstract

The objectives of this research were to study (1) basic personal, social, and economic conditions of farmers (2) oil palm production conditions of farmers (3) knowledge, knowledge resources, and motivations in the adoption of fertilizer based on soil analysis of farmers (4) factors relating to the adoption of fertilizers based on soil analysis of farmers and (5) problems, suggestions, and needs in the extension of fertilizer application based on soil analysis of farmers. The population in this research was 358 oil palm production farmers in Huai Luek sub-district. The sample size of 190 people and simple random sampling method through lotto picking. Data were collected by conducting interview and were analyzed by using statistics such as descriptive statistics, ranking, and Chi-square.

The results of the research found out that (1) 55.3% of farmers were male with the average age of 54.42 years old, the average area of oil palm production of 10.82 Rai. (2) 73.2% of them grew them in the lowland area. (3) Farmers who adopted and not adopted the fertilizer application based on soil analysis! had the knowledge at the high and moderate level respectively. Knowledge received from various sources, overall, was at the moderate level especially the knowledge received from personal media which was more than other types of media. Opinions toward the adoption of fertilizers based on soil analysis of farmers who adopted and did not adopt the use of fertilizers based on soil analysis were at the high and moderate level accordingly. Motivations on the adoption of fertilizers according to soil analysis of farmers who adopted and not adopted the fertilizer application based on soil analysis were at the high and moderate level respectively. (4) Factors relating to the adoption of fertilizers application based on soil analysis found that that age, experience in oil palm production, oil palm productivity, knowledge, knowledge resources, opinions toward the application of fertilizers according to soil analysis, and motivations of farmers who adopted the fertilizer application based on soil analysis were related at statistically significant level of .01. (5) Problems, suggestions and needs for extension in fertilizer application based on soil analysis of farmers who did not adopt the application fertilizers based on soil analysis, overall.

Keywords: Adoption, Fertilizer Application Based on Soil Analysis, Oil Palm

บทนำ

ดิน เป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทย มีอาชีพหลักในการทำการเกษตร เมื่อประชากรมีจำนวนเพิ่มขึ้น ความต้องการผลผลิตทางการเกษตร ก็เพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งสถานการณ์ดินในช่วงหลาย ๆ ปีที่ผ่านมา ประสบปัญหาหลายอย่าง ซึ่งความเสื่อมโทรมของดิน ก็เป็นปัญหาหนึ่งที่มีความสำคัญ และสาเหตุของดินเสื่อมโทรม สาเหตุหนึ่งมาจากการใช้ปุ๋ยไม่ถูกต้อง และไม่มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมี เพื่อปรับปรุงโครงสร้างของดิน ส่งผลให้ดินแน่นทึบ การระบายน้ำ การถ่ายเทอากาศไม่ดี (ภรณี ต่างวิวัฒน์, 2561) ซึ่งการใส่ปุ๋ยเคมีเกินความต้องการของพืช จะทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง และยังส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของพืช ความต้านทานต่อโรคแมลงศัตรูพืชต่ำ ทำให้ได้รับความเสียหายอย่างรุนแรงได้ง่าย จนกระทบต่อการให้ผลผลิตของพืช จึงทำให้เกิดความจำเป็นต้องใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ซึ่งทำให้มีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นไปอีก (ทัศนีย์ อัตตะนันท์ และประทีป วีระพัฒนนิรันดร์, 2558)

จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันจำนวน 83,043 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564) ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิต และผลผลิตที่ยังไม่ได้ประสิทธิภาพ สาเหตุประการหนึ่งเกิดจากการใช้ปุ๋ยเคมีไม่ถูกต้อง ทั้งนี้ ในปี 2557 กรมส่งเสริมการเกษตรได้มีแนวทางในการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิต โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน โครงการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดต้นทุนการผลิต ในปี 2557-2558 เพื่อยกระดับความรู้ด้านดินปุ๋ยให้แก่เกษตรกร และช่วยเหลือให้เกษตรกรสามารถจัดการดินและปุ๋ยอย่างถูกต้อง เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิตได้ด้วยตนเอง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2561)

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ตำบลห้วยลึก อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ สภาพการผลิตปาล์มน้ำมัน ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และแรงจูงใจของเกษตรกร เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน เพื่อลดต้นทุน และเพิ่มผลผลิตอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และแรงจูงใจในการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะ และความต้องการในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

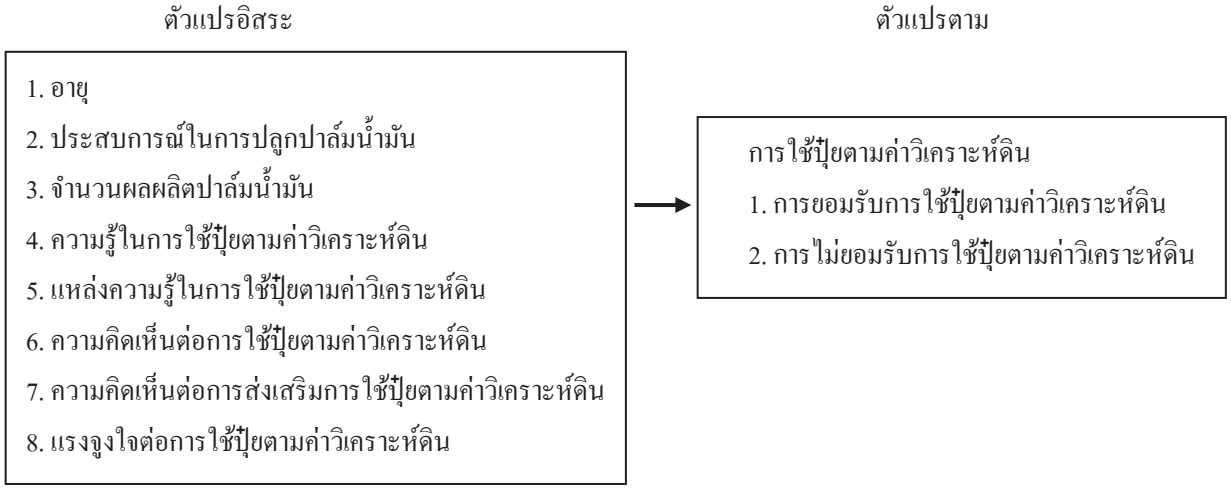

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการยอมรับ

Rogers (อ้างถึงใน เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ, 2560) กล่าวถึง กระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นหาความรู้ ในขั้นนี้ บุคคลรับรู้ว่า นวัตกรรมนั้นมีอยู่ และพยายามหาความรู้และพยายามทำความเข้าใจการใช้งานหรือทำงาน

2. ขั้นโน้มน้าวใจ ในขั้นนี้ บุคคลมีทัศนคติพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ บุคคลจะเริ่มหาข้อมูลอย่างกระตือรือร้น เริ่มสนใจหารายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลเพิ่มเติม

3. ขั้นการตัดสินใจ มีแนวทางการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรม

4. ขั้นการนำนวัตกรรมไปใช้ โดยเป็นการทดลองเพื่อดูผลดี และเพื่อดูว่า ประโยชน์ที่ได้รับนั้น มากพอที่จะยอมรับไปปฏิบัติอย่างเต็มที่หรือไม่

5. ขั้นการยืนยัน เป็นขั้นที่บุคคลจะพยายามหาข่าวสารมากขึ้น เพื่อรับรองหรือยืนยันการตัดสินใจเกี่ยวกับนวัตกรรมที่ใช้ไป ในขั้นนี้ บุคคลอาจเปลี่ยนใจไปในทางตรงข้ามได้ ถ้าได้รับข้อมูลใหม่ที่ขัดแย้งกับข้อมูลที่ได้รับมา โดยบุคคลใกล้ชิดจะมีบทบาทมาก

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม (2560) ได้แบ่งประเภทของแรงจูงใจเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. แรงจูงใจภายใน (intrinsic motives) แรงจูงใจภายใน เป็นสิ่งผลักดันจากภายในตัวบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นเจตคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ความตั้งใจ การมองเห็นคุณค่า ความพอใจ ความต้องการ เป็นต้น ดังที่กล่าวมาเหล่านี้ มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมค่อนข้างถาวร

2. แรงจูงใจภายนอก (extrinsic motives) แรงจูงใจภายนอก เป็นสิ่งผลักดันภายนอกตัวบุคคลที่มากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม อาจจะเป็นการได้รับรางวัล เกียรติยศ ชื่อเสียง คำชม การได้รับการยอมรับยกย่อง เป็นต้น แรงจูงใจนี้ จะไม่คงทนถาวรต่อพฤติกรรม บุคคลจะแสดงพฤติกรรม เพื่อตอบสนองสิ่งจูงใจดังกล่าว

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2561) ได้อธิบายว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายความถึง กระบวนการพัฒนาความรู้ของเกษตรกร จากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนารายได้เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกร อยู่พอดี กินพอดี และมีความสุขอันเป็นผลต่อการพัฒนาชุมชน ให้มีความมั่นคงและมั่งคั่งในที่สุด

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร คือ เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ตำบลห้วยลึก อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร ในปี 2563 จำนวน 358 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรการคำนวณของทาโร ยามาเน โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 190 ราย ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยจับสลาก โดยแยกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน จำนวน 95 ราย และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน จำนวน 95 ราย ตามสัดส่วนของหมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย คำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร ตอนที่ 2 สภาพการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ตอนที่ 3 ความรู้ แหล่งความรู้ และแรงจูงใจต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร ตอนที่ 4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร และตอนที่ 5 ปัญหา ข้อเสนอแนะ และความต้องการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การจัดอันดับ และการวิเคราะห์ Chi-square

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรที่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุค่าเฉลี่ย 52.20 ปี ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาประถมศึกษา มากที่สุด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก อาชีพรอง ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4.18 คน ประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 7.91 ปี ส่วนเกษตรกรที่ไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุค่าเฉลี่ย 56.63 ปี ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จบการศึกษาประถมศึกษา มากที่สุด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก อาชีพรอง ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 4 คน ประสบการณ์ในทำสวนปาล์มน้ำมัน เฉลี่ย 6.23 ปี

2. สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่ยอมรับและไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ส่วนมากไม่มีการดำรงตำแหน่งทางสังคม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสถาบันการเกษตร โดยเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตร มากที่สุด

3. สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด เฉลี่ย 17.69 ไร่ จำนวนพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน เฉลี่ย 17.69 ไร่ จำนวนผลผลิตของปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 2,168.42 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ส่วนมากพื้นที่ถือครองมีเอกสารสิทธิ์ เป็นโฉนด น.ส.4จ มากที่สุด รายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 122,842.11 บาทต่อปี รายจ่ายภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 56,884.21 บาทต่อปี จำนวนแรงงานในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 3.02 คน ส่วนใหญ่จำนวนแรงงานในภาคการเกษตรทั้งหมด เป็นเพศชาย ภาระหนี้สินภาคการเกษตรส่วนใหญ่เป็นหนี้สินในระบบ แหล่งเงินทุนจะมาจากการกู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ส่วนเกษตรกรที่ไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ส่วนใหญ่มีจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด เฉลี่ย 15.00 ไร่ จำนวนพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน เฉลี่ย 10.17 ไร่ จำนวนผลผลิตของปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 1,730.53 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ส่วนมากมีเอกสารสิทธิ์ในพื้นที่ถือครองเป็นโฉนด น.ส.4จ มากที่สุด รายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 53,052.63 บาทต่อปี รายจ่ายภาคการเกษตรเฉลี่ยต่อปี 30,357.89 บาทต่อปี จำนวนแรงงานในครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ย 2.80 คน ส่วนใหญ่จำนวนแรงงานในภาคการเกษตรทั้งหมด เป็นเพศชาย ภาระหนี้สินภาคการเกษตรส่วนใหญ่เป็นหนี้สินในระบบ ซึ่งแหล่งเงินทุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

เกษตรกรที่ยอมรับและไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ส่วนมากปลูกปาล์มน้ำมันพันธุ์เทเนอรา สภาพพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่ม และมีลักษณะเป็นดินเหนียว มากกว่าครึ่งหนึ่งจะเป็นแรงงานในครัวเรือน ส่วนจำนวนความถี่ในการใส่ปุ๋ย พบว่า เกษตรกรที่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินส่วนใหญ่ใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 2.59 ครั้งต่อปี ส่วนใหญ่มีระยะเวลาการเก็บเกี่ยวเฉลี่ย 21.56 วันต่อรอบ แต่เกษตรกรที่ไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินส่วนใหญ่ใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 1.79 ครั้งต่อปี ส่วนมากมีระยะเวลาการเก็บเกี่ยวเฉลี่ย 41.68 วันต่อรอบ

ตอนที่ 3 ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และแรงจูงใจในการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร

1. ความรู้เกี่ยวกับการผลิตปาล์มน้ำมัน และการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน พบว่า ตอบถูกเฉลี่ย 15.68 ข้อ จาก 25 ข้อ ส่วนคำถามที่เกษตรกรตอบผิดมากที่สุด คือ คุณสมบัติของดินที่เหมาะในการปลูกปาล์มน้ำมัน ควรเป็นดินร่วน ถึงดินเหนียวที่มีความลึกของชั้นหน้าดินน้อยกว่า 75 ซม. (เฉลย คือ มีความลึกของชั้นหน้าดินมากกว่า 75 ซม.) ส่วนเกษตรกรไม่ที่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน พบว่า ตอบถูกเฉลี่ย 14.70 ข้อ ส่วนคำถามที่เกษตรกรตอบผิดมากที่สุด คือ คุณสมบัติของดินที่เหมาะในการปลูกปาล์มน้ำมัน ควรเป็นดินร่วน ถึงดินเหนียวที่มีความลึกของชั้นหน้าดินน้อยกว่า 75 ซม. (เฉลย คือ มีความลึกของชั้นหน้าดินมากกว่า 75 ซม.)

2. แหล่งความรู้เกี่ยวกับการผลิตปาล์มน้ำมัน และการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน พบว่า มีแหล่งความรู้ และได้รับข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง และได้รับจากซื้อบุคคลมากกว่าสื่ออื่น ๆ รองลงมาคือ สื่อมวลชน สื่อออนไลน์ และสื่อกลุ่ม ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน พบว่า มีแหล่งความรู้ และได้รับข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง และได้รับจากสื่อบุคคลมากกว่าสื่ออื่น ๆ รองลงมาคือ สื่อกลุ่ม สื่อออนไลน์ และสื่อมวลชน ตามลำดับ

3. ความคิดเห็นต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน พบว่า มีความคิดเห็นต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน อยู่ในระดับมากทั้งหมด คือ การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของปุ๋ยเพิ่มมากขึ้น รองลงมา การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ทำให้เกษตรกรรู้จักปุ๋ยเคมี และปุ๋ยสั่งตัดเพิ่มมากขึ้น ส่วนเกษตรกรที่ไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินอยู่

ในระดับปานกลาง คือ การเก็บตัวอย่างดินที่ถูกต้อง จะมีผลต่อการแปลผล และการใช้ปุ๋ยได้อย่างถูกต้อง รองลงมา การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน จะทำให้พืชได้รับธาตุอาหารที่ตรงตามความต้องการมากขึ้น และการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นตามลำดับ

4. ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน พบว่า ส่วนมากมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก คือ มีการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ รองลงมา คือ มีการส่งเสริมให้มีการใช้ปุ๋ยในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับความต้องการของพืชแต่ละชนิด และมีการส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าไปรับบริการตรวจวิเคราะห์ดิน ที่ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน พบว่า ส่วนมากมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริม อยู่ในระดับปานกลาง คือ มีการส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าไปรับบริการตรวจวิเคราะห์ดิน ที่ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน รองลงมา คือ หน่วยงานของภาครัฐให้บริการรับตรวจวิเคราะห์ตัวอย่างดิน และแปลผลให้กับเกษตรกร และมีการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ ตามลำดับ

5. แรงจูงใจต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน พบว่า ส่วนมากมีแรงจูงใจ อยู่ในระดับมาก คือ เกษตรกรตัดสินใจใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน เพราะทราบข้อมูลว่า ช่วยลดต้นทุนการผลิตได้ รองลงมา คือ เกษตรกรตัดสินใจใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน เพราะคิดว่า ทำให้มีรายได้ หรือผลกำไรเพิ่มมากขึ้น หลังจากการใช้ปุ๋ยสั่งตัด หรือปุ๋ยผสม ส่วนเกษตรกรที่ไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน พบว่า ส่วนมากมีแรงจูงใจ อยู่ในระดับปานกลาง คือ มีการรับตรวจวิเคราะห์ตัวอย่างดินของหน่วยงานจากภาครัฐ ซึ่งบริการให้กับเกษตรกรโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย รองลงมาคือ มีการสนับสนุนด้านการให้ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ จากภาครัฐ ในการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร

การวิเคราะห์ความเกี่ยวข้องของอายุ ประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมัน จำนวนผลผลิตปาล์มน้ำมัน ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร ความคิดเห็นต่อการส่งเสริม และแรงจูงใจต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตร

จากการวิเคราะห์ความเกี่ยวข้อง พบว่า อายุ ประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมัน จำนวนผลผลิตปาล์มน้ำมัน ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร ความคิดเห็นต่อการส่งเสริม และแรงจูงใจต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตร มีความเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 กับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร

ตอนที่ 5 ปัญหา ข้อเสนอแนะ และความต้องการในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร

1. ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร โดยในภาพรวม เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง (1) ด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่า เกษตรกรที่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ส่วนใหญ่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ขาดความรู้เกี่ยวกับการเก็บตัวอย่างดิน รองลงมาคือ ขาดความรู้เกี่ยวกับความต้องการธาตุอาหารของพืชแต่ละชนิด และขาดความรู้เกี่ยวกับการคำนวณปุ๋ย ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ส่วนมากมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด คือ ขาดความรู้เกี่ยวกับการคำนวณปุ๋ย รองลงมาคือ ขาดความรู้เกี่ยวกับการเก็บตัวอย่างดิน และขาดความรู้เกี่ยวกับความต้องการธาตุอาหารของพืชแต่ละชนิด ตามลำดับ และ (2) ด้านการผลิต พบว่า เกษตรกรที่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีปัญหาทั้งหมดอยู่ในระดับปานกลาง คือ ขาดแรงงานในการผสมปุ๋ย รองลงมาคือ ขาดสถานที่ในการผสมปุ๋ย และขั้นตอนการผสม

ปุ๋ยมีความยุ่งยากไม่สะดวก ตามลำดับ ส่วนเกษตรที่ไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีปัญหาส่วนมากอยู่ในระดับมาก คือ ขั้นตอนการผสมปุ๋ยมีความยุ่งยากไม่สะดวก รองลงมาคือ ขาดสถานที่ในการผสมปุ๋ย และขาดแรงงานในการผสมปุ๋ย ตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร โดยในภาพรวม เกษตรกรส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับปานกลาง คือ ควรมีการอบรมเกี่ยวกับความต้องการธาตุอาหารที่จำเป็นของพืชแต่ละชนิด รองลงมาคือ ควรมีการให้ความรู้เพื่อให้ทราบถึงประโยชน์และความสำคัญของการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ควรมีการอบรมเกี่ยวกับการเก็บตัวอย่างดินและลงมือปฏิบัติจริงในแปลงของเกษตรกร และควรมีการอบรมให้ความรู้เรื่องการใช้แอพพลิเคชั่นในการคำนวณปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ตามลำดับ

3. ความต้องการส่งเสริมเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน โดยในภาพรวม เกษตรกรมีความต้องการในการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก (1) ด้านความรู้ พบว่า เกษตรกรโดยภาพรวม มีความต้องการการส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง คือ ระบบน้ำในแปลงปลูก รองลงมาคือ การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การจัดทำแผนการการผลิตรายบุคคล (IFPP) และการเก็บตัวอย่างดิน ตามลำดับ และ (2) ด้านวิธีการส่งเสริม พบว่า เกษตรกรที่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ส่วนใหญ่มีความต้องการในการส่งเสริม อยู่ในระดับมาก คือ การเยี่ยมเยียน และการฝึกอบรม รองลงมาคือ การศึกษาดูงาน การสาธิต และการจัดตั้งกลุ่ม ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ส่วนใหญ่มีความต้องการในการส่งเสริม อยู่ในระดับปานกลาง คือ การศึกษาดูงาน รองลงมาคือ การสาธิต การจัดตั้งกลุ่ม การฝึกอบรม และการเยี่ยมเยือน ตามลำดับ

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร จากการศึกษา พบว่า (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เนื่องจากเพศชายทำการเกษตรมากกว่าเพศหญิง มีอายุค่าเฉลี่ย 54.42 ปี อาจเป็นเพราะว่า คนวัยหนุ่มสาวได้ไปประกอบอาชีพในด้านโรงงานอุตสาหกรรมหรือทำงานต่างจังหวัด เหลือเฉพาะคนที่มีอายุมากที่ยังทำการเกษตรอยู่ ร้อยละ 44.7 จบการศึกษาประถมศึกษา มากที่สุด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร เป็นอาชีพหลัก อาชีพรองประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป อาจเป็นเพราะว่า พื้นที่ในตำบลห้วยลึก อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา มีทรัพยากรดิน น้ำ และอุณหภูมิที่เหมาะสมต่อการปลูกพืชเศรษฐกิจ ส่วนประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 7.07 ปี อาจจะเป็นเพราะเกษตรกร มีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมทางการเกษตรจากการทำนาข้าวมาเป็นปาล์มน้ำมัน เนื่องจากเป็นพื้นที่เหมาะสมมากกว่า (2) สภาพทางสังคม พบว่า ในภาพรวมร้อยละ 86.8 ไม่มีการดำรงตำแหน่งทางสังคม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสถาบันการเกษตร โดยเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตร มากที่สุด และ (3) สภาพเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีรายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ย 87,947.37 บาทต่อปี รายจ่ายภาคการเกษตรเฉลี่ย 43,621.05 บาทต่อปี แหล่งเงินทุนของเกษตรกรร้อยละ 46.8 ใช้แหล่งเงินทุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรอยู่ในพื้นที่ สามารถเข้าถึงได้ง่าย รายละเอียดเงื่อนไขไม่ยุ่งยากในการกู้ยืม

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตปาล์มน้ำมัน จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวม ส่วนมากเกษตรกรปลูกปาล์มน้ำมันพันธุ์เทเนอรา อาจจะเป็นเพราะว่า สภาพพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่ม และมีลักษณะเป็นดินเหนียว และมีน้ำเพียงพอต่อความต้องการของปาล์มน้ำมัน

ตอนที่ 3 ความรู้ แหล่งความรู้ ความคิดเห็น และแรงจูงใจในการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร จากการศึกษา พบว่า (1) ความรู้เกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 49.5 ตอบถูก 11-15 ข้อ จาก 25 ข้อ โดยคำตอบที่ตอบผิดมากที่สุด คือ คุณสมบัติของดินที่เหมาะในการปลูกปาล์มน้ำมัน ควรเป็นดินร่วน ถึงดินเหนียวที่

มีความลึกของชั้นหน้าดินน้อยกว่า 75 ซม. (เฉลย คือ มีความลึกของชั้นหน้าดินมากกว่า 75 ซม.) อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรยังขาดองค์ความรู้และประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมัน จึงทำให้การเจริญเติบโตไม่เต็มที่ (2) แหล่งความรู้เกี่ยวกับการผลิตปาล์มน้ำมันและการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร พบว่า แหล่งความรู้ด้านสื่อบุคคล เป็นแหล่งที่เกษตรได้รับมากที่สุด ส่วนใหญ่จะได้รับจากเพื่อนบ้าน อาจจะเป็นเพราะว่า ความสนิทสนม และการพบเจอได้มากกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานต่าง ๆ พร้อมทั้งสามารถสอบถามได้ตลอดที่เกิดข้อสงสัย หรือปัญหาในการผลิตปาล์มน้ำมัน (3) ความคิดเห็นต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร พบว่า ความคิดเห็นต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของปุ๋ยเพิ่มมากขึ้น อาจจะเป็นเพราะว่า แม่ปุ๋ยมีราคาแพง ทำให้เกษตรกรเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องมีการลดต้นทุนในการผลิต จึงทำให้มีการใส่ปุ๋ยตามความต้องการของพืช (4) ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร พบว่า การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ อาจจะเป็นเพราะ เกษตรกรเห็นถึงความจำเป็นของการใช้ปุ๋ยเคมีให้เกิดประโยชน์ และตรงตามความต้องการของพืช และช่วงอายุของพืชแต่ละชนิด สามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตร และ (5) แรงจูงใจต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร พบว่า แรงจูงใจของเกษตรกรที่ตัดสินใจใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน เพราะทราบข้อมูลว่า ช่วยลดต้นทุนการผลิตได้ อาจจะเป็นเพราะว่า มีเกษตรกรต้นแบบรายคนที่นำไปใช้แล้ว ประสบความสำเร็จ ทำให้ต้นทุนลดลง และผลผลิตเพิ่มขึ้น

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า มี 8 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 ต่อการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร คือ อายุ ประสบการณ์ในการปลูกปาล์มน้ำมัน จำนวนผลผลิตปาล์มน้ำมัน ความรู้ แหล่งความรู้ และความคิดเห็นต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร ความคิดเห็นต่อการส่งเสริม และแรงจูงใจต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตร จากการศึกษาพบว่า (1) อายุมีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน พบว่า เกษตรกรอายุเฉลี่ย 54.42 ปี จากการสัมภาษณ์เกษตรกร พบว่า มีการลองผิดลองถูกในการปลูกปาล์มน้ำมันมาก็หลายแบบ เมื่อเวลาผ่านไป ทำให้เกษตรกรมีการคิดวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่าง ๆ ในการปลูกปาล์มน้ำมันให้ได้ผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้น และการลดต้นทุนการผลิตในการใช้ปุ๋ยเคมี (2) ประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำ มีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน เนื่องจากเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนปาล์มน้ำมัน เฉลี่ย 7.07 ปี (3) จำนวนผลผลิตปาล์มน้ำมันมีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีจำนวนผลผลิตปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 1,949.47 กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี และระยะเวลาการเก็บเกี่ยวต่อรอบเฉลี่ย 21.56 วันต่อรอบ ซึ่งจะมีจำนวนผลผลิตปาล์มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (4) ความรู้ในการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องการผลิตปาล์มน้ำมัน และมีการศึกษาเพิ่มเกี่ยวกับการทำการเกษตรมากขึ้น (5) แหล่งความรู้ในการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรเข้าถึงสื่อได้มากขึ้น ทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสารได้มากขึ้น (6) ความคิดเห็นต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน อาจจะเป็นเพราะว่า เกษตรกรเห็นถึงความจำเป็นในการใช้ปุ๋ยให้เหมาะสมกับพืช และสภาพของดินแต่ละพื้นที่ (7) ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน อาจจะเป็นเพราะว่า มีการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มแบบแปลงใหญ่ ทำให้เกษตรกรทราบ และเป็นรูปธรรมด้านการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต และ (8) แรงจูงใจต่อการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน อาจจะเป็นเพราะว่า แม่ปุ๋ยมีราคาแพง ทำให้เกิดการใช้ให้เกิดการคุ้มทุนมากที่สุด และเป็นทางเลือกในการลดค่าใช้จ่ายในภาคการเกษตร

ตอนที่ 5 ปัญหา ข้อเสนอแนะ และความต้องการในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า

(1) ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร พบว่า ด้านการผลิต โดยมีระดับปัญหาเรื่องขั้นตอนการผสมปุ๋ยมีความยุ่งยาก และไม่สะดวก อาจจะเป็นเพราะว่า ต้องมีลำดับขั้นตอนหลายอย่าง และต้องใช้เวลาในการรอผลวิเคราะห์ดิน และการคำนวณปุ๋ยรายแปลง ทำให้ไม่ทันกับความต้องการของเกษตรกร ในแต่ละช่วงของการผลิต (2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร พบว่า ด้านการผลิตโดยมีข้อเสนอแนะเรื่องควรมีการสนับสนุน หรือกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรในพื้นที่ อาจจะเป็นเพราะว่า ในพื้นที่ยังไม่มีการรวมกลุ่มของเกษตรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันหรือแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน และ (3) ความต้องการในการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่ต้องการให้มีการส่งเสริมด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดทำระบบน้ำในแปลงปลูก อาจจะเป็นเพราะว่า เกษตรกรมีความสนใจและได้รับข่าวสารมาว่า ถ้าการจัดการระบบน้ำที่ดี จะทำให้จำนวนผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ควรมีการวางแผน และแนวทางการส่งเสริมใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน เพื่อลดต้นทุนการผลิตในพืชเศรษฐกิจของประเทศไทย
2. หน่วยงานภาครัฐควรมีการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาความรู้ด้านการจัดการดินและปุ๋ยที่ถูกต้อง โดยเฉพาะวิธีการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินแบบง่ายให้แก่เกษตรกร สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และเกิดประสิทธิภาพ
3. ควรมีการรวมกลุ่มเพื่อจัดหาแม่ปุ๋ยราคาถูก เพื่อจำหน่ายตามความต้องการของสมาชิก ซึ่งจะทำให้ต้นทุนในเรื่องของปุ๋ยเคมีลดลง

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2561). *คู่มือการศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ. (2560). เทคนิค วิธีการ และการสื่อสารในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา* (หน่วยที่ 5). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทัศนีย์ อัตตะนันทน์ และประทีป วีระพัฒนนิรันดร์. (2558). *คู่มือสำหรับการเกษตรยุคใหม่*. ค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2565, จาก http:// www.ssnm.info/book/nature_soil_fertilizer

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2561). แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร. ใน *แนวทางการศึกษาชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา* (หน่วยที่ 4). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภรณี ต่างวิวัฒน์. (2561). *ระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติกับการเกษตร*. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการจัดการทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร* (หน่วยที่ 1). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม. (2560). *จิตวิทยาและมนุษยสัมพันธ์ในการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร*. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา* (หน่วยที่ 12). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.(2564). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2564*. ค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2565, จาก http:// www.oae.go.th

ปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าในโครงการก่อสร้างทางของสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6

กฤตภาส บุญรังษี[1*]
ดีบุญ เมธากุลชาติ[2] และ วัชรินทร์ วิทยกุล[3]
ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย[1,2,3]
*ผู้รับผิดชอบบทความ: Krittaphat.boonrungsri@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ จัดทำขึ้นเพื่อระบุปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานโครงการก่อสร้างของสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 กรมทางหลวงชนบท เกิดความล่าช้าในงานก่อสร้าง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา จำนวน 28 คน ในการวิเคราะห์ผลทางสถิติ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป Excel ในการทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์ด้วยสถิติ One way ANOVA สถิติ *F* test โดยมีค่าเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ ค่าความคาดเคลื่อน .05 จากการศึกษาและประยุกต์ใช้การประเมินความเสี่ยงในการก่อสร้าง เพื่อตรวจสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อสร้างงานทาง พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดความล่าช้าในการก่อสร้างประกอบด้วย บุคลากร การเงิน กระบวนการก่อสร้าง เครื่องมือเครื่องจักร ด้านวัสดุและปัจจัยอื่น ๆ โดยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความล่าช้าในงานก่อสร้าง 3 ลำดับแรก คือ ด้านการเงิน ด้านเครื่องมือเครื่องจักร ด้านอื่น ๆ โดยในการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยรายกลุ่มของผู้ปฏิบัติงาน พบว่า ระดับความเสี่ยงของปัจจัยอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยถึงระดับปานกลาง เมื่อเทียบระดับความเสี่ยงกับงานวิจัยอื่น ตั้งแต่ พ.ศ. 2534-2560 ค่าระดับความเสี่ยงระดับมีแนวโน้มลดลงจากระดับมากจนถึงระดับน้อยตามเวลา เนื่องจากมีการปรับปรุงการดำเนินการคัดเลือกผู้รับเหมาและกระบวนการก่อสร้างของกรมทางหลวงชนบทใน พ.ศ. 2563 และการศึกษาที่ผ่านมา จึงส่งผลให้ระดับความเสี่ยงในงานก่อสร้างงานทางลดลง สอดคล้องกับ แนวโน้มที่มีการลดระดับลง การบริหารความเสี่ยงควรระมัดระวังเรื่องการเข้าไปทำงานในพื้นที่ เนื่องจากมีระดับที่ส่งผลต่อความล่าช้า ในระดับปานกลาง อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงาน ไม่ส่งผลต่อปัจจัยย่อย 68 ปัจจัย ใน 6 ด้าน ต่อความคิดเห็นระดับความถี่ และผลกระทบต่อโครงการก่อสร้างงานทาง อย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: กรมทางหลวงชนบท, สำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6, การบริหารความเสี่ยง

Causes of Delay on Road Construction of Bureau of Rural Roads 6, Department of Rural Roads, Thailand

Krittaphat Boonrungsri[1*]
Deeboon Methakullachat[2] and Watcharin Witayakul[3]
Department of Civil Engineering, Faculty of Engineering, Kasetsart University, Thailand[1,2,3]
[*]Corresponding author: Krittaphat.boonrungsri@gmail.com

Abstract

This research considered on the factors of construction delays on the road construction project of Bureau of Rural Road 6, Department of Rural Roads, Thailand. The risk management analysis was applied by using 28 questionnaires as a tool. The data were analyzed for statistical results using the Excel program for one way ANOVA with *F* test function with 95% of confidence or .05 expectation. The 6 factors affecting construction delays on transport sector are personal, financial, construction process, tools and machines, materials and other factors. According to the results, the first 3 factors affected on construction delays were financial, tools and machines and other factors, respectively. Comparing the risk level with other researches from 1991 to 2017 in Thailand, The risk level of road construction management decreased from high level to low level over time. According to improvement of the selection of contractor process of Department of Rural Roads in 2020, the average risk value of this research was low to medium level for all factors, which was the trend of the study of factor of delay on road construction in Thailand. In the risk management, the delay of contractor of entering construction site should be paid attention because it affected the high impact on the project. The age, education level, position and work experience of staffs of employer (DRR) did not affect 68 sub-factors on the risk level significantly.

Keywords: Department of Rural Roads, Bureau of Rural Roads 6, Risk Management

บทนำ

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งเป็นสิ่งสำคัญ บทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ในการพัฒนาแผนพัฒนาเครือข่ายของเส้นทางคมนาคม (อภิชัย ธีระรังสิกุล, 2534) โดยเฉพาะประเทศไทย พฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปส่งผลให้อัตราการเติบโตของธุรกิจและบริการออนไลน์มากขึ้น นอกจากนี้ แนวโน้มต้นทุนการขนส่งสินค้าลดลงอย่างต่อเนื่อง การขนทางบก ซึ่งใช้ถนน จึงมีบทบาทที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

สำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 (ขอนแก่น) ดูแลบำรุงรักษาทางหลวงชนบท ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดเลย และจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นจังหวัดที่สำคัญที่เป็นเส้นทางโลจิสติกก์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) เพื่อรองรับการขยายตัวของชุมชนและเศรษฐกิจ จึงมีการบำรุงรักษาและก่อสร้างทางอยู่เสมอ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการลดผลกระทบต่อประชาชนผู้ใช้ถนนต้องเสียเวลาสูญเสียทั้งทรัพยากรและโอกาสทางธุรกิจ อันเนื่องจากการก่อสร้างทางเกิดความล่าช้า จึงศึกษาปัจจัยความถี่และความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยที่ทำให้เกิดความล่าช้าในด้านต่าง ๆ ตามกระบวนการบริหารความเสี่ยงของกรมทางหลวง พิจารณาจากบุคลากร ทั้งมุมมองจากผู้ว่าจ้าง จ้างภายใต้โครงการก่อสร้างของสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 (ขอนแก่น) เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดในอนาคตในการบริหารการก่อสร้างทาง (กรมทางหลวง, 2559)

ทบทวนวรรณกรรม

ความล่าช้าในงานก่อสร้างว่า การขยายเวลาในการก่อสร้างจากแผนที่กำหนดไว้ เนื่องจากเกิดสิ่งที่ไม่คาดหมายขึ้นในระหว่างก่อสร้าง ส่งผลให้ดำเนินการก่อสร้างไม่แล้วเสร็จ (ธรณินทร์ วงศ์สุรศิลป์, 2560) ในการบริหารการก่อสร้าง ความล่าช้าในการก่อสร้างเกิดจาก 5 ปัจจัย จากผู้รับเหมาการก่อสร้าง หรือหลัก 5 M ที่ถูกเสนอโดย Fisk ในปี ค.ศ. 1997 โดยแต่ละปัจจัยมีความเชื่อมโยงกัน หากปัจจัยหนึ่งปัจจัยใดล้มเหลว ก็จะส่งผลต่อปัจจัยอื่น ๆ ด้วย ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความล่าช้า (ทัต นาควิเชียร, 2555; เทพ บุญตะโก และคณะ, 2556; ธรณินทร์ วงศ์สุรศิลป์, 2560) ในการคัดเลือกให้เหมาะสมกับงานก่อสร้างงานทาง จากการศึกษาของ อภิชัย ธีระรังสิกุล (2543), เทพ บุญตะโก (2555), ทัต นาควิเชียร (2555), เชาวฤทธิ์ ขาวใบไม้ (2556), เจน จำลองราช (2557), เกรียงชัย เรืองโชติเสถียร (2557), ธรณินทร์ วงศ์สุรศิลป์ (2560), อัครเดช ทองผุด (2560) และ Pornsirichotirat Thapanont, Charoenpornpattana Santi, and Xinghatiraj Pruethipong (2018) โดยมีปัจจัยล่าช้า 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านบุคลากร ประกอบด้วย ขาดประสบการณ์ในการควบคุมงาน ออกแบบผิดพลาดไม่คำนึงถึงการก่อสร้างจริงหรือไม่ได้มาตรฐาน อ่านแบบผิดพลาด การสื่อสารผิดพลาดระหว่างผู้คุมงานและผู้ปฏิบัติงาน ผู้ควบคุมงาน/ผู้รับจ้างไม่สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ คนงานไม่มีประสบการณ์หรือด้อยฝีมือในการทำงาน เกิดอุบัติเหตุในงานก่อสร้าง หยุดงานเนื่องจากสาเหตุด้านความปลอดภัย ไม่มีแรงจูงใจในการทำงาน คณะกรรมการตรวจการจ้างมีความเห็นไม่ตรงกัน แรงงานนัดหยุดงานหรือทิ้งงาน แรงงานหยุดงานเนื่องจากช่วงเทศกาล ขาดแคลนแรงงานเนื่องจากฤดูเกษตรกรรม ไม่ทำงานล่วงเวลา ผู้ควบคุมละเลยการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ประมาณราคาทำรายการขัดแย้งกับแบบ และความไม่สามัคคีในกลุ่มแรงงานหรือผู้รับเหมา

2. ด้านการเงิน ประกอบด้วย ขาดสภาพคล่องทางการเงิน เบิกจ่ายล่าช้า ราคากลางกับแบบก่อสร้างขัดแย้ง การใช้เงินของผู้รับจ้างไม่เป็นไปตามแผนหรือใช้ผิดประเภท การอนุมัติวงเงินจากแหล่งกู้ การแข่งขันเรื่องราคาจากผู้จ้างเหมา ราคาค่าก่อสร้างต่ำ

เกินจริง ค่าเงินบาทอ่อนหรือแข็งตัวมากเกินไป อัตราราคาน้ำมันที่ผันผวนและการรับค่างวดล่าช้า (งานเสร็จไม่ทันกำหนด/มีการแก้ไขงาน)

3. ด้านกระบวนการก่อสร้าง ประกอบด้วย ใช้เทคโนโลยีก่อสร้างไม่เหมาะสม การวางแผนด้านเวลาไม่เหมาะสม การวางแผนจัดซื้อวัสดุไม่เหมาะสม สัญญาจ้างขัดแย้งกับกฎหมาย วางแผนการก่อสร้างโดยไม่ตรวจสอบสภาพจริง การรอผลสำรวจชั้นดิน การเปลี่ยนแปลงสัญญา (เพิ่ม-ลดงาน) แบบก่อสร้างไม่ชัดเจน ก่อสร้างผิดหรือข้ามขั้นตอน รอผลทดสอบทางด้านวิศวกรรม การวางแผนจัดส่งวัสดุไม่เหมาะสม การวางแผนด้านแรงงานไม่เหมาะสม การวางแผนประสานโครงการไม่เหมาะสม การวางแผนใช้เครื่องจักรไม่เหมาะสม และการกำหนดจุดก่อสร้างไม่ตรงกับแบบแปลน

4. ด้านเครื่องจักร ประกอบด้วย เครื่องจักรขาดการบำรุงรักษาหรือเสียบ่อย การใช้เครื่องมือที่ไม่เหมาะสม รอคิวการเช่า/ใช้เครื่องจักร ไม่สามารถนำเครื่องจักรเข้าพื้นที่ทำงานได้ ไม่สามารถทำงานในช่วงที่ประชาชนพักผ่อน และขาดอะไหล่ในการซ่อมบำรุง

5. ด้านวัสดุ-อุปกรณ์ ประกอบด้วย สถานที่ก่อสร้างอยู่ไกลจากแหล่งวัสดุ วัสดุอุปกรณ์ขาดตลาด การใช้วัสดุที่ไม่มีคุณภาพ ราคาวัสดุผันผวนตามเศรษฐกิจ การแย่งวัตถุดิบกับผู้รับเหมาในพื้นที่ ห่างไกลจากแหล่งสาธารณูปโภค ไม่สามารถขนส่งผ่านรถบรรทุกขนาดใหญ่ได้ การขออนุมัติวัสดุเทียบเท่าได้ยาก และการขออนุมัติการเปลี่ยนแปลงวัสดุช้า

6. ด้านอื่น ๆ ประกอบด้วย ภัยธรรมชาติ สภาพภูมิอากาศไม่เอื้ออำนวย ประสบปัญหาในการโยกย้ายระบบสาธารณูปโภค ภูมิประเทศไม่เหมาะกับการทำงาน ความล่าช้าด้านการเมืองท้องถิ่น ขอบเขตงานไม่ชัดเจน การส่งมอบพื้นที่ล่าช้า ผู้รับจ้างเข้าดำเนินการในพื้นที่ล่าช้า เกิดปัญหาการร้องเรียนจากประชนในท้องที่ โจรชุกชม และเกิดปัญหาเศรษฐกิจ

ระเบียบวิธีการดำเนินวิจัย

งานวิจัยนี้ ศึกษาปัจจัยล่าช้าและวิเคราะห์ระดับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในงานก่อสร้างของสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. สมมุติฐาน บทบาทของสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 (ขอนแก่น) กรมทางหลวงชนบท มีบทบาทสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของงาน ความล่าช้า และความเสียหายทางด้านทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการเสียโอกาสหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นในโครงการ เป็นผลมาจากการบริหารการก่อสร้าง ทั้งในส่วนของประชาชนทั่วไป ภาครัฐและเอกชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความล่าช้าในการก่อสร้างงานทาง แบ่งออกเป็น ด้านบุคลากร ด้านการเงิน ด้านขั้นตอนการก่อสร้าง ด้านเครื่องมือเครื่องจักร ด้านการบริหารวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้าง การบริหารด้านเวลา ด้านสถานที่ก่อสร้าง และปัจจัยอื่น ๆ

2. กรอบแนวคิดทางการศึกษา ในการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าของงานก่อสร้างทางสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 การวิจัยเป็นเชิงปริมาณ (quantitative approach) เชิงคุณภาพ และเชิงสำรวจ โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (survey method) ใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การดำเนินการวิจัยโดยการเก็บข้อมูล จะใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีผลกระทบถึงคุณภาพและความเสี่ยงในงานก่อสร้างงานทาง และจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความล่าช้าในการก่อสร้าง โดยมีรายละเอียดขั้นตอนในการศึกษาวิจัย ดังนี้

3.1 กำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษา

3.2 ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.3 ศึกษาระเบียบ ขั้นตอน หน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการก่อสร้างของสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 เพื่อใช้ประกอบในการคัดกรองกลุ่มประชากรตัวอย่าง

3.4 ศึกษาปัจจัยในการดำเนินการ การเก็บข้อมูลด้านต่าง ๆ รวมทั้งการนำข้อมูลไปใช้งาน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาของการวิจัย

3.5 จัดทำแบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การทำงาน

ส่วนที่ 2 สอบถามปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการก่อสร้างในการก่อสร้างของโครงการที่อยู่ภายใต้การดำเนินการก่อสร้างทางของสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ บุคลากร การเงิน กระบวนการก่อสร้าง เครื่องมือ-เครื่องจักร วัสดุก่อสร้าง และปัจจัยอื่น ๆ

การให้คะแนนความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการควบคุมงานก่อสร้าง มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการจัดลำดับความสำคัญของแต่ละปัจจัยนั้น ๆ ว่า มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการควบคุมงานก่อสร้างมากน้อยเพียงใด

ลักษณะแบบสอบถาม เป็นประเภทบวก (positive) ให้ผู้ตอบแบสอบถามเลือกประเมิน 5 ระดับ ได้แก่ ระดับ 5 เห็นด้วยมากที่สุด ระดับ 4 เห็นด้วยมาก ระดับ 3 เห็นด้วยปานกลาง ระดับ 2 เห็นด้วยน้อย และระดับ 1 เห็นด้วยน้อยที่สุด

3.6 การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลวิจัย 2 ประเภท คือ การเก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิ และทุติยภูมิ

3.6.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลเชิงสำรวจ การรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามแจกให้กับผู้ปฏิบัติงานในด้านการบริหารงานก่อสร้างภายใต้โครงการของกรมโยธาธิการและผังเมือง ทั้งในรูปแบบสอบถามออนไลน์ และแบบสอบถามที่เก็บด้วยตัวเอง

3.6.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ เอกสารทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประกอบในการกำหนดกรอบความคิดในการวิจัยครั้งนี้ การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างต้องมีการกำหนดประชากรให้เหมาะสม จำนวนกลุ่มตัวอย่างนั้น ส่งผลต่อความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง จึงต้องมีกระบวนการคัดสรรกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและมีความถูกต้อง (มารยาท โยทองยศ และปราณี สวัสดิสรรพ, 2558) ในการศึกษานี้ จะดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยตารางสำเร็จรูปของ เครจซี่และเมอร์แกน เนื่องจากตารางสำเร็จรูปของ เครจซี่และเมอร์แกน เป็นตารางสำเร็จรูปที่นิยมใช้กันในงานวิจัยเชิงสำรวจ และตารางนี้ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากรเช่นเดียวกัน โดยกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ .05 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5 เปอร์เซ็นต์ และระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ สามารถคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างกับประชากรที่มีขนาดเล็กได้ตั้งแต่ 10 ขึ้นไป (มารยาท โยทองยศ และปราณี สวัสดิสรรพ, 2558; ธรณินทร์ วงศ์สุรศิลป์, 2560) ประชากรกลุ่มตัวอย่างคัดเลือกจาก วิศวกรควบคุมงาน วิศวกรควบคุมคุณภาพ ช่างโยธาควบคุมงานภายใต้การดูแลของสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 (ขอนแก่น) กรมทางหลวงชนบท มีจำนวนทั้งสิ้น 28 ตามตารางสำเร็จรูปของ เครจซี่และเมอร์แกน

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การบริหารความเสี่ยง สามารถใช้เป็นเครื่องมือทางกลยุทธ์ที่สำคัญในการสนับสนุนกรมทางหลวงชนบทบรรลุตามแผนยุทธศาสตร์ กำหนดค่าความเสี่ยง มีวิธีคิดดังสมการที่ 3.1 โดยแบ่งระดับออกเป็น ระดับความเสี่ยงน้อย ระดับความเสี่ยงปานกลาง ระดับความเสี่ยงสูง และระดับความเสี่ยงสูงมาก เพื่อกำหนดเป็นดัชนีชี้วัดความเสี่ยง (Key Risk Indicator--KRI) และพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของความเสี่ยง ดังตาราง 1

ระดับความเสี่ยง = โอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ x ความรุนแรงของผลกระทบ

ตาราง 1

ความหมายระดับความเสี่ยง (กรมทางหลวง, 2559)

ระดับคะแนน	ระดับความเสี่ยง	ความหมาย
1-4	น้อย	พอที่จะยอมรับความเสี่ยงได้ แต่ควรมีการควบคุมความเสี่ยงเพิ่มเติม
5-9	ปานกลาง	ระดับความเสี่ยงยังยอมรับได้ แต่ต้องมีการลดและควบคุมความเสี่ยงเพิ่มเติม เพื่อไม่ให้เกิดความเสี่ยงเพิ่มมากขึ้นไป อยู่ในระดับยอมรับไม่ได้
10-16	มาก	ระดับความเสี่ยงสูง ไม่สามารถยอมรับได้ มีความจำเป็นที่จะต้องบริหารความเสี่ยง เพื่อให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้
17-25	มากที่สุด	ระดับความเสี่ยงสูงมากยอมรับไม่ได้ จำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องบริหารความเสี่ยง ส่งผลให้เกิดปัญหารุนแรงได้

นอกจากนี้ การวิเคราะห์จะใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ความแปรปรวน แบบ ANOVA (Analysis of Variance) จำแนกเป็น ระดับผลกระทบ และระดับความถี่ ต่อปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้ากับโครงการก่อสร้างทางของกรมทางหลวงชนบท ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มลักษณะงานที่มีความแตกต่างกันทางด้านอายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งมีมากกว่า 2 กลุ่ม ที่มีความคิดเห็นร่วมกัน ของปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าในโครงการก่อสร้างอาคาร ทั้ง 6 ด้าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน เพื่อเป็นการยืนยันทางสถิติ โดยกำหนดให้ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (α) = .05 โดยตั้งข้อสมมติฐาน ดังนี้

H0 = ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม ไม่แตกต่างกัน

H1 = ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม แตกต่างกัน

ตรวจสอบสมมติฐานของการวิจัยจากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยพิจารณาจากค่า Significant หรือ Sig. โดยยอมรับสมมติฐาน เมื่อค่า Sig. มากกว่า หรือเท่ากับ .05 และปฏิเสธสมมติฐาน เมื่อค่า Sig. น้อยกว่า .05

3.8 สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษา

งานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่องานก่อสร้างโครงการของสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 (ขอนแก่น) ด้วยแบบสอบถามทั้งสิ้น 28 ชุด แบบสอบถามที่ได้รับการตอบมีทั้งสิ้น 28 ราย และมีความสมบูรณ์ทั้งสิ้น ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลจากภาคราชการในโครงการก่อสร้างของกรมทางหลวงชนบท ในช่วงการก่อสร้าง พ.ศ. 2560-2565 ในการศึกษาหาสาเหตุล่าช้าที่เกิดขึ้นในโครงการก่อสร้าง โดยมีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปจากแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งสิ้น 28 คน แบ่งเป็น เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการก่อสร้างงานทางจากสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 (ขอนแก่น) กรมทางหลวงชนบท เป็นเพศชายทั้งสิ้น ผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีบุคลากรในการควบคุมและบริหารการก่อสร้าง ส่วนมากมีอายุที่ต่ำกว่า 20 ปี บุคลากรในการควบคุมและบริหารการก่อสร้าง ส่วนมากมีอายุระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 32.14 ในขณะที่ลำดับรองลงมา อยู่ที่ 50-60 ปี ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญา

ตรี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 46.43 รองลงมา มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี 10 คน คิดเป็นร้อยละ 35.71 ในขณะที่ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ที่ระดับปริญญาโท มีจำนวนเพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.57

ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นนายช่าง มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 60.71 ในขณะที่วิศวกร มีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 39.29 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานในโครงการก่อสร้างงานทางมากกว่า 20 ปี ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานมากที่สุด จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 39.29 รองลงมามีประสบการณ์ทำงานในโครงการก่อสร้างงานทางระหว่าง 0-5 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 ผู้ที่ตอบแบบสอบถามที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือ ผู้มีประสบการณ์ในงานก่อสร้างงานทางระหว่าง 11-15 ปี มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.57

2. การวิเคราะห์ปัจจัยความความล่าช้าในการก่อสร้างของกรมทางหลวงชนบท

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าในโครงการก่อสร้างงานทางภายใต้โครงการจำแนกออกเป็น 2 ส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ คือ ความคิดเห็นร่วมกันของผู้ตอบแบบสอบถาม แบบค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน แบบ ANOVA (Analysis of Variance) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1 ความคิดเห็นร่วมกันของผู้ตอบแบบสอบถาม แบบค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

ความคิดเห็นร่วมกันของผู้ตอบแบบสอบถามของปัจจัยที่ส่งผลต่อความล่าช้าในการก่อสร้างงานทางภายใต้สำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 (ขอนแก่น) แสดงดังตารางที่ 2 พบว่า ความสำคัญของแต่ละปัจจัย ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านเครื่องมือเครื่องจักร ด้านอื่น ๆ ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการก่อสร้าง และด้านวัสดุ ตามลำดับ ซึ่งระดับความรุนแรงที่ก่อให้เกิดความเสียหายอยู่ที่ระดับต่ำ ยกเว้น ด้านการเงิน ที่อยู่ในระดับกลาง ในขณะที่โอกาสเกิดความล่าช้าในงานทางของแต่ละปัจจัยมีโอกาสเกิดขึ้นในระดับบางโครงการ โดยปัจจัยด้านกระบวนการก่อสร้าง มีโอกาสเกิดขึ้นมากที่สุด ใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านปัจจัยอื่น ๆ ด้านเครื่องมือเครื่องจักร ด้านการเงิน ยังคงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความล่าช้าในงานก่อสร้าง (ทัต นาควิเชียร, 2555)

ตาราง 2

ปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าในโครงการงานทางภายใต้สำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 (ขอนแก่น)

สาเหตุความล่าช้า	ระดับความถี่		ระดับผลกระทบ		ระดับความสำคัญ	น้ำหนักความสำคัญ %
	$\bar{X}$	*SD*	$\bar{X}$	*SD*		
ด้านบุคลากร	1.84	0.97	2.31	1.38	4.25	15.92
ด้านการเงิน	2.07	1.18	2.57	1.43	5.33	19.94
ด้านกระบวนการก่อสร้าง	1.79	1.00	2.36	1.39	4.21	15.77
ด้านเครื่องมือเครื่องจักร	1.83	0.97	2.43	1.35	4.45	16.67
ด้านวัสดุ	1.76	1.04	2.33	1.38	4.10	15.34
ด้านปัจจัยอื่น ๆ	1.92	1.02	2.28	1.27	4.37	16.37
ค่าเฉลี่ยรวม	1.87	1.03	2.38	1.37	4.45	-
รวม	-	-	-	-	26.72	100.00

2.2 การทดสอบสมมติฐานในเรื่องของการทดสอบความแตกต่างในความคิดเห็นของกลุ่มอายุ ระดับการศึกษาตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงาน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าความแปรปรวน แบบ ANOVA (Analysis of Variance) พบว่า ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามระหว่างความคิดเห็นที่มีความต่างกันทางด้านอายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือไม่แตกต่างกัน ในเรื่องระดับความถี่และระดับผลกระทบต่อความล่าช้าในงานก่อสร้างงานทางความล่าช้าของงานที่เกิดขึ้นในการก่อสร้างงานทางของสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 (ขอนแก่น) มีความล่าช้าในการก่อสร้างจากแผนไม่มากนัก รวมไปถึงกระบวนการคัดกรองผู้รับเหมาที่จะเข้ามาดำเนินการ ส่วนใหญ่จะผ่านงานการคัดเลือกที่มีเกณฑ์ที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ผู้รับเหมาส่วนใหญ่ยังเคยมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับกรมทางหลวงชนบทอยู่แล้ว ปัญหาในเรื่องด้านปัจจัยทางการเงินของผู้รับเหมา ที่มักเป็นอุปสรรคที่น้อย เพราะส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทที่มีเงินทุนมาก สามารถดำเนินการต่อ ในขณะที่รอการจ่ายงวดได้ นอกจากนี้ เทคโนโลยีในด้านการสำรวจและเครื่องมือในการออกแบบมีการพัฒนามากขึ้น ง่ายต่อการใช้งาน จึงมีส่วนช่วยให้การออกแบบ การประมาณราคา และการเตรียมแผนในการก่อสร้างเกิดความผิดพลาดในการบริหารจัดการได้ดีขึ้น

ตาราง 3

การเปรียบเทียบด้านอายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน

การเปรียบเทียบ	สาเหตุความล่าช้า	ANOVA (ระดับความถี่)		ANOVA (ระดับผลกระทบ)	
		F	*P* value	*F*	*P* value
อายุ	ด้านกระบวนการก่อสร้าง	0.408	0.766	1.04	0.467
	ด้านวัสดุ	0.389	0.768	1.003	0.491
	ด้านเครื่องมือเครื่องจักร	0.568	0.714	1.030	0.491
	ด้านปัจจัยอื่นๆ	0.688	0.612	0.790	0.540
	ด้านบุคลากร	0.631	0.664	0.649	0.632
	ด้านการเงิน	0.502	0.673	0.536	0.702
ระดับการศึกษา	ด้านการเงิน	1.005	0.465	1.357	0.320
	ด้านกระบวนการก่อสร้าง	0.504	0.961	0.492	0.320
	ด้านปัจจัยอื่น ๆ	1.008	0.501	1.239	0.357
	ด้านเครื่องมือเครื่องจักร	0.762	0.553	1.033	0.421
	ด้านบุคลากร	1.186	0.381	1.022	0.463
	ด้านวัสดุ	0.642	0.619	0.788	0.538
ตำแหน่ง	ด้านเครื่องมือเครื่องจักร	0.497	0.541	1.052	0.407
	ด้านการเงิน	0.498	0.579	1.038	0.457
	ด้านวัสดุ	0.22	0.691	0.807	0.465
	ด้านกระบวนการก่อสร้าง	0.346	0.69	0.619	0.536
	ด้านปัจจัยอื่น ๆ	0.776	0.545	0.444	0.559
	ด้านบุคลากร	0.802	0.588	0.541	0.587

ตาราง 3 (ต่อ)

การเปรียบเทียบ	สาเหตุความล่าช้า	ANOVA (ระดับความถี่)		ANOVA (ระดับผลกระทบ)	
		F	*P* value	*F*	*P* value
ประสบการณ์	ด้านเครื่องมือเครื่องจักร	0.765	0.592	1.372	0.309
	ด้านกระบวนการก่อสร้าง	0.48	0.751	1.076	0.421
	ด้านวัสดุ	0.342	0.839	1.011	0.478
	ด้านปัจจัยอื่น ๆ	0.694	0.62	0.929	0.495
	ด้านบุคลากร	0.578	0.694	0.801	0.554
	ด้านการเงิน	0.651	0.661	0.797	0.583

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อศึกษาปัจจัยและความรุนแรงของปัจจัยที่ส่งผลต่อความล่าช้าในการก่อสร้างงานทาง โดยได้เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามทั้งสิ้น 28 ราย แบบสอบถามที่ได้รับการตอบมีทั้งสิ้น 28 ราย และมีความสมบูรณ์ทั้งสิ้น กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกโดยวิธีตารางสำเร็จรูปของ เครจซี่และเมอร์แกน มีผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 (ขอนแก่น) เป็นผู้ตรวจสอบแบบสอบถามก่อนการดำเนินการ ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. มุมมองของผู้ตอบแบบสอบถามเห็นพ้องกันว่า ปัจจัยด้านบุคลากร ด้านการเงิน ด้านกระบวนการก่อสร้าง ด้านเครื่องมือเครื่องจักร ด้านวัสดุ และด้านปัจจัยอื่น ๆ มีผลต่อความล่าช้าในการก่อสร้างงานทาง เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของงานก่อสร้างถนนในส่วนงานต่าง ๆ ในประเทศไทย (ทัต นาควิเชียร, 2555; มารุต ชาวสวน, 2549; สุธนัย วงศ์สารภี, 2551; เทพ บุญตะโก และคณะ, 2556; เชาวฤทธิ์ ขาวใบไม้, 2556) แต่การศึกษาดังกล่าวเมื่อ 10-20 ปีที่แล้ว จะมีระดับค่าดัชนีความเสี่ยงในระดับสูง ซึ่งจะต่างกับการศึกษานี้ ที่อยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ ซึ่งมีสาเหตุมาจากมีการปรับปรุงมาตรฐานกระบวนการก่อสร้างและกระบวนการคัดเลือกผู้รับเหมาของสำนักงานก่อสร้างทางกรมทางหลวงชนบทในปี พ.ศ. 2555 จึงส่งผลให้ความล่าช้านั้น ดีขึ้น

2. ปัจจัยย่อยที่ส่งผลต่อความล่าช้า ทั้ง 68 ปัจจัย มีความถี่ที่เกิดขึ้นในงานก่อสร้างงานทาง ระดับมาก 5 ลำดับแรก ได้แก่ เครื่องจักรขาดการบำรุง เสียบ่อย (2.46) ขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากฤดูเกษตรกรรม (2.46) แรงงานหยุดงาน เนื่องจากช่วงเทศกาล (2.43) อัตราราคาน้ำมันที่ผันผวน (2.36) และออกแบบผิดพลาด ไม่คำนึงถึงการก่อสร้างจริง หรือไม่ได้มาตรฐาน (2.21) ตามลำดับ

3. ปัจจัยที่มีความรุนแรงที่ส่งผลทำให้งานล่าช้า ทั้ง 68 ปัจจัย มีปัจจัยที่เกิดขึ้นในงานก่อสร้างงานทาง รุนแรง 5 ลำดับแรก ได้แก่ ผู้รับจ้างเข้าดำเนินการในพื้นที่ล่าช้า (3.11) เครื่องจักรขาดการบำรุง เสียบ่อย (2.93) ขาดสภาพคล่องทางการเงิน (2.93) ภัยธรรมชาติ (2.86) ออกแบบผิดพลาดไม่คำนึงถึงการก่อสร้างจริง หรือไม่ได้มาตรฐาน (2.82) และการใช้วัสดุที่ไม่มีคุณภาพ (2.82) ตามลำดับ

4. ปัจจัยด้านการเงิน ด้านเครื่องมือเครื่องจักร ด้านปัจจัยอื่น ๆ ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการก่อสร้าง และด้านวัสดุ ตามลำดับ ซึ่งการให้ลำดับความสำคัญใน 3 อันดับแรกนั้น มีความคล้ายคลึงกับผลการวิจัยของ ทัต นาควิเชียร (2555) และเทพ บุญตะโก และคณะ (2556) แต่จะต่างกับงานศึกษาของ เชาวฤทธิ์ ขาวใบไม้ (2556) ที่ให้ความสำคัญกับด้านบุคลากรแทนด้านอื่น ๆ ในส่วนของปัจจัยย่อยที่มีความเสี่ยงสูงที่สุด 3 ลำดับ คือ ผู้รับจ้างเข้าดำเนินการในพื้นที่ล่าช้า (8.21) เครื่องจักรขาดการบำรุงเสียบ่อย (6.90) และเกิดปัญหาการร้องเรียนจากประชาชนในท้องที่ (6.79)

5. ในการเปรียบเทียบการศึกษาระหว่างด้านอายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือไม่แตกต่างกัน ในเรื่องระดับความถี่และระดับผลกระทบต่อความล่าช้าในงานก่อสร้างงานทาง อย่างมีนัยสำคัญ

ในการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหา มีระยะเวลาและพื้นที่ในการดำเนินการจำกัด หากต้องการนำไปประยุกต์ใช้ในการก่อสร้าง ควรดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัยที่บริเวณพื้นที่โครงการ และการดำเนินการของแต่ละองค์กรอีกครั้งหนึ่ง ในการร่วมมือกันแก้ปัญหา ควรมีการให้ความเห็นร่วมกันระหว่างผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้าง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการลดปัญหาความล่าช้าในงานก่อสร้างที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ ควรศึกษาการเร่งงานว่า ส่งผลอย่างไร ต่อคุณภาพงานก่อสร้าง และความล่าช้าในงานก่อสร้างประกอบด้วยในการศึกษาครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ สำนักงานทางหลวงชนบทที่ 6 (ขอนแก่น) และกรมทางหลวงชนบท ที่ได้ให้การสนับสนุนข้อมูลในการศึกษาวิจัย รวมไปถึงบุคลากรของหน่วยงาน ที่ได้ให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถามอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กรมทางหลวง. (2559). *การศึกษาจัดทำแผนยุทธศาสตร์กรมทางหลวง พ.ศ. 2560-2564 และแผนการบริหารความเสี่ยงในการบริหารจัดการกรมทางหลวง*. กรุงเทพฯ: กระทรวงคมนาคม, กรมทางหลวงชนบท.

กรมทางหลวงชนบท. (2562). *คู่มือการวางแผนเพื่อยกระดับความปลอดภัยงานทางสำหรับกรมทางหลวงชนบท เล่มที่ 1*. กรุงเทพฯ: กระทรวงคมนาคม, กรมทางหลวงชนบท, สำนักงานตรวจสอบความปลอดภัยงานทาง.

เกรียงชัย เรืองโชติเสถียร. (2557). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการควบคุมงานก่อสร้างถนน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์*. โครงงานวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

เจน จำลองราช. (2557). *การศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความล่าช้าภายในโครงการสร้างถนน กรณีศึกษาเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

เชาวฤทธิ์ ขาวใบไม้. (2556). *การศึกษาปัจจัยวิกฤตในการบริหารงานควบคุมโครงการก่อสร้างและบูรณะทางหลวง สำนักงานทางหลวงมหาสารคาม กรมทางหลวง*, วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

เทพ บุญตะโก, วีระศักดิ์ ละอองจันทร์ และกองกูณฑ์ โตชัยวัฒน์. (2556). *ความล่าช้าในงานก่อสร้างสะพานของกรมทางหลวง*, ค้นเมื่อ 1 มกราคม 2565, จาก https://www.researchgate.net/profile/Kongkoon-Tochaiwat/publication/263121864_Delays_in_Bridge_Construction_of_Department_of_Highways/links/0f317539f26dbf17bf000000/Delays-in-Bridge-Construction-of-Department-of-Highways.pdf

ทัต นาควิเชียร. (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าในโครงการก่อสร้างถนนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตปริมณฑล*, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ธรณินทร์ วงศ์สุรศิลป์. (2560). *การจัดลำดับปัจจัยที่มีผลต่อความล่าช้าในโครงการก่อสร้างถนนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี*, วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

มารยาท โยทองยศ และปราณี สวัสดิสรรพ. (2551). *การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัย*. ค้นเมื่อ 1 มกราคม 2565, จาก http://www.fsh.mi.th/km/wp-content/uploads/2014/04/resch.pdf

มารุต ชาวสวน. (2549). *การศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดความล่าช้าภายในโครงการก่อสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดสระบุรี*. การศึกษาโครงการเฉพาะเรื่องวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ของประเทศไทย ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2560-2564)*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สุธนัย วงศ์สารภี. (2551). *การศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุก่อให้เกิดความล่าช้ากับงานก่อสร้างถนนของกรมทางหลวง*. การศึกษาโครงการเฉพาะเรื่องวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

อภิชัย ธีระรังสิกุล. (2534). *การศึกษาสาเหตุความล่าช้าของการก่อสร้างถนนของกรุงเทพมหานคร*, วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัครเดช ทองผุด. (2560). *การศึกษาปัญหาที่ทำให้เกิดความล่าช้าในงานก่อสร้างถนนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี*. โครงงานวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

Pornsirichotirat Thapanont, Charoenpornpattana Santi, & Xinghatiraj Pruethipong. (2018, August). *Causes of delay on highway construction projects in Thailand*. Paper presented at the 4th International Conference on Engineering, Applied Sciences and Technology (ICEAST 2018) "Exploring Innovative Solutions for Smart Society", Phuket, Thailand.

การคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาด้านงานควบคุมการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งของกรมโยธาธิการและผังเมืองโดยกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์

ณัชพล ศิลป์สวัสดิ์[1*]
วัชรินทร์ วิทยกุล[2] และ ดีบุญ เมธากุลชาติ[3]
ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย[1,2,3]
*ผู้รับผิดชอบบทความ: Nuchapon.sinsawat@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาด้านงานควบคุมการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งของกรมโยธาธิการและผังเมือง และนำกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์มาประยุกต์ใช้หาค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยในการคัดเลือกบริษัทที่มีความเหมาะสม ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญตำแหน่งวิศวกรโยธาชำนาญการพิเศษระดับหัวหน้ากลุ่มงานทุกกลุ่มของสำนักสนับสนุนและพัฒนาตามผังเมือง โดยใช้แบบสอบถามในการคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษา การดำเนินงานมี 3 ขั้นตอน (1) การทบทวนและวิเคราะห์ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาคัดเลือกของกรมโยธาธิการและผังเมืองเพื่อนำมาตั้งเป็นหลักเกณฑ์ (2) การวิเคราะห์กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์เพื่อหาค่าน้ำหนักปัจจัย ได้แก่ ประสบการณ์และผลงานของบริษัท แผนการดำเนินการและแนวทางวิธีการทำงาน บุคลากรประจำโครงการ (3) การเปรียบเทียบผลลัพธ์การคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาจากหลักเกณฑ์ของกรมโยธาธิการและผังเมืองกับหลักเกณฑ์ที่ผ่านกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า เมื่อใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ปัจจัยด้านบุคลากรประจำโครงการ มีค่าน้ำหนักเป็น 44.40% ปัจจัยด้านประสบการณ์และผลงานของบริษัท คิดเป็น 29.39% และปัจจัยด้านแผนการดำเนินการและแนวทางวิธีการทำงาน คิดเป็น 26.21% ซึ่งต่างกับหลักเกณฑ์ของกรมโยธาฯ ที่มีค่าปัจจัยด้านบุคลากรประจำโครงการและปัจจัยด้านแผนการดำเนินการ และแนวทางวิธีการทำงานเท่ากัน คิดเป็น 40% ส่วนปัจจัยด้านประสบการณ์และผลงานของบริษัท คิดเป็น 20%

คำสำคัญ: กรมโยธาธิการและผังเมือง, บริษัทที่ปรึกษา, กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์

Selecting Consulting Company for Embankment Construction in Department of Public Work and Town & Country Planning By Using AHP

Nuchapon Sinsawat[1*]
Watcharin Witayakul[2] and Deeboon Methakullachat[3]
Department of Civil Engineering, Faculty of Engineering, Kasetsart University, Thailand[1,2,3]
[*]Corresponding author: Nuchapon.sinsawat@gmail.com

Abstract

This research aims to study the process for selecting consulting firms for embankment construction of Department of Public Works and Town and Country Planning and to apply Analytical Hierarchy Process (AHP) to analyze the significant factors for the selecting consulting firms. Data was questionnaire-based interview with an engineer with special expertise at the level of the group leader of the Town and Country Development Bureau for selecting consulting firms. The operation method has 3 steps. (1) Review and analysis of Department of Public Works and Town and Country Planning's selecting factors to be used as criteria, (2) Analyze of each factor, 1) the company's experience and performance, 2) the operational and process, 3) the project personnel, by AHP to evaluate score. (3) Compare the result to find out the selected consulting firm. The results when using analytical hierarchical processes of the project personnel factor is 44.40%. the company's experience and performance factors is 29.39% and the operational and process is 26.21% which is different from the Department of Public Works and Town and Country Planning's criteria that the personnel factor and the operational and process factors were the same proportion, accounted for 40%, And for the company's experience and performance factor is 20%.

Keywords: Department of Public Work and Town & Country Planning, Consulting Firm, Analytical Hierarchy Process

บทนำ

กรมโยธาธิการและผังเมือง มีภารกิจเกี่ยวกับงานด้านการผังเมืองระดับต่าง ๆ การออกแบบ การก่อสร้างและการควบคุมการก่อสร้างอาคาร ดำเนินการและสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการพัฒนาเมือง พื้นที่ และชนบท โดยการกำหนดและกำกับดูแลนโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระบบการตั้งถิ่นฐานและโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งการกำหนดคุณภาพและมาตรฐานการก่อสร้างด้านสถาปัตยกรรม วิศวกรรม และการผังเมือง เพื่อให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี เกิดมาตรฐานความปลอดภัยแห่งสาธารณชน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองและสิ่งปลูกสร้าง ตามระบบการผังเมืองที่ดี อันนำไปสู่การพัฒนาประเทศในด้านการผังเมือง การพัฒนาเมือง และการอาคาร ให้มีความน่าอยู่ ปลอดภัย รักษาสภาพแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และมีอัตลักษณ์อย่างยั่งยืน

เจ้าหน้าที่ของกรมโยธาธิการและผังเมือง เป็นผู้ดำเนินการควบคุมงานก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งเองทั้งหมด ซึ่งในขณะนั้นปริมาณงานที่ได้รับมอบหมาย และอัตรากำลังผู้ควบคุมงานค่อนข้างสัมพันธ์และสมดุลกัน แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปประเทศไทยเกิดการพัฒนา โครงการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง จึงมีซับซ้อนสูงขึ้นและ มีปริมาณงานเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารราชการโดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ผู้บริหารจึงได้กำหนดให้มีการว่าจ้าง "บริษัทที่ปรึกษา" (consulting company) ซึ่งสามารถช่วยแบ่งเบาภาระการควบคุมงานก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง บรรลุตามวัตถุประสงค์และผลลัพธ์เป็นไปตามสัญญาจ้างที่ได้วางแผนเอาไว้

ในปีงบประมาณ 2564 ที่ผ่านมา กรมโยธาธิการและผังเมือง ได้แบ่งงานส่วนหนึ่งในการก่อสร้าง เพื่อว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาผู้ให้บริการด้านงานควบคุมงานก่อสร้าง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณา เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติของสำนักสนับสนุนและพัฒนาตามผังเมือง เนื่องจากที่ผ่านมากระบวนการพิจารณากำหนดไว้เป็นดุลพินิจของคณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นเป็นครั้งคราวเมื่อมีการว่าจ้าง หลักเกณฑ์ซึ่งได้จากการวิจัยนี้ จะสามารถนำไปปฏิบัติได้เพื่อให้เกิดมาตรฐาน ความโปร่งใส และธรรมาภิบาลในการคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาต่อไปได้ ผู้วิจัยได้นำกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ ซึ่งเป็นวิธีที่ได้รับการยอมรับและมีงานวิจัยอย่างแพร่หลายในการประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจแบบหลายปัจจัย (Multi-Criteria Decision Making--MCDM) ที่สามารถประเมินปัจจัยที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรมได้ (Saaty, 2012) มาใช้เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยในการคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาสำหรับงานก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง

ทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาด้านงานควบคุมการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งของกรมโยธาธิการและผังเมือง และหลักการของกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (Analytical Hierarchy Process--AHP) มีดังนี้

กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานควบคุมงานก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งของกรมโยธาธิการและผังเมือง "พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ" (2560) "งานจ้างที่ปรึกษา" หมายความว่า งานจ้างบริการจากบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลเพื่อเป็นผู้ให้คำปรึกษาหรือแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐในด้านวิศวกรรม สถาปัตยกรรม ผังเมือง กฎหมาย เศรษฐศาสตร์ การเงินการคลัง สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สาธารณสุข ศิลปวัฒนธรรม การศึกษาวิจัย หรือด้านอื่นที่อยู่ในภารกิจของรัฐหรือของหน่วยงานของรัฐ และ "งานจ้างออกแบบหรือควบคุมงานก่อสร้าง" หมายความว่า งานจ้างบริการจากบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลเพื่อออกแบบหรือควบคุมงานก่อสร้าง

กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (Analytic Hierarchy Process--AHP) เป็นวิธีการหนึ่งในการวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด พัฒนาขึ้นโดย Saaty ในปี ค.ศ. 1970 โดยมีหลักการในการแบ่งโครงสร้างปัญหาออกเป็นลำดับชั้นคือ การกำหนด

เป้าหมาย (goal) การกำหนดหลักเกณฑ์หลัก (criteria) หลักเกณฑ์ย่อย (sub-criteria) และทางเลือก (alternatives) ตามลำดับ (ดังภาพ 1) Saaty (1980) โดยกระบวนการ AHP มีพื้นฐานมาจากการใช้ความสามารถเบื้องต้นในการเปรียบเทียบของมนุษย์สำหรับปัญหาย่อย Bayazit et al. (2006) และสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจสำหรับปัญหาที่มีความซับซ้อนและไม่มีโครงสร้างที่ชัดเจน โดยเฉพาะการตัดสินใจเชิงคุณภาพที่มักเกี่ยวกับการประเมิน ปัจจัยเชิงคุณภาพ (qualitative factors) หรือการประเมินด้วยคำพูด (verbal judgment) ซึ่งยากต่อการประเมินเป็นตัวเลขได้ โดย Saaty (1994) ได้ระบุว่า มีการนำกระบวนการ AHP มีการประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลาย ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและการวางแผนโครงการในหลายประเทศ นอกจากนี้ Kahraman et al. (2003) ได้กล่าวว่า กระบวน AHP เป็นเครื่องมือที่ง่ายต่อการใช้งานเมื่อมีหลักเกณฑ์จำนวนมาก กระบวนการ AHP ใช้ในการคำนวณค่าน้ำหนักของหลักเกณฑ์โดยเปรียบเทียบความสำคัญของหลักเกณฑ์ทีละคู่ (pairwise comparison) โดย Ghodsypour and O'Brien (1998) นำไปเป็นเครื่องมือของผู้ผู้บริหารระดับสูงหรือผู้บริหารที่มีหน้าที่ในส่วนของฝ่ายจัดซื้อ ซึ่งหลักเกณฑ์จะถูกประเมินเป็นคะแนนระดับ 1-9 ดังตาราง 1 และคะแนนที่ได้จะนำไปใช้ในการประเมินทางเลือกต่อไป ในการประเมินผู้ตัดสินใจจะใช้ความสามารถ ความรู้สึก และประสบการณ์ในการเปรียบเทียบความสำคัญของหลักเกณฑ์และทางเลือก Saaty (2005)

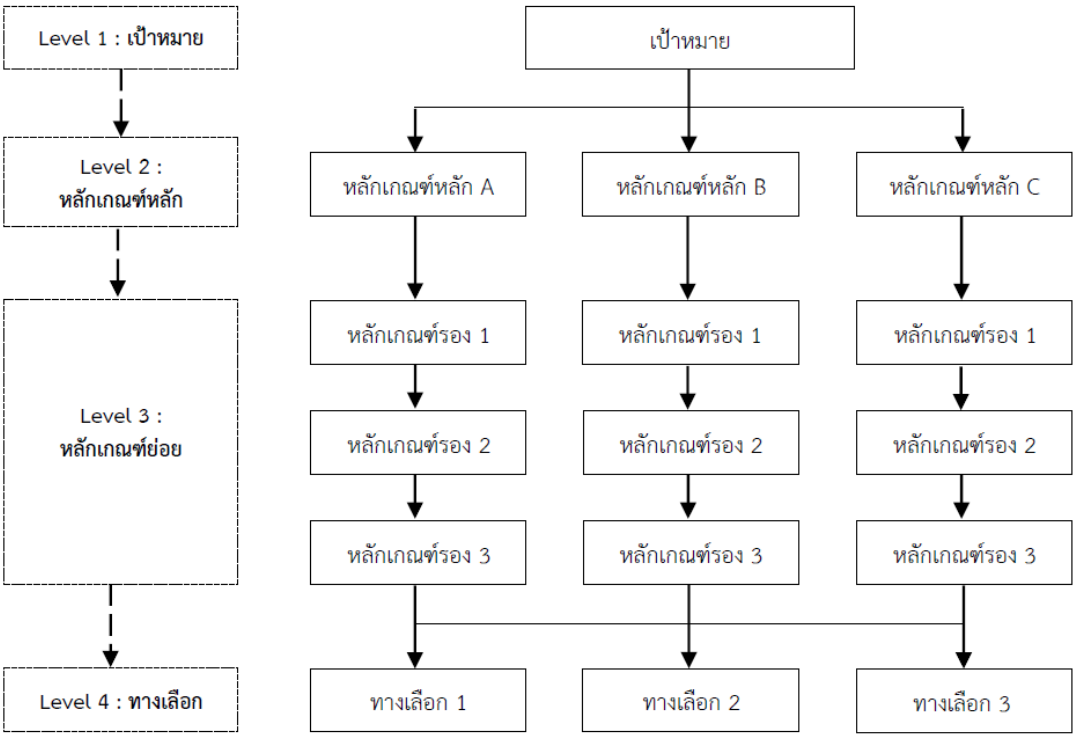

ภาพ 1 โครงสร้างลำดับชั้นของการวิเคราะห์ปัญหา (วิฑูรย์ ตันศิริมงคล, 2542)

ตาราง 1

ค่าระดับคะแนนความสำคัญของปัจจัยและทางเลือก

การประเมินด้วยคำพูด	คะแนน
สำคัญเท่าเทียมกัน	1
สำคัญกว่าปานกลาง	3
สำคัญกว่าอย่างเด่นชัด	5
สำคัญกว่าอย่างเด่นชัดมาก	7
สำคัญกว่าอย่างมากที่สุด	9
ค่าประนีประนอมที่อยู่ระหว่างกลาง	2, 4, 6, 8

ที่มา. Saaty (1994)

กระบวนการ AHP เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบคู่ ค่าระดับคะแนนที่ได้จากการเปรียบเทียบคู่นำไปแสดงเป็นเมตริกซ์ โดย aij เป็นค่าระดับความสำคัญของปัจจัย i เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัย j และค่าระดับความสำคัญของปัจจัย j เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัย i มีค่าเป็นส่วนกลับของ a_{ij} ($a_{ji} = 1/a_{ij}$) (Saaty, 2012) จากนั้น ทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยทางเรขาคณิต ซึ่งค่าเฉลี่ยเรขาคณิตเป็นค่าของรากที่ n (เมื่อ n เป็นจำนวนปัจจัย) ของผลรวมของการคูณ (product) ของค่าตัวจากการเปรียบเทียบคู่ในเมตริกซ์จากขั้นตอนแรก โดยที่ a_{ij} คือ ค่าตัวเลขในตารางเมทริกซ์ ค่า v_i คือ ค่าเฉลี่ยทางเรขาคณิต n คือ จำนวนตัวเลขที่นำมาหาค่าเฉลี่ย (สมการที่ 1) และนำไปวิเคราะห์ค่าน้ำหนักคะแนนของปัจจัยและทางเลือก (Wi) ซึ่งเป็นค่าอัตราส่วนระหว่างค่าเฉลี่ยเรขาคณิตของปัจจัย (i) (vi) ต่อค่าผลรวมของค่าเรขาคณิตของทุกปัจจัย ซึ่งผลรวมของค่าคะแนนปัจจัยมีค่าเท่ากับ 1

$$v_i = \left(\prod_{j=1}^{n} a_{ij}\right)^{1/n} \qquad (1)$$

การวิเคราะห์ความสอดคล้องของการตัดสินใจ ตรวจสอบโดยใช้ค่าความสอดคล้อง (Consistency Ratio, C.R.) ซึ่งเป็นสัดส่วนระหว่างค่าดัชนีความสอดคล้อง (Consistency Index, C.I.) ต่อ ค่าดัชนีความสอดคล้องสุ่ม (Random Consistency Index, R.I.) โดย ค่า Consistency Index (C.I.) มีค่าเท่ากับ (λ_{max}-n) / (n-1) โดยที่ λ_{max} เป็นค่าสูงสุดของ Eigenvalue ของเมตริกซ์ A และ ค่า R.I. ขึ้นกับจำนวนปัจจัยหรือทางเลือก (n) ซึ่ง ค่า R.I. พิจารณาตาม Saaty (2012) จากนั้น นำไปตรวจสอบความสอดคล้องด้วย ค่า C.R. เมื่อ ค่า C.R. มีค่าน้อยกว่า 0.1 แสดงว่า ความไม่สอดคล้องของการตัดสินใจไม่เกินร้อยละ 10 ซึ่งถือความสอดคล้องมีค่ายอมรับได้ (Saaty, 2012)

Ghodsypour and O'Brien (1998) ได้ทำการศึกษาการเลือกผู้ส่งมอบโดยใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ โดยในการศึกษาดังกล่าว ประกอบด้วย การกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาภายหลังจากการกำหนดวัตถุประสงค์ของการตัดสินใจแล้ว ทำการกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้ชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร เพื่อให้ได้ทางเลือกที่ดีที่สุดตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และทำการคำนวณน้ำหนักของหลักเกณฑ์ เมื่อได้หลักเกณฑ์ที่จะนำมาพิจารณาแล้ว ทำการเปรียบเทียบความสำคัญทีละคู่ในมาตราส่วน 1-9 ของ Saaty จากนั้น นำไปประเมินคะแนนของทางเลือกวิธีการคำนวณคะแนนของทางเลือกจะเป็นลักษณะเดียวกันกับการคำนวณน้ำหนักของหลักเกณฑ์ โดยจะเป็นการเปรียบเทียบระหว่างทางเลือกทีละคู่สำหรับแต่ละหลักเกณฑ์ และคำนวณคะแนนทางเลือก

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

โครงการศึกษานี้ มีวิธีการดำเนินการโดยใช้การสัมภาษณ์ ซึ่งมีแบบสอบถามที่จัดทำขึ้น เป็นเครื่องมือหลักสำหรับการเก็บข้อมูล การจัดลำดับปัจจัยด้วยวิธี AHP มีการจัดโครงสร้างการตัดสินใจและตรวจสอบความสอดคล้องปัจจัยที่นำมาเปรียบเทียบเป็นปัจจัยของกรมโยธาธิการและผังเมือง การรวบรวมการจัดลำดับปัจจัยเป็นการเปรียบเทียบคู่ (pairwise comparison)เป็นค่าระดับคะแนน1-9 (ดังตาราง 1) ด้วยวิธี AHP (Saaty, 2012) นี้ ข้อมูลที่สำรวจจึงไม่มีการสอบถามประเด็นคำถามอื่นที่ต้องทำการประเมินประสิทธิภาพเครื่องมือหรือแบบสอบถาม ทั้งนี้ การดำเนินการศึกษา ประกอบไปด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพิจารณาคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษากฎหมาย และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งพิจารณาหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาด้านงานควบคุมการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งของกรมโยธาธิการและผังเมืองในอดีต เพื่อนำมาวิเคราะห์และกำหนดปัจจัยที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ของการคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาในโครงการศึกษานี้ และสร้างเป็นโครงสร้างเชิงลำดับชั้น (hierarchy) แบ่งเป็นดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านประสบการณ์และผลงานของบริษัท (Experience and Performance--EXPE)

1.1.1 ประสบการณ์และผลงานของบริษัท ด้านควบคุมงานก่อสร้างตามข้อกำหนดเฉพาะ (Stipulation--STI)

1.2 ปัจจัยด้านแผนการดำเนินการและแนวทางวิธีการทำงาน (Operational and Process--OPPR)

1.2.1 ความเข้าใจในพื้นที่ก่อสร้าง (Site analysis: SIT)

1.2.2 ความเข้าใจลักษณะ ความต้องการ และงบประมาณของโครงการ (Understand the Project--UNP)

1.2.3 แนวทางและวิธีทำงานของการควบคุมการก่อสร้าง (Process of Construction--PRC)

1.3 ปัจจัยด้านบุคลากรประจำโครงการ (Key Personnel--KEPE)

1.3.1 วุฒิการศึกษา (Degree--DEG)

1.3.2 ประสบการณ์ (Experience--EXP)

1.3.3 ผลงานด้านการควบคุมงานก่อสร้าง (Performance of Construction Control--PCC)

2. จัดทำแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือหลักในการสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการพิจารณาคัดเลือก โดยเก็บแบบสอบถามจากบุคลากรของสำนักสนับสนุนและพัฒนาตามผังเมือง ทั้งสิ้น จำนวน 7 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเป็นระดับหัวหน้ากลุ่มทุกกลุ่มงาน (กลุ่มงานพัฒนาตามผังเมือง, กลุ่มงานพัฒนาพื้นที่ตลิ่งริมแม่น้ำและริมทะเลทั่วประเทศ, กลุ่มงานพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้, กลุ่มงานสนับสนุนด้านเทคนิค, กลุ่มงานศึกษาและออกแบบ, กลุ่มงานพัฒนาพื้นที่ตลิ่งและชายฝั่ง, กลุ่มงานป้องกันน้ำท่วม) ในสำนักสนับสนุนและพัฒนาตามผังเมืองซึ่งคิดเป็นร้อยละ 100 ที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี และเป็นผู้ที่ได้ดำเนินงานร่วมกับบริษัทที่ปรึกษาด้านงานควบคุมการก่อสร้างเขื่อนป้องกันโดยตลอด รวมทั้งมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการ พิจารณาคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาของสำนักสนับสนุนและพัฒนาตามผังเมือง กรมโยธาธิการและผังเมือง (โครงการศึกษานี้ดำเนินการสัมภาษณ์ในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2564 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2564)

3. วิเคราะห์ผลที่ได้ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม ซึ่งใช้หลักการประเมินความสำคัญระหว่างปัจจัยเป็นคู่ ๆ (pairwise comparison) โดยสามารถแบ่งแยกออกเป็นเมตริกซ์สำหรับการเปรียบเทียบเชิงคู่ได้แล้ว จึงนำมาวิเคราะห์ใน 2 ขั้นตอน คือ ทำการวิเคราะห์ด้วยกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์เพื่อจัดลำดับความสำคัญของหลักเกณฑ์ จากนั้น นำหลักเกณฑ์ที่ปรับแต่งแล้วนี้ ไปใช้กับโครงการจ้างบริษัทที่ปรึกษาที่ได้ดำเนินการไปแล้วในอดีต โดยพิจารณาตรวจสอบผลลัพธ์และเปรียบเทียบหาความสัมพันธ์กับหลักเกณฑ์ที่มีอยู่เดิม เพื่อใช้เป็นแนวทางใหม่ในการพัฒนาการพิจารณาคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาที่มีความเหมาะสม มีเหตุมีผลเป็นระบบมากขึ้น

ผลการศึกษา

ข้อมูลที่รวบรวมได้จากผู้เชี่ยวชาญครบทุกกลุ่มงาน (ร้อยละ100 ของทุกงานทั้งหมด) ได้นำไปทดสอบความสอดคล้องของเหตุผลด้วยค่า CI และ CR ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามทุกคน มีค่าความสอดคล้องกันอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (CR น้อยกว่า 0.1) เมื่อวิเคราะห์ค่าน้ำหนักของปัจจัยโดยกระบวนการ AHP แล้ว พบว่า ปัจจัยสำคัญที่สุด คือปัจจัยหลักด้านบุคลากรประจำโครงการ (0.4440) รองลงมาคือ ปัจจัยด้านประสบการณ์และผลงานของบริษัท (0.2939) และปัจจัยด้านแผนการดำเนินการและแนวทางวิธีการทำงานของบริษัท (0.2621) ตามลำดับ ซึ่งต่างกับหลักเกณฑ์ของกรมโยธาฯ พบว่า ปัจจัยด้านบุคลากรประจำโครงการ และปัจจัยด้านแผนการดำเนินการและแนวทางวิธีการทำงานของบริษัท มีความสำคัญที่เท่ากันและหลักเกณฑ์สำคัญรองลงมาคือปัจจัยด้านประสบการณ์และผลงานของบริษัท ดังแสดงในภาพ 2

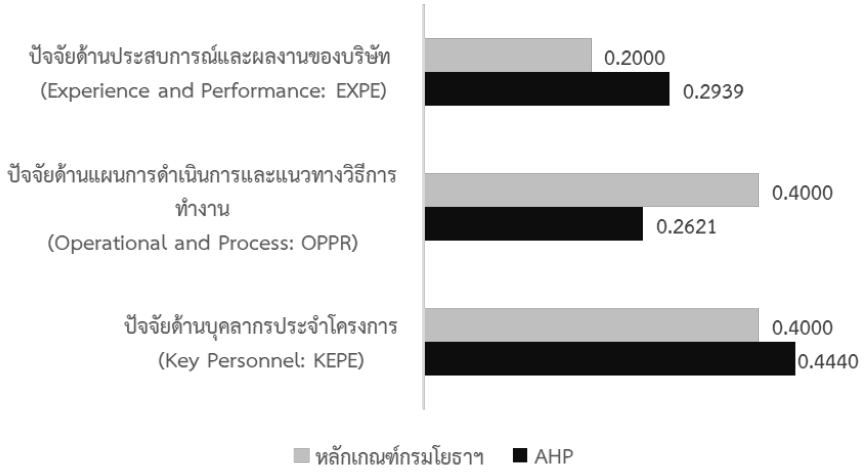

ภาพ 2 ค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยตามหลักเกณฑ์ของกรมโยธาฯและผลการวิเคราะห์จาก AHP

เมื่อพิจารณาจำแนกตามกลุ่มงาน สำหรับปัจจัยด้านบุคลากรประจำโครงการ พบว่า ปัจจัยหลักที่สำคัญที่สุดคือ ปัจจัยด้านบุคลากรประจำโครงการ โดยพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 กลุ่มงาน ผู้เชี่ยวชาญของกลุ่มงานที่ให้ค่าน้ำหนักสูงสุดคือ กลุ่มงานสนับสนุนด้านเทคนิค (0.6488) และกลุ่มงานพัฒนาพื้นที่ตลิ่งและชายฝั่ง (0.6878) ผู้เชี่ยวชาญของกลุ่มงานพัฒนาตามผังเมืองให้ค่าน้ำหนักน้อยที่สุด (0.1061) ส่วนผู้เชี่ยวชาญกลุ่มงานอื่นจะให้ค่าน้ำหนักระหว่าง 0.2518-0.4796 ปัจจัยหลักที่มีความสำคัญรองลงมาคือ ปัจจัยด้านประสบการณ์ ผู้เชี่ยวชาญของกลุ่มงานที่ให้ค่าน้ำหนักสูงสุดคือ กลุ่มงานศึกษาและออกแบบ (0.4545) กลุ่มงานพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (0.4055) และกลุ่มงานป้องกันน้ำท่วม (0.4055) ผู้เชี่ยวชาญของกลุ่มงานที่ให้ค่าน้ำหนักน้อยสุดคือ กลุ่มงานพัฒนาพื้นที่ตลิ่งและชายฝั่ง (0.0778) และกลุ่มงานพัฒนาพื้นที่ตลิ่งริมแม่น้ำและริมทะเลทั่วประเทศ (0.1592) ส่วนผู้เชี่ยวชาญกลุ่มงานอื่น จะให้ค่าน้ำหนักระหว่าง 0.2604-0.2945 ปัจจัยหลักที่มีความสำคัญน้อยที่สุดคือ ปัจจัยด้านแผนการดำเนินการและแนวทางวิธีการทำงาน ผู้เชี่ยวชาญของกลุ่มงานที่ให้ค่าน้ำหนักสูงสุดคือ กลุ่มงานพัฒนาตามผังเมือง (0.6335) และ กลุ่มงานพัฒนาพื้นที่ตลิ่งริมแม่น้ำและริมทะเลทั่วประเทศ (0.5890) ส่วนผู้เชี่ยวชาญกลุ่มงานอื่น จะให้ค่าน้ำหนักระหว่าง 0.0567-0.2621

สำหรับปัจจัยรอง พบว่า ลำดับความสำคัญของหลักเกณฑ์ของกรมโยธาฯ แตกต่างจากผลการวิเคราะห์ AHP โดยผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า ภายใต้ปัจจัยหลักด้านประสบการณ์และผลงานของบริษัท ปัจจัยรองด้านประสบการณ์และผลงานของบริษัทด้านควบคุมงานก่อสร้างตามข้อกำหนดเฉพาะ มีความสำคัญมากกว่าปัจจัยหลักด้านประสบการณ์และผลงานของบริษัท ปัจจัยรองด้าน

ประสบการณ์และผลงานของบริษัทด้านควบคุมงานก่อสร้างตามข้อกำหนดเฉพาะของกรมโยธาฯ ปัจจัยรองด้านความเข้าใจในพื้นที่ก่อสร้าง มีความสำคัญมากกว่าปัจจัยรอง ด้านแนวทางและวิธีการทำงานของการควบคุมการก่อสร้าง และความเข้าใจลักษณะความต้องการ และงบประมาณของโครงการ ตามลำดับ ภายใต้ปัจจัยหลัก ด้านแผนการดำเนินการและแนวทางวิธีการทำงาน ปัจจัยรองด้านประสบการณ์ มีความสำคัญมากกว่าปัจจัยรอง ด้านผลงาน ด้านการควบคุมงานก่อสร้าง และปัจจัยที่มีความสำคัญน้อยกว่าลงมา คือ ปัจจัยรอง ด้านวุฒิการศึกษา ตามลำดับ ภายใต้ปัจจัยหลักด้านบุคลากรประจำโครงการ ซึ่งเป็นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกรมโยธาฯ

ผู้เชี่ยวชาญของสำนักสนับสนุนและพัฒนาตามผังเมือง กรมโยธาฯ บางท่านมีความเห็นต่างกัน อันเนื่องจากประสบการณ์และแนวความคิดในการพิจารณาคัดเลือกบริษัทที่แตกต่างกัน ดังนั้น การศึกษานี้ จึงเป็นการดีที่จะรวบรวมนำเอาแนวคิด ประสบการณ์ และความเห็นต่าง ๆ ของผู้เชี่ยวชาญทุกท่านมาพิจารณาร่วมกัน เพื่อลดความขัดแย้งและขจัดปัญหาการโน้มน้าวหรืออคติในการประชุมพิจารณาหลักเกณฑ์ ทำให้หลักเกณฑ์มีเหตุมีผล น่าเชื่อถือ และเป็นระบบมากขึ้น

ทั้งนี้ เมื่อนำหลักเกณฑ์ที่ปรับแต่งโดยกระบวนลำชั้นเชิงวิเคราะห์ (AHP) ไปใช้กับการพิจารณาคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาด้านงานควบคุมการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งของกรมโยธาฯ พบว่า การจัดลำดับบริษัทที่ปรึกษาในโครงการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งริมแม่น้ำภายในประเทศ บริเวณพื้นที่ภาคใต้ตอนบน ระยะที่ 3 ไปเปรียบเทียบกับการใช้หลักเกณฑ์ของกรมโยธาฯ ได้ให้ผลลัพธ์ที่ไม่ต่างจากของเดิม ทั้งที่หลักเกณฑ์ที่ปรับแต่งโดยกระบวนลำชั้นเชิงวิเคราะห์ (AHP) นั้น มีการเปลี่ยนแปลง ของค่าน้ำหนักความสำคัญของทั้งในส่วนของปัจจัยหลักและปัจจัยรอง ซึ่งเป็นผลมาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการตอบแบบสอบถามในปัจจุบัน โดยผลคะแนนการพิจารณาข้อเสนอทางด้านคุณภาพของแต่ละบริษัทในอดีต พบว่า บริษัท 2 มีอันดับสูงที่สุด รองลงมาคือ บริษัท 1 และบริษัท 3 ตามลำดับ และเมื่อใช้หลักเกณฑ์ที่ปรับแต่งแล้ว (AHP) ในการคำนวณคะแนนดังกล่าว พบว่า ผลลัพธ์เป็นเหมือนเดิม กล่าวคือ ปัจจุบันตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 ท่าน เล็งเห็นว่า การให้ความสำคัญของปัจจัยหลักด้านบุคลากรประจำโครงการมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อผลสำเร็จของโครงการ ปัจจัยรอง ด้านความเข้าใจในพื้นที่ก่อสร้างความสำคัญมากกว่าปัจจัยรอง ด้านแนวทางและวิธีการทำงานของการควบคุมการก่อสร้าง และปัจจัยรอง ด้านความเข้าใจลักษณะความต้องการ และงบประมาณของโครงการ ตามลำดับ ปัจจัยรอง ด้านประสบการณ์มีความสำคัญมากกว่าผลงานด้านการควบคุมการก่อสร้างและวุฒิการศึกษา ซึ่งเหมือนกับหลักเกณฑ์ที่เคยใช้พิจารณาคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาในอดีต น้ำหนักความสำคัญมีค่าปรับขึ้น-ลงเล็กน้อย ทำให้บริษัท 2 ที่ยื่นข้อเสนอด้านคุณภาพ ซึ่งจัดบุคลากรหลักที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากกว่าบริษัท 1 และ 3 ได้รับอับดับที่ดีกว่า ซึ่งผลลัพธ์ของหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาที่ผ่านการใช้กระบวนการ AHP มาเป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจนั้น ทำให้ผลลัพธ์ที่ได้มีเหตุมีผลและเป็นระบบมากขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาด้านงานควบคุมการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งของกรมโยธาธิการและผังเมือง ในอนาคตได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงกระบวนการในการคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาด้านงานควบคุมการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งของกรมโยธาธิการและผังเมือง ตลอดจนทราบถึงน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาดังกล่าว ตามกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงน้ำหนักความสำคัญของแต่ละปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงไปจากปัจจัยเดิมของกรมโยธาฯ โดยสัดส่วนน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยที่ได้รับการปรับแต่งผลลัพธ์ด้วยกระบวนการนี้ มีรายละเอียดดังนี้ ปัจจัยด้านประสบการณ์และผลงานของบริษัท (Experience and Performance--EXPE) มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 29.39% ประสบการณ์และผลงานของบริษัท ด้านควบคุมงานก่อสร้างตามข้อกำหนดเฉพาะ (Stipulation--STI) มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ

29.39% ปัจจัยด้านแผนการดำเนินการและแนวทางวิธีการทำงาน (Operational and Process--OPPR) มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 26.21% แบ่งออกเป็น ความเข้าใจในพื้นที่ก่อสร้าง (Site analysis--SIT) มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 10.9% แนวทางและวิธีทำงานของการควบคุมการก่อสร้าง (Process of Construction--PRC) มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 10.12% ความเข้าใจลักษณะ ความต้องการและงบประมาณของโครงการ (Understand the Project--UNP) มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 5.19% ตามลำดับ เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านนี้แล้ว จะเห็นได้ว่า ปัจจัยรองด้านความเข้าใจในพื้นที่ก่อสร้างและแนวทางและวิธีทำงานของการควบคุมการก่อสร้าง มีความสำคัญมาก (ค่าน้ำหนักรวมร้อยละ 80.19 ของปัจจัยนี้) ปัจจัยด้านบุคลากรประจำโครงการ (Key Personnel--KEPE) มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 44.41% แบ่งออกเป็น ประสบการณ์ (Experience--EXP) มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 20.05% ผลงานด้านการควบคุมงานก่อสร้าง (Performance of Construction Control--PCC) มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 19.24% วุฒิการศึกษา (Degree--DEG) มีค่าน้ำหนักคะแนนเท่ากับ 5.12% ตามลำดับ เห็นได้ว่า ปัจจัยรอง ด้านประสบการณ์มีความสำคัญมากที่สุด (ค่าน้ำหนักคิดเป็น 1 ใน 5 ของค่าน้ำหนักทั้งหมด) เนื่องจากงานก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งเป็นงานวิศวกรรมขั้นสูงที่ต้องการบริษัทที่มีบุคลากรมีประสบการณ์สูง เช่น ระดับสามัญวิศวกร หรือระดับวุฒิวิศวกร ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานมากกว่าระดับภาคีวิศวกร

ซึ่งการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ จะทำให้กรมโยธาธิการและผังเมือง มีกระบวนการที่เป็นเครื่องมือช่วยอย่างหนึ่งในการตัดสินใจพิจารณาคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาที่มีความเหมาะสม มีเหตุมีผลและเป็นระบบมากขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในอนาคตได้ อนึ่ง จากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ทำให้ผู้ศึกษาได้รับข้อเสนอแนะ และมีแนวทางที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์หรือประเด็นที่ควรทำการศึกษาต่อไปในอนาคต ดังนี้

1. หลักเกณฑ์ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้านี้ เหมาะสมกับการใช้พิจารณาคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษา ด้านงานควบคุมการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งของกรมโยธาธิการและผังเมือง หากต้องการต่อยอดไปใช้ในการพิจารณาคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาด้านอื่น ๆ ของกรมโยธาธิการและผังเมือง ควรต้องมีการปรับปรุงหลักเกณฑ์ใหม่ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการคัดเลือกนั้น ๆ แต่สามารถใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (AHP) นี้ ไปประมวลผล เพื่อให้การพิจารณาคัดเลือก มีความเหมาะสมและมีเหตุมีผลเป็นระบบมากขึ้น

2. เนื่องจากการศึกษานี้ ใช้การสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นสำคัญ ดังนั้น แบบสอบถามควรมีตัวอย่างคำอธิบายของแต่ละปัจจัย และตัวอย่างการตอบแบบสอบถามที่ชัดเจน และทำความเข้าใจได้ง่าย เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามไม่สับสน สามารถให้คะแนนน้ำหนักความสำคัญได้ง่าย ทำให้ผลลัพธ์ในการเปรียบเทียบเชิงคู่ของแต่ละปัจจัยมีความแม่นยำ

3. เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญของสำนักสนับสนุนและพัฒนาตามผังเมืองที่มีประสบการณ์ในการทำงานและมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการพิจารณาคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาด้านงานควบคุมการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งของกรมโยธาธิการและผังเมือง ซึ่งปัจจุบันพบว่า เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการของกรมทางหลวงชนบท ที่ยังมีประสบการณ์ในการทำงานไม่มาก ได้รับมอบหมายหน้าที่ให้มีส่วนร่วมในการพิจารณาคัดเลือกบริษัทที่ปรึกษาฯ เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น หากเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการด้วย จะเป็นการดีมากยิ่งขึ้น และอาจเห็นถึงความแตกต่างของแนวความคิดใหม่ ๆ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์วัชรินทร์ วิทยกุล อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระหลัก ที่ให้คำปรึกษาในการเรียน การค้นคว้าวิจัย อีกทั้งยังให้คำแนะนำและและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ประจำภาควิชา พี่ ๆ และเพื่อน ๆ ที่คอยให้คำปรึกษา และคำแนะนำตลอดระยะเวลาการศึกษา และจัดทำปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

(วิศวกรรม โครงสร้างพื้นฐานและการบริหาร) สาขาวิศวกรรมโครงสร้างพื้นฐานและการบริหาร ภาควิชาวิศวกรรมโยธา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560. (2560). *ราชกิจจานุเบกษา, 134*(24ก), 13-54.

วิฑูรย์ ตันศิริมงคล. (2542). AHP: *กระบวนการตัดสินใจที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในโลก.* ม.ป.ท.

Bayazit, O., Karpak, B., & Yagci, A. (2006). A purchasing decision: Selecting a supplier for a construction company. *Journal of Systems Science and Systems Engineering*, *15*(2), 217-231.

Ghodsypour, S. H., & O' Brien, C. (1998). A decision support system for supplier selection using an integrated analytic hierarchy process and linear programming. *Journal of International Journal of Production Economics*, *56-57,* 199-212.

Kahraman, C., Cebeci, U., & Ulukan, Z. (2003). Multi-criteria supplier selection using fuzzy AHP. *Logistics Information Management*, *16*(6), 382-394.

Saaty, T. L. (1980). *The analytic hierarchy process, planning, priority setting, resource allocation*. New York: McGraw-Hill.

Saaty, T. L. (1994). How to make a decision: The analytic hierarchy process. *Interfaces, 24*(6), 19-43.

Saaty, T. L. (2005). Making and validating complex decisions with the AHP/ANP. *Journal of Systems Science and Systems Engineering, 14*(1), 1-36.

Saaty, T. L. (2012). *Model, methods, concepts and applications of the analytic hierarchy process*. New York: Springer Science & Business Media.

การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานและบำรุงรักษาเครื่องจักรขึ้นรูปท่ออลูมิเนียมในโรงงานผลิตท่อแอร์รถยนต์

ทองวัน โพธิบาย[1*] เลิศเลขา ศรีรัตนะ[2]
กฤษดา พิศลยบุตร[3] และ บุญธรรม หาญพาณิชย์[4]
สาขาวิชาการตรวจสอบและกฎหมายวิศวกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2,3,4]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: van.2520@outlook.co.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อลดของเสียในงานขึ้นรูปท่ออลูมิเนียมในกระบวนการผลิตท่อแอร์รถยนต์ โดยใช้โรงงานผลิตท่อแอร์รถยนต์แห่งหนึ่งในจังหวัดระยองเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากในกระบวนการผลิตที่มีการใช้งานเครื่องจักรขึ้นรูปท่ออลูมิเนียม มีงานเสียเป็นจำนวนมาก ที่มีสาเหตุจากคนปฏิบัติงานผิดพลาดและเครื่องจักรไม่พร้อมใช้งาน โดยงานเสียที่มีสาเหตุจากคนและงานเสียจากเครื่องจักร คิดเป็นร้อยละ 81 และ 11 ของงานเสียทั้งหมด ตามลำดับ ข้อบกพร่องที่พบมากที่สุด ตามลำดับ คือ งานเกินขนาด การตั้งค่างานงานผิด และฟอร์มงานเสีย ซึ่งมีสาเหตุหลักเกิดจากคนทำงานผิดขั้นตอนและการปฏิบัติงานผิดพลาด รวมถึงปัญหาจากสภาพของเครื่องจักร จากปัญหาที่พบ จึงได้พัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานและบำรุงรักษาเครื่องจักร ประกอบไปด้วย การจัดทำคู่มือปฏิบัติงานและการบำรุงรักษาเครื่องจักร จัดทำเอกสารตรวจสอบ แผนการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน และจัดการฝึกอบรมแก่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง โดยนำไปปฏิบัติเป็นระยะเวลา 3 เดือน พบว่า จำนวนงานเสียชนิดฟอร์มงานเสียมีสัดส่วนลดลงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 98.42 เทียบกับจำนวนงานเสียชนิดเดียวกันก่อนการปรับปรุง เนื่องจากพนักงานเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติงานมากขึ้น และสามารถปฏิบัติงานถูกต้องตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน ส่วนงานเสียที่มีสาเหตุเกิดจากเครื่องจักรทำงานผิดพลาด ซึ่งมีสัดส่วนมากที่สุดในกลุ่มงานเสียที่มีสาเหตุเกิดจากเครื่องจักร มีจำนวนลดลงร้อยละ 73.34 เทียบกับจำนวนงานเสียชนิดเดียวกันก่อนการปรับปรุง เนื่องจากเครื่องจักรได้รับการบำรุงรักษาอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ จึงมีสภาพพร้อมใช้งานตลอดเวลา ซึ่งในภาพรวมหลังการนำเอามาตรฐานการปฏิบัติงานและบำรุงรักษาไปใช้งาน พบว่า จำนวนงานเสียที่มีสาเหตุมาจากคนและเครื่องจักรลดลง จากค่าเฉลี่ย 2,248 ชิ้นต่อเดือน เหลือ 661 ชิ้นต่อเดือน หรือลดลงร้อยละ 70.61 และจากประเมินความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน พบว่า มีความพึงพอใจต่อมาตรฐานการปฏิบัติงานและบำรุงรักษาที่ได้พัฒนาขึ้นอย่างมาก

คำสำคัญ: การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน, เครื่องจักร, งานเสีย

Development of Operation and Maintenance Standards for Aluminum Pipe Forming and Rolling Machines in an Automobile Air Conditioner Pipe Manufacturing Factory

Thongwan Phothibai[1*] Lerdlekha Sriratana[2]
Krisda Bisalyaputra[3] and Boontham Harnphanich[4]
Engineering Law and Inspection
Faculty of Engineering, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2,3,4]
[*]Corresponding Author: van.2520@outlook.co.th

Abstract

This study aims to develop operation and maintenance standards to reduce wastes in production line by using an automobile air conditioner pipe manufacturing factory located in Rayong as a case study. It was observed that there was the large amount of wastes in forming and rolling process. Wastes caused by people and machines toke about 81% and 11% of the total wastes in the process, respectively. Limit out specification, Setting No Good, and Forming No Good were the defects mostly detected and caused by the operators. Therefore, operation standard and preventive maintenance plan were developed. Operation manual, machine maintenance guideline, inspection document, and training for relevant operators were implemented for 3 months. After implementing as planned, it was found that the volume of Forming No Good was decreased by 98.42% due to operators enhancing and understanding the work process as well as performing properly based on operation standard. The number of defects caused by machine malfunctions was also decreased by 73.34% due to the machines working in good conditions. The overall wastes caused by people and machines after implementing the standards were reduced from 2,248 pieces per month to 661 pieces per month accounting for 70.61%. From the satisfaction assessment of related operators on the standards developed, it was found that the satisfaction was extremely high.

Keywords: Preventive Maintenance, Machines, Defects

บทนำ

ปัญหาการเกิดงานเสียในกระบวนการผลิต ถือว่าเป็นความสูญเสียอย่างหนึ่งที่ต้องทำการกำจัด เนื่องจากงานเสีย ถือว่าเป็นต้นทุนการผลิตและเป็นสาเหตุที่ทำให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในกระบวนการผลิตมีค่าต่ำกว่าที่ควรจะเป็น การศึกษานี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อลดปัญหางานเสียในกระบวนการขึ้นรูปท่ออลูมิเนียมของโรงงานผลิตท่อแอร์รถยนต์แห่งหนึ่งในจังหวัดระยอง โดยการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานของพนักงานฝ่ายผลิตและแผนการบำรุงรักษาเชิงป้องกันที่เหมาะสมแก่เครื่องจักรขึ้นรูปและม้วนแบบอัตโนมัติ (auto forming and rolling machine) หรือเครื่องจักรขึ้นรูปท่ออลูมิเนียมในกระบวนการผลิตท่อแอร์รถยนต์ เนื่องจากพบว่า มีงานเสียในกระบวนการขึ้นรูปท่ออลูมิเนียมจำนวนมาก อันเนื่องมาจากการทำงานที่ผิดพลาดของคนและเครื่องจักร จากการศึกษาพบว่า งานเสีย มีสาเหตุหลักจากการขาดแนวทางการปฏิบัติงานที่เหมาะสมของผู้ปฏิบัติงานในฝ่ายผลิต เนื่องจากยังขาดมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง และมีการหมุนเวียนพนักงานบ่อยครั้ง ทำให้พนักงานขาดทักษะในการทำงาน และจากการที่เครื่องจักรไม่สามารถทำงานได้เต็มประสิทธิภาพ เกิดการชำรุดกะทันหัน โดยมีสาเหตุจากขาดการดำเนินงานตามแผนการบำรุงรักษาอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ จึงได้พัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานและแผนการบำรุงรักษาเชิงป้องกันของเครื่องจักรขึ้นรูปท่ออลูมิเนียม เพื่อเป็นการลดจำนวนงานเสียในกระบวนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ลดปัญหาการชำรุดของเครื่องจักร และเป็นการสนับสนุนแผนการบำรุงรักษาทวีผล เพื่อให้พนักงานฝ่ายผลิตสามารถบำรุงรักษาเครื่องจักรเบื้องต้นด้วยตนเองได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์งานวิจัย

เพื่อลดของเสียในกระบวนการผลิต โดยการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานและแผนการบำรุงรักษาเชิงป้องกันในกระบวนขึ้นรูปท่ออลูมิเนียมของโรงงานผลิตท่อแอร์รถยนต์แห่งหนึ่งในจังหวัดระยอง

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การบำรุงรักษาเครื่องจักร

การบำรุงรักษาเครื่องจักร มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้อุปกรณ์หรือเครื่องจักรพร้อมใช้งาน ทำให้เกิดผลผลิตตามต้องการ และการคงประสิทธิภาพของเครื่องจักร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งของกระบวนการผลิตที่ประกอบด้วย คน เครื่องจักร วัตถุดิบ และวิธีการปฏิบัติ การบำรุงรักษาเครื่องจักรสามารถจำแนกได้ ดังนี้ (พูลพร แสงบางปลา, 2538)

1. การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน (Preventive Maintenance--PM) คือ การบำรุงรักษาตามคำแนะนำหรือคู่มือผู้ผลิตเครื่องจักรเป็นหลัก โดยจะต้องมีการวางแผนและกำหนดระยะเวลาการหยุดเครื่องจักรในการเปลี่ยนชิ้นส่วน เพื่อป้องกันปัญหาการหยุดทำงานกะทันหันของเครื่องจักร

2. การบำรุงรักษาเชิงแก้ไข (Breakdown Maintenance--BM) คือ การบำรุงรักษาภายหลังจากที่เครื่องจักรเกิดการชำรุดและหยุดทำงาน

3. การบำรุงรักษาตามสภาพ (Condition Based Maintenance--CB) หรือการบำรุงรักษาเชิงคาดการณ์เป็นการเฝ้าตรวจสอบอาการต่าง ๆ เครื่องจักร เช่น ความร้อน การสั่นสะเทือน เสียง กลิ่น เพื่อทำการบำรุงรักษาเมื่อเกิดความผิดปกติจากอาการดังกล่าว

4. การบำรุงรักษาแบบทวีผล (Total Productive Maintenance--TPM) คือ การบำรุงรักษาที่ให้ทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการบำรุงรักษา และสนับสนุนการบำรุงรักษาด้วยตนเองของผู้ใช้งานเครื่องจักร เพื่อทำให้งานบำรุงรักษาในภาพรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีความสูญเสีย 7 ประการ (7 waste)

ความสูญเสียในกระบวนการผลิต (waste) เป็นสาเหตุที่ทำให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในกระบวนการผลิตมีค่าต่ำกว่าที่ควรจะเป็น เช่น ใช้เวลาในการผลิตนาน สินค้ามีคุณภาพต่ำ และต้นทุนสูง ความสูญเสีย 7 ประการ ประกอบด้วย

1. ความสูญเสียเนื่องจากกระบวนการผลิต (processing) เกิดจากกระบวนการผลิตที่มีการทำงานซ้ำ ๆ กันในหลายขั้นตอนโดยไม่มีความจำเป็น

2. ความสูญเสียเนื่องจากการผลิตมากเกินไป (overproduction) เกิดจากการผลิตที่มากเกินความต้องการ หรือการผลิตสินค้าไว้ล่วงหน้าเป็นเวลานาน

3. ความสูญเสียเนื่องจากวัสดุคงคลัง (inventory) เกิดจากการเก็บวัสดุคงคลังจำนวนมาก ทำให้มีวัสดุในคลังเก็บมีปริมาณมากเกินความต้องการ

4. ความสูญเสียเนื่องจากการเคลื่อนไหว (motion) เกิดจากการจัดสภาพร่างกายและการวางท่าการทำงานที่ไม่เหมาะสม ทำให้ร่างกายเกิดความเมื่อยล้า และทำให้เกิดความล่าช้าในการทำงานอีกด้วย

5. ความสูญเสียเนื่องจากการรอคอย (delay) เกิดจากการรอวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต การรอพนักงานที่ลางานหรือขาดงาน การรอเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต การรอซ่อมเครื่องจักรเนื่องจากเกิดการขัดข้องแบบกะทันหัน จึงทำให้ไม่สามารถทำงานตามแผนและสูญเสียเวลาในการทำงาน

6. ความสูญเสียเนื่องจากการขนส่ง (transportation) เกิดจากการขนส่งมากเกินความจำเป็น

7. ความสูญเสียเนื่องจากการผลิตของเสีย (defect) เกิดจากการผลิตงานเสีย ทำให้เกิดต้นทุนสูญเปล่า เสียเวลาทำงานซ้ำเพื่อแก้ไขงานเสีย สิ้นเปลืองสถานที่จัดเก็บและกำจัดของเสีย สามารถแก้ไขได้โดยการสร้างมาตรฐานการทำงานให้ถูกต้องเหมาะสม ฝึกอบรมพนักงานให้มีความรู้ความสามารถ พัฒนาวิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพ มีการตรวจเช็คเครื่องจักรอย่างสม่ำเสมอ ใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพ เป็นต้น

ดังนั้น การกำจัดความสูญเสีย 7 ประการ จึงเป็นการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต และทำให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพกระบวนการผลิตอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานและสร้างความเชื่อมั่นด้านคุณภาพให้แก่ลูกค้าได้อีกด้วย (สุรธันย์ ปาละพรพิสุทธิ์, 2562)

ระบบบริหารคุณภาพ IATF16949 ของบริษัทผลิตชิ้นส่วนรถยนต์

IATF 16949 : 2015 คือ มาตรฐานระบบการจัดการคุณภาพในอุตสาหกรรมยานยนต์ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เผยแพร่โดย International Automotive Task Force (IATF) ในเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 2016 ซึ่งประกอบด้วย ข้อกำหนดทางเทคนิคและมาตรฐานการจัดการคุณภาพสำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์เพื่อใช้ร่วมกับมาตรฐาน ISO 9001 : 2015 และมีข้อกำหนดเพิ่มเติมสำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์อีกด้วย จึงสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกธุรกิจที่มีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมยานยนต์ โดยมีรายละเอียดครอบคลุมการออกแบบและพัฒนาการผลิต การติดตั้งและบริการผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ เพื่อปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการ ซึ่งช่วยให้ระบบการผลิตมีประสิทธิภาพมากขึ้นและลดความแปรปรวนในการผลิต โดยข้อกำหนดหลักของ IATF 16949 ประกอบด้วย ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ การจัดการความเสี่ยง ข้อกำหนดสำหรับซอฟต์แวร์ฝัง

ในระบบ (embedded software) การจัดการด้านการเปลี่ยนแปลงและการรับประกัน และการจัดการซัพพลายเออร์ในระดับย่อย (TÜV SÜD-ASEAN, 2021)

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อภิชาต นาควิมล (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาระบบการจัดการบำรุงรักษาเครื่องจักรเพื่อลดการสูญเสียและเพิ่มประสิทธิผลในสายการผลิต จากการศึกษาพบว่า เครื่องจักรมีปัญหาหยุดทำงานกะทันหัน เนื่องจากขาดระบบการบำรุงรักษาที่ดี ทำให้เครื่องจักรขาดการบำรุงรักษาและส่งผลให้เกิดการชำรุดบ่อยครั้ง จึงได้นำหลักการของการบำรุงรักษาแบบทวีผลที่ทุกคนมีส่วนร่วมและโปรแกรมซ่อมบำรุงมาประยุกต์ใช้ เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของความเสียหายและใช้ประเมินความเสี่ยงสำหรับแผนการซ่อมบำรุง พร้อมทั้งกำหนดมาตรฐานวิธีการดูแลรักษาเครื่องจักรที่เหมาะสม ภายหลังจากดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ พบว่า ความถี่และเวลาสูญเสียจากการหยุดเครื่องจักรมีค่าลดลง อัตราการเดินเครื่องจักรมีค่าสูงขึ้น ส่งผลให้ค่าประสิทธิผลโดยรวมของสายการผลิตมีค่าเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 52.8 เป็นร้อยละ 70.9 และค่าอัตราความพร้อมในการใช้งานเครื่องจักรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 55.6 เป็นร้อยละ 72.2

สรัณญา ศิลาอาสน์ (2551) ได้ศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพเครื่องจักรโดยระบบบำรุงรักษาเชิงป้องกันในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่ม โดยทำการวิเคราะห์อาการที่ผิดปกติและผลกระทบของความเสียหายของเครื่องจักรแต่ละเครื่อง เพื่อทำการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยใช้การบำรุงรักษาเชิงป้องกันและนำโปรแกรมระบบการบำรุงรักษาเชิงป้องกันเครื่องจักรมาใช้ในการกำหนดระดับความเสี่ยงของเครื่องจักรและจัดทำมาตรฐานการบำรุงรักษาที่เหมาะสม หลังจากที่ได้นำระบบการบำรุงรักษาเครื่องจักรเชิงป้องกันมาใช้งานในโรงงานตัวอย่าง พบว่า อัตราความพร้อมใช้งานของเครื่องจักรเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 7.74 ค่าเวลาเฉลี่ยระหว่างความเสียหายของเครื่องจักรเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 13.88 จำนวนความถี่ในการเกิดความเสียหายลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 45.39 และจำนวนชั่วโมงที่เกิดความเสียหายลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 44.40

Ahuja and Khamba (2008) ได้ทำการวิจัยเพื่อลดปัญหาความสูญเสียที่เกิดขึ้นในโรงงานแห่งหนึ่งในประเทศอินเดีย ด้วยระบบบำรุงรักษาทวีผล (TPM) โดยเน้นการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน เนื่องจากพบปัญหาต่าง ๆ เช่น ผลผลิตที่ได้น้อยกว่าที่คาดการณ์ มีความสูญเสียและของเสียในกระบวนการผลิตสูง และกระบวนการทำงานมีความซับซ้อน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำหลักการ TPM มาช่วยลดปัญหาการทำงานและความสูญเสียต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดผลกำไรกับองค์กร โดยลดความสูญเสียที่เกี่ยวกับอุปกรณ์ชำรุดแตกหัก ความสูญเสียที่เกี่ยวกับการหยุดผลิต และความสูญเสียจากการผลิตที่ไม่ได้คุณภาพ โดยภายหลังการดำเนินกิจกรรม TPM พบว่า ปัญหาความสูญเสียต่าง ๆ ลดลง องค์กรมีผลกำไรเพิ่มขึ้น และพนักงานให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามแผนการทำงานต่าง ๆ ขององค์กรเป็นอย่างดี

จากการศึกษาข้างต้นพบว่า การลดงานเสียและเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตสามารถทำได้ โดยการสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานที่เหมาะสม มีระบบการบำรุงรักษาเชิงป้องกันที่ดี มีการพัฒนาทักษะแก่ผู้ปฏิบัติงาน และมีการตรวจสอบการทำงานของเครื่องจักรอย่างสม่ำเสมอ โดยสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถตรวจสอบการทำงานของเครื่องจักรด้วยตนเองตามหลักการบำรุงรักษาแบบทวีผล ซึ่งจะช่วยลดการสูญเสียในกระบวนการผลิตลงได้อีกด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยทำการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการผลิต จำนวนงานเสียในกระบวนการผลิตและกระบวนการบำรุงรักษาเครื่องจักร เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาและปรับปรุงกระบวนการผลิตและบำรุงรักษาเครื่องจักรขึ้นรูปท่ออลูมิเนียม โดยทำการเปรียบเทียบและวิเคราะห์ผลการศึกษาก่อนและหลังการปรับปรุง ระยะเวลาศึกษา 10 เดือน เริ่มตั้งแต่ มีนาคม

2564 ถึงเดือน ธันวาคม 2564 โดยใช้โรงงานผลิตท่อแอร์รถยนต์แห่งหนึ่งในจังหวัดระยองเป็นกรณีศึกษา ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังแสดงในภาพ 1 โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ของเครื่องจักร และขั้นตอนการปฏิบัติงานของกระบวนการผลิตในโรงงานกรณีศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากการสังเกตและข้อมูลทางสถิติ รวมถึงศึกษาค้นคว้าทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการกำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษาให้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ปัญหา จากนั้น จึงทำการพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาและนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง เมื่อปฏิบัติงานตามแผนการที่กำหนดไว้แล้ว จึงทำการประเมินผล แล้วทำการวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาต่อไป

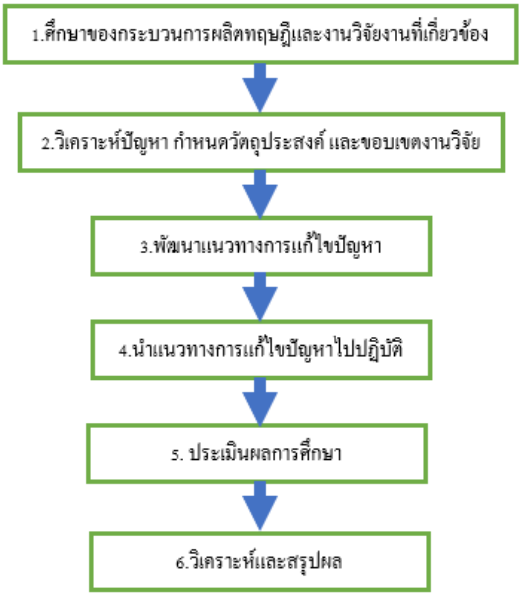

ภาพ 1 ขั้นตอนการวิจัย

ผลการศึกษา

สถิติงานเสียที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน IATF 16949 : 2015 ในแผนกขึ้นรูป (forming and rolling) จำนวน 3 เดือน ระหว่างเดือน มีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม 2564 ดังแสดงในภาพ 2 พบว่า สาเหตุหลักเกิดจากผู้ปฏิบัติงานคิดเป็นร้อยละ 81 รองลงมาคือเครื่องจักร คิดเป็นร้อยละ 11 และวัตถุ คิดเป็นร้อยละ 8 แต่เนื่องจากการจัดซื้อวัตถุดิบเป็นความรับผิดชอบของแผนกจัดซื้อ จึงไม่ได้นำมาพิจารณาแก้ไขปัญหาในการศึกษานี้ด้วย

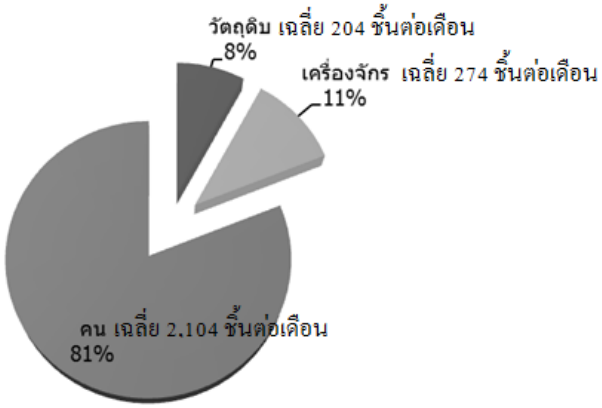

ภาพ 2 สัดส่วนงานเสียแบ่งตามสาเหตุในแผนกขึ้นรูป ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2564

จากสาเหตุหลักที่พบ จึงได้ทำการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหางานเสียและหาแนวทางในการแก้ไขในแต่ละสาเหตุ โดยมีรายละเอียดดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1

แสดงการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไข

ปัญหา	สาเหตุ	แนวทางการแก้ไข
การปฏิบัติงานของพนักงานฝ่ายผลิต	-ไม่มีการฝึกอบรมพนักงานก่อนปฏิบัติงานจริง -ไม่มีการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานที่ตรงกับการทำงานจริง -ไม่มีการติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง	-จัดการฝึกอบรมพนักงานก่อนการปฏิบัติงาน -จัดทำคู่มือปฏิบัติงานตามการทำงานจริงและนำไปปฏิบัติในทุกขั้นตอน -ติดเอกสารรายการตรวจสอบ (check sheet) ไว้ที่เครื่องจักรแต่ละเครื่อง
การบำรุงรักษาเครื่องจักร	-ไม่นำแผนการบำรุงรักษาเครื่องจักรไปปฏิบัติหน้างานจริง -ไม่มีการพัฒนาแผนการบำรุงรักษาเครื่องจักรอย่างต่อเนื่อง -ไม่มีระบบเอกสารการบำรุงรักษาที่เหมาะสม	-นำแผนการบำรุงรักษาเครื่องจักรไปปฏิบัติอย่างถูกต้องตามขั้นตอนการปฏิบัติงานและตามระยะเวลาที่กำหนด -มีการติดตามการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ -จัดทำเอกสารในการเปลี่ยนอะไหล่เครื่องจักรตามระยะเวลาที่กำหนดและเปลี่ยนอะไหล่เครื่องจักรที่หมดอายุการใช้งาน

จากการวิเคราะห์ปัญหาในตาราง 1 จึงได้พัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาในกระบวนการผลิตที่มีสาเหตุมาจากผู้ปฏิบัติงานและเครื่องจักร โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. มีการฝึกอบรมพนักงานก่อนการปฏิบัติหน้างานจริงและนำเอกสารการพัฒนาคู่มือการปฏิบัติงานไปใช้งานตามขั้นตอนการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ดังแสดงในภาพ 3

ภาพ 3 การอบรมพนักงานใหม่ก่อนปฏิบัติงาน

เอกสารคู่มือการปฏิบัติงานของฝ่ายผลิตที่ได้พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย หัวข้อมาตรฐานการปฏิบัติงานและบำรุงรักษาเครื่องจักรเชิงป้องกัน มีการนำไปใช้ในระยะเวลา 3 เดือน ระหว่างเดือนตุลาคม ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติและใช้งานเครื่องจักรอย่างถูกต้อง การบำรุงรักษาเครื่องจักรด้วยตนเองของผู้ใช้งานเครื่องจักรตามหลักการ TPM และระบบเอกสารเพื่อใช้ในการตรวจสอบการทำงาน

2. ปรับปรุงแผนการบำรุงรักษาเครื่องจักรของฝ่ายซ่อมบำรุง เนื่องจากแผนการปฏิบัติงานเดิม ไม่มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพเครื่องจักร จึงได้พัฒนาแผนการบำรุงรักษาเครื่องจักรในฝ่ายผลิต ตัวอย่างดังแสดงในตาราง 2 โดยมีรายละเอียดการปรับปรุงแผนงานบำรุงรักษา คือ ปรับระยะเวลาในแผนการซ่อมบำรุงรักษาให้มีความถี่มากขึ้น และมีการติดตามอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ปฏิบัติตามแผน

ตาราง 2

แสดงตัวอย่างแผนการบำรุงรักษาเครื่องจักรเดือนตุลาคม พ.ศ. 2564

MONTHLY PLAN PM October MACHINE

แผนก (Section)	Machine name	Machine No	Maintenance		October Date																												
					Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun
					1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
BD	YLM	M-125	Mr.Jassada/ Mr.Nakorn	P																													
				A		A																											
FM&RL	FORMING AND ROLLING MACHINE 03	M-102	Mr.Suttipong/ Mr.Thongwan	P																													
				A			A																										
HP	CLIMPING MACHINE 01	M-018	Mr.Jassada/ Mr.Nakorn	P																													
				A									A																				
FM&RL	AUTO ROLLING MACHINE	M-080	Mr.Suttipong/ Mr.Thongwan	P																													
				A										A																			
HP	FORMING AND ROLLING MACHINE 02	M-020	Mr.Jassada/ Mr.Nakorn	P																													
				A																A													
FM&RL	FORMING AND ROLLING MACHINE 03	M-015	Mr.Suttipong/ Mr.Thongwan	P																													
				A																	A												
HP	CLIMPING MACHINE 02	M-019	Mr.Jassada/ Mr.Nakorn	P																													
				A																					A								
FM&RL	ROLLING MACHINE	M-058	Mr.Suttipong/ Mr.Thongwan	P																													
				A																						A							
HP	CLIMPING MACHINE 03	M-020	Mr.Jassada/ Mr.Nakorn	P																													
				A																												A	
FM&RL	END FORMING MACHINE	M-085	Mr.Jassada/ Mr.Nakorn																														
																																	A

P Plan
A Actual

3. มีการเปลี่ยนอะไหล่เครื่องจักรที่หมดอายุการใช้งานและตามระยะเวลาที่กำหนด โดยอ้างอิงจากคู่มือการบำรุงรักษาเครื่องจักรของฝ่ายซ่อมบำรุง และได้นำเอกสารการตรวจเช็คและเปลี่ยนอะไหล่ที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้ในการบันทึกข้อมูลด้วย

ภายหลังการปรับปรุงมาตรฐานการปฏิบัติงานและแผนการบำรุงรักษาเครื่องจักรในกระบวนการผลิต พบว่า งานเสียที่เกิดขึ้นในช่วงที่นำแผนงานต่าง ๆ ที่ได้พัฒนาขึ้นไปปฏิบัติในช่วงเดือนตุลาคม ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 มีจำนวนงานเสียลดลงจาก 6,743 ชิ้น (เฉลี่ย 2,248 ชิ้นต่อเดือน) เหลือ 1,982 ชิ้น (เฉลี่ย 661 ชิ้นต่อเดือน) หรือลดลงร้อยละ 70.61 โดยอัตราการผลิตในช่วงก่อนและหลังปรับปรุงมีค่าคงที่ รายละเอียดงานเสียเปรียบเทียบก่อนและหลังปรับปรุงดังแสดงในตาราง 3 ซึ่งพบว่า งานเสียที่เกิดจากฟอร์มงานเสีย (forming NG) มีจำนวนงานเสียลดลงมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 98.42 เนื่องจากพนักงานเข้าใจการปฏิบัติงานและทำตามขั้นตอนการทำงานอย่างถูกต้อง ส่วนงานเสียจากเครื่องจักรทำงานผิดพลาด มีจำนวนลดลงคิดเป็นร้อยละ 73.34 เนื่องจากมีการตรวจสอบและบำรุงรักษาเครื่องจักรตามกำหนดอย่างสม่ำเสมอ และจากการประเมินความพึงพอใจต่อมาตรฐานการปฏิบัติงานและแผนการบำรุงรักษาที่ได้พัฒนาขึ้น พบว่า ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจโดยเฉลี่ยอยู่ระดับมากที่สุด จากผู้ตอบแบบประเมินในฝ่ายผลิตทั้งหมด จำนวน 43 คน และจากผู้ตอบแบบประเมินในฝ่ายซ่อมบำรุงทั้งหมด จำนวน 7 คน

ตาราง 3

แสดงสถิติงานเสียก่อนการปรับปรุงและหลังการปรับปรุงมาตรฐานการปฏิบัติงานและการบำรุงรักษา

ชนิดที่	ชนิดข้อบกพร่อง	สาเหตุ	ก่อนปรับปรุง (ชิ้น)	หลังปรับปรุง (ชิ้น)	ลดลง (ชิ้น)	Percent
1	การตั้งงาน (Setting NG Forming)	คน	1,139	239	900	79.02
2	ท่อเสียรูป (Pipe deformed)	คน	340	138	202	59.41
3	เกินขนาด (Limit out spec)	คน	2,158	766	1,392	64.50
4	รอยขีดข่วนบนท่อ (Scratch on pipe)	คน	235	179	56	23.83
5	เกินขนาด (Over spec)	คน	4	3	1	25.00
6	ท่อเอียง (Pipe inclined)	คน	11	10	1	9.09
7	ไม่ใส่แม่พิมพ์ (None Die-casting)	คน	325	102	223	68.62
8	ไม่ใส่ปลอก (None Ferrule)	คน	369	95	274	74.25
9	ฟอร์มเสีย (Forming NG)	คน	759	12	747	98.42
10	ไม่ได้ขนาด (Part out GO/NOGO)	คน	215	98	117	54.42
11	มีเศษอะลูมิเนียม (Aluminum chip)	คน	234	24	210	89.74
12	อื่น ๆ (Other)	คน	125	85	40	32.00
13	เครื่องจักรผิดพลาด (M/C error)	เครื่องจักร	754	201	553	73.34
14	แม่พิมพ์คลายตัว (Die-casting loosen)	เครื่องจักร	32	18	14	43.75
15	ไม่มี R (Sharpness/ no R)	เครื่องจักร	43	12	31	72.09
รวม			**6,743**	**1,982**	**4,761**	**70.61**

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อลดของเสียในกระบวนการผลิต โดยการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานและแผนการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน เนื่องจากพบปัญหาในกระบวนการผลิตท่อแอร์รถยนต์ในโรงงานแห่งหนึ่งเป็นจำนวนมาก จากการวิเคราะห์ปัญหาพบว่า สาเหตุของงานเสีย เกิดจากการทำงานผิดพลาดของผู้ปฏิบัติงานฝ่ายผลิต และการที่เครื่องจักรไม่อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน โดยมีสัดส่วนที่มีสาเหตุจากคน ร้อยละ 81 และจากเครื่องจักร ร้อยละ 11 จึงได้ทำการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานและแผนการบำรุงรักษาเครื่องจักร โดยจัดทำคู่มือทำงาน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานและบำรุงรักษาเครื่องจักรได้อย่างถูกต้อง ภายหลังการนำมาตรฐานการปฏิบัติงานและแผนการบำรุงรักษาไปใช้เป็นเวลา 3 เดือน พบว่า ปัญหางานเสียที่เกิดจากคนลดลง คิดเป็นร้อยละ 70.4 ส่วนการจัดทำคู่มือการบำรุงรักษาเครื่องจักร เพื่อให้พนักงานซ่อมบำรุงสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน และมีการบรรจุเนื้อหาการบำรุงรักษาด้วยตนเองในคู่มือการปฏิบัติงานของฝ่ายผลิต สามารถลดปัญหางานเสียอันเนื่องมาจากเครื่องจักรไม่อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานลง คิดเป็นร้อยละ 72.14 ซึ่งในภาพรวม จำนวนงานเสียที่มีสาเหตุจากคนและเครื่องจักรลดลงจากค่าเฉลี่ย 2,248 ชิ้นต่อเดือน เหลือ 661 ชิ้นต่อเดือน หรือลดลงร้อยละ 70.61 เมื่ออัตราการผลิตในช่วงก่อนและหลังปรับปรุงมีค่าคงที่ ซึ่งบรรลุตามวัตถุประสงค์การศึกษา และสอดคล้องกับผลการศึกษาของผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการประเมินความพึงพอใจผู้ปฏิบัติงานฝ่ายผลิตและฝ่ายซ่อมบำรุง พบว่า มีความพึงพอใจมากที่สุด อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานที่ได้ใช้เอกสารคู่มือที่ได้พัฒนาขึ้น มีความเห็นว่า เนื้อหาและรูปภาพในคู่มือต่าง ๆ ควรมีความเป็นปัจจุบันมากที่สุด ดังนั้น ผู้รับผิดชอบในส่วนการผลิตและบำรุงรักษาควรมีการปรับปรุงระบบเอกสารอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้การทำงานในกระบวนการผลิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีจำนวนของเสียที่ลดลง ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อโรงงานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

อภิชาติ นาควิมล. (2560). *การพัฒนาระบบจัดการบำรุงรักษาเครื่องจักรเพื่อลดความสูญเสียและเพิ่มประสิทธิผลในสายการผลิต*. วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาลัยธรรมศาสตร์.

สรัณญา ศิลาอาสน์. (2551). *การเพิ่มประสิทธิภาพเครื่องจักร โดยระบบบำรุงรักษาเชิงป้องกัน กรณีศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่ม*. วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

พูลพร แสงบางปลา. (2538). *การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโดยการบำรุงรักษา TPM*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรธันย์ ปาละพรพิสุทธิ์. (2562). *Lean 4.0 manufacturing*. กรุงเทพฯ: สถาบันทรัพยากรทางปัญญาและประสิทธิภาพผลผลิต (ไอพีอาร์ไอ).

Ahuja, I. P. S., & Khamba, J. S. (2008). Total productive maintenance implementation in a manufacturing organisation. *International Journal of Productivity and Quality Management*, *3*(3), 360-381.

TÜV SÜD-ASEAN. (2021). *IATF 16949 การรับรองระบบคุณภาพอุตสาหกรรมยานยนต์*. ค้นเมื่อ 23 เมษายน 2565, จาก https://www.tuvsud.com/th-th/services/auditing-and-system-certification/iatf-16949

การจัดลำดับความสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย โดยใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ AHP: กรณีศึกษาแขวงทางหลวงชนบทอุดรธานี

ไชยนันต์ ไตรดำรง[1*]
วัชรินทร์ วิทยกุล[2] และ พิพัฒน์ สอนวงษ์[3]
ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย[1,2,3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: t.chainun@gmail.com

บทคัดย่อ

การวางแผนบำรุงรักษาและฟื้นฟูโครงข่ายทางหลวงชนบท จำเป็นต้องพิจารณาความสำคัญของปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเสื่อมสภาพและชำรุดเสียหายของถนน การตัดสินใจมีความซับซ้อน เนื่องจากสาเหตุของการเสื่อมสภาพ และชำรุดเสียหายของถนนมีความหลากหลาย ทั้งที่เกิดจากการใช้งาน สภาวะแวดล้อม การสนับสนุนและนโยบายของผู้บริหารหน่วยงานที่รับผิดชอบ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ AHP เพื่อจัดลำดับปัจจัยสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย กรณีศึกษาในพื้นที่ของแขวงทางหลวงชนบทอุดรธานี โดยกระบวนการในการศึกษา ประกอบด้วย การกำหนดโครงสร้างการตัดสินใจ การสำรวจข้อมูลการตัดสินใจโดยการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ และการทดสอบความสอดคล้องของการตัดสินใจ และการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักปัจจัย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้จากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในงานบำรุงทางของแขวงทางหลวงชนบทอุดรธานี จำนวน 10 ท่าน ซึ่งมีประสบการณ์ 7-27 ปี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มผู้ตัดสินใจให้ความสำคัญในแต่ละปัจจัยหลักเรียงตามน้ำหนักความสำคัญ ได้แก่ ด้านวิศวกรรม ร้อยละ 50.44 ด้านสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 28.96 ด้านสนับสนุนยุทธศาสตร์ ร้อยละ 28.96 และด้านนโยบายการบำรุงรักษา ร้อยละ 6.54 ตามลำดับ ส่วนปัจจัยรอง ด้านวิศวกรรม เรียงตามน้ำหนักความสำคัญได้แก่ ดัชนีความขรุขระสากล ร้อยละ 52.25 ดัชนีสภาพทางหลวงชนบท ร้อยละ29.82 ค่าการแอ่นตัว ร้อยละ 11.71 และอายุการใช้งาน ร้อยละ 6.22 ตามลำดับ ด้านสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความหนาแน่นของชุมชน ร้อยละ 46.02 สถานที่สำคัญในสายทาง ร้อยละ 24.29 ปริมาณรถบรรทุก ร้อยละ 13.37 ปริมาณจราจร ร้อยละ 8.28 ผลประโยชน์ ร้อยละ 4.79 และต้นทุนค่าใช้จ่าย ร้อยละ 3.26 ตามลำดับ ด้านสนับสนุนยุทธศาสตร์ ได้แก่ ด้านการขนส่ง ร้อยละ 49.56 ด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 20.34 ด้านการท่องเที่ยว ร้อยละ 16.65 ด้านการจราจร ร้อยละ 7.61 และด้านความมั่นคงชายแดน ร้อยละ 5.85 ตามลำดับ และด้านโยบายการบำรุงรักษา/ข้อกฎหมาย ได้แก่ การป้องกันการเสื่อมสภาพของถนน ร้อยละ 60.45 การบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพถนน ร้อยละ 28.53 และการก่อสร้างถนนใหม่ ร้อยละ 11.03 ตามลำดับ ซึ่งเห็นได้ว่า กลุ่มผู้ตัดสินใจได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยสาเหตุความเสียหายของถนนที่เกิดจากการใช้งานมากกว่าปัจจัยการสนับสนุน และนโยบายผู้บริหารของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

คำสำคัญ: การบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพถนน, ทางหลวงชนบท, กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์

Priority of the Maintenance and Rehabilitation of Rural Roads in Network Level Based on Analytic Hierarchy Process Method: A Case Study in District of Rural Roads Udon Thani

Chainun Traidumrong[1*]

Watcharin Witayakul[2] and Pipat Sornwong[3]

Department of Civil Engineering, Faculty of Engineering, Kasetsart University, Bangkok 10900[1,2,3]

*Corresponding author : t.chainun@gmail.com

Abstract

Planning for the maintenance and rehabilitation of the rural road network requires consideration of the importance of factors contributing to road deterioration and damage. The decision is complicated as the causes of road deterioration and damage are varied. Both caused by road condition, environment condition, support and the executive policy of the responsible department.

This research aim to apply the hierarchical hierarchy process (AHP) to prioritize the key factors in the maintenance and rehabilitation of rural roads at the network level. A case study in the area of Udon Thani Rural Roads. The process in the study consisted of determining decision-making structures, a survey of decision-making data by pairwise comparison and a decision-consistency test and weights analysis. The results of the data analysis were obtained by 10 experts with experience in road maintenance work in Udon Thani Rural Road District, with 7-27 years of experience.

The results revealed that the decision makers to prioritize each main factor by weight of importance were engineering factor 50.44%, followed by socio-economic factor and the environment 28.96%t, strategic support factors 28.96 %, and maintenance policy factors 6.54%, respectively. The minor factors prioritized by weight of importance. The engineering minor factor were the international roughness index 52.25%, rural road condition index 29.82%, the deflection 11.71%, and life cycle 6.22%, respectively. The socio-economic factor and the environment minor factor were community density 46.02%, important places on the road, 24.29%, truck volume 13.37%, traffic volume 8.28%, benefits 4.79%, and costs 3.26% respectively. The strategic support minor factor were logistics 49.56%, economic 20.34%, tourism 16.65%, traffic 7.61%, and border security 5.85%, respectively. And the maintenance policies/laws, road deterioration prevention 60.45%, road maintenance and rehabilitation 28.53%, and new road construction 11.03%, respectively. This results showed that, the decision-makers focused on the factor of road damage caused by usage more than the contributing factor and the executive policy of the responsible department.

Keywords: Maintenance and Rehabilitation, Rural Roads, Analytical Hierarchy Process

บทนำ

โครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งและคมนาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคมนาคมขนส่งทางถนน นับว่า เป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ ทางหลวงชนบทเป็นโครงข่ายสายทางที่มีส่วนสำคัญในการเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆได้อย่างทั่วถึง เสมอภาค เพียงพอ และมีความปลอดภัย ส่งเสริมให้ประเทศมีการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้สังคม ชุมชน ประชาชนมีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559)

สาเหตุโดยทั่วไปของการเสื่อมสภาพและชำรุดเสียหายของถนนมีหลายประการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายตามอายุการใช้งาน การบรรทุกน้ำหนักเกินพิกัด จากภัยธรรมชาติ (สำนักงานทางหลวงชนบทที่ 15, 2564) สภาพภูมิอากาศ ปริมาณการจราจร (Bhuva, Patel, & Kanani, 2019; Chundi, Raju, Waim, & Swain, 2021) การควบคุมคุณภาพงานก่อสร้างไม่เป็นไปตามมาตรฐานกำหนด (Nautiyal & Sharma, 2020) นอกจากนี้ ยังพบสาเหตุจากการวางแผนบำรุงรักษาถนนที่ไม่เหมาะสมโดยขาดการกำกับดูแลที่เพียงพอและการเนินการไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ (Risdiawati, Saleh, & Isya, 2021) รวมถึงงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรในแต่ละปีมีอยู่อย่างจำกัด (Siswanto & Supriyanto, 2019) และไม่ทันท่วงที อีกทั้งขาดการจัดลำดับความสำคัญอย่างถูกต้องในการบำรุงรักษาถนน (Risdiawati, Saleh, & Isya, 2021) ซึ่งเป็นสาเหตุหลักประการหนึ่งที่ทำให้ถนนเกิดความชำรุดเสียด้วยเช่นกัน หากถนนไม่ได้รับการดูแลบำรุงรักษา จะทำให้เกิดการเสื่อมสภาพและชำรุดเสียหายเร็วขึ้น ส่งผลให้การเดินทางเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ใช้รถใช้ถนน เนื่องจากต้องใช้ระยะเวลาในการเดินทางเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ยังส่งผลต่อค่าใช้จ่ายและความปลอดภัยของผู้ใช้รถใช้ถนน (Bhuva, Patel, & Kanani, 2019)

งานวิจัยนี้ มุ่งเน้นที่การประยุกต์ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ AHP เพื่อจัดลำดับปัจจัยสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย กรณีศึกษาในพื้นที่ของแขวงทางหลวงชนบทอุดรธานี (Analytical Hierarchy Process--AHP) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์แบบหลายปัจจัย (multicriteria analysis) โดยการตัดสินใจเป็นลำดับชั้น (hierarchy) ที่พัฒนาขึ้นโดย Thomas L. Saaty ตั้งแต่ทศวรรษ 1970 (Saaty, 2012) สามารถนำไปใช้ได้อย่างดีในการประเมินทางเลือกหรือการตัดสินใจในกรณีที่ปัจจัยหรือทางเลือกมีความซับซ้อนหรือมีความขัดแย้งกัน และสามารถตัดสินใจได้โดยพิจารณาปัจจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพปัจจัยที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมในการตัดสินใจร่วมกันได้ โดยการเปรียบเทียบลำดับความสำคัญเป็นคู่ (pairwise comparison) และทำการวิเคราะห์ความสอดคล้อง (consistency) ของผู้ตัดสินใจแต่ละราย เพื่อให้มั่นใจได้ว่า ค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยและแนวทางเลือกที่ได้มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดลำดับความสำคัญของการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพถนนทั้งในและต่างประเทศมีหลายปัจจัยด้วยกัน แต่เมื่อพิจาณาความสอดคล้องกับบริบทและข้อกฎหมายของกรมทางหลวงชนบทและประเทศไทย สามารถสรุปได้ 4 ปัจจัยหลักด้วยกัน ได้แก่ ด้านวิศวกรรม ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้านสนับยุทธศาสตร์ และด้านนโยบายการบำรุงรักษา/กฎหมาย รวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด เพื่อให้การวางแผนบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพผิวทางสอดคล้องกับงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ครอบคลุมโครงข่ายทั้งหมด และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ปัจจุบันโครงข่ายสายทางในความรับผิดชอบของกรมทางหลวงชนบทมีระยะทางมากกว่า 49,000 กิโลเมตร กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ แขวงทางหลวงชนบทอุดรธานี ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมทางหลวงชนบท มีหน้าที่บูรณะและบำรุงรักษาถนนในโครงข่ายสายทางที่รับผิดชอบ 63 สายทาง ระยะทางทั้งสิ้น 1,107.140 กิโลเมตร โดยแบ่งเป็นผิวทางลาดยาง 1,071.373 กิโลเมตร ผิวทางคอนกรีต 33.715 กิโลเมตร และผิดทางลูกรัง 2.322 กิโลเมตร (กรมทางหลวงชนบท, สำนักบำรุงทาง, กลุ่มพัฒนาระบบบริหารงานบำรุง, 2565) ซึ่งจะต้องบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพผิวทางเป็นประจำทุกปี ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน

และระดับการให้บริการที่ดียิ่งขึ้น เพื่อสอดรับกับยุทธศาสตร์ด้านการบำรุงรักษาและเพิ่มคุณค่าโครงข่ายทางหลวงชนบท เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (สำนักงานทางหลวงชนบทที่ 15, 2564) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา การดูแลบำรุงรักษาถนนในความรับผิดชอบของแขวงทางหลวงชนบทอุดร ใช้วิธีการแบบสุ่มคัดเลือกสายทาง ภายใต้กรอบวงเงินงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร แต่พบว่า ยังมีจุดด้อยที่ส่งผลให้ถนนหลายสายไม่ได้รับการดูแลบำรุงรักษาไม่ทั่วถึง และไม่เหมาะสม ด้วยเหตุนี้ การจัดลำดับความสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ถนนได้รับการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

เพื่อประยุกต์ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ AHP เพื่อจัดลำดับปัจจัยสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย: กรณีศึกษาแขวงทางหลวงชนบทอุดรธานี

ทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดลำดับความสำคัญของการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพถนนทั้งในและต่างประเทศมีหลายปัจจัยด้วยกัน อาทิ เช่น สภาพถนน ปริมาณจราจร ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านนโยบาย การใช้ประโยชน์ที่ดิน การเข้าถึง (accessibility) ความแข็งแรงของชั้นโครงสร้างทาง อายุการใช้งาน มาตรฐานชั้นทาง และอื่น ๆ (อภิชัย ธีระรังสิกุล และคนอื่น ๆ, 2558; Bhuva, Patel, & Kanani, 2019; Kresnanto, 2021; Li, Ni, Dong, & Zhu, 2018; Nautiyal & Sharma 2020; Risdiawati, Saleh, & Isya, 2021; Supriyanto & Siswanto, 2019) แต่เมื่อพิจาณาความสอดคล้องกับบริบทและข้อกฎหมายของกรมทางหลวงชนบทและประเทศไทย สามารถสรุปได้ 4 ปัจจัยหลักด้วยกัน ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านวิศวกรรม ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยรอง คือ ดัชนีสภาพทางหลวงชนบท ดัชนีความขรุขระสากล ค่าการแอ่นตัว และอายุการใช้งาน (2) ปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยรอง คือ ปริมาณจราจร ปริมาณรถบรรทุก สถานที่สำคัญในสายทาง ความหนาแน่นของชุมชน ต้นทุนค่าใช้จ่าย และผลประโยชน์ (3) ปัจจัยด้านการสนับยุทธศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยรอง คือ ด้านการจราจร ด้านการขนส่ง ด้านเศรษฐกิจ ด้านการท่องเที่ยว และด้านความมั่นคงชายแดน และ (4) ปัจจัยด้านนโยบายการบำรุงรักษา/กฎหมาย ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยรอง คือ การก่อสร้างถนนใหม่ การบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพถนน และการป้องกันการเสื่อมสภาพของถนน

โดยการจัดลำดับความสำคัญของการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพถนนในการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (Analytical Hierarchy Process--AHP) ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพถนน เป็นเทคนิคที่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการตัดสินใจ โดยใช้การแบ่งองค์ประกอบปัญหาออกเป็นส่วนในรูปแผนภูมิลำดับชั้น จากนั้น นำมาให้ค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ แล้วนำมาคำนวณค่าถ่วงน้ำหนัก เพื่อนำไปสู่การจัดความสำคัญของแต่ละทางเลือก (ณัฐวุฒิ เสียงแจ้ว, วีระเกษตร สวนผกา และเหมือนมาศ วิเชียรสินธุ์, 2564)

วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษางานวิจัยนี้ แบ่งเป็น 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (2) กำหนดโครงสร้างการตัดสินใจ (3) การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ (4) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (5) การสำรวจข้อมูลการตัดสินใจโดยการ

เปรียบเทียบเป็นรายคู่ (pairwise comparison) (6) วิเคราะห์และทดสอบความสอดคล้องของการตัดสินใจตามกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (Analytical Hierarchy Process--AHP) และ (7) สรุปผลการศึกษา

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยนี้ เริ่มจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพของถนนในระดับโครงข่าย เพื่อรวบรวมปัจจัยที่จะนำมาพิจารณา และใช้วิเคราะห์เกณฑ์การตัดสินใจในกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ AHP

2. กำหนดโครงสร้างการตัดสินใจ โดยการจัดแบ่ง (decomposition) โครงสร้างการตัดสินใจเป็นแบบลำดับชั้น (hierarchy) ดังภาพ 1 ประกอบด้วย

โครงสร้างระดับที่ 1 เป็นเป้าหมาย (goal) "ความสำคัญของถนนในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพในระดับโครงข่ายอย่างยั่งยืน" ซึ่งอยู่ในระดับบนสุดของลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์

โครงสร้างระดับที่ 2 ได้แก่ หลักเกณฑ์หลัก (criteria) ซึ่งเป็นปัจจัยที่ใช้ในการคัดเลือกจัดลำดับความสำคัญของถนนในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพในระดับโครงข่ายอย่างยั่งยืน

โครงสร้างระดับที่ 3 ได้แก่ หลักเกณฑ์รอง (sub criteria) ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยประกอบการพิจารณาหลักเกณฑ์หลัก

โครงสร้างระดับที่ 4 ได้แก่ ทางเลือก (alternative) ซึ่งเป็นโครงข่ายถนนของแขวงทางหลวงชนบทอุดรธานี

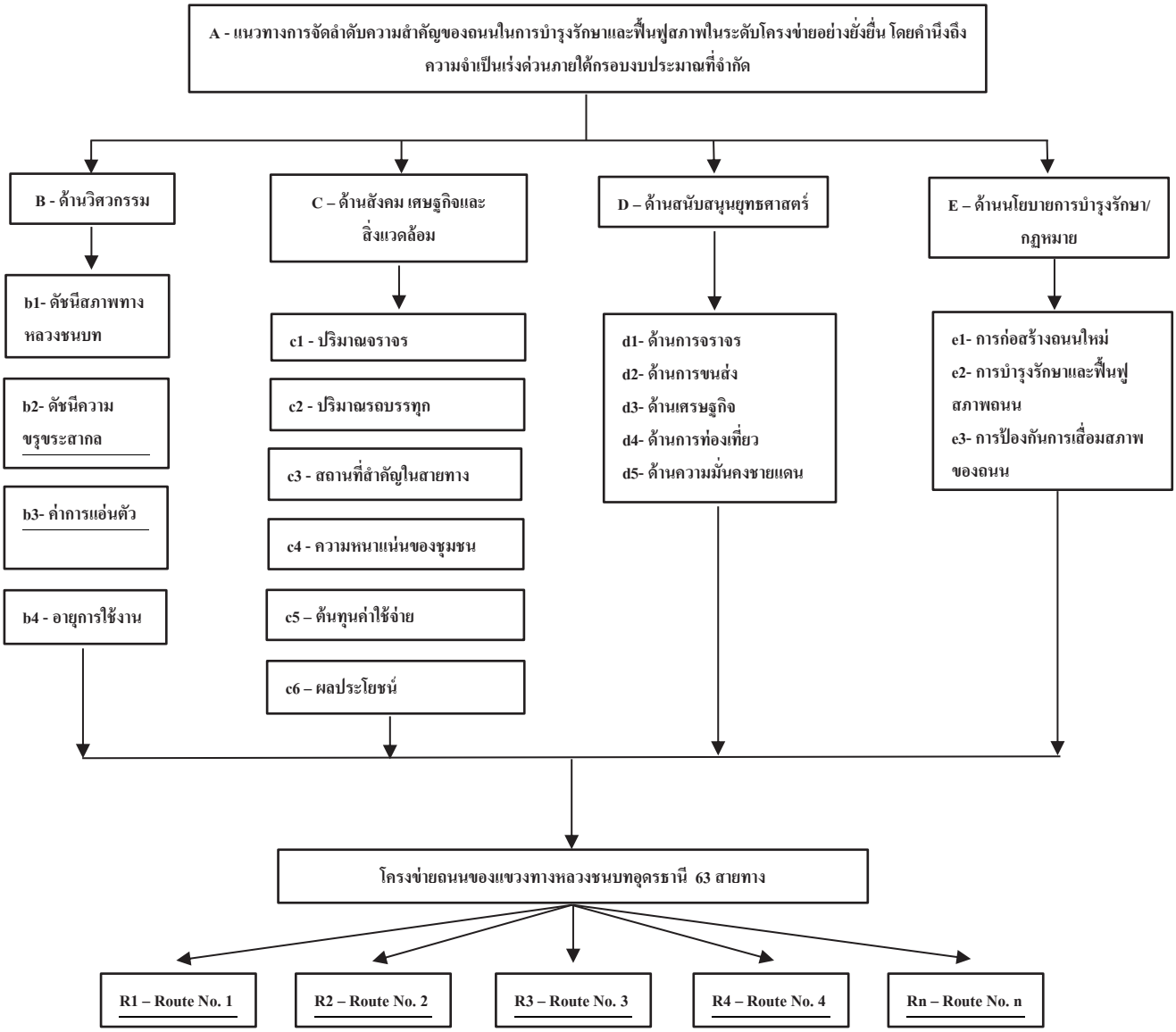

ภาพ 1 โครงสร้างการจัดลำดับความสำคัญของถนนในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพในระดับโครงข่ายอย่างยั่งยืน

3. การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งใช้ในการสำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานการจัดลำดับความสำคัญของถนนในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพในระดับโครงข่ายอย่างยั่งยืน โดยใช้แบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญ โดยจะใช้การเปรียบเทียบเป็นคู่ ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องเปรียบเทียบความสำคัญ โดยระดับของการให้ความสำคัญจะถูกวัดโดยการแสดงค่าตัวเลข 1 ถึง 9 แสดงระดับความสำคัญที่เท่ากัน จนถึงระดับความสำคัญที่สูงกว่า

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากจำนวนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในลักษณะงานเฉพาะด้านการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพถนนของแขวงทางหลวงชนบทอุดรธานี ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 12 ท่าน งานวิจัยนี้ ได้รวบรวมข้อมูลการตัดสินใจจากผู้ที่ผ่านเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนด จำนวน 10 ท่าน

ซึ่งถือว่า เป็นผู้เชี่ยวชาญ (ประสบการณ์ทำงานอยู่ระหว่าง 7-27 ปี เฉลี่ย 16 ปี) โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้ มีประสบการณ์ทำงานด้านการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพถนนมากว่า 5 ปี ทั้งในส่วนของการวางแผน และการปฏิบัติงาน

5. การสำรวจข้อมูลการตัดสินใจโดยการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ (pairwise comparison)

นำแบบสอบถามไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยจะให้ผู้เชี่ยวชาญเปรียบเทียบเกณฑ์หรือปัจจัยทีละคู่ ด้วยคำอธิบายตามระดับความสำคัญจาก 1 ถึง 9 (Saaty, 1990) ดังตาราง 1 ข้อมูลที่ได้สามารถแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เปรียบเทียบปัจจัยหลักที่ใช้ในการตัดสินใจภายใต้วัตถุประสงค์ของปัญหา และส่วนที่ 2 เปรียบเทียบปัจจัยรองภายใต้ปัจจัยหลักแต่ละด้านที่ใช้ในการตัดสินใจในการจัดลำดับความสำคัญของถนนในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพในระดับโครงข่าย ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะนำไปจัดเป็นตารางเมทริกซ์ของค่าเปรียบเทียบ (Saaty, 2012) ดังตาราง 2

ตาราง 1

มาตรฐานแสดงมาตราส่วนที่ใช้ในการเปรียบเทียบความสำคัญ

ระดับความสำคัญ	ความหมาย	คำอธิบาย
1	สำคัญเท่ากัน	ปัจจัยทั้งสองที่กำลังพิจารณาเปรียบเทียบมีความสำคัญ เท่าเทียมกัน
3	สำคัญกว่าปานกลาง	ปัจจัยทั้งสองที่กำลังพิจารณาเปรียบเทียบปัจจัยตัวหนึ่งมีความสำคัญมากกว่าอีกตัวหนึ่ง ปานกลาง
5	สำคัญกว่าอย่างเด่นชัด	ปัจจัยทั้งสองที่กำลังพิจารณาเปรียบเทียบปัจจัยตัวที่หนึ่งมีความสำคัญมากกว่าอีกตัวหนึ่ง มาก
7	สำคัญกว่าอย่างเด่นชัดมาก	ปัจจัยทั้งสองที่กำลังพิจารณาเปรียบเทียบปัจจัยตัวที่หนึ่งมีความสำคัญมากกว่าอีกตัวหนึ่ง มากที่สุด
9	สำคัญกว่าอย่างเด่นชัด	ปัจจัยทั้งสองที่กำลังพิจารณาเปรียบเทียบปัจจัยตัวที่หนึ่งมีความสำคัญมากกว่าอีกตัวหนึ่ง ระดับสูงสุด
2, 4, 6, 8	ค่ากลางระหว่างระดับความเข้มข้นของอิทธิพลตามที่กล่าวมาข้างต้น	ค่าความสำคัญของการเปรียบเทียบปัจจัยถูกพิจารณาว่าควรเป็นค่าระหว่างกลางของค่าที่กล่าวไว้ข้างต้น

ตาราง 2

เมทริกซ์ที่ใช้แสดงการเปรียบเทียบปัจจัยภายใต้วัตถุประสงค์ของปัญหา

เกณฑ์หรือปัจจัย	ปัจจัยที่ 1	ปัจจัยที่ 2	ปัจจัยที่ n
ปัจจัยที่ 1	1	a_{12}	a_{1n}
ปัจจัยที่ 2	a_{21}	1	a_{2n}
ปัจจัยที่ n	a_{n1}	a_{n2}	1

6. วิเคราะห์และทดสอบความสอดคล้องของการตัดสินใจตามกระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (Analytical Hierarchy Process--AHP)

การวิเคราะห์ความสอดคล้องของเหตุผลในการให้คะแนน โดยการเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ทั้งหมดที่กำหนดจากขั้นตอนที่ผ่านมา แล้วนำผลรวมของค่าวินิจฉัยของแต่ละหลักเกณฑ์ในแนวตั้งแต่ละแนว มาคูณด้วยผลรวมของค่าเฉลี่ยในแนวนอนแต่ละแนว แล้วนำเอาผลคูณที่ได้มารวมกัน ผลลัพธ์จะเท่ากับจำนวนหลักเกณฑ์ทั้งหมดที่ถูกนำมาเปรียบเทียบ ผลรวมของค่าวินิจฉัยนี้เรียกว่า Eigenvalues (λmax) อัตราส่วนความสอดคล้อง (C.R.) สามารถคำนวณได้จากอัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างค่าดัชนีความสอดคล้อง (Consistency Index--C.I.) มีค่าเท่ากับ (λmax -n) / (n-1) ที่คำนวณได้จากตารางเมทริกซ์ กับค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงสุ่ม (Random Consistency Index--RI) ดังตาราง 3 ค่าอัตราส่วนความสอดคล้อง (C.R.) กรณีพิจารณาปัจจัยมากกว่าหรือเท่ากับ 5 ปัจจัย ไม่ควรมีค่าเกินร้อยละ 10 สำหรับ 4 ปัจจัย ไม่ควรเกินร้อยละ 9 และ สำหรับ 3 ปัจจัย ไม่ควรเกินร้อยละ 5 การวินิจฉัยจึงจะมีความสอดคล้องของเหตุผล (Saaty, 1990; 2012) แสดงดังตาราง 3 จากนั้น ทำการการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักของข้อมูลแต่ละรูปแบบปัจจัยหรือทางเลือก ดังแสดงในสมการที่ 1 ซึ่งผลรวมของค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยหรือทางเลือกนั้น จะมีค่าเท่ากับ 1

$$W_i = \frac{V_i}{\sum_{i=1}^{n} V_i} \qquad (1)$$

เมื่อ W_i คือ น้ำหนักคะแนนของแต่ละหลักเกณฑ์

V_i คือ ค่าเฉลี่ยทางเรขาคณิต

n คือ จำนวนตัวเลขที่นำมาหาค่าเฉลี่ย

ตาราง 3

ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงสุ่ม (Random Consistency Index--RI)

N	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
R.I.	0.00	0.00	0.58	0.90	1.12	1.24	1.32	1.41	1.45	1.49

7. สรุปผลการศึกษา

การสรุปผลการศึกษาการจัดลำดับความสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย โดยใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ AHP: กรณีศึกษาแขวงทางหลวงชนบทอุดรธานี ได้ค่าน้ำหนักของปัจจัยหลักและปัจจัยรองในการจัดลำดับความสำคัญในการบำรุงรักษา และฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย

ผลการศึกษา

ผลการสำรวจการตัดสินใจและวิเคราะห์ค่าน้ำหนักของปัจจัยหลักและปัจจัยรองในการจัดลำดับความสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่ายจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ค่าความสอดคล้องของการตัดสินใจ (C.R.) ในการตัดสินใจ สำหรับปัจจัยหลัก 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้าน 1) ด้านวิศวกรรม 2) ด้านสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม 3) ด้านสนับสนุนยุทธศาสตร์ และ4) ด้านนโยบายการบำรุงรักษา มีค่าระหว่าง 0.021 ถึง 0.065 ส่วนปัจจัยรองด้านด้านวิศวกรรม มีค่าระหว่าง 0.021 ถึง 0.078 ปัจจัยรองด้านด้านสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม มีค่าระหว่าง 0.044 ถึง 0.096 ด้านสนับสนุนยุทธศาสตร์ มีค่าระหว่าง

0.028 ถึง 0.089 และด้านนโยบายการบำรุงรักษา/ ข้อกฎหมาย มีค่าระหว่าง 0.009 ถึง 0.048 ซึ่งค่าความสอดคล้องในการตัดสินใจผ่านเกณฑ์การพิจารณาทุกปัจจัย

จากตาราง 4 พบว่า ค่าน้ำหนักของปัจจัยหลักในการจัดลำดับความสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย โดยผู้เชี่ยวชาญให้ค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านวิศวกรรม คิดเป็น 50.44% ปัจจัยด้านสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม คิดเป็น 28.96% ปัจจัยด้านสนับสนุนยุทธศาสตร์ คิดเป็น 14.06% และปัจจัยที่มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด คือ ปัจจัยด้านนโยบายการบำรุงรักษา คิดเป็น 6.54% ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกลุ่มเป้าหมายที่ให้การตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความเกี่ยวข้องกับงานดูแลและบำรุงฟื้นฟูสภาพถนน จึงให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านวิศวกรรมเป็นอันดับแรก เพราะเป็นสิ่งที่สามารถแสดงถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงของการเสื่อมสภาพและการชำรุดเสียหายของถนนที่ส่งผลโดยตรงต่อผู้ใช้รถใช้ถนน ไม่ว่าจะเป็นความสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยในการเดินทางเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมและปัจจัยด้านสนับสนุนยุทธศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญรองลงมาตามลำดับ ซึ่งทั้งสองปัจจัยมีความเกี่ยวเนื่องกัน โดยเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ต้องคำนึงถึงความเสมอภาคให้เกิดกับทุกภาคส่วนตามแผนยุทธศาสตร์การบำรุงรักษาเพิ่มคุณค่าโครงข่ายทางหลวงชนบท ซึ่งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ การขนส่ง การจราจร และความมั่นคงชายแดน ส่วนปัจจัยด้านนโยบายการบำรุงรักษา ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญน้อยที่สุด อาจเนื่องมาจากเห็นว่า ปัจจัยนี้มีข้อจำกัดในด้านการจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานส่วนกลางในแต่ละปีงบประมาณ

ตาราง 4

ผลรวมค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยหลักในการจัดลำดับความสำคัญของถนนในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพในระดับโครงข่ายอย่างยั่งยืน

ปัจจัยหลัก	ผลรวมค่าน้ำหนักเฉลี่ย	%
1. ปัจจัยด้านวิศวกรรม (A)	0.50	50.44
2. ปัจจัยด้านสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม (B)	0.29	28.96
3. ปัจจัยด้านสนับสนุนยุทธศาสตร์ (C)	0.14	14.06
4. ปัจจัยด้านนโยบายการบำรุงรักษา (D)	0.07	6.54
ผลรวม	1.00	100.00

จากตาราง 5 พบว่า ค่าน้ำหนักของปัจจัยรองด้านวิศวกรรม ในการจัดลำดับความสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย โดยผู้เชี่ยวชาญให้ค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด คือ ดัชนีความขรุขระสากล (IRI) คิดเป็น 52.25% ดัชนีสภาพทางหลวงชนบท (RCI) คิดเป็น 29.82% ค่าการแอ่นตัว (deflection) คิดเป็น 11.71% และปัจจัยที่มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด คือ อายุการใช้งาน (ปี) คิดเป็น 6.22% ตามลำดับ อาจเนื่องมาจากค่าดัชนีความขรุขระสากล (IRI) สามารถประเมินสภาพถนนได้ง่าย รวดเร็ว และข้อมูลมีความน่าเชื่อถือในการนำมาวิเคราะห์ ซึ่งสะท้อนความพร้อมในการใช้งาน และคุณภาพการให้บริการของโครงข่ายทางหลวงชนบทได้เป็นอย่างดี ส่วนดัชนีสภาพทางหลวงชนบท (RCI) มีขั้นตอนในการสำรวจถนนสภาพถนนที่มีความยุ่งยาก ใช้เวลานาน ซึ่งอาจจะทำให้ข้อมูลเกิดความคลาดเคลื่อน เมื่อนำมาวิเคราะห์ จึงมีความน่าเชื่อถือน้อยกว่าดัชนีความขรุขระสากล (IRI) และค่าการแอ่นตัว (deflection) ส่วนอายุการใช้งานผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญน้อยที่สุด เนื่องจากถนนแต่ละสายมีสภาพ

การใช้งานและสภาพแวดล้อมแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ส่งผลให้ถนนเสื่อมสภาพและชำรุดเสียหายไม่เป็นไปตามอายุการใช้งานที่ออกแบบไว้

ตาราง 5

ผลรวมค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยรองด้านวิศวกรรม ในการจัดลำดับความสำคัญของถนนในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพในระดับโครงข่ายอย่างยั่งยืน

ปัจจัยรอง	ผลรวมค่าน้ำหนักเฉลี่ย	%
1. a1 - ดัชนีสภาพทางหลวงชนบท (RCI)	0.30	29.82
2. a2 - ดัชนีความขรุขระสากล (IRI)	0.52	52.25
3. a3 - ค่าการแอ่นตัว (Deflection)	0.12	11.71
4. a4 - อายุการใช้งาน (ปี)	0.06	6.22
ผลรวม	1.00	100.00

จากตาราง 6 พบว่า ค่าน้ำหนักของปัจจัยรองด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในการจัดลำดับความสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย โดยผู้เชี่ยวชาญให้ค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด คือ ความหนาแน่นของชุมชน คิดเป็น 46.02% สถานที่สำคัญในสายทาง คิดเป็น 24.29% ปริมาณรถบรรทุก คิดเป็น 13.37% ปริมาณจราจร 8.28% ผลประโยชน์ 4.79% และปัจจัยที่มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด คือ ต้นทุนค่าใช้จ่าย คิดเป็น 3.26% ตามลำดับ ซึ่งทำให้เห็นว่า พื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด ทำให้เกิดกิจกรรมการเดินทาง โดยเฉพาะหากพื้นที่นั้น มีสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ จะพบปริมาณจราจรที่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับหากเส้นทางนั้น มีการใช้งานของรถบรรทุกเพื่อกิจกรรมดำเนินทางธุรกิจ จะส่งผลต่อการเสื่อมสภาพและชำรุดเสียหายของถนนเร็วและรุนแรงมากยิ่งขึ้น ส่งผลต่อต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดูแลบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพถนนมากยิ่งขึ้น และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับทั้งภาครัฐและเอกชน

ตาราง 6

ผลรวมค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยรองด้านสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ในการจัดลำดับความสำคัญของถนนในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพในระดับโครงข่ายอย่างยั่งยืน

ปัจจัยรอง	ผลรวมค่าน้ำหนักเฉลี่ย	%
1. b1 – ปริมาณจราจร	0.08	8.28
2. b2 - ปริมาณรถบรรทุก	0.13	13.37
3. b3 – สถานที่สำคัญในสายทาง	0.24	24.29
4. b4 – ความหนาแน่นของชุมชน	0.46	46.02
5. b5 -ต้นทุนค่าใช้จ่าย	0.03	3.26
6. b6 -ผลประโยชน์	0.05	4.79
ผลรวม	1.00	100.00

จากตาราง 7 พบว่า ค่าน้ำหนักของปัจจัยรอง ด้านสนับสนุนยุทธศาสตร์ในการจัดลำดับความสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย โดยผู้เชี่ยวชาญให้ค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด คือ ด้านการขนส่ง คิดเป็น 49.56% ด้านเศรษฐกิจ คิดเป็น 20.34% ด้านการท่องเที่ยว คิดเป็น 16.65% ด้านการจราจร 7.61% และปัจจัยที่มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด คือ ด้านความมั่นคงชายแดน คิดเป็น 5.85% ตามลำดับ ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านการขนส่งเป็นอันดับแรก อาจเนื่องจากเป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ของกรมทางหลวงชนบท และจังหวัดอุดรธานี นอกจากนี้ จังหวัดอุดรธานียังเป็นพื้นที่เศรษฐกิจและมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ผู้เชี่ยวชาญจึงให้ความสำคัญกับสองปัจจัยนี้ เป็นอันดับรองลงมา ส่วนปัจจัยด้านความมั่นคงชายแดนจังหวัดอุดรธานีไม่มีเขตต่อกับพื้นที่ชายแดนโดยตรง ผู้เชี่ยวชาญจึงให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านนี้ น้อยที่สุด

ตาราง 7

ผลรวมค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยรองด้านสนับสนุนยุทธศาสตร์ ในการจัดลำดับความสำคัญของถนนในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพในระดับโครงข่ายอย่างยั่งยืน

ปัจจัย	ผลรวมค่าน้ำหนักเฉลี่ย	%
1. c1 – ด้านการจราจร	0.08	7.61
2. c2 – ด้านการขนส่ง	0.50	49.56
3. c3 – ด้านเศรษฐกิจ	0.20	20.34
4. c4 – ด้านการท่องเที่ยว	0.17	16.65
5. c5 – ด้านความมั่นคงชายแดน	0.06	5.85
ผลรวม	1.00	100.00

ตาราง 8

ผลรวมค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัยรองด้านนโยบายการบำรุงรักษา/ ข้อกฎหมายในการจัดลำดับความสำคัญของถนนในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพในระดับโครงข่ายอย่างยั่งยืน

ปัจจัยรอง	ผลรวมค่าน้ำหนักเฉลี่ย	%
1. d1 – การก่อสร้างถนนใหม่	0.11	11.03
2. d2 – การบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพถนน	0.29	28.53
3. d3 – การป้องกันการเสื่อมสภาพของถนน	0.60	60.45
ผลรวม	1.00	100.00

จากตาราง 8 ดังกล่าวข้างต้น พบว่า ค่าน้ำหนักของปัจจัยรองด้านนโยบายการบำรุงรักษา/ ข้อกฎหมายในการจัดลำดับความสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย โดยใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ AHP: กรณีศึกษาแขวงทางหลวงชนบทอุดรธานี โดยผู้เชี่ยวชาญให้ค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด คือ การป้องกันการเสื่อมสภาพของถนน คิดเป็น 60.45% การบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพถนน คิดเป็น 28.53% และปัจจัยที่มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด คือ การก่อสร้างถนนใหม่ คิดเป็น 11.03% ตามลำดับ ทั้งนี้ จากปัจจัยด้านการป้องกันการเสื่อมสภาพของถนน เป็นปัจจัยที่ลงทุนด้านงบประมาณน้อย

ที่สุด เมื่อเทียบกับการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพถนน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการลงทุนที่สูง ทั้งจากการใช้วัสดุ เครื่องจักร และเทคโนโลยี ระยะเวลา และการจ้างแรงงาน หากเป็นการก่อสร้างถนนใหม่ ยิ่งส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในการลงทุนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้เชี่ยวชาญจึงให้ความสำคัญกับด้านการป้องกันการเสื่อมสภาพของถนน มากที่สุด

สรุปผลการศึกษา

ในการศึกษาการจัดลำดับปัจจัยความสำคัญในการบำรุงรักษาและฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย กรณีศึกษาในพื้นที่ของแขวงทางหลวงชนบทอุดรธานี ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้จากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ค่าความสอดคล้องของการตัดสินใจ สำหรับปัจจัยหลักและปัจจัยรองผ่านเกณฑ์การพิจารณาทุกด้าน สำหรับผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักของปัจจัยหลักในแต่ละด้าน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านวิศวกรรมมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสังคมเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ด้านสนับสนุนยุทธศาสตร์ และปัจจัยที่มีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด คือ ปัจจัยด้านนโยบายการบำรุงรักษา ตามลำดับ ส่วนปัจจัยรองด้านวิศวกรรม เรียงตามน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดคือ ค่าดัชนีความขรุขระสากล ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม คือ ความหนาแน่นของชุมชน ด้านสนับสนุนยุทธศาสตร์ คือ ด้านการขนส่ง และด้านนโยบายการบำรุงรักษาและกฎหมาย คือ การป้องกันการเสื่อมสภาพของถนน ซึ่งปัจจัยหลัก และปัจจัยรอง สามารถนำไปใช้ในการถ่วงค่าน้ำหนัก เพื่อจัดลำดับความสำคัญ และวางแผนในการบำรุงรักษา และฟื้นฟูสภาพทางหลวงชนบทระดับโครงข่าย ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด อย่างเสมอภาค และเพียงพอ ต่อผู้ใช้รถใช้ถนน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาให้เห็นผลของการดำเนินการของวิจัยในระยะต่อไป คือ การจัดกลุ่มของโครงข่ายถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบ เพื่อใช้ในการวางแผนและจัดสรรงบประมาณในการดูแลบำรุงรักษาให้ทั่วถึง

2. ควรมีการศึกษาติดตามถึงประสิทธิภาพของการจัดลำดับความสำคัญของโครงข่ายถนนที่อยู่ในความรับผิดชอบ เพื่อสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในด้านพิจารณาตัดสินใจในการวางแผนดูแลบำรุงรักษาและฟื้นฟูถนนอย่างเป็นระบบ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในครั้งนี้ อาจมีข้อจำกัดบางประการ การหาทางเลือกที่เหมาะสมของปัจจัยด้านต่าง ๆ นั้น เป็นเพียงแนวทางในการนำทฤษฎีและข้อมูลทางวิชาการที่มีอยู่ในองค์กรมาผนวกเข้าด้วยกัน หากแต่สถานการณ์จริงนโยบายของผู้บริหารอาจมีผลต่อการตัดสินใจที่มากกว่า ดังนั้น การประยุกต์ใช้วิธีลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ (Analytical Hierarchy Process--AHP) จึงเป็นเสมือนเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการตัดสินใจในเบื้องต้น สำหรับการนำไปใช้จริงในอนาคต จำเป็นต้องคำนึงถึงความทันสมัยข้อมูลปัจจัยต่าง ๆ ประกอบในการวิเคราะห์ด้วย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ สำเร็จได้ด้วยการสนับสนุนจากบุคลากรแขวงทางหลวงชนบทอุดรธานี และกรมทางหลวงชนบท ที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ และตอบแบบสอบถาม รวมถึงให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

ณัฐวุฒิ เสียงแจ้ว, วีระเกษตร สวนผกา และเหมือนมาศ วิเชียรสินธุ์. (2564). การศึกษาปัจจัยในการคัดเลือกถนนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เชื่อมระหว่างจังหวัด. *วิศวสารลาดกระบัง*, *38,* 40-49.

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2559). *รายงานฉบับสมบูรณ์เรื่อง แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากรมทางหลวงชนบท พ.ศ. 2560-2569*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักทางหลวงชนบทที่ 15. (2564). *รายงานประจำปี 2564.* อุดรธานี: กลุ่มวิชาการและถ่ายทอดเทคโนโลยี, กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่.

กรมทางหลวงชนบท, สำนักบำรุงทาง, กลุ่มพัฒนาระบบบริหารงานบำรุง. (2565). *หนังสือโครงข่ายสายทางกรมทางหลวงชนบท ปีงบประมาณ 2565*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

อภิชัย ธีระรังสิกุล และคนอื่น ๆ. (2558). ระบบบริหารงานบำรุงทางของกรมทางหลวงชนบท. ใน *การประชุมวิชาการวิศวกรรมโยธาแห่งชาติ: ครั้งที่ 20 การพัฒนาวิศวกรรมโยธาสู่โอกาสในอาเซียน* (หน้า 1-5). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, คณะวิศวกรรมศาสตร์, ภาควิชาวิศวกรรมโยธา.

Bhuva, C. R., Patel, B., & Kanani, M. (2019). Pavement maintenance and prioritization using AHP: A case study of Rajkot city. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research (JETIR), 6*(3), 324-333.

Chundi, V., Raju, S., Waim, A., & Swain, S. S. (2021). Priority ranking of road pavements for maintenance using analytical hierarchy process and VIKOR method. *Innovative Infrastructure Solutions, 7*(28), 1-17.

Kresnanto, N. C. (2021, July). *Prioritizing district road maintenance using AHP method.* Paper presented at the Second International Conference of Construction, Infrastructure, and Materials, Jakarta, Indonesian. https://doi.org/10.1007/978-981-16-7949-0_3

Li, H., Ni, F., Dong, Q., & Zhu, Y., (2018). Application of analytic hierarchy process in network level pavement maintenance decision-making. *International Journal of Pavement Research and Technology, 11*(4), 345-354.

Nautiyal, A., & Sharma, S. (2020). Scientific approach using AHP to prioritize low volume rural roads for pavement maintenance. *Journal of Quality in Maintenance Engineering, 28*(2), 411-429. https://doi.org/10.1108/JQME-12-2019-0111

Risdiawati, Saleh, S. M., & Isya, M. (2021, October). *Priority of provincial road maintenance in Kabupaten Aceh Besar based on analytic hierarchy process method.* Paper presented at the 10th Annual International Conference on Science and Engineering, Banda Aceh, Indonesia. https://doi.org/10.1088/1757-899X/1087/1/012032

Supriyanto, H., Siswanto, B., Pranoto, Prihatditya, R. P. & Friansa, M. A. (2019, June). *District road maintenance priority using analytical hierarchy process.* Paper presented at the 5th International Conference on Engineering, Technology, and Industrial Application (ICETIA) 2018, Surakarta, Indonesia. https://doi.org/10.1063/1.5112490

Saaty, T. L. (2012). *Models, methods, concepts and applications of the analytic hierarchy process* (2nd ed.). New York. McGrow-Hill.

Saaty, T. L. (1990). *The analytic hierarchy process* (paperback edition). New York: McGraw-Hill.

กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัชราภรณ์ ขายม[1*] สรวงภรณ์ สัจภาพพิชิต[2]
ณัฐกรณ์ กานคาน[3] และ ประวิทย์ พุ่มพา[4]
สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ และเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ประเทศไทย[1,2,3,4]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: watcharaporn_ka@rmutto.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว การตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลที่มีต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากกลุ่มตัวอย่างที่เคยรับรู้หรือใช้สื่อดิจิทัลในการเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยว จำนวน 400 คน เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา และสถิติอนุมาน ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เคยรับรู้หรือใช้สื่อดิจิทัลในการเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยวผ่าน Social Media เช่น Facebook, Twitter, YouTube & Viral Video มีเพศหญิง อายุระหว่าง 21-30 ปี การศึกษาปริญญาตรี อาชีพพนักงานเอกชน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-30,000 บาท แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เคยไปท่องเที่ยว คือ ตลาดน้ำ ชื่นชอบประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน และเทศกาลต่างๆ รู้จักแหล่งท่องเที่ยวจากอินเทอร์เน็ต/โซเชียลมีเดีย สาเหตุที่เลือกท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม มาท่องเที่ยวกับครอบครัว/ญาติ/คู่รัก กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล Website ของแหล่งท่องเที่ยวมีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยการโฆษณาผ่านสื่อ Search Engine เช่น Google ช่วยให้รวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูล รองลงมา คือ Social Media โดยมีการบอกต่อแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวผ่านทาง YouTube & Viral Video และน้อยที่สุด คือ Smart Devices เพื่อให้ค้นหาข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวผ่านแอพพลิเคชั่น ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาด, การตลาดผ่านสื่อดิจิทัล, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Digital Marketing Communication Strategies Affecting Cultural Tourism Decisions

Watcharaporn Kayom[1*] Sruangporn Satjapapichit[2]
Nattakorn Kankhan[3] and Prawit Phumpha[4]
Marketing, Faculty of Business Administration and Information Technology,
Rajamangala University of Technology Tawan-ok, Thailand[1,2,3,4]
[*]Corresponding author: Watcharaporn_ka@rmutto.ac.th

Abstract

The objective of this research was to study general information of tourists, cultural tourism decision-making and digital marketing communication strategies affecting cultural tourism decisions. The samples who used to perceive or use digital media to access travel information were 400 people. The data collection instrument was the questionnaires. Data were analyzed using both descriptive statistics and inference statistics. The results showed that most of them have known or used digital media to access travel information via Social Media such as Facebook, Twitter, YouTube, & Viral Video. The majority of respondents were females aged between 21-30 years old and held bachelor's degree. The respondents were private workers and had the average monthly income of 10,001-30,000 Baht. They liked folk culture and festivals. They also knew the attraction from the internet/social media. Local culture was often mentioned as reason that individuals selected to travel with family/relatives/lovers. The marketing communication strategies through digital media, tourist attraction websites affecting cultural tourism decisions were the most average. The advertising through Search Engine such as Google helped to quickly access information, followed by Social Media with word of mouth about recommended attractions via YouTube & Viral Video, and Smart Devices to search for tourist information through the application, respectively. The hypothesis testing found that gender, age, education level, occupation, average monthly income had no different cultural tourism decisions at the statistical significance level of .05. And the digital marketing communication strategies have a relationship with cultural tourism decisions by indicating a moderate relationship in the same direction at the statistical significance level of .01.

Keywords: Marketing Communication Strategies, Marketing Through Digital Media, Cultural Tourism

บทนำ

ความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ อัธยาศัยไมตรีของคนไทย โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ซึ่งทำให้การท่องเที่ยวของไทยเป็นธุรกิจบริการที่สร้างรายได้หลักให้กับประเทศ (ยุทธศักดิ์ สุภสร, 2563) แต่ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และนักท่องเที่ยวชาวไทยลดลงอย่างมาก (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2564) ในขณะเดียวกันพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2563 พบว่า คนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยวันละ 11 ชั่วโมง 25 นาที มีการใช้อินเทอร์เน็ตที่เพิ่มมากขึ้นจากเหตุผลหลัก คือ สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่าย และมีเครือข่ายที่ครอบคลุม ส่วนใหญ่ใช้ Social Media และการค้นหาข้อมูล (ผู้จัดการออนไลน์, 2564) ซึ่งเทคโนโลยีผสมกลมกลืนกับชีวิตประจำวันของผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง จากการพัฒนาต่าง ๆ เช่น การเพิ่มขึ้นของ Smart Phone และ Tablet ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีจึงมีบทบาทในอนาคตอย่างมากในการยกระดับประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวของนักเดินทาง (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2561) พฤติกรรมด้านการท่องเที่ยวในภาพรวม นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล และบริการท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งความสำคัญของเทคโนโลยีสื่อดิจิทัลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัลเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยจะต้องมีการสื่อสารทางการตลาด เช่น การโฆษณาประชาสัมพันธ์ เชิญชวน จัดโปรโมชั่นส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยเทคโนโลยีสื่อดิจิทัล (สถาพร เกียรติพิริยะ, 2563)

การสร้างสิ่งที่สามารถดึงดูดใจ และสร้างความน่าสนใจ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ และเกิดแรงบันดาลใจที่มีส่วนในการตัดสินใจออกเดินทางท่องเที่ยว ทั้งจากเนื้อหา เรื่องราวที่ถูกนำมาเสนอด้วยการเล่าเรื่องที่โดนใจผู้บริโภค และดึงดูดใจชวนให้ออกไปค้นหาเพิ่มเติม รวมถึงการได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ผ่านดิจิทัลเทคโนโลยีที่ทันสมัย และเสมือนจริง (ณัฐกมล ถุงสุวรรณ, 2561) ผู้ประกอบการจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการตลาดให้หลากหลาย และเลือกช่องทางในการสื่อสารให้เหมาะสมกับพฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้บริโภคในรูปแบบการตลาดยุคดิจิทัล ซึ่งมีหลักการการทำตลาดที่เข้าใจง่าย เข้าถึงผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี โดยอาศัย Social Media เป็นเครื่องมือช่องทางในการทำการสื่อสารการตลาด อาทิเช่น การสร้างแบรนด์บน Facebook การทำกิจกรรมการขายผลิตภัณฑ์บน YouTube เป็นต้น (อรรณพ แสงภู, 2564) ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวสามารถสร้างกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเหล่านั้น รับรู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว
2. เพื่อศึกษาการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลที่มีต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สมมติฐานของการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน
2. กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

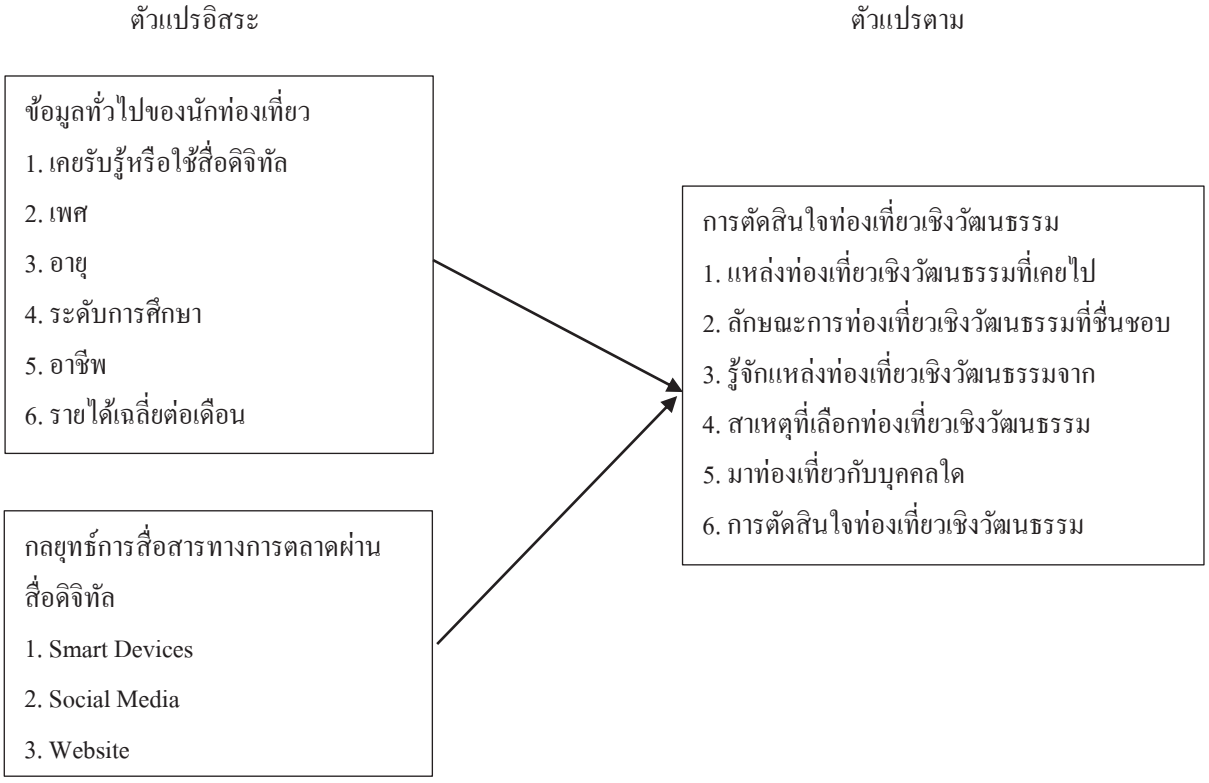

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์ อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยมีสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2556) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบด้วย (1) ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ (2) โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์ (3) งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม (4) ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก (5) ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา (6) ดนตรี การแสดง ละคร ภาพยนตร์ (7) ภาษาและวรรณกรรม (8) วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร (9) ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่าง ๆ และ (10) ลักษณะงานและเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548)

แนวคิดและทฤษฎีการใช้สื่อดิจิทัลในการเข้าถึงข้อมูลทางการตลาด

การสื่อสารทางการตลาด เกี่ยวข้องกับการโฆษณา ประชาสัมพันธ์และการให้ข่าวสาร การขายโดยใช้พนักงานขาย การส่งเสริมการขาย และการตลาดทางตรง โดยใช้ในการโน้มน้าวใจ การชักจูง การสื่อสารอันเป็นการสร้างสัมพันธ์กับลูกค้า (Kotler & Armstrong, 2012) นอกจากนั้น George and Michael (2014) ได้เพิ่มการตลาดอินเทอร์เน็ต (internet marketing) อีกเครื่องมือที่ทำหน้าที่เผยแพร่และติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายได้มากที่สุด และรวดเร็วที่สุด ในทำนองเดียวกัน ฉัตยาพร เสมอใจ (2550) ได้กล่าวว่า ความสามารถในการรับรู้ของผู้บริโภคแต่ละคนแตกต่างกันออกไป เนื่องจากการรับรู้เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการตอบสนองของพฤติกรรมใด ๆ จะขึ้นอยู่กับการรับรู้จากสภาพแวดล้อมของตนและความสามารถในการแปลความ การศึกษาเหล่านี้ เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ระดับการรับรู้ข้อมูลทางการตลาด และ SAS Blog (2017) ได้ให้ข้อมูลว่า การทำการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลเป็นการส่งเสริมสินค้าและบริการ สร้างการมีส่วนร่วมกับลูกค้า ส่งเสริมผลิตภัณฑ์หรือแบรนด์ผ่านรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ เว็บไซต์ อีเมล์ ทีวีแบบโต้ตอบได้อย่างน้อยหนึ่งรูปแบบ การเข้าถึงข้อมูลทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล ได้แก่ (1) Smart Devices เป็นคำเรียกรวม ๆ ของ Smart Phone และ Tablet สามารถทำการสื่อสารการตลาดเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเฉพาะเจาะจง จากผู้ใช้อินเทอร์เน็ตผ่าน Smart Devices มากขึ้น การสื่อสารการตลาดที่สามารถส่งผ่าน Smart Devices มีหลายรูปแบบ ได้แก่ โฆษณาบนโทรศัพท์มือถือ โฆษณาแบบอินเตอร์แอ็กทีฟ SMS Application (2) Social Media เป็นช่องทางการสื่อสารเชิงสังคมที่ผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งเกิดกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง สามารถรู้ได้ว่า ใครมีไลฟ์สไตล์ชอบหรือไม่ชอบอะไร ผ่านการเข้าไปดูพฤติกรรมการเข้าไปใช้เว็บไซต์ สื่อเชิงสังคมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการตลาด และการสื่อสารการตลาด ได้แก่ Facebook, Twitter, YouTube & Viral Video และ (3) Website ทำหน้าที่เป็นเสมือนเว็บหลักที่ทำการตลาดดิจิทัลอื่น ๆ ให้ลิงก์มายังเว็บ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับข้อมูลที่มากขึ้น การทำให้ธุรกิจได้รับความนิยมสูงสุด คือ การติดอันดับ Search Engine ในหน้าแรก ๆ เพื่อให้ผู้บริโภคเห็นเว็บไซต์ และคลิกเข้าไปชมสินค้าหรือบริการของท่านก่อนเว็บไซต์อื่น ๆ ซึ่งการทำ Search Engine Optimize เป็นเครื่องมือช่วยให้เว็บไซต์ เว็บเพจ หรือบล็อกได้รับความสนใจจากกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดและทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค

พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของแต่ละบุคคลในการค้นหา การเลือกซื้อ การใช้ การประเมินผลหรือจัดการกับสินค้าและบริการ ซึ่งผู้บริโภคคาดว่า จะสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้ การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคมีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ โดยสามารถสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภค ตลอดจนช่วยในการพัฒนาตลาด และพัฒนาผลิตภัณฑ์ของธุรกิจให้ดีขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่น ๆ, 2552) ซึ่งองค์กรผู้นำด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ให้บริการข้อมูลเพื่อการเดินทาง และการท่องเที่ยวระดับโลก ทำการสำรวจแนวโน้มพฤติกรรม และความสนใจของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก โดยใช้ปัจจัยประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ ข้อมูลผู้บริโภค และการพัฒนาเทคโนโลยี แบ่งนักเดินทางออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้ (1) กลุ่มชอบความสะดวกสบาย (2) กลุ่มเรียนรู้วัฒนธรรม (3) กลุ่มที่รำรวยเครือข่ายสังคม (4) กลุ่มที่ให้รางวัลกับชีวิต (5) กลุ่มเดินทางเพื่อธุรกิจการงาน และ (6) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Amadeus, 2015)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิภาดา พิทยาวิรุฬห์ และณัฏย์ กุลิสร์ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง *สื่อดิจิตอลที่มีอิทธิพลต่อการตอบสนองของผู้บริโภคในการเข้าถึงข้อมูลทางการตลาด* พบว่า ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้งานสื่อดิจิทัลประเภทต่าง ๆ ในการเข้าถึงข้อมูล ประกอบด้วย โทรศัพท์มือถือ โซเชียลมีเดีย และเว็บไซต์ และส่วนใหญ่ใช้สื่อดิจิทัลประเภทโซเชียลมีเดียในการเข้าถึงข้อมูลมากที่สุด

ณัฐกมล ถุงสุวรรณ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง *การใช้สื่อดิจิทัลคอนเทนต์กับการส่งเสริมการประสบการณ์เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการท่องเที่ยว* พบว่า สื่อดิจิทัลคอนเทนต์ทำให้ผู้ใช้งานรู้สึกเหมือนได้สัมผัสกับสถานที่นั้น ๆ และการเผยแพร่ส่งต่อเรื่องราวผ่านโซเชียลมีเดีย เกิดการสร้างการมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อมูล เผยแพร่ หรือส่งต่อเนื้อหา อันเป็นอีกหนึ่งจุดเด่นของการสื่อสารดิจิทัล นำมาใช้ประโยชน์ทางด้านการตลาด หรือการส่งเริมการขาย ที่จะสามารถสร้างแรงบันดาลใจต่อนักท่องเที่ยว และกระตุ้นตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวได้

ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์, รุ่งทิวา ชูทอง, ธีระศักดิ์ เปี่ยมสุภัคพงศ์, ภคพลธ์ ศาลาทอง และชาญวิทย์ อิสลาม (2564) ได้ศึกษาเรื่อง *พฤติกรรมการเปิดรับการสื่อสารการตลาดดิจิทัลของนักท่องเที่ยว ประเภทวางแผนการเดินทางเอง กรณีศึกษากลุ่มนักท่องเที่ยวชาวอาเซียน* พบว่า การรับรู้กิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ผ่าน Social Media ทำให้เกิดความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมและต้องการที่จะเปิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ในการท่องเที่ยวจากรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวจาก Community ใน Social Media ต่าง ๆ

อนพัทย์ หนองคู (2563) ได้ศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยด้านสื่อดิจิทัลทางการตลาดที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่สวนดุสิต พบว่า สื่อดิจิทัลทางการตลาดมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการตัดสินใจมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวในทางบวก และเพศ รายได้ ระดับการศึกษา สื่อดิจิทัลทางการตลาดไม่มีความแตกต่างกันต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้รูปแบบเชิงปริมาณ (quantitative research) รวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ (primary data) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ที่เคยรับรู้หรือใช้สื่อดิจิทัลในการเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนในกลุ่มนี้ จึงใช้สูตรคำนวณแบบไม่ทราบจำนวนประชากรของ Cochran (1997) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และให้มีความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 5 จากการคำนวณได้ค่าอยู่ประมาณ 385 และผู้วิจัยเก็บข้อมูลเพิ่มอีก 15 คน รวมทั้งหมด 400 คน ผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive selection) จากนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นผู้ที่เคยรับรู้หรือใช้สื่อดิจิทัลในการเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในเขตกรุงเทพมหานคร โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ (1) ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบหลายตัวเลือก (multiple choice) (2) การตัดสินใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบให้ตอบได้หลายข้อ (checklist) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) และ (3) กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลมีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ผู้วิจัยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ คือ (1) ความตรงเชิงเนื้อหา หากข้อคำถามที่มีค่า IOC น้อยกว่า 0.50 ไม่ผ่านเกณฑ์ ต้องปรับปรุงแก้ไข (Turner, Mulvenon, Thomas, & Balkin, 2002) และ (2) ตรวจสอบความเที่ยง นำข้อมูล 40 ชุด มาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1984) ซึ่งควรมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Zailani, Iranmanesh, Masron, & Chan, 2016) และค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (corrected item-total correlation) ของแต่ละข้อคำถาม ควรมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.30 (Broch et al., 2010; Ladhari, 2010) ซึ่งผลการทดสอบผ่านเกณฑ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ (1) สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ (2) สถิติอนุมาน ได้แก่ ค่า *t* test ค่า one-way ANOVA และการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว พบว่า เคยรับรู้หรือใช้สื่อดิจิทัลในการเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยวผ่าน Social Media เช่น Facebook, Twitter, YouTube & Viral Video มากที่สุด รองลงมา คือ Website เช่น Blogger, Search Engine, โฆษณาแฝงผ่านเว็บไซต์, เว็บเพจ และ Smart Devices เช่น SMS, MMS, Application ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นพนักงานเอกชน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-30,000 บาท

2. การตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เคยไปท่องเที่ยวมากที่สุด คือ ตลาดน้ำ รองลงมา คือ หมู่บ้านอรัญญิก ชุมชนเก่าแก่หมู่บ้านคีรีวงศ์ ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ชื่นชอบมากที่สุด คือ ประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่าง ๆ รองลงมา คือ วิถีชีวิต รู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากอินเทอร์เน็ต/โซเชียลมีเดีย มากที่สุด รองลงมา คือ เอกสารการท่องเที่ยว/สื่อสิ่งพิมพ์ สาเหตุที่เลือกท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากที่สุด คือ เรียนรู้วัฒนธรรม รองลงมา คือ พักผ่อนหย่อนใจและผ่อนคลายความเครียด โดยส่วนใหญ่มาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับครอบครัว/ญาติ/คู่รัก มากที่สุด รองลงมา คือ กลุ่มเพื่อน/คนรู้จัก และการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นว่า อัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกระตุ้นให้เกิดความต้องการอยากท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด และท่านจะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำและบอกต่อ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

3. กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า (1) กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นว่า กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล Website มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ Social Media และ Smart Devices มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (2) กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล Smart Devices มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นว่า ค้นหาข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวผ่านแอพพลิเคชั่น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (3) กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล Social Media มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความคิดเห็นว่า การบอกต่อแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวผ่านทาง YouTube & Viral Video มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และ (4) กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล Website มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความคิดเห็นว่า การโฆษณาผ่านสื่อ Search Engine เช่น Google ช่วยให้รวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูล มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และการโฆษณาแฝงผ่านเว็บไซต์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมช่วยให้เกิดความสนใจทันที มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

4. ผลการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1 พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตาราง 1

ตาราง 1

การทดสอบสมมติฐานข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันมีการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว	การตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	
	t/F	Sig.
เพศ	0.464	0.643
อายุ	1.893	0.111
ระดับการศึกษา	0.166	0.847
อาชีพ	0.397	0.851
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	1.124	0.339

5. ผลการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 2 พบว่า กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล ประกอบด้วย Smart Devices, Social Media และ Website มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.522, 0.431, 0.512 ตามลำดับ โดยความสัมพันธ์มีทิศทางเดียวกัน และอยู่ในระดับปานกลาง ดังตาราง 2

ตาราง 2

ความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลกับการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล	การตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม			
	r	Sig.	ระดับความสัมพันธ์	ทิศทาง
1. Smart Devices	0.522**	0.000	ปานกลาง	เดียวกัน
2. Social Media	0.431**	0.000	ปานกลาง	เดียวกัน
3. Website	0.512**	0.000	ปานกลาง	เดียวกัน

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวเคยรับรู้หรือใช้สื่อดิจิทัลในการเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยวผ่าน Social Media เช่น Facebook, Twitter, YouTube & Viral Video มากที่สุด และรู้จักแหล่งท่องเที่ยวจากอินเทอร์เน็ต/โซเชียลมีเดีย สอดคล้องกับ วิภาดา พิทยาวิรุฬห์ และณักษ์ กุลิสร์ (2557) พบว่า ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่ส่วนใหญ่ใช้สื่อดิจิทัลประเภทโซเชียลมีเดียในการเข้าถึงข้อมูลมากที่สุด

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เคยไปท่องเที่ยว คือ ตลาดน้ำ ชื่นชอบประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่าง ๆ และสาเหตุที่เลือกท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรม สอดคล้องกับ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่าง ๆ สอดคล้องกับ ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2556) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม และสอดคล้องกับ Amadeus (2015) ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกนักท่องเที่ยวสนใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น มองหาประสบการณ์การเดินทางที่แปลกใหม่ สัมผัสประสบการณ์จริง ร่วมเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชาวบ้าน

กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล Social Media โดยมีการบอกต่อแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวผ่านทาง YouTube & Viral Video กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล Website โดยมีการโฆษณาผ่านสื่อ Search Engine เช่น Google ช่วยให้รวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูล และกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล Smart Devices โดยมีการค้นหาข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวผ่านแอพพลิเคชั่น สอดคล้องกับ ณัฐกมล ถุงสุวรรณ (2561) พบว่า สื่อดิจิทัลคอนเทนต์ทำให้ผู้ใช้งานรู้สึกเหมือนได้สัมผัสกับสถานที่นั้น ๆ และการเผยแพร่ส่งต่อเรื่องราวผ่านโซเชียลมีเดีย เกิดการสร้างการมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อมูล เผยแพร่ หรือส่งต่อเนื้อหา อันเป็นอีกหนึ่งจุดเด่นของการสื่อสารดิจิทัล นำมาใช้ประโยชน์ทางด้านการตลาด หรือการส่งเสริมการขาย ที่จะสามารถสร้างแรงบันดาลใจต่อนักท่องเที่ยว และกระตุ้นตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวได้ และสอดคล้องกับ ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์ และคนอื่น ๆ

(2564) พบว่า รับรู้กิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ผ่าน Social Media จึงทำให้เกิดความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม และต้องการที่จะเปิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ในการท่องเที่ยวจากรับรู้ข่าวสารการท่องเที่ยวจาก Community ใน Social Media

ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกัน และกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สอดคล้องกับ อนพัทย์ หนองคู (2563) พบว่า สื่อดิจิทัลทางการตลาดมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการตัดสินใจมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวในทางบวก และเพศ รายได้ ระดับการศึกษา สื่อดิจิทัลทางการตลาดไม่มีความแตกต่างกันต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล Website มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ดังนั้น ควรเน้นทำการโฆษณาผ่านสื่อ Search Engine เช่น Google ในการเข้าถึงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว การนำ Influencer ด้านการท่องเที่ยวมาบันทึกไว้บนเว็บไซต์

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า การโฆษณาแฝงผ่านเว็บไซต์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ช่วยให้เกิดความสนใจทันที การรีทวิตแบ่งปันสิ่งที่มีประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวผ่านทาง Twitter ค้นหาข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวผ่านแอพพลิเคชั่น ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรมีการพัฒนาเนื้อหา เช่น ข้อความที่จะสื่อสาร หรือโปรโมชั่นต่าง ๆ ให้ตรงกับความต้องการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยว

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรมุ่งเน้นการบริหารจัดการ การจัดเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยว ตลอดจนนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงลึก เพื่อการพัฒนากลยุทธ์สื่อสารทางการตลาดผ่านสื่อดิจิทัลในรูปแบบใหม่ ๆ เช่น การดูแลจัดการ Social Media ทำ Automation ให้สามารถดูข้อมูลได้ทันที เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี และเพิ่มระดับความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

4. จากผลการวิจัยที่พบว่า สาเหตุที่เลือกท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากที่สุด คือ เรียนรู้วัฒนธรรม ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรเน้นการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน สร้างความน่าสนใจ กระตุ้นให้ออกมาท่องเที่ยว เช่น การทำสื่อดิจิทัลเสมือนจริงอย่าง AR และ VR ที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกเหมือนได้สัมผัสกับสถานที่นั้น ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ที่น่าจดจำ ประทับใจ จนเกิดการบอกต่อ และกลับมาท่องเที่ยวซ้ำต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. ค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2564, จาก http://tourism-dan1.blogspot.com

ฉัตราพร เสมอใจ. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ณฐาพัชร์ วรพงศ์พัชร์, รุ่งทิวา ชูทอง, ธีระศักดิ์ เปี่ยมสุภัคพงศ์, ภคพลธ์ ศาลาทอง และชาญวิทย์ อิสลาม. (2564). พฤติกรรมการเปิดรับการสื่อสารการตลาดดิจิทัลของนักท่องเที่ยว ประเภทวางแผนการเดินทางเอง กรณีศึกษากลุ่มนักท่องเที่ยวชาวอาเซียน. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 11*(1), 304-318.

ณัฐกมล ถุงสุวรรณ. (2561). การใช้สื่อดิจิทัลคอนเทนต์กับการส่งเสริมการประสบการณ์เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการท่องเที่ยว. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 5*(2), 189-200.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.* กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.

ผู้จัดการออนไลน์. (2564). *นานขึ้นอีก! พบปี 63 ไทยใช้เน็ต 11 ชั่วโมง 25 นาทีต่อวัน.* ค้นเมื่อ 13 เมษายน 2564, จาก https://mgronline.com/cyberbiz/detail/9640000034830

ยุทธศักดิ์ สุภสร. (2563). *การนำเสนอทิศทาง การส่งเสริมการท่องเที่ยวของ ททท. ปี 2563.* ค้นเมื่อ 17 เมษายน 2564, จาก https://www.tatreviewmagazine.com/article/tourism-direction-2020/

วิภาดา พิทยาวิรุฬห์ และณักษ์ กุลิสร์. (2557). สื่อดิจิตอลที่มีอิทธิพลต่อการตอบสนองของผู้บริโภคในการเข้าถึงข้อมูลทางการตลาด. *วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ, 5*(1), 81-96.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคนอื่น ๆ. (2552). *การบริหารการตลาดยุคใหม่.* กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564). *วิเคราะห์ผลกระทบของของโควิด-19 ต่อธุรกิจท่องเที่ยว.* ค้นเมื่อ 12 มกราคม 2564, จาก https://tdri.or.th/2021/02/covid-112/

สถาพร เกียรติพิริยะ. (2563). การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองด้วยเทคโนโลยีสื่อดิจิทัล. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7*(12), 436-450.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2561). *เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อธุรกิจบริการท่องเที่ยว และธุรกิจที่เกี่ยวเนื่อง.* ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2564, จาก https://www.sme.go.th/upload/mod_download/download-20181005082111.pdf

อนพัทย์ หนองคู. (2563). พฤติกรรมและปัจจัยด้านสื่อดิจิทัลทางการตลาดที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่สวนดุสิต. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 12*(2), 1-15.

อรรณพ แสงภู. (2564). การสื่อสารการตลาดแบบดิจิทัลที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภคในจังหวัดราชบุรี. *วารสารมนุษยสังคมสาร (มสส.), 19*(2), 73-89.

Amadeus. (2015). *Future traveler tribes 2030: Understanding tomorrow's traveler.* Retrieved May 5, 2021, from https://amadeus.com/documents/en/retail-travel-agencies/research-report/ amadeus-future-traveller-tribes-2030-report.pdf

Broch, M., Gómez, J. M., Auguet, M. T., Vilarrasa, N., Pastor, R., Elio, I. et al. (2010). Association of Retinol-Binding Protein-4 (RBP4) with Lipid Parameters in Obese Women. *Obesity Surgery, 20*(9), 1258-1264.

Cochran, W. G. (1997). *Sampling technique.* New York: John Wiley & Sons.

Cronbach, L. J. (1984). A research worker's treasure chest. *Multivariate Behavioral Research, 19*(2-3), 223-240.

George, E. B., & Michael, A. B. (2014). *Advertising and promotion: An integrated marketing communications perspective*. New York: McGraw-Hill Education.

Kotler, P., & Armstrong, G. (2012). *Principles of marketing* (14th ed.). Essex, England: Pearson Education.

Ladhari, R. (2010). Developing e-service quality scales: A literature review. *Journal of Retailing and Consumer Services, 17*(6), 464-477.

SAS Blog. (2017). *Digital marketing: What it is and why it matters.* Retrieved February 16, 2021, from https://www.sas.com/en_th/insights/marketing/digital-marketing.html

Turner, R., Mulvenon, S., Thomas, S. P., & Balkin, R. (2002). *Computing indices of item congruence for test development validity assessments.* Paper presented at the Proceedings of the SAS Users' Group International Conference.

Zailani, S., Iranmanesh, M., Masron, T. A., & Chan, T.-H. (2016). Is the intention to use public transport for different travel purposes determined by different factors?. *Transportation Research Part D: Transport and Environment, 49,* 18-24.

ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด

อลินลักษณ์ ดาวธง[1*]
ประพันธ์ วงศ์บางโพ[2]
หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1]
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง[2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: 6324101431@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานกลุ่มระดับปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด และเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานที่แตกต่างกัน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานกลุ่มระดับปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด เก็บรวบรวมข้อมูลจากพนักงานระดับปฏิบัติการทั้งหมด 320 คน โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ แล้ววิเคราะห์ด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบประสิทธิภาพในการทำงานด้วย *t* test และ One–way ANOVA แล้วเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ Fisher's Least Significant Difference (LSD) พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 20-25 ปี การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี เป็นพนักงานรายวัน อายุงานน้อยกว่า 1 ปี และรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ทั้งนี้ ประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด อยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณภาพงาน ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ด้านปริมาณงาน และด้านระยะเวลาในการทำงาน ตามลำดับ เมื่อทดสอบความแตกต่างของประสิทธิภาพการทำงาน พบว่า อายุ ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา อายุงาน และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีประสิทธิภาพในการทำงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานให้ครบทุกด้าน เพื่อสร้างความแข็งแกร่งไปสู่ความสำเร็จระดับโลกตามนโยบายบริษัท

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการทำงาน, พนักงานระดับปฏิบัติการ, เครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด

Work Efficiency of Operational Workers of the Jawirat Food Company Limited

Alinluk Dawthong[1*]

Praphan Wongbangpo[2]

Master of Business Administration Program, Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University, Thailand[1]

Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University[2]

[*]Corresponding author: 6324101431@rumail.ru.ac.th

Abstract

The purpose of this research was to study the work efficiency of operational workers and to compare the work efficiency of operational workers of the Jawirat Food Company Limited by different personal factors. Data were collected from a total of 320 operational staffs using an online questionnaire, then analyzed by frequency, percentage, and mean. Work efficiency were compared using *t* test and One-way ANOVA, and then paired differences were analyzed with Fisher's Least Significant Difference (LSD) method. The research found that most of operational workers were female, aged of 20-25 years, with education below bachelor's degree, be a daily staff, been working less than 1 year, income less than 10,000 baht, and work efficiency of operational workers of the Jawirat Food Co., Ltd. was at a high level, sorted from most to least as follows: quality of work, operating expenses, workload, and length of work, respectively. When testing differences in work efficiency, the study found that differences in age, job position, education level, length of employment, and monthly income, work efficiency were statistically differences. Therefore, management should set policy to improve work efficiency in all aspects in order to boost competitive strength towards global success as set by the company policy.

Keywords: Work Efficiency, Operational Workers, Jawirat Food Company Limited

บทนำ

บริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด และกลุ่มบริษัทในเครือ เป็นผู้ผลิตสินค้าจากผลิตภัณฑ์ปลาร้า ตั้งอยู่ที่อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ โดยบริษัทได้แบ่งสายการผลิตดังนี้ โรงงานผลิตปลาร้าบรรจุปี๊บ โรงงานผลิตน้ำพริกปลาร้าทรงเครื่อง และโรงงานผลิตน้ำปลาร้าต้มสุก เดิมบริษัทมีกำลังการผลิต 5 ตันต่อวัน มีพนักงานในเครือ 120 คน จากการเติบโตในธุรกิจน้ำปลาร้าต้มสุกในหลายปีที่ผ่านมา มีการแข่งขันในธุรกิจน้ำปลาร้าต้มสุกที่รุนแรง และมีความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ผู้บริหารของบริษัทจ่าวิรัช ต้องการเพิ่มกำลังการผลิต เพื่อให้รองรับกับความต้องการของผู้บริโภค และได้วางแผนในการกระจายสินค้าแบรนด์จ่าวิรัชให้สามารถวางจำหน่ายกระจายทั่วประเทศไทย รวมถึงการส่งออกสินค้าน้ำปลาร้าต้มสุกไปต่างประเทศ

โดยในปี 2564 บริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด และบริษัทในเครือ ได้มีการเพิ่มกำลังการผลิตเป็น 25 ตันต่อวัน มีพนักงานในเครือจำนวน 320 คน อย่างไรก็ตาม ผลจากการบริษัทเติบโตอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้พนักงานบริษัทเกิดปัญหาด้านประสิทธิภาพในการผลิต ทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณงานที่ไม่ได้ตรงตามมาตรฐาน รวมถึงความผิดพลาดจากกระบวนการทำงานที่ล่าช้า ผลผลิตไม่ได้มาตรฐาน เกิดปัญหาการเคลมสินค้าที่ไม่ได้คุณภาพอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผลการทำงานไม่ตรงตามเป้าหมายที่บริษัทกำหนด

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของกลุ่มพนักงานปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้ระดับผู้บริหารนำไปปรับปรุงการทำงานของกลุ่มพนักงานปฏิบัติการให้มีประสิทธิภาพ เป็นแนวทางกำหนดนโยบายพัฒนาองค์กรให้บรรลุตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และสร้างความแข็งแกร่งไปสู่ความสำเร็จระดับโลกตามนโยบายบริษัท

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานกลุ่มระดับปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด และเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานที่แตกต่างกัน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานกลุ่มระดับปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานให้เกิดผลดี ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด โดยพนักงานปฏิบัติการในเครือบริษัทฯ ได้คำนึงถึงความประหยัดทรัพยากรในทุก ๆ ด้าน แต่ก่อให้เกิดผลผลิตสูงสุด

คุณภาพของงาน หมายถึง คุณภาพของงานที่พนักงานปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด ได้รับมอบหมาย โดยไม่มีผิดพลาดหรือผิดพลาดน้อยที่สุด

ปริมาณการผลิต หมายถึง จำนวนงานที่พนักงานปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด กระทำแล้วสำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนดมาตรฐานของบริษัท ตามเป้าหมาย และอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

ความรวดเร็วในการทำงาน หมายถึง พนักงานปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด ที่รู้และเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย มีความถูกต้อง ครบถ้วน รวดเร็ว และความเรียบร้อยของผลงานที่สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ หมายถึง ค่าใช้จ่ายในกระบวนการผลิต ในเครือ บริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด เช่น ต้นทุนวัตถุดิบ ค่าแรงงาน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะต้องเหมาะสมกับการดำเนินงาน ลงทุนน้อย และให้ผลกำไรที่มากที่สุด

พนักงานระดับปฏิบัติการ หมายถึง พนักงานทุกคนที่ปฏิบัติงานทุกตำแหน่งงาน ในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด

ขอบเขตงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานกลุ่มระดับปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด ตามแนวคิดของ Peterson and Plowman (1989) ประกอบด้วย คุณภาพงาน (quality) ปริมาณงาน (quantity) ความรวดเร็วในการทำงาน (time) และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (cost) โดยประชากรในการศึกษาคือ กลุ่มพนักงานปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด จำนวน 320 คน และระยะเวลาที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ สิงหาคม-ธันวาคม 2564 รวม 5 เดือน

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานกลุ่มปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด ที่แตกต่างกัน มีประสิทธิภาพในการทำงานแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

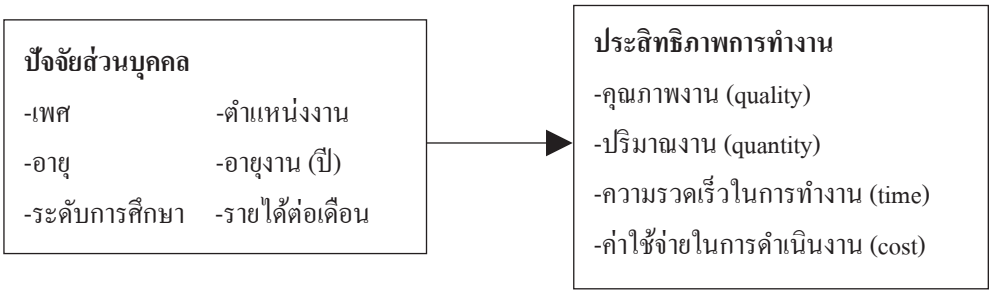

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประสิทธิภาพการทำงาน หมายถึง ความสามารถและทักษะในการกระทำของบุคคลของตนเอง หรือของผู้อื่นให้ดีขึ้น เจริญขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเองและขององค์กร อันจะทำให้ตนเอง ผู้อื่นและองค์กร เกิดความพึงพอใจและสงบสุขในที่สุด (สิริวดี ชูเชิด, 2556)

Peterson and Plowman (1989) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงาน มี 4 ด้าน ดังนี้

1. คุณภาพงาน (quality) จะต้องมีคุณภาพสูง คือผู้ผลิตและผู้ใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่าและมีความพึงพอใจ ผลการทำงานมีความถูกต้องได้มาตรฐาน รวดเร็ว นอกจากนี้ ผลงานที่มีคุณภาพควรก่อเกิดประโยชน์ต่อองค์กร และสร้างความพึงพอใจของลูกค้าหรือผู้มารับบริการ

2. ปริมาณงาน (quantity) งานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงานโดย ผลงานที่ปฏิบัติได้มีปริมาณที่เหมาะสมตามที่กำหนดในแผนงานหรือเป้าหมายที่บริษัทวางไว้ และควรมีการวางแผนบริหารเวลา เพื่อให้ได้ปริมาณงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. เวลาหรือความรวดเร็วในการทำงาน (time) คือ เวลาที่ใช้ในการดำเนินงาน จะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้องตามหลักการเหมาะสมกับงาน และทันสมัย มีการพัฒนาเทคนิคการทำงานให้สะดวกรวดเร็วขึ้น

4. ค่าใช้จ่าย (costs) คือ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทั้งหมด จะต้องเหมาะสมกับงาน และวิธีการคือ จะต้องลงทุนน้อยและได้ผลกำไรมากที่สุด ประสิทธิภาพในมิติของค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิต ได้แก่ การใช้ทรัพยากร ด้านการเงิน คน วัสดุ เทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างประหยัด คุ้มค่า และเกิดการสูญเสียน้อยที่สุด

พีรญา ชื่นวงศ์ (2560) ศึกษาเรื่อง *ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน: กรณีศึกษา ธุรกิจการขนส่งในจังหวัดเชียงราย* พบว่า ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานส่งผลต่อพฤติกรรมในการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ทั้งด้านการให้บริการและด้านการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย และมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธุรกิจการขนส่งในจังหวัดเชียงราย

ภีรดา ศิลปชัย และณัฐชา ธำรงโชติ (2561) ศึกษาเรื่อง *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจูงใจและความมีประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในหน่วยงานด้านชุมชนสัมพันธ์ของรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง* พบว่า ปัจจัยจูงใจในการทำงานของบุคลากรฯ และระดับประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรฯ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และปัจจัยจูงใจมีความสัมพันธ์กับความมีประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในหน่วยงานด้านชุมชนสัมพันธ์ของรัฐวิสาหกิจ

วาสนา เกอแสละ, ประพันธ์ ชัยกิจอุราใจ และสุรี พฤกษ์ทวีศักดิ์ (2561) ศึกษาเรื่อง *การทำงานเป็นทีมที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์* พบว่า (1) การทำงานเป็นทีม (ด้านการกำหนดภารกิจและเป้าหมายของทีมงาน ด้านการสื่อสารกันอย่างเปิดเผย และด้านการกระจายความเป็นผู้นำ) ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ (2) ความผูกพันต่อองค์การด้านความผูกพัน ด้านการคงอยู่กับองค์การ ด้านความผูกพัน และด้านบรรทัดฐาน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง IOC เกณฑ์การตรวจสอบ ได้ค่าเท่ากับ 0.60-1.00 ผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่ต้องมากกว่า 0.6 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2557) และได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try-out) กับพนักงานกลุ่มอื่น จำนวน 32 ราย แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ได้ค่าเท่ากับ 0.973 ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่ต้องมากกว่า 0.7 (Nunnally, 1978) จึงนำแบบสอบถามดังกล่าวไปใช้เก็บข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วเปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย *t* test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) กรณีพบความแตกต่าง ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างนั้นเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด Fisher's Least Significant Difference (LSD)

ผลการวิจัย

ข้อมูลของพนักงานปฏิบัติการในเครือ จ่าวิรัช ฟู้ด จำนวน 320 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 264 คน (ร้อยละ 82.50) มีช่วงอายุระหว่าง 20-25 ปี จำนวน 156 คน (ร้อยละ 48.80) การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 260 คน (ร้อยละ 81.30) เป็นพนักงานรายวัน จำนวน 253 คน (ร้อยละ 79.10) มีอายุงานน้อยกว่า 1 ปี จำนวน 244 คน (ร้อยละ 76.30) รายได้ต่อเดือน 10,000 บาทหรือน้อยกว่า จำนวน 189 คน (ร้อยละ 59.10)

ตาราง 1

ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด

ประสิทธิภาพการทำงาน	μ	σ	การแปลผล
1. ด้านคุณภาพงาน	4.43	0.56	มาก
2. ด้านปริมาณงาน	4.40	0.60	มาก
3. ด้านระยะเวลาในการทำงาน	4.39	0.59	มาก
4. ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	4.42	0.60	มาก
ภาพรวม	4.40	0.59	มาก

จากตาราง 1 ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ ด้านคุณภาพงาน รองลงมาคือ ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และด้านปริมาณงาน ส่วนด้านที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุดคือ ด้านระยะเวลาในการทำงาน

ตาราง 2

การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงานตามปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันของพนักงานกลุ่มปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด

ปัจจัยส่วนบุคคล	*t* / *F* test	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน
1. เพศ	0.225	.820	ไม่แตกต่าง
2. อายุ	5.658	.001*	แตกต่าง
3. ระดับการศึกษา	7.084	.001*	แตกต่าง
4. ตำแหน่งงาน	6.900	.001*	แตกต่าง
5. อายุงาน (ปี)	6.403	.001*	แตกต่าง
6. รายได้ต่อเดือน	3.041	.029*	แตกต่าง

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 2 พบว่า พนักงานกลุ่มปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือหญิง มีประสิทธิภาพการทำงานที่ไม่แตกต่างกัน ขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ ตำแหน่งงาน ระดับการศึกษา อายุงาน (ปี) และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน มีประสิทธิภาพการทำงานที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 3

ความแตกต่างรายคู่ของประสิทธิภาพการทำงาของพนักงานปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

อายุ		20-25 ปี	26-30 ปี	31-40 ปี	41-45 ปี	มากกว่า 45 ปี
	ค่าเฉลี่ย	4.54	4.30	4.21	4.21	5.00
อายุ 20-25 ปี	4.54	-	0.24*	0.33*	0.33	-0.46
26-30 ปี	4.30		-	0.09	0.08	-0.70
31-40 ปี	4.21			-	0.00	-0.79
41-45 ปี	4.21				-	-0.79
มากกว่า 45 ปี	5.00					-

ระดับการศึกษา		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	ปริญญาโทหรือสูงกว่า
	ค่าเฉลี่ย	4.36	4.52	4.98
ต่ำกว่าปริญญาตรี	4.36	-	-0.15	-0.61*
ปริญญาตรี	4.52		-	-0.45
ปริญญาโท หรือสูงกว่า	4.98			-

ตำแหน่งงาน		พนักงานรายวัน	พนักงานรายเดือน	หัวหน้าแผนก	อื่น ๆ
	ค่าเฉลี่ย	4.34	4.70	4.62	3.89
พนักงานรายวัน	4.34	-	-0.35*	-0.28	0.44
พนักงานรายเดือน	4.70		-	0.07	0.80
หัวหน้าแผนก	4.62			-	0.73
อื่นๆ	3.89				-

อายุงาน (ปี)		น้อยกว่า 1 ปี	1 - 3 ปี	3 - 5 ปี	มากกว่า 5 ปี
	ค่าเฉลี่ย	4.36	4.36	4.81	4.79
น้อยกว่า 1 ปี	4.36	-	-0.00	-0.45*	-0.43
1 - 3 ปี	4.36		-	-0.45*	-0.42
3 - 5 ปี	4.81			-	0.01
มากกว่า 5 ปี	4.79				-

ตาราง 3 (ต่อ)

รายได้ต่อเดือน		ต่ำกว่า 10,000 บาท	10,001-20,000 บาท	20,001-30,000 บาท	สูงกว่า 30,000 บาท
	ค่าเฉลี่ย	4.36	4.41	4.58	4.92
ต่ำกว่า 10,000 บาท	4.36	-	-0.04	-0.21	-0.56*
10,001- 20,000 บาท	4.41		-	-0.17	-0.51*
20,001-30,000 บาท	4.58			-	-0.33
สูงกว่า 30,000 บาท	4.92				-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี (Fisher's Least Significant Difference (LSD) พบว่า ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า (1) พนักงานที่มีอายุ 20-25 ปี มีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าพนักงานที่มีอายุ 26-30 ปี และพนักงานที่มีอายุ 31-40 ปี (2) พนักงานที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีประสิทธิภาพในการทำงานน้อยกว่าพนักงานที่มีระดับการศึกษาปริญญาโทหรือสูงกว่า (3) พนักงานรายวัน มีประสิทธิภาพในการทำงานน้อยกว่าพนักงานรายเดือน (4) พนักงานที่มีอายุงาน 3-5 ปี มีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าพนักงานที่มีอายุงานน้อยกว่า 1 ปี และพนักงานที่มีอายุงาน 1-3 ปี และ (5) พนักงานที่มีเงินเดือนสูงกว่า 30,000 บาท มีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าพนักงานที่มีเงินเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท และพนักงานที่มีเงินเดือน 10,001-20,000 บาท

อภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการทำงานกลุ่มพนักงานระดับปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด อยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในการทำงานพนักงานทุกคนต่างมีจุดมุ่งหมายให้งานนั้นประสบความสำเร็จ ต้องมีคุณภาพงาน ปริมาณงาน มีการควบคุมระยะเวลาในการทำงานได้อย่างเหมาะสมกับงาน และใช้เงินได้อย่างคุ้มค่า จากการที่พนักงานระดับปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด สามารถทำงานบรรลุตามเป้าหมายที่ตัวเองตั้งไว้ จึงประเมินตนเองว่า มีประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อัญชลี จอมคำสิงห์ และธนาชัย สุขวณิช (2559) พบว่า บุคลากรกองการเจ้าหน้าที่ กรมการปกครอง มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เพราะสามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายที่กำหนด ภายในเวลาที่กำหนด และยังสอดคล้องตามแนวคิดของ Peterson and Plowman (1989) ที่กล่าวไว้ว่า ความสามารถในการทำงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์กร คือ งานต้องมีคุณภาพ ได้ปริมาณงานที่เหมาะสม ประหยัดค่าใช้จ่าย และการใช้เวลาอย่างคุ้มค่าที่สุด

เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการทำงาน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน อายุงาน และรายได้ต่อเดือน ของพนักงานกลุ่มปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด ที่แตกต่างกัน มีประสิทธิภาพการทำงานที่แตกต่างกัน โดยพบว่า พนักงานที่มีอายุน้อย มีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าพนักงานที่มีอายุมาก อาจเป็นเพราะพนักงานที่อายุน้อย มีการเรียนรู้ และทำความเข้าใจในการทำงานได้เร็วกว่า มีการพัฒนาได้รวดเร็ว ส่งผลให้มีประสิทธิภาพการทำงานมากกว่าพนักงานที่มีอายุมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ทวีศักดิ์ รองแขวง (2555) ที่พบว่า พนักงานที่ทำงานในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร ที่มีอายุแตกต่างกัน จะมีความมุ่งมั่น ความตั้งใจในการทำงาน รวมถึงการตัดสินใจในการทำงานแตกต่างกัน

ในด้านระดับการศึกษา พบว่า พนักงานกลุ่มปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด ที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท มีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าระดับปริญญาตรี เนื่องจากระดับการศึกษามีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงาน โดยพนักงานที่มีการศึกษาสูง จะมีความสามารถในการทำงาน การคิดวิเคราะห์รูปแบบแผนการทำงาน การจัดการแก้ไขปัญหา และการตัดสินใจได้ดีกว่า ทำให้มีประสิทธิภาพการทำงานมากกว่าพนักงานระดับปริญญาตรี ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ วัณทณี วงศ์สวรรค์ และรุจิกาญจน์ สานนท์ (2564) ที่พบว่า ระดับการศึกษามีผลทางบวกต่อขีดความสามารถในการทำงานของพนักงานบริษัทประกันชีวิต

ด้านตำแหน่งงาน พบว่า พนักงานรายเดือนมีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าพนักงานรายวัน อาจมีผลจากที่พนักงานรายเดือนมีความรับผิดชอบ สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างดี มีแผนในการทำงาน และทักษะความรู้เฉพาะหน้างานที่ได้รับการฝึกอบรม รวมถึงการที่พนักงานรายเดือนได้รับโบนัสประจำปี ซึ่งเป็นขวัญกำลังใจในการทำงาน จึงส่งผลให้มีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าพนักงานรายวัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ธนวุฒิ เนียมทอง (2557) ที่พบว่า ตำแหน่งงานที่แตกต่างกันส่งผลต่อประสิทธิภาพในด้านทักษะความรับผิดชอบในการทำงานแตกต่างกัน

ด้านอายุงาน พบว่า พนักงานที่มีอายุงาน 3-5 ปี มีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าพนักงานใหม่ โดยบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด มีนโยบายให้พนักงานได้รับการส่งเสริมทักษะหรือฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งส่งผลทางตรงต่อประสิทธิภาพในการทำงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ วัณทณี วงศ์สวรรค์ และรุจิกาญจน์ สานนท์ (2564) ที่พบว่า พนักงานบริษัทประกันชีวิตในเขตสีลมและเขตบางรัก ที่มีประสบการณ์ในการทำงานที่นาน จะทำให้มีประสิทธิภาพการทำงานที่เพิ่มมากขึ้น

ด้านรายได้ต่อเดือน พบว่า พนักงานที่มีระดับรายได้เงินเดือนที่สูงมีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าพนักงานที่มีเงินเดือนที่ต่ำกว่า เพราะพนักงานที่มีรายได้สูง เป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ในการทำงานที่มาก มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่สูง และต้องใช้ความชำนาญเฉพาะด้าน จึงได้รับผลตอบแทนที่ดี ทำให้พนักงานมีความตั้งใจในการทำงาน และมีประสิทธิภาพการทำงานมากกว่าพนักงานรายได้น้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ทวีศักดิ์ รองแขวง (2555) ที่พบว่า ในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์นิคมอุตสาหกรรมนวนคร พนักงานที่มีรายได้สูงจะให้ความสำคัญกับงานที่ทำ เพราะคาดหวังผลงานที่ดี จะส่งผลต่อรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการทำงานกลุ่มพนักงานระดับปฏิบัติการในเครือบริษัท จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด อยู่ในระดับมาก แต่บริษัทยังคงต้องส่งเสริมให้พนักงานได้ปฏิบัติงานตรงตามความถนัด รวมถึงการตั้งเป้าหมายในด้านแรงจูงใจให้พนักงานมีความเชื่อมั่นในบริษัท และพัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อเป็นการรักษาระดับประสิทธิภาพการทำงาน ของพนักงานบริษัท ในเครือ จ่าวิรัช ฟู้ด จำกัด ต่อไป

2. จากผลการศึกษาเมื่อเปรียบเทียบการทำงานกับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พนักงานที่มีอายุน้อย มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงกว่าพนักงานที่มีอายุมาก และพนักงานรายเดือนมีประสิทธิภาพสูงกว่าพนักงานรายวัน ดังนั้น ทางบริษัทอาจสามารถยกระดับประสิทธิภาพขององค์กร ด้วยการจัดฝึกอบรมขั้นตอนการทำงานเป็นประจำทุกปี เพื่อให้กลุ่มพนักงานที่มีอายุมากและยังเป็นพนักงานรายวันได้เพิ่มความรู้ความเข้าใจในการทำงาน เป็นการเสริมสร้างทักษะและความสามารถให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. จากการศึกษา พบว่า พนักงานที่มีระดับการศึกษาที่สูง มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงตามไปด้วย ดังนั้น บริษัทควรส่งเสริมในด้านการเรียนรู้ โดยอาจมีงบประมาณสนับสนุนและส่งเสริมด้านการศึกษาต่อให้กับพนักงานของทุกหน่วยงาน โดยมุ่งเน้นกลุ่มที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี เพราะเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่

4. ผลการศึกษาระบุว่า พนักงานที่มีอายุงาน 3-5ปี มีประสิทธิภาพในการทำงานมากกว่าเด็กใหม่ ดังนั้น บริษัทควรส่งเสริมวัฒนธรรมภายในองค์กร เช่น การจัดท่องเที่ยวประจำปีสำหรับพนักงานที่มีอายุงาน 3 ปีขึ้นไป มีกิจกรรมให้รางวัลกับพนักงานที่มีความสามารถโดดเด่นในการทำงาน ให้พนักงานมีความรักในองค์กร และอยากทำงานกับบริษัทได้นาน ๆ เพื่อลดปัญหาด้านการลาออก และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานไปพร้อม ๆ กัน

5. การศึกษาพบว่า พนักงานที่มีรายได้เงินเดือนที่สูง มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงกว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อย ดังนั้น บริษัทควรสร้างแรงจูงใจในการทำงาน โดยอาจกำหนดนโยบายให้เงินพิเศษแก่พนักงานที่สามารถทำงานได้ตรงตามเป้าหมายที่บริษัทกำหนด หรือพนักงานที่มีความตั้งใจในการทำงาน ไม่ขาด ลา มาสาย ในแต่ละเดือน รวมถึงมีนโยบายการให้โบนัสทุกไตรมาสหรือทุกปี เพื่อให้พนักงานมีความมุ่งมั่นและตั้งใจทำงาน

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2557). *การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ด้วย AMOS* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สามลดา.

ทวีศักดิ์ รองแขวง. (2555). *ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะงานกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน กรณีศึกษาอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์นิคมอุตสาหกรรมนวนคร*. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล.

ธนวุฒิ เนียมทอง. (2557). *ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ด้านการให้บริการการบินสนามบินอู่ตะเภา*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี.

พีรญา ชื่นวงศ์. (2560). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน: กรณีศึกษา ธุรกิจการขนส่งในจังหวัดเชียงราย. *วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ, 4*(2), 92-100.

ภิรดา ศิลปชัย และณัฐชา ธำรงโชติ. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจูงใจและความมีประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายในหน่วยงานด้านชุมชนสัมพันธ์ของรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร, 1*(2-3), 217-235.

วาสนา เกอแสละ, ประพันธ์ ชัยกิจอุราใจ และสุรี พฤกษ์ทวีศักดิ์. (2561). การทำงานเป็นทีมที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์. *วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 29*(3), 132-142.

วัณทณี วงศ์สวรรค์ และรุจิกาญจน์ สานนท์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัทประกันชีวิต กรณีศึกษาพนักงานบริษัทประกันชีวิตในเขตสีลมและเขตบางรัก. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชื่น, 2*(2), 1-12.

สิริวดี ชูเชิด. (2556). *การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน*. ค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2565, จาก http://www.thailandindustry.com/onlinemag/view2.php?id=771&section=17&issues=74

อัญชลี จอมคำสิงห์ และธนาชัย สุขวณิช. (2559, มีนาคม). *ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรกองการ เจ้าหน้าที่ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย*. รายงานการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 8, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, กรุงเทพมหานคร.

Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. New York: McGraw-Hill.

Peterson, E., & Plowman, E. G. (1989). *Business organization and management* (3rd ed.). New York: Irwin.

องค์กรแห่งความสุขในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน)

ผกามาศ เครือศรี[1*]
ประพันธ์ วงศ์บางโพ[2] และ วัชรากรณ์ ชีวโศภิษฐ[3]
หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง[1]
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง[2]
นักวิชาการอิสระ[3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: 6324101424@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับองค์กรแห่งความสุขในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) และเพื่อเปรียบเทียบองค์กรแห่งความสุขในการทำงาน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันของผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานทั้งหมดรวม 251 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ทดสอบหาค่าความแตกต่างด้วยค่าที (*t* test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

การวิจัยพบว่า ผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) ส่วนใหญ่เป็นเพศชายอายุ 31-40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี สถานภาพโสด รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-40,000 บาท เป็นกลุ่มวิชาชีพเฉพาะทาง และมีระยะเวลาการปฏิบัติงานมากกว่า 10 ปี ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์ระดับความสุขในการทำงาน พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีความสุขในด้านคุณธรรมมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบระดับองค์กรแห่งความสุขในการทำงาน ตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน พบว่า ระดับความสุขในการทำงานไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: องค์กรแห่งความสุข, สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน)

Happy Workplace: A Case Study of Synchrotron Light Research Institute (Public Organization)

Phakamart Kruasri[1]

Praphan Wongbangpo[2] and Vacharakorn Chivasopit[3]

Master of Business Administration Program, Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University[1]

Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University[2]

Independent Scholar[3]

*Corresponding author: 6324101424@rumail.ru.ac.th

Abstract

This study aimed to study the level of workplace happiness of employees at the Synchrotron Light Research Institute (Public Organization), and compare the level of workplace happiness by difference in personal factor of employees at the Synchrotron Light Research Institute (Public Organization). Questionnaires were used to collect data from all 251 employees. Data was analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation. The mean differences were tested by the independent sample *t* test and One-way ANOVA methods.

The findings showed that most of the employees were single males, aging between 31-40 years old who earned Bachelor's degree and salary of 20,001-40,000 Baht in average. They also had professional competencies with more than 10-year work duration. For analysis of the employees' happiness level at work, the level of workplace happiness level of SLRI employees according to the Happy Workplace approach was high with the highest level detected in the virtue aspect. For comparing the workplace happiness by difference in personal factors, it was found that workplace happiness levels were indifference at the statistically significance of .05.

Keywords: Happy Workplace Approach, Synchrotron Light Research Institute (Public Organization)

บทนำ

แนวคิดการสร้างองค์กรสุขภาวะ ตามหลักการขององค์การอนามัยโลก เริ่มได้รับความสนใจจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อนำไปปรับใช้ในองค์กรเพิ่มมากขึ้น จากที่สภาพสังคมในปัจจุบันมีการแข่งขันสูง ผู้ปฏิบัติงานต้องกังวลกับการรักษามาตรฐานในการทำงานที่สูงขึ้น ช่วงเวลาการทำงานที่ยาวนานขึ้น ก่อให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย รวมทั้งผลกระทบจากวิกฤตการณ์โรคระบาด ปัญหาความขัดแย้งในที่ทำงาน ล้วนนำมาซึ่งความเครียดที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานขาดความสุข ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานไม่เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร ผู้นำองค์กรจึงต้องหาวิธีการและแนวทางใหม่ ๆ เพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการองค์กรให้สามารถสร้างสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานให้กับผู้ปฏิบัติงานได้ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้นำเอาหลักการองค์กรสุขภาวะขององค์การอนามัยโลก มาจัดทำเป็นแนวความคิดความสุข 8 ประการ เพื่อพัฒนาองค์กรให้เป็น "องค์กรแห่งความสุข" ซึ่งหมายถึง กระบวนการพัฒนาคนในองค์กรอย่างมีเป้าหมายและยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้องค์กรมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง นำพาองค์กรไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืน (ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์, 2556)

สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) เป็นหน่วยงานของรัฐ ภายใต้กำกับของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ปัจจุบันอยู่ระหว่างการพัฒนาระบบคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งบุคลากรถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ โดยปัญหาจากปัจจัยภายใน ไม่ว่าจะเป็นบรรยากาศการทำงานเคร่งเครียด ไม่มีการยิ้มแย้มแจ่มใส และปัจจัยภายนอก เช่น ผลกระทบจากวิกฤตการณ์โรคระบาด สภาวะเศรษฐกิจถดถอย นำมาซึ่งการไม่มีความสุขในการทำงาน และส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลงในที่สุด

จากที่มาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาองค์กรแห่งความสุขในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดทำแนวทางกลยุทธ์ และนโยบายในการจัดสวัสดิการเพื่อพัฒนาองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปฏิบัติงานของสถาบันฯ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับการยกระดับความสุขในการทำงาน มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีขึ้น และพร้อมที่จะร่วมแรงร่วมใจกันขับเคลื่อนการดำเนินงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับองค์กรแห่งความสุขในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน)
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับองค์กรแห่งความสุขในการทำงาน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันของผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน)

สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันของผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) มีระดับความสุขในการทำงานตามแนวคิดองค์กรแห่งความสุขแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับองค์กรแห่งความสุขในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) ตามแนวความคิดองค์กรแห่งความสุข 8 ประการของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์, 2551) ได้แก่ สุขภาพดี (happy body) น้ำใจงาม (happy heart) การผ่อนคลาย (happy relax) การหาความรู้ (happy brain) คุณธรรม (happy soul) ใช้เงินเป็น (happy money) ครอบครัวที่ดี (happy family) และสังคมดี (happy society)

ประชากรในการวิจัย คือ ผู้ปฏิบัติงานของสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) ประกอบด้วย ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ พนักงานจ้างเหมาปฏิบัติการ และลูกจ้างโครงการ ของสถาบันฯ จำนวน 251 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2564 (สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน), 2564ก)) โดยมีระยะเวลาตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2564 - มกราคม 2565

กรอบแนวคิดในการวิจัย

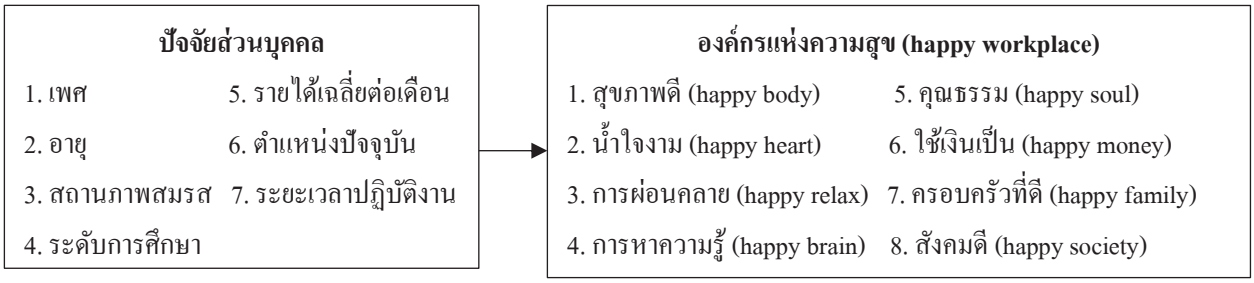

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์

สถาบัน หมายถึง สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน)

ผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) หมายถึง เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้าง ผู้ซึ่งปฏิบัติงานโดยได้รับเงินเดือนหรือค่าจ้างจากงบประมาณของสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน)

ความสุขในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานของสถาบัน มีความพึงพอใจในการทำงาน สามารถสร้างสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานได้อย่างเหมาะสม และได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพ ตามทิศทางและยุทธศาสตร์ของสถาบันฯ

องค์กรแห่งความสุข หมายถึง การพัฒนาผู้ปฏิบัติงานของสถาบันฯ รวมทั้งสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดีภายในสถาบันฯ โดยใช้แนวคิดความสุข 8 ประการ ให้สามารถสร้างสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานได้อย่างเหมาะสม

แนวคิดความสุข 8 ประการ หมายถึง แนวคิดที่ช่วยส่งเสริมความสุขทั้งทางกายและใจ ให้ผู้ปฏิบัติงานของสถาบันฯ อย่างสมดุลทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ สุขภาพดี น้ำใจงาม การผ่อนคลาย การหาความรู้ คุณธรรม ใช้เงินเป็น ครอบครัวที่ดี และสังคมดี

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

องค์กรแห่งความสุข คือ องค์กรที่มีการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาคนในองค์กรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพที่ดี มีความปลอดภัยในการใช้ชีวิตทั้งในที่ทำงานและในชีวิตประจำวัน มีอาชีวอนามัยที่ดี มีสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน มีทักษะพัฒนาตนเอง มีน้ำใจ มีคุณธรรม มีความรักและผูกพันต่อองค์กร สามารถสร้างสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานได้อย่างเหมาะสม โดยนำแนวคิดความสุข 8 ประการ มาปรับใช้ให้สอดคล้องกับลักษณะหรือจุดเด่นขององค์กรนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้เกิดความสุขในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานขององค์กร

ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ (2556) ได้อธิบายแนวคิดความสุข 8 ประการ โดยหมายถึง แนวคิดที่ช่วยส่งเสริมความสุขทั้งทางกายและใจให้ผู้ปฏิบัติงานอย่างสมดุลทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านความสุขในครอบครัว ด้านความสุขในสังคม และด้านความสุขในสถาบัน บนพื้นฐานความสุขทั้ง 8 ด้าน ได้แก่

1.สุขภาพดี (happy body) หมายถึง การมีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและจิตใจ ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งเกิดจากการรู้จักใช้ชีวิต รู้จักกิน รู้จักนอน ชีวีมีสุข เหมาะสมกับเพศ เหมาะสมกับวัย เหมาะสมกับสถานการณ์ เหมาะสมกับฐานะทางการเงิน

2.น้ำใจงาม (happy heart) หมายถึง การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น คิดถึงคนอื่น เอื้ออาทรต่อกันและกัน การรู้บทบาทของเจ้านาย ลูกน้อง และผลของการกระทำของตนเองต่อสิ่งต่าง ๆ

3. การผ่อนคลาย (happy relax) หมายถึง สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง รู้จักการผ่อนคลายกับสิ่งต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต เมื่อชีวิตในการทำงานหรือการดำเนินชีวิตประจำวันมีความเครียด ต้องหาวิธีผ่อนคลาย เพื่อรักษาสมดุลของชีวิตไว้

4.การหาความรู้ (happy brain) หมายถึง รักการเรียนรู้และเป็นมืออาชีพในงานของตนเอง การศึกษาหาความรู้ การพัฒนาตัวเองตลอดเวลา เพื่อให้เกิดความมั่นคงก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีความตื่นตัว กระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

5.คุณธรรม (happy soul) หมายถึง การมีคุณธรรมและความกตัญญู โดยเฉพาะ ความละอายและเกรงกลัวต่อการกระทำของตน ซึ่งเป็นคุณธรรมเบื้องต้นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์ และเป็นคุณธรรมที่สำคัญต่อการทำงานเป็นทีม

6. ใช้เงินเป็น (happy money) หมายถึง การรู้จักใช้ เป็นหนี้อย่างมีเหตุผล มีชีวิตที่เหมาะสมกับตนเอง มีเงินเก็บออม สามารถบริหารจัดการรายรับรายจ่ายของตนเองและครอบครัวได้

7.ครอบครัวที่ดี (happy family) หมายถึง การเป็นผู้ที่รักและดูแลครอบครัวตนเองได้มีครอบครัวที่อบอุ่นและมั่นคง มีความรู้สึกผูกพัน เชื่อใจ มั่นใจ และอุ่นใจกับบุคคลในครอบครัวของตนเอง ให้ความสำคัญต่อครอบครัว การมีครอบครัวเข้มแข็งจะทำให้สังคมมั่นคง

8. สังคมดี (happy society) หมายถึง การเป็นผู้ที่รักและดูแลองค์กร/ สังคมของตนเองได้ เป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรและสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เอาเปรียบผู้คนรอบข้าง ไม่ทำให้สังคมเสื่อมถอย

เมื่อองค์กรสามารถสร้างองค์กรแห่งความสุขได้ ก็จะเข้าสู่กระบวนการที่ทำให้เป็นวัฒนธรรมองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการอยู่ร่วมกันของคนในองค์กร ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มศักยภาพในการดำเนินธุรกิจขององค์กร และเป็นองค์กรแห่งความสุข

ก้านทอง บุหร่า (2560) ศึกษาเรื่อง *องค์กรแห่งความสุข: แนวคิด กระบวนการ และบทบาทของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์* พบว่า การนำแนวคิดองค์กรแห่งความสุขมาใช้สำหรับประเทศไทยของภาคเอกชนและภาครัฐมีความคล้ายคลึงกัน ในส่วนของกลุ่มความสุขของตนเองและความสุขของครอบครัวมีความคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างในส่วนของกลุ่มความสุขขององค์กร/สังคม โดยที่นักบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการสร้างองค์กรแห่งความสุข

วัชระ ฉรงค์ฤทธิเดช (2560) ศึกษาเรื่อง *ความสุขในการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยรามคำแหง* พบว่า บุคลากรสายสนับสนุน มีความสุขในการทำงานอยู่ในระดับมาก เนื่องจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง จัดกิจกรรมสร้างความสุขในการทำงานให้บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ เช่น สนับสนุน/ส่งเสริมให้มีการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง จัดสถานที่เพื่อให้บุคลากรได้ผ่อนคลายและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เป็นต้น

กิติพัฒน์ ดามาพงษ์ (2559) ศึกษาเรื่อง *ความสุข ความพึงพอใจ ต่อความผูกพันของบุคลากรที่มีต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)* พบว่า ลักษณะส่วนบุคคลที่แตกต่างกันของบุคลากรสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีระดับความสุขในการทำงานที่แตกต่างกัน และบุคลากรที่มีระยะเวลาในการทำงานในองค์กรน้อยกว่า 2 ปี มีแนวโน้มที่จะมีความสุขในด้าน Happy Society ที่น้อยกว่าบุคลากรที่ทำงานเป็นเวลามากกว่า 2 ปีขึ้นไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามที่มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาด้วยดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence--IOC) ผลการคำนวณได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.67-1.00 แสดงว่า แบบสอบถามมีความเที่ยงตรง (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2557) จากนั้น นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างและตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha method) ผลการคำนวณได้ค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ 0.880 จึงมีความน่าเชื่อถือ (Nunnally, 1978) แล้วนำไปใช้เก็บข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) ทั้งหมดจำนวน 251 คน โดยการแจกแบบสอบถามแบบ Face to Face ร่วมกับการส่งแบบสอบถามทางกลุ่ม Line และทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานสถาบันฯ ทั้งหมด

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้ววิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความคิดเห็นองค์กรแห่งความสุข ตามปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันของผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) ด้วยการทดสอบ *t* test และ One-way ANOVA

ผลการวิจัย

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (จำนวน 139 คน ร้อยละ 55.38) อายุระหว่าง 31-40 ปี (จำนวน 105 คน ร้อยละ 41.83) การศึกษาปริญญาตรี (จำนวน 95 คน ร้อยละ 37.85) สมรสแล้ว (จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 54.18) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 20,001-40,000 บาท (จำนวน 112 คน ร้อยละ 44.62) เป็นกลุ่มวิชาชีพเฉพาะทาง (จำนวน 103 คน ร้อยละ 41.04) และปฏิบัติงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป (จำนวน 111 คน ร้อยละ 44.22)

ตาราง 1

ความสุขในการทำงานตามแนวคิดองค์กรแห่งความสุขของสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน)

องค์กรแห่งความสุข	$\bar{X}$	*DS*	ระดับความสุข
1. สุขภาพดี (happy body)	3.46	0.808	มาก
2. น้ำใจงาม (happy heart)	4.16	0.592	มาก
3. การผ่อนคลาย (happy relax)	3.57	0.682	มาก

ตาราง 1 (ต่อ)

องค์กรแห่งความสุข	$\bar{X}$	*DS*	ระดับความสุข
4. การหาความรู้ (happy brain)	4.03	0.562	มาก
5. คุณธรรม (happy soul)	4.39	0.474	มากที่สุด
6. ใช้เงินเป็น (happy money)	3.77	0.706	มาก
7. ครอบครัวที่ดี (happy family)	3.98	0.721	มาก
8. สังคมดี (happy society)	4.25	0.462	มากที่สุด
ภาพรวม	3.95	0.433	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) มีความสุขในการทำงานตามแนวคิดองค์กรแห่งความสุข ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.95) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความสุขในการทำงานในระดับมากถึงมากที่สุด โดยมีความสุข ด้านคุณธรรม มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.39, *SD* = 0.474) รองลงมาคือ ด้านสังคมดี (ค่าเฉลี่ย 4.25, *SD* = 0.462) ส่วนด้านที่มีค่าน้อยที่สุดคือ ด้านสุขภาพดี (ค่าเฉลี่ย 3.46, *SD* = 0.808)

ตาราง 2

การทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) ที่แตกต่างกัน มีระดับความสุขในการทำงานตามแนวคิดองค์กรแห่งความสุขแตกต่างกัน

ปัจจัยส่วนบุคคล	*t* /*F* test	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน
1. เพศ	-0.539	.590	ไม่แตกต่างกัน
2. อายุ	1.328	.253	ไม่แตกต่างกัน
3. ระดับการศึกษา	2.041	.109	ไม่แตกต่างกัน
4. สถานภาพการสมรส	.209	.812	ไม่แตกต่างกัน
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	1.444	.209	ไม่แตกต่างกัน
6. ตำแหน่งปัจจุบัน	2.444	.065	ไม่แตกต่างกัน
7. ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน	2.225	.086	ไม่แตกต่างกัน

จากตาราง 2 พบว่า ผู้ปฏิบัติงานของสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันในด้านอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งปัจจุบัน และระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน มีระดับความสุขในการทำงานตามแนวคิดองค์กรแห่งความสุข ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษา พบว่า ผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) มีระดับความสุขในการทำงาน ด้านคุณธรรม (happy soul) และด้านสังคมดี (happy society) อยู่ในระดับมากที่สุด โดยสามารถอภิปรายผล ดังนี้

1.1 ด้านคุณธรรม (happy soul) อาจเนื่องมาจากการที่สถาบันฯ ให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายการปฏิบัติงานที่โปร่งใส โดยได้ประกาศเจตนารมณ์ต่อต้านการทุจริต (สถาบันวิจัยแสงชินโครตรอน (องค์การมหาชน), 2564ค) และจัดกิจกรรมเพื่อดำเนินนโยบายดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงด้านการทุจริต การงดรับของขวัญในเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น จนได้รับการประเมินความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ อยู่ในระดับ AA ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 (สถาบันวิจัยแสงชินโครตรอน (องค์การมหาชน), 2564จ) รวมทั้งได้รับรางวัลองค์กรคุณธรรมต้นแบบจากคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ (สถาบันวิจัยแสงชินโครตรอน (องค์การมหาชน), 2564ฉ) นอกจากนี้ สถาบันฯ ได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมอย่างต่อเนื่อง เช่น การแจกจ่ายสิ่งของอุปโภคบริโภคแก่ชุมชนที่ประสบปัญหาจากผลกระทบการระบาดของโรค COVID-19 เป็นต้น ทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับการปลูกฝังการมีคุณธรรมที่ดีและมีความสุขในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับ วัชระ ฉรงค์ฤทธิเดช (2560) ที่พบว่า ความสุขด้านการมีคุณธรรมประจำใจ (happy soul) เกิดจากการที่หน่วยงานปลูกฝังจิตสำนึกในการเป็นคนดี และปลูกฝังศีลธรรมและคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง

1.2 ด้านสังคมดี (happy society) อาจเนื่องมาจากการที่สถาบันฯ มีค่านิยมในการทำงานแบบ Team Spirit (มีจิตวิญญาณการทำงานเป็นทีม) (สถาบันวิจัยแสงชินโครตรอน (องค์การมหาชน), 2564ข) ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความรักความสามัคคีและความมีน้ำหนึ่งใจเดียว เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้กับสังคมและชุมชนท้องถิ่นรอบข้าง ผ่านกิจกรรมการทำงานเพื่อสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การออกแบบและสร้างอุปกรณ์ทางการแพทย์ ได้แก่ ตู้คัดกรองโรคความดันบวก-ความดันลบ ห้องแยกโรคความดันลบ มอบให้กับโรงพยาบาล เรือนจำ หรือมูลนิธิที่ขาดแคลนในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ เพื่อช่วยบรรเทาผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (โควิด-19) (สถาบันวิจัยแสงชินโครตรอน (องค์การมหาชน), 2564ช) เป็นต้น นอกจากนี้ สถาบันฯ ได้จัดกิจกรรมการอบรมให้ผู้ปฏิบัติงานตระหนักถึงความปลอดภัยในการปฏิบัติงานตามหลักอาชีวอนามัยและความปลอดภัย มีการซ้อมหนีไฟเป็นประจำทุกปี และมีอุปกรณ์ตรวจวัดรังสีที่ได้มาตรฐานติดตั้งตามจุดต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบปริมาณรังสีในบริเวณพื้นที่ทำงานและในสิ่งแวดล้อม ให้ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สามารถทำงานได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรัชญากรณ์ ลครพล (2559) ที่กล่าวไว้ว่า Happy Society เป็นรูปแบบการดำเนินธุรกิจขององค์กรที่มีเป้าหมายหลักในการส่งเสริมบุคลากรและครอบครัวให้มีความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนโดยรอบองค์กรให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี โดยจะต้องอาศัยความร่วมมือและความสามัคคีกันระหว่างองค์กร บุคลากร และชุมชน เพื่อให้พนักงานมีความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงาน (quality of work life) นำไปสู่การเป็น Happy Society ภายในองค์กร

2. ผลการศึกษา พบว่า ผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงชินโครตรอน (องค์การมหาชน) มีความสุขในการทำงานในด้านการผ่อนคลาย (happy relax) และด้านสุขภาพดี (happy body) ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยด้านอื่น ๆ โดยสามารถอภิปรายผล ดังนี้

2.1 ด้านการผ่อนคลาย (happy relax) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ปฏิบัติงานมีความสุขอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านความเพียงพอของพื้นที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการพบปะสังสรรค์เพื่อผ่อนคลาย อาจเนื่องมาจากในช่วงระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา สถาบันฯ มีผู้เข้าใช้บริการงานทางวิทยาศาสตร์ และผู้เข้าเยี่ยมชมจากหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ทำให้พื้นที่บางส่วนที่เคยใช้เป็นที่พักผ่อนสังสรรค์ ถูกนำมาใช้เพื่อรองรับผู้เข้าใช้บริการ/เยี่ยมชมที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ส่งผลให้พื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการพักผ่อนของผู้ปฏิบัติงานอาจไม่เพียงพอเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ สมชัย ปราบรัตน์ (2560) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมในการทำงานมีอิทธิพลต่อองค์กรแห่งความสุข

2.2 ด้านสุขภาพดี (happy body) ผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงชินโครตรอน (องค์การมหาชน) มีระดับความสุขในการทำงานตามแนวคิดองค์กรแห่งความสุข ด้านสุขภาพดี (happy body) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ปฏิบัติงานมีระดับความสุขอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ สถาบันฯ มีนโยบายเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้ปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ ความพึง

พอใจกับสุขภาพกายของตนเอง และการใช้เวลาในการออกกำลังกายเป็นประจำ คาดว่า เกิดจากการที่สถาบันฯ ไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการออกกำลังกายและดูแลรักษาสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ ทำให้ไม่มีนโยบายในการจัดกิจกรรมหรือรณรงค์เพื่อส่งเสริมสุขภาพให้กับผู้ปฏิบัติงานอย่างจริงจังเท่าที่ควร ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานมีความสุขในด้านการส่งเสริมสุขภาพและออกกำลังกายแค่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ก้านทอง บุหร่า (2560) ที่พบว่า การสร้างความสุขในการทำงานจะต้องมีการส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้ทำงานใส่ใจ ดูแล และรักษาสุขภาพของตน รวมถึงการกระตุ้นให้บุคลากรได้เข้ารับการตรวจสุขภาพเป็นประจำ

3. การพิจารณาระดับความสุขในการทำงานตามแนวคิดองค์กรแห่งความสุข ของผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) เป็นรายด้าน พบว่า ด้านสุขภาพดี (happy body) (3.46) การผ่อนคลาย (happy soul) (3.57) และใช้เงินเป็น (happy money) (3.77) ต่ำกว่าระดับความสุขในการทำงานในภาพรวม (3.95) จากแนวคิดด้านความสุข 8 ประการของ ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ (2556) ที่กล่าวไว้ว่า การสร้างองค์กรแห่งความสุข เป็นการจัดสมดุลชีวิตผ่านความสุขในโลกสามใบที่ทับซ้อนกันอยู่ ได้แก่ ความสุขของตนเอง ความสุขของครอบครัว และความสุขขององค์กร/สังคม แสดงว่า ผู้ปฏิบัติงานสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) รู้สึกว่า มีความสุขของตนเอง น้อยกว่าความสุขของครอบครัว และขององค์กร/สังคม อาจเนื่องมาจากค่านิยมของสถาบันฯ ที่มุ่งเน้นไปที่การบรรลุตามเป้าหมายและตัวชี้วัดขององค์กรเป็นหลัก ได้แก่ Goal Oriented (ยึดเป้าหมายของความสำเร็จเป็นหลัก) Work Smart (หา solution ในการทำงานที่ดีกว่าอยู่เสมอ) และ Team Spirit (มีจิตวิญญาณการทำงานเป็นทีม) (สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน), 2564ข) ทำให้สถาบันฯ ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนและส่งเสริมองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อรองรับการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายขององค์กรเป็นอันดับแรก อาทิ การจัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย การพัฒนาห้องปฏิบัติการประกอบและทดสอบทางเทคนิคและวิศวกรรมขั้นสูง จนอาจทำให้การสนับสนุนและส่งเสริมองค์ประกอบด้านการมีความสุขส่วนตนของผู้ปฏิบัติงานทั้งสามข้อไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงานของสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) ด้านอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งปัจจุบัน และระยะเวลาที่ปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน มีระดับความสุขในการทำงานตามแนวคิดองค์กรแห่งความสุขในภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากสถาบันฯ ให้ความสำคัญกับความเสมอภาคในการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงาน โดยมีนโยบายการจัดสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ที่ครอบคลุมผู้ปฏิบัติงานและครอบครัวอย่างเหมาะสมในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็น ค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียนบุตร การขึ้นเงินเดือนประจำปี ค่าล่วงเวลา การประกันอุบัติเหตุและสุขภาพ การตรวจสุขภาพประจำปี เป็นต้น (สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน), 2564ก) นอกจากนี้ สถาบันฯ ยังดำเนินนโยบายการบริหารงานแบบ Project Base Management ที่มีเป้าหมายให้ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับในแต่ละฝ่ายสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ของสถาบันฯ ในลักษณะการบูรณาการการทำงานร่วมกัน โดยไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่ายและยึดเป้าหมายความสำเร็จของโครงการเป็นสำคัญ (สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน), 2564ข) รวมทั้งนโยบายการจัดการความรู้ทั่วทั้งสถาบันฯ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานที่ต่างสายงานในทุกระดับ สามารถเข้าร่วมการบรรยายหรืออบรมเกี่ยวกับการทำงานในหัวข้อต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานทั้งในฝ่ายเดียวกันและต่างฝ่ายเพื่อประโยชน์ในการทำงาน (สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน), 2564ง) ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้เกิดความเท่าเทียมและเสมอภาคระหว่างผู้ปฏิบัติงาน อันนำมาซึ่งความสุขตามแนวคิดองค์กรแห่งความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ แนวทางการเป็นองค์กรแห่งความสุขขององค์การอนามัยโลก (Burton, 2010) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งความสุข ต้องสร้างจริยธรรมในการบริหารงานและส่งเสริมสิทธิของพนักงาน ตลอดจนการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีในการทำงานและลดความเหลื่อมล้ำ รวมทั้งควรส่งเสริมสิทธิของพนักงาน มาตรฐานการทำงาน สิ่งแวดล้อม และบริหารองค์กรด้วยความโปร่งใส

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1. ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปฏิบัติงานของสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) มีระดับความสุขในการทำงานด้านที่เป็นความสุขของตนเอง ต่ำกว่าด้านของครอบครัวและขององค์กร/สังคม ดังนั้น ผู้บริหารสถาบันฯ จึงควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนและส่งเสริมองค์ประกอบด้านการมีความสุขของตนเอง (สุขภาพดี การผ่อนคลาย และใช้เงินเป็น) เพื่อให้สามารถยกระดับความสุขในการทำงานตามแนวคิดองค์กรแห่งความสุขด้านที่เป็นความสุขของตนเอง ได้เพิ่มขึ้น เช่น การส่งเสริมกิจกรรมด้านการดูแลรักษาสุขภาพและออกกำลังกาย การจัดสรรพื้นที่พักผ่อนสังสรรค์อย่างเพียงพอ การให้ความรู้เรื่องแผนการลงทุนในอนาคต และการจัดกิจกรรมตลาดนัดเพื่อสร้างเสริมรายได้ เป็นต้น

2. ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปฏิบัติงานของสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) มีระดับความสุขในการทำงานตามแนวคิดองค์กรแห่งความสุขอยู่ในระดับมาก โดยด้านคุณธรรม (happy soul) และด้านสังคมดี (happy society) อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น สถาบันฯ โดยส่วนพัฒนาองค์กรของสถาบันฯ ควรศึกษาถึงรายละเอียดของแนวปฏิบัติขององค์กรในการสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและสังคมดี แล้วจัดทำคู่มือการสร้างสุขในองค์กร (best practice) ของสถาบันฯ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการแนวทางการสร้างสุขในองค์กรได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืนมากขึ้น และอาจสร้างให้เป็น KM (การจัดการความรู้) ขององค์กรในที่สุด

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงานของสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน) ด้านอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งปัจจุบัน และระยะเวลาที่ปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน มีระดับความสุขในการทำงานตามแนวคิดองค์กรแห่งความสุขในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เนื่องจากสถาบันฯ ให้ความสำคัญกับความเสมอภาคในการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติงาน โดยตอบสนองความต้องการพื้นฐานอย่างเหมาะสม ดังนั้น ส่วนพัฒนาองค์กรของสถาบันฯ ควรศึกษาการเป็นองค์กรแห่งความสุขในการทำงานตามแนวคิดองค์กรแห่งความสุขในด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการลดความเหลื่อมล้ำภายในองค์กรเพิ่มเติม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาเป็นแนวทางในการสร้างองค์กรแห่งความสุขเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในระดับองค์กรให้กับหน่วยงานอื่น ๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อระดับความสุขในการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน ตามแนวคิดองค์กรแห่งความสุขเพิ่มขึ้น เช่น สถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิดสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) ความผูกพันต่อองค์กร เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างทันท่วงที จึงจะสะท้อนระดับความสุขในการทำงานได้เป็นปัจจุบันมากขึ้น และสามารถนำผลการวิจัยมาใช้ในการเสริมสร้างความสุขในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2557). *การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ด้วย AMOS* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สามลดา.

ก้านทอง บุหร่า. (2560). องค์กรแห่งความสุข: แนวคิด กระบวนการ และบทบาทของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์.*วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, *28*(3), 169-176.

กิติพัฒน์ ดามาพงษ์. (2559). *ความสุข ความพึงพอใจ ต่อความผูกพันของบุคลากรที่มีต่อสำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).* การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์. (2551). *องค์กรแห่งความสุขด้วยความสุข 8 ประการ*. ค้นเมื่อ 12 ตุลาคม 2564, จาก https://www.doctor.or.th/article/detail/5572

ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์. (2556). *คู่มือมาสร้างองค์กรแห่งความสุขกันเถอะ*. นนทบุรี: สองขา ครีเอชั่น.

ปรัชญากรณ์ ลครพล. (2559). *แนวคิดและกรณีตัวอย่าง : องค์กรสังคมดี (happy society)*. กรุงเทพมหานคร: พี. เอ. ลีฟวิ่ง.

วัชระ ฉรงค์ฤทธิเดช. (2560). *การศึกษาความสุขในการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน). (2564ก). *ข้อบังคับสถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน ว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ. 2563*. ค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2565, จาก https://www.slri.or.th/th/ita.html

สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน). (2564ข). *ค่านิยมองค์กร "SLRI"*. ค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2565,จาก https://www.slri.or.th/th/aboutus/slri-performance-report/values.html

สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน). (2564ค). *คำประกาศเจตนารมณ์ต่อต้านการทุจริต*. ค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2565, จาก https://www.slri.or.th/th/

สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน). (2564ง). *งานพัฒนา*. ค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2565, จาก https://www.slri.or.th/th/slridevelop.html

สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน). (2564จ). *ซินโครตรอนได้รับเชิดชูคุณธรรมและความโปร่งใสจาก ป.ป.ช. ระดับ AA*. ค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2565, จาก https://www.slri.or.th/th/slrinews.html

สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน). (2564ฉ). *ซินโครตรอนเป็น "2565 องค์กรคุณธรรมต้นแบบ" จากกรมการศาสนา*. ค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2565, จาก https://www.slri.or.th/th/slrinews.html

สถาบันวิจัยแสงซินโครตรอน (องค์การมหาชน). (2564ช). *ซินโครตรอนช่วยท้องถิ่น-ส่งมอบห้องแยกโรคความดันลบให้-รพ-พิมาย-และ-รพ-ห้วยแถลง-สู้วิกฤติโควิด-19*. ค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2565, จาก https://www.slri.or.th/th/slrinews.html

สมชัย ปราบรัตน์. (2560). *รายงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของธุรกิจอุตสาหกรรมผลิตในพื้นที่จังหวัดสงขลา*. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

Burton, J. (2010). *WHO healthy workplace framework and model: Background and supporting literature and practices*. Geneva: World Health Organization.

Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. New York: McGraw-Hill.

การศึกษาสาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาจำนวนผู้เปิดใช้บัญชี Digital Savings ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก มีผลการดำเนินงานต่ำ

ปัทมา กาญจนวงศ์[1*]
ผุสดี พลสารัมย์[2]
สาขาวิชาการเงิน คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ประเทศไทย[1]
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ประเทศไทย[2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: pattamak7@gsb.or.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหาจำนวนผู้เปิดใช้บัญชี Digital Savings ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก มีผลการดำเนินงานต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับบัญชีเผื่อเรียกแบบมีสมุด รวมถึงการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝาก และศึกษาหาแนวทางการเพิ่มจำนวนผู้เปิดใช้บัญชี Digital Savings ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก โดยทำการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 388 ราย และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกลูกค้าที่มีบัญชี Digital Savings จำนวน 5 ราย และพนักงานผู้ให้บริการ จำนวน 2 ราย ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ประกอบไปด้วย ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) และค่าเฉลี่ย (mean) รวมถึงการถอดแบบสัมภาษณ์ ทำการตีความ และสรุปประเด็นสำคัญ

ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ลูกค้าไม่เลือกใช้บริการบัญชี Digital Savings คือ ไม่ทราบว่า มีบริการบัญชี Digital Savings และไม่รู้จักบัญชีประเภทนี้ ธนาคารมีการประชาสัมพันธ์ค่อนข้างน้อย โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝาก พบว่า ปัจจัยที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย รองลงมาคือ ด้านกายภาพและการนำเสนอ ด้านกระบวนการ และด้านผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ ผู้ศึกษาได้สรุปผลแยกเป็นรายข้อย่อยที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญมากที่สุดอันดับแรก ได้แก่ สามารถใช้บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง จากการศึกษาผู้ศึกษาได้ตัดสินใจเลือกแนวทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพของพนักงาน โดยทำการจัดอบรมพนักงานภายในสาขาเป็นประจำทุกเดือน หรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลผลิตภัณฑ์

คำสำคัญ: ผลการดำเนินงานต่ำ, บัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝาก, ธนาคารออมสิน

Study the Causes and Solutions for the Number of Users Who Opened a Digital Savings Account of the Government Savings Bank, The Paseo Park Kanchanaphisek Branch had Low Operating Performance

Pattama Kanchanawong[1*]

Pussadee Polsaram[2]

Finance, Graduate School of Business Administration, University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand[1]

Graduate School of Business Administration, University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand[2]

[*]Correspondin author: pattamak7@gsb.or.th

Abstract

The purpose of this research study was to find the cause of the problem, the number of users who opened a digital savings account of of the Government Savings Bank, The Paseo Park Kanchanaphisek branch had a low operating performance, Compared to a savings account with a book. Including the study of marketing mix factors (7Ps) that affect the choice of savings account without a passbook. And study ways to increase the number of digital savings account users. Data were collected from a sample questionnaire of 388 people and interviewed 5 customers with a Digital Savings account and 2 customer service employees. Analyzes were performed using descriptive statistics comprising frequency, percentage, and mean, as well as interviewing transcripts, interpreting and summarizing key points. The results of the study found that the reason customers do not choose to use the digital savings account is that they do not know that there is a digital savings account and do not know this type of account. The bank has relatively little publicity. The marketing mix factor (7Ps) affecting the choice of savings account without passbook It was found that the factors that the respondents focusing on the highest level, there are 4 aspects, namely distribution channels, followed by physical and presentation. Process and products and in addition, the study authors have summarized the results, divided into sub-items that the respondents gave the most importance first, namely, being able to use the service 24 hours a day. From the study, the students decided to choose the best option for solving the problem, namely employee potential development. By organizing training for employees in the branch on a monthly basis or when there is a change in product information.

Keywords: Low Operating Performance, Digital Savings Account, Government Savings Bank

บทนำ

เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2560 ธนาคารออมสินเปิดให้มีการรับฝากบัญชีประเภทเผื่อเรียก Digital Savings ซึ่งเป็นบัญชีเงินฝากเผื่อเรียกแบบไม่มีสมุด โดยสามารถใช้งานควบคู่กับบัตรเดบิต และ Mobile Banking เป็นการเพิ่มช่องทางการให้บริการที่ทันสมัยให้กับลูกค้า เพื่อยกระดับสู่การเป็น Digital Banking เต็มรูปแบบ ให้สามารถตอบโจทย์พฤติกรรมและไลฟ์สไตล์ของผู้บริโภคที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไปของคนไทยที่มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตมากขึ้น รวมถึงนโยบายของภาครัฐที่ต้องการผลักดันประเทศไทยเข้าสู่ยุคสังคมไร้เงินสด (cashless society) ตามแผน National e-Payment เพื่อเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 ปัจจุบันผู้บริโภคนิยมทำธุรกรรมทางการเงินด้วยตนเอง ซึ่งสามารถทำธุรกรรมได้ทุกที่ ทุกเวลาผ่าน mobile Banking ซึ่งปัจจุบันมีปริมาณการใช้เพิ่มสูงขึ้น แต่บัญชีที่ลูกค้าส่วนใหญ่เลือกใช้ยังคงเป็นประเภทเผื่อเรียกแบบที่มีสมุดบัญชีอยู่ ซึ่งนับจากที่มีการเปิดให้รับฝากบัญชีประเภทเผื่อเรียก Digital Savings จนถึงปัจจุบัน ธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก มีสถิติการเปิดบัญชีต่ำ มีการเปิดใช้บัญชี Digital Savings ทั้งหมดเพียงแค่ 24 บัญชี โดยคิดเป็นอัตราส่วนการเปิดบัญชี Digital Savings เมื่อเปรียบเทียบกับบัญชีเผื่อเรียกประเภทอื่นแล้ว มีเพียง 0.17% เท่านั้น ซึ่งผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามที่สาขาคาดหวังไว้ว่า ควรมีผู้ใช้บัญชีประเภทเผื่อเรียก Digital Savings อย่างน้อย 10% และในปี 2563 สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค ฯ มีจำนวนการใช้สมุดบัญชีประเภทเผื่อเรียกไปมากถึง 4,164 เล่ม ซึ่งปัญหาจำนวนผู้เปิดใช้บัญชี Digital Savings ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก มีผลการดำเนินงานต่ำนั้น จะส่งผลกระทบต่อองค์กรทั้งในระยะสั้น คือ ปัจจุบันสาขามีกำลังคนไม่เพียงพอต่อการให้บริการ ส่งผลให้ลูกค้ามีระยะเวลาในการรอคิวนาน และอาจส่งผลต่อความไม่พึงพอใจในการให้บริการได้ รวมถึงขั้นตอนในการทำงานมีความยุ่งยาก พนักงานเสียเวลาไปกับการทำทะเบียนคุมต่าง ๆ รวมถึงการจัดเก็บเอกสารที่ต้องเสียทั้งเวลา และต้องจัดสรรสถานที่สำหรับจัดเก็บ และผลกระทบระยะยาว คือ ธนาคารเสียเปรียบในการแข่งขัน และอาจเสียส่วนแบ่งทางการตลาดได้ นอกจากนี้ สาขาไม่สามารถลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานลงได้ ส่งผลให้กำไรสุทธิของสาขาลดน้อยลง โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การระบาดของ COVID-19 ที่ธนาคารมีรายได้ลดน้อยลงจากรายได้จากดอกเบี้ยสินเชื่อ เนื่องมาจากมาตรการพักชำระหนี้ต่าง ๆ รวมถึงค่าธรรมเนียมจากธุรกรรมทางการเงินต่าง ๆ ในปัจจุบันที่ได้รับการยกเว้นมากขึ้น

โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก จะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. ลูกค้าธนาคารออมสินได้รับการอำนวยความสะดวก ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย และมีทางเลือกในการใช้บริการเพิ่มขึ้น โดยสามารถทำธุรกรรมได้ตลอดเวลา โดยไม่ต้องเดินทางมาที่สาขา

2. พนักงานธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาจนาภิเษก สามารถลดปริมาณงานเอกสารได้

3. ธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาจนาภิเษก สามารถลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์สำนักงานได้ ยกตัวอย่าง เช่น ค่าเช่าเครื่องถ่ายเอกสารที่คิดอัตราค่าเช่าตามปริมาณการใช้งาน ค่าหมึกพิมพ์ กระดาษเอ 4 แบบพิมพ์ต่าง ๆ สลิปทำรายการ กระดาษบัตรคิว และสมุดบัญชี เป็นต้น

4. ผู้บริหารของธนาคารออมสินได้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม หรือปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการของลูกค้า เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ หรือการส่งเสริมการตลาดให้สามารถเข้าถึงลูกค้าได้

นอกจากนี้ ธนาคารออมสินสาขาอื่น ๆ ธนาคารอื่น ๆ หรือผู้ที่สนใจสามารถนำงานวิจัยนี้ ไปใช้อ้างอิง และทำการศึกษาต่อได้

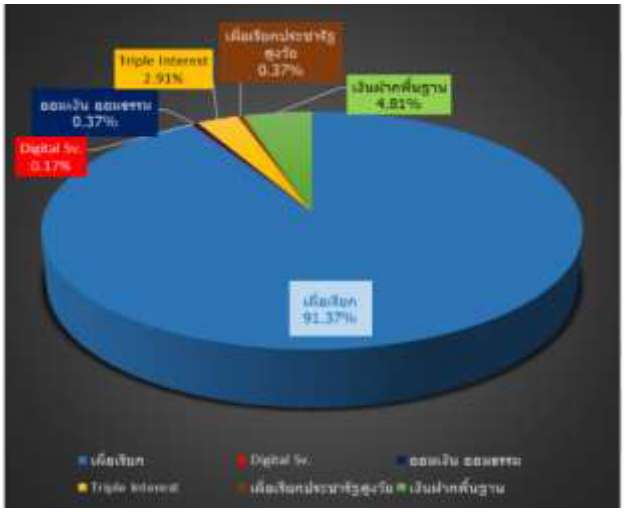

ภาพ 1 สัดส่วนจำนวนบัญชีประเภทเผื่อเรียก ณ 31 พ.ค. 2564 ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก

ที่มา. Branch Balance Report สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก, 2564.

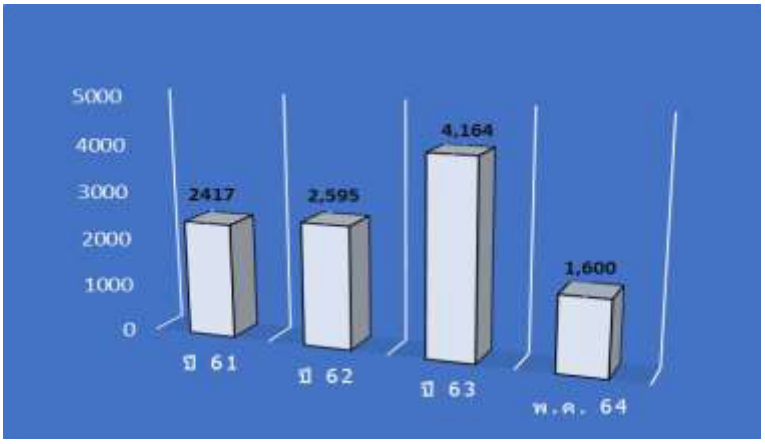

ภาพ 2 จำนวนสมุดบัญชีประเภทเผื่อเรียกใช้ไปของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก

ที่มา. ทะเบียนคุมสมุดบัญชีเผื่อเรียกสาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก, 2564.

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหาจำนวนผู้เปิดใช้บัญชี Digital Savings ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์คฯ มีผลการดำเนินงานต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับบัญชีเผื่อเรียกแบบมีสมุด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝาก
3. เพื่อศึกษาหาแนวทางการเพิ่มจำนวนผู้เปิดใช้บัญชี Digital Savings ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์คฯ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาทฤษฎีส่วนประสมการตลาด 7 อย่าง (marketing mix 7P's) ที่คิดค้นโดย ศาสตราจารย์ฟิลลิป ค็อตเล่อร์ (Philip Kotler) ได้ให้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจในอุตสาหกรรมบริการว่า มีความแตกต่างจากธุรกิจอุตสาหกรรรมสินค้าอุปโภคและบริโภคทั่วไป เพราะอุตสาหกรรมบริการมีทั้งผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้ และผลิตภัณฑ์ที่จับต้องไม่ได้ เป็นสินค้าและบริการเพื่อนำเสนอต่อลูกค้าหรือตลาด ซึ่งจำเป็นจะต้องใช้ส่วนประสมการตลาด 7 อย่าง ในการกำหนดกลยุทธ์การตลาด (Marketing54online, 2557) โดยผู้ศึกษาได้นำส่วนประสมการตลาด 7 อย่าง ไปใช้ในการออกแบบสอบถาม เพื่อให้ทราบถึงระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีผลต่อการเลือกใช้บริการบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝากของผู้ตอบแบบสอบถาม และจากการศึกษาแผนผังสาเหตุและผล (cause and effect diagram) หรือแผนผังก้างปลา (fish bone diagram) ซึ่งคิดค้นครั้งแรก โดยศาสตราจารย์คาโอรุ อิชิกาว่า แห่งมหาวิทยาลัยโตเกียว เมื่อปี ค.ศ. 1943 (เภสัชกรประชาสรรณ์ แสนภักดี M.P.H. CMU.2564, 2564) ผู้ศึกษาได้นำแผนผังสาเหตุและผลไปใช้ในการค้นหาว่า อะไรคือ สาเหตุหลัก และสาเหตุรองของปัญหาที่ลูกค้าไม่เลือกใช้บริการบัญชี Digital Savings เพื่อใช้เป็นแนวทางในการหาวิธีแก้ไขปัญหาต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อการเลือกใช้บริการบัญชี โดยการศึกษางานวิจัยของ ภาณุมาศ ศรีไชยวงค์ (2559) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดทุกปัจจัยมีผลต่อการตัดสินใจเลือกบัญชีเงินฝากของผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวม อยู่ในระดับมากโดยปัจจัยย่อยอันดับแรก ที่มีผลต่อการตัดสินใจในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ คือ ให้อัตราผลตอบแทนดอกเบี้ยในอัตราที่สูง ด้านราคา คือ มีการกำหนดจำนวนเงินขั้นต่ำในอัตราที่เหมาะสม ด้านการจัดจำหน่าย คือ มีสาขาธนาคารจำนวนมาก สามารถรองรับความต้องการของลูกค้า ด้านการส่งเสริมการตลาด คือ มีการแจกของขวัญของกำนัลในโอกาสพิเศษในเทศกาลต่าง ๆ มีของกำนัลแจกสำหรับการเปิดบัญชีใหม่ และสิทธิพิเศษต่าง ๆ ที่ได้จากการเปิดบัญชีเงินฝาก ด้านบุคลากรคือพนักงานธนาคารมีความรู้ในตัวผลิตภัณฑ์เงินฝากอย่างละเอียด ด้านกระบวนการให้บริการ คือ ขั้นตอนการเปิดบัญชีเงินฝากง่าย สะดวกและรวดเร็ว และด้านสิ่งนำเสนอทางกายภาพ คือ มีห้องพักรับรองพิเศษสำหรับการเปิดบัญชีเงินฝาก เครื่องมืออุปกรณ์สำหรับการเปิดบัญชีเงินฝากมีความทันสมัย ในขณะที่งานวิจัยของ อรุณโรจน์ เม่งจีน (2560) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการให้บริการจากอินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์มากที่สุด เหตุจูงใจในการสมัครใช้บริการ คือ สามารถใช้บริการได้ทุกที่ และสามารถใช้บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง

วิธีการศึกษา

1. วิธีการเก็บข้อมูลในการศึกษา

จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่านระบบ Google Forms สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝาก และความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝากจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกค้าธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกลูกค้าที่มีบัญชี Digital Savings กับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก

และพนักงานผู้ให้บริการที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการเปิดบัญชี Digital Savings ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก โดยช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลอยู่ระหว่างวันที่ 1-30 กันยายน 2564

2. กลุ่มตัวอย่าง

2.1 แบบสอบถาม โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตรของ Yamane (อ้างถึงใน UX Research Lab, 2564) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

กำหนดให้ n = กลุ่มตัวอย่างของลูกค้าธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก

N = คือ จำนวนประชากรลูกค้าที่มีบัญชีเผื่อเรียกกับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์คฯ

e = คือ ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5

แทนค่า N = 13,501 (ข้อมูลปี 2563)

e = 0.05

$$n = \frac{13,501}{1 + (13,501)(0.05)^2}$$

$$n = 388.49$$

$$n \approx 388$$

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บแบบสอบถามในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวนทั้งหมด 388 ราย

2.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

2.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกลูกค้าที่มีบัญชี Digital Savings กับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก ใช้วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการกำหนดเกณฑ์ โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 50 ของประชากร

กำหนดให้ n = กลุ่มตัวอย่างของลูกค้าที่มีบัญชี Digital Savings กับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์คฯ

N = คือ จำนวนประชากรลูกค้าที่มีบัญชี Digital Savings กับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์คฯ

แทนค่า N = 24

$$n = 24 \times 50\%$$

$$n = 12$$

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกลูกค้าที่มีบัญชี Digital Savings ในการศึกษาครั้งนี้ มีจำนวนทั้งหมด 12 ราย

2.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานผู้ให้บริการของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก ใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยเลือกจากพนักงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการเปิดบัญชี Digital Savings ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก เป็นประจำ จำนวน 2 ราย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 แบบสอบถาม: แบบสอบถามได้ปรับปรุงขึ้นจากงานวิจัยของ อรุณโรจน์ เม่งจีน (2560) และวรรณภา กำแพงแก้ว (2561) ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝากของผู้ตอบแบบสอบถาม คำถามประเมินความคิดเห็นของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีผลต่อการเลือกใช้บริการบัญชี ออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝากของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝาก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage) ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ได้กำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินผลออกเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (five-point Likert scales) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) โดยผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทำการทดสอบ (pilot test) จำนวน 20 ชุด กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกค้าธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก เพื่อตรวจสอบว่า แบบสอบถามสามารถสื่อความหมายได้ตรงตามความต้องการ และมีความเหมาะสมหรือไม่ จากนั้น จึงนำมาวิเคราะห์ หาความเชื่อมั่นโดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค (Cronbach's reliability - coefficient alpha) โดยหากค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) มากกว่า 0.7 ถือได้ว่า แบบสอบถามฉบับนี้ มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งจากเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า ค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.973 ซึ่งถือได้ว่า อยู่ในระดับดีมาก หมายถึง แบบสอบถามนี้ มีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปศึกษากับกลุ่มตัวอย่างจริงได้

3.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก: เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกใช้การดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview) ซึ่งแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกค้าที่มีบัญชี Digital Savings โดยทำการสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์ (telephone interview) และชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพนักงานผู้ให้บริการที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการเปิดบัญชี Digital Savings โดยทำการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า (face-to-face interview) โดยลักษณะของคำถามเป็นแบบปลายเปิด จะสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ถอดบทสัมภาษณ์จากการบันทึกเสียงและการจดบันทึก โดยกระทำอย่างพินิจพิเคราะห์หลาย ๆ รอบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์อย่างถูกต้อง ครบถ้วน ทำการตีความและสรุปประเด็นสำคัญ โดยผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการพรรณนาและอภิปรายผลที่ได้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดไปทำวิเคราะห์และหาผลสรุปของงานวิจัย

ผลการศึกษา

1. ผลการค้นหาสาเหตุของปัญหาจำนวนผู้เปิดใช้บัญชี Digital Savings ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์คฯ มีผลการดำเนินงานต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับบัญชีเผื่อเรียกแบบมีสมุด จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในหัวข้อเกี่ยวกับสาเหตุที่ไม่เลือกใช้บริการบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝาก ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกค้าธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก ที่ไม่มีบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝาก และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานผู้ให้บริการที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการเปิดบัญชี Digital Savings ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก นั้น ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา

โดยใช้ผังสาเหตุและผล (cause and effect diagram) พบว่า สาเหตุของปัญหาที่ลูกค้าไม่เลือกใช้บริการบัญชี Digital Savings กับธนาคารออมสิน มีสาเหตุมาจากหลายประการ โดยสามารถเรียงลำดับถึงสาเหตุที่มีปัญหามากที่สุดได้ดังต่อไปนี้

1.1 ปัจจัยด้านส่งเสริมการตลาด พบว่า ลูกค้าส่วนใหญ่ไม่ทราบว่า มีบริการบัญชี Digital Savings และมีหลายคนที่ไม่รู้จัก เนื่องจากธนาคารมีการประชาสัมพันธ์ค่อนข้างน้อย เข้าไม่ถึงกลุ่มลูกค้า พนักงานธนาคารเองก็มักไม่ได้ทำการแนะนำหรือนำเสนอผลิตภัณฑ์ให้กับลูกค้า

1.2 ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า ข้อจำกัดของบัญชีที่ลูกค้าไม่สามารถทำการเปิดบัญชีได้ด้วยตนเองเหมือนบัญชีดิจิทัลของธนาคารอื่น ต้องเดินทางมาเปิดบัญชีที่สาขาเท่านั้น นอกจากนั้น การถอนเงินสดยังจำกัดแค่สามารถถอนได้แค่ตู้ ATM ของธนาคารออมสินเท่านั้น

1.3 ปัจจัยด้านกายภาพและการนำเสนอ พบว่า ลูกค้ามีความกังวล ไม่เชื่อมั่นในระบบความปลอดภัยของบัญชี Digital Savings และบริการ Mobile Banking

1.4 ด้านกระบวนการ พบว่า มีลูกค้าบางรายโดยเฉพาะลูกค้าที่เป็นผู้สูงวัยที่ไม่เข้าใจวิธีใช้งาน รวมถึงไม่ถนัดและไม่คุ้นเคยเรื่องเทคโนโลยี การใช้งานผ่านแอพพลิเคชั่นที่มีขั้นตอนยุ่งยากหรือซับซ้อนอาจเป็นเรื่องยากเกินไป

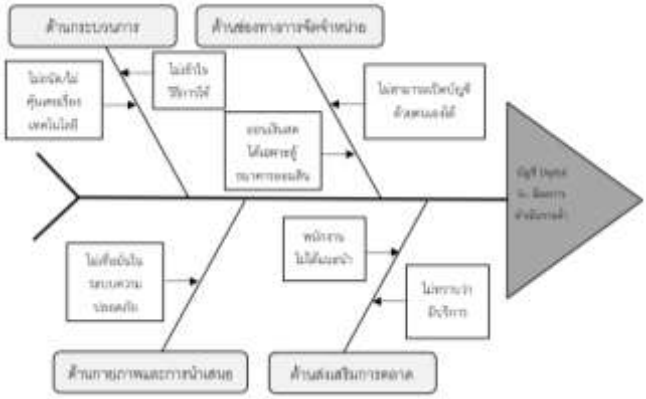

ภาพ 3 แสดงการหาสาเหตุหลักและสาเหตุรองของปัญหาที่ลูกค้าไม่เลือกใช้บริการบัญชี Digital Savings

2. ผลการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝาก พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการของผู้ตอบแบบสอบถามในระดับมากที่สุดแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 ด้านผลิตภัณฑ์ ได้แก่ มีข้อความแจ้งเตือนการทำธุรกรรม ($\bar{X}$ = 4.30, *SD* = 0.85)

2.2 ด้านราคา ได้แก่ ยกเว้นค่าธรรมเนียมการทำธุรกรรม ($\bar{X}$ = 4.27, *SD* = 0.94)

2.3 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ได้แก่ ใช้บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง ($\bar{X}$ = 4.45, *SD* = 0.83) สามารถเปิดบัญชีได้ด้วยตนเอง ($\bar{X}$ = 4.32, *SD* = 0.84) สามารถเปิดบัญชีได้หลากหลายช่องทาง ($\bar{X}$ = 4.22, *SD* = 0.87)

2.4 ด้านการส่งเสริมการตลาด ไม่มีปัจจัยใด มีระดับความสำคัญในระดับมากที่สุด

2.5 ด้านบุคคลหรือพนักงาน ได้แก่ พนักงานธนาคารมีความรู้ความเข้าใจในตัวผลิตภัณฑ์อย่างละเอียด ($\bar{X}$ = 4.27, *SD* = 0.82)

2.6 ด้านกายภาพและการนำเสนอ ได้แก่ ภาพลักษณ์ ชื่อเสียง และความมั่นคงของธนาคาร ($\bar{X}$ = 4.37, *SD* = 0.78) ระบบรักษาความปลอดภัย มีความน่าเชื่อถือ ($\bar{X}$ = 4.31, *SD* = 0.81) เครื่องมือและอุปกรณ์ มีความเสถียรและทันสมัย ($\bar{X}$ = 4.23, *SD* = 0.86)

2.7 ด้านกระบวนการ ได้แก่ ระบบใช้งานง่าย ไม่ซับซ้อน ($\bar{X}$ = 4.27, *SD* = 0.87) ขั้นตอนการเปิดบัญชีง่าย ไม่ยุ่งยาก และมีความรวดเร็ว ($\bar{X}$ = 4.23, *SD* = 0.89) แจ้งเงื่อนไขต่าง ๆ โดยละเอียดก่อนทำการเปิดบัญชี ($\bar{X}$ = 4.22, *SD* = 0.89) การให้บริการแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ ($\bar{X}$ = 4.22, *SD* = 0.91) และบริการด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง และครบถ้วน ($\bar{X}$ = 4.21, *SD* = 0.91) ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาหาแนวทางการเพิ่มจำนวนผู้เปิดใช้บัญชี Digital Savings ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์คฯ พบว่า ปัญหาด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และทางด้านกายภาพและการนำเสนอ เป็นส่วนที่ทางธนาคารออมสิน สำนักงานใหญ่ ต้องเป็นผู้ดำเนินการ ทางสาขาไม่สามารถดำเนินการแก้ไขเองได้ ดังนั้น ผู้ศึกษาได้หาแนวทางที่สาขาสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาเพื่อเพิ่มจำนวนผู้เปิดใช้บริการบัญชี Digital Savings ได้เอง คือ สาขาควรมีการพัฒนาศักยภาพของพนักงาน โดยมีการจัดอบรมพนักงานภายในสาขาทั้งพนักงานในส่วนให้บริการด้านเงินฝากและด้านสินเชื่อ เป็นประจำทุกเดือน หรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลผลิตภัณฑ์ โดยผู้จัดการสาขาและผู้ช่วยผู้จัดการสาขาที่ประสบความสำเร็จและมีประสบการณ์ในการทำงานมานานเป็นผู้ให้ความรู้ โดยการอบรมจะเน้นในเรื่องความรู้ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ Digital Savings ของทางธนาคาร เทคนิคการให้บริการลูกค้า การนำเสนอขายผลิตภัณฑ์ เพื่อให้พนักงานทุกคนสามารถสื่อสาร เสนอแนะ ให้ความรู้ ความเข้าใจ แก้ไขปัญหา และตอบข้อซักถามแก่ลูกค้าได้ รวมถึงมีการปลูกฝังพนักงานให้มีใจรักการบริการ มีความเต็มใจในการให้บริการ และเน้นย้ำให้พนักงานผู้ให้บริการทำการแนะนำบัญชี Digital Savings กับลูกค้าที่ต้องการเปิดบัญชีใหม่ทุกราย

อภิปรายผล

จากการศึกษาสาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหา จำนวนผู้เปิดใช้บัญชี Digital Savings ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก มีผลการดำเนินงานต่ำ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไป สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. พฤติกรรมการใช้บริการบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝาก จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่มีบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝาก ใช้บริการบัญชีกับธนาคารไทยพาณิชย์ และธนาคารกสิกรไทย ตามลำดับ รับรู้ข่าวสารบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีเงินฝากผ่านทางอินเทอร์เน็ต/สื่อออนไลน์มากที่สุด ส่วนใหญ่ทำการเปิดบัญชีผ่านช่องทางสาขาของธนาคาร โดยสาเหตุที่เลือกใช้บริการบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝาก 3 อันดับแรก ได้แก่ สะดวกในการทำธุรกรรม สามารถทำธุรกรรมได้ตลอดเวลา และประหยัดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณโรจน์ เม่งจีน (2560) ที่พบว่า พฤติกรรมของผู้บริโภคในอำเภอเมืองเชียงใหม่ต่อการใช้บริการธนาคารบนอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ ส่วนใหญ่สมัครใช้บริการผ่านช่องทางสาขาของธนาคาร มีการรับทราบข่าวสารการให้บริการจากอินเทอร์เน็ต/เว็บไซต์มากที่สุด สาเหตุที่ใช้ เพราะสามารถใช้บริการได้ทุกที่ ตลอด 24 ชั่วโมง

2. ปัจจัยส่วนประสมการตลาด มีระดับความสำคัญในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีส่วนประสมการตลาด 7 อย่าง หรือ Marketing Mix 7P's ของ ฟิลลิป ค็อตเล่อร์ (อ้างถึงใน Marketing54online, 2557) ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจในอุตสาหกรรมบริการว่า มีทั้งผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้และผลิตภัณฑ์ที่จับต้องไม่ได้ จำเป็นจะต้องใช้ส่วนประสมการตลาด 7 อย่าง หรือ Marketing Mix 7P's เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์การตลาด เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ และจากการศึกษาความคิดเห็นต่อระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการบัญชีออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝาก

พบว่า ปัจจัยที่ผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในระดับสำคัญมากที่สุด มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย รองลงมาคือ ด้านกายภาพและการนำเสนอ ด้านกระบวนการ และด้านผลิตภัณฑ์ นั้น ขัดแย้งกับงานวิจัยของ วรรณภา กำแพงแก้ว (2561) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความต้องการของผู้ใช้บริการในการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านระบบธนาคารดิจิตอลของวัยกลางคนในจังหวัดเชียงใหม่ 3 ลำดับ ได้แก่ ด้านการส่งเสริมทางการตลาด รองลงมาคือ ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาย และด้านบุคลากร นอกจากนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการสรุปผลแยกเป็นรายข้อย่อยที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญมากที่สุดอันดับแรก ได้แก่ สามารถใช้บริการได้ตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณโรจน์ เม่งจีน (2560) ที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการธนาคารบนอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ของผู้บริโภคในอำเภอเมืองเชียงใหม่ อันดับแรก คือ สามารถใช้บริการได้ทุกที่ ตลอด 24 ชั่วโมง

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งนี้

1.1 ผู้จัดการสาขาต้องลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง กระตุ้นให้พนักงานเกิดความกล้าที่จะเชิญชวนลูกค้า พนักงานทุกคนในสาขาให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สาขาสามารถบรรลุเป้าหมายได้

1.2 ผู้จัดการสาขาต้องมีการกำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ และถ่ายทอดให้พนักงานในสาขาทุกคนรับทราบข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายร่วมกัน

1.3 พนักงานผู้ให้บริการควรสร้างการรับรู้ถึงข้อดีของผลิตภัณฑ์ให้กับลูกค้าให้ได้มากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไป

การศึกษาข้อมูลในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกค้าธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก เท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างกับลูกค้าธนาคารออมสินทุกสาขาในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ให้ทั่วถึงมากกว่านี้ เนื่องจากลูกค้ามีหลากหลาย ในแต่ละรายก็มีความต้องการที่แตกต่างกันออกไป การนำข้อมูลไปใช้อาจต้องใช้ข้อมูลหลายด้านประกอบกัน หรือมีการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาผลิตภัณฑ์ของธนาคารอื่นที่เป็นประเภทเงินฝากออมทรัพย์แบบไม่มีสมุดเงินฝากว่า มีความเหมือนหรือแตกต่างที่เป็นจุดเด่น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการสื่อสารกับทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

ภาณุมาศ ศรีไชยวงค์. (2559). *พฤติกรรมของเจเนอเรชั่นเอ็มในอำเภอเมืองเชียงใหม่ต่อการเลือกบริการเงินฝากของธนาคาร*. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เภสัชกรประชาสรรณ์ แสนภักดี M.P.H. CMU. (2564). *ผังก้างปลา กับแผนภูมิความคิด Fish bone diagram & mind map*. ค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2564, จาก http://www.prachasan.com

วรรณภา กำแพงแก้ว. (2561). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านระบบธนาคารดิจิตอลของวัยกลางคนในจังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรุณโรจน์ เม่งจีน. (2560). *พฤติกรรมของผู้บริโภคในอำเภอเมืองเชียงใหม่ต่อการใช้บริการธนาคาร บนอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่*. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Marketing54online. (2557). *7P's ส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ*. ค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2564, จาก http://marketing54online.blogspot.com

Ux Research Lab. (2564). *Taro Yamane การกำหนดกลุ่มจำนวนประชากรสำหรับการวิจัย*. ค้นเมื่อ 9 ตุลาคม2564, จาก https://www.uxresearchlab.com

การศึกษาปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสิน กรณีศึกษาผู้ใช้บริการธนาคารในพื้นที่ออมสินกรุงเทพมหานคร

พีระพัชร ชูสุข[1*]
ศิริรัตน์ รัตนพิทักษ์[2]
สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ประเทศไทย[1]
คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ประเทศไทย[2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: Perapat.c@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสิน กรณีศึกษาผู้ใช้บริการธนาคารออมสินในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสินในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิด (2) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน และ (3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ลูกค้าธนาคารออมสินที่มีความตั้งใจขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสิน จำนวน 385 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 30-40 ปี สถานภาพสมรส มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของธุรกิจหรืออาชีพอิสระและมีรายได้ 15,001-25,000 บาท ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดของผู้ใช้บริการธนาคารออมสินในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์สมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้านราคาส่งผลต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสินมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านกระบวนการ และปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมการตลาด, ความตั้งใจในขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิด, แอปพลิเคชันธนาคารออมสิน

A Study of the Factors of Marketing Mix that Affect the Intention of Applying for a COVID Emergency Loan Through the Government Savings Bank Application Case Study of Users of the Government Savings Bank in Bangkok Area

Perapat Chusuk[1*]

Sirirat Rattanapituk[2]

Marketing, Graduate School of Business Administration, University of the Chamber of Commerce, Thailand[1]

Graduate school of Business Administration, University of the Chamber of Commerce, Thailand[2]

[*]Corresponding author: Perapat.c@hotmail.com

Abstract

A study of the factors of marketing mix that affect the intention of applying for a COVID emergency loan through the Government Savings Bank application Case study of users of the Government Savings Bank in Bangkok area. The objectives were to study (1) To study the behavior of using the Government Savings Bank application of the Government Savings Bank users in applying for a COVID emergency loan. (2) To study the factors of marketing mix in applying for a COVID emergency loan through the Government Savings Bank application of GSB users; and (3) To study the factors affecting the intention of applying for a COVID emergency loan through an app. Government Savings Bank application of users of the Government Savings Bank. The sample groups used in the study were: GSB customers who with the intention of requesting emergency loans for COVID through the Government Savings Bank application for 385 people using accidental sampling method. The results showed that Most of the respondents were female, aged 30-40 years, marital status and education below a bachelor's degree, most of them self-employed or self-employed and earning 15,001-25,000 baht. The level on the factors of marketing mix of GSB users in Bangkok as a whole were at a high level. The results of the hypothesis analysis showed that the price factor, had the most effect on the intention of applying for the COVID emergency loan through the Government Savings Bank application of the Government Savings Bank users, followed by the promotion factor, Process Factor and Product Factor, respectively, were statistically significant at .05 level.

Keywords: Marketing Mix, Intention to Apply for a COVID Emergency Loan, Government Savings Bank Application

บทนำ

ธนาคารออมสิน เป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจ มีสถานะเป็นรัฐวิสาหกิจ จัดเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติธนาคารออมสิน พ.ศ. 2489 ประกอบธุรกิจหลักเกี่ยวกับการรับฝากเงิน ซื้อหรือขายพันธบัตรรัฐบาล ลงทุนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ซึ่งรัฐมนตรีอนุญาต และกิจการอันพึงเป็นงานธนาคาร โดยมีสาขาอยู่ทั่วประเทศ มีเป้าหมายเพื่อลูกค้ารายย่อย เน้นการให้สินเชื่อเพื่อการพัฒนาชนบท พัฒนาผู้ประกอบการรายย่อย (ธนาคารออมสิน, 2564) ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้ขยายวงกว้างขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีผลกระทบต่อภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม และประชาชนทั่วไป ทั้งทางตรง และทางอ้อม ทำให้เกิดการชะลอตัวของเศรษฐกิจ สถานการณ์ความไม่แน่นอน ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในระดับมหภาคของประเทศ ด้วยเหตุนี้ รัฐบาล และธนาคารแห่งประเทศไทยได้ออกมาตรการให้ความช่วยเหลือลูกหนี้ เพื่อเป็นการลดผลกระทบในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งธนาคารได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนนโยบายของภาครัฐ และได้มีแนวทางการให้ความช่วยเหลือลูกหนี้ของธนาคารทุกกลุ่ม โดยธนาคารจะดำเนินการติดตามสถานการณ์และรายงานมาตรการให้ความช่วยเหลือแก่ลูกหนี้ที่สำคัญตามแนวทางที่ธนาคารแห่งประเทศไทยปี 2564 กำหนด (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564)

ขณะเดียวกันธนาคารออมสินคำนึงถึงการใช้บริการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นกลุ่มประชาชนในชนบทและลูกค้าทั่วไป จึงได้มีการออกแบบแอพพลิเคชั่น MYMO ในการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อให้ลูกค้าผู้ใช้บริการสามารถทำธุรกรรมทางการเงินได้ตลอด 24 ชั่วโมง โดยมีการให้บริการที่ครอบคลุมการทำธุรกรรมทางการเงินของลูกค้าอย่างครบถ้วน ภายใต้มาตรฐานความปลอดภัยในการทำธุรกรรม

สินเชื่อฉุกเฉินโควิด (emergency COVID loan) เป็นโครงการสินเชื่อฉุกเฉินสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากไวรัส COVID-19 ที่เป็นลูกค้าธนาคารออมสิน โดยสามารถทำการยื่นขอสินเชื่อได้ผ่านทางแอปพลิเคชัน MYMO การศึกษาพฤติกรรมและความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสิน กรณีศึกษาผู้ใช้บริการธนาคารออมสินในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยเป็นการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสินในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการให้บริการให้สอดคล้องกับการใช้งานแอปพลิเคชันธนาคารออมสินได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ และเพื่อรองรับความต้องการในการทำธุรกรรมทางการเงินในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสินในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมการตลาด ส่งผลต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ได้ทบทวนวรรณกรรมจาก

ทฤษฎีส่วนประสมการตลาด (7Ps) ของ Wirtz and Lovelock (2018) เสนอว่า ส่วนประสมการตลาด ประกอบด้วย 7 ปัจจัย ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (product) หมายถึง สิ่งที่เสนอขายในธุรกิจบริการ ต้องมีประโยชน์และมีคุณค่าในสายตาของลูกค้า เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้ผลิตภัณฑ์สามารถขายได้ ราคา (price) หมายถึง สิ่งที่กำหนดรายได้ของกิจการ ซึ่งการตั้งราคาสูงก็จะทำให้ธุรกิจมีรายได้สูง ช่องทางการจัดจำหน่าย (place) หมายถึง สถานที่หรือช่องทางการจำหน่ายสินค้า รวมถึงวิธีการที่จะนำสินค้านั้น ๆ ไปยังผู้บริโภคเพื่อให้ทันต่อความต้องการ การส่งเสริมการตลาด (promotion) หมายถึง การติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้บริโภค โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแจ้งข่าวสารหรือจูงใจให้เกิดทัศนคติที่ดี เพื่อช่วยกระตุ้นให้ลูกค้ารู้จักตัวผลิตภัณฑ์ที่ต้องการ โดยอาศัยการโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การให้ข่าวการลดแลกแจกแถม ผ่านสื่อต่าง ๆ บุคคล (people) หมายถึง พนักงาน เป็นบุคคลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการให้บริการในแต่ละธุรกิจ ตั้งแต่เริ่มต้นของการให้บริการ ตลอดจนการให้บริการสิ้นสุดลง ลักษณะทางกายภาพ (physical evidence) หมายถึง สิ่งที่ปรากฏ เป็นการแสดงให้เห็นคุณค่าของบริการ โดยผ่านการใช้หลักฐานที่มองเห็นได้ และกระบวนการ (process) หมายถึง กระบวนการในการให้บริการแก่ลูกค้ามีหลากหลายรูปแบบ เป็นการส่งมอบคุณภาพในการให้บริการกับลูกค้า เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและประทับใจลูกค้า (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ลักษิตานนท์ และศุภร เสรีรัตน์, 2552)

ทฤษฎีความตั้งใจซื้อ ความตั้งใจซื้อเป็นขั้นตอนที่อยู่ระหว่างขั้นตอนการประเมินทางเลือกและการตัดสินใจซื้อในกระบวนการตัดสินใจซื้อ จุดเริ่มต้นที่การตระหนักถึงความต้องการซื้อหรือปัญหาความต้องการของตนเองที่เพิ่มขึ้นถึงระดับสูงเพียงพอที่จะกลายเป็นแรงผลักดัน นอกจากนี้ ยังเกิดการกระตุ้นจากสิ่งกระตุ้นภายนอกด้วย หลังจากนั้นผู้บริโภคจะมีการเสาะแสวงหาข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งสามารถสืบหาข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่ง ขั้นตอนต่อมาคือ การประเมินทางเลือก เป็นวิธีที่ผู้บริโภคใช้ข่าวสารเลือกตรายี่ห้อ และจะใช้วิธีการประเมินหลากหลายวิธีในการตัดสินใจ โดยผู้บริโภคมักจะจัดลำดับความชอบในตรายี่ห้อต่าง ๆ และสร้างความตั้งใจซื้อขึ้น (คำนาย อภิปรัชญาสกุล, 2558)

วิธีการศึกษา (ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ลูกค้าธนาคารออมสินที่ใช้บริการ หรือมีความตั้งใจขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสิน ที่มีอายุ 20 ปี ขึ้นไป

กลุ่มตัวอย่าง คือ ลูกค้าธนาคารออมสินที่ใช้บริการที่มีความตั้งใจขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสิน เก็บตัวอย่างทั้งสิ้น 385 คน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และยอมรับความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่างได้ 5% (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด (close ended question) ส่วนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชัน MYMO ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด (close ended question) ส่วนที่ 3 ข้อมูลส่วนประสมการตลาด (7'Ps) โดยเป็นคำถามปลายปิด ใช้มาตรวัดประมาณค่า (rating scale) และส่วนที่ 4 ข้อมูลความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดโดยเป็นคำถามปลายปิด ใช้มาตรวัดประมาณค่า (rating scale)

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ ได้กำหนดสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งเป็นออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics analysis) ทำการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละเพื่ออธิบายข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล และพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชัน MYMO การหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่ออธิบายระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาด และความตั้งใจในขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิด

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics analysis) โดยใช้การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (multiple regression analysis) ในการทดสอบสมมติฐานที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

กรอบแนวคิดการวิจัย

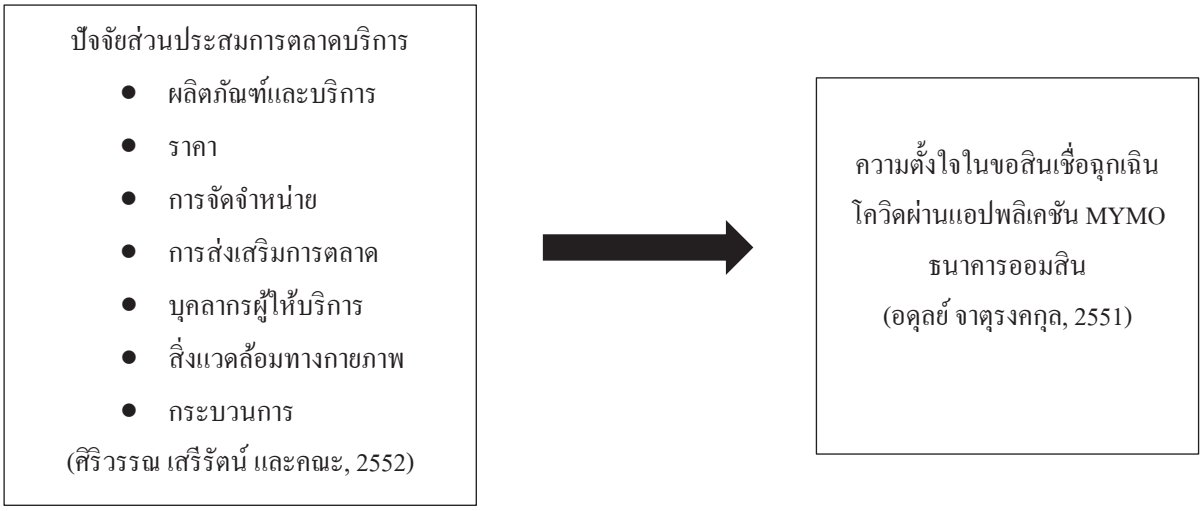

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการศึกษา

ลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 265 คน คิดเป็นร้อยละ 68.8 มีอายุ 30-40 ปี จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 32.5 มีสถานภาพสมรส จำนวน 271 คน คิดเป็นร้อยละ 70.4 มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 287 คน คิดเป็นร้อยละ 74.5 ส่วนมากเป็นเจ้าของธุรกิจ/อาชีพอิสระ จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 44.7 และมีรายได้ 15,001-25,000 บาท จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 33.8

พฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชัน MYMO

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่เป็นลูกค้าธนาคารออมสิน มากกว่า 10 ปี จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 มีระยะเวลาการใช้งานแอปพลิเคชัน MYMO 1-2 ปี จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 34.8 ส่วนใหญ่รู้จักโฆษณาผ่านทางโทรทัศน์ จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 25.7 โดยใช้งานแอปพลิเคชัน MYMO ช่วงเวลา 6.00-11.59 น. จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 46.5 ด้านการทำธุรกรรม ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ส่วนใหญ่ทำธุรกรรม ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 โดยการ

เช็คยอดเงินคงเหลือในบัญชี จำนวน 345 คน สาเหตุที่ใช้บริการส่วนใหญ่ใช้บริการ เนื่องจากสะดวกในการทำธุรกรรมการเงิน จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 43.1

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาด

ปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาด	$\bar{X}$	*SD*	การแปลผล
1. ด้านผลิตภัณฑ์	3.66	0.55	มาก
2. ด้านราคา	3.57	0.59	มาก
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	3.76	0.64	มาก
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	3.77	0.65	มาก
5. ด้านกระบวนการ	3.70	0.79	มาก
6. ด้านบุคลากร	3.73	0.80	มาก
7. ด้านลักษณะทางกายภาพ	3.71	0.52	มาก
รวม	3.72	0.51	มาก

จากตาราง 1 ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดของผู้ใช้บริการธนาคารออมสินในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า มีความเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นในระดับมากใกล้เคียงกัน โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติต่อด้านการส่งเสริมการตลาดมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 รองลงมาคือด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีค่าเฉลี่ย ตามลำดับ 73.3 และด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ย 76.3

ตาราง 2

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสิน

ความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิด	$\bar{X}$	*SD*	การแปลผล
1. ท่านยินดีที่จะขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชัน MYMO	3.56	0.88	มาก
2. ท่านมีแนวโน้มที่จะขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชัน MYMO ในอนาคต	3.62	0.82	มาก
3. ท่านจะขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชัน MYMO	3.82	0.85	มาก
4. ท่านคาดว่าจะขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชัน MYMO	3.99	0.97	มาก
5. ท่านมีความตั้งใจที่จะขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชัน MYMO	3.89	0.89	มาก
รวม	3.77	0.68	มาก

จากตาราง 2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจในขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสิน ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน พบว่า โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.68 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยกับ ท่านคาดว่าจะขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชัน MYMO มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 รองลงมาคือ ท่านมีความตั้งใจที่จะขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชัน MYMO มีค่าเฉลี่ย 3.89 และท่านจะขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชัน MYMO มีค่าเฉลี่ย 3.82 ตามลำดับ

อิทธิพลระหว่างปัจจัยส่วนประสมการตลาดต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้การวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุ (multiple regression analysis)

ตาราง 3

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมการตลาดต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน

ปัจจัย	ความตั้งใจในการขอสินเชื่อผ่านแอปพลิเคชัน				
	B	*SE*	ß	*t*	Sig.
ค่าคงที่	0.167	0.237		0.703	0.482
1. ด้านผลิตภัณฑ์	0.118	0.044	0.096	2.664	0.008*
2. ด้านราคา	0.474	0.078	0.414	6.099	0.00*
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	0.076	0.051	0.072	1.482	0.139
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	0.229	0.067	0.218	3.435	0.001*
5. ด้านกระบวนการ	0.179	0.053	0.209	3.356	0.001*
6. ด้านบุคลากร	-0.072	0.044	-0.085	-1.616	0.107
7. ด้านลักษณะทางกายภาพ	-0.016	0.067	-0.012	-0.236	0.813

Note: $R^2 = 0.550$, $AR^2 = 0.542$, $F = 555.65$, $*p < .005$

จากตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (multiple regression analysis) พบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดมีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (Sig. = .008) ปัจจัยด้านราคา (Sig. = .000) ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (Sig. = .001) และปัจจัยด้านกระบวนการ (Sig. = .001) ในขณะที่ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Sig. = .139) ปัจจัยด้านบุคลากร (Sig. = .107) และปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ (Sig. = .813) ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน เมื่อพิจารณาน้ำหนักของผลกระทบของตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน พบว่า ปัจจัยด้านราคา (ß = 0.414) ส่งผลต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (ß = 0.218) ปัจจัยด้านกระบวนการ (ß = 0.209) และปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (ß = 0.096) ตามลำดับ สัมประสิทธิ์การกำหนด ($R^2 = .550$) แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด และปัจจัยด้านกระบวนการ สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน คิดเป็นร้อยละ 55.0 ที่เหลืออีกร้อยละ 45.0 เป็นผลเนื่องมาจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้นำมาพิจารณา

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 30-40 ปี สถานภาพสมรส มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของธุรกิจ/อาชีพอิสระ และมีรายได้ 15,001-25,000 บาท ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่เป็นลูกค้าธนาคารออมสิน มากกว่า 10 ปี มีระยะเวลาการใช้งานแอปพลิเคชัน MYMO 1-2 ปีส่วนใหญ่รู้จักโฆษณาผ่านทางโทรทัศน์ โดยใช้งานแอปพลิเคชัน MYMO ช่วงเวลา 6.00-11.59 น. ส่วนใหญ่ทำธุรกรรมในช่วงสถานการณ์โควิด 19 โดยการเช็คยอดเงินคงเหลือในบัญชี สาเหตุที่ใช้บริการแอปพลเคชัน MYMO เนื่องจากสะดวกในการทำธุรกรรมการเงิน และด้านผลกระทบต่อธุรกิจในช่วงสถานการณ์โควิด 19 ส่วนใหญ่มีรายได้ลดลง

ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดของผู้ใช้บริการธนาคารออมสินในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า มีความเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นในระดับมากใกล้เคียงกัน

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจในขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสิน ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน พบว่า โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.68

ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านราคา ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด และปัจจัยด้านกระบวนการมีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน

ผลการศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดของผู้ใช้บริการธนาคารออมสินในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับด้านการส่งเสริมการตลาด มากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากการที่ลูกค้าของธนาคารจะขอสินเชื่อนั้น ต้องมีการพิจารณาอย่างระมัดระวัง จึงต้องการคำแนะนำและสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ที่ให้ข้อมูลอย่างเหมาะสมครบถ้วน เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจขอสินเชื่อ ด้านต่อมาคือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับช่องทางการจัดจำหน่าย ในระดับมาก อาจเป็นเพราะแอปพลิเคชัน MYMO มีความสะดวกและสอดคล้องกับสถานการณ์โควิดในปัจจุบัน ที่ลูกค้าลดการเดินทางไปยังสาขาของธนาคาร อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ความน่าเชื่อถือของ Internet Banking ของธนาคารอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าประเด็นอื่น ๆ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข่าวการเจาะข้อมูลแอปฯ ธนาคารในช่วงที่ผ่านมา จึงส่งผลให้ลูกค้าเกิดความกังวลต่อความน่าเชื่อถือของแอปฯ ในที่สุด ส่วนถัดมาคือ ด้านบุคลากร ทั้งนี้ เนื่องจากพนักงานมีความรู้ ความชำนาญ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการขอสินเชื่อ โดยพนักงานมีความกระตือรือร้นในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการขอสินเชื่อ ถัดมาคือ ด้านลักษณะทางกายภาพ ทั้งนี้ เนื่องจากแอปพลิเคชันมีรูปแบบที่ง่ายต่อการใช้งาน รวมทั้งอักษรในแอปพลิเคชันที่สามารถปรับขนาดได้ ถัดมาด้านกระบวนการ ทั้งนี้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างต้องการการให้บริการที่ถูกต้อง โดยต้องมีขั้นตอนไม่ยุ่งยาก และการให้บริการที่เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้ ส่วนด้านผลิตภัณฑ์ กลุ่มตัวอย่างไม่ต้องการให้มีบุคคลค้ำประกันในการขอสินเชื่อ รวมทั้งต้องการวงเงินอนุมัติที่สอดคล้องกับความต้องการ และต้องการการอนุมัติสินเชื่อมีความครอบคลุมทุกอาชีพ และสุดท้าย ด้านราคา กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจกับการให้บริการสินเชื่อ เนื่องจากไม่มีค่าธรรมเนียมในการยื่นขอสินเชื่อ และต้องการลด

ดอกเบี้ย เมื่อสามารถชำระคืนสินเชื่อได้ก่อนกำหนด ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของ ยุคลธร ธัญญะเศรษฐ์ (2559) พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดทุกด้าน ในระดับมากทุกด้าน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาระดับความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน

ผลการศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน โดยรวมอยู่ในระดับความตั้งใจมาก สอดคล้องกับ วรรณนิสา คำจะ (2562) ที่ตั้งใจมากเหมือนกัน โดยเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า กลุ่มตัวอย่างคาดว่า ตนเองมีแนวโน้มที่จะขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชัน MYMO สอดคล้องกับ อดุลย์ จาตุรงคกุล (2551) ที่กล่าวว่า ความตั้งใจมักนำไปสู่การตัดสินใจแสดงพฤติกรรมใด ๆ ของผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม ความตั้งใจนั้น สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามแต่ละช่วงเวลา ด้วยเหตุนี้ ความตั้งใจจึงเป็นเพียงการคาดการณ์หรือแนวโน้วที่กลุ่มตัวอย่างสะท้อนถึงเจตนาที่จะขอสินเชื่อ ดังที่ได้กล่าวข้างต้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาอิทธิพลระหว่างปัจจัยส่วนประสมการตลาดต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการส่งผลต่อความตั้งใจในการขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสินของผู้ใช้บริการธนาคารออมสิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยอาจชี้ให้เห็นว่า ผลิตภัณฑ์ ราคา ส่งเสริมการตลาด และกระบวนการ มีผลต่อการตัดสินใจ เช่น ราคามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากที่สุด เนื่องจากผู้ใช้บริการต้องประเมินศักยภาพของตนเอง โดยพิจารณาจากระยะเวลาการผ่อนจ่ายชำระดอกเบี้ยและเงินต้นที่ขอกู้ยืมเป็นลำดับแรก

นอกจากนี้ การส่งเสริมการตลาด ถือเป็นอีกปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจขอสินเชื่อ เนื่องจากการสื่อสารการตลาดผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ถูกต้องครบถ้วน และสม่ำเสมอช่วยกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการเกิดการตัดสินใจ สอดคล้องกับแนวคิดของ Wirtz and Lovelock (2018) ที่เสนอว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาด ด้านการส่งเสริมการตลาด มีวัตถุประสงค์เพื่อแจ้งข่าวสารหรือจูงใจให้เกิดทัศนคติที่ดีและเพื่อช่วยกระตุ้นให้ลูกค้ารู้จักตัวผลิตภัณฑ์ และนำไปสู่การตัดสินใจซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์นั้น ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดที่ส่งผลต่อความตั้งใจในขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสิน กรณีศึกษาผู้ใช้บริการธนาคารออมสินในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ได้ ดังนี้

1. ด้านผลิตภัณฑ์ ควรมีการกำหนดวงเงินอนุมัติที่สอดคล้องกับความต้องการกลุ่มลูกค้าที่มีความต้องการ ควรมีมาตรการช่วยเหลือโดยการไม่ต้องการให้มีบุคคลค้ำประกันในการขอสินเชื่อ และปรับรูปแบบการอนุมัติสินเชื่อให้มีความครอบคลุมทุกอาชีพ เพื่อให้ครอบคลุมความต้องการของลูกค้าธนาคารออมสินอย่างทั่วถึง

2. ด้านราคา ควรมีการกำหนดระดับอัตราดอกเบี้ยไม่ควรเกิน 0.35% ต่อปี ซึ่งการยื่นขอสินเชื่อ ไม่ควรมีค่าธรรมเนียมในการยื่นขอสินเชื่อ และกำหนดระยะเวลารวมทั้งวงเงินในการผ่อนชำระคืนให้มีความเหมะสม สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน และควรมีการลดดอกเบี้ยเมื่อสามารถชำระคืนสินเชื่อได้ก่อนกำหนด

3. ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรมีการให้การประชาสัมพันธ์ข่าวสารอย่างครอบคลุม เพื่อให้ลูกค้าทุกกลุ่มสามารถรับทราบข่าวสารได้อย่างทั่วถึง ทั้งผ่านทางสื่อประชาสัมพันธ์สินเชื่อ ผ่านอินเทอร์เน็ต ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การโฆษณาสินเชื่อ

ผ่านโทรทัศน์ รวมทั้งรูปแบบการประชาสัมพันธ์ ผ่านเอกสาร/แผ่นพับแนะนำข้อมูล และการให้คำแนะนำและให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้บริการขอสินเชื่อจากพนักงานธนาคารที่สาขา

4. ด้านกระบวนการ ควรมีการจัดการด้านการกระบวนการพิจารณาอนุมัติสินเชื่อมีความรวดเร็ว ให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าอย่างเร่งด่วน โดยต้องเป็นการให้บริการที่ถูกต้อง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้ และไม่มีความยุ่งยาก

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

1. งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างประชากรในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เท่านั้น ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มประชากรกลุ่มพื้นที่อื่นที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

2. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียวเท่านั้น โดยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาดำเนินการในเชิงคุณภาพพร้อมทั้งค้นหาข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดที่ส่งผลต่อความตั้งใจในขอสินเชื่อฉุกเฉินโควิดผ่านแอปพลิเคชันธนาคารออมสิน ซึ่งจะทำให้องค์กรที่เกี่ยวข้อง สามารถสร้างกลยุทธ์ใหม่ ๆ ที่พึงประสงค์ได้ตรงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คำนาย อภิปรัชญาสกุล. (2558). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: โฟกัสมีเดีย แอนด์ พับลิซซิ่ง.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564). *รายงานแนวโน้มธุรกิจ*. ค้นเมื่อ 1 มกราคม 2565, จาก https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/EconomicConditions

ธนาคารออมสิน. (2564). *ประวัติธนาคาร*. ค้นเมื่อ 1 มกราคม 2565, จาก https://www.gsb.or.th/about/ประวัติธนาคาร

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ*. กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.

ยุคลธร ธัญญะเศรษฐ์. (2559). *รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบัวหลวงเอ็มแบงค์กิ้งของธนาคารกรุงเทพ*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรรณนิสา คำจะ. (2562). *รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจที่จะใช้โมบายแบงก์กิ้งของลูกค้าธนาคารไทยพาณิชย์อย่างต่อเนื่อง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ลักษิตานนท์ และศุภร เสรีรัตน์. (2552). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

อดุลย์ จาตุรงคกุล. (2551). *การบริหารการตลาด ฉบับมาตรฐาน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Wirtz, J., & Lovelock, C. (2018). *Service quality*. Italy: Pearson Education.

การส่งผ่านราคาปาล์มน้ำมันที่ไม่สมมาตรในตลาดปาล์มน้ำมันของไทย

ยุพยง นามวงษา[1*]
อภิชาต ดะลุณเพชย์[2] และ กุลภา กุลดิลก[3]
ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย[1,2,3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: yupayong.n@ku.th

บทคัดย่อ

ปัญหาราคาปาล์มน้ำมันในตลาดที่ค่อนข้างผันผวนส่งผลกระทบต่อระบบโซ่อุปทาน รายได้ของเกษตรกรที่ไม่แน่นอน ความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ รวมถึงผู้บริโภคที่ต้องแบกรับภาระจากราคาสินค้าที่สูงขึ้น งานวิจัยครั้งนี้ จึงมุ่งตรวจสอบความไม่สมมาตรในการส่งผ่านราคาระหว่างราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ ราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบตลาดกรุงเทพฯ และราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซีย ในตลาดปาล์มน้ำมันของไทย โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลารายสัปดาห์ตั้งแต่วันที่ 2 มกราคม 2560 – 27 ธันวาคม 2564 ซึ่งจะประยุกต์ใช้แบบจำลอง Vector Error Correction ร่วมกับแบบจำลองของ von Cramon-Taubadel and Loy ในการวิเคราะห์ความไม่สมมาตรในการส่งผ่านราคา ผลการศึกษาพบว่า การส่งผ่านระหว่างราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซียและราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ และระหว่างราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซียและราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบตลาดกรุงเทพฯ มีความสมมาตรกันทั้งในระยะสั้นและระยะยาว แสดงให้เห็นถึงนโยบายภาครัฐทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่การส่งผ่านระหว่างราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบและราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับมีความสมมาตรแค่ในระยะยาว แต่มีการส่งผ่านราคาที่ไม่สมมาตรในระยะสั้น โดยราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับมีการตอบสนองต่อราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบที่ลดลงมากกว่าราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบที่เพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นถึงความเสียเปรียบของเกษตรกรจากการที่โรงสกัดมีอำนาจตลาดมากกว่า ดังนั้น จึงควรให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่ม เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน

คำสำคัญ: ปาล์มน้ำมัน, การส่งผ่านราคา, ความไม่สมมาตร

Asymmetric Price Transmission in Thai Oil Palm Market

Yupayong Namwongsa[1*]

Apichart Daloonpate[2] and Kulapa Kuldilok[3]

Department of Agricultural and Resource Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand[1,2,3]

*Corresponding author: yupayong.n@ku.th

Abstract

The fluctuation of oil palm price has affected the entire supply chain. It causes farmers' income instability, a risk to firms and a burden to consumer. This study aimed to investigate asymmetry in price transmission between oil palm price at farm level, Thai crude palm oil price and Malaysian crude palm oil price. Weekly data from January 2, 2017 to December 27, 2021 were used and vector error correction and von Cramon-Taubadel and Loy models were employed. The results indicated that the transmission between the farmer price and the Malaysian crude palm oil price and between the Thai crude palm oil price and the Malaysian crude palm oil price were symmetry both in the short run and long run, showing effectiveness in government operation. However, the transmission between the farm price and the Thai crude palm oil price was symmetry only in the long run but not in the short run. It was found that the farm price was more responsive to a decrease in the Thai crude palm oil price than an increase in the Thai crude palm oil price. To reduce price asymmetry, therefore, farmer aggregation should be developed to reinforce bargaining power and share market information.

Keywords: Oil Palm, Price Transmission, Price Asymmetries

บทนำ

ปาล์มน้ำมันเป็นพืชที่สำคัญของไทย และเป็นพืชที่ให้สัดส่วนน้ำมันสูงที่สุดในบรรดาพืชน้ำมัน (Chaiwat Sowcharoensuk, 2563) ทำให้มีความได้เปรียบในด้านต้นทุนการผลิตมากที่สุด ปาล์มน้ำมันถูกใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ มากมาย ทั้งอุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมพลังงาน และอุตสาหกรรมเครื่องสำอาง ไทยเป็นประเทศที่มีผลผลิตปาล์มน้ำมันเป็นอันดับที่สามของโลก รองลงมาจากอินโดนีเซียและมาเลเซีย ตามลำดับ โดยแหล่งผลิตสำคัญของไทยอยู่ที่ภาคใต้ ซึ่งมีพื้นที่ปลูกคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 80 ของพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันทั้งหมดของประเทศ (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2565) ผลผลิตปาล์มน้ำมันของไทยถูกใช้ภายในประเทศเป็นหลัก โดยถูกใช้ในอุตสาหกรรมอาหารและพลังงานมากที่สุด

จากภาพ 1 จะเห็นว่า ราคาผลปาล์มน้ำมัน ราคาน้ำมันปาล์มดิบไทย และราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซีย มีการเคลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากมาเลเซียที่เป็นผู้ผลิตรายใหญ่ของโลกเป็นผู้กำหนดราคาน้ำมันปาล์มในตลาดโลก จึงส่งผลต่อราคาน้ำมันปาล์มดิบในประเทศ และย่อมส่งผลต่อราคาผลปาล์มน้ำมันต่อมา นอกจากนี้ ยังเป็นที่น่าสังเกตว่า ราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรไทยได้รับค่อนข้างผันผวน ในบางช่วงได้รับราคาประมาณกิโลกรัมละ 2 บาท และบางช่วงก็ได้รับราคาถึงประมาณกิโลกรัมละ 8 บาท ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ มีทั้งราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบและราคาน้ำมันปาล์มดิบของมาเลเซีย รวมถึงปัจจัยด้านภูมิอากาศที่มีผลต่อพืชทุกชนิด (วิชัย รุ่งเรืองอนันต์, สมภพ ตลับแก้ว และสุกัญญา เชิดชูงาม, 2558) เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อราคาตัวใดตัวหนึ่ง ราคาสินค้าที่เกี่ยวข้องก็จะได้รับผลกระทบต่อไปด้วย ซึ่งราคาแต่ละตัวก็ได้รับผลกระทบที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพลักษณะและโครงสร้างของตลาดสินค้าตัวนั้น และนโยบายจากภาครัฐ (Bruce, 1975; Meyer & von Cramon-Taubadel, 2004) ดังนั้น เมื่อทราบว่า ราคาแต่ละตัวมีความเชื่อมโยงและส่งผ่านหากัน การศึกษาการส่งผ่านราคาในตลาดแต่ละระดับ จะทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของราคาปาล์มน้ำมัน ทั้งในสถานการณ์ทางบวกและสถานการณ์ทางลบ จากตลาดระดับหนึ่งไปยังอีกตลาดอีกระดับหนึ่ง โดยงานศึกษาในครั้งนี้ จะศึกษาถึงความไม่สมมาตรระหว่างราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ ราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ และราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซีย

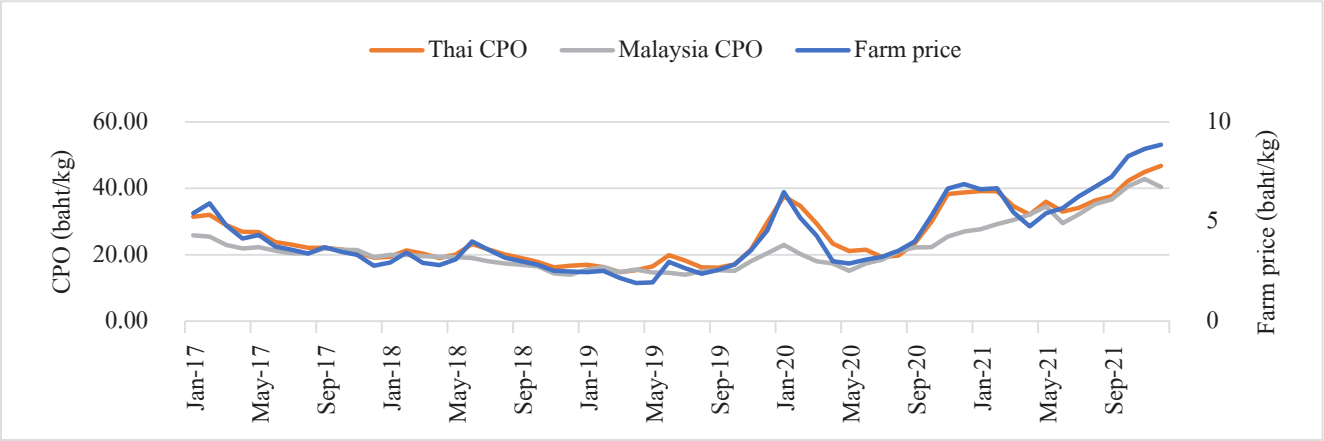

ภาพ 1 Oil Palm Price

ที่มา. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2565.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์การส่งผ่านราคาในแนวดิ่งระหว่างราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ ราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ และราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซีย

2. เพื่อตรวจสอบความไม่สมมาตรในการส่งผ่านราคาระหว่างราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ ราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ และราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซีย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเรื่องการส่งผ่านราคา

การส่งผ่านราคา เป็นการศึกษาในเรื่องของการตอบสนองของราคาในแต่ละตลาดของห่วงโซ่อุปทาน เมื่อเจอกับเหตุการณ์ที่มีผลทำให้ราคาในตลาดระดับหนึ่งเปลี่ยนแปลง หรือที่เรียกว่า Shocks โดยสามารถวัดได้ทั้งขนาดและความเร็วในการปรับตัว (Vavra & Goodwin, 2005) โดยการศึกษาการส่งผ่านราคามีอยู่ 3 แบบ ดังนี้ (1) การส่งผ่านราคาในแนวดิ่ง ซึ่งดูการส่งผ่านราคาของสินค้าตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ (2) การส่งผ่านราคาในแนวระนาบ จะดูการส่งผ่านราคาของสินค้าชนิดเดียวกันแต่ต่างสถานที่กัน และ (3) การส่งผ่านราคาระหว่างสินค้าต่างชนิดกัน ที่ดูการส่งผ่านราคาสินค้าที่ต่างกัน แต่มีความสัมพันธ์กัน

แนวคิดความไม่สมมาตรของการส่งผ่านราคา

เมื่อมี Shocks เกิดขึ้นในตลาด ทำให้ราคาเบี่ยงเบนออกจากดุลยภาพ ซึ่งความไม่สมมาตรของการส่งผ่านราคา จะเกิดขึ้นเมื่อราคาของสินค้าหนึ่งปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพเร็วกว่าอีกสินค้าหนึ่ง เรียกว่า ความไม่สมมาตรทางความเร็ว และเมื่อราคาของสินค้าหนึ่งปรับตัวเพิ่มขึ้นหรือลดลงมากกว่าราคาอีกสินค้าหนึ่ง เรียกว่า ความไม่สมมาตรทางขนาด (Vavra & Goodwin, 2005) โดยจากงานของ Meyer and von Cramon-Taubadel (2004) พบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดความไม่สมมาตรของการส่งผ่านราคานั้น เกิดจากอำนาจตลาด Menu Cost และการแทรกแซงจากภาครัฐ

บทความที่เกี่ยวข้อง

ปาล์มน้ำมันที่เป็นพืชที่สำคัญของประเทศ และมีส่วนช่วยในเรื่องความมั่นคงด้านพลังงาน ราคาผลปาล์มน้ำมันที่ผันผวนอาจไม่จูงใจให้เกษตรกรผลิตผลปาล์มที่ให้เปอร์เซ็นต์น้ำมันสูง จึงได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อราคาผลปาล์มน้ำมัน โดยจากงานของ จิตวดี แก้วเฉย (2550), นุทยาพร เพชรสุวรรณ (2549), วิชัย รุ่งเรืองอนันต์ และคนอื่น ๆ (2558) และ Songsiengchai et al. (2018) พบว่า ราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรขายได้มีความเชื่อมโยงกับราคาน้ำมันปาล์มดิบของไทยและราคาน้ำมันปาล์มดิบของมาเลเซีย และยังเกี่ยวข้องกับราคาน้ำมันพืชชนิดอื่น เช่น ถั่วเหลือง (ปริญญา เฉิดโฉม, ฐิติรัตน์ ไม้เรียง และบัญชา สมบูรณ์สุข, 2545) และพบว่า ความไม่สมมาตรของการส่งผ่านราคานั้น เกิดขึ้นจริง จากงานของ Borenstein, Cameron, and Gilbert (1997) และ Peltzman (2000) โดยพบว่า เมื่อราคาต้นน้ำสูงขึ้น ราคาปลายน้ำจะปรับตัวสูงขึ้นได้เร็วกว่า เมื่อเทียบกับราคาต้นน้ำลดลง ซึ่งแสดงถึงความไม่

สมมาตรของการส่งผ่านราคาที่เกิดขึ้นในตลาด เครื่องมือทางเศรษฐมิติที่ถูกนำมาใช้หาความไม่สมมาตรได้ริเริ่มมาจาก Houck (1977) และ Ward (1982) ได้นำมาพัฒนาต่อโดยการแบ่งผลกระทบของตัวแปรต้นเป็นช่วงเพิ่มขึ้นและช่วงลดลง ซึ่งเครื่องมือนี้ สามารถใช้ได้เมื่อตัวแปรไม่มีความสัมพันธ์ในระยะยาวระหว่างกัน (Sapkota et al., 2015) แต่ถ้าตัวแปรมีความสัมพันธ์ระยะยาวต่อกัน สามารถใช้แบบจำลองของ von Cramon-Taubadel and Loy (1996) มาใช้หาความไม่สมมาตรได้ แต่หาได้เฉพาะความเร็ว (speed) ที่ปรับเข้าสู่ดุลยภาพเท่านั้น เนื่องจากหากขนาด (magnitude) ของการส่งผ่านไม่เท่ากัน (Zainalabidin & Iliyasu อ้างถึงใน Meyer & von Cramon-Taubadel, 2004) จะทำให้ราคาเบี่ยงเบนออกดุลยภาพในระยะยาว แต่นั่นไม่ได้หมายถึงว่า จะหาขนาดไม่ได้ เพราะหากตัวแปรมี Cointegration ระหว่างกัน นั่นหมายความว่า ตัวแปรนั้น มีความสมมาตรในด้านขนาดแล้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้

จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ราคาปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ มีความสัมพันธ์กับราคาน้ำมันปาล์มดิบและราคาน้ำมันปาล์มดิบของมาเลเซีย ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ตัวแปรดังกล่าว (ตาราง 1) มาศึกษาการส่งผ่านราคาที่เกิดขึ้นระหว่างกัน โดยจะใช้ข้อมูลรายสัปดาห์ จำนวน 261 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 2 ม.ค. 2560-27 ธ.ค. 2564 โดยราคารายสัปดาห์ คำนวณมาจากการเฉลี่ยราคารายวันของผลปาล์มน้ำมัน 4 จังหวัด ได้แก่ สุราษฎร์ธานี กระบี่ ชุมพร และชลบุรี ซึ่งเป็นราคาที่เกษตรกรได้รับ การเฉลี่ยราคารายวันของราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ ณ กทม. ซึ่งเป็นราคาน้ำมันปาล์มดิบของไทย และราคาเฉลี่ยรายวันของราคาน้ำมันปาล์มดิบของมาเลเซีย ซึ่งใช้เป็นตัวแทนราคาน้ำมันปาล์มดิบในตลาดโลก โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Eviews ในการวิเคราะห์ทางสถิติ

ตาราง 1

ตัวแปร

ตัวแปร	ความหมาย	ที่มา
PF	ราคาผลปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 4 จังหวัด (สุราษฎร์, กระบี่, ชุมพร และชลบุรี)	สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
CPO_THAI	ราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ กทม.	สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
CPO_MALAY	ราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซีย	Bursa Malaysia

การวิเคราะห์ข้อมูล

การทดสอบความนิ่ง (stationary) ของข้อมูลด้วย Augmented Dickey-Fuller (ADF) test

งานวิจัยนี้ ใช้วิธีการทดสอบความนิ่งของข้อมูล ด้วย ADF Test ซึ่งมีรูปแบบสมการ ดังนี้

$$\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 T + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=1}^{m} \alpha_i \Delta Y_{t-i} + \nu_t$$

หากค่า δ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า ตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์นั้นไม่มีความนิ่ง จำเป็นที่จะต้องทำให้อยู่ในรูปของ ค่าการเปลี่ยนแปลงหนึ่งช่วงเวลา หรือที่เรียกว่า first difference เพื่อให้ตัวแปรนิ่ง และหากมีความนิ่งเมื่อทำ แสดงว่า ตัวแปรนั้น มีระดับที่ I(1) สามารถนำตัวแปรนั้น ไปหาความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวต่อไปได้

การทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพในระยะยาว (cointegration)

หากตัวแปร Y_t กับ X_t มีความนิ่งที่ระดับ I(1) และความคลาดเคลื่อนมีความนิ่งที่ระดับ I(0) กล่าวได้ว่า ตัวแปร Y_t กับ X_t มีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว (cointegration) โดยใช้ Johansen Cointegration ในการทดสอบ

การประมาณค่าแบบจำลอง Vector Error Correction (VEC)

ตัวแปรในสมการ VEC ถูกกำหนดให้เป็นตัวแปรภายในทั้งหมด สมการมีรูปแบบ ดังนี้

$$\Delta y_t = \varphi_1 + \alpha_1 ECT + \delta_1 \Delta x_{t-1} + \rho_1 \Delta y_{t-1} + \varepsilon_{1t}$$
$$\Delta x_t = \varphi_2 + \alpha_2 ECT + \delta_2 \Delta x_{t-1} + \rho_2 \Delta y_{t-1} + \varepsilon_{2t}$$

โดย $ECT = y_{t-1} - \beta_1 x_{t-1}$ ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ในระยะยาวระหว่างตัวแปร y กับตัวแปร x ที่เบี่ยงเบนไปจากจุดดุลยภาพ, α_1 และ α_2 คือ speed of adjustment ใช้บอกถึงความเร็วในการปรับตัวเข้าสู่จุดดุลยภาพในระยะยาว

แนวคิดของ von Cramon-Taubadel and Loy (1999) สามารถแสดงสมการได้ ดังนี้

$$\Delta y_t = \beta_0 + \sum_{i=1}^{P1} \beta_{3i} \Delta y_{t-i} + \sum_{i=0}^{P2} \beta_{4i}^{+} \Delta x_{t-i}^{+} + \sum_{i=0}^{P3} \beta_{4i}^{-} \Delta x_{t-i}^{-} + \beta_2^{+} ECT_{t-1}^{+} + \beta_2^{-} ECT_{t-1}^{-} + \nu_t$$

โดย β_2^{+}, β_2^{-} คือ ค่าพารามิเตอร์ของการปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพระยะยาว โดยใช้บอกถึงความเร็วในการปรับตัว, β_3, β_4 คือ ค่าพารามิเตอร์ของการปรับตัวในระยะสั้น และสมมติฐานหลัก คือ $\sum_{i=0}^{P2} \beta_{4i}^{+} = \sum_{i=0}^{P3} \beta_{4i}^{-}$ และ $\beta_2^{+} = \beta_2^{-}$ หากไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลักได้ แสดงว่า การส่งผ่านราคาระหว่างตัวแปรคู่นั้นมีความสมมาตรกัน โดยใช้ Wald test ในการทดสอบ แต่ถ้า $\sum_{i=0}^{P2} \beta_{4i}^{+} \neq \sum_{i=0}^{P3} \beta_{4i}^{-}$ แสดงว่า การส่งผ่านราคามีความไม่สมมาตรเกิดขึ้นในระยะสั้น และหาก $\beta_2^{+} \neq \beta_2^{-}$ แสดงว่า การส่งผ่านราคามีความไม่สมมาตรเกิดขึ้นในระยะยาว

ผลการวิจัย

ผลการทดสอบ Unit Root

ผลการทดสอบความนิ่งของข้อมูล ของตัวแปรทั้งสามตัวที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ แสดงในตาราง 2 จากการทดสอบด้วย Unit Root Test พบว่า ราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ ราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ และราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซีย ไม่มีความนิ่งในระดับปกติ แต่มีความนิ่ง เมื่อทำให้อยู่ในรูปของค่าการเปลี่ยนแปลงครั้งที่หนึ่ง (first difference) แสดงว่า ตัวแปรทั้งสามตัวมีลักษณะเป็น I(1)

ตาราง 2

Unit Root Test of Stationarity

Variable	Level	First difference	Result
	Intercept	Intercept	
PF	-0.6480	-7.6893***	I(1)
CPO_THAI	-0.4621	-12.0427***	I(1)
CPO_MALAY	0.3749	-16.3773***	I(1)

Note: ***denote significant level of .01

ผลการทดสอบ Cointegration

เมื่อพบว่า ตัวแปรเป็น I(1) จึงนำไปทดสอบหา Cointegration โดยใช้การทดสอบ Johansen Cointegration ไปหาความสัมพันธ์ระยะยาวของตัวแปรเป็นคู่ ๆ จากตาราง 3 พบว่า ค่าสถิติ Trace และ Maximal Eigenvalue ยอมรับสมมติฐานที่ At Most 1 ดังนั้น แสดงว่า มีความสัมพันธ์ระยะยาวเกิดขึ้น 1 คู่ ซึ่งในการทดสอบ Cointegration ได้เลือกใช้จำนวนความล่าช้าตามหลักเกณฑ์ที่แสดงในตาราง เพื่อแก้ปัญหา Autocorrelation (Enders, 2015) และการกำหนดตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ พิจารณาจากสถานการณ์ในตลาดปาล์มน้ำมันของไทยที่ราคาเกษตรกรถูกกำหนดโดยราคาน้ำมันปาล์มดิบตลาด กทม. และราคาน้ำมันปาล์มดิบของไทยก็เคลื่อนไหวตามราคาน้ำมันปาล์มในตลาดโลก ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าว ก็สอดคล้องกับงานของ จิตวดี แก้วเฉย (2550), นุทยาพร เพชรสุวรรณ (2549) และวิชัย รุ่งเรืองอนันต์ และคนอื่น ๆ (2558)

ตาราง 3

ผลการทดสอบ Johansen Cointegration

คู่ตัวแปร (y-x)	Lag length (criterion)	Hypothesized of Cointegrated eq.	Trace statistic	*p* value	Maximal eigenvalue statistic	*p* value
PF-CPO_THAI	1 (SIC)	None	25.415	0.008***	24.511	0.002***
		At most 1	0.904	0.963	0.904	0.963
PF-CPO_MALAY	1 (SIC)	None	14.734	0.019**	13.600	0.019**
		At most 1	1.134	0.334	1.134	0.334
CPO_THAI-CPO_MALAY	5 (AIC)	None	15.402	0.015**	13.968	0.016**
		At most 1	1.434	0.271	1.434	0.271

Note: ***, ** denote significant level of .01 and .05 respectively

ผลการประมาณค่าแบบจำลอง VEC

เมื่อทราบว่า ตัวแปรมี Cointegration แล้ว จึงนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ตัวแปรด้วยแบบจำลอง VEC ต่อไป ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอเฉพาะสมการที่ค่าสัมประสิทธิ์ของ Error Correction Term มีนัยสำคัญทางสถิติ เพื่อใช้วิเคราะห์ค่า Speed of Adjustment และขอเสนอ Cointegration Equation เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระยะยาวที่เกิดขึ้น

ราคาผลปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 4 จังหวัด และราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ กทม. (PF-CPO_THAI)

จากสมการ Cointegration ที่แสดงในสมการที่ [1] พบว่า PF และ CPO_THAI มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน และมีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ 1.120 ซึ่งมีค่ามากกว่า 1 แสดงว่า PF มีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของ CPO_THAI มาก และจากค่าสัมประสิทธิ์หน้า Error Correction หรือ Speed of Adjustment ในสมการ VEC ที่ [2] พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ 0.412 มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงว่า CPO_THAI จะปรับตัวเพิ่มขึ้นเพื่อเข้าสู่ดุลยภาพในระยะยาว สัปดาห์ละร้อยละ 41.20

$$\underset{(-2.45***)\ (-22.82***)}{PF_t = -0.551 + 0.190CPO_THAI_t} \quad [1]$$

$$\underset{(1.93*)}{\Delta CPO_THAI = 0.412(PF_{t-1} - 0.190CPO_THAI_{t-1} + 0.551)} - \underset{(-0.47)}{0.223\Delta PF_{t-1}} + \underset{(3.11***)}{0.311\Delta CPO_THAI_{t-1}} \quad [2]$$

หมายเหตุ: () แสดงถึง *t* statistics และ ***,* แสดงถึง ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .10 ตามลำดับ

ราคาผลปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 4 จังหวัด และราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซีย (PF-CPO_MALAY)

จากสมการ Cointegration ที่แสดงในสมการที่ [3] พบว่า PF และ CPO_MALAY มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน และมีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ 1.019 ซึ่งมีค่ามากกว่า 1 แสดงว่า PF มีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของ CPO_THAI มาก และจากค่า

สัมประสิทธิ์หน้า Error Correction ในสมการ VEC ที่ [4] พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ -0.068 มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงว่า PF จะปรับตัวลดลงเพื่อเข้าสู่ดุลยภาพในระยะยาว สัปดาห์ละร้อยละ 6.80

$$PF_t = \underset{(-22.87***)}{0.201} CPO_MALAY_t \quad [3]$$

$$\Delta PF = \underset{(-3.47***)}{-0.068}(PF_{t-1} - 0.201CPO_MALAY_{t-1}) + \underset{(6.97***)}{0.393}\Delta PF_{t-1} + \underset{(3.17***)}{0.050}\Delta CPO_MALAY_{t-1} \quad [4]$$

หมายเหตุ: () แสดงถึง *t*-statistics และ *** แสดงถึง ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ กทม. และราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซีย (CPO_THAI-CPO_MALAY)

จากสมการ Cointegration ที่แสดงในสมการที่ [5] พบว่า CPO_THAI และ CPO_MALAY มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน และมีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ 1.011 ซึ่งมีค่ามากกว่า 1 แสดงว่า CPO_THAI มีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของ CPO_MALAY มาก และจากค่าสัมประสิทธิ์หน้า Error Correction ในสมการ VEC ที่ [6] พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ -0.068 มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงว่า CPO_THAI จะปรับตัวลดลงเพื่อเข้าสู่ดุลยภาพในระยะยาว สัปดาห์ละร้อยละ 6.80

$$CPO_THAI_t = \underset{(-25.62***)}{1.175} CPO_MALAY_t \quad [5]$$

$$\Delta CPO_THAI = \underset{(-3.61***)}{-0.068}(CPO_THAI_{t-1} - 1.175CPO_MALAY_{t-1}) + \sum_{i=1}^{5} \alpha_i \, \Delta CPO_THAI_{t-i} + \sum_{i=1}^{5} \beta_i \, \Delta CPO_MALAY_{t-i} \quad [6]$$

หมายเหตุ: () แสดงถึง *t*-statistics และ *** แสดงถึง ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, α และ β คือ Coefficient

ผลการทดสอบความไม่สมมาตรของการส่งผ่านราคา

ในตาราง 4 ได้แสดงผลการหาความไม่สมมาตรในการส่งผ่านราคา โดยใช้แนวคิดของ von Cramon-Taubadel and Loy (1999) ซึ่งจะนำค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้ไปทดสอบด้วย Wald test เพื่อหาว่า $\sum_{i=0}^{P2} \beta_{4i}^{+} = \sum_{i=0}^{P3} \beta_{4i}^{-}$ และ $\beta_2^{+} = \beta_2^{-}$ หรือไม่ ซึ่งดูผลได้จากค่า *F* statistic ที่แสดงในตาราง 4 โดยผลการทดสอบพบว่า การส่งผ่านราคาระหว่าง PF และ CPO_THAI มีความไม่สมมาตรเกิดขึ้นในระยะสั้น เนื่องจากค่าสถิติ *F* ที่ได้เท่ากับ 3.644 สูงกว่าค่าวิกฤติ ทำให้ไม่สามารถยอมรับสมมติฐานหลักที่ว่า $\sum_{i=0}^{P2} \beta_{4i}^{+} = \sum_{i=0}^{P3} \beta_{4i}^{-}$ ได้ หมายความว่า การส่งผ่านราคามีความไม่สมมาตรเกิดขึ้นในระยะสั้น และค่าสัมประสิทธิ์ 0.191 ($\sum_{i=0}^{P3} \beta_{4i}^{-}$) มีค่ามากกว่า 0.147 ($\sum_{i=0}^{P2} \beta_{4i}^{+}$) หมายความว่า ราคาผลปาล์มที่เกษตรกรได้รับจะตอบสนองต่อการลดลงของราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบไทยมากกว่าตอนราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบไทยเพิ่มขึ้น ในส่วนเงื่อนไข $\beta_2^{+} = \beta_2^{-}$ หากค่าสถิติ *F* มากกว่าค่าวิกฤติ หมายความว่า การส่งผ่านราคามีความไม่สมมาตรเกิดขึ้นในระยะยาว

ตาราง 4

Test of Asymmetry Using von Cramon-Taubadel Approach

Dependent variables	Independent variables	$\sum_{i=0}^{P2}\beta_{4i}^{+}$	$\sum_{i=0}^{P3}\beta_{4i}^{-}$	F-statistic	β_2^{+}	β_2^{-}	*F* statistic
ΔPF	$\Delta PF_{t-i}, \Delta CPO_THAI_{t-i}$	0.147	0.191	3.644* (Asymmetry)	-0.118	-0.128	0.016 (Symmetry)
ΔPF	$\Delta PF_{t-i}, \Delta CPO_MALAY_{t-i}$	0.123	0.097	0.284 (Symmetry)	-0.088	-0.042	0.622 (Symmetry)
ΔCPO_THAI	$\Delta CPO_THAI_{t-i}, \Delta CPO_MALAY_{t-i}$	1.015	0.383	2.437 (Symmetry)	-0.072	-0.001	0.901 (Symmetry)

Note: * denote significant level of 0.10, β_{4i} indicate an adjustment in short run, β_2 indicate an adjustment in long run

จากวัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อที่สองที่ต้องการหาว่า ตลาดปาล์มน้ำมันมีความสมมาตรหรือไม่ พบว่า การส่งผ่านราคามีความไม่สมมาตรเกิดขึ้นในระยะสั้น โดยเมื่อพิจารณาตัวเลขในตาราง 4 จะพบว่า เมื่อราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ กทม. ลดลง 1 บาท ทำให้ราคาผลปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 4 จังหวัด ลดลง 0.191 บาท แต่เมื่อราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ กทม. เพิ่มขึ้น 1 บาท จะทำให้ราคาผลปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 4 จังหวัด เพิ่มขึ้น 0.147 บาท ซึ่งจะเห็นว่า ราคาผลปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 4 จังหวัด ปรับตัวลดลงมากกว่าปรับตัวเพิ่มขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงราคาของราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ กทม. การเพิ่มขึ้นและลดลงของราคาที่ไม่เท่ากัน แสดงให้เห็นถึงความไม่สมมาตรที่เกิดขึ้นในการส่งผ่านราคาระหว่างราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ กทม. กับ ราคาผลปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 4 จังหวัด

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทความนี้ ได้มีการนำเสนอความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างตัวแปรราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ (PF) ราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบตลาดกรุงเทพฯ (CPO_THAI) และราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซีย (CPO_MALAY) และได้ทดสอบหาความไม่สมมาตรของการส่งผ่านราคาของตัวแปรแต่ละคู่ โดยจากผลการหา Cointegration ระหว่างราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ และราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบตลาดกรุงเทพฯ จะพบว่า ราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบตลาดกรุงเทพฯ เป็นตัวกำหนดราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ เนื่องจากโรงสกัดน้ำมันปาล์มจะเป็นคนกำหนดราคาซื้อขายในแต่ละวัน โดยการติดป้ายประกาศรับซื้อ ซึ่งเกษตรกรจะเป็นคนตัดสินใจเองว่า จะขายผลผลิตให้ใคร อย่างไรก็ตาม นอกจากราคาที่เป็นปัจจัยในการตัดสินใจของเกษตรกรแล้ว ระยะทาง และความสัมพันธ์ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นส่วนช่วยในตัดสินใจ (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2564) ซึ่งผลการศึกษานี้ ก็สอดคล้องกับงานของ จิตวดี แก้วเฉย (2550) ที่ว่า ไทยไม่ใช่ผู้นำราคาปาล์มน้ำมันในตลาดโลกแต่อย่างใด ทำให้ราคาในประเทศทั้งราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ และราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบตลาดกรุงเทพฯ ยังได้รับผลกระทบจากราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซีย เช่นเดียวกับในงานของ (Songsiengchai et al., 2018) และเมื่อพิจารณาค่าความยืดหยุ่นที่ได้จากการหา Cointegration ของคู่ตัวแปรแต่ละคู่ จะพบว่า มีค่าใกล้เคียง 1 ทำให้การเปลี่ยนแปลงของราคาผลปาล์มที่เกษตรกรได้รับ และราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ ตามการเปลี่ยนแปลงของราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ

และราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซียมีค่าใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับผลการทดสอบความไม่สมมาตรในการส่งผ่านราคา ตามตาราง 4 ที่พบว่า การส่งผ่านระหว่างราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซีย และราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ และระหว่างราคาน้ำมันปาล์มดิบมาเลเซียและราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบตลาดกรุงเทพฯ มีความสมมาตรกันทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ส่วนระหว่างราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ และราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบตลาดกรุงเทพฯ มีความสมมาตรแค่ในระยะยาว หรืออาจกล่าวได้ว่า นโยบายภาครัฐทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้ประกอบการและเกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลได้มากขึ้น ทำให้การเชื่อมโยงระหว่างตลาดในประเทศและต่างประเทศมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตาม ในระยะสั้นพบว่า มีความไม่สมมาตรในการส่งผ่านเกิดขึ้นระหว่างราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับกับราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบตลาดกรุงเทพฯ และค่าสัมประสิทธิ์ทางลบ ($\sum_{i=0}^{P2}\beta_{4i}^{-}$) ที่มีค่ามากกว่า ทำให้ราคาผลปาล์มน้ำมันที่เกษตรกรได้รับ ตอบสนองมากกว่า เมื่อราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบตลาดกรุงเทพฯ ลดลง กล่าวได้ว่า เมื่อราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบตลาดกรุงเทพฯ สูงขึ้น ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ไม่ได้ตกอยู่ที่เกษตรกรเลย อีกทั้งโรงสกัดจะตั้งราคาซื้อขายอย่างไรก็จะขึ้นอยู่กับราคาซื้อขายน้ำมันปาล์มดิบตลาดกรุงเทพฯ หากราคาตลาด กทม. ลดลง โรงสกัดก็ต้องลดราคาหน้าป้ายลงเพื่อรักษา Margin เอาไว้ รวมถึงลักษณะโครงสร้างตลาดระหว่างเกษตรกรและโรงสกัดที่ต่างกัน โดยอัตราส่วนระหว่างจำนวนโรงสกัดและเกษตรกรต่างกันมาก คือ 1 : 2,700 ทำให้โรงสกัดมีอำนาจตลาดมากกว่า (กรมการค้าภายใน, 2565; สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2562) ผู้วิจัยคาดว่า ความไม่สมมาตรในการส่งผ่านราคาที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากปัญหาเรื่องอำนาจตลาดที่โรงสกัดมีมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Meyer and von Cramon-Taubadel (2004) ดังนั้น เพื่อลดความไม่สมมาตรนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ (1) การรวมกลุ่มกันของเกษตรกร เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำให้ลดปัญหาความไม่สมมาตรของข้อมูล (2) ขอให้ภาครัฐสนับสนุนอุตสาหกรรมปลายน้ำอย่างโอลิโอเคมิคอลให้ชัดเจน เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้ลงทุน และ (3) ขอให้ภาครัฐสร้างระบบขนส่งที่มีต้นทุนต่ำลง อย่างเช่น ขนส่งระบบรางหรือท่อ เพราะโรงสกัดต้องส่งน้ำมันปาล์มดิบไปให้โรงกลั่นหรือโรงไบโอดีเซลที่กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ใกล้กับกรุงเทพฯ ทำให้ต้นทุนในการขนส่งค่อนข้างสูง ต้นทุนที่สูงขึ้น ทำให้โรงงานเพิ่มราคารับซื้อผลปาล์มได้ไม่มาก ในกรณีที่ราคาน้ำมันปาล์มดิบ กทม. เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาที่พบว่า ราคาผลปาล์มน้ำมันเฉลี่ย 4 จังหวัด ไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงราคาขายส่งน้ำมันปาล์มดิบ กทม. ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการเพิ่มขึ้นและลดลงของราคาที่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นถึงอำนาจในการกำหนดราคาของโรงสกัดน้ำมันปาล์มดิบ มาตรการที่ภาครัฐควรดำเนินการมี ดังนี้

1. ส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรที่ปลูกปาล์มน้ำมันคุณภาพขยายตัว โดยการสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย พันธุ์ปาล์ม

2. กระทรวงพลังงาน โดย ปตท. นำร่องในการดำเนินธุรกิจโอลิโอเคมิคอล เพื่อดึงดูดนักลงทุนรายย่อยให้เข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมโอลิโอเคมิคอลมากขึ้น

3. ปรับปรุงระบบขนส่งในพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันที่สำคัญ จังหวัดกระบี่ สุราษฎร์ และชุมพร เพื่อเชื่อมต่อกับโรงกลั่นน้ำมันปาล์มบริสุทธิ์หรือโรงไบโอดีเซลในเขตกรุงเทพและปริมณฑล โดยพัฒนาเป็นการขนส่งน้ำมันปาล์มดิบทางท่อ แทนการขนส่งทางถนน

เอกสารอ้างอิง

กรมการค้าภายใน. (2565). *ข้อมูลการตรวจสอบปริมาณสต็อกน้ำมันปาล์มคงเหลือ ณ เดือนมีนาคม 2565*. นนทบุรี: ผู้แต่ง.

จิตวดี แก้วเฉย. (2550). *การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของราคาปาล์มน้ำมันของประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นุทยาพร เพชรสุวรรณ. (2549). *การวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวราคาปาล์มน้ำมันของประเทศไทย*. สารนิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปริญญา เฉิดโฉม, ฐิติรัตน์ ไม้เรียง และบัญชา สมบูรณ์สุข. (2545). การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมกับความเคลื่อนไหวของราคาปาล์มน้ำมันในจังหวัด กระบี่ พังงา ตรัง ชุมพร และสตูล. *วารสารวิทยาสารเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์*, *23*(2), 118-130.

วิชัย รุ่งเรืองอนันต์, สมภพ ตลับแก้ว และสุกัญญา เชิดชูงาม. (2558). *โครงการกลไกในการวิเคราะห์สถานการณ์ของราคาปาล์มน้ำมัน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. (2562). *จำนวนครัวเรือนผู้ปลูกปาล์มน้ำมันปี 2555-2562*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). *การส่งผ่านราคาสินค้าเกษตรที่สำคัญ ปี 2563*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. (2565). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2564*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

Borenstein, S., Cameron, A. C., & Gilbert, R. (1997). Do gasoline prices respond asymmetrically to crude oil price changes?. *The Quarterly Journal of Economics, 112*(1), 305-339.

Bruce, L. G. (1975). The farm-retail price spread in a competitive food industry. *American Journal of Agricultural Economics, 57*(3), 399-409.

Chaiwat Sowcharoensuk. (2563). *แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ปี 2563-2565: อุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน*. ค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2565, จาก https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/agriculture/sugar-(1)/IO/io-oil-palm-20-th

Enders, W. (2015). *Applied econometric time series* (4th ed.). New York: John, Wiley & Sons.

Houck, J. P. (1977). An approach to specifying and estimating nonreversible functions. *American Journal of Agricultural Economics, 59*(3), 570-572.

Meyer, J., & von Cramon-Taubadel, S. (2004). Asymmetric price transmission: A survey. *Journal of Agricultural Economics, 55*(3), 581-611.

Peltzman, S. (2000). Prices rise faster than they fall. *Journal of Political Economy, 108*(3), 466-502.

Sapkota, P., Dey, M., Alam, M., & Singh, K. (2015). Price transmission relationships along the seafood value chain in Bangladesh: Aquaculture and capture Fisheries. *Aquaculture Economics & Management*, *19*(1), 82-103.

Songsiengchai, P., Sidique, S. F., Djama, M., & Azman-Saini, W. N. W. (2018, July). *A cointegration analysis of crude palm oil price in Thailand.* Paper presented at the CSSPO International Conference 2018, Kuching, Malaisie.

Vavra, P., & Goodwin, B. K. (2005). *Analysis of price transmission along the food chain*. OECD Food, Agriculture, and Fisheries Papers 3. Paris: Organisation of Economic Cooperation and Development.

von Cramon-Taubadel, S., & Loy, J. P. (1999). The identification of asymmetric price transmission processes with integrated time series. *Jahrbucher fur Nationalokonomie und Statistik*, *218*(1-2), 85-106.

von Cramon-Taubadel, S., & Loy, J. P. (1996). Price asymmetry in the international wheat market: Comment. *Canadian Journal of Agricultural Economics/Revue canadienne d'Agroeconomie, 44*(3), 311-317.

Ward, R. W. (1982). Asymmetry in retail, wholesale, and shipping point pricing for fresh vegetables. *American journal of Agricultural Economics, 64*(2), 205-212.

การศึกษาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อเพิ่มจำนวนการทำประกันชีวิตรายสามัญของธนาคารออมสินสาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก

สุทธิดา วงศ์ไชย[1*]
อารดา มหามิตร[2]
สาขาวิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ประเทศไทย[1]
คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ประเทศไทย[2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: sutthida.w@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาถึงความต้องการของลูกค้าและนำไปวางแผนกลยุทธ์ในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ (2) เพื่อหาแนวทางเพิ่มจำนวนลูกค้าในการซื้อผลิตภัณฑ์ประกันรายสามัญ (3) เพื่อหาแนวทางเพิ่มรายได้ค่าธรรมเนียมในส่วนของผลิตภัณฑ์ประกันรายสามัญ โดยในครั้งนี้ จะเป็นการวิจัยแบบผสม (mixed method) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ มีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นลูกค้าที่เคยใช้บริการกับธนาคารออมสิน ผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้สำรวจความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ และการทำแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้สอบถามถึงความพึงพอใจและการตัดสินในเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญในอนาคต โดยนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ เรียบเรียง และสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ อธิบายผลที่ได้ด้วยการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกันนั้น มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตรายสามัญ และลูกค้าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุอยู่ที่ 30-35 ปี สถานภาพโสด มีระดับการศึกษาอยู่ที่ปริญญาตรี ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัท มีรายได้เดือนละ 20,001-30,000 บาท ในอนาคตจะเลือกซื้อประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสินเมื่อมีโอกาส พร้อมทั้งระบุความพึงพอใจในการเลือกซื้อประกันชีวิตกับธนาคารออมสิน คือ มีความพึงพอใจในด้านชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของธนาคาร/บริษัทประกัน ความพึงพอใจในด้านสิทธิประโยชน์และความคุ้มครอง และลูกค้าส่วนใหญ่ที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสินและจะตัดสินใจเลือกซื้อประกันชีวิตรายสามัญ ด้วยวัตถุประสงค์หลักคือประกันสร้างความมั่งคงให้แก่ตนเองและครอบครัว สามารถนำเบี้ยประกันไปหักลดหย่อนภาษีได้ และเป็นการออมเงินไว้ใช้ในยามเกษียณ และจากข้อมูลข้างต้น เราสามารถนำไปวางแผนเพื่อต่อยอดผลิตภัณฑ์ในอนาคต โดยเลือกเจาะจงไปที่กลุ่มเป้าหมายที่ให้ความสนใจกับผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ

คำสำคัญ: ประกันชีวิตรายสามัญ, พฤติกรรมผู้บริโภค, การตัดสินใจซื้อ

Study of Causes and Solutions to Increase the Number of Ordinary Life Insurance of the Government Savings Bank, The Paseo Park Kanchanapisek Branch

Sutthida Wongchai[1*]
Arrada Mahamitra[2]
Marketing, Graduate School of Business Administration, University of the Chamber of Commerce, Thailand[1]
Graduate School of Business Administration, University of the Chamber of Commerce, Thailand[2]
[*]Corresponding author: sutthida.w@gmail.com

Abstract

The purposes of this study were (1) to examine the needs of customers and apply them to planning strategies for the decision to purchase ordinary life insurance products (2) to find ways to increase the number of customers in purchasing ordinary life insurance products, and (3) to find ways increase fee income for ordinary life insurance products of the Government Savings Bank. It will be a mixed method research which is a qualitative research and quantitative research Data were collected from a sample group of customers who had used services with the Government Savings Bank. In this study, the researcher will use the study tool, the interview, which is a tool used to survey the interviewees' opinions about the purchase of ordinary life insurance products and a questionnaire, which is a tool used to inquire about satisfaction and decision-making in the purchase of ordinary life insurance products in the future. The results of the research are summarized into various issues with Descriptive Research.

Based on the findings, it was concluded that different customer characteristics such as gender, age, education level, occupation, and income affect the decision to purchase ordinary life insurance and most of the customers are female the age range is 30-35 years old, single status, with a bachelor's degree. Occupation as a company employee with monthly income 20,001-30,000 baht. In the future, they will choose to purchase ordinary life insurance with the Government Savings Bank when the opportunity arises. as well as specifying satisfaction in purchasing life insurance with the Government Savings Bank, ie satisfied with the reputation and reliability of the bank/insurance company, satisfaction in benefits and coverage. And most customers who have bought ordinary life insurance products with the Government Savings Bank and decide to buy ordinary life insurance. The main objective is to ensure the security of oneself and family. Can bring insurance premiums to be tax-deductible and saving money for retirement. And from the above information, we can plan to expand the products in the future by choosing specifically to target groups who are interested in general life insurance products.

Keywords: Ordinary Life Insurance, Consumer Behavior, Purchase Decision

บทนำ

จากการแข่งขันของธุรกิจธนาคารที่สูงขึ้นในปัจจุบัน ทำให้ธนาคารต้องคิดค้นผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ เพื่อมาแข่งขันกับธนาคารอื่น ดังนั้น ธนาคารจะมีผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ ที่หลากหลาย มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของลูกค้า แต่จากสถานการณ์วิกฤติการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศไทยหดตัวลง ทุกธุรกิจได้รับผลกระทบ โดยปี 2563 เศรษฐกิจของประเทศไทยลดลงร้อยละ 6.1 เทียบกับการขยายตัวร้อยละ 2.3 ในปี 2562 มี มูลค่าการส่งออกสินค้า การบริโภคภาคเอกชน และการลงทุนรวมลดลงร้อยละ 6.6 ร้อยละ 1.0 และร้อยละ 4.8 ตามลำดับ ด้านเกษตรกรรม การป่าไม้และการประมง ด้านอุตสาหกรรม ด้านที่พักแรมและบริการ ร้านอาหาร และด้านการขนส่งและสถานที่เก็บสินค้าลดลงร้อยละ 3.4 ร้อยละ 5.7 ร้อยละ 36.6 และร้อยละ 21.0 ตามลำดับ รวมทั้งปี 2563 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) อยู่ที่ 15.7 ล้านล้านบาท (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) และส่งผลให้ธุรกิจบางรายปิดตัวลง จะเห็นได้ว่า ปัญหาเหล่านี้ ส่งผลต่อรายได้ของธนาคาร ดังนั้น ธนาคารฯ จึงควรที่จะหาผลิตภัณฑ์ที่ให้ผลตอบแทนสูงและมีประโยชน์กับลูกค้า เพื่อมาทำรายได้ทดแทนรายได้ในส่วนนี้ ซึ่งในปัจจุบันการขายผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตผ่านช่องทางธนาคารมีการเติบโตขึ้น 6.71% และมีสัดส่วนอยู่ที่ 42.75% รองจากช่องทางการขายผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตตัวผ่านแทนประกันชีวิตที่เติบโตเพิ่มขึ้น 0.94% แต่มีสัดส่วน 46.56% ของช่องทางการขายทั้งหมด (สมาคมประกันชีวิตไทย, 2564) จะเห็นได้ว่า การขายผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตผ่านช่องทางธนาคารมีโอกาสเติบโตเพิ่มมากขึ้นในอนาคต โดยการขายผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ ทำให้ธนาคารออมสินมีรายได้ประเภทรายได้ค่าธรรมเนียมและบริการส่วนค่านายหน้าเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่า จากการขายผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ (รายได้ค่านายหน้า) นั้น สามารถสร้างรายได้ให้กับธนาคารออมสินในภาพรวม ได้สูงกว่ารายได้ประเภทอื่น ในปี 2561 มีสัดส่วนอยู่ที่ 34.24 ในปี 2562 มีสัดส่วนอยู่ที่ 26.98 และในปี 2563 มีสัดส่วนอยู่ที่ 26.38 (*รายงานประจำปี*, 2564) แสดงให้เห็นว่ารายได้ค่าธรรมเนียมจากการเป็นนายหน้า สามารถสร้างรายได้จากค่าธรรมเนียมได้สูงกว่า และหากสามารถเพิ่มยอดการขายประกันชีวิตรายสามัญได้มากขึ้น ก็จะสามารถนำมาทดแทนรายได้ส่วนอื่นที่ลดลงของธนาคารได้ พร้อมสร้างโอกาสในการพัฒนาธุรกิจธนาคารได้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความพึงพอใจและต้องการของลูกค้าเพื่อนำไปวางแผนกลยุทธ์ในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันรายสามัญกับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก
2. เพื่อศึกษาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาและหาแนวทางเพิ่มจำนวนลูกค้าในการซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก
3. เพื่อหาแนวทางเพิ่มรายได้ค่าธรรมเนียมในส่วนของผลิตภัณฑ์ประกันรายสามัญของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค ทฤษฎีนี้เป็นของ Schiffman and Kanuk (อ้างถึงใน วาสนา อินทะแสง, 2559) ที่กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง พฤติกรรมซึ่งผู้บริโภคทำการค้นหา การซื้อ การใช้ การประเมินผล การใช้สอย

ผลิตภัณฑ์ และการบริการ ซึ่งคาดว่า จะตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือเพื่อตอบสนองความต้องการภายในครัวเรือนและองค์กร ผู้บริโภคทั่วโลกนั้น มีความแตกต่างกันในลักษณะด้านประชากรศาสตร์ เช่น ด้านอายุ ด้านรายได้ เป็นต้น พฤติกรรมการกิน การใช้ การซื้อ และความรู้สึกนึกคิดของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ จึงมีความแตกต่างกันออกไป ทำให้มีการซื้อการบริโภคสินค้าและบริการหลาย ๆ ชนิดที่แตกต่างกัน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ ทฤษฎีนี้เป็นของ Maynard W. Shelly ในปี 1975 โดย Kanuk (อ้างถึงใน ธีรวัฒน์ ศรีอนุชาต, 2556) ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ สรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ความรู้สึกในทางบวกและความรู้สึกในทางลบ และฉัตยาพร เสมอใจ (2547) กล่าวไว้ว่า ผู้ที่จะบอกได้ว่า บริการนั้น ๆ มีประสิทธิภาพดีแล้วหรือไม่ คือ ลูกค้า แม้ผู้ให้บริการจะทำการจัดเตรียมและให้บริการอย่างเต็มความสามารถแล้ว แต่ถ้าหากลูกค้ายังไม่พอใจกับบริการนั้น แสดงว่า บริการนั้น ยังไม่ดีพอ และยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ ความรู้สึกของลูกค้าที่มีต่อการบริการ สามารถบ่งบอกได้ถึงคุณภาพของการบริการ ซึ่งเราสามารถแบ่งระดับของขีดความรู้สึกของลูกค้าที่ได้รับจากการบริการต่าง ๆ ออกเป็น 4 ระดับ คือ (1) ความไม่พึงพอใจ (2) ความพึงพอใจ (3) ความประทับใจ และ (4) ความภักดี

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อ ทฤษฎีนี้เป็นของ Kotler and Keller (อ้างถึงใน ญาณิกา จัดเจน, 2560) กล่าวไว้ว่า กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคเกิดขึ้นเป็นลำดับขั้น แบ่งได้เป็น 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การตระหนักถึงปัญหา ขั้นที่ 2 การค้นหาข้อมูลข่าวสาร ขั้นที่ 3 การประเมินทางเลือก ขั้นที่ 4 การตัดสินใจซื้อ ขั้นที่ 5 พฤติกรรมภายหลังการซื้อ หลังจากซื้อผลิตภัณฑ์มาแล้ว ผู้บริโภคจะได้รับประสบการณ์ ทั้งความพอใจและไม่พอใจ ซึ่งเป็นผลมาจากความคาดหวังในตัวผลิตภัณฑ์

แนวคิดและทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541) กล่าวว่า ส่วนประกอบที่สำคัญในการวางกลยุทธ์ทางการตลาด เป็นปัจจัยภายในที่องค์กรสามารถควบคุมได้ ซึ่งองค์กรจำเป็นต้องสร้างส่วนประสมทางการตลาดให้เหมาะสมในการวางกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการให้แก่ผู้บริโภคอย่างตรงเป้าหมายที่สุด และ Kotler (อ้างถึงใน ปุณยาพร ภิรมจิตรผ่อง, 2560) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix--4P's) ประกอบด้วย ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด แต่สำหรับธุรกิจอุตสาหกรรมด้านบริการ จะมีส่วนประกอบเพิ่มขึ้นมาเนื่องจากมีทั้งผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้ และผลิตภัณฑ์ที่จับต้องไม่ได้ จึงจำเป็นต้องมีปัจจัยเพื่อใช้ในการพิจารณาเพิ่มขึ้น ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านกระบวนการให้บริการ

และในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษางานวิจัยของ มณีรัตน์ รัตนพันธ์ (2560) ศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในจังหวัดสงขลา พบว่า พฤติกรรมการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในจังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเลือกซื้อประกันชีวิตเพราะประกันชีวิตเป็นหลักประกันความมั่นคงให้แก่ชีวิต ครอบครัว และคนที่อยู่ในอุปการะ การออมเงินไว้ใช้ในยามเกษียณ ตลอดจนการนำเบี้ยประกันชีวิตไปลดหย่อนภาษีได้ มีบิดา-มารดาเป็นผู้รับผลประโยชน์ แบบประกันที่นิยมคือ แบบสะสมทรัพย์ และแบบตลอดชีพ และปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตมากที่สุด และพบว่า ปัจจัยด้านอายุ เพศ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา อาชีพ ที่ต่างกัน มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตในภาพรวมแตกต่างกัน และงานวิจัยของ ณัฐิยา ภัทรกิจจานุรักษ์ (2560) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า รูปแบบประกันชีวิตที่ลูกค้านิยมซื้อ จะเป็นประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ มีจำนวนการถือกรมธรรม์ประกันชีวิตอยู่อย่างน้อยจำนวน 1 กรมธรรม์ มีวัตถุประสงค์ของการซื้อประกันชีวิต คือ เพื่อออมเงิน และการลดหย่อนภาษี โดยบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อได้แก่ ตนเองและครอบครัว และบุคคลที่ชักชวนให้ตัดสินใจซื้อ คือ ตนเอง และรับข้อมูลข่าวสารจาก แฟน ครอบครัว ญาติ และงานวิจัยของ ประสิทธิ์ รัตพันธ์ และคณะ (2562) ศึกษาการรับรู้ภาพลักษณ์ธุรกิจประกันชีวิตของผู้บริโภคในประเทศไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเลือกทำประกันชีวิต คือ เป็นหลักประกันสร้างความมั่งคงให้แก่ตนเองและครอบครัว รองลงมาคือ สามารถนำเบี้ยประกันไปหักลดหย่อนภาษีได้ เป็นการออมเงินไว้ใช้ในยามเกษียณ และเป็นการกระจายการลงทุน โดย

แบบประกันที่เลือกส่วนใหญ่ จะเป็นแบบสะสมทรัพย์ ตลอดชีพ ชั่วระยะเวลา และเงินได้ประจำ มีการถือครองกรมธรรม์ประกันชีวิต จำนวน 1 ฉบับ โดยมีผู้รับผลประโยชน์เป็น บิดา/มารดา

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลจากลูกค้าที่เคยใช้บริการเงินฝากกับธนาคารออมสินสาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก จำนวน 1,000 ราย ซึ่งเป็นการประมาณการจากรายการที่ลูกค้าเข้ามาใช้บริการผ่านช่องทางต่าง ๆ ของธนาคารออมสินในระยะเวลา 1 สัปดาห์ โดยจะแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น (1) ลูกค้าที่เคยใช้บริการกับธนาคารออมสินและเคยซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก ล่าสุด จำนวน 10 ราย ย้อนหลัง 3 ปี ตั้งแต่ปี 2562-2564 ซึ่งเป็นจำนวน 3 ใน 4 ของจำนวนลูกค้าทั้งหมดที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก จะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เลือกสัมภาษณ์แบบเจาะจง ในการสอบถามความคิดเห็นของลูกค้า (2) ลูกค้าที่เคยใช้บริการกับธนาคารออมสิน แต่ไม่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก จำนวน 1,000 ราย และกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามแนวทางของ Yamane (*สูตร Taro Yamane สำหรับคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง*, 2560) ซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 290 ราย จะใช้การทำแบบสอบถาม ผ่านระบบออนไลน์

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษามาจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีเครื่องมือใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้สำรวจความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ เพื่อผู้สัมภาษณ์จะได้นำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการระบุสาเหตุของการตัดสินใจเลือกซื้อหรือไม่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก ด้วยคำถามที่เป็นข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ และแบบสอบถาม ใช้สอบถามถึงความพึงพอใจและการตัดสินในเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญในอนาคต เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างโอกาสในการขยายฐานลูกค้า และเพื่อให้ทราบถึงความต้องการของลูกค้าที่จะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการโทรสัมภาษณ์ลูกค้าตามแนวคำถามที่สร้างขึ้น โดยเป็นคำถามที่เป็นข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ แบ่งออกเป็น ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ ชื่อ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ส่วนที่ 2 สอบถามถึงเหตุผลในการตัดสินใจเลือกซื้อประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสิน และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำประกันเพื่อนำไปเสนอให้แก่ส่วนงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาถึงความพึงพอใจและการตัดสินในเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญในอนาคต เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างโอกาสในการขยายฐานลูกค้า และเพื่อให้ทราบถึงความต้องการของลูกค้าที่จะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 พฤติกรรมของผู้ใช้ในการเลือกบริการกับธนาคารออมสิน ส่วนที่ 3 ปัจจัยในการเลือกใช้บริการของธนาคารออมสิน ส่วนที่ 4 พฤติกรรมของผู้ใช้ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิต ส่วนที่ 5 ความพึงพอใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิต ส่วนที่ 6 การตัดสินใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิต ซึ่งผู้วิจัยใช้เวลาเก็บข้อมูลจำนวน 1 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 25-31 ตุลาคม 256

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการทำแบบสอบถาม มาวิเคราะห์ข้อมูลพร้อมทั้งวิเคราะห์โดยแบ่งออกเป็น

1. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาเรียบเรียงและสรุปประเด็นต่าง ๆ มาอธิบายผลที่ได้ด้วยการบรรยายเชิงพรรณนา มีการจัดทำการเก็บข้อมูลด้วยจำแนกให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้ศึกษาในครั้งนี้ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัยจะใช้การตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้าน ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบว่า ข้อมูลที่ได้นั้น เป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ โดยนำคำตอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาแบ่งตามแนวคิดและทฤษฎี จากนั้น ทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีการจัดกลุ่ม (coding) เพื่อจัดข้อมูลที่มีลักษณะเหมือนกันให้อยู่ภายในประเด็นเดียวกัน เมื่อแยกกลุ่มข้อมูลได้เรียบร้อย ทำให้ผู้วิจัยสามารถเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้ระหว่างกลุ่มและหาความสัมพันธ์ของผลลัพธ์ได้ จนไม่พบประเด็นใหม่และความสัมพันธ์ใหม่แล้ว จากนั้น จึงจะนำผลลัพธ์ที่ได้ไปสรุปผลการวิจัยในลักษณะเป็นข้อเสนอเบื้องต้น (proposition)

2. ข้อมูลที่ได้จากการทำแบบสอบถาม ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการทำแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ มาคำนวณและวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป แล้วนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มานำเสนอในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา แจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ เพื่อศึกษาหาโอกาสที่จะทำให้ลูกค้ามาเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก

ผลการศึกษา

จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. จากการสัมภาษณ์ลูกค้าที่เคยใช้บริการกับธนาคารออมสิน และเคยซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสิน โดยนำไปใช้ในการระบุสาเหตุของการตัดสินใจเลือกซื้อหรือไม่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1.1. เรื่องพฤติกรรมของลูกค้า ลูกค้าที่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันรายสามัญกับธนาคารออมสิน ส่วนใหญ่จะเป็นแบบสะสมทรัพย์ โดยสาเหตุที่เลือกซื้อประกันประเภทนี้ เพื่อต้องการวางแผนการเงิน ออมเงิน และนำไปลดหย่อนภาษี ซึ่งลูกค้าส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่มีรายได้ประจำและมีเงินเดือนอยู่ในฐานที่ต้องเสียภาษี ส่วนใหญ่มีจำนวนกรมธรรม์ประกันชีวิตแล้วอย่างน้อย 1 กรมธรรม์ เมื่อซื้อประกันชีวิตไปแล้วจะมีการบอกต่อแนะนำเพื่อนหรือคนรู้จักให้มาซื้อ

1.2. เรื่องความพึงพอใจของลูกค้า ลูกค้าได้มีการตัดสินใจซื้อประกันผ่านช่องทางธนาคารออมสิน เนื่องมาจากเป็นลูกค้ากับธนาคารออมสินมาก่อน มีการใช้บริการและทำธุรกรรมกับธนาคารออมสินอยู่แล้วในปัจจุบัน แต่มีลูกค้าบางรายที่เคยซื้อประกันชีวิตรายสามัญกับบริษัทอื่นด้วย โดยให้เหตุผลว่า พึงพอใจกับผลประโยชน์ที่ได้รับ และมีค่าเบี้ยที่เหมาะสมเพียงพอกับรายได้และตรงกับความต้องการในช่วงที่ลูกค้าสนใจที่จะเลือกซื้อประกันชีวิตรายสามัญ นอกจากนี้ ลูกค้ายังมีการตัดสินใจทำประกันประเภทอื่น ๆ เช่น ประกันสุขภาพ ประกันอุบัติเหตุ ซึ่งผลิตภัณฑ์ประกันบางประเภท สามารถทำร่วมกับผลิตภัณฑ์อื่นได้ด้วย ทำให้สะดวกต่อการเลือกใช้บริการของลูกค้า และในอนาคต หากลูกค้าจะกลับมาซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญอีกครั้ง ลูกค้าจะต้องศึกษาถึงผลตอบแทน และประโยชน์ที่ได้รับ รวมไปถึงรายได้ในขณะที่จะเลือกซื้อก่อนจึงจะตัดสินใจเลือกซื้ออีกครั้ง โดยจะพิจารณาผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญของธนาคารออมสินด้วย

1.3 เรื่องการตัดสินใจซื้อ ก่อนการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตรายสามัญนั้น ลูกค้าจะมีการศึกษาหาข้อมูลของผลิตภัณฑ์มาก่อน ผ่านทางเว็บไซต์ ตัวแทนขาย และพนักงานสาขาที่สามารถให้ข้อมูลได้ พร้อมทั้งมีการปรึกษาขอคำแนะนำทั้งจากคนในครอบครัว เพื่อน ร่วมไปถึงพนักงานขาย โดยลูกค้าจะมีการเปรียบเทียบทั้งผลตอบแทน ผลประโยชน์ที่ได้รับ รวมไปถึงค่าเบี้ยที่ต้องชำระก่อนตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ

2. จากการทำแบบสอบถาม โดยผลที่ได้จากการทำแบบสอบถามของลูกค้า ลูกค้าที่เคยใช้บริการกับธนาคารออมสิน แต่ไม่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก สรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นลูกค้าของธนาคารออมสินมาก่อน จำนวน 290 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 66.20 มีช่วงอายุอยู่ที่ 30-35 ปี จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 42.41 สถานภาพโสด จำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 มีระดับการศึกษาอยู่ที่ปริญญาตรี จำนวน 227 คน คิดเป็นร้อยละ 78.30 ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัท จำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 74.14 มีรายได้เดือนละ 20,001-30,000 บาท จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 44.48 เป็นลูกค้าที่ใช้บริการเงินฝากกับธนาคารออมสิน จำนวน 280 คน คิดเป็นร้อยละ 96.6 โดยมีระยะเวลาการใช้มาแล้ว 4-6 ปี จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 50.69 โดยเลือกใช้บริการของธนาคารออมสินเพราะความน่าเชื่อถือเป็นอันดับหนึ่ง จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 94.50 โดยส่วนใหญ่ใช้บริการผ่านช่องทางสาขาหรือสำนักงาน จำนวน 286 คน คิดเป็นร้อยละ 98.60 และในแต่ละสัปดาห์มีการทำธุรกรรมกับธนาคารออมสินน้อยกว่า 5 ครั้ง จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 63.80 จากปัจจัยด้านต่าง ๆ พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ ลูกค้าเลือกใช้บริการธนาคารออมสิน เนื่องมาจากความมีมาตรฐานน่าเชื่อถือ ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 ด้านราคาธนาคารออมสินมีการแจ้งรายละเอียดค่าธรรมเนียมที่ชัดเจนก่อนให้บริการแก่ลูกค้า ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายธนาคารออมสิน มีจำนวนสาขาให้บริการจำนวนมาก ที่ลูกค้าสามารถเข้าถึงได้ง่าย ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 และด้านบุคลากรพนักงานของธนาคารมีความสุภาพในการให้บริการแก่ลูกค้า ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 ซึ่งส่งผลให้ลูกค้าเลือกใช้บริการกับธนาคารออมสิน ส่วนถัดมาเป็นเรื่องของพฤติกรรมของลูกค้า พบว่า ลูกค้าส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์ในการซื้อผลิตภัณฑ์ประกัน จำนวน 285 คน คิดเป็นร้อยละ 98.30 และผลิตภัณฑ์ประกันที่นิยมซื้อจะเป็นประกันอุบัติเหตุ จำนวน 230 คน คิดเป็นร้อยละ 79.30 โดยลูกค้าส่วนใหญ่ยังไม่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิต จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 54.80 แต่มีข้อเสนอแนะในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประชีวิตดังนี้ เรื่องผู้รับผลประโยชน์จะเลือกเป็นบิดา/มารดาเป็นผู้รับผลประโยชน์ในประกันชีวิต จำนวน 211 คน คิดเป็นร้อยละ 72.80 โดยอยากเลือกซื้อประกันรายสามัญประเภทสะสมทรัพย์ ซึ่งไม่เคยทราบมาก่อนว่า ธนาคารออมสินมีจำหน่ายประกันรายสามัญ จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 63.80 ซึ่งในอนาคต คาดการณ์ว่าจะเลือกซื้อประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสิน เมื่อมีโอกาส 268 คน คิดเป็นร้อยละ 92.40 พร้อมทั้งระบุความพึงพอใจในการเลือกซื้อประกันชีวิตกับธนาคารออมสิน คือ มีความพึงพอใจในด้านชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของธนาคาร/บริษัทประกัน ความพึงพอใจในด้านสิทธิประโยชน์และความคุ้มครอง ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.90 และเหตุผลที่ทำให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อประกันชีวิตเป็นอันดับแรกคือ ประโยชน์ที่จะได้รับก่อนตัดสินเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิต ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.82

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อเพิ่มจำนวนการทำประกันชีวิตรายสามัญ ของธนาคารออมสินสาขาฯ พบว่า ปัจจัยด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกันนั้น มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตรายสามัญ ซึ่งลูกค้าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุอยู่ที่ 30-35 ปี สถานภาพโสด มีระดับการศึกษาอยู่ที่ปริญญาตรี ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทมีรายได้เดือนละ 20,001-30,000 บาท ในอนาคตจะเลือกซื้อประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสินเมื่อมีโอกาส พร้อมทั้งระบุความพึงพอใจในการเลือกซื้อประกันชีวิตกับธนาคารออมสิน คือ มีความพึงพอใจในด้านชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของธนาคาร/บริษัทประกัน ความพึงพอใจในด้านสิทธิประโยชน์และความคุ้มครอง และเหตุผลที่ทำให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อประกันชีวิตเป็นอันดับแรก คือ ประโยชน์ที่จะได้รับก่อนตัดสินเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิต และลูกค้าส่วนใหญ่ที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสินและจะตัดสินใจเลือกซื้อประกันชีวิตรายสามัญ ด้วยวัตถุประสงค์หลักคือ ประกันสร้าง

ความมั่งคงให้แก่ตนเองและครอบครัว สามารถนำเบี้ยประกันไปหักลดหย่อนภาษีได้ และเป็นการออมเงินไว้ใช้ในยามเกษียณ โดยลูกค้ามักจะเลือกซื้อประกันชีวิตรายสามัญประเภทสะสมทรัพย์ และมีกรมธรรม์ประกันชีวิตอย่างน้อยจำนวน 1 กรมธรรม์ มีบิดา/มารดาเป็นผู้รับผลประโยชน์จากการทำประกันชีวิตรายสามัญ และจากข้อมูลข้างต้น เราสามารถนำไปวางแผนเพื่อต่อยอดผลิตภัณฑ์ในอนาคตโดยเลือกเจาะจงไปที่กลุ่มเป้าหมายที่ให้ความสนใจกับผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ

อภิปรายผลการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อเพิ่มจำนวนการทำประกันชีวิตรายสามัญ ของธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก ตามวัตถุประสงค์ ได้แก่

1. เพื่อศึกษาถึงความพึงพอใจและต้องการของลูกค้าเพื่อนำไปวางแผนกลยุทธ์ในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันรายสามัญกับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตผ่านช่องทางธนาคารออมสินเช่นกัน เพราะในการตัดสินใจผลิตภัณฑ์ประกันรายสามัญนั้น ลูกค้าจะต้องมีความพึงพอใจในด้านชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของธนาคาร/บริษัทประกัน ความพึงพอใจในด้านสิทธิประโยชน์และความคุ้มครอง และเหตุผลที่ทำให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อประกันชีวิตเป็นอันดับแรก คือ ประโยชน์ที่จะได้รับก่อนตัดสินเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิต และลูกค้าส่วนใหญ่ที่เคยซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสินและจะตัดสินใจเลือกซื้อประกันชีวิตรายสามัญ ด้วยวัตถุประสงค์หลักคือ ประกันสร้างความมั่งคงให้แก่ตนเองและครอบครัว สามารถนำเบี้ยประกันไปหักลดหย่อนภาษีได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มณีรัตน์ รัตนพันธ์ (2560) ศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในจังหวัดสงขลา พบว่า พฤติกรรมการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในจังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเลือกซื้อประกันชีวิตเพราะประกันชีวิตเป็นหลักประกันความมั่นคงให้แก่ชีวิต ครอบครัว และคนที่อยู่ในอุปการะ การออมเงินไว้ใช้ในยามเกษียณตลอดจนการนำเบี้ยประกันชีวิตไปลดหย่อนภาษีได้

2. เพื่อหาแนวทางเพิ่มจำนวนลูกค้าในการซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญกับธนาคารออมสิน สาขาเดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก ผลการศึกษาพบว่า ลูกค้าที่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ ส่วนใหญ่จะมีทั้งเพศหญิงและเพศชาย มีอายุตั้งแต่ 30-60 ปี มีอาชีพมั่นคง เป็นผู้มีรายได้ประจำและมีเงินเดือนอยู่ในฐานที่ต้องเสียภาษี จะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ประกันแบบสะสมทรัพย์ โดยให้สาเหตุที่เลือกซื้อประกันประเภทนี้ เพื่อต้องการวางแผนการเงินในอนาคต ใช้เป็นการออมเงิน และนำค่าเบี้ยไปใช้ในการลดหย่อนภาษี จากลักษณะของลูกค้า ทำให้ธนาคารฯ จะต้องมีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความเหมาะสมให้กับลูกค้า โดยลูกค้าจะมีการพิจารณาถึงประโยชน์ที่จะได้รับ รายละเอียดโปรโมชั่น ค่าบริการ และราคา ก่อนเลือกซื้อ หากตรงตามความต้องการที่ลูกค้าตั้งไว้ จะทำให้ธนาคารสามารถเพิ่มจำนวนลูกค้าในการซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประสิทธิ์ รัตนพันธ์ และคณะ (2562) ศึกษาการรับรู้ภาพลักษณ์ธุรกิจประกันชีวิตของผู้บริโภคในประเทศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเลือกทำประกันชีวิต คือ เป็นหลักประกันสร้างความมั่งคงให้แก่ตนเองและครอบครัว รองลงมาคือ สามารถนำเบี้ยประกันไปหักลดหย่อนภาษีได้ เป็นการออมเงินไว้ใช้ในยามเกษียณ และเป็นการกระจายการลงทุน

3. เพื่อหาแนวทางเพิ่มรายได้ค่าธรรมเนียมในส่วนของผลิตภัณฑ์ประกันรายสามัญของธนาคารออมสินสาขา เดอะพาซิโอ พาร์ค กาญจนาภิเษก ผลการศึกษาพบว่า ลูกค้ามักจะเลือกซื้อประกันชีวิตรายสามัญประเภทสะสมทรัพย์ และมีกรมธรรม์ประกันชีวิตอย่างน้อยจำนวน 1 กรมธรรม์ มีบิดา/มารดาเป็นผู้รับผลประโยชน์จากการทำประกันชีวิตรายสามัญ ดังนั้น หากธนาคารต้องการเพิ่มรายได้ค่าธรรมเนียมในส่วนของผลิตภัณฑ์ประกันรายสามัญ จะต้องมีการวางแผน ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า เพื่อเชิญชวนให้ลูกค้าเข้ามาเลือกซื้อประกันชีวิตรายสามัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐิยา ภัทรกิจจานุรักษ์ (2560) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า รูปแบบประกันชีวิตที่ลูกค้า

นิยมซื้อจะเป็นประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ มีจำนวนการถือกรมธรรม์ประกันชีวิตอยู่อย่างน้อยจำนวน 1 กรมธรรม์ และมีวัตถุประสงค์ของการซื้อประกันชีวิต คือ เพื่อออมเงิน และการลดหย่อนภาษี

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ลูกค้าส่วนใหญ่จะไม่ทราบว่า ธนาคารออมสินมีการจำหน่ายประกันชีวิตรายสามัญ เนื่องมาจากธนาคารมีผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่หลากหลาย ทำให้ลูกค้าไม่สามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ ดังนั้น จึงทำให้สาขามียอดจำหน่ายลดลง อีกทั้งจากวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้เศรษฐกิจชะลอตัว ส่งผลต่อการเลือกซื้อของลูกค้าเป็นอย่างมาก ดังนั้น

1. ธนาคารควรสร้างความน่าเชื่อถือในด้านผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่ค่อยเป็นที่นิยมของลูกค้า เพิ่มประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ ให้เข้ากับยุคดิจิทัล อย่างที่บริษัทประกันกำลังปรับตัวเป็นการอำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมของลูกค้า เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าในปัจจุบัน

2. ธนาคารควรมีการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ในการโฆษณาเพื่อทำให้ลูกค้าทราบ และรับรู้ถึงผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญของธนาคารออมสิน พร้อมทั้งมีการต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามกลุ่มลูกค้า เนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่เปิดจำหน่ายในปัจจุบันมีแบบที่น้อยและยังไม่ตรงความต้องการของลูกค้าที่มีความหลากหลาย

3. ธนาคารควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับพนักงานผู้มีหน้าที่ในการติดต่อสื่อสารกับลูกค้าเพิ่มศักยภาพให้พนักงาน ให้พนักงานสามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์แก่ลูกค้าได้ถูกต้อง เมื่อพนักงานเข้าใจสามารถให้ข้อมูลลูกค้าได้ชัดเจน จะทำให้ลูกค้าเกิดความมั่นใจและสนใจในผลิตภัณฑ์ที่พนักงานแนะนำ ซึ่งช่วยในการตัดสินใจซื้อของลูกค้าได้ง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในครั้งต่อไป

1. ศึกษาถึงข้อมูลและสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ว่า มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญ

2. ศึกษากลยุทธ์ทางการตลาดให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการที่เปลี่ยนไปในอนาคตของลูกค้าเกี่ยวกับธุรกิจประกันชีวิตรายสามัญ ที่ทำให้ลูกค้าเกิดความจงรักภักดี และเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตรายสามัญอย่างต่อเนื่อง

3.ศึกษาถึงรูปแบบการทำประกัน ผลตอบแทน และผลประโยชน์ที่แท้จริงที่ลูกค้าต้องการและคาดการณ์ว่า จะได้รับจากการทำประกันชีวิตรายสามัญ พร้อมทั้งการพัฒนาต่อยอดช่องทางการให้บริการของธุรกิจประกัน

เอกสารอ้างอิง

ฉัตยาพร เสมอใจ. (2547). *การจัดการและการตลาดบริการ*. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

ญาณิกา จัดเจน. (2560). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมศุภาลัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐิยา ภัทรกิจจานุรักษ์. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. การศึกษาอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธีรวัฒน์ ศรีอนุชาต. (2556). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความพึงพอใจของพนักงานกับปัจจัยด้านความจงรักภักดีต่อองค์กรรัฐวิสาหกิจ กรณีศึกษา ธนาคารออมสินสำ สำนักงานใหญ่ สายงานบริหารหรี้และกฎหมาย*. การศึกษาอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ประสิทธิ์ รัตนพันธ์ และคณะ. (2562). *รายงานการวิจัยเรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์ธุรกิจประกันชีวิตของผู้บริโภคในประเทศไทย.* สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

ปุณยาพร ภิรมจิตรผ่อง. (2560). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าในร้านเซโฟร่า (Sephora) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.* การศึกษาอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มณีรัตน์ รัตนพันธ์. (2560). *รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยในการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในจังหวัดสงขลา.* สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

รายงานประจำปี. (2564). ค้นเมื่อ 23 กรกฎาคม 2564, จาก https://www.gsb.or.th/about/anrp/

วาสนา อินทะแสง. (2559). *การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยส่วนประทางการตลาดของธุรกิจเสริมความงามที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้า.* การศึกษาอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ลักษิตานนท์ และศุภร เสรีรัตน์. (2541). *การบริหารการตลาดยุคใหม่.* กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา.

สมาคมประกันชีวิตไทย. (2564). *ธุรกิจประกันชีวิต 4 เดือนโตร้อยละ 3.25.* ค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2564, จาก https://mgronline.com/mutualfund/detail/9640000053563

สูตร Taro Yamane สำหรับ คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง. (2560). ค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2564, จาก https://greedisgoods.com/taro-yamane/

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *เศรษฐกิจไทยไตรมาสที่สี่ ทั้งปี 2563 และแนวโน้มปี 2564.* ค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2564, จาก https://www.nesdc.go.th/download/article/article_20210215145320.pdf

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของ SHEIN

วิภาวี มะชัย[1*]
ณัฐพงษ์ เตชะรัตนเสฏฐ์[2] และ วนิดา สุวรรณนิพนธ์[3]
สาขาบริหารธุรกิจ (การตลาด) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ประเทศไทย[1]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: s62127313124@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN แตกต่างกัน (2) ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคที่แตกต่างกัน ส่งผลการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN แตกต่างกัน และ (3) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้บริโภคที่เคยสั่งซื้อสินค้าหรือใช้บริการผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ SHEIN จำนวน 400 คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (cluster random sampling) และวิธีการกสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (convenience sampling) และใช้แบบสอบถามออนไลน์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทีระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (independent sample *t* test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ส่วนพฤติกรรมผู้บริโภคที่แตกต่างกัน มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN แตกต่างกัน ได้แก่ ความถี่ในการสั่งซื้อสินค้า ขณะที่พฤติกรรมผู้บริโภคอื่น ๆ ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN ที่แตกต่างกันแต่อย่างใด นอกจากนี้ ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ด้านต้นทุนของผู้บริโภค ด้านความสะดวกในการซื้อ และด้านการสื่อสาร ในขณะที่ด้านความต้องการของผู้บริโภค ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN

คำสำคัญ: ส่วนประสมการตลาดออนไลน์, การตัดสินใจซื้อ, แพลตฟอร์ม

Online Marketing Mix Factors Affecting Purchase Decision Through E-Commerce Platform of SHEIN

Wipawee Machai[1*]

Nattapong Techarattanaset[2] and Wanida Suwunniponth[3]

Business Administration (Marketing), Faculty of Management Science Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand[1]

[*]Corresponding author: s62127313124@ssru.ac.th

Abstract

The objectives of this research were to (1) study different demographic factors have differently influenced purchase decisions through e-commerce platform of SHEIN; (2) study different consumer behaviors have differently influenced purchase decisions through e-commerce platform of SHEIN; and (3) study the online marketing mix factors that influenced purchase decisions through e-commerce platform of SHEIN. The study sample consisted of 400 consumers who had purchased or used services through the e-commerce platform of SHEIN using cluster random sampling and convenience sampling. Online questionnaires were used as a data collection tool. The statistics used in the data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, independent sample *t* test, one-way ANOVA and multiple regression analysis statistics. The results showed that different demographic factors affected the purchase decision through the e-commerce platform of SHEIN differently including gender, age, education, occupation and income. Consumer behavior in term of purchase frequency affected the purchase decision through e-commerce platform of SHEIN differently. In addition, the online marketing mix factors that influenced the purchase decision through e-commerce platform of SHEIN statistically at .05 level were online marketing mix factors in term of consumer cost to satisfy, convenience to buy, and communication. While online marketing mix factors in term of consumer wants and needs did not affect the purchase decision through e-commerce platform of SHEIN.

Keywords: Online Marketing Mix, Purchase Decisions, Platform

บทนำ

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา แนวโน้มการค้าโลกได้เข้าสู่ระบบออนไลน์และเติบโตอย่างต่อเนื่องทุกปี เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการจะต้องทำความเข้าใจและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การประกอบธุรกิจบนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ (electronic commerce หรือ e-commerce) ได้รับความสนใจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจ และเป็นช่องทางที่ผู้ประกอบการ SME สามารถสู้กับบริษัทใหญ่ ๆ ธุรกิจบนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศจีนที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว และการซื้อขายสินค้าผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้กลายเป็นหนึ่งในช่องทางหลัก ทำให้ธุรกิจอีคอมเมิร์ซในประเทศจีนเติบโตขึ้นอย่างก้าวกระโดดอยู่เป็นอันดับต้นของโลก (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564ข)

เมื่อพิจารณาถึงตลาดอีคอมเมิร์ซในประเทศจีน พบว่า ประเทศจีนมีมูลค้าการค้าในปี 2563 สูงถึง 1 ล้านล้านเหรียญดอลล่าร์สหรัฐ ซึ่งนับเป็นประเทศที่มีมูลค่าตลาดอีคอมเมิร์ซที่ใหญ่ที่สุดในโลก ทั้งนี้ เพราะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและฐานะของประชาชนจีนที่ดีขึ้น และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคจากออฟไลน์สู่ออนไลน์ (ธนาคารกรุงเทพ จำกัด, ศูนย์การเรียนรู้ทางธุรกิจสำหรับ SME, 2563) อีกทั้งการซื้อขายผ่านระบบอีคอมเมิร์ซของจีน ไม่ได้เป็นเพียงการซื้อขายเฉพาะภายในประเทศเท่านั้น ผู้ซื้อสินค้าจากประเทศอื่น ยังซื้อสินค้าจากจีนผ่านระบบการค้าออนไลน์แบบข้ามพรมแดน หรือ Cross-Border E-Commerce (CBEC) ซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกให้กับผู้บริโภคในการซื้อขายสินค้าผ่านทางออนไลน์ ที่ไม่ต้องมีการตรวจเข้มกับสินค้าที่เข้ามา และยังเป็นการซื้อขายจากธุรกิจสู่ผู้บริโภค (B2C) และจากธุรกิจสู่ธุรกิจ (B2B) อีกด้วย (กระทรวงพาณิชย์, กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2561)

ธุรกิจ SHEIN เป็นแบรนด์ขายเสื้อผ้าออนไลน์จากจีน เริ่มต้นธุรกิจเมื่อปี 2008 ที่เมืองหนานจิง ต่อมาในปี 2021 ธุรกิจ SHEIN ครอบคลุมมากกว่า 150 ประเทศ โดยมีจุดเด่นคือ จำหน่ายเสื้อผ้าออนไลน์ลักษณะ Fast-Fashion ราคาถูก ไม่มีหน้าร้าน เน้นกลุ่มผู้บริโภควัยรุ่นในช่วง Gen Z มีสินค้าหลากหลายประเภท และขายผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ แพลตฟอร์ม SHEIN ในประเทศไทย เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ในช่วงแรกมีปัญหาหลักเรื่องการจัดส่งที่ใช้ระยะเวลานาน เนื่องจากต้องรอสินค้าที่ส่งจากประเทศจีน จึงได้มีการปรับปรุงให้จัดส่งสินค้าในระยะเวลาที่เร็วขึ้น แต่ต่อมาก็ยังมีปัญหาเรื่องคุณภาพของสินค้าที่ไม่ตรงกับที่โฆษณาไว้ ทำให้แพลตฟอร์ม SHEIN ไม่ได้รับความนิยมในประเทศไทย แต่ยังคงเป็นแพลตฟอร์มที่น่าสนใจ เพราะบนสื่อ Instagram ของ SHEIN ในประเทศไทย มีผู้ติดตาม 4.62 แสนคน ถือว่า เป็นจำนวนมาก (Pattrat, 2563)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ส่งผลให้เกิดการล็อกดาวน์และการเว้นระยะห่างทางสังคม นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคอย่างเห็นได้ชัด การซื้อของออนไลน์กลายเป็นกิจวัตรประจำวันของผู้บริโภค ทำให้ธุรกิจต่าง ๆ หันมาสนใจการขายสินค้าผ่านอีคอมเมิร์ซมากขึ้น รวมทั้งผู้ประกอบการดั้งเดิมต้องปรับตัว เพื่อรองรับความต้องการของผู้บริโภคในด้านนี้ ส่งผลต่อมูลค่าการซื้อขายบนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซเติบโตขึ้นแบบก้าวกระโดด และเชื่อมั่นว่า ความต้องการในการซื้อขายผ่านทางออนไลน์นั้น จะกลายเป็นช่องทางที่สำคัญมากขึ้นสำหรับผู้บริโภค แม้เป็นยุคหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 เกิดเป็นวิถีปกติใหม่ (new normal) พบว่า โดยเฉลี่ยร้อยละ 45 ของผู้บริโภคทั่วเอเชีย วางแผนที่จะเพิ่มการใช้จ่ายออนไลน์แทนการใช้ช่องทางการค้าปลีกแบบเดิมในช่วง 12 เดือนข้างหน้า (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564ก)

การแข่งขันทางการตลาดในยุคดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงไป จึงมีการปรับมุมมองแนวความคิดจากส่วนประสมทางการตลาด 4P's พัฒนามาเป็นส่วนประสมทางการตลาดผ่านมุมมองของผู้บริโภค หรือ 4C's ซึ่งเน้นการรับรู้ของผู้บริโภค มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ความต้องการของผู้บริโภค (consumer wants and needs) ต้นทุนของผู้บริโภค (consumer's cost to satisfy) ความสะดวกในการซื้อ (convenience to buy) และการสื่อสาร (communication) (Kotler, 2016; Lauterborn, 1990) ซึ่งหากธุรกิจมีการพัฒนากลยุทธ์

การตลาด 4C's ที่เหมาะสมแล้ว จะส่งผลต่อการการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค โดยพฤติกรรมของผู้บริโภคจะพิจารณาเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากสองช่องทางเลือกขึ้นไป และเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจทั้งด้านจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมทางกายภาพ มีกระบวนการหรือขั้นตอนการตัดสินใจซื้อเป็นลำดับ ประกอบไปด้วย การรับรู้ปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินผลทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมภายหลังการซื้อ (Kotler, 2003)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN โดยศึกษาจากผู้บริโภคในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร การศึกษาจะมุ่งเน้นไปที่ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ หรือ 4C's ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสอดคล้องกับการตลาดของธุรกิจออนไลน์ ผลจากการศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการกำหนดกลยุทธ์และกิจกรรมทางการตลาดที่สอดคล้องกับธุรกิจ SHEIN และการขายสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซให้เจริญเติบโตยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN แตกต่างกัน
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคที่แตกต่างกัน ส่งผลการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN แตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีส่วนประสมการตลาดออนไลน์

เป็นส่วนประสมการตลาดที่มองในมุมของผู้บริโภค โดยให้ความสำคัญและยึดลูกค้าเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้นักการตลาดสามารถเข้าถึงผู้บริโภคในปัจจุบันได้ง่ายขึ้น และสามารถสื่อสารกับผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Kotler, 2016) Lauterborn (1990) ให้ความหมายส่วนประสมการตลาดออนไลน์ (online marketing mix) หมายถึง องค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินงานการตลาด เป็นปัจจัยที่กิจการสามารถควบคุมได้ เพื่อค้นหาว่า ผู้บริโภคต้องการอะไร คิดอย่างไร และนำเสนอคุณค่าและประสบการณ์ให้กับผู้บริโภคได้ตรงจุดมากขึ้น โดยได้นำเสนอส่วนประสมการตลาด 4Cs ในมุมมองของผู้บริโภค แทนส่วนประสมการตลาด 4Ps ในมุมมองของผู้ขาย ซึ่งนำมาประยุกต์กับสถานการณ์การตลาดในยุคดิจิทัลได้เหมาะสมมากกว่า ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ด้านความต้องการของผู้บริโภค (consumer wants and needs) เป็นมุมกลับของส่วนประสมทางการตลาด 4p's ด้านสินค้า (products) ในมุมมองของลูกค้านั้น สินค้าหรือบริการที่ลูกค้าต้องการต้องแก้ปัญหาของลูกค้าได้ ธุรกิจต้องเสนอคุณค่าที่ลูกค้าต้องการ และต้องศึกษาทำความเข้าใจผู้บริโภคอย่างแท้จริง เนื่องจากผู้บริโภคในปัจจุบันเรียนรู้ที่จะเลือกบริโภคสินค้าได้ด้วยตนเอง

2. ด้านต้นทุนของผู้บริโภค (consumer cost to satisfy) เป็นมุมกลับของส่วนประสมทางการตลาด 4P's ในด้านราคา (price) ซึ่งต้องคำนึงถึงต้นทุนของผู้บริโภคมากกว่าต้นทุนของธุรกิจ ต้นทุนของผู้บริโภคจะคำนวณจากค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ผู้บริโภคต้องจ่ายออกไปในการซื้อสินค้า โดยผู้บริโภคจะประเมินเงินที่จ่ายนั้น คุ้มค่ากับสินค้าหรือบริการที่ได้มาในมุมมองของผู้บริโภคเอง

3. ด้านความสะดวกในการซื้อของผู้บริโภค (convenience to buy) เป็นมุมกลับของส่วนประสมทางการตลาด 4P's ในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (place) เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคการสื่อสารออนไลน์ ผู้บริโภคเลือกความสะดวกสบายมากกว่าการที่จะต้องเดินทางไปซื้อสินค้าหรือบริการ ดังนั้น ธุรกิจต้องสร้างช่องทางให้ผู้บริโภคสามารถค้นหาสินค้าได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ให้ข้อมูลสินค้าที่จำเป็นและเพียงพอกับความต้องการของลูกค้า รวมทั้งช่องทางการชำระเงินและการจัดส่งต้องง่ายและสะดวก

4. ด้านการสื่อสาร (communication) เป็นมุมกลับของส่วนประสมทางการตลาด 4P's ในด้านการส่งเสริมการตลาด (promotion) ซึ่งได้เปลี่ยนเป็นการสื่อสารเข้ามาแทน เพราะการสื่อสารที่ดีจะสร้างความเชื่อถือในสินค้าและบริการส่งผลต่อยอดขายที่เพิ่มขึ้น จึงจำเป็นต้องสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายให้เกิดความเข้าใจอย่างตรงประเด็น ธุรกิจจะต้องจัดหาสื่อที่เหมาะสม โดยเฉพาะการสื่อสารที่สอดคล้องกับความต้องการตามรูปแบบวิถีชีวิตของผู้บริโภค และความคุ้มค่าหรือสิทธิพิเศษอื่นที่ผู้บริโภคจะได้รับ

แนวคิดและทฤษฎีการตัดสินใจซื้อ

หมายถึง กระบวนการในการเลือกที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่ ซึ่งผู้บริโภคมักจะต้องตัดสินใจในทางเลือกต่าง ๆ ของสินค้าและบริการอยู่เสมอ โดยที่เขาจะเลือกสินค้าหรือบริการตามข้อมูลและข้อจำกัดของสถานการณ์ การตัดสินใจ จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญและอยู่ภายในจิตใจของผู้บริโภค ซึ่ง Kotler (2003) อธิบายกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคไว้ว่า ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การรับรู้ถึงปัญหาหรือความจำเป็น หมายถึง การรับรู้ความต้องการจะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องเกิดจากสิ่งกระตุ้นหรือความต้องการที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งความต้องการ มีทั้งความต้องการด้านร่างกาย จิตใจ ความปรารถนาต้องการสิ่งนั้น

2. การแสวงหาข้อมูล หมายถึง ความต้องการที่ถูกการกระตุ้นและเป็นสิ่งที่สามารถตอบสนองผู้บริโภคได้ ผู้บริโภคจะนำสิ่งนั้นมาตอบสนองความต้องการของตนเองทันที แต่ถ้าไม่สามารถตอบสนองความต้องหารเหล่านั้นได้ทันที ความต้องการจะถูกเก็บไว้ เพื่อรอให้ได้รับการกระตุ้นที่เพียงพอ โดยการกระตุ้นจะทำให้ผู้บริโภคมีทิศทางในการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม

3. การประเมินทางเลือก หมายถึง การประเมินทางเลือกต่าง ๆ จากข้อมูลที่ค้นหา ซึ่งนักการตลาดควรที่จะต้องรู้วิธีที่ผู้บริโภคใช้ในการประเมินทางเลือกด้วย เพราะผู้บริโภคแต่ละบุคคลนั้น มีวิธีการประเมินแตกต่างกันออกไปไม่เหมือนกัน

4. การตัดสินใจซื้อ หมายถึง การตัดสินใจซื้อที่เกิดขึ้นหลังจากการประเมินทางเลือก ทำให้ผู้บริโภคมีการตัดสินใจแบบมีอันดับขั้นตอนที่ชัดเจน ซึ่งเป็นการตัดสินใจที่ผู้บริโภคมองว่า ดี และสามารถแก้ปัญหาต่อตัวลูกค้าเองได้

5. พฤติกรรมภายหลังการซื้อ หมายถึง เป็นการแสดงความคิดเห็นหลังจากผู้บริโภคตัดสินใจซื้อหรือใช้สินค้าเหล่านั้นแล้ว ถ้าผู้บริโภคพอใจแสดงว่า สินค้าที่นั้นสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ โดยจะแสดงออกมาเป็นความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจ

จากความเป็นไปได้ในเชิงแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงดังภาพ 1

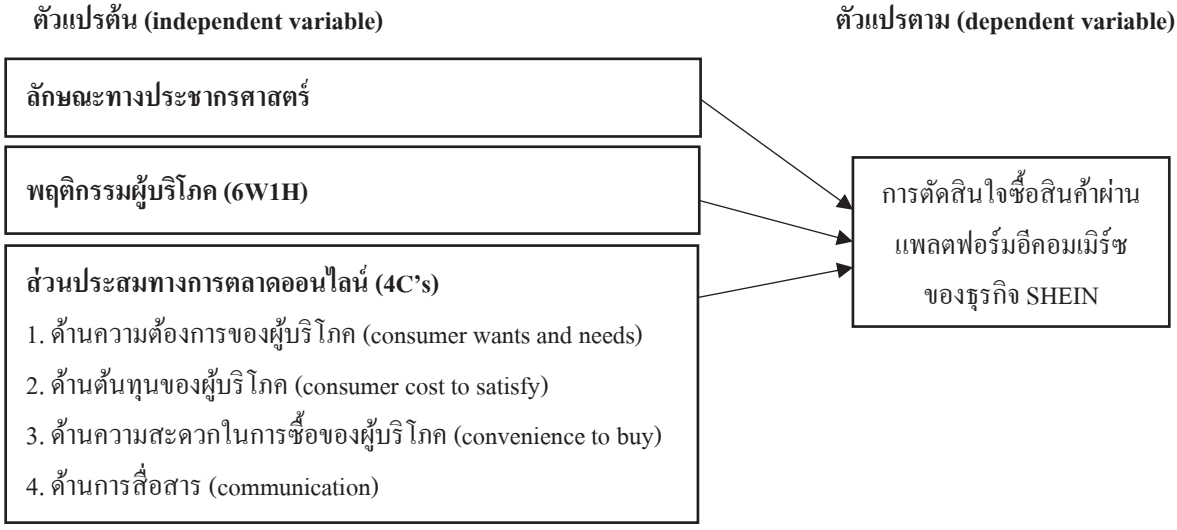

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research method) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (survey method) ซึ่งประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคที่เคยสั่งซื้อสินค้าหรือใช้บริการผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ SHEIN จำนวน 400 คน มีขั้นตอนการสุ่มตัวอย่าง เริ่มจากการรวบรวมรายชื่อกลุ่มผู้ใช้บนสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับประชากรเป้าหมาย และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (cluster random sampling) สุ่มกลุ่มมาจำนวน 7 กลุ่ม ได้แก่ SHEIN Thailand, ศูนย์รวมซื้อ-ขาย SHEIN & ROMWE THAILAND, เสื้อผ้า Shein Romwe ราคาถูก, กลุ่มขายส่งสินค้าราคาถูก Shein, กลุ่มขายสินค้าออนไลน์ เสื้อผ้า ความงาม ทุกชนิด, เสื้อผ้าแฟชั่น, ตลาดซื้อ ขายเสื้อผ้าแฟชั่น เป็นต้น จากนั้น จึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (convenience sampling) โดยแขวนลิงค์ของแบบสอบถามที่สร้างด้วย Google Forms ไปยังกลุ่มที่เลือกมา และเชิญชวนให้สมาชิกในกลุ่มเข้ามาตอบแบบสอบถามตามความสะดวกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนได้แบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับครบ จำนวน 400 ชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามซึ่งถูกสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับประชากรศาสตร์ ส่วนที่ 2 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ส่วนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อ ในส่วนที่ 3 และ 4 เป็นคำถามวัดความคิดเห็น โดยใช้มาตรส่วนประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาทดสอบเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของแบบสอบถามก่อนนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริง ผลการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พบว่า ค่าของดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence index) หรือ IOC มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่า IOC โดยรวมเท่ากับ 0.945 ซึ่งมีมากกว่า 0.5 แสดงว่า คำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (ฉัตรศิริ

ปิยะพิมลสิทธิ์, 2548) จากนั้น จึงนำแบบสอบถามไปทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มทดสอบ (pilot test) จำนวน 40 ตัวอย่าง ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของคำถามในแต่ละด้าน มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) อยู่ระหว่าง 0.77-0.94 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.7 ผ่านตามเกณฑ์ที่สามารถนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลได้ (Hair et al., 2010)

สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics analysis) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics analysis) ได้แก่ การทดสอบทีระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (independent sample *t* test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า

1.1 ลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 21-30 ปี ระดับการศึกษาสูงสุดอยู่ในปริญญาตรี มีอาชีพเป็นพนักงานธุรกิจเอกชน และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-30,000 บาท

1.2 ลักษณะพฤติกรรมศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่รู้จักแพลตฟอร์ม SHEIN โดย Social Media เช่น Facebook, Instagram สนใจซื้อสินค้าในหมวดเสื้อผ้า รูปแบบการใช้บริการสั่งซื้อสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน SHEIN ความถี่ในสั่งซื้อสินค้าของ SHEIN น้อยกว่า 1 ครั้ง/เดือน บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่าน SHEIN คือ ตนเอง เหตุผลที่ตัดสินใจคือรูปแบบเสื้อผ้าที่หลากหลาย และความพึงพอใจเมื่อได้รับสินค้าที่สั่งซื้อคือ รู้สึกคุ้มค่าทางด้านราคามากที่สุด

1.3 ลักษณะส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ด้านการสื่อสารมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความสะดวกในการซื้อ ด้านความต้องการของผู้บริโภค และด้านต้นทุนของผู้บริโภค ตามลำดับ

2. ผลการทดสอบสมมติฐาน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของปัจจัยประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN แตกต่างกัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน ส่งผลส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซธุรกิจแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05

2.2 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของพฤติกรรมผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN แตกต่างกัน พบว่า ความถี่ในสั่งซื้อสินค้าแตกต่างกัน ส่งผลส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซธุรกิจแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ในขณะที่ประเภทการเลือกใช้บริการ รูปแบบการใช้บริการ บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการซื้อ เหตุผลในการตัดสินใจซื้อ บุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ และความพึงพอใจเมื่อได้รับสินค้าที่สั่งซื้อ แตกต่างกันไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN แตกต่างกัน

2.3 ผลการวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิเคราะห์แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1

ค่าสถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN

การตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	*t*	Sig.
	B	Std. Error	β		
ค่าคงที่ (constant)	4.75	0.120		3.948	0.001**
ด้านความต้องการของผู้บริโภค	0.063	0.053	0.063	1.180	0.239
ด้านต้นทุนของผู้บริโภค	0.215	0.047	0.240	4.622	0.001**
ด้านความสะดวกในการซื้อ	0.094	0.045	0.099	2.082	0.038*
ด้านการสื่อสาร	0.510	0.049	0.511	10.434	0.001**

R = .849, Adjusted R Square= .718, S.E. = .27450, F = 254.747, ** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001, * มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตาราง 1 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .001 ได้แก่ ด้านต้นทุนของผู้บริโภค (Sig. = .001) ด้านความสะดวกในการซื้อ (Sig. = 0.038) และด้านการสื่อสาร (Sig. = 0.001) ในขณะที่ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN ได้แก่ ด้านความต้องการของผู้บริโภค (Sig. = 0.239) โดยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ด้านการสื่อสาร (β = 0.511) ส่งอิทธิพลผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของธุรกิจ SHEIN มากที่สุด รองลงมาเป็น ด้านต้นทุนของผู้บริโภค (β = 0.240) และด้านความสะดวกในการซื้อ (β = 0.099) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซธุรกิจ SHEIN แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับบางส่วนของงานการวิจัยของ วริศรา สู้สกุลสิงห์ และวราวุธ ฤกษ์วรารักษ์ (2563) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านเว็บไซต์พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุและอาชีพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อแตกต่างกัน และงานวิจัยของ อรุโณทัย ปัญญา (2562) พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และรายได้ ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านสังคมออนไลน์ (เฟซบุ๊ก) แตกต่างกัน รวมทั้งสอดคล้องกับแนวความคิดของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2550) กล่าวว่า ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย เพศ อายุ ขนาดครอบครัว สถานภาพ การศึกษา รายได้ และอาชีพ ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่นักการตลาดนิยมใช้ในการแบ่งส่วนการตลาด เนื่องจากความแตกต่างของประชากรในแต่ละด้าน จะส่งผลให้เกิดความต้องการเลือกซื้อสินค้าและใช้บริการที่ต่างกันของกลุ่มย่อยได้ ทั้งนี้

อาจเป็นเพราะการซื้อสินค้าอีคอมเมิร์ซ ต้องใช้ความเชี่ยวชาญหรือความรู้ในการค้นหาสินค้า อีกทั้งเป็นสินค้าที่จำหน่ายผ่านแอปพลิเคชัน และยังเป็นสินค้าประเภทแฟชั่น ซึ่งไม่ได้เหมาะกับลูกค้าทุกกลุ่มที่มีปัจจัยประชากรศาสตร์ต่างกัน

2. ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมผู้บริโภค ได้แก่ ความถี่ในการสั่งซื้อสินค้า ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซธุรกิจ SHEIN แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ที่มีความแตกต่างกัน พบว่า ผู้บริโภคที่มีความถี่ในการซื้อ น้อยกว่า 1 ครั้ง/เดือน กับ มากกว่า 4 ครั้ง/เดือน และผู้บริโภคที่มีความถี่ในการซื้อ 1-2 ครั้ง/เดือน กับ มากกว่า 4 ครั้ง/เดือน มีการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซธุรกิจ SHEIN แตกต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงโอกาสในการตัดสินใจซื้อของกลุ่มผู้บริโภคที่มีความถี่ในการซื้อมาก มีการตัดสินใจซื้อมากกว่ากลุ่มที่มีความถี่ในการซื้อน้อยกว่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรมการบริโภค 6W1H ของ Kotler (2003) ในด้านผู้บริโภคซื้อเมื่อใด (when) เป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับโอกาสที่ลูกค้าทำการซื้อ ทำให้ทราบว่า ควรทำการส่งเสริมการตลาดอย่างไร จึงสอดคล้องกับโอกาสในการซื้อของผู้บริโภค

3. ผลการวิจัยพบว่า ส่วนประสมการตลาดออนไลน์ด้านต้นทุนของผู้บริโภค ด้านความสะดวกในการซื้อของผู้บริโภค และด้านการสื่อสาร ส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซธุรกิจ SHEIN ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ ชัยวัฒน์ ม่วงทอง (2561) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการสื่อสารการตลาด มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าผ่านช่องทางออนไลน์ภายใต้ตราสินค้า SHEIN รวมทั้ง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ ณฐมน กัสปะ และฐิตารีย์ ศิริมงคล (2564) พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 4C's ในด้านความต้องการของผู้บริโภค ด้านต้นทุนของผู้บริโภค ด้านความสะดวกในการซื้อของผู้บริโภค และด้านการสื่อสาร ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (เฟสบุ๊ค) ของผู้บริโภคในจังหวัดขอนแก่น และงานวิจัยของ เรวดี ฉลาดเจน (2564) พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านสินค้า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านราคา ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านช่องทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มเจเนอเรชั่น Y นอกจากนี้ จากผลการวิจัยพบว่า ส่วนประสมการตลาดออนไลน์ด้านความต้องการของผู้บริโภคไม่ส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซธุรกิจ SHEIN ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดส่วนประสมการตลาดออนไลน์ของ Lauterborn (1990) และ Kotler (2016) เนื่องจากธุรกิจ SHEIN เป็นแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซขายเสื้อผ้าออนไลน์จากจีน ผ่านระบบการค้าออนไลน์แบบข้ามพรมแดน หรือ Cross-Border E-Commerce (CBEC) ผู้ซื้อสินค้าจากประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก สามารถซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของ SHEIN ดังนั้น สินค้าที่ขายอาจไม่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากแต่ละประเทศมีปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น วัฒนธรรม ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิต แตกต่างกัน ทำให้สินค้าอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคทุกกลุ่ม ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้ประกอบการควรนำข้อมูลประชากรศาสตร์มาวิเคราะห์ความต้องการของผู้บริโภคที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นเกณฑ์ในการแบ่งส่วนตลาดและใช้ประโยชน์จากปัจจัยประชากรศาสตร์ที่แตกต่างในการค้นหาความต้องการของตลาดส่วนเล็ก (niche market) เพื่อกำหนดกลยุทธ์และกิจกรรมทางการตลาดให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม

2. ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับพฤติกรรมผู้บริโภค โดยเฉพาะในด้านความถี่ในการซื้อสินค้าของผู้บริโภค ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ในด้านโอกาสในการซื้อ (occasions) เนื่องจากผู้บริโภคคาดหวังถึงความคุ้มค่าในการซื้อสินค้าแต่ละครั้ง ดังนั้น ผู้ประกอบการควรทำการส่งเสริมการขาย เพื่อให้ผู้บริโภครู้สึกถึงความคุ้มค่าในการสั่งซื้อแต่ละครั้ง เช่น เมื่อซื้อครบตามจำนวนที่

กำหนดจะได้ส่วนลดหรือจัดส่งฟรี การส่งเสริมการขายในโอกาสพิเศษหรือเทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ และการสะสมคะแนนจากยอดซื้อเพื่อนำมาใช้ในการซื้อครั้งต่อไป เป็นต้น

3. ผู้ประกอบการควรปรับปรุงกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ด้านต้นทุนของผู้บริโภค ด้านความสะดวกในการซื้อ และด้านการสื่อสาร ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ โดยเน้นให้สอดคล้องกับด้านความต้องการในมุมมองของผู้บริโภคมากขึ้น เช่น ด้านต้นทุนของผู้บริโภค ควรกำหนดราคาสินค้าโดยคำนึงถึงต้นทุนต่าง ๆ ที่ผู้บริโภคต้องจ่ายในการซื้อสินค้า และราคาสินค้าต้องมีความคุ้มค่าในมุมมองของผู้บริโภคที่แตกต่างกัน ด้านความสะดวกในการซื้อ ควรมีช่องทางในการซื้อที่อำนวยความสะดวกต่อผู้บริโภค การสั่งซื้อผ่านแพลตฟอร์มทำได้ง่าย ปลอดภัย และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งด้านการสื่อสาร ควรเน้นการสื่อสารแบบสองทาง (two-way communication) มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการขายที่น่าดึงดูดใจผ่านช่องทางออนไลน์อยู่เสมอ มีช่องทางให้ผู้บริโภครู้จักสินค้าจากการแนะนำโดยบุคคลอื่นที่เคยใช้สินค้า และมีช่องทางรับฟังข้อเสนอแนะของลูกค้า เป็นต้น หากธุรกิจสามารถปรับปรุงส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์เหล่านี้ให้ดียิ่งขึ้น ก็จะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อมากขึ้นและสามารถเพิ่มยอดขายให้ธุรกิจได้มากขึ้น

4. ผู้ประกอบการควรปรับปรุงกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ด้านความต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ด้านความต้องการของผู้บริโภค ไม่ส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ ดังนั้น ผู้ประกอบการควรศึกษาและทำความเข้าใจความต้องการของผู้บริโภคอย่างลึกซึ้ง เพื่อรองรับความต้องการของลูกค้าอย่างแท้จริง เนื่องจาก SHEIN เป็นแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซทางด้านแฟชั่นแบบ B2C ระดับโลก ขายสินค้าประเภทเสื้อผ้า เครื่องประดับ รองเท้า กระเป๋าและสินค้าแฟชั่นอื่น ๆ โดยเน้นเสื้อผ้าของผู้หญิงเป็นหลัก ดังนั้น ผู้ประกอบการควรมีการพัฒนาสินค้าให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย โดยสินค้าควรมีความทันสมัย กำลังอยู่ในกระแสนิยม มีความหลากหลาย มีการพัฒนาสินค้าใหม่ ๆ ตลอดเวลา สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายที่นิยมสินค้าแฟชั่น ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดความต้องการด้านร่างกายและจิตใจ หรือเป็นการรับรู้ปัญหาที่นำไปสู่กระบวนการตัดสินใจซื้อในขั้นของการแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ และพฤติกรรมภายหลังการซื้อ หากธุรกิจสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้มากขึ้น ก็จะทำให้เกิดการตัดสินใจซื้อมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเพิ่มเติมในตัวแปรทางการตลาดอื่น ๆ เช่น คุณค่าตราสินค้า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ คุณภาพการบริการทางอิเล็กทรอนิกส์ และความภักดีของผู้บริโภค เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ควรการศึกษาในขอบเขตประชากรอื่น ๆ เช่น ผู้บริโภคกลุ่มเพศหญิง และกลุ่ม Generation ต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อให้ได้รายละเอียดข้อมูลที่ชัดเจนและครอบคลุมกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายมากขึ้น และสามารถนำมาวิเคราะห์และวางแผนกลยุทธ์การตลาดได้สอดคล้องกับบริบทและปัจจัยที่แตกต่างกันได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงพาณิชย์, กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2561). *ข้อมูลการค้าออนไลน์ข้ามพรมแดนสาธารณรัฐประชาชนจีน*. ค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2564, จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/584566/584566.pdf

ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2548). *การใช้ SPSS เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ชัยวัฒน์ ม่วงทอง. (2561). *แผนธุรกิจร้านจำหน่ายเสื้อผ้าแฟชั่นสตรีผ่านช่องทางออนไลน์ภายใต้ตราสินค้า SHEIN.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ณฐมน กัสปะ และจิตารีย์ ศิริมงคล. (2564). ส่วนประสมทางการตลาด 4C's ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (เฟสบุ๊ค) ของผู้บริโภคในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 11*(1), 100-134.

เรวดี ฉลาดเจน. (2564). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านช่องทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มเจเนอเรชั่น Y. *วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษาและสังคมศาสตร์, 11*(2), 91-103.

วริศรา สู้สกุลสิงห์ และวราวุธ ฤกษ์วรารักษ์. (2563). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านเว็บไซต์พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ, 12*(1), 103-106.

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด, ศูนย์การเรียนรู้ทางธุรกิจสำหรับ SME. (2563). *CBEC มองโอกาสสินค้าไทยขยายสู่ตลาดค้าข้ามแดนในจีน.* ค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2565, จาก https://www.bangkokbanksme.com/en/cross-border

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564ก). *การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19).* ค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2564, จาก https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/Knowledge-Sharing/Perspective-on-Future-of-e-Commerce.aspx

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564ข). *ภาพรวมของธุรกิจ e-Commerce จากการแพร่ระบาดของ Covid-19 ทั่วโลก.* ค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2564, จาก https://www.etda.or.th/th/Useful-Resource/Knowledge-Sharing/Perspective-on-Future-of-e-Commerce.aspx

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค.* กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

อรุโณทัย ปัญญา. (2562). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านสังคมออนไลน์ (เฟซบุ๊ก) ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.* การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

Hair, J. F., Black, W. C., & Babin, B. J. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective.* Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Kotler, P. (2003). *Marketing management* (11th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

Kotler, P. (2016). *Marketing 4.0 moving from traditional to digital.* Upper Saddle River, NJ: Hoboken.

Lauterborn, R. F. (1990). *New marketing litany; Four p's passe; C-words take over.* Retrieved March 19, 2022, from http://rlauterborn.com/pubs/pdfs/4_Cs.pdf

Pattrat. (2563). *แอปฯ จีน Shein ขึ้นแท่นอี-คอมเมิร์ซ "ซื้อเสื้อผ้า" อันดับ 2 ในใจกลุ่มวัยรุ่นอเมริกัน.* ค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2564, จาก https://positioningmag.com/1301135

การรับรู้คุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่

พลกฤต สว่างเมฆ[1*]
วนิดา สุวรรณนิพนธ์[2] และ ณัฐพงษ์ เตชะรัตนเสฏฐ์[3]
สาขาบริหารธุรกิจ (การตลาด) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ประเทศไทย[1,2,3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: s62127313007@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน มีความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ แตกต่างกัน และศึกษาการรับรู้คุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคที่มาใช้บริการร้านค้าสินค้าเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี จำนวน 400 คน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบสะดวกและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (independent sample *t* test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคที่มีปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ แตกต่างกัน นอกจากนี้ การวิเคราะห์อิทธิพลของการรับรู้คุณค่าตราสินค้าที่มีต่อความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ พบว่า การรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการตระหนักถึงตราสินค้า ด้านการรับรู้คุณภาพของตราสินค้า และด้านความภักดีต่อตราสินค้า ส่งอิทธิพลต่อความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ ขณะที่การรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการเชื่อมโยงกับตราสินค้า ไม่ส่งอิทธิพลต่อความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ โดยตัวพยากรณ์ที่มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณสูงสุด คือ ด้านการเชื่อมโยงกับตราสินค้า รองลงมาคือ ด้านการตระหนักถึงตราสินค้า และด้านการรับรู้คุณภาพของตราสินค้า ตามลำดับ โดยตัวแปรทั้งหมดสามารถร่วมกันพยากรณ์ความภักดีของผู้บริโภค (R^2) ได้ร้อยละ 50.41

คำสำคัญ: คุณค่าตราสินค้า, ความภักดีของผู้บริโภค, ร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง

Perceived Brand Equity Influencing Consumer Loyalty of Specialty Retail Stores IKEA, Bang Yai Branch

Phonlakrit Swangmek[1*]
Wanida Suwunniponth[2] ans Nattapong Techarattanased[3]
Business Administration (Marketing), Faculty of Management Science Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand[1,2,3]
*Corresponding author: s62127313007@ssru.ac.th

Abstract

This research aims to study difference in demographic characteristics have difference in customer loyalty of specialty retail stores IKEA, Bang Yai branch, and to study perceived brand equity influencing customer loyalty of specialty retail stores IKEA, Bang Yai branch. This research was a quantitative research. The sample group used in this research was 400 consumers who came to use the service at specific retail stores IKEA, Bang Yai branch, Nonthaburi Province. The sampling used a convenience sampling method and used questionnaires as a tool to collect data. The statistics used in the data analysis were percentage, mean, standard deviation, independent sample *t* test, one-way analysis of variance, and multiple regression analysis. The hypothesis testing results showed that difference in demographic factors including age, education, occupation, and income have different consumer loyalty to specialty retail stores IKEA, Bang Yai branch. In addition, perceived brand equity in terms of brand awareness, perceived brand quality, and brand loyalty influenced consumer loyalty of specialty retail stores IKEA, Bang Yai branch. While perceived brand equity in terms of brand association did not influence consumer loyalty of specialty retail stores IKEA, Bang Yai branch. The forecaster with the highest multiple regression coefficient was brand awareness, followed by brand loyalty, and perceived brand quality, respectively, which all variables can together predict consumer loyalty by 50.41 percent.

Keywords: Brand Equity, Consumer Loyalty, Specialty Retail Stores

บทนำ

อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์นับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก ทั้งในแง่ของการสร้างมูลค่าเพิ่ม การจ้างแรงงาน และการส่งออก และนับเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่เชื่อมโยงภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า ที่ผ่านมารัฐบาลกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาและสนับสนุนผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ อย่างไรก็ตาม จากวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ที่เกิดขึ้น และมาตรการล็อคดาวน์ของภาครัฐ ทำให้ผู้บริโภคมีกำลังซื้อลดลงและส่งผลต่อปริมาณความต้องการซื้อเฟอร์นิเจอร์ ผู้บริโภคเลือกซื้อเฉพาะเฟอร์นิเจอร์ที่จำเป็นเท่านั้น หรือเลือกที่จะใช้เฟอร์นิเจอร์เก่าที่มีอยู่แล้วแทนการซื้อใหม่ นอกจากนี้ ยังส่งผลให้ผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหันมาเลือกซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์เพิ่มขึ้น เพื่อเว้นระยะห่างทางสังคม ทำให้คาดว่า ในปีนี้จะเห็นผู้ประกอบการเฟอร์นิเจอร์เร่งปรับตัว และหันมารุกทำการตลาดผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น รวมถึงนำเสนอเฟอร์นิเจอร์คุณภาพที่มีนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อตอบโจทย์วิถีการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปด้วย (ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน, 2564)

อิเกีย (IKEA) เป็นร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง ขายสินค้าประเภทเฟอร์นิเจอร์และของตกแต่งบ้าน ในปัจจุบันเป็นผู้นำระดับโลกด้านเฟอร์นิเจอร์และของตกแต่งบ้าน และกลายมาเป็นหนึ่งในแบรนด์เฟอร์นิเจอร์ตกแต่งบ้านที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดในโลก ปัจจุบัน อิเกียมีสาขาหลายร้อยแห่งกระจายอยู่ทั่วโลกใน 44 ประเทศ โดยสาขาส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในทวีปยุโรป และบางส่วนในทวีปอเมริกา เอเชีย และออสเตรเลีย ในประเทศไทย มี 2 สาขา ได้แก่ อิเกีย สาขาเมกาบางนา ซึ่งเป็นสาขาแรก และสาขาบางใหญ่ ที่เริ่มเปิดดำเนินการในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2561 เป็น IKEA Store สาขาที่ 423 และเป็นสาขาแรกของโลกที่มีเคาน์เตอร์จ่ายเงินทุกชั้น โครงสร้างอาคารของอิเกียทุกสาขา จะมีขนาดใหญ่ มีสีน้ำเงินเข้มเป็นเอกลักษณ์ ภายในอิเกียจะจัดเส้นทางเดินชมสินค้าแบบ One-way เพื่อให้ลูกค้าได้เดินชมสินค้าได้อย่างทั่วถึง โดยจะมี 3 พื้นที่หลัก ก็คือ พื้นที่จอดรถ โซนคลังสินค้าบริการตนเอง และโซนแสดงสินค้า มีสินค้าให้เลือกชม 22 หมวดหมู่ การตลาดของอิเกียเข้ากับวัฒนธรรมการช้อปปิ้งของคนไทยได้เป็นอย่างดี เพราะไม่มีพนักงานคอยเดินตาม มีการเชื่อมต่อกับศูนย์การค้า ทำให้ลูกค้ามาเดินได้ทั้งอิเกียและห้างสรรพสินค้าพร้อม ๆ กัน การออกแบบสินค้าทุกชนิดของอิเกีย เน้นความเรียบง่ายและเข้าได้กับบ้านทุกสไตล์ ยึดหลักใช้วัสดุคุณภาพดี แต่มีราคาสมเหตุสมผล (BRAND BUFFET, 2565)

จากผลกระทบการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ส่งผลกระทบต่อยอดขายของธุรกิจที่ลดลง อย่างไรก็ตาม ธุรกิจต้องมีการปรับตัวเพื่อให้อยู่รอดได้ในสถานการณ์ดังกล่าว แนวทางหนึ่งที่ธุรกิจควรให้ความสำคัญในการปรับตัวคือ การสร้างอำนาจเหนือกว่าของตราสินค้า (brand leveraging) เมื่อเทียบกับตราสินค้าอื่นในตลาด ซึ่งแนวคิดการสร้างคุณค่าตราสินค้า (brand equity) ของ Aaker (1991) ได้รับการยอมรับนำมาใช้เป็นกลยุทธ์หนึ่ง เพื่อให้สินค้านั้น อยู่เหนือคู่แข่ง ประกอบด้วย การตระหนักรู้ในตราสินค้า (brand awareness) การรับรู้คุณภาพของตราสินค้า (perceived brand quality) ความภักดีต่อตราสินค้า (brand loyalty) และการเชื่อมโยงกับตราสินค้า (brand association) (Aaker, 1996) คุณค่าตราสินค้าจึงเป็นคุณค่าที่อยู่ในใจของผู้บริโภค และถือเป็นการรับรู้โดยรวมของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้า รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพสินค้า ความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า อีกทั้งยังเป็นคุณค่าโดยรวมต่อตราสินค้า ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของผู้บริโภค ลูกค้า พนักงานและผู้ถือหุ้นทั้งหมด ที่มีต่อตราสินค้าอีกด้วย (Aghaei, Vahedi, Kahreh, & Pirooz, 2014; Kotler & Keller, 2016)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการรับรู้คุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย โดยศึกษาจากลูกค้าที่มาใช้บริการอิเกีย สาขาบางใหญ่ ผลการศึกษาจะทำให้ทราบถึงทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้าอิเกีย เพื่อนำมาบริหารจัดการทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความภักดีของผู้บริโภคในที่สุด ส่งผลให้สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างมีกำไรในระยะยาว และเติบโตก้าวหน้าต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน มีความภักดีของผู้บริโภค ร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ แตกต่างกัน

2. เพื่อศึกษาการรับรู้คุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลความภักดีของผู้บริโภค ร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณค่าตราสินค้า และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความภักดีของผู้บริโภค มีรายละเอียด ดังนี้

Kotler and Keller (2016) ได้กล่าวไว้ว่า ตราสินค้า หมายถึง ชื่อ เครื่องหมาย สัญลักษณ์ คำขวัญหรือคำโฆษณา บรรจุภัณฑ์ เสียงเพลง หรือส่วนผสมของสิ่งเหล่านั้น ที่บ่งบอกถึงสินค้าหรือบริการของผู้ขาย เพื่อทำให้สินค้าหรือบริการของตนมีความแตกต่างจากคู่แข่ง Aaker (1991) ได้กล่าวไว้ว่า ตราสินค้า หมายถึง ความโดดเด่นของ ชื่อ สัญลักษณ์ เช่น โลโก้ เครื่องหมายการค้า หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ มีเอกลักษณ์ของสินค้าหรือบริการให้มีความแตกต่างจากตราสินค้าของคู่แข่ง ทำให้ผู้บริโภคสามารถทราบที่มาของสินค้า และยังช่วยปกป้องกิจการจากคู่แข่งที่พยายามเข้ามาแย่งตลาด

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณค่าตราสินค้า (brand equity) เป็นแนวคิดที่ได้รับการคิดค้นและพัฒนาขึ้นมาในช่วงทศวรรษที่ 1980 ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เนื่องจากคุณค่าตราสินค้าถือเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ทำให้ตราสินค้าแข็งแกร่ง (strong brands) ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของหลาย ๆ องค์กรที่ต้องการประสบความสำเร็จในระยะยาว (Vidal & Ballester, 2005) สถาบันศาสตร์แห่งการตลาด (marketing science institute) ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้คำนิยามคุณค่าตราสินค้าไว้ว่า เป็นกลุ่มของการเชื่อมโยง (set of associations) และพฤติกรรม (behavior) ที่มีต่อตราสินค้าระหว่างลูกค้า ช่องทางการจำหน่าย และธุรกิจที่เป็นเจ้าของตราสินค้า ซึ่งจะทำให้ตราสินค้านั้น มียอดขายหรือผลกำไรที่มากขึ้น คุณค่าตราสินค้ามักจะมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค โดยที่ผู้บริโภคมักจะใช้คุณค่าตราสินค้าเพื่อช่วยในการตีความหมาย (interpret) ประมวลผล (process) และในการจดจำ (store) ข้อมูลที่มีอยู่อย่างมากมายเกี่ยวกับตราสินค้า ซึ่งตราสินค้าที่มีคุณค่ามากเพียงพอ จะช่วยให้ผู้บริโภคเกิดทัศนคติที่ดี รวมถึงเกิดความมั่นใจและความพึงพอใจต่อการตัดสินใจซื้อสินค้านั้น (Aaker, 1991)

องค์ประกอบของคุณค่าของตราสินค้าในมุมมองของ Aaker (1996) เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งได้รวมองค์ประกอบทั้งในส่วนของการรับรู้และพฤติกรรม โดยคุณค่าของตราสินค้ามีองค์ประกอบอยู่ด้วยกัน 4 ประการ ดังนี้

1. การตระหนักรู้ต่อตราสินค้า (brand awareness) เป็นการระลึกหรือจดจำได้ถึงตราสินค้าที่มีอยู่ในความทรงจำของผู้บริโภค ซึ่งผู้บริโภคจะมีความสามารถในการแยกแยะและตระหนักต่อตราสินค้าในมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ผู้บริโภคได้รับ โดยการตระหนักรู้ต่อตราสินค้านั้นแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับการระลึกได้ (brand recall) คือ การที่ผู้บริโภคสามารถระลึกได้ถึงตราสินค้านั้น ๆ ได้เอง ถือว่า เป็นระดับที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค โดยจะแตกต่างจากระดับการตระหนักรู้แบบระดับการจดจำได้ (brand recognition) ซึ่งเป็นเพียงการได้พบเห็นตราสินค้านั้น ในช่วงเวลาก่อนหน้านี้ แต่ไม่ได้จดจำหรือระลึกถึงได้ จึงยังไม่เพียงพอต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคต่อตราสินค้านั้น (Keller, 1998)

2. การรับรู้ถึงคุณภาพของสินค้า (perceived quality) เป็นการรับรู้ของผู้บริโภคที่มีต่อคุณภาพโดยรวม หรือความเหนือกว่าของสินค้าและบริการ เมื่อเทียบกับสินค้าคู่แข่ง ซึ่งคุณภาพที่ถูกรับรู้จะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในใจของผู้บริโภคที่ตั้งเอาไว้ ทั้งนี้ คุณภาพที่ผู้บริโภครับรู้ จะแตกต่างจากความพึงพอใจของผู้บริโภค เนื่องจากความพึงพอใจนั้น จะเกิดจากทัศนคติและความคาดหวัง

ของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าและบริการ ซึ่งอาจจะอยู่ในระดับต่ำ เช่น ผู้บริโภคอาจรู้สึกพอใจต่อสินค้าที่มีคุณภาพไม่ดีมาก แต่มีราคาต่ำ ในขณะเดียวกันผู้บริโภค อาจไม่พึงพอใจต่อสินค้าที่มีคุณภาพดีแต่มีราคาสูง เป็นต้น (Keller & Aaker, 1992)

3. ความภักดีในตราสินค้า (brand loyalty) เปรียบเสมือนกับการวัดพันธะสัญญา (commitment) ที่ผู้บริโภคมีต่อตราสินค้า ยิ่งผู้บริโภคมีความผูกพันกับตราสินค้ามากเท่าไร พันธะสัญญาที่มีต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของคู่แข่งขัน ก็จะมีน้อยลง เมื่อตราสินค้ามีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น ราคา รูปแบบ บรรจุภัณฑ์ หรือการเปลี่ยนแปลงอื่น แต่ผู้บริโภคยังคงมีพฤติกรรมการซื้อสินค้าอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งความภักดีต่อตราสินค้าทำให้นักการตลาดสามารถคาดการณ์ถึงยอดขายและผลกำไรต่อตราสินค้าในอนาคตได้ มีประโยชน์ต่อการสื่อสารทางการตลาดและการวางแผนกลยุทธ์การขาย (Aaker, 1996)

4. การเชื่อมโยงตราสินค้า (brand associations) เป็นการเชื่อมโยงองค์ประกอบของตราสินค้าเข้าด้วยกัน โดยสื่อถึงคุณลักษณะของตราสินค้าเข้าสู่ความทรงจำของผู้บริโภค เมื่อผู้บริโภคเห็นหรือมีความต้องการซื้อสินค้าก็จะนึกถึงตราสินค้านั้นได้ โดยการเชื่อมโยงจะต้องอาศัยประสบการณ์และการเปิดรับสารของผู้บริโภค เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตราสินค้าและผู้บริโภค ให้เกิดความคุ้นเคยจดจำได้ การเชื่อมโยงตราสินค้าที่แข็งแกร่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการขยายตราสินค้า การสร้างเอกลักษณ์ของตราสินค้า (brand identity) และการวางตำแหน่งตราสินค้าในใจผู้บริโภค (brand positioning) โดยการวางตำแหน่งตราสินค้านั้นจะต้องวางให้แตกต่างจากคู่แข่ง เพราะมีผลต่อการรับรู้ตราสินค้าของผู้บริโภค (Vaijayanthi & Shreenivasan, 2017)

การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความภักดีของผู้บริโภค Schiffman and Kanuk (2007) ได้กล่าวไว้ว่า ความภักดีของผู้บริโภค (customer loyalty) หมายถึง ความพึงพอใจที่สม่ำเสมอ จนกระทั่งอาจมีการซื้อตราสินค้าเดิมซ้ำในผลิตภัณฑ์ของธุรกิจใดธุรกิจหนึ่ง สิ่งที่สำคัญของความภักดีต่อตราสินค้าคือ เมื่อลูกค้ามีความภักดีต่อตราสินค้า จะทำให้เกิดส่วนครองตลาดที่คงที่และเพิ่มขึ้น และอาจกลายเป็นทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ ที่สะท้อนถึงราคาและผลิตภัณฑ์ของธุรกิจ ความภักดีของผู้บริโภคเป็นสิ่งที่แสดงถึงความยึดมั่นที่ผู้บริโภคมีต่อตราสินค้า เพราะถ้าผู้บริโภคไม่เห็นความแตกต่างของตราสินค้า จะทำให้ผู้บริโภคสามารถเปลี่ยนไปใช้ตราสินค้าอื่นได้โดยง่าย ซึ่งถือเป็นการเปิดช่องให้คู่แข่งเข้ามาแข่งขันได้ง่าย แต่ถ้าผู้บริโภคมีความภักดีต่อตราสินค้า ผู้บริโภคจะมีการซื้อสินค้าซ้ำหรือซื้อสินค้าตรานั้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การที่ผู้บริโภคมีความภักดีต่อตราสินค้ายังสามารถช่วยลดต้นทุนทางการตลาดให้กับผู้ประกอบการได้อีกด้วย เพราะผู้ที่ภักดีต่อตราสินค้า มักจะบอกกล่าวหรือแนะนำบุคคลที่รู้จักให้เลือกซื้อสินค้าและบริการของตราสินค้านั้นต่อไป

นอกจากนี้ การศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบงานวิจัยของ สุรประภา มีกังวาล (2560) ศึกษาระดับคุณค่าตราสินค้าในมุมมองของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้าอิเกีย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการตระหนักรู้ในตราสินค้า (brand awareness) อยู่ในระดับของการระลึกได้ (brand recall) โดยพบว่า ตราสินค้าเฟอร์นิเจอร์และของตกแต่งบ้านที่กลุ่มตัวอย่างมีการระลึกได้ มากที่สุดคือ ตราสินค้าอิเกีย ในส่วนของการตระหนักรู้ในตราสินค้าในระดับการจดจำได้ (brand recognition) พบว่า กลุ่มตัวอย่างสามารถจดจำตราสินค้าของอิเกียได้ดี เมื่อพิจารณาถึงด้านภาพลักษณ์ตราสินค้า (brand image) พบว่า ระดับค่าเฉลี่ยโดยรวมของภาพลักษณ์ตราสินค้าของการเชื่อมโยงตราสินค้า ในด้านสินค้ามีรูปแบบสวยงามทันสมัย ความแข็งแกร่ง ความชื่นชอบและความโดดเด่น อยู่ในระดับมาก รวมทั้งงานวิจัยของ ชิดกมล พวงภู่ และณัทย์ กุลิสร์ (2560) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์อิเกีย ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์อิเกีย แตกต่างกัน และคุณค่าตราสินค้า ด้านการตระหนักรู้ตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้า มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์อิเกีย และงานวิจัยของ จุฑามาศ ช้างใจกล้า (2562) ศึกษาความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีความสัมพันธ์กับความภักดีต่อตราสินค้าอิเกียของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคที่มีอายุ สถานภาพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกัน มีความภักดีต่อตราสินค้าอิเกีย แตกต่างกัน และความพึงพอใจในส่วนประสมทางการตลาดมีอิทธิพลต่อความภักดีต่อตราสินค้า

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้นำมาใช้ในการอ้างอิง และเป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปรในกรอบแนวความคิดในการวิจัย ดังนี้

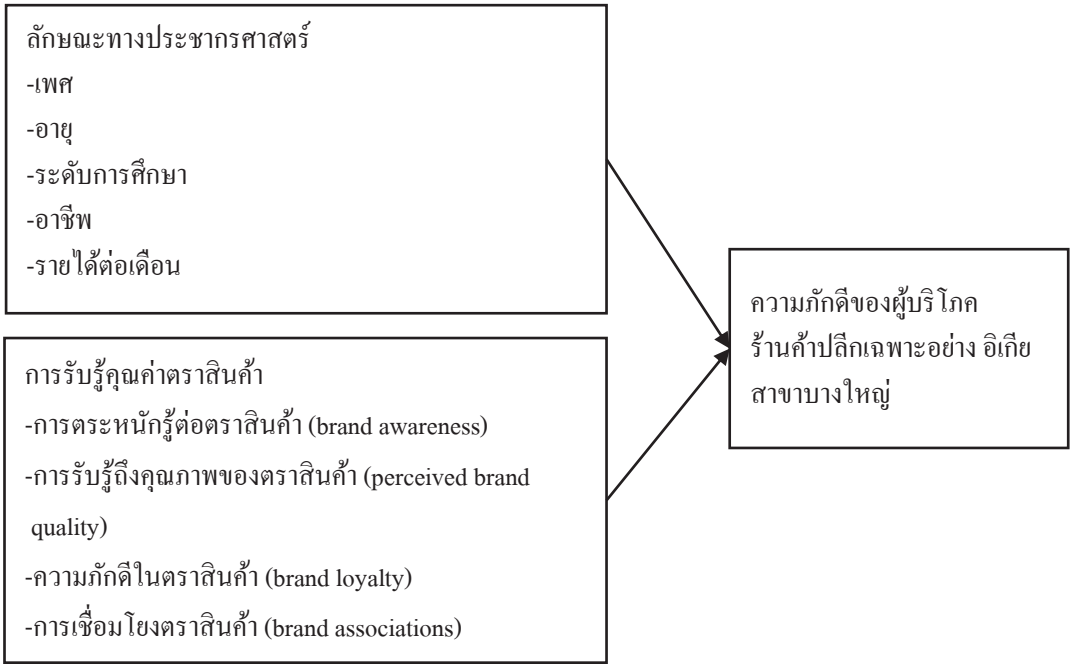

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research method) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคที่มาใช้บริการร้านค้าสินค้าเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ไม่สามารถระบุจำนวนได้ ในการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจึงใช้สูตรของ Cochran (1977) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนตัวอย่าง 385 คน ซึ่งผู้วิจัยได้เพิ่มขนาดของกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 5 รวมเป็น 400 คน เพื่อป้องกันความผิดพลาดจากการตอบแบบสอบถามไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (convenience sampling) โดยจะทำการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแบบลงพื้นที่จากผู้ที่มาใช้บริการ ร้านขายสินค้าเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง จำนวน 400 ชุด โดยเลือกช่วงเวลาที่สะดวกไปเก็บข้อมูล กำหนดเวลาไปเก็บข้อมูลในวันธรรมดา เวลา 11.00-14.00 น และ 16.00-19.00 และวันเสาร์อาทิตย์ เวลา 11.00-17.00 น และจะเก็บแบบสอบถามวันละ 100 ชุด โดยใช้เวลาทั้งหมด 4 วัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย ข้อคำถามตามคุณลักษณะที่ต้องการวัด ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence index--IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่าคะแนนโดยรวมเท่ากับ 0.915 ซึ่งมีมากกว่า 0.5 แสดงว่า คำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์, 2548) จากนั้น จึงทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม (reliability) โดยทำการทดสอบแบบสอบถามเบื้องต้น (pre-test) จำนวน 40 ชุด ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) อยู่ระหว่าง 0.714-0.903 และค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับ เท่ากับ 0.886 ซึ่งมี

ค่ามากกว่า 0.7 ผ่านตามเกณฑ์ที่สามารถนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้ (Hair et al., 2010) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแจกแจงคุณสมบัติของตัวแปรที่ได้ทำการศึกษา รวมทั้งการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน ใช้การทดสอบค่าทีระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (independent sample *t* test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way analysis of variance) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้บริโภคที่มาใช้บริการร้านค้าสินค้าเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ จำนวน 400 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-40 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี สถานภาพสมรส ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน และมีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 30,001-50,000 บาท

2. ลักษณะของตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ การรับรู้คุณค่าตราสินค้า และความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการรับรู้คุณค่าตราสินค้าและความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ด้านที่ให้ความสำคัญมากที่สุดคือ ด้านการตระหนักถึงตราสินค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการรับรู้คุณภาพของตราสินค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ด้านการเชื่อมโยงกับตราสินค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 และด้านความภักดีต่อตราสินค้า มีค่าเฉลี่ย 4.08 ตามลำดับ ส่วนความภักดีของผู้บริโภค โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ผู้บริโภคที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน มีความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่แตกต่างกัน ผลทดสอบสมมติฐานพบว่า ผู้บริโภคที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า ผู้บริโภคที่มีเพศ และสถานภาพ แตกต่างกัน มีความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 การรับรู้คุณค่าตราสินค้า ประกอบด้วยการตระหนักรู้ต่อตราสินค้า การรับรู้ถึงคุณภาพของตราสินค้า ความภักดีในตราสินค้า และการเชื่อมโยงตราสินค้า ส่งอิทธิพลต่อความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) แสดงดังตาราง 1

ตาราง 1

ค่าสถิติถดถอยพหุคูณของการรับรู้คุณค่าตราสินค้าที่ส่งอิทธิพลต่อความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่

ตัวแปร	B	β	*t*	Sig.
ค่าคงที่ (constant)	1.96		4.514	0.001**
การตระหนักถึงตราสินค้า	0.249	0.258	3.242	0.001**
การรับรู้คุณภาพของตราสินค้า	0.198	0.205	2.126	0.035*
ความภักดีต่อตราสินค้า	0.220	0.226	2.713	0.001**
การเชื่อมโยงกับตราสินค้า	0.119	0.112	1.545	0.121

$R = .71$, $R^2 = .5041$, $F = 5.214$, Sig. $F = 0.001$, * = มีค่านัยสำคัญที่ .05, ** = มีระดับนัยสำคัญที่ .001

จากตาราง 1 การวิเคราะห์อิทธิพลของการรับรู้คุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ พบว่า การรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการตระหนักถึงตราสินค้า การรับรู้คุณภาพของตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้า ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ ในขณะที่การรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการเชื่อมโยงกับตราสินค้า ไม่ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ เมื่อพิจารณาน้ำหนักของผลกระทบของตัวแปรอิสระ โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนมาตรฐาน พบว่า ตัวพยากรณ์ที่มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณสูงสุด คือ ด้านการตระหนักถึงตราสินค้า รองลงมาคือ ด้านความภักดีต่อตราสินค้า และด้านการรับรู้คุณภาพของตราสินค้า ตามลำดับ โดยตัวแปรทั้งหมด สามารถร่วมกันพยากรณ์ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า $F = 5.214$ และสามารถอธิบายความแปรปรวนของความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ (R^2) ได้ร้อยละ 50.41

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคที่มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ แตกต่างกัน และพบว่า ผู้บริโภคที่มีเพศ และสถานภาพ แตกต่างกัน มีความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับบางส่วนของงานวิจัยของ จุฑามาศ ช้างใจกล้า (2562) พบว่า ผู้บริโภคที่มีอายุ สถานภาพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกัน มีความภักดีต่อตราสินค้าอิเกีย แตกต่างกัน และงานวิจัยของ ชิดกมล พวงภู่ และณัฐ์ กุลิสร์ (2560) พบว่า ผู้บริโภคที่มีอาชีพ แตกต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์อิเกีย แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากอิเกียเป็นร้านขายสินค้าเฉพาะอย่างประเภทเฟอร์นิเจอร์ ของใช้และของตกแต่งบ้าน ซึ่งความต้องการในสินค้าและพฤติกรรมการใช้และการซื้อสินค้า จะขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2550) กล่าวว่า อายุของผู้บริโภคที่แตกต่างกัน จะมีความต้องการในสินค้าหรือบริการที่แตกต่างกัน ส่งผลให้มีพฤติกรรมการซื้อที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การศึกษา อาชีพ และรายได้ จะเป็นตัวชี้วัดความสามารถของผู้บริโภคในการซื้อสินค้า ส่วนการที่ผู้บริโภคที่มีเพศ และสถานภาพ แตกต่างกัน มีความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ ไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากสินค้าที่ขายเป็นสินค้าเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ ดังนั้น ทุกเพศ ทุกสถานภาพ จึงมีความต้องการใช้สินค้าและความภักดี ไม่แตกต่างกัน นักการตลาดจะเชื่อมโยงเกณฑ์ด้านประชากรศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อกำหนดตลาดเป้าหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการตระหนักถึงตราสินค้า การรับรู้คุณภาพของตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้า ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ ชิดกมล พวงภู่ และณัฐ์ กุลิสร์ (2560) พบว่า คุณค่าตราสินค้าด้านการตระหนักรู้ตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้า มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์อิเกีย และงานวิจัยของ สุรประภา มีกังวาล (2560) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้คุณค่าตราสินค้าอิเกีย ในด้านการตระหนักรู้ตราสินค้า ในระดับของการระลึกได้ (brand recall) และในระดับการจดจำได้ (brand recognition) อยู่ในระดับดี รวมทั้งสนับสนุนแนวคิดคุณค่าตราสินค้าของ (Aaker, 1996) กล่าวว่า คุณค่าตราสินค้าคือ มูลค่าเพิ่มของตราสินค้าที่นอกเหนือไปจากคุณสมบัติที่แท้จริงของสินค้าและบริการนั้น โดยในมุมมองของผู้บริโภค จะใช้คุณค่าตราสินค้าในการตีความหมาย ประมวลผล และการจดจำข้อมูลที่มีอยู่มากมายเกี่ยวกับตราสินค้า ซึ่งตราสินค้าที่มีคุณค่ามากเพียงพอ ผู้บริโภคจะมองเห็นคุณค่าที่เหนือกว่าคู่แข่งขัน ทำให้ผู้บริโภคเกิดทัศนคติที่ดีและมีอิทธิพลโดยตรงต่อความภักดีของผู้บริโภค รวมทั้งผลการวิจัยพบว่า ด้านการตระหนักรู้ตราสินค้ามีผลต่อความภักดีมากที่สุด เพราะอิเกียเป็นแบรนด์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก ทำให้ลูกค้ารู้สึกเชื่อมั่นในการเลือกซื้อ ขณะที่ความภักดีต่อตราสินค้าเกิดจากประสบการณ์ที่ดีในอดีต จนนำไปสู่ความภักดีเชิงพฤติกรรม

นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้คุณค่าตราสินค้าด้านการเชื่อมโยงกับตราสินค้า ไม่ส่งผลต่อความภักดีของผู้บริโภคร้านค้าปลีกเฉพาะอย่าง อิเกีย สาขาบางใหญ่ ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดคุณค่าตราสินค้าของ Aaker (1996) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากอิเกียเป็นธุรกิจแฟรนไชส์ การออกแบบและประเภทสินค้าที่นำมาจำหน่าย จึงขึ้นอยู่กับ IKEA Group ที่ตั้งอยู่ในประเทศสวีเดน และเป็นสินค้าแบรนด์ต่างประเทศในแถบยุโรป ซึ่งมีสังคมวัฒนธรรม วิถีการดำเนินชีวิต สภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจ และค่าครองชีพที่แตกต่างจากประเทศไทย ดังนั้น สินค้าของอิเกีย อาจยังไม่สื่อถึงบุคลิกและลักษณะของตราสินค้าเข้าสู่ความทรงจำของผู้บริโภคที่เป็นคนไทย รวมทั้งปัจจุบันอิเกียเป็นผู้นำระดับโลกด้านเฟอร์นิเจอร์และของตกแต่งบ้าน และเป็นหนึ่งในแบรนด์เฟอร์นิเจอร์ตกแต่งบ้านที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดในโลก หากสามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบของตราสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการและอยู่ในความทรงจำของผู้บริโภคที่เป็นคนไทยได้มากขึ้น จะนำไปสู่ความภักดีของผู้บริโภค ซึ่งการเชื่อมโยงนั้น จะต้องอาศัยประสบการณ์ และการเปิดรับสารของผู้บริโภค (Vaijayanthi & Shreenivasan, 2017)

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ผู้ประกอบการสามารถนำลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้บริโภคมาใช้ในการแบ่งส่วนทางการตลาด และกำหนดตลาดเป้าหมาย เพื่อพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งการพัฒนากลยุทธ์ที่จะส่งผลให้ผู้มีอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่แตกต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสินค้าและธุรกิจ เพื่อเป็นทางเลือกให้ผู้บริโภคเข้ามาใช้บริการตามความต้องการ ที่แตกต่างกัน

2. ผู้ประกอบการควรพัฒนาปรับปรุงการรับรู้คุณค่าตราสินค้าของผู้บริโภคให้ดียิ่งขึ้น ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านการตระหนักถึงตราสินค้า ควรให้ผู้บริโภครับรู้ข้อมูลสินค้าและบริการของอิเกียที่เพียงพอและถูกต้อง และรู้จักสินค้าหลายชนิดของอิเกียมากขึ้น ผู้ประกอบการควรใช้กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ (integrated marketing communication) โดยการสื่อสารผ่านช่องทางต่าง ๆ อย่างครบวงจร เพื่อให้ผู้บริโภคพบเห็นสินค้าอิเกียจากการสื่อสารทางการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ เป็นประจำ จนสามารถจดจำสินค้าอิเกียได้ และมีความคุ้นเคยกับสินค้าของอิเกีย

2.2 ด้านการรับรู้คุณภาพของตราสินค้า ควรพัฒนาสินค้าให้มีความปราณีต มีการออกแบบที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น มีความคงทน มีความหลากหลายให้เลือกซื้อ และมีความคุ้มค่าในการใช้งาน ผู้ประกอบการควรนำนวัตกรรมใหม่ ๆ มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้ตราสินค้ามีคุณภาพทั้งคุณสมบัติและประโยชน์จากการใช้ รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานของสินค้า การปรับปรุงคุณภาพการบริการของพนักงาน โดยการอบรมพนักงานอย่างสม่ำเสมอ และการตรวจสอบมาตรฐานการทำงานตลอดห่วงโซ่อุปทาน

2.3 ด้านความภักดีต่อตราสินค้า ควรสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าให้ดียิ่งขึ้น ทั้งภาพลักษณ์ที่ดีของตราสินค้าหรือบริการและภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร เช่น มีสินค้าที่มีคุณภาพครอบคลุมทุกความต้องการ การบริการที่ถูกต้องรวดเร็วและสะดวก รูปแบบการให้บริการที่ทันสมัย การตอบสนองอย่างรวดเร็วและเอาใจใส่ในการเข้ารับบริการ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บริโภค และการสร้างความเชื่อมั่นในตราสินค้าและชื่อเสียงขององค์กร ซึ่งจะส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความประทับใจและภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร

2.4 ด้านการเชื่อมโยงกับตราสินค้า ควรสร้างการเชื่อมโยงเกี่ยวกับคุณสมบัติของตราสินค้าและคุณประโยชน์ของตราสินค้าอิเกียให้ดียิ่งขึ้น ผู้ประกอบการอาจนำกลยุทธ์การตลาดผู้มีอิทธิพล (influencer marketing) มาใช้ในการสื่อสาร เพื่อเชื่อมโยงคุณสมบัติที่โดดเด่นของตราสินค้า สร้างความมั่นใจและความภาคภูมิใจในการตกแต่งบ้านให้ผู้บริโภค ซึ่งผู้มีอิทธิพลจะเป็นผู้นำทางความคิดในการเชื่อมโยงตราสินค้าให้ธุรกิจ อาจแบ่งออกได้หลายประเภท เช่น บุคคลที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่ยอมรับของสังคม

บุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง ที่สามารถนำเสนอเนื้อหาความจริงในสินค้านั้นได้ รวมทั้งกลุ่มบุคคลที่อยู่ในโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นบุคคลทั่วไปที่ได้รับประสบการณ์จากการใช้สินค้าหรือบริการจริง และนำมารีวิวให้ผู้บริโภคอื่นได้รับรู้ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

จุฑามาศ ช้างใจกล้า. (2562). *ความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีความสัมพันธ์กับความภักดี ต่อตราสินค้าอิเกีย ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.* วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2548). *การใช้ SPSS เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร.

ชิดกมล พวงภู่ และณักษ์ กุลิสร์. (2560). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์อิเกีย.* วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค.* กรุงเทพมหานคร: ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน. (2564). *อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ปรับตัวรับ New normal.* ค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2565, จาก https://www.gsbresearch.or.th/wp-content/uploads/2020/10/IN_furniture_9_63_inter_detail.pdf

สุรประภา มีกังวาล. (2560). *ระดับคุณค่าตราสินค้าอิเกียในมุมมองของผู้บริโภค.* วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

Aaker, D. A. (1991). *Managing brand equity: Capitalization the value of a brand name*. New York: Free Press.

Aaker, D. A. (1996). Measuring brand equity across products and markets. *California Management Review, 38*(3), 102-120.

Aghaei, M., Vahedi, E., Kahreh, M. S., & Pirooz, M. (2014). An examination of the relationship between services marketing mix and brand equity dimensions. *Social and Behavioral Sciences, 109,* 865-869.

BRAND BUFFET. (2565). *10 ปี "IKEA ประเทศไทย" จากสร้างตลาดเฟอร์นิเจอร์ DIY ในไทยออนไลน์.* ค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2565, จาก https://www.brandbuffet.in.th/2021/10/ikea-thailand-10th-years-and-next-moving-forward-strategy/ikea-thailand-10th-years_2/

Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.

Hair, J. F., Black, W. C., & Babin, B. J. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.

Keller, K. L. (1998). *Building, measuring, and managing brand equity*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Keller, K. L., & Aaker, D. (1992) The effects of sequential introduction of brand extensions. *Journal of Marketing Research, 29* (February), 35-50.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th global ed.). Edinburgh, UK: Pearson Education.

Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2007). *Consumer behavior.* Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Vaijayanthi, P., & Shreenivasan, K. (2017). Measuring brand equity of cosmeceuticals: A case using consumer-based brand equity model. *Asian Journal of Pharmaceutical and Clinical Research, 10*(6), 210-215.

Vidal, P., & Ballester, D. (2005). Sales promotions effects on consumer-based brand equity. *International Journal of Market Research, 47*(2), 79-204.

แนวทางการแก้ปัญหาการลดลงของจำนวนลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ธนาคารออมสินภาค 11 ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19)

ธนันพัชร หงษ์ทอง[1*]
นารี วงศ์เลิศคุณากร[2]
สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ประเทศไทย[1]
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ประเทศไทย[2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: mrhongthong@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) หาสาเหตุของปัญหาการลดลงของจำนวนลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ของธนาคารออมสินภาค 11 (2) สร้างแนวทางการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ และ (3) ประเมินประสิทธิภาพและความยั่งยืนของแนวทางการสนับสนุนการแก้ปัญหา ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหา คือ กลุ่มลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ของธนาคารออมสินภาค 11 จำนวน 100 ราย ที่ใช้บริการผลิตภัณฑ์ด้านสินเชื่อและเงินฝากกับธนาคาร โดยใช้แบบสอบถามแสดงความคิดเห็น และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 5 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุหลักเกิดจาก (1) ลูกค้ามีทุนประกอบการไม่เพียงพอต่อการดำเนินธุรกิจในสภาพเศรษฐกิจภายใต้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ได้รับผลกระทบจากค่าใช้จ่ายคงที่ คือ ค่าเช่าสถานที่ขาย ทำให้ต้องหยุดกิจการทั้งแบบชั่วคราวและถาวร (2) ไม่สามารถขอสินเชื่อจากธนาคารได้ เนื่องจากเงื่อนไขการให้สินเชื่อที่จำกัด (3) มีรายได้ไม่เพียงพอในการชำระหนี้สินที่มีอยู่เดิม

โดยแนวทางการแก้ไขคือ (1) มีโครงการสนับสนุนอุปกรณ์และสถานที่ขายอาหารหน้าสาขาธนาคารในพื้นที่ความดูแล 6 จังหวัด โดยนำร่องโครงการจากพื้นที่บริเวณหน้าอาคารสำนักงานธนาคารออมสินภาค 11 ถนนหน้าเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 ร้านค้า ทุกวันอังคาร-พุธ ของสัปดาห์ (2) ประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์สินเชื่อของธนาคารที่มีเงื่อนไขผ่อนปรนเอื้อต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบได้ง่ายขึ้นให้แก่ลูกค้าผู้ประกอบการร้านอาหาร (3) ประชาสัมพันธ์มาตรการพักชำระหนี้ของธนาคารให้ลูกค้าผู้ประกอบการร้านอาหาร/Street Food ของธนาคารออมสินภาค 11 เข้าร่วมมาตรการลดภาระหนี้สินเพื่อให้มีสภาพคล่องทางการเงินในการดำเนินกิจการ

คำสำคัญ: แนวทางการแก้ปัญหา, ผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food, เชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19)

Approaches to Solving the Problem of Declining Number of Customers in the Type of Small Restaurant Operators/Street Government Savings Bank Region 11 in the Economic Crisis from the Corona Virus Epidemic (COVID-19)

Thananpatch Hongthong[1*]

Naree Wonglertkunakorn[2]

Management, Faculty of Business Administration, University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand[1]

Faculty of Business Administration, University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand[2]

[*]Corresponding author: mrhongthong@gmail.com

Abstract

This study the objectives were to (1) find the cause of the problem of the reduction in the number of customers in the retail restaurant/street food category of the Government Savings Bank Region 11, (2) create an effective solution to the problem, and (3) evaluate the efficiency and sustainability of the approach. troubleshooting support. The information provider about the cause of the problem was a group of 100 retail restaurant/street food operators of the Government Savings Bank Region 11 who used credit and deposit products with the bank. by using a questionnaire to express opinions and 5 in-depth interviews. Data were analyzed using statistical values, percentage, mean and standard deviation.

The results showed that Main reasons: (1) Customers do not have enough capital to operate their business in the economic environment under the Coronavirus (COVID-19) epidemic, affected by fixed expenses. is the rent of the selling place causing the business to cease both temporarily and permanently (2) unable to obtain credit from the bank due to the limited credit conditions (3) not having enough income to pay off the existing debt.

The solutions are as follows: (1) There is a project to support equipment and places to sell food in front of the bank branches in the area under supervision of 6 provinces by piloting the project from the area in front of the Government Savings Bank Office Building, Region 11, Na Mueang Road, Nai Mueang Subdistrict, Mueang Khon Kaen District. Khon Kaen Province, 30 stores every Tuesday and Wednesday of the week (2) Publicize the bank's credit products with lenient conditions to facilitate access to funding sources in the system for restaurant operators' customers (3) Publicize the bank's debt moratorium measures to customers Operate a restaurant/Street food of the Government Savings Bank Region 11 join measures to reduce debt burden to have financial liquidity in the operation

Keywords: Solution, Small Restaurant Entrepreneurs/Street Food, Corona Virus (COVID-19)

บทนำ

ในปี 2563 ธนาคารออมสิน ได้แสดงความมุ่งมั่นอย่างชัดเจนในการเป็น "ธนาคารเพื่อสังคม" หรือ Social Bank อย่างเต็มรูปแบบ เพื่อให้ธนาคารเข้ามามีบทบาทสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในสังคม ทำให้ประชาชนที่เป็นลูกค้ากลุ่มหลักของธนาคารเข้าถึงบริการทางการเงิน ลดภาระ ยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เพื่อให้หลุดพ้นจากความยากจนและสร้างสังคมที่เป็นสุข การเป็น Social Bank เต็มรูปแบบ ทำให้ธนาคารต้องเป็นทั้งผู้ให้บริการทางการเงินและมีบทบาทในการพัฒนา ทั้งในแง่ของการเป็นแหล่งเงินทุนที่เป็นธรรมให้ผู้มีรายได้น้อย การพัฒนาและยกระดับผู้ประกอบการรายย่อย การส่งเสริมการออมและสร้างวินัยทางการเงิน และเป็นแหล่งเงินทุนให้ภาครัฐเพื่อการพัฒนาประเทศ รวมถึงการช่วยเหลือสังคมในภาวะวิกฤติต่าง ๆ (ธนาคารออมสิน, 2563) การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ส่งผลกระทบถึงสภาพเศรษฐกิจโดยรวมทั่วประเทศและรายได้ของประชาชนฐานรากโดยตรง ซึ่งเป็นฐานลูกค้าที่หลักของธนาคาร โดยเฉพาะผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food การลดจำนวนลงของลูกค้าประเภทดังกล่าว โดยมีสาเหตุมาจากการปิดกิจการจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ หรือการเปลี่ยนไปใช้บริการกับธนาคารอื่น ทำให้รายได้ของธนาคารลดลง ทั้งรายได้จากดอกผลของการให้สินเชื่อ และรายได้จากค่าธรรมเนียมการทำธุรกรรมผ่านช่องทางต่าง ๆ ของธนาคาร

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นพนักงานธนาคารออมสินภาค 11 ได้รับมอบหมายให้หาแนวทางการเพิ่มจำนวนการใช้ผลิตภัณฑ์ทั้งด้านสินเชื่อและเงินฝากธนาคารของลูกค้า ประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ในพื้นที่ความดูแลทั้ง 6 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และมุกดาหาร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามตัวชี้วัดของธนาคารประจำปี 2564

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. หาสาเหตุของการลดลงของจำนวนลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ของธนาคารออมสินภาค 11
2. สร้างแนวทางการสนับสนุนการแก้ปัญหาให้แก่ลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ของธนาคารออมสินภาค 11
3. ประเมินประสิทธิภาพและความยั่งยืนของแนวทางการสนับสนุนการแก้ปัญหา

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง รูปแบบของการพัฒนาที่สนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง เป็นการพัฒนาที่สามารถดำเนินไปได้อย่างมั่นคง ราบรื่นโดยไม่เกิดสภาพที่ไม่พึงปรารถนาอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนานั้นเอง เนื่องจากทุกครั้งที่มีการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน ต้องมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกระทบในทางลบต่ออนาคต การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหานี้ต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน โครงการพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึง (พระเมฆทัต สีลสาโร, 2560)

องค์การสหประชาชาติได้มีการประกาศใช้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) 17 ข้อ เมื่อปี พ.ศ. 2558 ซึ่งครอบคลุมมิติการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งในด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนา คุณภาพชีวิตประชากร การ

รักษาสิ่งแวดล้อม การขจัดความยากจน และการสร้างความเท่าเทียม เป็นต้น ซึ่งธนาคารออมสินได้ยึดมั่นต่อการตอบสนองตามแต่ละเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สำคัญมาอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2563 ธนาคารออมสินได้แสดงถึงความมุ่งมั่นต่อการดำเนินงานตอบสนองต่อเป้าหมายหลักจำนวน 2 เป้าหมาย คือ เป้าหมายที่ 1 การแก้ไขปัญหาความยากจน และเป้าหมายที่ 10 การลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งสอดคล้องต่อบทบาทที่ทางธนาคารออมสินวางเป้าหมายที่จะมุ่งสู่การเป็นธนาคารเพื่อสังคม (social bank) เพื่อสร้างผลกระทบเชิงบวกแก่สังคม ผ่านการสร้างความยั่งยืนและดูแลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างสมดุล ทั้งมิติภายนอกองค์กร (external sustainability) ในการสร้างความเข้มแข็งแก่เศรษฐกิจฐานราก สังคม และชุมชน (social value proposition) ควบคู่กับมิติภายในองค์กร (internal sustainability)ในการดำเนินภารกิจเชิงพาณิชย์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางการเงินให้แก่องค์กรควบคู่ไปด้วยกัน (ธนาคารออมสิน, 2563)

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยบูรณาการแนวคิดเพื่อนำไปเป็นกรอบในการสร้างแนวทางการแก้ปัญหาการลดลงของจำนวนลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ธนาคารออมสินภาค 11 ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) โดยการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนฐานรากผ่านกลไก (1) สร้างตลาดและรายได้ และ (2) สร้างประวัติทางการเงินเพื่อยกระดับรายได้ของประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาหาสาเหตุของการลดลงของจำนวนลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ของธนาคารออมสิน 11 โดยการสำรวจความคิดเห็นจากลูกค้าธนาคาร ที่ประกอบอาชีพขายอาหาร จำนวน 100 ราย ใน 6 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และมุกดาหาร เนื่องจากเป็นกลุ่มลูกค้าในพื้นที่ความดูแลของธนาคารออมสินภาค 11 ซึ่งได้รับผลกระทบด้านรายได้จากยอดขายอาหารที่ลดลง อันเป็นผลจากสภาพเศรษฐกิจภายใต้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลในการประกอบกิจการ อาทิ เพศ อายุ ประเภทอาหารที่ขาย สถานที่ขาย รายได้ต่อเดือน และข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา

2. สร้างแนวทางการสนับสนุนการแก้ปัญหาให้แก่ผู้ลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ของธนาคารออมสินภาค 11 โดยสำรวจความคิดเห็นและความต้องการจากลูกค้าธนาคารที่ประกอบอาชีพขายอาหารมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 6 ราย ใน 6 จังหวัด ๆ ละ 1 ราย ได้แก่ ขอนแก่น ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และมุกดาหาร ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก ในประเด็นปัญหา ผลกระทบที่เกิดขึ้นก่อนและหลังสภาพเศรษฐกิจภายใต้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) เพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการสนับสนุนเพื่อแก้ปัญหาให้เกิดความยั่งยืน โดยมีแนวทางดังนี้ (1) มีโครงการสนับสนุนอุปกรณ์และสถานที่ขายอาหารหน้าสาขาธนาคารในพื้นที่ความดูแล 6 จังหวัด โดยนำร่องโครงการจากพื้นบริเวณหน้าอาคารสำนักงานธนาคารออมสินภาค 11 ถนนหน้าเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 ร้านค้า ทุกวันอังคาร-พุธ ของสัปดาห์ (2) ประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์สินเชื่อของธนาคารที่มีเงื่อนไขผ่อนปรนเอื้อต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบได้ง่ายขึ้น ให้แก่ลูกค้าผู้ประกอบการร้านอาหาร (3) ประชาสัมพันธ์มาตรการพักชำระหนี้ของธนาคาร ให้ลูกค้าผู้ประกอบการร้านอาหาร/Street food ของธนาคารออมสินภาค 11 เข้าร่วมมาตรการลดภาระหนี้สิน เพื่อให้มีสภาพคล่องทางการเงินในการดำเนินกิจการ

3. ประเมินประสิทธิภาพและความยั่งยืนของแนวทางการสนับสนุนการแก้ปัญหา โดยการเก็บข้อมูลรายได้ 3 เดือน จากลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ของธนาคารออมสินภาค 11 หลังจากเข้าร่วมโครงการสนับสนุนตามแนวทางที่ธนาคารกำหนด ว่า ลูกค้ามีรายได้เพิ่มขึ้น และมีการใช้ผลิตภัณฑ์ของธนาคารอย่างต่อเนื่องหรือไม่

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาหาสาเหตุของการลดลงของจำนวนลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ของธนาคารออมสินภาค 11 สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประการ ดังนี้ (1) มีทุนประกอบการไม่เพียงพอต่อการดำเนินธุรกิจในสภาพเศรษฐกิจภายใต้การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ได้รับผลกระทบจากค่าใช้จ่ายคงที่ คือ ค่าเช่าสถานที่ขาย ทำให้ต้องหยุดกิจการทั้งแบบชั่วคราวและถาวร (2) ไม่สามารถขอสินเชื่อจากธนาคารได้ เนื่องจากเงื่อนไขการให้สินเชื่อที่จำกัด (3) มีรายได้ไม่เพียงพอในการชำระหนี้สินที่มีอยู่เดิม โดยหลังจากสร้างแนวทางการสนับสนุนการแก้ปัญหาให้แก่ผู้ลูกค้า ประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ของธนาคารออมสินภาค 11 ได้ประเมินประสิทธิภาพและความยั่งยืนของแนวทางการสนับสนุนการแก้ปัญหา พบว่า ในระยะเวลา 3 เดือน หลังจากเข้าร่วมโครงการสนับสนุนอุปกรณ์และสถานที่ขายอาหารกับธนาคารออมสินภาค 11 ลูกค้าผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food จำนวน 30 ร้านค้า มีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยรวม 10% ต่อเดือน เนื่องจาก (1) มีสถานที่ขายสินค้าเพิ่มขึ้น (2) มีเงินทุนหมุนเวียนมากขึ้น จากการขอสินเชื่อที่มีเงื่อนไขผ่อนปรนจากธนาคาร และ (3) มีภาระการชำระสินเชื่อต่องวดที่ลดลง ทำให้เกิดสภาพคล่องในการดำเนินกิจการ

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาการลดลงของจำนวนลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ของธนาคารออมสินภาค 11 สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ 3 ประการดังนี้ (1) การส่งเสริมช่องทางการขายสินค้าเพื่อลดต้นทุนในการดำเนินกิจการ (2) การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบเพื่อสนับสนุนทุนในการประกอบกิจการ และ (3) การลดภาระหนี้สิน เพื่อส่งเสริมสภาพคล่องในการบริหารจัดการกิจการ

การส่งเสริมช่องทางการขายสินค้าเพื่อลดต้นทุนในการดำเนินกิจการ โดยการสนับสนุนสถานที่ขาย มีความสำคัญต่อรายได้ที่เพิ่มขึ้นของลูกค้า ประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 30 ราย เนื่องจากลูกค้าส่วนใหญ่ต้องแบกภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจการหลายด้าน อาทิ ค่าวัตถุดิบ และค่าสาธารณูปโภค ในสภาวะที่ยอดขายและรายได้ลดลง การส่งเสริมช่องทางการขายสินค้าจะเป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ

การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ เพื่อสนับสนุนทุนในการประกอบกิจการ โดยสินเชื่อที่ผ่อนปรนเงื่อนไขของธนาคาร ช่วยให้ลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food เข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบได้สะดวกมากขึ้น มีเงินสำรองในการประกอบกิจการ ทั้งยังลดปัญหาหนี้นอกระบบ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ไม่สามารถบริหารจัดการคุณภาพชีวิตและกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การลดภาระหนี้สิน เพื่อส่งเสริมสภาพคล่องในการบริหารจัดการกิจการ โดยการเชิญชวนลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ที่มีภาระการชำหนี้เดิมกับธนาคาร ให้เข้ามาปรึกษาเพื่อลดการชำระหนี้ต่องวดให้น้อยลง และขยายระยะเวลาการชำระหนี้จากเดิมออกไป จะช่วยทำให้เกิดสภาพคล่องทางการเงิน โดยไม่สูญเสียประวัติการชำระหนี้กับธนาคารและยังคงดำเนินกิจการต่อไปได้ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ จากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19)

การอภิปรายผลข้างต้น เป็นแนวทางที่จะช่วยให้ธนาคารออมสินภาค 11 สามารถแก้ปัญหาการลดลงของจำนวนลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) พร้อมทั้งเป็นการสร้างและรักษาฐานลูกค้าประเภทดังกล่าว เพื่อให้ใช้ผลิตภัณฑ์กับธนาคารอย่างต่อเนื่อง เป็นผลให้รายได้จากค่าธรรมเนียมทางธุรกรรมเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. การส่งเสริมช่องทางการขายสินค้า เพื่อลดต้นทุนในการดำเนินกิจการ โดยการสนับสนุนสถานที่ขายให้ลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food ควรเก็บข้อมูลรายได้ และดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนการสร้างรายได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

2. การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบเพื่อสนับสนุนทุนในการประกอบกิจการ โดยสินเชื่อที่ผ่อนปรนเงื่อนไขของธนาคาร ช่วยให้ลูกค้าประเภทผู้ประกอบการร้านอาหารรายย่อย/Street Food เข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบได้มากขึ้น ธนาคารควรมีผลิตภัณฑ์สินเชื่อที่ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าประเภทดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาฐานลูกค้าให้การใช้ผลิตภัณฑ์ของธนาคาร

3. การลดภาระหนี้สินเพื่อส่งเสริมสภาพคล่องในการบริหารจัดการกิจการ ธนาคารควรพิจารณาใช้มาตรการให้รวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ เนื่องจากหากลูกค้าที่มีภาระการชำระหนี้กับธนาคาร ไม่สามารถชำระหนี้ได้ และไม่เข้าร่วมมาตรการ จะส่งผลให้เกิดหนี้เสีย อันเป็นภาระที่ธนาคารต้องนำรายได้ที่มีมาสำรองจ่าย ส่งผลถึงรายได้ของธนาคารที่จะลดลง

เอกสารอ้างอิง

ธนาคารออมสิน. (2563). *รายงานการพัฒนาอย่างยั่งยืนประจำปี 2563.* กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

พระเขมทัต สีลสาโร. (2560). *การวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างยั่งยืน.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ผลของการพัฒนาแบบสอบถามการถูกกลั่นแกล้งสำหรับเด็กวัยรุ่นไทย

สุธิดา สุวรรณราช[1*]
ชลิดา ธนัฐธีรกุล[2]
[1]หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย
[2]สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย
[*] ผู้รับผิดชอบบทความ: suthidasuwan@kkumail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบสอบถามการถูกกลั่นแกล้งสำหรับเด็กวัยรุ่นไทย และเพื่ออธิบายรูปแบบการถูกกลั่นแกล้งในเด็กวัยรุ่นไทย ซึ่งพัฒนามาจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความหมายของการถูกกลั่นแกล้ง ประเภทของการถูกกลั่นแกล้ง ตลอดจนปัจจัยคัดสรรที่มีความสัมพันธ์กับการถูกกลั่นแกล้ง ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยทดสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (validity) ด้วยการหาดรรชนีความตรงเชิงเนื้อหา (content validity index) และทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) ด้วยการหาสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 13-18 ปี และกำลังศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล เขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ประจำปีการศึกษา 2564 จำนวน 30 คน ผลการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือพบว่าแบบสอบถามมีค่าความความตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 1 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.965 ผลการศึกษาพบว่า เด็กวัยรุ่นมีอายุเฉลี่ย 14.99 ปี (*SD* = 1.52) เป็นเด็กวัยรุ่นเพศชาย ร้อยละ 50 ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา พบว่าเด็กวัยรุ่นถูกกลั่นแกล้งคิดเป็นร้อยละ 93.33 (28 คน) ทั้งยังพบว่า คะแนนเฉลี่ยการถูกกลั่นแกล้งโดยรวมทุกด้าน เท่ากับ 53.07 คะแนน (*SD* = 22.75) การถูกกลั่นแกล้งทางด้านวาจาเป็นการถูกกลั่นแกล้งที่พบว่า มีมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 93.33 (28 คน) จากข้อมูลที่ได้ทำให้ผู้วิจัยทราบถึงการถูกกลั่นแกล้งที่เกิดขึ้นในเด็กวัยรุ่นตามบริบทจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยจึงควรพัฒนาแบบสอบถามให้มีความเหมาะสมมากขึ้น เพื่อให้ผู้ที่นำแบบสอบถามไปใช้สามารถคัดกรองการถูกกลั่นแกล้งในเด็กวัยรุ่นไทย ตลอดจนให้การดูแลและให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสมต่อไป

คำสำคัญ: การกลั่นแกล้ง, การถูกกลั่นแกล้ง, เด็กวัยรุ่น

Results of Developing Thai Bullying Victimization Adolescents Questionnaire

Suthida Suwannarach[1*]

Chalida Thanattheerakul[2]

Master of Nursing Science (Pediatric Nursing), Faculty of Nursing, Khon Kaen University, Thailand[1]

Child Health Nursing Department, Faculty of Nursing, Khon Kaen University, Thailand[2]

[*]Corresponding author: suthidasuwan@kkumail.com

Abstract

This study aims to develop bullying victimization questionnaire for adolescents in Thailand and descript of bullying victimization pattern in Thai adolescents. Literature reviews of Meaning, Types and Factor affects bullying victimization were process in this study. Test of validation by Content Validity Index (CVI) and reliability was tested by Cronbach's Alpha Coefficient. Samples of study were 30 adolescences, age between 13-18 years old, studying in academic year of 2021 at public school located in Mueang District, Khon Kaen Province. Results show that CVI = 1, Cronbach's Alpha Coefficient = .965. Means age of samples was 14.99 years old (*SD* = 1.52), 50% were boy. In 1 year 93.33% of samples were victim of bully (28 adolescences), Means scores of bullying victimization questionnaire was 53.07 (*SD* = 22.75), 93.33% of victim (28 adolescences) were bullied by verbal bullying. Data show adolescence bullying victimization problems in context of Khon Kaen Province. Further study researcher may develop the appropriate questionnaire so people can use it for screening of bullying victimization problems in Thai adolescents as well as they can caring and helping adolescences solving bully problem in the right way.

Keywords: Bullying, Bullying Victimization, Adolescences

บทนำ

การกลั่นแกล้ง (Bully) ในสังคมไทยพบว่า มีมาตั้งแต่ในอดีต ซึ่งในปัจจุบันพบว่า การกลั่นแกล้งมีความรุนแรงมากขึ้นนำไปสู่ปัญหาด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านร่างกาย ได้แก่ การทำร้ายตัวเอง การมีความคิดฆ่าตัวตาย และพยายามฆ่าตัวตาย (Romo & Kelvin, 2016; Wolke & Lereya, 2015) ปัญหาทางด้านสัมพันธภาพ พบว่า เด็กที่ถูกกลั่นแกล้งมักจะไม่ค่อยมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนและครอบครัว (Demanet & Houtte, 2014) ปัญหาทางด้านจิตใจ ได้แก่ อึดอัดใจ วิตกกังวล นอนไม่หลับ ซึมเศร้า (Albdour, Hong, Lewin, & Yarandi, 2019; Hong, Espelage, & Rose, 2019) ตลอดจนการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ (Choi & Park, 2021; Núñez et al., 2021) อีกทั้งปัญหาทางด้านผลการเรียน (AlBuhairan et al., 2017) โดยเด็กวัยรุ่นเป็นวัยที่ถูกกลั่นแกล้งแล้วส่งผลกระทบรุนแรงกว่าวัยอื่น ๆ เพราะเป็นช่วงวัยที่กำลังเปลี่ยนผ่านจากการเป็นเด็กเข้าสู่การเป็นผู้ใหญ่ (United Nations Children's Fund, 2005) สอดคล้องกับการศึกษาของ Peng et al. (2019) ที่พบว่า การกลั่นแกล้งนั้นพบมากที่สุดในเด็กวัยรุ่น ทั้งยังพบว่า เด็กวัยรุ่นที่ถูกกลั่นแกล้งมักจะมีพฤติกรรมทำร้ายตัวเอง และพยายามฆ่าตัวตายมากกว่าเด็กที่ไม่ถูกกลั่นแกล้ง โดยพบการฆ่าตัวตายในเด็กวัยรุ่นที่โดนกลั่นแกล้งมากถึงร้อยละ 4.2 ซึ่งในเดือนมกราคม ค.ศ. 2011 ถึงเดือนมกราคม ค.ศ. 2015 พบเด็กวัยรุ่นถูกกลั่นแกล้งร้อยละ 68.9 ที่มีความคิดอยากฆ่าตัวตายและพยายามฆ่าตัวตาย (Alavi et al., 2017)

ปัจจุบันพบปัญหาการกลั่นแกล้งเกิดขึ้นทั่วโลก จากการศึกษาของ Erika, Pertiwi, and Seniwati (2017) พบว่า เด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศอินโดนีเซียมีพฤติกรรมการกลั่นแกล้งร้อยละ 93.9 และพบว่า มีเด็กนักเรียนถูกกลั่นแกล้งมากถึงร้อยละ 94.7 ซึ่งการศึกษาของ Koyanagi et al. (2019) ได้สนับสนุนว่า ความชุกของการกลั่นแกล้งเด็กที่มีอายุระหว่าง 12-15 ปีจาก 48 ประเทศทั่วโลก เท่ากับร้อยละ 30.4 ทั้งยังพบว่า เด็กกลุ่มที่ถูกกลั่นแกล้ง มีความคิดฆ่าตัวตาย เท่ากับร้อยละ 10.7 ในประเทศไทย พบว่ามีการกลั่นแกล้งเกิดขึ้นเช่นกัน จากการศึกษาของ ศุภรัตน์ เอกอัศวิน และจอมสุรางค์ โพธิสัตย์ (2560) ได้ศึกษาความชุกของการกลั่นแกล้งในเด็กนักเรียนไทย ผลการศึกษาพบว่า เด็กนักเรียนมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้งร้อยละ 21 โดยพบว่า เด็กนักเรียนถูกกลั่นแกล้งมากถึงร้อยละ 12.3 สอดคล้องกับการศึกษาของ Tarugsa et al. (2017) ที่ได้ทำการศึกษาพบว่า เด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้ง มากถึงร้อยละ 68.7 โดยพบว่า มีเด็กนักเรียนถูกกลั่นแกล้ง เท่ากับร้อยละ 34 อีกทั้งการศึกษาของ นันทิกา อนันต์ถาวรวงศ์ และพลิศรา ธรรมโชติ (2564) สนับสนุนว่า เด็กนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้ง ร้อยละ 51.9 โดยพบว่า มีเด็กนักเรียนที่ถูกกลั่นแกล้งอีก ร้อยละ 13.9

การศึกษาส่วนใหญ่พบว่า การกลั่นแกล้งของเด็กมักจะเกิดขึ้นที่โรงเรียน (Kafle, Dhakal, & Kumari, 2020) แต่ในปัจจุบันด้วยการพัฒนาของยุคสมัย ทำให้สื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตมากขึ้น ตลอดจนการระบาดโรคไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้ผู้คนต้องรักษาระยะห่างระหว่างบุคคล เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อ ช่องทางออนไลน์จึงถูกใช้ในการติดต่อสื่อสารมากขึ้น จากการสำรวจพบว่า คนไทยใช้งานอินเทอร์เน็ตมากถึง 11 ชั่วโมง 25 นาทีต่อวัน ซึ่งร้อยละ 95.3 ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์เพื่อพูดคุยติดตามเพื่อน อ่านความคิดเห็นในช่องทางต่าง ๆ ทั้งยังพบว่า มีการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนออนไลน์สูงขึ้นถึงร้อยละ 57.5 อีกด้วย (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563)

จากสภาพปัญหาข้างต้น การคัดกรองการถูกกลั่นแกล้งที่เกิดขึ้นในเด็กวัยรุ่น จึงถือว่า เป็นเรื่องที่ควรให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เพราะเมื่อสามารถค้นหาผู้ที่ถูกกลั่นแกล้งได้ ก็จะสามารถให้ความช่วยเหลือได้ ก่อนจะเกิดผลกระทบต่อตัวเด็ก ผู้วิจัยได้ทำการ

ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแบบประเมินการกลั่นแกล้งที่ใช้บ่อยในประเทศไทย พบว่า ส่วนใหญ่แบบประเมินการกลั่นแกล้งที่นำมาใช้ในอดีตนั้น แปลมาจากภาษาต่างประเทศ อีกทั้งข้อคำถามไม่มีความชัดเจน เข้าใจได้ยาก จึงไม่เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย อีกทั้งแบบประเมินที่นำมาใช้ไม่ครอบคลุมถึงการกลั่นแกล้งทางด้านไซเบอร์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จึงต้องใช้เครื่องมือหลายฉบับในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความเบื่อหน่าย หรือเหนื่อยล้า ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแบบประเมินการถูกกลั่นแกล้งสำหรับเด็กวัยรุ่นไทย เพื่อให้ผู้ที่นำแบบสอบถามไปใช้ สามารถคัดกรองการถูกกลั่นแกล้งที่เกิดขึ้นในเด็กวัยรุ่นไทยได้อย่างครอบคลุมการกลั่นแกล้งในประเภทต่าง ๆ ตลอดจนสามารถดูแลเพื่อแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาแบบสอบถามการถูกกลั่นแกล้งสำหรับเด็กวัยรุ่นไทย และเพื่ออธิบายรูปแบบการถูกกลั่นแกล้งในเด็กวัยรุ่นไทย

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้ง โดยพบว่า การกลั่นแกล้ง (Bully) หมายถึง การกระทำความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อเนื่องอย่างตั้งใจ ซึ่งการกลั่นแกล้งจะเกิดขึ้นโดยมีความแตกต่างระหว่างอำนาจของผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ อีกทั้งการกระทำนั้น จะส่งผลกระทบทางลบทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ต่อตัวของผู้ถูกกลั่นแกล้ง (Arafat, 2017; Smith, 2016; Gladden, Vivolo-Kantor, Hamburger, & Lumpkin, 2014) มีหลายการศึกษาได้แบ่งประเภทของการกลั่นแกล้งออกเป็น 2-5 ประเภท ดังนี้ (1) งานวิจัยที่แบ่งการถูกกลั่นแกล้งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การถูกกลั่นแกล้งทางด้านวาจา และการถูกกลั่นแกล้งทางด้านร่างกาย (รุ่งนภา สูตินันท์โอภาส, ศรีประไพ อินทร์ชัยเทพ และวาสนา มั่งคั่ง, 2563; เกษตรชัย และหีม, 2554) (2) งานวิจัยที่แบ่งการกลั่นแกล้งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การถูกกลั่นแกล้งทางด้านร่างกาย การถูกกลั่นแกล้งทางด้านวาจา การถูกกลั่นแกล้งทางด้านความสัมพันธ์ และการถูกกลั่นแกล้งทางด้านอารมณ์ (Coertze & Bezuidenhout, 2013) แตกต่างจากการศึกษาของ Shetgiri (2013) ที่ได้แบ่งประเภทของการถูกกลั่นแกล้งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ การถูกกลั่นแกล้งทางด้านร่างกาย การถูกกลั่นแกล้งทางด้านวาจา การถูกกลั่นแกล้งทางด้านความสัมพันธ์ และการถูกกลั่นแกล้งทางด้านไซเบอร์ (3) งานวิจัยที่แบ่งการถูกกลั่นแกล้งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ การถูกกลั่นแกล้งทางด้านร่างกาย การถูกกลั่นแกล้งทางด้านวาจา การถูกกลั่นแกล้งทางด้านสังคม การถูกกลั่นแกล้งทางด้านไซเบอร์ และการถูกกลั่นแกล้งทางด้านจิตใจ (Antiri, 2016)

ผู้วิจัยจึงได้สรุปประเภทของการกลั่นแกล้งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ (1) การถูกกลั่นแกล้งทางด้านร่างกาย หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดอาการบาดเจ็บทางด้านร่างกาย ได้แก่ การชกต่อย เตะ ทุบตี ผลัก การถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่เต็มใจ รวมทั้งการกระทำที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อร่างกาย สังเกตได้จากรอยฟกช้ำ รอยแผล หรือการมีเลือดออกภายนอกร่างกาย เป็นต้น (2) การกลั่นแกล้งทางด้านวาจา หมายถึง การกระทำที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อตัวของผู้ถูกกระทำทางอ้อมผ่านทางคำพูด ลักษณะการพูด น้ำเสียง และเนื้อหาของการพูด ได้แก่ การพูดเยาะเย้ย การพูดเหยียดหยาม การพูดคำหยาบ การพูดล้อให้อับอาย การพูดดูถูก การพูดตะคอก เป็นต้น (3) การถูกกลั่นแกล้งทางด้านความสัมพันธ์ หมายถึง การกระทำที่ส่งผลกระทบต่อตัวของผู้ถูกกระทำ โดยผลลัพธ์แสดงออกมาในเชิงการถูกแบ่งแยกจากสังคม การถูกตีตรา การไม่ถูกยอมรับนับถือจากคนในสังคม ได้แก่ การไม่ให้เข้ากลุ่ม การถูกแยกออกจากกลุ่ม การ

ถูกเพิกเฉย การถูกละเลย เป็นต้น (4) การถูกกลั่นแกล้งทางด้านอารมณ์ หมายถึง การกระทำที่ส่งผลกระทบต่ออารมณ์และความรู้สึกของผู้ถูกกระทำ ผู้ถูกกระทำอาจรู้สึกหวาดกลัว รู้สึกหมดคุณค่าในตัวเอง รู้สึกเสียใจ หรือหมดหวัง เช่น การถูกยั่วยุ ถูกใส่ร้าย หรือถูกข่มขู่ตลอดจนคุกคาม ทำให้เกิดความรู้สึกหวาดกลัว หรือวิตกกังวล เป็นต้น (5) การถูกกลั่นแกล้งทางด้านไซเบอร์ หมายถึง การกลั่นแกล้งรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นเฟสบุ๊ค ไลน์ ทวิตเตอร์ โดยเนื้อหาที่ผู้กลั่นแกล้งเผยแพร่นั้น ส่งผลกระทบต่อตัวของผู้ถูกกระทำ เช่น การเผยแพร่รูปภาพจากการตัดต่อที่ก่อให้เกิดความรู้สึกอับอาย การเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือการแอบอ้างนำชื่อไปใช้ในทิศทางที่ก่อให้เกิดความเสียหาย เป็นต้น

ปัจจัยคัดสรรที่มีความสัมพันธ์กับการถูกกลั่นแกล้งที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม ได้แก่ เพศ (Shahrour et al., 2020; Koyanagi et al., 2019) อายุ (Eslea & Rees, 2001) สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ลักษณะของครอบครัว ตลอดจนรูปแบบการเลี้ยงดู (Krisnana et al., 2019) ภาวะโภชนาการ (Gong, Han, Zhang, & Zhang, 2020) ระดับของโรงเรียน (Azeredo, Levy, Araya, & Menezes, 2015) ผลการเรียน (Okumu et al., 2020) จำนวนเพื่อนสนิทที่โรงเรียน (Ding et al., 2020) ความสัมพันธ์ในครอบครัว (Hong, Ryou, & Piquero, 2020) ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว (Caliskan et al., 2019) ชั่วโมงในการเล่นอินเทอร์เน็ตต่อวัน (Álvarez-García, Pérez, González, & Pérez, 2015) นำไปสู่การสร้างแบบสอบถามการถูกกลั่นแกล้งสำหรับเด็กวัยรุ่นไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

แบบสอบถามการถูกกลั่นแกล้งสำหรับเด็กวัยรุ่นไทยที่พัฒนาขึ้น เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างการถูกกลั่นแกล้งและคุณค่าในตนเองตามการรับรู้ของวัยรุ่นในโรงเรียนเขตตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น" โดยมีเลขที่จริยธรรมคือ HE642226 และได้รับอนุมัติจากศูนย์จริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ให้สามารถดำเนินการวิจัยได้ ตั้งแต่วันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ผู้วิจัยได้ทำการสืบค้นวรรณกรรมผ่านทางฐานข้อมูลออนไลน์ที่เชื่อถือได้ เช่น CINAHL, ThaiJo, Pubmed, SciDirect และ Google Scholar โดยกำหนดคำสำคัญในการสืบค้น ได้แก่ การกลั่นแกล้ง, การถูกกลั่นแกล้ง, เด็กวัยรุ่น, Bully, Bullying Victimization และ Adolescences จากนั้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ประกอบการพัฒนาแบบสอบถามแบ่งเป็นระยะต่าง ๆ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาแบบสอบถาม

ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการถูกกลั่นแกล้งในการสอบถามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับชั้นที่กำลังศึกษา, สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย, ลักษณะของครอบครัว, รูปแบบการเลี้ยงดู, ภาวะโภชนาการ, ผลการเรียน, จำนวนเพื่อนสนิทที่โรงเรียน, ความสัมพันธ์ในครอบครัว, ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว และชั่วโมงในการเล่นอินเทอร์เน็ตต่อวัน ต่อมาได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการกลั่นแกล้ง เพื่อประเมินการถูกกลั่นแกล้งที่เหมาะสมกับเด็กวัยรุ่นไทย โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ท (Likert scale) แบ่งการถูกกลั่นแกล้งออกเป็น 5 ระดับ (สุธิดา สุวรรณราช, สุพัฒนา ศักดิษฐานนท์ และพูลสุข ศิริพูล, 2564) ดังนี้ 5 หมายถึง ถูกกลั่นแกล้งมากกว่า 10 ครั้ง/สัปดาห์, 4 หมายถึง ถูกกลั่นแกล้ง 7-9 ครั้ง/สัปดาห์, 3 หมายถึง ถูกกลั่นแกล้ง 4-6 ครั้ง/สัปดาห์, 2 หมายถึง ถูกกลั่นแกล้ง 1-3 ครั้ง/สัปดาห์ และ 1 หมายถึง ไม่เคยถูกกลั่นแกล้งเลย การแปลผลคะแนนการถูกกลั่นแกล้ง จะไม่มีการกลับค่าคะแนน เพราะเป็นคำถามที่มีความหมายทางลบทิศทางเดียว ผลรวมคะแนนน้อยที่สุด เท่ากับ 30 คะแนน

และคะแนนมากที่สุด เท่ากับ 150 คะแนน แบ่งช่วงคะแนนออกเป็น 5 ช่วง จะมีช่วงของค่าคะแนนที่แตกต่างกัน 150/5 = 30 คะแนน ซึ่งคะแนนที่เด็กวัยรุ่นได้จริง จะอยู่ในช่วง 30-150 คะแนน ผู้วิจัยแบ่งช่วงคะแนน ดังนี้ คะแนนเท่ากับ 30 คะแนน หมายถึง ไม่ถูกกลั่นแกล้ง คะแนนอยู่ระหว่าง 31-60 คะแนน หมายถึง ถูกกลั่นแกล้งระดับน้อย (ถูกกลั่นแกล้ง 1-3 ครั้ง/สัปดาห์) คะแนนอยู่ระหว่าง 61-90 คะแนน หมายถึง ถูกกลั่นแกล้งระดับปานกลาง (ถูกกลั่นแกล้ง 4-6 ครั้ง/สัปดาห์) คะแนนอยู่ระหว่าง 91-120 คะแนน หมายถึง ถูกกลั่นแกล้งระดับมาก (ถูกกลั่นแกล้ง 7-9 ครั้ง/สัปดาห์) และคะแนนอยู่ระหว่าง 121-150 คะแนน หมายถึง ถูกกลั่นแกล้งระดับมากที่สุด (ถูกกลั่นแกล้ง >10 ครั้ง/สัปดาห์)

ระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

หลังจากได้รับอนุมัติจากศูนย์จริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ให้สามารถดำเนินการวิจัยได้ ผู้วิจัยได้ทำหนังสือแนะนำตัวจากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ส่งถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อแนะนำตัว ตลอดจนการชี้แจงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนาแบบสอบถาม ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2564 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2564 โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เป็นเด็กวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 13-18 ปี จำนวน 30 คน ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลที่ตั้งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ประจำปีการศึกษา 2564 และมีความยินดีที่จะตอบแบบสอบถาม จากนั้น ผู้วิจัยจะทำการแนะนำตัว ตลอดจนการชี้แจงถึงวิธีการตอบแบบสอบถาม โดยอธิบายวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ พร้อมทั้งชี้แจงถึงสิทธิของอาสาสมัคร หากอาสาสมัครยินยอมที่จะตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยขอคำยินยอมอาสาสมัครผ่านทางการกระทำ ได้แก่ การยินยอมตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เมื่อกลุ่มตัวอย่างยินยอมให้เวลากลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม หลังเสร็จสิ้นการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

1. ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (validity) ใช้ดรรชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index--CVI) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พิจารณาความเหมาะสม พบว่า ค่า CVI = 1 ซึ่งเครื่องมือวิจัยที่มีคุณภาพ CVI ไม่ควรต่ำกว่า 0.80 (อุไรวรรณ ชัยชนะวิโรจน์ และชญาภา วันทุม, 2560)

2. ตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (reliability) ใช้สัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient: α) พบว่า ค่า α=0.965 โดยเครื่องมือวิจัยที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ ควรมีค่าความเชื่อมั่นมากกว่า 0.70 (ปราณี มีหาญพงษ์ และกรรณิการ์ ฉัตรดอกไม้ไพร, 2561) สรุปได้ว่า แบบสอบถามการถูกกลั่นแกล้งสำหรับเด็กวัยรุ่นไทย มีความตรงตามเนื้อหาและมีความเชื่อมั่นสูง สามารถนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

ผลการวิจัย

ผลการพัฒนาแบบสอบถามการถูกกลั่นแกล้งสำหรับเด็กวัยรุ่นไทย พบว่า มีค่า CVI = 1 และมีค่า α = 0.965 เมื่อนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับเด็กวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 13-18 ปี จำนวน 30 คน ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล ที่ตั้งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ประจำปีการศึกษา 2564 ทำให้ทราบข้อมูล ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า เด็กวัยรุ่นมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 14.99 ปี (*SD* = 1.52) พบเด็กวัยรุ่นที่มีอายุ 14 ปี มากที่สุด ร้อยละ 46.67 (14 คน) ส่วนใหญ่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ร้อยละ 50 (15 คน) เป็นเพศชาย มากที่สุด ร้อยละ 50 (15 คน) รองลงมา เป็นเพศหญิง ร้อยละ 46.67 (14 คน) และอื่น ๆ ร้อยละ 0.33 (1 คน) มีภาวะโภชนาการอยู่ในเกณฑ์ปกติ (BMI = 18.5-22.9 kg/m^2) ร้อยละ 40 (12 คน) มีผลการเรียนอยู่ในระดับสูง (GPA 3.00-4.00) มากถึงร้อยละ 50 (15 คน) เด็กวัยรุ่นมีเพื่อนสนิทที่โรงเรียนเฉลี่ย จำนวน 7 คน (*SD* = 5.66) โดยเด็กวัยรุ่นมีเพื่อนสนิทตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป มากถึงร้อยละ 73.33 (22 คน) สถานภาพสมรสของบิดามารดา พบว่า อยู่ด้วยกันเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 53.33 (16 คน) รูปแบบการเลี้ยงดูที่พบมากที่สุด ได้แก่ การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ร้อยละ 43.33 (13 คน) เด็กส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวที่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ร้อยละ 53.33 (16 คน) ซึ่งบุคคลที่เด็กวัยรุ่นอาศัยอยู่บ้านด้วย มากที่สุด ได้แก่ พ่อ-แม่ ร้อยละ 46.67 (14 คน) รายได้รวมของครอบครัวที่พบมากที่สุดอยู่ระหว่าง 10,001-30,000 บาท/ เดือน ร้อยละ 50 (15 คน) ตำแหน่งที่ตั้งของที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ได้แก่ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มากที่สุด ร้อยละ 90 (27 คน) เพื่อนสนิทที่โรงเรียนเป็นผู้กระทำการกลั่นแกล้งเด็กวัยรุ่น มากที่สุด ร้อยละ 43.33 (13 คน) ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 43.33 (13 คน) ไม่เคยถูกกลั่นแกล้งทางด้านร่างกาย แต่พบว่า เด็กวัยรุ่นถูกกลั่นแกล้งภายในห้องเรียน มากถึงร้อยละ 53.3 (16 คน) สื่อทางอินเทอร์เน็ตที่เด็กวัยรุ่นใช้เป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ เฟสบุ๊ค ร้อยละ 93.33 (28 คน) และใน 1 วัน เด็กวัยรุ่นใช้เวลาในการเล่นอินเทอร์เน็ตเฉลี่ย 13.40 ชั่วโมง (*SD* = 6.56) โดยพบว่า ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการเล่นอินเทอร์เน็ตน้อยกว่า 10 ชั่วโมงต่อวัน ร้อยละ 63.33 (19 คน)

2. ข้อมูลการถูกกลั่นแกล้งเด็กวัยรุ่นในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาพบว่า เด็กวัยรุ่นถูกกลั่นแกล้ง คิดเป็นร้อยละ 93.33 (28 คน) พบว่าคะแนนเฉลี่ยการถูกกลั่นแกล้ง โดยรวมเท่ากับ 53.07 คะแนน (*SD* = 22.75) คะแนนต่ำสุดเท่ากับ 30 คะแนน และคะแนนสูงสุดเท่ากับ 104 คะแนน ซึ่งการถูกกลั่นแกล้งทางด้านวาจา เป็นการถูกกลั่นแกล้งที่พบว่า มีมากที่สุด ร้อยละ 93.33 (28 คน) รองลงมาได้แก่ การถูกกลั่นแกล้งทางด้านร่างกาย และการถูกกลั่นแกล้งทางด้านความสัมพันธ์ ร้อยละ 63.33 (19 คน) และรองลงมา ได้แก่ การถูกกลั่นแกล้งทางด้านอารมณ์ ร้อยละ 60 (18 คน) และพบว่า การถูกกลั่นแกล้งทางด้านไซเบอร์ พบน้อยที่สุด ร้อยละ 53.33 (16 คน) เมื่อจัดระดับของการถูกกลั่นแกล้งที่เกิดขึ้นในเด็กวัยรุ่นออกเป็น 5 ระดับ พบว่า เด็กวัยรุ่น ส่วนใหญ่ร้อยละ 63.33 (19 คน) ถูกกลั่นแกล้งในระดับน้อย (ถูกกลั่นแกล้ง 1-3 ครั้ง/สัปดาห์) รองลงมา ร้อยละ 16.67 (5 คน) ถูกกลั่นแกล้งในระดับปานกลาง (ถูกกลั่นแกล้ง 4-6 ครั้ง/สัปดาห์) มีเด็กวัยรุ่นถูกกลั่นแกล้งในระดับมาก (ถูกกลั่นแกล้ง 7-9 ครั้ง/สัปดาห์) ร้อยละ 13.33 (4 คน) และมีเด็กวัยรุ่นไม่ถูกกลั่นแกล้งเลย ร้อยละ 6.67 (2 คน) ในการศึกษาครั้งนี้ ไม่พบว่า มีเด็กวัยรุ่นถูกกลั่นแกล้ง ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ทำให้ทราบว่า การถูกกลั่นแกล้งมักเกิดในเด็กที่มีอายุน้อยกว่าเด็กที่มีอายุมาก สอดคล้องกับ Seo, Jung, Kim, and Bahk (2017) ที่ได้สนับสนุนว่า เมื่อเด็กมีอายุเพิ่มมากขึ้น การกลั่นแกล้งจะเกิดขึ้นลดลง ทั้งยังพบว่า กลุ่มตัวอย่าง

ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย แตกต่างจากการศึกษาของ ศุภรดา ชุมพาลี และทัศนา ทวีคูณ (2562) ที่ได้ทำการศึกษาพบว่า เด็กเพศหญิงมักจะถูกกลั่นแกล้งมากกว่าเด็กเพศชาย ส่วนใหญ่มีภาวะโภชนาการอยู่ในเกณฑ์ปกติ แตกต่างจากการศึกษาของ Bacchini et al. (2015) ที่พบว่าเด็กที่มีภาวะโภชนาการเกิน มักมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้งมากกว่าเด็กที่มีภาวะโภชนาการปกติ แม้เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่จะมีผลการเรียนอยู่ในระดับสูง และมีเพื่อนสนิทที่โรงเรียนตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป อย่างไรก็ตาม พบว่า เพื่อนสนิทที่โรงเรียนเป็นผู้กระทำการกลั่นแกล้งเด็กวัยรุ่นมากที่สุด และสถานที่ที่เด็กวัยรุ่นถูกกลั่นแกล้งมากที่สุด ได้แก่ ภายในห้องเรียน (Kafle, Dhakal, & Kumari, 2020) อาจเพราะเด็กในวัยนี้ ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ที่โรงเรียน จึงส่งผลให้การกลั่นแกล้งเกิดขึ้นมากโดยเพื่อนในโรงเรียน เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวที่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ซึ่งบุคคลที่เด็กวัยรุ่นอาศัยอยู่บ้านด้วยมากที่สุด ได้แก่ พ่อ-แม่ สถานภาพสมรสของบิดามารดา พบว่า ส่วนใหญ่ยังอยู่ด้วยกัน และเลี้ยงดูเด็กวัยรุ่นแบบประชาธิปไตย แตกต่างจากการศึกษาของ สวรรยา เสาวภาพ และสุวรรณี พุทธิศรี (2563) ที่พบว่า รูปแบบการเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุมมีความสัมพันธ์กับการถูกกลั่นแกล้งมากกว่ารูปแบบการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย อาจเนื่องจากการใช้อำนาจควบคุม ส่งผลให้เด็กเกิดความเครียด และเด็กวัยรุ่นยังไม่สามารถหาทางแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม จึงระบายความเครียดออกมาในรูปแบบของการกลั่นแกล้ง ซึ่งรายได้รวมของครอบครัวที่พบมากที่สุดอยู่ระหว่าง 10,001-30,000 บาทต่อเดือน ทั้งยังพบว่า เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สื่อทางอินเทอร์เน็ตที่เด็กวัยรุ่นใช้เป็นประจำ คือ เฟสบุ๊ค และใน 1 วันใช้เวลาใช้เวลาในการเล่นอินเทอร์เน็ตน้อยกว่า 10 ชั่วโมงต่อวัน

2. ข้อมูลการถูกกลั่นแกล้งเด็กวัยรุ่นในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา พบว่า เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่ถูกกลั่นแกล้งในระดับน้อย (ถูกกลั่นแกล้ง 1-3 ครั้ง/สัปดาห์) สอดคล้องกับ ธิดารัตน์ ปุรณะชัยคีรี และคณะ (2558) ที่ได้ทำการศึกษาพบว่า เด็กวัยรุ่น ร้อยละ 77.5 ถูกกลั่นแกล้งมากกว่า 2-3 ครั้งต่อเดือน ซึ่งการถูกกลั่นแกล้งทางด้านวาจา เป็นประเภทของการถูกกลั่นแกล้ง ที่พบว่า มีมากที่สุด (ศุภรดา ชุมพาลี และทัศนา ทวีคูณ, 2562; Reisen, Viana, and Santos-Neto, 2019) และการถูกกลั่นแกล้งทางด้านไซเบอร์ พบว่า มีน้อยที่สุด ถึงแม้ว่าในปัจจุบันที่เด็กวัยรุ่นจะใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการติดต่อสื่อสารมากขึ้น แต่เนื่องจากการกลั่นแกล้งทางด้านวาจา สามารถทำได้ง่าย อีกทั้งปัจจัยทางด้านวัยวุฒิที่เด็กวัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ อาจทำให้เด็กวัยรุ่นใช้คำพูดกับผู้อื่น เพื่อสร้างความสนุกสนาน โดยขาดความเข้าใจว่า เป็นการกลั่นแกล้ง จึงส่งผลให้เกิดผลกระทบตามมา (Cho, Baek, & Shin, 2019)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษา ทำให้ทราบว่า แบบสอบถามการถูกกลั่นแกล้งสำหรับเด็กวัยรุ่นไทยมีค่า CVI = 1 และมีค่า α = 0.965 เมื่อนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า เด็กวัยรุ่นถูกกลั่นแกล้งจริง โดยถูกกลั่นแกล้งในระดับน้อย (ถูกกลั่นแกล้ง 1-3 ครั้ง/สัปดาห์) และการถูกกลั่นแกล้งทางด้านวาจา เป็นประเภทของการถูกกลั่นแกล้ง ที่พบว่า มีมากที่สุด ซึ่งการถูกกลั่นแกล้งที่ประเมินได้เป็นการถูกกลั่นแกล้งที่เกิดขึ้นในเด็กวัยรุ่นตามบริบทจังหวัดขอนแก่น เท่านั้น ผู้วิจัยหรือผู้ที่สนใจนำเครื่องมือไปใช้ในการศึกษาจึงควรพัฒนาเครื่องมือให้มีความเหมาะสมตามบริบท เพื่อการคัดกรองการถูกกลั่นแกล้งในเด็กวัยรุ่นตามบริบทที่สนใจ และเพื่อให้การดูแลตลอดจนการแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). *รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ประจำปี 2563.* กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

เกษตรชัย และหีม. (2554). พฤติกรรมการรังแกกันของนักเรียน. *วารสารเกษตรศาสตร์(สังคม), 32*(1), 158-166.

ธิดารัตน์ ปุรณะชัยคีรี, สิรินัดดา ปัญญาภาส และฐิตวี แก้วพรสวรรค์. (2558). กลยุทธในการแก้ปัญหาการถูกรังแกของเด็กนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 60*(4), 275-286.

นันทิกา อนันต์ถาวรวงศ์ และพลิศรา ธรรมโชติ. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในพี่น้องกับพฤติกรรมการรังแกกันในโรงเรียน จ. กรุงเทพฯ ประเทศไทย. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 66*(2), 141-158.

ปราณี มีหาญพงษ์ และกรรณิการ์ ฉัตรดอกไม้ไพร. (2561). การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยทางการพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก, 19*(1), 9-15.

รุ่งนภา สูตินันท์โอภาส, ศรีประไพ อินทร์ชัยเทพ และวาสนา มั่งคั่ง. (2563). การวิเคราะห์องค์ประกอบของแบบวัดพฤติกรรมการข่มเหงรังแกในสถานศึกษาสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. *วารสารสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ สาขาภาคเหนือ, 26*(1), 13-26.

ศุภรดา ชุมพาลี และทัศนา ทวีคูณ. (2562). พฤติกรรมการรังแกกันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของจังหวัดหนึ่งในภาคกลางประเทศไทย. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, 33*(3), 128-148.

ศุภรัตน์ เอกอัศวิน และจอมสุรางค์ โพธิสัตย์. (2560). ความชุกของประสบการณ์รังแกและโรคร่วมจิตเวชในนักเรียนไทย. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, 25*(2), 96-106.

สวรรยา เสาวภาพ และสุวรรณี พุทธิศรี. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูและพฤติกรรมการรังแกกันของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ณ โรงเรียนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 65*(3), 263-278

สุธิดา สุวรรณราช, สุพัฒนา ศักดิษฐานนท์ และพูลสุข ศิริพูล. (2564). นวัตกรรม: การพัฒนาแบบสอบถามการถูกกลั่นแกล้งสำหรับเด็กวัยรุ่นไทยที่มีภาวะโภชนาการเกิน. ใน *การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติครั้งที่ 52* (หน้า 1163-1171). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, บัณฑิตวิทยาลัย.

อุไรวรรณ ชัยชนะวิโรจน์ และชญาภา วันทุม. (2560). การทดสอบความตรงตามเนื้อหาของเครื่องมือวิจัย. *วารสารการพยาบาลและสุขภาพ, 11*(2), 105-111.

Alavi, N., Reshetukha, T., Prost, E., Antoniak, K., Patel, C., Sajid, S., & Groll, D. (2017). Relationship between bullying and suicidal behavior in youth presenting to the emergency department. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 26*(2), 70-77.

Albdour, M., Hong, J. S., Lewin, L., & Yarandi, H. (2019). The impact of cyberbullying on physical and psychological health of Arab American adolescents. *Journal of Immigrant and Minority Health, 21,* 706-715.

AlBuhairan, F., Alshahri, S., Abbas, O. A., El Sayed, D., Badri, M., & de Vries, N. (2017). The relationship of bullying and physical violence to mental health and academic performance: A cross-sectional study among adolescents in Kingdom of Saudi Arabia. *International Journal of Pediatrics and Adolescent Medicine, 4,* 61-65.

Álvarez-García, D., Pérez, J. C. N., González, A. D., & Pérez, C. R. (2015). Risk factors associated with cybervictimization in adolescence. *International Journal of Clinical and Health Psychology, 15*(3), 226-235.

Antiri, K. O. (2016). Types of bullying in the senior high schools in Ghana. *Journal of Education and Practice, 7*(36), 131-138.

Arafat, S. M. Y. (2017). Bullying among child and adolescents: A short review. *EC Psychology and Psychiatry, 1*(6), 206-209.

Azeredo, C. M., Levy, R. B., Araya, R., & Menezes, P. R. (2015). Individual and contextual factors associated with verbal bullying among Brazilian adolescents. *BMC Pediatrics, 15*(1), 49-59.

Bacchini, D., Licenziati, M. R., Garrasi, A., Corciulo, N., Driul, D., Tanas, R. et al. (2015). Bullying and victimization in overweight and obese outpatient children and adolescents: An Italian multicentric Study. *PLoS ONE, 10*(11), e0142715. doi:10.1371/journal.pone.0142715

Caliskan, Z., Evgin, D., Bayat, M., Caner, N., Kaplan, B., Öztürk, A. et al. (2019). Bullying in the preadolescent stage: Frequency and types of bullying and the affecting factors. *Journal of Pediatric Research, 6*(3), 169-179.

Cho, M.-K., Baek, H. C., & Shin, G. (2019). Gender-based experiences of verbal bullying in adolescents: Application of Giorgi's Method. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services, 57*(6), 45-51.

Choi, B., & Park, S. (2021). Bullying perpetration, victimization, and low self-esteem: Examining their relationship over time. *Journal of Youth and Adolescence, 50,* 739-752.

Coertze, S., & Bezuidenhout, C. (2013). The perceptions of youths in early adolescence concerning the role obesity plays in bullying. *Child Abuse Research: A South African Journal, 14*(1), 67-81.

Demanet, J., & Houtte, M. K. (2014). The impact of bullying and victimization on students' relationships. *Journal of Health Education, 43*(2), 104-113.

Ding, Y., Li, D., Li, X., Xiao, J., Zhang, H., & Wang, Y. (2020). Profiles of adolescent traditional and cyber bullying and victimization: The role of demographic, individual, family, school, and peer factors. *Computers in Human Behavior, 111*, Article106439. doi: https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106439

Erika, K. A., Pertiwi, D. A., & Seniwati, T. (2017). Bullying behavior of adolescents based on gender, gang and family. *Journal Ners, 12*(1), 126-132.

Eslea, M., & Rees, J. (2001). At what age are children most likely to be bullied at school?. *AGGRESSIVE BEHAVIOR, 27*, 419-429.

Gladden, R. M., Vivolo-Kantor, A. M., Hamburger, M. E., & Lumpkin, C. D. (2014). *Bullying surveillance among youths: Uniform definitions for public health and recommended data elements.* Atlanta, GA: The Centers for Disease Control and Prevention.

Gong, Z., Han, Z., Zhang, H., & Zhang, G. (2020). Weight status and school bullying experiences in urban China: The difference between boys and girls. *Journal of Interpersonal Violence, 35*(15-16), 2663-2686.

Hong, J. S., Ryou, B., & Piquero, A. R. (2020). Do family-level factors associated with bullying perpetration and peer victimization differ by Race? Comparing European American and African American youth. *Journal of Interpersonal Violence, 35*(21-22), 4327-4349.

Hong, J. S., Espelage, D. L., & Rose, C. A. (2019). Bullying, peer victimization, and child and adolescent health: An introduction to the special issue. *Journal of Child and Family Studies, 28*(9), 2329-2334.

Kafle, G., Dhakal, N., & Kumari, P. (2020). Prevalence of bullying among the adolescent students of selected schools of Dharan sub-metropolitan city, Nepal. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research, 54*(2), 263-289.

Koyanagi, A., Oh, H., Carvalho, A. F., Smith, L., Haro, J. M., Vancampfort, D. et al. (2019). Bullying victimization and suicide attempt among adolescents aged 12-15 years from 48 countries. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 58*(9), 907-918.

Krisnana, I., Rachmawati, P. D., Arief, Y. S., Kurnia, I. D., Nastiti, A. A., Safitri, I. F. N. et al. (2019). Adolescent characteristics and parenting style as the determinant factors of bullying in Indonesia: A cross-sectional study. *International Journal of Adolescent Medicine and Health, 2019,* 20190019. 1-9.

Núñez, A., Álvarez-García, D., & Pérez-Fuentes, M. C. (2021). Anxiety and self-esteem in cyber-victimization profiles of adolescents. *Comunicar, 29,* 47-59.

Okumu, M., Kim, Y. K., Sanders, J. E., Makubuya, T., Small, E., & Hong, J. S. (2020). Gender-specific pathways between face-to-face and cyber bullying victimization, depressive symptoms, and academic performance among U.S. adolescents. *International Society of Child Indicators, 13*(6), 2205-2223.

Peng, Z., Klomek, A. B., Li, L., Su, X., Sillanmaki, L., Chudal, R. et. al. (2019). Associations between Chinese adolescents subjected to traditional and cyber bullying and suicidal ideation, self-harm and suicide attempts. *BMC Psychiatry, 19*(1), 1-8.

Reisen, A., Viana, M. C., & Santos-Neto, E. T. D. (2019). Bullying among adolescents: Are the victims also perpetrators?. *Brazilian Journal of Psychiatry, 41*(6), 518-529.

Romo, M. L., & Kelvin, E. A. (2016). Impact of bullying victimization on suicide and negative health behaviors among adolescents in Latin America. *Pan American Journal of Public Health, 40*(5), 347-355.

Shahrour, G., Dardas, L. A., Al-Khayat, A., & Al-Qasem, A. (2020). Prevalence, correlates, and experiences of school bullying among adolescents: A national study in Jordan. *School Psychology International, 41*(5), 430-453.

Seo, H. J., Jung, Y. E., Kim, M. D., & Bahk, W. M. (2017). Factors associated with bullying victimization among Korean adolescents. *Neuropsychiatric Disease and Treatment, 13,* 2429-2435.

Shetgiri, R. (2013). Bullying and Victimization among children. *Advances in Pediatrics, 60*(1), 33-51.

Smith, P., K. (2016). Bullying: Definition, types, causes, consequences, and intervention. *Social and Personality Psychology Compass, 10*(9), 519-532.

Tarugsa, J., Boonpuen, N., Chantaratin, S., Sittanomai, N., Sirisakpanit, S., & Boon-yasidhi, V. (2017). The Relationship between bullying and psychosocial problems among primary school students in Bangkok, Thailand. *The Southeast Asian Journal of Tropical Medicine and Public Health, 48*(Supplement 2), 281-288.

United Nations Children's Fund. (2005). *Adolescent development: Perspectives and frameworks*. Retrieved January 2, 2021, from https://www.unicef.org/ADAP_series_1.pdf

Wolke, D., & Lereya, S. T. (2015). Long-term effects of bullying. *Archives of Disease in Childhood, 100*(9), 879-885.

การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยการนำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน บูรณาการกับวิชาวิทยาการคำนวณและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชินีบน

วัชรียา ผลเจริญ[1*]
นันทนัช โกยทอง[2]
โรงเรียนราชินีบน ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: nantanat.k@rajinibon.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาทักษะการคิดวิเคราะห์ (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (3) เจตคติต่อการนำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน บูรณาการกับวิชาวิทยาการคำนวณและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชินีบน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 30 คน จากการสุ่มแบบเจาะจง ซึ่งใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล (1) แบบประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียน (3) แบบประเมินเจตคติต่อการใช้อัลกอริทึมในการเรียน เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่าที (*t* test for dependent sample)

ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลการประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 12.93 แสดงว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับดี (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนจากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 7.30 คะแนน มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.50 และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 13.03 คะแนน มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.67 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนสอบทั้งสองครั้ง พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) ผลการประเมินเจตคติต่อการใช้อัลกอริทึมในการเรียนเรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 3.53 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.863

คำสำคัญ: ทักษะการคิดวิเคราะห์, อัลกอริทึม

The Development of Analytical Thinking Skills by Applying and Using Algorithms to Manage Online Learning Subject Work, Power and Energy Integrated with Computational Science and Technology for Students in Mathayom 2, Rajinibon School

Watchariya Phonchareon[1*]

Nantanat Koytong[2]

Rajinibon School, Thailand[1,2]

[*]Corresponding authors: nantanat.k@rajinibon.ac.th

Abstract

The purposes of this research were: (1) to develop and study analytical thinking skills (2) academic achievement and (3) attitude towards implementing algorithms to online learning management on work, power and energy, integrated with computational science and technology for students in grade 8 at Rajinibon School. The sample was 30 students in grade 8 by purposive sampling in semester 2 of academic year 2021. The research instruments were: (1) analytical thinking skills assessment form (2) achievement test (3) questionnaire on attitudes towards implementing algorithms to learning management on work, power and energy. The statistical analysis used was the average, standard deviation and t-test statistics for dependent samples.

The finding of the results were: (1) the analytical thinking skills average score of 12.93 indicates that the analytical thinking skills was at a good level. (2) The achievement test before study, with a total score of 20, had an average score of 7.30 with a standard deviation of 3.50, and the after study test, also with a total score of 20, had an average of 13.03 with a standard deviation of 2.67. When comparing between scores in both examinations, it was found that the scores after studying were significant level of .05 higher than before studying. (3) The overall results of the assessment of attitudes towards using the algorithm in the study of work, power, and energy were at a very good level, with a mean of 3.53 and a standard deviation of 0.863.

Keywords: Analytical Thinking Skills, Algorithms

บทนำ

ผลการประเมินการรู้วิทยาศาสตร์ของโครงการ PISA พบว่า การรู้วิทยาศาสตร์ของนักเรียนไทยใน PISA 2018 มีคะแนนเฉลี่ย 426 คะแนน ยังคงต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ OECD คือ 489 คะแนน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2562) อาจเกิดจากนักเรียนขาดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ การคิดแก้ปัญหา การคิดอย่างมีเหตุผล การคิดเชิงระบบ การคิดตัดสินใจ ซึ่งเป็นทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้เรียนพึงมี (พรทิพย์ ศิริภัทราชัย, ประสาท เนืองเฉลิม และปิยะเนตร จันทร์ถิระติกุล, 2556) เป็นการกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้ โดยร่วมกันสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะความเชี่ยวชาญ และสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน (วิจารณ์ พานิช, 2555)

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในปัจจุบัน ส่งผลต่อการเรียนการสอนในรูปแบบปกติ การเลื่อนเปิดสถานศึกษา เกิดการแพร่หลายของแนวทางจัดการเรียนรู้ออนไลน์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและสารสนเทศขึ้นอย่างมากมาย ดังนั้น ครูผู้สอนในฐานะผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่นักเรียนต่างก็มีการปรับตัว และเตรียมทักษะเพื่อรับมือกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบใหม่อย่างทันท่วงที พร้อมรับกับสถานการณ์ความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นได้อยู่เสมอ ทักษะในการจัดการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือระบบปฏิบัติการรูปแบบต่าง ๆ ที่อาศัยการบริหารจัดการห้องเรียน ซึ่งแตกต่างไปจากห้องเรียนปกติ (เจริญ ภูวิจิตร์, 2021) ครูจึงจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป เพื่อให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีความคงทน และสามารถนำมาปรับใช้กับบริบทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

การเขียนอัลกอริทึม เป็นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและการแก้ปัญหาเป็นขั้นตอน (อมีนา ฉายสุวรรณ, 2558) อีกทั้งยังใช้สัญลักษณ์หรือการเขียนด้วยภาษาธรรมชาติ (natural language) เขียนเป็นผังงาน (flowchart) และเขียนด้วยรหัสลำลอง (pseudo code) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งตลอดปีการศึกษา 2564 มีการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ ผู้วิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องงาน กำลัง และพลังงาน ในปีที่ผ่านมา มีระดับคะแนนเฉลี่ยที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 49.83 อาจเกิดจากการขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์สถานการณ์อย่างเป็นระบบ การคำนวณ และการแก้ปัญหาให้เป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ส่งผลต่อการเรียนรู้ในห้องเรียนออนไลน์และเนื้อหาต่อ ๆ ไป จากสาเหตุที่พบ ผู้วิจัยจึงสนใจการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติ โดยการนำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน บูรณาการกับวิชาวิทยาการคำนวณและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชินีบน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้นำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน บูรณาการกับวิชาวิทยาการคำนวณและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชินีบน
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน บูรณาการกับวิชาวิทยาการคำนวณและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชินีบน
3. เพื่อศึกษาเจตคติต่อการนำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน บูรณาการกับวิชาวิทยาการคำนวณและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชินีบน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

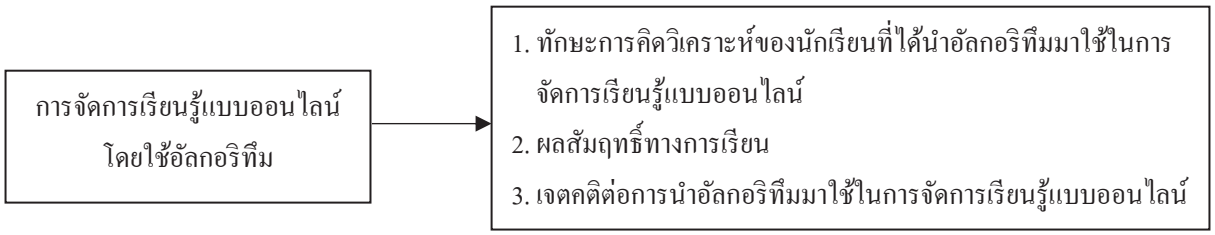

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อัลกอริทึม (algorithm) หมายถึง กระบวนการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่มีลำดับการทำงานเป็นขั้นเป็นตอนชัดเจน และปฏิบัติตามขั้นตอนแล้วได้ผลลัพธ์ที่ถูกต้อง ราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติศัพท์คำว่า "Algorithm" ใช้คำว่า "ขั้นตอนวิธี" หมายถึง ขั้นตอนวิธีการแก้ปัญหาเชิงคำนวณด้วยคอมพิวเตอร์ ซึ่งในการเริ่มต้นในการเขียนโปรแกรมอัลกอริทึมมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการจัดลำดับขั้นตอนวิธีการแก้ปัญหาหรือจัดการความคิดให้เป็นขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาในขั้นตอนการเขียนโปรแกรมที่สอดคล้องกรรมวิธีแก้ปัญหาที่กำหนดไว้ การเขียนอัลกอริทึมมีหลายรูปแบบ โดยผู้เขียนสามารถใช้อัลกอริทึมหลายรูปแบบประกอบกัน ในการออกแบบอัลกอริทึมนั้น เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาการเขียนโปรแกรมได้ แบบลำดับ (sequential) มีลักษณะการทำงาน จะเป็นไปตามขั้นตอน ก่อน-หลัง ต่อเนื่องกันไปเป็นลำดับ โดยการทำงานแต่ละขั้นตอนต้องทำให้เสร็จก่อน แล้วจึงไปทำขั้นตอนต่อไป แบบทางเลือก (decision) อัลกอริทึมรูปแบบนี้ มีเงื่อนไขเป็นตัวกำหนดเส้นทางการทำงานของกระบวนการแก้ปัญหา โดยตัวเลือกนั้น อาจจะมีตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป แบบทำซ้ำ (repetition) อัลกอริทึมแบบนี้ คล้ายกับแบบทางเลือก คือ มีการตรวจสอบเงื่อนไข แต่แตกต่างกันตรงที่เมื่อการทำงานตรงตามเงื่อนไขที่กำหนด โปรแกรมจะกลับไปทำงานอีกครั้ง วนการทำงานแบบนี้ จนกระทั่งไม่ตรงกับเงื่อนไขที่กำหนดไว้ จึงหยุดการทำงานหรือทำงานในขั้นต่อไป การวิเคราะห์อัลกอรึทึม การวิเคราะห์ขั้นตอนวิธีการ ต้องทำการแยกแยะระบบว่า เป็นข้อมูลเข้าหรือออก ดังนี้ อะไรเป็นข้อมูลเข้า (input) วิธีการประมวลผลที่จะนำมาซึ่งคำตอบ (process) อะไรเป็นข้อมูลออก (output) ในการเขียนอัลกอริทึม มีเครื่องมือช่วยในการเขียนที่นิยมใช้ 3 แบบ คือ บรรยาย (narrative description) ผังงาน (flowchart) รหัสจำลอง (pseudo code) ดังนั้น ประโยชน์ของอัลกอริทึม (algorithm) ทำให้ไม่สับสนกับวิธีดำเนินงาน เพราะทุกอย่างจะถูกจัดเรียงเป็นขั้นตอนมีวิธีการและทางเลือกไว้ให้ เมื่อนำมาใช้ จะทำให้การทำงานสำเร็จอย่างรวดเร็ว ทำให้ปัญหาลดลงหรือสามารถค้นหาต้นเหตุของปัญหาได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากกระบวนการถูกแยกแยะกิจกรรม ขั้นตอนและความสัมพันธ์ออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน (วัชรพัฒน์ ศรีคำเวียง, 2563)

ทักษะการคิดวิเคราะห์ตามเกณฑ์การประเมินการผ่านช่วงชั้นของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548) หมายถึง ความสามารถในการไตร่ตรอง ใคร่ครวญ แยกออกเป็นส่วน ๆ เพื่อศึกษาให้ถ่องแท้ โดยคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ ใคร่ครวญในเหตุและผลโดยแยกแยะ พิจารณาไตร่ตรองเพื่อความถูกต้องชัดเจน มิใช่พิจารณาเพียงแต่การวิเคราะห์ โดยแยะแยะความสำคัญความสัมพันธ์และหลักการด้านเดียว แต่จะต้องพิจารณาใคร่ครวญทุกด้านทุกมุมอย่างลึกซึ้ง สอดคล้องกับ บลูม (อ้างถึงใน ลักขณา สริวัฒน์, 2549) ให้นิยามของทักษะการคิดวิเคราะห์ว่า เป็นความสามารถในการแยกแยะเพื่อหาส่วนย่อยของเหตุการณ์ เรื่องราวเนื้อต่าง ๆ ว่า ประกอบด้วยอะไร มีความสำคัญอย่างไร อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล และที่เป็น

อย่างนั้น อาศัยหลักการอะไร ส่วน กู้ด (Good, 1973) ให้นิยามของทักษะการคิดวิเคราะห์ว่า เป็นการคิดอย่างรอบคอบตามหลักการประเมินและมีหลักฐานอ้างอิง เพื่อหาข้อสรุปที่น่าจะเป็นไปได้ ตลอดจนพิจารณาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องทั้งหมดและใช้กระบวนการตรรกวิทยาได้อย่างถูกต้อง สมเหตุสมผล จึงทำให้เห็นว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นทักษะการคิดขั้นสูงที่ต้องอาศัยการฝึกฝนอยู่เสมอ ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์นั้น ยากกว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนจดจำข้อเท็จจริง และการวัดผลทำได้ยากกว่าการวัดผลโดยใช้แบบทดสอบเลือกตอบ โดยผลการเรียนรู้ที่คาดหวังจะต้องมุ่งการวิเคราะห์ การเรียบเรียงความคิด การตัดสินคุณค่าและการนำไปใช้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องควบคู่กันไประหว่างเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ (เสงี่ยม โตรัตน์, 2546)

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยการนำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน บูรณาการกับวิชาวิทยาการคำนวณและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชินีบน โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับคะแนนก่อนเรียน และเจตคติของผู้เรียนต่อการนำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการและเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชินีบน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 200 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 30 คน จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เนื่องจากห้องเรียนดังกล่าวมีเวลาในการเรียนครบตามแผนที่กำหนดไว้ โดยมีเครื่องมือและขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เริ่มจากการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยศึกษาตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน จำนวน 5 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวม 15 ชั่วโมง นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างเสร็จ นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้หลักเกณฑ์การประเมินของ ลิเคิร์ท (Likert Scale) 5 ระดับ (Likert อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538) ด้านเนื้อหาการใช้ภาษา องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ และเวลาที่ใช้ในการสอน แล้วนำมาหาค่าดัชนีความเหมาะสมทุกแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ย 14.67 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด จากนั้น ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และนำไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง หลังจากนั้นสร้างแบบประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์จากชิ้นงาน โดยมีการประเมิน ดังนี้ การระบุเรื่องให้สอดคล้องกับปัญหา การเขียนลำดับขั้นตอนการแก้ปัญหาด้วยภาษาธรรมชาติ การเขียนผังงาน (flowchart) การปรับปรุงพัฒนาชิ้นงาน การนำเสนอชิ้นงาน ที่ให้ออกแบบการเขียนอัลกอริทึมเป็นลำดับขั้นตอน เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน สร้างแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบทดสอบปรนัยให้สอดคล้องกับเนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ 4 ตัวเลือก จำนวน 25 ข้อ และต้องการใช้จริง 20 ข้อ ตอบถูกได้ 1 คะแนน และตอบผิดหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือวัดผลประเมินผล จำนวน 3 คน ตรวจสอบความสอดคล้อง โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) นำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC แล้วเลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1 และนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดลองใช้ (tryout) กับนักเรียนกลุ่มรอบรู้ เพื่อวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (ค่า P) ค่าอำนาจจำแนก (ค่า r) เป็นรายข้อ และค่าความเชื่อมั่น (ค่า rtt) โดยใช้สูตร KR20 ของ คูเดอร์ริชาร์ดสัน (Kuder–Richardson method) (Kuder–Richardson อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2551) ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ได้ข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 20 ข้อ จาก

ข้อสอบที่มีอำนาจจำแนก (ค่า r) ตั้งแต่ 0.22 ถึง 0.58 มีค่าความยากง่าย (ค่า P) ตั้งแต่ 0.27 ถึง 0.80 และได้ผลการหาค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.828 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปใช้เก็บรวบรวมคะแนนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 จำนวน 30 คน สร้างแบบประเมินเจตคติ โดยมีทั้งหมด 5 ข้อ ได้แก่ ความชอบในการเรียนเรื่องงาน กำลัง และพลังงาน ความรู้ความเข้าใจในการเขียนอัลกอริทึมโดยใช้สัญลักษณ์ การนำอัลกอริทึมไปประยุกต์ใช้กับเรื่องอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม ความเหมาะสมในการใช้อัลกอริทึม มาวางแผนกระบวนการคิดเรื่องงาน กำลัง และพลังงาน การออกแบบกระบวนการคิดเรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน ให้อยู่ในรูปสัญลักษณ์ เพื่อให้ตนเองและผู้อื่นเข้าใจได้อย่างเหมาะสม นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมของแบบประเมินเจตคติ โดยใช้หลักเกณฑ์การประเมินของ ลิเคิร์ท (Likert scale) 5 ระดับ (Likert อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538) และมาหาค่าดัชนีความเหมาะสมของเจตคติ มีค่าเฉลี่ย 24.33 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด แล้วผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จากนั้น นำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ก่อนเรียน ให้นักเรียนทำแบบประเมินการคิดวิเคราะห์เป็นการสร้างชิ้นงาน การนำเสนอชิ้นงานออกแบบการเขียนอัลกอริทึมเป็นลำดับขั้นตอน เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน และแบบทดสอบก่อนเรียน จากนั้น สอนกลุ่มตัวอย่างด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ เมื่อสิ้นสุดแล้ว ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน จำนวน 20 ข้อ เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียน และทำแบบประเมินเจตคติต่อการนำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล เกณฑ์การประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้นำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน ด้วยการทดสอบทีแบบไม่อิสระ (*t* test for dependent sample) การหาคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และแบบประเมินเจตคติต่อการนำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน

ผลการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบบประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์ มีการประเมิน 3 ระดับ ทั้งหมด 5 ข้อ ดังต่อไปนี้ การระบุเรื่องให้สอดคล้องกับปัญหา การเขียนลำดับขั้นตอนการแก้ปัญหาด้วยภาษาธรรมชาติ การเขียนผังงาน (flowchart) การปรับปรุงพัฒนาชิ้นงาน การนำเสนอชิ้นงาน ที่ให้ออกแบบการเขียนอัลกอริทึมเป็นลำดับขั้นตอน เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน โดยมีคะแนนรวม เท่ากับ 15 คะแนน ซึ่งผลคะแนนเฉลี่ย มีค่าเท่ากับ 12.93 แสดงว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับดี

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน และหลังเรียน โดยใช้การวิเคราะห์การทดสอบค่าที (*t* test) โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตาราง 1

3. ผลการประเมินผลการประเมินเจตคติต่อการใช้อัลกอริทึมในการเรียนเรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน ดังตาราง 2

ตาราง 1

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน และหลังเรียน โดยใช้การวิเคราะห์การทดสอบค่าที (t test)

กลุ่มตัวอย่าง	*n*	*df*	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		หลังเรียน		*t*	Sig.
				$\overline{X}$	*SD*	$\overline{X}$	*SD*		
ผู้เรียน	30	29	20	7.30	3.50	13.03	2.67	-15.848*	.000

*ค่า *t* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 1 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียน และหลังเรียน เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน โดยการบูรณาการระหว่างวิชาวิทยาศาสตร์และวิทยาการคำนวณในการนำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ พบว่า การทดสอบคะแนนของผู้เรียน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน คือ 7.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนเรียน คือ 3.50 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน คือ 13.03 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังเรียน คือ 2.67 และค่า *t* test มีค่าเท่ากับ 15.848 แสดงว่า ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการนำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2

ผลการประเมินเจตคติต่อการใช้อัลกอริทึมในการเรียนเรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน

เกณฑ์การประเมิน

ค่าเฉลี่ย 0.0-1.49 หมายถึง น้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง น้อย

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง ดีมาก

ค่าเฉลี่ย 4.50 ขึ้นไป หมายถึง ดีมากที่สุด

ประเด็นที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	*SD*	การแปลผล
ความรู้สึกที่มีต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ เนื้อหา เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน			
1. ความชอบในการเรียนเรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน	3.27	1.015	ปานกลาง
การวางแผนกระบวนการคิดเป็นขั้นตอน โดยการเขียนอัลกอริทึม			
2. ความรู้ความเข้าใจในการเขียนอัลกอริทึม โดยใช้สัญลักษณ์	3.47	0.776	ปานกลาง
3. การนำอัลกอริทึมไปประยุกต์ใช้กับเรื่องอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม	3.57	0.817	ดีมาก
4. ความเหมาะสมในการใช้อัลกอริทึม มาวางแผนกระบวนการคิดเรื่องงาน กำลัง และพลังงาน	3.53	0.900	ดีมาก
5. การออกแบบกระบวนการคิดเรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน ให้อยู่ในรูปสัญลักษณ์เพื่อให้ตนเองและผู้อื่นเข้าใจได้อย่างเหมาะสม	3.80	0.805	ดีมาก
รวม	3.53	0.863	ดีมาก

จากตาราง 2 พบว่า ผลการประเมินเจตคติต่อการใช้อัลกอริทึมในการเรียนเรื่องงาน กำลัง และพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชินีบน โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 3.53 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.863 สำหรับผลการประเมินรายข้อ พบว่า ข้อการออกแบบกระบวนการคิดเรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน ให้อยู่ในรูปสัญลักษณ์ เพื่อให้ตนเองและผู้อื่นเข้าใจได้อย่างเหมาะสม มีผลการประเมินสูงกว่าด้านอื่น คือ มีผลการประเมินในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 3.80 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.805

สรุปและอภิปรายผล

การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยการนำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน บูรณาการกับวิชาวิทยาการคำนวณและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชินีบน สามารถนำมาอภิปรายผลวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

จากผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบบประเมินทักษะการคิดวิเคราะห์มีการประเมิน 3 ระดับ ทั้งหมด 5 ข้อ ดังต่อไปนี้ การระบุเรื่องให้สอดคล้องกับปัญหา การเขียนลำดับขั้นตอนการแก้ปัญหาด้วยภาษาธรรมชาติ การเขียนผังงาน (flowchart) การปรับปรุงพัฒนาชิ้นงาน การนำเสนอชิ้นงาน ที่ให้ออกแบบการเขียนอัลกอริทึมเป็นลำดับขั้นตอน เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน โดยมีคะแนนรวมเท่ากับ 15 คะแนน ซึ่งผลคะแนนเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 12.93 แสดงว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับดี เนื่องจากนักเรียนได้ฝึกการคิดอย่างเป็นระบบ เข้าใจการแก้ปัญหาผ่านการวางแผน และถ่ายทอดความคิดลงในผังงาน (flowchart) โดยใช้สัญลักษณ์ ทำให้นักเรียนสามารถสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรี นาคผง (2562) ที่มีการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค STAD ผลการวิจัยพบว่า ผลการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานความร้อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค STAD หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับ เทคนิค STAD อยู่ในระดับดี สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค STAD โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยการนำอัลกอริทึมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์เรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน บูรณาการกับวิชาวิทยาการคำนวณและเทคโนโลยีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชินีบน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาพบว่า การทดสอบคะแนนของผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน คือ 7.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนเรียน คือ 3.50 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน คือ 13.03 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหลังเรียน คือ 2.67 พบว่า การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนเรียน และหลังเรียนโดยพิจารณาความต่าง คิดเป็นค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 5.73 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อยู่ที่ 1.98 ทั้งนี้ อาจเกิดจากการเรียนแบบออนไลน์ในการเขียนอัลกอริทึม นักเรียนสามารถวางแผนการเรียน การคิดวิเคราะห์สถานการณ์ การคำนวณ และการแก้ปัญหาให้เป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ในเนื้อหาเรื่อง งาน กำลัง และพลังงานอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น และสามารถตัดทอนขั้นตอนที่เกินความจำเป็น อีกทั้งยังสามารถปรับปรุงเพิ่มเติมขั้นตอนใหม่เข้าไปได้ และตรวจสอบการเขียนอัลกอริทึมโดยใช้โปรแกรม Flowgorithm และยังช่วยลดความสับสนขณะทำงาน ส่งผลต่อการเรียนรู้ในห้องเรียนออนไลน์และเนื้อหาต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อมีนา ฉายสุวรรณ (2558) ที่มีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เรื่อง การเขียนอัลกอริทึมแบบวนซ้ำ ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ เรื่อง การเขียนอัลกอริทึมแบบวนซ้ำที่ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ รวมคุณภาพทั้ง 3 ด้าน มีค่าเฉลี่ยรวมเป็น 4.32 ซึ่งระดับคุณภาพอยู่ในระดับดี ผลการประเมินความพึงพอใจ

ของนักศึกษาที่มีต่อสื่อการเรียนรู้ เรื่อง การเขียนอัลกอริทึมแบบวนซ้ำ ที่ประเมินโดยนักศึกษา รวมคุณภาพทั้ง 3 ด้าน มีค่าเฉลี่ยรวมเป็น 3.97 ซึ่งระดับคุณภาพอยู่ในระดับดี

ผลการประเมินเจตคติต่อการใช้อัลกอริทึมในการเรียนเรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชินีบน โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 3.53 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.863 สำหรับผลการประเมินรายข้อ พบว่า ข้อการออกแบบกระบวนการคิดเรื่อง งาน กำลัง และพลังงาน ให้อยู่ในรูปสัญลักษณ์ เพื่อให้ตนเองและผู้อื่นเข้าใจได้อย่างเหมาะสม มีผลการประเมินสูงกว่าด้านอื่น คือ มีผลการประเมินในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 3.80 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.805 เนื่องจากนักเรียนได้ใช้สัญลักษณ์มาสื่อสารแทนข้อความ ซึ่งทำให้เข้าใจขั้นตอนกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น และจดจำได้ง่ายกว่าการเรียนรู้แบบอธิบายจากข้อความเพียงอย่างเดียว โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญพร สันวิลาศ, ปริญญา ทองสอน และสมศิริ สิงห์ลพ (2563) ที่ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยการพัฒนากระบวนการสำรวจค้นหาในกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E ผลการวิจัยพบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เจตคติต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยการพัฒนากระบวนการสำรวจค้นหาในกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้อัลกอริทึมสามารถนำไปบูรณาการได้กับทุก ๆ กลุ่มสาระการเรียนรู้ และควรเน้นการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้นักเรียนพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนได้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

เจริญ ภูวิจิตร์. (2021). *การจัดการเรียนรู้ทางออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา.

ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2551). *การประยุกต์ใช้ SPSS วิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะศึกษาศาสตร์.

ธัญพร สันวิลาศ, ปริญญา ทองสอน และสมศิริ สิงห์ลพ. (2563). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยการพัฒนากระบวนการสำรวจค้นหาในกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ 7E. *e-Journal of Education Studies, Burapha University, 2*(4), 14-26. ค้นเมื่อ 1 มกราคม 2565, จาก https://www.tcithaijo.org/index.php/ejes/article/view/244525/

พัชรี นาคผง. (2562). *การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค STAD*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พรทิพย์ ศิริภัทราชัย, ประสาท เนืองเฉลิม และปิยะเนตร จันทร์ถิระติกุล. (2556). STEM education กับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21. *วารสารนักบริหาร, 33*(2), 49-56.

ลักขณา สริวัฒน์. (2549). *การคิด*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

วัชรพัฒน์ ศรีคำเวียง. (2563).*อัลกอริทึมและผังงานเบื้องต้น*. ค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2564, จาก https://www.scimath.org/lesson-technology/item/8809-2018-09-21-02-51-34

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2562). *การแถลงข่าวผลการประเมิน PISA 2018*. ค้นเมื่อ 7 มีนาคม 2565, จาก https://pisathailand.ipst.ac.th/news-12/

เสงี่ยม โตรัตน์. (2546). การสอนเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 1,* 26-37.

อมีนา ฉายสุวรรณ. (2558). การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เรื่องการเขียนอัลกอริทึมแบบวนซ้ำ. *วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 10*(3), 43-51.

Good, C. V. (1973). *Dictionary of education* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.

การพัฒนาทักษะการดุลสมการเคมีโดยใช้ Application ChemEQ Game ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราชินีบน

ภัศรา เปลี่ยนอร่าม
โรงเรียนราชินีบน
E-mail: passara.p@rajinibon.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการพัฒนาทักษะการดุลสมการเคมีโดยใช้ Application ChemEQ Game ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนราชินีบน (2) เพื่อศึกษาเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สมการเคมี โดยใช้ Application ChemEQ Game

กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนราชินีบน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 31 คน จากการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้ (2) Application ChemEQ Game (3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สมการเคมี (4) แบบประเมินเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สมการเคมี โดยใช้ Application ChemEQ Game สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า *t* test

ผลการวิจัยพบว่า (1) ทักษะการดุลสมการเคมีโดยใช้ Application ChemEQ Game ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนราชินีบน โดยการเปรียบเทียบจากผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน เพิ่มขึ้นร้อยละ 34.90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) เจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สมการเคมี โดยใช้ Application ChemEQ Game โดยมีค่าเฉลี่ย 4.04 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ระดับดีมาก

คำสำคัญ: ทักษะการดุลสมการเคมี, Application ChemEQ Game, การเรียนรู้ผ่านเกม

The Development of Chemical Equation Balancing Skill Through the ChemEQ Game Application for Mathayomsuksa 3 Student at Rajinibon School

Passara Plianaram
Rajinibon School, Thailand
E-mail: passara.p@rajinibon.ac.th

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the development of chemical equation balancing skills through the ChemEQ Game Application of MathayomSuksa 3/1 students at Rajinibon School (2) to study the students' attitude towards learning science subject Chemistry equations using the ChemEQ Game application.

The sample consisted of 31 students in Mathayomsuksa 3/1 Rajinibon School, second semester of the academic year 2021, by Purposive Sampling. The research tools consisted of (1) Learning Management Plan (2) Application ChemEQ Game (3) Science Learning Achievement Test on Chemistry Equation (4) Assessment Questionnaire for students' attitude towards learning science subject on Chemistry Equation by using Application ChemEQ Game the basic statistics used in the data analysis were mean ($\overline{X}$) standard deviation (*SD*). are the percentage, mean, standard deviation, *t* test.

The results showed that (1) The skills of balancing chemical equations by using the Application ChemEQ Game of MathayomSuksa 3/1 students at Rajinibon School by comparing their achievements before, during and after school increased by 34.90 percent with statistical significance. at the .05 level. (2) The students' attitude towards learning science subject on Chemistry equations using the ChemEQ Game Application with an average of 4.04, which was in a very good level.

Keywords: Chemical Equation Balance Skills, Application ChemEQ Game, Games Based Learning

บทนำ

การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด บทบาทของครู คือ ผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และบรรลุมาตรฐานของหลักสูตร บทบาทของนักเรียนเป็นผู้แสวงหา และเรียนรู้ด้วยการคิด การปฏิบัติอย่างแท้จริงให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง สื่อการสอน จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการสร้างสถานการณ์การเรียนเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพในการคิดเพิ่มพูนทักษะประสบการณ์การเรียนรู้ และเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมแก่ผู้เรียน โดยมีสื่อการสอนเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก เพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางการคิด ได้แก่ การคิดไตร่ตรอง การคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมให้แก่ผู้เรียน สื่อการสอนปัจจุบัน มีอิทธิพลสูงต่อการกระตุ้นให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สื่อมีมากมายและหลายรูปแบบ มีบทบาทและให้คุณประโยชน์ต่าง ๆ (วิไลวรรณ แสนพาน, 2553) การพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ เกิดทักษะกระบวนการ และเจตคติทางวิทยาศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น สามารถทำได้โดยจัดให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากที่สุด และได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ครูจึงเป็นที่ผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และมีความสุขในการเรียนวิทยาศาสตร์ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนด จะเห็นว่า การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้กับผู้เรียนนั้น ครูผู้สอนจะต้องหาวิธีที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะในด้านต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยเลือกใช้วิธีที่เหมาะสม และสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้

วิธีการสอนโดยใช้เกม คือ กระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ โดยการให้ผู้เรียนเล่นเกมตามกติกา และนำเนื้อหาและข้อมูลของเกม พฤติกรรมการเล่น วิธีการเล่น และผลการเล่นเกมของผู้เรียนมาใช้ในการอภิปรายเพื่อสรุปการเรียนรู้ (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2551) ได้กล่าวถึง เกมเป็นกิจกรรมที่สร้างความสนใจและความสนุกสนานให้แก่ผู้เรียน ผู้เล่นต้องเล่นตามกฎกติกาที่กำหนดไว้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจและจดจำบทเรียนได้ง่าย และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดีขึ้น สร้างความรู้สึกที่ดีต่อวิชาวิทยาศาสตร์ เพิ่มพูนทักษะความสามารถในการคิดหาเหตุผล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2563 ที่ผ่านมา ผลปรากฏว่า วิชาวิทยาศาสตร์ ระดับประเทศ มีคะแนนเฉลี่ย 29.89 ซึ่งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราชินีบน มีคะแนนเฉลี่ย 40.17 แม้ว่าภาพรวมของคะแนนสูงกว่าระดับประเทศ แต่ยังต่ำกว่าเกณฑ์ที่ทางโรงเรียนราชินีบน กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 50.00

จากการเรียนการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้ประสบปัญหาที่ผู้เรียนมีคะแนนผลการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เรื่อง สมการเคมี โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 44.80 ยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 50.00 ซึ่งอาจเกิดจากการขาดทักษะ ความเข้าใจ ในเนื้อหาเรื่อง การดุลสมการเคมี ส่งผลต่อการเรียนรู้ในห้องเรียนออนไลน์ นอกจากสาเหตุในความรู้พื้นฐานแล้ว อาจเกิดจากสาเหตุอื่น ๆ เช่น รูปแบบการสอนออนไลน์ สื่อการสอน การวัดและการประเมินผล การฝึกฝนทบทวนบทเรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ และแม่นยำในเนื้อหามากขึ้น จากปัญหาที่พบ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนารูปแบบการสอนออนไลน์ เรื่อง การดุลสมการเคมี โดยการใช้ Application ChemEQ Game (Macmillan Publishers India Pvt. Ltd, 2021) ซึ่งเป็นเกมในการช่วยเพิ่มทักษะการเรียนรู้เคมีในลักษณะโต้ตอบ การจดจำสูตรเคมี ทำความคุ้นเคยกับสมการเคมีพื้นฐาน และฝึกฝนการดุลสมการเคมีอย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มความสะดวก ความสนุกสนาน ในการเรียนการสอน รวมถึงทำให้ผู้สอนกับผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสอนมากขึ้นด้วย และผู้วิจัยสามารถนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะการดุลสมการเคมี โดยใช้ Application ChemEQ Game ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราชินีบน

2. เพื่อศึกษาเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สมการเคมี โดยใช้ Application ChemEQ Game ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราชินีบน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

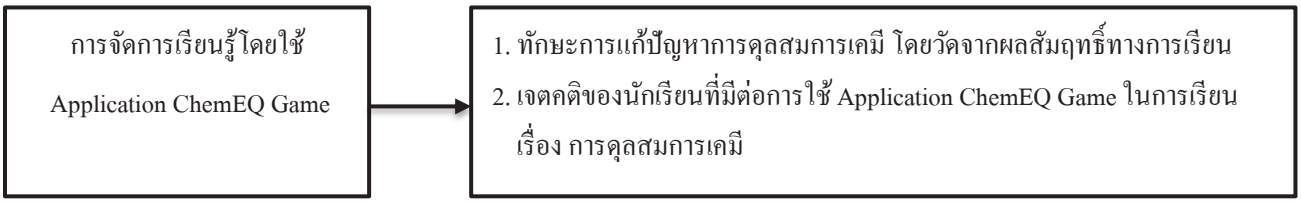

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Bloom's Taxonomy กล่าวถึง การจำแนกการเรียนรู้ตามทฤษฎีของบลูม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย โดยในแต่ละด้าน จะมีการจำแนกระดับความสามารถจากต่ำสุดไปถึงสูงสุด เช่น ด้านพุทธิพิสัย เริ่มจากความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า และเมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้ (Bloom, 1959)

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด (cognitive domain) หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้มากขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง

2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทัศนคติ ค่านิยม (affective domain) หมายถึง เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ก็ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ

3. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ (psychomotor domain) หมายถึง การที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสนใจด้วยแล้ว ได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ จึงทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น เช่น การใช้มือ เป็นต้น

การเรียนรู้ผ่านเกม ซึ่งเป็นนวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ ที่ออกแบบโดยสอดแทรกเนื้อหาบทเรียนลงไปในเกมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ลงมือเล่นและฝึกปฏิบัติในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยในขณะที่ลงมือเล่น ผู้เรียนจะได้รับทักษะและความรู้จากเนื้อหาบทเรียนไปด้วย ทำให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลินไปพร้อม ๆ กัน และชักจูงให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ จนกระทั่งเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง (ฉัตรกมล ประจวบลาภ, 2559)

Application ChemEQ Game เป็นเกมที่ช่วยพัฒนาทักษะการดุลสมการเคมี โดยมีเงื่อนไขการเล่นเกม ดังนี้

Level 1 (ข้อละ 10 คะแนน 19 ข้อ = 190 คะแนน)

1. เริ่มมีตัวช่วย 10 ตัว เมื่อตอบถูก ตัวช่วยจะเพิ่มขึ้นข้อละ 1 ตัว

2. คะแนน ถ้าตอบถูก ได้ข้อละ 10 คะแนน (ถ้าใช้ตัวช่วย คะแนนข้อนั้น จะลดลงครึ่งหนึ่ง เหลือข้อละ 5 คะแนน)

Level 2 (ข้อละ 30 คะแนน 19 ข้อ = 570 คะแนน)

1. เริ่มมีตัวช่วย 10 ตัว เมื่อตอบถูก ตัวช่วยจะเพิ่มขึ้นข้อละ 2 ตัว - ตอบสูตรถูก ได้ 1 ตัวช่วย - ตอบดุลสมการเคมีถูก ได้ 1 ตัวช่วย

2. คะแนนข้อละ 30 คะแนน

   2.1 กรณีไม่ใช้ตัวช่วย ได้ข้อละ 30 คะแนน – ตอบสูตรถูก ได้ 20 คะแนน – ตอบดุลสมการเคมีถูก ได้ 10 คะแนน

   2.2 กรณีใช้ตัวช่วย - ถ้าใช้ตัวช่วยสูตร -5 คะแนน เหลือคะแนนข้อนั้น 15 คะแนน - ถ้าใช้ตัวช่วยดุลสมการเคมี -3 คะแนน เหลือคะแนนข้อนั้น 7 คะแนน

Level 3 เนื้อหามัธยมศึกษาตอนปลาย (ข้อละ 30 คะแนน 19 ข้อ = 570 คะแนน)

1. เริ่มมีตัวช่วย 10 ตัว เมื่อตอบถูก ตัวช่วยจะเพิ่มขึ้นข้อละ 2 ตัว - ตอบสูตรถูก ได้ 1 ตัวช่วย - ตอบดุลสมการเคมีถูก ได้ 1 ตัวช่วย

2. คะแนนข้อละ 30 คะแนน

   2.1 กรณีไม่ใช้ตัวช่วย ได้ข้อละ 30 คะแนน – ตอบสูตรถูก ได้ 20 คะแนน – ตอบดุลสมการเคมีถูก ได้ 10 คะแนน

   2.2 กรณีใช้ตัวช่วย - ถ้าใช้ตัวช่วยสูตรของสารตั้งต้น -5 คะแนน ผลิตภัณฑ์ -5 คะแนน จะได้คะแนนข้อนั้นต่ำสุด 5 คะแนน - ถ้าใช้ตัวช่วยดุลสมการเคมีของสารตั้งต้น -3 คะแนน ผลิตภัณฑ์ -3 คะแนน จะได้คะแนนการดุลสมการเคมีข้อนั้น ต่ำสุด 3 คะแนน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการดุลสมการเคมี โดยใช้ Application ChemEQ Game ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนราชินีบน ได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 243 คน โรงเรียนราชินีบน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนราชินีบน จำนวน 31 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง เนื่องจากห้องเรียนดังกล่าวมีเวลาในการเรียนครบตามแผนที่กำหนดไว้ โดยมีเครื่องมือและขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เริ่มจากการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยศึกษาตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เรื่อง การดุลสมการเคมี จำนวน 1 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง รวม 3 ชั่วโมง นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างเสร็จ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญวิทยาศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้หลักเกณฑ์การประเมินของลิเคิร์ท (Likert scale) 5 ระดับ จากหนังสือวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ ของ พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540, หน้า 114-115) ด้านเนื้อหา การใช้ภาษา องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ และเวลาที่ใช้ในการสอน แล้วนำมาหาค่าความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย 14.33 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด จากนั้น ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และนำไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จากนั้น ศึกษาเอกสาร แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสอน สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยให้สอดคล้องกับเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ และต้องการใช้จริง 10 ข้อ ตอบถูกได้ 1 คะแนน และตอบ

ผิดหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือวัดผลประเมินผล จำนวน 3 คน ตรวจสอบความสอดคล้อง โดยนำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC แล้วเลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1 และนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ เรื่อง สมการเคมีไปทดลองใช้ (tryout) กับนักเรียนกลุ่มรอบรู้ เพื่อวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (ค่า P) ค่าอำนาจจำแนก (ค่า r) เป็นรายข้อ และค่าความเชื่อมั่น (ค่า rtt) โดยใช้สูตร KR20 ของ คูเดอร์ริชาร์ดสัน (Kuder–Richardson method) (Kuder–Richardson อ้างถึงใน ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2551) ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ได้ข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 20 ข้อ จากข้อสอบที่มีอำนาจจำแนก (ค่า r) ตั้งแต่ 0.38 ถึง 0.88 มีค่าความยากง่าย (ค่า P) ตั้งแต่ 0.26 ถึง 0.77 และได้ผลการหาค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.566 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปใช้เก็บรวบรวมคะแนนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 จำนวน 31 คน และสร้างแบบประเมินเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สมการเคมี โดยใช้ Application ChemEQ Game โดยมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้ ศึกษาลักษณะรูปแบบและวิธีการสร้างแบบประเมินเจตคติต่อรูปแบบการสอน สร้างข้อความที่แสดงลักษณะของเจตคติต่อรูปแบบการสอนโดยการใช้ Application ChemEQ Game จำนวน 6 ข้อ คือ ความชอบในการเรียนเคมี ความรู้ที่ได้จากการใช้ ความสะดวกในการใช้งาน ความน่าสนใจ ความเข้าใจ เรื่อง สมการเคมี และเจตคติในภาพรวมของ Application ChemEQ Game นำแบบประเมินเจตคติที่สร้างเสร็จ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของแบบประเมินเจตคติ โดยใช้หลักเกณฑ์การประเมินของ ลิเคิร์ท (Likert scale) 5 ระดับ (Likert อ้างถึงใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538) มีค่าเฉลี่ย 28.67 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด จากนั้น ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และนำไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างทำการทดสอบก่อนเรียน (pre-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง สมการเคมี จากนั้น ทำการสอนโดยใช้ Application ChemEQ Game และเก็บคะแนนจากการเล่นเกมระหว่างเรียน ซึ่งมีคะแนนอยู่ 2 ระดับ คือ ระดับที่ 1 (level 1) และระดับที่ 2 (level 2) นำผลต่างคะแนนระหว่างเรียนไปวิเคราะห์ เพื่อแปลผลทักษะการแก้ปัญหา (ระดับการจำและเข้าใจ) หลังจากเสร็จสิ้นการสอน ทำการทดสอบหลังเรียน (post-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน และนำผลต่างของคะแนนก่อนเรียน (pre-test) และหลังเรียน (post-test) ไปวิเคราะห์เพื่อแปลผลทักษะการแก้ปัญหา (ระดับการนำไปใช้) และเก็บข้อมูลเจตคติทางการเรียน โดยใช้แบบประเมินเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการใช้ Application ChemEQ Game ในการเรียน เรื่อง การดุลสมการเคมี และนำผลคะแนนที่ได้ ไปจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยเปรียบเทียบจำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนระหว่างการใช้ก่อนและหลังการใช้ Application ChemEQ Game และแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบประเมินเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สมการเคมี โดยใช้ Application ChemEQ Game

ผลการวิจัย

ตาราง 1

เปรียบเทียบจำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนระหว่างการใช้ Application ChemEQ Game ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราชินีบน

ลำดับ	Level 1		ผลต่าง	ผลต่าง^2	Level 2		ผลต่าง	ผลต่าง^2
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	(D)	(D^2)	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	(D)	(D^2)
ค่าเฉลี่ย	83.71	159.68	75.97	8052.42	322.45	474.19	151.74	28743.68
SD	52.630	40.123	48.553	9029.628	86.567	106.933	76.868	26479.151

จากตาราง 1 พบว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนนระหว่างการใช้ Application ChemEQ Game ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราชินีบน มีผลคะแนนสูงขึ้น โดย Level 1 (เต็ม 190 คะแนน) ครั้งที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ย 83.71 คะแนน มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 52.63 ครั้งที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ย 159.68 คะแนน มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 40.12 และ Level 2 (เต็ม 590 คะแนน) ครั้งที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ย 322.45 คะแนน มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 86.57 ครั้งที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ย 474.19 คะแนน มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 106.93

ตาราง 2

เปรียบเทียบจำนวนร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สมการเคมี ก่อนและหลังการใช้ Application ChemEQ Game ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราชินีบน

ลำดับที่	Pre-test (10 คะแนน)	Post-test (10 คะแนน)	ผลต่าง (D)	ผลต่าง^2 (D^2)
ค่าเฉลี่ย	4.48	7.97	3.48	16.84
SD	1.842	1.560	2.204	16.935

จากตาราง 2 พบว่า ผลของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สมการเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนราชินีบน ก่อนการใช้ Application ChemEQ Game มีค่าเฉลี่ย 4.48 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.84 และหลังการใช้ Application ChemEQ Game มีค่าเฉลี่ย 7.97 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.56

ตาราง 3

แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบประเมินเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สมการเคมี โดยใช้ Application ChemEQ Game ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราชินีบน

ผลการประเมินเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สมการเคมี โดยใช้ Application ChemEQ Game โดยมีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 0.0-1.49 หมายถึง น้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง น้อย
ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง ดีมาก
ค่าเฉลี่ย 4.50 ขึ้นไป หมายถึง ดีมากที่สุด

ประเด็นที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	*SD*	การแปลผล
ความรู้สึกที่มีต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ เนื้อหาเคมี			
1. ความชอบในการเรียนเคมี	3.39	0.882	ปานกลาง
การใช้ Application ChemEQ Game			
1. ความรู้ที่ได้จากการใช้ ChemEQ Game	4.16	0.735	ดีมาก
2. ความสะดวกในการใช้งาน ChemEQ Game	4.35	0.798	ดีมาก
3. ความน่าสนใจของ ChemEQ Game	4.10	0.746	ดีมาก
4. มีความเข้าใจ เรื่อง สมการเคมี มากขึ้น	4.03	0.912	ดีมาก
5. ความพึงพอใจในภาพรวมของ ChemEQ Game	4.19	0.833	ดีมาก
รวม	4.04	0.800	ดีมาก

จากตาราง 3 พบว่า ผลการประเมินเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สมการเคมี โดยใช้ Application ChemEQ Game ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนราชินีบน โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 4.04 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.80 สำหรับผลการประเมินรายข้อ พบว่า ข้อการใช้ Application ChemEQ Game มีความสะดวกในการใช้งาน ChemEQ Game ผลการประเมินสูงกว่าด้านอื่น คือ มีผลการประเมินในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ย 4.35 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.80

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า (1) การพัฒนาทักษะการดุลสมการเคมี จากผลการเปรียบเทียบคะแนนระหว่างการใช้ Application ChemEQ Game ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนราชินีบน มีผลคะแนนสูงขึ้นทั้ง 2 ระดับ แต่ละระดับมีการเล่น 2 ครั้ง โดยหาผลต่างของการเล่น ในครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ของทั้ง 2 ระดับ ได้ผลดังนี้ ระดับที่ 1 (level 1) นักเรียนจำเป็นต้องมีความรู้เรื่องสัญลักษณ์ธาตุและสูตรเคมีของสารประกอบต่าง ๆ ซึ่งหลังจากนักเรียนใช้เกมมีผลคะแนนเพิ่มขึ้น 75.97 คะแนน และระดับที่ 2 (level 2) นักเรียนต้องมีความเข้าใจในเรื่องการดุลสมการเคมีคะแนนเพิ่มขึ้น 151.74 คะแนน แสดงให้เห็นว่า ระหว่างการใช้ Application ChemEQ Game นักเรียนมีทักษะการดุลสมการเคมีที่ดีขึ้น เนื่องจากระดับที่ 1 (level 1) ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจและจำสัญลักษณ์ธาตุได้ดีขึ้น ระดับที่ 2 (level 2) ช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและสามารถแก้ปัญหาการดุลสมการเคมีได้ดีขึ้น โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุคนธ์ สินธพานนท์ (2551) ได้กล่าวถึง เกมเป็นกิจกรรมที่สร้างความสนใจและความสนุกสนานให้แก่ผู้เรียน ผู้เล่นต้องเล่นตามกฎกติกาที่กำหนดไว้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจและจดจำบทเรียนได้ง่าย และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดีขึ้น สร้างความรู้สึกที่ดีต่อวิชาวิทยาศาสตร์ เพิ่มพูนทักษะความสามารถในการคิดหาเหตุผล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผลคะแนนแบบทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยใช้ Application ChemEQ Game แสดงว่า การใช้แอปพลิเคชั่นนี้ ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการดุลสมการเคมี (2) ผลการประเมินเจตคติของนักเรียนต่อการใช้แอปพลิเคชั่น ในด้านความชอบในการเรียนเคมี ความรู้ที่ได้จากการใช้ ความสะดวกในการใช้งาน ความน่าสนใจ ความเข้าใจ และเจตคติในภาพรวมของ Application ChemEQ Game พบว่า ผลการ

ประเมินอยู่ในระดับดีมาก ในทุกด้าน เนื่องจากเกมมีรูปแบบน่าสนใจ เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ ส่งผลให้เกิดการฝึกฝนเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณโณ ยอดเทพ (2562)

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ผู้สอนควรเลือกสื่อที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ เพื่อให้นักเรียนเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
2. ผู้สอนควรเลือกใช้แอปพลิเคชั่นที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ในทุกโอกาส

เอกสารอ้างอิง

ฉัตรกมล ประจวบลาภ. (2559). Game-based learning กับการพัฒนาการเรียนการสอนทางการพยาบาล. *วารสารกองการพยาบาล, 43*(2), 127-136.

ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2551). *การประยุกต์ใช้ SPSS วิเคราะห์ข้อมูลวิจัย*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะศึกษาศาสตร์.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

วิไลวรรณ แสนพาน. (2553). *สาระการเรียนรู้และการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุคนธ์ สินธพานนท์. (2551). *นวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เทคนิคพริ้นติ้ง.

สุวรรณโณ ยอดเทพ. (2562). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการสอนแบบการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5 Es.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

Bloom, B. S. (1959). Toxonomy of educational objectives handbook 1: Cognitive. New York: David Mckay.

Macmillan Publishers India Pvt. Ltd. (2021). *ChemEQ game (Version 1.0)* [Mobile application software]. Retrieved January 1, 2022, from https://apps.apple.com/us/app/chemeq-game/id1081282033

การศึกษาการพัฒนาบัณฑิตและคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21

สุทธิราช ตาดพริ้ง[1*]
กมลทิพย์ ศรีหาเศษ[2] และ พนิดา พานิชวัฒนะ[3]
สาขาวิชาวัดผลการศึกษา ภาควิชาการประเมินและการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2,3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: 6004001225@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาบัณฑิตและคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 420 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ ผ่าน Google Forms สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด *t* test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า (1) นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีคะแนนด้านการพัฒนาบัณฑิต และด้านคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) นักศึกษาที่มีชั้นปีการศึกษาต่างกัน มีคะแนนด้านการพัฒนาบัณฑิต และด้านคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การพัฒนาบัณฑิต, คุณลักษณะบัณฑิตในศตวรรษที่ 21, บัณฑิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์

A Study of Graduate Development and Graduate Characteristics of the Faculty of Education in the 21st Century

Sutirach Tadpring[1 *]
Kamontip Srihaset[2] and Panida Panidvadtana[3]
Educational Measurement, Department of Evaluation and Research, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2,3]
[*]Corresponding author: 6004001225@rumail.ru.ac.th

Abstract

The purpose of this research was to study and compare the graduate development and graduate characteristics of the Faculty of Education in the 21st century, a sample of 420 people by using a stratified sampling method. Data were collected using an online questionnaire via Google form. The statistics used for data analysis consisted of frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum value, maximum value, t-test and one-way analysis of variance. The research found that (1) students of different sexes had scores on graduate development and graduate characteristics of the Faculty of Education in the 21st century were not significantly different at .05 level and (2) found. That students of different academic years had scores in graduate development and graduate characteristics of the Faculty of Education in the 21st century were significantly different at .05 level.

Keywords: Graduate Development, Characteristics of Graduates in the 21st Century, Undergraduate Graduates from the Faculty of Education

บทนำ

คุณลักษณะบัณฑิตอันพึงประสงค์ คือ การที่ผู้สำเร็จการศึกษาผ่านกระบวนการเรียนรู้และการฝึกอบรมจากอาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชาต่าง ๆ จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ส่งผลให้เกิดคุณสมบัติเฉพาะเจาะจงหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ที่อยู่กับบัณฑิต โดยการแสดงพฤติกรรมที่ชัดเจน เช่น ความสามารถเฉพาะทาง ความสามารถ พิเศษ ความรู้ เชาวน์ปัญญา ทักษะในการคิดการพินิจวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหาความเป็นผู้นำ รวมทั้งการมีมนุษยสัมพันธ์หรือความสัมพันธ์ร่วมกับบุคคลอื่น เป็นต้น การออกแบบการศึกษาในปัจจุบันมีบริบทที่สำคัญ คือ ความเป็นพลวัตของการเปลี่ยนแปลง การก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมืองของทุกประเทศ แนวโน้มสภาวการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกย่อมจะส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการจัดการศึกษาไทยทั้งในด้านคุณภาพการศึกษา การเข้าถึงความเท่าเทียม และการปรับตัวเข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะประเทศไทย ที่ต้องก้าวเข้าสู่กระแสใหม่ของการเปลี่ยนแปลงจากสังคมไทยที่มีลักษณะเป็นสังคมบริโภคเปลี่ยนไปเป็นสังคมที่มีความรู้เป็นพื้นฐาน เน้นการเรียนรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และสามารถแข่งขันได้ในระดับชาติและนานาชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2550; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ขณะเดียวกันยังคงความเป็นไทยไว้อย่างภาคภูมิ การจัดการศึกษาควรมุ่งเน้นการจัดเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีความรู้ทั้งในด้านวิชาการและด้านวิชาชีพตามแต่ละสาขาวิชาและคุณลักษณะของแต่ละหลักสูตรที่กำหนด เช่น การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับฝึกฝนทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา มีความสมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา รวมทั้งมีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เป็นต้น ซึ่งการจัดการศึกษาเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคงและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552, 2560, 2561; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560; อเนชา เพียรทอง, 2556) ในส่วนของมหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นสถาบันการศึกษาและวิจัยแบบตลาดวิชา กล่าวคือ ให้เปิดรับสมัครบุคคลเข้าเป็นนักศึกษา โดยไม่จำกัดจำนวน และไม่มีการสอบคัดเลือก นับตั้งแต่ได้รับการสถาปนาขึ้นในปี 2514 ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขการขาดแคลนสถานที่เรียนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในขณะนั้น ต่อมาได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2541 ขึ้นใช้บังคับแทนกฎหมายฉบับเดิม ด้วยความเป็นมหาวิทยาลัยตลาดวิชา ระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงจึงเปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถเลือกวิธีเรียนที่เหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นของแต่ละบุคคล (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2564) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาบัณฑิตและคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะบัณฑิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาบัณฑิตและคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามเพศ และชั้นปีการศึกษา

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของคุณลักษณะบัณฑิตระดับปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะบัณฑิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ความหมาย คุณลักษณะบัณฑิต ซึ่ง ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ และวิริญญา ชูราศี (2558) กล่าวว่า คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ หมายถึง บัณฑิตที่ประกอบไปด้วยความรู้ ความสามารถ อันจะทำให้องค์กรมีการพัฒนาและเจริญเติบโต โดยการที่จะเป็นบัณฑิตที่ พึงประสงค์ได้นั้น บัณฑิตจะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้และการฝึกอบรมสั่งสอนที่ถูกต้อง และมีคุณธรรมจากอาจารย์ ในสาขาวิชาต่าง ๆ จนเกิดกระบวนการเรียนรู้และรับรู้ในกระบวนการที่จะส่งผลให้เกิดคุณสมบัติเฉพาะเจาะจงหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ที่อยู่กับบัณฑิต ได้แก่ ความสามารถเฉพาะทาง ความสามารถพิเศษ ความรู้ เชาว์ปัญญา ทักษะในการคิดการพินิจวิเคราะห์ การแก้ไข ปัญหาความเป็นผู้นำ รวมทั้งการมีมนุษยสัมพันธ์หรือความสัมพันธ์ร่วมกับบุคคลอื่น นอกจากนี้ กฤตยา ฐานุวรภัทร์ (2555) ได้กล่าวว่า บัณฑิตที่พึงประสงค์ หมายถึง บัณฑิตที่มีความรู้และความสามารถในการพัฒนาหน่วยงาน องค์กรให้มีความก้าวหน้า ซึ่งการให้ได้มาซึ่งความรู้และความสามารถนั้น บัณฑิตจะต้องมีการเรียนรู้ พัฒนา ฝึกฝนผ่านการเรียนรู้ การปลูกฝังจากครอบครัว ประสบการณ์ชีวิต และจากการเรียนในสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดคุณสมบัติต่าง ๆ ในตัวบัณฑิต

องค์ประกอบของคุณลักษณะบัณฑิตระดับปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2561 กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ระดับปริญญาตรี ไว้ 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม (2) ด้านความรู้ (3) ด้านทักษะทางปัญญา (4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และ (5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี นอกจากนี้ ทักษะบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 ของสังคมโลก ยังประกอบด้วย 3 ด้าน สำคัญ คือ (1) ด้านการเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ (2) ด้านการเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และ (3) ด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง

ดังนั้น คุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญ จึงประกอบด้วย 8 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม (2) ด้านความรู้ (3) ด้านทักษะทางปัญญา (4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี (6) ด้านการเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ (7) ด้านการเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และ (8) ด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง

การพัฒนาบัณฑิต

กระบวนการพัฒนาบัณฑิต เพื่อให้คุณลักษณะสอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 นั้น ธิติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์ (2554) กล่าวว่า การที่บัณฑิตที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตน สามารถเรียนรู้ สร้าง และประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง สามารถปฏิบัติงานและสร้างงานเพื่อพัฒนาสังคมให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล บัณฑิตมีจิตสำนึก ดำรงชีวิต และปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบโดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และบัณฑิตมีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีการดูแล เอาใจใส่รักษาสุขภาพของตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสม การเรียนรู้ทางวิชาการ และการสนับสนุนวิชาการสู่การพัฒนาตนเองอย่างมีทักษะ การพัฒนาตนเองให้เป็นบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้วยปัญญา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาบัณฑิตและคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ จำนวน 420 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางการสุ่มของ Yamane และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาบัณฑิตและคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 การพัฒนาบัณฑิต จำนวน 32 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตรประมาณค่า (rating scale) และส่วนที่ 3 คุณลักษณะบัณฑิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 จำนวน 88 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบสำรวจรายการ (check list) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00) และความเที่ยง โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.96) โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามออนไลน์ Google Form ไปแจกแก่กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดไว้ ได้แบบสอบถามคืนกลับมาจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 420 ชุด จากนั้นผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามทั้งหมดก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ประกอบด้วย (1) สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด (2) สถิติอ้างอิง เพื่อเปรียบเทียบคะแนนการพัฒนาบัณฑิตและคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามเพศ ด้วย *t* test แบบ Independent และเพื่อเปรียบเทียบคะแนนการพัฒนาบัณฑิตและคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามชั้นปีการศึกษา ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการพัฒนาบัณฑิตและด้านคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ด้านการพัฒนาบัณฑิต มีคะแนนเฉลี่ย 124.65 คะแนน คิดเป็นร้อยละ97.38 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 9.27 ส่วนด้านคุณลักษณะบัณฑิต มีคะแนนเฉลี่ย 87.90 คะแนน คิดเป็นร้อยละ99.89 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.87 รายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1

แสดงค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนด้านการพัฒนาบัณฑิตและด้านคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21

ด้าน	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	ร้อยละ	*SD*	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด
ด้านการพัฒนาบัณฑิต	128	124.65	97.38	9.27	91.00	128.00
ด้านคุณลักษณะบัณฑิต	88	87.90	99.89	0.87	78.00	88.00

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนด้านการพัฒนาบัณฑิตและด้านคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามเพศ พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีคะแนนด้านการพัฒนาบัณฑิตและด้านคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกัน (t = 0.501 และ 1.873 ตามลำดับ) รายละเอียดดังตาราง 2

ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรนงค์ เย็นเกษม (2552) สาเหตุอาจเนื่องมาจาก ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ

เพียรสัน มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาปัจจัยแต่ละด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ในด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการประเมินคุณภาพบัณฑิต ส่วนด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาจารย์ และด้านการส่งเสริมและพัฒนานักศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ จิรวัฒน์ วีรังกร (2557) ที่กล่าวว่า แนวโน้มและแนวคิดการพัฒนานิสิตที่พึงประสงค์ในโลกยุคใหม่ ต้องการคุณลักษณะบัณฑิต ดังนี้ คุณลักษณะบัณฑิตที่มีความกล้าหาญทางจริยธรรม เพื่อยืนหยัดต่อสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสมในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมสามารถรองรับต่อกระแสแห่งอนาคต (future global leader) ควบคู่กับการมีความสามารถทางความรู้เชิงวิชาการ (academic excellence) มีทักษะการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และสามารถประยุกต์ความรู้ในสถานการณ์ที่เป็นจริง มีทักษะความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ซึ่งจำเป็นต้องมีความสามารถบูรณาการความรู้จากแนวคิดทางวิชาการที่หลากหลาย การมีทักษะการคิดเชิงวิจารณญาณ (critical thinking) และทักษะการแก้ปัญหา (problem solving skill) และเป็นไปตามแนวคิดของ Lozano (2017) ได้เสนอศาสตร์การสอนและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในบริบทอุดมศึกษา ได้เสนอการสังเคราะห์สมรรถนะของนักศึกษาสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืนไว้ ได้แก่ การคิดอย่างเป็นระบบ การทำงานอย่างบูรณาการ การคิดล่วงหน้า การมีความรับผิดชอบและมีจริยธรรม การคิดเชิงวิเคราะห์และวิพากษ์ การทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ความเห็นอกเห็นใจและการปรับเปลี่ยนมุมมอง การสื่อสารและการใช้สื่อ การปฏิบัติเชิงกลยุทธ์ การเข้าไปมีส่วนร่วม ทักษะการประเมิน ความอดทนต่อความคลุมเครือและไม่แน่นอน

ตาราง 2

แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนด้านการพัฒนาบัณฑิตและด้านคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 2 จำแนกตามเพศ

ด้าน	ชาย		หญิง		*t*
	$\bar{X}$	*SD*	$\bar{X}$	*SD*	
ด้านการพัฒนาบัณฑิต	124.85	8.96	124.40	9.67	0.501
ด้านคุณลักษณะบัณฑิต	87.98	0.18	87.80	1.29	1.873
Levene's test พบว่า ด้านพัฒนาบัณฑิต ค่า $F = 0.959$ ส่วนด้านคุณลักษณะบัณฑิต ค่า $F = 18.270$*					

*$p < .05$

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนด้านการพัฒนาบัณฑิตและด้านคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามชั้นปีการศึกษา พบว่า นักศึกษาที่มีชั้นปีการศึกษาต่างกัน มีคะแนนด้านการพัฒนาบัณฑิตและด้านคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 14.536$ และ 8.314 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาผลการเปรียบเทียบรายคู่ภายหลัง พบว่า ด้านการพัฒนาบัณฑิต นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีคะแนนสูงกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 7.746$ และ 7.620 ตามลำดับ) และนักศึกษาชั้นปีที่ 5 ขึ้นไป มีคะแนนสูงกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1, 2 และ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 11.840, 11.714 และ 8.315 ตามลำดับ) ส่วนด้านคุณลักษณะบัณฑิต นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีคะแนนสูงกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1, 2 และ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = .678 .678 และ .678 ตามลำดับ) รายละเอียดดังตาราง 3 และ 4 ตามลำดับ

ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปริญญา มีสุข และภควรรธก์ คูบุญญอารักษ์ (2564) พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักบัญชีมี 7 ด้าน มีค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 อยู่ระหว่าง 2.10-4.25 ส่วนของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีค่าอยู่ระหว่าง 2.83-4.40 และผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักบัญชี พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ส่วนใหญ่ไม่พบ

ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 4 พบว่า ด้านความรู้ทางการบัญชี ทักษะทางวิชาชีพ ทักษะภาษาต่างประเทศ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ประสบการณ์ และการพัฒนาตนเอง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่านักศึกษามหาวิทยาลัยในภาคกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านที่เหลือไม่พบความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเป็นไปตามแนวคิดของ พิชญาภา ยืนยาว (2560) ที่กล่าวว่า การพัฒนาการศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้คือ การเน้นให้คนไทยเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข รวมทั้งมีความรู้เชิงวิชาการและสมรรถนะทางวิชาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีสุขภาพทั้งกายและใจที่สมบูรณ์ สามารถประกอบอาชีพและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสุบิน ยุระรัช (2559) กล่าวว่า การอุดมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนเข้าสู่วิชาชีพ การพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ บัณฑิตไทยจะมีคุณภาพได้ก็ต่อเมื่อการจัดการศึกษามีคุณภาพ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาควรผลิตบัณฑิตให้ได้ปริมาณและคุณภาพตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนของประเทศ และ World Economic Forum (2016) ได้เสนอ 10 ทักษะที่จำเป็นในปี ค.ศ. 2020 ที่ตลาดแรงงานโลกต้องการ ได้แก่ (1) ทักษะการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน (complex problem solving) (2) การคิดวิเคราะห์ (critical thinking) (3) การคิดสร้างสรรค์ (creativity) (4) การจัดการบุคคล (people management) (5) การทำงานร่วมกับผู้อื่น (coordinating with others) (6) ความฉลาดทางอารมณ์ (emotional intelligence) (7) การประเมินและตัดสินใจ (judgment and decision making) (8) การบริการ (service orientation) (9) การเจรจาต่อรอง (negotiation) (10) ความคิดยืดหยุ่น (cognitive flexibility) และ OECD (Organization for Economic Cooperation and Development, 2018) ได้ เสนอบทความเรื่อง การเตรียมความพร้อมวัยรุ่นสำหรับโลกแห่งการมีส่วนร่วมและความยั่งยืน: กรอบสมรรถนะระดับสากล ได้เสนอมิติของสมรรถนะสากล ได้แก่ การเข้าใจประเด็นระดับท้องถิ่น ระดับสากล และระดับวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญ การเข้าใจและซาบซึ้งต่อมุมมองและทัศนคติของบุคคลอื่น การเปิดรับและมีปฏิสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การลงมือปฏิบัติเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและความเป็นอยู่ที่ดี

ตาราง 3

แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนด้านการพัฒนาบัณฑิตและด้านคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 2 จำแนกตามชั้นปีการศึกษา

ด้าน	ชั้นปีที่ 1		ชั้นปีที่ 2		ชั้นปีที่ 3		ชั้นปีที่ 4		ชั้นปีที่ 5 ขึ้นไป		*F*
	$\bar{X}$	*SD*	$\bar{X}$	*SD*	$\bar{X}$	*SD*	$\bar{X}$	*SD*	$\bar{X}$	*SD*	
การพัฒนาบัณฑิต	126.98	5.45	126.86	5.81	123.46	10.65	119.24	13.31	115.14	14.06	14.536*
คุณลักษณะบัณฑิต	88.00	0.00	88.00	0.00	88.00	0.00	87.32	2.24	88.00	0.00	8.314*

*$p < .05$

ตาราง 4

แสดงผลการเปรียบเทียบรายคู่ความแตกต่างของคะแนนด้านการพัฒนาบัณฑิตและด้านคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 2 จำแนกตามชั้นปีการศึกษา

ด้านการพัฒนาบัณฑิต					
ชั้นปีที่	1	2	3	4	5
1	-	.126	3.525	7.746*	11.840*
2		-	3.399	7.620*	11.714*
3			-	4.221	8.315*
4				-	4.094
5					-
ด้านคุณลักษณะบัณฑิต					
ชั้นปีที่	1	2	3	4	5
1	-	.106	.115	.678*	.237
2		-	.112	.678*	.240
3			-	.678*	.240
4				-	.249
5					-

*$p < .05$

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาบัณฑิตและคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่21 จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 420 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นผ่านแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด *t* test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว สรุปผลการวิจัยได้ว่า (1) นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีคะแนนด้านการพัฒนาบัณฑิตและด้านคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) นักศึกษาที่มีชั้นปีการศึกษาต่างกัน มีคะแนนด้านการพัฒนาบัณฑิตและด้านคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยข้างต้น จึงได้ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ (1) เพื่อให้การพัฒนาบัณฑิตและคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ ในศตวรรษที่ 21 มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนที่เน้นและกระตุ้นพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ด้านการเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ด้านการเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของนักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาเห็นความสำคัญอันจะนำมาสู่ประสิทธิภาพของคุณลักษณะบัณฑิตต่อไป และ (2) ควรเน้นการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นคุณลักษณะบัณฑิต ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้

เทคโนโลยี ด้านการเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ด้านการเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง เพื่อให้นักศึกษาได้องค์ความรู้ครบถ้วน

จากผลการวิจัยที่ปรากฏ ทำให้ทราบถึงคุณลักษณะบัณฑิต ระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผลการศึกษาครั้งนี้ สามารถขยายต่อไปในทัศนะที่กว้างขึ้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป โดยควรศึกษาปัจจัยที่ส่งต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กฤตยา ฐานุวรภัทร์. (2555). *คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์สำหรับสถานประกอบการ กรณีศึกษาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารคณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่.

จีรวัฒน์ วีรังกร. (2557). *ทิศทางการพัฒนานิสิตนักศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตไทยสู่โลกสากล*. ค้นเมื่อ 3 เมษายน 2565, จาก http://newgrad.sa.ku.ac.th/index.php

ธิติพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์. (2554). *การพัฒนาบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นันธวัช นุนารถ. (2562). แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 สาขาคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, *7*(3), 37-46.

ปริญญา มีสุข และภควรรธก์ คูบุญญอารักษ์. (2564). การศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะนักบัญชีของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, *11*(1), 204-217.

พิชญาภา ยืนยาว. (2560). ปัจจัยความฉลาดที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, *11*(1), 1961-1997.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2564). *เกร็ดน่ารู้เกี่ยวกับมหาวิทยาลัย*. ค้นเมื่อ 3 เมษายน 2565, จาก http://www.oasc.ru.ac.th

ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ และวิริญญา ชูรายี. (2558, มิถุนายน). *ความต้องการของผู้ประกอบการที่มีต่อหลักสูตรบัญชีบัณฑิต และคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ กรณีศึกษาผู้ประกอบการในเขตจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ร้อยเอ็ด นครพนม และศรีสะเกษ*. เอกสารในการประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6 ของมหาวิทยาลัยหาดใหญ่, สงขลา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 -2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2550). *กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2551–2565)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2560). *เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2558 และเกณฑ์มาตรฐานที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ: วงศ์สว่างพับลิชชิ่ง แอนด์ พริ้นติ้ง.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). *แผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2561-2580*. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สุบิน ยุระรัช. (2559). การพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตไทยสู่อาเซียน. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, *15*(4), 142-152.

อรอนงค์ เย็นเกษม. (2552). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อเนชา เพียรทอง. (2556). *คุณลักษณะที่เป็นจริงของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษาในเขตภาคกลางตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ปี การศึกษา 2555*. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

OECD. (2018). *Preparing our youth for an inclusive and sustainable world*. Paris: Author.

World Economic Forum. (2016). The 10 skills you need to thrive in the fourth industrial revolution. Retrieved April 20, 2022, from https://www.weforum.org/agenda/2016/01/the-10-skills-you-need-to-thrive-in-thefourth-industrial-revolution/

การศึกษาการบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

ชนาวีร์ ศรีหนู[1*]
กมลทิพย์ ศรีหาเศษ[2] และ พนิดา พานิชวัฒนะ[3]
สาขาวิชาวัดผลการศึกษา ภาควิชาการประเมินและการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2,3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: 5804500071@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ โดยมีโรงเรียนในความรับผิดชอบ 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง โรงเรียนนายทหารชั้นประทวน และโรงเรียนครูทหาร เก็บข้อมูลด้วยแบบบันทึกการเบิกจ่ายพัสดุ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ความถี่ และร้อยละ ผลวิจัยพบว่า โรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง หลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง ได้รับงบประมาณจัดสรรพัสดุ ส.ส.ต. เฉลี่ยปีละ 316,536.33 บาท ความต้องการพัสดุ การจัดหา การแจกจ่าย และจำนวนการเบิกสอดคล้องกันคือ เฉลี่ยปีละ 217 รายการ โรงเรียนนายทหารประทวน หลักสูตรนายทหารประทวนชั้นพันจ่า ได้รับงบประมาณจัดสรรพัสดุ ส.ส.ต. เฉลี่ยปีละ 553,755.66 บาท ความต้องการพัสดุ การจัดหา การแจกจ่าย และจำนวนการเบิกสอดคล้องกัน คือ เฉลี่ยปีละ 59.66 รายการ ส่วนหลักสูตรนายทหารประทวน ได้รับงบประมาณจัดสรรพัสดุ ส.ส.ต. เฉลี่ยปีละ 660,406.33 บาท ความต้องการพัสดุ การจัดหา การแจกจ่าย และจำนวนการเบิกสอดคล้องกันคือ เฉลี่ยปีละ 123 รายการ และโรงเรียนครูทหาร หลักสูตรครูทหารชั้นสัญญาบัตร ได้รับงบประมาณจัดสรรพัสดุ ส.ส.ต. เฉลี่ยปีละ 49,973.33 บาท ความต้องการพัสดุ การจัดหา การแจกจ่าย และจำนวนการเบิกสอดคล้องกันคือ เฉลี่ยปีละ 36.33 รายการ ส่วนหลักสูตรครูทหารชั้นประทวน ได้รับงบประมาณจัดสรรพัสดุ ส.ส.ต. เฉลี่ยปีละ 47,603.66 บาท ความต้องการพัสดุ การจัดหา การแจกจ่าย และจำนวนการเบิกสอดคล้องกันคือ เฉลี่ยปีละ 20.33 รายการ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, งานพัสดุ, กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

A Study of Inventory Management of the Royal Thai Air Force Directorate of Education and Training

Chanawee Srinu[1 *]
Kamontip Srihaset[2] and Panida Panidvadtana[3]
Educational Measurement, Department of Evaluation and Research, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2,3]
[*]Corresponding author: 5804500071@rumail.ru.ac.th

Abstract

The purpose of this research was to study the management of supplies of the Royal Thai Air Force Education Department. This research used a qualitative research methodology. The research target group is the Royal Thai Air Force Education Department. There are 3 schools in the responsibilities, namely the Army Commander's School Royal Military Academy and military school. Store data with logs Parcel disbursement. The statistics used to analyze the data consisted of mean, frequency, and percentage. The results showed that Squadron Commander's School Squadron Commander Course Received a budget to allocate S.S.T. supplies, an average of 316,536.33 baht per year. The demand for supplies, procurement, distribution, and the corresponding number of withdrawals is an average of 217 items per year. Military Academy Sergeant Major Sergeant Major Course received an average of 553,755.66 baht per year in the budget allocating S.S.T. supplies, and the demand for supplies, procurement, distribution, and the corresponding number of withdrawals was 59.66 items per year. Army Officer Course Received a budget to allocate S.S.T. supplies, averaging 660,406.33 baht per year. The corresponding procurement, distribution, and drawdown amount is an average of 123 items per year. Military school Military Instructor Course Received an average of 49,973.33 baht per year in the budget allocating S.S.T. supplies, supplies, procurement, distribution, and the corresponding number of withdrawals were 36.33 items per year. Course military teacher received a budget to allocate S.S.T. supplies, an average of 47,603.66 baht per year, demand for supplies, procurement the corresponding distribution and drawdown amount is an average of 20.33 transactions per year.

Keywords: Management, Inventory Management, The Royal Thai Air Force Directorate of Education and Training

บทนำ

งานพัสดุ มีความสำคัญต่อการดำเนินงานของหน่วยงานทุกแห่ง เพราะพัสดุเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การจัดการงานพัสดุจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากจะก่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันแล้ว การมีความพร้อมด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ จึงทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ องค์กรใดขาดหลักการจัดการงานพัสดุที่ดีแล้ว การทำงานย่อมจะเกิดความซ้ำซ้อนและสิ้นเปลือง และทำให้องค์กรนั้นด้อยประสิทธิภาพ นอกจากนี้ งานพัสดุเป็นงานที่สนับสนุนแผนงานโครงการต่าง ๆ ซึ่งได้วางแผนไว้ โดยให้มีพัสดุพอใช้ตลอดเวลา ทำให้งานและโครงการดำเนินไปได้ ส่วนงานด้านอื่น ๆ นั้น จะประสบผลสำเร็จไม่ได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือหรือสนับสนุนจากฝ่ายพัสดุ ปัจจุบันงานพัสดุเป็นงานที่มีความเสี่ยงในเรื่องของการเกิดข้อผิดพลาด เนื่องจากเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับ กฎ ระเบียบและแนวปฏิบัติของทางราชการที่มีการปรับปรุงเพิ่มเติมตลอดเวลา เจ้าหน้าที่พัสดุจึงต้องศึกษาติดตามและเป็นผู้มีประสบการณ์การปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปฏิบัติงานโดยยึดหลักการบริหารพัสดุในด้านความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นธรรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงานที่หากผิดพลาด จะมีผลความรับผิดชอบตามกฎหมายต่อผู้ค้าที่เกี่ยวข้อง ทิศทางการพัฒนางานด้านการพัสดุในอนาคต ควรให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงานด้านการพัสดุ โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรมีความพร้อมในการปฏิบัติงาน เพื่อรักษามาตรฐาน การปฏิบัติงานด้านการพัสดุให้เกิดผลดี มีความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณ ซึ่งเป็นเงินภาษีของทุกคน (เบญญาภา ยาโตปมา, 2558)

การบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศเป็นหน่วยงานหลักและหน่วยงานสำคัญในการสนับสนุนการศึกษาของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ โดยปฏิบัติงานในด้านการจัดซื้อ จัดหา การควบคุมและจำหน่ายพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ เพื่ออำนวยความสะดวก และจัดระบบบริหารงาน โดยมีการจัดทำแผนปฏิบัติการการจัดซื้อจัดจ้างประจำปี เพื่อเป็นแนวทางในการจัดซื้อจัดจ้าง มีการรายงานการปฏิบัติตามแผนการจัดซื้อจัดจ้าง ดำเนินการจัดซื้อ จัดหา และจัดจ้างซ่อมบำรุงพัสดุให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานอยู่เสมอ มีการจัดเก็บพัสดุคงคลังให้บริการ หน่วยงานในการเบิกใช้ การควบคุม การรับ-จ่ายพัสดุ การจัดทำบัญชีและทะเบียนคุมพัสดุ การจัดทำรายงานการเบิกใช้และจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ ด้านการพัสดุตลอดจนการดำเนินการตรวจสอบพัสดุประจำปี และการจำหน่ายพัสดุที่ชำรุด หมดความจำเป็นในการใช้งาน เมื่อมีหน่วยงานเพิ่มขึ้น ประกอบกับการเพิ่มจำนวนข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง ทำให้ปริมาณงานของส่วนบริหารงานพัสดุ เพิ่มสูงขึ้นด้วย ทั้งนี้ การปฏิบัติงานต้องยึดหลักประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามกรอบ กฎ ระเบียบของทางราชการและหลักการบริหารพัสดุ คือ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีการแข่งขัน อย่างเป็นธรรม และเพื่อให้การปฏิบัติราชการด้านพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ เพื่อจะทราบข้อมูลอันจะทำให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ("พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560," 2560) กล่าวถึงการบริหารพัสดุไว้ในหมวด 13 โดยระบุมาตราที่ 112 และ 113 ดังนี้

มาตรา 112 ให้หน่วยงานของรัฐจัดให้มีการควบคุมและดูแลพัสดุที่อยู่ในความครอบครอง ให้มีการใช้และการบริหารพัสดุที่เหมาะสม คุ้มค่า และเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานของรัฐมากที่สุด

มาตรา 113 การดำเนินการตามมาตรา 112 ซึ่งรวมถึงการเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย การยืม การตรวจสอบ การบำรุงรักษา และการจำหน่ายพัสดุ ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

ส่วนระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ("ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560," 2560) ได้ระบุในหมวด 9 การบริหารพัสดุ ว่า สามารถแบ่งการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุได้ 4 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 การเก็บ การบันทึก การเบิกจ่าย ส่วนที่ 2 การยืม ส่วนที่ 3 การบำรุงรักษา การตรวจสอบ และส่วนที่ 4 การจำหน่ายพัสดุ

เมื่อพิจารณากระบวนการสำคัญของการบริหารพัสดุ พบว่ามี 6 ขั้นตอน ดังนี้ (ธมภคมน ขนอม, 2561; อดิศัย เพียงเกษ, 2547)

1. การวางแผนการจัดการโครงการ การจัดหาพัสดุมีจุดเริ่มต้นเหมือนกับงานอื่น ๆ คือ ต้องมีการวางแผนเกี่ยวกับการใช้ การได้มาของพัสดุโดยเฉพาะโดยอาศัยการทำแผนงานร่วมกับแผนงานอื่น ๆ แต่แผนหลักนั้น ควรจะเป็นแผนระยะสั้น คือ แผน 1 ปี ทั้งนี้ เมื่อสามารถนำแผนนั้น มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติขั้นตอนที่สอง ของวงจรการจัดหาพัสดุได้อย่างสัมฤทธิผลตามเป้าหมายของแผนได้

2. การกำหนดความต้องการหรือการคำนวณความต้องการเป็นขั้นตอนเกี่ยวกับการประมาณจำนวนความต้องการของพัสดุแต่ละรายการ หลักการสำคัญในการกำหนดความต้องการคือ ต้องมีวิธีการกำหนดความต้องการอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ

3. การจัดหาพัสดุในการดำเนินการจัดหาพัสดุนั้น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการจัดหาที่หน่วยงานวางไว้ โดยให้ถูกต้องตามระเบียบที่เกี่ยวข้องในการจัดหาพัสดุตามระเบียบของทางราชการนั้น ประกอบด้วย การซื้อ การจ้าง การจัดทำของ การรับโอน การรับบริจาค การรับความช่วยเหลือ การแลกเปลี่ยน และการเช่า โดยต้องดำเนินการตามขั้นตอนของระเบียบอย่างเคร่งครัด แนวทางปฏิบัติในการจัดหาพัสดุไว้ดังนี้

4. การแจกจ่ายและการควบคุมพัสดุ ขึ้นอยู่ที่การจัดหาพัสดุที่ถูกต้อง และแจกจ่ายแก่ผู้ใช้หรือหน่วยใช้ ได้ทันเวลาและในปริมาณที่ถูกต้อง การแจกจ่ายพัสดุนั้น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติต้องรับผิดชอบตั้งแต่การจัดการควบคุมพัสดุ วางแผนการเก็บ และจัดเก็บในคลังพัสดุ ดำเนินการแจกจ่ายพัสดุตามใบเบิกของหน่วยใช้ การสำรวจพัสดุที่คงเหลือในบัญชี และดำเนินการจัดซื้อมาเพิ่มเติม

5. การบำรุงรักษาพัสดุ เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นเมื่อพัสดุได้ถูกแจกจ่ายไปจนถึงมือของหน่วยใช้แล้ว การบำรุงรักษาเป็นขั้นตอนที่มีความเกี่ยวพันกับขั้นตอนอื่น ๆ ของการจัดการพัสดุอย่างมาก ตั้งแต่การจัดหา ซึ่งจะต้องคำนึงถึงการควบคุมคุณภาพของพัสดุที่จัดหาเพื่อไม่ทำให้เกิดปัญหาการชำรุดเสื่อมสภาพก่อนกำหนด อันจะเป็นปัญหาในการกำหนดช่วงเวลาการบำรุงรักษาให้เป็นมาตรฐาน นอกจากนั้น การวางแผนการบำรุงรักษาก็จะต้องทำไปพร้อม ๆ กับการจัดหาพัสดุ และมีการจัดเตรียมพัสดุสำรองที่จำเป็น เพื่อแจกจ่ายให้แก่หน่วยใช้ให้เพียงพอ รวมทั้งจะต้องมีการจัดฝึกอบรมผู้ใช้ให้รู้จักการใช้และการบำรุงรักษาอย่างถูกวิธี และสุดท้ายเมื่อไม่สามารถบำรุงรักษาได้อีกต่อไป ก็จะพิจารณาจำหน่ายออกจากบัญชี

6. การจำหน่ายพัสดุออกจากบัญชี เป็นการปลดภาระความรับผิดชอบพัสดุนั้น ถ้าหากพัสดุนั้นใช้การไม่ได้ ซึ่งอาจมาจากสาเหตุต่าง ๆ หรือสูญหาย เสื่อมสภาพ ล้าสมัยใช้การไม่ได้

ขั้นตอนทั้ง 6 ขั้นตอนนั้น เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละขั้นตอน พบว่า ขั้นตอนที่ 4 ประกอบด้วย กระบวนการสำคัญ 2 ขั้นตอน คือ การแจกจ่ายและการควบคุมพัสดุ ดังนั้น เมื่อนำขั้นตอนทั้ง 6 ขั้นตอน มาจำแนกรายละเอียดสู่ขั้นตอนกระบวนการปฏิบัติ สามารถแบ่งได้ 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) การวางแผนจัดทำโครงการ (2) การกำหนดความต้องการพัสดุ (3) การจัดหาพัสดุ (4) การแจกจ่ายพัสดุ (5) การควบคุมพัสดุ (6) การบำรุงรักษาพัสดุ และ (7) การจำหน่ายพัสดุ ซึ่งกระบวนการบริหารจัดการพัสดุของไทยสอดคล้องกับขั้นตอนการบริหารจัดการพัสดุของต่างประเทศ (Ajulong, Okiria, & Owako, 2021; Buschiazzo, Mula, & Campuzano-Bolarin, 2020; Kinunda, 2020; Nyakundi, 2018; Oloo, 2021) ทั้งนี้ ในส่วนของขั้นตอนการจำหน่ายพัสดุ จะใช้กับพัสดุคงรูปเท่านั้น

เมื่อพิจารณาบริบทของหน่วยงานกรมยุทธศึกษาทหารอากาศที่เป็นเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้นั้น พัสดุที่ใช้ในหน่วยงานเป็นประเภทพัสดุสิ้นเปลือง สูญสิ้นไป ราคาต่ำ จึงไม่มีขั้นตอนของการจำหน่ายพัสดุ การวิจัยครั้งนี้ จึงไม่ศึกษาการปฏิบัติงานด้านการจำหน่ายพัสดุ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาตัวแปรเกี่ยวกับการบริหารพัสดุ 6 ด้าน ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ ซึ่งมีขอบเขตหน้าที่ในการวางแผนการปฏิบัติ อำนวยการประสานงาน กำกับการ และดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษา และการฝึกอบรมแก่กำลังพลของกองทัพอากาศตามที่กองทัพอากาศกำหนด รวมทั้งตรวจตรากิจการในสายวิทยาการด้านการศึกษา การฝึก มีเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารอากาศ เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ โดยมีโรงเรียนในความรับผิดชอบ 3 แห่ง คือ โรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง โรงเรียนนายทหารชั้นประทวน และโรงเรียนครูทหาร ในส่วนงานพัสดุ มีหน้าที่สนับสนุนงานด้านพัสดุในทุกด้าน เพื่อให้ขอบเขตหน้าที่ของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้รับผิดชอบส่วนงานพัสดุ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ จำนวน 1 คน ผู้รับผิดชอบงานพัสดุโรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง จำนวน 1 คน ผู้รับผิดชอบงานพัสดุโรงเรียนนายทหารชั้นประทวน จำนวน 1 คน และผู้รับผิดชอบงานพัสดุโรงเรียนครูทหาร จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูลการเบิกจ่ายพัสดุของโรงเรียนในความรับผิดชอบของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ โดยขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ (2) จัดทำแบบบันทึกการเบิกจ่ายพัสดุและเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความถูกต้อง และความครบถ้วนสมบูรณ์ ครอบคลุมคลุมตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย (3) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างแบบบันทึกการเบิกจ่ายพัสดุที่เก็บรวบรวมกับเนื้อหาโดยการนำนิยามและข้อมูลแบบบันทึกให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาลงความเห็นว่า แบบบันทึกแต่ละข้อวัดได้ตามนิยามที่กำหนดไว้หรือไม่ ด้วยวิธีการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยให้คะแนนดังนี้ หากสอดคล้องกับเนื้อหา ให้คะแนน 1 ไม่สอดคล้อง ให้คะแนน -1 และไม่แน่ใจ ให้คะแนน 0 ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความตรงเชิงเนื้อหา พบว่า แบบบันทึกทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 4) นำแบบบันทึกการเบิกจ่ายพัสดุมาแก้ไข ปรับปรุง จากนั้น จัดพิมพ์ฉบับสมบูรณ์นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และคำนวณค่าความ

เที่ยง ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Alpha-Coefficient) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าความเที่ยงของแบบแบบบันทึกข้อมูล เท่ากับ 0.97 สามารถใช้เป็นแบบบันทึกข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการทำแบบบันทึกข้อมูลการเบิกจ่ายพัสดุ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ แปลความหมาย สรุปผล และรายงานผลการวิจัย ถึงการบริหารจัดการงานพัสดุ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลจากแบบบันทึกข้อมูลการเบิกจ่ายพัสดุที่ได้รับการตรวจสอบคุณภาพแล้ว จากนั้น นำแบบบันทึกข้อมูลการเบิกจ่ายพัสดุมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบบันทึกการเบิกจ่ายพัสดุทั้งหมดก่อน จะนำไปวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ นำผลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความถี่ และร้อยละ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

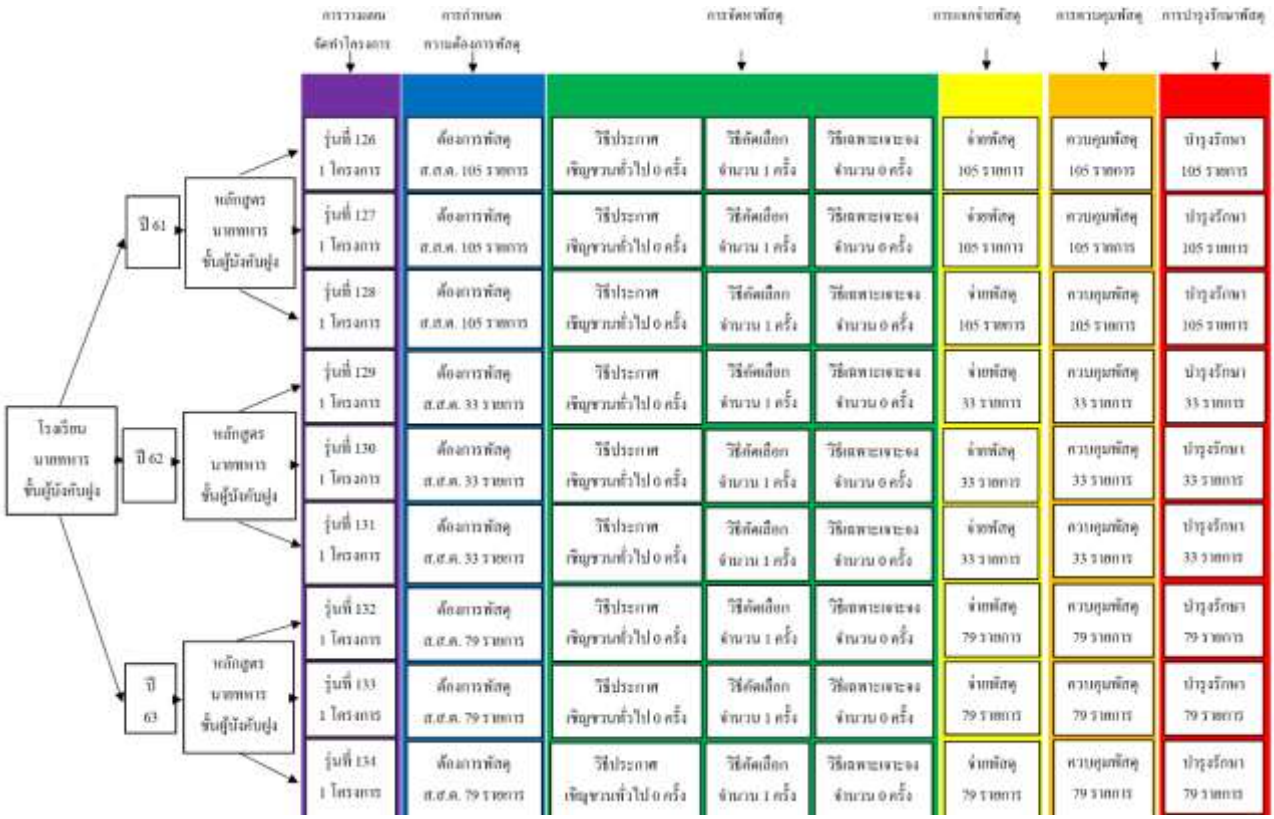

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง

โรงเรียนนายทหารชั้นผู้บังคับฝูง มีหลักสูตรนายทหารชั้นผู้บังคับฝูงเฉลี่ยปีละ 3 รุ่น จำนวนบุคลากรเฉลี่ยปีละ 34 คน จำนวนนักเรียนเฉลี่ยปีละ 540 คน จำนวนโครงการเฉลี่ยปีละ 3 โครงการ งบประมาณจัดสรรพัสดุเฉลี่ยปีละ 316,536.33 บาท ประเภทพัสดุที่จัดหาเป็นพัสดุ ส.ส.ต. จำนวนของความต้องการพัสดุเฉลี่ยปีละ 217 รายการ วิธีการจัดหาพัสดุใช้วิธีการคัดเลือก จำนวนของการจัดหาพัสดุเฉลี่ยปีละ 217 รายการ จำนวนการแจกจ่ายพัสดุเฉลี่ยปีละ 217 รายการ จำนวนการเบิกพัสดุเฉลี่ยปีละ 217 รายการ เบิก

พัสดุในช่วงเดือนตุลาคม-สิงหาคมในทุกปีงบประมาณ จำนวนการจ่ายพัสดุเฉลี่ยปีละ 217 รายการ จ่ายพัสดุในช่วงเดือนตุลาคม-สิงหาคมในทุกปีงบประมาณ และจำนวนของการบำรุงรักษาพัสดุเฉลี่ยปีละ 217 รายการ

ภาพ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโรงเรียนนายทหารประทวน

โรงเรียนนายทหารประทวน มีหลักสูตรนายทหารประทวนชั้นพันจ่าเฉลี่ยปีละ 4 รุ่น จำนวนบุคลากรของหลักสูตร ฯ เฉลี่ยปีละ 50 คน จำนวนนักเรียนหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 877 คน จำนวนโครงการหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 4 โครงการ งบประมาณจัดสรรพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 553,755.66 บาท ประเภทพัสดุหลักสูตรฯ ที่จัดหาเป็นพัสดุ ส.ส.ต. จำนวนของความต้องการพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 59.66 รายการ วิธีการจัดหาพัสดุหลักสูตรฯ ใช้วิธีการคัดเลือก จำนวนของการจัดหาพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 59.66 รายการ จำนวนของการแจกจ่ายพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 59.66 รายการ จำนวนการเบิกพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 59.66 รายการ เบิกพัสดุในช่วงเดือนตุลาคม-กันยายนในทุกปีงบประมาณ จำนวนของการจ่ายพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 59.66 รายการ จ่ายพัสดุในช่วงเดือนตุลาคม-กันยายนในทุกปีงบประมาณ และจำนวนของการบำรุงรักษาพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 59.66 รายการ มีหลักสูตรนายทหารประทวนเฉลี่ยปีละ 4 รุ่น จำนวนบุคลากรหลักสูตรฯ ปีละ 50 คน จำนวนนักเรียนหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 834 คน จำนวนโครงการหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 4 โครงการ งบประมาณจัดสรรพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 660,406.33 บาท ประเภทพัสดุหลักสูตรฯ ที่จัดหาเป็นพัสดุ ส.ส.ต. จำนวนของความต้องการพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 123 รายการ วิธีการจัดหาพัสดุหลักสูตรฯ ใช้วิธีการ

คัดเลือก จำนวนของการจัดหาพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 123 รายการ จำนวนของการแจกจ่ายพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 123 รายการ จำนวนการเบิกพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 123 รายการ เบิกพัสดุในช่วงเดือนตุลาคม-กันยายนในทุกปีงบประมาณ จำนวนการจ่ายพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 123 รายการ จ่ายพัสดุในช่วงเดือนตุลาคม-กันยายนในทุกปีงบประมาณ และจำนวนของการบำรุงรักษาพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 123 รายการ

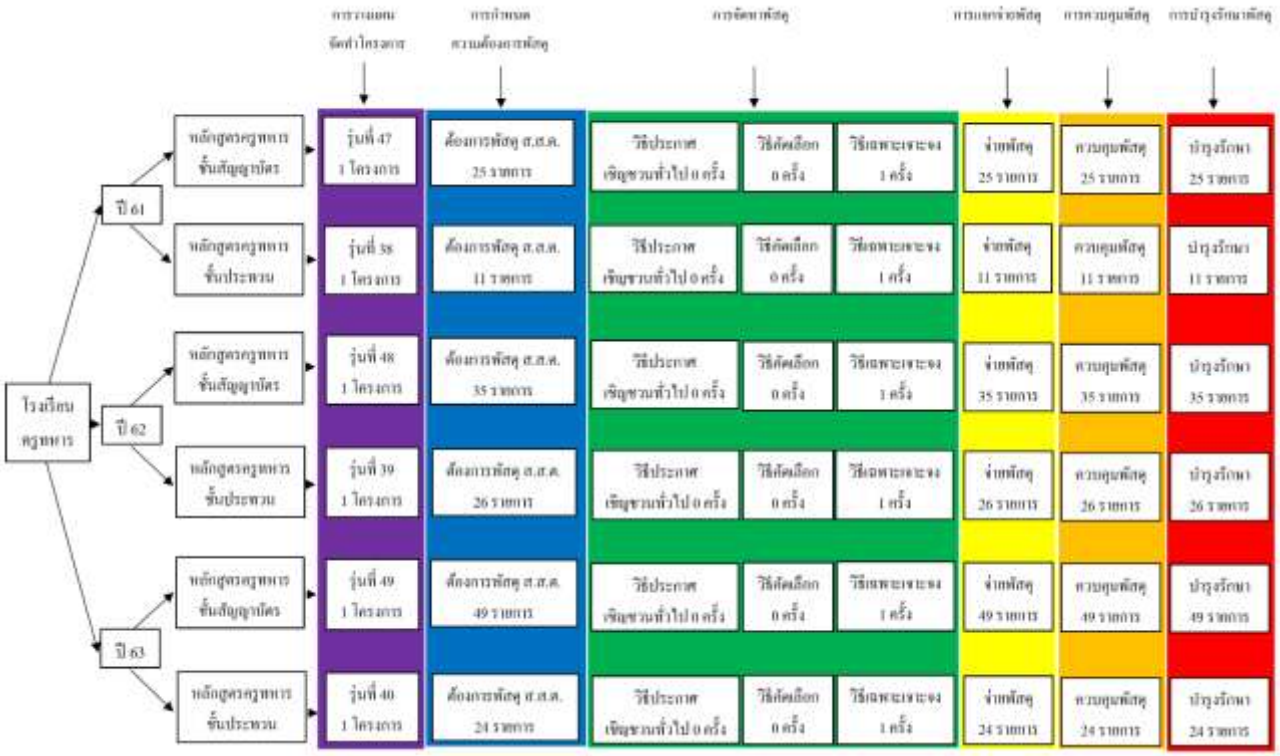

ภาพ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโรงเรียนครูทหาร

โรงเรียนครูทหาร มีหลักสูตรครูทหารชั้นสัญญาบัตรเฉลี่ยปีละ 1 รุ่น จำนวนบุคลากรหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 26 คน จำนวนนักเรียนหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 31 คน จำนวนโครงการหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 1 โครงการ งบประมาณจัดสรรพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 49,973.33 บาท ประเภทพัสดุหลักสูตรฯ ที่จัดหาเป็นพัสดุ ส.ส.ต. จำนวนของความต้องการพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 36.33 รายการ วิธีการจัดหาพัสดุหลักสูตรฯ ใช้วิธีเฉพาะเจาะจง จำนวนของการจัดหาพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 36.33 รายการ จำนวนของการแจกจ่ายพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 36.33 รายการ จำนวนการเบิกพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 36.33 รายการ เบิกพัสดุในช่วงเดือนพฤศจิกายน-สิงหาคมในทุกปีงบประมาณ จำนวนการจ่ายพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 36.33 รายการ จ่ายพัสดุในช่วงเดือนพฤศจิกายน-สิงหาคมในทุกปีงบประมาณ และจำนวนของการบำรุงรักษาพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 36.33 รายการ มีหลักสูตรครูทหารชั้นประทวนเฉลี่ยปีละ 1 รุ่น จำนวนบุคลากรหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 26 คน จำนวนนักเรียนหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 30 คน จำนวนโครงการหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 1 โครงการ งบประมาณจัดสรรพัสดุหลักสูตรครูฯ เฉลี่ยปีละ 47,603.66 บาท ประเภทพัสดุหลักสูตรฯ ที่จัดหาเป็นพัสดุ ส.ส.ต. จำนวนของความต้องการพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 20.33 รายการ วิธีการจัดหาพัสดุพัสดุหลักสูตรฯ ใช้วิธีเฉพาะเจาะจง จำนวนของการจัดหาพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 20.33 รายการ จำนวนของการแจกจ่ายพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 20.33 รายการ จำนวนการเบิกพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 20.33 รายการ เบิกพัสดุในช่วงเดือนพฤศจิกายน-สิงหาคมในทุกปีงบประมาณ

จำนวนการจ่ายพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 20.33 รายการ จ่ายพัสดุในช่วงเดือนพฤศจิกายน-สิงหาคมในทุกปีงบประมาณ และจำนวนของการบำรุงรักษาพัสดุหลักสูตรฯ เฉลี่ยปีละ 20.33 รายการ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาการบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ มีประเด็นควรพิจารณาดังนี้

1. การบริหารจัดการงานพัสดุประเภท พัสดุสิ้นเปลือง สูญสิ้นไป ราคาต่ำ ของโรงเรียนในความรับผิดชอบของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ ทั้ง 3 แห่ง ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติงาน 6 ขั้นตอน คือ การวางแผนจัดทำโครงการ การกำหนดความต้องการพัสดุ การจัดหาพัสดุ การแจกจ่ายพัสดุ การควบคุมพัสดุ และการบำรุงรักษาพัสดุ โดยผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการปฏิบัติงานทั้ง 6 ขั้นตอน สอดคล้องกัน แม้ว่า ผลการวิจัยครั้งนี้ จะมุ่งศึกษาการบริหารจัดการงานพัสดุประเภท พัสดุสิ้นเปลือง สูญสิ้นไป ราคาต่ำ แต่การดำเนินการยึดถือแนวปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 และระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 และผลการวิจัยเป็นไปตามนวคิดของ ชัชวาล ทองจันทร์ (2539) ที่กล่าวว่า กระบวนการบริหารจัดการพัสดุ คือ ด้านการวางแผนกำหนดความต้องการพัสดุ ด้านการจัดหาพัสดุ ด้านการควบคุมพัสดุ ด้านการเบิกจ่ายพัสดุ ด้านการบำรุงรักษาพัสดุ ด้านการจำหน่ายพัสดุ อีกทั้ง สอดคล้องกับแนวคิดของ อดิศัย เพียงเกษ (2547) ที่ระบุกระบวนการบริหารจัดการพัสดุว่า คือ ด้านการวางแผนโครงการ ด้านการจัดหาพัสดุ ด้านการควบคุมพัสดุ ด้านการเบิกจ่ายพัสดุ ด้านการบำรุงรักษาพัสดุ ด้านการจำหน่ายพัสดุ ซึ่งขั้นตอนการปฏิบัติงานการบริหารจัดการงานพัสดุดังกล่าว มีที่มาจากพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 และคู่มือว่าด้วยการพัสดุของกองทัพอากาศ สอดคล้องกับ อดิศัย เพียงเกษ (2547) ที่สรุปกระบวนการบริหารงานพัสดุว่า ประกอบด้วย การวางแผนโครงการ การกำหนดความต้องการพัสดุ การจัดหาพัสดุ การแจกจ่ายพัสดุ การควบคุม การบำรุงรักษา การจำหน่ายพัสดุ และสอดคล้องกับ สุภาวดี ไวว่อง (2563) ที่พบว่า การบริหารงานพัสดุเป็นการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 และระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่และแนวทางการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้รับผิดชอบด้านงานพัสดุสามารถนำมาใช้อ้างอิงในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการและบุคลากรภายในหน่วยงานได้เป็นอย่างดี ซึ่งสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการบริหารจัดการงานพัสดุ คือ งบประมาณ จำนวนหลักสูตร จำนวนบุคลากรในสถานศึกษา จำนวนนักเรียน จำนวนโครงการ ปริมาณความต้องการพัสดุ และราคาพัสดุในแต่ละปีงบประมาณ สอดคล้องกับ วาสนา หัตถกิจ (2562) ศึกษาเรื่อง *การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการงานพัสดุของหน่วยงานภายในคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน* พบว่า การได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถบำรุงรักษาพัสดุให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้และข้อมูลการจัดทำทะเบียนพัสดุยังไม่ถูกต้องครบถ้วน และสอดคล้องกับ เฉลิมชัย อุทการ (2562) ศึกษาเรื่อง *ปัจจัยของการบริหารงานพัสดุที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุของนักวิชาการพัสดุในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม* พบว่า การจัดหาพัสดุที่มีคุณภาพ มีราคาที่เหมาะสม มีวางแผนการจัดซื้อจัดจ้างที่ดี เพื่อให้ได้มีพัสดุเพียงพอต่อการใช้งาน

2. การบริหารจัดการงานพัสดุในปีงบประมาณถัดไป กรณีต้องการพัสดุเพิ่มเติม สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ จำนวนนักเรียน ปริมาณความต้องการพัสดุ และราคาพัสดุในแต่ละปีงบประมาณ ตรงกับแนวคิดของ สมพงศ์ เกษมสิน (2532) ที่ระบุว่า ปัจจัยทางการบริหารที่สำคัญได้แก่ คน เงิน พัสดุ การบริหารจัดการ ประกอบกันตามกระบวนการบริหารให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ วาสนา หัตถกิจ (2562) ที่ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการงานพัสดุของหน่วยงานภายในคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ซึ่งพบว่า การได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถ

บำรุงรักษาพัสดุให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ และข้อมูลการจัดทำทะเบียนพัสดุยังไม่ถูกต้องครบถ้วน และสอดคล้องกับ เฉลิมชัย อุทการ (2562) ที่ศึกษาปัจจัยของการบริหารงานพัสดุที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุของนักวิชาการพัสดุในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งพบว่า การจัดหาพัสดุที่มีคุณภาพ มีราคาที่เหมาะสม มีวางแผนการจัดซื้อจัดจ้างที่ดี เพื่อให้ได้มีพัสดุเพียงพอต่อการใช้งาน

ผลของการวิจัยการศึกษาการบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ สามารถนำไปใช้ประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพัสดุ สามารถนำไปใช้ในการวางแผนแนวทางและปรับปรุงแผนการการบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศให้มีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

จากผลการวิจัยที่ปรากฏ ทำให้ทราบถึงการบริหารจัดการงานพัสดุในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผลการศึกษาครั้งนี้ สามารถขยายต่อไปในทัศนะที่กว้างขึ้น เพื่อประโยชน์ในการอธิบายถึงการบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ หรือปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ (1) ศึกษาการวิจัยเชิงประเมินผลการบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาทหารอากาศ เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น (2) ศึกษาเชิงสำรวจความคิดผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อให้สารสนเทศที่สะท้อนสภาพจริงที่นำไปสู่การพัฒนาเชิงลึกต่อไป และ (3) ศึกษาการการบริหารจัดการงานพัสดุของกรมยุทธศึกษาในหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีการใช้พัสดุคงรูป ซึ่งได้ตัวแปรที่ศึกษา 7 ตัวแปร คือ ด้านการวางแผนจัดทำโครงการ ด้านการกำหนดความต้องการพัสดุ ด้านการจัดหาพัสดุ ด้านการแจกจ่ายพัสดุ ด้านการควบคุมพัสดุ ด้านการบำรุงรักษาพัสดุ และด้านการจำหน่ายพัสดุ

เอกสารอ้างอิง

เฉลิมชัย อุทการ. (2562). *ปัจจัยของการบริหารงานพัสดุที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารงานพัสดุของนักวิชาการพัสดุในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชัชวาล ทองจันทร์. (2539). *กระบวนการบริหารจัดการพัสดุ*. ค้นเมื่อ 3 เมษายน 2565, จาก https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2010/9514/5/Chapter1.pdf

ธมภคมน ขนอม. (2561). *กระบวนการบริหารจัดการงานพัสดุ*. ค้นเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2565, จาก http://lib.mnre.go.th/lib/achievement/r927.pdf

เบญญาภา ยาโตปมา และพิพัฒน์ ไทยอารี. (2558). *การบริหารงานพัสดุอย่างมีประสิทธิภาพของสำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560. (2560, 24 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา, 134*(24ก), 13-54.

ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560. (2560, 23 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา, 134*(210ง), 1-71.

วาสนา หัตถกิจ. (2562). *การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการงานพัสดุของหน่วยงานภายในคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.

สมพงศ์ เกษมสิน. (2532). *กระบวนการบริหารจัดการพัสดุ*. ค้นเมื่อ 3 เมษายน 2565, จาก https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2010/9514/5/Chapter1.pdf

สุภาวดี ไวว่อง. (2563). *ความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารงานพัสดุของคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

อดิศัย เพียงเกษ. (2547). *กระบวนการบริหารจัดการงานพัสดุ*. ค้นเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2565, จาก http://61.19.238.50/StudentServe/input/thesis/[10][200916110608].pdf

Ajulong, M. G., Okiria, J. C., & Owako, M. (2021). Factors influencing annual procurement planning of medicines and medical supplies in public health facilities in Kampala district. *Rwanda Journal of Medicine and Health Sciences*, *4*(2), 292-309.

Buschiazzo, M., Mula, J., & Campuzano-Bolarin, F. (2020). Simulation optimization for the inventory management of healthcare supplies. *International Journal of Simulation Modelling*, *19*(2), 255-266.

Kinunda, J. (2020). *Contribution of procurement auditing in enhancing planning and implementation of procurement in Tanzania.* Retrieved February 25, 2022, from http://scholar.mzumbe.ac.tz/handle/11192/4679

Nyakundi. M.G. (2018). *Procurement best practices and procurement performance of Smes in Nairobi County*. Retrieved February 25, 2022, from http://erepository.uonbi.ac.ke/handle/11295/105542

Oloo, D. O. (2021). Procurement and management of pharmaceutical supplies at the Siaya County referral hospital. *African Journal of Health Sciences*, *34*(2), 261-276.

ความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

เครือฟ้า พิมพ์เสงี่ยม[1*]
ชนมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
*ผู้รับผิดชอบบทความ: kheruxp@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา อายุ และประสบการณ์การทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร จำนวน 183 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ (1) ข้าราชการครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) ข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษา อายุ และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, การบริหารงานบุคคล

Satisfaction of Government Teachers towards Personnal Management of School Administrators under the Chatuchak District Office Bangkok

Khrueafa Phimasangiam[1*]

Chonmanee Silanookit[2]

Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: kheruxp@gmail.com

Abstract

The purposes of this research were to study of satisfaction of government teachers towards personnel management of school administrators under the Chatuchak District Office Bangkok and to compare the satisfaction of government teachers towards personnel management of school administrators under the Chatuchak District Office Bangkok. Classified by independent education, age and experience. The Sample used in the research included 183 government teachers. The instrument used to collect the data was a 5 - rating scales questionnaire. The discrimination was been 0.60-1.00 and the reliability was .96. The statistics used in the data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, *t* test, one-way analysis of variance, and Scheffe's comparison test. The research findings were as follows (1) Government teachers were satisfied with the personnel management of school administrators under the Chatuchak District Office Bangkok at a high level, as a whole aspect. (2) Government teachers with different education, age and experience were satisfied with the personnel management of school administrators under the Chatuchak District Office Bangkok. Both overall and for each aspect, with a significant difference at the .05 level.

Keywords: Satisfaction, Personnel Management

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งได้ประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก วันที่ 6 เมษายน 2560 และมีผลบังคับใช้แล้ว มีบทบัญญัติที่สำคัญ ดังนี้ หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุน ให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ด้วยการศึกษาทั้งปวง ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาตามวรรคสอง หรือให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามวรรคสาม รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุน บทบัญญัติในมาตรา 54 นี้ จะเห็นได้ว่า เด็กทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพใด มีหรือจน ถิ่นฐานที่อยู่ในเมืองหรือชนบทห่างไกล จะต้องได้รับการศึกษาระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นเวลา 12 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ประเด็นนี้ สะท้อนให้เห็นมาตรการในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาชัดเจน สถานศึกษาในสังกัดหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดการศึกษาระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องยกเครื่องการจัดการศึกษาที่เน้นคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนที่รัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้ดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้าสู่ก่อนวัยเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (สุรชัย เทียนขาว, 2560) นโยบายของรัฐบาล การจะทำให้การศึกษามีคุณภาพจะต้องขึ้นอยู่กับหลาย ๆ ฝ่ายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่ในการบริหารจัดการบุคลากร กลุ่มคนที่มีความสำคัญในการศึกษา คือ ครู ควรรักษาระดับความพึงพอใจของครู ไว้ ให้อยู่ในระดับที่ดีและมีทัศนคติในเชิงบวกเสมอ ตลอดจนควรส่งเสริมให้ครูในสถานศึกษาเกิดความพึงพอใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเช่นกัน การสร้างความพึงพอใจให้กับครูนั้น เกิดขึ้นได้ในหลากหลายมิติ ดังนั้น สถานศึกษาที่มีการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลที่ดี ย่อมสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับครูได้เป็นอย่างดี เมื่อครูเกิดความพึงพอใจในงานที่ทำ ก็จะเกิดความตั้งใจทุ่มเทในงาน และเกิดความสุขในการทำงานที่ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในองค์กรได้ แล้วความพึงพอใจเป็นเคล็ดลับสำคัญที่ทำให้เป็นพลังผลักดันให้องค์กรประสบความสำเร็จได้อย่างไร้ขีดจำกัด ความพึงพอใจในการทำงาน ตลอดจนความพึงพอใจในองค์กรนั้น ช่วยให้ครูร่วมงานกับองค์กรในระยะยาว ลดอัตราการย้ายได้ ทำให้สถานศึกษาทำงานได้ราบรื่น และทำให้การทำงานสัมฤทธิ์ผลได้สูงมีประสิทธิภาพ

การบริหารงานบุคคล เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพในสถานศึกษา บุคลากรนับว่า มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การจะให้การจัดการศึกษาในสถานศึกษา ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายต้องอาศัยทรัพยากรที่จำเป็น 4 อย่าง คือ คน เงิน วัสดุ การจัดการ ซึ่งการใช้ทรัพยากรทั้ง 4 ให้เกิดประโยชน์ต้องคำนึงถึง 3 หลัก คือ หลักความเสมอภาค หลักประสิทธิภาพ และหลักประสิทธิผล สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนา และให้ความรู้แก่สมาชิกในสังคม ในสถานศึกษา มีขอบข่าย ปัจจัยหลายอย่างที่ต้องดำเนินงาน ซึ่งทุกภารกิจมีความสำคัญ และจำเป็นที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนกัน ปัจจัยและ

ทรัพยากรต่าง ๆ มีความสำคัญ คน นับว่า มีความสำคัญ เพราะคนเป็นผู้ใช้ปัจจัยในการบริหารอื่น ๆ ดังนั้น การจัดการศึกษาจะมีประสิทธิภาพ มีประสิทธิผลเพียงไร ย่อมขึ้นกับคนในองค์กร (สุรชัย เทียนขาว, 2560)

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร มีจำนวน 7 แห่ง ประกอบไปด้วย โรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก จากนโยบายของสำนักการศึกษา ให้ความสำคัญกับการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร อย่างต่อเนื่องได้พบปัญหาอัตราครูในโรงเรียนเกิน เช่น ในบางกลุ่มสาระมีจำนวนบุคลากรมาก แต่บางกลุ่มสาระมีจำนวนบุคลากรน้อย เมื่อให้บุคลากรมาสอนไม่ตรงวิชาเอกที่จบมา ก็จะมีปัญหากับผู้เรียน โดยเฉพาะการสอนในระดับมัธยมศึกษา ครูเกษียณอายุราชการแล้ว ไม่ได้อัตราครูมาทดแทน ภาระงานครูมีมากกว่าการสอน เช่น ไปทำงานการเงิน พัสดุ เนื่องจากโรงเรียนขาดแคลนบุคลากรด้านนี้ ทำให้ส่งผลถึงผู้เรียน ด้านการประเมินผล เพื่อพิจารณาความดีความชอบ ไม่เป็นในมาตรฐานเดียวกัน ยังไม่เป็นระบบ ขาดความโปร่งใส และทำให้ครูขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน (สำนักการศึกษา, 2564) ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารงานบุคคล ดังนั้น ความพึงพอใจของครูในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษา ผู้บริหารจึงมีหน้าที่สร้างขวัญกำลังใจ ถ้าครูมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่สูง ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ไม่ทิ้งหน้าที่ในการสอนและย้ายสถานศึกษา งานจะได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูง สอดคล้องกับทฤษฎีการจูงใจ (Maslow's theory of motivation) ซึ่ง 5 ขั้น ขั้นที่ 1 ความต้องการทางด้านร่างกาย ขั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย ขั้นที่ 3 ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ขั้นที่ 4 ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ และขั้นที่ 5 ความต้องการความสำเร็จในชีวิต จากแนวคิดทฤษฎี สรุปความพึงพอใจในการปฏิบัติงานไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ อาจกล่าวได้ว่า การนำทฤษฎีของมาสโลว์มาใช้ในหน่วยงานเป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยาก หากต้องอาศัยความเอาใส่ต่อบุคลากรในหน่วยงานเป็นหลัก เมื่อรู้จักคนและหน่วยงานของตนเองดีแล้ว ย่อมสามารถเลือกพัฒนาต่อยอดในสิ่งที่ดีและปรับปรุงข้อด้อยให้ดีได้

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความพึงพอใจของข้าราชการครูต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ซึ่งถือว่า มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อ การพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนโดยมุ่งหวังที่จะนำผลการศึกษามาใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนางานบุคคลไปใช้ให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างขวัญกำลังใจของข้าราชการครูในโรงเรียน ให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและจะได้เป็นการพัฒนาการจัดการศึกษาชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของข้าราชการครูต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของข้าราชการครูต่อการบริหารงานบุคคล ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา อายุ และประสบการณ์การทำงาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

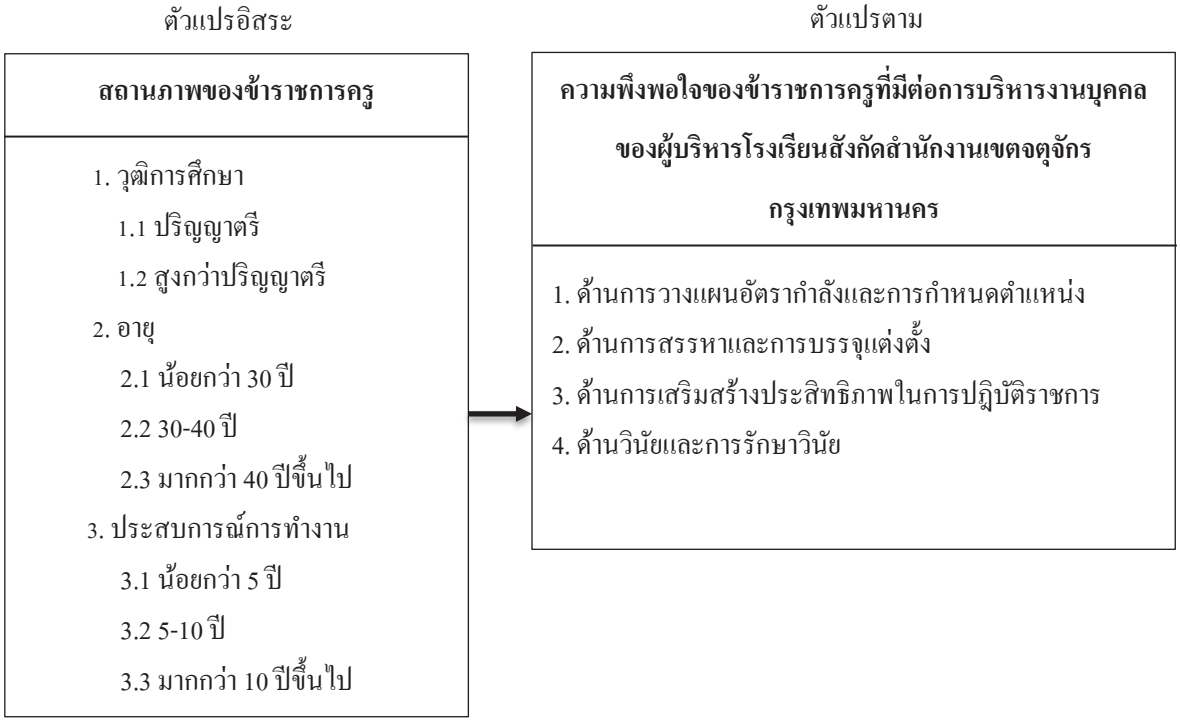

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย ความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ได้อาศัยแนวคิดการบริหารงานบุคคลจากการสังเคราะห์ โนรีย์ ทรัพย์โสภณ (2559), กนกกาญจน์ แก้วนุช (2560), ขนิษฐา สิงห์พรม (2560), นุชรา สายสุด (2560), นฤชัย จ่างศรี (2560), นิภาพร ปัญญาคำ (2560), ปกรณ์ อรุณศรีประดิษฐ์ (2560), พิชชาภรณ์ พิมมัชฉา (2560), มุกดา สกุลโพน (2560) และสุรเชษฐ์ น้อยมิ่ง (2560) สรุปได้ว่า ความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย (1) ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง (2) ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง (3) ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ และ (4) ด้านวินัยและการรักษาวินัย ตามความพึงพอใจของข้าราชการครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร มีสมมติฐานว่า ข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษา อายุ และประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน จากการวิจัยของ ขวัญหทัย นุพรม (2560) ที่พบว่า ครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ซึ่งขวัญหทัย นุพรม (2560) และอนุรักษ์ ทิพย์มณี (2560) พบว่า สถานภาพของข้าราชการครูที่ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคล แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา

1. ศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการบริหารงานบุคคล ด้วยการสังเคราะห์จากแนวคิดของผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้ว สรุปได้แนวทางการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาและศึกษาความพึงพอใจ จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานภาพของข้าราชการครู ที่แตกต่างกัน

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่าความสอดคล้อง 1.00 และได้นำไปทดลองใช้ พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .96

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ เท่ากับ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen (Cohen, Manion, & Morrison, 2011, p. 147) จำนวน 183 คน เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้ว นำมาหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบการแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นชั้นภูมิ

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของข้าราชการครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคล โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นแบบจำแนกความหมาย 5 ระดับ (semantic differential) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยยึดเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ข้าราชการครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ข้าราชการครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ข้าราชการครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ข้าราชการครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ข้าราชการครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม อายุ และประสบการณ์การทำงาน ด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย เป็นสถิติพื้นฐานได้แก่การแจกแจงความถี่ (frequency)ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent และทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) การทดสอบ *F* test เมื่อพบความแตกต่างจะทำการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffe)

ผลการวิจัย

1. ข้าราชการครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา อายุ และประสบการณ์การทำงาน พบว่า

2.1 ข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษา ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ข้าราชการครูที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ คอยช่วยเหลือสนับสนุน ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในสิ่งที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องการ และมีการประชุมกำหนดหน้าที่ตำแหน่งงานและแจ้งให้ข้าราชการครูทราบทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลง อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง และการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ครู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญหทัย นุพรม (2560) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่ม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1* ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชรา สายสุด (2560) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง *การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครเครือข่ายที่ 47* ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากเช่นกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริขวัญ รัตน์สุวรรณ (2559) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูที่มีต่องานบริหารงานบุคคลของโรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35 ลำพูน-ลำปาง* ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่องานบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ระดับมาก

2. ข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มากกว่าข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี รับมอบหมายงานที่หลากหลาย ร่วมวางแผนการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพงานด้วยเทคโนโลยี ยึดหลักการพัฒนาที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพ และร่วมพิจารณาวางแผนและดำเนินงานโครงการของกลุ่มบริหารงานบุคคล ดำเนินการหาวิธีแก้ไขรวมถึงปฏิบัติงานอื่น ๆ มากกว่าข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี จึงทำให้ข้าราชการครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคล

ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญหทัย นุพรม (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่ม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1* ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของครูเมื่อจำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้าราชการครูที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ข้าราชการครูที่มีอายุมากกว่า มีการร่วมงานกับผู้บริหารที่หลากหลาย รับผิดชอบงานที่ผู้บริหารมอบให้หลายบทบาท เช่น จัดทำบัญชี และกำกับดูแล รับผิดชอบ พัฒนางานการลาของงานบริหารบุคคล การลงเวลาปฏิบัติราชการ มีรายงานข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจุบัน มากกว่าข้าราชการครูที่มีอายุน้อยกว่า จึงทำให้ข้าราชการครูที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุรักษ์ ทิพย์มณี (2560) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง*ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนสตรีวิทยาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร* ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีอายุต่างกันมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ แพรวไพลิน นนทะสี (2560) ที่ได้ทำศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานบุคคลในโรงเรียนราชวินิต มัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1* ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตจตุจักรกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า ประสานงาน ให้ความช่วยเหลือ ช่วยแก้ไขปัญหา และเป็นที่ปรึกษาให้ครูปฏิบัติงานในกลุ่มบริหารบุคคลที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการประสานงานกับผู้ปกครอง และชุมชน ในการแก้ไขปัญหาด้านพฤติกรรมของนักเรียน และร่วมสรุปประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มบริหารงานบุคคล และจัดทำเอกสารสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่มบริหารบุคคลมากกว่าข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า จึงทำให้ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตจตุจักรกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญหทัย นุพรม (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่ม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1* ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของครู เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษามีการประชุมกำหนดหน้าที่ตำแหน่งงาน และแจ้งให้ข้าราชการครูทราบทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลง และควรมีคู่มือและโครงสร้างงานบุคคลที่ชัดเจน

2. ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษามีการแจ้งคำสั่งการแต่งตั้ง มอบหมายหน้าที่การปฏิบัติงานให้แก่ข้าราชการครู และควรให้สถานศึกษามีการจัดปฐมนิเทศข้าราชการครูใหม่ เพื่อเสริมสร้างและปลูกฝังความรู้สึกที่ดี ความสามัคคีในการปฏิบัติงานร่วมกัน

3. ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษามีการกำหนดเป้าหมายของงานให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เห็นอย่างชัดเจน และกำหนดกรอบระยะเวลาของงานที่มอบหมายในแต่ละงาน และควรส่งเสริมสนับสนุนการให้ความดีความชอบกับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติงานดีเด่น

4. ด้านวินัยและการรักษาวินัย ผู้บริหารควรส่งเสริมให้สถานศึกษามีการประชาสัมพันธ์แจ้งกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับวินัยและการรักษาวินัยในการปฏิบัติงานให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษารับทราบ และควรส่งเสริมให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบวินัยในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กนกกาญจน์ แก้วนุช. (2560). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานบุคคลในกลุ่มโรงเรียนบางเสาธง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ขนิษฐา สิงห์พรม. (2560). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่สหวิทยาเขตเมืองสิงห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ขวัญหทัย นุพรม. (2560). *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่ม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นุชรา สายสุด. (2560). *การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เครือข่ายที่ 47*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นฤชัย จ่างศรี. (2560). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานบุคคลในกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นิภาพร ปัญญาคำ. (2560). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

โนรีย์ ทรัพย์โสภณ. (2559). *ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคลากรของสถานศึกษาอาชีวศึกษา จังหวัดสระแก้ว สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่5). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ปกรณ์ อรุณศรีประดิษฐ์. (2560). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

แพรวไพลิน นนทะสี. (2560). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานบุคคลด้านการพัฒนาครู ในโรงเรียนราชวินิต มัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พิชชาภรณ์ พิมมัชฉา. (2560). *การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายพระบรมธาตุบ้านตาก อำเภอบ้านตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มุกดา สกุลโพน. (2560). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานบุคคลโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายที่ 32 สำนักงานเขตประเวศ. กรุงเทพมหานคร*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศิริขวัญ รัตน์สุวรรณ. (2559). *ความพึงพอใจของครูที่มีต่องานบริหารงานบุคคลของโรงเรียนส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35 ลำพูน-ลำปาง*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุรชัย เทียนขาว. (2560). *รัฐธรรมนูญฉบับใหม่กับการศึกษาของประเทศ*. ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2560, จาก https://www.matichon.co.th /columnists/news_546319.

สุรเชษฐ์ น้อยมิ่ง. (2560). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานบุคคลในเครือข่ายจัดการศึกษาที่ 10 (กระเทียม-สะกาดก้าวหน้า) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักการศึกษา. (2564). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2564-2569)*. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร, สำนักงานยุทธศาสตร์การศึกษาสำนักการศึกษา, ส่วนนโยบายและแผนการศึกษา.

อนุรักษ์ ทิพย์มณี. (2560). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนสตรีวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Cohen, L, Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.

ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1

สุดารัตน์ นาคแท้[1*]
ชนมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: Misssudarat2536@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 และเพื่อเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษา จำนวน 267 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.945 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่

ผลการวิจัยพบว่า (1) ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และ (2) ครูที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ทักษะการบริหาร, การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

Skills of School Administrators in the 21st Century by the Opinions of Teacher of the Mueang Samut Prakan District under the Samut Prakan Primary Education Service Area Office 1

Sudarat Naktae[1]

Chonmanee Silanookit[2]

Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

*Corresponding author: Misssudarat2536@gmail.com

Abstract

The purposes of this research were to study skills of school administrators in the 21st century of the Mueang Samut Prakan district under the Samut Prakan Primary Education Service Area Office1 and to compare the opinions of teacher toward skills of school administrator in the 21st century of the Mueang Samut Prakan district under the Samut Prakan Primary Education Service Area Office 1 classified by education level, work experience and position and size of school. The sample of this research are 267 teachers in the school under the Samut Prakan Primary Educational Service Area Office 1. The research instrument used to collect data was the rating scales questionnaire. The discrimination was between 0.60 - 1.00, and the confidence questionnaire was 0.945. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test statistic, One-way ANOVA and Scheffe's comparison test. The research findings are as follow: (1) Skills of school administrators in the 21st Century by the opinion of the teacher of the Mueang Samut Prakan district under the Samut Prakan Primary Education Service Area Office1 both overall and each aspect were high. (2) The teacher with different education level, different working experiences and different size of the school had an opinions to the skills of school administrator in the 21st century of the Mueang Samut Prakan district the under Samut Prakan Primary Education Service Area Office 1 statistically significant difference at .05

Keywords: Administrative Skills, School Administration in the 21st Century

บทนำ

ในยุคสังคมโลกที่ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคที่มีทั้งการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและดิจิทัล อีกทั้งการสร้างนวัตกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงส่งผลกระทบในหลายภาคส่วน รวมทั้งสถานศึกษาที่เป็นองค์กรในการจัดการศึกษา ทำให้สถานศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ทันและเหมาะสมกับสถานการณ์โลกปัจจุบันกลายเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้นำขององค์กร ต้องมีการวางแผนการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการก้าวทันโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นกลไกสำคัญ เพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้มีความพร้อม และจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ (มณฑาทิพย์ นามนุ, 2561)

การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติ ซึ่งต้องมีวิสัยทัศน์ที่ตรงกับกรอบของยุทธศาสตร์ 20 ปี คือ "คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิต อย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21" และการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติของยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ ต้องมีการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ได้กำหนดเป้าหมายและความต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองไทย และมีคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีตัวชี้วัดที่สำคัญ อันได้แก่ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพิ่มขึ้น และคนทุกช่วงวัย มีทักษะ ความรู้ความสามารถ สมรรถนะตามมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานวิชาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพ มีการผลิตครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ที่เป็นระบบ ได้มาตรฐานระดับสากลและมีการผลักดันพัฒนาสมรรถนะของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้ได้ตามมาตรฐาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ดังนั้น การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในศตวรรษที่ 21 นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีคุณลักษณะโดดเด่น นำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ มีทักษะทางสติปัญญา (อมรรัตน์ เตชะนอก, 2563) มีความรู้ความสามารถรวมทั้งบทบาทหน้าที่ คุณธรรม และประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษายุคใหม่ เพื่อนำพาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จสามารถตอบสนองต่อการแข่งขัน เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก (ชัยยนต์ เพาพาน, 2559) การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องอาศัยทักษะหลากหลายด้านในการบริหารจัดการสถานศึกษา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารการศึกษาในยุคของ "การศึกษาในศตวรรษที่ 21" ที่ต้องอาศัย "ทักษะ" หลากหลายด้านในการบริหารจัดการ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในวงการการศึกษานั้น ภารกิจใหม่ของผู้บริหารการศึกษาด้านนวัตกรรมการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องเพิ่มภารกิจทางด้านการจัดการนวัตกรรม หรือการบริหารนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าของแวดวงการศึกษา (จักรกฤษณ์ สิริริน, 2562) ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจะต้องสร้างภาพพจน์ใหม่ให้เป็นผู้นำทางวิชาการ และสรรหานำแนวคิดใหม่ ๆ ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาในทุกด้าน ต้องเป็นผู้จุดประกายความคิดในการพัฒนาคุณภาพงานในสถานศึกษา ดังนั้น การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้ จำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำ และกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง มีทักษะการตัดสินใจ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ อีกทั้งต้องส่งเสริมความสามารถในการติดต่อสื่อสารและมีความรู้ทางวิชาชีพ โดยเฉพาะการเป็นผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารต้องเป็นทั้งนักบริหาร นักวิชาการ นักจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาได้ผลผลิตที่มีประสิทธิผลและมีคุณภาพ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิรูปนำไปสู่ผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 (ศศิตา เพลินจิต, 2558)

ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในฐานะผู้นำสถานศึกษา ซึ่งต้องใช้ทักษะการบริหารที่เหมาะสมเพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้น มีนักวิชาการได้กล่าวถึงตัวแปรของทักษะการบริหารไว้มากมาย ล้วนเป็นทักษะที่จำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษา จะนำไปปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของสถานศึกษา (วราพร บุญมี, 2563)

จากความสำคัญดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ที่จะส่งผลให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

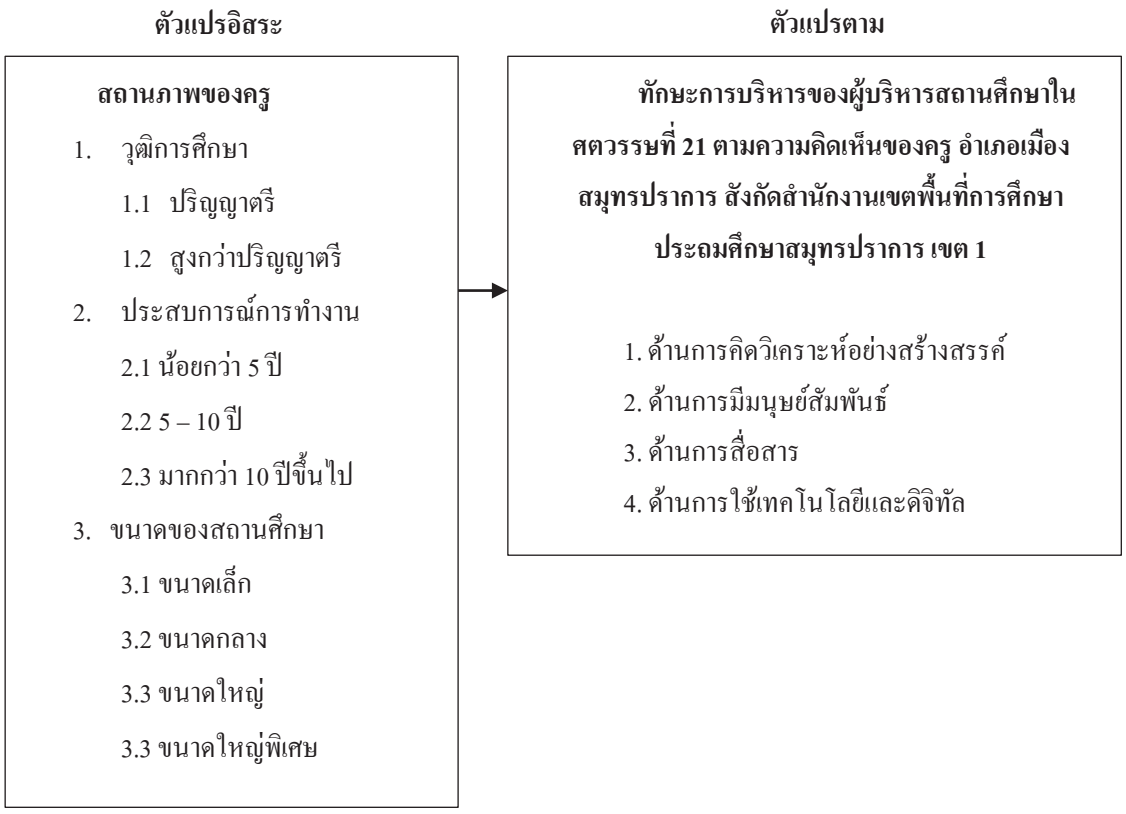

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ได้อาศัยแนวคิดทักษะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 จากการสังเคราะห์ของ สิริธัญญ์ ประสุนิงค์ (2559), กณิษฐา ทองสมุทร (2561), ไกรศร เจียมทอง (2561), บุญส่ง กรุงชาลี (2561), มณฑาทิพย์ นามนุ (2561), วรารัตน์ สิทธิการ (2561), อดุลย์พร ชุ่มชวย (2562), ณฐกร วรรณวัตน์ (2563), พรพิมล แก้วอุทัศน์ (2563) และวราพร บุญมี (2563) สรุปได้ทักษะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านการคิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ (2) ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ (3) ด้านการสื่อสาร และ (4) ด้านการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 มีสมมติฐานว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน จากการวิจัยของ มณฑาทิพย์ นามนุ (2561) ที่พบว่า ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสิริภรณ์ สุวรรณโณ และเตือนใจ ดลประสิทธิ์ (2559), สุพรรษา ไตรรัตน์ (2562) และสิริธัญญ์ ประสุนิงค์ (2559) พบว่า สถานะภาพของครูที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ด้วยการสังเคราะห์จากแนวคิดของผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้ว สรุปได้แนวทางการบริหารทักษะผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ความคิดเห็นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานภาพของครูที่แตกต่างกัน

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่าความสอดคล้อง 0.60-1.00 และได้นำไปทดลองใช้ พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.945

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในอำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen (Cohen, Manion, & Morrison, 2011, p. 147) จำนวน 267 คน และเมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้ว นำมาหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบการสุ่มแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2561) โดยใช้โรงเรียนเป็นชั้นภูมิจากทั้งหมด 28 โรงเรียน แบ่งเป็นกลุ่มโรงเรียนในอำเภอเมืองสมุทรปราการ

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของครู ที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) โดยยึดเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1จำแนกตามวุฒิการศึกษา ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์การทำงานและขนาดของสถานศึกษา ด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe')

สถิติที่ใช้ในการวิจัย เป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่

ผลการวิจัย

1. ระดับทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการคิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ ด้านการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ และด้านการสื่อสาร

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของสถานศึกษา พบว่า

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญของทักษะการบริหารงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการพัฒนาตนเองตลอดเวลา และมีการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สามารถแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ จนประสบผลสำเร็จ ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนผู้ร่วมงานและบุคลากรให้สามารถมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานจนเกิดประโยชน์แก่สถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับ มณฑาทิพย์ นามนุ (2561) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2* ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการบริหารจัดการองค์การ ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล และทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และสอดคล้องกับ ณฐกร วรรณวัตน์ (2563) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ครูมีการรับรู้ต่อทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน เครือข่ายที่ 71 กรุงเทพมหานคร* ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน เครือข่ายที่ 71 กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน ได้แก่ ด้านทักษะการสื่อสาร ด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ ด้านทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ และด้านทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล

2. ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญต่อระบบการศึกษาที่จะนำพาสถานศึกษาให้ได้ประสิทธิผล ผู้บริหารจึงเป็นตัวแปรสำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ผู้บริหารการศึกษาในยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก จึงทำให้ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นในทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 แตกต่างกัน สอดคล้องกับ สิริภรณ์ สุวรรณโณ และเตือนใจ ดลประสิทธิ์ (2559) ที่ได้ศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ โชษิตา ศิริมั่น (2564) ที่ได้ศึกษาทักษะการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 ตามทัศนะของครู ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ทักษะการบริหารสถานศึกษาของ

ผู้บริหารในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารอาจมีทักษะการบริหารสถานศึกษา มีการศึกษาเทคนิคในการคิดที่หลากหลายวิธี และมีการวางแผนกำหนดนโยบายและทิศทางของสถานศึกษาที่ชัดเจน มีเทคนิคในการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลสารสนเทศ นอกจากนี้ ยังมีเทคนิคการสั่งการ การมอบหมายงาน การประเมิน การสอนงาน รวมทั้งเทคนิควิธีการในการปฏิบัติการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน จึงมีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ สุพรรษา ไตรรัตน์ (2562) ที่ได้ศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ เมธาพร ชีวชยาภรณ์ (2563) ที่ได้ศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน มีความเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 อำเภอเมืองสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 1 โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาที่อยู่ในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีบริบทและโครงสร้างการทำงานของสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ซึ่งสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษอาจมีความพร้อมด้านทรัพยากรต่าง ๆ จึงทำให้ผู้บริหารใช้ทักษะและความสามารถในการบริหารงานด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงทำให้ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 แตกต่างกัน สอดคล้องกับ สิริธัญญ์ ประสุนิงค์ (2559) ที่ได้ศึกษา ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ บุญส่ง กรุงชาลี (2561) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพิจารณาหาทางเลือกมากกว่าหนึ่งวิธีก่อนที่จะตัดสินใจลงมือริเริ่มการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ

2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเรียนรู้พฤติกรรมของครู และเข้าถึงธรรมชาติของบุคคล เพราะจะทำให้บรรลุเป้าหมายในการทำงานขององค์กรได้

3. ทักษะด้านการสื่อสาร ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการจัดการฝึกอบรม การสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษอย่างจริงจัง และเพิ่มโอกาสและประสบการณ์ในการใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน เพื่อสื่อสารในสถานศึกษาให้มากขึ้นได้

4. ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

กณิษฐา ทองสมุทร. (2561). *ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ไกรศร เจียมทอง. (2561). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

จักรกฤษณ์ สิริริน. (2562). *Innovation management ติดปีกสถานศึกษาสู่ยุค 5.0*. ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2565, จาก https://www.Salika.co/2019/09/05/innovation management-educational-5-0-era

ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21. ใน *การประชุมวิชาการ ระดับชาติ ครุศาสตร์ ครั้งที่ 1* (หน้า 301-313). กาฬสินธุ์: มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.

โชษิตา ศิริมั่น. (2564). ทักษะการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารในภาวะวิกฤตโควิด-19 ของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 6* (หน้า 407-416). นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.

ณฐกร วรรณวัตน์. (2563). *ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษณที่ 21 ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน เครื่อข่ายที่ 71 กรุงเทพมหานคร*.การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

บุญส่ง กรุงชาลี. (2561). *ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

พรพิมล แก้วอุทัศน์. (2563). *ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ตามทัศนะของครู*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

เมธาพร ชีวชยาภรณ์. (2563). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่21 ในอำเภอเชียงแสน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3*. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา.

มณฑาทิพย์ นามนุ. (2561). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

วราพร บุญมี. (2563). *องค์ประกอบบการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุตรดิตถ์*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

วรารัตน์ สิทธิการ. (2561). *ความคิดเห็นของครูต่อทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร*. สารนิพนธ์ศึกษาศาตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

ศศิตา เพลินจิต. (2558). *ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1*. การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

สุพรรษา ไตรรัตน์. (2562). *การศึกษาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

สิริธัญญ์ ประสุนิงค์. (2559). *ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25*. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย.

สิริภรณ์ สุวรรณโณ และเตือนใจ ดลประสิทธิ์. (2560). ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตหนองแขม. *วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, 13*(3), 202-215.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

อดุลย์พร ชุ่มชวย. (2562). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 7*(2), 175-186.

อมรรัตน์ เตชะนอก. (2563). การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในศตวรรษที่ 21. *Journal of Modern Learning Development, 5*(6), 364-373.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2561). *การวิจัยทางการศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ Educational research concepts and applications*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.

ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

วิเชียร เผ้าอาจ[1*]
ชนมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: wichianpaoart@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำนวน 168 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ (1) ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดทำแผนงบประมาณ มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ไม่พบความแตกต่าง (3) ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน (4) ครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิตแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ไม่พบความแตกต่าง

คำสำคัญ: การบริหารงบประมาณ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2, ครูโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์

Teachers' Opinions Towards School Budget Management in Chaturawit Consortium of the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2

Wichian Paoart[1*]

Chonmanee Silanookit[2]

Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: wichianpaoart@gmail.com

Abstract

The objectives of this study were to study and compare teachers' opinions towards school budget management in Chaturawit Consortium of the Chaturawit Consortium of the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2 divided by educational backgrounds, working experience and school size. This study was conducted of 168 teachers in Chaturawit Consortium of the Chaturawit Consortium of the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. The instrument used to collect the data was a 5-rating scale questionnaire. The discrimination was between 0.80 and 1.00, and the reliability was 0.98. The statistics used in the data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, t-test, One-way analysis of variance and Scheffe's comparison test. The research findings were as follows (1) Teachers' opinions towards school budget management in Chaturawit Consortium of the Chaturawit Consortium of the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2 were at a high level, as a whole aspect. (2) Teachers with different educational backgrounds had no different opinions towards school budget management in Chaturawit consortium of the Chaturawit Consortium of the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2 in overall. When analyzing each aspect, it was found that the budget planning was significant difference at the .05 level and other aspects were not different. (3) Teachers with different working experiences had no different opinions towards school budget management in Chaturawit Consortium of the Chaturawit Consortium of the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2 in overall and each aspect. (4) Teachers with different school sizes had no different opinions towards school budget management in Chaturawit Consortium of the Chaturawit Consortium of the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2 in overall. When analyzing each aspect, cost of products calculation was significant difference at the .05 level and other aspects were not different

Keywords: Budget Management, The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2, Teachers of Chaturawit Consortium Schools

บทนำ

ในการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน เป็นการกระจายอำนาจการบริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดหลักการจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบาย และความหลากหลายในทางปฏิบัติ และให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้มีอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด จากบทบัญญัติในกฎหมายดังกล่าว ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการบริหารและการจัดการศึกษาของประเทศเป็นอย่างมาก ทั้งการมอบอำนาจในการบริหารและการจัดการศึกษา ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการให้สถานศึกษาในด้านต่าง ๆ รวมทั้งด้านงบประมาณนั้น เพื่อต้องการให้สถานศึกษามีความคล่องตัวและมีอิสระในการบริหารงบประมาณ และการใช้จ่ายเงินได้ด้วยตนเอง โดยมีแนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอน สถานศึกษาจะต้องมีการจัดทำแผนการปฏิบัติงานของสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับนโยบายและจุดเน้น มีการดำเนินงานที่เป็นไปตามแผน มีการควบคุม ติดตามและตรวจสอบ และมีการรายงานทางการเงินและรายงานผลการดำเนินงาน เพื่อให้เขตพื้นที่การศึกษา กระทรวงการคลัง สำนักงบประมาณ และหน่วยงานภายนอกอื่น ใช้ในการตรวจสอบและติดตามประเมินผล จากความต้องการให้สถานศึกษามีความอิสระนี้ รัฐจึงให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล โดยได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ในมาตรา 35 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 67-72) เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาสอดคล้องกับบทบัญญัติดังกล่าว จึงได้จัดทำคู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลขึ้น โดยกำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารและการจัดการสถานศึกษา ประกอบด้วย การจัดทำและเสนอของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงานการระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา การบริหารบัญชี การบริหารพัสดุและสินทรัพย์ ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า สถานศึกษามีอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณ ภายใต้การกำกับดูแลสนับสนุนและส่งเสริมจากหลายฝ่าย การดำเนินงานและการใช้จ่ายงบประมาณนั้น มีความเกี่ยวข้องกับบุคลากรในสถานศึกษา และอาศัยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เพื่อการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของสถานศึกษา ในการดำเนินงานด้านงบประมาณในสถานศึกษา ผู้บริหาร และบุคลากรของสถานศึกษาต้องตระหนักถึงการปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่อย่างถูกต้องตามกฎระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาที่มีส่วนร่วมในทางปฏิบัตินี้ มีภารกิจด้านการจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก มีคุณสมบัติด้านวิชาชีพครูและวิชาเอกด้านอื่น ๆ ซึ่งครู นอกจากทำหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ยังได้รับมอบหมายในการทำงานอื่น ๆ ในขอบข่ายงานในสถานศึกษา เช่น งานด้านงบประมาณ ซึ่งครู ไม่มีความถนัดด้านนี้ เนื่องจากไม่มีความรู้และประสบการณ์ ทำให้สถานศึกษาประสบปัญหาในการขาดบุคลากรที่มีความรู้ และส่งผลต่อการถ่ายโอนความรับผิดชอบในการทำงานด้านงบประมาณ การจัดจ้างบุคลากรและการตัดสินใจทางการศึกษา สถานศึกษาบางแห่ง ครูที่มีภาระงานนอกจากการเรียนการสอนมากเกิน รวมทั้งมีการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ สอดคล้องกับกลุ่มบริหารงานการเงินและสินทรัพย์ ครูที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานด้านงบประมาณ มีการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่อยู่บ่อยครั้ง ทำให้ไม่สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา ถือว่าเป็นงานที่สำคัญของสถานศึกษาที่ต้องบริหารมีการจัดการ การวางแผนและกำหนดผู้รับผิดชอบหน้าที่ด้านงานงบประมาณ เพื่อพัฒนางาน งาน/โครงการที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการศึกษาตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานงบประมาณให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

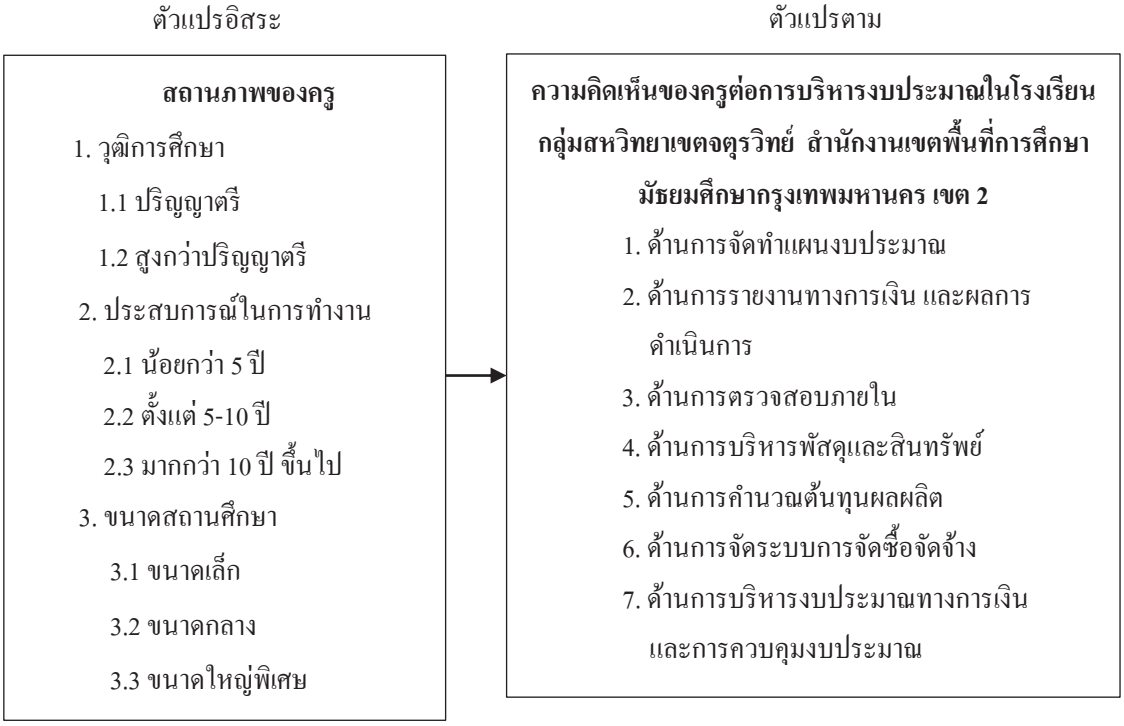

ภาพ 1 กรอบแนวคิด

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขต จตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ได้อาศัยแนวคิด การบริหารงบประมาณ จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่ผู้ศึกษาไว้แล้ว สรุปได้ขอบข่ายและภารกิจการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา (1) ด้านการจัดทำแผนงบประมาณ (2) ด้านการรายงานทางการเงินและผลการดำเนินการ (3) ด้านการตรวจสอบภายใน (4) ด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ (5) ด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิต (6) ด้านการจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้าง และ (7) ด้านการบริหารงบประมาณทางการเงินและการควบคุม ตามความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีสมมุติฐานว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน จากการวิจัยของ จิตสภา ลิขิตรุ่งโรจน์ (2563) ที่พบว่า ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่า สถานภาพของครูที่ต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน (เจริญ มะโนเพชร, 2560; ชำนาญ แอบไธสง, 2560 และรักษณาลี สุริหาร, 2563)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขต จตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ด้วยการสังเคราะห์จากแนวคิดของผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้ว แล้วสรุปได้ขอบข่ายและภารกิจการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา และศึกษาความคิดเห็นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานภาพของครู

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่าความสอดคล้อง 0.80-1.00 และได้นำไปทดลองใช้ พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen (Cohen, Manion, & Morrison, 2011, p. 147) จำนวน 168 คน เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้ว นำมาหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างด้วยการแบ่งแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นชั้นภูมิ (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2561)

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลสถานภาพของครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 ข้อมูลความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นแบบจำแนกความหมาย 5 ระดับ (semantic differential) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยยึดเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณอยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา สหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษาด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe's post hoc comparisons method)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) *F* test เมื่อพบความแตกต่าง ให้ทำการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's post hoc comparisons method)

ผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการบริหารงบประมาณทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ ด้านการตรวจสอบภายใน ด้านการรายงานทางการเงินและผลการดำเนินการ ด้านการจัดทำแผนงบประมาณ ด้านการจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้าง ด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ และด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิต

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา พบว่า

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การจัดทำแผนงบประมาณ มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ไม่พบความแตกต่าง

2.2 ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.3 ครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิต แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ไม่พบความแตกต่าง

อภิปรายผล

1. ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวม มีความพึงพอใจต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจ

เป็นเพราะผู้บริหารตระหนักและให้ความสำคัญต่อการบริหารงบประมาณตามผลผลิต และผลลัพธ์ในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการบริหารงบประมาณ 7 ด้าน ตามแนวคิดและหลักการของ สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2556) โดยผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในสถานศึกษาในการจัดทำแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการประจำปี การกำหนดโครงการ/กิจกรรมตามงบประมาณหรือผลผลิตของสถานศึกษา และพึงปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และข้อบังคับอย่างเคร่งครัด เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ จิตสุภา ลิขิตรุ่งโรจน์ (2563) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร* ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดระบบจัดซื้อจัดจ้าง มากเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการบริหารทางการเงินและควบคุมงบประมาณ และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการคำนวณต้นทุนการผลิต สอดคล้องกับ รักษณาลี สุริหาร (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *สภาพและประสิทธิผลการบริหารงบประมาณของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22* ผลการวิจัยพบว่า สภาพและประสิทธิผลการบริหารงบประมาณของโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานงบประมาณหรือหัวหน้ากลุ่มบริหารงานงบประมาณ และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ มากเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ด้านการจัดทำแผนงบประมาณ และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการรายงานผลการดำเนินการ

2. ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้จากการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากในการบริหารจัดการและการดำเนินงานด้านงบประมาณของโรงเรียนให้เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพแต่ละแห่งนั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการปฏิบัติงานนั้น จะต้องปฏิบัติภายใต้ระเบียบราชการตามแนวทางและขอบข่ายเดียวกัน ทำให้ทั้งผู้บริหารและครูจำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับ ระเบียบราชการ ซึ่งความรู้และความเข้าใจนี้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับวิชาความรู้ตามวุฒิการศึกษา ดังนั้น วุฒิการศึกษาไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นด้านงานงบประมาณ เพราะว่า งานด้านงบประมาณต้องพึงปฏิบัติตามกฎ ระเบียบฯ ข้อบังคับ ฉบับเดียวกัน พร้อมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีส่วนร่วมในการวางแผน ตั้งแต่การจัดแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการประจำปี ตลอดจนวางแผนการใช้จ่ายเงิน มีการกำหนดโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ และประมาณการรายจ่ายและดำเนินการตามขั้นตอนทางการเงิน ส่งผลให้ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน จึงมีความคิดเห็นต่อการบริหารงบประมาณไม่ต่างกัน สอดคล้องกับ เจริญ มะโนเพชร (2560) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงานงบประมาณโรงเรียนในอำเภอพระประแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนอำเภอพระประแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานงบประมาณโรงเรียนในอำเภอพระประแดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ จิตสุภา ลิขิตรุ่งโรจน์ (2563) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้อง ณัฐพร นาคสุวรรณ (2564) ศึกษาการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาขนาดเล็กตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันเช่นกัน

3. ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกัน ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากโรงเรียนมีแนวทางปฏิบัติงานด้านงบประมาณตามขอบข่ายและภารกิจตามระเบียบราชการที่ครูในสถานศึกษาทุกคนจะต้องรับทราบ เพื่อนำไปปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน ซึ่งครูทุกคนต้องมีส่วนร่วมในด้านงบประมาณทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยถือเป็นภาระงานและคำสั่งที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้น ความเข้าใจแนวทางการปฏิบัติงานด้านงบประมาณของสถานศึกษา จึงไม่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในการทำงาน ทำให้ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ไม่แตกต่างกัน ตามประสบการณ์ในการทำงาน สอดคล้องกับ ชำนาญ แอบไธสง (2560) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนที่ 5 (ปทุมวัน-สัมพันธวงศ์) กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา ในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนที่ 5 (ปทุมวัน-สัมพันธวงศ์) กรุงเทพมหานคร ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ วันเฉลิม ไพรศิลป์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง *สภาพการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1* ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ อรวรรณ มานะมุติ (2560) ได้ศึกษาครูมีความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับ นภัสวรรณ รื่นอายุ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง *ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงบประมาณกลุ่มโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มที่ 6* ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูกลุ่มโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มที่ 6 ที่มีประสบการณ์การสอน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานงบประมาณ โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ วาสนา พิเนตร (2561) ศึกษาเรื่อง *ความคิดเห็นของครูในการบริหารงบประมาณโรงเรียนในสหวิทยาเขตเมืองเกษปทุม* ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการสอน ต่างกัน มีความคิดเห็นในการบริหารงบประมาณโรงเรียนในสหวิทยาเขต เมืองเกษปทุม โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันเช่นกัน

4. ครูที่มีขนาดสถานศึกษา ต่างกัน ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การบริหารโรงเรียนในปัจจุบัน ทุกขนาดสถานศึกษา มีอิสระในการบริหารจัดการ ตามการกระจายอำนาจการบริหารจากเขตพื้นที่การศึกษาสู่สถานศึกษา ทำให้การบริหารจัดการมีความคล่องตัวและรวดเร็วขึ้น และโรงเรียนมีการบริหารจัดการ วางแผน และกำหนดการทำงานตามบริบทของสถานศึกษาให้มีความเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ ทำให้ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการงบประมาณในสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ รักษณาลี สุริหาร (2563) ได้ศึกษาสภาพและประสิทธิผลการบริหารงบประมาณของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ผลการวิจัยพบว่า สภาพและประสิทธิผลการบริหารงบประมาณของโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานงบประมาณหรือหัวหน้ากลุ่มบริหารงานงบประมาณ และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ที่มีขนาดของโรงเรียนแตกต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า โรงเรียนเป็นนิติบุคคล มีอิสระในการบริหารจัดการ เพื่อ

ความรวดเร็วและคล่องตัว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น มีการกระจายอำนาจ ไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนโดยตรง ด้วยเหตุนี้ ทำให้ครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียน ขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงบประมาณในสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการงบประมาณในสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ควรมีการส่งเสริมพัฒนาการบริหารงบประมาณของโรงเรียนในระดับดีมากกว่าเดิม โดยการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงบประมาณแก่บุคลากรในโรงเรียน ทั้งกฎ ระเบียบฯ ข้อบังคับ ในการดำเนินงานด้านงบประมาณ ขั้นตอนการทำงาน การวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณ การเขียนโครงการเพื่อพัฒนาสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้ครูและบุคลากรทำงานได้ง่ายขึ้น รวดเร็ว ถูกต้อง และโปร่งใส

2. จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงบประมาณในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตจตุรวิทย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ควรมีการส่งเสริมพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงบประมาณของโรงเรียนในระดับดีมากกว่าเดิม โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในการจัดทำและเสนอของบประมาณให้บุคลากรในโรงเรียน ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล การจัดทำและเสนอของบประมาณของแต่ละกลุ่มงาน และศึกษาดูงานโรงเรียนที่เป็นเลิศในการบริหารงบประมาณ เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้านงบประมาณให้มีความเหมาะตามบริบทของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และกฎหมายแบ่งส่วนราชการ*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

เจริญ มะโนเพชร. (2560). *ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงานงบประมาณโรงเรียนในอำเภอพระประแดงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1*. ค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565, จาก http://www.edu-journal.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/717.ru

จิตสุภา ลิขิตรุ่งโรจน์. (2563). *ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชำนาญ แอบไธสง. (2560). *ครูมีความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนที่ 5 (ปทุมวัน-สัมพันธวงศ์) กรุงเทพมหานคร*. ค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565, จาก http://www.edu-journal.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/1064.ru

ณัฐพร นาคสุวรรณ. (2564). การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาขนาดเล็กตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 6*(2), 167-179.

นภัสวรรณ รื่นอายุ. (2560). *ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงบประมาณกลุ่มโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมากลุ่มที่ 6*. ค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565, จาก http://www.edu-journal.ru.ac.th/index.php/abstractData

/viewIndex/1293.ru

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

รักษณาลี สุริหาร. (2563). *สภาพและประสิทธิผลการบริหารงบประมาณของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 22*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

วันเฉลิม ไพรศิลป์. (2560). *สภาพการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาในเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี*. ค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565, จาก http://www.edu-journal.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/841.ru

วาสนา พิเนตร. (2561). *ความคิดเห็นของครูในการบริหารงบประมาณโรงเรียนในสหวิทยาเขตเมืองเกษปทุม*. ค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565, จาก http://www.edu-journal.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/1894.ru

อรวรรณ มานะมุติ. (2560). *ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มโรงเรียนเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร*. ค้นเมื่อ 5 มกราคม 2565, จาก http://www.edu-journal.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewindex/1173.ru

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2561). *การวิจัยทางการศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ Educational research concepts and applications*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน ในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ

สุธาสินี คำทะเนตร[1*]
ชนมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: yingna272526@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จำแนกตามวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้คือ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง ด้านการสร้างความสัมพันธ์ ด้านการใช้ความรู้ความสามารถ ด้านการสร้างแรงจูงใจ และด้านการทำงานเป็นทีม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษา จำนวน 306 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ (1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) ครูที่มีวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โดยภาพรวมและรายด้าน ในระดับไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ผู้บริหารโรงเรียน, เครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ

The Transformational Leadership of School Administrators in Triamudomsuksa Pattanakarn Affiliated School

Sutasinee Khamtanet[1*]
Chonmanee Silanookit[2]
Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]
Corresponding author: yingna272526@gmail.com

Abstract

The objectives of this independent study were (1) to explore the level of transformational leadership of school administrators in Triamudomsuksa Pattanakarn Affiliated School, and (2) to compare the teachers' opinions towards transformational leadership of school administrators, which was different according to degree, position, and school size. The questionnaires were classified into 6 dimensions including vision building, change management, relationship building, use of knowledge and abilities, motivational aspect and teamwork. The number of sample were 306 teachers in Traimudomsuksa Pattanakarn Affiliated School. The tools for data collection were rating-scale questionnaires (IOC 0.80-1.00, α 0.98). The statistics used for analyzing the data were descriptive statistics including frequency distributions, percentage, mean, standard deviation, t-test dependent, One-way ANOVA. The research findings were as the followings: (1) The level of transformational leadership of school administrators in Triamudomsuksa Pattanakarn Affiliated Schools was high in overall. (2) The opinions of teachers with different educational degree, job position and school size towards transformational leadership of school administrators was not different in overall and in each dimension.

Keywords: Transformational Leadership, School Administrator, Triamudomsuksa Pattanakarn Affiliated School

บทนำ

กระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ประเทศไทยในปัจจุบันได้ก้าวเข้าสู่สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ วิถีชีวิต รวมทั้งสิ่งแวดล้อมบริบทรอบตัว และเป็นยุคที่ต้องปรับตัว เสริมสร้างและพัฒนาตนเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น จึงต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นอันดับแรก เพื่อให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข อีกทั้งสังคมต้องเผชิญกับความท้าทายในการเป็นพลวัตของโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง จากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นนั้น ประเทศไทยจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งหมายถึงต้องเตรียมเด็กไทยให้พร้อมกับการเผชิญชีวิตในอนาคต องค์กรที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันเด็กไทย คือ สถานศึกษาที่มีความใกล้ชิดกับเด็กไทยเป็นอันดับต้น สถานศึกษาจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กนักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิต โดยเฉพาะทักษะการเป็น พลโลกที่ดี และที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (learning skill) สถานศึกษาต้องมีการเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กนักเรียนมีความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำเป็น ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ไม่เพียงแต่การเตรียมความพร้อมของเด็กนักเรียนเท่านั้น ผู้บริหารสถานศึกษาก็มีส่วนสำคัญในการพัฒนาการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้สอดคล้องกัน และมีส่วนสำคัญที่จะผลักดันให้เกิดประสิทธิผล ผู้บริหารจึงต้องมีภาวะผู้นำสูง และเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำองค์กรไปสู่การปฏิรูปการศึกษาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (2561, หน้า 22) ที่ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสามารถ จะต้องมีทักษะการบริหาร มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ มีความรู้ความสามารถ และมีความเป็นมืออาชีพ ถึงจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ และสามารถบริหารองค์กรให้เกิดประสิทธิผล และสามารถสร้างบรรยากาศที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรในองค์กร ให้สามารถปฏิบัติงานบรรลุถึงเป้าหมายร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นโยบายสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 มีพันธกิจในการส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ เพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะการบริหารจัดการศึกษา จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีความคล่องตัว มีความพร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ ให้นักเรียนมีการคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการรับบริการทางการศึกษาของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่สำคัญที่จะนำสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จหรือล้มเหลวได้คือ ภาวะผู้นำ เนื่องจากภาวะผู้นำมีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับ Leithwood (1996, p. 512) กล่าวว่า ภาวะผู้นำที่มีความเหมาะสมกับยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา คือ ภาวะผู้นำจะต้องจัดการภายในองค์กร เพื่อให้บุคลากรสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำองค์กรให้สามารถดำเนินไปได้และผู้นำที่มีความสามารถจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติหน้าที่เต็มศักยภาพของตน ส่งเสริมให้บุคลากรมีความขยันขันแข็ง มุ่งมั่น สามัคคี เต็มใจและสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหารยังเป็นปัจจัยทางการบริหารที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารในการที่จะสร้างองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมายังสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเป็นผู้นำที่สามารถกระตุ้นทางปัญญา สร้างแรงบันดาลใจให้แก่บุคลากร คำนึงถึงความเป็นเอกบุคคล มีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์และสร้างวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีคุณลักษณะของการเป็นนักพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ ควรค่าแก่การยอมรับและยกย่องของผู้ร่วมงาน

โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ เป็นสถานศึกษาที่มีขนาดใหญ่พิเศษ มีการบริหารจัดการทั้งบริหารด้านบุคลากรและบริหารการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี เป็นโรงเรียนต้นแบบในหลาย ๆ ด้าน และติดอันดับสถานศึกษาดีเด่นของประเทศไทย จึงมีโรงเรียนต่าง ๆ มาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก และได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองอย่างรวดเร็ว และเริ่มมีโรงเรียนต่าง ๆ ขอเข้ามาเป็นเครือข่าย จนถึงปัจจุบันโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ มีโรงเรียนในเครือข่าย 18 โรงเรียน ครอบคลุมทุกภาคของประเทศ จากเหตุผลดังที่กล่าวมา การบริหารสถานศึกษาในแต่ละแห่งย่อมมีความแตกต่างกัน การใช้ภาวะผู้นำเพื่อการบริหารจัดการก็ย่อมมีความแตกต่างกัน ด้วยเหตุผลนี้ เองทำให้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวทางการปฏิบัติของผู้นำที่มีการเปลี่ยนแปลง

จากความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น การพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืนนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีภาวะผู้นำ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้นำองค์กรจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นและสำคัญต่อการบริหารงาน บริหารตนเอง และบริหารบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการจำแนกตามวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

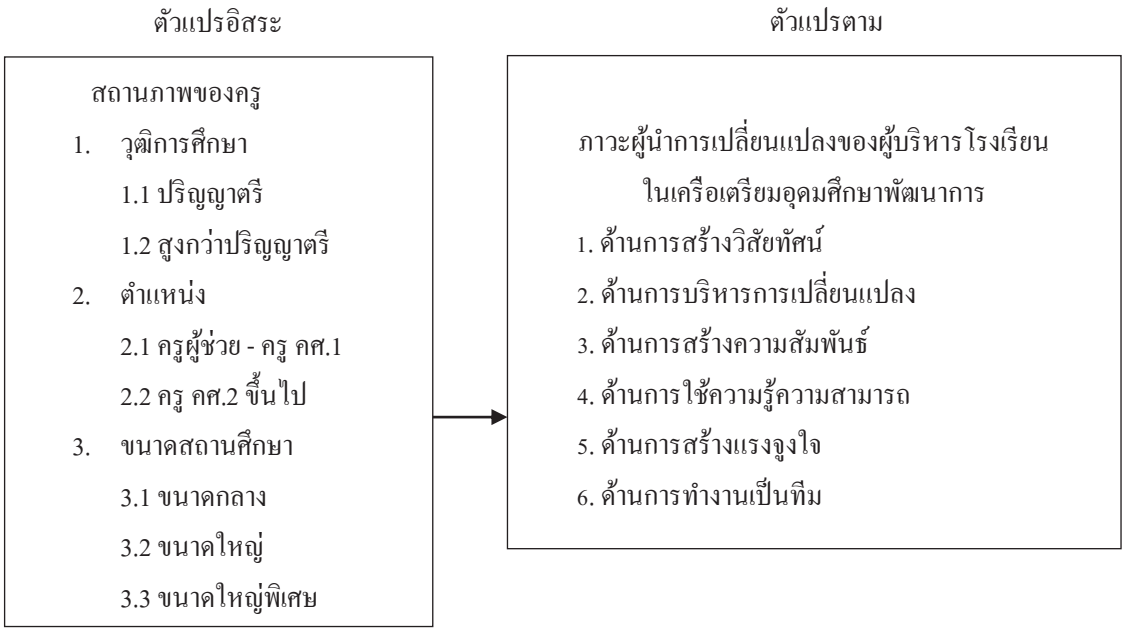

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ได้อาศัยแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง จากการสังเคราะห์ตามแนวคิดของ ธิดารัตน์ จันทะพล (2559), รุ่งอรุณ หงษ์เวียงจันทร์ (2560), กมลวรรณ นาจุ้ย (2561), อรอนงค์ แดงนุ้ย (2561), จีราวัฒน์ สว่างกลับ (2561), พระเอกชัย พิเลิศรัมย์ (2562), หนึ่งฤทัย เลี้ยงพันธุ์สกุล (2562), เกศสุดา วรรณสินธ์ (2562), รุ้งนภา จันทร์ลี (2562) และกรวิกา มั่งมูล (2563) สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ (2) ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง (3) ด้านการสร้างความสัมพันธ์ (4) ด้านการใช้ความรู้ความสามารถ (5) ด้านการสร้างแรงจูงใจ และ (6) ด้านการทำงานเป็นทีม ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ มีสมมุติฐานว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน จากการวิจัยของ รุ้งนภา จันทร์ลี (2562) ที่พบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่า สถานภาพของครูที่ต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน (อุรชา เย็นตระกูล, 2561; ปิยณัฐธิดา เคนบุปผา, 2559 และธิดารัตน์ จันทะพล, 2559) อาจเป็นเพราะว่า ครูผู้สอนที่ตอบแบบสอบถามทั้งเพศชายและเพศหญิง มีการรับรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออกทางพฤติกรรมทั้งทางด้านความคิดที่มีอุดมการณ์ที่แน่วแน่ในการปฏิบัติงาน การเอาใจใส่ต่อสิ่งต่าง ๆ พร้อมให้ความสำคัญต่อครูผู้สอน และบุคคลอื่น ๆ ภายในโรงเรียน ทำให้เกิดการยอมรับ ศรัทธา เชื่อมั่นไว้วางใจอย่างเต็มที่และชัดเจน เพื่อนำพาโรงเรียนไปสู่จุดหมายที่ได้ตั้งไว้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้วยการสังเคราะห์จากแนวคิดของผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้ว แล้วสรุปได้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ และศึกษาความคิดเห็นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานภาพของครูที่แตกต่างกัน

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมรวมข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบค่าความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence--IOC) ระหว่าง 0.80-1.00 และได้นำไปทดลองใช้ พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากครูโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen (Cohen, Manion, & Morrison, 2011, p. 147) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2561) จำนวน 306 คน

4. วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลสถานภาพของครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 ข้อมูลภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นแบบจำแนกความหมาย 5 ระดับ (semantic differential) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยยึดเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560, หน้า 121) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ มาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ ปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ น้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จำแนกตามวุฒิการศึกษา และตำแหน่ง ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่าง จะทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's post hoc comparisons method)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) *F* test

ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ด้านการสร้างแรงจูงใจ ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการสร้างความสัมพันธ์ และด้านการใช้ความรู้ความสามารถ

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จำแนกตามวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา พบว่า

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะพฤติกรรมและคุณลักษณะที่ผู้บริหารแสดงออกมาผ่านการทำงานบริหารองค์กร บุคลากร ทรัพยากร และอื่น ๆ มีความชัดแจ้งให้เห็นเป็นประจักษ์ ส่งผลให้ความคิดเห็นของครูทุกกลุ่มมีความเห็นที่สอดคล้องไปในทางเดียวกันว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านวิสัยทัศน์สำคัญที่สุด ตามด้วยด้านการสร้างแรงจูงใจ ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง และอื่น ๆ

2.2 ครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะผู้บริหารและครูผู้สอนปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน มีลักษณะการบริหารงานคล้ายกัน ส่งผลให้ครูที่มีตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน มีทัศนะต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารไม่แตกต่างกัน

2.3 ครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะรูปแบบการบริหารโรงเรียน โดยบุคลากรในสถานศึกษาถูกกำหนดจำนวนโดยขนาดสถานศึกษา โรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีกรอบในการบริหารและรูปแบบที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ผู้บริหารโรงเรียนมีการวางนโยบาย กำหนดแนวทาง โดยการนำวิสัยทัศน์ที่สามารถนำมาปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้จริงและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ดำเนินงานไปตามทิศทางเดียวกันกับวิสัยทัศน์ และบุคลากรได้รับการเรียนรู้สู่การปฏิบัติงาน ดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา และใช้วิสัยทัศน์เป็นตัวกำหนดกลยุทธ์ โครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารมีการวางแผนการปฏิบัติงานและแผนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบกระบวนการทำงานอย่างครบวงจร ประเมินสถานการณ์หรือผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาองค์กรให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ ด้านการสร้างความสัมพันธ์ ผู้บริหารกระจายอำนาจและความรับผิดชอบของครูและบุคลากรที่ปฏิบัติงาน โดยมอบหมายงานที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการนิเทศติดตามงาน ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ด้านการใช้ความรู้ความสามารถ ผู้บริหารหาวิธีการและแนวทางที่หลากหลายในการแก้ปัญหา สนับสนุนให้ครูและบุคลากรหาแนวทางใหม่ ๆ มาแก้ปัญหาในองค์กร ให้ครูและบุคลากรได้แสดงความคิดเห็นและใช้ความรู้ความสามารถของตนเองในการแก้ปัญหาอย่างเต็มที่ ด้านการสร้างแรงจูงใจ ผู้บริหารสร้างบรรยากาศเพื่อจูงใจให้ครูและบุคลากรมีความสุขในการทำงาน การกระตุ้นและโน้มน้าวให้ครูและบุคลากรอยากทำงาน สร้างเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงาน ด้านการทำงานเป็นทีม การเสริมสร้างความผูกพันการทำงานในองค์กร ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้แสดงความคิดเห็น รับฟังและร่วมมือกันแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม จึงทำให้ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ รุ้งนภา จันทร์ลี (2562) ศึกษาเรื่อง *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2* ที่พบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้จัดวางทิศทางของสถานศึกษาโดยกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ของสถานศึกษาในด้านการพัฒนาส่งเสริมสนับสนุน ทั้งตัวบุคลากรและสถานศึกษา สอดคล้องกับ กรวิกา มั่งมูล (2563) ศึกษาเรื่อง *ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู อำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2* ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาตนเองให้ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพตามบทบาทของตนเอง

2. ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีและปริญญาโทมีการรับรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะว่า ในปัจจุบันจำนวนของครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทมีระยะการปฏิบัติงาน หรือประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน มีความเข้าใจความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงทำให้ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ อุรชา เย็นตระกูล (2561) ศึกษาเรื่อง *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูผู้สอนในสำนักงานเขตลาดพร้าว สังกัดกรุงเทพมหานคร* ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูผู้สอน โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมไม่มีความแตกต่าง

กัน และสอดคล้องกับ กรวิกา มั่งมูล (2563) ศึกษาเรื่อง *ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู อำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2* ที่พบว่า ทัศนะของครูที่มีต่อภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีความรู้ความสามารถจนเป็นที่ยอมรับ ศรัทธา ทั้งยังมีความคิดกว้างไกลและมีความสามารถในการคาดการณ์อนาคต นำความรู้และวิธีการใหม่ ๆ มานำเสนอและเผยแพร่ ให้ความรู้ ให้ข้อแนะนำ เกี่ยวกับงานของสถานศึกษา ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ทำให้ผู้อื่นร่วมมือปฏิบัติงานจนประสบผลสำเร็จ

3. ครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง ข้อที่มีคะแนนสูงสุด ได้แก่ ผู้บริหารควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานและแผนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้ มีการกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบครบวงจร ตามลำดับ ส่วนด้านการสร้างความสัมพันธ์ พบว่า ผู้บริหารควรมีการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบของครูและบุคลากรที่ปฏิบัติงาน โดยมีการมอบหมายงานที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการนิเทศติดตามงาน ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้า ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ทั้งขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ มีการคำนึงถึงบุคลากรแต่ละบุคคล และมีการวิเคราะห์ความต้องการความสามารถโดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นทั้งผู้ให้คำปรึกษาแนะนำและเป็นผู้ฝึกสอน มีการวางแผนการปฏิบัติงาน กระตุ้นการทำงาน ประสานงานกับบุคลากรในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานสามารถทำงานร่วมกันได้ จึงทำให้ครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ พิษณุ ธรรมรัตน์ (2553) ศึกษาเรื่อง *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของข้าราชการครูในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 2* ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของข้าราชการครูในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 2 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ ปิยณัฐธิดา เคนบุปผา (2559) ศึกษาเรื่อง *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2* ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง โดยรวมไม่แตกต่างกัน

4. ครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ โดยภาพรวมและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ข้อที่มีคะแนนสูงที่สุดในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ พบว่า ผู้บริหารกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ที่สามารถนำมาปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้จริง และเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทขององค์กร ส่วนด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้บริหารกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาในสถานศึกษาให้เหมาะสม และทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีลำดับคะแนนสูงสุด และด้านการทำงานเป็นทีม ข้อที่มีคะแนนสูงสุด คือ ผู้บริหารติดตามผลการทำงานเป็นทีมอย่างต่อเนื่อง เพื่อทำให้งานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการมีความรู้ ความสามารถกระตุ้นให้ครูเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ชี้แนะให้ครูหาจุดเด่น จุดด้อย ของสถานศึกษา เพื่อพัฒนางาน สนับสนุนให้ครูใช้เทคโนโลยีและตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกับบุคลากรในสถานศึกษา ใช้กระบวนการคิด นวัตกรรมหาแนวทางแก้ปัญหา และส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอน จึงทำให้ครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ไม่

แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ธิดารัตน์ จันทะพล (2559) ศึกษาเรื่อง *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1* ที่พบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ จีราวัฒน์ สว่างกลับ (2561) ศึกษาเรื่อง *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนเครือข่ายที่ 20 สำนักงานเขตดอนเมือง สังกัดกรุงเทพมหานคร* ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในโรงเรียนเครือข่ายที่ 20 สำนักงานเขตดอนเมือง สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ ผู้บริหารควรมีการส่งเสริมการเรียนรู้สู่การปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่ชัดเจนจากวิสัยทัศน์และพันธกิจแก่ครูและบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน และสร้างโอกาสในการพัฒนาทุกสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง และทันเวลาอย่างรอบด้าน ยอมรับและเตรียมการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาในอนาคต

2. ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานและแผนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้ มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบครบวงจร ประเมินสถานการณ์หรือผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาองค์กรให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้

3. ด้านการสร้างความสัมพันธ์ ผู้บริหารควรมีการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบของครูและบุคลากรที่ปฏิบัติงาน โดยมีการมอบหมายงานที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการนิเทศติดตามงาน ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าเคารพในสิทธิและความเป็นส่วนตัวของครูและบุคลากร

4. ด้านการใช้ความรู้ความสามารถ ผู้บริหารควรหาวิธีการและแนวทางที่หลากหลายในการแก้ปัญหา สนับสนุนให้ครูและบุคลากรหาแนวทางใหม่ ๆ มาแก้ปัญหาในองค์กร ให้ครูและบุคลากรได้แสดงความคิดเห็นและใช้ความรู้ความสามารถของตนเองในการแก้ปัญหาอย่างเต็มที่ โดยส่งเสริมให้มีการใช้เหตุผลมาวิเคราะห์เพื่อแก้ไขปัญหามากกว่าการใช้ความรู้สึกส่วนตัวในการตัดสิน

5. ด้านการสร้างแรงจูงใจ ผู้บริหารควรมีทักษะการสร้างบรรยากาศ เพื่อจูงใจให้ครูและบุคลากรมีความสุขในการทำงาน การกระตุ้นและโน้มน้าวให้ครูและบุคลากรอยากทำงาน สร้างเจตคติที่ดีในการปฏิบัติงาน สร้างขวัญกำลังใจให้ครูและบุคลากรรับรู้ถึงความเอาใจใส่จากผู้บริหาร

6. ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารควรเสริมสร้างความผูกพันการทำงานในองค์กร ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรได้แสดงความคิดเห็น รับฟังและร่วมมือกันแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ผู้บริหารควรกำหนดบทบาทหน้าที่ของครูและบุคลากรในทีมให้ชัดเจน กระจายความรับผิดชอบ ส่งเสริมการใช้ความรู้ความสามารถเต็มที่ โดยที่ผู้บริหารคอยสนับสนุน เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ นาจุ้ย. (2561). *การศึกษาภาวะผู้นำและแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

กรวิกา มั่งมูล. (2562). *ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู อำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 2.* การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา.

เกศสุดา วรรณสินธ์. (2562). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

จีราวัฒน์ สว่างกลับ. (2561). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนเครือข่ายที่ 20 สำนักงานเขตดอนเมือง สังกัดกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (2561). *ภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารองค์กร: แนวคิด ทฤษฎีและกรณีศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.

ธิดารัตน์ จันทะพล. (2559). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต* 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปิยณัฐธิดา เคนบุปผา. (2559). *ภาวะผู้นาการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

พระเอกชัย พิเลิศรัมย์. (2562). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา.* วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

พิษณุ ธรรมรัตน์. (2553). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของข้าราชการครูในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 2.* สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

รุ่งอรุณ หงษ์เวียงจันทร์. (2559). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคตะวันตก.*วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

รุ้งนภา จันทร์ลี. (2562). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

หนึ่งฤทัย เลี้ยงพันธุ์สกุล. (2562). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่ง การเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยะลา เขต 3.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

อรอนงค์ แดงนุ้ย. (2561). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอบางสะพาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2561). *การวิจัยทางการศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ Educational research concepts and applications.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุรชา เย็นตระกูล. (2561). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูผู้สอนในสำนักงานเขตลาดพร้าว สังกัดกรุงเทพมหานคร.* การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.

Leithwood, K., & Jantzi, D. (1996). Toward an explanation of variation in teacher's perceptions of transformational school leadership. *Educational Administration Quarterly, 32*(4), 512-538.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ณัฐปวีณ์ ปานบุดดา[1*]
ชนมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: 6314470078@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้คือ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ ด้านการเป็นผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง ด้านการกำหนดกลยุทธ์เพื่อการพัฒนา ด้านการคิดเชิงปฏิวัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง ด้านการคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษา จำนวน 217 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ (1) ครูมีความคิดเห็นต่อระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี อยู่ในระดับมาก (2) ครูที่มีวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน (3) ครูที่ทำงานอยู่ในขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์, ความคิดเห็นของครู, สหวิทยาเขตปิยมิตร

Strategic Leadership of School Administrators According to the Teachers' Opinions in Piyamit Cluster under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani

Natpawee Panbudda[1*]
Chonmanee Silanookit[2]
Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]
[*]Corresponding author: 6314470078@rumail.ru.ac.th

Abstract

The purposes of this research were to study the level of strategic leadership of school administrators from the opinions of the teachers in Piyamit Cluster under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani and to compare the strategic leadership of school administrators according to the teachers' opinions in the same area, classified the teachers by education level, work experience and school sizes. The questionnaires were categorized into 5 aspects including creative vision building, leadership with high level of understanding, determining strategies for development, revolutionary thinking for change, anticipating and creating opportunities for the future. The number of samples were 217 teachers. The instrument used to collect the data was a 5 - rating scale questionnaire with Index of Item-Objective Congruence (IOC) between 0.80 and 1.00, and the reliability value of 0.966. The statistics used in the data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, *t* test, One-way analysis of variance and Scheffe's comparison test. The research findings were as follows (1) Teachers have an opinion on the level of strategic leadership of school administrators in Piyamit Cluster Under The Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani, at high level in overall (2) The opinions of teachers with different education level and wok experiences towards strategic leadership of school administrators in Piyamit Cluster Under The Secondary Educational Service Area office Pathum Thani was not different in overall and in each aspect (3) The opinions of teachers with different school size on the strategic leadership of school administrators in Piyamit Cluster Under The Secondary Educational Service Area office Pathum Thani were different by overall aspect at the statistically significant level of .05.

Keywords: Strategic leadership, Teachers' Opinion, Piyamit Cluster

บทนำ

ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 65 ได้กำหนดให้มี "ยุทธศาสตร์ชาติ" เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศในระยะยาว พร้อมกับการปฏิรูปและการพัฒนาระบบและกลไกการบริหารราชการแผ่นดินในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพของประเทศไทยในทุกภาคส่วนและนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นหรือบรรเทาความรุนแรงของสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และสามารถรับมือกับภัยคุกคามและบริหารจัดการความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และสามารถเปลี่ยนผ่านประเทศไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ใหม่ของโลกได้ ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยยังคงรักษาบทบาทสำคัญของเวทีโลก สามารถดำรงรักษาความเป็นชาติให้มีความมั่นคง และคนไทยในประเทศมีความอยู่ดีมีสุขอย่างถ้วนหน้ากัน (อรุณี อัตกลับ, 2561, หน้า 14) การปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมาย โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านองค์ประกอบในการจัดการศึกษา ความพยายามในการปฏิรูประบบการบริหารจัดการ การปฏิรูปหลักสูตร การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน การพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อหวังผลว่า คุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาจะสูงขึ้น ในระดับสถานศึกษาก็ต้องร่วมกันพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนที่สนองความต้องการของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณภาพและมาตรฐาน เอื้อต่อการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศอย่างยั่งยืน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (ณัฐนันท์ทร เอี่ยมแทน, 2559, หน้า 2) จะเห็นได้ว่า สถานการณ์เหล่านี้กระตุ้นให้ผู้คนในสังคมต้องคิดวิเคราะห์ แยกแยะ และต้องตัดสินใจอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ในสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น อันจะนำไปสู่สภาวการณ์ของการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมระหว่างประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ทำให้หลายประเทศต้องปฏิรูปการศึกษา คุณภาพของการจัดการศึกษา จึงเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญประการหนึ่ง สำหรับความพร้อมในการเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และศักยภาพในการแข่งขันในเวทีโลกของแต่ละประเทศ ประเทศที่อยู่รอดได้ หรือคงความได้เปรียบก็คือ ประเทศที่มีอำนาจทางความรู้ และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (เยาวรินทร์ ยิ้มรอด, 2559, หน้า 3)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดหลักการสำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต และสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่าการศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม เป็นปัจจัยในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ ซึ่งเป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น "คนดี คนเก่ง และมีความสุข" (ณัฏฐณิชา สังข์ศิลป์เลิศ, 2564, หน้า 1-2) ซึ่งสอดคล้องกับที่ วรรณฤดี มณฑลจรัส (2560, หน้า 9) ได้กล่าวไว้ว่า สถานศึกษาทุกระดับจะต้องรับภาระหนักในการจัดการศึกษา สร้างแนวปฏิบัติในการดำเนินงานของสถานศึกษาให้มีการควบคุมและประเมินผลการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งการบริหารจัดการศึกษาให้เกิดผลดังกล่าว สามารถกระทำได้โดยอาศัยหลักการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา

การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการมองเหตุการณ์หรือคาดเดาเหตุการณ์ในอนาคตความเป็นไปได้ในวิสัยทัศน์ รักษาความยืดหยุ่น และให้อำนาจบุคคลอื่นในการสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงทางกลยุทธ์

สามารถชักจูงให้ผู้อื่นให้ความร่วมมือ มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถกำหนดทิศทางของสถานศึกษา การสร้างและธำรงรักษาทีม การจูงใจและพัฒนาบุคลากร มุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม (นันท์นภัส สุทธิการ, 2562, หน้า 10) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์การแบบองค์รวมที่ต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างบูรณาการกัน ในขณะเดียวกันก็ต้องมุ่งเน้นให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ยอมรับซึ่งกันและกัน มุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน โดยการนำกลยุทธ์ไปใช้ต้องมีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งในการวางแผนเชิงกลยุทธ์นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการกำหนดทิศทางที่ถูกต้อง (เพ็ชรชมพู พิชญ์พันธ์เดชา, 2561, หน้า 5)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ได้กำหนดวิสัยทัศน์ ไว้ว่า "องค์กรคุณธรรม นวัตกรรมก้าวหน้า น้อมนำศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน" ภายใต้พันธกิจเพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ โดยมีเป้าประสงค์ให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา มีความเป็นมืออาชีพ จากนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาล ภายใต้การขับเคลื่อนของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีแนวความคิด "ปลดล็อก ปรับเปลี่ยน เปิดกว้าง" เพื่อให้การทำงานมีความรวดเร็ว ปรับตัวให้ก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลง และสามารถนำพาให้ประเทศไทยไปต่อหลังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ประกอบกับการสนับสนุนข้อมูลผลการประชุมขององค์การยูเนสโก ที่ได้ระบุถึงเรื่องการศึกษาแบบเรียนรวมหรือการศึกษาที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ด้วยหลักสูตรที่ยืดหยุ่น วัดผลตามสมรรถนะเด็ก มีการลงทุนด้านการศึกษาอย่างเป็นธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา อีกทั้งยังส่งผลให้บุคลากร ครูผู้สอน ผู้บริหาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียน พร้อมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียน สามารถร่วมกันดำเนินงานให้เป็นแบบการมีส่วนร่วม มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี, 2564, หน้า 27)

ดังนั้น ในการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายสู่ความสำเร็จนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำที่จะนำพาสถานศึกษาสู่ความสำเร็จได้ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันที่ไปอย่างรวดเร็ว ครูและบุคลากรในสถานศึกษาสามารถสร้างความรุ่งเรืองที่ยั่งยืนให้กับสถานศึกษาได้ตามที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีใช้เป็นกรอบการดำเนินงานและบริหารจัดการศึกษาในระยะ 5 ปี ภายใต้นโยบายของการบริหารราชการแผ่นดินที่มีการปรับเปลี่ยนสู่การเติบโตในรูปแบบใหม่ และยุทธศาสตร์การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยเน้นการบูรณาการยุทธศาสตร์ประเทศ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปสู่การเติบโตอย่างมั่งคงและยั่งยืน ไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจและต้องการศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปัยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ชุมชน วงการการศึกษา การพัฒนาประเทศให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปัยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดโรงเรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

สถานภาพของครู

1. วุฒิการศึกษา
   1) ปริญญาตรี 2) สูงกว่าปริญญาตรี
2. ประสบการณ์ในการทำงาน
   1) น้อยกว่า 5 ปี 2) ตั้งแต่ 5-10 ปี 3) มากกว่า 10 ปี
3. ขนาดสถานศึกษา
   1) ขนาดกลาง 2) ขนาดใหญ่ 3) ขนาดใหญ่พิเศษ

→

ตัวแปรตาม

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์
2. ด้านการเป็นผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง
3. ด้านการกำหนดกลยุทธ์เพื่อการพัฒนา
4. ด้านการคิดเชิงปฏิวัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง
5. ด้านการคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต

ภาพ1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ได้อาศัยแนวคิดภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาจากการสังเคราะห์ของ วารุณี กึงหมึง (2559), คมกฤช พรหมฉิน (2560), วรรณฤดี มณฑลจรัส (2560), กัลยา อาทรกิจ (2561), ซาฝีนะ แอหลัง (2561), มนสิชา ธรรมรักษ์ (2561), ฏิมากร ปุ้นกี้ (2563), ธีระยุทธ คงแสงธรรม (2563), ณัฏฐณิชา สังข์ศิลป์เลิศ (2564) และดุลคิพลี หลังจิ (2564) สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย (1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ (2) ด้านการเป็นผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง (3) ด้านการกำหนดกลยุทธ์เพื่อการพัฒนา (4) ด้านการคิดเชิงปฏิวัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง (5) ด้านการคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีสมมติฐานว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน จากการวิจัยของ ณัฐนันท์ทร เอี่ยมแทน (2559) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ความความคิดเห็นของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก และจากงานวิจัยของ ธีระยุทธ์ คงแสงธรรม (2563), ณัฐวัฒน์ จริงสันเทียะ (2560) และนวลจันทร์ จุนทนพ (2559) สถานภาพของครูที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า ไม่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาด้วยการสังเคราะห์จากแนวคิดของผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้ว แล้วสรุปได้แนวทางภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และศึกษาความคิดเห็นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานภาพของครูที่แตกต่างกัน

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่าง 0.80-1.00 และได้นำไปทดลองใช้พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.966

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen (Cohen, Manion, & Morrison, 2011, p. 147) จำนวน 217 คน เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้วนำมาหากลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างด้วยการแบ่งแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นชั้นภูมิ (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2561)

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลสถานภาพของครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 ข้อมูลภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นแบบจำแนกความหมาย 5 ระดับ (semantic differential) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยยึดเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2556) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีภาวะผู้เชิงกลยุทธ์อยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีภาวะผู้เชิงกลยุทธ์อยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีภาวะผู้เชิงกลยุทธ์อยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีภาวะผู้เชิงกลยุทธ์อยู่ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีภาวะผู้เชิงกลยุทธ์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา ด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe')

สถิติที่ใช้ในการวิจัย สถิติพื้นฐานได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง ด้วยการทดสอบ *t* test

แบบ Independent และการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างให้ทำการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffe')

ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา พบว่า

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.2 ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.3 ครูที่อยู่ในขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ ด้านการเป็นผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง ด้านการกำหนดกลยุทธ์เพื่อการพัฒนา และด้านการคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านการคิดเชิงปฏิวัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ใช้ความสามารถในการคาดการณ์อย่างมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความยืดหยุ่น มีมุมมองที่หลากหลายในระยะยาว มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนงาน โดยการกำหนดทิศทางขององค์กร การสร้างและธำรงรักษาทีม การจูงใจและพัฒนาบุคลากร มุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และนำวิสัยทัศน์มาสู่การปฏิบัติได้เป็นอย่างดี สามารถตัดสินใจดำเนินการบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จโดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ ณัฐนันท์ทร เอี่ยมแทน (2559) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับบรรยากาศโรงเรียนสังกัดเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 5* ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร สังกัดเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 5 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การระบุกลยุทธ์ที่มีอนาคตไกล การกำหนดวัตถุประสงค์ระยะยาวและการจัด

ลำดับความสำคัญ การให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการคัดเลือกกลยุทธ์ การประเมินความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงด้านกลยุทธ์ การประเมินจุดอ่อนจุดแข็งในปัจจุบัน การกำหนดสมรรถนะหลัก และการประเมินผลของกลยุทธ์ที่คาดว่าจะได้รับ สอดคล้องกับ ณัฐวัฒน์ จริงสันเทียะ (2560) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *การศึกษาความพึงพอใจของครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาสถานศึกษาของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร* ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านการนำปัจจัยต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านความคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ ด้านความคิดความเข้าใจในระดับสูงของผู้บริหารโรงเรียน ตามลำดับ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ จีรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ (2562) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากลตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12* ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด และด้านการบริหารทรัพยากรในองค์การ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับ นันท์นภัส สุทธิการ (2562) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี* ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการกำหนดทิศทางขององค์กร ด้านการจูงใจและพัฒนาบุคลากร ด้านการสร้างและธำรงรักษาทีม และด้านมุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม ตามลำดับ และสอดคล้องกับ วริษา ฮวดศรี (2564) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 จังหวัดฉะเชิงเทรา* ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

2. ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ครูส่วนใหญ่ทั้งระดับการศึกษาปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรีต่างมีความเห็นสอดคล้องต้องกันว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้ใช้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับการบริหารสถานศึกษาแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับ ธีระยุทธ คงแสงธรรม (2563) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2* ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามระดับการศึกษาไม่แตกต่างกัน

3. ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ณัฐวัฒน์ จริงสันเทียะ (2560) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *การศึกษาความพึงพอใจของครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาสถานศึกษาของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร* ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร ด้านความคิดเชิงปฏิวัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง ที่มี

ประสบการณ์การปฏิบัติงาน น้อยกว่า 5 ปี กับ 5-10 ปี และน้อยกว่า 5 ปี กับมากกว่า 10 ปี มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งยังสอดคล้องกับ กัลยา อาทรกิจ (2561) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1* ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ ธีระยุทธ คงแสงธรรม (2563) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2* ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ไม่แตกต่างกัน

4 ครูที่อยู่ในขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ ด้านการเป็นผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง ด้านการกำหนดกลยุทธ์เพื่อการพัฒนา และด้านการคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการคิดเชิงปฏิวัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ นวลจันทร์ จุนทนพ (2559) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง* ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งยังสอดคล้องกับ กัลยา อาทรกิจ (2561) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1* ผลการวิจัยพบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และสอดคล้องกับ ซาฝีนะ แอหลัง (2561) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี* ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรทุ่มเทกำลังกายกำลังใจในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมาย เน้นการทำงานเป็นทีม

2. ด้านการเป็นผู้นำที่มีความคิดความเข้าใจระดับสูง ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้วิธีบูรณาการความคิดที่หลากหลายของครูและบุคลากร เพื่อนำมาวางแผนการบริหารสถานศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาควรคิดพิจารณาทบทวนก่อนการตัดสินใจ และควรติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างรอบคอบและถูกต้อง

3. การกำหนดกลยุทธ์เพื่อการพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดรูปแบบการทำงานที่ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานได้อย่างมีความสุข และมีเป้าประสงค์ของการทำงานที่ชัดเจน

4. การคิดเชิงปฏิวัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร ผู้เรียน และชุมชน มีส่วนร่วมในการคิด เพื่อนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ

5. การคาดหวังและสร้างโอกาสสำหรับอนาคต ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีแนวคิดเชิงรุกในการกำหนดทิศทางของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในอนาคต และผู้บริหารสถานศึกษาควรคาดการณ์อนาคตและกำหนดทิศทางของสถานศึกษาไว้ล่วงหน้า

เอกสารอ้างอิง

กัลยา อาทรกิจ. (2561). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

คมกฤช พรหมฉิน. (2560). *การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

จีรวิทย์ มั่นคงวัฒนะ. (2562). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการบริหารสถานศึกษาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ซาฝีน๊ะ แอหลัง. (2561). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ฏิมากร บุ้นกี้. (2563). *การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ณัฏฐณิชา สังข์ศิลป์เลิศ. (2564). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการบริหารจัดการความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

ณัฐนันท์ทร เอี่ยมแทน. (2559). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับบรรยากาศโรงเรียน สังกัดเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 5.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณัฐวัฒน์ จริงสันเทียะ. (2560). *การศึกษาความพึงพอใจของครูต่อภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาสถานศึกษาของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ดุลคิพลี หลังจิ. (2564). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธีระยุทธ คงแสงธรรม. (2563). *การศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยนครราชสีมา.

นันท์นภัส สุทธิการ. (2562). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

นวลจันทร์ จุนทนพ. (2559). *การศึกษาบทบาทภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

เพ็ชรชมพู พิชญ์พันธ์เดชา. (2561). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มนสิชา ธรรมรักษ์. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัย.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

เยาวรินทร์ ยิ้มรอด. (2559). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนมาตรฐานสากลระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดในภาคตะวันตก.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วรรณฤดี มณฑลจรัส. (2560). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการโรงเรียนประชารัฐ กรณีศึกษาจังหวัดพัทลุง.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์.

วริษา ฮวดศรี. (2564). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 จังหวัดฉะเชิงเทรา.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

วารุณี ก๋งหมึง. (2559). *สมรรถนะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของหัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสาคร.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยคริสเตียน.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี. (2564). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564.* ปทุมธานี: ผู้แต่ง.

อรุณี อัตกลับ. (2561). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการบริหารองค์การแห่งการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2561). *การวิจัยทางการศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ Educational research concepts and applications.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). Research methods in education (7th ed.). New York: Routledge.

ความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

วุฒิชัย พันธ์ทรัพย์[1]*
ชนมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
*ผู้รับผิดชอบบทความ: wuttichai@tbs.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และเพื่อเปรียบเทียบระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษา จำนวน 217 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่

ผลการวิจัยพบว่า (1) ระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี อยู่ในระดับมาก (2) ครูที่มีวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน (3) ครูที่สังกัดขนาดสถานศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การเสริมสร้างพลังอำนาจ, ครู, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

The Opinions of Teacher Empowerment in Schools in Piyamit Cluster under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani

Wuttichai Phansub[1*]

Chonmanee Silanukit[2]

Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: Wuttichai@tbs.ac.th

Abstract

The objectives of this research were to study and to compare the state of teacher empowerment in schools in Piyamit cluster under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani, classified by educational levels, working experience and sizes of school. The samples used in the research were 217 teachers. The instrument used to collect the data was a 5-rating scale questionnaire with the index of item objective congruence between 0.80 and 1.00 and the reliability of 0.98. The statistics used in the data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, *t* test, One-way analysis of variance and Scheffe's comparison test.

The research findings were as follows: (1) The level of teachers' opinion toward teacher empowerment in schools in Piyamit cluster under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani were at a high level in overall aspect. (2) The opinion of teachers with different educational background and the opinion of teachers with different working experience were found to be no difference in all aspects. (3) Teachers from different school sizes had different opinions on the teacher empowerment in schools in Piyamit Cluster under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani in overall aspect with the statistical significance level of .05.

Keywords: Empowerment, Teacher, The Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการจัดการศึกษา ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา กำหนดเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการปฏิบัติงานของครู คือ เป้าหมายที่ 1 โครงสร้าง บทบาท และระบบการบริหารจัดการการศึกษามีความคล่องตัวชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ และเป้าหมายที่ 5 ระบบบริหารงานบุคคลของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา มีความเป็นธรรม สร้างขวัญกำลังใจ และส่งเสริมให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มตามศักยภาพ แนวทางการพัฒนาคือ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การบริหารและจัดการการศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ (globalization) ให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น สถานศึกษาต้องมีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ร่วมมือกัน โดยบุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมกันในการสร้างวิสัยทัศน์ พันธกิจ กำหนดเป้าหมาย กำหนดแผนงาน และตัดสินใจแก้ไขปัญหา อีกทั้งผู้บริหารจะต้องรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง พัฒนาตนเอง คิดหายุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการใหม่ ๆ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานในองค์การและนอกองค์การ (สมหมาย อ่ำดอนกลอย, 2556)

การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในยุคปัจจุบัน ที่เน้นการให้ความสำคัญต่อการใช้กลยุทธ์ของผู้บริหารในการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง คือ การเสริมสร้างพลังอำนาจในองค์การ (empowerment) การบริหารแบบเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นรูปแบบการบริหารที่ได้มีการกระจายอำนาจจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง โดยการเปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์การได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การกำหนดเป้าหมาย การสร้างวิสัยทัศน์ กำหนดพันธกิจ และการร่วมมือกันในการวางแผนงาน เพิ่มอำนาจในการตัดสินใจ เปิดโอกาสให้บุคลากรสามารถบริหารจัดการงานของตนได้อย่างอิสระ ภายใต้แนวทางและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน เป็นการช่วยให้บุคลากรได้ก้าวหน้าในวิถีชีวิตการทำงาน (กัญภร เอี่ยมพญา และคณะ, 2560) การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้บุคคลมีความสามารถในการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมาย การเสริมสร้างพลังอำนาจแก่บุคคลจะส่งผลให้บุคคลรับรู้ถึงศักยภาพของตนและเพิ่มขีดความสามารถในด้านต่าง ๆ (Kinlaw อ้างถึงใน ณัฐวุฒิ ปั้นเหน่งเพชร, 2559, หน้า 3)

การสร้างเสริมพลังอำนาจในการทำงานของครู จะก่อให้เกิดความยึดมั่นผูกพัน และทำให้ครูมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา มีความพึงพอใจในงาน ทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน อันส่งผลต่อคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน บทบาทของครูผู้สอนโดยการให้การศึกษาที่มีคุณภาพแก่นักเรียน ตลอดจนช่วยเหลือนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้ จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความสามารถของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนเป็นสำคัญ (กมลภพ แก้วศรี, 2559)

จากแนวคิดและปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา เรื่อง ความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ซึ่งผลการวิจัยจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา และมีการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับครู เป็นการสร้างแรงจูงใจที่จะทำให้ครูเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน และส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารงานในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายและความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

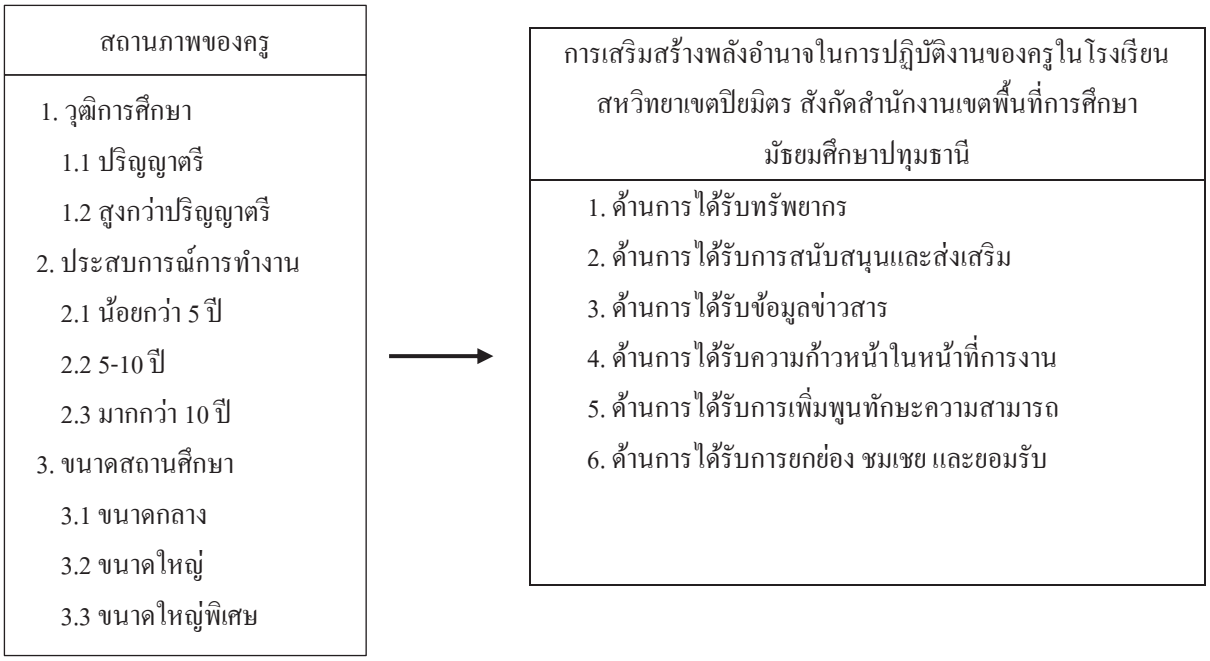

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความคิดเห็นต่อการวิจัยการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ได้อาศัยแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน จากการสังเคราะห์แนวคิดของ ปารวี วินทะไชย์ (2564), อภิสิทธิ์ พึ่งภพ (2564), ตรียพล โฉมไสว (2563), วนิดา ทิพย์กมลธนกุล (2562), พัชราภรณ์ ธรรมมา (2561), เอกพล พันธุ์โชติ (2560), ณัฐวุฒิ ปั้นเหน่งเพชร (2559), สถาพร ภูบาลเช้า (2559), Tracy (1990) และ Kanter (1979) สรุปได้ว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน ประกอบด้วย (1) ด้านการได้รับทรัพยากร (2) ด้านการได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม (3) ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสาร (4) ด้านการได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (5) ด้านการได้รับการเพิ่มพูนทักษะความสามารถ และ (6) ด้านการได้รับการยกย่อง ชมเชย และการยอมรับ ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีสมมติฐานว่า วุฒิการศึกษา ประสบการณ์

การทำงาน และขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน จากการวิจัยของ ดารารัตน์ อ้นถาวร (2562) ที่พบว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่า สถานภาพของครูที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า ไม่แตกต่างกัน (วีรพงศ์ โฆษิตพิมานเวช และนิยดา เปี่ยมพืชนะ, 2561; อภิสิทธิ์ พึ่งภพ, 2564 และภูมิพัฒน์ เสริมสุข, 2562)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย ความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน ด้วยการสังเคราะห์จากแนวคิดของผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้ว และศึกษาความคิดเห็นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานภาพของครูที่แตกต่างกัน

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 และได้นำไปทดลองใช้พบว่า ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ เท่ากับ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen (Cohen, Manion, & Morrison, 2011, p. 147) จำนวน 217 คน เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้ว นำมาหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างด้วยการแบ่งแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นชั้นภูมิ (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2561)

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลสถานภาพของครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 ระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นแบบจำแนกความหมาย 5 ระดับ (semantic differential) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยยึดเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง การเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง การเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง การเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง การเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน อยู่ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง การเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา ด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe's)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย สถิติพื้นฐานได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent และการทดสอบแบบ *F* test และการทดสอบการแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างให้ทำการทดสอบรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe's)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ปรากฏผลดังนี้

1. ระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการได้รับการยกย่องชมเชยและการยอมรับ ด้านการได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ด้านการได้รับการเพิ่มพูนทักษะความสามารถ ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสาร ด้านการได้รับทรัพยากร และด้านการได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม

2. เปรียบเทียบระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา พบว่า

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.2 ครูที่มีประสบการณ์การทำงาน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.3 ครูที่สังกัดขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการได้รับทรัพยากร ด้านการได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสาร ด้านการได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ด้านการได้รับการเพิ่มพูนทักษะความสามารถ ด้านการได้รับการยกย่องชมเชยและการยอมรับ พบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดหาวัสดุครุภัณฑ์เครื่องมือ และอุปกรณ์การเรียนการสอนเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสนใจและส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเองเพื่อความก้าวหน้าในอนาคต ผู้บริหารสถานศึกษามีการประชุมประจำเดือน เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารให้ครูทราบ ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูปฏิบัติงานที่ต้องใช้ความสามารถและมีโอกาสในการก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูได้ฝึกปฏิบัติและเรียนรู้งานที่ใช้ความสามารถเพิ่มมากขึ้น และผู้บริหารมีการยกย่อง ชมเชย การแสดงความยินดีเมื่อครูปฏิบัติงานดี เสร็จตามกำหนดเวลา ผลงานเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับ ธีรภัทร คงกัลป์ (2559) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *การ*

เสริมสร้างพลังอำนาจในการทำงานของครูในโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัยที่พบว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจในการทำงานของครูในโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย ในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน และสอดคล้องกับ อภิสิทธิ์ พึ่งภพ (2564) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *การเสริมสร้างพลังในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5* ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างพลังในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน และสอดคล้องกับ ดารารัตน์ อ้นถาวร (2562) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *การเสริมสร้างพลังอำนาจของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2* โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจของครู อยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นกัน เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ด้านการได้รับความก้าวหน้าในงาน อยู่ในลำดับสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ การได้รับการเพิ่มพูนความสามารถและทักษะ การได้รับความช่วยเหลือสนับสนุน การได้รับข้อมูลข่าวสาร การได้รับรางวัลและการยอมรับ และการได้รับทรัพยากร ตามลำดับ

2. ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เพราะกลยุทธ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีเป้าหมายในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพและพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ดังนั้น จึงทำให้ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน ได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ ณัฐวุฒิ ปั้นเหน่งเพชร (2559) ที่ได้ทำการวิจัยแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจระดับบุคคลของครูอัตราจ้างในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 พบว่า ครูอัตราจ้างที่มีวุฒิการศึกษา มีระดับพลังอำนาจระดับบุคคลไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับ วีรพงศ์ โฆษิตพิมานเวช (2561) ที่ได้ทำการวิจัยการเสริมสร้างพลังอำนาจครูของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า สภาพการเสริมสร้างพลังอำนาจครูของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ เพราะผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างพลังอำนาจครูทุกคนโดยไม่ได้คำนึงถึงประสบการณ์ ถ้าหากครูได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจจากผู้บริหาร จะทำให้ครูเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ทำให้ครูเห็นคุณค่าในตนเอง และมีความผูกพันต่อองค์กร จะส่งผลต่อครูมีความทุ่มเทในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ และส่งผลให้ผู้บริหารสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ธีรภัทร คงกัลป์ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *การเสริมสร้างพลังอำนาจในการทำงานของครูในโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย* พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี กับครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 10 ปีขึ้นไป มีความเห็นในการเสริมสร้างพลังอำนาจในการทำงานของโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัยทั้งในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ อภิสิทธิ์ พึ่งภพ (2564) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *การเสริมสร้างพลังในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5* ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างพลังในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำแนกตามประสบการณ์เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงานโดยรวม ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ พัชราภรณ์ ธรรมมา (2561) ได้ศึกษาการเสริมสร้างพลังอำนาจครูของโรงเรียนราชวินิตบางแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังอำนาจครู โดยรวมไม่แตกต่างกัน

4. ครูที่สังกัดขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เพราะในโรงเรียนขนาดกลาง ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูได้รับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ส่งเสริมให้ครูเข้าร่วมการอบรมสัมมนา หรือประชุมทางวิชาการเพื่อพัฒนาศักยภาพของครูอยู่เสมอ ส่งเสริมความร่วมมือและเจตคติที่ดีในการทำงาน เปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติงานและพัฒนาโรงเรียน ให้ครูมีโอกาสเป็นผู้นำ ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาโรงเรียน ประกอบกับโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีโครงสร้างการบริหารงานที่ซับซ้อน ครูมีจำนวนมาก ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความห่างเหินกัน ทำให้การสื่อสารไม่รวดเร็วเท่าที่ควร อีกทั้งครูปฏิบัติหน้าที่สอนเพียงอย่างเดียว และไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาโรงเรียน ส่งผลให้ระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ อยู่ในระดับน้อยกว่าโรงเรียนขนาดกลาง สอดคล้องกับภูมิพัฒน์ เสริมสุข (2562) ศึกษาเรื่อง *การเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2* พบว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูในโรงเรียนที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ไม่ส่งผลต่อการเสริมพลังอำนาจ แต่ขนาดสถานศึกษา มีผลต่อการเสริมพลังอำนาจ ดังนั้น ในการนำผลการวิจัยไปใช้ มีแนวทาง ดังนี้

1. สถานศึกษาขนาดกลาง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความใกล้ชิดกัน และการสื่อสารที่รวดเร็วส่งผลให้การปฏิบัติงานมีความรวดเร็ว ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรเสริมสร้างพลังอำนาจด้วยการพัฒนาศักยภาพครู โดยให้ครูมีโอกาสเป็นผู้นำ

2. สถานศึกษาขนาดใหญ่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความห่างเหินกัน ทำให้การสื่อสารไม่รวดเร็วเท่าที่ควร ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรเสริมสร้างพลังอำนาจด้วยการปรับรูปแบบการสื่อสารในสถานศึกษาให้มีความรวดเร็ว ชัดเจน

3. สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ มีโครงสร้างการบริหารงานที่ซับซ้อน ครูมีจำนวนมาก ครูขาดการมีส่วนร่วม ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรเสริมสร้างพลังอำนาจด้วยการกระจายอำนาจให้ครูได้ตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

กมลภพ แก้วศรี. (2559). การศึกษาองค์ประกอบของระบบการประเมินการสอนของครูตามแนวคิดการประเมินแบบร่วมมือรวมพลัง สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, *10*(22), 40-46.

กัญกร เอี่ยมพญา และคณะ. (2560). การเสริมสร้างพลังอำนาจในการทำงานของครูที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลใน จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารชุมชนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 10*(2), 71-83.

ณัฐวุฒิ ปั้นเหน่งเพชร. (2559). *แนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจระดับบุคคลของครูอัตราจ้างในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดารารัตน์ อ้นถาวร. (2562). *การเสริมสร้างพลังอำนาจส่งผลต่อขวัญกาลังใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ตรียพล โฉมไสว. (2563). *การพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ธีรภัทร คงกัลป์. (2559). *การเสริมสร้างพลังอำนาจในการทำงานของโรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ .

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ปารวี วินทะไชย์. (2564). *การเสริมสร้างพลังอำนาจในการปฏิบัติงานของครูในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พัชราภรณ์ ธรรมา. (2561). *การเสริมสร้างพลังอำนาจในการทำงานของโรงเรียนราชวินิตบางแก้ว*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภูมิพัฒน์ เสริมสุข. (2562). การเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 5*(18), 89-106.

วนิดา ทิพย์กมลธนกุล. (2562). *การเสริมสร้างพลังอำนาจของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วีรพงศ์ โฆษิตพิมานเวช และนิยดา เปี่ยมพืชนะ. (2561). การเสริมสร้างพลังอำนาจครูของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. *วารสารวิชาการและการวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, *8*(3), 24-31.

สถาพร ภูบาลเช้า. (2559).*การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างพลังอำนาจครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3* .วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมหมาย อำดอนกลอย. (2556). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่21. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 7*(1), 1-7.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579* . กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

อภิสิทธิ์ พึ่งภพ. (2564). การเสริมสร้างพลังในการปฏิบัติงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 15*(2), 65-80.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2561). การวิจัยทางการศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ Educational research concepts and applications. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกพล พันธุ์โชติ. (2560). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมิติการเสริมสร้างพลังอำนาจครูกับความผูกพันต่อองค์กรของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.

Kanter, R. M. (1997). *Rosabeth moss kanter on the frontiers of management*. Boston: Harvard Business School Press.

Tracy, D. (1990). *10 step to empowerment: A common sense guide to managing people*. New York: William Morrow.

การพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

กวินนา เดชาอภินันท์[1*]
ชนมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: viewdechaapinun@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร และ (2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์การทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2564 จำนวน 96 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (*t* test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ (1) การพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) ครูที่มีวุฒิการศึกษา ขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การพัฒนาบุคลากร, ผู้บริหารสถานศึกษา, ความคิดเห็นของครูในโรงเรียน

Personel Development of School Administrations in Opinions of Teacher in Yannawa District Office Bangkok

Kawinna Dechaapinun[1*]

Chonmanee Silanookit[2]

Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: viewdechaapinun@gmail.com

Abstract

The purposes of this research were to (1) study of the level of personal development of school administrators in opinions of teacher in Yannawa District office Bangkok aimed to (2) compare the personal development of school administrators in opinions of teacher in Yannawa District office Bangkok. Classified by level of education, school sizes and work experience. The sample population consisted of 96 teacher. The tools used in the study was questionnaire. The statistics used in the data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, t-test and One-way analysis of variance the research findings were as follows (1) The level of personal development of school administrators in the opinions of the teacher in Yannawa District office Bangkok and in all aspects was found to be at high level. (2) Teacher differed in level of education and school sizes. There were opinions on the personal development of school administrators in Yannawa District office Bangkok. Overall and each aspect were significant difference at the .05 level. (3) Teacher with different level of work experience. There were opinions on the personal development of school administrators in Yannawa District office Bangkok. Overall were significant difference at the .05 level.

Keywords: Personal Development, Administrators, Teacher's Opinions

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและจัดการศึกษาสู่มาตรฐานระดับชาติ ให้ความสำคัญต่อครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา โดยกำหนดไว้ในหมวด 7 มาตรา 52 ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง เป็นพระราชบัญญัติฉบับแรกของประเทศไทยที่ปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ หัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดแนวทางการศึกษา โดยยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และเน้นความสำคัญของความรู้ คู่คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสม การจัดการศึกษายุคใหม่ จึงต้องปรับเปลี่ยนการเรียนการสอน เพราะครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ หากครูมีคุณภาพและศักยภาพสูง จะทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ กระบวนการเรียนรู้บังเกิดผล ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยสอดคล้องกับเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2552)

การปฏิรูปการศึกษามุ่งประเด็นหลักสำคัญในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการพัฒนาบุคลากร ด้วยการกำกับและประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู บุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ และพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง รัฐพึงจัดสรรงบประมาณและจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา (อัญญรัตน์ นาเมือง, 2553)

ประเทศไทยได้รับกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในศตวรรษที่ 21 โดยเปิดรับการไหลบ่าของเทคโนโลยีสารสนเทศ เกิดการเชื่อมโยงถึงกันได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องตื่นตัวและเร่งพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ให้เท่าทันกับโลกยุคปัจจุบัน โดยปัจจัยสำคัญที่สุดคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสร้างองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารจะต้องหาวิธีการเพิ่มความรู้ความสามารถในตำแหน่งหน้าที่การงาน เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของครูให้เป็นไปในทางที่ต้องการ โดยการนำความรู้ใหม่ ๆ ไปเพิ่มประสิทธิภาพในการปรับปรุงการเรียนการสอนทั้งในปัจจุบันและอนาคต (เสนาะ ติเยาว์, 2556)

การศึกษานับเป็นกระบวนการ วิธีการที่สำคัญที่จะสามารถดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณภาพคนไทยให้เกิดการเรียนรู้นำไปสู่การปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สามารถก้าวทันโลก ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย (ภัทราพร เกษสังข์, 2551) เมื่อเป็นเช่นนี้ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ต้องอาศัยบุคลากรที่ปฏิบัติงานทางการศึกษาที่มีหลายฝ่ายหลายหน้าที่ เพราะความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงานขึ้นอยู่กับปริมาณและคุณภาพของบุคลากรที่มีอยู่ในหน่วยงานเป็นประการสำคัญ (ภิญโญ สาธร, 2517) ซึ่งเป้าหมายทั่ว ๆ ไปของการบริหารการศึกษาก็คือ การประกันว่า โรงเรียนได้เดินไปในทิศทางที่ถูกต้องนั้นคือ ผู้บริหารจะต้องสามารถใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น กำลังคน งบประมาณ เครื่องอำนวยความสะดวกและแผน เพื่อดำเนินงานสถาบันการศึกษา และในบรรดาทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้ ทรัพยากรมนุษย์ ถึงแม้ว่าการคัดเลือกและสรรหาบุคคลเข้าทำงานใด จะได้กำหนดคุณสมบัติ หลักเกณฑ์และวิธีการไว้ดีเพียงไรก็ตาม ก็ไม่ได้เป็นหลักประกันว่า บุคคลนั้นจะปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้ดีตลอดไป ทั้งนี้ เพราะการเปลี่ยนแปลงของระบบงานและวิทยาการต่าง ๆ ได้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ ทำให้การปฏิบัติงานของบุคคลนั้น ๆ อาจมีปัญหาหรือผิดพลาดและปฏิบัติงานได้ไม่ดีเท่าที่ควร

นอกจากนี้การพัฒนาบุคลากรยังเป็นกระบวนการส่งเสริมและปรับปรุงทักษะการทำงานของบุคลากร (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553) ทั้งยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบให้มีคุณภาพ ดังนั้น การพัฒนาบุคลากร จึงต้องกระทำอย่างต่อเนื่องไม่มีวันจบสิ้น อันถือได้ว่า เป็นความต้องการพื้นฐานโดยทั่วไปของมนุษย์ทุกคน จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องเอาใจใส่ในเรื่องการพัฒนาบุคลากรอย่างเต็มที่ด้วย (พนัส หันนาคินทร์, 2554)

จากปัญหาดังกล่าว จะเห็นว่า ในการบริหารงานของผู้บริหารให้มีประสิทธิภาพในทุก ๆ งานนั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ทั้งยังมองเห็นว่า ในการพัฒนาบุคลากรนั้นวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้อาจได้ผลไม่เหมือนกันในสถานที่ที่ต่างกัน และการแสดงออกทางด้านการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารย่อมแตกต่างกันด้วย จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อผู้บริหารในการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนในเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยต้องการจะศึกษาการพัฒนาบุคลากรพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผู้รู้และนักวิชาการได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ซึ่งได้แก่ ด้านการฝึกอบรม ด้านการศึกษาต่อ ด้านการศึกษาดูงาน และด้านการนิเทศภายใน เพื่อจะได้ทราบว่า ครูมีการรับรู้ต่อผู้บริหารในการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนในเขตยานนาวาว่าเป็นอย่างไร ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารโรงเรียนในเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ที่จะใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ตรงกับความต้องการของบุคลากรในโรงเรียนที่จะพัฒนาตนเอง อันจะเป็นผลให้การจัดการศึกษาในโรงเรียนในเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานครจำแนกตามวุฒิการศึกษา ขนาดของสถานศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

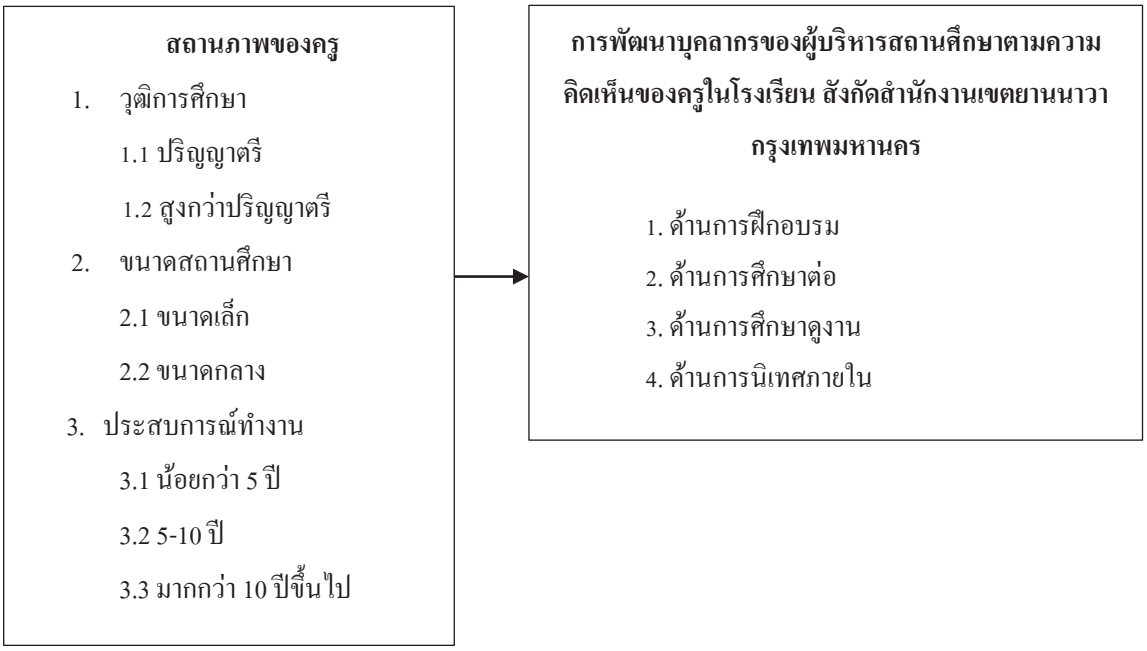

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ได้อาศัยแนวคิดการพัฒนาบุคลากร จากการสังเคราะห์แนวคิดของ ศิริกาญจน์ ไกรบำรุง (2559), รุ่งนภา เมฆวัน (2559), พีรพัฒน์ ฐานะวัฒนกุล (2559), นริญา หัศบำเรอ (2559), จารุเนตร เกื้อภักดิ์ (2559), สมพร เสือสูงเนิน (2560), แพรวนภา เวพุวนารักษ์ (2560), จุฬาลักษณ์ น้อยตั้ง (2560), ศรัญญา พรมสัน (2561) และเกษรา เอี่ยมสอาด (2562) สรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย (1) ด้านการฝึกอบรม (2) ด้านการศึกษาต่อ (3) ด้านการศึกษาดูงาน (4) ด้านการนิเทศภายใน ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย การพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา ด้วยการสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาความคิดเห็นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพของครูที่แตกต่างกัน

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) โดยมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.80-1.00 และจากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.974

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2564 จำนวน 6 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 142 คน ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen (Cohen , Manion, & Morrison, 2011, p. 147) จำนวน 108 คน และเมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้ว ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นชั้นภูมิ (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2561)

4. วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลสถานภาพของครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 ข้อมูลภาวะการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นแบบจำแนกความหมาย 5 ระดับ (semantic differential) เป็นรายข้อและรายด้าน

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา และขนาดสถานศึกษา ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียน สำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน ด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe')

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\overline{X}$ = 3.81) โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการฝึกอบรม ($\overline{X}$ = 3.95) ด้านการนิเทศภายใน ($\overline{X}$ = 3.90) ด้านการศึกษาดูงาน ($\overline{X}$ = 3.70) และด้านการศึกษาต่อ ($\overline{X}$ = 3.66) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา ขนาดสถานศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่า

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. การพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อันเนื่องมาจากเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ ในการพัฒนาบุคลากรของตนเอง มีการหาวิธีการเพิ่มความรู้ความสามารถของบุคลากรในตำแหน่งหน้าที่การงาน เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่ต้องการ โดยการนำความรู้ใหม่ ๆ ไปเพิ่มประสิทธิภาพในการปรับปรุงการเรียนการสอน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต แล้วในการพัฒนาบุคลากรนั้น กระทำได้โดยการบำรุงรักษาให้บุคลากรมีความพึงพอใจที่จะทำงานอยู่กับหน่วยงานและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ พฤติกรรมและการปฏิบัติตนของผู้บริหารสถานศึกษายังส่งผลต่อความคิดเห็นของครูอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ จารุเนตร เกื้อภักดิ์ (2559) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *แนวทางพัฒนาศักยภาพบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์* ที่พบว่า โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการพัฒนาศักยภาพอยู่ในระดับมากเช่นกัน เมื่อพิจารณารายข้อระดับความเหมาะสมในปัจจุบัน ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสายสนับสนุน ด้านการศึกษาต่อ มีระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด รองลงมาเป็น ด้านการฝึกอบรม และด้านที่มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด คือด้านการพัฒนา สอดคล้องกับ รุ่งนภา เมฆวัน (2559) ศึกษาเรื่อง *ความต้องการพัฒนาบุคลากรครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว* ที่พบว่า ความต้องการพัฒนาบุคลากรครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากเช่นกัน เมื่อเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ย สามลำดับแรกจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการฝึกอบรมสัมมนา ด้านการวิจัยในชั้นเรียน ด้านการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา อยู่อันดับสุดท้าย

2. ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อันเนื่องมาจากผู้บริหารมีความใส่ใจต่อการพัฒนาบุคลากร สนับสนุนให้ครูได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่า ถ้าผู้บริหารส่งเสริมให้ครูศึกษาต่อ และครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีความเข้าใจต่อการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาค่อนข้างสูง เนื่องจากครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี โดยส่วนมาก ผ่านการศึกษาในด้านการบริหารการศึกษาแล้ว จึงทำให้เข้าใจลักษณะการทำงานและคุณลักษณะของการพัฒนาบุคลากรแตกต่างจากครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งสอดคล้องกับ พีรพัฒน์ ฐานะวัฒนกุล (2559) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาบุคลากร ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับ ชุติกาญจน์ สลาหลง (2562) ได้ศึกษาความต้องการในการพัฒนาตนเองของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 13 จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการพัฒนาตนเองของของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อันเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาที่อยู่โรงเรียนขนาดต่างกัน มีการพัฒนาบุคลากรที่แตกต่างกัน โดยโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้บริหารมุ่งเน้นที่การปฏิบัติงาน การจัดการเรียนการสอนมากกว่าการพัฒนาบุคลากร ส่วนโรงเรียนขนาดกลาง ผู้บริหารมีความพยายามในการกำหนดทิศทาง โครงสร้าง และวัตถุประสงค์ในการพัฒนาบุคลากรให้มุ่งสู่การเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพ จากบริบทสถานศึกษาที่ต่างกัน การพัฒนาบุคลากรจึงมีความแตกต่างกันด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ชุติกาญจน์ สลาหลง (2562) ได้ศึกษาเรื่อง *ความต้องการในการพัฒนาตนเองของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 13 จังหวัดตรัง*

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาตนเองของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 13 จังหวัดตรัง จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ แพรวพรรณ ไวทยะเสวี (2563) ได้ศึกษาเรื่อง *บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาครูสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2* ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาครูสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อันเนื่องมาจากผู้บริหารมีความคำนึงถึงการพัฒนาบุคลากรจะเห็นว่า จากประสบการณ์ทำงานที่ต่างกัน มีความเข้าใจต่อบทบาทบริหารงานในการพัฒนาบุคลากรแตกต่างกัน ความต้องการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และทำให้คนมีทักษะ เจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน แต่ต้องอาศัยประสบการณ์ที่ดีพอ จึงจะทำให้บุคคลได้เรียนรู้และประสบผลสำเร็จ ซึ่งบุคลากรที่มีประสบการณ์น้อยจะมีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานน้อยกว่าบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน จึงทำให้ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่งนภา เมฆวัน (2559) ได้ศึกษาความต้องการพัฒนาบุคลากรครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการพัฒนาบุคลากรครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ เกษรา เอี่ยมสอาด (2562) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนหนองวัลย์เปรียงวิทยา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนหนองวัลย์เปรียงวิทยา จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านการฝึกอบรม ผู้บริหารควรให้บุคลากรได้เข้ารับการฝึกอบรมตามความต้องการ และควรมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมต่าง ๆ อย่างทั่วถึง

2. ด้านการศึกษาต่อ ผู้บริหารควรมีการแจ้งเงื่อนไขหลักเกณฑ์การศึกษาต่อ และการขอรับทุนให้ทราบโดยทั่วกัน และควรมีการจัดหาข้อมูลสถานศึกษาเพื่อศึกษาต่อภายในประเทศ

3. ด้านการศึกษาดูงาน ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้มีการนำความต้องการของบุคลากรมาพิจารณาในการจัดการศึกษาดูงาน และควรมีการสำรวจความต้องการและความจำเป็นในเรื่องการศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการศึกษาดูงานแก่บุคลากรนอกหน่วยงาน

4. ด้านการนิเทศภายใน ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้มีการวางแผนและประชุมชี้แจงกำหนดแนวทางในการนิเทศก่อนการสังเกตการสอน จัดทำตารางกิจกรรมการนิเทศไว้อย่างชัดเจนและควรจัดให้มีการวัดประเมินความสามารถของบุคลากรในการจัดการสอน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความต้องการพัฒนาบุคลากรของข้าราชการครูในโรงเรียน โดยมุ่งเน้นความต้องการพัฒนาเทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่เหมาะสมแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

2. ควรศึกษาการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อจะได้ทราบว่า การพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในแต่ละสำนักงานเขต มีความแตกต่างกันหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

เกษรา เอี่ยมสอาด. (2562). *การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนหนองวัลย์เปรียงวิทยา*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จารุเนตร เกื้อภักดิ์. (2559). *แนวทางพัฒนาศักยภาพบุคลากรสายสนับสนุนของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จุฬาลักษณ์ น้อยตั้ง. (2560). *ความต้องการในการพัฒนาตนเองของบุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตทวีวัฒนา*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชุติกาญจน์ สลาหลง. (2562). *ความต้องการในการพัฒนาตนเองของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 13 จังหวัดตรัง*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

นริญา หัศบำเรอ. (2559). *การพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จังหวัดระนอง*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

พีรพัฒน์ ฐานะวัฒนกุล. (2559). *ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่มีต่อการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 3*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง.

พนัส หันนาคินทร์. (2554). *การบริหารบุคลากรในโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร: พิฆเนศวร์.

แพรวนภา เวฬุวนารักษ์. (2560). *ความต้องการในการพัฒนาตนเองของครูในโรงเรียนกลุ่มเมืองบางปูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1*. วิทยานิพนธ์การศึกษาหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

แพรวพรรณ ไวทยะเสวี (2563). *บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาครูสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2552). *กรอบคุณวุฒิแห่งชาติ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ภัทราพร เกษสังข์. (2551). *การพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลยเขต 1 โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

ภิญโญ สาธร. (2517). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพาณิช.

รุ่งนภา เมฆวัน. (2559). *ความต้องการพัฒนาบุคลากรครู โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศรัญญา พรมสัน. (2561). *แนวทางการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนเบญจมราชูทิศราชบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.

ศิริกาญจน์ ไกรบำรุง. (2559). *บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาครูผู้สอน โรงเรียนเสิงสาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 นครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยนครราชสีมา.

สมพร เสือสูงเนิน. (2560). *ความต้องการในการพัฒนาครูของโรงเรียนพูลเจริญวิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 6*. ค้นเมื่อ 18 มกราคม 2565, จาก http://www.edu-journal.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/339.ru

เสนาะ ติเยาว์. (2556). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

อัญญรัตน์ นาเมือง. (2553). การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 2*(2), 61-72.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2561). *การวิจัยทางการศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ Educational Research Concepts and Applications*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.

ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

วิชญ์ วิชญปัญญากุล[1*]
ชนมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: wit.panyakul@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี (2) เปรียบเทียบระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำนวน 217 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.988 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) ระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) ครูที่มีวุฒิการศึกษา และตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน (3) ครูที่ปฏิบัติงานในขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา, การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

The 21st Century Skills of School Administrators According to the Teachers' Opinions in Piyamit Cluster under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani

Wit Witchayapanyakul[1*]

Chonmanee Silanookit[2]

Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: wit.panyakul@gmail.com

Abstract

The purposes of this research were to study of the levels of the 21st century skills of school administrators according to the teachers' opinions in Piyamit Cluster under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani and to compare of the levels of the 21st century skills of school administrators according to the teachers' opinions in Piyamit Cluster, under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani, based on education levels, positions and school sizes. The samples used in the research were 217 teachers. The instrument used to collect the data was a 5 - rating scale questionnaire with the validity 0.80 and 1.00, and the reliability value of 0.988. The statistics used in the data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, *t* test, One-way analysis of variance and Scheffe's comparison test.

The research findings were as follows (1) The levels of the 21st century skills of school administrators according to the teachers' opinions in Piyamit Cluster, under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani, in overall aspect were at a high level. (2) Teachers with different educational levels and positions had no significant different opinions on the 21st century skills of school administrators in Piyamit Cluster, under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani, both by overall and each aspect. (3) Teachers from different school sizes had different opinions on the 21st century skills of school administrators in Piyamit Cluster, under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani, by overall aspect at the statistically significant level of .05.

Keywords: The Skills of School Administrators, 21st Century School Administration

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ 21 ยุคที่สังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและดิจิทัล การพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ล้ำสมัย การสื่อสารและการส่งข้อมูลสารสนเทศ ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม การศึกษา วิทยาศาสตร์ สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม (กณิษฐา ทองสมุทร, 2561, หน้า 18) การที่จะพัฒนาคนให้สอดรับกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะส่งผลให้ประเทศเกิดการพัฒนาถึงขั้นขีดสุดได้ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการศึกษา (นริศสรา บุญสอาด, 2563, หน้า 2) ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่กำหนดให้รัฐมียุทธศาสตร์ชาติ เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆให้สอดคล้องและบูรณาการกัน (สุนันทา พันธรักษ์พงษ์, 2563, หน้า 4) ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พุทธศักราช 2560 ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานรัฐทุกหน่วยงาน มีหน้าที่ดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ พุทธศักราช 2561-2580 โดยมีวิสัยทัศน์คือ "ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" โดยยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัย ให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาและการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2564, หน้า 65) สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2560-2579 ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองไทย ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีระบบการผลิตครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาได้มาตรฐานระดับสากลตลอดจนได้รับการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐานอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562 , หน้า 6-7)

ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้การบริหารจัดการการศึกษาไปสู่ความสำเร็จ จึงต้องมีความสามารถในการพัฒนาทักษะของตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษาในยุคที่ระบบการศึกษาต้องมีการพัฒนา เพื่อให้สอดรับกับภาวะความเป็นจริง จัดเป็นความท้าทายด้านการบริการและจัดการการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมกับชีวิตในศตวรรษที่ 21 ตามกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง (สุวัฒน์ กู้เกียรติกาญจน์ และวิชิต แสงสว่าง, 2564, หน้า 29) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการใช้ทักษะของตน เป็นผู้นำในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไป (ไกรศร เจียมทอง, 2561, หน้า 48)

ดังนั้น การบริหารจัดการโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายสู่ความสำเร็จนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำทางวิชาการ อีกทั้งต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทุกคน มีทักษะการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งโรงเรียนในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีจำนวน 5 โรงเรียน แต่ละโรงเรียนจะมีลักษณะการบริหารจัดการในบริบทที่แตกต่างกัน ตามขนาดของสถานศึกษา โดยมุ่งตอบสนองต่อพันธกิจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ในการเสริมสร้างและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 และบริหารจัดการองค์กรสู่ความเป็นเลิศ ตามที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีใช้เป็นกรอบการดำเนินงานและบริหารจัดการศึกษาในระยะ 3 ปี ในการขับเคลื่อนนโยบายสู่ความสำเร็จไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา พ.ศ. 2563-2565

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา จึงทำให้ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนมีความสนใจและต้องการศึกษาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษา ชุมชน วงการการศึกษา การพัฒนาประเทศให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

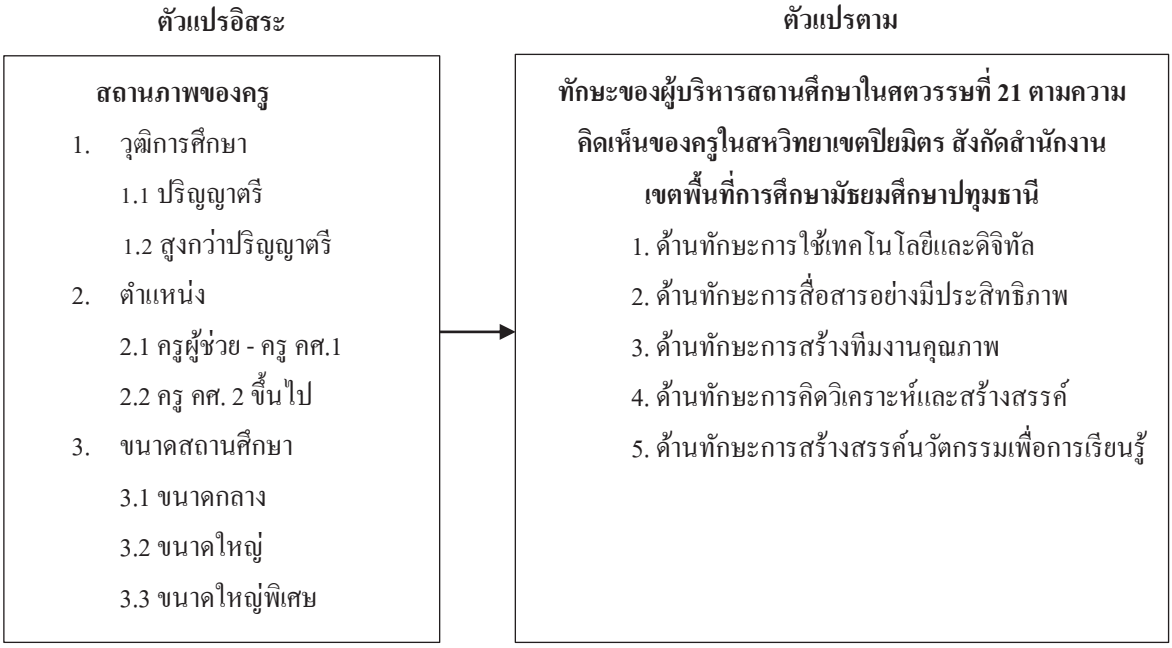

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ได้อาศัยแนวคิดทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีของผู้ที่ได้ทำการวิจัยไว้แล้ว สรุปได้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำนวน 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล (2) ด้านทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (3) ด้านทักษะการสร้างทีมงานคุณภาพ (4) ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ และ (5) ด้านทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ มีสมมติฐานว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็น แตกต่างกัน

จากการวิจัยของ สุนันทา พันธรักษ์พงษ์ (2563) ที่พบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่า ประภัสสร สุขสวัสดิ์ (2560), กณิษฐา ทองสมุทร (2561) และอนิรุทธิ์ อมรแก้ว (2559) พบว่า สถานภาพของครูที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า ไม่แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้วยการสังเคราะห์จากแนวคิดของผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้ว แล้วสรุปได้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และศึกษาความคิดเห็นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานภาพของครูที่แตกต่างกัน

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.80-1.00 และได้นำไปทดลองใช้พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.988

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen (Cohen, Manion, & Morrison, 2011, p. 147) จำนวน 217 คน และทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นชั้นภูมิ (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2561)

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลสถานภาพของครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 ข้อมูลระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นแบบจำแนกความหมาย 5 ระดับ (semantic differential) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยใช้เกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560)

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู ปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครู ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา และตำแหน่ง ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

สถิติที่ใช้นำการวิจัย สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติที่ใช้ในการทดสอบเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent และด้วยการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) หรือ *F* test เมื่อพบความแตกต่าง ให้ทำการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffe')

ผลการวิจัย

1. ระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล ด้านทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ ด้านทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ และด้านทักษะการสร้างทีมงานคุณภาพ

2. เปรียบเทียบระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และขนาดสถานศึกษา พบว่า

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.2 ครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.3 ครูที่ปฏิบัติงานในขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี สามารถพัฒนาทักษะของตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สามารถบริหารและจัดการการศึกษาเพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมกับชีวิตในศตวรรษที่ 21 ตามกระแสการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ทั้งยังตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการใช้ทักษะของตน เป็นผู้นำในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้ ยังสามารถพัฒนาองค์ความรู้ ความเข้าใจถึงวิธีและแนวทางในการพัฒนาการสอนงานให้ครูผู้สอนได้อย่างถูกต้องตรงตามลักษณะงาน มีการวางแผนและมาตรการรองรับในการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ สุนันทา พันธรักษ์พงษ์ (2563) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษ ที่ 21 ของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดบุรีรัมย์* ผลการวิจัยพบว่า ระดับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ไกรศร เจียมทอง (2561) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32* ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่เป็นคณะกรรมการสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก อีกทั้งยังสอดคล้องกับ กณิษฐา ทองสมุทร (2561) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2* ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับ ปัทมพร พงษ์เพชร (2561) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2* ผลการวิจัยพบว่า ระดับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ทักษะการทำงานเป็นทีม รองลงมาคือ ทักษะความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ส่วนทักษะที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ทักษะด้านนวัตกรรม เทคโนโลยี และดิจิทัล และสอดคล้องกับ ปัทมา ประทุมสุวรรณ (2562) ศึกษาเรื่อง *ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2* พบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการสื่อสารและทักษะการกระตุ้นจูงใจ

2. ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผู้บริหารนั้นมีความเข้าใจในหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร สามารถประยุกต์และบริหารงานตามสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นระบบ และเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับ ประภัสสร สุขสวัสดิ์ (2560) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายลุ่มน้ำพอง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น* ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อทักษะการบริหารงานสถานศึกษาของผู้บริหารในสถานศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายลุ่มน้ำพอง

สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ สุรศักดิ์ เนืองภา (2561) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูกลุ่มกรุงเทพกลาง โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร* ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการรับรู้ต่อทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงเทพกลาง โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. ครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผู้บริหารมีเทคนิคในการคิดเชิงกลยุทธ์ วางแผนกำหนดนโยบายและทิศทางของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน มีเทคนิคในการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลสารสนเทศ นอกจากนี้ ยังมีเทคนิคการสั่งการ การมอบหมายงาน การประเมินการสอนงาน รวมทั้งเทคนิควิธีการในการปฏิบัติการจัดกิจกรรมที่หลากหลายน่าสนใจ เทคนิคในการใช้สื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยีได้อย่างคล่องแคล่ว และมีเทคนิคในการระดมความคิดการทำงานแบบร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับ กณิษฐา ทองสมุทร (2561) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2* ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู จำแนกตามตำแหน่ง ไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษาควรสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูผู้สอนพัฒนาตนเอง และมีการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลงานของผู้ใต้บังคับบัญชาทุกระดับ และวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อเป็นการประกันคุณภาพการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสอดคล้องกับไกรศร เจียมทอง (2561) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32* ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามตำแหน่ง โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

4. ครูที่สังกัดขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในสหวิทยาเขตปิยมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ครูที่อยู่โรงเรียนในสถานศึกษาขนาดกลางมีทรัพยากรครูและบุคคลน้อยกว่าสถานศึกษาขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ แต่มีการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 กลุ่มบริหาร ได้แก่ กลุ่มบริหารวิชาการ กลุ่มบริหารงบประมาณ กลุ่มบริหารงานบุคคล และกลุ่มบริหารทั่วไป เหมือนกัน ซึ่งทั้ง 4 กลุ่มบริหารเป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดกลางมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน รวมทั้งกำกับติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ดังนั้น ความรู้ทักษะวิชาชีพ ทักษะการปฏิบัติงาน และทักษะการปฏิบัติตนของผู้บริหารจึงมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับ อนิรุทธิ์ อมรแก้ว (2559) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่* ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก แตกต่าง กับ ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ด้านทักษะการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรเข้าถึงการระบุทางเลือกและตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบริหารจัดการการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีและดิจิทัลให้มากขึ้น

2. ด้านทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสื่อสารได้ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอาเซียนอื่น ๆ อีกทั้งยังควรสร้างความมั่นคงให้กับองค์กร เป็นศูนย์รวมให้องค์กรนั้น ๆ รวมถึงทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิผล

3. ด้านทักษะการสร้างทีมงานคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างขวัญและกำลังใจให้กับทีมงานหรือผู้ร่วมงาน บริหารจัดการ และเป็นผู้อำนวยความสะดวก สนับสนุนการทำงานให้ประสบความสำเร็จอยู่เสมอ รวมถึงควรรับฟังความคิดเห็น การแสดงทัศนะ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมงานเสมอ ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีแนวคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ไขปัญหา ใช้เหตุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งเหตุผลในเชิงนิรนัยและเหตุผลเชิงอุปนัยได้เหมาะสมตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และควรใช้วิธีคิดเชิงระบบที่สามารถคิดวิเคราะห์จากส่วนย่อยไปหาส่วนใหญ่ได้

5. ด้านทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้นำในการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ให้กับครู บุคลากร ผู้เรียน และชุมชน และควรสร้างวิกฤติให้เป็นโอกาสส่งผลต่อการเรียนรู้ อีกทั้งควรเข้าใจถึงวิธีการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ต้องใช้เวลา และควรนำเอาข้อผิดพลาดมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนางานได้อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กณิษฐา ทองสมุทร. (2561). *ทักษะการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ไกรศร เจียมทอง. (2561). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

นริศสรา บุญสอาด. (2563). *ทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ประภัสสร สุขสวัสดิ์ .(2560). *ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสถานศึกษาศูนย์เครือข่ายลุ่มน้ำพอง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปัทมพร พงษ์เพชร .(2561). *ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

ปัทมา ประทุมสุวรรณ. (2562). *ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แนวทางการนิเทศบูรณาการ โดยใช้พื้นที่เป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่การนิเทศภายในโรงเรียน โดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน "2562 ปีทองแห่งการนิเทศภายใน ห้องเรียนเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน"*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2564). *คู่มือการดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่ง และวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ตามหนังสือสำนักงาน ก.ค.ศ. ที่ ศธ 0206.3/ว 10 ลงวันที่ 20 พฤษภาคม 2564*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

สุนันทา พันธรักษ์พงษ์. (2563, กรกฎาคม). *ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดบุรีรัมย์*. เอกสารนำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 12, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

สุรศักดิ์ เนืองภา .(2561). *ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูกลุ่มกรุงเทพกลาง โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุวัฒน์ กู้เกียรติกาญจน์ และวิชิต แสงสว่าง. (2564). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกริก, 13*(2), 6.

อนิรุทธิ์ อมรแก้ว .(2559, พฤศจิกายน). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่*. เอกสารการนำเสนอในการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9, อาคารเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2561). *การวิจัยทางการศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ Educational research concepts and applications*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.

การศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ภีราภรณ์ บุญทอง[1*]
กมลทิพย์ ศรีหาเศษ[2] และ พนิดา พานิชวัฒนะ[3]
สาขาวิชาวัดผลการศึกษา ภาควิชาการประเมินและการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2,3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: Lenovo.th61@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 (COVID-19) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 451 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางการสุ่มของ Yamane และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด *t* test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัย พบว่า (1) โดยภาพรวม นักศึกษามีคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 75.35 และ (2) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 (COVID-19) จำแนกตามเพศ พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีคะแนนพฤติกรรมด้านความขยันและอดทน ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์สุจริต แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามชั้นปีการศึกษา พบว่า นักศึกษาที่มีชั้นปีการศึกษาต่างกัน มีคะแนนพฤติกรรมภาพรวมความ มีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ ความขยันและอดทน ความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเชื่อมั่นในตนเอง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: พฤติกรรมความมีวินัยในตนเอง, การเรียนออนไลน์, นักศึกษาระดับปริญญาตรี

A Study of Self-Discipline Behavior in Online Learning Among Undergraduates of Ramkhamhaeng University Under the Epidemic Situation of Corona 2019 (COVID-19)

Peeraporn Bunthong[1*]
Kamontip Srihaset[2] and Panida Panidvadtana[3]
Educational Measurement, Department of Evaluation and Research, Faculty of Education,
Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2,3]
[*]Corresponding author: Lenovo.th61@gmail.com

Abstract

The purpose of this research were to study and compare the self-discipline behavior in online learning among undergraduates of Ramkhamhaeng University under the epidemic situation of COVID-19, the sample consisted of 451 people. The sample size was determined using Yamane's random sampling table and stratified sampling method. Collect data with questionnaires. The statistics used to analyze the data consisted of frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum value, maximum value, *t* test and analysis of variance. The results showed that (1) overall, the undergraduates had scored on self-discipline behavior in online learning accounted for 75.35% and (2) the comparison of the difference in self-discipline behavior scores in online learning among undergraduates of Ramkhamhaeng University under the situation of the Covid-19 epidemic, classified by gender, it was found that undergraduates of different sexes had behavior scored on diligence and patience, responsibility and honesty were significantly different at the .05 level. When classified by school year, it was found that undergraduates with different academic years had overall behavioral scored on self-discipline in online learning, diligence and patience, responsibility, punctuality, honesty, and self confidence differed statistically at the .05 level.

Keywords: Self-Discipline, Online Learning, Undergraduates

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีและความรู้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนามนุษย์ให้มีประสิทธิภาพและพร้อมต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่มากขึ้นและเปลี่ยนแปลงไป (เนาวรัตน์ สั่งสอน, 2559) แต่ภายใต้สถานการณ์ที่โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้วิถีชีวิตปกติของทุกคนในโลกตอนนี้เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้สอดรับกับสถานการณ์ดังกล่าว ในส่วนของประเทศไทยนั้น รัฐบาลใช้มาตรการและแนวทางการดำเนินการเพื่อการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยมาตรการหนึ่งที่ส่งผลต่อมหาวิทยาลัยรามคำแหง รวมถึงสถาบันการศึกษาหลายแห่ง คือ การสั่งปิดสถานที่สาธารณะ ในส่วนของมหาวิทยาลัยรามคำแหงได้เริ่มประกาศปิดพื้นที่มหาวิทยาลัยชั่วคราวเพื่อหลีกเลี่ยงการรวมตัวกันของกลุ่มคนจำนวนมาก และเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนจากการเรียนปกติเป็นการเรียนออนไลน์ผ่านการเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และใช้อุปกรณ์สารสนเทศ เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน หรือแท็บเล็ต ตลอดจนการใช้โปรแกรมหรือบริการที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนโดยเฉพาะ ซึ่งทางมหาวิทยาลัยดำเนินการจัดเตรียมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาสามารถเรียนได้อย่างต่อเนื่อง โดยปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ คือ ความกระตือรือร้นในการเรียนของผู้เรียน (Sadiku, Adebo, & Musa, 2018; Smith, 2016) แต่ทั้งนี้ การศึกษาในระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยเป็นการศึกษาระดับสูง เพื่อนำองค์ความรู้ไปประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต เนื้อหาในระดับปริญญาตรีจึงมีความเข้มข้นมากขึ้นกว่าการเรียนในการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งพฤติกรรมในการมีวินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการของตน (สนั่น แพงสาย, 2547) โดยมิได้เกิดจากการถูกบังคับจากอำนาจภายนอก หากแต่เกิดจากแรงกระตุ้นภายในของตัวบุคคลนั้น จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมในการมีวินัยในการเรียนพื้นฐานที่นักศึกษาทุกคนพึงมี แบ่งเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย ความขยันและอดทน ความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์สุจริต ความเชื่อมั่นในตนเอง และความตั้งใจ (จินตนา สิทธิพลวรเวช, 2561; ณรงค์ฤทธิ์ สมนึก, 2555; ธีรนุช สุนทร, 2557; ธีรเมธ เสาร์ทอง, 2561; นฤภัค ฤธาทิพย์, 2556; อมรรัตน์ พนัสนาชี, 2557) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 (COVID-19) เพื่อนำข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยไปใช้เป็นแนวทางจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 (COVID-19)
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 (COVID-19) จำแนกตามเพศ และชั้นปีการศึกษา

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พฤติกรรมของความมีวินัยในตนเอง ประกอบด้วย ความหมายของความมีวินัย ซึ่งหมายถึง กฎระเบียบ และข้อตกลงที่กำหนดขึ้น ให้ทุกคนสามารถควบคุมตัวเองในเรื่องของการประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบและการประพฤติปฏิบัติที่เป็นแนวทาง

เดียวกันของสังคม วินัยเป็นสิ่งสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริม เนื่องจากเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นและทำให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกันอย่างมีความสุข (กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์, 2552; นงนภัส เอี่ยมลออ, 2545; นิลุบล ทิวากร, 2548; เพ็ชร ณ ป้อมเพ็ชร, 2548; วิฑูรย์ โพธิ์เตมีย์, 2548) กับ ความมีวินัยในตนเอง ซึ่งหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์ และพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการของตน โดยมิได้เกิดจากการถูกบังคับจากอำนาจภายนอก หากแต่เกิดจากแรงกระตุ้นภายในของตัวบุคคลนั้น อันเป็นผลสืบเนื่องจากการเกิดการเรียนรู้ว่า เป็นค่านิยมที่ดี และไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องตามกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนของสังคม และไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยากเดือดร้อนแก่ตนเองและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีสิ่งเร้าจากปัจจัยภายนอกและภายใน ก็ไม่เป็นอุปสรรคในการที่จะแสดงพฤติกรรมอย่างที่ตนหวังไว้ (วัลลิมา สงสุวรรณ์, 2543; สนั่น แพงสาย, 2547; อำนาจ จันทร์มหา, 2542) โดยผู้ที่มีพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะสามารถควบคุมพฤติกรรมในการแสดงออก เช่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีลักษณะมุ่งอนาคต มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความขยันหมั่นเพียร มีความเป็นผู้นำ มีเหตุผล อดทน เสียสละ สามารถควบคุมตนเอง ทั้งกาย วาจา และใจ ยอมรับผลการกระทำของตนเอง เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตามกฎเกณฑ์ของสังคม และเคารพในสิทธิหน้าที่ซึ่งกันและกัน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540; ณัฐพล กล้าหาญ, 2540) ทั้งนี้ การเรียนออนไลน์ หรือ Online Learning ที่นิยมเรียกการเรียนผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีการเชื่อมต่อผ่านอินเทอร์เน็ต แต่ก็มีการใช้คำว่า "e-Learning" แทนการเรียนออนไลน์ ซึ่งความหมาย สามารถแยกออกได้เป็นสองคำ คือ e ที่ย่อมาจาก Electronic ที่หมายถึง สิ่งประดิษฐ์หรือเครื่องมือที่ใช้ไฟฟ้า และ Learning การเรียนรู้ผ่านสื่ออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เมื่อแปลความของ e-Learning มีความหมายว่า การเรียนรู้ด้วยอุปกรณ์ไฟฟ้า คือ การเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ค โทรศัพท์มือถือ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต เครื่องเล่นต่าง ๆ หรือโทรทัศน์ เป็นต้น ที่สามารถแสดงผลข้อมูลให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ได้

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศเกี่ยวกับพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ 6 ด้าน ประกอบด้วย ความขยันและอดทน ความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์สุจริต ความเชื่อมั่นในตนเอง และความตั้งใจ โดยเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง จำแนกตามเพศ และชั้นปีการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 451 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มของ Yamane และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00) และความเที่ยงโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.96) โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปแจกแก่กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดไว้ ได้แบบสอบถามคืนกลับมาจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 451 ชุด จากนั้นผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามทั้งหมด ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด เปรียบเทียบพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ จำแนกตามเพศด้วย *t* test แบบ Independent และเปรียบเทียบพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ จำแนกตามชั้นปีการศึกษา ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 (COVID-19) โดยภาพรวม พบว่า นักศึกษามีคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 75.35 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความขยันและอดทน มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 82.41 รองลงมา คือ ด้านความรับผิดชอบ คิดเป็นร้อยละ 81.21 และความตรงต่อเวลา คิดเป็นร้อยละ 78.19 ตามลำดับ รายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1

แสดงค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์รายด้านและภาพรวม

ด้าน	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	*SD*	คะแนนต่ำสุด	คะแนนสูงสุด	อันดับ
ความขยันและอดทน	44	36.26	82.41	6.23	11	44	1
ความรับผิดชอบ	44	35.73	81.21	5.60	20	44	2
ความตรงต่อเวลา	16	12.51	78.19	2.58	4	16	4
ความซื่อสัตย์สุจริต	20	12.24	61.19	4.20	0	20	6
ความเชื่อมั่นในตนเอง	16	12.26	76.65	2.83	0	16	5
ความตั้งใจ	48	32.66	68.04	5.73	12	48	3
ภาพรวมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์	188	141.67	75.35	18.07	64	188	

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 (COVID-19) จำแนกตามเพศ พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีคะแนนพฤติกรรมด้านความขยันและอดทน ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์สุจริต แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = -2.692, -2.160 และ 2.786 ตามลำดับ) รายละเอียดดังตาราง 2

ผลการวิจัยของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์โดยรวมดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของวัลลภา วงศ์ศักดิรินทร์ และวงศ์ศักดิริ นทร์วายุภักษ์ (2560) ที่พบว่า พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในภาพรวม จำแนกตามเพศ ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์รายด้านดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรเมธ เสาร์ทอง (2561) ที่พบว่า ความมีวินัยในตนเองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ด้านความรับผิดชอบ และด้านความซื่อสัตย์ จำแนกตามเพศ มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Saxena (2013) ที่พบว่า ความฉลาดทางสังคมด้านความอดทนของนักศึกษาปริญญาตรี จำแนกตามเพศ มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2

แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 (Covid-19) จำแนกตามเพศ

ด้าน	ชาย		หญิง		*t*
	คะแนนเฉลี่ย	*SD*	คะแนนเฉลี่ย	*SD*	
ความขยันและอดทน	35.55	6.07	37.12	6.33	-2.692*
ความรับผิดชอบ	35.22	5.51	36.36	5.65	-2.160*
ความตรงต่อเวลา	12.31	2.68	12.75	2.43	-1.800
ความซื่อสัตย์ สุจริต	12.74	3.88	11.63	4.49	2.786*
ความเชื่อมั่นในตนเอง	12.37	2.60	12.14	3.09	.862
ความตั้งใจ	33.11	5.26	32.12	6.22	1.835
ภาพรวมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์	141.30	17.42	142.11	18.85	-.478

*$p < .05$

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 (Covid-19) จำแนกตามชั้นปีการศึกษา พบว่า นักศึกษาที่มีชั้นปีการศึกษาต่างกัน มีคะแนนพฤติกรรมภาพรวมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ ความขยันและอดทน ความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเชื่อมั่นในตนเอง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 9.836, 7.088, 7.217, 8.286, 3.775 และ 4.293 ตามลำดับ) รายละเอียดดังตาราง 3

ผลการวิจัยของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ภาพรวมดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรเมธ เสาร์ทอง (2561) ที่พบว่า ความมีวินัยในตนเองโดยภาพรวมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำแนกระดับชั้น มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัลลภา วงศ์ศักดิรินทร์ และวงศ์ศักดิริ นทร์วายุภักษ์ (2560) ที่พบว่า พฤติกรรมการมีวินัยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในภาพรวม จำแนกตามระดับชั้น มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์รายด้านดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีรเมธ เสาร์ทอง (2561) ที่พบว่า ความมีวินัยในตนเองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ด้านอดทน ความซื่อสัตย์ ความเชื่อมั่นในตนเอง จำแนกตามระดับชั้น มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศที่ศึกษาระดับความรับผิดชอบในการเรียนของผู้เรียนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งพบว่า ความรับผิดชอบในการเรียนของผู้เรียน จำแนกตามระดับชั้น มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Liu et al., 2018; OKUMUŞ, 2020) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Unglaub (2009) ที่พบว่า ความรับผิดชอบของนักศึกษา จำแนกตามอายุ มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 3

แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 (Covid-19) จำแนกตามชั้นปีการศึกษา

ด้าน	ชั้นปีที่ 1		ชั้นปีที่ 2		ชั้นปีที่ 3		ชั้นปีที่ 4		ชั้นปีที่ 5 ขึ้นไป		*F*
	คะแนนเฉลี่ย	*SD*	คะแนนเฉลี่ย	*SD*	คะแนนเฉลี่ย	*SD*	คะแนนเฉลี่ย	*SD*	คะแนนเฉลี่ย	*SD*	
ความขยันและอดทน	36.28	7.23	34.28	5.77	35.33	5.63	38.58	6.07	35.40	5.87	9.836*
ความรับผิดชอบ	35.72	6.67	34.08	5.13	35.12	5.00	37.46	5.53	36.60	7.03	7.088*
ความตรงต่อเวลา	12.65	2.43	11.87	2.44	12.03	2.69	13.32	2.47	13.00	2.16	7.217*
ความซื่อสัตย์ สุจริต	13.41	3.98	13.33	3.45	12.46	3.45	11.09	4.90	8.60	4.12	8.286*
ความเชื่อมั่นในตนเอง	12.63	2.75	11.95	2.34	11.68	2.94	12.88	2.98	12.00	3.56	3.775*
ความตั้งใจ	32.83	5.37	33.45	4.84	32.00	6.15	32.68	5.95	30.00	7.77	1.525
ภาพรวมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์	143.52	19.74	138.96	17.25	138.61	15.72	146.01	18.69	135.60	24.29	4.293*

*$p < .05$

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 (COVID-19) โดยพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ 6 ด้าน ประกอบด้วย ความขยันและอดทน ความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเชื่อมั่นในตนเอง และความตั้งใจ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 451 คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางการสุ่มของ Yamane และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด *t* test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า (1) โดยภาพรวม นักศึกษามีคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 75.35 และ (2) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง จำแนกตามเพศ พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีคะแนนพฤติกรรมด้านความขยันและอดทน ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์สุจริต แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามชั้นปีการศึกษา พบว่า นักศึกษาที่มีชั้นปีการศึกษาต่างกัน มีคะแนนพฤติกรรมภาพรวมความมีวินัยในตนเองในการเรียนออนไลน์ ความขยันและอดทน ความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์ สุจริต ความเชื่อมั่นในตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยข้างต้น จึงได้ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ ดังนี้ (1) เพื่อให้การเรียนการสอนออนไลน์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่เน้นและกระตุ้นพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ สุจริต และความตั้งใจของนักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาเห็นความสำคัญ อันจะนำมาสู่ประสิทธิภาพของการเรียนต่อไป และ (2) ควรเน้นการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นความขยันและอดทน และความรับผิดชอบ ของนักศึกษาชาย และความซื่อสัตย์สุจริต ของนักศึกษาหญิง ในส่วนของนักศึกษาในแต่ละชั้นปีการศึกษาควรจัดกระตุ้นและส่งเสริมด้านความขยันและอดทน ความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์สุจริต และความเชื่อมั่นในตนเอง เพื่อให้นักศึกษาได้องค์ความรู้ครบถ้วน

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์. (2552). *วินัยนักเรียน*. ค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2564, จาก http://edu.Swu.th/emcyclo /pedia/book%2022.html

จินตนา สิทธิพลวรเวช. (2561). *รายงานการวิจัยเรื่อง เจตคติที่มีต่อวินัยในตนเองด้านวินัยในห้องเรียน ความขยันอดทนทางการเรียน และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักศึกษาระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรถวิทย์พณิชยการ*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรถวิทย์พณิชยการ.

ณรงค์ฤทธิ์ สมนึก. (2555). *ความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนวังจันทร์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ณัฐพล กล้าหาญ. (2540). *การพัฒนาจริยธรรมความมีวินัยในตนเอง ด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์: กรณีศึกษา นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนลำดวน*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ธีรนุช สุนทร. (2557). *การจัดการความขัดแย้งในองค์กร*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ธีรเมธ เสาร์ทอง. (2561). *ความมีวินัยในตนเองของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียน สตึกสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

นงนภัส เอี่ยมลออ. (2545). *การใช้กิจกรรม 'รักบ้านมงฟอร์ต' เพื่อพัฒนาวินัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1 โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยา จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นฤภัค ฤธาทิพย์. (2556). *ความสุขในการทำงาน*. ค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2564, จาก www.khaosod.co.th.

นิลุบล ทิวากร. (2548). *คู่มือการจัดกิจกรรมศาสนสัมพันธ์แบบ 4 MAT*. สุราษฎร์ธานี: ศูนย์อภิบาลสังฆมณฑลสุราษฎร์ธานี.

เนาวรัตน์ สั่งสอน. (2559). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพ็ชร ณ ป้อมเพ็ชร. (2548). *คู่มือสร้างกำลังใจ 29 บทเรียนเพื่อประสบความสำเร็จและความสุข* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: 108 สุดยอดไอเดีย.

วัลลภา วงศ์ศักดิรินทร์ และวงศ์ศักดิริ นทร์วายุภักษ์. (2060). พฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 12*(ฉบับพิเศษ), 100-111.

วัลลิมา สงสุวรรณ์. (2543). *ผลการใช้ชุดการเรียนเรื่อง การบวกและการลบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความมีวินัยในตนเอง และความคงทนในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิฑูรย์ โพธิ์เตมีย์. (2548). *การพัฒนาการดำเนินงานสร้างวินัยของนักเรียน ด้านการรักษาความสะอาด โรงเรียนแกเปะราษฎร์นิยม อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สนั่น แพงสาย. (2547). *การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนบ้านไผ่ อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). *โครงการเสริมสร้างวินัยนักเรียนทั่วประเทศ*. กรุงเทพฯ: จงพลเทรดดิ้ง.

อมรรัตน์ พนัสนาชี. (2557). *การศึกษาวินัยในตนเองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดระนอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 14*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

อำนาจ จันทร์มหา. (2542). *การศึกษาจริยธรรม ด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนนักศึกษาในจังหวัด ร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Lau, C., Kitsantas, A., Miller, A. D., & Rodgers, E. B. D. (2018). Perceived responsibility for learning, self-efficacy, and sources of self-efficacy in mathematics: A study of international baccalaureate primary years programme students. *Social Psychology of Education*, *21*(3), 603-620.

OKUMUŞ, A. P. D. S. (2010). Chapter IX examining secondary school student of responsibility in term of gender and grade level. *Theory, Current Researches and New Trends*, 144-166.

Sadiku, M. N. O., Adebo, P. O., & Musa, S. M. (2018). Online teaching and learning. *International Journal of Advanced Research in Computer Science and Software Engineering*, *8*(2), 73-75.

Saxena, S., & Jain, R. K. (2013). Social intelligence of undergraduate students in relation to their gender and subject stream. *Journal of Research & Method in Education*, *1*(1), 1-4.

Smith, K. (2016). *Toward an understanding of training to teach online: A review of the literature*. USA: Pearson Efficacy & Research.

Unglaub, E. (2009*). A study of student diligence and academic performance among part-time and full-time higher education students in Brazil*. Unpublished doctoral dissertation, Audrews University.

การศึกษาการเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

อนุธิดา รักเล่ง[1*]
กมลทิพย์ ศรีหาเศษ[2] และ พนิดา พานิชวัฒนะ[3]
สาขาวิชาวัดผลการศึกษา ภาควิชาการประเมินและการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2,3]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: 6004002447@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมไทย ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 450 คน โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามผ่าน Google Forms สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ความถี่ และร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมวันสงกรานต์ที่นักศึกษาปฏิบัติ ความถี่สูงสุด คือ พกแอลกอฮอล์เจลล้างมือติดตัวในขณะเข้าร่วมกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 92.44 การเข้าร่วมกิจกรรมวันปีใหม่ ที่นักศึกษาปฏิบัติ ความถี่สูงสุด คือ หมั่นล้างมือบ่อย ๆ ตามจุดให้บริการ คิดเป็นร้อยละ 85.78 การเข้าร่วมกิจกรรมวันลอยกระทง ที่นักศึกษาปฏิบัติ ความถี่สูงสุด คือ หมั่นล้างมือบ่อย ๆ ตามจุดให้บริการ และไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนขาดสติ คิดเป็นร้อยละ 80.00 การเข้าร่วมกิจกรรมวันตรุษจีน ที่นักศึกษาปฏิบัติ ความถี่สูงสุด คือ เว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร ในขณะทำกิจกรรมหรือในขณะจับจ่ายซื้อของ คิดเป็นร้อยละ 51.78 การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น ที่นักศึกษาปฏิบัติ ความถี่สูงสุด คือ เว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร ในขณะทำกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 71.11

คำสำคัญ: การเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมไทย, นักศึกษาระดับปริญญาตรี, โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

The Participation in Thai Festivals During COVID-19 Pandemic Situation of Students at Ramkhamhaeng University

Anutida Rakleng[1*]
Kamontip Srihaset[2] and Panida Panidvadtana[3]
Educational Measurement, Department of Evaluation and Research, Faculty of Education,
Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2,3]
[*]Corresponding author: 6004002447@rumail.ru.ac.th

Abstract

The purpose of this study was to study the participation in Thai traditions and culture. During the COVID-19 pandemic situation of 450 Ramkhamhaeng University students, accidental sampling method was used, and sample size was determined using Yamane's formula at 95% confidence level. Data were collected using questionnaires via Google form. Analyze the data consisting of frequency and percentage. The results showed that; participation in Songkran activities, the highest frequency that students practice is to carry alcohol gel to wash hands while participating in activities, accounted for 92.44%. Participation in New Year's Day activities, the highest frequency that students practiced was washing their hands frequently at service points, accounted for 85.78%. Participation in Loi Krathong Day activities, the highest frequency that students practiced was washing their hands frequently at service points and not drinking alcohol until they lost consciousness accounted for 80.00%. Participation in Chinese New Year activities where students practice, the highest frequency is to keep distance or while shopping accounted for 51.78%. Participation in local traditions, the highest frequency that students practiced was to maintain a distance of at least 1 meter while doing activities, accounting for 71.11%.

Keywords: Participation in Thai Traditions and Culture, Undergraduate Students, COVID-19 Pandemic Situation

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นโรคอุบัติใหม่ที่เริ่มระบาดทั่วโลก ในเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2562 โดยได้รับรายงานครั้งแรกจากนครอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย สาธารณรัฐประชาชนจีน พบผู้ป่วยจำนวนมาก มีอาการไข้สูง ไอแห้ง อ่อนเพลีย และมีอาการปอดอักเสบ โดยไม่ทราบสาเหตุ อาการดังกล่าว เกิดจากโคโรนาไวรัสสายพันธุ์ใหม่ องค์การอนามัยโลกได้ประกาศชื่อโรคนี้อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2563 ว่า "Coronavirus Disease 2019" ต่อมาพบการระบาดเป็นวงกว้างมากกว่า 100 ประเทศทั่วโลก ในระยะเวลาอันรวดเร็ว และประเทศไทยได้ประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคติดต่ออันตราย ตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 ที่ต้องมีการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคอย่างเข้มงวด โดยตรวจพบผู้ป่วยมีอัตราการติดเชื้อเพิ่มมากขึ้นถึง 3,716 คน หรืออัตราการเพิ่มขึ้นของผู้ติดเชื้อ 10-15 คน/วัน ทั้งนี้ รัฐบาลได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2563 เพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคโควิด-19 โดยกำหนดแนวทางการป้องกันโรค ด้วยการงดการเดินทางไปที่ชุมชน การเว้นระยะห่างทางสังคม (social distancing) ใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือบ่อย ๆ และปฏิบัติตามคำแนะนำเกี่ยวกับอนามัยทางเดินหายใจ (งานโรคติดต่ออุบัติใหม่, กลุ่มพัฒนาวิชาการโรคติดต่อ, 2564)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในปัจจุบันที่มีการระบาดอย่างรวดเร็วและมีผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมตามขนบธรรมเนียม ประเพณีนิยมต่าง ๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีปีใหม่ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตรุษจีน และประเพณีท้องถิ่น หน่วยงานรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม โดยใช้ฐานวิถีชีวิตใหม่ (new normal) ไม่ว่าจะเป็น สวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า รักษาระยะห่างระหว่างบุคคล 1-2 เมตร หมั่นล้างมือบ่อย ๆ ด้วยน้ำและสบู่ อย่างน้อย 20 วินาที หรือทำความสะอาดมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ ลดการสัมผัสจุดเสี่ยงร่วม ตลอดจนหลีกเลี่ยงการเข้าไปในพื้นที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ (กระทรวงสาธารณสุข, กรมอนามัย, สำนักอนามัยผู้สูงอายุ, 2563)

อย่างไรก็ตาม ในการเข้าร่วมกิจกรรมตามขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ คือ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีปีใหม่ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตรุษจีน และประเพณีท้องถิ่น นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคและลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ ตลอดจนเกิดความปลอดภัยสูงสุดในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ต่อไป

ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มหาวิทยารามคำแหงปรับเปลี่ยนรูปแบบการเข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยให้สอดคล้องกับมาตรการควบคุมโรคของภาครัฐ อย่างเช่น โครงการรามคำแหงรวมใจแต่งผ้าไทยเทิดไท้สมเด็จพระบรมราชชนนีพันปีหลวง โดยมีคณะผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร นักศึกษา และนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถมและฝ่ายมัธยม) เข้าร่วมพิธี ซึ่งผู้เข้าร่วมงานสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2563) โครงการสานศิลป์ สืบวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาไทย ประจำปี 2563 คณะศึกษาศาสตร์โดยมีคณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาเข้าร่วมงาน และสาธิตกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งผู้เข้าร่วมงานสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม และมีการตรวจวัดอุณหภูมิก่อนเข้าร่วมกิจกรรม โดยโครงการดังกล่าวมีการจำกัดจำนวนผู้เข้าร่วมงาน จึงมีการถ่ายทอดสดผ่านทางเฟสบุ๊ค คณะศึกษาศาสตร์ (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะศึกษาศาสตร์, 2564; มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2564) โครงการสืบสานศิลปวัฒนธรรมสุโขทัย โดยมีคณะผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา เข้าร่วมงาน ซึ่งผู้เข้าร่วมงานสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2565) เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพฤติกรรมการเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมไทยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีปีใหม่ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตรุษจีน และประเพณีท้องถิ่น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนสำหรับนักศึกษาในช่วงสถานการณ์การระบาดดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมไทยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของประเพณีและวัฒนธรรมไทย

ประเพณี หรือ ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Tradition ซึ่งมีผู้ให้คำนิยามไว้หลายความหมาย ดังนี้

พระยาอนุมานราชธน (2514) ระบุว่า ประเพณี หมายถึง ความประพฤติที่ชนหมู่หนึ่ง อยู่ในที่แห่งหนึ่ง ถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกัน และสืบต่อกันมานาน ถ้าใครในหมู่ประพฤติออกนอกแบบ ก็ผิดประเพณี หรือผิดจารีตประเพณี

แปลก สนธิรักษ์ (2523) ระบุว่า ประเพณี หมายถึง พิธีปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข แต่ยังคงประเพณีไทยไว้ ประเพณีไทย หมายถึง สัญลักษณ์ของชาติ

เสฐียร โกเศศ (2500) ระบุว่า ประเพณี หมายถึง ความประพฤติที่หมู่ชนหมู่หนึ่ง ถือเป็นธรรมเนียมหรือแบบแผนสืบต่อกันมา จนเป็นพิมพ์เดียวกัน ถ้าใครในหมู่ประพฤตินอกแบบ ก็เป็นการผิดประเพณี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2555) ระบุว่า ประเพณี หมายถึง สิ่งที่นิยมถือประพฤติปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม หรือจารีตประเพณี

Shils (อ้างถึงใน Jacobs, 2007) ระบุว่า ประเพณี คือ สิ่งต่าง ๆ ที่ถูกส่งต่อจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสิ่งเหล่านั้นอาจเป็นวัตถุที่จับต้องได้ ความเชื่อ เหตุการณ์ เครื่องมือ เป็นต้น

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ประเพณี หมายถึง สิ่งที่ชนกลุ่มหนึ่งถือปฏิบัติเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม มาอย่างยาวนาน และส่งต่อไปยังรุ่นต่อไป

วัฒนธรรม หรือ ตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Culture ซึ่งมีผู้ให้คำนิยามไว้หลายความหมาย ดังนี้

พระยาอนุมานราชธน (2514) ระบุว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุง หรือผลิตขึ้น สร้างขึ้นเพื่อความเจริญงอกงามในวิถีของส่วนรวม ถ่ายทอดกันไว้ เอาอย่างกันไว้ รวมทั้งผลิตผลของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคนแต่ก่อน สืบต่อเป็นประเพณีกันมา ตลอดจนความรู้สึก ความคิดเห็น และกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และสำแดงออกมาได้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อ ระเบียบประเพณี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2555) ระบุว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน

Spencer-Oatey (2008) ระบุว่า วัฒนธรรม หมายถึง ชุดสมมติฐานและคุณค่า ความเชื่อ แบบแผนเชิงกระบวนและพฤติกรรม ที่กลุ่มบุคคลมีส่วนร่วม และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนอื่น ๆ ภายในกลุ่ม

อคิน รพีพัฒน์ (2551) ระบุว่า วัฒนธรรม หมายถึง มรดกทางสังคมที่ตกทอดมาเป็นสมบัติของมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน โดยกำหนดว่า มนุษย์ต้องปฏิบัติอย่างไร รู้สึกอย่างไร สิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว

พระสมชัย กิตฺติญาโณ (2560) ระบุว่า วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงถึงวิถีชีวิตมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง ซึ่งมนุษย์ได้สร้างเป็นระเบียบ กฎเกณฑ์ วิธีการปฏิบัติ รวมทั้งการจัดระเบียบ ตลอดจนระบบความค่านิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ โดยได้วิวัฒนาการสืบทอดกันมาอย่างมีแบบแผน ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบ ประเพณี ความกลมเกลียว ความก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ในสังคมสร้างขึ้น ปรับปรุง และสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสิ่งเหล่านั้น อาจเป็นวิธีการปฏิบัติ การแต่งกาย ความเชื่อ เป็นต้น

ประเภทของประเพณีและวัฒนธรรมไทย

บันเทิง พาพิจิตร (2532) ได้แบ่งประเภทประเพณี ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. จารีตประเพณี (mores) คือ ประเพณีที่ต้องประพฤติเป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรมและจรรยาของสังคม ถือกันว่า มีคุณค่าต่อบุคคลในสังคมนั้น ๆ ใครฝ่าฝืนหรือเฉยเมย ถือว่า เป็นการละเมิดกฎของสังคม ผิดประเพณีของสังคม ถือเป็นความผิดความชั่ว มีโทษ เช่น ประเพณีการแต่งงาน

2. ขนบประเพณี (institution) คือ ประเพณีที่วางเป็นระเบียบไว้ จะเป็นโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม โดยตรง เช่น เขียนเป็นกฎหรือระเบียบให้กระทำร่วมกัน มีข้ออ้างอิงเป็นตัวบทกฎเกณฑ์ โดยอ้อมหรือโดยปริยาย คือ รู้กันเอง ถือสืบ ๆ กันมา คนในถิ่นนั้นปฏิบัติกันอย่างนั้น ๆ เช่น ประเพณีทำบุญเลี้ยงพระของไทย

3. ธรรมเนียมประเพณี (convention) คือ เรื่องเกี่ยวกับธรรมดาสามัญของสามัญชน ไม่ถือเอาผิดเอาถูก ไม่มีการลงโทษปรับเหมือนจารีตประเพณี ไม่มีระเบียบเคร่งครัดเหมือนขนบประเพณี ผู้ทำผิดประเพณีนี้ ไม่ถือเป็นเรื่องเสียหายหรือมีโทษมากนัก เพียงแต่ถือว่า ผู้ผิดประเพณีเป็นผู้ไร้การศึกษา ขาดคุณสมบัติผู้ดี เช่น การแต่งกายไม่ถูกกาลเทศะ การยืน การเดิน การนั่ง การนอนอันไม่เหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ ศึกษาเรื่องการเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมไทยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง คือ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 450 คน โดยการกำหนดขนาดตัวอย่างใช้สูตรของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ การเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ชั้นปี คณะวิชา และตอนที่ 2 แบบสอบถามการเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) จำนวน 107 ข้อ ประกอบด้วย (1) การเข้าร่วมกิจกรรมวันสงกรานต์ (2) การเข้าร่วมกิจกรรมวันปีใหม่ (3) การเข้าร่วมกิจกรรมวันลอยกระทง (4) การเข้าร่วมกิจกรรมวันตรุษจีน และ (5) การเข้าร่วมกิจกรรมวันตรุษจีน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลของเกี่ยวกับพฤติกรรมของการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีดังกล่าว โดยจำแนกตามลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรม 3 ลักษณะ คือ การเข้าร่วม/จัดกิจกรรมกับครอบครัว ไม่เกิน 20 คน การเข้าร่วม/จัดกิจกรรมกับเพื่อนไม่เกิน 20 คน และการเข้าร่วม /จัดกิจกรรมกับคนจำนวนมาก ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวมีการตรวจสอบคุณภาพเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ

จำนวน 3 คน และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามมีค่าอยู่ในช่วง 0.67-1.00 และตรวจสอบความเที่ยงด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach มีค่าเท่ากับ 0.98 จากนั้น นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบคุณภาพแล้ว จัดเป็นแบบสอบรูปแบบ Online และนำแบบสอบถามดังกล่าวแจกให้แก่กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ผ่านช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ โดยผู้วิจัยมีการอธิบายชี้แจง วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการตอบแบบสอบถามและประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งได้รับแบบสอบถามตอบกลับจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 450 ชุด ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามทั้งหมดก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมไทยในในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยภาพรวมจำแนกตามลักษณะของการเข้าร่วม พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมวันสงกรานต์กับครอบครัวไม่เกิน 20 คน จำนวน 417 คน คิดเป็นร้อยละ 92.67 รองลงมา คือ การเข้าร่วมกิจกรรมวันปีใหม่กับครอบครัวไม่เกิน 20 คน จำนวน 386 คน คิดเป็นร้อยละ 85.78 และการเข้าร่วมกิจกรรมวันลอยกระทงกับครอบครัวไม่เกิน 20 คน จำนวน 360 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ดังตาราง 1

ตาราง 1

ความถี่ ร้อยละ การเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมไทยในช่วงในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) รายด้าน

ประเภทของกิจกรรม	จำนวน (ร้อยละ) ของการเข้าร่วม		
	ครอบครัวไม่เกิน 20 คน	เพื่อนไม่เกิน 20 คน	คนจำนวนมาก
1. สงกรานต์	417 (92.67)	286 (63.56)	136 (30.22)
2. ปีใหม่	386 (85.78)	275 (61.11)	153 (34.00)
3. ลอยกระทง	360 (80.00)	233 (51.78)	146 (32.44)
4. ตรุษจีน			
4.1 วันจ่าย	88 (19.56)	ไม่ดำเนินการเก็บข้อมูล	ไม่ดำเนินการเก็บข้อมูล
4.2 วันไหว้	189 (42.00)	ไม่ดำเนินการเก็บข้อมูล	86 (19.11)
4.3 วันเที่ยว	ไม่ดำเนินการเก็บข้อมูล	ไม่ดำเนินการเก็บข้อมูล	97 (21.56)
5. ประเพณีท้องถิ่น	ไม่ดำเนินการเก็บข้อมูล	ไม่ดำเนินการเก็บข้อมูล	320 (71.11)

เมื่อพิจารณารายละเอียดของตารางที่ 1 จำแนกรายประเภทของกิจกรรม พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมวันสงกรานต์ โดยเข้าร่วม /จัดกิจกรรมกับครอบครัว ไม่เกิน 20 คน จำนวน 417 คน คิดเป็นร้อยละ 92.67 รองลงมา เป็นการเข้าร่วม/จัดกิจกรรมกับเพื่อน ไม่เกิน 20 คน จำนวน 286 คน คิดเป็นร้อยละ 63.56 ตามลำดับ

การเข้าร่วมกิจกรรมวันปีใหม่ นักศึกษาส่วนใหญ่เข้าร่วม/จัดกิจกรรมกับครอบครัว ไม่เกิน 20 คน จำนวน 417 คน คิดเป็นร้อยละ 85.80 และการเข้าร่วม/จัดกิจกรรมกับเพื่อน ไม่เกิน 20 คน จำนวน 275 คิดเป็นร้อยละ 61.10 ตามลำดับ

การเข้าร่วมกิจกรรมวันลอยกระทง นักศึกษาส่วนใหญ่เข้าร่วมจัด/ กิจกรรมกับครอบครัว ไม่เกิน 20 คน จำนวน 386 คน คิดเป็นร้อยละ 85.78 รองลงมา คือ การเข้าร่วม/จัดกิจกรรมกับครอบครัว ไม่เกิน 20 คน จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 51.78 ตามลำดับ

การเข้าร่วมกิจกรรมวันตรุษจีน (จ่าย ไหว้ เที่ยว) นักศึกษาส่วนใหญ่เข้าร่วมจัด/กิจกรรมกับครอบครัว ไม่เกิน 20 คน (วันไหว้) จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00 รองลงมา คือ การเข้าร่วม/จัดกิจกรรมกับคนจำนวนมาก (วันเที่ยว) จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 21.56 ตามลำดับ

การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น นักศึกษาส่วนใหญ่เข้าร่วม/จัดกิจกรรมกับคนจำนวนมาก จำนวน 320 คน คิดเป็นร้อยละ 71.11 ตามลำดับ

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเข้าร่วมประเพณีและวัฒนธรรมไทย ในช่วงในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 450 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามแบบออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ความถี่ และร้อยละ เมื่อจำแนกผลการวิจัยตามลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมออกเป็น 3 กลุ่ม คือ การเข้าร่วมจัดกิจกรรมกับครอบครัว การเข้าร่วมจัดกิจกรรมกับเพื่อน และการเข้าร่วมจัดกิจกรรมกับคนจำนวนมาก สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

การเข้าร่วมจัดกิจกรรมกับครอบครัว (1) กิจกรรมวันสงกรานต์ พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ หมั่นล้างมือบ่อย ๆ ตามจุดให้บริการ จำนวน 415 คน คิดเป็นร้อยละ 92.22 ขณะที่พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ พยายามเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร จำนวน 375 คน คิดเป็นร้อยละ 83.33 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพร บาริศรี และคณะ (2563) ที่พบว่า พฤติกรรมที่นักศึกษาปฏิบัติเป็นประจำ ในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือเข้าร่วมในสถานที่สาธารณะ คือ ล้างมือด้วยสบู่และน้ำอย่างน้อย 20 วินาที หรือใช้เจลแอลกอฮอล์ (2) กิจกรรมวันปีใหม่ พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด มี 2 พฤติกรรม คือ หมั่นล้างมือบ่อย ๆ ตามจุดให้บริการ ซึ่งมีจำนวนผู้ปฏิบัติเท่ากับ ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนขาดสติ จำนวน 386 คน คิดเป็นร้อยละ 85.78 ขณะที่พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ พยายามเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร ในขณะทำกิจกรรม จำนวน 334 คน คิดเป็นร้อยละ 74.22 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาภรณ์ วงธิ (2564) ที่พบว่า พฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง คือ สวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้าในขณะที่อยู่นอกเคหสถาน และล้างมือด้วยสบู่หรือเจลแอลกอฮอล์ อย่างน้อย 20 วินาที (3) กิจกรรมวันลอยกระทง พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด มี 2 พฤติกรรม คือ หมั่นล้างมือบ่อย ๆ ตามจุดให้บริการ ซึ่งมีจำนวน ผู้ปฏิบัติเท่ากับ ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนขาดสติ จำนวน 360 คน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ขณะที่พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ พยายามเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร ในขณะทำกิจกรรม จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รังสรรค์ โฉมยา และกรรณิกา พันธ์ศรี (2563) ที่พบว่า พฤติกรรมการปฏิบัติในการเข้าร่วมกิจกรรมสูงสุด คือ การล้างมือบ่อย ๆ จากผลการวิจัย มีข้อสังเกตว่า พฤติกรรมที่นักศึกษามีการปฏิบัติน้อยที่สุดเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมกับครอบครัว คือ พยายามเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากการเข้าร่วมกิจกรรมกับครอบครัว มีจำนวนคนเข้าร่วมน้อย และเป็นคนใกล้ชิดภายในครอบครัวเท่านั้น ทำให้มีความเสี่ยงในการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) น้อย แตกต่างจากการเข้าร่วมกิจกรรมรวมกลุ่มในชุมชนที่ กระทรวงสาธารณสุข (2565) กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการรักษาระยะห่างของกิจกรรมรวมกลุ่มในชุมชน เนื่องจากการรวมกลุ่มดังกล่าว อาจมีคนมาร่วมงานจากหลากหลายพื้นที่ ทำให้มีความเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้

การเข้าร่วมจัดกิจกรรมกับเพื่อน (1) กิจกรรมวันสงกรานต์ พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด มี 4 พฤติกรรม คือ สวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้าตลอดเวลาเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งมีจำนวนเท่ากับ หมั่นล้างมือบ่อย ๆ ตามจุดให้บริการ จัดสถานที่ให้มีอากาศถ่ายเท และไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนขาดสติ จำนวน 286 คน คิดเป็นร้อยละ 63.56 ขณะที่พฤติกรรมที่มีร้อยละของการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ พยายามเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร จำนวน 282 คน คิดเป็นร้อยละ 62.67 ซึ่งพฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุดเรื่องหมั่นล้างมือบ่อย ๆ ตามจุดให้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธานี กล่อมใจ, จรรยา แก้วใจบุญ และทักษิกา ชัชวรัตน์ (2563) ที่พบว่า พฤติกรรมโดยภาพรวมประชากร มีการปฏิบัติตนอยู่ในระดับสูง คือ ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ เมื่อต้องออกไปทำกิจกรรมตามสถานที่สาธารณะ หรือการล้างมือในจุดที่จัดไว้ให้ (2) กิจกรรมวันปีใหม่ พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด มี 3 พฤติกรรม คือ หมั่นล้างมือบ่อย ๆ ตามจุดให้บริการ ซึ่งมีจำนวนเท่ากับ จัดสถานที่ให้มีอากาศถ่ายเท และไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนขาดสติ จำนวน 275 คน คิดเป็นร้อยละ 61.11 ขณะที่พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ไม่นำมือที่สัมผัสสิ่งของร่วมกับผู้อื่นมาสัมผัส ปาก จมูก ตา จำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 59.78 (3) กิจกรรมวันลอยกระทง พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จนขาดสติ จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 51.78 ขณะที่พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ พยายามเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร ในขณะทำกิจกรรม จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 51.78

การเข้าร่วมจัดกิจกรรมกับคนจำนวนมาก (1) กิจกรรมวันสงกรานต์ พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด มี 4 พฤติกรรม คือ พยายามเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร สวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้าตลอดเวลาเข้าร่วมกิจกรรม หมั่นล้างมือบ่อย ๆ และตรวจวัดอุณหภูมิก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ตามจุดให้บริการ จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 30.22 ขณะที่พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ สแกนแอปพลิเคชัน "ไทยชนะ" หรือ "หมอชนะ" ทุกครั้ง เมื่อเข้าร่วมงานในสถานที่ต่าง ๆ จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 29.56 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Arslanca et al. (2021) ที่พบว่า พฤติกรรมการในการป้องกันการเข้าร่วมกิจกรรมกับคนจำนวนมาก คือ สวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา หลีกเลี่ยงสถานที่แออัด และล้างมือบ่อย ๆ (2) กิจกรรมวันปีใหม่ พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด มี 7 พฤติกรรม คือ พยายามเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร ในขณะทำกิจกรรม หมั่นล้างมือบ่อย ๆ ตามจุดให้บริการ ไม่นำมือที่สัมผัสสิ่งของร่วมกับผู้อื่นมาสัมผัส ปาก จมูก ตา พกแอลกอฮอล์เจลล้างมือติดตัว สวมหน้ากากอนามัย/หน้ากากผ้าตลอดเวลา ตรวจวัดอุณหภูมิก่อนเข้าร่วมกิจกรรม และหลีกเลี่ยงการไปในพื้นที่ที่มีคนจำนวนมาก จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 34.00 ขณะที่พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ สแกนแอปพลิเคชัน "ไทยชนะ" หรือ "หมอชนะ" ทุกครั้ง เมื่อเข้าร่วมงานในสถานที่ต่าง ๆ จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 33.56 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cross (2021) ที่พบว่า พฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการปฏิบัติ คือ รักษาระยะห่างทางสังคม 6 ฟุต การสวมหน้ากากอนามัย ล้างมือหลังจากเยี่ยมชมทุกแห่ง และผู้เข้าร่วมต้องล้างมือด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเข้าและออก (3) กิจกรรมวันลอยกระทง พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด มี 4 พฤติกรรม คือ หมั่นล้างมือบ่อย ๆ ตามจุดให้บริการ ตรวจวัดอุณหภูมิก่อนเข้าร่วมกิจกรรม สแกนแอปพลิเคชัน "ไทยชนะ" หรือ "หมอชนะ" ทุกครั้ง เมื่อเข้าร่วมงานในสถานที่ต่าง ๆ และหลีกเลี่ยงการไปในพื้นที่ที่มีคนอยู่จำนวนมาก จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 19.11 ขณะที่พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด มี 2 พฤติกรรม คือ พยายามเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร ในขณะทำกิจกรรม พกแอลกอฮอล์ /เจลล้างมือติดตัว จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 18.89 (4) กิจกรรมวันตรุษจีน พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ เว้นระยะห่าง อย่างน้อย 1เมตร หรือในขณะจับจ่ายซื้อของ จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 51.78 ขณะที่พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ สแกนแอปพลิเคชัน "ไทยชนะ" หรือ "หมอชนะ" ทุกครั้ง เมื่อเข้าร่วมงานในสถานที่ต่าง ๆ จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 21.11 (5) กิจกรรมประเพณีท้องถิ่น พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด มี 3 พฤติกรรม คือ เว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร ในขณะทำกิจกรรม ตรวจวัดอุณหภูมิก่อนเข้าร่วมกิจกรรม และหลีกเลี่ยงการไปในพื้นที่ที่มีคนอยู่จำนวนมาก จำนวน 320 คน คิดเป็นร้อยละ 71.11 ขณะที่พฤติกรรมที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ สแกนแอปพลิเคชัน "ไทยชนะ" หรือ "หมอชนะ" ทุกครั้ง เมื่อเข้าร่วมงานในสถานที่ต่าง ๆ จำนวน 317 คน คิดเป็นร้อยละ 70.44 นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นารีมะห์ แวปูเตะ, คันธมาทน์ กาญจนภูมิ และกัลยา ตันสกุล (2564) ที่

พบว่า พฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรม นักศึกษามีความตระหนักและปฏิบัติตามมากที่สุด คือ การเว้นระยะห่าง 1 เมตร และการหลีกเลี่ยงพื้นที่แออัด

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ มีดังนี้ จากผลการวิจัยการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมไทยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง มีข้อสังเกตสำคัญคือ นักศึกษาส่วนใหญ่เมื่อทำกิจกรรมกับครอบครัวและเพื่อนมักไม่ปฏิบัติตามมาตรการการเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร ซึ่งเป็นมาตรการสำคัญของการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าว ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและกระตุ้นให้นักศึกษาเห็นถึงความสำคัญ และการปฏิบัติตามมาตรการนี้มากขึ้น เพื่อลดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคระหว่างบุคคลใกล้ชิด นอกจากนี้ เมื่อนักศึกษาส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมกับคนจำนวนมาก มักไม่สแกนแอปพลิเคชัน "ไทยชนะ" หรือ "หมอชนะ" ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณามาตรการนี้ว่า ควรปรับปรุงหรือพัฒนาแอปพลิเคชันให้ง่ายต่อการใช้งานอย่างไร หรืออาจพิจารณาว่า มาตรการนี้ ยังจำเป็นต้องใช้อยู่หรือไม่

ข้อเสนอแนะในการทำงานวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพกว้าง ดังนั้น การวิจัยในครั้งต่อไป (1) ควรมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถทำให้ได้รายละเอียดที่ชัดเจนขึ้น (2) ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละประเพณีและวัฒนธรรมไทย และ (3) ควรศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมไทย ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2565). *แนวปฏิบัติด้านสาธารณสุขเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามมาตรการปลอดภัยสำหรับองค์กร (COVID free setting) สำหรับการจัดกิจกรรมรวมกลุ่มในชุมชน*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

กระทรวงสาธารณสุข, กรมอนามัย, สำนักอนามัยผู้สูงอายุ. (2563). คู่มือการจัดพิธีทางศาสนาและการจัดกิจกรรมทางประเพณีในสถานการณ์ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). กรุงเทพฯ: ทีเอส อินเตอร์พริ้นท์.

งานโรคติดต่ออุบัติใหม่, กลุ่มพัฒนาวิชาการโรคติดต่อ. (2564). *สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มาตรการสาธารณสุข และปัญหาอุปสรรคการป้องกันควบคุมโรคในผู้เดินทาง*. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2564, จาก https://ddc.moph.go.th/uploads/files/20174202108200252 38.pdf

จิราพร บาริศรี, กฤติญา สุขเพิ่ม, นภัสภรณ์ ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม, พิมลศักดิ์ นิลผาย และปิ่นบุญญาลำมะนา. (2563). *รายงานการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการป้องกันโรคโควิด-2019 (COVID -2019) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*. ร้อยเอ็ด: มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

ธานี กล่อมใจ, จรรยา แก้ว ใจบุญ และทักษิกา ชัชวรัตน์. (2563). ความรู้และพฤติกรรมของประชาชนเรื่องการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา สายพันธุ์ใหม่ 2019. *วารสารการพยาบาล, 21*(2), 29-38.

นารีมะห์ แวปูเตะ, คันธมาทน์ กาญจนภูมิ และกัลยา ตันสกุล. (2564). พฤติกรรมการป้องกันโรคจากไวรัสโคโรนา 2019 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. *วารสารสภาการสาธารณสุขชุมชน, 3*(2), 31-39.

บันเทิง พาพิจิตร. (2532). *ประเภทของประเพณี*. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2564, จาก https://sites.google.com/site/nuikamon1424/neuxha-bth-reiyn/khwam-hmay-khxng-sthan-thi

แปลก สนธิรักษ์. (2523). *ความหมายของประเพณีไทย*. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2564, จาก https://sites.google.com/site/nuikamon1424/neuxha-bth-reiyn/khwam-hmay-khxng-sthan-thi

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2555). *ระบบค้นหาคำศัพท์*. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2564, จาก https://dictionary.orst.go.th/

พระสมชัย กิตฺติญาโณ. (2560). วัฒนธรรมไทย ประเพณี ความเชื่อ ตามแนวทางพระพุทธ ศาสนา. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 18*(1), 82-95.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2563). *ข่าวรามคำแหง ปีที่ 50 ฉบับที่ 5*. ค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2563, จาก http://www.info.ru.ac.th /Vol50/25_50.pdf

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2565). *ข่าวรามคำแหง ปีที่ 51 ฉบับที่ 49*. ค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2565, จาก http://www.info.ru.ac.th/Vol51/49_51.pdf

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะศึกษาศาสตร์. (2564). *โครงการสานศิลป์ สืบวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาไทย ประจำปี 2563*. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2564, จาก https://www.facebook.com/RU.educ

รังสรรค์ โฉมยา และกรรณิกา พันธ์ศรี. (2563). ความตระหนักเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันการติดต่อโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (โควิด-19): การเปรียบเทียบระหว่างวัย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 39*(6), 71-82.

สุภาภรณ์ วงธิ. (2564). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จังหวัดสุโขทัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เสฐียร โกเศศ. (2500). *ความหมายของประเพณีไทย*. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2564, จาก https://sites.google.com/site/nuikamon1424/neuxha-bth-reiyn/khwam-hmay-khxng-sthan-thi

อคิน รพีพัฒน์. (2551). *วัฒนธรรมคือความหมาย ทฤษฎีและวิธีการของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ*. กรุงเทพฯ: โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์.

อนุมานราชธน, พระยา. (2514). วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2564, จาก https://th.wikipedia.org/wiki/%

Arslanca, T., Fidan, C., Daggez, M., & Dursun, P. (2021). Knowledge, preventive behaviors and risk perception of the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study in Turkish health care workers. *PLoS One*, *16*(4), e0250017.

Cross, A. (2021). *A plan to operate wine festivals during COVID-19*. Retrieved December 20, 2021, from https://wineamerica.org/wp-content/uploads/2020/10/COVID-19-Festival-Plan-1.pdf

Jacobs, S. (2007). Edward Shils' theory of tradition. *Philosophy of the Social Sciences*, *37*(2), 139-162.

Spencer-Oatey, H. (2008). *Culturally speaking: Culture, communication, and politeness theory* (2nd ed.). New York: Continuum.

สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

เสกสรร เพ็งแสงทอง[1*]
ชนมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: sekson_noi@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 และ (2) เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติการสอน ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา จำนวน 234 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (*t* test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการวิจัยพบว่า (1) สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ (2) ครูที่มีระดับการศึกษา ขนาดโรงเรียน และประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: สมรรถนะของผู้บริหาร, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

Competencies of School Administrators Based on Teacher's Opinions in Benja Burapha School Consortium Under Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2

Seksan Pengsangthong[1*]

Chonmanee Silanookit[2]

Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Correspondingauthor: sekson_noi@hotmail.com

Abstract

The survey research aimed (1) to study the level of competencies of school administrators based on Teacher's Opinions in Benja Burapha School Consortium under Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2 and, (2) compare competencies of school administrators based on teacher's opinions in Benja Burapha School Consortium under Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. Classified by education levels, school size and work experience. The samples used in the research are 234 teachers in Benja Burapha School Consortium under Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2, academic year 2021. The instrument used to collect the data was a 5-rating scale questionnaire. The discrimination was between 0.80-1.00 and the reliability was 0.96. The statistics used in the data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, *t* test, One-way analysis of variance (One-way ANOVA) and Scheffe's comparison test. The research findings were as follows: (1) The level of competencies of school administrators based on teacher's opinions in Benja Burapha School Consortium under Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2, overall were found at high level. (2) Teachers with different levels of education school size and work experiences had different opinions on competencies of school administrators based on Teacher's Opinions in Benja Burapha School Consortium under Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2, Overall, were significantly different at the .05 level.

Keywords: Competencies of School Administrators, Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2

บทนำ

การศึกษาเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาสังคม ให้คนซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมเป็นคนมีคุณภาพ คุณธรรม กล่าวคือ การศึกษาช่วยสร้างจิตสำนึกในการเป็นมนุษย์ มีจิตวิญญาณของผู้มีอารยะธรรมทางปัญญาและความงดงามทางจิตใจ การศึกษาสร้างให้คนมีความรู้ในการดำรงชีวิตการประกอบอาชีพ มีความอดทนในการต่อสู้กับอุปสรรคของชีวิต การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกวัย การศึกษามีความสำคัญตามเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 ว่า การศึกษาเพื่อพัฒนาคนและพัฒนาชาติ พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จึงเกิดแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาโดยมีเป้าหมาย คือ การพัฒนาคุณภาพของคน เพื่อได้คนที่มีคุณภาพไปพัฒนาชาติให้ได้มาตรฐานตามนัยแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 22 จากความสำคัญของการศึกษาดังกล่าว รัฐบาลจึงได้จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษา โดยมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 เป็นเครื่องมือนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ปัญหาของการจัดการศึกษาในปัจจุบัน พบว่า ยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องและส่งผลต่อการศึกษา และยังเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา ได้แก่ คุณภาพการศึกษาพื้นฐานตกต่ำ และปัญหาของครูสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความคิดเห็นของ อัมพร พินะสา (2562) ผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการขับเคลื่อนการดำเนินการของโรงเรียนมาตรฐานสากล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งปัญหาที่ต้องการแก้ไข เนื่องจากคุณภาพของการจัดการศึกษาของไทยค่อนข้างต่ำ โรงเรียนมีมาตรฐานไม่เท่ากัน และมีขนาดไม่เท่ากัน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาภายในประเทศค่อนข้างสูง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีความจำเป็นต้องจัดกลุ่มของโรงเรียนหลายระดับ เพื่อให้เป็นโรงเรียนที่มีมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน รวมทั้งได้มาตรฐานสากล และส่งเสริมให้เด็กไทยเกิดทักษะทางวิชาการ ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิต ซึ่งเป็นทักษะของเด็กในศตวรรษที่ 21 และผลการประเมินมีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อกำกับ ควบคุม ส่งเสริม และพัฒนาการประกันคุณภาพ ทั้งในระดับภายในและภายนอก ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 แต่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพการจัดการศึกษา คุณภาพของสถานศึกษายังไม่พัฒนาได้เท่าเทียมกัน มีทั้งสถานศึกษาที่พัฒนาไปแล้ว และสถานศึกษาที่ยังไม่พัฒนา ต้องมีการกำกับ ติดตามคุณภาพต่อไป โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายในการที่จะพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น ตามหลักการของคุณภาพการศึกษา ที่ถือว่า "คุณภาพไม่มีที่สิ้นสุด" คุณภาพต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) จึงมีแนวคิดพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น โดยได้จัดทำโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล ประเด็นที่ 1 จัดให้โรงเรียนได้มีมาตรฐานระดับประเทศ เป็นโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) ประเด็นที่ 2 มุ่งพัฒนาโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) เป็นโรงเรียนที่มีมาตรฐานสากล สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล โดยเฉพาะการยกระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน เป็นโรงเรียนที่มีการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) และพัฒนาก้าวสู่มาตรฐานคุณภาพแห่งชาติ (TQA) ต่อไป ซึ่งการดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล จะส่งผลให้โรงเรียนผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพ ตอบโจทย์ของประชากรโลก มีการพัฒนาผู้เรียน พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอน มีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถ

เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์แก้ปัญหา ริเริ่มสร้างสรรค์มีคุณธรรม นำความรู้ รักความเป็นไทย และมีความสามารถก้าวไกลเป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพ

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังมีนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษามาตรฐานสากล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้บริหารและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษามีความเข้าใจในการดำเนินโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษามาตรฐานสากล แนวทางการจัดการศึกษา รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง และการบริหารจัดการในโรงเรียนด้วยการพัฒนาการระบบคุณภาพ

การบริหารโรงเรียนต้องเป็นบทบาทของผู้บริหาร ผู้บริหารต้องมีสมรรถนะในการบริหารงาน มีภาวะความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการบริหารความขัดแย้งและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสมรรถนะในการบริหารสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายในการพัฒนานักเรียนและการดำเนินการอื่น ๆ ของสถานศึกษา ทั้งนี้ สมรรถนะของผู้บริหารมีความสำคัญและเป็นเกณฑ์การประเมินหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษา ที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ได้กำหนดแนวทางประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารมืออาชีพจึงต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารโรงเรียน และจากผลการวิจัยของ จีระ งอกศิลป์ (2557) ได้ศึกษาพบว่า หนึ่งในสามด้านของการประเมินผู้บริหารสถานศึกษาคือ สมรรถนะ สมรรถนะจึงมีความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรช่วยในการแปลงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ วัฒนธรรมองค์กร และยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ขององค์กรมาสู่กระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคล ดังนั้นประสิทธิผลของสถานศึกษาจึงเป็นผลมาจากสมรรถนะของผู้บริหารที่สามารถดำเนินการร่วมกับบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทัย ภักดีประยูรวงศ์ (2556) ที่ศึกษาพบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารต้องวางแผน ต้องตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ มีความมุ่งมั่นในความสำเร็จสร้างผลงานเป็นหลัก รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความคิดสร้างสรรค์ เชื่อมั่นในตนเอง และสร้างสัมพันธภาพทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน รวมทั้งต้องเป็นผู้มีทักษะทางการบริหารการจัดการ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงานสูงสุด เพื่อให้การบริหารงานในโรงเรียนมีบรรยากาศในการทำงานที่น่าพอใจและมีประสิทธิภาพ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีภารกิจหลักในด้านการส่งเสริม สนับสนุน และบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง ให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน พบปัญหาการสื่อสารและการประสานงานไม่ชัดเจน ทำให้การทำงานขาดประสิทธิภาพ ผลการประเมินผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามระดับต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด ขาดระบบข้อมูลสารสนเทศที่ครอบคลุมในการบริหารจัดการ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2, 2560)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมสมรรถนะให้กับผู้บริหารที่จะได้นำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษา สามารถยกระดับโรงเรียนให้เป็นมาตรฐาน และเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและการบริการการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

2. เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา ขนาดโรงเรียน และประสบการณ์การทำงาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

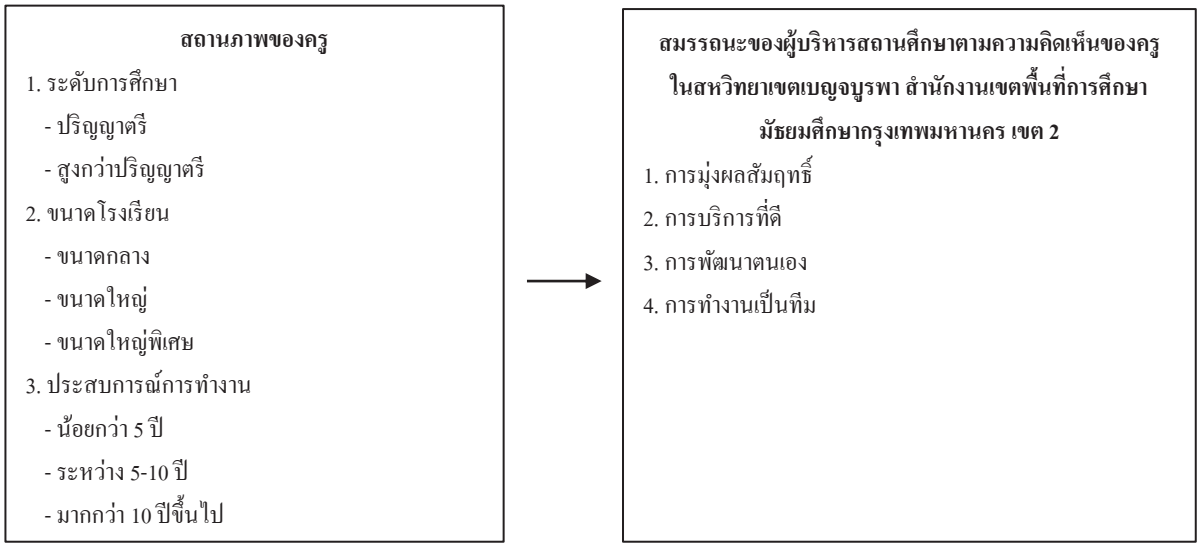

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ได้อาศัยแนวคิดสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาจากการสังเคราะห์ของ สุจิตรา พันธศรี (2559), ดาราพร เชยเถื่อน (2560), ประเสริฐ กำเลิศทอง (2560), อุบลรัตน์ ชรารัตน์ (2560), ภาสกร หมื่นสา (2561), ฉิกัญญา สายธนู (2562), บุญใจ ชะเอม (2562), อาราฟัด หัดหนิ (2562), กมลวรรณ สุขเกษม (2563) และภัคจิรา ผาทอง (2563) สรุปได้ว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย (1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ (2) การบริการที่ดี (3) การพัฒนาตนเอง และ (4) การทำงานเป็นทีม ตามความคิดเห็นของครูในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จากการวิจัยของ ฉิกัญญา สายธนู (2562) และกมลวรรณ สุขเกษม (2563) ที่พบว่า ระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และหทัยพัชร ทองเดช (2560), ประเสริฐ กำเลิศทอง (2560) และภัคจิรา ผาทอง (2563) พบว่า สถานภาพของครูที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้วยการสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิช่วยตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) โดยมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.80 - 1.00 จากนั้น นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากจำนวนประชากร 560 คน โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen (Cohen, Manion, & Morrison, 2011, p. 147) จำนวน 234 คน และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling)

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลสถานภาพของครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 ข้อมูลสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามขนาดโรงเรียน และประสบการณ์การทำงาน ด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe's post hoc comparisons method)

ผลการวิจัย

1. สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริการที่ดี ($\overline{X}$ = 4.07) ด้านการพัฒนาตนเอง ($\overline{X}$ = 4.07) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ($\overline{X}$ = 4.05) และด้านการทำงานเป็นทีม ($\overline{X}$ = 4.04) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา ขนาดโรงเรียน และประสบการณ์การทำงาน พบว่า

2.1 ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ซึ่งพบว่า สมรรถนะด้านการบริการที่ดี ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ และด้านการทำงานเป็นทีม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ครูที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ซึ่งพบว่า สมรรถนะด้านการบริการที่ดี ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ และด้านการทำงานเป็นทีม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ซึ่งพบว่า สมรรถนะด้านการบริการที่ดี ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ และด้านการทำงานเป็นทีม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาได้ผ่านการคัดเลือก การสอบเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง และเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่เหมาะสมทั้งในด้านความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการบริหาร จึงทำให้ผู้บริหารมีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพเป็นอย่างดี สร้างความรัก ความศรัทธา ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดการยอมรับและให้ความเคารพนับถือ จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีสมรรถนะอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กมลวรรณ สุขเกษม (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นเลิศของสถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2* ผลการวิจัยพบว่า ระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ ด้านการบริการที่ดี ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านการสื่อสารและจูงใจ ตามลำดับ และยังสอดคล้องกับ ฉิกัญญา สายธนู (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5* ผลการวิจัยพบว่า ระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาตนเอง รองลงมา คือ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการบริการที่ดี ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ และด้านการสื่อสารและจูงใจ ตามลำดับ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมากทั้งหมด

2. ผลการเปรียบเทียบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา ขนาดโรงเรียน และประสบการณ์การทำงาน พบว่า

2.1 ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้

อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการวางแผนการปฏิบัติงานโดยยึดเป้าหมายเป็นหลัก สามารถอธิบายวัตถุประสงค์ของงานได้อย่างชัดเจน ติดตามตรวจสอบงานให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน และมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาผลงานอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ หทัยพัชร ทองเดช (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *การศึกษาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตบูรพาสระบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4* พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุทธิเทพ ช่อปทุมศิริกุล (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *สมรรถนะผู้บริหารโรงเรียนตามมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3* พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ครูที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาเปิดใจรับฟังปัญหาและหาทางแก้ไข มุ่งเน้นให้ผู้ร่วมงานเกิดความมุ่งมั่นในการทำงานที่สอดคล้องกับทิศทางขององค์การ พัฒนาระบบการบริการที่ดี เพื่อสร้างความพอใจให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงมุ่งให้ผู้ร่วมงานคำนึงถึงประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ซึ่งทำให้การบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ครูได้เรียนรู้สมรรถนะในการบริหารจัดการสถานศึกษาจากผู้บริหารสถานศึกษาได้ชัดเจน จึงทำให้ครูที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประเสริฐ กำเลิศทอง (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1* พบว่า ครูที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบริการที่ดี ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการสื่อสารและจูงใจ ด้านการมีวิสัยทัศน์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สตรีรัตน์ ตั้งมีลาภ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *การศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2* พบว่า ครูที่มีขนาดโรงเรียนต่างกัน ความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านมีความสามารถในการใช้และบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาและการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการพัฒนาตนเองอย่างมีทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน กระตุ้นให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกันภายใต้กรอบจริยธรรม การยึดมั่นในความเท่าเทียมกัน และผู้บริหารสถานศึกษาสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการปฏิบัติงานจนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย จึงทำให้ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ภัคจิรา ผาทอง (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 2* พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของประเสริฐ กำเลิศทอง (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*

จันทบุรี เขต 1 พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบริการที่ดี ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการสื่อสารและจูงใจ และด้านการมีวิสัยทัศน์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ หทัยพัชร ทองเดช (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *การศึกษาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสหวิทยาเขตบูรพา สระบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4* พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาสมรรถนะด้านการนำนวัตกรรม เทคโนโลยี และทางเลือกใหม่ ๆ มาใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงาน และควรมุ่งมั่นในการพัฒนาผลงานด้านต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการบริการที่ดี ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาสมรรถนะด้านการแสดงหาแนวทางปรับปรุงระบบบริการอยู่เสมอ และควรคำนึงถึงประโยชน์ที่นักเรียนได้รับเป็นสำคัญ รวมทั้งผู้มาติดต่อราชการด้วย ต้องมีการบริการที่รวดเร็วทันใจ

3. ด้านการพัฒนาตนเอง ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาสมรรถนะด้านความรู้ความสามารถ โดยหาโอกาสศึกษาค้นคว้าความรู้ด้วยวิธีหลากหลาย และนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาสถานศึกษาอยู่เสมอ และควรประมวลความรู้รวบรวมไว้เพื่อการพัฒนาสถานศึกษา

4. ด้านการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาสมรรถนะด้านบทบาทของการเป็นผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างเหมาะสม และให้ความร่วมมือช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ รวมทั้งให้ขวัญกำลังใจ สนับสนุนเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

2. ควรมีการศึกษารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตเบญจบูรพา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

เอกสารอ้างอิง

กมลวรรณ สุขเกษม. (2563). *สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่สงผลต่อความเป็นเลิศของสถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

จีระ งอกศิลป์. (2557). *คู่มือเตรียมสอบผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สพฐ. ภาค ข ความรู้ความสามารถด้านกฎหมายและระเบียบฯ*. ม.ป.ท.

ฉัญญา สายธนู. (2562). *ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

ดาราพร เชยเถื่อน. (2560). *สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

บุญใจ ชะเอม. (2562). *การพัฒนารูปแบบสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ประเสริฐ กำเลิศทอง. (2560). *สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ภาสกร หมื่นสา. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

ภัคจิรา ผาทอง (2563). *สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 2*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา.

สตรีรัตน์ ตั้งมีลาภ. (2558). *การศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2*. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองศึกษาศาตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แผนปฏิบัติการ โครงการ โรงเรียนร่วมพัฒนา (partnership school project) กลุ่มวิจัยและพัฒนานโยบาย สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพมหานคร: อักษรไทย (น.ส.พ. ฟ้าเมืองไทย).

สุจิตรา พันธศรี. (2559). *สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

สุทธิเทพ ช่อปทุมศิริกุล. (2559). *สมรรถนะผู้บริหาร โรงเรียน ตามมาตรฐานวิชาชีพของคุรุสภาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานปี 2560-2564*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

หทัยพัชร ทองเดช. (2560). *การศึกษาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสหวิทยาเขตบูรพาสระบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

อาราฟัด หัดหนิ (2562). *สมรรถนะหลักของผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3*. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

อุบลรัตน์ ชรารัตน์. (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

อัมพร พินะสา. (2562). *สพฐ.วิถีใหม่ วิถีคุณภาพ*. ค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://www.obec.go.th/wp-content/uploads/2020/10/

อุทัย ภักดีประยูรวงศ์. (2556). *สมรรถนะผู้บริหาร โรงเรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

ปัทมา ศรีสะอาด[1*]
ชนมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: 6314470074@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับและเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยแบ่งข้อคำถามออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ คือ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการกำหนดภารกิจของโรงเรียน ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ข้าราชการครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 168 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่

ผลการวิจัยพบว่า (1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก (2) ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาและประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) ข้าราชการครูที่มีวิทยฐานะต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานเขตบางเขน

The Instructional Leadership of School Administrators in Bang Khen Office Bangkok

Pattama Srisaard[1*]

Chonmanee Silanookit[2]

Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: 6314470074@rumail.ru.ac.th

Abstract

The purposes of this research aimed to study the level of instructional leadership of school administrators in Bang Khen district office, Bangkok and to compare the level of instructional leadership of school administrators in Bang Khen district office, Bangkok, classified the samples by level of education, working experience and academic standing. The questionnaires were categorized into 5 aspects including course management, learnning management, mission setting, educational supervision and promotion of academic atmosphere. The samples used in the research consisted of 168 teachers in educational institutions. The research instrument was a 5-rating scale questionnaire. The Index of Item-Objective Congruence (IOC) was 0.60-1.00, and the reliability was 0.98. The statistics used in the data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, *t* test, one-way analysis of variance and the Scheffe' test.

The results showed that (1) The level of instructional leadership of school administrators in district office, Bang Khen was at high level (2) The opinions of government teacher with different level of education and working experience on the instructional leadership of school administrators in district office, Bangkok were different at the .05 level of statistical significance in overall and each dimension (3) The opinions of government teacher with different level of academic standing were different at the .05 level of statistical significance in overall.

Keywords: Instructional Leadership, School Administrators, Bang Khen District

บทนำ

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของโลกก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ทำให้การเปลี่ยนแปลงของโลก ได้ส่งผลกระทบทางทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการเมืองของทุกประเทศ โดยเฉพาะความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และการสื่อสาร ที่ทำให้โลกทั้งโลกเชื่อมโยงและสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว เป็นโลกไร้พรมแดน การศึกษาเป็นเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างและเตรียมเยาวชนของชาติ เพื่อเข้าสู่โลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการจัดการศึกษาต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะจากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิม ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ มีความยืดหยุ่น สร้างสรรค์ ท้าทาย และซับซ้อน เป็นการศึกษาที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557, หน้า 1)

สถานศึกษานับเป็นหน่วยขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาที่สำคัญ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นแกนนำพาจัดการศึกษา เนื่องจากเป็นผู้ที่มีภาระรับผิดชอบในการบริหารจัดการให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม สามารถจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่เป็นที่น่าเชื่อถือศรัทธา ในการส่งเสริม สนับสนุน ผลักดัน กระตุ้น และจัดการให้ครู นักเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย หรือเป็นการรับผิดชอบภาระงาน และใช้ความสามารถที่เหมาะสม สอดคล้องกับบทบาทที่ปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จอย่างโดดเด่นกว่าผู้อื่น

การบริหารงานวิชาการเป็นเป้าหมายหนึ่งที่สำคัญ การบริหารงานวิชาการให้ประสบผลสำเร็จ จำเป็นจะต้องมีการวางแผนงานวิชาการ โดยมีการดำเนินงานดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 34) (1) การวางแผนการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ สร้างความตระหนัก ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาความต้องการ กำหนดขอบข่ายภารกิจ งานการจัดทำแผนงานวิชาการ นำแผนไปปฏิบัติ ประเมินผล วิเคราะห์ผลจากการประเมิน และพัฒนางานวิชาการ (2) การจัดการเรียนการสอน ได้แก่ สร้างความตระหนัก ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาความต้องการ วางแผนและดำเนินการจัดการเรียนการสอน จัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการสื่อและนวัตกรรมเทคโนโลยีและแหล่งการเรียนรู้ การส่งเสริมงานวิจัยเพื่อพัฒนา การพัฒนาการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมพัฒนาห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ ให้เอื้อต่อการเรียนส่งเสริมการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษและช่วยเหลือนักเรียนด้อยโอกาส และ (3) การนิเทศการศึกษา ได้แก่ สร้างความตระหนัก ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาความต้องการ วางแผนจัดทำโครงการนิเทศภายใน ดำเนินการนิเทศภายในตามโครงการ ประเมินผลโครงการ ซึ่งสมรรถนะของผู้บริหารวิชาการเป็นสมรรถนะความสำเร็จของการบริหาร การที่ผู้บริหารได้มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการบริหารสถานศึกษา จะเป็นตัวที่ช่วยให้การจัดการศึกษาสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 34)

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นปัจจัยภายในที่บ่งชี้คุณภาพของโรงเรียนที่สำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับบัญชา ดูแลและควบคุมการบริหารงานในโรงเรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการจัดการศึกษา สามารถใช้ศิลปะหรือกระบวนการในการมีอิทธิพลเหนือผู้ปฏิบัติคนอื่น ๆ ในโรงเรียน ให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมาย

สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร มีหน่วยงานทางการศึกษาที่จะต้องบริหารจัดการภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุคปัจจุบัน ซึ่งมีโรงเรียนซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบ จำนวน 5 โรงเรียน ได้กำหนดนโยบายการปฏิรูปการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ด้วยการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา นับเป็นนโยบายที่สำคัญ การยกระดับคุณภาพการศึกษา อันจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ในทุกระดับชั้น ให้เพิ่มสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับชาติ ซึ่งเป็นการสนองนโยบายและเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพ

การศึกษาของสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีพันธกิจ คือ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม 12 ประการ ส่งเสริมกระบวนการคิด เน้นการจัดการเรียนรู้โดยการปฏิบัติ เชื่อมโยงสู่การเรียนรู้แบบบูรณาการ

จากสภาพความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลจากการวิจัยครั้งนี้ ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และวิทยฐานะ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

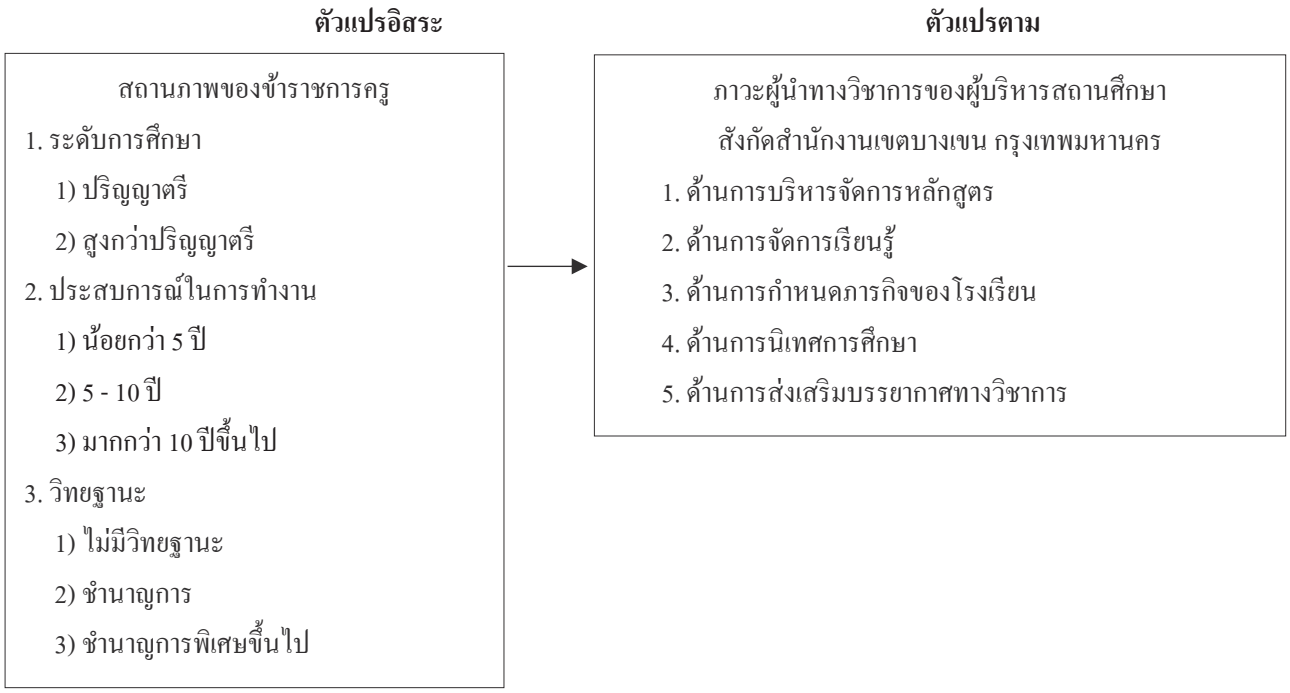

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ได้อาศัยแนวคิดภาวะผู้นำทางวิชาการ จากการสังเคราะห์แนวคิดของ กันยารัตน์ ศรีเนตร (2559), จริยาภรณ์ พรหมมิ (2559), กิ่งแก้ว เกื้อหนองขุ่น

(2560), นิตนิภา เสนาฤทธิ์ (2560), ปรียาภรณ์ เรืองเจริญ (2560), วิเชียร วรรณภากร (2560), กมลทิพย์ บุญโพธิ์ (2561), จิราวรรณ เซ่งย่อง (2561), ปิยธิดา ทาปลัด (2561) และปิยพร บุญใบ (2563) สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา คุณลักษณะและบทบาทของผู้บริหารที่แสดงถึงความเป็นผู้นำทางวิชาการ ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการกำหนดภารกิจของโรงเรียน ด้านการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานเขตบางเขน มีสมมุติฐานว่า ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน วิทยฐานะ มีความคิดเห็นแตกต่างกัน จากการวิจัยของ กิ่งแก้ว เกื้อหนองขุ่น (2560) ที่พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สุพัตรา ศรีมาวงศ์ (2556), ธัญชนก บุญทอง (2560) และปรียาภรณ์ เรืองเจริญ (2560) พบว่า สภานะของข้าราชการครู ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขนกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้วยการสังเคราะห์จากแนวคิดของผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้ว แล้วสรุปได้ขอบข่ายภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน และศึกษาความคิดเห็นจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับสถานภาพของข้าราชการครูที่แตกต่างกัน

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่าความสอดคล้อง 0.60-1.00 และได้นำไปทดลองใช้พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำนวน 168 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ โคเฮน และคณะ (Cohen, Manion, & Morrison, 2011, p. 147) เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้ว ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2561)

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลสถานภาพของข้าราชการครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 ข้อมูลภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นแบบจำแนกความหมาย 5 ระดับ (semantic differential) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยยึดเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560, หน้า 30) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน และวิทยฐานะ ด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe')

สถิติที่ใช้ในการวิจัย สถิติพื้นฐานได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติที่ใช้ในการทดสอบ สมมุติฐาน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent ด้วยการทดสอบ *F* test และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่าง ให้ทำการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffe')

ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการกำหนดภารกิจของโรงเรียน ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ และด้านการจัดการเรียนรู้

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และวิทยฐานะ พบว่า

2.1 ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานครโดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ข้าราชการครูที่มีวิทยฐานะต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีความสามารถในด้านการกำหนดภารกิจของโรงเรียน ซึ่งได้สนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรม เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร บริหารจัดการหลักสูตรเพื่อให้สถานศึกษามีหลักสูตรที่เป็นสากล ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สนับสนุนให้ครูวัดผลประเมินผลที่หลากหลาย อีกทั้งยังส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการของโรงเรียน และมีการนิเทศ กำกับให้การเรียนการสอนเป็นไปตามแผนการสอนที่กำหนดไว้ ทำให้การจัดการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ผู้เรียนมีคุณลักษณะดี เก่ง และมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ กิ่งแก้ว เกื้อหนองขุ่น (2560) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27* ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการกำหนดเป้าหมายและพันธกิจของโรงเรียน ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ ด้านการกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน และด้านการนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ สอดคล้องกับ นิตนิภา เสนาฤทธิ์ (2560) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ภาวะผู้นำทางวิชาการของ*

ผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายเกาะช้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายเกาะช้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ด้านการวัดประเมินผลและวิจัย ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ตามลำดับ และสอดคล้องกับ กมลทิพย์ บุญโพธิ์ (2561) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ* ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

2. ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ สุพัตรา ศรีมาวงศ์ (2556) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบบทบาทภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารและครู เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ จริยาภรณ์ พรหมมิ (2559) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 จำแนกตามวุฒิทางการศึกษา โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ ธัญชนก บุญทอง (2560) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีกระบวนการรับรู้ และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายของสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่ต่างกัน ครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีความเข้าใจภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาค่อนข้างสูง เนื่องจากครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี โดยส่วนมากผ่านการศึกษาในด้านการบริหารการศึกษา จึงทำให้เข้าใจลักษณะการทำงานและคุณลักษณะของภาวะผู้นำ แตกต่างจากครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี

3. ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ ธัญชนก บุญทอง (2560) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ ศิริชัย สีโสม (2561) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู กลุ่มโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู กลุ่มโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ เสาวภาพันธ์ ศรีประเสริฐ (2560) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักการศึกษาเมืองพัทยา ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทาง

การศึกษา สังกัดสำนักการศึกษาเมืองพัทยา จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มองผู้บริหารที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ และความสามารถปฏิบัติงาน สามารถแก้ปัญหาในงานที่เกิดขึ้น รู้จักวิธีในการถ่ายทอดและสอนงาน

4. ข้าราชการครูที่มีวิทยฐานะต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามวิทยฐานะ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ ธัญชนก บุญทอง (2560) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ ปริยาภรณ์ เรืองเจริญ (2560) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 2 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ วิศวะ ผลกอง (2563) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่งหน้าที่ ต่างกัน อาจมีความรู้และประสบการณ์ทางด้านการบริหาร ต่างกัน จึงทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูทุกคนมีส่วนร่วม ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อจัดทำหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน และเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

2. ด้านการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารติดตามการจัดการเรียนรู้ของครูโดยการตรวจแผนการสอนหรือตรวจบันทึกการสอนของครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อค้นพบจากการจัดการเรียนการสอนมาปรับปรุง และแก้ไขให้เกิดประสิทธิภาพ

3. ด้านการกำหนดภารกิจของโรงเรียน ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูปฏิบัติภารกิจอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีระบบ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4. ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารนิเทศติดตาม ดูแล การจัดการเรียนการสอนของผู้สอนอย่างใกล้ชิด เพื่อให้เกิดการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียน

5. ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ ผู้บริหารส่งเสริมยกย่องชมเชยหรือให้รางวัลครูและนักเรียนที่มีผลงาน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

เอกสารอ้างอิง

กิ่งแก้ว เกื้อหนองขุ่น. (2560). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

กันยารัตน์ ศรีเนตร. (2559). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

กระทรวงศึกษาธิการ.(2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กมลทิพย์ บุญโพธิ์. (2561). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

จริยาภรณ์ พรหมมิ. (2559). *ปัจจัยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

จิราวรรณ เซ่งย่อง. (2561). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนและองค์การแห่งการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 13 จังหวัดกระบี่*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ธัญชนก บุญทอง. (2560). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

นิตนิภา เสนาฤทธิ์. (2560). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู โรงเรียนในศูนย์เครือข่ายเกาะช้าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (ฉบับปรับปรุงใหม่, พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปิยธิดา ทาปลัด. (2561). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปิยพร บุญใบ. (2563). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ปรียาภรณ์ เรืองเจริญ. (2560). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

วิศวะ ผลกอง. (2563). *ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

วิเชียร วรรณภากร. (2560). *การศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดตราด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17*.วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศิริชัย สีโสม. (2561). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู กลุ่มโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุพัตรา ศรีมาวงศ์. (2556). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). *รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

เสาวภาพันธ์ ศรีประเสริฐ. (2560). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักการศึกษาเมืองพัทยา.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2561). *การวิจัยทางการศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ Educational research concepts and applications.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.

การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

น้ำฝน จันทนะ[1*]
ชนมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: namfon@bodin2.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 และเพื่อเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษา จำนวน 262 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของโคเฮน และใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ (1) บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน (3) ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (4) ครูที่สังกัดขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: บทบาทการนิเทศภายใน, ผู้บริหารสถานศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2

The Role of Internal Supervision of the School Administrators In Serithai Campus Group Under The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2

Namfon Chantana[1*]

Chonmanee Silanookit[2]

Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: namfon@bodin2.ac.th

Abstract

The purposes of this research were to study of the role of internal supervision of the school administrators in Serithai campus group under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2 and to compare the opinions of the teacher to the role of internal supervision of the school administrators in Serithai campus group under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. Classified by education level, work experience and school sizes. The samples used in the research 262 teacher. The samples were categorized by using the Cohen' random samples which were selected by stratified sampling. The instrument used to collect the data was a 5-rating scale questionnaire with the discrimination values between 0.80 and 1.00, and the reliability was 0.97. The statistics used in the data analysis were mean, standard deviation, *t* test, One-way analysis of variance and Scheffe's comparison test.The research findings were as follows (1) The role of internal supervision of the school administrators in Serithai campus group under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2, in overall aspect were at a high level. (2) Teacher with different education levels. There were opinions to the role of internal supervision of the school administrators in Serithai campus group under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. Were overall and in each aspect not different. (3) Teacher with different work experience. There were opinions to the role of internal supervision of the school administrators in Serithai campus group under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. Were overall aspect at the statistically significant level of .05. (4) Teacher from different school sizes. There were opinions to the role of internal supervision of the school administrators in Serithai campus group under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2. Were overall and in each aspect at the statistically significant level of .05.

Keywords: Role of Internal Supervision, Administrations, The Secondary Educational Service Area Office Bangkok 2

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 บัญญัติว่า ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา โดยมีการปรับปรุงด้านนโยบาย ด้านการจัดการศึกษา ด้านการสนับสนุนการจัดการศึกษา และด้านติดตามตรวจสอบประเมินผลการจัดการศึกษา ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และให้มีกลไกและระบบการผลิตคัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง รวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลของผู้ประกอบวิชาชีพครู นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดภารกิจหลักของสถานศึกษาไว้เพื่อให้สถานศึกษาบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์กับผู้เรียนมากที่สุด การพัฒนาคุณภาพการศึกษา จะสำเร็จได้ตามเป้าหมาย จำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนา ได้แก่ กระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการจัดการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

การขับเคลื่อนการศึกษาของประเทศ ทุกภาคส่วนที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาจะต้องเร่งรัด ผลักดันปรับสภาพ โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ในยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, หน่วยศึกษานิเทศก์ (2562) ได้กำหนดกระบวนการนิเทศ ที่ต้องร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมไปด้วยกันในลักษณะของ "เกลียวเชือก" รวมทั้งวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดการกำกับ ติดตามการจัดการศึกษาของผู้บริหารไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ เกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ได้กำหนดให้การนิเทศภายในเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การประเมินเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำไปปฏิบัติในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและได้ผลอย่างเป็นรูปธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2546)

การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนและพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของครู ซึ่งได้กำหนดโครงสร้างและวิธีการดำเนินการนิเทศ โดยกำหนดให้ผู้บริหารทุกสถานศึกษาในสังกัด ดำเนินโครงการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูให้มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้การเรียนการสอนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) โดยผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นิเทศ ซึ่งการนิเทศภายในมีกำหนดไว้ในกฎกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์และวิธีประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดการกำกับติดตามการจัดการศึกษาของผู้บริหารไว้อย่างชัดเจน บทบาทการนิเทศของผู้บริหารจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการนิเทศมีระบบและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้ความช่วยเหลือครูในสถานศึกษา ให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

จากการติดตามนโยบายการบริหารของกลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนรู้ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา ในการใช้เพื่อยกระดับคุณภาพสู่เมืองหลวงการศึกษายกกำลัง 2 ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการนิเทศการศึกษาปีงบประมาณ 2564 ไว้ดังนี้ การนิเทศพัฒนาระบบนิเทศภายในสถานศึกษา การนิเทศออนไลน์ การนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 การนิเทศหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรฐานสมรรถนะ กระบวนการเรียนรู้ การนิเทศเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การนิเทศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ Active Learning/เพศวิถีศึกษา การนิเทศเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อ เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ โดยมีรูปแบบการนิเทศ คือ การนิเทศ On-Site โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

การนิเทศ On-Line โดยใช้การประชุมทางไกล นิเทศ On-Line โดยใช้สหวิทยาเขตเป็นฐาน (area) ใช้กลุ่มสาระเป็นฐาน (subject) ใช้ภาระงานเป็นฐาน (function) การนิเทศ On-Demand นิเทศติดตามจากการรับชม Video on Demand ย้อนหลังจากการบันทึกการนิเทศ การนิเทศ On-Hand การนิเทศติดตามโดยใช้คู่มือหรือเอกสารทางรายการในการสื่อสาร โดยใช้ช่องทางการนิเทศออนไลน์ผ่าน Platform เน้นการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน การโค้ช กิจกรรม PLC/CPD มุ่งพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2, 2564)

จากประเด็นความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะการศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 เนื่องจากเล็งเห็นว่า สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มีศักยภาพมากขึ้น รวมทั้งนำไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไข พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูในสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนและสถานศึกษามีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของการศึกษา และเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

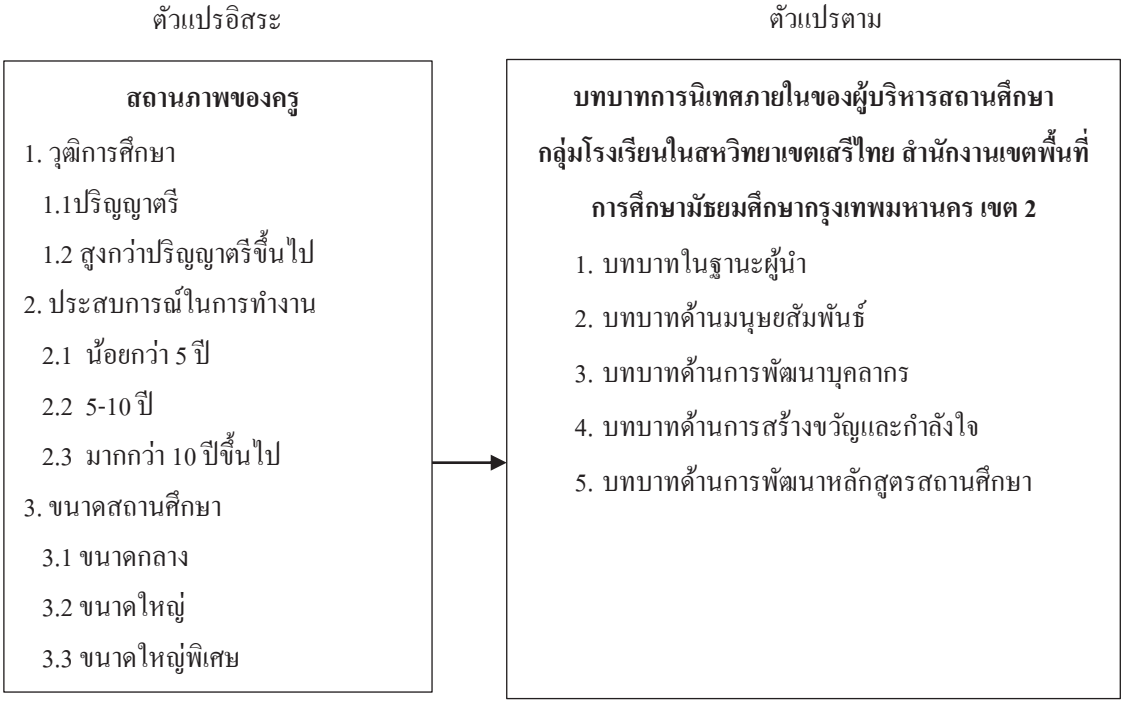

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ได้อาศัยแนวคิดบทบาทการนิเทศภายในสถานศึกษา จากการสังเคราะห์แนวคิดของบูซิตา จันทร์สิงค์โท (2560), วิไลลักษณ์ ป้องญาติ (2560), อภิสรา กังสังข์ (2561), ช่อลัดดา สิมมา (2562), ญาณี ญาณะโส (2562), อิสรา พิมคีรี และบุญช่วย ศิริเกษ (2562), วิรัช เจริญเชื้อ (2563), รวิสรา แป้งคุณญาติ และสมกูล ถาวรกิจ (2563), ปรียานุช บุรีรักษ์ และสำเริง อ่อนสัมพันธุ์ (2564) และเสาวลักษณ์ บุญมาก และตรัยภูมินทร์ ตรีตรีศวร (2564) สรุปได้ว่า บทบาทการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้จำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) บทบาทในฐานะผู้นำ (2) บทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์ (3) บทบาทด้านการพัฒนาบุคลากร (4) บทบาทด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ และ (5) บทบาทด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในกลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 มีสมมติฐานว่า วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน จากการวิจัยของ ปรียานุช บุรีรักษ์(2564) ที่พบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่า สุภาพร แซ่ลี่ และจรัส อติวิทยาภรณ์ (2562), ช่อลัดดา สิมมา (2562) และอภิสรา กังสังข์ (2561) พบว่า สถานะภาพของครูที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า ไม่แตกต่างกัน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับบทบาทการนิเทศภายในสถานศึกษา ด้วยการสังเคราะห์ จากแนวคิดของผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้ว แล้วสรุปได้บทบาทการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 และศึกษาความคิดเห็นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานภาพของครูที่แตกต่างกัน

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 และได้นำไปทดลองใช้ พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในกลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen (Cohen, Manion, & Morrison, 2011, p. 147) จำนวน 262 คน และทำการสุ่มตัวอย่างด้วยการแบ่งแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นชั้นภูมิ (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2561)

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลสถานภาพของครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 ข้อมูลบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นแบบจำแนกความหมาย 5 ระดับ (semantic differential) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยยึดเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติหรือมีคุณลักษณะอยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติหรือมีคุณลักษณะอยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติหรือมีคุณลักษณะอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติหรือมีคุณลักษณะอยู่ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติหรือมีคุณลักษณะอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูกลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูกลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe')

สถิติที่ใช้ในการวิจัย สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent และการทดสอบความการแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่าง ให้ทำการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffe')

ผลการวิจัย

1. บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ บทบาทด้านการพัฒนาบุคลากร ($\bar{X}$ = 3.68, *SD* = 0.83) บทบาทด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 3.66, *SD* = 0.84) บทบาทในฐานะผู้นำ ($\bar{X}$ = 3.63, *SD* = 0.82) บทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X}$ = 3.60, *SD* = 0.81) และบทบาทด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ ($\bar{X}$ = 3.57, *SD* = 0.78)

2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา พบว่า

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.2 ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ครูที่สังกัดขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ในการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา ร่วมวางแผนการจัดการนิเทศการศึกษาร่วมกับผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ มีการนิเทศ ติดตามประเมินผล และสร้างเสริมขวัญกำลังใจให้กับครูผู้สอนกำลังใจ ในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาโดยการเยี่ยมเยียน รวมทั้งเป็นผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินการนิเทศการศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการพัฒนาตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอ ทั้งจากการเข้าร่วมการประชุมทางวิชาการ การอบรมและการสัมมนา นอกจากนี้ ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ที่ได้มีการกำกับติดตามและออกเยี่ยมสถานศึกษาในสังกัดอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ผู้บริหารสถานศึกษามีการวางแผน การดำเนินงาน การประเมิน การปรับปรุง และการพัฒนาการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ซึ่งสอดคล้องกับ ปรียานุช บุรีรักษ์ และสำเริง อ่อนสัมพันธุ์ (2564) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือสารสาสน์ เขตการปกครองที่ 6* ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือสารสาสน์ เขตการปกครองที่ 6 โดยภาพรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ วิรัช เจริญเชื้อ (2563) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง *ศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1* ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

2. ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายในด้านการนิเทศภายในสถานศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมในการทำงาน โดยมีการกำหนดบทบาทบุคลากรในการนิเทศ ทั้งผู้นิเทศและผู้เข้ารับการนิเทศอย่างชัดเจน ส่งเสริมให้ครูมีการประชุมเพื่อแนะนำการจัดการเรียนการสอน มีการกำหนดวิธีวัดผลและประเมินผลในการพัฒนาครูและบุคลากรในสถานศึกษา มีการนิเทศติดตามสังเกตการณ์สอนของครู เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ จึงทำให้เข้าใจบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างจากครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาพร แซ่ลี่ และจรัส อติวิทยาภรณ์ (2562) ได้ศึกษาการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน อำเภอสะเดา สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ อาภาภรณ์

ก้อนสี และอำนวย ทองโปร่ง (2564) ได้ศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการนิเทศภายในของโรงเรียนสหวิทยาเขตรัชโยธิน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

3. ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยมีการส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาให้ครูมีความเป็นผู้นำในการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผนเพื่อปฏิบัติงาน ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และขยันอดทนในการปฏิบัติงาน จึงทำให้ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ช่อลัดดา สิมมา (2562) ได้ศึกษาการศึกษาบทบาทการนิเทศภายในและแนวทางการส่งเสริมบทบาทการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ตามทัศนะของครูผู้สอน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ตามทัศนะของครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ เสาวลักษณ์ บุญมาก และตรัยภูมินทร์ ตรีตรีศวร (2564) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารกับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้าน มีความเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ครูที่สังกัดขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนในสหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่สังกัดสถานศึกษาที่ขนาดต่างกัน มีสภาพปัญหา ความพร้อม และปัญหาที่ไม่เหมือนกัน การบริหารงานย่อมมีความแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละขนาดสถานศึกษา จึงทำให้มีบริบทในการนิเทศภายในสถานศึกษามากหรือน้อยแตกต่างกัน กล่าวคือ โรงเรียนขนาดกลางผู้บริหารมีบทบาทในการนิเทศภายในสถานศึกษา พยายามในการกำหนดทิศทาง โครงสร้างองค์กรและวัตถุประสงค์ในการพัฒนาองค์กรตามบริบทของสถานศึกษาขนาดกลาง ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ ผู้บริหารมีระบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐานจากบริบทสถานศึกษาที่ต่างกัน บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความแตกต่างเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับ อภิสรา กังสังข์ (2561) ได้ศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ อิสรา พิมคีรี และบุญช่วย ศิริเกษ (2562) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. บทบาทในฐานะผู้นำ ผู้บริหารควรให้คำแนะนำในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู เพื่อให้สร้างให้ครูเกิดความเป็นผู้นำในด้านการจัดการเรียนการสอน ในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ และประสานความร่วมมือในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดคุณภาพในการจัดการศึกษา

2. บทบาทด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารควรสร้างแรงจูงใจเสริมสร้างพลังใจให้ครู มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในปฏิบัติงานของสถานศึกษา มีพลัง กระตือรือร้นที่จะทำงานให้สำเร็จ

3. บทบาทด้านการพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารควรมีการกำหนดวิธีวัดผลและประเมินผลในการพัฒนาครูและบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวัดและประเมินผล และนำผลการวัดและประเมินผลไปพัฒนาศักยภาพของครู

4. บทบาทด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ ผู้บริหารควรสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อการสร้างขวัญกำลังใจในเชิงบวกให้ครู ผู้บริหารควรตระหนักและพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องภายในโรงเรียนของตนเอง รวมทั้งหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ที่คิดว่า เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้ขวัญและกำลังใจของคุณครูสูงขึ้น

5. บทบาทด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีบทบาทในการจัดประสบการณ์และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างมีคุณภาพ ที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์กรรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551.* กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

ช่อลัดดา สิมมา. (2562). *การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในและแนวทางการส่งเสริมบทบาทการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ตามทัศนะของครูผู้สอน.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

ญาณี ญาณะโส. (2562). *การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

บูชิตา จันทร์สิงค์โท. (2560). *บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

ปรียานุช บุรีรักษ์ และสำเริง อ่อนสัมพันธุ์. (2564). บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนในเครือสารสาสน์ เขตการปกครองที่ 6. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 7*(ฉบับพิเศษ), 216-232.

รวิสรา แป้งคุณญาติ และสมกูล ถาวรกิจ. (2563). บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1. *วารสารสังคมศึกษา มมร สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 1*(1), 26-38.

วิรัช เจริญเชื้อ. (2563). ศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง คุณภาพของการบริหารจัดการและนวัตกรรมครั้งที่ 5* (หน้า 724-733). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น.

วิไลลักษณ์ ป้องญาติ. (2560). *การศึกษาบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 5.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *การบริหารและการจัดการศึกษา.* กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, หน่วยศึกษานิเทศก์. (2562). *แนวทางการนิเทศภายใน โดยใช้ห้องเรียนเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน.* กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. (2564). *นโยบายการบริหารกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการ.* ค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2564, จาก https://www.sesao2.go.th

สุภาพร แซ่ลี่ และจรัส อติวิทยาภรณ์. (2563). การนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเอกชน อำเภอสะเดา สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา. ใน *การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 11* (หน้า 1284-1295). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

เสาวลักษณ์ บุญมาก และตรัยภูมินทร์ ตรีตรีศวร. (2564). บทบาทของผู้บริหารกับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. ใน *การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12* (หน้า 976-991). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

อภิสรา กังสังข์. (2561). *บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา.* สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

อาภาภรณ์ ก้อนสี และอำนวย ทองโปร่ง. (2564). ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการนิเทศภายในของโรงเรียนในสหวิทยาเขตรัชโยธิน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. *Journal of Roi Kaensarn academi, 6*(4), 38-149.

อิสรา พิมคีรี และบุญช่วย ศิริเกษ. (2562). บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษาตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 8*(1), 137-152.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2561). *การวิจัยทางการศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ Educational research concepts and applications.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.

คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

สุพาณี รัตนนท์[1*]
ชมมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: 6314470073@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 248 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ ผลการวิจัยพบว่า (1) คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก และ (2) ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตการทำงาน, ข้าราชการครู, สำนักงานเขตบางขุนเทียน

Quality of Work Life of Government Teacher Under Bang Khun Thian District Office Bangkok

Sulanee Ratanon[1*]

Chonmanee Silanookit[2]

Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: 6314470073@rumail.ru.ac.th

Abstract

The purposes of this research were to study the level of Quality of work life of government teacher under Bang Khun Thian District office Bangkok and (2) compare Competencies of Quality of working life of government teacher under Bang Khun Thian District office Bangkok. Classified by education levels, work experience and school size. The samples used in the research are 248 teachers in Bang Khun Thian District office in Bangkok, academic year 2021. The instrument used to collect the data was a 5-rating scale questionnaire. The discrimination was between .80 to 1.0, and the reliability was 0.96. The statistics used in the data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, *t* test, One-way analysis of variance (One-way ANOVA) and Scheffe's comparison test. The research findings were as follows: (1) Quality of work life of government teacher under Bang Khun Thian District office Bangkok, overall and each aspects were found at high level. (2) The government teachers with different levels of education, work experiences and school size had different opinions on Quality of work life of government teacher under Bang Khun Thian District office Bangkok, the overall and considering each aspects were found to be different at a significant level of .05.

Keywords: Quality of Work Life, Government Teacher, Bang Khun Thian District Office

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560 – 2579 เป็นแผนระยะยาว 20 ปี ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ เพื่อใช้เป็นกลไกหลักในการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทย โดยมุ่งเพิ่มโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานของประชาชนทุกช่วงวัย ทุกกลุ่มเป้าหมาย เพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับ พัฒนากำลังคนที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ และสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของทุกภาคส่วนในสังคม ผ่านการสร้างความรู้ความเข้าใจ การรับรู้ การยอมรับ และพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด โดยมีกรอบทิศทาง และเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ ที่สนองหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการสร้างบุคลิกและอุปนิสัยที่ดีงาม (character education) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 และรองรับกับโครงสร้างประชากร บริบทการจัดการศึกษาของประเทศ และสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของกระแสโลกาภิวัตน์ในโลกศตวรรษที่ 21 (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579) เพื่อให้ "คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21" โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ (2) เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะ ทักษะ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ (3) เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ (4) เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมด้านกำลังคน และการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพทุนมนุษย์ของประเทศ โดยพัฒนาคนให้เหมาะสมตามช่วงวัย เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ

ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้เห็นความสำคัญว่า กระบวนการศึกษาที่ดีนั้น ควรต้องมีการปฏิรูปอยู่เสมอ เพื่อให้สอดคล้องและเท่าทันกับการพัฒนาประเทศ การปฏิรูประบบการศึกษาของไทยอย่างเป็นระบบนั้น ต้องมีการกำหนดเป้าหมาย และแนวทางการจัดการศึกษา การบริหารจัดการ การกำกับดูแล และการประกันคุณภาพการศึกษา ภารกิจดังกล่าวจะสำเร็จลุล่วงไปได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรการศึกษา องค์กรท้องถิ่น ผู้ปกครอง นักเรียนในการพัฒนาประเทศนั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553) ด้วยเหตุนี้จึงถือได้ว่า ข้าราชการครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อประเทศอย่างยิ่ง เนื่องจากประเทศชาติจะเจริญได้นั้น ส่วนหนึ่งย่อมอยู่ที่การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการครู ซึ่งจะต้องมีคุณลักษณะที่ดี คือ มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ มีอุดมการณ์ และมีจิตวิญญาณของความเป็นครู เพราะคุณภาพของข้าราชการครูย่อมส่งผลให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพที่ดี ดังคำกล่าวที่ว่า "คนที่มีคุณภาพ เป็นกุญแจสำคัญที่จะไขไปสู่ความสำเร็จขององค์กร" (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2551) ดังนั้น กุญแจที่จะไขไปสู่ความสำเร็จของโรงเรียนก็คือ ข้าราชการครู นั่นเอง

การให้ความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะคุณภาพชีวิตในการทำงาน อันจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง เกิดความรู้สึกที่ดีต่องาน และเกิดความรู้สึกที่ดีต่อองค์กร นอกจากนี้ ยังช่วยส่งเสริมในเรื่องสุขภาพจิต มีขวัญและกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้คนมีเป้าหมาย และพลังในการฝ่าฟันอุปสรรค ทำให้คนมีความคิดเชิงบวก ช่วยสนับสนุนให้คนกล้าคิด กล้าทำ จนนำไปสู่เป้าหมายของงาน และความสำเร็จในชีวิตได้ (สฎายุ ธีระวนิชตระกูล, 2553) ดังนั้น คุณภาพชีวิตการทำงาน จึงเป็นเรื่องที่มีผลกระทบโดยตรงต่อข้าราชการครู เพราะถ้าหากเกิดสภาพ

ปัญหาคุณภาพชีวิตการทำงานที่ไม่ได้มาตรฐาน มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพในสภาพวิกฤตทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบด้านค่าตอบแทน สวัสดิการที่ได้รับ และความมั่นคงก้าวหน้าในอาชีพ กับค่าครองชีพที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้าในการบริหารองค์กรอย่างแน่นอน

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู รวมทั้งหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูให้ดีขึ้น เพราะถ้าครูมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีแล้ว ย่อมสามารถจัดการเรียนการสอนที่ดี มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สร้างความเชื่อมั่นในการบริหารงานของผู้บริหาร อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย แผนงาน ในการส่งเสริมการพัฒนาข้าราชการครูได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ผู้บริหารการศึกษาระดับสูงอาจใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายให้ตอบสนองต่อความต้องการ และพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานและพฤติกรรมการสอนของข้าราชการครูให้มีคุณภาพในโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

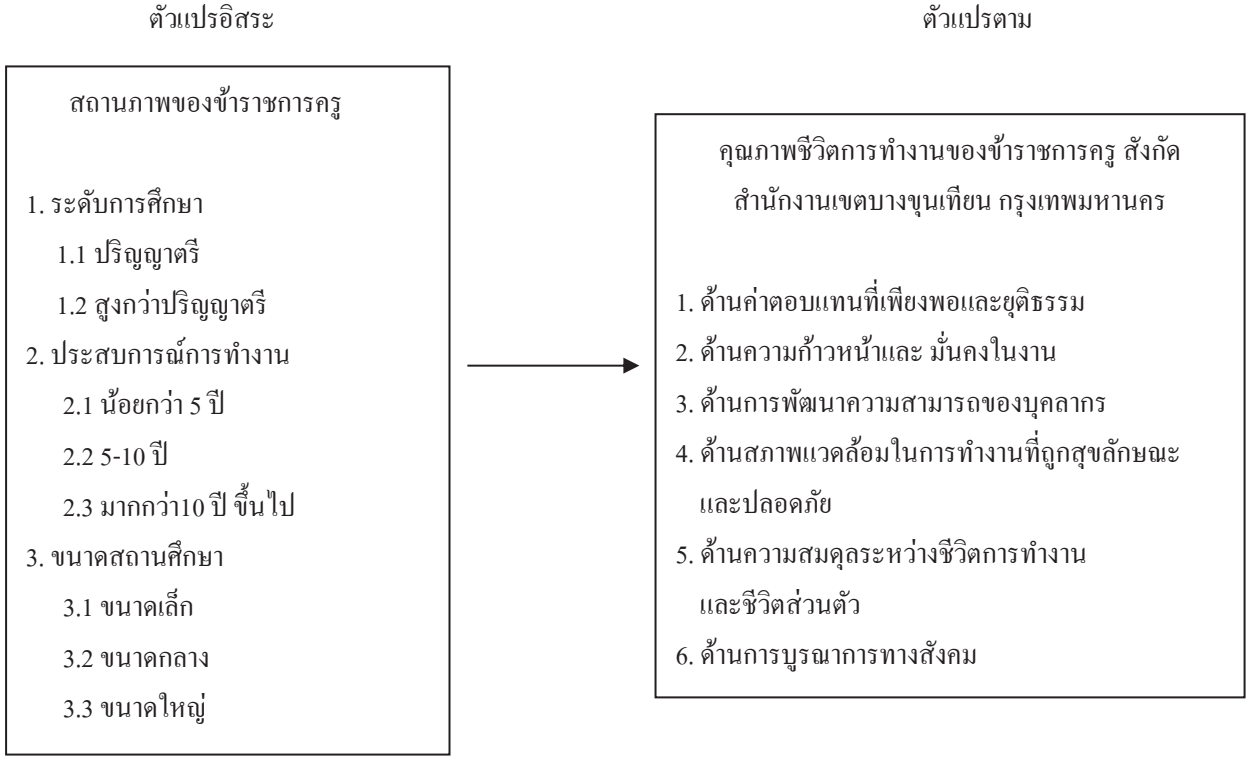

ภาพ1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ได้อาศัยแนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงานจากการสังเคราะห์แนวคิดของ ทัศนีย์ ชาติไทย (2559), ปิยฉัตร มันจิตร (2559), ปิยวัฒน์ เคแสง (2559), ปรียาภรณ์ พวงทัย (2559), พิศโสภา ทีฆาวงค์ (2560), มูฮัมหมัด มะลี (2560), พูนพงษ์ คูนา (2561), อารียา การดี (2562), ณฐิณี มณีวรรณ (2563) และนรินทร์ อบแพทย์ (2563) สรุปได้คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู ประกอบด้วย ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคลากร ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว และด้านการบูรณาการทางสังคม ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร มีสมมุติฐานว่า ครูที่มีระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน จากการวิจัยของ ฐิติพรรณ ธารทรัพย์ทวี (2560) ที่พบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูโดยรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมาก และของ อัญชลี วงษ์ขันธ์ (2563), ฐิติพรรณ ธารทรัพย์ทวี (2560) และเพ็ญศรี เวชประพันธ์ (2559) สถานะของครูที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา

1. ศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู ด้วยการสังเคราะห์จากแนวคิดของผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้ว แล้วสรุปได้แนวทางคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร แล้วศึกษาความคิดเห็นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานภาพของครูที่แตกต่างกัน

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่าความสอบคล้อง 0.80-1.00 และได้นำไปทดลองใช้ พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน ปีการศึกษา 2564 จำนวน 248 คน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen (Cohen, Manion, & Morrison, 2011, p. 147) เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้วนำมาหากลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างด้วยการแบ่งแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นชั้นภูมิ (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2561)

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลสถานภาพของข้าราชการครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list)

4.2 ข้อมูลคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นแบบจำแนกความหมาย 5 ระดับ (semantic differential) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยยึดเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560, หน้า 30) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูอยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา ด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe's)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยการทดสอบทดสอบ *t* test แบบ Independent และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe's)

ผลการวิจัย

1. คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคลากร ($\bar{X}$ = 4.11) (*SD* = .62) ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ($\bar{X}$ = 4.10) (*SD* = .69) ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ($\bar{X}$ = 4.08) (*SD* = .66) ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย ($\bar{X}$ = 4.08) (*SD* = .67) ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ($\bar{X}$ = 4.06) (*SD* = .64) และด้านการบูรณาการทางสังคม ($\bar{X}$ = 4.04) (*SD* = .73)

2. ผลการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา พบว่า

2.1 ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ข้าราชการครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน พยายามที่จะหันมาใส่ใจเรื่องบุคลากรครูในสังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียนมากขึ้น จึงส่งผลให้ข้าราชการครูรู้สึกพึงพอใจในคุณภาพชีวิตการทำงานของตนเอง ทั้งในเรื่องของค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน การพัฒนาความสามารถของบุคลากร สภาพแวดล้อมในการทำงานที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย ความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว และการบูรณาการทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิติพรรณ ธารทรัพย์ทวี (2560) ทำการวิจัยเรื่อง *คุณภาพชีวิตการทำงาน*

ของข้าราชการครูในกลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตบ้านบึง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูในกลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตบ้านบึง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา อุ่มครุฑ (2561) ทำการวิจัยเรื่อง *แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู ในสหวิทยาเขตชาวดอย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3* ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูในสหวิทยาเขตชาวดอย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณฐิณี มณีวรรณ (2563) ทำการวิจัยเรื่อง *ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 18* ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากเช่นกัน

2. ข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาสูงได้รับโอกาสจากผู้บริหารในการปฏิบัติงานที่มีความสำคัญ จึงทำให้มีมุมมองและแง่คิดในการปฏิบัติงาน รวมถึงความก้าวหน้าในอาชีพแตกต่างจากข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า เนื่องจากข้าราชการครูที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้น ได้รับการปรับเงินเดือนสูงขึ้นตามวุฒิการศึกษา ทำให้ได้รับค่าตอบแทนเพิ่มขึ้น สามารถนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัด ประสิทธิ์ ปสิทฺโธ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *การศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานที่ส่งผลต่อการปรับตัวในการปฏิบัติงาน ช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ของข้าราชการครู สังกัดกรุงเทพมหานคร* เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานที่ส่งผลต่อการปรับตัวในการปฏิบัติงานช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ของข้าราชการครู สังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี วงษ์ขันธ์ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *การศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3* เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในโรงเรียนเดียวกัน ซึ่งผู้บริหารได้ให้ความสำคัญกับข้าราชการครูโดยคำนึงถึงการมีประสบการณ์การทำงาน ที่จะมอบหมายงานในด้านที่ข้าราชการครูมีประสบการณ์เพื่อให้งานออกมาดีและมีประสิทธิภาพ ทำให้ข้าราชครูมีความคิดเห็นต่างกัน ข้าราชการครูที่ยังไม่มีประสบการณ์หรือประสบการณ์น้อย จึงต้องเก็บเกี่ยวประสบการณ์เพื่อนำมาพัฒนางานและพัฒนาตนเอง เพื่อความก้าวหน้าในอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐิติพรรณ ธารทรัพย์ทวี (2560) ทำการวิจัยเรื่อง *คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูในกลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตบ้านบึง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1* ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูในกลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตบ้านบึง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ด้านบูรณาการทางสังคม โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัด ประสิทธิ์ ปสิทฺโธ (2563) ได้ทำการวิจัย เรื่อง *การศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานที่ส่งผลต่อการปรับตัวในการปฏิบัติงานช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ของข้าราชการครู สังกัดกรุงเทพมหานคร* เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานที่

ส่งผลต่อการปรับตัวในการปฏิบัติงานช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ของข้าราชการครู สังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

4. ข้าราชการครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานอยู่สถานศึกษาขนาดใหญ่ มีความพร้อมในด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และมีระบบการทำงานที่ดี รวมไปถึงมีจำนวนข้าราชการครูที่มากกว่า ทำให้ปริมาณงานและความรับผิดชอบในงานกระจายกันออกไป ซึ่งเป็นผลทำให้การบริหารจัดการคุณภาพชีวิต ทั้งด้านการทำงานและชีวิตส่วนตัวได้ดีกว่าข้าราชการครูในสถานศึกษาขนาดเล็ก สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญศรี เวชประพันธ์ (2559) ได้ทำการวิจัย เรื่อง *คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสงขลา* เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ในภาพรวมแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กำชัย เสนากิจ (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง *คุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26* เมื่อจำแนกตามขนาดสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ทั้งภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม ผู้บริหารควรผลักดันให้ข้าราชการครูได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานอื่น ที่มีลักษณะงานที่คล้ายกัน และส่งเสริมสวัสดิการที่ข้าราชการครูพึงจะได้รับ

2. ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ผู้บริหารควรจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติในการพิจารณาความก้าวหน้าของงานอย่างชัดเจน ส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพ และเปิดโอกาสให้ได้รับผิดชอบงานที่ใช้ความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น เพื่อเตรียมพร้อมสู่งานที่มีตำแหน่งสูงขึ้น

3. ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคลากร ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูพัฒนาตนเอง เช่น การเข้าอบรม การสัมมนา และการศึกษาต่อ

4. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย ผู้บริหารควรมีแผนการบริหารความเสี่ยง มีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างเหมาะสม มีบรรยากาศการทำงานที่ดีทั้งต่อผู้บริหาร และเพื่อนร่วมงาน

5. ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ผู้บริหารควรเคารพเวลาส่วนตัวของข้าราชการครู ให้มีเวลาในการใช้ชีวิตส่วนตัว และให้รับผิดชอบงานในปริมาณที่เหมาะสม ไม่ส่งผลกระทบต่อชีวิตส่วนตัว

6. ด้านการบูรณาการทางสังคม ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูมีผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูให้เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน และส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานจากผู้ร่วมงานในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กำชัย เสนากิจ. (2561). *คุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26. วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี, 15*(1), 245-252.

จินตนา อุ่มครุฑ. (2562). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูในสหวิทยาเขตชาวดอย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ฐิติพรรณ ธารทรัพย์ทวี. (2560). *คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูในกลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตบ้านบึง 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ณฐิณี มณีวรรณ. (2563). *ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ทัศนีย์ ชาติไทย. (2559). *คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

นรินทร์ อบแพทย์. (2563). *คุณภาพชีวิตในการทำงาน: กรณีศึกษาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง.* สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ปรียาภรณ์ พวงทัย. (2559). *คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรทางการศึกษาในสหวิทยาเขตชาวดอย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปิยฉัตร มันจิตร. (2559). *คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูกลุ่มโรงเรียนเกาะจันทร์ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2.* วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปิยวัฒน์ เคแสง. (2559). *คุณภาพชีวิตในการทา งานของครู โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายเทศบาลตำบลคลองหาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

พระครูปลัด ประสิทธิ์ ปสิทฺโธ. (2563). *คุณภาพชีวิตการทำงานที่ส่งผลต่อการปรับตัวในการปฏิบัติงานช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ของข้าราชการครูสังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 21*(2), 82-96.

พิศโสภา ทีฆาวงค์. (2560). *คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานส่วนตำบลในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่.* วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

พูนพงษ์ คูนา. (2561). *คุณภาพชีวิตการทำงานและวัฒนธรรมโรงเรียนที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อโรงเรียนของครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลจันทบุรี.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

เพ็ญศรี เวชประพันธ์. (2559). *คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดสงขลา.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มูฮัมหมัด มะลี. (2560). *คุณภาพชีวิตการทำงานของครู โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่วิชาสามัญ สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สฎายุ ธีระวณิชตระกูล. (2553). *การบริหารงานบุคคลทางการศึกษา (educational personal management) ตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพของคุรุสภา พ.ศ. 2548 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา.* ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, ศูนย์นวัตกรรมการบริหารและผู้นำทางการศึกษา.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2551). *วิธีวิทยาการประเมิน ศาสตร์แห่งคุณค่า* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553.* กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.* กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

อัญชลี วงษ์ขันธ์. (2563). การศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. ใน *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 5 การวิจัยเพื่อการเปลี่ยนแปลง (research to make a change)* (หน้า 440-449). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

อารียา การดี. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2561). *การวิจัยทางการศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ Educational research concepts and applications.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.

การศึกษาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร

สุภารัตน์ กุมมาร[1*]
ชนมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: suparat-ii@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2564 รวม 183 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ค่าความตรงเชิงเนื้อหา 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และเปรียบเทียบรายคู่ด้วยการวิเคราะห์ของ เชฟเฟ่

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ (1) ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และ (2) ครูที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, กรุงเทพมหานคร

A Study of Academic Administration of School Under Bangna District Office Bangkok

Suparat gumman[1*]

Chonmanee Silanookit[2]

Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: suparat-ii@hotmail.com

Abstract

The purposes of this research were to study and comparison of teachers' opinion towards the academic administration performed by the school administrators under Bangna District Office in Bangkok. Classified by educational background, work experience and size of school. The research selected the study sample who were the teachers of the schools under Bangna District Office in Bangkok totaling 183 teachers, academic year 2021. The instrument used to collect the data was a questionnaire with a 5-level estimation scale, a validity 0.80-1.00 and the questionnaire tool had the reliability was 0.98. The statistics used in the data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, *t* test, one-way analysis of variance and Scheffe's comparison test. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation. The *t* test and one-way ANOVA were analyzed. When the differences were found, they were tested individually by the Scheffe method.

The research results revealed that. (1) According to the teachers' opinion, the academic administration was performed by the school administrators under the Bangna District Office in Bangkok at high level in whole and in part. (2) Teachers with educational qualifications work experience and different school sizes There are opinions on the academic administration of schools under the Bangna District Office. Bangkok Overall and each aspect were significantly different at the .05 level.

Keywords: Academic Administration, Bangkok

บทนำ

ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยยังต้องเผชิญกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ผันผวนซับซ้อน และคาดการณ์ผลกระทบได้ยาก แม้ว่าในภาพรวมสังคมไทยมีภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้น และมีภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งแตกต่างกันไป ทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และสังคม แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประเทศต้องเผชิญกับความเสี่ยงในหลายมิติ และในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ประเทศไทยยังคงประสบสภาวะแวดล้อมและบริบทของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ อาทิ กระแสการเปิดเศรษฐกิจเสรี ความท้าทายของเทคโนโลยีใหม่ ๆ การเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ การเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรง ประกอบกับสภาวการณ์ด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน ที่ยังคงประสบปัญหาในหลายด้าน เช่น ปัญหาผลิตภาพการผลิต ความสามารถในการแข่งขัน คุณภาพการศึกษา ความเลื่อมล้ำในสังคม (สุพล พรเส็ง, 2561, หน้า 1) การศึกษามีความสำคัญสูงสุดและมีบทบาทต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ฉะนั้น ต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (มาตรา 5) และสาระในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (มาตรา 20) ทั้งนี้ สถานศึกษาจะต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้การสอนที่มีประสิทธิภาพ (มาตรา 21) และจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (มาตรา 24) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 22-31)

งานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผลประเมินผล รวมทั้งวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียนชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ และกิจกรรมการบริหารงานวิชาการจะเปลี่ยนแปลงไปตามสาระสำคัญของหลักสูตร นโยบายการบริหารของหน่วยงานระดับกรม เช่น การยกระดับเร่งรัดในการพัฒนาคุณภาพการบริหารการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น การเรียนการสอน การนิเทศ และการประเมินคุณภาพภายใน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา เป็นต้น กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น นอกจากจะส่งผลโดยตรงต่อนักเรียน ยังส่งผลต่อการบริหารการศึกษา

ในระดับชาติ การดำเนินกิจกรรมทางวิชาการจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย เพราะลำพังผู้บริหารสถานศึกษาเพียงฝ่ายเดียว ไม่สามารถจะเป็นผู้ชี้นำได้ในทุกเรื่อง ในการบริหารงานวิชาการจึงจำเป็นที่คณะครู ทีมงาน หรือแม้แต่คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมในการบริหาร นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบ และประเมินผล ทั้งนี้ เพื่อประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการ ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณที่มีต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 30)

การบริหารวิชาการเป็นงานสำคัญสำหรับผู้บริหารการศึกษาทุกระดับ และเป็นหัวใจของภารกิจการบริหารสถานศึกษา การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจหลักแรกของการบริหารสถานศึกษา และมุ่งให้สถานศึกษามีอำนาจในการบริหารจัดการโดยตรง ตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 (ธีระภาพ เพชรมาลัยกุล, 2560)

งานด้านวิชาการนับเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการบริหารการศึกษาดำเนินการเพื่อตอบสนองความสำเร็จของผลงานทางวิชาการหรือการเรียนการสอน โดยจุดมุ่งหมายของการบริหารงานวิชาการ คือ การสร้างนักเรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ มีจริยธรรม และมีคุณสมบัติของนักเรียนที่ต้องการ ดังนั้น การบริหารงานด้านวิชาการจึงเป็นงานที่สำคัญของผู้บริหารที่จะต้องรับผิดชอบในการใช้หลักการในการบริหารงานด้านนี้ อย่างมีประสิทธิภาพ และวิธีการจัดการหรือบริหารงานวิชาการมักนิยมกระจายอำนาจ และความรับผิดชอบให้แก่ผู้ทำหน้าที่ทางงานวิชาการอย่างเต็มที่ เพื่อให้มีเสรีภาพทางวิชาการ (academic freedom) อันเป็นผลให้เกิดความรู้และวิธีการใหม่ ๆ ทำให้โรงเรียนก้าวหน้าต่อไปโดยไม่หยุดยั้ง (อรอัยริน เลิศจิรชัยวงศา, ลินดา นาคโปย และกัญภร เอี่ยมพญา, 2564) การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาจะมีคุณภาพ และได้มาตรฐานการศึกษา และจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้บริหารจัดการงานวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามบริบทของสถานศึกษา ดังผลการจัดการศึกษา จากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร บางโรงเรียน มีผลคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ ในวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ในฐานะที่เป็นครูที่ปฏิบัติการสอน และเป็นผู้รับผิดชอบโครงการยกระดับผลสัมฤทธิ์การทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเป็นส่วนหนึ่งของงานบริหารวิชาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลการศึกษาเป็นแนวทางและข้อมูลไปใช้พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพการศึกษายิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

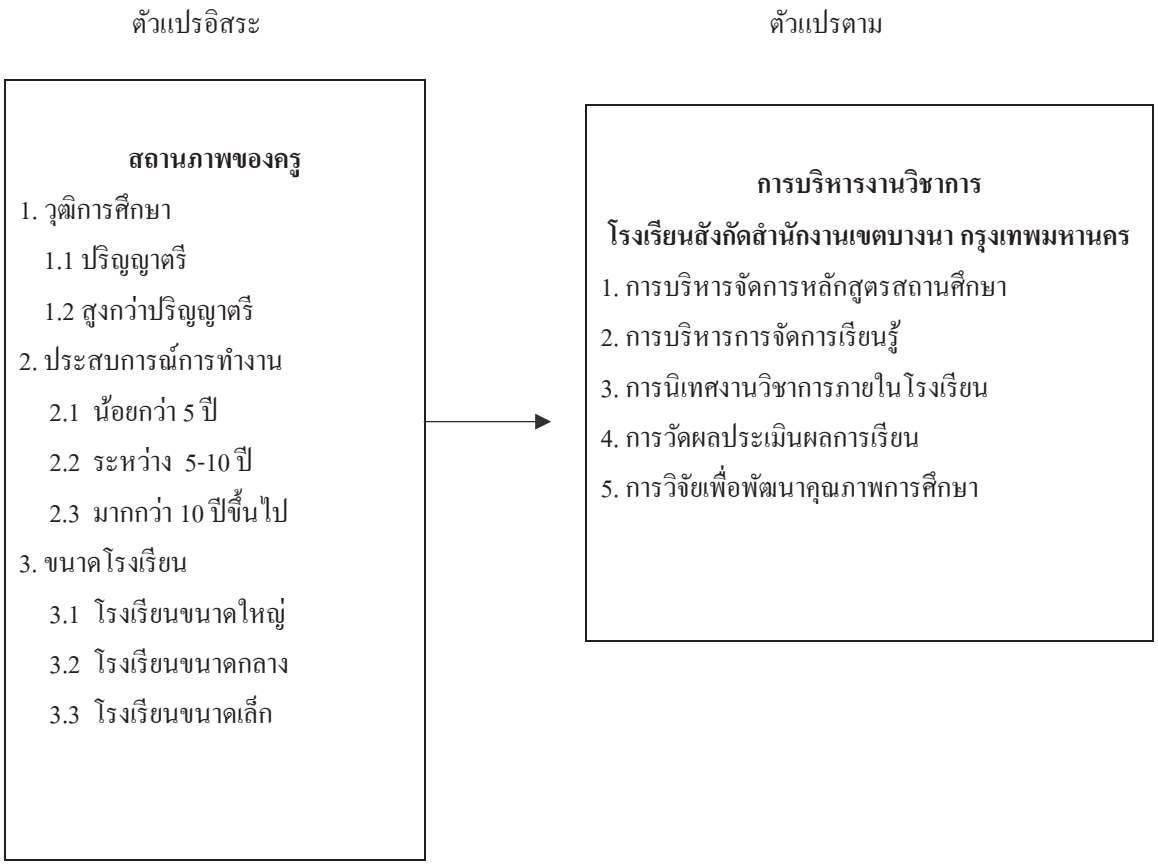

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย การศึกษาบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานครได้อาศัยแนวคิดการบริหารงานวิชาการ จากการสังเคราะห์ของ สายนภา ดาวแสง (2559), ปาริชาต สุนทร (2560), พรรษมน พินทุสมิต (2560), ขวัญข้าว ชุ่มเกษรกูลกิจ (2560), ปัทมพร พงษ์เพชร (2561), สุพล พรเพ็ง (2561), พระบุญลัท สุวรรณเดช (2561), ประจัญ เดชสุภา (2562), วลีรัตน์ ฉิมน้อย (2562) และจินดา สรรประสิทธิ์ (2563) สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย (1) การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา (2) การบริหารการจัดการเรียนรู้ (3) การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน (4) การวัดผลประเมินผลการเรียน (5) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามความคิดเห็นของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร มีสมมติฐานว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดโรงเรียน ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

จากการวิจัยของ ศรราม รูปสอาด (2564) ที่พบว่า ครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และชิดารัตน์ อินทร์หา (2563), สายนภา ดาวแสง (2559) และรัชนีกร กุฎีศร (2561) พบว่าสถานภาพของครูที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาบริหารงานวิชาการ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ด้วยการสังเคราะห์จากแนวคิดของผู้ที่ได้ศึกษาทำการวิจัยไว้แล้ว สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร และศึกษาความคิดเห็นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานภาพของครูที่แตกต่างกัน

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่าความสอดคล้อง 0.80-1.00 และได้นำไปทดลองใช้ พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ เท่ากับ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen (Cohen, Manion, & Morrison, 2011, p. 147) จำนวน 183 คน เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้ว นำมาหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างด้วยการแบ่งแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นชั้นภูมิ (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2561)

4. วิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลสถานภาพของครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 ข้อมูลการบริหารงานวิชาการ วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นแบบจำแนกความหมาย 5 ระดับ (semantic differential) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยยึดเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน ด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe's)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent และการทดสอบความการแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่าง ให้ทำการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffe')

ผลการวิจัย

1. การบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการบริหารการจัดการเรียนรู้ ด้านการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน พบว่า

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ครูที่ปฏิบัติการสอนในขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. การบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของครู ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ให้ความสำคัญการบริหารงานวิชาการทุกด้าน โดยผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารจัดการการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามบริบทสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา พัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการพัฒนาและออกแบบการวัดผลและประเมินผลที่เน้นการประเมินตามสภาพจริง และใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลตามศักยภาพของผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลาย ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำกับ ติดตาม นิเทศ การจัดการเรียนการสอนของครู เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ และผู้บริหารส่งเสริมให้ครูใช้วิจัยในชั้นเรียนให้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพวรรณ วงษาลาภ (2558) ทำการวิจัยเรื่อง *การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในโรงเรียนโสตศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอน ภาคกลาง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ* ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในโรงเรียนโสตศึกษา ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน ภาคกลาง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสธิยา ม่วงจาบ (2563) แนวทางการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวัดเขารักษ์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานด้านวิชาการโรงเรียนวัดเขารักษ์ โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรราม รูปสอาด (2564) ทำการวิจัยเรื่อง *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร* ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

2. ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีกระบวนการรับรู้และการทำความเข้าใจที่ต่างกัน ครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีความ

เข้าใจในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารค่อนข้างสูง เนื่องจากครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีโดยส่วนมาก ผ่านการศึกษาในด้านการบริหารการศึกษา จึงทำให้เข้าใจลักษณะงานของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการ แตกต่างจากครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี สอดคล้องกับงานวิจัยของ คณิตา สุขรักษา (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง *การบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี* เมื่อจำแนกตามระดับวุฒิการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธิดารัตน์ อินทร์หา (2563) ได้ทำการวิจัย เรื่อง *สภาพการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 2* เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 2 ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษามาอย่างต่อเนื่องหลายปี มีประสบการณ์การทำงานร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาจึงได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการกับผู้บริหาร ที่มีทักษะและกระบวนการบริหารงานที่หลากหลาย ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน จึงเกิดการรับรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชนีกร กุฎีศร (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง *ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ คณิตา สุขรักษา (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง *การบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี* เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

4. ครูที่ปฏิบัติการสอนในขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร ปฏิบัติการสอนในขนาดโรงเรียนต่างกัน เนื่องจากโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีการบริหารงานที่แตกต่างกัน ตามบริบทและโครงสร้างของโรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่จะมีความพร้อมในด้านจำนวนบุคลากร งบประมาณ มากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก เนื่องจากการบรรจุอัตราครูของโรงเรียนใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารงบประมาณของโรงเรียน โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมากย่อมมีจำนวนครูมากกว่า แต่การบริหารงานของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก ย่อมมีขอบข่ายการบริหารงานที่เหมือนกัน ดังนั้น โรงเรียนที่มีอัตราครูมากกว่า ผู้บริหารจึงสามารถจัดครูเข้าปฏิบัติงานได้อย่างหลากหลายและเหมาะสม จึงส่งผลให้การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดกลางอยู่ในระดับสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก และส่งผลให้ครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนที่ต่างขนาด มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการ แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายนภา ดาวแสง (2559) ได้ทำการวิจัย เรื่อง *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักการศึกษา เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี* เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักการศึกษา เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้าน แตกต่าง

กัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ คณิตา สุขรักษา (2561) ได้ทำการวิจัย เรื่อง *การบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี* เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารควรส่งเสริมจัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองประจำภาคการศึกษาละ 1 ครั้ง ชี้แจงถึงรายละเอียดจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และผู้บริหารส่งเสริมให้ครูและบุคลากรจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ด้านการบริหารการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาการออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างศักยภาพระหว่างบุคคลของผู้เรียน

3. ด้านการนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน ผู้บริหารควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ความรู้แก่ครูในการนิเทศการศึกษาและส่งเสริมให้ครูปฏิบัติหน้าที่ได้ ทั้งเป็นผู้นิเทศและเป็นผู้รับการนิเทศ

4. ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอนโดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง และส่งเสริมให้ครูกำหนดเครื่องมือในการวัดและประเมินผล เพื่อประเมินผู้เรียนตรงตามวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้

5. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารควรส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทำวิจัยในชั้นเรียนทั้งในสถานศึกษา และร่วมเสนอวิจัยของตนเองกับองค์การศึกษาอื่น ๆ และผู้บริหารควรติดตาม ดูแลให้ความช่วยเหลือและแนะนำครูในการทำวิจัยในชั้นเรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545*. กรุงเทพมหานคร: คุรุสภา.

ขวัญข้าว ชุ่มเกษรกูลกิจ. (2560). *แนวทางการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จินดา สรรประสิทธิ์. (2563). *การพัฒนานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดทักษะภาวะผู้นำในอนาคต*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณิตา สุขรักษา. (2561). การบริหารงานวิชาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 15*(1), 28-45.

ทิพวรรณ วงษาลาภ. (2558). *การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในโรงเรียนโสตศึกษาตามความคิดเห็นของครูผู้สอนภาคกลางสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ*. การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

ธิดารัตน์ อินทร์หา. (2563, พฤษภาคม). สภาพการบริหารวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2. ใน *เอกสารการประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง คุณภาพของการบริหารจัดการและนวัตกรรม ครั้งที่ 5* (หน้า 1125-1131). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น.

ธีระภาพ เพชรมาลัยกุล. (2560). *เอกสารประกอบการสอน "หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา"* (ปรับปรุงครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, คณะศึกษาศาสตร์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ประจัญ เดชสุภา. (2562). *สมรรถนะการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ปัทมพร พงษ์เพชร. (2561). *ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

ปาริชาต สุนทร. (2560). *การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

พรรษมน พินทุสมิต. (2560). *การปฏิบัติงานด้านการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ในจังหวัดปทุมธานี.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

พระบุญลัท สุวรรณเดช. (2561). *การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสยาม.

รัชนีกร กุฎีศรี. (2561). *ศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนการศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

วลีรัตน์ ฉิมน้อย. (2562). *กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาตามแนวคิดคุณลักษณะพลเมืองคุณภาพในศตวรรษที่ 21.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สายนภา ดาวแสง. (2559). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักการศึกษาเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด.* กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.

สุพล พรเส็ง. (2561). *การบริหารงานวิชาการกับคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงธนใต้.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

โสธิยา ม่วงจาบ. (2563). แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนวัดเขารักษ์. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 11*(1), 67-68.

ศรราม รูปสอาด. (2564). *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร.* การค้นคว้าอิสระศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อรอัยริน เลิศจิรชัยวงศา, ลินดา นาคโปย และกัญภร เอี่ยมพญา. (2564). ทักษะการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. *วารสารสรินธรปริทรรศน์, 22*(11), 256-267.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2561). *การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิดและการประยุกต์ใช้.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.

การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

อภิญญา จันทมิพ[1*]
ชนมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: apinyajuntamin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร และเพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา อายุ และประสบการณ์การทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 278 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่

ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้ (1) ครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก (2) ครูที่มีวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) ครูที่อยู่ในขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, การบริหารสถานศึกษา, โรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์

A Study of Teachers' Satisfaction Towards School Administrators' in Bangkok Primary Rattanakosin Group Education Service Area Office

Apinya juntamin[1*]

Chonmanee Silanookit[2]

Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: apinyajuntamin@gmail.com

Abstract

The purposes of this research were to study of the level of teacher's satisfaction towards school administrators in Bangkok primary rattanakosin group education service area office. And to compare the teacher's satisfaction towards school administrators in Bangkok primary rattanakosin group education service area office. Classified by education level, Experience, and size of school.

The samples used in the research 278 teachers. The instrument used to collect the data was a 5-rating scale questionnaire. The discrimination was 0.80-1.00, and the reliability was 0.97. The statistics used in the data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, *t* test, One-way analysis of variance and Scheffe's comparison test.The research findings were as follows (1) The level of teacher's satisfaction towards school administrators in Bangkok primary rattanakosin group education service area office. Were at a high level, as a whole aspect. (2) Teacher with different level of education and different level of experience. There were on teacher's satisfaction towards school administrators in Bangkok primary rattanakosin group education service area office. Overall and each aspect were significant difference at the .05 level. (3) Teacher with different level size of school. There were on teacher's satisfaction towards school administrators in Bangkok primary rattanakosin group education service area office. Overall were significant difference at the .05 level.

Keywords: Satisfaction, Management, Rattanakosin Group Education

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และในการกระบวนการจัดการเรียนรู้นั้น ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, หน้า 8-9) ดังนั้น การบริหารงานของสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนและเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการเรียนการสอน รูปแบบการสอนและบรรยากาศสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเล็งเห็นความสำคัญของงานทั้ง 4 ด้าน เพราะมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยปรับปรุงบทบาทหน้าที่ของครูให้เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียนและการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นบุคลากรที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการเรียนการสอน หากมีความพึงพอใจในตัวผู้บริหารอยู่ในระดับที่ไม่มากพอ อาจจะส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการสอนที่สะท้อนไปยังตัวผู้เรียน นอกจากนั้น ยังส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาและการบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา เนื่องจากครูผู้สอนทำหน้าที่ปฏิบัติงานระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เรียน ความพึงพอใจของครูผู้สอน จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารสถานศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นการบริหารสถานศึกษาและความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษา ส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง และพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและนโยบายของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนและครูผู้สอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด การสำรวจความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า การบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน สร้างความพึงพอใจให้แก่ครูผู้สอนมากน้อยเพียงใด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน ผู้สอน และผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาและประโยชน์สูงสุด ผลวิจัยที่ได้จากความคิดเห็นของครูต่อการบริหารสถานศึกษาโดยตรง จะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาและจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งถือว่า มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการบริหารศึกษาสถานศึกษา โดยมุ่งหวังที่จะนำผลการศึกษามาใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนางานบุคคลไปใช้ให้เหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างขวัญกำลังใจของครูในสถานศึกษา ให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และจะได้เป็นการพัฒนาการจัดการศึกษาชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร

2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

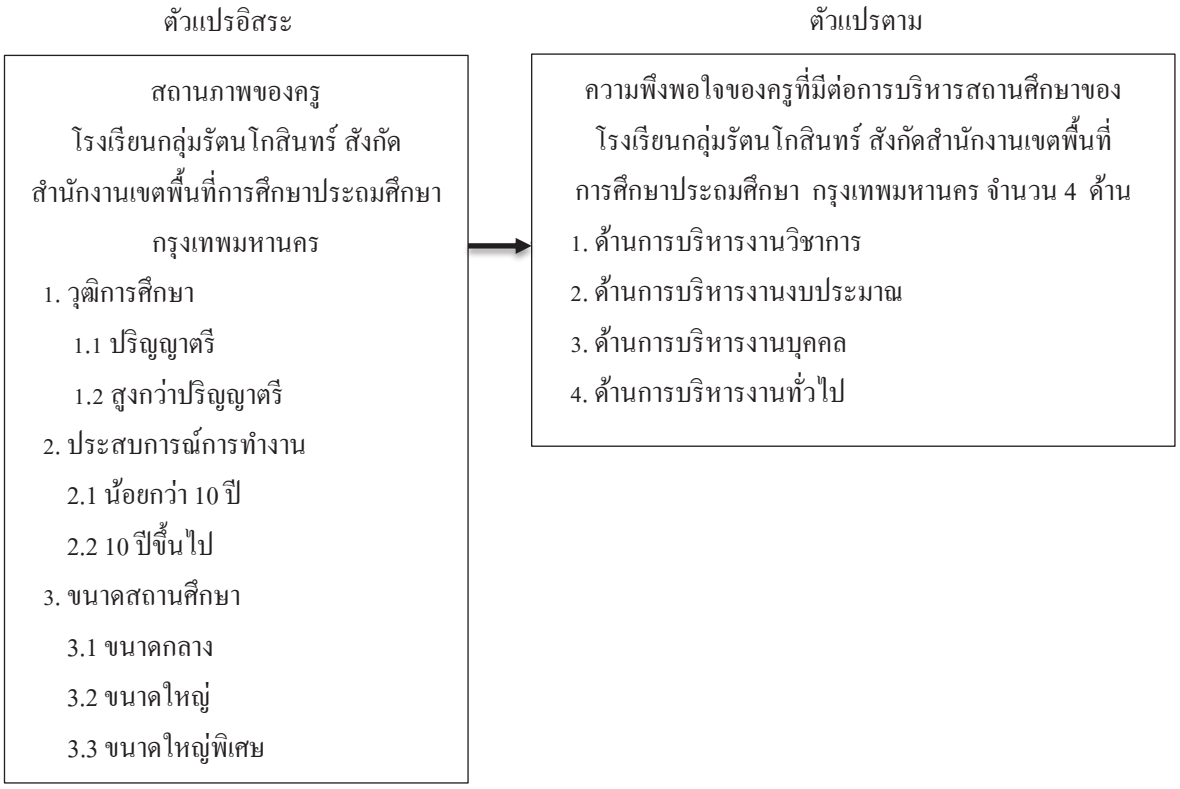

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย การศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542

และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 มาตรา 39 กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษามีองค์ประกอบจำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป มีสมมติฐานว่า ครูมีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก ส่วนครูที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน จากการวิจัยของ ลัดดาวัลย์ ใจไว (2559) ที่พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และลัดดาวัลย์ ใจไว (2559), บุษราค์ ศรีประภา (2562) และขวัญหทัย นุพรม (2560) พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา มีความพึงพอใจต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการบริหารงานบุคคล ด้วยการสังเคราะห์จากแนวคิดของผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้ว สรุปได้แนวทางการบริหารสถานศึกษา และศึกษาความพึงพอใจจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานภาพของครูที่แตกต่างกัน

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่าความสอดคล้อง 0.8-1.00 และได้นำไปทดลองใช้ พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจาก ครูของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen (Cohen, Manion, & Morrison, 2011, p. 147) จำนวน 278 คน แล้วทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โรงเรียนเป็นชั้นภูมิ (stratified random sampling)

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลสถานภาพของข้าราชการครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 ข้อมูลครูที่มีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นแบบจำแนกความหมาย 5 ระดับ (semantic differential) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยยึดเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560, หน้า 121) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe)

4.5 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร นำมาจัดทำกลุ่มของคำตอบ แล้วเสนอผลการวิเคราะห์เชิงบรรยาย

สถิติที่ใช้ในการวิจัยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent และทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) การทดสอบ *F* test เมื่อพบความแตกต่าง ให้ทำการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffe)

ผลการวิจัย

1. ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

2. ครูที่มีวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ครูที่อยู่ในขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา มีการกำหนดทิศทางโครงสร้างองค์กรและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มุ่งเน้นให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมที่ดีภายในองค์กร โรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง และโรงเรียนส่งเสริมการพัฒนาตนเองเพื่อความก้าวหน้าในวิชาชีพ ส่วนลำดับสุดท้าย คือ โรงเรียนมอบหมายบทบาทหน้าที่ของครูและบุคลากรอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ ลัดดาวัลย์ ใจไว (2559) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนศรีราชา 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 3* พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนศรีราชา 1 สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ หนึ่งฤทัย ศรีประสม (2560) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนปู่เจ้าสมิงพราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1* พบว่า

1. ความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานทั่วไป และด้านการบริหารงานบุคคล ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในรายละเอียด จึงนำมาอภิปราย ดังนี้

1.1 ด้านการบริหารงานงบประมาณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารด้านการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียน โรงเรียนบริการเกี่ยวกับด้านการเงินอย่างรวดเร็วทันต่อเวลาและเหตุการณ์ มีการบริหารจัดการวางแผนเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณและระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ พลศิลป์ แคล้วคลาด (2560) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของข้าราชการครูต่อการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตวังทองหลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จังหวัดกรุงเทพมหานคร* พบว่า ความพึงพอใจของข้าราชการครูต่อการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตวังทองหลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านการบริหารงานงบประมาณ อยู่ในระดับมาก สอดคล้อง อาทิตย์ กุ่ยสาคร (2561) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร* พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ด้านการบริหารงานงบประมาณ อยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีนโยบายในการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ส่งเสริมให้ครูใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน จัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถทางวิชาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ บุษราค์ ศรีประภา (2562) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17* พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 17 ด้านการบริหารงานวิชาการ อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ ดรุณวรรณ สุวลักษณ์ (2559) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10* ด้านการบริหารงานวิชาการ อยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีนโยบายในการบริหารสถานศึกษาดำเนินการและบริการเกี่ยวกับงานด้านธุรการและสารบรรณในระบบที่ทันสมัย มีระบบจัดเก็บหลักฐานเอกสารที่สะดวกต่อการสืบค้นใช้งานของผู้เกี่ยวข้องกำหนด และดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับ กีรติคุณ มินทร และรัตนา กาญจนพันธุ์ (2564) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตเบญจสิริ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 กรุงเทพมหานคร* พบว่า ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ จีรนันท์ เทศารินทร์ (2559) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมหนองจอก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2* พบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมหนองจอก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ด้านการบริหารงานทั่วไป อยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา มีการกำหนดทิศทาง โครงสร้างองค์กรและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มุ่งเน้นให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมที่ดีภายในองค์กร จัดกิจกรรมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง ส่งเสริมการพัฒนาตนเองเพื่อความก้าวหน้าในวิชาชีพ นอกจากนั้น ยังมอบหมายบทบาทหน้าที่ของครูและบุคลากรอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ บุษราค์ ศรีประภา (2562) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17* พบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 ด้านการบริหารงานบุคคล อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดสถานศึกษา พบว่า

2.1 ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้ อาจจะมีกระบวนการบริหารงานและนโยบายในการบริหารสถานศึกษาในภาพรวมต่อครูในสถานศึกษาที่แตกต่างกัน โดยที่วุฒิการศึกษาของครูเป็นส่วนหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดนโยบายในการบริหารสถานศึกษา จึงทำให้ความพึงพอใจของครูในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ ลัดดาวัลย์ ใจไว (2559) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนศรีราชา 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3* พบว่า ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนศรีราชา 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 จำแนกตามวุฒิการศึกษาโดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ ขวัญหทัย นุพรม (2560) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่ม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1* พบว่า ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่ม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ครูที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความพึงพอใจที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาต้องปฏิบัติตามกรอบนโยบายจากต้นสังกัด การปรับเปลี่ยนนโยบายต่าง ๆ ในแต่ละปี สำหรับครูผู้สอน ผลลัพธ์ที่สะท้อนไปสู่ครูผู้สอนจำแนกตามประสบการณ์การทำงานอาจจะแตกต่างกัน จึงทำให้ครูที่มีประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความพึงพอใจในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ พัชญ์วริญ พงษ์พัฒนปรีชา (2560) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนบ้านบางกะปิ สังกัดสำนักงานเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร* พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของผู้บริหารงานสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ สใบทอง สิงห์ฉลาด (2560) ศึกษาเรื่อง *ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียน สำนักงานเขตบึงกุ่ม สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร* พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น

ของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน พบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาที่ขนาดสถานศึกษาต่างกัน ได้รับแนวคิด หลักการบริหารการจัดการศึกษาตามนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งในการบริหารสถานศึกษาย่อมมีความแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละขนาดสถานศึกษา โรงเรียนขนาดกลาง ผู้บริหารมีความพยายามในการกำหนดทิศทาง โครงสร้างองค์กร และวัตถุประสงค์ในการพัฒนาองค์กรให้มุ่งสู่การเป็นองค์กรตามบริบทของสถานศึกษาขนาดกลาง ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ ผู้บริหารมีระบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐาน มีการดำเนินการต่าง ๆ ที่แตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลาง สอดคล้องกับโครงสร้างองค์กรและวัตถุประสงค์ในการพัฒนา จากนโยบายของสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน ครูที่มีขนาดสถานศึกษาต่างกัน จึงมีความคิดเห็นต่อความพึงพอใจแตกต่างกันโดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ บุษราค์ ศรีประภา (2562) ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17* ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นต่อความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ คอตีเยาะ ยูโซะ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง *ความพึงพอใจของครูต่อสภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส* ผลวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบ ความพึงพอใจของครูต่อสภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนของนักเรียนอย่างเหมาะสม ควรจัดบรรยากาศการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และลำดับสุดท้าย คือ ควรส่งเสริมให้ครูใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน

2. ด้านการบริหารงานงบประมาณ ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดตั้งให้มีคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลรายงานการใช้งบประมาณ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้พอเพียงต่อการบริหารงานและการจัดการเรียนการสอน และลำดับสุดท้าย คือ ควรสนับสนุนการจัดหาทุนการศึกษาเพื่อช่วยเหลือนักเรียนอย่างเหมาะสม

3. ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพให้แก่ครูในสถานศึกษา และควรจัดกิจกรรมเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่ครูในสถานศึกษาอย่างหลากหลายรูปแบบ

4. ด้านการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ควรรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และควรจัดกิจกรรมส่งเสริมประสบการณ์ให้กับนักเรียน เพื่อพัฒนาความรู้ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

กีรติคุณ มินทร และรัตนา กาญจนพันธุ์. (2564). *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ในสหวิทยาเขตเบญจสิริ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 กรุงเทพมหานคร*. การศึกษาอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ขวัญหทัย นุพรม. (2560). *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่ม 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1*. ค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, จาก http://www.edu-journal.ru.ac.th/index.php/abstract Data/viewIndex/576.ru

คอติเยาะ ยูโซ๊ะ. (2555). *ความพึงพอใจของครูต่อสภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส*. ค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, จาก http://202.29.32.238/medias/

จีรนันท์ เทศารินทร์. (2559). *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมหนองจอก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2*. ค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, จาก http://www.edu-journal.ru.ac.th/AbstractPdf/2559-2-1_1475663088_11.5714470256.pdf

ดรุณวรรณ สุวลักษณ์. (2559). *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10*. ค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, จาก http://www.edujournal.ru.ac.th/AbstractPdf/2560-2-1_1511323491_is-bkk7-sec4-0056.pdf

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

บุษราค์ ศรีประภา. (2562). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17*. ค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, จาก http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/58950039.pdf

พัชญ์วริญ พงษ์พัฒนปรีชา. (2560). *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนบ้านบางกะปี สังกัดสำนักงานเขตบางกะปี กรุงเทพมหานคร*. ค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, จาก http://www.edu-journal.ru.ac.th /AbstractPdf/2560-2-1_1511161937_5814470796.pdf

พลศิลป์ แคล้วคลาด. (2560). *ความพึงพอใจของข้าราชการครูต่อการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มสหวิทยาเขตวังทองหลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จังหวัดกรุงเทพมหานคร*. ค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, จาก http://www.edu-journal.ru.ac.th/AbstractPdf/2560-2-1_1511321865_is-bkk7-sec3-0040.pdf

ลัดดาวัลย์ ใจไว. (2559). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนศรีราชา 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3*. งานนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สใบทอง สิงห์ฉลาด. (2560). *ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนสำนักงานเขตบึงกุ่ม สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร*. ค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2565, จาก http://www.edu-journal.ru.ac.th/index.php/abstractData/viewIndex/1183.ru

หนึ่งฤทัย ศรีประสม. (2560). *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนปู่เจ้าสมิงพราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1*. ค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, จาก http://www.edu-journal.ru.ac.th/AbstractPdf/2560-2-1_1510925205_is-bkk-ea22-king-0012.pdf

อาทิตย์ กุ่ยสาคร. (2561). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนหลักเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร*. ค้นเมื่อ 19 มกราคม 2565, จาก http://www.edu-journal.ru.ac.th/AbstractPdf/2561-2-1_1528340343_ea-bkk-23-0017.pdf

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.

การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียน ในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง

ศราลักษณ์ เรืองน้อย[1*]
ชนมณี ศิลานุกิจ[2]
สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: saralak1989@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง และเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษา จำนวน 226 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ (1) ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) ครูที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านกิจกรรมนักเรียน ไม่แตกต่างกัน (3) ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (4) ครูที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านกิจกรรมนักเรียน ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, การบริหารงานกิจการนักเรียน

The Study of Teachers' Satisfaction with Network Management of Student Affairs Administration to Promote Efficiency in Welfare Education in the Central Region

Saraluck Rruangnoi[1*]

Chonmanee Silanookit[2]

Educational Administration, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: saralak1989@gmail.com

Abstract

The purpose of this research was to the study of teachers' satisfaction with network management of student affairs administration to promote efficiency in welfare education in the central region and teachers' satisfaction with network management of student affairs administration to promote efficiency in welfare education in the central region. Classified by independent variables such as age, education level, and experience. The sample used in the research included 226 teachers. The instrument used to collect the data was a 5-rating scale questionnaire. The discrimination was between 0.60 and 1.00, and the reliability was 0.91 The statistics used in the data analysis were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, *t* test, one-way analysis of variance, and Scheffe's comparison test.

The research findings were as follows: (1) The level of study teachers' of the satisfaction with network management of student affairs administration to promote efficiency in welfare education in the central region were at a high level, as a whole aspect. (2) Teacher with different age. There were opinions on the study of teacher's satisfaction with network management of student affairs administration to promote efficiency in welfare education in the central region. Overall and for each aspect, there was a significant difference at the .05 level, except for student activities which was not significantly different. (3) Teacher with different level of education. There were opinions on the study of teachers' satisfaction with network management of student affairs administration to promote efficiency in welfare education in the central region. Overall, each aspect showed a significant difference at the .05 level. (4) Teacher with different level of working experience. There were opinions on the study teachers' of satisfaction with network management of student affairs administration to promote efficiency in welfare education in the central region. Overall each aspect showed a significant difference at the .05 level, except for student activities, which was not significantly different.

Keywords: Satisfaction, Management of Student Affairs

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเจริญก้าวหน้าทางสังคม เศรษฐกิจ และการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมการสร้างภูมิปัญญาให้แก่สังคม และการศึกษาจะช่วยสร้างความเจริญในทางความคิด จิตใจ ทั้งยังได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ตลอดช่วงชีวิต เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลระหว่างความเจริญทางจิตใจกับวัตถุ และความเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาคนนั้น จะต้องพัฒนาไปพร้อมกันในด้านความรู้ในเรื่องต่าง ๆ และพัฒนาบุคคลให้มีความคิด ความประพฤติ เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรม ซึ่งจะต้องควบคู่กันไปเสมอ เพราะเมื่อบุคคลหนึ่งมีความรู้ แต่มีความประพฤติ เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรม ที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ย่อมจะนำไปสู่การใช้ความรู้ในทางที่ไม่ก่อประโยชน์ ต่อทั้งตนเองและส่วนรวม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2545)

การศึกษาจึงถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประชากรและประเทศชาติ ให้บรรลุเป้าหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มาตรฐาน และประสิทธิภาพที่ดี พอที่จะพัฒนาประชากรและประเทศชาติให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในกระแสโลกาภิวัตน์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

หน่วยงานที่ดูแลจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสก็คือ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ที่เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษา พ.ศ. 2546 โดยมีภารกิจในการส่งเสริมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการและเด็กด้อยโอกาสทั้งระบบ ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ มีทักษะชีวิตที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้ สถานศึกษาที่ดูแลนักเรียนด้อยโอกาสที่อยู่ในสังกัดของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ คือ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และราชประชานุเคราะห์ เป็นรูปแบบโรงเรียนประจำให้กับผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาที่อยู่ในสภาวะยากลำบากเป็นพิเศษ โดยการจัดการสถานศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนประจำนั้น การบริหารจัดการความเป็นอยู่ของนักเรียนจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะบริหารจัดการนักเรียนได้อย่างถูกสุขลักษณะ เนื่องจากสถานศึกษาประเภทโรงเรียนประจำเป็นสถานที่ที่มีนักเรียนอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก มักจะทำให้มีความเสี่ยงสูง หากมีการระบาดของโรคระบาด การมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน และการให้คำปรึกษากับนักเรียน โดยกลุ่มงานในโรงเรียนที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลความเป็นอยู่ของนักเรียน คือ กลุ่มบริหารกิจการนักเรียน

งานกิจการนักเรียนเป็นงานที่ดำเนินการพัฒนานักเรียน โดยใช้กิจกรรมที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามในด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย จิตใจ เป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีความประพฤติดี มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นพฤติกรรมที่สังคมพึงประสงค์ และเป็นงานที่ส่งเสริมงานด้านวิชาการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยสอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งเน้นให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์คือ เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ทั้งนี้ การบริหารกิจการนักเรียน มีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ในส่วนที่ไม่เกี่ยวกับการสอนในห้องเรียน โดยมีลักษณะงานดังต่อไปนี้

1. ด้านกิจกรรมนักเรียน
2. ด้านงานปกครองนักเรียน
3. ด้านการบริการและสวัสดิการนักเรียน

จากบริบทต่าง ๆ ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง ที่มีลักษณะเป็นโรงเรียนประจำ ครูจึงเป็นบุคลากรที่สำคัญที่จะพัฒนาผู้เรียนให้ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามความมุ่งหวังของกลุ่มโรงเรียน ที่มุ่งหวังให้นักเรียนได้พัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพของตนเอง ถ้าหากครูมีความพึงพอใจในการบริหารงานกิจการ

นักเรียน ก็จะทำให้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง

2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

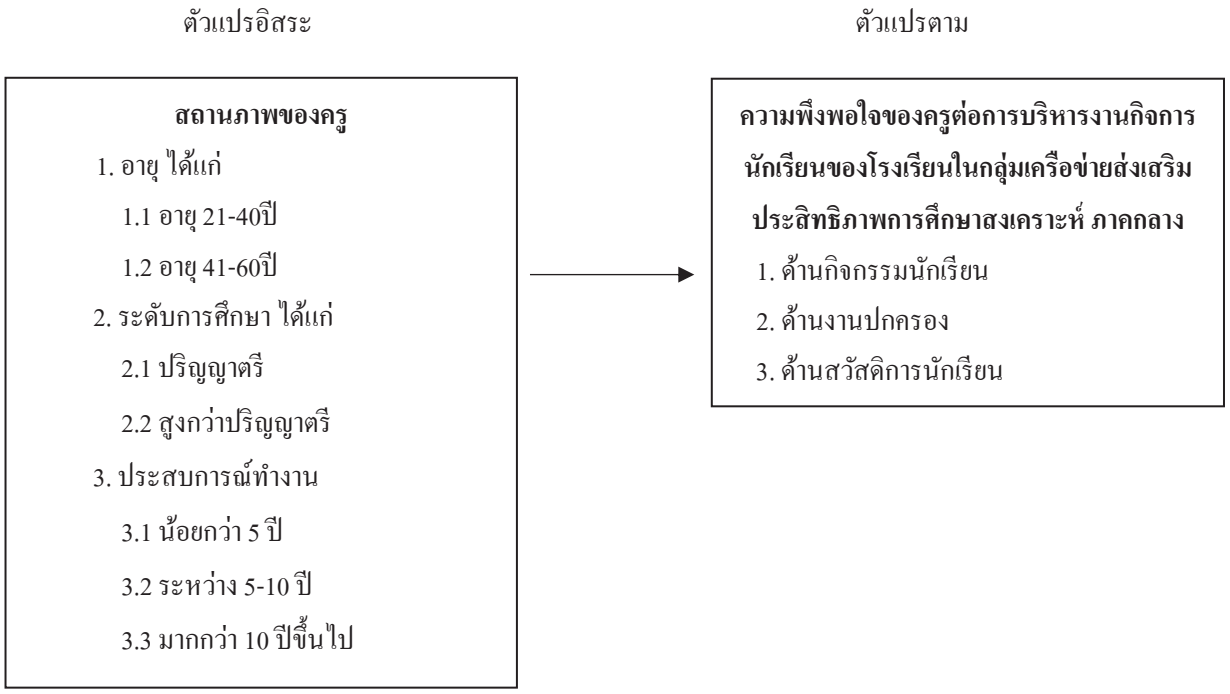

ภาพ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง ได้อาศัยแนวคิดการบริหารงานกิจการนักเรียน จากการสังเคราะห์ขอบข่ายการบริหารกิจการนักเรียนตามแนวคิดของ ปณิธิกฤษดิ์ เลิศล้ำ (2555), ฉัตรชัย แสงจันทณ์ (2555), สัมพันธ์ ชื่นสำราญ (2556), อรสา ทรงศรี (2558), วราภรณ์ บุญดอก (2559), ธนาภา ชมภูธัญ (2559), มัลลิกา คูสีวิน (2559), สุรพัชร เกตุรัตน์ (2561), กุสินา รอดทอง (2561)

และทองแดง แสวงบุญ (2564) สรุปได้ 3 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านกิจกรรมนักเรียน (2) ด้านการปกครอง และ (3) ด้านสวัสดิการนักเรียน มีสมมุติฐานว่า ครูที่ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน จากการวิจัยของ อัจฉราพร สารสมัคร (2561) ที่พบว่า ความพึงพอใจของข้าราชครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคล โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และอัจฉราพร สารสมัคร (2561), ศิริพร โชตะนา (2559) และชัยดำรงค์ สิงหเจริญวัฒน์ (2559) ยังพบว่า สถานภาพของครูที่ต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการนักเรียน ด้วยการสังเคราะห์จากแนวคิดของผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้ว สรุปได้แนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ภาคกลาง และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานภาพของครูที่แตกต่างกัน และศึกษาความคิดเห็นจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับสถานภาพครู

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่าความสอดคล้อง 0.6-1.00 และได้นำไปทดลองใช้พบว่า มีค่าความเชื่อมั่น = 0.91

3. เก็บรวบรวมข้อมูลจากครูในสถานศึกษา โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง ปีการศึกษา 2564 กำหนดกลุ่มขนาดตัวอย่างที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการเปิดตารางของ Cohen (Cohen, Manion, & Morrison, 2011) จำนวน 226 คน เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างแล้ว นำมาหากลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างด้วยการแบ่งแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นชั้นภูมิ (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล, 2561)

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามลักษณะของข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลสถานภาพของครู มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

4.2 ข้อมูลความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารกิจการนักเรียนวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นแบบจำแนกความหมาย 5 ระดับ (semantic differential) เป็นรายข้อและรายด้าน โดยยึดเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ความพึงพอใจต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ความพึงพอใจต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนอยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ความพึงพอใจต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ความพึงพอใจต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนอยู่ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ความพึงพอใจต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการการบริหารกิจการนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง จำแนกตามอายุ และวุฒิการศึกษา ด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบ ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารกิจการนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ด้วยการทดสอบ *F* test โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่ตามวิธีของ เชฟเฟ่ (Scheffe)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติพื้นฐานได้แก่การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยการทดสอบ *t* test แบบ Independent และทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) การทดสอบ *F* test เมื่อพบความแตกต่าง ให้ทำการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffe)

ผลการวิจัย

1. ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.14) โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านสวัสดิการนักเรียน ($\overline{X}$ = 4.21) ด้านงานปกครองนักเรียน ($\overline{X}$ = 4.15) และด้านกิจกรรมนักเรียน ($\overline{X}$ = 4.05)

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน พบว่า

2.1 ครูที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านกิจกรรมนักเรียน ไม่แตกต่างกัน

2.2 ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ครูที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ด้านกิจกรรมนักเรียน ไม่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ โดยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Schefe's post hoc comparisons method)

อภิปรายผล

1. ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง มีโครงสร้างการบริหารงานชัดเจน รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษา มีความรู้ ความสามารถ มีการวางแผนการดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ มีการบริหารจัดการให้มีความคล่องตัวในการดำเนินงาน และยึดหลักการบริหารงานแบบ

มุ่งเน้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เครือวัลย์ ราชวิชิต (2560) ได้วิจัยเรื่อง *ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริการด้านงานวิชาการ โรงเรียนวังจันทร์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18* ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริการด้านงานวิชาการ โรงเรียนวังจันทร์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 โดยรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาวดี มาสบาย (2560) ได้วิจัยเรื่อง *ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการดำเนินงานวิชาการ โรงเรียนบ้านคลองมือไทร (สว่างไสวราษฎร์บำรุง) สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี* ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนบ้านคลองมือไทร (สว่างไสวราษฎร์บำรุง) สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา วังทอง (2560) ได้วิจัยเรื่อง *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในอำเภอธัญบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2* ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในอำเภอธัญบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน พบว่า

2.1 ครูที่มีอายุต่างกัน มีระดับความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการบริหารงานกิจการนักเรียนของผู้บริหารในสถานศึกษาในแต่ละแห่ง มีแนวทางและรูปแบบในการบริหารจัดการกิจการนักเรียนแตกต่างกัน บริบทของสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ทำให้ภาระงานกิจการนักเรียนมีปริมาณไม่เท่ากัน อีกทั้งครูที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร มีวัยวุฒิแตกต่างกัน อาจส่งผลทำให้งานกิจการนักเรียนดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไม่เท่ากันในสถานศึกษาในแต่ละแห่ง ฉะนั้น การมีส่วนร่วมในงานในการบริหารงานกิจการนักเรียนในด้านต่าง ๆ ร่วมกัน ของครูส่งผลให้ครูเกิดความพึงพอใจต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของครูที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจในการบริหารงานกิจการนักเรียน แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉราพร สารสมัคร (2561) ได้วิจัยเรื่อง *การศึกษาความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลโรงเรียนสิงห์สมุทร* ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคลโรงเรียนสิงห์สมุทร โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ข้าราชการครูที่มีเพศ และวิชาสอน แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลโรงเรียนสิงห์สมุทร โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นระดับการศึกษา และวิทยฐานะต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการบริหารงานบุคคลโรงเรียนสิงห์สมุทร โดยรวมและรายด้าน การวางแผนและการกำหนดอัตรากำลัง แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านสวัสดิการนักเรียน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากในการบริหารนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ในด้านการมอบหมายภาระงานและความรับผิดชอบด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน มีการแต่งตั้งครูฝ่ายปกครองโดยพิจารณาจากความเหมาะสมตามภาระงาน เช่น คนที่มีประสบการณ์น้อย และมีภาระงานน้อย จึงได้รับมอบหมายภาระงานเพิ่มในงานกิจการนักเรียน ฉะนั้น อาจทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งถ้าผู้บริหารเลือกบุคคลจากระดับการศึกษา หรือมีระดับการศึกษาที่สูงกว่า ส่งผลให้งานกิจการนักเรียนมีผลลัพธ์บรรลุตามวัตถุประสงค์ของงาน ซึ่งเกิดจากการวางแผนและการทำงานที่เป็นขั้นตอน จึงทำให้ครูที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฐิติกานต์ นวพงศ์รัตน์ (2557) ที่กล่าวว่า การจัดบริการด้านสวัสดิการเป็นงานอีกอย่างหนึ่ง ที่ผู้บริหารจะต้องจัดขึ้นเพื่อนักเรียนและเพื่อความมีประสิทธิภาพสูงขึ้นของกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ บริการการแนะแนว บริการสุขภาพ บริการอาหารกลางวัน

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยพร มะลิ (2538) ที่พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบงานกิจการนักเรียนที่มีต่อการบริหารกิจการนักเรียน น่าจะมาจากการที่ในปัจจุบัน การบริหารส่วนใหญ่ของโรงเรียนจะพัฒนามาเป็นระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ครูที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องการทำงานในแต่ละขั้นตอน สามารถแสดงความคิดเห็นถึงแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงการทำงานของโรงเรียนในการประชุมร่วมกันกับผู้บริหารของโรงเรียนได้อย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการระดมสมองของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะทำให้โรงเรียนสามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นมืออาชีพในการทำงานได้ต่อไปในอนาคต ซึ่งระบบการบริหารรูปแบบนี้ จะต่างจากการบริหารในรูปแบบเก่า ที่เน้นการสั่งการและการตัดสินใจจากผู้บริหารเพียงฝ่ายเดียว โดยไม่มีการคำนึงถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฝ่ายอื่น ๆ

2.3 ครูที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีระดับความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาสงเคราะห์ ภาคกลาง โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านงานปกครองนักเรียน และด้านสวัสดิการ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านกิจกรรมนักเรียน แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการบริหารกิจการนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมีการจัดทำแผนการดำเนินกิจกรรมนักเรียนยังไม่ชัดเจนและเป็นระบบที่ครอบคลุมงานกิจการนักเรียนทั้งหมด อีกทั้งการมอบหมายงานให้ครูในสถานศึกษามีส่วนร่วม ไม่ใช่เฉพาะครูที่ปฏิบัติหน้าที่งานกิจการนักเรียน ซึ่งครูทุกคนมีการรับรู้ผู้เรียนในความรับผิดชอบของตนเอง มีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อมในการดูแลนักเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานกิจการนักเรียน ดังนั้น ครูที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน จึงมีความคิดเห็นต่อการบริหารนักเรียนแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยดำรงค์ สิงหเจริญวัฒน์ (2559) ได้วิจัยเรื่อง *ความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2* ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของข้าราชการครูต่อการบริหารงาน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของข้าราชการครูต่อการบริหารงาน เมื่อจำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องงานวิจัยของ ศรเพชร อุสารัมย์ (2563) ได้วิจัยเรื่อง *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี* ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1. สถานศึกษาควรกำหนดโครงการพัฒนางานกิจการนักเรียนไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา เพื่อจัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการจัดทำสื่อหรือนวัตกรรมสนับสนุนการดำเนินงาน และจัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานให้ชัดเจน

2. สถานศึกษาควรสร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองให้เห็นถึงความสำคัญของงานกิจการนักเรียน เพื่อให้ได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูลของนักเรียนและให้การสนับสนุนต่อไป

3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับงานกิจการนักเรียน เพื่อให้ครูทุกคนได้รับทราบทุกขั้นตอนและทุกกิจกรรม ของการบริหารงานกิจการที่สถานศึกษาดำเนินการ

4. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรกำกับติดตามให้ครูผู้รับผิดชอบงานกิจการนักเรียน และครูที่ปรึกษาดำเนินการประเมินผลการดำเนินงานและจัดทำรายงานผลการประเมินเสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษา ภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยกำหนดในปฏิทินให้ชัดเจน และเป็นแกนนำในการประชุมคณะทำงาน เพื่อนำผลการประเมินมาวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย และกำหนดแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาระบบ และวิธีการพัฒนาแนวทางการบริหารงานกิจการนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดโครงสร้างการบริหารกิจการนักเรียนให้สอดคล้องกับแนวทาง และส่งเสริมให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องได้มีความเข้าใจแนวทางงานกิจการนักเรียน ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารกิจการนักเรียนมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กุสินา รอดทอง. (2561). *การบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครสุราษฎรธานี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

เครือวัลย์ ราชวิชิต. (2560). *ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการบริการด้านงานวิชาการ โรงเรียนวังจันทร์วิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ฉัตรชัย แสงจันทร์. (2555). *การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

ชัยดำรงค์ สิงหเจริญวัฒน์. (2559). *ความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทองแดง แสวงบุญ. (2564). *การบริหารกิจการนักเรียน โรงเรียนปทุมราชวงศา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชธานี.

ชัยพร มะลิ. (2538). *การบริหารงานกิจการนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ฐิติกานต์ นวพงศ์รัตน์. (2557). *สภาพการบริหารงานด้านกิจการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 13 จังหวัดกระบี่*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ธนาภา ชมภูธัญ. (2559). *การบริหารงานกิจการนักเรียน โรงเรียนบ้านแม่จะเราสองแคว สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยนครราชสีมา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปณิธิกฤษดิ์ เลิศล้ำ. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารกิจการนักเรียนกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

มัลลิกา คูสีวิน. (2559). *แนวทางการบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนบานปาซางนาเงิน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3*. เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, คณะครุศาสตร์.

วราภรณ์ บุญดอก. (2559). *สภาพและปัญหาการบริหารกิจการนักเรียน โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุกัญญา วังทอง. (2561). *ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในอำเภอธัญบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุรพัชร เกตุรัตน์. (2561). *การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ราชบุรี*. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สัมพันธ์ ชื่นสำราญ. (2556). *การดำเนินงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2545). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559)*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

วิภาวดี มาสบาย. (2560). *ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อการดำเนินงานวิชาการ โรงเรียนบ้านคลองมือไทร (สว่างไสวราษฎร์บำรุง) สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศรเพชร อุสารัมย์. (2563). *ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศิริพร โชตะนา. (2559). *ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลชลราษฎร์นุเคราะห์ สังกัดเทศบาลเมืองชลบุรี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

อรสา ทรงศรี. (2558). *รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกูล. (2561). *การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิดและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัจฉราพร สารสมัคร. (2561). *การศึกษาความพึงพอใจของข้าราชการครูที่มีต่อการบริหารงานบุคคล โรงเรียนสิงห์สมุทร*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). New York: Routledge.

การศึกษาบทบรรยายฉากวรรณกรรมแปลจีน เรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณตามคุณค่าโวหารการประพันธ์

กนกอร บุญเพ็ง
สาขาวิชาการแปล (จีน-ไทย) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
E-mail: merry.mary.eye@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้ มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาบทบรรยายฉากวรรณกรรมแปลจีน เรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณตามคุณค่าโวหารการประพันธ์ ซึ่งวรรณกรรมเรื่องขุนเขาแห่งจิตวิญญาณนี้ เป็นวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลโนเบล สาขาวรรณกรรมปี ค.ศ. 2000 ผู้เขียนคือ เกาสิงเจี้ยน นักเขียนชาวจีน ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบรรยายฉากวรรณกรรมแปลจีนเรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ แปลบางฉากเป็นภาษาไทย โดย คุณรำพรรณ รักศรีอักษร และนำบทแปลภาษาไทยเทียบภาษาต้นฉบับมาวิเคราะห์ตามคุณค่าโวหารการประพันธ์ ผลวิจัยสรุปได้ว่า (1) เมื่อภาษาต้นฉบับมีการใช้คำที่มีความงดงามตามภาษาผู้แปล ก็สามารถแปลออกมาโดยคงความงามของภาษาแปลเช่นกัน (2) การแปลบทบรรยายฉากให้ครบถ้วนนั้น มีทั้งใช้การแปลแบบทางตรงและทางอ้อม เพื่อเป็นการสื่อความได้ครบถ้วนและตรงตามต้นฉบับ และ (3) ผู้แปลสามารถนำผู้อ่านเข้าสู่บรรยากาศฉากของเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างดีโดยบทแปลภาษาไทย โดยการวิเคราะห์บทแปลนั้น ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการแปลของลาร์สัน (Mildred Larson) โดยการศึกษาของผู้วิจัยในครั้งนี้ จะเกิดประโยชน์กับผู้ศึกษาด้านการแปลหรือเกิดการพัฒนาต่อยอดต่อไป

คำสำคัญ: ฉาก, บทแปล, การสรรคำ

A Study of the Chinese Translation of Literary Scene Narrative Titled Soul Mountain According to Stylistic Values

Kanokon Boonpeng

Translation (Chinese-Thai), Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail: merry.mary.eye@gmail.com

Abstract

The purpose of this research paper is to study the description of a Chinese translated literary scene titled Mountain of Spirits based on stylistic values. This is the Nobel Prize-winning literature on the Mountain of Spirits. Literary branch 2000 the author is Gao Xingjian. Chinese writer the researcher studied the narratives of the Chinese translated literary scenes titled Mountain of Soul, translated some scenes into Thai by Ramphan Raksriaksorn, and compared the Thai translations with the original language to analyze according to the stylistic value. The results of the research can be concluded that (1) When the original language uses words that are beautiful according to the language of the translator, they can translate them while maintaining the beauty of the translated language as well. (2) Use direct and indirect translations to convey the full and true nature of the original. (3) The translator can bring the reader into the atmosphere of the story very well through the Thai translation by analyzing the translation. The researcher uses the translation theory of Larson (Mildred Larson). The study of the researcher at this time will be useful to the translation study or further development.

Keywords: Scene, Translation, Word Creation

บทนำ

วรรณกรรมเรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ เป็นวรรณกรรมที่กล่าวถึงการเดินทางเพื่อค้นหาความหมายและอิสรภาพของชีวิต การมีตัวตน การแสดงตัวตน และความสงบภายในใจ โดยวรรณกรรมชิ้นนี้ถูกเขียนขึ้นหลังจากที่เกาสิงเจี้ยนได้ออกเดินทางเพื่อท่องเที่ยวและค้นหาความสงบสุขในใจ เกาสิงเจี้ยนใช้เวลาในการเดินทางครั้งนี้มากกว่า10 เดือน โดยเริ่มจากเมืองปักกิ่งไปสู่แม่น้ำแยงซี มณฑลเสฉวน ดังนั้น การดำเนินเรื่องจะมีสถานที่มากมายที่เกาสิงเจี้ยนกล่าวถึง ทั้งสถานที่ที่มีอยู่จริงและสถานที่ที่อยู่ในจินตนาการโดยอารมณ์และความรู้สึกของผู้เขียนนั้น จะถูกบรรยายผ่านสถานที่นั้น ๆ ตลอดจนสอดแทรกภาษาในการเสียดสีสังคมและการปกครองของจีนในสมัยนั้นลงในเรื่องอย่างแยบคายอีกด้วย

เนื่องจากวรรณกรรมเล่มนี้ เป็นวรรณกรรมที่ได้แรงบันดาลใจจากการเดินทาง ดังนั้น สิ่งที่จะเป็นจุดเด่นในวรรณกรรมเรื่องนี้ก็คือ *ฉาก* โดยฉากที่ปรากฏในเรื่องจะมีจำนวนมากและมีความหลากหลายทางด้านของการใช้คำและภาษา บางครั้งเป็นการบรรยายฉากตามฉากของเรื่อง แต่บางครั้งก็เป็นการบรรยายฉากที่ผ่านความรู้สึก ผ่านแนวคิดและทัศนคติของผู้เขียน ดังนั้น *ฉาก* จึงถือว่าเป็น จุดเด่นของวรรณกรรมเล่มนี้ โดยเฉพาะความโดดเด่นทางด้านภาษาและการสรรคำ โดย กุหลาบ มัลลิกะมาส (2522, หน้า 110) ให้ความหมายของฉากไว้ว่า ในบทละคร คำว่า *ฉาก* หมายถึง เวทีและส่วนประกอบเวทีตามเนื้อเรื่อง แต่ในนิยายเรื่องสั้นหรือในนิทานมีความหมายกว้างกว่า คือหมายถึง สถานที่และเวลาที่เรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้น สถานที่และเวลา อาจหมายความแค่เฉพาะห้อง ๆ หนึ่งหรือกว้างขวางทั้งประเทศหรือโลกก็ได้ ในบางกรณีฉากมีบทบาทเสมือนเป็นตัวละครด้วยตัวหนึ่งในโครงเรื่อง คือ มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่า *ฉาก* แม้จะเป็นส่วนประกอบของเรื่อง แต่ฉากก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เรื่องดำเนินต่อไปได้อย่างมีอรรถรส เรื่องราวจะดำเนินต่อไปไม่ได้หากไม่มีฉาก จากข้อความข้างต้น สามารถสรุปความหมายของฉากได้ว่า *ฉาก* คือ สถานที่และสิ่งแวดล้อมที่บอกให้ผู้อ่านทราบว่า เหตุการณ์นั้น ๆ เกิดขึ้นที่ใด โดยสามารถเข้าใจได้ถึงเนื้อเรื่องหรือลักษณะของตัวละครด้วย ที่สำคัญ *ฉาก* ยังเป็นการสื่อความคิดของผู้เขียนให้ดำเนินลงไปในเนื้อเรื่องอีกด้วย (สายทิพย์ นุกูลกิจ, 2543, หน้า 185-194) ดังที่กล่าวในข้างต้นว่า วรรณกรรมเรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ นั้น ฉากจำนวนมากถูกแทรกไปด้วยความคิดและทัศนคติของผู้เขียนอย่างเห็นได้ชัดและมีการเลือกสรรคำอย่างชาญฉลาด

วรรณกรรมเรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ นั้น ถูกแปลเป็นฉบับภาษาไทย โดย คุณรำพรรณ รักศรีอักษร (2545) นักแปลชาวไทยที่มีผลงานด้านการแปลหนังสือจีนมากมาย ทั้งวรรณกรรมชุด หนังสือคู่มือต่าง ๆ รวมทั้งหนังสือรางวัลโนเบลอย่างขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ ซึ่งถือว่า เป็นหนังสือที่ควรค่าและเป็นที่น่าสนใจของผู้อ่านทั้งหลาย ในการแปลวรรณกรรมเรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ นั้น ถือว่าเป็นเรื่องที่ท้าทายมากสำหรับผู้แปล เนื่องจากเป็นหนังสือที่ผู้เขียนซ่อนความหมายและความรู้สึกลงไปในหนังสืออย่างแยบคาย ผู้แปลจึงอาจต้องใช้เทคนิคและทฤษฎีการแปลมากมายที่จะแปลความออกมาให้หมดจดตามต้นฉบับ และเพื่อความเข้าใจตรงตามเจตนาของผู้เขียนแก่ผู้อ่านด้วย วัลยา วิวัฒน์ศร (2541, หน้า 82) กล่าวว่า นักประพันธ์แต่ละคนมีลีลาการเขียนต่างกันไป ผู้แปลจะต้องรักษาลีลาของนักประพันธ์แต่ละคน ดังนั้น ผู้แปลจึงต้องไม่มีลีลาของตนเอง มีแต่ลีลาของนักประพันธ์แต่ละคนที่ตนแปล ซึ่งย่อมแตกต่างกันไป ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่า การแปลวรรณกรรมเรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ ของ คุณรำพรรณ รักศรีอักษร นั้น เป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การศึกษาวิจัยอย่างมาก โดยเฉพาะการศึกษาวิจัยด้านการแปล

ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวข้างต้นว่า วรรณกรรมเรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ นั้น มีความโดดเด่นในเรื่องของฉาก ที่นอกจากจะมีจำนวนมากในเรื่องและยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้เรื่องดำเนินอย่างมีสีสันและน่าสนใจ เมื่อวรรณกรรมเล่มนี้ถูกแปลเป็นภาษาไทย จึง

ทำให้ผู้วิจัยใคร่รู้และต้องการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบความงามของภาษาระหว่างภาษาต้นฉบับและภาษาแปล และเนื่องจากจำนวนฉากที่มีมากกว่า 100 ฉากในเรื่อง ผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างทั้งหมดสามฉาก มาเป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นในบทความนี้ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การบรรยายฉากในบทแปลภาษาจีนเรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ ของ เกาสิงเจี้ยน แปลโดย รำพรรณ รักศรีอักษร
2. เพื่อศึกษากลวิธีการแปลการบรรยายฉากในบทแปลภาษาจีนเรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ ของ เกาสิงเจี้ยน แปลโดย รำพรรณ รักศรีอักษร
3. เพื่อเปรียบเทียบความงามของภาษาต้นฉบับภาษาจีนและบทแปลภาษาไทยตามคุณค่าโวหารการประพันธ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาบทบรรยายฉากในบทแปลภาษาจีนเรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ แปลโดย รำพรรณ รักศรีอักษร เพื่อเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาจีนเรื่อง 灵山 ของ เกาสิงเจี้ยน

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการบรรยายฉาก รวมทั้งกลวิธีในการแปลบทบรรยายฉากของวรรณกรรมจีนเรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ ของ เกาสิงเจี้ยน แปลโดย รำพรรณ รักศรีอักษร ผู้วิจัยได้ค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัย เพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเรื่อง เกาสิงเจี้ยน

นิพนธ์ ศศิภานุเดช (2546) ผู้วิจัยเรื่อง *ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ ของเกาสิงเจี้ยน: ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทและทฤษฎีวรรณคดีของผู้ประพันธ์* งานวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาอัตชีวประวัติของผู้เขียน คือ เกาสิงเจี้ยน รวมทั้งตัวบทในวรรณกรรมเพื่อวิเคราะห์ทฤษฎีการประพันธ์ของผู้เขียน

2. กลวิธีและทฤษฎีการแปล

การอ่านหนังสือที่ผู้เขียนเป็นชาวต่างประเทศที่มีการใช้ภาษาต่างประเทศเป็นภาษาเขียนนั้น หากผู้อ่านไม่มีพื้นความรู้ของภาษาต่างประเทศนั้น ๆ ก็จะเป็นอุปสรรคในการอ่านหนังสือเล่มนั้น ๆ ได้ ดังนั้น การแปลจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เนื่องจากแต่ละประเทศ แต่ละภาษา มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป ฉะนั้น การแปลภาษาต่างประเทศแต่ละคำ แต่ละประโยคจึงจำเป็นจะต้องมีทฤษฎีต่างมีเป็นแกนเพื่อยึดหลักการแปลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และสวยงามที่สุดโดย สัญฉวี สายบัว (2550) ได้อธิบายว่า ภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ผลิตขึ้น เพื่อใช้สื่อความคิดเห็น ประสบการณ์ และความรู้ซึ่งกันและกัน

สรุปการให้ความหมายการแปลของ Larson (1984) ได้ว่า การแปลควรเข้าถึงโครงสร้างของภาษาทั้งคำ และไวยากรณ์ รวมทั้งวัฒนธรรมของภาษานั้น ๆ

ดังนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การแปลภาษานั้น นอกจากจะต้องเข้าใจภาษาต้นฉบับเป็นอย่างดีแล้ว การถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาปลายทางนั้น ก็สำคัญ ผู้แปลยังจำเป็นต้องแปลทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม กล่าวคือ แปลทั้งตัวอักษรที่ปรากฏและความเป็นอัตลักษณ์ของภาษาต้นฉบับที่ซ่อนอยู่ออกมาให้ครบถ้วน

3. การสรรคำในการแปลบทบรรยายฉาก

การเล่าเรื่องหรือการสื่อความประเภทต่าง ๆ มีเป้าหมายเดียวกันคือ ต้องการให้ผู้รับสารเข้าใจและรับรู้สิ่งเดียวกันกับผู้ส่งสาร ทั้งนี้ ในกระบวนการเล่าเรื่องหรือสื่อความออกไปนั้น ผู้ส่งสารอาจเลือกวิธีต่าง ๆ ลงไปในสารของตนเองได้ หากสิ่งที่พบมากในการสื่อความทางด้านงานเขียน โดยเฉพาะงานเขียนประเภทวรรณกรรมที่มักจะดำเนินเรื่อง โดยการให้คุณค่าทางวรรณศิลป์มาให้กับงานของตน นั่นก็คือโวหารต่าง ๆ ความหมายของโวหาร คือ การใช้ถ้อยคำอย่างมีชั้นเชิงในการเขียน เพื่อมุ่งให้ผู้อ่านเข้าใจและรับรู้สารที่เป็นความรู้ความคิด ประสบการณ์ หรือเรื่องที่เกิดจากจินตนาการ ได้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่ผู้เขียนต้องการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาตัวบทฉบับแปลไทย ผู้วิจัยจะศึกษาวรรณกรรมเรื่อง ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ ฉบับแปลไทยโดย รำพรรณ รักศรีอักษร
2. ผู้วิจัยรวบรวมฉากที่มีการบรรยาย ทั้งฉากความจริงและฉากที่เกิดจากจินตนาการของผู้เขียน
3. ผู้วิจัยนำบทบรรยายฉากทั้งต้นฉบับและบทแปลมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบตามคุณค่าโวหารการประพันธ์

ผลการวิจัย

โดยทั่วไป งานเขียนประเภทนวนิยาย นิทาน หรือวรรณกรรม จะมีการสื่อความออกมาเป็นเรื่องราว เพื่อนำผู้อ่านไปสู่จุดหมาย ซึ่งในเรื่องราวนี้จะมีการดำเนินเป็นขั้นเป็นตอน จะประกอบด้วย บุคคล เวลา สถานที่ อากาศ กลิ่น เสียง สี อารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เราเรียกว่า ***ฉาก*** ฉากจะเป็นส่วนที่สำคัญมากในการสร้างอรรถรสในการอ่าน รวมทั้งเป็นส่วนประกอบหลักที่จะทำให้บทนั้น ๆ สวยงาม และมีชีวิตขึ้นมาได้ ผู้วิจัยจะเลือกวิเคราะห์สามฉาก จากทั้งหมด 186 ฉาก ของต้นฉบับ และฉบับแปลขึ้นมาเทียบให้เห็น

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ

北方, 这季节, 已经是深秋。这里, 暑热却并未退尽。太阳在落山之前, 依然很有热力, 照在身上, 脊背也有些冒汗。 你走出车站, 环顾了一下, 对面只有一家小客栈, 那是种老式的带一层楼的木板铺面, 在楼上走动楼板便格直响, 更要命的是那乌黑油亮的枕席。再说, 洗澡也只能等到天黑, 在那窄小潮湿的天井里, 拉开裤裆, 用脸盆往身上倒水。那是农村里 出来跑买卖做手艺的落脚的地方。

บทแปล

ภาคเหนือช่วงปลายฤดูใบไม้ร่วง อากาศยังร้อนอยู่ ดวงตะวันในช่วงก่อนลับเหลี่ยมเขายังคงส่องแสงจ้า เมื่อส่องถูกตัวก็ทำให้เหงื่อออกชุมแผ่นหลังทีเดียว คุณเดินออกจากท่ารถหันไปดูรอบ ๆ ฝั่งตรงข้าม มีเพียงโรงเตี๊ยมเล็ก ๆ แบบโบราณแห่งหนึ่ง พื้นปูไม้กระดาน เวลาเดินจะดังเอี๊ยดอ๊าด ที่แย่กว่านั้นคือ หมอนและเสื่อที่มีคราบน้ำมันมะเมื่อม นอกจากนี้ ถ้าจะอาบน้ำต้องรอให้มืดก่อนแล้วไปยืนอาบตรงลานโล่งที่แคบและเฉอะแฉะ ถอดกางเกงออกแล้วเอากะละมังที่ใช้ล้างหน้าตักราดตัว โรงเตี๊ยมแบบนี้ เป็นที่พักสำหรับชาวบ้านตามชนบทที่เดินทางมาค้าขายเท่านั้น

บทวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์ทั้งภาษาต้นฉบับและบทแปล เราจะสังเกตได้ว่า เป็นการบรรยายฉากที่เน้นถึงสภาพอากาศในเขตภาคเหนือของประเทศจีน สิ่งที่ผู้อ่านจะเห็นได้ชัดในฉากนี้คือ *อากาศที่ร้อน* ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ออกมาตามตาราง ดังนี้

ต้นฉบับ	บทแปล	บทวิเคราะห์
北方，这季节，已经是深秋。这里，暑热却并未退尽。	ภาคเหนือช่วงปลายฤดูใบไม้ร่วง อากาศยังร้อนอยู่	ผู้วิจัยจะพบว่า ไม่มีคำศัพท์ใดในต้นฉบับที่สูญหายไปจากฉบับแปล เป็นการแปลที่ครบถ้วน แต่ใช้รูปแบบการวางประโยคตามไวยากรณ์ภาษาไทย
照在身上，脊背也有些冒汗	เมื่อส่องถูกตัวก็ทำให้เหงื่อออกชุมแผ่นหลังทีเดียว	
太阳在落山之前，依然很有热力	ดวงตะวันในช่วงก่อนลับเหลี่ยมเขายังคงส่องแสงจ้า	การแปลที่ทำให้คำศัพท์มีความสวยงามทางภาษามากขึ้น โดยยังคงความหมายของต้นฉบับอยู่ แม้ว่าต้นฉบับจะไม่กล่าวถึง เหลี่ยมของดวงตะวัน แต่เมื่อแปลเป็นภาษาไทยแล้ว กลับทำให้บรรยายกาศของฉากนั้น ชัดเจนและสวยงามมากขึ้น
更要命的是那乌黑油亮的枕席	ที่แย่กว่านั้น คือ หมอนและเสื่อที่มีคราบน้ำมันมะเมื่อม	การแปลที่คงความหมายของภาษาต้นฉบับและภาษาแปลได้อย่างครบถ้วน ทั้งรูปแบบและความหมาย 乌黑油亮 ให้ความรู้สึกถึงความดำจนเป็นเงา ซึ่งภาษาแปลใช้คำว่า มะเมื่อม (ให้ความรู้สึกเงาเช่นกัน)

ผู้แปล นอกจากจะสามารถแปลความได้อย่างครบถ้วนแล้ว ยังสามารถสื่อความออกมาได้อย่างถูกต้องและสวยงามตามต้นฉบับ แม้แต่ความงามของฉากที่เป็นนามธรรม ก็สามารถแปลออกมาเป็นรูปธรรมได้ การเลือกคำของผู้แปลนั้น ทำให้เห็นถึงความมีชีวิตชีวาของธรรมชาติที่เกิดขึ้นในฉากนี้ โดยผู้แปลได้บรรยายให้เห็นภาพเหลี่ยมของดวงอาทิตย์และความดำเงาของน้ำมัน เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ	บทแปล
反反覆覆的鼓点像在诉说一个没有言辞的传说,喃喃呐呐。水色天光,变得灰暗了的屋顶,那屋场间接缝依稀可辨灰 白的一块块石板,晒得暖和的泥土,喷出的鼻息,从屋场传 来吵架样的说话声,还有晚风,头顶上树叶飒飒的抖动,稻草 和牛栏里的气味,搅水的声音,不知是门轴还是水井上木毂辘 的吱呀作响,叽叽喳喳的麻雀和什么地方一对落巢的斑鸠的 咕噜声,女人和小孩子的尖声叫唤,苦艾的气味和飞鸣的虫 子,*脚下表面晒干了底下还松软的泥巴*,潜在的欲望和对幸福的渴求,*鼓声在心里唤起的震动*,也想打赤脚和坐到人家磨得 乌亮的木门槛上去的愿望,都油然而生。	เสียงกลองดังตึงตัง ๆ ซ้ำ ๆ ซากๆ ราวกับกำลังเล่าตำนานโดยไม่ใช้คำพูด สีสดใสของฟ้าเหมือนสีของน้ำ หลังคาบ้านเปลี่ยนเป็นสีเทาเข้ม แผ่นหินสีเทาที่ปูบนลานระหว่างบ้าน พอมองเห็นรอยต่อรำไร ดินเหนียวถูกแดดเผาจนอุ่น เสียงวัวพ่นลมออกจมูก เสียงพูดคุยดังราวกับคนทะเลาะกันดังมาจากลานบ้าน ขณะนี้ ยังมีลมยามเย็นใบไม้เหนือศีรษะสั่นไหวยามต้องลม ได้กลิ่นฟางข้าวและกลิ่นคอกควาย ได้ยินเสียง เสียงดังเอี๊ยดอ๊าดที่ไม่รู้ว่ามาจากบานพับประตูหรือเพลาไม้ที่บ่อน้ำ เสียงจิ๊บ ๆ ของนกกระจอกกับลูกนกเขาคู่หนึ่งที่ร่วงลงมาจากรังที่ไหนสักแห่ง และเสียงแหลมดังของผู้หญิงและเด็ก กลิ่นของพืชสมุนไพรและแมลงที่บินว่อน *ดินเหนียวใต้ฝ่าเท้าที่ผิวดินถูกแดดเผาจนแห้งผาก แต่พื้นล่างยังอ่อนนุ่ม* ความปรารถนาที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในและความใฝ่ฝันถึงความสุข *เสียงกลองดังสะเทือนเข้าไปถึงหัวใจ* ความปรารถนาที่จะเดินเท้าเปล่าเข้าไปนั่งตรงธรณี ประตูไม้ที่ถูกเสียดสีจนเป็นมันเลื่อม ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นเองอย่างฉับพลัน

บทวิเคราะห์

จากฉากข้างต้น หากวิเคราะห์ภาพรวม อาจจะเป็นเหมือนการบรรยายและเปรียบเทียบทั่วไป แต่หากสังเกตจะพบว่า ทุกคำเปรียบเทียบในฉากนั้น จะมีความรู้สึกและอารมณ์ของผู้เขียนลงไป เช่น *脚下表面晒干了底下还松软的泥巴* ฉบับแปลกล่าวว่า *ดินเหนียวใต้ฝ่าเท้าที่ผิวดินถูกแดดเผาจนแห้งผาก แต่พื้นล่างยังอ่อนนุ่ม* แสดงให้เห็นว่า แม้ดินที่แห้งแล้ว ก็แห้งแค่ผิดที่ถูกแดดเท่านั้น แต่ด้านล่างยังคงอ่อนนุ่มอยู่ แสดงถึงการมีความหวัง และความปรารถนาบนความสิ้นหวัง กอปรกับที่วรรคต่อไปที่กล่าวว่า *潜在的欲望和对幸福的渴求 ความปรารถนาที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในและความใฝ่ฝันถึงความสุข* ส่วนวรรคที่แสดงถึงการกล่าวเกินจริง แต่เพื่อให้ผู้อ่านเข้าถึงอารมณ์ของผู้เขียนในฉากนี้คือ *鼓声在心里唤起的震动* ฉบับแปลว่า *เสียงกลองดัง สะเทือนเข้าไปถึงหัวใจ* จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ผู้เขียนมีอารมณ์สะเทือนใจ ในความเป็นจริงเราใช้เพียงหูในการฟังเสียง แต่การที่ผู้เขียนกล่าวว่า เสียงกลองสะเทือนไปถึงหัวใจนั้น เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพและมีความรู้สึกร่วม โดยเฉพาะคำว่า 震动 ที่ทำให้จินตนาการสะเทือนสะท้านได้อย่างดี

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ	บทแปล
从车上下来的，或是从停车场走过来的人，男的是扛着大包小包，女的抱着孩子。那空手什么包袱和篮子也不带的一帮子年轻人从口袋里掏出葵花籽，一个接一个扔进嘴里，又立即用嘴皮子把壳儿吐出来，吃得干净俐落，还哔剥作响，那分优闲，那种洒脱，自然是本地作风。	คุณสะพายเป้สัมภาระมือถือกระเป๋ายืนมองไปรอบ ๆ ท่ารถที่เกลื่อนกลาดไปด้วยกระดาษห่อไอศกรีมและชานอ้อย ผู้ชายที่ลงจากรถหรือออกจากท่ารถจะแบกเป้สัมภาระทั้งใหญ่และเล็ก ส่วนผู้หญิงอุ้มเด็ก วัยรุ่นกลุ่มหนึ่งที่ไม่มีทั้งสัมภาระหรือตะกร้า ล้วงเมล็ดทานตะวันออกจากกระเป๋าเสื้อโยนเข้าปาก เมล็ดแล้วเมล็ดเล่า เคี้ยวเสียงดังแล้วพ่นเปลือกออกมา *อย่าง*รวดเร็ว หมดจด *ท่าทางเรื่อย ๆ เฉื่อย ๆ* ดูเหมือนจะเป็นลักษณะของคนถิ่นนี้

บทวิเคราะห์

ต้นฉบับ --- 洒脱　ฉบับแปล --- *เรื่อย ๆ เฉื่อย ๆ*

คำว่า 洒脱 อ่านว่า *ส่า ทัว* ทำหน้าที่เป็นคำคุณศัพท์ （形容词） ใช้อธิบายลักษณะของบุคคล (ในที่นี้ใช้บรรยายลักษณะของคนทั่ว ๆ ในหมู่บ้านชนบทแห่งหนึ่ง) แปลว่า เป็นธรรมชาติ เรียบง่าย ไม่มีพิธีรีตอง ไม่เคร่งครัด ส่วนคำว่า เรื่อยเฉื่อย ตามความหมายของ *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (2554) ให้ความหมายว่า ว. เอื่อย ๆ ตามสบาย ไม่กระตือรือร้น ไม่เร่งรีบ

บทวิเคราะห์ --- คำว่า 洒脱 เป็นคำที่ใช้ในความหมายบวก （褒义词 ） ให้ความรู้สึกถึงความเป็นกันเอง สบาย ๆ และให้บรรยากาศชนบท ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของฉากที่ตัวละครเดินทางมายังแถบชานเมือง

การเลือกใช้คำในฉากนี้คือ การเลือกใช้คำส่งผลต่อความรู้สึกและจินตนาการของผู้อ่าน โดยในฉากดังกล่าวผู้เขียนต้องการสื่อถึงลักษณะวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมชนบทที่ไม่มีพิธีรีตอง เรียบง่าย ไม่เน้นกฎเกณฑ์ รวมทั้งสภาพและบรรยากาศของสถานที่อย่างชัดเจนในสังคมจีนที่เกิดขึ้นจริงในสมัยนั้น

ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่า การแปลจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อได้อย่างครบถ้วนนั้น ผู้แปลจะต้องมีความเข้าใจมากกว่าภาษาต้นฉบับ กล่าวคือ ผู้แปลจะต้องมีความเข้าใจภูมิหลังของผู้เขียนหรือประสบการณ์ เรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนสร้างเรื่องขึ้นมา โดยผ่านศิลปะการใช้ถ้อยคำ

อภิปรายผล

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมแปลเรื่อง ขุนเขาจิตวิญญาณ แปลโดย คุณรำพรรณ รักศรีอักษร รวมทั้งได้ศึกษาต้นฉบับที่เป็นภาษาจีน ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า จุดเด่นของวรรณกรรมเรื่องนี้คือ ฉากในแต่ละตอนของเรื่อง โดยแต่ละฉากจะมีจุดเด่นอย่างชัดเจนทั้งในลวดลายทางด้านภาษาและจินตนาการของผู้เขียน รวมทั้งความสามารถในการถ่ายทอดภาษาของผู้แปล การที่ผู้แปลจะสื่อความออกมาได้ ไม่เพียงแต่อาศัยแค่ความรู้ในตัวอักษรของภาษาต้นฉบับนั้น ๆ เท่านั้น แต่การสื่อกลิ่นและสีของเรื่องราวนั้น ๆ เป็นที่ท้าทาย

ความสามารถของผู้แปล ทุกภาษามีอัตลักษณ์เฉพาะภาษา เมื่อผู้แปลต้องแปลเป็นภาษาไทย ก็ยังคงต้องรักษาความงามของภาษาไทยด้วย กล่าวคือ ผู้แปลไม่ใช่แค่ผู้แปลความ แต่ยังเป็นผู้รักษาความงามของภาษาอีกด้วย ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. การแปลบทบรรยายฉากนั้น ผู้แปลนั้นต้องเข้าใจบรรยายกาศของเรื่อง เพื่อพาผู้อ่านไปสู่บรรยากาศที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อ
2. การแปลบทบรรยายฉากนั้น มีทั้งการแปลตรงและแปลอ้อม เจตนาเพื่อการสื่อความที่ครบถ้วนและคงความสวยงาม
3. ผู้แปลสามารถสรรคำให้ตรงตามต้นฉบับได้ ทำให้ฉากนั้น ๆ น่าสนใจ และสมจริงมากขึ้น

ข้อเสนอแนะและเพื่อการนำไปใช้

จากการศึกษาการแปลของบทบรรยายฉากวรรณกรรมแปลจีน เรื่องขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ ของ เกาสิงเจี้ยน แปลไทยโดย รำพรรณ รักศรีอักษร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาบทบรรยายฉากในวรรณกรรมแปลจีนของ เกาสิงเจี้ยน เรื่องอื่น ๆ และของนักแปลคนอื่น ๆ
2. ควรศึกษาวรรณกรรมแปลจีนอื่น ๆ ของผู้แปล รำพรรณ รักศรีอักษร
3. ควรศึกษากลวิธีการแปลบทบรรยายของวรรณกรรมแปลจีนเรื่องอื่น ๆ และของนักแปลอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2522). *วรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก.

นิพนธ์ ศศิภานุเดช. (2546). *ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ ของเกาสิงเจี้ยน: ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทและทฤษฎีวรรณคดีของผู้ประพันธ์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รำพรรณ รักศรีอักษร. (2545). *ขุนเขาแห่งจิตวิญญาณ*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วัลยา วิวัฒน์ศร. (2541). *การอ่านนวนิยาย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2554). กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

สัญฉวี สายบัว. (2550). *หลักการแปล* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สายทิพย์ นุกูลกิจ. (2543). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พริ้นติ้งแมสโปรดักส์.

Larson, M. L. (1984). *Meaning-based translation: A guide to cross-language equivalence*. Lanham, MA: University Press of America.

การแปลภาษาจีน-ไทย ศึกษาการปรับบทแปลข่าวสายทหาร

ชวาล ตมิศานนท์[1*]
เสาวภาคย์ วรลัคนากุล[2]
สาขาวิชาการแปล (จีน-ไทย) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: chawannavy@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการแปลและปรับปรุงปัญหาการแปลข่าวกรองทางทหาร ของศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการกองทัพไทย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้ข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2559 ถึง 2561 พบว่า การแปลข่าวกรองสายทหาร แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ การปรับบทแปล (62.97%) การแปลตรงตัว (22.22%) และการแปลเอาความ (14.81%) ตามลำดับ ดังนั้น การแปลข่าวกรองทางทหารนิยมใช้การแปลแบบปรับบทแปลมากที่สุด เพื่อให้การใช้ภาษากระชับและสื่อความหมายเข้าใจ โดยมีรูปแบบของประโยคและคำใกล้เคียงกับภาษาต้นทาง แต่ยังคงการแปลตรงตัวในส่วนของคำศัพท์เทคนิคหรือชื่อเฉพาะ รวมถึงการแปลเอาความ เพื่อสื่อความหมายโดยรวมให้ชัดเจนใกล้เคียงกับข้อความต้นฉบับ ข้อเสนอแนะ (1) ควรศึกษาการแปลระดับลึกหรือระดับโครงสร้างประโยค เพื่อพิจารณาว่า ผู้แปลมีกลวิธี เทคนิค ในการปรับบทแปลให้เข้าใจง่าย ถูกต้องตามหลักภาษาปลายทางอย่างไร (2) ควรศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการแปลตรงตัว การแปลเอาความ การปรับบทแปลว่า มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และทุกกลวิธีสามารถทำให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์เต็มที่หรือไม่ และ (3) ควรมีการศึกษาการปรับบทแปลข่าวด้านอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากข่าวสายทหาร เพื่อทำให้ทราบโครงสร้างประโยค การใช้ภาษาของงานข่าวแต่ละด้านที่ไม่เหมือนกัน

คำสำคัญ: ข่าวสายทหาร, การปรับบทแปล, กลวิธีการแปล

Translations Chinese-Thai Study Translation Editing News in Military Fields

Chawan Tamisanont[1]*

Saovapak Voralakkanakul[2]

Translation (Chinese-Thai), Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

*Corresponding author: chawannavy@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were to study the translation process and resolve translation problems in military intelligence at the Armed Forces Security Center of the Royal Thai Armed Forces Head Quarters. The data was analyzed using qualitative data from 2016 to 2018. The findings were classified into three clusters, which were according to: Translation Editing (62.97%), Form-Base Translation (22.22%), and Meaning-Base Translation (14.81%). The result indicated that translation editing techniques were frequently used in military intelligence because the translator must keep the whole value in a short pattern and close to the original text. Suggestions (1) It is to research deep translation or sentence structure. Whether the translator has strategies and techniques for making the translations easier to understand. How is it correct according to the destination language? (2) Should study the differences between Form-Base Translation, Meaning-Base Translation, and Translation Editing. How are they similar or different? And can each strategy provide the readers with the maximum benefit? (3) There should be a study to adjust the translation in other areas. Other than military news to know the sentence structure. The use of language in each news event is not the same.

Keywords: News in Military Fields, Translation Editing, Translation Tactics

บทนำ

ข่าวด้านความมั่นคง เป็นส่วนสำคัญในงานป้องกันประเทศ การรวบรวมข่าวสารจากการแปลข่าวภาษาจีนจะช่วยให้ทราบข่าวรอบด้าน และสามารถนำเนื้อหาจากการแปลข่าวมาประเมิน วิเคราะห์แนวโน้มสถานการณ์ข่าวได้ ภาษาจีนมีบทบาทมากในสังคมข่าวสารยุคใหม่ มีสำนักข่าวจีนหลายแห่งติดตามสถานการณ์ด้านความมั่นคงในพื้นที่ชายแดนจีน-เมียนมา ที่ส่งผลกระทบต่อไทย หน่วยงานความมั่นคงของไทยจึงเพิ่มช่องทางการติดตามข่าวสารจากหลายสำนักข่าว เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนเข้าสู่กระบวนการแปลข่าวจากภาษาจีนสู่ภาษาไทย โดยผ่านกรรมวิธีตามวงรอบข่าวกรอง เพื่อให้ได้รายงานข่าวที่น่าเชื่อถือมากที่สุด

การแปล คือ การถ่ายทอดความหมายจากภาษาต้นฉบับไปเป็นภาษาแปล โดยให้มีใจความครบถ้วนสมบูรณ์ตรงตามต้นฉบับ โดยไม่มีการตัดต่อหรือแต่งเติมที่ไม่จำเป็นใด ๆ ทั้งสิ้น (วรนาถ วิมลเฉลา, 2543, หน้า 4; สุพิชญา ชัยโชติรานันท์, 2558, หน้า 117) การแปลข่าวสายทหาร ผู้แปลต้องมีภูมิหลังเกี่ยวกับเรื่องที่แปลเข้าไว้ด้วยกัน หากผู้แปลขาดอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมทำให้การแปลเกิดความผิดพลาดได้ ฟางเมิ่งจือ (方梦之, 2009) นักวิชาการการแปลชาวจีน กล่าวว่า รูปแบบงานเขียนงานแปลมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบสำนวนการเขียนเฉพาะด้าน และรูปแบบสำนวนการเขียนทั่วไป โดยสรุปเนื้อหาได้ว่า รูปแบบสำนวนการเขียนเฉพาะด้าน ใช้สื่อสารกันระหว่างระดับผู้เชี่ยวชาญกับผู้เชี่ยวชาญ เช่น ทฤษฎีหรือหลักการทางวิทยาศาสตร์ การทดลองและการวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่วนรูปแบบสำนวนการเขียนทั่วไป แบ่งออกได้อีก 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทบทความทั่วไป และบทความทางเทคนิค มีลักษณะรูปแบบภาษาเป็นการบรรยาย โดยการอธิบายความรู้ด้านรูปแบบสำนวนการเขียนเฉพาะด้าน และรูปแบบสำนวนการเขียนทั่วไป จำเป็นต้องเลือกใช้คำ วลีหรือกลุ่มคำ ประโยค และย่อหน้า ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสำนวนการเขียนในแต่ละรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับ พัชรี โภคาสัมฤทธิ์ (2549, หน้า 2) กล่าวว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในการแปล ได้แก่ ปัญหาด้านภาษาของผู้แปล ไม่ว่าจะเป็นภาษาต้นฉบับหรือภาษาที่จะใช้แปล สามารถเกิดขึ้นได้ ตั้งแต่ระดับคำ ระดับข้อความ และระดับที่ใหญ่กว่านั้น ผู้แปลต้องรู้ทั้งสองภาษาเป็นอย่างดี และปัญหาด้านความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการมองโลก ตลอดจนแนวคิดที่แตกต่างกันของคนต่างวัฒนธรรม และไอเหว่ย ฉี, กมลพร สุทธิสุขศรี และศรีเพ็ญ เศรษฐเสถียร (2551, หน้า 12-19) ระบุสาเหตุของความล้มเหลวในการแปลว่า มีสาเหตุจากความเข้าใจผิดว่า การแปล คือ กระบวนการแปลแบบตรงตัวคำต่อคำ และมีสาเหตุจากจุดบอดทางวัฒนธรรมที่ผู้แปลไม่เข้าใจวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาต้นทางหรือภาษาปลายทาง

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการแปลต่าง ๆ ทำให้ทราบว่า การปรับบทแปลสามารถนำองค์ความรู้มาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อหากลวิธีการแปลข่าว ด้วยมีความสนใจการแปลในสายงานข่าวทหาร จากการปฏิบัติหน้าที่ราชการของผู้วิจัย โดยต้องการนำเสนอว่ารายงานข่าวสายทหาร หรือข่าวด้านความมั่นคงนั้น มิได้สนใจเฉพาะข่าวด้านการทหารอย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึงด้านอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สถานการณ์ชายแดน ที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศอีกด้วย

แหล่งข่าวในการวิจัยครั้งนี้ มาจากแหล่งข่าวเปิด (ligitimate source) คือ สื่อสำนักข่าวออนไลน์ ที่หน่วยข่าวกรองด้านความมั่นคงติดตามเหตุการณ์ต่าง ๆ มีการตรวจสอบข่าวสารให้ถูกต้องจากหลายแหล่ง ก่อนนำผ่านกระบวนการที่เรียกว่า "วงรอบข่าวกรอง" ด้วยเหตุผลนี้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญต่อการปรับบทแปลข่าวสายทหาร โดยผ่านการแปลเป็นภาษาไทย ก่อนการผลิตรูปแบบรายงานข่าวกรองที่นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษากลวิธีการปรับบทแปลข่าวสายทหาร และเพื่อศึกษาปัญหา หาแนวทางการแก้ไขปัญหาการแปล โดยอยู่บนพื้นฐานของการปรับบทแปล ซึ่งมีนิยามว่า การปรับไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ไขบทแปลให้แตกต่างไปจากต้นฉบับตามความพอใจของผู้แปล แต่เป็นการแปลแบบปรับความคิดให้อ่านแล้วเข้าใจง่าย รักษาเนื้อหา และความหมายเทียบเคียงได้กับต้นฉบับ

ทบทวนวรรณกรรม

การสื่อความหมายโดยการแปลนั้น ผู้อ่านเป็นผู้รับสารซึ่งแสดงโดยตัวสื่อ ซึ่งเป็นคนละชุดกับที่ผู้ส่งสารคนแรกหรือผู้เขียนต้นฉบับ ใช้ภาษาทั้งสองภาษา คือ ภาษาของต้นฉบับ และภาษาของฉบับแปล เป็นผลิตผลของมนุษย์ต่างสังคมซึ่งมีวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ทัศนคติ ความเชื่อ และการมองสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมตนต่างกัน ลักษณะและระบบของภาษาทั้งสองจึงแตกต่างกัน จะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความใกล้ชิดและความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม และความเป็นอยู่ทางสังคมทั้งสองนั้น ดังนั้น การนำเอาภาษาอีกภาษาหนึ่งมาสื่อความหมายทั้งมวลของต้นฉบับ จึงต้องมีการปรับบทแปลบ้าง ไม่ว่าจะเป็นการแปลที่มีลักษณะตรงตัว (literal translation) หรือการแปลเอาความ (meaning-base translation) ทั้งนี้ เพื่อให้บทแปลนั้น สามารถสื่อความหมายได้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ และสามารถสร้างการตอบสนองในตัวผู้อ่านงานแปลได้ใกล้เคียงกับปฏิกิริยาของผู้อ่านต้นฉบับ

1. ขอบเขตของการปรับบทแปล การปรับไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ไขบทแปลให้แตกต่างไปจากต้นฉบับตามความพอใจของผู้แปล

2. ในการปรับภาษาที่ใช้ในบทแปลนั้น ไม่ว่าจะปรับอะไรหรือปรับอย่างไร ผู้แปลจะต้องคำนึงถึงความมุ่งหมายของการแปลเป็นสิ่งสำคัญเหนืออื่นใด ซึ่งหมายถึง การมุ่งที่จะให้ภาษาในบทแปล สามารถสื่อความหมายที่เทียบเคียงได้กับความหมายในต้นฉบับ (equivalent meaning) ดังนั้น ถ้าผู้แปลเผชิญปัญหาว่า ถ้ารักษารูปแบบการเสนอความคิดของต้นฉบับไว้ ความหมายจะถูกถ่ายทอดได้ไม่เต็มที่ หรือถ้าพยายามถ่ายทอดความหมายได้อย่างใกล้เคียงแล้ว จำเป็นต้องเปลี่ยนรูปแบบไปบ้าง ผู้แปลควรจะเลือกการรักษาความหมายไว้ โดยปรับรูปแบบตามความเหมาะสม หลักเกณฑ์นี้ใช้ได้กับการแปลงานเขียนทุกชนิด โดยมีข้อยกเว้นคือการแปลงานเขียนประเภทรจนาสาร (expressive writing) ซึ่งรูปแบบมีความสำคัญเท่า ๆ กับการคาดหมาย การปรับบทแปลจึงแตกต่างกันไป

2.1 สิ่งที่จะปรับในบทแปล โดยการปรับทำได้ 2 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ระดับคำ ซึ่งหมายถึง คำ สำนวน หรือโวหาร ที่จะใช้ในบทแปล

ระดับที่ 2 ระดับโครงสร้างของภาษา ซึ่งหมายถึง (1) เสียง (2) โครงสร้างของคำ (3) โครงสร้างของประโยค และ (4) โครงสร้างของการเรียงลำดับกลุ่มประโยคเข้าเป็นหน่วยภาษาที่ใหญ่ขึ้น เช่น ย่อหน้า หรือบทความ เป็นต้น

2.2 หลักการวิเคราะห์การปรับบทแปล ของ สัญฉวี สายบัว (2560) แบ่งได้ดังนี้

ระดับที่ 1 การปรับบทแปลระดับคำ แบ่งออกเป็น

1) การเติมคำอธิบาย

2) การใช้วลีหรือประโยคแทนคำ

3) การใช้คำที่อ้างอิงถึงความหมายกว้างขึ้น แทนคำที่อ้างอิงสิ่งที่เฉพาะกว่า

4) การเติมตัวเชื่อมระหว่างกลุ่มความคิดต่าง ๆ

5) การตัดคำหรือสำนวนทิ้งไป

ระดับที่ 2 การปรับบทแปลระดับโครงสร้างภาษา

1) ระดับเสียง

2) ระดับโครงสร้างของคำ

3) ระดับประโยค แบ่งออกเป็น

4) การปรับระเบียบวิธีเรียงคำในประโยคหรือวลี

5) การเปลี่ยนจากประโยคเป็นวลี หรือวลีเป็นประโยค

6) การปรับรูปประโยคปฏิเสธ

7) การปรับการใช้กรรตุวาก และกรรมวาจก

8) การเพิ่มและการละคำในประโยค

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การแปลภาษาจีน-ไทย ศึกษาการปรับบทแปลข่าวสายทหาร เป็นการวิจัยแบบวิเคราะห์เนื้อหาทางภาษา เพื่อศึกษากลวิธีการปรับบทแปลข่าวสายทหารในด้านการใช้คำ และเพื่อศึกษาปัญหา แนวทางแก้ไขปัญหาการปรับบทแปลข่าวสายทหารของ ศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการกองทัพไทย กระทรวงกลาโหม โดยนำเสนอวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เอกสารบทแปลข่าวสายทหารอยู่ในงานเขียนประเภทอรรถสาร เนื่องจากมีทำนองการเขียนเป็นการอธิบายให้เหตุผลและข้อมูล มีการกำหนดแน่นอนว่า เขียนไว้สำหรับกลุ่มผู้อ่านใด มีลักษณะภาษามาตรฐาน มีคำศัพท์เทคนิคและศัพท์วิชาการ โดยผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาทฤษฎีการปรับบทแปลของ สัญฉวี สายบัว (2560) ตามกระบวนการแปล 4 ขั้นตอน ยึดตามหลักการแปลของ สัญฉวี สายบัว (2560, หน้า 21) เป็นหลัก

2. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการแปลตามทัศนะของไนดา (Nida, 1964), แคทฟอร์ด (Catford, 1969), นิวมาร์ก (Newmark, 1981) และลาร์สัน (Larson, 1984)

ในส่วนนี้ เป็นการวิจัยแบบวิเคราะห์เนื้อหาทางภาษา เพื่อศึกษาวิธีการปรับบทแปลในข่าวสายทหาร เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายและครอบคลุมตามทฤษฎีหลักปรับบทแปลของ สัญฉวี สายบัว (2560) ซึ่งยึดถือเป็นแนวทางเพื่อทำการวิเคราะห์ลักษณะต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย ขั้นตอนในการทำดำเนินงานวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาต้นฉบับ วิเคราะห์ต้นฉบับ หาข้อมูลเกี่ยวกับต้นฉบับ

ขั้นตอนที่ 2 ตีความหมายและจับสารของต้นฉบับ หรือการรับทอดความหมายจากต้นฉบับ

ขั้นตอนที่ 3 ถ่ายทอดเป็นภาษาฉบับแปล ประเมินผู้อ่าน ตัดสินใจเลือกรูปแบบการแปล

ขั้นตอนที่ 4 ทดสอบงานแปล ความถูกต้องด้านความหมาย และลักษณะของภาษา

การคัดเลือกข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกข้อมูลข่าว ซึ่งมาจากแหล่งข่าวเปิดจากสื่อเว็บไซต์ คือ www.myanmarol.com ซึ่งเป็นเว็บไซต์ภาษาจีนที่เสนอข่าวบริเวณพื้นที่ชายแดนเมียนมา-ไทย ได้อย่างรวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ และมีผู้อ่านจำนวนมากเว็บไซต์ www.asean-china.com เป็นเว็บไซต์ข่าวภาษาจีนที่เสนอข่าวพร้อมบทวิเคราะห์ความมั่นคงในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเว็บไซต์ http://cari.gxu.edu.cn เป็นเว็บไซต์ศูนย์วิจัยอาเซียนแห่งมหาวิทยาลัยกวางสี ซึ่งสรุปข่าวสถานการณ์ข่าวกรองอาเซียนและนำเสนอข้อมูลด้านความมั่นคงอาเซียนประจำสัปดาห์ โดยแหล่งข่าวสื่อเหล่านี้ ได้ถูกนำมาแปลเป็นข่าวสายทหารภาคภาษาไทยนำเรียนผู้บังคับบัญชาศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการกองทัพไทย รวมถึงกรมข่าวทหาร หน่วยข่าวกรองความมั่นคงภายในกระทรวงกลาโหม และประชาคมข่าวกรอง เรียกว่า รายงานข่าวด่วนประจำวัน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกโดยการหยิบฉลากข่าวจำนวน 54 ข่าว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการกำหนดกรอบลักษณะการปรับบทแปลตามแนวทางที่ได้ศึกษาค้นคว้าจาก สัญฉวี สายบัว (2560) แล้วทำการอ่านข่าวต้นฉบับและฉบับแปล เพื่อศึกษาเชิงลึกด้วยการสังเกตและเปรียบเทียบบทแปลในเนื้อหาระหว่างต้นฉบับภาษาจีนกับฉบับแปลภาษาไทย จากนั้น นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ให้สอดคล้องตามกรอบของการศึกษาที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลในส่วนของการปรับบทแปลจากฉบับแปล และรูป เทียบเคียงจากต้นฉบับทั้งหมด จากนั้น จึงได้วิเคราะห์และจำแนกตามประเภทย่อยของการปรับบทแปลสองระดับ ได้แก่ การปรับบทแปลในระดับประโยค และการปรับบทแปลในระดับโครงสร้างภาษา

2. ผู้วิจัยจะเชื่อมโยงถึงแนวคิดทฤษฎีหลักการแปลต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับผลการศึกษา จากนั้น อภิปรายถึงปัญหาการแปลและแนวทางแก้ไขปัญหาการปรับบทแปลข่าวสายทหาร

สรุปกรอบความคิด

จากการศึกษาวิจัยเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ สามารถสรุปทฤษฎีที่จะนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. กลวิธีการแปล มี 3 กลวิธี

   การแปลตรงตัว (literal translation)

   การแปลเอาความ (meaning-base translation)

   การปรับบทแปล (translation editing)

2. ปัญหาและแนวทางแก้ไขการปรับบท

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษากลวิธีการแปลข่าวสายทหารในด้านการใช้คำของศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการกองทัพไทย

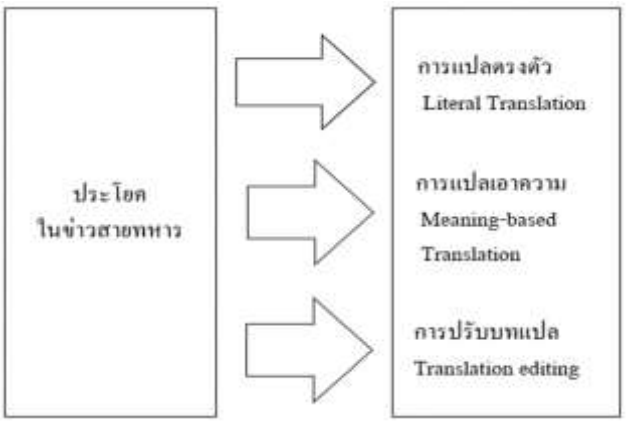

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปรับบทแปลข่าวสายทหารของศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการกองทัพไทย

ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้เสนอข้อมูลผ่านผลการวิจัยเป็นตารางเชิงปริมาณและค่าความถี่ และค่าร้อยละ พร้อมยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ผลการวิจัยด้านกลวิธีการแปล
2. ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขการปรับบทแปล

จากการศึกษาพบกลวิธีการแปล ดังสรุปในตารางนี้

ตาราง 1

แสดงผลการวิจัยด้านกลวิธีการแปล

กลวิธีการแปล	จำนวน (ข่าว)	คิดเป็น %
1. การแปลตรงตัว (literal translation)	12	22.22%
2. การแปลเอาความ (meaning-base translation)	8	14.81%
3. การปรับบทแปล (translation editing)	34	62.97%
4. อื่น ๆ	-	-
รวม	54	100%

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นผลการวิจัยด้านกลวิธีการแปลนี้ มีการศึกษาข่าวทั้งหมด 54 ประโยค ซึ่งศึกษาใน 3 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีการแปลแบบตามตัวอักษรคำ กลวิธีการแปลแบบตรงตัวคงความหมาย และกลวิธีปรับบทแปล พบว่า **ปรับบทแปล** (translation editing) มากที่สุด จำนวน 34 ประโยค คิดเป็นร้อยละ 62.97% รองลงมาคือ **การแปลตามตัวอักษร** (form-base translation) จำนวน 12 ประโยค คิดเป็นร้อยละ 22.22% และ **การแปลเอาความ**

ตัวอย่างที่ 1 การแปลตรงตัว

ต้นฉบับ

在中国和有关各方的极力调停下，10 月底至 11 月初，同盟军、若开军、德昂军三家民族革命武装组织代表在中国昆明与缅甸和平委员会进行会谈，会议就"停火谈判"问题取得积极成果。

ฉบับแปล

จัดประชุมที่จีนร่วมกับส่วนที่เกี่ยวข้อง, ระหว่างปลาย ตุลาคม-พฤศจิกายน, มีผู้แทนจาก กองกำลังโกกั้ง (Myanmar National Democratic Alliance Army--MNDAA) กองกำลังอารกัน (Arakan Army--AA) กองกำลัง ตะอาง (Ta'ang National Liberation Army --TNLA) 3 กองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ ประชุมที่มณฑลยูนนาน ประเทศจีน ร่วมกับคณะกรรมการสันติภาพของทางการพม่า ที่ประชุมเจรจาหยุดยิง ซึ่งปัญหาต่าง ๆ มีผลลัพธ์การไกล่เกลี่ยที่ดีขึ้น

บทวิเคราะห์

รูปแบบการแปลชื่อเฉพาะ เป็นการแปลในลักษณะตรงตัว ไม่ข้ามคำและประโยค ข่าวต้นฉบับมีการระบุชื่อกองกำลังกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธในรูปแบบภาษาจีน ซึ่งกลุ่มกองกำลังติดอาวุธในพม่าส่วนใหญ่จะเรียกขานนามด้วยตัวย่อที่เป็นภาษาอังกฤษทุกกลุ่ม ในด้านการแปลข่าวสายทหารกลุ่มต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นคำย่อ ต้องแปลตรงตัว เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน

ตัวอย่างที่ 2 การแปลเอาความ

ต้นฉบับ

当前已经在协议上签字的国家有 60 个，确认将签字的国家有 13 个， 东盟国家中印度尼西亚、老挝、马来西亚、菲律宾已经签署协议，泰国、越南已经确定将签字。

ฉบับแปล

ปัจจุบันมีประเทศที่ลงนามในข้อตกลงนี้แล้วมี 60 ประเทศ, ยืนยันว่า จะร่วมลงนามอีกมี 13 ประเทศ, ภูมิภาคอาเซียนมี อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ที่ได้ลงนามในข้อตกลงแล้ว, ส่วนไทยและเวียดนามยืนยันว่า จะลงนาม

บทวิเคราะห์

รูปแบบการแปลเอาความในข่าวสายทหาร เป็นการแปลประโยคเน้นความหมายโดยไม่เปลี่ยน ไม่สลับรูปประโยค หรือข้ามประโยค เป็นการแปลที่เน้นเก็บรายละเอียดความหมายของแต่ละประโยคในเนื้อข่าว แต่ไม่เน้นการลำดับข่าว หรือนำข้อเท็จจริงอื่นเข้ามาเสริม

ตัวอย่างที่ 3 การปรับบทแปล

ต้นฉบับ

缅甸禁止承载有数百名乘客的游轮停靠缅甸港口。据悉，银海游轮公司“银神号” (The Silver Spirit) 豪华游轮不久前曾在泰国普吉岛港口停靠，本应 3 月 4 日停靠缅甸仰光港口，但却遭到缅甸的 拒绝。

ฉบับแปล

เมื่อ 3 มีนาคม 2561 ดร. ขิ่นขิ่นจี รองผู้อำนวยการกองกำจัดโรคติดต่อส่วนกลาง กรมสาธารณสุขเมียนมา เปิดเผยว่า ขณะนี้ทางการเมียนมา ได้มีคำสั่งห้ามเรือสำราญ MV Silver Spirit ซึ่งมีจำนวนผู้โดยสาร 485 คน และลูกเรือ จำนวน 405 คน จากประเทศสิงคโปร์ โดยมีกำหนดแล่นเข้ามาเทียบท่าเรือตีลาวา เมืองย่างกุ้ง ใน 4 มีนาคม 2561

บทวิเคราะห์

เริ่มหัวข้อข่าวไม่มีการระบุวันเวลา และบุคคลที่ชัดเจน เช่น ตำแหน่งรองผู้อำนวยการกองกำจัดโรคติดต่อส่วนกลาง กรมสาธารณสุขเมียนมา เนื้อข่าวต้นฉบับไม่ได้ระบุชื่อ ระบุแค่คำว่า พม่าห้าม 缅甸禁止 ในการปรับบทแปลข่าวสายทหารต้องตรวจสอบข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ หรือค้นหาให้ได้ว่า หน่วยงานนั้น ใครคือผู้ออกคำสั่ง อีกทั้งเนื้อข่าวต้นฉบับไม่ได้ระบุจำนวนบุคคล ข่าวในการปรับบทต้องตรวจสอบข่าวแล้วเพิ่มเติมจำนวนที่ชัดเจนลงไป

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการปรับบทแปลข่าวจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยผ่านรายงานข่าวสายทหาร สามารถสรุปได้ 3 ส่วน ดังนี้

1. อภิปรายการวิจัยด้านกลวิธีการปรับบทแปลข่าวสายทหารด้านการใช้รูปประโยค
2. อภิปรายปัญหาและแนวทางการแก้ไขการปรับบทแปลข่าวสายทหาร
3. ข้อเสนอแนะ

อภิปรายการวิจัยด้านกลวิธีการปรับบทแปลข่าวสายทหารด้านการใช้รูปประโยค

ในการศึกษาการแปลภาษาจีน-ไทย ได้นำข้อมูล ข่าวสารมาจากเว็บไซต์สำนักข่าวจีน โดยคัดเลือกข่าวที่น่าสนใจ นำมาผลิตเป็นรายงานข่าวสายทหารในศูนย์รักษาความปลอดภัย กองบัญชาการกองทัพไทย ระหว่าง ปี 2559-2561 โดยมีรูปแบบการศึกษา

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการศึกษาใน 3 กลวิธี ได้แก่ การแปลตรงตัว การแปล เอาความ และการปรับบทแปล ผลการวิจัยพบว่า ผู้แปลมีการใช้กลวิธีการแปลแบบปรับบทมาก รองลงมาคือ การแปลแบบตรงตัว และการแปลแบบเอาความ

ผลการวิจัยที่พบว่า มีกลวิธีการแปลแบบปรับบทจำนวนมาก ทำให้เห็นว่า ผู้แปลให้ความสำคัญกับผู้อ่านที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ซึ่งต้องมีการอธิบายคำ เพิ่มคำ หรือปรับประโยคให้เข้าใจง่าย เนื่องจากต้นฉบับข่าวไม่มีคำเกริ่นความหมายไว้ อย่างไรก็ตาม พบว่า รายงานข่าวแปลมีกลวิธีการแปลที่หลากหลาย ทั้งการแปลตรงความหมาย การแปลเอาความ การแปลปรับบท สะท้อนให้เห็นว่า ผู้แปลมีความพยายามในการแปลเป็นอย่างมาก เพื่อรักษาเจตนาของต้นฉบับและความสมบูรณ์ของเนื้อข่าว และอาจต้องเข้าถึงวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ และขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อให้เข้าใจบริบทของต้นกำเนิดข่าวมากขึ้น

อภิปรายปัญหาและแนวทางการแก้ไขการปรับบทแปลข่าวสายทหาร

รายงานข่าวแปลในสายทหาร คือ การแปลข่าวให้ได้รับทราบข้อเท็จจริงมากที่สุด โดยต้องมีการแปลข่าวที่ถูกต้อง ตรงตามเนื้อหาข่าวต้นทาง แต่ต้องถ่ายทอดออกมาสู่ภาษาปลายทางที่มีความหมายครบถ้วน โดยสรุปออกมาให้ตรงตามหลักนิยมการเขียนข่าวสายทหาร คือ สั้น กะทัดรัด ชัดเจน มีลักษณะการใช้คำในภาษาไทยที่เหมาะสมถูกต้อง ไม่ใช้คำสมัยใหม่ หรือคำแสลง ที่ยากต่อการเข้าใจ

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการแปลข่าว เกี่ยวข้องกับความสามารถในการใช้ภาษาของผู้แปล

1. ปัญหาความเข้าใจ ผู้แปลอาจยังไม่เข้าใจความหมายต้นฉบับ เนื่องจากไม่เข้าใจภาษาต้นฉบับที่ชัดเจน เช่น คำ โครงสร้างภาษา คลังความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่จะแปล

2. ปัญหาการขาดประสบการณ์ร่วมในการแปลแก้ไข ผู้แปลต้องมีความรู้ด้านการทหาร และหลักนิยมการใช้คำให้เหมาะสมกับข่าว

3. ปัญหาการถ่ายทอด

3.1 ความรู้ภาษาแม่ หรือภาษาไทยที่ไม่ดีพอ จึงไม่สามารถหาคำชัดเจน กระชับ หรือเหมาะสมมาสื่อความหมาย

3.2 เพราะขาดคลังคำ ซึ่งต้องสั่งสมจากการอ่านงานเขียนที่ผู้แต่งใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องสละสลวย

3.3 การประยุกต์ใช้หลักการแปลไม่ถูกต้อง ผู้แปลถ่ายภาษาโดยยึดติดกับคำ และโครงสร้างประโยคของต้นฉบับมาก จึงไม่อาจถ่ายทอดความหมายที่สมบูรณ์ออกมาได้

3.4 ทัศนคติในการแปลผิดพลาด ขาดความรับผิดชอบในการแปล และต่อผลงานแปลของตนเอง โดยไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของงานแปลนั้น ว่า แปลไปเพื่ออะไร และผู้รับสารคาดหวังสิ่งใดจากงานแปลของตน

แนวทางแก้ไข

จากการศึกษาเบื้องต้น ผู้แปลจะใช้กลวิธีปรับบทแปลได้ ก็ยังพบว่า มีคำ และประโยคบางส่วนที่ใช้ต้องปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งต้องศึกษาเรื่องราวความเป็นมาเป็นไปของข่าวที่จะแปลด้วย จะทำให้การปรับบทแปลมีความสมบูรณ์ของข่าวแปลมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากการศึกษา การปรับบทแปลข่าวสายทหาร ผู้วิจัยพบว่า นอกเหนือจากหัวข้อที่ได้เสนอไว้ในวิทยานิพนธ์นี้ ยังมีประเด็นที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นที่นำมาศึกษา ได้แก่

1. การศึกษาการแปลระดับลึกหรือระดับโครงสร้างประโยค เพื่อพิจารณาว่า ผู้แปลมีกลวิธี เทคนิค ในการปรับบทแปลให้เข้าใจง่าย ถูกต้องตามหลักภาษาปลายทางอย่างไร

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการแปลเอาความ การแปลตรงตัว การปรับบทแปล ว่า มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และทุกกลวิธีสามารถทำให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์เต็มที่หรือไม่

3. ควรมีการศึกษาการปรับบทแปลข่าวด้านอื่น ๆ เพื่อทำให้ทราบโครงสร้างประโยค การใช้ภาษาของงานข่าวแต่ละด้านที่ไม่เหมือนกัน (ใช้ให้เป็นระบบคำเดียวกัน)

เอกสารอ้างอิง

พัชรี โภคาสัมฤทธิ์. (2549). *ทฤษฎีและการประยุกต์.* กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ฟางเมิ่งจือ (方梦之). (2009). *คู่มือสอนการแปลอังกฤษจีน-จีนอังกฤษ* (英汉—汉英应用翻译教程) (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหานครซั่งไห่, สาธารณรัฐประชาชนจีน: สำนักพิมพ์การศึกษาภาษาต่างประเทศแห่งซั่งไห่ (上海:上海外语教育出版社).

วรนาถ วิมลเฉลา. (2543). *คู่มือสอนแปล.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สัญจวี สายบัว. (2560). *หลักการแปล* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุพิชญา ชัยโชติรานันท์. (2558). การศึกษาข้อผิดพลาดการแปลภาษาไทยเป็นภาษาจีนของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาจีนธุรกิจ ในมิติด้านไวยากรณ์. *Panyapiwat Journal, 7*(1), 116-126. Retrieved from http://so05.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/article/view/34032

ไอเหว่ย ฉี, กมลพร สุทธิสุขศรี และศรีเพ็ญ เศรษฐเสถียร. (2551). สาเหตุของความล้มเหลวและกลยุทธ์ในการแปล. *วารสารวิชาการศิลปะศาสตร์ประยุกต์, 10*(1), 12-19.

Catford, J. C. (1969). *A linguistic theory of translation* (3rd ed.). London: Oxford University Press.

Larson, M. L. (1984). *Meaning-based translation: A guide to cross-language equivalence*. New York: University Press of America Press.

Newmark, P. (1981). *Approaches to translation*. Oxford, New York: Pergamon Press.

Nida, E. (1964). *Toward a science of translating.* Leiden, Netherlands: E. J. Brill.

การแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

ชมัยพร สุวรรณสุขสันติ[1*]
สุภัทรา บุญปัญญโรจน์[2]
สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: aunbob20@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย และเพื่อศึกษาองค์ประกอบของการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งลงพื้นที่เพื่อศึกษา สอบถาม สังเกตการแสดงพื้นบ้านรำแบบบทแบบของชาวบ้านและแบบนาฏศิลป์ พร้อมนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า การแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เป็นการแสดงพื้นบ้านประเภทหนึ่ง ในจำนวน 6 ชุดการแสดง ที่นิยมเล่นในตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ในอดีต รำแบบบท เป็นการแสดงพื้นบ้านที่นิยมเล่นกันในหมู่ชายหญิง ต่อมาได้รับความนิยมลดน้อยลง ด้วยสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรับเปลี่ยนไป การแสดงพื้นบ้านรำแบบบทที่เคยเป็นกิจกรรมของคนหนุ่มสาว ก็เกิดการเปลี่ยนช่วงวัยในการเล่นการแสดง เป็นผู้สูงอายุที่ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่ รูปแบบการแสดงเป็นการร้อง รำ ระหว่างชายหญิง มีการเกี้ยวพาราสี การโต้ตอบอารมณ์ผ่านบทเพลงพื้นบ้าน ลักษณะของการเล่นเป็นแบบรำวง ชายหญิงรำเป็นคู่ เดินตามกันเป็นวงกลม ผู้เล่นจะทำท่าตามบทร้องเป็นภาษาท่าที่ง่าย ไม่ซับซ้อน ผู้ชมสามารถเข้าใจในท่าที่ตีบทตามเนื้อร้องได้ทันที องค์ประกอบการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ประกอบไปด้วยเนื้อเพลง 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มเพลงปฏิพากย์ (2) กลุ่มเพลงที่มีความเกี่ยวเนื่องกับตัวละครในนิทานพื้นบ้านไทย (3) เพลงลา ลักษณะท่ารำ เป็นการตีบทตามเนื้อร้อง หรือท่าที่เป็นการเลียนแบบธรรมชาติ ไม่ซับซ้อน ใช้พื้นที่ของลานวัด หรือลานบ้านในการแสดง เน้นการแต่งกายที่เรียบง่าย ยึดถือตามแบบฉบับของชาวบ้าน เครื่องดนตรีในอดีตของชาวบ้านใช้เพียงการปรบมือ หรืออุปกรณ์ที่หาได้ในขณะนั้น จนต่อมา การแสดงพื้นบ้านรำแบบบทได้รับการปรับปรุงให้เป็นมาตรฐาน จึงได้มีการนำเครื่องดนตรีที่เรียกว่า โทน มาเป็นเครื่องดนตรีหลักในการควบคุมจังหวะของผู้แสดงและเพิ่มความสนุกสนาน

คำสำคัญ: การแสดงพื้นบ้าน, รำแบบบท, รำวง

Thai Folk Dance Called "Rum Baeb Bot" from Sam Ruen Sub-district, Si Sumrong District, Sukothai

Chamaiporn Suwansuksanti[1*]
Supatra Boonpanyarote[2]
Thai Studies, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]
[*]Corresponding author: aunbob20@gmail.com

Abstract

The purpose of this research was to study the history, components and the change of traditional folk dance performances in Sam Ruean Subdistrict, Sri Samrong District, Sukhothai Province by the methodology of documentary, field work, interview and analyst for writing the research.

The results showed that Traditional folk dance performance of Sam Ruean Subdistrict, Sri Samrong District Sukhothai is a folk performance that was popularly played among men and women, later it became less popular with the changing social and cultural conditions which used to be an activity of young people to be elderly people for conservation. The style of the show is singing and dancing between man and woman for a courtship responding to emotions through folk songs. The nature of the play is a male and female dance in pairs, walk in circles players will act according to the lyrics in a simple, uncomplicated language, the audience can understand the gestures that follow the lyrics immediately. Elements of performances consists of 3 groups of lyrics, which are: (1) retort song group, (2) song group that is related to the characters in Thai folk tales, (3) farewell song group. The dance style is a stylistic interpretation of the lyrics or a posture that imitates nature, using the area of the temple courtyard or courtyard for performances. The performance dress is typical simply of the villagers. For the rhythm, there was only applause but after that it improved to the standard by using an instrument called "Tone" as the main instrument to control the rhythm of the performer so it funnier and livelier.

Keywords: Traditional Folk Dance Performance, Thai Original Dance, Thai Folk Dance

บทนำ

การแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เป็นการแสดงพื้นบ้านประเภทหนึ่ง ในจำนวนการแสดงพื้นบ้านทั้ง 6 ประเภท คือ รำแบบบท รำวงแบบบทหรือรำแม่บท นางด้ง ตี่จับ ลิงลม ลูกช่วง กลองยาว และยังเป็นการแสดงพื้นบ้านที่นิยมเล่นกันโดยชาวบ้านชายหญิง ลักษณะของการละเล่นเป็นการร้องแก้กันหรือโต้ตอบกัน เพลงที่ใช้ร้อง เป็นเพลงที่แต่งสดหรือด้นสดในขณะนั้น ซึ่งไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ผู้เฒ่าผู้แก่ใช้วิธีการจดจำและอยู่ในความทรงจำที่ไม่สามารถลบเลือนออกไปได้ ต่อมา นายสำเนา จันทร์จรูญ ผู้มีผลงานดีเด่นด้านศิลปะการแสดง ได้รับการถ่ายทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านจากคนในครอบครัว เห็นว่า การแสดงพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นกำลังจะสูญหายไป จึงให้มีการสืบทอดให้กับคนรุ่นปัจจุบัน และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับข้าราชการ ชาวบ้าน ตลอดจนหน่วยงาน สถานศึกษา เพื่อไม่ให้สูญหายไปจากท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านของจังหวัดสุโขทัย (สำเนา จันทร์จรูญ, 2550)

ในปัจจุบันการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ไม่นิยมรำกัน ด้วยสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรม ที่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของยุคปัจจุบัน ผู้คนที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่คนหนุ่มสาวต่างออกทำงานในเมือง วิถีชีวิตดั้งเดิม อาชีพได้ปรับเปลี่ยนไป ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม รำแบบบทซึ่งเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่เมื่อว่างเว้นจากการทำไร่นา งานบุญ งานตรุษสงกรานต์ งานเทศกาลที่สำคัญ จะมาร่วมเล่นเพื่อความสนุกสนาน ผ่อนคลาย สร้างความรื่นรมย์ และเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทยที่แฝงไว้ด้วยเสน่ห์ของวัฒนธรรมไทยพื้นบ้าน

การแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์ด้านคติชนสังคม และวัฒนธรรม เป็นการเฉพาะ เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ให้เป็นหลักฐานที่ชัดเจน ผู้วิจัยเห็นความสำคัญและตระหนักในคุณค่าของการแสดงพื้นบ้านรำแบบบทชนิดนี้ จึงทำการศึกษาวิจัยการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท และศึกษาการใช้แนวคิด ทฤษฎี ดังนี้

ความหมายของเพลงพื้นบ้าน

เพลงพื้นบ้าน เป็นเพลงร้องที่เกิดจากกลุ่มคนในท้องถิ่นที่มีการร้องสืบทอดกันมา เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีมหรสพให้ความสุขความบันเทิงเหมือนปัจจุบัน คนในท้องถิ่นต้องใช้ความสามารถในการคิดเพลง เพื่อให้เกิดความบันเทิงในกลุ่มของตน ต่อมามีการแสดงร่วมด้วย (สุภักดิ์ อนุกูล และวลัยพร นิยมสุจริต, 2546) เช่นเดียวกับที่ สุกัญญา สุจฉายา (2545) ระบุว่า เพลงพื้นบ้านเป็นงานวรรณกรรมมุขปาฐะ (oral literature) ซึ่งรวบรวมร้อยกรองและดนตรีเข้าด้วยกัน สืบทอดกันมาแบบปากต่อปาก และมีลักษณะเด่นอยู่ที่ความเรียบง่ายของถ้อยคำการร้องและการแสดงออก ขณะที่ สุนันทา โสรัจน์ (2518) กล่าวว่า เพลงพื้นบ้าน คือ บทเพลงที่มี

ท่วงทำนอง ภาษา ที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน มุ่งความสนุกสนานรื่นเริง ใช้เล่นในโอกาสต่าง ๆ เช่น ตรุษสงกรานต์ งานลอยกระทง งานไหว้พระประจำปี หรือโอกาสที่มาช่วยกันทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง สอดคล้องกับ ปรานี วงษ์เทศ (2525) ได้ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้าน หมายถึง เพลงที่แพร่หลายอยู่ ไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านเดียวกันหรือมากกว่าหนึ่งหมู่บ้านก็ได้ แต่ทั้งเนื้อหา ผู้ร้อง ผู้ฟังจะแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะของหมู่บ้านนั้น ๆ มีบทบาทหน้าที่หรือเป็นที่รู้จักในวงแคบ ๆ ของชุมชนระดับหมู่บ้าน

ความหมายของการแสดงพื้นบ้าน

การแสดงพื้นบ้าน คือ การแสดงออกซึ่งจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และความเชื่อถือตามขนบธรรมเนียมประเพณี ไม่มีแบบแผนตายตัว มีจุดประสงค์เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นการพักผ่อน การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ (เรณู โกสินานนท์, 2535) และการแสดงออกซึ่งจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และความเชื่อถือตามขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเกี่ยวโยงเป็นสายใยวัฒนธรรม (สมภพ เพ็ญจันทร์, 2542)

ความหมายของการร่ายรำ

การร่ายรำ (dance หรือ dancing) (เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2558) โดยทั่วไปหมายถึง การเคลื่อนไหวของร่างกายที่เป็นลักษณะของการแสดงออก หรือการแสดงออกทางด้านอารมณ์ ด้วยการเคลื่อนไหวร่างกายในลักษณะที่เป็นแบบแผนและมีจังหวะ ทั้งนี้ การร่ายรำ ยังแบ่งออกเป็น การร่ายรำพื้นบ้าน (folk dance) ที่ถ่ายทอดออกมาในลักษณะของประเพณีเก่าแก่ตามแบบประเพณีกำหนด

การร่ายรำ จึงเป็นลักษณะของการเคลื่อนไหวร่างกายด้วยการแสดงกิริยาท่าทาง อารมณ์ มีความเกี่ยวข้องกับจังหวะของลีลาเสียงของเพลงร้อง ดนตรี จังหวะเป็นแบบธรรมชาติ คือไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว ไม่มีระเบียบแบบแผนที่กำหนด เน้นความสนุกสนานเบิกบานให้ผู้ร่ายรำเองหรือผู้ชม ซึ่งการร่ายรำมีพัฒนาการมาจากกิจกรรมประจำวัน เช่น หลังการทำมาหาเลี้ยงชีพ ว่างจากงานเกษตรกรรม หรือเกิดจากประสบการณ์ของผู้คนในท้องถิ่น โดยได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง นำมาแสดงจนเกิดเป็นการแสดงประจำถิ่นนั้น หรือได้รับความนิยมจนเป็นการแสดงในประเพณีเก่าแก่ของพื้นถิ่นนั้น ๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นุชนาฎ ดีเจริญ (2550) วิจัยเรื่อง *รำวงในเขตภาคเหนือตอนล่าง กรณีศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร นครสวรรค์ และพิจิตร* เมื่อปี พ.ศ. 2550 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันมีการแสดงรำวงเฉพาะในจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดนครสวรรค์ ส่วนจังหวัดพิจิตรไม่มีการแสดงในลักษณะเป็นวง แต่จะแสดงลักษณะการร้องโต้ตอบกัน ที่เรียกว่า เพลงตรุษ ประวัติ บทเพลงรำวงมี 87 เพลง เมื่อพิจารณาเนื้อหาของบทเพลง พบว่า มีชื่อเพลงและบทร้องคล้ายคลึงกัน จำนวน 3 เพลง ท่ารำและกระบวนรำเป็นท่ารำมาตรฐาน จำนวน 15 ท่า และท่ารำที่มีความหมายตามเนื้อร้องในลักษณะของการรำใช้บทจำนวน 52 ท่า เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของท่ารำและกระบวนท่ารำ พบว่า มีท่ารำมาตรฐานที่ใช้เหมือนกัน จำนวน 4 ท่า และมีท่ารำที่มีความหมายตามเนื้อร้องในลักษณะของการรำใช้บทที่ใช้เหมือนกัน จำนวน 3 ท่า การแต่งกายจะคล้ายคลึงกัน คือ แต่งในลักษณะพื้นบ้าน เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบด้วย ฉิ่ง ฉาบ และกรับ โดยจังหวัดกำแพงเพชรใช้โทนเป็นเครื่องดนตรีหลัก จังหวัดนครสวรรค์ใช้รำมะนาเป็นเครื่องดนตรีหลัก โอกาสที่แสดงจะตามงานประเพณี วันสงกรานต์ งานบุญ และงานที่มีผู้ว่าจ้าง

ดนตรี โพธิ์พรมศรี (2539) วิจัยเรื่อง *วิเคราะห์เนื้อหาเพลงพื้นบ้านของตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย* ผลการศึกษาพบว่า เพลงพื้นบ้านจากตำบลวังลึก สามารถจัดได้เป็น 5 ประเภท คือ เพลงกล่อมเด็ก เพลงปฏิพากย์ เพลงประกอบการละเล่น เพลงรำวง และเพลงเบ็ดเตล็ด เนื้อหาของเพลงพื้นบ้านของตำบลวังลึก สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ค่านิยมของชาวบ้าน อันส่งผลให้ชาวบ้านยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในสังคมของตน และชาวบ้านยังคาดว่า ความเชื่อและค่านิยมเหล่านี้ เหมาะสมที่

จะเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของสังคมชาวบ้านแห่งอื่น ๆ ด้วย และเนื้อหาของเพลงพื้นบ้านยังสะท้อนให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่และความเป็นอยู่ของชาวบ้านอีกด้วย

สมบูรณ์ พนเสาวภาคย์ (2555) วิจัยเรื่อง *การแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง* เมื่อปี พ.ศ. 2555 ผลการศึกษาพบว่า การแสดงพื้นบ้านทั้ง 5 ชุด เป็นการแสดงพื้นบ้านที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน มีการสืบทอด และพัฒนาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง รูปแบบการแสดงแต่ละชุดจะมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีกระบวนท่ารำที่เลียนแบบธรรมชาติ และกระบวนท่าที่เทียบเคียงกับท่ารำนาฏศิลป์ไทยที่เป็นพื้นฐานในการรำ เน้นความสนุกสนานและสื่อความหมายให้ผู้ชมเข้าใจได้ง่าย บทร้องในการแสดงพื้นบ้านชุดรำวงแบบบทและเพลงฉุยฉายเข้าวัด สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านอำเภอศรีสำโรง มีการใช้เครื่องดนตรีที่ซ้ำกัน เครื่องดนตรีที่ใช้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะชุดการแสดง เครื่องแต่งกายมีเอกลักษณ์ของความเป็นพื้นบ้าน อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงเป็นอุปกรณ์ตามชื่อของชุดการแสดงนั้น ๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย 2 แนวทาง คือ ศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการสาธิตการแสดงพื้นบ้านและนำเสนอเป็นความเรียงเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษา คือ ศึกษาประวัติความเป็นมาการแสดงพื้นบ้านรำแบบบทและศึกษาองค์ประกอบของการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย โดยมีขอบเขตด้านพื้นที่และด้านระยะเวลา วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

2.1 เก็บข้อมูลจากเอกสาร เป็นการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง จากแหล่งข้อมูลได้แก่

2.1.2 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหง

2.1.3 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุโขทัย

2.1.4 หอสมุดแห่งชาติ

2.1.5 ส่วนศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

2.2 เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลที่ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เพื่อสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 - มีนาคม พ.ศ. 2565 ดังรายนามต่อไปนี้

2.2.1 นายเฉลิม แจ่มสอาด (ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน บ้านลำยวน หมู่7 ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย, ผู้เคยร่วมชมการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท)

2.2.2 นางลูกจันทร์ แจ่มสะอาด (ผู้เคยร่วมชมการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท)

2.2.3 นางสนิท สุขฟอง (ผู้เคยร่วมชม สาธิต การแสดงพื้นบ้านรำแบบบท)

2.2.4 นางแสวง สุขฟอง (ผู้แสดงการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท)

2.2.5 นางอัฉรา บริสุทธิ์ (ผู้แสดง ครูสอน การแสดงพื้นบ้านรำแบบบท)

2.2.6 นางสาวเนตรทราย ย่อยพรมราช (ตำแหน่งครู วิทยฐานะชำนาญการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาชีพละคร วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์)

2.2.7 นายสำเริง อินทร์สุวรรณ (ครูสอนดนตรีไทยและนักดนตรีประจำวงดนตรีพื้นบ้าน)

2.2.8 จินห์จุฑา อุ่นจันทร์ (ผู้เคยร่วมชมการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้หลักการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่งและนำข้อมูลเนื้อหามาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเข้าใจและตีความข้อมูลที่รวบรวมได้ โดยสรุปเป็นประเด็นหัวข้อและเขียนเป็นรายงานวิจัย แบ่งออกตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

3.2 ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย โดยใช้ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ในการวิเคราะห์ด้านคติชนเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย และแนวคิดด้านคติชนวิทยา ทฤษฎีการเคลื่อนไหวของร่างกายในทิศทางต่าง ๆ รวมทั้งการใช้พื้นที่การแสดงเพื่อนำมาเขียนรายงานการวิจัยในเรื่องความสัมพันธ์ของเนื้อเพลง ท่ารำ เวที เครื่องแต่งกาย และดนตรี

4. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอเป็นความเรียงเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

5. สรุปและอภิปรายผลพร้อมข้อเสนอแนะ

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในประเด็นต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริง ทั้งในเชิงเหตุและผล ซึ่งการวิเคราะห์จะออกมาในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์ นำไปสู่คำตอบในการศึกษาและสรุปผลการวิจัยต่อไป

ผลการศึกษา

การแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เป็นการแสดงพื้นบ้านประเภทหนึ่ง ในจำนวน 6 ชุดการแสดงที่นิยมเล่นกันในตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วย รำแบบบท รำวงแบบบท หรือรำแม่บทตี่จับ ลิงลม ลูกช่วง นางด้ง กลองยาว ในอดีตรำแบบบทเป็นการแสดงพื้นบ้านที่นิยมเล่นกันในหมู่ชายหญิงวัยทำงานที่ว่างเว้นจากการทำไร่นาที่ถือเป็นอาชีพหลัก ซึ่งในพื้นที่ตำบลสามเรือนเป็นสังคมเกษตรกรรม ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาเพาะปลูกพืชไร่เป็นหลัก ต่อมาได้รับความนิยมลดน้อยลง ด้วยสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมที่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของยุคปัจจุบัน ผู้คนที่เคยอาศัยในพื้นที่ คนหนุ่มคนสาวที่มีกำลังของหมู่บ้านต่างออกหางานทำในเมือง วิถีชีวิตดั้งเดิม อาชีพได้ปรับเปลี่ยนไป การแสดงพื้นบ้านรำแบบบทที่เคยเป็นกิจกรรมของคนหนุ่มคนสาวก็เกิดการเปลี่ยนช่วงวัยในการเล่นการแสดง

การแสดงพื้นบ้านรำแบบบท เกิดจากการรวมตัวของครูหนุ่มสาวและชาวบ้าน ที่ต้องการหารายได้ในการสร้างบ้านพักตำรวจให้กับนายตำรวจที่มาประจำการ ช่วงปี พ.ศ. 2487-2489 ได้จัดการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ซึ่งเป็นการแสดงประจำถิ่นของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เมื่อได้ทำการสร้างบ้านพักเรียบร้อย การแสดงพื้นบ้านรำแบบบทก็ไม่ได้ทำการแสดงที่ไหนอีก ครูหนุ่มสาวและชาวบ้านที่เคยร่วมแสดงต่างออกไปทำงานของตนเอง ต่อมานายสำเนา จันทร์จรูญ ผู้มีผลงานดีเด่นด้านศิลปะการแสดงได้รับการถ่ายทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านจากคนในครอบครัว เห็นว่าการแสดงพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นกำลังสูญหายไป จึง

ทำการสืบสานฝึกหัดการแสดงพื้นบ้านและสืบทอดให้กับชาวบ้าน หน่วยงานราชการ สถานศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา มีการนำบทร้อง ท่ารำมาจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เกิดการถ่ายทอดให้กับครู นักเรียน กลุ่มชาวบ้าน เพื่อไม่ให้การแสดงพื้นบ้านรำแบบบทได้เลือนหายจากท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นของอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย

การแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เป็นการแสดงที่นิยมเล่นกันที่ลานวัดลานบ้าน (วัดโสภาราม, วัดหนองโว้ง, บ้านหนองรางเหนือ) เพราะลานวัด ลานบ้าน ถือเป็นที่พบปะชุมนุม สังสรรค์ เช่น งานบุญ งานตรุษ งานสงกรานต์ งานประจำปี และพื้นที่ที่เป็นลานกว้างเหมาะแก่การละเล่นรำแบบบท รูปแบบการแสดงเป็นการร้องรำระหว่างชายหญิง มีการเกี้ยวพาราสี การโต้ตอบอารมณ์ผ่านบทเพลงพื้นบ้าน ลักษณะของการเล่นเป็นแบบรำวง ชายหญิงรำเป็นคู่เดินตามกันเป็นวงกลม ผู้เล่นจะทำท่าตามบทร้องเป็นภาษาท่าที่ง่าย ไม่ซับซ้อน ผู้ชมสามารถเข้าใจในท่าที่ตีบทตามเนื้อร้องได้ทันที หรือกล่าวได้ว่าท่ารำของรำแบบบทเป็นท่าของชาวบ้าน ที่ชาวบ้านคิดและประดิษฐ์สืบทอดกันมา ไม่ต้องมีแบบแผน ผู้เล่นสามารถทำท่าอย่างไรก็ได้ เพียงให้ท่านั้นเข้ากับเนื้อร้อง ต่อมาได้เกิดการสืบทอดของสถาบันการศึกษา คือ วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ได้ดำเนินการจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนการสอน การเพิ่มเนื้อหาการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ในหลักสูตรนาฏศิลป์พื้นบ้านของนักเรียน เมื่อปี พ.ศ. 2522 เพื่อให้นักเรียนเกิดการรับรู้ การอนุรักษ์การแสดงพื้นบ้านประจำถิ่นของตนให้คงอยู่และเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิต การปรับเปลี่ยนครั้งนี้เพื่อให้เป็นมาตรฐานในการถ่ายทอด ไม่ให้เกิดความสับสน หากแต่ยังคงความเป็นการแสดงพื้นบ้านที่เน้นความสนุกสนาน

สังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏของการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ในพื้นที่ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย จากเดิมที่เคยทำหน้าที่ในการให้ความสนุกสนานระหว่างชาวบ้าน ชุมชน จนถึงระดับอำเภอและจังหวัด เป็นการรวมตัวกันเพื่อสร้างความรักความสามัคคีในหมู่ชาวบ้านด้วยกัน หรือเป็นการแสดงเพื่อความผ่อนคลายจากการเหน็ดเหนื่อยเนื่องจากการทำงาน แต่ในปัจจุบันบทบาทของการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท เป็นเพียงการจัดแสดงสาธิตเพื่อการอนุรักษ์ ผู้สืบสานในรุ่นปัจจุบันจึงเป็นเพียงผู้สูงวัยที่เคยเห็นและเคยร่วมแสดงในอดีตเท่านั้น ไม่มีการสืบทอดให้กับเด็กเยาวชนหรือคนรุ่นปัจจุบันในหมู่บ้าน เนื่องจากการดำเนินชีวิตที่ปรับเปลี่ยนไป มีเพียงสถาบันการศึกษาที่เป็นผู้สืบทอดให้กับเด็ก เยาวชนที่สนใจด้านนาฏศิลป์ หรือหากมองอีกนัยหนึ่งนั้น การบรรจุหลักสูตรการแสดงพื้นบ้านท้องถิ่นให้กับนักเรียนได้เรียน ถือเป็นการอนุรักษ์การแสดงพื้นบ้านท้องถิ่นให้คงอยู่ไม่ให้สูญหายไป

ผลการศึกษาองค์ประกอบการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ เนื้อเพลง ท่ารำ เวที เครื่องแต่งกาย และเครื่องดนตรี สรุปได้ว่า เนื้อเพลงที่ใช้ร้องในตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มเพลงปฏิพากย์ หมายถึง เพลงร้องที่เกิดจากการโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง บทร้องมีการเกี้ยวพาราสี จำนวน 6 เพลง ประกอบด้วย เพลงรำโทน เพลงชี้หน้าแล้วว่าไป เพลงยามเย็น เพลงเธอรำช่างน่าดู เพลงดวงจันทร์วันเพ็ญ และเพลงค่ำคืนเดือนหงาย (2) กลุ่มเพลงที่มีความเกี่ยวเนื่องกับตัวละครในนิทานพื้นบ้านไทย หมายถึง เนื้อเพลงมีการกล่าวถึงตัวละคร เนื้อเรื่องในนิทานพื้นบ้านไทย เรื่องที่นำมาแต่งเป็นเนื้อเพลง เป็นเรื่องที่ได้รับความนิยม สนุกสนาน ตัวละครมีความโดดเด่น จำนวน 5 เพลง ประกอบด้วย เพลงพระเวสสันดร เพลงชูชกสองกุมาร เพลงวันทองสองใจ เพลงรจนาเลือกคู่ และเพลงโมรากากี (3) เพลงลา คือ เพลงสุดท้ายที่ใช้สำหรับการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ทุกครั้งที่ผู้แสดงจบเรียบร้อยต้องจบด้วยเพลงบินถลาบินเท่านั้น จึงถือว่า เป็นการเสร็จสิ้นการแสดง รวมทั้งหมด 12 เพลง ลักษณะเนื้อเพลงเป็นการกล่าวถึงการเกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาว การง้องอน การโต้ตอบ การประชดประชัน ตลอดจนการชมโฉม เปรียบเทียบกับความงามของธรรมชาติ มีการนำเนื้อเรื่องในนิทานพื้นบ้านไทยที่ได้รับความนิยมมาร้อง เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และการรับรู้ของผู้ที่ได้ฟัง และทุกครั้งที่เริ่ม มีการแสดงทั้งแบบการแสดงของชาวบ้านหรือแบบนาฏศิลป์ ต้องขึ้นต้นด้วยเพลงรำโทนจบลงด้วยเพลงบินถลาบิน เพลงที่ใช้ในการแสดงเน้นเพลงที่ให้ความสนุกสนาน ให้ความเพลิดเพลินกับผู้ชม ผู้ชมสามารถฟังแล้วเข้าใจในเนื้อเพลงและท่ารำได้โดยง่าย

รูปแบบท่ารำเป็นการตีบทหรือทำท่าตามเนื้อร้อง เช่น เพลงกล่าวถึงความรัก ผู้แสดงทำท่ารัก เนื้อเพลงกล่าวถึงการกู่ร้องตะโกนผู้แสดงทำท่าป้องปาก หรือเพลงกล่าวถึงความงามของธรรมชาติ ลักษณะท่ารำเป็นการเลียนแบบธรรมชาติ เช่น ท่าบินของนก ท่าดวงจันทร์ เป็นต้น การสื่อความหมายในท่า เป็นการบอกถึงความเป็นลักษณะท่าทางการร่ายรำของชาวบ้าน อาจมีการปรับให้เป็นมาตรฐานแบบนาฏศิลป์ ก็เพื่อความสวยงามของท่า เพื่อให้เกิดแบบแผนที่เป็นมาตรฐาน เมื่อมีการสอนหรือสาธิตรูปแบบของการแสดง จะได้เป็นในแนวทางเดียวกัน หากข้อดีของการจัดรูปแบบให้เป็นมาตรฐาน คือ ความเป็นแบบแผนที่มีการอ้างอิง มีการสืบค้นได้ แต่ในความเป็นมาตรฐานนั้น ก็อาจทำให้ความเป็นชาวบ้านที่เน้นความเป็นตัวตนผ่านการแสดงได้ลดทอนหายไป การแสดงที่เป็นตัวตนของชาวบ้านไม่กล้าที่จะแสดงออกมาเพราะเกรงจะผิดจากมาตรฐานที่ทางหน่วยงานราชการจัดทำไว้ จากเคยแสดงแบบธรรมชาติก็ไม่เป็นธรรมชาติ

เวทีที่ใช้สำหรับการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท รูปแบบของเวทีเป็นลานสนามหญ้าหรือลานพื้นที่กว้าง ไม่มีการต่อหรือยกพื้นเวทีขึ้นสูง อาจเป็นการเดินรำรอบวงเวียนที่เป็นสัญลักษณ์ในการเดินเป็นวงกลม ซึ่งในสมัยอดีตผู้ที่สัญจรผ่านไปมาหรือร่วมชมการแสดงอยู่สามารถเข้ามาร่วมเล่นกับผู้แสดงได้ทันที หากในปัจจุบันอาจมีการทำสัญลักษณ์แสดงอาณาเขตพื้นที่ในการแสดงเพื่อเป็นการแยกผู้แสดงและผู้ชม แต่ทั้งนี้ การแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ผู้แสดงและผู้ชมสามารถมีส่วนร่วมไปด้วยกันได้เสมอ

ลักษณะเครื่องแต่งกาย เป็นการแต่งกายที่เรียบง่าย ยึดถือตามแบบฉบับของชาวบ้าน คือ ฝ่ายหญิงนุ่งโจงกระเบน ห่มสไบหรือผ้าแถบคาดอก เน้นสีสันที่ฉูดฉาดสวยงาม เพื่อดึงดูดความสนใจของฝ่ายชายที่เป็นคู่หรือผู้ที่ชมการแสดง เครื่องประดับศีรษะมีเพียงทัดดอกไม้ ปล่อยผมยาวด้านหลัง ไม่เกล้าหรือจับมวยขึ้นสูง เครื่องประดับตัว ประกอบด้วย สร้อยคอ ต่างหู เท่าที่มี ส่วนฝ่ายชายนั้น นุ่งโจงกระเบน เสื้อคอกลม คาดเอวด้วยผ้าขาวม้าหรือนำผ้ามาพาดไหล่ทั้งสองข้าง

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ในอดีตชาวบ้านใช้เพียงการปรบมือ หรืออุปกรณ์ที่หาได้ในขณะนั้น จนต่อมาการแสดงพื้นบ้านรำแบบบทได้รับการปรับปรุงให้เป็นมาตรฐาน จึงได้มีการนำเครื่องดนตรีที่เรียกว่า โทนมาเป็นเครื่องดนตรีหลักในการควบคุมจังหวะของผู้แสดง และได้เพิ่มจำนวนชิ้นเครื่องดนตรี คือ ฉิ่ง กรับ ตะโพน จนถึงระนาดเอกเพื่อให้เกิดสุนทรียะในการร้อง การฟัง และเกิดความไพเราะมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลและสรุปข้อมูลดังนี้

การแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เป็นการแสดงพื้นบ้านที่สะท้อนความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ปรากฏความเป็นวัฒนธรรมอย่างเห็นได้ชัด ทั้งบทเพลงพื้นบ้านที่นำมาแสดง เพลงร้องที่เกิดจากคนในท้องถิ่นมีการร้องสืบทอดต่อกันมา ในอดีตไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ใช้วิธีการท่องจำ หรือที่เรียกว่า "มุขปาฐะ" การสืบทอดต่อกันมาแบบปากต่อปาก สอดคล้องกับที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้านไว้เป็นต้นว่า สุกัญญา สุจฉายา (2545) ให้ความหมายว่า *"เพลงพื้นบ้านในเชิงคติชนวิทยารวมความทั้งบทร้อยกรองและดนตรี ซึ่งส่งทอดมาตามประเพณีมุขปาฐะ หรือเพลงพื้นบ้านเป็นงานของชาวบ้าน ซึ่งหมายถึง การส่งทอดหรือส่งต่อกันมาแบบปากต่อปาก อาศัยการฟังและการจำ ไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร"* ปรานี วงษ์เทศ (2525) กล่าวว่า *"เพลงที่แพร่หลายอยู่ไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านเดียวกันหรือมากกว่าหนึ่งหมู่บ้าน แต่ทั้งเนื้อหา จะแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะของหมู่บ้านนั้นๆ"* หรือมนตรี ตราโมท (2548) ให้ความหมายเพลงพื้นบ้านหมายถึง *"เพลงของชาวบ้านในท้องถิ่น ต่างก็ประดิษฐ์แบบแผนการร้องเพลงของตนไปตามความนิยม เพลงเหล่านี้ได้ฝังติดตัวไปอยู่ในความทรงจำของชาวบ้าน"* การแสดงพื้นบ้านรำแบบบทจึงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นในท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรมที่

ปรากฏของการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย มีความเก่าแก่ สืบทอดผ่านวิธี "มุขปาฐะ" การแสดงที่เน้นความสนุกสนาน เพื่อให้เกิดความผ่อนคลายหรือการพบปะกันเพื่อความสนุกสนานในงานเทศกาล งานบุญสำคัญ

การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมของการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท คือ การส่งต่อด้วยการแสดงผ่านทางหน่วยงานภาครัฐสถานศึกษา ซึ่งเป็นสถานบันหลักในการดำรงความเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้ ดังที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของ บรอนิสลอส์ มาลินอฟกี (อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2558) ได้อธิบายเกี่ยวกับสถาบันทางสังคมและวัฒนธรรม โดยมาลินอฟกีได้สรุปว่า "วัฒนธรรมทั้งหมดทำหน้าที่สนองความต้องการของปัจเจกบุคคลในสังคม" ซึ่งในอดีตนั้น การแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ถือเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่มีไว้เพื่อตอบสนองความต้องการของปัจเจกบุคคล การรวมตัวเข้าเป็นหนึ่งเดียวที่แสดงถึงความสามัคคี การแสดงที่มุ่งเน้นความสนุกสนานของชาวบ้าน แต่ในสังคมปัจจุบันที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมหลายอย่าง ทำให้การแสดงพื้นบ้านรำแบบบทเป็นเพียงการจัดแสดงสาธิตเพื่อการอนุรักษ์ ผู้สืบสานในปัจจุบัน จึงเป็นเพียงผู้สูงวัยที่เคยเห็นการแสดงหรือเคยร่วมแสดงในอดีตเท่านั้น

จากการศึกษาด้านองค์ประกอบของการแสดงที่ใช้ในการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ทั้ง 5 องค์ประกอบ ดังนี้ เนื้อเพลง ท่ารำ เวที การแต่งกาย และผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อเพลงการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท ของตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ที่นิยมนำมาเล่นและแสดงกัน จำนวน 12 เพลง เนื้อเพลงที่ปรากฏมีความหมาย เชิงการเกี้ยวพาราสี บทชมโฉม เชิญชวน รำพันฝากรัก ตัดพ้อต่อว่า เป็นบทเพลงที่เน้นความสนุกสนาน ภาษาที่นำมาใช้เป็นแบบชาวบ้าน บางคำมีการร้องเหน็บแหนมระหว่างชายหญิง ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของคติชนที่ทำหน้าที่เฉพาะในวัฒนธรรมต่าง ๆ คือ ทำหน้าที่ให้ความบันเทิง สร้างความสนุกสนานให้กับผู้เล่นและผู้ชม เนื้อเพลงสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ค่านิยมที่ปรากฏระหว่างชายหญิง เช่น การให้เกียรติชายในบทบาทของการเป็นผู้นำ การนำนิทานพื้นบ้านของไทยที่เป็นที่รู้จักคุ้นเคยมาแต่งเป็นเนื้อร้องดังงานวิจัยของ ดนตรี โพธิ์พรมศรี (2539) วิจัยเรื่อง *วิเคราะห์เนื้อเพลงพื้นบ้านของตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย* ผลการศึกษาพบว่า เพลงพื้นบ้านจากตำบลวังลึก สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ค่านิยมของชาวบ้าน อันส่งผลให้ชาวบ้านยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในสังคมของตน เช่นเดียวกับการร่ายรำที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งของการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท แสดงออกผ่านท่าทางที่เรียกว่า ท่ารำ หรือการตีบท เป็นการเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายไปตามจังหวะเสียงเพลง เป็นการแสดงออกทางด้านอารมณ์ผ่านท่าทาง (เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2558) ท่ารำที่แสดงออกในการแสดงพื้นบ้าน รำแบบบท ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย เป็นการตีบทตามเนื้อร้อง ลักษณะท่าเป็นการใช้อวัยวะตั้งแต่ ศีรษะ ลำตัว และขา ท่ารำแบบของชาวบ้านเป็นการร่ายรำแบบพื้นบ้าน (folk dance) ที่เน้นความสนุกสนานให้กับผู้ร่ายรำและผู้ชม ท่าทางที่แสดงออกมาจึงเป็นธรรมชาติ ไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว ไม่มีแบบแผน จากงานวิจัยของ สมบูรณ์ พนเสาวภาคย์ (2555) วิจัยเรื่อง *การแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย* จำนวน 5 ชุดการแสดง พบว่า ท่ารำการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย มีกระบวนท่ารำที่เป็นการเลียนแบบธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะของท่ารำเน้นการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆของร่างกาย เช่นเดียวกับเครื่องแต่งกายที่ผู้แสดงสวมใส่ เป็นการแต่งกายที่เรียบง่าย ยึดถือตามแบบฉบับของชาวบ้าน การแต่งกายที่ยึดถือตามแบบฉบับดั้งเดิม สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นวัฒนธรรมของชาวบ้านที่ยังคงอยู่ และแสดงออกมาให้เห็นผ่านการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงพื้นบ้านรำแบบบท อดีตใช้เพียงการปรบมือในการให้จังหวะ หรือที่หาได้ในขณะนั้น นำมาเป็นส่วนหนึ่งของการแสดง เพื่อให้เกิดความครึกครื้นเพิ่มความสนุกสนาน ดังที่กล่าวไว้ว่า การแสดงพื้นบ้านเป็นการแสดงของชาวบ้านในพื้นถิ่น จนต่อมาเกิดการปรับปรุงรูปแบบของการละเล่นให้เป็นมาตรฐาน มีการนำเครื่องดนตรีที่เรียกว่า โทน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีหลักในการบรรเลง ปัจจุบันอาจมีการเพิ่มจำนวนชิ้นเครื่องดนตรีเข้ามา เช่น ฉิ่ง กรับ ตะโพน หรือแม้แต่ระนาดเอก ฆ้องมะนา ก็สามารถนำมาบรรเลงประกอบการละเล่นได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับงาน สถานที่ที่นำไปแสดงด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม จากการลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยได้พบกับอุปสรรคในการวิจัยคือ การเก็บข้อมูลจากหน่วยงานราชการระดับต้นในท้องถิ่น และระดับจังหวัด ที่ไม่สามารถบอกกล่าวหรือสืบค้นข้อมูลให้ได้ เนื่องจากปัญหาของการโยกย้าย หรือไม่มีการจัดเก็บไว้เป็นหมวดหมู่ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยเฉพาะ อีกทั้งการจัดการแสดงพื้นบ้านรำแบบบทในปัจจุบัน เป็นเพียงการแสดงประจำจังหวัดที่จัดให้มีขึ้นปีละครั้ง รูปแบบการแสดงที่เป็นแบบชาวบ้าน ทำให้ผู้จัดหรือเจ้าของงานให้ความสำคัญน้อยลง หากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรมให้ความสำคัญในการอนุรักษ์และส่งเสริมให้มีการประกวดประจำหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด การแสดงพื้นบ้านรำแบบบทก็ยังคงดำรงอยู่คู่ในสังคมนั้นได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ตำบลสามเรือน อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย ถือเป็นสถานที่ที่มีการแสดงพื้นบ้านอีกหลายชุดการแสดง ควรได้รับการส่งเสริม ศึกษาเพื่อให้เกิดการต่อยอดและเป็นการอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป

1. การละเล่นนางด้ง ในปัจจุบันได้เลือนหายไปจากท้องถิ่น แต่ยังมีผู้ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังมีชีวิตอยู่เคยเป็นตัวแสดง สามารถให้ความรู้ทั้งเรื่องเพลง การร้อง การเล่น ทั้งนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์ไม่ให้การละเล่นชนิดนี้สูญหายไป

2. การละเล่นกลองยาว โดยการละเล่นชนิดนี้ เมื่อคราวที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สอบถามข้อมูล ได้พบกับคณะดนตรีกลองยาวของตำบล มีนักดนตรีทั้งวัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ สามารถทำการแสดงนี้ได้อย่างสนุกสนาน

เอกสารอ้างอิง

ดนตรี โพธิ์พรมศรี. (2539). *วิเคราะห์เนื้อหาของเพลงพื้นบ้าน ตำบลวังลึก อำเภอศรีสำโรง จังหวัดสุโขทัย.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

นุชนาฎ ดีเจริญ. (2550). *รำวงในเขตภาคเหนือตอนล่าง: กรณีศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร นครสวรรค์ และพิจิตร.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปรานี วงษ์เทศ. (2525). *พื้นบ้านพื้นเมือง.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เจ้าพระยา

มนตรี ตราโมท. (2548). *การละเล่นของไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มติชน.

เรณู โกศินานนท์. (2535). *นาฏดุริยางคสังคีตกับสังคมไทย.* กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

สมบูรณ์ พนเสาวภาคย์. (2555). *การแสดงพื้นบ้านอำเภอศรีสำโรง.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

สมภพ เพ็ญจันทร์. (2542). *เอกสารประกอบการเรียนการสอน: การละเล่นพื้นเมืองและเพลงพื้นบ้าน.* สุโขทัย: วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย.

สุกัญญา สุขฉายา. (2545). *เพลงพื้นบ้านศึกษา.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนันทา โสรัจจ์. (2518). *โขนละครฟ้อนรำ ภาคพิเศษ.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิฆเณศ.

สุภักดิ์ อนุกูล และวลัยพร นิยมสุจริต. (2546). *เพลงพื้นบ้านภาคกลางและภาคตะวันตก.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาสน์

สำเนา จันทร์จรูญ. (2550). *รำแบบบท.* สุโขทัย: ม.ป.ท.

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2558). *เอกสารประกอบการเรียน วิชา THS 6500: ทฤษฎีคติชนและวิธีการศึกษา Folklore theory and techniques.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาพสะท้อนด้านคติชนวิทยาจากนวนิยาย เรื่อง โรงครู

กรรณิการ์ วิเชียรพร[1*]
สุภัทรา บุญปัญญโรจน์[2]
สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ ngt.taga@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนด้านคติชนวิทยาจากนวนิยาย เรื่อง โรงครู มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางด้านนวนิยาย เรื่อง โรงครู ของ มาโนช นิสรา (ตีพิมพ์เผยแพร่ปี พ.ศ. 2549) และศึกษาภาพสะท้อนทางคติชนวิทยาทางด้านความเชื่อและพิธีกรรมจากนวนิยายดังกล่าว งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบทางด้านนวนิยาย และวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางคติชนวิทยาด้านความเชื่อและพิธีกรรมในนวนิยาย เรื่อง โรงครู โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวกับนวนิยาย และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมของโนราโรงครู และนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาภาพสะท้อนด้านคติชนวิทยาจากนวนิยาย เรื่อง โรงครู เป็นการศึกษาจากองค์ประกอบของนวนิยายในประเด็นของแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และบทสนทนาของนวนิยาย เรื่อง โรงครู ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องของชายหนุ่มนามว่า "โนรา" ซึ่งมีความตั้งใจศึกษาที่มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น พ่อแม่ของเขาได้บนบานครูหมอโนราว่า หาก "โนรา" สอบได้มหาวิทยาลัยแห่งนี้ จะแก้บนโดยการรำโนรา นอกจากนี้ ยังปรากฏความเชื่อของพิธีกรรมโนรา คือ พิธีกรรมสืบทอดการเป็นทายาทครูหมอโนรา การรักษาอาการเจ็บไข้ด้วยพิธีกรรมโนรา และความสัมพันธ์เครือญาติ เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอโนรา และโนราโรงครู จากนวนิยาย เรื่อง โรงครู ผู้วิจัยพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอโนรา และโนราโรงครู ปรากฏ 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะแรก คือ ความเชื่อทั่วไปเกี่ยวกับครูหมอโนรา และโนราโรงครู ประกอบด้วย (1) ความเชื่อเรื่องการสืบทอดเชื้อสายโนราโรงครู (2) ความเชื่อเรื่องการรำสอดเครื่องสอดกำไล ลักษณะที่สอง คือ ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ปรากฏความเชื่อ 3 ประการ คือ (1) ความเชื่อเรื่องการรักษาอาการเจ็บป่วย (2) ความเชื่อเรื่องร่างทรง และ (3) ความเชื่อเรื่องการแก้บน เป็นต้น พิธีกรรมครูหมอโนรา และโนราโรงครู ที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง โรงครู ได้แก่ (1) พิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ (2) พิธีกรรมโนราโรงครูเล็ก (3) ระยะเวลาการประกอบพิธีกรรม (4) เครื่องบูชาประกอบพิธีกรรม (5) อุปกรณ์ประกอบพิธีกรรม และ (6) บทร้องประกอบท่ารำ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ และพิธีกรรมที่มีต่อการบูชาและการเคารพนับถือบรรพบุรุษครูหมอโนรา หรือตายายโนรา ซึ่งการศึกษาภาพสะท้อนด้านคติชนวิทยาจากนวนิยาย เรื่อง โรงครู ดังกล่าว ทำให้เกิดการรับรู้ด้านความเชื่อ และพิธีกรรมโนราโรงครู ให้เกิดการหวงแหน และอนุรักษ์ไม่ให้สูญหาย เพื่อให้ดำรงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: ภาพสะท้อน, คติชนวิทยา, นวนิยายโรงครู

Folklore Reflections from Rong Kru Novel

Gunniga Vichianporn[1*]

Supatra Boonpanyarote[2]

Thai Studies, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: ngt.taga@gmail.com

Abstract

The purposes of this research are to study the components of Rong Kru novel by Manoch Nisra (Published in 2006) and to study the beliefs and rituals of folklore reflection from the novel. This is qualitative research analyzing the components of Rong Kru novel and the beliefs and rituals of folklore reflection from the novel by studying the details of the novel and collecting the belief, custom, and ritual data of Nora Rong Kru. The data was studied using descriptive analysis.

The result indicated that the study of folklore reflections from Rong Kru novel is the study in the components of the novel in parts of story core, storyline, characters, settings, and conversations. Nora Rong Kru is a story about a man named Nora, had an intention to study in a famous university in local cultural studies. His parents vowed that Nora would perform Nora dance if he could enter the university. The result also showed the beliefs of Nora ritual such as the inheritance ritual of Khru Mor Nora, curing sickness with Nora rituals and family relationships. The result found that beliefs about Khru Mor Nora and Nora Rong Kru appears in two ways; The first one is the general beliefs about Khru Mor Nora and Nora Rong Kru: the belief of the inheritance ritual of Khru Mor Nora and the belief of "Ram Sod" ritual. The second one is the superstitious beliefs: the belief of curing sickness, the belief of medium and the belief of redeeming a vow to a god. The related details about Khru Mor Nora ritual and Nora Rong Kru that appear in the Novel are the ritual about Nora Rong Kru Yai, the ritual about Nora Rong Kru Lek, the ritual duration, the ritual oblation, the ritual tools and the lyrics of the dance.The folklore reflection from Rong Kru novel reflected the beliefs and rituals towards worship, respect, benefits and harms of Nora ancestors. This study creates awareness of beliefs and rituals about Nora Rong Kru. It also creates cherishing and conservation of these beliefs and rituals.

Keywords: Reflections, Folklore, Rong Kru Novel

บทนำ

ความเชื่อ เป็นพลังขับเคลื่อนของสังคมที่สำคัญ เพราะความเชื่อก่อให้เกิดวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต "พิธีกรรมโนราโรงครู " ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงที่สำคัญของภาคใต้แขนงหนึ่ง ที่มีคติความเชื่อแฝงเร้นอยู่ภายในอย่างเต็มเปี่ยม โดยมี "ครูหมอโนรา" เป็นพลังทางจิตวิญญาณที่ควบคุม และขับเคลื่อนศาสตร์แขนงนี้ให้ดำรงอยู่จากอดีตถึงปัจจุบัน (สันติชัย แย้มใหม่ และจิรัชยา เจียวก๊ก, 2559) ความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอโนรา หรือในบางท้องถิ่นเรียกว่า ตายายโนรา คือ บูรพาจารย์โนรา และบรรพบุรุษของโนราที่ล่วงลับไปแล้ว โดยเชื่อว่า ครูหมอมีความผูกพันกับลูกหลาน และเป็นผู้มีเชื้อสายสืบทอดโนรา มักให้ลูกหลานแสดงความเคารพและพิธีเซ่นไหว้ หากลูกหลานเพิกเฉย เชื่อว่าจะได้รับการลงโทษจากครูหมอโนรา ให้มีอันเป็นไปในด้านร่างกายหรือทรัพย์สิน (บรรดาศักดิ์ พิทักษ์ศิลป์, 2559) เช่น ทำให้เจ็บป่วยไม่สามารถรักษาได้ด้วยวิธีการทางแพทย์แผนปัจจุบัน หรือคนในท้องถิ่นเรียกว่า "โนราย่าง" (มโนห์ราย่าง) คือ เป็นอาการที่บุคคลป่วยกะเสาะกะแสะ ไม่สบายเนื้อไม่สบายตัว เพราะเชื่อว่า หมอโนราให้โทษนั่นเอง ดูแลรักษาอย่างไร ก็ไม่หาย อาการมีแต่ทรงกับทรุด แต่ไม่ถึงตาย ส่วนมากมีอาการซูบผอม ผิวหนังเขียวคล้ำ ผิวเกรียมไหม้ มักมีอาการแปลก ซึ่งมีกิริยาบางอย่างให้เห็นเป็นนัยว่า ครูหมอโนราเป็นผู้กระทำ เช่น มีอาการนอนละเมอเป็นกาพย์กลอน หรือร้องรำแบบมโนห์รา เป็นต้น อาการเช่นนี้ ชาวภาคใต้มีความเชื่อกันว่า ลูกหลานผู้เป็นผู้สืบเชื้อสายของครูหมอโนรา ไม่บวงสรวงสักการะบูชา ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ลูกหลานที่เป็นเชื้อสาย ขาดการเซ่นไหว้ครูที่ปฏิบัติกันมา มีการกระทำหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การพูดจา หรือการแสดงพฤติกรรมดูถูกดูแคลนไม่เชื่อ หรือกรณีไม่สนใจหิ้งบูชา ให้เกิดความชำรุดเสียหาย เป็นต้น การรักษาผู้ป่วยที่มีอาการจากการกระทำของครูหมอโนรานั้น ต้องมีการได้รับการยินยอมจากครูหมอโนราก่อน คือ ลูกหลานที่ต้องสืบทอดต้องปฏิบัติตนตามพิธีกรรมที่ทำตามกันมา โดยผู้ป่วยหรือลูกหลาน ญาติผู้ป่วยสามารถติดต่อกับครูหมอโนรา โดยผ่านร่างทรง เพื่อให้ครูหมอยินยอมและยกโทษให้ ผู้ป่วยจะมีอาการเป็นปกติ ร่างกายกลับมาแข็งแรงเช่นเดิม

นวนิยาย เรื่อง "โรงครู" ผู้ประพันธ์ใช้ตัวละครโนราในการดำเนินเรื่อง โดยกล่าวถึงเด็กหนุ่มนามว่า "โนรา" ซึ่งมีความสนใจศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น โนราสอบเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยด้วยความยินดีของคนในครอบครัว ซึ่งรู้ภายหลังว่า พ่อแม่ได้บนบานครูหมอโนรา ถ้าสอบเข้าศึกษาได้ที่มหาวิทยาลัยก็แก้บน โนราและเพื่อน ๆ ใกล้จะสำเร็จการศึกษา เหลือเพียงการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย ซึ่งโนราทำวิจัยเรื่อง โนราโรงครู ที่มีความผูกพันมาตั้งแต่เด็ก ๆ ในระหว่างที่โนราลงพื้นที่ ในการเก็บข้อมูลการทำวิจัย ได้เกิดการล้มป่วยต้องนำตัวส่งโรงพยาบาล หมอแผนปัจจุบันบอกครอบครัวว่า เป็นไข้มาลาเรีย แต่อาการเจ็บป่วยไม่ดีขึ้น มักมีอาการแปลก ๆ เช่น การนอนละเมอเป็นบทกลอน ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อตามข้อ ซึ่งพ่อสังเกตเห็นอาการแล้ว รู้สึกว่าอาการป่วยเช่นนี้ ต้องมีอะไรแน่นอน ทำให้ผู้เป็นพ่อได้ปรึกษาหารือกับลุง ซึ่งเป็นโนราใหญ่และอา ซึ่งเป็นร่างทรงของ "พ่อเทพสิงหร" บรรพบุรุษของครอบครัว ลุงและอาบอกว่า อาการเช่นนี้ เรียกว่า "โนราย่าง" วิธีที่จะทำให้อาการเจ็บป่วยของโนราดีขึ้นนั้น ต้องทำพิธีกรรมสืบทอดการเป็นทายาทครูหมอโนรา แล้วร่างกายกลับมาแข็งแรงเหมือนเดิม

จากการศึกษานวนิยาย เรื่อง โรงครู เบื้องต้น พบว่า ยังปรากฏความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการสืบทอดทายาทโนราจากอดีตถึงปัจจุบัน เช่น ความเชื่อเรื่องการสืบทอดโนราจากบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องการรำสอดเครื่องสอดกำไล ความเชื่อเรื่องการรักษาอาการเจ็บป่วย ความเชื่อเรื่องร่างทรง ฯลฯ ส่วนพิธีกรรมโนราโรงครูในนวนิยาย เรื่อง โรงครู ปรากฏการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ พิธีกรรมการแก้บน (แก้เหมรฺย) พิธีกรรมการใช้ร่างทรง พิธีกรรมการรำสอดเครื่องสอดกำไล พิธีกรรมรักษาอาการเจ็บป่วย พิธีเหยียบเสน พิธีแก้เหมรฺย และพิธีแทงเข้ เป็นต้น

จากข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาภาพสะท้อนด้านคติชนวิทยาจากนวนิยาย เรื่อง โรงครู ที่ปรากฏด้านความเชื่อประเพณี และพิธีกรรมโนราโรงครู

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางด้านนวนิยาย เรื่อง โรงครู ของ มาโนช นิสรา (ตีพิมพ์เผยแพร่ปี พ.ศ. 2549)
2. เพื่อศึกษาภาพสะท้อนทางคติชนวิทยาทางด้านความเชื่อและพิธีกรรมจากนวนิยาย เรื่อง "โรงครู" ของ มาโนช นิสรา

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมครูหมอโนรา และโนราโรงครู โดยมุ่งเน้นในด้านแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องครูหมอโนรา และโนราโรงครู

ความเชื่อ เป็นความเชื่อของลัทธิศาสนา และพิธีกรรม ดังนั้น หากจะศึกษาเกี่ยวกับศาสนา หรือพิธีกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมไม่อาจละเลยที่จะทำความเข้าใจเรื่องความเชื่อได้ เพราะหากรู้จักความเชื่อของท้องถิ่นใด ๆ แล้ว อาจจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมของท้องถิ่นนั้น ย่อมทำได้มากขึ้น

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2530) ได้แบ่งประเภทของความเชื่อออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ความเชื่อทั่ว ๆ ไป หรือความเชื่อธรรมดา (belief) เช่น เชื่อว่า มีนรก สวรรค์ เทวดา เรื่องฝัน เป็นต้น

2. ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัวหรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ (superstition) สำหรับพื้นที่ภาคใต้ของไทย ผู้คนมีความเชื่อในลักษณะเดียวกับภูมิภาคอื่น ซึ่งแต่เดิมชาวภาคใต้มีความเชื่อในการนับถือผีสาง เทวดา วิญญาณบรรพบุรุษ ซึ่งมีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อติดต่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ผู้วิจัยพบว่า ความเชื่อของพุทธศาสนา เป็นความเชื่อเรื่องความกตัญญู กตเวที ต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยใช้โนราเป็นสื่อ และผสมผสานความเชื่อของลัทธิพราหมณ์ ที่มีความเชื่อเรื่องผีสาง เทวดา และพิธีกรรมตลอดจนความเชื่อต่าง ๆในพิธีกรรมโนราโรงครู อันรวมไปถึงการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ การเข้าทรง ที่ปรากฏในโนราโรงครู ความเชื่อ และพิธีกรรมโนราโรงครู จึงมีบทบาทและหน้าที่ต่อสังคมภาคใต้

บรรดาศักดิ์ พิทักษ์ศิลป์ (2559) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อโนราของชาวบ้าน คณะโนราลูกหลานตายายโนรา อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู กล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้

1. ความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอโนรา ครูหมอโนรา บางท้องถิ่นเรียกว่า ตายายโนรา คือ บูรพาจารย์โนรา และบรรพบุรุษของโนราที่ล่วงลับไปแล้ว

2. ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ การรำโนรา และการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางไสยศาสตร์

3. ความเชื่อเรื่องการแก้บน ชาวบ้านและคณะโนราเชื่อว่า การบนและการแก้บนครูหมอโนรา จะทำให้ตนเองได้รับความช่วยเหลือในสิ่งที่พึ่งปรารถนา

4. ความเชื่อเรื่องการครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ คณะโนราเชื่อว่า ผู้ที่จะได้รับการสืบทอดโนราโดยสมบูรณ์ สามารถเป็นโนราใหญ่หรือนายโรงโนรา และทำพิธีโนราโรงครูได้ ต้องได้รับการครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่

5. ความเชื่อเรื่องการเหยียบเสน ชาวบ้านและคณะโนราเชื่อว่า เสน เกิดจากการกระทำของผีเจ้าเสน อาการจะดีขึ้นก็ต่อเมื่อโนราใหญ่ทำพิธีเหยียบเสนให้ ในพิธีกรรมโนราโรงครู

6. ความเชื่อเรื่องการตัดผมผีช่อ ชาวบ้านและคณะโนราเชื่อว่า ผมที่จับกันเป็นกระจุก หรือเหมือนผูกมัดไว้ตั้งแต่กำเนิด เนื่องจากผู้นับถือโนราเชื่อว่า ครูหมอโนราต้องการให้คนหนึ่งคนใดเป็นโนรา

7. ความเชื่อเรื่องการรักษาอาการป่วยไข้ ชาวบ้านและคณะโนราเชื่อว่า ครูหมอ และพิธีกรรมโนราโรงครูสามารถรักษาอาการป่วยไข้

8. ความเชื่อเรื่องการเข้าทรงและร่างทรง ชาวบ้านและคณะโนราเชื่อว่า ครูหมอสามารถติดต่อกับลูกหลานได้โดยผ่านศิลปินโนราโดยเฉพาะโนราใหญ่ และการเข้าทรงในร่างของครูหมอโนราองค์นั้น ๆ

ศิราพร ณ ถลาง (2548) ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน มองว่า วัฒนธรรมส่วนต่าง ๆ ในสังคม มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทั้งด้านปัจจัยพื้นฐาน ด้านความมั่นคงทางสังคม และความมั่นคงทางจิตใจ วัฒนธรรมในส่วนที่เป็นคติชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ เช่น เพลง การละเล่น ความเชื่อ พิธีกรรม ล้วนมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทางด้านจิตใจ และช่วยสร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคงทางวัฒนธรรมให้แต่ละสังคม

ผู้วิจัยพบว่า สังคมในปัจจุบันต้องการความมั่นคงทางด้านจิตใจ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเชื่อ และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ที่ดำรงอยู่ในสังคม

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2557) กล่าวว่า โนราโรงครูเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อ ความศรัทธาของคนในชุมชน ได้มาร่วมพิธีกรรมโนราโรงครู ซึ่งเป็นการรวมญาติมิตร ที่อยู่ห่างไกลได้กลับมาพร้อมกันอีกครั้ง และก่อให้เกิดเอกภาพ และสร้างสัมพันธภาพจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง สอดคล้องกับ เธียรชัย อิศรเดช (2542) พิธีกรรมโนราโรงครู สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. โนราโรงครู เพื่อครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ เมื่อฝึกหัดโนราจนชำนาญ ต้องให้โนราใหญ่หรือนายโรง จัดพิธีครอบเทริดเป็นการเข้าสู่การเป็นโนราที่สมบูรณ์

2. โนราโรงครู เพื่อเซ่นไหว้บรรพบุรุษ เป็นพิธีกรรมความเชื่อดั้งเดิมที่เชื่อว่า บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ แต่ละครอบครัวจัดพิธีเซ่นไหว้บรรพบุรุษของตน เพื่อขอบคุณที่ช่วยอำนวยพรให้ชีวิตลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข

เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ (2554) ให้คำนิยาม พิธีกรรมทางสังคม (socialization) หมายถึง การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ที่สืบต่อให้คนรุ่นหลัง ด้วยการส่งต่อความคิด ความเชื่อ การปลูกฝังทางวัฒนธรรม จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อุทัย หิรัญโต (2556) ได้กล่าวไว้ว่า พิธีกรรม คือ สัญลักษณ์ที่แสดงถึงพฤติกรรม หรือการกระทำของคนในสังคมที่เกิดจากความเชื่อ ซึ่งกล่าวได้ว่า พิธีกรรมส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา พิธีกรรม และความเชื่อให้บุคคลในสังคมเคารพนับถือบรรพบุรุษ

กระทรวงวัฒนธรรม, กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2559) การประกอบพิธีโนราโรงครู แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) โนราโรงครูใหญ่ หมายถึง การรำโนราโรงครูอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งประกอบพิธี 3 วัน 2 คืน ในช่วงเดือน 3 เดือน 6 เดือน 9 หรือช่วงเดือนมีนาคมถึงกันยายน โดยเริ่มในวันพุธไปสิ้นสุดในวันศุกร์ และต้องกระทำเป็นประจำทุกปี หรือทุกสามปี หรือทุกห้าปี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของโนราแต่ละสาย (2) โนราโรงครูเล็ก ใช้เวลา 1 วัน 1 คืน โดยปกติแล้ว จะประกอบพิธีกรรมเริ่มในตอนเย็นวันพุธแล้วไปสิ้นสุดในวันพฤหัสบดี ซึ่งสอดคล้องกับ ศาสตร์แห่งครูหมอโนรา (2556) กล่าวไว้ว่า การแสดงโนราโรงครู มีขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมและการแสดงโดยใช้เวลาในการประกอบพิธีกรรม 3 วัน 2 คืน คือ กำหนดวันแรกคือ วันพุธ วันที่สอง คือ วันพฤหัสบดี และวันที่สาม คือ วันศุกร์ ซึ่งในแต่ละวัน จะมีจุดมุ่งหมายและความสำคัญของการประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู ที่ต่างกัน

นอกจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า มีผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของนวนิยายไว้และตรงตามการศึกษาของผู้วิจัย คือ เปลื้อง ณ นคร (2540) ได้อธิบายความหมายของนวนิยายไว้ว่า นวนิยาย หมายถึง เรื่องราวที่มีพฤติการณ์ต่อเนื่องกัน อาจมีมูลความจริงแฝงอยู่ก็ได้ ไม่กำหนดตัวละคร มีความยาว ตั้งแต่ 40,000 คำขึ้นไป ความมุ่งหมายเพื่อความเพลิดเพลิน

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2543) กล่าวถึง องค์ประกอบสำคัญของนวนิยาย 6 ประการ คือ

1. แก่นเรื่อง คือ ทัศนะที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อให้ผู้อ่านทราบ

2. โครงเรื่อง คือ เหตุการณ์ชุดหนึ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน กล่าวโดยสรุป คือ กลวิธีการเชื่อมโยงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง ให้ดำเนินการต่อเนื่องกันเป็นเรื่องราวอย่างมีเหตุมีผล ตั้งแต่ต้นไปถึงจุดจบ

3. ตัวละคร คือ บุคคลที่ผู้แต่งสมมติขึ้นมา เพื่อให้กระทำพฤติกรรมในเรื่อง คือ ผู้มีบทบาทในเนื้อเรื่อง หรือผู้ที่ทำให้เรื่องเคลื่อนไหวดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทาง

4. บทสนทนา คือ คำพูดของตัวละคร ที่ใช้โต้ตอบกันในเรื่อง

5. ฉาก คือ สถานที่ เวลา และสภาพแวดล้อมทุกอย่างที่ปรากฏในเรื่อง เพื่อบอกให้ทราบว่า ตัวละครกำลังแสดงบทบาทในชีวิตของเขาในสิ่งแวดล้อมอย่างไร

6. บรรยากาศ คือ ทีท่า หรือทัศนคติของผู้อ่าน ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามผู้แต่งจะชักพาไป

ทั้งนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์องค์ประกอบของนวนิยาย เรื่อง โรงครู ในด้านต่าง ๆ คือ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และบทสนทนา รวมถึงความเชื่อและพิธีกรรมของครูหมอโนราและโนราโรงครู จากนวนิยาย เรื่อง โรงครู ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความเชื่อที่มีต่อครูหมอโนรา หรือตายายโนรา ยังคงปรากฏให้เห็นผ่านภาพแทนของนวนิยายดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนด้านคติชนวิทยาจากนวนิยาย เรื่อง โรงครู เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับต่อไปนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูลและศึกษาเอกสาร
   1.1 ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวกับนวนิยายเรื่อง "โรงครู" ในด้านความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมของโนราโรงครู
   1.2 จำแนกองค์ประกอบนวนิยาย เรื่อง "โรงครู" ของมาโนช นิสรา
   1.3 รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อประเพณีและพิธีกรรมโนราโรงครู
2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล
   2.1 วิเคราะห์เนื้อหาและองค์ประกอบของนวนิยาย เรื่อง โรงครู
   2.2 วิเคราะห์ภาพสะท้อนด้านคติชนวิทยาทางด้านความเชื่อและพิธีกรรมจากนวนิยาย เรื่อง โรงครู
3. ขั้นนำเสนอผลการวิจัย
   3.1 นำเสนอโดยใช้รูปแบบพรรณนาวิเคราะห์
   3.2 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา ภาพสะท้อนด้านคติชนวิทยาจากนวนิยาย เรื่อง โรงครู ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบของนวนิยาย เรื่อง โรงครู ซึ่งประกอบด้วย แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และบทสนทนา สรุปได้ว่า

แก่นเรื่อง และโครงเรื่องของนวนิยาย เรื่อง โรงครู อธิบายการสืบทอดทายาทโนราของตัวละครเอก "โนรา" ซึ่งเป็นผู้ที่ถูกสิ่งลี้ลับ โดยเชื่อว่า เป็นครูหมอโนราเลือกให้เป็นทายาทโนราโรงครูเป็นคนต่อไป หากปฏิเสธการเป็นผู้สืบทอดโนรา อาจปรากฏ

อาการแปลกประหลาดที่แพทย์ไม่สามารถรักษาให้หายจากอาการเจ็บป่วยได้ วิธีที่ทำให้โนราอาการดีขึ้น คือ โนราต้องยินยอมรับการเป็นผู้สืบทอดทายาทของครูหมอโนราหรือตายายโนรา ความเชื่อเรื่องนี้ ยังคงมีปรากฏในสังคมภาคใต้

ตัวละครที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง โรงครู พบตัวละครที่มีบทบาทสำคัญ 7 ตัวละคร ได้แก่ โนรา เดื้อม ลุงเปลื้อง อาดวง อาจารย์ปรัชญาเมธี พากย์บท และธารใส เป็นตัวละครที่สร้างอรรถรส ทำให้ดำเนินเรื่องได้สนุกสนาน อีกทั้งผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกข้อมูลเกี่ยวกับโนราโรงครู ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงตลอดทั้งเรื่อง ส่งผลให้ผู้อ่านได้เข้าใจ เข้าถึงเนื้อเรื่อง และตัวละครมากขึ้น (การดำเนินเรื่องสนุกสนานเป็นเพียงอรรถรส)

ฉาก และบรรยากาศของนวนิยาย เรื่อง โรงครู เป็นฉากและบรรยากาศที่เกี่ยวกับสถานที่ หรือสภาพแวดล้อมของตัวละครที่สอดคล้องกับการดำเนินเรื่อง ได้แก่ ฉากในมหาวิทยาลัย ฉากในโรงพยาบาท และฉากที่อยู่อาศัยของตัวละคร ทั้งสามฉากสะท้อนเรื่องราวและเหตุการณ์ของนวนิยาย เรื่อง โรงครู ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้ทราบความเป็นมาของเรื่องได้สมบูรณ์ที่สุด

บทสนทนาของนวนิยาย เรื่อง โรงครู ไม่เน้นการสนทนา แต่มุ่งเน้นการพรรณนา และการบรรยายผ่านตัวละครเป็นหลัก โดยปรากฏบทสนทนา สลับการบรรยายทำให้ผู้อ่านทราบและเข้าใจเนื้อเรื่องมากขึ้น

ความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอโนราและโนราโรงครูจากนวนิยาย เรื่อง โรงครู ผู้วิจัยพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับครูหมอโนรา และโนราโรงครู ปรากฏ 2 ลักษณะ ได้แก่ ความเชื่อทั่วไปเกี่ยวกับครูหมอโนราและโนราโรงครู และความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ลักษณะแรก ความเชื่อทั่วไปเกี่ยวกับครูหมอโนราและโนราโรงครู อันได้แก่

1. ความเชื่อเรื่องการสืบทอดเชื้อสายโนราโรงครู หมายถึง เป็นความเชื่อเรื่องการครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ นับเป็นพิธีกรรมการเข้าสู่การเป็นโนราโดยสมบูรณ์

2. ความเชื่อเรื่องการรำสอดเครื่องสอดกำไล หมายถึง พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ที่โนราฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของครูหมอโนรา จึงเป็นโนราที่สมบูรณ์ ลักษณะที่สอง คือ ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ปรากฏความเชื่อ 3 ประการคือ (1) ความเชื่อเรื่องการรักษาอาการเจ็บป่วย หมายถึง พิธีกรรมการรักษาอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับร่างกายในลักษณะต่าง ๆ เช่น การเหยียบเสน ซึ่งเป็นการสัมผัส รักษาด้วยการที่ผู้ประกอบพิธีใช้เท้าเหยียบตามร่างกายของผู้ที่มีอาการเจ็บป่วย จากการมีเนื้องอกที่นูนขึ้นมาจากระดับผิวหนัง มีลักษณะเป็นแผ่นบาง ๆ ซึ่งศัพท์ทางโนราเรียกว่า "เสน" (มาโนช นิสรา, 2549) อาการ "เสน" นี้ ไม่มีอาการเจ็บปวด แต่หากไม่ได้รับการรักษา ชิ้นเนื้อดังกล่าวก็จะมีขนาดใหญ่ และนูนขึ้นตามการเจริญเติบโตของช่วงอายุ เสนมี 2 ลักษณะ ถ้าเนื้อที่งอกขึ้นมามีสีแดง เรียกว่า "เสนทอง" ถ้ามีสีดำเรียกว่า "เสนดำ" ตามความเชื่อของคนใต้ โดยทั่วไปเชื่อว่า ผู้ใดที่มีเสนปรากฏอยู่ เป็นสิ่งที่แสดงถึงการทำเครื่องหมายของตายาย คือ บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว หรือครูหมอโนราได้ทำสัญลักษณ์จับจองไว้ (2) ความเชื่อเรื่องร่างทรง หมายถึง พิธีกรรมที่ใช้ร่างทรง เพื่อติดต่อระหว่างบุคคลทั่วไป กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เรียกว่า "ร่างทรง" ซึ่งปรากฏ 2 ลักษณะ คือ (2.1) ร่างทรงที่เป็นเชื้อสายของโนราและสมัครใจเป็นร่างทรง (2.2) ร่างทรงที่ไม่ได้เป็นเชื้อสายโนราแต่สมัครใจเป็นร่างทรง (บรรดาศักดิ์ พิทักษ์ศิลป์, 2559) (3) ความเชื่อเรื่องการแก้บน หมายถึง พิธีกรรมที่จัดทำขึ้นเมื่อประสบ หรือได้รับในสิ่งอันพึงประสงค์ จากการบนบานกับครูหมอโนรา โดยทั่วไปแล้ว เกิดขึ้นจากสองสาเหตุสำคัญ คือ เกิดจากการขอความช่วยเหลือ และเมื่อสำเร็จจึงต้องแก้บน (แก้เหมรฺย) และอีกประการหนึ่ง คือ เกิดจากการถูกลงโทษจากครูหมอโนรา อันอาจมาจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น การไม่เคารพนับถือว่างเว้นการเซ่นไหว้ตามธรรมเนียมปฏิบัติ หรืออาจเกิดจากการปฏิเสธไม่รับการสืบทอดเชื้อสายโนรา (บรรดาศักดิ์ พิทักษ์ศิลป์, 2559)

ส่วนพิธีกรรมครูหมอโนราและโนราโรงครูในนวนิยาย เรื่อง "โรงครู" ที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง โรงครู ได้แก่ (1) พิธีกรรมที่เกี่ยวกับโนราโรงครูใหญ่ หมายถึง เป็นพิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ ใช้เวลา 3 วัน ในการประกอบพิธีกรรม มีพิธีกรรมครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ เป็นพิธีกรรมการเข้าสู่การเป็นโนราโดยสมบูรณ์ และพิธีกรรมการรำสอดเครื่องสอดกำไล เป็นพิธีกรรมการฝากตัวเป็นลูกศิษย์ (2) พิธีกรรมที่เกี่ยวกับโนราโรงครูเล็ก หมายถึง เป็นพิธีกรรมโนราโรงครูเล็ก ใช้เวลา 1 วัน ในการประกอบพิธีกรรม

มีพิธีกรรมการรักษาอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับร่างกายในลักษณะต่าง ๆ และพิธีกรรมการแก้บน เป็นพิธีกรรมจัดทำขึ้น เมื่อได้สิ่งที่พึงประสงค์จากครูหมอโนรา ซึ่งในนวนิยาย เรื่อง โรงครู ปรากฏพิธีกรรมโรงครูเล็ก (3) ระยะเวลาการประกอบพิธีกรรม หมายถึง ช่วงเวลาที่นิยมในการประกอบพิธีกรรม คือ เดือนสี่ เดือนหก เดือนเจ็ด เดือนเก้า เดือนสิบเอ็ด เดือนสิบสอง ยกเว้นเดือนอ้าย เดือนสาม เดือนห้า เดือนแปด และเดือนสิบตามปฏิทินแบบจันทรคติ ที่ห้ามทำพิธีกรรม แต่ไม่จำกัดวันข้างขึ้น หรือข้างแรม พิธีกรรมโนราโรงครูใหญ่ ใช้เวลา 3 วัน คือ เริ่มในวันพุธช่วงเย็น สิ้นสุดลงในวันศุกร์ ส่วนโนราโรงครูเล็ก ใช้เวลา 1 วัน คือ เริ่มวันพุธตอนเย็น สิ้นสุดวันพฤหัสบดี (กระทรวงวัฒนธรรม, กรมส่งเสริมวัฒนธรรม 2559) จากนวนิยายเรื่อง โรงครู พิธีกรรมจะเป็นพิธีกรรมโนราโรงครูเล็ก มีการทำพิธีกรรมเพียง 1 วันเท่านั้น (4) เครื่องบูชาประกอบพิธีกรรม คือ สิ่งของที่ใช้เป็นเครื่องบูชาหรือเซ่นไหว้ครูหมอโนราหรือตายายโนรา จากนวนิยาย เรื่อง โรงครู เครื่องบูชาประกอบพิธีกรรม ประกอบไปด้วย อาหารคาวหวาน เครื่องดื่ม ผลไม้ ดอกไม้ ธูปเทียน เงิน เช่น หัวหมูต้ม ไก่บ้านต้ม หมากพลู ดอกไม้ ข้าวตอก เหล้าขาว บุหรี่ ธูป เทียน อาหารคาว อาหารหวาน มะพร้าวอ่อน เป็นเครื่องบูชาครูหมอโนราหรือตายายโนรา และในพิธีกรรมการแก้บน (แก้เหมรฺย) ของครูหมอโนรา (มาโนช นิสรา, 2549) (5) อุปกรณ์ประกอบพิธีกรรม คือ สิ่งของที่มีความสำคัญ และศักดิ์สิทธิ์ ถือเป็นสัญลักษณ์ของโนรา มีความเชื่อว่า สิ่งของเหล่านี้ ต้องนำมาใช้ทุกครั้งที่มีการประกอบพิธีกรรม หากขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไป พิธีกรรมจะไม่สำเร็จ และ (6) บทร้องประกอบท่ารำ คือ ข้อความหรือบทความที่ถูกถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นบทกลอนใช้ขับร้องประกอบท่ารำ บทร้องที่ใช้ในการประกอบท่ารำ มีอยู่มากมาย เช่น " บทครูสอน บทสอนรำ บทปฐม บทลูกอ่อน บทฝนตกข้างเหนือ บทฟ้าลั่น บทกาน้ำ บทใจชาย บทโสกัง บทระไวระแวก บทพรายงาม บทไหว้ครู บทเชิญครู" เป็นต้น (ศาสตร์แห่งครูหมอโนรา, 2556) จากนวนิยายเรื่องโรงครู บทร้องประกอบท่ารำ ที่ปรากฏให้เห็น คือ บทเชิญครูและบทไหว้ครู

นอกจากนี้ ในพิธีกรรมอันเกี่ยวกับโนราโรงครูใหญ่ หรือโนราโรงครูเล็ก ยังมีพิธีกรรมปลีกย่อยอีกคือ (1) พิธีกรรมการรำสอดเครื่องสอดกำไล เป็นพิธีกรรมที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง "โรงครู" เป็นการฝากตัวเป็นศิษย์ครูหมอโนราตอนโนราอายุแปดปี (2) พิธีกรรมรักษาอาการเจ็บป่วย เป็นพิธีกรรมที่เป็นการรักษาอาการเจ็บป่วยที่แพทย์ปัจจุบันไม่สามารถรักษาให้หายได้ (3) พิธีติดต่อสื่อสารกับครูหมอโนราโดยใช้ร่างทรง (4) พิธีกรรมครอบเทริดหรือผูกผ้าใหญ่ เป็นพิธีกรรมการเข้าสู่การเป็นโนราโดยสมบูรณ์ โดยโนราใหญ่ประกอบพิธีกรรมให้สำหรับบุคคลที่ประสงค์ตัดขาดการเป็นโนรา และ (5) พิธีกรรมการแก้บน (แก้เหมรฺย) เป็นพิธีกรรมถวายสิ่งที่ได้บนบานไว้ เมื่อสำเร็จจึงนำมาแก้บนแก่ครูหมอโนราตามคำมั่นสัญญา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย ภาพสะท้อนด้านคติชนวิทยาจากนวนิยาย เรื่อง โรงครู พบว่า องค์ประกอบของนวนิยายเรื่องโรงครู เป็นการสะท้อนเรื่องราวของนวนิยาย เรื่อง "โรงครู" ในด้านความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมของโนราโรงครู จากการศึกษาด้านองค์ประกอบของนวนิยาย เรื่อง โรงครู และภาพสะท้อนทางคติชนวิทยาทางด้านความเชื่อ และพิธีกรรมจากนวนิยาย เรื่อง โรงครู ของ มาโนช นิสรา สอดคล้องกับแนวคิดของ เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2530) ได้แบ่งประเภทของความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อทั่ว ๆ ไป และความเชื่อทางไสยศาสตร์ สำหรับพื้นที่ภาคใต้มีความเชื่อในการนับถือผีสาง เทวดา วิญญาณบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องการรักษาอาการเจ็บไข้ได้ป่วย และพิธีกรรมโนราโรงครู ยังคงมีให้เห็น ซึ่งความเชื่อที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง โรงครู คือ ความเชื่อเรื่องการแก้บนครูหมอโนรา ความเชื่อในการรักษาอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับตัวของโนรา และความเชื่อเรื่องการสืบทอดทายาทโนราโรงครู ความเชื่อเหล่านี้ เป็นความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในนวนิยาย เรื่อง โรงครู ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาในประเด็นดังกล่าวข้างต้น

โนราโรงครู เป็นหนึ่งในความเชื่อและพิธีกรรมของภาคใต้ ซึ่งให้ความสำคัญกับบรรพบุรุษผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือที่คนภาคใต้เรียกว่า ตายายโนรา ความเชื่อและพิธีกรรมโนราโรงครู ยังคงมีให้เห็น และเป็นวิถีชีวิตของคนภาคใต้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ถึงแม้ปัจจุบันความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมโนราโรงครูปรากฏลดลงไปบ้างก็ตาม แต่จากเนื้อหาของนวนิยาย เรื่อง โรงครู ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2549 ที่ตัวละครเอกของเรื่องคือ "โนรา" ซึ่งแม้เขาศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงขึ้นและปรับตัวเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ แต่ความเชื่อเรื่องการสืบทอดพิธีกรรมโนรา ก็ยังปรากฏในชีวิตของตัวละคร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ (2554) ให้คำนิยามของพิธีกรรมในสังคม อันหมายถึง การส่งต่อและขัดเกลาผู้คนในสังคม (socialization) ว่าหมายถึง *"การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ที่สืบต่อให้คนรุ่นหลังด้วยการส่งความคิด ความเชื่อ รูปแบบการกระทำ ที่นำไปสู่พิธีกรรม อาจมีความหมายเดียวกับการปลูกฝังทางวัฒนธรรม ที่หมายถึงการถ่ายทอดพฤติกรรมของคนรุ่นเก่าให้เกิดขึ้นในคนรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นมาในสังคมหนึ่ง ๆ"* ซึ่งนวนิยาย เรื่อง โรงครู ปรากฏพิธีกรรมและเครื่องประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อุทัย หิรัญโต (2556) ได้ให้คำอธิบายความหมายของพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรม คือ สัญลักษณ์ที่จะกระทำในโอกาสต่าง ๆ เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงพฤติกรรม หรือการกระทำของคนในสังคมที่เกิดจากความเชื่อ ทั้งนี้ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับโนราที่ปรากฏในวรรณกรรม "โรงครู" เป็นสิ่งที่ยืนยันความเชื่อเรื่องการให้คุณค่า และการเคารพครูหมอโนราและโนราโรงครู อันเป็นไปในทิศทางเดียวกับการให้ความหมายของ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2557) ที่ระบุว่า โนราโรงครูเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อและความศรัทธาร่วมกันของคนในชุมชน โดยอาศัยความเชื่อเรื่องครูหมอโนรามาจัดการระบบเครือญาติของชาวบ้าน ในการได้มากระทำกิจกรรมร่วมกันในพิธีกรรมโนราโรงครู

ภาพสะท้อนด้านคติชนวิทยาจากนวนิยาย เรื่อง โรงครู เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อและพิธีกรรมที่มีต่อการบูชา และให้การเคารพนับถือ การให้คุณให้โทษของบรรพบุรุษครูหมอโนราหรือตายายโนรา ดังนั้น ความเชื่อและพิธีกรรมในนวนิยายเรื่อง "โรงครู" ซึ่งเป็นวรรณกรรมปัจจุบัน จึงเป็นสิ่งที่สะท้อนว่า ความเชื่อดังกล่าวยังคงดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบัน แม้ถูกลดความสำคัญลงไป แต่ยังมีผู้เล็งเห็นถึงความสำคัญจนหยิบยกขึ้นมา เขียนเป็นวรรณกรรมที่น่าติดตาม และเป็นการบอกเล่าถึงความเชื่อ ความศรัทธาของชาวภาคใต้ให้คงอยู่ โดยอาศัยวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นเครื่องมือดังกล่าว

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนด้านคติชนวิทยาจากนวนิยาย เรื่อง โรงครู ทำให้ผู้วิจัยพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจศึกษาหรือต่อยอดจากงานวิจัย ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการแสดงโนราปัจจุบันกับเนื้อหาจากวรรณกรรมโนรา
2. ควรมีกิจกรรมการส่งเสริมถ่ายทอดองค์ความรู้โนราโรงครูหรือการรำโนราห์สู่เยาวชนรุ่นหลัง เพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรม พิธีกรรม ที่มีคุณค่าต่อสังคม
3. ควรมีการศึกษาในกลุ่มผู้ที่มีเชื้อสายโนราว่า มีความเชื่อพิธีกรรมเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร เพื่อเป็นภาพสะท้อนว่า ความเชื่อพิธีกรรมยังดำรงอยู่ในสังคมภาคใต้

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2557). *รายงานประจำปี 2557 กรมส่งเสริมวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

กระทรวงวัฒนธรรม, กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2559). *วัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญา*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

เธียรชัย อิศรเดช. (2542). *นัยทางสังคมของพิธีโนราโรงครู: กรณีศึกษาบ้านบ่อแดง*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บรรดาศักดิ์ พิทักษ์ศิลป์. (2559). *ความเชื่อเกี่ยวกับโนราและการรำโนราโรงครู*. ค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2564, จาก https://www.gotoknow.org/posts/538644

เปลื้อง ณ นคร. (2540). *ภาษาวรรณนาวิวัฒน์และวิบัติของภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟาง.

มาโนช นิสรา. (2549). *โรงครู*. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ. (2554). *ความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของศาลเจ้าจีนในจังหวัดสมุทรสงคราม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.

ศาสตร์แห่งครูหมอโนรา.(2556). *โนราโรงครู*. ค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2564, จาก http://krunora.blogspot.com/p/blog-page_432.htm

ศิราพร ณ ถลาง. (2548). *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, ศูนย์คติชนวิทยาและภาควิชาภาษาไทย.

สันติชัย แย้มใหม่ และจิรัชยา เจียวก๊ก. (2559). ครูหมอโนรา: รูปโฉมและบทบาทการสร้างเสริมสังคมสันติสุขของสังคมภาคใต้. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย, 36*(2), 127-148.

สายทิพย์ นุกูลกิจ. (2543). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์พริ้นติ้งแมสโปรดักส์.

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2530). *วรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อุทัย หิรัญโต. (2556). *การปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ความเชื่อและพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อการสักการบูชาพญานาค วัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

สุรีรัตน์ บุตรชา
สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
E-mail: Sureerat190832@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง ความเชื่อและพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อการสักการบูชาพญานาค วัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง การวิจัยครั้งนี้ มีจุดประสงค์ 2 ประการ คือ (1) ศึกษารูปแบบความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพญานาค วัดป่าคลอง 11 (2) วิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพญานาคในยุคปัจจุบัน จากวัดป่าคลอง 11 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ จากข้อมูลเอกสาร ข้อมูลภาคสนาม และลงพื้นที่สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลวัดป่าคลอง 11 ประชาชนที่มาสักการะพญานาค ณ วัดป่าคลอง 11 (1) จากผู้ประกอบอาชีพค้าขายบริเวณวัดป่าคลอง 11 (2) พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีกรรมบวงสรวงพญานาค ณ วัดป่าคลอง 11

จากการศึกษา พบข้อสรุปความเชื่อในพื้นที่ดังกล่าว 4 รูปแบบ คือ (1) พญานาคในวัดป่าคลอง 11 เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ที่พึ่งด้านจิตใจ (2) พญานาคในวัดป่าคลอง 11 เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้โชคลาภ (3) พญานาคในวัดป่าคลอง 11 ดลบันดาลให้ผู้ที่เชื่อมีการประกอบอาชีพจากความเชื่อเรื่องพญานาค (4) ความเชื่อทำให้เกิดการปฏิบัติพิธีกรรมเกี่ยวกับพญานาคในวัดป่าคลอง 11 ผลการวิจัยยังปรากฏความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพญานาคในยุคปัจจุบันที่ส่งผลต่อวัดป่าคลอง 11 พบว่า มี 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านศาสนา (2) ด้านการท่องเที่ยว และ (3) ด้านวัฒนธรรม โดยกลุ่มคนที่มีความเชื่อความศรัทธาเรื่องของพญานาค เชื่อว่า พญานาค ณ วัดป่าคลอง 11 แห่งนี้ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนนับถือสักการะกราบไหว้บูชา เป็นที่พึ่งในยามที่ตนรู้สึกเดือดร้อนเป็นทุกข์บันดาลความสุขความสมหวัง ช่วยให้ตนรู้สึกว่า มีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมความมั่นคงต่อการดำเนินชีวิตในหน้าที่การงาน การรักษาพยาบาล การศึกษา บันดาลโชคลาภ และความสำเร็จต่าง ๆ ให้แก่ผู้ที่มาขอพร กราบไหว้ บนบาน ประกอบพิธีกรรมบวงสรวงพญานาค แสดงความเคารพบูชาเพื่อเป็นการตอบสนองสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้เกิดความพึงพอใจ ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพญานาค วัดป่าคลอง 11 ถือว่า เป็นประเพณีประดิษฐ์ทางความคิดในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ ความมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ด้วยการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายให้มาสถิต ประทานพรแก่ผู้ที่มาเข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรม นอกจากนี้ ยังพบว่า การสร้างประติมากรรมปูนปั้นพญานาค ณ วัดป่าคลอง 11 เป็นการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมเรื่องราวพญานาคบนพื้นที่แห่งใหม่ในเขตภาคกลางของจังวัดปทุมธานี ว่า เป็น “ดินแดนคำชะโนด 2” จึงกลายเป็นแหล่งรายได้ สร้างอาชีพให้แก่ชาวบ้าน ชาวชุมชนพื้นที่ใกล้เคียงบริเวณวัดป่าคลอง 11 และยังสามารถช่วยกระตุ้นการท่องเที่ยวภายในของจังหวัดปทุมธานี จนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่

คำสำคัญ: พญานาค, ความเชื่อ, พิธีกรรม,

People's Beliefs and Rituals Towards Worship of Nagas at Wat Pa Khlong 11, Bueng Ka Sam Subdistrict, Nong Suea District, Pathum Thani Province

Sureerat Budcha
Thai Studies, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University, Thailand
E-mail: Sureerat190832@gmail.com

Abstract

This article is part of the thesis based on people's beliefs and rituals towards worship of nagas in Wat Pa klong 11 Bueng ka sam Subdistrict, Nong suea District, Pathum Thani Province, Master of Arts Thesis in Thai Studies, Ramkhamhaeng University. The objectives are: (1) To study the beliefs and rituals of worshiping nagas in Wat Paklong 11 Bueng ka sam Subdistrict, Nong suea District, Pathum Thani Province. (2) To analyze the beliefs and rituals of worshipping nagas in the present era of Wat Pa klong 11 Bueng ka sam Subdistrict, Nong suea District, Pathum Thani Province, by using a qualitative research methodology. The research results are presented in descriptive analysis from document data and fieldwork data, interviewing the manager and the staffs in charge of Wat Pa klong 11, people who came to worship nagas at Wat Pa klong 11, (1) traders at Wat Pa klong 11 area, and (2) brahmins who performed ritual of worshipping nagas at Wat Pa klong 11.

The study reveals the four types of the beliefs; (1) The beliefs of nagas in Wat Pa khlong 11, are sacred to the mentally reliant. (2) The beliefs of nagas in Wat Pa klong 11 are bringing good luck. (3) The nagas in Wat Pa Khlong 11 inspire the people who believe, to have a career from the Naga belief. (4) The beliefs cause the rituals related to the nagas in Wat Pa Khlong 11.The research reveals beliefs and rituals of worshipping nagas in modern times affected Wat Paklong 11, Buengkasam Subdistrict, Nongsuea District, Pathum Thani Province, which can be summarized into 3 aspects as follows: (1) The religious influence (2) The influence of tourism; and (3) The cultural influence. Nagas in Wat Pa klong 11, Bueng ka sam Subdistrict, Nong suea District, Pathum Thani Province, are sacred things that people respected, pay homage to worship. It is believed that nagas at Wat Pa klong 11 can be refuges when anyone becomes distress, anxiety, alleviate fear, can bring happiness, fulfillment, help them feel safe, promote stability in life, work, medical care, education, fortune and success to the people who pray for blessings, pay their respects on the altar to show their respect and worship. Performing ritual sacrifices to naga for paying respects in response to the sacred things that causes satisfaction, is considered as an inventive tradition of the idea of supernatural powers, miraculous powers, by inviting all sacred things to be present, giving blessings to the participants in the ritual. It also reveals that creation of the naga sculptures at Wat Pa klong 11 is a cultural reproduction of naga story on the new area in the central region of Pathum Thani Province called "The Land of Kham Chanod 2", thus becoming a source of income for villagers and nearby communities and also help stimulate tourism in Pathum Thani until it becomes a new tourist destination.

Keywords: Naga, Belief, Rituals

บทนำ

ความเชื่อในสังคมไทยมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการกำหนดรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะความเชื่อเดิมของชาวไทย ซึ่งเป็นความเชื่อในเรื่องเทวดา ผีสาง ผีบรรพบุรุษและอำนาจเหนือธรรมชาติ อันเป็นความเชื่อในยุคต้นของสังคม บรรพกาล ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงมาสู่ความเชื่อในรูปแบบของศาสนาที่เผยแพร่เข้ามา ถึงแม้ว่าสังคมไทยจะให้การยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาก็ตาม ความเชื่อดังเดิมก็ยังมีอยู่ จึงทำให้สังคมไทยมีรากฐานความเชื่อหลายชั้น คือ ความเชื่อผีสางที่อยู่ในส่วนลึก พุทธศาสนาอยู่เพียงผิวพื้น และมีศาสนาพราหมณ์ หรือศาสนาฮินดู เข้ามาแทรกซ้อนบ้าง (พระยาอนุมานราชธน, 2515, หน้า 5-7) อีกหนึ่งในความเชื่อที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย คงจะปฏิเสธไม่ได้เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องพญานาค

อรรถพงศ์ ศรีตะลาลัย ได้สรุปความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องพญานาคในเขตภาคเหนือ ว่า ในตำนานสิงหนวัติ เป็นตำนานที่เก่าแก่กล่าวถึงเจ้าเมืองสิงหนวัติ อพยพคนมาจากทางเหนือ ได้มีพญานาคแปลงกายมาช่วยชี้ที่ตั้งสร้างเมืองขึ้นใหม่ และได้ขอให้เจ้าเมืองอยู่ในทศพิธราชธรรม พอตกกลางคืนก็ขึ้นมาสร้างคูเมือง เป็นเมืองนาคพันธุ์สิงหนวัติ ต่อมายกทัพปราบเมืองอื่น ๆ ได้ จึงได้รวมดินแดนเข้าด้วยกัน แล้วเปลี่ยนชื่อเป็น แคว้นโยนกนคร ส่วนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก็มีการกล่าวไว้ในตำนานอุรังคธาตุกล่าวถึงความเป็นมาของชุมชนในอาณาจักรโคตรบูรณ์และประวัติการสร้างพระธาตุพนม เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงดินแดนอีสาน ก็พบกับบรรดานาคที่มีอิทธิฤทธิ์ ควบคุมพื้นที่อยู่ บรรดานาคไม่ยอมอ่อนน้อมนมัสการ แถมยังกระทำอาการอวดอภินิหารข่มขู่ ทำให้พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์ปราบบรรดานาค จนในที่สุดนาคจึงยอมเข้าหาพระศาสดา มีศรัทธาต่อพุทธศาสนา (อรรถพงศ์ ศรีตะลาลัย, 2562, หน้า 41)

ในวัดไทยในยุคปัจจุบันได้มีการสร้างสรรค์ประติมากรรมสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งทางพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์เข้าไว้รวมกัน ประติมากรรมพญานาคได้ถูกสร้างในลักษณะที่มีความโดดเด่นสวยงามและน่าเลื่อมใส จึงทำให้ประชาชนผู้ที่มีความเชื่อและความศรัทธาเรื่องพญานาค เดินทางเข้าวัดต่าง ๆ เพื่อมากราบไหว้บูชาควบคู่กับขอพรจากพระพุทธรูป วัดใดในปัจจุบันที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประชาชนก็นิยมเข้าวัดนั้น เป็นจำนวนมาก

รากเหง้าแห่งความเชื่อเรื่องพญานาคนั้น อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างช้านาน แทบทุกพื้นที่ล้วนมีความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคแฝงอยู่ เช่นเดียวกับวัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ในเขตภาคกลางของไทยเป็นอีกหนึ่งศาสนสถานที่ในยุคปัจจุบันประชาชนให้ความสนใจ มีความเชื่อ ความศรัทธาต่อองค์พญานาค ณ สถานที่แห่งนี้ จึงมีการสร้างประติมากรรมปูนปั้นพญานาคได้อย่างงดงามและดูน่าเกรงขาม ประติมากรรมปูนปั้นพญานาคที่วัดแห่งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้นสิบตน ในแต่ละวันมีประชาชนเดินทางหลั่งไหลเข้ามากราบไหว้ ขอพรเป็นจำนวนมาก จนได้คำกล่าวขานว่า วัดแห่งนี้เปรียบเสมือนเป็น "คำชะโนด 2" ที่ตั้งอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร ประชาชนทั่วไป ไม่ต้องเดินทางไปทำบุญกราบไหว้ขอพรองค์พญานาค ไกลถึงเกาะคำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี จึงเป็นที่น่าสนใจในการศึกษาด้านของความเชื่อดั้งเดิมที่มีมาแต่ช้านาน แม้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมวัฒนธรรมอยู่เป็นพลวัตก็ตาม แต่ความเชื่อความศรัทธาเรื่องพญานาคก็ยังคงอยู่คู่กับคนไทยในทุกพื้นที่และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของความเชื่อให้เข้ากับกระแสวัฒนธรรมและพุทธพาณิชย์อยู่ตลอดเวลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษารูปแบบความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพญานาค วัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี
2. วิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพญานาคในยุคปัจจุบัน จากวัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

แนวคิดที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมที่ใช้อธิบายวัฒนธรรมที่นำมาใช้ในการดำรงชีวิตมาประยุกต์ใหม่ ดังที่ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2532, หน้า 42) กล่าวถึงมนุษย์เราว่า มีวัฒนธรรมที่นำมาใช้ในการดำรงชีวิตและถูกสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาประยุกต์ใหม่ตลอดเวลา แต่ประเพณีจะทำหน้าที่คัดเลือกให้วัฒนธรรมบางอย่างเพื่อถูกผลิตซ้ำ ให้มีชีวิตคงอยู่ต่อไป ซึ่ง กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน เสนอแนวทางในการวิเคราะห์กระบวนการผลิตและผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการผลิต คือ การสร้างความหมายทางวัฒนธรรม ต้องอาศัยความเข้าใจที่ตรงกันทั้งผู้ผลิตและผู้รับ (2) การเผยแพร่วัฒนธรรม เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ในระดับกลุ่มใหญ่ ระดับกลุ่มย่อย และระดับปัจเจกบุคคล ของสมาชิกทั้งหมดในกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกแต่ละกลุ่มรับรู้ความหมายทางวัฒนธรรม โดยผู้ผลิตวัฒนธรรมจะเปรียบเสมือนผู้กระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มปฏิบัติตาม (3) ด้านการบริโภค คือ การพิจารณาว่า สมาชิกในกลุ่มรับรู้และบริโภควัฒนธรรมที่ถูกเผยแพร่ออกมาอย่างไร (4) การผลิตซ้ำ คือ ตัวบุคคลเป็นสื่อกลางส่งผ่านทางเทคโนโลยี ซึ่งทำได้ด้วยวิธีการดังนี้ การบอกเล่า การบันทึกลายลักษณ์อักษร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยการผลิตซ้ำ สามารถทำหน้าที่เชื่อมโยงผู้คนให้ติดต่อสื่อสารกันได้ ไม่มีช่องว่าง สร้างอารมณ์ ค่านิยม สร้างความใกล้ชิด ไม่จำกัดสถานที่ เวลา ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในขณะนั้นได้ และนำไปสู่โอกาสการสร้างธุรกิจ รวมทั้งความมีอิทธิพลต่อคนในสังคมหรือกลายเป็นปัญหาให้ในสังคมในภายหลัง

อีกทั้งผู้วิจัยยังได้นำแนวคิดประเพณีประดิษฐ์ เพื่ออธิบายประเพณีหรือพิธีกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาใหม่ เพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยเป็นแนวคิดของฮอบส์บอว์ม (Hobsbawm) ได้อธิบายประเพณีประดิษฐ์ ว่า เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น อันเกี่ยวกับการจัดระเบียบสังคมที่ถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของกฎระเบียบและข้อปฏิบัติ เช่น ศาสนา ความเชื่อ พิธีกรรม เรื่องเล่า ตำนาน คติชน ประวัติศาสตร์และสัญลักษณ์ต่าง ๆ หรือที่เรียกรวมกันว่า วัตถุดิบโบราณ โดยมีความเด่นชัดในแง่ของการพยายามอ้างอิงอดีตของสังคม แล้วนำมาสร้างเป็นประเพณีประดิษฐ์จนเกิดการปฏิบัติซ้ำ (repetition) การปฏิบัติอย่างเป็นทางการ (formalization) และปฏิบัติอย่างมีพิธีการ (ritualization) ด้วยการอ้างอิงที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษจนเป็นที่ยอมรับ เพื่อรับใช้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ในช่วงเวลาที่กำลังเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลง ประเพณีประดิษฐ์ถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้น การศึกษาประเพณีที่เกิดขึ้นใหม่หรือประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจในสังคม โดยเฉพาะสังคมที่มีการโหยหาอดีต โดยปรากฏการณ์การโหยหาอดีตมักจะปรากฏเด่นชัดในสังคมที่เผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมครั้งใหญ่แบบถอนรากถอนโคนหรือก้าวเข้าสู่ยุคหลังสมัยใหม่ (ธนวรรธน์ นิธิปภานันท์, 2558, หน้า 34)

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อการสักการบูชาพญานาค วัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยอ้างอิงแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการศึกษาให้เข้าใจความเชื่อ และพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อการสักการบูชาพญานาค วัดป่าคลอง 11 มากขึ้น ผู้วิจัยจึงแบ่งแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็นประเด็นต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ บุปผา บุญทิพย์ (2543, หน้า 26) ได้อธิบายความหมายของความเชื่อในหนังสือคติชาวบ้านถึงความเชื่อ คือ การยอมรับนับถือ หรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งที่มีตัวตนหรือไม่ก็ตาม ว่า เป็นความจริงหรือมีอยู่จริง การยอมรับนับถือนี้ อาจจะมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้หรืออาจจะไม่มีหลักฐานที่จะนำมาใช้พิสูจน์ให้เห็นจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้นก็ได้ เป็นผล

ที่มนุษย์ค่อย ๆ เรียนรู้และทำความเข้าใจโลกมาเป็นจำนวนหลายพันปี และเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับที่จะทำให้มนุษย์ได้รับผลดีหรือร้าย มนุษย์กลัวอำนาจสิ่งลึกลับนั้น จึงได้มีพิธีต่าง ๆ ขึ้น เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2546, หน้า 40-41) ได้อธิบายถึงลักษณะของความเชื่อไว้ในหนังสือ คติชนกันศาสนา ไว้ว่า ความเชื่อในแม่มด หมอผี คุณไสย ผีสางเทวดา หรือวิญญาณ ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในสังคมที่ผู้คนยังมีความคิดแบบดั้งเดิมเท่านั้น แต่ยังมีอยู่ในสังคมที่เจริญแล้วด้วย

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม สุเมธ เมธาวิทยกุล (2532, หน้า 36) กล่าวถึงลักษณะของพิธีกรรมไว้ในหนังสือ สังกัปพิธีกรรม ว่า พิธีกรรม เป็นการกระทำที่เราสมมติขึ้น เป็นขั้นตอน มีระเบียบวิธีปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ พิธีกรรม มีลักษณะสำคัญ คือ เป็นเครื่องหมายของกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีสัญลักษณ์ร่วมกันและเน้นในเรื่องของจิตใจ อันเป็นจุดมุ่งหมายใหญ่ เพื่อให้เกิดความสบายใจ เช่นเดียวกับ พิเชฐ สายพันธ์ (2539) ศึกษานาคาคติ อีสานลุ่มน้ำโขง: ชีวิตทางวัฒนธรรมจากพิธีกรรมร่วมสมัย ในประเด็นความหมายของพิธีกรรมการบูชาพญาสัตตนาคา สัญลักษณ์ของนาค และโครงสร้างทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการพิธีกรรม พบว่า นาคเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏชัดเจนในวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง พิธีการบูชาพญาสัตตนาคาแห่งวัดพระธาตุพนม มีความเป็นพลวัตสัมพันธ์กับการรับรู้ของกลุ่มคนในสังคม โดยผ่านกระบวนการทางสังคม

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพญานาค สุจิตต์ วงษ์เทศ (2543, หน้า 22) กล่าวในหนังสือนาคในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์ ถึงสัญลักษณ์พญานาคไว้ว่า "พญานาคเป็นสัญลักษณ์ของเจ้าแห่งดินและน้ำ" ในช่วงออกพรรษาเป็นระยะสิ้นสุดฤดูฝน ประมาณเดือนตุลาคม และเป็นเวลาพืชพันธุ์ต่าง ๆ ที่ปลูกไว้ได้เติบโตขึ้น น่าสนใจว่า ในช่วงเดือนนี้มีประเพณีงานบุญบั้งไฟพญานาค ชาวบ้านจะยิงบั้งไฟพญานาคขึ้นไปบนฟ้า เพื่อขอฝนในงานบุญพระเวส เป็นงานบุญประจำปี ชาวบ้านจะอัญเชิญพระอุปคุตมาที่งานบุญ โดยเชื่อกันว่า พระอุปคุตนั้น เป็นพญานาค ซึ่งเป็นบุตรของพระพุทธเจ้ากับนางเงือก และพีรพล พิสณุพงศ์ (2520, หน้า 40) ได้กล่าวถึง สัญลักษณ์ของพญานาคไว้ในหนังสือการกำเนิดของงู ว่า พญานาค งูใหญ่มีหงอน หรือนาค นั้น ถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความยิ่งใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ ความมีอำนาจวาสนา และนาคยังเป็นสัญลักษณ์ของบันไดสายรุ้งสู่จักรวาล พญานาคยังเป็นเทพเจ้าแห่งท้องน้ำ บางแห่งก็ว่า เป็นเทพเจ้าแห่งฟ้า มักเรียกกันว่า พญานาคของพวกนาค และยังมีชื่อที่เรียกกันเป็นอย่างอื่น เช่น ภุชงค์ วาสุกรี อนันตนาคร หรือเศษนาค (อนันตนาคราช)

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยสนใจศึกษา ความเชื่อและพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อการสักการบูชาพญานาค วัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ของประชาชนจังหวัดปทุมธานี และจังหวัดอื่น ๆ โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลด้านเอกสาร ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ เอกสารพื้นบ้าน และงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องพญานาค รวมถึงศึกษาความเป็นมาวัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการบูชาพญานาคในท้องถิ่นต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตบริบททางสังคม สภาพชุมชน ความเชื่อ และพิธีกรรม รวมทั้งประวัติความเป็นมาของวัดป่าคลอง 11 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คนในพื้นที่ ผู้จัดการและเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลวัดป่าคลอง 11 ผู้ประกอบอาชีพค้าขายบริเวณวัดป่าคลอง 11 พราหมณ์ผู้นำการประกอบพิธีกรรมการบวงสรวงบูชาพญานาคในวัดป่าคลอง 11 สัมภาษณ์ประชาชนที่มาสักการะบูชาองค์พญานาค ณ วัดป่าคลอง 11 และผู้มีความเกี่ยวข้องกับวัดป่าคลอง 11 เพื่อศึกษาข้อมูลแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักคติชนวิทยา แล้วแยกแยะข้อมูลออกเป็น 3 ประเด็น คือ (1) ลักษณะและประเภทของความเชื่อเรื่องพญานาคในวัดป่าคลอง 11 ฯ (2) รูปแบบและความหมายของสัญลักษณ์ในพิธีกรรมในวัดป่าคลอง 11 (3) พิธีกรรมและความเชื่อเรื่องพญานาคที่ปรากฏในปัจจุบัน จากวัดป่าคลอง 11 ที่ส่งผลทำให้เกิดอิทธิพลต่อส่วนรวม ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ใช้ประชากรผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและสัมภาษณ์ทั่วไป ประกอบด้วย

1. สัมภาษณ์เชิงลึก

1.1 ผู้จัดการและเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลวัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 1 ราย

1.2 ผู้ประกอบอาชีพค้าขายบริเวณวัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 8 ราย

1.3 ผู้ประกอบพิธีกรรม พิธีการบวงสรวงบูชาองค์พญานาค ณ วัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 1 ราย

2. สัมภาษณ์ทั่วไป

ประชาชนที่มาสักการะองค์พญานาค ณ วัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 10 ราย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษา ความเชื่อและพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อการสักการบูชาพญานาคของวัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จากการศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค ในวัดป่าคลอง 11 พบข้อสรุปความเชื่อออกเป็น 4 รูปแบบ

1. พญานาคในวัดป่าคลอง 11 เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ที่พึ่งด้านจิตใจของประชาชน พบว่า ประชาชนมีความเชื่อและความศรัทธาต่อพญานาค หากจะกระทำการสิ่งใดที่จะส่งผลให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน การศึกษา การรักษาพยาบาล ถ้ามากราบสักการะหรือระลึกถึง เพื่อให้เกิดความความสบายใจ แคล้วคลาดปลอดภัย พญานาค วัดป่าคลอง 11 จะสามารถให้คุณและมาปกปักรักษา ช่วยเหลือคุ้มครองเพื่อให้ชีวิตดำเนินอยู่อย่างเป็นสุขและประสบผลสำเร็จ

2. พญานาคในวัดป่าคลอง 11 เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้โชคลาภ ประชาชนเชื่อว่า ถ้ามาขอโชคลาภ มาสักการะกราบไหว้ มาบนบานกับพญานาคที่วัดป่าคลอง 11 พญานาคจะบันดาลให้มีโชคลาภ มีประชาชนได้เสี่ยงโชคซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลแล้วถูกรางวัล

3. พญานาคในวัดป่าคลอง 11 ดลบันดาลให้เกิดอาชีพจากพิธีบูชาพญานาค ทำให้เกิดเป็นแหล่งสร้างรายได้และสร้างอาชีพต่าง ๆ แก่ชาวบ้าน ชาวชุมชนพื้นที่ใกล้เคียงบริเวณของวัดป่าคลอง 11 และบุคคลทั่วไป ทั้งในและนอกพื้นที่ ในการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล ร้านเช่าเครื่องรางของขลังที่เกี่ยวกับพญานาค ร้านจำหน่ายเครื่องไหว้และบายศรีพญานาค เป็นการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของจังหวัดปทุมธานี

4. ความเชื่อที่ทำให้เกิดการปฏิบัติพิธีกรรมเกี่ยวกับพญานาคในวัดป่าคลอง 11 ทำให้เกิดพิธีกรรมส่วนบุคคลในการบนบาน การประกอบพิธีบวงสรวง ประกอบด้วย ดอกไม้ ธูปเทียน และบายศรี ผลไม้ อาหารหวาน เครื่องดื่ม เครื่องดนตรี การร่ายรำ การประกอบพิธีกรรมการบวงสรวงพญานาค เป็นการแสดงความเคารพ ทำให้พญานาคพึงพอใจกับเครื่องบวงสรวง หรืออาจกล่าวได้ว่าถือเป็นการตอบแทนคุณพญานาคที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนในเรื่องต่าง ๆ เมื่อได้รับผลสำเร็จตามความปรารถนาแล้ว จึงมาแก้บน มาประกอบพิธีกรรมบวงสรวง เป็นการย้ำให้ประชาชนที่เชื่อและศรัทธาเรื่องของพญานาคเห็นถึงความสำคัญ ความมีอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้น

ส่วนการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพญานาคในยุคปัจจุบัน ณ วัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี พบว่า ส่งผลต่อวัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี โดยสรุปออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านศาสนา ทุกศาสนาจะมีพิธีกรรมและการปฏิบัติ ซึ่งศาสนาจะทำหน้าที่เป็นที่พึ่งหรือเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชนในช่วงเวลาที่ตนเองรู้สึกว่า เป็นทุกข์ช่วยบันดาลให้สิ่งต่าง ๆ สัมฤทธิ์ผลตามที่ตนปรารถนาได้ สื่อสารผ่านพิธีกรรมผลิตซ้ำพิธีกรรม ที่เรียกได้ว่า เป็นประเพณีประดิษฐ์ จนเกิดการปฏิบัติซ้ำ และปฏิบัติอย่างมีพิธีการ เช่น การทำพิธีกรรมการบวงสรวงพญานาค ณ วัดป่าคลอง 11 เป็นประเพณีและพิธีกรรมโดยการผลิตซ้ำ แนวความคิดความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เพื่อเป็นการตอบแทนคุณที่พญานาคสามารถดลบันดาลประทานพรให้มนุษย์ได้สมหวังตามที่มาขอบนบาน และเมื่อเสร็จสิ้นพิธีการบวงสรวง

พญานาค เจ้าภาพสามารถนำอาหารไปรับประทาน เพื่อความเป็นสิริมงคลหรือนำไปแจกจ่ายให้คนทั่วไปได้ สะท้อนให้เห็นหลักการประพฤติประปฏิบัติชอบตามหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ด้วยการรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้อื่นในสังคม

2. ด้านการท่องเที่ยว วัดป่าคลอง 11 มีการสร้างผังอุโบสถไม้กลาง เสมือนเป็นเกาะลอยได้ ลอยอยู่กลางสระน้ำ ซึ่งคล้ายกันกับที่ คำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ได้ชื่อฉายาว่าเป็น “คำชะโนด 2” นอกจากนี้ ยังมีการปั้นพญานาคไว้อย่างโดดเด่น สวยงาม ซึ่งล้อมโบสถ์ไม้กลางน้ำอยู่ 4 ทิศ เป็นการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดการนำวัฒนธรรมมาผลิตเพื่อตอบวัตถุประสงค์ใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการใหม่ จึงถือได้ว่า เป็นการสร้างบริบทด้านความเชื่อ ความศรัทธาเรื่องราวพญานาคในเขตพื้นที่ภาคกลาง เป็นแหล่งการท่องเที่ยวที่น่าสนใจแห่งใหม่ของจังหวัดปทุมธานี และเป็นแหล่งสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านในชุมชนพื้นที่ใกล้เคียงของวัดป่าคลอง 11

3. ด้านวัฒนธรรม โดยลักษณะความเชื่อของประชาชนที่มีต่อพิธีกรรมการบูชาพญานาควัดป่าคลอง 11 สะท้อนให้เห็นถึงการควบคุมมารยาททางสังคม ในด้านการประพฤติ ต้องแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย เนื่องจากวัดเป็นสถานที่ที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นพื้นที่ที่ใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา และพบว่า ประชาชนทุกคนต้องลงทะเบียนตรวจวัดอุณหภูมิร่างกาย สวมใส่หน้ากากอนามัย ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ ก่อนเข้ามาในเขตพื้นที่ภายในวัดป่าคลอง 11 เนื่องจากอยู่ในช่วงสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19

สรุปและอภิปรายผล

มนุษย์มีความกลัวและต้องการที่พึ่ง เมื่อยามที่ตนรู้สึกว่า กำลังประสบกับความทุกข์ ความความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ดังนั้น ศาสนา เทพ เทวดา รวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่อยู่เหนือความสามารถของมนุษย์ จึงถูกนำมาเกี่ยวข้องต่อการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ สามารถสร้างขวัญกำลังใจให้มนุษย์ ประติมากรรมปูนปั้นพญานาค ณ วัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี เป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อว่า เป็นสถานที่ที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้เกิดความเชื่อและพิธีกรรมที่เป็นแนวปฏิบัติในกลุ่มคนที่มีความเชื่อ ความศรัทธาเรื่องของพญานาค โดยการถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของการกราบไหว้ บนบาน บอกกล่าว เพื่อให้ตนเอง สมหวัง ประสบผลสำเร็จในด้านต่าง ๆ เช่น การประกอบอาชีพ หน้าที่การงาน การศึกษา การรักษาพยาบาล โชคลาภ จนเกิดการประกอบพิธีกรรมบวงสรวงพญานาคเกิดขึ้น เพื่อตอบสนองสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้เกิดความพึงพอใจ อันถือเป็นประเพณีประดิษฐ์ทางความคิด ในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ ความมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ด้วยการอัญเชิญสิ่งศักดิ์ทั้งหลาย ให้มาสถิตเพื่อประทานพรแก่ผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรม

จากการศึกษา ยังพบว่า การสร้างประติมากรรมปูนปั้นพญานาค ณ วัดป่าคลอง 11 เป็นการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมพญานาคบนพื้นที่แห่งใหม่ ในเขตภาคกลางของจังหวัดปทุมธานีว่ าเป็น “ดินแดนคำชะโนด 2” เป็นการสร้างบริบทใหม่ของวัดป่าคลอง 11 ส่งผลให้ประชนเดินทางมาทำบุญที่วัดเป็นจำนวนมากขึ้น และนอกจากนี้ การติดต่อสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ที่รวดเร็วทันสมัยทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์ ข่าวเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ไลน์ เป็นสื่อกลางที่ช่วยทำให้วัดป่าคลอง 11 เป็นที่รู้จักกว้างมากขึ้นในระยะเวลาเพียงข้ามคืน จากสร้างเสี่ยงโชคถูกรางวัลจากสลากกินแบ่งรัฐบาล จึงกลายเป็นแหล่งรายได้สร้างอาชีพให้แก่ชาวบ้าน ชาวชุมชนพื้นที่ใกล้เคียงบริเวณวัดป่าคลอง 11 และยังสามารถช่วยกระตุ้นการท่องเที่ยวภายในของจังหวัดปทุมธานี จนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่า การศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อการสักการบูชาพญานาคของวัดป่าคลอง 11 ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งสอดคล้องกับ สุภัทรา บุญปัญญโรจน์ (2563, หน้า 234) ที่ระบุข้อมูลทางคติชนประเภทผสม ว่า สามารถนำไปปรับใช้ได้ทั้งแนวทางการท่องเที่ยวเชิงความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งให้ความสำคัญกับการเดินทางท่องเที่ยวเชิงสัญลักษณ์ในพื้นที่ โดยที่แนวทางการท่องเที่ยวและการนำเสนอภาพตัวแทนทางวัฒนธรรม ซึ่งจำเป็นต้องมี

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของพื้นที่กับนักท่องเที่ยว และแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ณ วัดป่าคลอง 11 ยังไม่มีปรากฏความเชื่อมโยงดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อและพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อการสักการบูชาพญานาค ในพื้นที่อื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

ธนวรรธน์ นิธิปภานันท์. (2558). *กระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว: ศึกษากรณีเพลินวาน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.* ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุปผา บุญทิพย์. (2543). *คติชาวบ้าน.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พิเชฐ สายพันธ์. (2539). *นาคาคติ อีสานลุ่มน้ำโขง: ชีวิตทางวัฒนธรรมจากพิธีกรรมร่วมสมัย.* วิทยานิพนธ์มานุษวิทยามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พีรพล พิสณุพงศ์. (2520*). การกำเนิดของงู.* กรุงเทพมหานคร: แสงศิลป์การพิมพ์.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2543). *นาคในประวัติศาสตร์ อุษาคเนย์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

สุเมธ เมธาวิทยากุล. (2532). *สังกัปพิธีกรรม.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สุภัทรา บุญปัญญโรจน์. (2563). *คติชนกับการท่องเที่ยว.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2546). *คติชนกับศาสนา.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อรรถพงศ์ ศรีตะลาลัย .(2562*). แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความเชื่อ เส้นทางตามรอยพญานาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดอุดรธานี-จังหวัดหนองคาย-จังหวัดบึงกาฬ-จังหวัดนครพนม) ประเทศไทย.* วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา.

อนุมานราชธน, พระยา. (2515). *การศึกษาเรื่องประเพณีไทย.* กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2532). การสืบทอดและการปรับปรนทางวัฒนธรรมให้สมสมัย. ใน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (บรรณาธิการ), *สู่โฉมหน้าใหม่ของวัฒนธรรมกับการพัฒนา.* กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊พ.

สวดคฤหัสถ์ กรณีศึกษา คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์

มหิทธิ เบ้าพิมพา
สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
E-mail: quest_jewel@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง สวดคฤหัสถ์ กรณีศึกษา คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีจุดประสงค์คือ (1) เพื่อศึกษารูปแบบการสวดคฤหัสถ์ คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ และ (2) เพื่อศึกษาข้อมูลคติชนในการสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการสวดคฤหัสถ์คือ ว่าที่ร้อยตรี ไอยเรศ งามแฉล้ม หัวหน้าคณะ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสังเกตรูปแบบการสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ รูปแบบการสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ แบ่งออกเป็น 4 ช่วง คือ (1) การสวดพื้นพระธรรมและพื้นพระมาลัย (2) การร้องบทลำนอก (3) การแสดงชุดสิบสองภาษา และ (4) การสวดบทลา ลักษณะเด่น ที่เห็นชัดเจนที่สุดคือ การแสดงชุดสิบสองภาษา เพราะสามารถตรึงใจผู้ชมให้อยู่ชมจนจบ และมีกลวิธีนำเสนอที่น่าสนใจ นอกจากนี้ คติชนที่ปรากฏในการสวดคฤหัสถ์คือ มุกตลกที่เป็นคำร้องและคำพูด เครื่องแต่งกาย เมื่อนำมารวมเข้าไว้ด้วยกัน สามารถสร้างความสนุกสนาน และทำให้ผู้ชมคล้อยตาม ตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับการสวดคฤหัสถ์ เช่น การไหว้ครู ก่อนการแสดง หรือการไม่ฝึกซ้อมภายในบ้าน เพราะอาจทำให้เกิดลางร้ายแก่นักสวด คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์เป็นเพียงสำรับเดียวที่ยังคงอนุรักษ์รูปแบบการสวดแบบโบราณให้คงอยู่ ขณะเดียวกันบทบาทหน้าที่ที่เปลี่ยนไปของการสวดคฤหัสถ์ไม่ได้จำกัดเฉพาะในงานศพเท่านั้น แต่ผันตัวเองไปสู่การสาธิตหรือการเผยแพร่ในช่องทางอื่น ๆ คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ เป็นคณะสวดคฤหัสถ์อีกหนึ่งคณะที่อยู่ท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้น ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการแสดงให้ผู้ชมเข้าถึงง่ายและเกิดความสนุกสนาน เช่น การใช้มุกตลกต่าง ๆ ที่เป็นปัจจุบัน การปรับปรนของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ จึงต้องใช้ความพยายามอย่างยิ่งที่จะปรับตัวให้เข้ากับภาวการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการปรับแนวคิด พฤติกรรม และการพัฒนารูปแบบการสวดอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยการรวบรวมข้อมูลการสวดคฤหัสถ์จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความต่าง จากนั้นนำมาปรับใช้ และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเช่น เวลา โอกาส และสถานที่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการสวดคฤหัสถ์

คำสำคัญ: สวดคฤหัสถ์, การแสดง, ความเชื่อ

Suat Kharuhat: Study of the Pattern of Maha thep Bunthoeng Sin Group

Mahitti Boapimpa

Thai Studies, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail: quest_jewel@hotmail.com

Abstract

This article is the part of the research : Suat Kharuhat: Study of the Pattern of Maha thep Bunthoeng Sin Group thesis in Master of Arts Program in Thai, Ramkhamhaeng University. Propose that (1) studying about the pattern of Maha thep Bunthoeng Sin Group' Suat Kharuhat (2) studying folklore about Maha thep Bunthoeng Sin Group' Suat Kharuhat the important person who gave the information is Aiyaret Ngamchaliam, Second Lieutenant the leader by interviewed and surwayed in the location for looking about Suat Kharuhat.

The result of research said that the Pattern of Maha thep Bunthoeng Sin Group separate in four parts. There are (1) Suat Peun Pradham or Peun Pra Malai. (2) Sing Bot Lumnok. (3) The show of Sibsong Phasa and 4) Suat la. The distinctive point is the show about twelve languages because it can gravitate the audience until finish and the way of show is gravitated. In other hand folklore that appear in Suat Kharyhut is the joke in the lyrics and the speech and the costume. When they mix everything together they make the funny for the audience. Along with believes about Suat Kharuhut such as the ceremony for the teacher before the show or do not practice in the house because it will lead the bad luck for the owner. Only Maha thep Bunthoeng Sin Group still preserves the pattern of Suat as same in the ancient. As the same way the role of show is change, it is not only in the ceremony for the funeral. Nowadays they are show for giving the knowledge. Maha thep Bunthoeng Sin Group is standing in the change, so they change the way to show for the easy way for watching and being funny like the present. The changing of Maha thep Bunthoeng sin group has more endeavor for changing, they change mindset, behavior and develop the pattern of Suat Kharuhut from other place for compare and apply for suitable for the environment such as time, situation and place.

Keywords: Suat Kharuhat, Showing, Believing

บทนำ

งานศพ เป็นพิธีเปลี่ยนผ่านภาวะของร่างกายอย่างหนึ่งคือ จากบุคคลที่สามารถใช้ชีวิตและมีลมหายใจ กลายเป็นร่างที่ไร้ลมหายใจ หรือเรียกว่า ผู้เสียชีวิต ส่งผลให้เกิดประเพณีพิธีกรรมบางประการที่เกิดขึ้นกับผู้ตาย เช่น ในภาคอีสาน มีประเพณีหนึ่งเรียกว่า "งันเฮือนดี" เป็นประเพณีที่จัดขึ้นในช่วงระหว่างที่ตั้งบำเพ็ญกุศลศพ ประเพณีนี้ สามารถแยกความหมายได้ว่า งัน หมายถึง การละเล่นอย่างหนึ่ง และ เฮือน หมายถึง เรือน งันเฮือนดี จึงน่าจะมีความหมายถึง การไปช่วยงานบ้านเจ้าภาพ และก่อให้เกิดการละเล่นเพื่อคลายความโศกเศร้าหรืออยู่เฝ้าศพ การละเล่นในประเพณีงันเฮือนดี เป็นการละเล่นเพื่อไม่ให้บ้านเงียบเหงาจนเกินไป มีการละเล่น เช่น เสือกินหมู และการละเล่นอื่น ๆ หากเป็นผู้มีอายุแล้ว มักฟังการอ่านกาพย์หรือกลอน โดยจะนิยมหลังจากพระสวดพระอภิธรรมเสร็จแล้ว (พระยาอนุมานราชธน, 2551, หน้า 139)

การสวดคฤหัสถ์ เป็นการละเล่นหรือมหรสพที่สันนิษฐานว่า มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ แพร่หลายในช่วงรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ลักษณะของการสวดคฤหัสถ์เป็นการละเล่นหรือการแสดงที่เลียนแบบมาจากการสวดพระอภิธรรมของพระสงฆ์ แต่การสวดคฤหัสถ์จะใช้ฆราวาสเป็นผู้สวด บทที่ใช้สำหรับการสวดคฤหัสถ์เรียกว่า "พื้น" ประกอบด้วย พื้นพระอภิธรรม พื้นพระมาลัย พื้นโพชฌงค์มอญ และพื้นมหาชัย จุดประสงค์หลักของการสวดคฤหัสถ์คือ การสร้างความสนุกสนานให้แก่ผู้ที่มาเฝ้าศพและคลายความโศกเศร้าให้แก่ญาติของผู้ตาย เพราะเป็นกิจกรรมที่อยู่เป็นเพื่อนศพหรืออยู่เป็นเพื่อนเจ้าภาพ (นิสา เมลานนท์, 2556, หน้า 31) ดังนั้น การสวดคฤหัสถ์จึงจัดเป็นการละเล่นหรือมหรสพอย่างหนึ่งในงานศพ เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะสภาพเศรษฐกิจที่ทำให้หลายครอบครัวต้องปรับลดภาระค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ เช่น ยกเลิกการละเล่นมหรสพในงานศพ เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย ทำให้คณะสวดคฤหัสถ์บางสำรับเลิกรับงานสวดคฤหัสถ์ และท้ายที่สุดศิลปะการแสดงประเภทนี้ จึงค่อย ๆ เลือนหายไปจากสังคมไทย

คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ เป็นคณะสวดคฤหัสถ์ที่ยังดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อสังคมไทยค่อนข้างสูง ทั้งสภาพเศรษฐกิจในสังคมเมือง การศึกษา การใช้ชีวิต ตลอดจนการเสพความบันเทิงที่มุ่งเน้นไปทางรูปแบบตะวันตก จึงทำให้รูปแบบทางวัฒนธรรมไทยต่าง ๆ ต้องปรับตัวเองให้อยู่รอดในภาวการณ์เช่นนี้ การสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มบุคคลที่ชื่นชอบในศิลปะพื้นบ้าน ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2546 ได้รับการสืบทอดมาจาก ครูหอม ภุมรา นักสวดคฤหัสถ์ในจังหวัดเพชรบุรี เดิมคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ใช้ชื่อคณะว่า "สี่สำราญ" รูปแบบการสวดของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ มีลักษณะเฉพาะตัวคือ คณะสวดคฤหัสถ์มหาเทพบันเทิงศิลป์ได้ปรับรูปแบบวิธีการละเล่นให้สนุกสนานมากขึ้น ตลอดจนปรับรูปแบบบางประการให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน การสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ จึงไม่ได้มีเฉพาะสวดในงานศพเท่านั้น แต่ยังเป็นกลุ่มนักสวดคฤหัสถ์ที่สาธิตวิธีการสวดที่นอกเหนือจากงานศพ เช่น สาธิตการสวดคฤหัสถ์ ณ สำนักพิมพ์มติชน สาธิตการสวดคฤหัสถ์ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ มุ่งเน้นการศึกษาเรื่อง การสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ เพื่อศึกษารูปแบบการสวดคฤหัสถ์คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ และเพื่อศึกษาข้อมูลคติชนที่ปรากฏในการสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาการสวดคฤหัสถ์และใช้ทฤษฎีแนวคิดเชิงภาวะแวดล้อมนิยม ซึ่งกล่าวถึงความสำคัญที่นักคติชนวิทยา มุ่งศึกษาโดยมีหลักการว่า การศึกษาคติชนจะไม่จำกัดการตีความหมายเฉพาะตัวบทเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาถึงสิ่งแวดล้อมของคติชน ในขณะที่คติชนนั้น ๆ กำลังมีบทบาทอยู่ การศึกษารูปแบบและโครงสร้างของนิทาน หากขาดภาวะแวดล้อม (context) อาจจะทำให้นิทานเรื่องนั้น ขาดสีสันหรือทำให้เนื้อเรื่องนั้นไม่มีชีวิต การเล่านิทานจึงมีองค์ประกอบที่หลากหลาย เช่น กลวิธีการเล่าเรื่อง การออกเสียง การแสดงท่าทางประกอบ วิธีการแสดงที่เร้าใจคนฟัง หรือวิธีการดึงดูดผู้ชมได้อย่างน่าสนใจ นอกจากนี้ นักคติชนยังศึกษาภาวะแวดล้อมทางสังคม เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมของกลุ่มคนที่ฟังหรือชมการแสดงนิทาน สอดคล้องกับแนวคิดของ เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2552, หน้า 429) อธิบายว่า แนวคิดภาวะแวดล้อมนิยม เป็นการศึกษาที่ไม่ได้จำกัดอยู่ที่ตัวบทเท่านั้น แต่ต้องศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคล ที่กระทำขึ้นในระหว่างที่ปัจเจกบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม นอกจากนี้ จะต้องศึกษาถึงภาวะแวดล้อมอื่น ๆ หรือเหตุการณ์เฉพาะที่กำลังแสดงอยู่ในขณะนั้น เช่น พฤติกรรมการแสดงออก การสื่อสาร สภาพแวดล้อม และอื่น ๆ การศึกษา การสวดคฤหัสถ์ กรณีศึกษา คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ ผู้วิจัยได้อ้างอิงแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการศึกษาดังต่อไปนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสวดคฤหัสถ์ นิสา เมลานนท์ ให้ความหมายไว้ในหนังสือการละเล่นและการละเล่นจำอวดพื้นบ้านว่า การสวดคฤหัสถ์เป็นการละเล่นที่มีมาแต่โบราณ สันนิษฐานว่า อาจจะเริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยอยุธยา และปรากฏหลักฐานในสมัยรัชกาลที่ 4 นิยมใช้สวดในงานศพ มีลักษณะคล้ายกับการสวดพระอภิธรรมของพระภิกษุ และสวดหลังจากที่พระภิกษุสวดพระอภิธรรมจบ (นิสา เมลานนท์, 2556, หน้า 7-8) บทสวดคฤหัสถ์สามารถจำแนกบทที่ใช้ในการสวดคฤหัสถ์ไว้เป็นบทหลัก ๆ ได้ 4 บท เรียกว่า "พื้น" ประกอบด้วย พื้นพระอภิธรรม พื้นโพชฌงค์มอญ พื้นพระมาลัย และพื้นมหาชัย เมื่อคณะสวดคฤหัสถ์ใช้บทใดทำการสวด ก็จะเรียกชื่อตามพื้นนั้น ๆ (มนตรี ตราโมท, 2494) ตำแหน่งและหน้าที่ของนักสวดทั้ง 4 ตำแหน่ง ว่า ตำแหน่งตัวตุ้ยทำหน้าที่สร้างความขบขัน ตำแหน่ง แม่คู่ (คอหนึ่ง) เป็นตำแหน่งที่สำคัญอย่างมาก เพราะเป็นตำแหน่งที่ต้องขึ้นต้นบทสวดต่าง ๆ และคอยซักถามตัวตุ้ยและตัวภาษา คอสอง มีหน้าที่คล้ายกับคอหนึ่งและคอยเสริมบทต่าง ๆ เพื่อความสนุกสนาน ตำแหน่งสุดท้าย คือ ตัวภาษา จะทำหน้าที่เป็นนักแสดงและเลียนเสียงภาษาของชนชาตินั้น หรือรับบทเป็นตัวนางและตัวละครอื่น ๆ ตามท้องเรื่องที่แสดง (กรสรวง ดีนวลพะเนาว์, 2549)

ในปัจจุบัน การสวดคฤหัสถ์ไม่ได้รับความนิยมอย่างในอดีต เพราะสภาพสังคมเศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้หลาย ๆ คณะที่เคยประกอบอาชีพสวดคฤหัสถ์ต้องล้มเลิกไป หรือขาดผู้เล่นบางตำแหน่ง ท้ายที่สุดแทบจะไม่ปรากฏการละเล่นสวดคฤหัสถ์อีกเลย แต่ในทางกลับกัน การละเล่นการสวดคฤหัสถ์ส่งผลให้เกิดการแสดงประเภทจำอวดหรือตลก กล่าวคือ ในการละเล่นสวดคฤหัสถ์ 1 สำรับ จะมีผู้เล่นทั้งหมด 4 คน การแสดงของจำอวดหรือตลกก็เช่นเดียวกัน แรกเริ่มนั้น จะมีผู้เล่นทั้งหมด 4 คน 1 ใน 4 ของตลก จะต้องมีผู้ชายที่รับบทเป็นตัวนางหรือแต่งเป็นผู้หญิง 1 คน ก่อนที่ยุคสมัยจะเปลี่ยนไป เริ่มมีตลกที่เป็นเพศหญิงมากขึ้น คล้ายคลึงกับการเล่นสวดคฤหัสถ์ที่ตัวภาษาในตำแหน่งที่ 4 จะต้องรับบทเป็นผู้หญิงหรือตัวนางเสมอ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความฉบับนี้ศึกษาเรื่อง สวดคฤหัสถ์ กรณีศึกษา คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ การศึกษาครั้งนี้ จะเป็นการวิเคราะห์แบบเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะข้อมูลที่รวบรวมการสวดคฤหัสถ์จากการสัมภาษณ์ ว่าที่ร้อยตรี ไอยเรศ งามแฉล้ม หัวหน้าคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ เกี่ยวกับรูปแบบวิธีการสวดคฤหัสถ์ ความเชื่อที่ปรากฏในการสวดคฤหัสถ์ และประวัติการก่อตั้งคณะมหาเทพบันเทิง

ศิลป์ รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสังเกตเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการสวดคฤหัสถ์ ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์

ผู้วิจัยสนใจศึกษารูปแบบการสวดตลอดจนพิธีกรรมและความเชื่อของการสวดคฤหัสถ์คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ ช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 จนถึง ธันวาคม พ.ศ. 2564 ตลอดจนศึกษาเอกสารงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสวดคฤหัสถ์ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหรือการละเล่นในงานศพ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของข้อมูลด้านเนื้อหาที่จะศึกษา ดังนี้

1. ที่มาของการสวดคฤหัสถ์
   1.1 ความหมายของการสวดคฤหัสถ์
   1.2 ภูมิหลังการสวดคฤหัสถ์
   1.3 โอกาสในการสวดคฤหัสถ์
2. องค์ประกอบในการสวดคฤหัสถ์
   2.1 นักสวดคฤหัสถ์
   2.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดง
   2.3 เครื่องแต่งกาย
3. รูปแบบวิธีการเล่นหรือการแสดง
   3.1 บทสวดและทำนองที่ใช้ในการสวด
   3.2 การแสดงละครพื้นบ้าน
   3.3 การแสดงออกชุดภาษา

ผลการวิจัย

การศึกษาการแสดงสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ และความเชื่อที่ปรากฏในการสวดคฤหัสถ์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2564 จากการสัมภาษณ์และลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อสังเกตการสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ สามารถสรุปผลการศึกษาการสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ได้ว่า คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์เกิดจากการรวมตัวของผู้ที่สนใจการสวดคฤหัสถ์ เดิมใช้ชื่อว่า คณะสี่สำราญ มีหัวหน้าคณะคือ ว่าที่ร้อยตรี ไอยเรศ งามแฉล้ม รูปแบบการแสดงของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ เป็นการแสดงที่สืบทอดมาจากคณะสวดคฤหัสถ์ของ นายหอม ภุมรา นักสวดคฤหัสถ์ ในจังหวัดเพชรบุรี และพัฒนารูปแบบการสวดให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน แต่ยังคงเอกลักษณ์แบบโบราณเอาไว้ ประกอบด้วย (1) การสวดพื้นพระอภิธรรมหรือการสวดพื้นพระมาลัย การสวดคฤหัสถ์คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ จะใช้พื้นพระมาลัยเป็นทำนองสวดหลัก แต่ในกรณีที่ต้องแสดงสาธิตในสถานที่ต่าง ๆ อาจจะใช้พื้นพระอภิธรรมขึ้นต้นก่อน จากนั้น จึงต่อด้วยพื้นพระมาลัย (2) การร้องบทลำนอก จะแทรกอยู่ในการสวดพื้นต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ชมได้ปรับเปลี่ยนอรรถรสในการรับฟัง (3) การแสดงชุดสิบสองภาษา เป็นการแสดงที่นำเอาวรรณกรรมพื้นบ้านหรือการแสดงที่เลียนแบบสำเนียงของชนชาติต่าง ๆ และ (4) การสวดบทลา จะเป็นการอวยพรให้เจ้าภาพและผู้ที่มาร่วมงาน

การสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์บางช่วง มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยเฉพาะการแสดงชุดสิบสองภาษาที่ปรับรูปแบบการแสดงให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เช่น การแสดงชุดภาษาญวน ทางคณะได้ปรับรูปแบบวิธีการแสดงให้เกิดความน่าสนใจ เช่น เครื่องแต่งกาย การใช้มุกตลกที่เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน การแสดงชุดนี้ กล่าวถึงนางเหลยต้องการทำบุญให้แก่สามีที่ล่วงลับไปแล้ว โดยขอความช่วยเหลือจากขรัวตา แต่เหตุการณ์กลับไม่เป็นอย่างที่นางเหลยตั้งใจ เพราะขรัวตา

ต้องการนางเหลยเป็นภรรยา จึงออกอุบายต่าง ๆ นานา สุดท้ายอุบายของขรัวตาไม่สำเร็จ หากพิจารณาการแสดงชุดสิบสองภาษา โดยเฉพาะชุดภาษาญวน จะเห็นได้ว่า การแสดงชุดภาษาญวน เป็นการนำเอาเรื่องราวของศาสนา โดยเฉพาะนิกายอื่นมาล้อ และเลียนแบบให้เกิดความตลกขบขัน เช่น การใช้ถ้อยคำภาษาหรือการใช้คำต้องห้ามที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ เพื่อให้เกิดความตลกขบขัน ถ้อยคำภาษาที่นำมาใช้นั้น ไม่ได้มุ่งให้เกิดความตลกขบขันเพียงอย่างเดียว แต่แสดงให้เห็นถึงความหมายตรงและความแฝงที่นักแสดงนำมาใช้ เพื่อทำให้เกิดความสอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่กำลังแสดงอยู่ ตัวอย่างถ้อยคำภาษาที่นักสวดใช้ขับร้อง เช่น

ตัวภาษา: เสี่ยงอะไรก็มีแต่เสีย ฉันเป็นลิงตัวเมียหนีขรัวตา
ตัวตุ๊ย: น้องเป็นลิงตัวเมียพี่เป็นลิงตัวผู้ ตามไปสมสู่อยู่ด้วยสีกา

จากบทร้องข้างต้น เป็นตอนที่ขรัวตาร้องตอบโต้กับนางเหลยเพื่อต้องการนางเป็นภรรยา โดยใช้วิธีการเสี่ยงทาย นางเหลยเสี่ยงทายขอให้ตนเกิดเป็นลิงตัวเมีย ส่วนขรัวตาจะไปเกิดเป็นลิงตัวผู้ เพื่อจะได้ร่วมสมสู่กับนาง บทร้องดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าภาษาที่นำมาใช้ในการแสดงนั้น มีความหมายโดยตรง ผู้ชมสามารถรับรู้และเข้าใจในความหมายที่นักแสดงหรือนักสวดต้องการสื่อสารให้รับทราบ และในขณะเดียวกันบทร้องดังกล่าว ก็สามารถทำให้เกิดความตลกขบขันได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ พบว่า บทสนทนาบางช่วง สะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราวของศาสนาที่ถ่ายทอดออกมาให้อยู่ในรูปแบบของศิลปะการแสดง เป็นเรื่องราวของพระและสีกา ที่คนในสังคมตั้งความคาดหวังว่า ผู้ที่เป็นพระจะต้องปฏิบัติตนอยู่ในพระธรรมวินัย ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องทางโลก โดยเฉพาะเรื่องของกามตัณหาต่าง ๆ การแสดงชุดภาษาญวน นำเรื่องราวของศาสนาอีกมุมหนึ่งมาถ่ายทอด ซึ่งเป็นมุมที่คนทั่วไปรับรู้เพียงแต่ไม่ได้พูดออกมาอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น

ตัวตุ๊ย: ฉาวเฮยฉาว รำสวย ๆ หลวงพ่อซิได๋ทำเมีย
ตัวภาษา: ต๋ายเหลว หลวงพ่อ เป๋นพระเป๋นเจ้า จิมีเมียได้ไหง
ตัวตุ๊ย: มีได๋ หลวงพ่อไม่ถือ ยังไงถ้าไม่ได้ฉาวทำเมียหลวงพ่อจิขังไว้ ไม่ให้ไปไหน อ้อยเข้าปากช้างใครสิง้างไปได๋
ตัวภาษา: ถ้าหงันมาเฉี่ยงท้ายกั๋น ถ้าหลวงพ่อชนะ ฉันจิยอมเป๋นเมียหลวงพ่อ แต่ถ้าหลวงพ่อแพ้ต้องกงเต๊กให้ฉันฟรี ๆ นะ

บทสนทนาข้างต้น เป็นบทสนทนาระหว่างขรัวตาและนางเหลย ที่ขรัวตาแสดงถ้อยคำให้เห็นถึงความต้องการในตัวนาง แต่นางเหลยไม่ยอม นางจึงตั้งข้อแลกเปลี่ยนกับขรัวตา เพื่อให้ตนเองไม่ตกเป็นภรรยา บทสนทนาดังกล่าว มีลักษณะของการวิพากษ์และเสียดสีสถาบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถาบันศาสนาที่ปัจจุบันคนในสังคมทั่วไปต่างรับรู้ว่า มีข่าวเกี่ยวกับศาสนาในทางที่ไม่ดี แต่ไม่สามารถพูดออกมาตรง ๆ จึงถ่ายทอดให้อยู่ในรูปแบบของการแสดงละครหรือถ้อยคำต่าง ๆ ลักษณะของการแสดงดังกล่าว จึงเป็นการล้อเลียนเสียดสี เพื่อให้เกิดอารมณ์ขันผ่านการสนทนาระหว่างตัวละครทั้งสอง สะท้อนให้เห็นสภาพของสังคม ความคิด ทัศนคติ ของผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน ผู้ชมที่เข้าใจสาระสำคัญของเรื่องที่วิพากษ์เสียดสีสังคมย่อมสนุกสนานไปกับเนื้อเรื่องที่นักแสดงสื่อออกมา ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกชื่นชอบและแสดงความรู้สึกผ่านสีหน้า ท่าทางต่าง ๆ เช่น การปรบมือ เสียงหัวเราะ หรือบางครั้งผู้ชมอาจจะมอบรางวัลให้กับนักสวดที่แสดงได้ประทับใจ การแสดงชุดสิบสองภาษาส่วนใหญ่มีเนื้อหาที่วิพากษ์เสียดสีสังคม หรืออีกนัยหนึ่งของการแสดงชุดนี้ เป็นพื้นที่หรือเครื่องระบายออกของคนในสังคมต่อศาสนาที่ผิดไปจากความคาดหวัง จึงเกิดเป็นศิลปะการแสดงที่ยั่วล้อหรือเสียดสีสังคม

การสวดคฤหัสถ์ เป็นศิลปะการแสดงที่สะท้อนให้เห็นถึงการล้อเลียนอีกด้านหนึ่งของศาสนาที่ไม่มีใครเอ่ยถึงหรือไม่สามารถพูดในที่สาธารณะได้อย่างตรงไปตรงมา ผู้คนในสังคมจึงต้องการพื้นที่ที่จะแสดงออกหรือพูดถึงสิ่งที่ผิดแปลกไปจากสังคมทั่วไป เช่น การที่พระสงฆ์ลุ่มหลงในกามตัณหา หรือการแสดงอาการที่ไม่สำรวมของพระสงฆ์ แต่การล้อเลียนนั้นไม่ได้ถ่ายทอดออกมาในลักษณะของการให้ร้ายหรือกล่าวโทษ เป็นเพียงการหยอกล้อให้เกิดอารมณ์ขำขันเพียงชั่วขณะหนึ่งเท่านั้น การล้อเลียนที่ปรากฏในการสวดคฤหัสถ์ ไม่ได้มีเพียงการล้อเลียนในการแสดงชุดภาษาญวนเท่านั้น แต่ยังคงปรากฏในการสวดคฤหัสถ์ในช่วงอื่น ๆ เช่น การใช้ท่าทางสัญญาณมือของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร ซึ่งไม่ต้องสื่อสารด้วยถ้อยคำภาษา ผู้ชมก็สามารถรับรู้และเข้าใจได้ เพราะเป็นสิ่งที่คุ้นชินและพบเห็นได้โดยทั่วไปตามท้องถนน นอกจากนี้ การสวดคฤหัสถ์เป็นการสวดของฆราวาสที่สามารถแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ร่วมกับการสวดให้สนุกสนานและประทับใจคนดู แตกต่างจากการสวดพระอภิธรรมของพระสงฆ์ที่จะต้องสำรวม ทำให้นักสวดสามารถเลียนแบบพฤติกรรมต่าง ๆ ของพระสงฆ์ มาปรับใช้ในการสวดคฤหัสถ์ได้อย่างสนุกสนาน เช่น ทำนองในการสวด หรือการนำบทบาลีบางบทมาใช้ในการสวดและแทรกทำนองหรือมุกตลกต่าง ๆ ลงไป เพื่อให้ผู้ชมประทับใจและเกิดอารมณ์ร่วมไปกับการแสดง และตราบใดที่ผู้คนในสังคมยังคงต้องการพื้นที่ระบายความกดดัน ที่ตนไม่สามารถยอมจำนนต่อสิ่งนั้น และหาวิธีการที่จะหลีกหนีจากกฎเกณฑ์หรือระเบียบต่าง ๆ ที่สังคมพยายามจะบังคับให้คนต้องปฏิบัติ ทำให้การสวดคฤหัสถ์เป็นศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งที่พยายามสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมที่ผิดแปลก และล้อเลียนเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ตลอดจนเป็นพื้นที่ระบายอารมณ์ของคนในสังคม ท้ายที่สุดการสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ จึงมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สร้างความชื่นชอบให้แก่ผู้ชมทุกครั้ง นอกจากนี้ คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการสวดคฤหัสถ์ให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป เช่น การถ่ายทอดความรู้ให้กับคณะสวดคฤหัสถ์ในจังหวัดอยุธยา หรือการถ่ายทอดความรู้ในหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ เล็งเห็นความสำคัญของการสวดคฤหัสถ์ที่เป็นมหรสพแบบโบราณ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนจึงเชิญคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ไปบรรยายหรือสาธิตเกี่ยวกับการสวดคฤหัสถ์อยู่บ่อยครั้ง

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษารูปแบบการสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ในฐานะการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของไทยที่รับสืบทอดมาจาก นายหอม ภุมรา นักสวดคฤหัสถ์ในจังหวัดเพชรบุรี กล่าวคือ คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ยังคงใช้รูปแบบวิธีการสวดแบบโบราณที่รับสืบทอดมา ทำให้การสวดคฤหัสถ์ของคณะนี้ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นที่ชื่นชอบของคนทั่วไป นอกจากนี้ คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ได้นำรูปแบบการสวดคฤหัสถ์ของคณะวัดหนามแดง จังหวัดสมุทรปราการ และจากการเก็บข้อมูลการสวดคฤหัสถ์ของคณะต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับการสวดของตนเอง การอนุรักษ์การสวดคฤหัสถ์ของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ จึงเป็นการอนุรักษ์รูปแบบวิธีสวดตามแบบที่ได้เรียนรู้มา เพื่อให้คนรุ่นหลังรู้จักและเผยแพร่ศิลปะการแสดงประเภทนี้ให้คงอยู่ท่ามกลางกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะสังคมเมือง มหรสพ หรือศิลปะการแสดง ในงานอวมงคลเริ่มสูญหายไปอย่างช้า ๆ จนในที่สุดแทบไม่เหลือมหรสพในงานอวมงคลให้เราได้เห็น เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดงานบำเพ็ญกุศลในระยะเวลานาน ๆ ทำให้เจ้าภาพต้องลดภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ บางงานเลือกที่จะไม่นำมหรสพเข้ามาแสดง คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์เป็นคณะสวดคฤหัสถ์อีกหนึ่งคณะที่อยู่ท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้น ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการแสดงให้ผู้ชมเข้าถึงง่ายและเกิดความสนุกสนาน เช่น การใช้มุกตลกต่าง ๆ ที่เป็นปัจจุบัน การพูดคุยหรือหยอกล้อกับคนดู เพื่อให้คนดูได้รับความรู้สึกผ่อนคลายและเป็นกันเองกับนักแสดงมากขึ้น นอกจากนี้ บทบาทของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ ไม่ใช่สวดคฤหัสถ์ในงานอวมงคลหรืองานศพเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถปรับเปลี่ยนให้อยู่ในรูปแบบของการสาธิตในสถานที่ราชการและสถานที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับเชิญไป คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากนักสวดในสำรับมี

ความสามารถที่หลากหลาย เช่น การเล่นดนตรี หรือความสามารถทางด้านนาฏศิลป์ จึงนำความสามารถเหล่านี้ เข้ามาปรับใช้เพื่อให้เกิดความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เมื่อวัฒนธรรมตะวันตกเริ่มมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยมากขึ้นเท่าใด คณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ได้พยายามผสมผสานวัฒนธรรมแบบเดิมและวัฒนธรรมแบบใหม่ นำมาปรับแต่งให้เหมาะสมกลมกลืนและสามารถอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับปรนวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญยิ่งต่อคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ ทั้งนี้ เพราะสภาพสังคมได้เจริญก้าวหน้าขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง อาจจะส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนไทย ทั้งด้านวัตถุนิยม ความคิด มโนทัศน์ หรือค่านิยม ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของบุคคล มีผลให้ระบบโครงสร้างของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมและประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การปรับปรนของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ จึงต้องใช้ความพยายามอย่างยิ่งที่จะปรับตัวให้เข้ากับภาวการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ ด้วยวิธีการปรับแนวคิด พฤติกรรม ตลอดจนการพัฒนารูปแบบการสวดอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยการรวบรวมข้อมูลการสวดคฤหัสถ์จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความต่าง จากนั้น นำมาปรับใช้ ตลอดจนปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ทั้งเรื่องของเวลา โอกาส และสถานที่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการสวดคฤหัสถ์

ผลการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่า การสวดคฤหัสถ์ กรณีศึกษาคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ เป็นสำรับที่ยังคงอนุรักษ์วิธีการสวดแบบโบราณเอาไว้ และในขณะเดียวกันก็พยายามปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ศิลปะการแสดงประเภทนี้ เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การปรับปรนของคณะมหาเทพบันเทิงศิลป์ เป็นสิ่งที่นักสวดทุกคนพยายามปรับเปลี่ยน เพื่อให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเก่าและวัฒนธรรมใหม่ได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืน ดังนั้น เพื่อประโยชน์ต่อคนรุ่นหลัง ควรมีหน่วยงานราชการเข้ามามีส่วนร่วมเผยแพร่และอนุรักษ์ศิลปะการแสดงประเภทนี้ ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เพราะการสวดคฤหัสถ์เริ่มสูญหายไปจากสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

กรสรวง ดีนวลพะเนาว์. (2549). *สวดคฤหัสถ์: กรณีศึกษาคณะนายหอม ภุมรา ตำบลหนองโสน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นิสา เมลานนท์. (2556). สวดคฤหัสถ์: ต้นกำเนิดตลกไทย. *สงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 19*(3), 7-19.

มนตรี ตราโมท. (2494). *สวดคฤหัสถ์ในงานสังคีตศิลป์ของกรมศิลปากร พ.ศ. 2492-2494*. พระนคร: กรมศิลปากร.

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2552). *ทฤษฎีคติชนวิทยาร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อนุมานราชธน, พระยา. (2532). *หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี เล่ม 4 กรมศิลปากร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

แนวคิดผู้หญิงสมัยใหม่ในนวนิยายชุด "นักสืบสตรีศรีอยุธยา"

ชญานนท์ ชมดี[1*]
สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ[2]
สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: Chayanon.swu@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดผู้หญิงสมัยใหม่ ที่สะท้อนผ่านบุคลิกภาพ สถานภาพ และบทบาทของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายชุด "นักสืบสตรีศรีอยุธยา" (ลายราชสีห์ ลายกินรี ลายเหมราช) ของพงศกร จำนวน 9 ตัวละคร ได้แก่ แสร์ เจ้าจอมสารภี พิกุล เฮง สุ่น ออสุต พุดซ้อน ลูกจัน อะมีนะห์ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร และนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า พงศกรได้สร้างภาพสังคม จารีต วัฒนธรรม ที่มีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของผู้หญิงในลักษณะที่อยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย มีการนำเสนอภาพของ "ผู้หญิงอยุธยา" สะท้อนผ่านตัวละครหญิง 2 ลักษณะ คือ ภาพผู้หญิงตามขนบและภาพผู้หญิงสมัยใหม่ ด้านภาพผู้หญิงตามขนบ บุคลิกภาพที่พบได้แก่ ความเป็นกุลสตรี มีกิริยาท่าทางที่เรียบร้อยสุภาพอ่อนโยน รู้จักรักนวลสงวนตัว และมีความรู้ความสามารถในการเป็นแม่ศรีเรือน สถานภาพและบทบาททางครอบครัวที่พบของผู้หญิงตามขนบ ได้แก่ ภรรยาที่ห่วงใยดูแลสามี มารดาผู้เลี้ยงดูแลปกป้องบุตร ด้านสถานภาพและบทบาททางสังคมของผู้หญิงตามขนบที่พบ ได้แก่ หญิงชาววังผู้เรียนรู้งานฝีมือและการปฏิบัติตน แม่ค้า ส่วนภาพผู้หญิงสมัยใหม่ ด้านบุคลิกภาพที่พบ ได้แก่ ความเป็นผู้หญิงที่มีกิริยาคล่องแคล่ว มีวาทศิลป์ในการพูด พูดโต้ตอบได้ทันท่วงที กล้าคิด กล้าตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว มีความกล้าหาญ มั่นใจในตนเอง รักศักดิ์ศรี สู้คนไม่ยอมให้ใครมาดูถูกรังแก รู้จักความเท่าเทียม เข้มแข็งอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความรู้ความสามารถ เฉลียวฉลาดมีไหวพริบ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ด้านสถานภาพและบทบาททางครอบครัวของผู้หญิงสมัยใหม่ที่พบ ได้แก่ ภรรยาที่สามีต้องพึ่งพาผู้นำของครอบครัว (มารดา ลูกสาว) ที่หาเลี้ยง มีอำนาจควบคุมจัดการตัดสินใจในครอบครัว พี่สาวผู้สนับสนุนการศึกษาและอาชีพ ด้านสถานภาพและบทบาททางสังคมของผู้หญิงสมัยใหม่ พบว่า ตัวละครประกอบอาชีพแพทย์ผู้รักษาคนไข้และไขคดี รวมถึงเป็นผู้นำทางการค้าที่มีอิทธิพลมีบทบาทในการค้าขายกับราชสำนักและต่างชาติ การผสมผสานภาพผู้หญิงตามขนบกับภาพผู้หญิงสมัยใหม่ในตัวละครหญิง สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นจริง และ "ผู้หญิงสมัยใหม่" ในทัศนะของ พงศกร ที่แม้ว่าจะหมายถึง ผู้หญิงผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพในการประกอบบทบาทพื้นที่ทางสังคมที่ไม่ด้อยไปกว่าผู้ชาย แต่ผู้หญิงก็ไม่อาจละทิ้งบทบาทพื้นที่ครัวเรือนไปได้ ซึ่งเป็นภาพผู้หญิงตามขนบที่มีมาช้านาน หากซ่อนอยู่ในการนำเสนอภาพของผู้หญิงสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน

คำสำคัญ: บุคลิกภาพ, สถานภาพและบทบาท, แนวคิดผู้หญิงสมัยใหม่

The Concept of Modern Women in Novel Series Called "Nakseubsatree Sri Ayuthaya"

Chayanon Chomdee[1*]

Saharot Kittimahacharoen[2]

Thai Studies, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University[1,2]

[*]Corresponding author: Chayanon.swu@gmail.com

Abstract

This study aims to analyze the modern women's concept reflected through personalities, status, and roles of leading female characters in novel series called "Nakseubsatree Sri Ayuthaya" of Pongsakorn which comprises of 9 female characters namely Saer, JaojomSaraphee, Pikoon, Heng, Soon, Aorsoot, Poodsorn, Lookjan and Ameehna by adopting documentary research and descriptive research methods.

The result of the study showed that Pongsakorn the author created social image, tradition, and culture influencing the lives of women in such a way they are under the patriarchy. The images of Ayuthaya women were presented through 2 female characters in two different characteristics: traditional women and modern women. Firstly, the traditional women's characteristics found in the novels such as being ladylike, being well-behaved, being very reserved and being domestic goddesses. Apart from the characteristics, the status and roles of traditional women in families are being caring wives who take care of husbands and being mothers who look after and protect children. In addition, their status and roles in society found are being ladies-in-waiting who learn crafts and manners and also being market women. On the other hand, the characteristics of modern women found in the novels are being active women, being able to have the rhetoric especially in speaking, being ready to respond promptly, daring to think, daring to decide, being courageous, resolute, and confident in themselves, having self-esteem, being strong and tough (modern women will not let anyone insult or bully), knowing and understanding the equality, being persistent and never giving up on obstacles, being knowledgeable, wise, witty, and being eager to learn. Furthermore, the status and roles of modern women in families are that mothers, daughters, and sisters become breadwinners and men in families become dependent husbands, so these women possess power in decision making. Moreover, the status and roles of modern women in society are that these modern women characters work as doctors who treat patients and solve cases as well as being an influential trade leader who plays a role in trading with the royal court and foreigners. Even though the blending of traditional female images with modern female images in female characters could reflect the reality especially "Modern women" in the view of Pongsakorn referring to being women who are knowledgeable, competent, and having the potential to play an important role in the social space which is not considered to be inferior to men, modern women cannot afford to abandon the role of household space which is considered as the image of traditional women for a long time, and it also is hiddenly represented the image of modern women harmoniously.

Keywords: Personalities, Status and Roles, Concept of Modern Women

บทนำ

"พงศกร" คือ นามปากกาของนายแพทย์พงศกร จินดาวัฒนะ ที่มีผลงานทั้งเรื่องสั้น เรื่องยาว รวมไปถึงผลงานเขียนประเภทนวนิยายที่รวมเล่ม ซึ่งได้รับความนิยม โดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทชุด "สตรี" อย่างวรรณกรรมชุดแนวผ้า เช่น รอยไหม สาปภูษา กิ่เพ้า มาดามดัน กลรักสตรอเบอรี่ กลกิโมโน และกำไลมาศ ฯลฯ อีกหนึ่งผลงานของ "พงศกร" ที่ตัวละครหญิงภายในเรื่องมีความน่าสนใจคือ นวนิยายชุด "นักสืบสตรีศรีอยุธยา" ประกอบด้วย นวนิยาย จำนวน 3 เรื่อง ประกอบด้วย ลายราชสีห์ ลายกินรี และลายเหมราช วรรณกรรมชุดนี้ กล่าวถึงคดีฆาตกรรมในสมัยอยุธยา ซึ่งแต่ละคดีเข้าไปพัวพันกับราชสำนัก ต้องอาศัยความรู้ความสามารถในการไขคดี ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการไขคดีดังกล่าว คือ ตัวละครหญิง โดยเฉพาะตัวละครหญิงทั้ง 9 ตัว ได้แก่ คุณหญิงแสร์ เจ้าจอมสารภี พุดซ้อน ลูกจัน พิกุล เฮง อะมีนะห์ สุ่น และออสุต ที่ล้วนแล้วแต่มีความรู้ความสามารถ มีบุคลิกภาพ สถานภาพและบทบาทที่โดดเด่นภายในเรื่อง ที่ปรากฏในช่วงสมัยอยุธยาที่ "ปิตาธิปไตย" หรือระบบชายเป็นใหญ่ ซึ่งหมายถึง วิธีคิดและแบบแผนปฏิบัติ อันมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญ คุณค่า และอภิสิทธิ์แก่ผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิงอย่างเป็นระบบ แทรกซึมอยู่ในอณูต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชีวิตประจำวันและมีลักษณะเป็นโครงสร้างครอบคลุมบทบาท พฤติกรรม วิธีคิดทั้งของเพศหญิงเพศชาย และเพศอื่น ๆ (เสนาะ เจริญพร, 2548) ยังคงมีอิทธิพลอย่างสูงต่อผู้หญิงที่อยู่ภายใต้ระบอบสังคมดังกล่าว ภาพลักษณ์และบทบาทของผู้หญิงจึงมักถูกละเลยในประวัติศาสตร์อยุธยา ทำให้อยุธยาในประวัติศาสตร์ มีแต่มิติทางเพศและความเคลื่อนไหวที่เป็นเรื่องเฉพาะของผู้ชาย (กำพล จำปาพันธ์, 2563) โดย พงศกร ได้นำมาสร้างเป็นกรอบของสังคมแบบปิตาธิปไตยให้เป็นภูมิหลังของเรื่อง

แม้นวนิยายชุด "นักสืบสตรีศรีอยุธยา" พงศกร ได้วางตัวละครหญิงเหล่านั้น ให้มีบทบาทที่สำคัญในสมัยอยุธยา แต่ก็มีการนำเสนอภาพยุคสมัยผู้หญิงที่ยังถูกกำหนดคุณค่าโดยระบอบปิตาธิปไตย ประกอบกับกลวิธีการนำเสนอตัวละครหญิงของ พงศกร ทำให้ตัวละครหญิงภายในเรื่อง อาจไม่ได้เป็นไปตามพงศาวดาร เอกสารบันทึกทางประวัติศาสตร์หรือมโนทัศน์ปัจจุบัน ที่มองกลับไปถึงผู้หญิงอยุธยาในอดีต จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาตัวละครหญิงภายในเรื่อง จำนวน 9 ตัว ที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดผู้หญิงสมัยใหม่ผ่านการศึกษาบุคลิกภาพ สถานภาพ และบทบาทของตัวละครหญิงเหล่านั้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์แนวคิดผู้หญิงสมัยใหม่ของ พงศกร ที่สะท้อนผ่านบุคลิกภาพ สถานภาพ และบทบาทของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายชุด "นักสืบสตรีศรีอยุธยา"

ทบทวนวรรณกรรม

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพ สถานภาพ และบทบาทของตัวละครในนวนิยายของ พงศกร และชุดนักสืบสตรีศรีอยุธยา

ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบุคลิกภาพ สถานภาพ และบทบาทของตัวละครในนวนิยายที่สะท้อนแนวคิดผู้หญิงสมัยใหม่ เพื่อนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดและประเด็นในการศึกษา ดังนี้

เจตนิพิฐ ท้าวแก้ว (2559) ศึกษาสถานภาพและตัวละครหญิงในนวนิยายของ พงศกร โดยเลือกนิยายของ พงศกร จำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ รอยไหม สาปภูษา กี่เพ้า กลรักสตรอเบอร์รี่ มาดามดัน กลกิโมโน และกำไลมาศ มีตัวละครที่ใช้ในการศึกษา 8 ตัว ได้แก่ เรริน มะณีริน ไหมพิม เพกา พัฒศรี อันยา รินดารา และเกล้ามาศ เพื่อศึกษาสถานภาพและบทบาทของตัวละคร ผลการศึกษาพบว่า สภาพสังคมไทยปัจจุบันเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิง ทั้งสถานภาพแต่กำเนิดและที่ได้มาภายหลัง โดยตัวละครหญิงทุกตัว มีความสามารถทัดเทียมบุรุษและแสวงหาโอกาสในการศึกษา มีอาชีพที่หลากหลายตรงตามความถนัดและตรงตามการศึกษาที่ตัวละครได้เล่าเรียนมาอย่างเต็มที่

นอกจากนี้ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า มีผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับนวนิยายชุด "นักสืบสตรีศรีอยุธยา" ไว้ คือ ชนิกานต์ กู้เกียรติ (2563) ได้เขียนเป็นบทความศึกษาภาพลักษณ์นักสืบของตัวละครหญิงคือ เจ้าจอมสารภี แสร์ พุดซ้อน ลูกจัน ในนวนิยายชุดนักสืบสตรีศรีอยุธยาของ พงศกร แต่ผู้ศึกษาเห็นว่า ยังมีตัวละครหญิงที่ปรากฏภายในเรื่อง นอกเหนือจากชุดข้อมูลหรือตัวละครที่ ชนิกานต์ กู้เกียรติ ศึกษา โดยมีความโดดเด่นน่าสนใจ รวมถึงมีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินเรื่องและคลี่คลายปมปัญหาภายในเรื่องเช่นเดียวกัน ได้แก่ พิกุล เฮง สุ่น ออสุต และอะมีนะห์ นอกจากนี้ ชนิกานต์ กู้เกียรติ ยังได้ศึกษาไว้เพียงบุคลิกภาพ สถานภาพ บทบาทความเป็นนักสืบเท่านั้น แต่ไม่ได้วิเคราะห์หรือศึกษาในสถานภาพและบทบาทอื่น ๆ รอบด้าน ที่ปรากฏกับตัวละครหญิงภายในเรื่อง ซึ่งการศึกษาวิเคราะห์นี้ อาจสะท้อนภาพของความโดดเด่น หรือความเท่าเทียม รวมถึงทัศนะของผู้เขียนที่สอดแทรกผ่านตัวละครหญิงออกมาได้อย่างไม่สมบูรณ์และขาดหายในอีกหลากหลายมิติ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงต้องการที่จะศึกษาตัวละครหญิงภายในเรื่อง จำนวน 9 ตัวละคร ได้แก่ คุณหญิงแสร์ เจ้าจอมสารภี พุดซ้อน ลูกจัน พิกุล เฮง สุ่น ออสุต และอะมีนะห์ โดยนำมาวิเคราะห์บุคลิกภาพ สถานภาพ และบทบาท ทั้งสถานภาพบทบาทด้านครอบครัว และสถานภาพบทบาทด้านสังคม อย่างรอบด้าน เพื่อเติมเต็มและสะท้อนภาพ "ผู้หญิงสมัยใหม่" ที่ปรากฏในนวนิยาย แสดงทัศนะของ พงศกร ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ในทุกมิติ

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าได้รวบรวมข้อมูลรายชื่อตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายชุด "นักสืบสตรีศรีอยุธยา" ที่มีบทบาทเด่นที่ปรากฏทั้ง 3 เรื่อง ได้แก่ ลายราชสีห์ ลายกินรี ลายเหมราช รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ สถานภาพบทบาท และตัวละครหญิงในนวนิยายของ พงศกร ที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดผู้หญิงสมัยใหม่ นำมาเป็นแนวทางวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคม และวิเคราะห์บุคลิกภาพและสถานภาพบทบาทตัวละครหญิงที่ปรากฏในนวนิยายชุด นักสืบสตรีศรีอยุธยา เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดผู้หญิงสมัยใหม่ของ พงศกร โดยศึกษาและรายงานผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

สภาพสังคม "ผู้หญิงอยุธยา" ในนวนิยายชุด นักสืบสตรีศรีอยุธยา

ในนวนิยายชุด นักสืบสตรีศรีอยุธยา ได้กล่าวถึงบุคลิกภาพ สถานภาพบทบาทของผู้หญิงอยุธยา ผ่านตัวละครหญิง ซึ่งบทบาทหรือเหตุการณ์ที่ตัวละครได้เผชิญ ขยายให้ผู้อ่านรับรู้และเห็นถึง สภาพของสังคม กรอบจารีต วัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อ วิถีชีวิต การปฏิบัติตน การแสดงออก สถานภาพ และบทบาท รวมถึงพื้นที่ของผู้หญิงที่ถูกผูกติดกับครัวเรือน และจำกัดขอบเขตการประกอบอาชีพ

บทบาทในพื้นที่ทางสังคม โดยผู้เขียนต้องการนำเสนอให้เห็น "ผู้หญิงอยุธยาตามขนบ" ที่หมายถึง ภาพของผู้หญิงอยุธยาในลักษณะที่ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้ระบอบชายเป็นใหญ่ อาทิ เรื่องความจำเป็นในการเรียนรู้ สร้างความเป็นแม่ศรีเรือน ตั้งแต่ในสถานภาพบทบาทลูกสาว ที่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมในบริบททางวัฒนธรรม ซึ่งผู้เขียนได้สร้างและนำเสนอภายในเรื่อง เพื่อให้ผู้หญิงประกอบสถานภาพบทบาทภรรยาได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง รวมถึงถ่ายทอดส่งต่อความรู้เหล่านั้น ในฐานะมารดาให้กับลูกสาวในอนาคตต่อไป ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้ลูกสาวต้องอยู่ในบ้านของพ่อแม่มาโดยตลอด พวกเด็กผู้หญิงไม่ค่อยได้เรียนเขียน อ่าน แต่ในวัยเยาว์ พวกเธอจะได้เรียนการเย็บผ้า การปั่นฝ้าย และอื่น ๆ (ฟลีต เยรเมียส ฟาน, 2548) เช่นเดียวกับลูกสาวของขุนนางหรือข้าราชการที่ใกล้ชิดเจ้านาย จะถูกส่งเข้าไปฝึกอบรมมารยาท งานฝีมือ การขับร้องฟ้อนรำในวัง (เรืองศรี ศรีทอง, 2540) ภาพของวิถีชีวิตของหญิงอยุธยาที่ปรากฏ จึงมีความสัมพันธ์และมีบทบาทผูกติดกับสถานภาพบทบาทในพื้นที่ครัวเรือน เลี้ยงลูก ดูแลสามีเป็นหลัก นอกจากความเป็นแม่ศรีเรือนที่พึงมีแล้วภาพ "ผู้หญิงอยุธยาตามขนบ" ที่ปรากฏนั้นคือ เป็นผู้ที่มีความเป็น "กุลสตรี" เช่น มีกิริยามารยาทวาจาเรียบร้อย อ่อนหวาน อ่อนน้อมถ่อมตน รวมถึงต้องแสดงออกในลักษณะที่เป็นผู้ตาม ยอมตกเป็นรองฝ่ายชาย เหล่านี้ ถือเป็นค่านิยม ตามกรอบจารีตวัฒนธรรมที่ปรากฏแก่ผู้หญิง ภายใต้ระบอบชายเป็นใหญ่ ที่ผู้เขียนนำเสนอเป็นฉากหลังของสภาพสังคมภายในเรื่อง

นอกจากนี้ ภาพ "ผู้หญิงอยุธยา" ในนวนิยายชุด นักสืบสตรีศรีอยุธยา ก็ยังปรากฏสถานภาพบทบาททางสังคมของผู้หญิงที่มุ่งไปที่ความเกี่ยวพันกับ "ตำหนักใน" ที่ให้ผู้หญิงได้มีสถานภาพทางสังคมด้วยการรับราชการ ในฐานะเจ้าจอมและนางข้าหลวง เป็นสถานภาพในพื้นที่ทางสังคมไม่กี่อย่างที่มุมมองทางสังคมยอมรับให้ผู้หญิงสามารถแสดงบทบาทได้ อย่างไรก็ตาม ในลักษณะของการแสดงบทบาทส่วนใหญ่ ก็หนีไม่พ้นเรื่องของความรู้ความสามารถด้านกิจการงานเรือน การเรียนรู้ และกระทำให้เกิดความเป็นที่พึงใจแก่ฝ่ายชายเป็นหลัก ด้วยเหตุที่ผู้หญิงชนชั้นสูงในอดีตจะถูกแบ่งแยกออกจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเด็ดขาด และถูกบังคับให้ยึดติดกับอุดมการณ์กุลสตรีการรักนวลสงวนตัว การเป็นแม่บ้านแม่เรือน และการใช้ชีวิตเพื่อปรนนิบัติรับใช้และเอาอกเอาใจสามีเท่านั้น (อภิวันทน์ อดุลยพิเชฏฐ์, 2544) ภาพของการประกอบอาชีพ สถานภาพบทบาทพื้นที่ทางสังคมที่ปรากฏ จึงมีลักษณะที่ถูกจัดวางด้วยอุดมการณ์และจำกัดกรอบไว้ด้วยมิติของเพศ กล่าวคือ เป็นงานเฉพาะหรือเป็นพื้นที่เฉพาของแต่ละเพศที่สามารถปฏิบัติได้ ดังที่ พงศกร ได้สะท้อนภาพผ่านทัศนของตัวละคร "หมอมี" ในนวนิยายที่กล่าวว่า "*เขาเองก็เหมือนกับคนอื่น ๆ ที่เชื่อว่า อาชีพบางอย่างเหมาะกับผู้ชายเท่านั้น หน้าที่ของผู้หญิงคือ การเป็นแม่บ้านแม่เรือน หุงหาข้าวปลาอาหาร ปรนนิบัติสามีดูแลลูก*" (พงศกร จินดาวัฒนะ, 2561ก, หน้า 16) และการประกอบอาชีพหมอเชลยศักดิ์ ที่ปรากฏในเรื่อง "*แม้ไม่มีข้อกำหนดที่ชัดเจนว่า ห้ามสตรีเป็นหมอ หากแต่คนป่วยส่วนมาก ไม่เชื่อถือหมอผู้หญิงเท่าหมอผู้ชาย อีกทั้งวิชาแพทย์นั้น เป็นความลับ เป็นวิชาที่ถ่ายทอดในตระกูลเท่านั้น ไม่มีโรงเรียนสอน หากบิดาเป็นหมอ ก็นิยมถ่ายทอดวิชาความรู้การแพทย์ให้กับบุตรที่เป็นผู้ชาย สำหรับสตรีอย่างมากสุดก็เป็น หมอตำแย ดูแลการคลอดบุตรให้กับสตรีเท่านั้น*" (พงศกร จินดาวัฒนะ, 2561ก, หน้า 15) หากผู้หญิงประกอบอาชีพอย่างอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิจการงานของหญิงหรือความเป็นแม่ศรีเรือนที่ถูกผูกติดกับบทบาทในครอบครัว ก้าวล่วงบทบาทพื้นที่ของผู้ชาย ก็จะส่งผลให้ถูกประณาม เนื่องจากการกระทำที่ไม่เป็นไปตามกรอบหรือความคาดหวังของสังคมที่มีต่อผู้หญิง ภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในสมัยอยุธยา จึงแสดงให้เห็นถึงพื้นที่ที่ฝ่ายชายเป็นผู้สร้างอย่างใช้ความอคติ และการใช้เงื่อนไขทางด้านอำนาจที่เหนือกว่ามาจำกัดกรอบในการใช้ชีวิตของผู้หญิง และมีลักษณะของความสัมพันธ์แบบ "ผู้เหนือกว่า" และ "ผู้ด้อยกว่า" ในด้านระบบอำนาจเชิงจารีต ที่ก้าวล้ำและแทรกแซงระบบวิธีคิดของผู้หญิง ให้ต้องยอมจำนนและปฏิบัติตาม ซึ่งหญิงใดที่มีพฤติกรรมขัดแย้งต่อค่านิยมที่ระบบชายเป็นใหญ่ได้สร้างขึ้นนี้ ก็จะถูกมองในแง่ลบ เช่น หญิงที่ไม่มีความเป็นแม่ศรีเรือน ก็จะถูกคำครหา จากคนในสังคมได้ (ปาจารีย์ ช่วยบุญ, 2561) ดังนั้น ค่านิยม มุมมองทางสังคมอยุธยาที่มีต่อการปฏิบัติตนผู้หญิง ที่ใช้ในการดำเนินเรื่องนั้น พงศกร ได้สร้างขึ้นโดยชี้ให้เห็นว่าการเป็นหญิงดี ต้องเป็นผู้ที่หัวอ่อน ไม่

ทำตัวทัดเทียมกับบุรุษ และควรมีบทบาทหลัก ผูกติดพื้นที่ในครัวเรือน โดยเฉพาะการดูแลปรนนิบัติสามี ไม่ใช่มีบทบาททางพื้นที่ทางสังคม

ภาพสะท้อน "ผู้หญิงตามขนบ" จากนวนิยายชุดนักสืบสตรีศรีอยุธยา

ผู้เขียนได้นำภาพสะท้อนของผู้หญิงตามขนบ ที่ปรากฏในนวนิยายของ พงศกร ผ่านบทบรรยาย และทัศนะของตัวละครภายใต้สภาพสังคม จารีต วัฒนธรรม ที่ พงศกร ได้สร้างขึ้นภายในเรื่อง เพื่อนำมาพัฒนาเป็นกรอบและประเด็นด้านบุคลิกภาพ สถานภาพบทบาท ในการศึกษาวิเคราะห์ภาพของ "ผู้หญิงตามขนบ" ที่ปรากฏในตัวละครหญิง 9 ตัว ที่นำมาศึกษา ได้แก่ คุณหญิงแสร์ เจ้าจอมสารภี พุดซ้อน ลูกจัน พิกุล เฮง สุ่น ออสุต และอะมีนะห์ โดยมีรายละเอียดที่พบ ดังนี้

1. บุคลิกภาพ "ผู้หญิงตามขนบ" จากนวนิยายชุด นักสืบสตรีศรีอยุธยา จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวละครหญิงที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ได้มีการแสดงออกด้านบุคลิกภาพของ ผู้หญิงตามขนบ ซึ่งสามารถแบ่งบุคลิกภาพที่แสดงออกได้ 2 ประเด็น ได้แก่ ความเป็นกุลสตรี ที่ประกอบด้วย กริยาท่าทางที่เรียบร้อยสุภาพอ่อนโยน การรักนวลสงวนตัว และความรู้ความสามารถในลักษณะการเป็นแม่ศรีเรือน

1.1 ความเป็นกุลสตรี จากการศึกษาพบว่า ตัวละครหญิงที่นำมาศึกษา มีการแสดงออกในเรื่องของความเป็นกุลสตรีที่มีกิริยาท่าทางเรียบร้อยสุภาพอ่อนหวาน รวมถึงการแสดงออกเรื่องความรักนวลสงวนตัว ซึ่งเป็นลักษณะบุคลิกภาพของ "ผู้หญิงตามขนบ" ที่เป็นไปตามความคาดหวังและมุมมองทางสังคมอยุธยาภายใต้กรอบของจารีตวัฒนธรรม ที่ส่งผลถึงการปฏิบัติตนของผู้หญิง ที่ผู้เขียนได้สร้างขึ้น และนำมาเป็นฉากหลังภายในการดำเนินเรื่อง ดังเช่นในตัวละคร "พุดซ้อน" ในตอนที่พบเจ้าจอมสารภี ผู้เป็นป้า และคุณหญิงแสร์ ก็ได้ทักทายด้วยกริยาที่เรียบร้อยอ่อนโยน ความว่า "*พุดซ้อนหมอบลงกับพื้น ก้มลงกราบเจ้าจอมแล้วเลยกราบเพื่อนของเจ้าจอมด้วยกิริยาอ่อนโยน*" (พงศกร จินดาวัฒนะ, 2561ก, หน้า 229) ในด้านการแสดงออกเรื่อง "ความรักนวลสงวนตัว" นั้น ได้ปรากฏการแสดงออกจากตัวละคร พุดซ้อน ดังตอนที่ โรแบรต์เผลอวิสาสะเอื้อมมือไปแตะตัวของพุดซ้อนโดยไม่ตั้งใจ พุดซ้อนจึงเกิดความไม่พอใจขึ้นมาทันที ความว่า "*โรแบรต์เอื้อมมือไปดึงพุดซ้อนไว้ ครั้นพอรู้สึกตัว ก็รีบปล่อยมือออกอย่างรวดเร็ว . . . 'ฉันขอโทษ' โรแบรต์รีบบอก เขารู้ว่าสตรีสยามรักนวลสงวนตัว ไม่ชอบให้บุรุษแตะเนื้อต้องตัว*" (พงศกร จินดาวัฒนะ, 2561ก, หน้า 390)

1.2 ความรู้ความสามารถในลักษณะการเป็นแม่ศรีเรือน จากการศึกษาพบว่า ตัวละครหญิงที่นำมาศึกษามีการแสดงออกในเรื่องความรู้ความสามารถในลักษณะการเป็นแม่ศรีเรือน ในแบบ "ผู้หญิงตามขนบ" ที่เป็นไปตามความคาดหวังและมุมมองทางสังคมอยุธยาภายใต้กรอบของจารีตวัฒนธรรม ที่ส่งผลถึงการปฏิบัติตนของผู้หญิง ที่ผู้เขียนได้สร้างขึ้น และนำมาเป็นภูมิหลังภายในเรื่อง ปรากฏทั้งในเรื่องของความรู้ความสามารถในการทำอาหาร ความรู้ความสามารถในเรื่องของงานฝีมือ โดยเฉพาะการร้อยมาลัย เป็นความรู้ความสามารถในลักษณะของการเป็นแม่ศรีเรือนที่ถูกกล่าวถึงในตัวละครหญิงมากที่สุด เป็นการแสดงออกที่ พงศกร ใช้สื่อให้เห็นถึงความเป็นผู้หญิงตามแบบขนบ ดังเช่นที่ปรากฏในตัวละคร "ลูกจัน" ที่ เจ้าจอมสารภี ผู้เป็นป้ารับไปเลี้ยงดูแลในวัง และได้สอนกิจการงานเรือนงานฝีมือจนลูกจันมีความชำนาญ โดยเฉพาะความชอบในการร้อยมาลัย

2. สถานภาพและบทบาท "ผู้หญิงตามขนบ" จากนวนิยายชุด นักสืบสตรีศรีอยุธยา จากการศึกษาพบว่า ตัวละครหญิงที่นำมาศึกษาประกอบสถานภาพและบทบาท "ผู้หญิงตามขนบ" ในสภาพสังคมวัฒนธรรมที่ผู้เขียนได้สร้างขึ้น โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ สถานภาพและบทบาทด้านครอบครัว ที่ประกอบด้วย ภรรยาที่ห่วงใยดูแลสามี มารดาผู้เลี้ยงดูแลปกป้องบุตร และสถานภาพบทบาทด้านสังคม ที่ประกอบด้วย หญิงชาววังผู้เรียนรู้งานฝีมือและการปฏิบัติตน และแม่ค้า

2.1 สถานภาพและบทบาทด้านครอบครัว จากการศึกษาพบว่า ตัวละครมีการประกอบสถานภาพบทบาทด้านครอบครัว ในลักษณะผู้หญิงตามขนบ ได้แก่ ภรรยาที่ห่วงใยดูแลสามี มารดาผู้เลี้ยงดูแลปกป้องบุตร ดังเช่นที่ปรากฏในตัวละคร "แสร์" ที่ไถ่ถามสามีของตนที่พึ่งกลับมาจากทำงานด้วยความรักและห่วงใย ความว่า "*พี่ไชยกลับมาแล้วฤาคะ เหนื่อยไหม เมียของเขาส่งยิ้มให้ ข้องมองออกพระวิไชยพลเดชผู้เป็นสามี*" (พงศกร จินดาวัฒนะ, 2561ข, หน้า 409) นอกจากนี้ ตัวละคร แสร์ ยังปรากฏภาพของมารดาผู้เลี้ยงดูแลปกป้องบุตรของตน ความว่า "*แสร์เมื่อติดตามสามีมารับราชการอยู่ที่สองแคว ก็ค่อย ๆ ห่างจากทุกคนไปโดยปริยาย ยิ่งเมื่อให้กำเนิดทารกชาย แสร์ยิ่งวุ่นวายอยู่กับการดูแลพ่ออินทร์ ไม่มีเวลาแม้แต่จะคิดถึงเรื่องอื่นใดอีก*" (พงศกร จินดาวัฒนะ, 2561ข, หน้า 408) จะเห็นได้ว่า เมื่อแสร์ให้กำเนิดบุตรก็ห่างหายจากพื้นที่ทางสังคม กลายเป็นผู้ที่อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนมีบทบาทในพื้นที่ครัวเรือนอย่างสมบูรณ์แบบ

2.2 สถานภาพและบทบาทด้านสังคม จากการศึกษาพบว่า ตัวละครที่มีสถานภาพบทบาทในด้านสังคมจากมุมมองทางสังคมซึ่งผู้เขียนได้สร้างขึ้น ที่มองว่า ผู้หญิงสามารถกระทำและยอมรับให้มีบทบาทลักษณะนั้นในพื้นที่ทางสังคมได้ โดยลักษณะที่พบ ได้แก่ หญิงชาววังผู้ที่เรียนรู้งานฝีมือและปฏิบัติตน เช่นในตัวละคร "ลูกจัน" ที่มีบทบาทในการปฏิบัติงานของหญิงชาววังในการเรียนรู้และการทำงานฝีมือต่าง ๆ ดังที่ ลูกจันอยู่ในวังได้เรียนรู้ฝึกฝนการทำน้ำปรุงจนเชี่ยวชาญ ได้รับมอบหมายหน้าที่ในการตรวจสอบคุณภาพของน้ำปรุงที่นางข้าหลวงทำขึ้น ส่วนในด้านสถานภาพและบทบาทของการเป็นแม่ค้า ซึ่งเป็นสถานภาพบทบาททางสังคมที่ปรากฏกับหญิงชาวอยุธยา ซึ่งกระทำบทบาทได้เป็นอย่างดี ดังเช่นที่ปรากฏในตัวละคร "เฮง" ที่ขายเครื่องลายคราม ถ้วยลงยา ในย่านตะพานจีน อย่างขยันขันแข็ง ความว่า "*ทุก ๆ วันหลังจากดูแลให้เตี่ยกินข้าวกินปลา กินยาเรียบร้อยแล้ว เฮงจึงค่อยออกมาเปิดแผงขายถ้วยชามที่ป่าจีน จนตะวันบ่ายคล้อยถึงจะหลับบ้าน*" (พงศกร จินดาวัฒนะ, 2561ข, หน้า 235)

ภาพสะท้อน "ผู้หญิงสมัยใหม่" จากนวนิยายชุด นักสืบสตรีศรีอยุธยา

พงศกร ได้นำเสนอภาพผู้หญิงอยุธยา ในลักษณะที่อยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย โดยการสร้างสภาพสังคม จารีต วัฒนธรรม ที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตของผู้หญิง ทั้งในด้านบุคลิกภาพ การแสดงออก รวมไปถึงสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงที่ควรเป็นไปตามความคาดหวังในสังคม ดังที่ได้กล่าวไว้ในการวิเคราะห์ "ผู้หญิงตามขนบ" อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาตัวละครหญิงภายใต้สภาพสังคมดังกล่าว ยังพบว่า มีการประกอบบุคลิกภาพ สถานภาพบทบาทของตัวละครที่ พงศกร ใช้คำสื่อตัวละครหญิงกระทำสิ่งเหล่านั้นในนวนิยายว่า "ความคิดก้าวหน้า" "หัวคิดก้าวหน้า" หรือ "หัวสมัยใหม่" ซึ่งหมายถึง ตัวละครหญิงที่มีการแสดงออก บุคลิกภาพ สถานภาพและบทบาทที่มีความขัดแย้ง หรือแตกต่างจากมุมมองทางสังคมตามขนบ จารีต วัฒนธรรมเดิม ดังเช่นที่กล่าวถึง ตัวละคร "พุดซ้อน" ความว่า "*ผู้หญิงคนนั้นเก่งกล้าไม่เหมือนใคร ในขณะที่สตรีอยุธยาส่วนมากที่โรแบรต์รู้จัก มีนิสัยสงบเสงี่ยมเรียบร้อย ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น พุดซ้อนกลับมีความคิดก้าวหน้ามีความเป็นตัวเองสูง แตกต่างจากผู้หญิงคนอื่น ๆ . . . มั่นใจ กล้าคิด กล้าพูด กล้าตัดสินใจ...ผู้หญิงคนอื่น ๆ เมื่อโตไปเป็นสาว ก็มักจะแต่งงานมีลูกผัว ทำหน้าที่แม่บ้านแม่เรือนไปจนแก่ มีพุดซ้อนคนนี่ละที่ทำการทำงานล้ำยุคกว่าใคร ๆ แถมอาชีพหมอ ยังเป็นอาชีพของบุรุษอีกต่างหาก*" (พงศกร จินดาวัฒนะ, 2561ก, หน้า 283) ผู้วิจัยจึงได้นำลักษณะของผู้หญิงก้าวหน้ามาพัฒนาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ ภาพสะท้อน "ผู้หญิงสมัยใหม่" จากนวนิยายชุด นักสืบสตรีศรีอยุธยา ด้านบุคลิกภาพ สถานภาพและบทบาท โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. บุคลิกภาพ จากการศึกษาบุคลิกภาพของตัวละครหญิง พบการแสดงออกด้านบุคลิกภาพในลักษณะของผู้หญิงสมัยใหม่ ดังนี้ กิริยาคล่องแคล่ว มีวาทศิลป์ในการพูด พูดโต้ตอบได้ทันท่วงที กล้าคิด กล้าตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว มีความกล้าหาญ มั่นใจในตนเอง รัก

ศักดิ์ศรี สู้คนไม่ยอมให้ใครมาดูถูกรังแก รู้จักความเท่าเทียม เข้มแข็งอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความรู้ความสามารถ เฉลียวฉลาดมีไหวพริบ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ดังเช่น การใฝ่รู้ใฝ่เรียน รวมถึงการมีความรู้ความสามารถ ที่ปรากฏในตัวละคร "สุ่น" ลูกสาว ออสุต ความว่า "*มีความสามารถทางการค้าขายไม่แพ้ผู้มารดา . . . สุ่นพูดได้หลายภาษา ทั้งสยาม มอญ ฝรั่งและวิลันดา...สุ่นเป็นคนชอบอ่านหนังสือจึงมีความรู้ก้าวไกล*" (พงศกร จินดาวัฒนะ, 2561ข, หน้า 35) และในเรื่องของความกล้าหาญ ซึ่งเป็นบุคลิกภาพที่ปรากฏอยู่เป็นประจำในตัวละครที่นำมาศึกษา ดังตัวละคร "เจ้าจอมสารภี" ที่ต่อสู้และวิ่งติดตามชายคนร้ายที่จะขืนใจเธออย่างไม่กลัว ความว่า "*สารภีกระชากดาบสั้นที่พกติดตัวมาด้วย แล้วสวนขึ้นไปจนสุดแรง . . . มันวิ่งหนีออกไปในเงามืดกระโจนลงบันไดไป โดยมีสารภีก้าวตามไปติด ๆ*" (พงศกร จินดาวัฒนะ, 2561ข, หน้า 330) หรือการรู้จักความเท่าเทียม ดังเช่นที่ปรากฏกับตัวละคร "พุดซ้อน" ในตอนที่เธอถูกดูหมิ่นอาชีพหมอหญิงของเธอ ความว่า "*แม้จะเป็นเรื่องคุ้นชินไปแล้วที่ถูกใคร ๆ ดูหมิ่นดูแคลนเช่นนี้ หากทุกครั้งที่ได้ยินกับหูตนเอง พุดซ้อนก็อดจะโมโหไม่ได้เหตุใด ผู้หญิงจึงเป็นได้แต่หมอตำแยทำคลอด ผู้หญิงก็มีความสามารถไม่แพ้ผู้ชาย หากผู้ชายเป็นหมอยาได้ ผู้หญิงก็เป็นหมอยาได้เช่นกัน*" (พงศกร จินดาวัฒนะ, 2561ก, หน้า 27)

2. สถานภาพและบทบาท สถานภาพและบทบาทในลักษณะของผู้หญิงสมัยใหม่ ที่พบจากการศึกษาวิเคราะห์ตัวละครหญิงนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ สถานภาพบทบาทด้านครอบครัว ได้แก่ ผู้นำของครอบครัว (มารดา ลูกสาว) ที่หาเลี้ยง มีอำนาจควบคุมจัดการตัดสินใจในครอบครัว ภรรยาที่สามีต้องพึ่งพา พี่สาวผู้สนับสนุนการศึกษาและอาชีพ และ สถานภาพและบทบาทด้านสังคม ได้แก่ ผู้นำทางการค้าที่มีอิทธิพลมีบทบาทในการค้าขายกับราชสำนักและต่างชาติ หมอรักษาคนไข้และไขคดี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 สถานภาพและบทบาทด้านครอบครัว จากการศึกษาสถานภาพบทบาทด้านครอบครัวในลักษณะของผู้หญิงสมัยใหม่ ปรากฏภาพของผู้หญิงที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำครอบครัว ซึ่งมีบทบาทเป็นหลักในการหารายได้เลี้ยงดูครอบครัว มีอำนาจในการคิดตัดสินใจ และห่วงใยปกป้องดูแล ควบคุมจัดการครอบครัว ดังที่ปรากฏในตัวละคร "พุดซ้อน" ในสถานภาพลูกสาวที่เมื่อบิดาเสียชีวิตพี่ชายไม่มีความสามารถพอ เธอจึงต้องเลื่อนขึ้นมาเป็นผู้นำครอบครัวโดยใช้ความรู้ความสามารถที่เธอมีเลี้ยงดูแลครอบครัว จัดการเรื่องทุกอย่างในบ้าน ด้านภรรยาที่สามีต้องพึ่งพา เป็นภาพของผู้หญิงที่ไม่ได้ตกเป็นรองสามีอย่างเดียว ดังที่ปรากฏใน ตัวละคร "ออสุต" ความว่า "*ฟาน เมาเดน เป็นคนหัวอ่อน ทั้งยังใหม่ต่ออยุธยา เมื่อได้ออสุตเป็นภรรยา เขาจึงต้องอาศัยเธอหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อประสานงานกรมท่า และราชสำนักอยุธยา*" (พงศกร จินดาวัฒนะ, 2561ข, หน้า 116) และในด้านพี่สาวผู้สนับสนุนการศึกษาและอาชีพดังปรากฏในตัวละคร "พุดซ้อน" ผู้ที่สนับสนุนการศึกษาให้ลูกจัน และอะมีนะห์ที่รับเข้ามาเลี้ยงดูดุจน้องสาว ด้วยการถ่ายทอด เปิดโอกาสให้เรียนรู้ในเรื่องสมุนไพรและการรักษา นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้ศึกษาองค์ความรู้ด้านอื่น ๆ ด้วย ดังในตอนที่ พุดซ้อนแนะนำ อะมีนะห์ ให้รู้จักกับบาทหลวงโปมาร์ค อะมีนะห์จึงมีโอกาสในการเรียนภาษาฝรั่งและตำราแพทย์ฝรั่ง ถือเป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์สร้างความเป็นผู้หญิงสมัยใหม่

2.2 สถานภาพและบทบาทด้านสังคม ภาพสะท้อนผู้หญิงอยุธยาจากนวนิยายเรื่อง นักสืบสตรีศรีอยุธยา โดยสภาพสังคมที่ผู้เขียนได้สร้างขึ้นภายในเรื่องนั้น ทำให้เห็นถึงการจำกัดสถานภาพบทบาทของผู้หญิงในพื้นที่ทางสังคม การที่ตัวละครหญิงได้ประกอบสถานภาพบทบาททางด้านสังคมที่ต่างไปจากมุมมองทางสังคม จารีต วัฒนธรรม ขนบเดิม จึงได้สะท้อนภาพของความเป็นผู้หญิงสมัยใหม่จากการศึกษาพบ ภาพของผู้นำการค้าที่มีอิทธิพลมีบทบาทในการค้าขายกับราชสำนักและต่างชาติ โดยปรากฏกับตัวละคร "ออสุต" หญิงที่มีความสามารถและเป็นผู้นำด้านการค้าขายในสังคม ดังความว่า "*ออสุตได้รับการแต่งตั้งจากวิลันดาให้เป็นที่ปรึกษาทางการค้า มีเงินเดือนประจำและมีห้องทำงานในสถานีการค้าสำนักงานอยุธยา*" (พงศกร จินดาวัฒนะ, 2561ข, หน้า 170) และยังอิทธิพลในด้านการค้าขายระหว่างต่างชาติและราชสำนัก ดังจะเห็นการกระทำที่ไม่เกรงกลัว ในการค้าขายสินค้าผูกขาด เช่น กำยาน โดยไม่ผ่านราชสำนัก

ให้กับวิลันดา ฝ่ายขุนนางกรมท่าขวาก็ทำเป็นไม่รู้เห็น เนื่องจากได้รับสินบน อีกทั้งความสามารถในการหาสินค้าต้องห้ามหลายอย่างของออสุตนี้ ทำให้สถานีการค้าวิลันดา เอาใจและตามใจออสุตเป็นอย่างมาก แสดงถึงบทบาทที่มีอิทธิพลของออสุตทั้งต่อราชสำนักและสถานีการค้าใหญ่ของต่างชาติ ในด้านของสถานภาพบทบาทหมอรักษาคนไข้และไขคดี ดังที่ปรากฏในตัวละคร "อะมีนะห์" ซึ่งเป็นหญิงสาวที่ได้เรียนวิชาแพทย์ไทยจาก พุดซ้อน และแพทย์ฝรั่งจากบาทหลวงลาโน จนมีความรู้ความสามารถมีบทบาทในการรักษาคนไข้ นอกจากนี้ยังพบบทบาทในด้านการไขคดีด้วยการตรวจศพ ดังในตอนที่อะมีนะห์กับลูกจันไปตรวจวิเคราะห์ศพของ เฒ่าสา ชายชราขอทานที่ถูกฆาตรกรรม และนำไปสู่การไขคดี

อภิปรายผลการวิจัย

ตัวละครหญิงที่นำมาศึกษาปรากฏภาพของ "ผู้หญิงสมัยใหม่" ด้านบุคลิกภาพ ในลักษณะที่เป็นภาพของผู้หญิงที่มีกิริยาคล่องแคล่ว มีวาทศิลป์ในการพูด พูดโต้ตอบได้ทันท่วงที กล้าคิด กล้าตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว มีความกล้าหาญ มั่นใจในตนเอง รักศักดิ์ศรี สู้คนไม่ยอมให้ใครมาดูถูกรังแก รู้จักความเท่าเทียม เข้มแข็งอดทนไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความรู้ความสามารถ เฉลียวฉลาด มีไหวพริบ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ในด้านสถานภาพและบทบาทครอบครัว พบว่า พงศกร ได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงก้าวเข้ามาประกอบบทบาทที่แต่เดิมเป็นของผู้ชาย แสดงศักยภาพให้เห็นว่า สามารถประกอบบทบาทดังกล่าวได้ ไม่ด้อยไปกว่าฝ่ายชาย ทั้งยังทำให้เห็นถึงการหล่อหลอม ถ่ายทอดอุดมการณ์ความเป็น "ผู้หญิงสมัยใหม่" ที่เริ่มต้นตั้งแต่พื้นที่ครอบครัวของตัวละครหญิงที่ พงศกร สร้างขึ้นอย่างจงใจ ดังที่พบสถานภาพบทบาทผู้นำของครอบครัว (มารดา ลูกสาว) ที่หาเลี้ยงมีอำนาจควบคุมจัดการตัดสินใจในครอบครัว ภรรยาที่สามีต้องพึ่งพา และพี่สาวผู้สนับสนุนการศึกษาและอาชีพ นอกจากนี้ ยังพบการประกอบสถานภาพบทบาทในพื้นที่ทางสังคมที่ทัดเทียมกับบุรุษ ทั้งการประกอบอาชีพแพทย์ผู้รักษาคนไข้และไขคดี รวมถึงการเป็นผู้นำทางการค้าที่มีอิทธิพลมีบทบาทในการค้าขายกับราชสำนักและต่างชาติ การแสดงออกทางบุคลิกภาพ สถานภาพบทบาทเหล่านี้ ถูกสร้างขึ้นในลักษณะที่เป็นคู่ตรงข้ามกับ "ผู้หญิงตามขนบ" เดิม นำเสนอผ่านภาพของการต่อสู้ และขัดแย้งกับสภาพสังคม จารีต วัฒนธรรมภายใต้ระบอบชายเป็นใหญ่ที่ พงศกร ได้สร้างขึ้นภายในนวนิยาย ยิ่งทำให้ตัวละครหญิงภายในมีเรื่องมีความโดดเด่นในการเป็น "ผู้หญิงสมัยใหม่" นอกจากนี้ ยังสะท้อนให้เห็นประเด็นเรื่องความเท่าเทียมทางเพศที่ พงศกร จงใจนำเสนอผ่านนวนิยายชุดนี้ ได้อย่างเด่นชัด

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษายังคงพบภาพผู้หญิงอยุธยาตามขนบเดิมบางประการที่ปรากฏในตัวละครหญิงที่นำมาศึกษา และพบว่า ตัวละครสามารถปฏิบัติได้ดีสมบูรณ์แบบอีกด้วย ทั้งในเรื่องความเป็นกุลสตรีที่เป็นไปตามมุมมองทางสังคม กรอบจารีตวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการแสดงออกด้านกิริยาท่าทางที่เรียบร้อยสุภาพอ่อนโยน การรักนวลสงวนตัว ความรู้ความสามารถในลักษณะการเป็นแม่ศรีเรือน และการประกอบสถานภาพบทบาทด้านครอบครัวในลักษณะอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน โดยเฉพาะการให้ภาพของตัวละครหญิงที่แม้จะเก่งกล้ามีความสามารถ และมีบทบาทในพื้นที่ทางสังคมที่ทัดเทียมบุรุษเพียงใด ท้ายที่สุดตัวละครที่นำมาศึกษาทุกตัวนั้น จะต้องก้าวเข้าสู่สถานภาพของภรรยา แต่งงานออกเรือนมีครอบครัวเป็นของตนเอง แสดงออกบุคลิกภาพอย่างหญิงตามขนบในการเดินตามวิถีหรือหนทางในการเป็นเมียและแม่ที่ดี ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ครัวเรือนอย่างสมบูรณ์แบบไม่ขาดตกบกพร่อง ตามกรอบการดำเนินชีวิตของผู้หญิงตามขนบ ภายใต้สภาพสังคม จารีต วัฒนธรรมปิตาธิปไตยหรือระบอบชายเป็นใหญ่ ดังที่พบสถานภาพบทบาทภรรยาที่ห่วงใยดูแลสามี มารดาผู้เลี้ยงดูแลปกป้องบุตร รวมถึงสถานภาพทางสังคมที่เกี่ยวกับกิจการงานของหญิง อย่างหญิงชาววังผู้เรียนรู้งานฝีมือและการปฏิบัติตน แม่ค้า โดยการผสมผสานลักษณะทั้งสองนี้ ที่ปรากฏในตัวละครหญิง ทำให้เห็นถึงความโดดเด่นใน

ตัวละครหญิงของ พงศกร ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึง "ผู้หญิงสมัยใหม่" ในทัศนะของ พงศกร ที่หมายถึงผู้หญิงผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพในการประกอบบทบาทพื้นที่ทางสังคมที่ไม่ด้อยไปกว่าผู้ชาย ขณะเดียวกันก็ไม่อาจละทิ้งบทบาทพื้นครัวเรือนที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่บทบาทครอบครัวได้ดีอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง มีความเป็นแม่ศรีเรือน และความเป็นกุลสตรี เสมือนการจำลองภาพ "ผู้หญิงสมัยใหม่" ที่เป็นไปตามค่านิยมและความคาดหวังของสังคมในปัจจุบันลงสู่นวนิยายย้อนยุคชุด "นักสืบสตรีศรีอยุธยา"

ข้อเสนอแนะ

พงศกร เป็นนักเขียนที่มีความสามารถและมีผลงานที่น่าศึกษาในหลากหลากหลายประเด็น ที่นอกเหนือจากบุคลิกภาพ สถานภาพ บทบาทของตัวละครหญิง อาทิ

1. ความเป็นชายที่ปรากฏในตัวละครชาย นวนิยายชุด "นักสืบสตรีศรีอยุธยา"
2. กลวิธีการใช้ภาษาในนวนิยายชุด "นักสืบสตรีศรีอยุธยา"

เอกสารอ้างอิง

กำพล จำปาพันธ์. (2563). *มนุษย์อยุธยา ประวัติศาสตร์สังคมจากข้าวปลา หยูกยา ตำรา Sex*. กรุงเทพฯ: มติชนฯ.

เจตนิพิฐ ท้าวแก้ว. (2559). *สถานภาพและบทบาทตัวละครหญิงในนวนิยายของพงศกร*. ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ชนิกานต์ กู้เกียรติ. (2563). ภาพลักษณ์นักสืบของตัวละครหญิงในนวนิยายชุดนักสืบสตรีศรีอยุธยา. *วารสารดำรงวิชาการ, 19*(2), 119-146.

ปาจารีย์ ช่วยบุญ. (2561). ภาพสะท้อน "แม่ศรีเรือน" ในนวนิยายชุด สุภาพบุรุษจุฑาเทพ. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 14*(1), 117-142.

พงศกร จินดาวัฒนะ. (2561ก). *ลายกินรี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ กรู๊ฟ พับลิชชิ่ง.

พงศกร จินดาวัฒนะ. (2561ข). *ลายราชสีห์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ กรู๊ฟ พับลิชชิ่ง.

ฟลีต เยรเมียส ฟาน. (2548). *รวมบันทึกประวัติศาสตร์อยุธยาของฟาน ฟลีต (วัน วลิต)*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

เรืองศรี ศรีทอง. (2540). *สตรีกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เสนาะ เจริญพร. (2548). *ผู้หญิงกับสังคมในวรรณกรรมไทยยุคฟองสบู่*. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.

อภิวันทน์ อดุลยพิเชฏฐ์. (2544). *สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายไทยในอดีต: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

การปรับตัวของทหารเกณฑ์กะเทยในค่ายทหาร

พรสวรรค์ ด้วงช้าง[1]
ธีระนันท์ วิชัยดิษฐ[2]
สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
*ผู้รับผิดชอบบทความ: 6312220003@rumail.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องการปรับตัวของทหารเกณฑ์กะเทยต่อกฎระเบียบและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในค่ายทหาร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ เป็นทหารเกณฑ์กะเทย จำนวน 5 นาย เนื่องด้วยสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19 ทำให้ผู้ศึกษาสัมภาษณ์ผ่านทางโซเชียลมีเดีย

ผลการวิจัยพบว่า ช่วง 10 สัปดาห์แรก ทหารเกณฑ์กะเทยมีการปรับตัวให้อยู่ในกฎระเบียบวินัยของทหาร เตรียมพร้อมร่างกายให้แข็งแรง อดทน มีความสามัคคี เรียนรู้และปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่น ก็สามารถใช้ชีวิตภายใต้กฎระเบียบได้อย่างมีความสุข ส่วนในช่วงประจำการกองร้อย หลังฝึกเสร็จ ทหารเกณฑ์กะเทยสามารถปรับตัวอยู่ในกฎ ระเบียบ วินัย ของกองร้อยทหาร โดยการดำเนินชีวิตของตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยได้รับคำแนะนำจากเพื่อนทหารและรุ่นพี่ในการปรับตัวพฤติกรรมการแสดงออกของทหารเกณฑ์กะเทย เมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น มีการแสดงออกที่แตกต่างจากผู้ชายเมื่อมาประจำการในค่าย ทหารกะเทยสามารถแสดงออกถึงตัวตนได้ การแสดงออกต้องอยู่ภายใต้ระเบียบวินัย สังคมทหารปัจจุบันเปิดกว้าง เข้าใจถึงเรื่องสถานะทางเพศ และการให้เกียรติ ทำให้ทหารเกณฑ์กะเทยใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น และการเป็นทหารเกณฑ์ยังให้สิ่งดี ๆ กับชีวิต เช่น การที่กะเทยเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น กะเทยจะต้องปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม การเป็นทหารเกณฑ์ไม่ลำบากอย่างที่คิด ในค่ายทหารสอนให้กะเทยเห็นคุณค่าของชีวิตมากขึ้น และที่สำคัญเมื่อครบกำหนดปลด จะได้ใบผ่านการเป็นทหารเกณฑ์ ซึ่งจะเป็นใบผ่านทางสำหรับชีวิต และทำให้เขาหางานได้ง่ายขึ้น

คำสำคัญ: การปรับตัว, ทหารเกณฑ์กะเทย, ค่ายทหาร

Adaptation of Bisexual Recruits in Barracks

Pornsawan Duengchang[1]

Teeranun Vichaidit[2]

Thai Studies, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University[1,2]

*Corresponding author: 6312220003@rumail.ac.th

Abstract

This qualitative research aims to study the adaptation of bisexual recruits to regulations and coexistence with others in barracks. The main informants in this study were five bisexual recruits due to the COVID-19 pandemic, which led the study participants to conduct interviews on social media. The results showed that in the first 10 weeks, Bisexual recruits are adapted to military disciplinary rules, preparing their bodies to be strong. Bear There is unity. Learning and adapting to live with others can live happily under the rules while stationing in the squadron after training. Bisexual recruits can adapt within the rules. Discipline of the troops. By living their lives in harmony with the environment, they were guided by fellow soldiers and seniors to adapt the expression behavior of bisexual recruits. When coexisting with others there are different bosoms than men. When stationed in barracks, bisexuals can express themselves. Expression must be subject to discipline. Today's military society is open, understanding sexual status and respect, allowing bisexual recruits to live with their fathers.

Keywords: Adaptation, Bisexual Recruits, Barracks

บทนำ

หน้าที่ของชายไทยทุกคน เมื่ออายุครบตามเกณฑ์ตามที่รัฐบาลกำหนด จะต้องเข้ารับการคัดเลือกทหาร และจะต้องเข้ารับราชการเป็นทหารกองประจำการ เป็นเวลา 2 ปี ซึ่งในการคัดเลือกทหารนั้น จะมีบุคคลที่มีร่างกายและจิตใจเป็นหญิง หรือบุคคลที่แปลงเพศแล้ว เข้ารับการตรวจเลือกเป็นประจำทุกปี ในแต่ละปีจะพบโดยเฉลี่ยเขตละ 3-4 คน และมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นทุกปี บุคคลเหล่านี้ ไม่ผ่านการตรวจเลือก เนื่องจากคณะกรรมการตรวจเลือด จัดให้เป็นบุคคลประเภท 2 และ 3 ซึ่งบุคคลประเภทที่ 2 คือ คนที่มีร่างกาย ซึ่งเห็นได้ชัดว่า ไม่สมบูรณ์ดี เหมือนประเภท 1 แต่ไม่ถึงทุพพลภาพ บุคคลประเภท 3 คือ คนที่มีร่างกายยังไม่แข็งแรงพอที่จะรับราชการทหารได้ เพราะอาการป่วย (กระทรวงกลาโหม, 2549) เมื่อระบุลงไปในใบ สด.43 แล้ว บุคคลที่มีความแตกต่างทางเพศยังคงต้องมารับการเกณฑ์ทหาร อีก 3 ครั้ง และหากยังถูกยังถูกระบุเป็นบุคคลประเภทที่ 2 และ 3 ทุกครั้ง ก็ไม่ต้องมาเกณฑ์ทหารเป็นครั้งที่ 4 ซึ่งปัจจุบันจะไม่บันทึกเอกสารรับรองในใบ สด.43 ว่า เป็นโรคจิต ที่ทำให้จิตผิดปกติอย่างรุนแรงและถาวร โดยไม่ต้องเข้ารับราชการทหาร แต่บุคคลใดที่ไม่ได้แปลงเพศ หรือผ่าตัดศัลยกรรมหน้าอก บุคคลดังกล่าวไม่ว่าจะเป็น ตุ๊ด กะเทย เกย์ ก็ต้องเข้ารับการคัดเลือกทหาร โดยการจับฉลากใบดำใบแดง

คมศักดิ์ ทิพย์แสง (2549) ได้กล่าวในข้อเขียนเรื่อง ทหารเกย์ . . . ทหารเกณฑ์ กลมกลืนได้อย่างไม่แตกต่าง ไว้ว่า

. . . พูดถึงเดือนเมษายน นอกจากบรรยากาศการเล่นน้ำอย่างสนุกสนานในเทศกาลสงกรานต์แล้ว ยังมีบรรยากาศที่อบอวลไปด้วยอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นเสียงโห่ร้องด้วยความยินดี เสียงหัวเราะอย่างสนุกสนาน หรือแม้กระทั่ง เสียงร้องไห้เพราะความระทม บรรยากาศที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ไม่ใช่มาจากการที่ไปนั่งดูละครเวทีโรงไหน แต่คือ การไปนั่งดูละครอีกเรื่องที่เรียกได้อย่างเต็มปากว่า ละครชีวิตของลูกผู้ชาย และสิ่งนี้ก็คือ การเกณฑ์ทหาร เพื่อไปเป็นทหารนั่นเอง จากมาตรา 7 ข้างต้น กล่าวไว้อย่างชัดแจ้งแล้วว่า "ชายไทยทุกคนต้องผ่านการเกณฑ์ทหาร" แต่พอมานั่งนึกย้อนอีกที ก็เอะใจขึ้นมาว่า สมัยนี้อะไรก็แยกย่อยแตกสาขาออกไปมากมาย "เพศ" ก็เช่นเดียวกัน มีแยกย่อยออกไปจากเพศหลัก ชายก็มีชายแท้-ชายเทียม หญิงก็มีทั้งหญิงรักชาย หญิงรักหญิง แล้วแต่จะใช้เกณฑ์ไหนในการแบ่ง ชายรักร่วมเพศที่ไม่ผ่านการจับใบดำใบแดง ด้วยเหตุผลทางสุขภาพแสดงทัศนคติต่อทหารว่า การเป็นทหารทุกอย่าง ต้องมีแบบแผนอยู่ในระเบียบ ไม่ว่าจะเป็นตื่นนอน อาบน้ำ เดิน ทุกอย่างคงต้องอยู่ในกรอบที่เคร่งครัดมาก

. . . เป็นกรอบที่เต็มไปด้วยอะไรที่รุนแรง ให้วิ่ง ให้แบกปืน ให้ยิงปืน ซึ่งนั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา พูดถึงทหาร เราจะนึกไปในแง่ลบ จะไม่มาคิดว่า มีกิจกรรมดี ๆ หรืออะไรที่สนุก ๆ ทำในนั้น คิดแต่ว่า เราต้องเครียดหน้าดำคร่ำเคร่ง ทำอะไรที่สมบุกสมบัน แบบนั้น ก็ไม่ไหว ทำให้ไม่อยากอยู่ในที่ตรงนั้น ไม่อยากเป็นทหาร อีกอย่าง เราคิดว่า การฝึกทหารเหมาะกับผู้ชายที่เกเร ดื้อ ๆ เพื่อให้มีระเบียบวินัยมากขึ้น เรื่องระเบียบวินัยเราทำได้นะ แต่พอเป็นเรื่องหนัก ๆ อย่างการใช้กำลังที่ผู้ชายต้องทำการ ก็ไม่ไหว เพราะเราเป็นกะเทย ร่างกายไม่อดทนพอ กลัวว่าจะทำไม่ได้ หรือเป็นอะไรขึ้นมา . . .

" คิดว่าเกี่ยวกับเรื่องเพศด้วยนะ เพราะไลฟ์สไตล์ของกะเทยกับผู้ชายมันต่างกัน กิจวัตรก็ต่างกัน ยกตัวอย่างการอาบน้ำ ให้เวลาแค่ไม่กี่นาที เราก็ทำไม่ทันหรอก มันต้องใช้มากกว่านั้น อีกอย่างก็เสี่ยงต่อการโดนแกล้งก็ได้ ถ้าเขารู้ว่าเราเป็น เขาอาจจะฝึกเราหนักกว่าคนอื่น เพราะอยากให้เราแมนก็ได้"

เหตุผลที่ทำให้มองภาพทหารแบบนี้ ยอมรับว่า เป็นเพราะคนรอบข้างหรือคนรู้จักที่เคยไปฝึกมา มักจะบ่นว่า หนัก เหนื่อย อยู่ในนั้นแล้วเบื่อ เพราะไม่ได้ออกมาข้างนอก ซึ่งตัวเขาเองก็ไม่ชอบ ด้วยความที่ชอบแสงสี ชอบสังคม จึงคิดว่า ทนไม่ได้กับการใช้ชีวิตในค่ายทหาร แต่เขาก็แสดงสปิริตของความเป็นชายที่อยู่ในตัวว่า ถ้าหากจับได้ ก็จะไป จะไม่หลบหนีหรืออะไรทั้งนั้น แต่สิ่งที่ต้องคิดต่อมาคือ จะทำอย่างไรให้อยู่ได้ และผ่านไปด้วยดี . . .

สังคมปัจจุบันการปรากฏตัวขึ้นของความหลากหลายทางเพศมีให้พบเห็นกันได้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเปิดเผยตัวตนของกะเทย พิจารณาตามเพศสรีระหรือเพศโดยกำเนิดบุคคลก็ยังมีเพียงแค่ 2 เพศ ก็คือ ชายและหญิง ซึ่งยึดลักษณะภายนอกของบุคคล แต่ความหลากหลายที่กล่าวมานั้น จึงทำให้เกิดการสร้างอัตลักษณ์ทางเพศต่าง ๆ ขึ้นมา หรือที่เรียกกันว่า เพศสภาพ (gender) และวิถีทางในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน หรือเรียกว่า เพศวิถี (sexualities) สิ่งเหล่านี้ ไม่ได้เป็นสิ่งที่บุคคลมีมาแต่กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่บุคคลได้มาภายหลังโดยการมอบความหมายของสังคมและบุคคลนั้น ก็จะเอาอัตลักษณ์ทางเพศในแบบต่าง ๆ ถึงแม้ว่าความเป็นเพศที่แตกต่างจากบรรทัดฐานของสังคมที่บุคคลได้เลือกนั้น จะขัดแย้งหรือไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมบุคคลนั้น ก็จะมีวิธีการแสดงความเป็นอัตลักษณ์ที่แตกต่างของตนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลาย ๆ ปัจจัย ผู้ที่มีความเป็นกะเทยที่ครอบครัวให้การยอมรับก็มักจะแสดงความเป็นกะเทยออกมาทั้งที่บ้านและในที่สาธารณะ แต่กลับกัน ผู้ที่เป็นกะเทยที่ไม่ได้รับการยอมรับจากทางบ้าน ก็จะทำให้บุคคลนั้น อาจจะต้องสวมหน้ากากหรือสวมบทบาทความเป็นเพศที่เป็นเพศชายตามความคาดหวังของครอบครัว เพื่อไม่ให้เกิดการขัดแย้ง และความไม่พึงพอใจในครอบครัว (นภาภรณ์ หะวานนท์ และคณะ, 2554, หน้า 15-17) เห็นได้ว่า ในการเลือกที่จะเปิดเผยตนเองหรือแสดงความเป็นตัวตนของตนเองที่มีความหลากหลายทางเพศนั้น มีบางกลุ่มกล้าที่จะเปิดเผยตนเองต่อสังคม เพื่อที่จะสามารถใช้ชีวิตในแบบที่ตนเองเลือกและมีความสุขกับการเป็นตัวของตัวเอง แต่ก็ยังคงมีคนอีกบางกลุ่ม ยังต้องคอยปกปิดความเป็นตัวของตัวเองเอาไว้ ภายใต้หน้ากากความเป็นเพศที่สังคมกำหนดและให้คุณค่า เพื่อที่จะสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและสงบสุขได้

ปัจจุบันทหารเกณฑ์ในแต่ละผลัด จะพบว่า มีกลุ่มที่มีความแตกต่างทางเพศชาย ที่เรียกว่า กะเทย ได้ถูกเกณฑ์มาเป็นทหาร ซึ่งคนประเภทนี้ ไม่ได้รับการยอมรับในสังคมทหาร เนื่องจากบุคคลที่จะเข้ามารับใช้ชาติ จะต้องมีร่างกายที่แข็งแรง อดทน ทนต่อแรงกดดันและใช้ชีวิตภายใต้กฎระเบียบที่เข้มงวด แต่ทหารเกณฑ์กะเทยนั้น ถูกมองว่า อ่อนแอ ไม่มีความอดทน และไม่สามารถทำบางอย่างได้ เหมือนกับชายชาติทหารที่ต้องฝึกหนักและฝึกการใช้อาวุธในการรบ ดังนั้น ทหารเกณฑ์กะเทยจะต้องปรับตัวต่อกฎระเบียบที่เข้มงวดและต้องเตรียมร่างกายให้แข็งแรงให้พร้อมตลอดเวลา

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการปรับตัวของทหารเกณฑ์กะเทยในค่ายทหาร เพื่อที่จะทำให้ทราบถึงการปรับตัวในด้านต่าง ๆ เช่น การปรับตัวต่อกฎระเบียบ การปรับตัวด้านพฤติกรรมที่แสดงออกเมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยเลือกศึกษาเฉพาะทหารเกณฑ์กะเทย เพื่อเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวด้านต่าง ๆ เมื่ออยู่ในค่ายและอยู่ในสังคมทหาร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเข้าใจ และศึกษาการปรับตัวของทหารเกณฑ์กะเทยต่อกฎระเบียบและพฤติกรรมการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในค่ายทหาร

ขอบเขตงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากองค์ความรู้เรื่องเพศสภาพ และศึกษาจากการสัมภาษณ์ตัวบุคคลที่เป็นกะเทย การสัมภาษณ์ทหารเกณฑ์กะเทยในค่ายทหารแห่งหนึ่งในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 นาย เนื่องด้วยคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลนั้น มีความเฉพาะ ดังนั้น การเข้าถึงแหล่งข้อมูล จึงมาจากการแนะนำของผู้ที่มีความรู้จักกับคนให้ข้อมูล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้ศึกษาได้ดำเนินวิธีการวิจัย 2 แนวทาง ก็คือ การศึกษาจากรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการศึกษาข้อมูลภาคสนาม โดยเลือกใช้วิธีวิทยา เป็นการศึกษาอัตชีวิตประวัติ ผ่านการเล่าประสบการณ์ชีวิต เป็นวิธีหลักในการศึกษา โดยการเก็บรวบรวมด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นทหารเกณฑ์กะเทย โดยมีรูปแบบการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทหารเกณฑ์กะเทย ในค่ายทหารแห่งหนึ่งในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แหล่งข้อจากเอกสารมี ดังนี้

2.1.1 หอสมุดแห่งชาติ

2.1.2 หอสมุดมหาวิทยาลัยรามคำแหง

2.1.3 จากเว็บไซต์ฐานข้อมูลวิจัย

2.2 เก็บรวบรวมข้อมูลด้านการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูล และสังเกตพฤติกรรมผู้ถูกสัมภาษณ์ที่ค่ายทหารแห่งหนึ่งในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมีนาคม 2565

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและบทสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากแหล่งข้อมูลและนำบทสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเข้าใจและตีความข้อมูลที่รวบรวมได้ โดยสรุปประเด็นหัวข้อและเขียนเป็นรายงานวิจัย แบ่งออกตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

4. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอเป็นความเรียงเกี่ยวกับการปรับตัวของทหารเกณฑ์กะเทยในค่ายทหารแห่งหนึ่งในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

5. สรุปและอภิปรายผล พร้อมกับข้อเสนอแนะ

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในประเด็นต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริง ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูล จะออกมาในรูปแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์ นำไปสู่คำตอบในการศึกษา และสรุปผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

การปรับตัวของทหารเกณฑ์กะเทยในด้านกฎเกณฑ์ และระเบียบวินัยช่วงฝึกทหารใหม่ (10 สัปดาห์)

การปรับตัวต่อกฎระเบียบของทหารเกณฑ์กะเทยนั้น เป็นไปด้วยความยากลำบาก ทุกอย่างถูกระเบียบวินัยควบคุมตลอดเวลา ทำให้เกิดความรู้สึกอึดอัดและทรมานกับการใช้ชีวิตในช่วงฝึกทหารใหม่ เนื่องจากก่อนเข้ามาประจำการในค่ายทหาร ทหารเกณฑ์กะเทยใช้ชีวิตอย่างอิสระ ไร้ระเบียบ และข้อบังคับ จึงทำให้เกิดการปรับตัวค่อนข้างมาก ซึ่งสิ่งที่ทหารเกณฑ์กะเทยต้องปรับตัวต่อกฎระเบียบในชีวิตประจำวัน มีดังนี้ คือ การตื่นนอน 5.30 น. ทำธุระส่วนตัวไม่เกิน 5 นาที ออกกำลังกาย 6.30 น. ทำความสะอาดรอบหน่วยฝึก 7.00 น. เดินรวมแถวเป็นระเบียบไปรับประทานอาหาร 7.30 น. เคารพธงชาติ 8.00 น. การฝึกประจำวัน 4 ชม. รับประทาน

อาหาร 12.00 น. การฝึกประจำวัน 3 ชม. กายบริหาร 16.00 น. เล่นกีฬา 17.00 น. เคารพธงชาติ 18.00 น. รับประทานอาหาร 18.30 น. ฟังคำชี้แจงจากครูฝึก 20.00 น. สวดมนต์ก่อนนอน 20.30 น. และเข้านอน 21.00 น.

การฝึกของแต่ละวัน ต้องฝึกวันละ 7 ชั่วโมง คือ การฝึกบุคคลท่ามือเปล่า การฝึกบุคคลท่าอาวุธ การฝึกยุทธวิธี การฝึกการใช้วิทยุสื่อสาร การฝึกปฐมพยาบาลเบื้องต้น การฝึกยิงปืนด้วยกระสุนจริง การถอดประกอบอาวุธปืนเพื่อบำรุงรักษา และการฝึกการดูแผนที่เข็มทิศ การฝึกทุกอย่างอยู่ภายใต้กฎระเบียบและข้อบังคับของทหารทั้งสิ้น และในทุกวันเสาร์จะมีการทดสอบสมรรถภาพประจำสัปดาห์ คือ ดึงข้อ 9 ครั้ง ดันพื้น 35 ครั้ง ลุกนั่ง 42 ครั้ง และวิ่ง 2 กิโลเมตร ภายในเวลา 11 นาที (กรมยุทธการทหารบก, 2541) เป็นสิ่งที่ทหารเกณฑ์กะเทยจะต้องปรับตัวให้ได้ ซึ่งการปรับตัวของแต่ละคนก็แตกต่างกันออกไป ตามคำแนะนำของครูฝึก เพื่อนทหารและรุ่นพี่ แต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันคือ เมื่อเวลาผ่านไปสักระยะ ทหารเกณฑ์กะเทยก็สามารถปรับตัวและใช้ชีวิตภายใต้กฎระเบียบของทหารได้อย่างราบรื่น ดั่งบทสัมภาษณ์ของทหารเกณฑ์กะเทย "การปรับตัวของหนู คือ การใช้ชีวิตให้มีความสุขเข้าให้ได้กับทุกคน เขาให้ทำอะไรหนูก็ทำ (ซูซี่ นามสมมติ, 2565)" "ผมก็ต้องปรับตัวเยอะเหมือนกัน แต่วิธีการปรับตัวของผมก็คือ ผมจะพยายามไม่เล่นจนเกินไป เคร่งขรึม ทำตัวปกติแบบที่พลทหารอื่น ๆ เขาทำ (บาร์บี้ นามสมมติ, 2565)" "ผมคิดว่า มันก็ไม่ได้เลวร้ายอะไร แค่ทำตัวให้อยู่ในกฎระเบียบของทางค่ายให้ได้ เท่านี้ก็มีความสุขแล้วครับ (กีกี้ นามสมมติ, 2565)" "หนูได้ปรึกษาครูฝึก ปรึกษาบัดดี้ มันทำให้หนูเริ่มปรับตัวได้ (บอมมี่ นามสมมติ, 2565)" "ช่วงฝึกทหารใหม่หนูคิดในใจเสมอว่า การที่ฉันเป็นกะเทย ฉันจะไม่ยอมเป็นตัวถ่วงเพื่อน ๆ ในหมู่เด็ดขาด (ซาร่า นามสมมติ, 2565)"

การปรับตัวต่อกฎระเบียบของกองร้อย เมื่อทหารเกณฑ์กะเทยเข้าไปประจำการ หลังจากฝึกทหารใหม่เสร็จแล้ว

การปรับตัวต่อกฎระเบียบของกองร้อย เมื่อทหารเกณฑ์กะเทยเข้าประจำการ หลังจากฝึกทหารใหม่ ทหารเกณฑ์กะเทยไม่มีการปรับตัว เนื่องจากกฎระเบียบของกองร้อยเหมือนกับกฎระเบียบช่วงฝึกทหารใหม่ทุกข้อ กฎระเบียบของกองร้อยจะมีความยืดหยุ่นและผ่อนปรนมากกว่า การใช้ชีวิตประจำการก็สะดวกสบาย มีอิสระมากกว่าช่วงฝึกทหารใหม่ กฎระเบียบไม่เข้มงวดเหมือนช่วงฝึกทหารใหม่ เช่น การอาบน้ำที่ไม่จำกัดเวลา ทำให้มีเวลาทำธุระส่วนตัวได้อย่างอิสระ การรับประทานอาหารที่สามารถสั่งจากภายนอกเข้ามาได้ แต่ทั้งนี้ ก็ต้องได้รับอนุญาตจากสิบเวร การขออนุญาตสิบเวรออกไปทำธุระภายนอกกองร้อยได้ ซึ่งต่างจากช่วงที่ฝึกทหารใหม่ ที่ไม่สามารถออกไปไหนได้ การใช้เครื่องมือสื่อสารที่สามารถใช้ได้ตามสะดวก

ซึ่งการอยู่ภายใต้กฎระเบียบของทหารเกณฑ์กะเทย ทำให้เขามีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา การเห็นใจผู้อื่น และการมีความรักใคร่สามัคคีซึ่งกันและกันมากขึ้น ทำให้การใช้ชีวิตประจำการที่กองร้อยราบรื่น ทหารเกณฑ์กะเทยบางนายมีความสมัครใจที่จะอยู่ต่อเมื่อครบกำหนด 2 ปี และสิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า ทหารเกณฑ์กะเทยสามารถปรับตัวและใช้ชีวิตให้อยู่ภายใต้กฎระเบียบของทหารได้เป็นอย่างดี ดั่งบทสัมภาษณ์ "ตอนที่หนูขึ้นกองร้อยนะคะ ก็มีแอบตื่นเต้นบ้างเหมือนกับเราได้เข้าไปอยู่ในอีกสังคมหนึ่ง ทำให้เราได้เกิดการปรับตัวและการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งในการใช้ชีวิต ที่กองร้อยก็ไม่ได้น่ากลัวอะไรนะคะ ทุกคนน่ารักกับหนูหมด ไม่แบ่งแยกหรือทำท่าทางรังเกียจกับการที่หนูเป็นกะเทย พวกเขาก็ปฏิบัติกับหนูเหมือนเพื่อนคนอื่น ๆ (บอมมี่ นามสมมติ, 2565)"

การปรับตัวของทหารเกณฑ์กะเทยด้านพฤติกรรมที่แสดงออกเมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น (ช่วงฝึกทหารใหม่)

ทหารเกณฑ์กะเทยสามารถปรับตัวด้านพฤติกรรมที่แสดงออกเมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ถึงแม้ว่าช่วงแรกของการฝึกทหารใหม่จะปรับตัวยากลำบาก แต่กะเทยก็ปรับตัวได้ดี สิ่งที่กังวลเมื่อกะเทยเข้ามาเป็นทหารเกณฑ์นั้น คือ การล่วงละเมิดทางเพศเหมือนกับที่สื่อพยายามตีแผ่ในแง่ลบ เช่น รายงานแอมเนสตี้ฯ อ้างคำให้การทหารเกณฑ์ถูกครูฝึกทำร้าย บังคับให้ "กินเหมือนหมา" และ "ล่วงละเมิดทางเพศ" (BBC NEWS, 2563) และบทความ "น้ำหวานในค่ายทหาร" บำเรอรับใช้และชายเป็นใหญ่ ทุกเรื่องถึง ผบ.ทบ. (Decode Story, 2563) ซึ่งมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก หลังจากที่กะเทยใช้ชีวิตในค่ายทหาร กะเทยสามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น

ในค่ายทหารได้อย่างราบรื่น สามารถทำทุกอย่างแบบทหารเกณฑ์คนอื่นทำ ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น ไม่มีการกลั่นแกล้งให้อับอายในเรื่องเพศ ไม่มีคำดูถูก หรือแม้กระทั้งการล่วงละเมิดความเป็นคนแต่อย่างใด ทุกคนต่างให้เกียรติซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกัน และอาจจะเป็นเพราะว่า ค่ายทหารแห่งนี้ สังคมในค่ายได้เปิดกว้าง และเข้าใจในเรื่องเพศ เลยไม่มีการเกิดเหตุการณ์อย่างที่สื่อตีแผ่ ดั่งบทสัมภาษณ์ "การใช้ชีวิตในค่ายทหารในกรุงเทพฯ ความคิดเรื่องกะเทยในตอนนี้ เปิดกว้างมากแล้ว เมื่อเข้าไปเป็นทหารเกณฑ์ เป็นตัวของตัวเอง ไม่แอ๊บ ไม่อะไร ก็บอกให้เขารู้ เพื่อที่เราจะได้สบายใจ ผมก็เลยไม่ค่อยมีปัญหาเท่าไหร่ครับ (กีกี้ นามสมมติ, 2565)"

การปรับตัวของทหารเกณฑ์กะเทยด้านพฤติกรรมที่แสดงออกเมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น (ช่วงเข้าประจำการกองร้อย)

ทหารเกณฑ์กะเทยสามารถปรับตัวด้านพฤติกรรมที่แสดงออกเมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น หลังจากที่เข้าประจำการที่กองร้อยได้ดี กะเทยสามารถแสดงออกด้านพฤติกรรมได้อย่างอิสระ และต้องอยู่ภายใต้ของกฎระเบียบ ส่วนมากกะเทยมีความกังวลเกี่ยวกับการโดนคุกคามเรื่องการล่วงละเมิดทางเพศ การทารุณร่างกาย อย่างที่สื่อเผยแพร่ เช่น รายงานแอมเนสตี้ชี้ ทหารเกณฑ์ไทยถูกทำร้ายเป็นประจำ-บางคนถูกข่มขืน (Workpoint TODAY, Writer, 2563) เหตุการณ์ดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้น ดั่งบทสัมภาษณ์ "เพื่อน ๆ ที่กองร้อยนี้ก็น่ารักกับหนู ไม่มีการคุกคาม มีแต่ความเอ็นดู ให้พวกหมู่และจ่ากองร้อยก็น่ารัก พอเขารู้ว่า หนูเป็นกะเทย เขาก็ไม่ค่อยใช้งานหนูหนักอย่างพวกผู้ชาย (ซูซี่ นามสมมติ, 2565)" "ทุกคนน่ารักกับหนูหมด ไม่แบ่งแยกหรือทำท่าทางรังเกียจกับการที่หนูเป็นกะเทย พวกเขาก็ปฏิบัติกับหนูเหมือนเพื่อนคนอื่น ๆ พวกรุ่นพี่ก็คอยให้คำแนะนำในการอยู่กองร้อย (บอมมี่ นามสมมติ, 2565)" ซึ่งพิสูจน์แล้วว่า ทุกคนที่กองร้อยอยู่กันอย่างพี่น้อง มีความรักใคร่สามัคคี คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กะเทยสามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในค่ายทหารได้อย่างราบรื่น สามารถทำทุกอย่างแบบที่ทหารเกณฑ์คนอื่นทำ ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น ไม่มีการกลั่นแกล้งให้อับอาย หรือแม้กระทั้งการล่วงละเมิดความเป็นคนแต่อย่างใด

สรุปได้ว่า ทหารเกณฑ์กะเทยสามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในค่ายทหารได้อย่างราบรื่นและมีความสุข ทำให้เข้าใจตนเอง และผู้อื่นมากขึ้น โดยที่ทหารเกณฑ์ต้องปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในค่ายทหาร ซึ่งการเป็นทหารไม่ได้ลำบากหรือเลวร้ายอย่างที่คิด ทำให้เห็นคุณค่าในชีวิต และถือว่าเป็นประสบการณ์ในชีวิต ทั้งนี้ กะเทยบางคนยังได้พบรักในช่วงของการเป็นทหารเกณฑ์ และสมัครใจที่จะใช้ชีวิตในค่ายทหารต่อ สุดท้ายนี้ อยากฝากไว้ว่า การที่ทหารเกณฑ์กะเทยอยู่ในค่ายทหารไม่ได้มีความเลวร้ายใด ๆ เกิดขึ้นกับพวกเขาเหมือนอย่างที่สื่อพยายามตีแผ่ความเลวร้ายจากในค่ายทหาร

อภิปรายผลการวิจัย

การปรับตัวของทหารเกณฑ์กะเทยเมื่อเข้ามาประจำการในค่ายทหาร พบว่า ต้องปรับตัวต่อกฎระเบียบเป็นอย่างมาก จากที่เคยใช้ชีวิตอิสระต้องมาอยู่ในกฎ ระเบียบ วินัยของทหาร และปฏิบัติตนตรงต่อเวลา ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นาวินี โรยแสง และวีรยุทธ มารตร์นอก (2552) ศึกษาเรื่อง *ชีวิตกะเทยทหารเกณฑ์ การดำรงอยู่ และการเอาตัวรอดในค่ายทหาร* พบว่า กะเทยทหารเกณฑ์สามารถปรับตัวให้เข้ากับกับกฎระเบียบวินัยของทหารได้ และสอดคล้องกับงานวิจัย ของ กฤติยา เสือนาค และวรรณวิษา บุญมีฤทธิ์ (2556) ศึกษาเรื่อง *การเอาตัวรอดของกะเทยในเรือนจำ* ผลการวิจัยพบว่า กะเทยในเรือนจำสามารถปรับตัวและใช้ชีวิตในเรือนจำร่วมกับผู้อื่นได้ดี จากการแนะนำของเพื่อนนักโทษด้วยกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤทธิ์ ฤทธิ์คำรพ (2559) ศึกษาเรื่อง *จากชีวิตอิสระสู่ความเป็นระเบียบวินัย: เรื่องเล่าชีวิตและการเอาตัวรอดของกะเทยทหารเกณฑ์* ผลการวิจัยพบว่า กะเทยสามารถปรับตัวและเอาตัวรอดได้ตามสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ กะเทยต้องปรับตัวต่อการฝึกที่ต้องเตรียมพร้อมร่างกายและจิตใจให้พร้อม การปรับตัวของทหารเกณฑ์กะเทย ด้านพฤติกรรมเมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นในค่ายทหาร พบว่า กะเทยสามารถแสดงออกถึงตัวตนการเป็นกะเทยได้ สังคมในค่ายทหารส่วนใหญ่เปิดกว้างและเข้าใจในเรื่องสถานะทางเพศที่แตกต่างไป

จากผู้ชาย ไม่มีการทำร้ายร่างกาย การดูถูกเหยียดหยาม และไม่มีการล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งขัดแย้งกับเนื้อหาข่าว รายงานแอมเนสตี้ ทหารเกณฑ์ไทยถูกทำร้ายเป็นประจำ-บางคนถูกข่มขืน (Workpoint TODAY, Writer, 2563) และบทความ "น้ำหวานในค่ายทหาร" บำเรอรับใช้และชายเป็นใหญ่ ทุกเรื่องถึง ผบ.ทบ. (Decode Story, 2563)

สรุปได้ว่า การฝึกทหารใหม่ช่วง 10 สัปดาห์แรก ทหารเกณฑ์กะเทยสามารถปรับตัวให้อยู่ในกฎระเบียบวินัยของทหาร การเตรียมพร้อมร่างกายให้แข็งแรง อดทน มีความสามัคคี เรียนรู้การปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่น และสามารถใช้ชีวิตภายใต้กฎระเบียบได้อย่างมีความสุข การประจำการกองร้อย ทหารเกณฑ์กะเทยสามารถปรับตัวอยู่ในกฎ ระเบียบ วินัยของทหาร โดยการดำเนินชีวิตของตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อม โดยได้รับคำแนะนำจากเพื่อนทหารและรุ่นพี่ในการปรับตัว พฤติกรรมการแสดงออกของทหารเกณฑ์กะเทย เมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น มีการแสดงอกที่แตกต่างจากผู้ชาย เมื่อมาประจำการในค่ายทหารกะเทยสามารถแสดงออกถึงตัวตนได้ การแสดงออกต้องอยู่ภายใต้ระเบียบวินัย สังคมทหารปัจจุบันเปิดกว้าง เข้าใจถึงเรื่องสถานะทางเพศ และการให้เกียรติ ทำให้ทหารเกณฑ์กะเทยใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น และการเป็นทหารเกณฑ์ยังให้สิ่งดี ๆ กับชีวิต เช่น การที่กะเทยเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น กะเทยจะต้องปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม การเป็นทหารเกณฑ์ไม่ลำบากอย่างที่คิด ในค่ายทหารสอนให้กะเทยเห็นคุณค่าของชีวิตมากขึ้น และที่สำคัญเมื่อครบกำหนดปลด จะได้ใบผ่านการเป็นทหารเกณฑ์ ซึ่งจะเป็นใบผ่านทางสำหรับชีวิต และทำให้เขาหางานได้ง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการเตรียมตัวของกะเทยในการเข้ารับการคัดเลือกทหารกองประจำการ เพื่อเป็นแนวทางให้กะเทยที่แปลงเพศแล้วได้รับทราบข้อมูล

2. ควรมีการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบระหว่างทหารเกณฑ์กะเทยและทหารชั้นประทวนหรือชั้นสัญญาบัตรที่เป็นกะเทยในการใช้ชีวิตและการปรับตัวในสังคมทหาร

เอกสารอ้างอิง

กรมยุทธการทหารบก. (2541). *การทหารของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมยุทธศึกษา.

กระทรวงกลาโหม. (2549). กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการทหารและการให้ได้รับเงินเดือน. *ราชกิจจานุเบกษา, 123*(16ก).

กีกี้ นามสมมติ. (2565). *การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล*, 14 มีนาคม 2565.

กฤติยา เสือนาค และวรรณวิษา บุญมีฤทธิ์. (2556). *การใช้ชีวิตและการเอาตัวรอดของกะเทยในเรือนจำ*. จุลนิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

คมศักดิ์ ทิพย์แสง. (2549). *"ทหารเกย์. . .ทหารเกณฑ์" กลมกลืนได้อย่างไม่แตกต่าง*. ค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2565, จาก http://mgronline.com/live/detail/9490000055529

ซาร่า นามสมมติ. (2565). *การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล*, 14 มีนาคม 2565.

ซูซี่ นามสมมติ. (2565). *การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล*, 14 มีนาคม 2565.

นภาภรณ์ หะวานนท์ และคณะ. (2554). *การสร้างความฉลาดรู้เรื่องเพศในวัฒนธรรมบริโภค*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

นภาภรณ์ หะวานนท์. (2554). *เพศวิถีกับการเป็นตัวบุคคลในการสร้างความฉลาดรู้เรื่องเพศในวัฒนธรรมบริโภค.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างความเข้าใจเรื่องสุขภาพผู้หญิง (สคส.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

นฤทธิ์ ฤทธิ์คำรพ. (2559). *จากชีวิตอิสระสู่ความเป็นระเบียบวินัย: เรื่องเล่าชีวิตและการเอาตัวรอดของกะเทยทหารเกณฑ์.* ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นาวินี โรยแสง และวีรยุทธ มาตร์นอก. (2552). *ชีวิตกะเทยทหารเกณฑ์ การดำรงอยู่และเอาตัวรอดในค่ายทหาร.* สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปกร.

บาร์บี้ นามสมมติ. (2565). *การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,* 14 มีนาคม 2565.

บอมมี่ นามสมมติ. (2565). *การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,* 14 มีนาคม 2565.

BBC NEWS. (2563). *เกณฑ์ทหาร: รายงานแอมเนสตี้ฯ อ้างคำให้การทหารเกณฑ์ถูกครูฝึกทำร้าย บังคับให้ "กินเหมือนหมา" และ "ล่วงละเมิดทางเพศ".* ค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://www.bbc.com/thai/thailand-51999980

Decode Story. (2563). *บทความ "น้ำหวานในค่ายทหาร" บำเรอรับใช้และชายเป็นใหญ่ ทุกเรื่องถึง ผบ.ทบ.* ค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://decode.plus/20200701-2/

Workpoint TODAY, Writer. (2563). *รายงานแอมเนสตี้ชี้ ทหารเกณฑ์ไทยถูกทำร้ายเป็นประจำ-บางคนถูกข่มขืน.* ค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2565, จาก https://workpointtoday.com/just-a-toy-for-them/

การพัฒนาความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องด้วยเทคนิค Think Pair Share ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน

ทรงสิทธิ์ คำพันธ์[1*]
สง่า วงค์ไชย[2]
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: 6312610022@rumail.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยเทคนิค Think Pair Share กับวิธีสอนแบบปกติ (2) เปรียบเทียบความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียน และหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 60 คน ซึ่งได้มาจากวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม แล้วจับสลาก จึงได้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคในเป็นกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share กลุ่มทดลอง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4A จำนวนนักเรียน 30 คน กลุ่มควบคุม เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4B จำนวนนักเรียน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้การพูดเล่าเรื่องด้วยเทคนิค Think Pair Share (2) แผนการจัดการเรียนรู้การพูดเล่าเรื่องที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ (3) แบบประเมินความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (4) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อจัดการเรียนรู้การพูดเล่าเรื่องด้วยเทคนิค Think Pair Share สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ *t* test dependent และ *t* test independent

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share มีความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่อง สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share มีความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่อง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share ภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

คำสำคัญ: ความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่อง, เทคนิค Think Pair Share

The Development the Story-Telling Ability to Tell by Using Think-Pair-Share Techniques of Prathomsueksa Four Students at Wat Khae Nai School

Songsit Khampan[1*]
Sa-Nga Wongchai[2]
Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]
[*]Corresponding author: 6312610022@rumail.ac.th

Abstract

The research objectives were: (1) To compair the story-telling ability of Prathomsueksa Students utilizing the Think-Pair-Share strategy and the ordinary one. (2) To compair the story-telling ability of Prathomsueksa 4 students prior to and after the learning of the Think-Pair-Share strategy. And (3) To study the satisfaction of the learners towards the Think-Pair-Share Learning Strategy. The sample group for this research are 60 Prathomsueksa 4 students from 2 classrooms at Wat Khaenai as a result of Simple Random Sampling Method. Using classrooms as random units, Wat Khaenai Prathomsueksa 4 students were drawn as the sample group to experiment the Think-Pair-Share learning strategy. The experimental group consists of 30 students from Prathomsueksa 4A and the 30 students from Prathomsueksa 4B are in the control group. The tools used to collect research information are (1) The lesson plan for story telling using Think-Pair-Share learning strategy (2) The lesson plan for storytelling using the traditional strategy (3) The assessment form on story-telling ability of Prathomsueksa 4 (4) Satisfaction questionnaires on the story-telling ability using the Think-Pair-Share learning strategy are prepaird. Mean and Standard Deviation as well as *t* test dependent and *t* test independent are used in data analysis.

Findings are as follows:

1. Prathomsueksa 4 students at Wat Khae Nai School. Those who managed to learn with the Think pair share technique had higher storytelling abilities than the control group who handled conventional learning. with statistical significance of .05

2. Prathomsueksa 4 students at Wat Khae Nai School. The students who received the learning management using Think pair share technique had the ability to tell stories after school was significantly higher than before the study was statistically significant .05

3. Prathomsueksa 4 students at Wat School. They were satisfied with the overall learning management with Think pair share technique, at the most agreeable level.

Keywords: Story-Telling Ability, Think-Pair-Share Technique

บทนำ

การพูด เป็นทักษะการสื่อสารที่มนุษย์ส่วนใหญ่ใช้ในการประกอบสัมมาอาชีพในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ ตรงไปตรงมา และเป็นทักษะการส่งสารที่ช่วยประหยัดเวลาและสามารถสื่อสารได้ตรงตามเจตนาของการสื่อสารนั้น ๆ การพูด จึงเป็นทักษะในการสื่อสารที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ดังที่ อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2550) ได้กล่าวไว้ว่า "ในชีวิตประจำวันของเรา แทบจะว่าไม่มีช่วงเวลาใดเลยที่เราไม่ใช้คำ (words) ไม่ว่าเราจะกล่าวต้อนรับ แนะนำ สั่งสอน ชักชวน รับคำสั่ง ฟังคำโฆษณา ฯลฯ เหล่านี้ ล้วนเป็นการสื่อสารทั้งสิ้น ไม่ว่าจะโดยการพูดหรือการเขียน" ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่า การพูดเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน และทุกสาขาอาชีพ

การพูด จึงเป็นหนึ่งวิธีในการสื่อสารที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์ ถือเป็นการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการของผู้พูดส่งไปยังผู้ฟัง ซึ่งประกอบด้วย คำพูด น้ำเสียง และอากัปกิริยา มารยาทในการพูด เป็นสื่อ หรืออาจกล่าวได้ว่า การพูด เป็นการถ่ายทอดความในใจให้ผู้ฟังรับรู้นั้นเอง ฉะนั้น การพูด นับว่า เป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เพราะการพูดมีความสำคัญในการดำรงชีพในสังคมเป็นอย่างมากกับทุกเพศ ทุกวัย และทุกอาชีพ

หากต้องการพูดให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้พูดจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยหลักวิชาการพูด และการฝึกฝน เพราะการพูด นับได้ว่า เป็นทั้ง "ศาสตร์" และ "ศิลป์" โดย"ศาสตร์" มีหลักเกณฑ์ในทางปฏิบัติและถ่ายทอด การพูดที่ดีจำเป็นต้องรู้ทั้งทฤษฎี คือ กฎเกณฑ์ที่วางไว้ และรู้ทั้งข้อปฏิบัติ คือ การฝึกฝนตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้รู้จักพูดอย่างเหมาะสม ส่วน "ศิลป์" นั้น ต้องอาศัยการฝึกฝนทักษะการพูด จนเกิดความชำนาญ และนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

แม้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จะให้ความสำคัญ และกำหนดให้นักเรียนทุกระดับชั้น ต้องเรียนการพูดแล้วก็ตาม แต่ยังพบว่า นักเรียนยังมีปัญหาด้านการพูดอยู่ จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนในกลุ่มสาระวิชาภาษาไทยในกลุ่มโรงเรียน อบจ. พัฒนาที่ 2 จำนวน 6 โรงเรียน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี รวม 20 ท่าน จากการสัมภาษณ์พบว่า จุดที่เป็นปัญหาด้านการพูดของนักเรียน คือ นักเรียนไม่กล้าแสดงออก มีอาการตื่นเต้น ตื่นเวที มีความประหม่า ไม่กล้าพูดต่อหน้ากลุ่มคนขนาดใหญ่ มีความวิตกกังวลใจ จนลืมเนื้อหาที่เตรียมมาพูด อีกทั้งยังกลัวครูผู้สอนต่อว่าหากตนเองทำไม่ได้หรือพูดผิดพลาด และที่สำคัญ คือ กลัวผู้ฟังหรือเพื่อนล้อเลียน จนนำไปสู่วิธีการแก้ไขพฤติกรรมเล่านี้

จากปัญหาด้านการพูดดังกล่าว ที่ส่งผลต่อการประเมินคุณภาพของโรงเรียนวัดแคใน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ผู้วิจัยปฏิบัติการสอนอยู่ โดยจะมีการประเมินโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต้องมีการบริหารการพัฒนาหลักสูตรและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามยุทธศาสตร์ โดยคำนึงถึงผลที่เกิดกับผู้เรียนในการพัฒนาศักยภาพ ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินเกี่ยวกับทักษะด้านการสื่อสาร และหนึ่งในตัวชี้วัดที่ปรากฏในรายวิชาภาษาไทย คือ นักเรียนสามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์พิจารณา คือ ร้อยละของนักเรียนที่ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้องเหมาะสมกับระดับที่เรียน ซึ่งในการประเมินที่ผ่านมา พบว่า นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายยังมีคะแนนไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนด จึงส่งผลให้เพิ่มนโยบายของโรงเรียนในปีการศึกษาต่อไป คือ นักเรียนโรงเรียนวัดแค ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ต้องมีสมรรถนะในด้านการใช้ภาษาไทยสื่อสารได้ในระดับร้อยละ 90 ขึ้นไป

การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share ได้พัฒนาขึ้น ในปีคริสต์ศักราช 1981 โดยศาสตราจารย์แฟรงค์ ลีแมน (Lyman Frank) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบคิด วิเคราะห์หลายขั้น คือ คิดด้วยตนเอง คิดเป็นคู่ หรือคิดเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ โดยจะแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นอิสระทางความคิด (think) ครูให้นักเรียนฟังหรือดูสื่อที่ครูนำเสนอ ตามหัวข้อที่กำหนดให้ในแต่ละครั้ง คือ ดูหรือฟังการพูดแนะนำตัวเอง ดูหรือฟังการพูดเล่านิทาน ดูหรือฟังการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ แล้วให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นใน 4 ประเด็น คือ เนื้อหา น้ำเสียง บุคลิกภาพ มารยาทในการพูด จากสื่อที่ได้รับชม ขั้นที่ 2 ขั้น

ทักษะการจับคู่ (pair) ครูให้นักเรียนจับคู่หรือแบ่งกลุ่ม โดยคละความสามารถ เก่ง กลาง อ่อน ในแต่ละคู่หรือแต่ละกลุ่ม พูดเล่าเรื่องในหัวข้อที่ตนเองได้รับให้เพื่อนในกลุ่มฟัง โดยสมาชิกในกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็น ข้อบกพร่อง และเสนอแนวทางแก้ไขการพัฒนาความสามารถด้านการพูดต่อไป ขั้นที่ 3 ขั้นส่วนร่วม (share) หลังจากที่แต่ละคนได้พูดเล่าเรื่องให้คู่หรือเพื่อนในกลุ่มฟัง จนค้นพบจุดบกพร่องของตัวเอง แล้วแก้ไขข้อบกพร่องตามคำแนะนำของเพื่อนจนเกิดความมั่นใจและมีความสมบูรณ์ที่สุด จากนั้น ให้นักเรียนแต่ละคนออกมาพูดเล่าเรื่องหน้าห้องเรียน โดยเพื่อนในห้องและครูร่วมฟังและแสดงความคิดเห็น และหาข้อคิดที่ได้ร่วมกัน ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งยังมีงานวิจัยที่มีการนำเทคนิคเพื่อนคู่คิดมาประยุกต์ใช้กับความสามารถด้านการพูด เช่น งานวิจัยของ พิสมร ชูเอม (2561) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการพูดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด และศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคเพื่อนคู่คิด ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการพูดของนักเรียนขั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคเพื่อนคู่คิด อยู่ในระดับมาก

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องด้วยเทคนิค Think Pair Share ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และพัฒนาความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยเทคนิค Think Pair Share กับ วิธีสอนแบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียน และหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share

กรอบแนวคิดการวิจัย

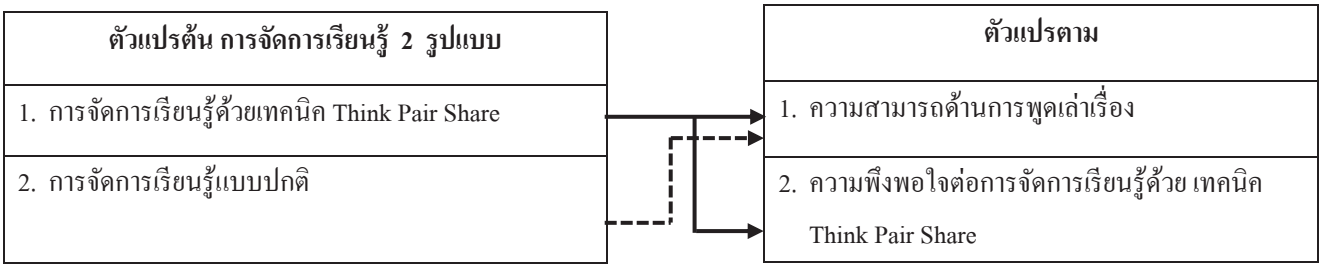

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพูดเล่าเรื่อง

พิมพ์พาภรณ์ บุญประเสริฐ (2558) กล่าวว่า การพูดเป็นพฤติกรรมสำคัญของมนุษย์ที่เกิดในกระบวนการของการสื่อสาร โดยในกระบวนการดังกล่าวนั้น การพูดเป็นพฤติกรรมที่กระทำโดยการใช้ถ้อยคำภาษา ซึ่งเรียกว่า วัจนภาษา (verbal language) ร่วมกับภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ แต่เป็นการแสดงออกด้วย ท่าทาง สีหน้า น้ำเสียง ซึ่งเรียกว่า อวัจนภาษา (nonverbal language)

จากการศึกษาจากตำราและเอกสารและวรรณกรรม พบว่า มีนักวิชาการได้แบ่งประเภทของการพูดไว้แตกต่างกันออกไปตามเจตนา ลักษณะ และวิธีการของผู้พูด ซึ่งมีความสอดคล้องกับการพูดเล่าเรื่องที่ผู้วิจัยสนใจในการทำวิจัยในครั้งนี้ คือ (1) การพูดแนะนำตัวเอง (2) การพูดเล่านิทาน (3) การพูดเล่าประสบการณ์ ซึ่งมีความหมายและหลักการพูด ดังนี้

การพูดแนะนำตัว

สำเนียง มณีกาญจน์ และสมบัติ จำปาเงิน (2542) กล่าวว่า "การแนะนำตัว คือ การพูดเพื่อให้ตัวเองได้เป็นที่รู้จักกับผู้ที่เกี่ยวข้อง อาจเป็นเฉพาะตัว หรือหมู่คณะ" จากที่กล่าวมา การพูดแนะนำตัว คือ การเปล่งเสียงให้เป็นถ้อยคำ และแสดงกิริยาอาการถ่ายทอดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รู้จัก ได้รับรู้ข้อมูลของตัวผู้พูด เช่น ชื่อ นามสกุล อาชีพ หรือภูมิหลังของผู้พูด เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีการสื่อสารอย่างหนึ่ง ที่ใช้วิธีการส่งสารด้วยการพูด เพื่อให้เป็นที่รู้จักของผู้ฟัง ดังนั้น การพูดแนะนำตัว จึงมีความสำคัญ เพราะเป็นการพูดที่ทำให้ตัวผู้พูดเป็นที่รู้จัก และเป็นที่ประทับใจของผู้ฟัง ซึ่งการพูดแนะนำตัว มีหลักการพูดที่สำคัญ คือ การลำดับเนื้อหาและขั้นตอนการแนะนำตัวเอง ด้วยการจัดลำดับขั้นในการพูด ซึ่งมีดังนี้ (1) การทักทาย การทักทายเป็นการเริ่มต้นของการแนะนำตัว ซึ่งผู้พูดจะพูดทักทายด้วยคำพูด กราบเรียน เรียน สวัสดี ฯลฯ เพื่อให้การทักทายและให้เกียรติแก่ผู้ฟังให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม (2) การแสดงความรู้สึก ในขั้นนี้ เป็นการพูดถึงความรู้สึกของผู้พูดว่า ตนรู้สึกเช่นไร (3) กล่องข้อมูล เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้ผู้ฟังได้รู้จักข้อมูลส่วนตัวของผู้พูดหรือผู้แนะนำตัว ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานทั่วไปที่ทำให้ผู้ฟังรู้ถึง ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ การศึกษา ครอบครัว หน้าที่การงานในปัจจุบัน (4) การสานต่อ เป็นขั้นตอนก่อนการปิดการพูดหรือการสนทนา โดยปกติในการพูดหรือการสนทนาจะมีขั้นตอนก่อนปิด และขั้นปิดการสนทนา ซึ่งขั้นตอนก่อนปิดการสนทนา ผู้พูดจะใช้การสานต่อและการให้เหตุผล และ (5) การกล่าวลา ขั้นตอนนี้ โดยมากจะใช้คำว่า สวัสดี ซึ่งมีข้อสังเกตคือ ในการกล่าวลานี้ ผู้พูดแนะนำตัวจะไม่กล่าวคำว่า ขอบคุณอย่างเด็ดขาด

การพูดเล่านิทาน

บุษนีย์ สมญาประเสริฐ (2551) ได้ให้ความหมายของนิทานว่า เป็นสื่อการเรียนการสอนของครูที่สามารถนำไปสู่การเรียนการสอนในรูปแบบมากมาย ทั้งด้านการใช้ภาษา คณิตศาสตร์ การสังเกตนิทานสามารถสร้างจินตนาการ ความฝัน ความคิด ความเข้าใจและการรับรู้ให้กับเด็ก และยังเป็นสื่อที่จะช่วยปลูกฝังให้เด็กรักการอ่านมากยิ่งขึ้น สรุปได้ว่า การเล่านิทาน หมายถึง การเล่าเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา เป็นเรื่องราวลำดับเหตุการณ์ มีเนื้อหาที่สนุกสนาน ตื่นเต้น กระชับ เพื่อให้เด็กเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และความบันเทิง และมีการสอดแทรกข้อคิด คติธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ที่สามารถนำความรู้ ข้อคิด คติ ที่ได้จากนิทานมาปรับเปลี่ยนประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตได้ในปัจจุบัน

การพูดเล่าประสบการณ์

การพูดเล่าเรื่องจากประสบการณ์ เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวที่ตนเองประสบพบเห็นให้ผู้อื่นได้ฟัง การเล่าเรื่องอาจช่วยให้ผู้ฟังสนุกสนานหรือเป็นคติเตือนใจ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ฟัง จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ (2548) การพูดเล่าเรื่องจากประสบการณ์ เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวที่ตนเองประสบพบเห็นให้ผู้อื่นได้ฟัง โดยพูดเล่าเป็นลำดับเรื่องราว เหตุการณ์ ซึ่งควรเน้นผู้พูดเป็นสำคัญ เพราะผู้พูดเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสื่อสาร ที่ต้องถ่ายทอดความรู้สึก นึกคิด ความรู้ ความคิดเห็น

เจตนาในการส่งสารของตนเอง ไปถึงผู้รับสารให้เข้าใจตามเจตนาของผู้พูด ดังนั้น ผู้พูดจึงจำเป็นต้องฝึกฝนและเพิ่มพูนทักษะการพูด เพื่อพัฒนาการพูดของตนเอง ให้เป็นผู้พูดที่ดี และมีคุณภาพในการสื่อสาร นอกจากการพูดสื่อสารให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้วนั้น ไม่ใช่เพียงแต่การใช้ทักษะในการสื่อสาร แต่เราต้องอาศัยมารยาทที่ดีในการพูดด้วย เพื่อให้การพูดของเราเข้าถึงใจของผู้ฟังให้ได้มากที่สุด เพราะการพูดจำเป็นต้องอาศัย "การไว้ใจ" ที่ผู้พูดต้องสร้างให้แก่ผู้ฟังรู้สึกเชื่อถือในสารที่ผู้พูดส่งถึงผู้ฟัง

แนวทางการพัฒนาความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่อง

การพูด เป็นทักษะสำคัญที่ต้องหมั่นฝึกฝนเพื่อให้ผู้เรียนให้เกิดความชำนาญ เพื่อเป็นนักพูดที่ดี จึงต้องมีแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิธีการ หรือเทคนิคที่หลากหลายและเหมาะสมกับตัวของผู้เรียน บุษยากร ช้ายขวา (2558)ได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการพูดไว้ว่า การเรียนด้วยกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (peer-assisted learning) เป็นการแก้ปัญหาทักษะการพูด เนื่องด้วยทักษะการพูด เป็นทักษะที่สำคัญสามารถทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แทนที่ครูจะเป็นผู้สอนโดยตรง แต่เป็นการสอนกันแบบตัวต่อตัวกับเพื่อนแทน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546) ได้กล่าวถึง แนวทางการวัดและประเมินผลการพูดเล่าเรื่องไว้ว่า วิธีการวัดและประเมินผลการพูดหรือการพูดเล่าเรื่องที่เหมาะสม คือ ครูกำหนดให้นักเรียนออกมาพูดหน้าชั้นเรียน และครูสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการพูด เช่น บุคลิกภาพ การใช้สายตา การควบคุมอารมณ์ การแสดงออกทางสีหน้า การใช้น้ำเสียง การออกเสียงชัดเจน และมารยาทในการพูด เกณฑ์การประเมินการพูดเล่าเรื่อง เป็นการประเมินสภาพจริง สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบหัวข้อเกณฑ์การวัดและประเมินความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องของผู้เรียน จากกระทรวงศึกษาธิการ มาปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์การเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ตัวชี้วัดในหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลาง ปีพุทธศักราช 2551 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมี 4 ด้าน ดังนี้ (1) เนื้อหา (2) การใช้น้ำเสียง (3) บุคลิกภาพ และ (4) มารยาทในการพูด

ขั้นตอนการสอนของเทคนิค Think Pair Share

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สนใจขั้นตอนการสอนเกี่ยวกับการเล่าเรื่องด้วยเทคนิค Think Pairs Share โดยยึดตามขั้นตอนของ ศาสตราจารย์แฟรงค์ ลีแมน (Lyman, 1987) โดยมี 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นอิสระทางความคิด (think) ให้นักเรียนฟังหรือดูสื่อที่ครูนำเสนอ ตามหัวข้อที่กำหนดให้ในแต่ละครั้ง คือ ดูการพูดแนะนำตัวเอง ดูการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ ดูการพูดเล่านิทาน แล้วให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นใน 3 ประเด็น คือ เนื้อหา น้ำเสียง มารยาทในการพูด จากสื่อที่ได้รับชม

ขั้นที่ 2 ขั้นทักษะการจับคู่ (pair) ครูให้นักเรียนเข้ากลุ่มย่อยกลุ่มละ4 คน โดยคละความสามารถ เก่ง กลาง อ่อน (1 : 2 :1) ในแต่ละกลุ่มพูดเล่าเรื่องที่ตัวเองปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ให้เพื่อนในกลุ่มฟังอีกครั้ง โดยสมาชิกในกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็นข้อบกพร่องและเสนอแนวทางแก้ไข

ขั้นที่ 3 ขั้นส่วนร่วม (share) หลังจากที่แต่ละคนได้พูดเล่าเรื่องให้เพื่อนในกลุ่มฟัง แล้วแก้ไขข้อบกพร่องตามคำแนะนำของเพื่อนจนเกิดความมั่นใจและมีความสมบูรณ์ที่สุดแล้ว จากนั้น ให้นักเรียนแต่ละคนออกมาพูดเล่าเรื่องหน้าห้องเรียน โดยเพื่อนในห้องและครูร่วมฟัง แสดงความคิดเห็น และหาข้อคิดที่ได้ร่วมกัน

การสอนแบบปกติ

การสอนแบบปกติ หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยครู คือ ผู้เตรียมเนื้อหา เน้นการถ่ายทอดความรู้ด้วยการบรรยายและใช้สื่อประกอบการสอนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคล้ายกับวิธีการสอนตามคู่มือทั่วไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในกลุ่มโรงเรียน อบจ. พัฒนาที่ 2 จำนวน 6 โรงเรียน คือ (1) โรงเรียนวัดแคใน (2) โรงเรียนวัดแคนอก (3) โรงเรียนวัดมะเดื่อ (4) โรงเรียนวัดประชารังสรรค์ (5) โรงเรียนวัดแดง และ (6) โรงเรียนวัดบางบัวทอง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 6 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 ห้อง ห้องละ 30 คน รวมประชากรทั้งหมด จำนวน 360 คน ที่จัดห้องเรียนแบบคละความสามารถ ซึ่งมีสภาพแวดล้อมและนโยบายด้านการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 60 คน ซึ่งได้มาจากวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม แล้วจับสลาก จึงได้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน เป็นกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share กลุ่มทดลอง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4A จำนวนนักเรียน 30 คน กลุ่มควบคุม เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4B จำนวนนักเรียน 30 คน

3. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้การพูดเล่าเรื่องด้วยเทคนิค Think Pair Share และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การพูดเล่าเรื่องด้วยเทคนิค Think Pair Share จำนวน 3 แผน รวม 6 ชั่วโมง และแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบปกติ จำนวน 3 แผน รวม 6 ชั่วโมง จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้การพูดเล่าเรื่องด้วยเทคนิค Think Pair Share ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนด้วยวิธีสอนแบบปกติ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 จากนั้น นำแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 รูปแบบที่ผ่านเกณฑ์การประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องแล้ว ไปทดลองใช้ (try-out) สอนกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 กลุ่ม ที่ไม่ใช่กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง อย่างละ 1 แผน เป็นนักเรียนในกลุ่มประชากรที่มีลักษณะบริบทด้านนโยบาย และความสามารถที่ใกล้เคียงกันกับกลุ่มตัวอย่างและจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์

3.2 แบบประเมินความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่อง

สร้างแบบประเมินความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่อง มีเกณฑ์การประเมิน 4 ด้าน โดยมีคะแนนเต็ม ด้านละ 4 คะแนน รวม 16 คะแนน โดยใช้ประเมินก่อนเรียนและหลังเรียน สร้างเกณฑ์การตรวจให้คะแนนแบบประเมินความสามารถในการพูดเล่าเรื่อง นำแบบประเมินความสามารถการพูดเล่าเรื่อง และเกณฑ์การให้คะแนนที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาแล้ว นำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.0 นำแบบประเมินความสามารถการพูดเล่าเรื่องที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try-out) กับนักเรียน จำนวน 30 คน นำเกณฑ์การประเมินการพูดเล่าเรื่องไปหาค่าความเชื่อมั่นแบบสอดคล้องภายในระหว่างผู้ประเมิน (inter-rater reliability) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 ท่าน ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่า คะแนนระหว่างการให้คะแนนของผู้ตรวจ 2 คน ก่อนเรียน ที่ระดับ .93 หลังเรียน ที่ระดับ .86 จึงสรุปได้ว่า แบบประเมินความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่อง สามารถนำมาใช้ในการวิจัยได้ แล้วนำไปใช้กับกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share

สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share แบบมาตราประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต จำนวน 15 ข้อ นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ แล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

นำแบบสอบถามความคิดเห็นมาแก้ไขจนมีความถูกต้องสมบูรณ์ นำแบบสอบถามความคิดเห็นฉบับที่สมบูรณ์แล้ว ไปเป็นเครื่องมือในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.2 เลือกแบบแผนการทดลอง

4.3 นำแบบประเมินไปใช้ประเมินก่อนเรียน กับกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

4.4 ประเมินการพูดเล่าเรื่อง หาค่าเฉลี่ยของคะแนน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.5 ผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

4.6 ประเมินการพูดเล่าเรื่องหลังเรียน นักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

4.7 ตรวจให้คะแนนความสามารถในการพูดเล่าเรื่อง และนำมาหาค่าเฉลี่ยของคะแนน และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องด้วยเทคนิค Think Pair Share ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน” ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตาราง 1

ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วยเทคนิค Think Pair Share กับวิธีสอนแบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	ค่าสถิติ					
	n	$\bar{X}$	*SD*	*t*	*df*	Sig.
กลุ่มทดลอง	30	14.77	.89	17.64	58	.00*
กลุ่มควบคุม	30	10.97	.77			

*$p < .05$

จากตาราง 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน ทั้งสองกลุ่ม พบว่า กลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share สูงกว่า กลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2

ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียน และหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share

กลุ่มตัวอย่าง	ค่าสถิติ					
	n	$\bar{X}$	*SD*	*t*	*df*	Sig.
ก่อนเรียน	30	11.10	.80	23.00	29	.00*
หลังเรียน	30	14.93	.78			

*$p < .05$

จากตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคในที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 3

ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share รายด้าน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	*SD*	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
ด้านผู้สอน	5.00	.00	เห็นด้วยมากที่สุด	1
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.98	.06	เห็นด้วยมากที่สุด	2
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	5.00	.00	เห็นด้วยมากที่สุด	1
รวมทั้ง 3 ด้าน	4.99	.02	เห็นด้วยมากที่สุด	

จากตาราง 3 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share ภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณาความพึงพอใจรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผู้สอน ด้านประโยชน์ที่ได้รับ และด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน ของกลุ่มทดลอง หลังจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share สูงกว่า กลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ 1 คือ ความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียน ด้วยเทคนิค Think Pair Share สูงกว่าวิธีสอนแบบปกติ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ สุมาลี ชูบุญ (2560) ที่ได้ศึกษาผลการใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิดร่วมกับผังกราฟฟิกที่มีต่อความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาไทยของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนกลุ่มทดลองที่ร่วมกิจกรรมการอ่านจับใจความ โดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิดร่วมกับผังกราฟฟิกมีคะแนนความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาไทย หลังการทดลอง

สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) นักเรียนกลุ่มควบคุมที่ร่วมกิจกรรมการอ่านจับใจความโดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิดที่ไม่ใช้ผังกราฟิกมีคะแนนความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาไทย หลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) นักเรียนกลุ่มทดลองที่ร่วมกิจกรรมการอ่านจับใจความโดยใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิดร่วมกับผังกราฟิกมีคะแนนความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาไทย สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ร่วมกิจกรรมการอ่านจับใจความโดยใช้เทคนิค

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยการใช้ Think Pair Share พบว่า คะแนนการวัดความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ เนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติความสามารถในด้านการพูดเล่าเรื่องด้วยตนเองตามขั้นตอนของเทคนิค Think Pair Share ที่เน้นให้ผู้เรียนฝึกพูดตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยมีการแบ่งขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ได้เป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ ขั้นที่ 1 ขั้นอิสระทางความคิด (think) ขั้นที่ *2* ขั้นทักษะการจับคู่ (pair) และขั้นที่ 3 ขั้นส่วนร่วม (share) ซึ่งสอดคล้องกับ มนต์ชัย เทียนทอง (2551) กล่าวถึงเทคนิคเพื่อนคู่คิดว่า เป็นเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นคู่ ๆ ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะของคู่ ซึ่งสามารถใช้ได้ทั้งกลุ่มผู้เรียนทุกระดับ ทั้งขนาดเล็ก และขนาดใหญ่

เมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการวัดความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน จึงนำผลการวัดความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนดังกล่าวมาวิเคราะห์ เพื่ออภิปรายรายละเอียดความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งความสามารถด้านการพูดของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องก่อนเรียน เท่ากับ ($\overline{X}$ = 11.10, *SD* = 0.80) และค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องหลังเรียน เท่ากับ ($\overline{X}$ = 14.93, *SD* = 0.79) จะเห็นได้ว่า นักเรียนมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนสูงขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ เนื่องจากนักเรียนได้ฝึกฝนพูดกับเพื่อนตามขั้นตอนของเทคนิค Think Pair Share โดยเพื่อนให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และฝึกอย่างสม่ำเสมอจนเกิดความมั่นใจ ความสามารถในด้านการพูดเล่าเรื่อง จึงได้รับการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ดังที่ จามรี เชื้อชัย (2558) ได้กล่าวถึงพัฒนาการพูดไว้ว่า การวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายกับเนื้อหาวิชานั้น ๆ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีการคัดเลือกสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างเหมาะสม รวมถึงมีการวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้เรียนรู้พัฒนาการของตนเองและจุดที่ต้องเสริมหรือปรับปรุงแก้ไข อีกทั้งครูได้รู้แนวทางการพัฒนาผู้เรียนและปรับกลยุทธ์การเรียนการสอน ทำให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการพูดเล่าเรื่องด้วยเทคนิค Think Pair Share ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน และการพัฒนาความสามารถในด้านการพูดด้วยเทคนิคเพื่อนคู่คิด ที่มีผลการวิจัยในด้านความสามารถในการพูดดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดแคใน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค Think Pair Share ในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด เช่นกัน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ลำดับแรก มีอยู่ 2 ด้าน คือ ด้านผู้สอน ($\overline{X}$ = 5.00, *SD* = 0.00) และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\overline{X}$ = 5.00, *SD* = 0.00) ลำดับที่สองคือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.98, *SD* = 0.06)

ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้คิดวางแผนการพูด มีการทำงานร่วมกับเพื่อน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ได้ช่วยแก้ปัญหาการพูดของกันและกัน ได้ปฏิบัติจริง ได้ปรับปรุงพัฒนาออกแบบการพูดด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนมีโอกาสได้ฝึกประสบการณ์ในการพูด อีกทั้งยังได้ร่วมฝึกฝนแบ่งปันเทคนิคและทักษะกับเพื่อนในห้องเรียนที่มีความคุ้นเคยกัน และแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นระบบมีขั้นตอน มีการอภิปรายหลายขั้น (multi-mode) ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับ

บุษยากร ช้ายขวา (2559) ได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการพูดไว้ว่า การเรียนด้วยกิจกรรมแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (peer-assisted learning) เป็นการแก้ปัญหาทักษะการพูด เนื่องด้วยทักษะการพูด เป็นทักษะที่สำคัญสามารถทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แทนที่ครูจะเป็นผู้สอนโดยตรง แต่เป็นการสอนกันแบบตัวต่อตัวกับเพื่อนแทน โดยเพื่อนสามารถช่วยเหลือแนะนำเพื่อนได้โดยตรง ทำให้ลดความประหม่า และเพิ่มความมั่นใจในการฝึกฝนการพูดมากขึ้น เป็นการสอนที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน โดยให้นักเรียนที่เก่งกว่าได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนที่อ่อนกว่าภายในกลุ่มเดียวกัน จากความคุ้นเคย ความรู้สึกนึกคิด และประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกัน ทำให้การถ่ายทอดและการสื่อสารระหว่างเพื่อนด้วยกัน มีความเข้าใจและเข้าถึงกันอย่างง่ายขึ้น ถ้านักเรียนไม่เข้าใจหรือสงสัยเนื้อหาใด ก็สามารถซักถามกันได้โดยตรงทันที ซึ่งจะทำให้การฝึกทักษะการพูดมีประสิทธิภาพและมีความสุขในการเรียน

ข้อเสนอแนะผลการวิจัย

1. การกำหนดหัวข้อการพูดเล่าเรื่อง ส่งผลต่อความสามารถและความสนใจของนักเรียน หากเป็นหัวข้อที่นักเรียนมีความสนใจ นักเรียนจะมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมอย่างมาก ดังนั้น หัวข้อที่ครูกำหนด ควรเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับนักเรียนในช่วงชั้นที่นักเรียนให้ความสนใจ เพราะจะทำให้กระบวนการในการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ หัวข้อที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สนใจเป็นอย่างมาก คือ การพูดเล่าแนะนำตัว

2. ในขั้นตอนที่ *2* ของเทคนิค Think Pair Share นอกจากจะแบ่งตามระดับความสามารถเป็น เก่ง กลาง อ่อน แล้ว ควรให้คำแนะนำนักเรียนภายในกลุ่ม และควรเน้นย้ำหัวข้อการประเมินเพื่อนให้แก่นักเรียน เพื่อให้กระบวนการในขั้นนี้ มีประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากนักเรียนบางคน โดยเฉพาะนักเรียนในระดับช่วงชั้นตอนต้น ยังขาดทักษะวิธีการเรียนรู้แบบประเมินผู้อื่น ผู้สอนจึงควรแนะนำนักเรียนอย่างใกล้ชิด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำเทคนิคเพื่อนคู่คิดมาใช้ร่วมกับรูปแบบ เทคนิค หรือวิธีการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ อย่างหลากหลายมากขึ้น เช่น การเทคนิคเพื่อนคู่คิดร่วมกับรูปแบบการเรียนห้องเรียนกลับด้าน เน้นให้ศึกษาด้วยตนเองก่อนมาทำกิจกรรมในห้องเรียน หรือการใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิดร่วมกับวิธีสอนแบบแฮร์บาร์ต ที่เน้นความสนใจของผู้เรียนร่วมด้วย เพื่อพัฒนาความสามารถในด้านการพูด เป็นต้น

2. ควรศึกษาการวิจัยในการพัฒนาการพูดประเภทด้านอื่น ๆ ในเนื้อหาวิชาภาษาไทยในระดับชั้นต่าง ๆ ที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เช่น การพูดรายงาน การพูดโน้มน้าวใจ การพูดแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษาวิจัยพัฒนาทักษะการพูด โดยบูรณาการทักษะอื่น เช่น ทักษะการอ่านทักษะการเขียน ในกลุ่มสาระวิชาภาษาไทย เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาไทยให้สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

จามรี เชื้อชัย. (2558). *การวิจัยและพัฒนาชุดการสอนทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน.* วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2548). *ภาษากับการสื่อสาร*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บุษนีย์ สมญาประเสริฐ. (2551). *ผลของการจัดกิจกรรมการเล่านิทานประกอบการเล่นเกม ที่มีผลต่อการรักการอ่านของเด็กปฐมวัย.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุษยากร ซ้ายขวา. (2558). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักเรียนชนเผ่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

พิมพ์พาภรณ์ บุญประเสริฐ. (2558). *วาทการศาสตร์และศิลป์แห่งการพูดเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร*. กรุงเทพมหานคร: ไอยรา12.

พิสมร ชูเอม. (2561). *การพัฒนาความสามารถในการพูดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิด.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มนต์ชัย เทียนทอง. (2551). เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือแบบ Mentor coached think-pair-share เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียนรู้ออนไลน์. *วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 18*(1), 99-105.

สุมาลี ชูบุญ. (2560). *ผลการใช้เทคนิคเพื่อนคู่คิดร่วมกับผังกราฟิกที่มีต่อความสามารถในการอ่านจับใจความภาษาไทยของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำเนียง มณีกาญจน์ และสมบัติ จำปาเงิน. (2542). *หลักนักพูด ศิลปะและหลักการพูดในโอกาสต่าง ๆ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.

อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท. (2550). *หลักและปรัชญาวาทวิทยา.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Lyman, F. (1987). Think-pair-share: An ending teaching technique. *MAA-CIE Cooperative News, 1,* 1-2.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาลเมืองสวรรคโลก

นัฐพล มิสละ[1*]
สง่า วงค์ไชย[2]
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: 6312610017@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ของนักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง หลังการจัดการเรียนรู้ ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองกับนักเรียนกลุ่มควบคุม และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาลเมืองสวรรคโลก จำนวน 80 คน ซึ่งได้มาจากวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ นักเรียนกลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน สอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นเวลา 8 สัปดาห์ ๆ ละ 1 วัน ๆ ละ 1 คาบ และนักเรียนกลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน สอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) จำนวน 8 แผน และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 8 แผน (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง และ (3) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) วรรณคดีไทย อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที *t* test Dependent และ *t* test Independent

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง หลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) วรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยอิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง; การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)

The Development of Learning Achievements in Thai Literature Titled Inao: The Battle of Kamangkuning with the Inquiry-Based Learning (5E) of Students in Mathayom Suksa 4, Muang Sawankhalok Municipal Secondary School

Nattapon Misala[1*]

Sa-nga Wongchai[2]

Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: 6312610017@rumail.ru.ac.th

Abstract

The objectives of this research were to (1) compare the learning achievement of Thai literature titled Inao during Kamangkuning battle of the students in the experimental group before and after the learning management with a quest for knowledge (5E) (2) to compare the learning achievement of Thai literature titled Inao during Kamangkuning battle after learning management between the students in the experimental group and the students in the control group, and (3) to study the satisfaction of Mathayom suksa 4 students with the learning management in the quest for knowledge (5E). The sample consisted of 80 Mathayom suksa 4 students, Sawankhalok Municipality Secondary School, which were obtained by a simple random sampling method. They were divided into 2 groups: 40 students in the experimental group taught using the quest for knowledge (5E) learning management for 8 weeks, 1 day per lesson, and 40 students in the control group taught by using management normal learning. The research instruments were (1) 8 educational learning management plans (5E) and 8 normal learning management plans; (2) an achievement test in Thai literature titled Inao during the Kamangkuning battle. Ning and (3) The satisfaction questionnaire on learning management with a search for knowledge (5E) Thai Inao Literature: The Battle of Kamangkuning. The statistics used to analyze the data were mean, standard deviation, *t* test dependent and *t* test independent.

The research findings were as follows:

1. Mathayom suksa 4 students had achievements in learning Thai literature titled Inao during Kamangkuning battle. After the quest for knowledge (5E) learning management was higher than before the learning management. statistically significant at the .05 level

2. Mathayom suksa 4 students who received a quest for knowledge (5E) learning management had achievements in learning Thai literature titled Inao during Kamangkuning battle. higher than students who received normal learning management statistically significant at the .05 level

3. Mathayom suksa 4 students were satisfied with the search-for-knowledge learning management (5E) Thai literature on Inao: The Battle of Kamangkuning. at the highest level

Keywords: Achievements Thai Literature on Inao, The Battle of Kamang kuning, Inquiry-Based Learning (5E)

บทนำ

วัฒนธรรมไทยมีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของตนที่สืบทอดรายละเอียดทั้งมวลจากอดีตมาถึงปัจจุบัน และอาจจะสืบทอดต่อไปในอนาคตได้นั้น ก็ด้วยอาศัยภาษาเป็นเครื่องมือทั้งโดยการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและการเล่าจดจำสืบต่อกันมา จึงมีคำกล่าวว่า ภาษาไทยเป็นหัวใจของวัฒนธรรม ถ้าปราศจากจากภาษาเสียแล้ว วัฒนธรรมก็อาจจะต้องสูญหายไปโดยเร็ว ขณะที่ภาษาไทยทำหน้าที่สืบทอดวัฒนธรรมไทยนั้น ภาษาไทยยังมีความสำคัญอย่างยิ่งในแง่เป็นสิ่งที่สื่อความหมายทางวัฒนธรรมและเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่แสดงความเจริญรุ่งเรืองของประเทศจากบรรพบุรุษสู่คนรุ่นหลัง ภาษาไทยยังเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของบรรพชนที่บันทึกไว้ในรูปของวรรณคดีและวรรณกรรม ซึ่งนอกจากจะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นภาพสะท้อนสังคมแล้ว ยังเป็นเครื่องมือที่จะให้ได้ศึกษาโลกและชีวิตได้อย่างกว้างขวาง โดยตัวบุคคลในวรรณคดี จึงเป็นเครื่องมือที่จะให้รู้จักว่า ใครดี ใครชั่ว อย่างไร เป็นการฝึกให้รู้จักคนในหลายแง่มุม จากความสำคัญของภาษาและวรรณคดีไทยดังกล่าว ที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ทำให้การเรียนการสอนในวิชาวรรณคดีไทยเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการเรียนการสอนภาษาไทยและมีบทบาทสำคัญที่จะต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องต่อไป (ประสิทธิ์ กาพย์กลอน และนิพนธ์ อินสิน, 2540)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้กำหนดให้วรรณคดีและวรรณกรรมไว้ในสาระที่ 5 มาตรฐาน ท 5.1 เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ รู้จักแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง จะเห็นได้ว่า การเรียนการสอนวรรณคดีไทย มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ เข้าใจ และเห็นคุณค่าของวรรณคดีไทย ครูผู้สอนจะต้องมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการเรียนรู้วรรณคดี ซึ่งพบว่า ครูบางคนยังไม่สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนวรรณคดีและวรรณกรรมไทยให้น่าสนใจ ทำให้นักเรียนไม่สามารถเข้าใจบทบาทและวิเคราะห์ตัวละครในเรื่องได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และสัมพันธ์เชื่อมโยงกับชีวิตในปัจจุบันของนักเรียนได้ ทำให้นักเรียนไม่เห็นคุณค่าของการเรียนดังกล่าวเท่าที่ควร (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553)

จากรูปแบบในการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทย ซึ่งมีลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดข้อมูล เพื่อให้ผู้เรียนจดจำมากกว่าให้ผู้เรียนคิดเป็นได้ด้วยตนเอง ตลอดจนในการวิพากษ์วิจารณ์วรรณคดี ครูผู้สอนก็มักจะยึดตำราหรือแนวทางที่มีผู้วิเคราะห์วิจารณ์ไว้แต่เดิม ซึ่งเป็นสาเหตุให้ผู้เรียนไม่มีโอกาสพัฒนาความคิดเท่าที่ควร ผู้เรียนไม่สามารถคิดตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ตลอดจนไม่รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ ที่อาจส่งต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี ดังนั้น ในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วรรณคดีได้ดียิ่งขึ้น ครูผู้สอนจึงควรนำเทคนิคหรือวิธีการคิดมาช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนฝึกคิดและฝึกแสดงทรรศนะในเนื้อหาวรรณคดีด้วยตนเองอย่างหลากหลาย และฝึกให้ผู้เรียนได้วิธีคิดอย่างเป็นระบบ ครูผู้สอนควรแสวงหาวิธีการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนสนใจและมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีความเหมาะสมกับวัยเป็นไปตามธรรมชาติและกลมกลืนสอดคล้องกับลักษณะของวิชาที่สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการเรียนรู้วิชาวรรณคดีอย่างเต็มตามศักยภาพ ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนมีความยั่งยืน สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560-2579 ที่กล่าวถึงนวัตกรรมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนและกระบวนทัศน์ในการจัดการเรียนการสอนต้องมีการปรับปรุงคุณภาพและเพิ่มประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องใช้การเรียนรู้รูปแบบใหม่และการเรียนรู้แบบไฮบริด ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบผสมระหว่างการเรียนแบบพบหน้าและการเรียนผ่านเทคโนโลยี ซึ่งเป็นรูปแบบการสอนทางเลือกที่อาจเหมาะต่อการนำมาใช้ในการเรียนรู้ในยุคการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 นี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) โดยมีลักษณะการผสมผสานรูปแบบการเรียนรู้ ทั้งในลักษณะเผชิญหน้าและค้นคว้าการเรียนเพิ่มเติมผ่านระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อสร้างองค์ความรู้ได้อย่างหลากหลาย นำไปสู่การศึกษาที่มีคุณภาพและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด (ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์, ภูริสร์

ฐานปัญญา และเกรียงไกร สัจจะหฤทัย, 2563, หน้า 213-224) ซึ่งการจะทำให้การเรียนวิธีใหม่นี้ มีประสิทธิผลสูงสำหรับผู้เรียนทุกคน จำเป็นต้องอาศัยหลายปัจจัย ทั้งความพร้อมด้านเทคโนโลยี ความพร้อมของผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ เช่น การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) มาใช้ในการสอน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ ไม่เพียงแต่ผู้เรียนที่ต้องปรับตัวเท่านั้น ผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาทั้งหมดต้องปรับตัวเพื่อนำเทคโนโลยีในการทำงานทางไกล เช่น การประชุมออนไลน์ การจัดการเอกสารผ่านระบบคลาวด์ เป็นต้น มาใช้ในการจัดการห้องเรียน จัดการเอกสารประกอบการเรียน และจัดการรูปแบบการเรียนนั้น เป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้แก่ผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาได้

การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) นั้น จะเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองหรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย (พิมพันธ์ เดชะคุปต์, 2554, หน้า 56) โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าหาความรู้ โดยผู้สอนตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการทางความคิดหาเหตุผลจนค้นพบความรู้หรือแนวทางในการแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง สรุปเป็นวิธีการแก้ปัญหาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการควบคุม ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมในสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง (วิทวัฒน์ ขัตติยะมาน และอมลวรรณ วีระธรรมโม, 2549, หน้า 94) และสามารถนำการแก้ปัญหามาใช้ในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นยุทธวิธีในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน มีประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้เนื้อหาและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเองด้วย นอกจากนั้น การสืบเสาะหาความรู้ยังเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย คือ การถามคำถาม ออกแบบการสำรวจข้อมูล การวิเคราะห์ การสรุปผล การคิดค้นประดิษฐ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการสื่อสาร โดยอธิบายด้วยการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างแท้จริง และพยายามหาข้อสรุป จนในที่สุดจะเกิดความคิดรวบยอดในเรื่องที่ศึกษานั้น ตลอดจนแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอนได้ จึงกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) อาจเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาการสอนวรรคดีไทยได้ดียิ่งขึ้น

จากประเด็นความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการกำหนดแนวทางและวิธีการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรคดีไทย โดยมีการวางแผนอย่างเป็นระบบในการสร้างองค์ความรู้ในการศึกษารูปแบบใหม่ เพื่อใช้ในการจัดการสอนวรรณคดีไทยและการปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมทุกมิติรอบด้าน ซึ่งการจะทำให้การเรียนวิธีใหม่นี้ มีประสิทธิผลสูงสำหรับผู้เรียนทุกคน จำเป็นต้องอาศัยหลายปัจจัยทั้งความพร้อมด้านเทคโนโลยี ความพร้อมของผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ เช่น การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5E) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้วยการค้นคว้าหาความรู้ หรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย และสามารถนำการแก้ปัญหามาใช้ในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้เป็นยุทธวิธีในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน มีประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้เนื้อหาและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเองด้วย เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนดังกล่าว สอดรับกับวิกฤตการณ์และสถานการณ์ปัญหาในปัจจุบันที่ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้ถือว่า การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นกิจกรรมการเรียนรู้หนึ่งที่จะช่วยเป็นแนวทางในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในการเรียนรู้ให้มีความรู้ได้ตามตัวชี้วัดและวัตถุประสงค์ในระดับที่เหมาะสมจนกลายเป็นวิถีปกติใหม่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ของนักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง หลังการจัดการเรียนรู้ ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองกับนักเรียนกลุ่มควบคุม
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

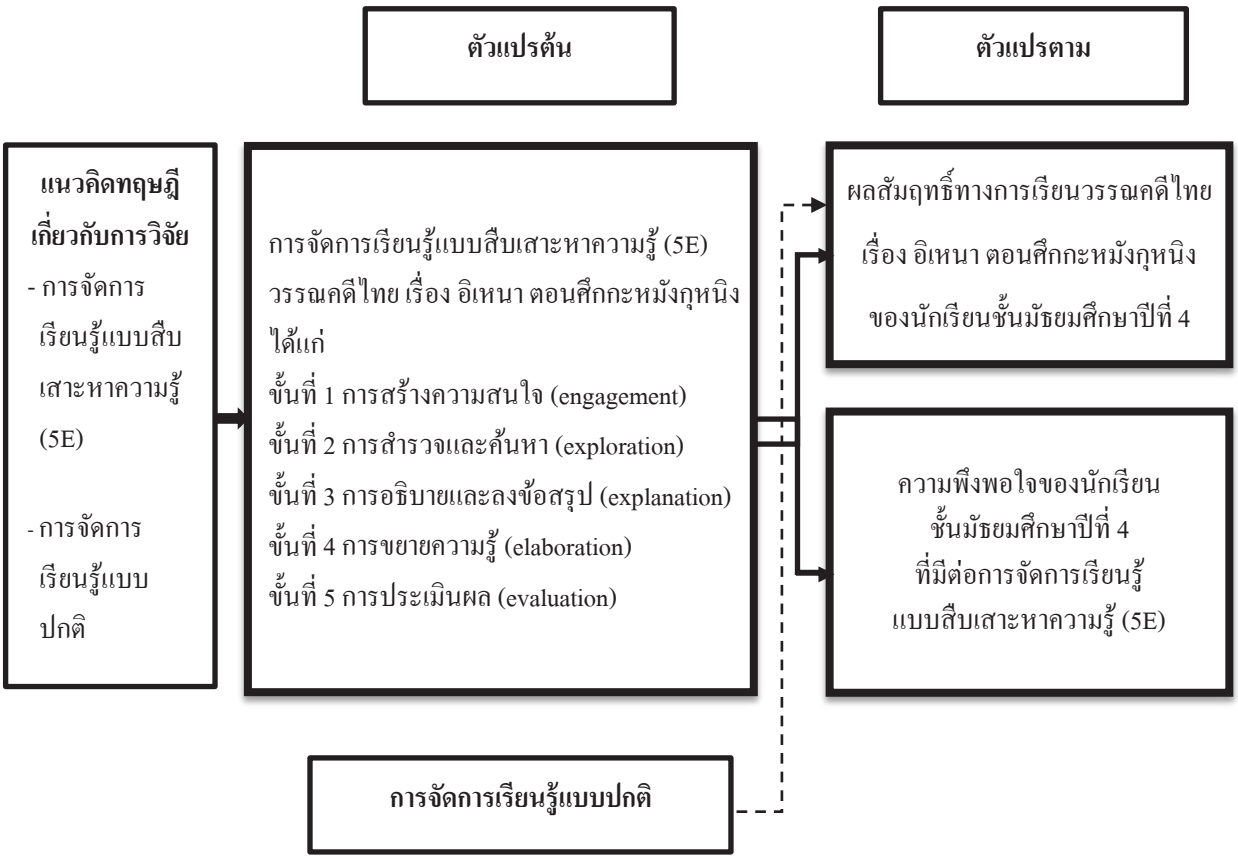

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2546) ได้กล่าวถึง การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง หรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย

ทิศนา แขมมณี (2564) ได้กล่าวถึงการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ หมายถึง การสอนที่ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม เกิดความคิด และลงมือเสาะแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือข้อสรุปด้วยตนเอง โดยที่ผู้สอนช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน เช่น ในด้านการสืบค้นหาแหล่งความรู้ การศึกษาข้อมูล การวิเคราะห์ การสรุปข้อมูล การอภิปรายโต้แย้งทางวิชาการ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย โดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก และฝึกให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้หรือสร้างความรู้ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อเกิดความคิดในการเสาะแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง ประกอบด้วย 5 ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การสร้างความสนใจ (engagement) เป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำเข้าสู่บทเรียน ในการจุดประกายความสนใจให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียน หรือเรื่องที่น่าสนใจ โดยหัวข้ออาจจะมาจากแผนการเรียน จากความสนใจของตัวผู้เรียน หรือจากผลการอภิปรายกลุ่ม

ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง จากตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติความเป็นมา เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ผู้สอนได้ดำเนินการจัดกิจกรรม/กระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหาสาระและพฤติกรรมในกระบวนการเรียนการสอน โดยตัวอย่างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ในขั้นที่ 1 คือ การสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน ตัวอย่างเช่น ครูนำแถบบันทึกเสียง เพลง "บุษบาเสี่ยงเทียน" มาเปิดให้นักเรียนฟัง พร้อมทั้งซักถามนักเรียนว่า เนื้อหาในเพลงนี้ มีความหมายว่าอย่างไร และกล่าวถึงเรื่องใด ซึ่งเป็นการกระตุ้นความสนใจเพื่อให้ผู้เรียนสนใจในการเรียนการสอน ความเป็นมา และประวัติผู้แต่ง เรื่อง อิเหนา ตอน ศึกกะหมังกุหนิง เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การสำรวจและค้นหา (exploration) เมื่อผู้สอนและผู้เรียนได้ประเด็น หรือคำถามที่สนใจจะศึกษาจากขั้นที่ 1 แล้ว ในขั้นนี้ จะเป็นการวางแผนกำหนดแนวทางในการเสาะหาความรู้ ตั้งสมมติฐาน และลงมือปฏิบัติในการค้นหาความรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างประสบการณ์ร่วมกันในการสำรวจและพัฒนาความคิดรวบยอด กระบวนการ และทักษะ

ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง จากตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติความเป็นมา เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ผู้สอนได้ดำเนินการจัดกิจกรรม/กระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหาสาระและพฤติกรรมในกระบวนการเรียนการสอน โดยตัวอย่างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ในขั้นที่ 2 การสำรวจและค้นหา (exploration) เช่น (1) ครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4 คน คละกันตามความสามารถ คือ เก่ง ปานกลางค่อนข้างเก่ง ปานกลางค่อนข้างอ่อน และอ่อน จากนั้น ให้แต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษาประวัติความเป็นมา เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง โดยครูช่วยอธิบายเพิ่มเติมอย่างละเอียด และ (2) ให้นักเรียนเล่นเกม "ตอบไว ได้แต้ม" โดยครูจะตั้งคำถามเรื่องประวัติความเป็นมา เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ที่นักเรียนแต่ละกลุ่มได้ศึกษาไปแล้ว และให้แต่ละกลุ่มร่วมกันตอบคำถามที่

ครูถาม กลุ่มใด สามารถยกมือตอบคำถามได้เร็วและถูกต้องที่สุด จะได้คะแนน เมื่อจบเกมกลุ่มไหนได้คะแนนมากที่สุด จะเป็นผู้ชนะ

ขั้นที่ 3 การอธิบายและลงข้อสรุป (explanation) เป็นการนำข้อมูลที่รวมรวมและอภิปรายมาจากขั้นที่ 2 ไปสู่การวิเคราะห์ สังเคราะห์ อภิปรายผล และสรุปผล และนำเสนอข้อสรุปในรูปแบบต่าง ๆ ในห้องเรียน ข้อสรุปในขั้นนี้ อาจจะสอดคล้องหรือแตกต่างจากสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ในขั้นที่ 1 ก็ได้ ซึ่งผลที่ได้จะสร้างความรู้ให้ผู้เรียนว่า เหตุใดจึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ หรือเหตุใดจึงแตกต่างจากสมมติฐานที่ตั้งไว้

ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง จากตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติความเป็นมา เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ผู้สอนได้ดำเนินการจัดกิจกรรม/กระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหาสาระและพฤติกรรมในกระบวนการเรียนการสอน โดยตัวอย่างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ คือ (1) นักเรียนแต่ละกลุ่มจับคู่กันเป็น 2 คู่ ให้แต่ละคู่ร่วมกันทำ ใบงาน เรื่อง ความเป็นมาและประวัติ ผู้แต่งเรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง โดยให้นักเรียนคนหนึ่ง คิดดังๆ แสดงถึงการคิดตอบคำถาม และเขียนคำตอบ และสมาชิกอีกคนหนึ่งเป็นฝ่ายสังเกต ตรวจสอบ (นักเรียนอีกคู่หนึ่งปฏิบัติกิจกรรมในทำนองเดียวกัน) และ (2) นักเรียนแต่ละคู่เปลี่ยนบทบาทกันในคำถามข้อต่อไป โดยสลับหน้าที่จากผู้ตอบเป็นผู้สังเกต จากผู้สังเกตเป็นผู้ตอบ

ขั้นที่ 4 การขยายความรู้ (elaboration) เป็นการเชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากการค้นพบในขั้นที่ 3 กับความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เป็นการคำตอบเพิ่มเติมความรู้ให้กว้างขวางขึ้น ซึ่งผลที่ได้จะสร้างความรู้ให้ผู้เรียนว่า เหตุใดจึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ หรือเหตุใดจึงแตกต่างจากสมมติฐานที่ตั้งไว้

ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง จากตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติความเป็นมา เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ผู้สอนได้ดำเนินการจัดกิจกรรม/กระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหาสาระและพฤติกรรมในกระบวนการเรียนการสอน โดยตัวอย่างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ คือ เมื่อตอบคำถามครบทุกข้อแล้ว ให้นักเรียนแต่ละคู่ในกลุ่มเดียวกัน (4 คน) เปรียบเทียบคำตอบกัน และช่วยกันอธิบายแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อความกระจ่างชัดเจน

ขั้นที่ 5 การประเมินผล (evaluation) เป็นการประเมินความรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากการสืบเสาะหาความรู้และอภิปรายผล โดยกระบวนการประเมินผล จะเป็นการประเมินความถูกต้องของความรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้มา และการประยุกต์ใช้ความรู้นั้น ในรูปแบบของการวิเคราะห์ การวิจารณ์ การแลกเปลี่ยนความรู้

ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง จากตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติความเป็นมา เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ผู้สอนได้ดำเนินการจัดกิจกรรม/กระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหาสาระและพฤติกรรมในกระบวนการเรียนการสอน โดยตัวอย่างกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ คือ (1) ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม ออกมานำเสนอคำตอบในใบงานหน้าชั้นเรียน กลุ่มละ 1 หัวข้อ จากนั้น เก็บรวบรวมใบงานส่งครู (2) นักเรียนร่วมกันสรุปความเป็นมาและประวัติผู้แต่ง เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ยุทธ ไกยวรรณ์ (2550) ได้ให้ความหมายของ การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ว่าหมายถึง แบบทดสอบที่สร้างขึ้น เพื่อวัดผลสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่งว่า ผู้ที่ถูกวัดมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหานั้นมากน้อยเพียงใด

สมนึก ภัททิยธนี (2551) ได้ให้ความหมายของ การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ว่าหมายถึง การวัดสมรรถภาพสมองด้านต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ที่ผ่านมาแล้ว

พิสณุ ฟองศรี (2549) ได้ให้ความหมายของ การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ว่าหมายถึง การนำแบบทดสอบที่นิยมใช้กันมากในการวิจัยในชั้นเรียน เป็นชุดของข้อคำถามที่กระตุ้นหรือชักนำให้ผู้เข้าสอบแสดงพฤติกรรมที่ตอบสนอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นความรู้ด้านสมอง (cognitive) ใช้กันมากในการประเมินผลการเรียนรู้ด้านพุทธพิสัย คะแนนจากการสอบเป็นตัวสะท้อนถึงความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง การใช้แบบทดสอบวัดความรู้ความสามารถของผู้เรียนตามการเรียนรู้ในแต่สาระและตามจุดประสงค์ของวิชา หรือเนื้อหาที่ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ที่ผ่านมาแล้ว สามารถวัดระดับความรู้ ความจำ ด้านการคิด ความเข้าใจ การนำไปใช้ และการวิเคราะห์ได้ โดยในการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาลเมืองสวรรคโลก ผู้วิจัยได้สรุปกระบวนการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน (pre-test) กับนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม โดยใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง (ก่อนเรียน)

2. ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง โดยใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้ทั้งสิ้น 8 คาบเรียน

3. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (post-test) กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เมื่อเสร็จสิ้นการจัดการเรียนรู้ตามที่กำหนด โดยใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง (หลังเรียน)

4. เมื่อจบการดำเนินการทดลอง ด้วยการใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) วรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ไปสอบถามกับนักเรียนกลุ่มทดลอง

5. การวิเคราะห์ผลจากการดำเนินการทดลอง และการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แล้วนำมาวิเคราะห์ผลข้อมูลโดยการใช้สถิติพื้นฐาน และการทดสอบสมมติฐานด้วยการหาค่าที (*t* test)

วรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง

วรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง หมายถึง บทละครพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ซึ่งเป็นบทละครที่วรรณคดีสโมสรยกย่องให้เป็นยอดของบทละครรำ เป็นผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นจากอารมณ์ความรู้สึก ความคิด หรือประสบการณ์ต่าง ๆ โดยถ่ายทอดเรื่องราวหรือความคิดนั้นผ่านตัวหนังสือหรือตัวอักษร ซึ่งเนื้อหาบทละครรำ เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ที่ได้นำมาใช้กระบวนการวิจัยครั้งนี้ เพื่อออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีรายละเอียดเนื้อเรื่อง ดังนี้

เนื้อหาวรรณคดี เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง กล่าวถึง ท้าวกะหมังกุหนิง มีพระโอรส คือ วิหยาสะกำ ครองเมืองปาหยัง และโอรสอีกพระองค์ ครองเมืองปะหมันสลัด วันหนึ่งวิหยาสะกำได้เสด็จประพาสป่า ได้เจอรูปนางบุษบาที่หายไป จึงคลั่งไคล้นางบุษบาเป็นอย่างมาก ท้าวกะหมังกุหนิงจึงสืบเรื่องและให้ทูตไปสู่ขอ แต่ท้าวดาหาได้ยกนางบุษบาให้จรกาไปแล้ว ท้าวกะหมังกุหนิงจึงตั้งใจจะยกทัพมาแย่งชิงนางบุษบาไป โดยให้ระตูปาหยังและระตูปะหมัน พระอนุชา ยกทัพมาช่วย โดยมีวิหยาสะกำเป็นทัพหน้า และพระอนุชาทั้งสองคนเป็นทัพหลัง

ด้านท้าวดาหาเมื่อทราบความว่า ท้าวกะหมังกุหนิงเตรียมยกทัพมาตี จึงได้ขอความช่วยเหลือจากท้าวกุเรปัน ท้าวกาหลัง และท้าวสิงหัดส่าหรี ท้าวกุเรปันจึงได้ส่งพระราชสาสน์มาฉบับหนึ่ง เพื่อให้อิเหนายกทัพมาช่วย อีกฉบับส่งให้ระตูหมันหยา พร้อมตำหนิที่นางจินตะหราวาตี ลูกสาวของระตูหมันหยา เป็นต้นเหตุของการเกิดศึกนี้ ระตูหมันหยารู้สึกผิดจึงส่งทัพไปช่วยอิเหนา ด้านท้าวกาหลังก็ให้ตำมะหงงกับดะหมังมาช่วย และท้าวสิงหัดส่าหรีก็ส่งสุหรานากงมาช่วยเช่นกัน จนกระทั่งถึงเมืองดาหา อิเหนาจึงมีบัญชาให้รบกับท้าวกะหมังกุหนิง

เมื่อทั้งสองฝ่าย ฝ่ายทัพของท้าวดาหาและท้าวกะหมังกุหนิงเผชิญหน้ากัน สังคามาระตาก็ต่อสู้กับวิหยาสะกำ ซึ่งวิหยาสะกำเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำ ถูกสังคามาระตาสังหาร เมื่อท้าวกะหมังกุหนิงเห็นลูกตายก็โกรธ จึงควบม้าไล่ตามสังคามาระตา อิเหนาจึงเข้าสกัดเอาไว้ และทั้งสองก็ต่อสู้กัน แต่อิเหนามองว่า ท้าวกะหมังกุหนิงเก่งเพลงดาบ จึงขอให้ใช้กริชสู้ สุดท้ายอิเหนาใช้กริชสังหารท้าวกะหมังกุหนิง ระตูปะหมันและระตูปาหยังคิดว่า ทัพของอิเหนานั้นยิ่งใหญ่เกินจะต้านทาน ไพร่พลจึงกระจัดกระจายไปคนละทิศละทาง ระตูทั้งสองจึงขอยอมแพ้อิเหนาพร้อมทั้งเข้าเฝ้าและคร่ำครวญว่า กะหมังกุหนิงไม่เคยรบแพ้ใคร แต่เพราะรักลูกมากเกินไปจึงติดประมาท วิหยาสะกำเองก็ตายตั้งแต่อายุยังน้อย แม้จะมีความกล้าหาญมากก็ตาม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาลเมืองสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย จำนวน 4 ห้องเรียน รวมจำนวนนักเรียน 177 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาลเมืองสวรรคโลก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งได้มาจากวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่มด้วยการจับสลาก เป็นกลุ่มทดลอง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 40 คน จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) วรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง และกลุ่มควบคุม คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/3 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 40 คน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปกติวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) วรรณคดีไทยเรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) วรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง จำนวน 8 แผน ๆ ละ 1 คาบ รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 คาบ และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 8 แผน ๆ ละ 1 คาบ จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) วรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.98 และปรับปรุงแก้ไขจัดทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ฉบับสมบูรณ์

3.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอน ศึกกะหมังกุหนิง เพื่อใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) และการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบปกติ เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.96 จากนั้น นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไป try-out กับนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 10 คน และได้ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20-0.77 ได้ค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.20-0.93 และได้ค่าความเชื่อมั่น KR-20 เท่ากับ 0.51 จากนั้น นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขและจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) วรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและพัฒนาแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) วรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) จำนวน 15 ข้อ แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ให้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งผลจากการพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.98 และปรับปรุงแก้ไขเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.2 เลือกแบบแผนการทดลอง

4.3 ทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ฉบับก่อนเรียน

4.4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกลุ่มทดลองเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 จำนวน 40 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) วรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง และกลุ่มควบคุมเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/3 จำนวน 40 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบปกติ จำนวน 8 สัปดาห์ ๆ ละ 1 แผน/คาบ รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 คาบ

4.5 ทดสอบหลังเรียนกับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ฉบับหลังเรียน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาลเมืองสวรรคโลก ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ของนักเรียนกลุ่มทดลองก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)

ตาราง 1

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ของนักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบความรู้ (5E) เสาะหาผลการเปรียบเทียบ

กลุ่มทดลอง	*n*	$\bar{X}$	*SD*	*t*	Sig.
ก่อนเรียน	40	15.27	2.67	-19.89*	.00
หลังเรียน	40	23.15	2.15		

*$p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ของนักเรียนกลุ่มทดลอง หลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีคะแนนเฉลี่ยที่สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง หลังการจัดการเรียนรู้ ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) กับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ตาราง 2

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง หลังการจัดการเรียนรู้ ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) กับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

กลุ่ม	*n*	$\bar{X}$	*SD*	*t*	Sig.
กลุ่มทดลอง	40	23.15	2.15	7.08*	.00
กลุ่มควบคุม	40	19.90	1.94		

*$p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีคะแนนที่สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2

3. การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) วรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง

ตาราง 3

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) วรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง

รายการประเมิน	$\bar{X}$	*SD*	ระดับความพึงพอใจ	ลำดับ
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.89	0.28	มากที่สุด	2
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.93	0.26	มากที่สุด	1
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.88	0.29	มากที่สุด	3
รวมทุกด้าน	4.89	0.28	มากที่สุด	

จากตาราง 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาลเมืองสวรรคโลก ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเมื่อพิจารณาความพึงพอใจรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับแรก คือ ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ ลำดับที่สอง คือ ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ และลำดับที่สาม คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาเทศบาลเมืองสวรรคโลก สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. นักเรียนกลุ่มทดลองหลังจากที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนกลุ่มควบคุมหลังจากที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นทฤษฎีที่เปิดโอกาสให้นักเรียนค้นคว้าสร้างความรู้ด้วยตนเองและมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้ที่มีความใฝ่เรียนรู้คือ นักเรียนที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้น ความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ วรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ที่ส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดค้นหาคำตอบด้วยตนเอง โดยผู้สอนช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และการใช้ความรู้หรือประสบการณ์เดิมเพื่อสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา แขมมณี (2564) กล่าวถึงการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ว่า เป็นการสอนที่ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม เกิดความคิดและลงมือเสาะแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือข้อสรุปด้วยตนเอง โดยที่ผู้สอนช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน เช่น ในด้านการสืบค้นหาแหล่งความรู้ การศึกษาข้อมูลการวิเคราะห์ การสรุปข้อมูล การอภิปรายโต้แย้งทางวิชาการ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น และยังสอดคล้องกับ ศศิธร เวียงวะลัย (2556) ได้อธิบายวิธีการดำเนินขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ไว้ว่า ในปี ค.ศ. 1992 BSCS (Biological Science Curriculum Society) ได้แบ่งการเรียนรู้แบบวัฏจักรออกเป็น 5 ขั้นตอน หรือเรียกว่า 5E เพื่อเป็นแนวทางสำหรับใช้ออกแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสร้างความสนใจ (engagement) ขั้นที่ 2 การสำรวจและค้นหา (exploration) ขั้นที่ 3 การอธิบายและลงข้อสรุป (explanation) ขั้นที่ 4 การขยายความรู้ (elaboration) และขั้นที่ 5 การประเมินผล (evaluation) เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ศุภณัฐปรัชญา ทำนุ และเด่นดาว ชลวิทย์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5E) กับวิธีสอนแบบปกติ* ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5E) สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 5 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5E) หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบปกติ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับการศึกษาของ Senol and Ozyalcin (2017) ได้ทำการศึกษาเรื่อง *ผลของกิจกรรมการเรียนรู้แบบสำรวจความคิดเห็นแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อวิชาเคมี* ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีประสิทธิภาพในการปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสมดุลเคมีมากขึ้น เมื่อเทียบกับกิจกรรมแบบดั้งเดิมที่มีการบรรยาย และสอดคล้องกับการศึกษาของ Ong et al. (2020) ได้ศึกษาเรื่อง *ผลของรูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ต่อความสำเร็จทางวิทยาศาสตร์ในการเรียนรู้เรื่อง "แม่เหล็ก" ของนักศึกษาชั้นปีที่ 3* ผลการศึกษาพบว่า หลังการทดสอบบ่งชี้ว่า ค่าเฉลี่ยหลังการทดสอบในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ในกลุ่มนักเรียนที่ทำตามรูปแบบการเรียนรู้คำถาม 5E มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มนักศึกษาในกลุ่มควบคุม จึงสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ส่งเสริมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ซึ่งจากเหตุผลดังกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) วรรณคดีไทย เรื่อง อิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาความพึงพอใจรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับแรก คือ ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ ลำดับที่สอง คือ ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ และลำดับที่สาม คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดค้นหาคำตอบด้วยตนเอง โดยผู้สอนช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวิมัณฑนา หงส์พานิช (2560) เรื่อง *ผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้วิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน 2 เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4* ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับปวีณวัสสา บำรุงอุดมรัชต์ และอัมพร วัจนะ (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่อง *การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับบทเรียนออนไลน์โดยใช้ Google Sites* ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับบทเรียนออนไลน์โดยใช้ Google Sites อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ รุ่งนภา วังโย, เมษา นวลศรี และเรขา อรัญวงศ์ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง *ผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับการใช้คำถามตามแนวคิดของบลูมที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับการใช้คำถามตามแนวคิดของบลูมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะผลการวิจัย

1. ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ในเนื้อหาวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ และในระดับชั้นอื่น ๆ หรือในรายวิชาอื่น เช่น วิชาศิลปะ ภาษาต่างประเทศ สุขศึกษาและพลศึกษา

2. ควรศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) กับตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และการคิดสังเคราะห์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ทิศนา แขมมณี. (2564). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 25). กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.

ปวีณวัสสา บำรุงอุดมรัชต์ และอัมพร วัจนะ. (2564). การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับบทเรียนออนไลน์โดยใช้ Google Sites เรื่องสมดุลเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. *วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 11*(1) 260-274.

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน และนิพนธ์ อินสิน. (2540). *ภาษากับวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพ: ไทยวัฒนาพานิช.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2554). *การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: แนวคิด วิธีและเทคนิคการสอน 2.* กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.

พิสณุ ฟองศรี. (2549). *การประเมินทางการศึกษา: แนวคิดสู่การปฏิบัติ.* กรุงเทพฯ: เทียมฟ้าการพิมพ์.

ยุทธ ไกยวรรณ์. (2550). *หลักการทำวิจัยและการทำวิทยานิพนธ์.* กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

รุ่งนภา วังโย, เมษา นวลศรี และเรขา อรัญวงศ์. (2564). ผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7E ร่วมกับการใช้คำถามตามแนวคิดของบลูมที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 6*(10) 156-171.

วิทวัฒน์ ขัตติยะมาน และอมลวรรณ วีระธรรมโม. (2549). *การสอนเพื่อพัฒนาการคิด.* สงขลา: เทมการพิมพ์สงขลา.

วิมัณฑนา หงส์พานิช. (2560). *ผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ วิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน 2 เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการทำงานเป็นทีม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ศศิธร เวียงวะลัย. (2556). *การจัดการเรียนรู้.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ศิวาพัชญ์ บำรุงเศรษฐพงษ์, ภูริสร์ ฐานปัญญา และเกรียงไกร สัจจะหฤทัย. (2563). การเรียนการสอนแบบไฮบริด (hybrid learning) กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์, 12*(3), 213-224.

ศุภณัฐปรัชญา ทำนุ และเด่นดาว ชลวิทย์. (2560). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5E) กับวิธีสอนแบบปกติ.* การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมนึก ภัททิยธนี. (2551). *การวัดผลการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2553). *แนวทางการนำจุดเน้นการพัฒนาผู้เรียนสู่การปฏิบัติ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ.

Ong, E. T., Keok, B. L., Yingprayoon, J., Singh, C. K. S., Borhan, M. T., & Tho, S. W. (2020). The effect of 5E inquiry learning model on the science achievement in the learning of "magnet" among year 3 students. *Jurnal Pendidikan IPA Indonesia, Indonesian Journal of Science Educational, 9*(1), 1-10.

Senol, S. O., & Ozyalcin, O. (2017). The effects of 5E inquiry learning activities on achievement and attitude toward Chemistry. *Journal of Education and Learning*, *6*(1), 1-9.

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค OK5R ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม

วรางคณา กันตา[1*]
สง่า วงค์ไชย[2]
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: 6312610029@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (2) เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคมที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค OK5R กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา2564 ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม จำนวน 2 ห้อง จากนั้น จับสลากห้องเรียนได้ห้องเรียน 2/5 จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R และห้องเรียน 2/7 จัดการเรียนรู้แบบปกติ เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R (2) แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (3) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ (4) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ OK5R วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าสถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และค่าการทดสอบค่าที (*t* test) แบบ Dependent Sample และแบบ Independent ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์กลุ่มที่จัดการเรียนการรู้ด้วยเทคนิค OK5R สูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (2) ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (3) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค OK5R อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การอ่านเชิงวิเคราะห์, OK5R, การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

Developing Analytical Reading with OK5R Technique of Students in Mathayomsuksa 2 Thammasat Klong Luang Wittayakhom School

Warangkana Kanta[1*]

Sa-nga Wongchai[2]

Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

Corresponding author: 6312610029@rumail.ru.ac.th

Abstract

In this thesis, the researcher compares (1) To compare the analytical reading abilities of Mathayom Suksa 2 students at Thammasat Klong Luang Wittayakhom School. that received learning activities with OK5R technique and normal learning management (2) To compare the analytical reading abilities of Mathayom Suksa 2 students at Thammasat Klong Luang Wittayakhom School. Between before and after learning with OK5R learning management technique (3) To study the satisfaction of Mathayomsuksa 2 students at Thammasat Klong Luang Wittayakom School towards analytical reading learning management with OK5R technique. The sample group used were students in Mathayomsuksa 2, Thammasat Klong Luang Wittayakom School, semester 2, academic year 2021, which was obtained by simple random sampling using 2 classrooms as a random unit. Classrooms were drawn by lot. Class 2/5 taught learning with OK5R technique and Class 2/7 conducted normal learning. research tools Research (1) Learning Management Plan with OK5R Technique (2) Normal Learning Management Plan (3) Ability Test in analytical reading (4) satisfaction questionnaire on learning management OK5R Data were analyzed by statistical mean ($\overline{X}$), standard deviation (*SD*) and *t* test using Dependent Sample and Independent. The results of the research were summarized as follows: (1) Analytical reading abilities of Mathayom Suksa 2 students at Thammasat Klong Luang Wittayakhom School. that received learning management with OK5R technique and normal learning management found that The mean scores after learning analytical reading for the learning group with OK5R technique were significantly higher than that of normal learning at .05. (2) The analytical reading ability of secondary school students at 2 Thammasat Klong Luang Wittayakhom School Between before and after school with learning management with OK5R technique, it was found that after school scores were significantly higher than before at .05. (3) The satisfaction of Mathayomsuksa 2 students at Thammasat Klongluang Wittayakom School with on the management of analytical reading learning with OK5R technique was at the highest level.

Keywords: Analytical Reading, OK5R, Normal Learning Management

บทนำ

โลกศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วในทุกด้าน เด็กและเยาวชนในสังคมได้รับรู้ข่าวสารต่าง ๆ จนในบางครั้งอาจทำให้ขาดการพิจารณา แยะแยะ วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารให้รอบคอบ การอ่าน จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์สารที่ได้รับ ช่วยพัฒนาทักษะการคิดและการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกศตวรรษที่ 21 ที่ส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณภาพรักความเป็นไทย ให้มีทักษะ การคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 25)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ด้านการอ่านไว้ว่า ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จับใจความสำคัญและรายละเอียดของสิ่งที่อ่าน แสดงความคิดเห็น และข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน วิเคราะห์ วิจารณ์ อย่างมีเหตุผล ลำดับความอย่างมีขั้นตอน และความเป็นไปได้ของเรื่องที่อ่าน รวมทั้งประเมินความถูกต้องของข้อมูลที่ใช้สนับสนุนจากเรื่องที่อ่าน การที่ผู้เรียนจะเกิดทักษะการอ่านดังกล่าวได้นั้น จะต้องมีความสามารถในการอ่านจับใจความเป็นอย่างดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 39-43) และในสาระที่ 1 สาระการอ่าน เป็นกุญแจสำคัญของการเรียนรู้ การอ่าน เป็นหัวใจของการศึกษาทุกระดับชั้น เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ต่าง ๆ การอ่านเป็นทักษะสำคัญในการเรียนภาษา ซึ่งเป็นทักษะที่ฝึกฝนได้ การฝึกฝนมากจะทำให้มีความสามารถ ในการอ่านเพิ่มขึ้น การอ่านเป็นทักษะที่ใช้มากในชีวิตประจำวันและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาหาความรู้และพัฒนาชีวิต การอ่านเป็น คือ อ่านแล้วจับใจความสำคัญได้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคสมัยของการพัฒนาอย่างรวดเร็วของสื่อและเทคโนโลยี การอ่านจึงเป็นกระบวนการเริ่มต้นของการเรียนรู้ และนำไปสู่การพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาชาติ เนื่องจากประเทศที่จะพัฒนาได้ ต้องอาศัยประชาชนในชาติที่มีความสามารถในการอ่าน เลือกนำความรู้ และความคิดมาเป็นกรอบในการดำรงชีวิต เลือกแนวทางในการประกอบอาชีพที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยพัฒนาชาติให้เจริญรุ่งเรืองได้ (สันติวัฒน์ จันทร์ใด, 2560, หน้า 27; สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรัมพรรย์, 2538, หน้า 138)

จากรายงานการคัดกรองของสำนักงานการศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี รายงานประเมินนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ปีการศึกษา 2563 การอ่านออกเขียนได้ ครั้งที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย พบว่า คะแนนสาระการอ่าน ในเรื่องการอ่าน ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ปัญหาที่สำคัญด้านผู้เรียน คือ อ่านแล้วจับใจความสำคัญไม่ได้ ไม่สามารถสรุปประเด็นได้ วิเคราะห์ไม่เป็น ไม่สามารถบอกสาระสำคัญจากเรื่องที่อ่าน จึงส่งผลให้ผลการรายงานในด้านการอ่านต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน จากประสบการณ์การสอน ประกอบกับการสอบถามครูผู้สอนรายวิชาภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สาระการอ่านที่ผ่านมา ผู้สอนเน้นเนื้อหาหลักมากเกินไป ทำให้นักเรียนได้รับความรู้มากกว่าการคิดวิเคราะห์ การสอนกระบวนการคิดให้กับนักเรียนไม่เป็นไปตามลำดับขั้นตอน เมื่อนักเรียนอ่านข้อความ จึงไม่สามารถจับประเด็นได้ ส่งผลให้คะแนนสาระการอ่านต่ำ หากครูใช้วิธีการจัดกิจกรรมและวิธีการสอนที่เหมาะสมและน่าสนใจ จะช่วยพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น โรงเรียนจึงต้องเร่งพัฒนา เนื่องจากอาจส่งผลต่อคะแนนในรายวิชาอื่น ๆ ได้

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ที่ช่วยพัฒนาความสามารถด้านการอ่าน พบว่า มีการใช้วิธีการสอนและเทคนิคต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ได้แก่ วิธีการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้เทคนิค STAD กระบวนการสอนอ่าน KWLSA การสอนโดยใช้วิธีการแผนที่ความคิด และการสอนด้วยเทคนิค OK5R ซึ่งวิธีการสอนนี้ เป็นแนวคิดของ Pauk (1984, p. 172) ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว โดยใช้แนวคิดและหลักการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค OK5R เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ วิธีการอ่านแบบ OK4R มีขั้นตอนการอ่าน 7 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การอ่านอย่างคร่าว ๆ (overview) ขั้นที่ 2 การอ่านเพื่อหาแนวคิดหลัก (key idea) ขั้นที่ 3 อ่านแต่ละย่อหน้า (read) ขั้นที่ 4 จดบันทึกใจความสำคัญ (record) ขั้นที่ 5 พูดเล่าเรื่องที่อ่าน (recite) ขั้นที่ 6 ทบทวน (review) และขั้นที่ 7 สะท้อนความคิด (reflect)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเลือกการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เทคนิค OK5R เป็นวิธีอ่านที่มีขั้นตอนการอ่านอย่างเป็นระบบทุกขั้นตอน สามารถพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี สามารถนำไปใช้ในอ่านหนังสือเรียน นิทาน ข่าว บทความ เรื่องสั้น ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย และพัฒนาความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค OK5R

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R

Pauk (1984, p. 172) กล่าวว่า OK5R คือ วิธีการสอนที่เน้นการจดคำสำคัญลงบนกระดาษ (record) และการสะท้อนความคิด (reflect) ซึ่งเป็นจุดสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ ที่จะช่วยให้ผู้อ่านได้เชื่อมโยงความคิดใหม่กับความเข้าใจเก่า หรือความรู้เดิมที่มีในความทรงจำเข้าด้วยกัน และปลูกฝังความคิดสร้างสรรค์ผ่านการใช้สิ่งที่เพิ่งเรียนรู้มา โดยเพิ่มทั้ง 2 ขั้นตอนนี้ จากแนวคิด SQ3R ของฟรานซิส พี โรบินสัน ซึ่งมี 5 ขั้นตอน เป็น 7 ขั้นตอน

สรุปได้ว่า วิธีการสอนแบบ OK5R หมายถึง วิธีการสอนที่เน้นการจดบันทึกคำสำคัญและการสะท้อนความคิด เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเชื่อมโยงความคิดใหม่กับความรู้เดิมเข้าด้วยกัน โดยพัฒนาจากแนวคิด SQ3R ของ ฟรานซิส พี โรบินสัน และประยุกต์จากทฤษฎีการเรียนรู้ของ กานเย

ขั้นตอนการอ่านแบบ OK5R

Pauk (1984, p. 172) ได้พัฒนาวิธีการสอนแบบ OK5R จากแนวคิด SQ3R ซึ่งมี 5 ขั้นตอนไว้ เป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 O (Overview) อ่านอย่างคร่าว ๆ คือ การให้นักเรียนอ่านบทอ่านทั้งหมด ตั้งแต่ต้นจนจบก่อน เพื่อให้รู้ว่า บทอ่านนั้น มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใด ดูหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย เป็นการดูภาพรวมของบทอ่าน ไม่ดูรายละเอียดของแต่ละย่อหน้า

ขั้นที่ 2 K (Key Ideas) หาแนวความคิดหลัก คือ การให้นักเรียนทำความเข้าใจ เกี่ยวกับใจความสำคัญของเรื่องและส่วนขยายใจความสำคัญ

ขั้นที่ 3 R1 (Read) อ่านแต่ละย่อหน้า คือ ให้นักเรียนอ่านแต่ละย่อหน้า แล้วตั้งคำถามว่า อะไร คือความคิดหลักหรือใจความสำคัญของข้อความนั้น และข้อความสนับสนุนหรือส่วนขยายใจความสำคัญ คืออะไร

ขั้นที่ 4 R2 (Record) จดบันทึกใจความสำคัญ คือ ให้นักเรียนขีดเส้นใต้คำหรือวลีที่สำคัญ แล้วเขียนสรุปใจความสำคัญและส่วนขยายใจความสำคัญในแต่ละย่อหน้าของบทอ่านทั้งหมดลงในสมุดบันทึก ซึ่งไม่ใช่การเขียนสรุปแต่ละประโยค แต่เป็นการสรุปแนวความคิดหลัก หรือใจความสำคัญของย่อหน้า

ขั้นที่ 5 R3 (Recite) พูดเล่าเรื่องที่อ่าน คือ ให้นักเรียนเล่าถึงสิ่งที่นักเรียนได้บันทึกสรุปใจความสำคัญ และส่วนขยายใจความสำคัญ โดยไม่ต้องดูบทอ่าน เพื่อป้องกันการลืม

ขั้นที่ 6 R4 (Review) ทบทวน คือ ให้นักเรียนทบทวนทันทีว่า สิ่งที่นักเรียนเล่า กับสิ่งที่ได้จดบันทึกไว้ ตรงกันหรือไม่ โดยดูจากที่จดบันทึกไว้ เพื่อให้เข้าใจเรื่องทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจและจำเรื่องที่อ่านได้ดี

ขั้นที่ 7 R5 (Reflect) สะท้อนความคิด คือ ให้นักเรียนพิจารณาความรู้ที่ได้เรียนในใจ เปรียบเทียบ สังเกต ความเหมือนและความต่าง จัดเรียงความรู้เป็นหมวดหมู่ แล้วเชื่อมโยงความรู้จากบทอ่าน เข้ากับความรู้ความเข้าใจเดิมของนักเรียน และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านว่า มีประเด็นใดที่นักเรียนมีความเห็นสอดคล้อง หรือประเด็นใดที่นักเรียนมีความเห็นไม่สอดคล้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 5 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 220 คน เป็นนักเรียนที่เรียนแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้วิจัยได้สุ่มอย่างง่ายโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม (simple random sampling) จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องละ 44 คน รวมทั้งสิ้น 88 คน จากนั้น จับสลากห้องเรียน ได้ห้องเรียน 2/5 จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R และห้องเรียน 2/7 จัดการเรียนรู้แบบปกติ

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R จำนวน 3 แผน แผนละ 3 คาบ รวม 9 คาบ คาบละ 50 นาที จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 จากนั้น ปรับปรุงและแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยปรับกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับนักเรียนในแต่ละแบบ นำแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 1 แผน ไปทดลอง (try-out) ใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเวลา ขั้นตอนการจัดกิจกรรม และสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้แต่ละแผน ปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ เป็นเครื่องมือในการวิจัย

3.2 แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 3 แผน แผนละ 3 คาบ รวม 9 คาบ คาบละ 50 นาที จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 จากนั้น ปรับปรุงและแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

3.3 แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน เป็นแบบทดสอบคู่ขนานชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวนชุดละ 30 ข้อ จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1.00 จากนั้น นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไป Try-out กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และได้ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20-0.76 ได้ค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.80-0.83 และได้ค่าความเชื่อมั่น KR-20 เท่ากับ 0.87 จากนั้น นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขและจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R พัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค OK5R ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน 4 ระดับ จำนวน 1 ฉบับ แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1.00 และปรับปรุงแก้ไขเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.2 เลือกแบบแผนการทดลอง

4.3 ทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ฉบับก่อนเรียน

4.4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกลุ่มทดลองเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/5 จำนวน 44 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R และกลุ่มควบคุม เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/7 จำนวน 44 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบปกติ 9 คาบ คาบละ 50 นาที โดยไม่รวมเวลาที่ใช้ทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

4.5 ทดสอบหลังเรียนกับนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ฉบับหลังเรียน

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ตาราง 1

การเปรียบเทียบคะแนนหลังเรียนความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	SD	df	t	Sig.
กลุ่มทดลอง	44	26.80	2.34			
กลุ่มควบคุม	44	24.09	2.67	88	5.12	.00

*$p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์กลุ่มทดลอง สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R

ตาราง 2

การเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R

ช่วงเวลา	N	$\bar{X}$	SD	df	t	Sig.
ก่อนเรียน	44	15.58	2.75			
หลังเรียน	44	26.80	2.34	44	20.95*	.00

*$p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค OK5R

ตาราง 3

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค OK5R

รายการประเมิน	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
รวมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.26	0.49	มากที่สุด	1
รวมด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.02	0.60	มากที่สุด	3
รวมด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.11	0.60	มากที่สุด	2
รวมทุกด้าน	4.13	0.56	มากที่สุด	

จากตาราง 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค OK5R นักเรียนมีความมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.13, *SD* = 0.56) เมื่อพิจารณา ความพึงพอใจรายด้าน พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.26, *SD* = 0.49) รองลงมาคือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.11, *SD* = 0.60) และด้านบรรยากาศการเรียนรู้อยู่ในระดับความพึงพอใจอยู่ระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.02, *SD* = 0.60) ตามลำดับ

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยอภิปรายผลจากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างกลุ่มที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์กลุ่มที่จัดการเรียนการรู้ด้วยเทคนิค OK5R สูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ที่กำหนดไว้ว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R กับกลุ่มที่จัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนแบบปกติ มีความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์วิชาภาษาไทย แตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแล้ว พบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์

ทั้งนี้เนื่องจาก วิธีการสอนแบบ OK5R ของ Pauk (1984, p. 172) ได้เน้นการจดคำสำคัญลงบนกระดาษ (record) และการสะท้อนความคิด (reflect) ซึ่งเป็นจุดสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ ที่จะช่วยให้ผู้อ่านได้เชื่อมโยงความคิดใหม่กับความเข้าใจเก่าหรือความรู้เดิมที่มีในความทรงจำเข้าด้วยกัน และปลูกฝังความคิดสร้างสรรค์ผ่านการใช้สิ่งที่เพิ่งเรียนรู้มา ซึ่งวิธีการสอนแบบ OK5R ทั้ง 7 ขั้นตอน ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการจดบันทึกสิ่งที่อ่าน และการพูดเล่าเรื่องที่นักเรียนได้อ่านแล้วจดบันทึกไว้ ช่วยให้นักเรียนสามารถสรุปใจความสำคัญเรื่องที่อ่านได้ดี

1.1 การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีหลายขั้นตอน กระตุ้นการพัฒนาการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยขั้นตอนและกิจกรรมมุ่งทักษะการเรียนรู้มากกว่าความรู้ที่ได้รับ เมื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงทำให้ได้ผลอย่างเต็มที่ เพราะนักเรียนมีประสบการณ์การอ่านหลายรอบ อีกทั้งการอ่านเชิงวิเคราะห์เป็นการคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง การรวบรวมคำตอบหรือองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิเคราะห์ จึงทำให้สามารถวิเคราะห์เรื่องที่อ่านได้ด้วยตนเอง

1.2 การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R ใช้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 7 ขั้นตอนของ Pauk (1984, p. 172) คือ ขั้นที่ 1 การอ่านอย่างคร่าว ๆ (overview) ขั้นที่ 2 การหาแนวคิดหลัก (key ideas) ขั้นที่ 3 อ่านแต่ละอนุเฉท (read) ขั้นที่ 4 จดบันทึกใจความสำคัญของอนุเฉท (record) ขั้นที่ 5 พูด เพื่อระลึกถึงสิ่งที่อ่าน (recite) ขั้นที่ 6 ทบทวน (review) ขั้นที่ 7 สะท้อนความคิด (reflect) การจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนแต่ละขั้นตอนใช้เวลาที่เหมาะสม จึงส่งผลต่อกิจกรรมทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิด ไตร่ตรองหาใจความหลัก เช่น ขั้นสะท้อนความคิด นักเรียนได้อภิปรายสะท้อนความคิดของคนในกลุ่มจากการสังเกตุการทำงานกลุ่มของนักเรียน ขั้นตอนนี้ นักเรียนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ผู้สอนเป็นผู้คอยกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็นและสะท้อนความคิดในการรวบรวมความคิดในแต่ละกลุ่ม วิเคราะห์ความรู้ว่า มีเนื้อหาครบถ้วนหรือไม่ เพียงใด ในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน ขั้นตอนสะท้อนความคิด เป็นขั้นตอนที่นักเรียนแต่ละกลุ่มแต่ละคนจะต้องร่วมกันวิเคราะห์ หาแนวคิดหลัก เพราะต้องอ่านทีละย่อหน้า เพื่อหาแนวคิดหลัก รวมทั้งการนำเสนอ จึงทำให้แต่ละขั้นตอนมีความสำคัญ และส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์

2. จากการเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R พบว่า คะแนนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังจะเห็นได้จากคะแนนกลุ่มที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R มีคะแนนก่อนเรียนค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 15.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 2.75 และคะแนนหลังเรียนค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 26.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 2.34 จากคะแนนส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า หลังเรียนกลุ่มที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R นักเรียนมีความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์แตกต่างกันระหว่างบุคคลน้อยลง ส่วนผู้เรียนกลุ่มที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ มีคะแนนก่อนเรียนค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 14.98 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 3.54 และคะแนนหลังเรียนค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 24.09 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 2.670 แสดงว่าความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ยังคงมีความแตกต่างกันเหมือนเดิม โดยดูจากคะแนนส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ไม่ได้ลดไปจากเดิมมากนัก

แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R เป็นการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม มีระบบขั้นตอนที่ชัดเจน ผู้เรียนสามารถคิดได้อย่างมีอิสระ โดยในการจัดกิจกรรมกลุ่มนั้น จะจัดโดยการแบ่งกลุ่มคละความสามารถของนักเรียน มีทั้งเด็กเก่ง ปานกลาง และอ่อน ซึ่งผู้เรียนสามารถช่วยเหลือกันภายในกลุ่มเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการใช้ความคิดการใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมแบ่งงานและหน้าที่ อีกทั้งสมาชิกในกลุ่มสามารถคิดและแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำ สอดคล้องกับผลวิจัยของ ศิรินทร์ทิพย์ ถานะกอง (2556) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาการอ่านจับใจความกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ด้วยวิธีการสอนแบบ OK5R ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า มีค่าเฉลี่ยหลังเรียนเป็น 25.05 คิดเป็นร้อยละ 83.50 และมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเป็น 12.55 คิดเป็นร้อยละ 41.83 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ในการทำแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านจับใจความสำคัญหลังเรียน สูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนเรียน

การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และการทำงานเป็นกลุ่ม การคิดที่อิสระจากข้อมูลการเขียนแสดงความคิดเห็นหลังเรียนของนักเรียน พบว่า นักเรียนชอบการทำงานเป็นกลุ่มและการหาข้อมูล หาคำตอบด้วยตนเอง ก็ทำให้ได้ความรู้ ความเข้าใจ และความจำได้ดีกว่าที่ผู้สอนบอก มีอิสระในการแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ การค้นหาคำตอบจากการอ่านหลาย ๆ ครั้ง อ่านทีละย่อหน้า สะท้อนความคิด จะเน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน นักเรียนจึงสนุกที่ได้แสดงความคิดเห็นที่หลากหลายจากเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน แต่มีบางคนรู้สึกว่า กิจกรรมและงานค่อนข้างยากไป

เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ การค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง การได้คิดและแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระภายใต้เนื้อหาที่ได้รับ จึงทำให้ผู้เรียนมีคะแนนความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และค่าความแตกต่างระหว่างบุคคลลดลง

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค OK5R อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.13, *SD* = 0.56) สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากเนื้อหาที่นำมาใช้ในการอ่านเชิงวิเคราะห์ มีความน่าสนใจ การอ่านเนื้อเรื่องทีละย่อหน้า และอ่านซ้ำหลาย ๆ ครั้ง ช่วยให้นักเรียนจับประเด็นสำคัญของเรื่องได้ การจดบันทึกเรื่องที่อ่านด้วยสำนวนภาษาของตัวเองได้สะท้อนความคิดด้วยการบอกเล่าเรื่องที่อ่านให้เพื่อนฟัง และการทบทวนในสิ่งที่ตนเองจดบันทึก ช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องได้ดียิ่งขึ้น และมีโอกาสแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ได้ซักถามและตอบคำถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง ได้ฝึกทำงานทั้งงานเดี่ยวและงานกลุ่ม ได้มีโอกาสนำเสนอผลงาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน จึงส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในผลงานตัวเอง สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ ธอร์นไดค์ และมาสสโลว์ ที่ว่า หากผู้เรียนกระทำพฤติกรรมตอบสนองสิ่งเร้าแล้ว ได้รับผลที่พึงพอใจ เขาก็จะกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก การยกย่อง ชมเชย การให้การยอมรับ มีรางวัลเป็นการกระตุ้นความสนใจ การจัดบรรยากาศการเรียนไม่ให้ตึงเครียด ในขณะทำกิจกรรมนักเรียนจะได้ทราบผล

การทำงาน การทดสอบอย่างรวดเร็ว เพื่อแก้ไขข้อผิดพลาด และนำสิ่งที่ดีจากการเรียนรู้ครั้งก่อน ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ครั้งต่อไป และการให้การเสริมแรงทางบวก มักจะทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้นั้นคงอยู่และเพิ่มขึ้น ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียน (อัชรา เอิบสิริ, 2556, หน้า 114) นักเรียนจึงมีความกระตือรือร้นที่จะร่วมกิจกรรมการอ่านเชิงวิเคราะห์อย่างเต็มความสามารถ อีกทั้งขั้นตอนวิธีการสอนแบบ OK5R จะช่วยให้นักเรียนอ่านเรื่องราวต่าง ๆ สอดคล้องกับวิจัยของ ศิวิภา ชูเรือง (2550) พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อวิธีการสอนแบบ OK5R ระดับดีมาก เพราะนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอน มีความสุขเพราะวิธีการสอนแบบ OK5R เป็นวิธีสอนที่ฝึกให้นักเรียนสรุปใจความสำคัญ ใจความรองของแต่ละย่อหน้า จดบันทึก ทบทวนเรื่องที่อ่าน และสะท้อนภาพ ความเข้าใจออกมาเป็นคำพูด ซึ่งช่วยให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดของเรื่องที่อ่านได้รวดเร็วและจดจำได้ดี มีความสุข ความพอใจในการเรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R

1. ศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R ให้เข้าใจ เนื่องจากมีขั้นตอน 7 ขั้นตอน จึงควรพิจารณาแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพวิชา เนื้อหาการเรียนรู้และโอกาสทางการเรียนรู้ให้กับนักเรียน เมื่อนักเรียนเกิดปัญหาครูต้องให้คำแนะนำได้ทันที

2. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ควรเป็นกิจกรรมกลุ่มการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ร่วมกันและได้แสดงความคิดเห็น ระดมความคิดร่วมกัน

3. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ต้องเอื้อให้นักเรียนได้แสวงหาคำตอบด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิค OK5R กับวิธีการสอนแบบอื่น

2. ควรเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ กับตัวแปรอื่น ๆ เช่น การคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา

3. ควรใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค OK5R มากกว่า 9 คาบ เพื่อดูพัฒนาการของนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ศิรินทร์ทิพย์ ถานะกอง. (2556). *การพัฒนาการอ่านจับใจความกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยโดยวิธีการสอนแบบ OK5R ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ศิวิภา ชูเรือง. (2550). *การศึกษาความเข้าใจการอ่านภาษาไทยและความพึงพอใจต่อวิธีการสอนแบบ OK5R ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

สันติวัฒน์ จันทร์ใด. (2560). การประเมินการรู้เรื่องการอ่าน (reading literacy) ตามแนวทางการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ PISA. ใน *คู่มือการดำเนินงานขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย ปีงบประมาณ 2561.* กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรัมพรรย์. (2538). *วิธีสอนภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัชรา เอิบสิริ. (2556). *จิตวิทยาสำหรับครู*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Pauk, W. (1984). *How to study in college.* New York: Houghton Miffin.

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

อ้อยทิพย์ แสงสุดตา[1*]
สง่า วงค์ไชย[2]
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: oilthip.saengsudta@gmail.com[1]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (2) เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนวัดประดิษฐาราม เขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 กลุ่ม จำนวนนักเรียน 40 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เพื่อหากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลอง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1/1 จำนวนนักเรียน 20 คน และกลุ่มควบคุม เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1/2 จำนวนนักเรียน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน (2) แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (3) แบบทดสอบวัดความสามารถทางการอ่านสะกดคำ และ (4) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ *t* test Dependent และ *t* test Independent

ผลการวิจัยพบว่า (1) คะแนนความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มทดลอง หลังเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) คะแนนความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1 กลุ่มทดลอง หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

คำสำคัญ: การอ่านสะกดคำ, การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน

The Development of Ability to Reading-Word Spelling with Brain-Based Learning Management for of One Grade Students

Oilthip Saengsudta[1*]

Sa-nga Wongchai[2]

Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: oilthip.saengsudta@gmail.com

Abstract

The purposes of this research were (1) compare the Thai language Reading-word spelling ability of Primary 1 students between experimental group and control group before-after by using Brain Based learning management. (2) compare the average scores of Reading-word spelling ability grade 1 students before and after using Brain Based learning. (3) study grade 1 student's options to learning by using Brain Based.

A sample was selected from Primary 1 students were conducted within the duration of the second semester of the academic year 2022 at Watpradittharam School, Thonburi, and Bangkok. There were 40 students to divide in 2 groups by using simple random sampling methods and classroom random units. The experimental group was 20 students from grade 1/1 and the control group was 20 students from grade 1/2.

The research instruments included (1) Thai Reading-word spelling ability lesson plans using by Brain Based learning. (2) The conventional learning lesson plans. (3) Thai language Reading-word spelling ability test. (4) The questionnaire inquiring the student's satisfactions to ward the Brain Based learning. The statistics used in this research including mean, standard deviation, *t* test Dependent and *t* test Independent.

The results of the research were as follows: (1) Reading-word spelling ability of the experimental group students indicated that the average of the post-test scores were higher than the control group students at the level of statistical significance of .05 (2) Reading-word spelling ability of the experimental group students indicated that the average of the post-test scores were higher than the pre-test scores at the level of statistical significance of .05 (3) Satisfactions in 3 areas of the experimental group students by using brain-based learning Overall were at the high agreement level.

Keywords: Reading-Word Spelling, Brain-Based Learning Management

บทนำ

ความสามารถด้านการอ่านสะกดคำ เป็นทักษะทางภาษาที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของคนเรา เพราะในการดำรงชีวิตประจำวันของคนเรา การอ่านและการเขียนเป็นการสื่อความหมายถึงกันได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการอ่านสะกดคำ กล่าวคือ ต้องอ่านได้ถูกต้อง รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ด้วยความสำคัญดังกล่าว หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว จะต้องให้นักเรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ อย่างสมดุลตามความสามารถของนักเรียน ทั้งการดู ฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน (อัจฉรา ประดิษฐ์, 2550)

การจัดการเรียนการสอน สื่อการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจเร็วขึ้น คือ แบบฝึกทักษะ ซึ่งมีความสำคัญทำให้ครูทราบจุดเด่นและจุดด้อยของแบบฝึกทักษะและนักเรียน เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ครูได้แนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีที่สุดตามความสามารถของตนเอง สามารถนำประโยชน์ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนจัดทำและศึกษาวิธีการทำแบบฝึกทักษะให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน เข้าใจง่าย มีความน่าสนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนร่วมกันทำกิจกรรมที่หลากหลายและมีความสอดคล้องกับการทำงานของสมอง ทำให้ผู้เรียนเพลิดเพลินต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตามความสามารถเต็มศักยภาพของตน (เธียร พานิช, 2544) การพัฒนาการสอนภาษาไทย โดยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐานนั้นให้ความสนใจต่อกระบวนการที่ได้จากการศึกษาการทำงานของสมอง จึงมีความสำคัญสู่การประยุกต์ใช้ในกระบวนวิธีการสอน (พรพิไล เลิศวิชา, 2558) การเรียนรู้เรื่องสมองจะช่วยในการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างมาก ซึ่งจัดว่า เป็นความรู้ใหม่ที่บุคคลทั่วไปจะได้เข้าใจถึงกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ (อารี สัณหฉวี, 2554) ดังนั้น การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน ผู้สอนควรนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ซึ่งเป็นแนวการสอนที่สอดคล้องกับความชอบของสมองมนุษย์ ทำให้เด็กได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ (พรพิไล เลิศวิชา, 2558)

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ครูจำเป็นที่จะต้องมีวิธีการ เทคนิค รูปแบบ เครื่องมือ นวัตกรรม สื่อการสอน ที่ช่วยสร้างความน่าสนใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และสามารถนำนวัตกรรมที่ได้นั้นมาใช้ยกระดับกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของผู้เรียนมีประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ดีขึ้น ครูจึงออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาในลักษณะบูรณาการ เน้นการสอนภาษาเพื่อประโยชน์สำหรับผู้เรียนในการนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้ ดังนั้น เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับผู้เรียน ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่าน โดยครูมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านสะกดคำที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการอ่าน อันเป็นพื้นฐานของผู้เรียนในอนาคตต่อไป

จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนร่วมกันทำกิจกรรมที่หลากหลาย และมีความสอดคล้องกับการทำงานของสมอง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ความสำคัญกับธรรมชาติการเรียนรู้ของสมอง ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน มีขั้นตอนดังนี้ (1) ขั้นอุ่นเครื่อง (warm-up) เป็นกิจกรรมที่ทำให้สมองตื่นตัว เตรียมพร้อมที่จะเรียนรู้วิชาต่อไป หรือเรื่องต่อไป เช่น ร้องเพลง, ท่องบทอาขยาน, ท่องบทร้องเล่น เป็นต้น (2) ขั้นนำเสนอความรู้ (present) นักเรียนทุกคนมีความสามารถต่างกัน มีประสบการณ์ มีพื้นฐาน

เฉพาะตัว ดังนั้น การนำเสนอความรู้ควรเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเป็นขั้นที่นำเสนอความรู้ใหม่ผ่านสื่อที่น่าสนใจ เช่น มีบัตรคำให้นักเรียนอ่านโดยมีส่วนร่วมในการประสมคำนั้น ๆ (3) ขั้นลงมือเรียนรู้ ฝึกทำฝึกฝน (learn-practice) เป็นขั้นที่เปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกทำ โดยลงมือทดลองใช้ความรู้ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ และอาจมีใบงานให้นักเรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้ คิดสร้างสรรค์ด้วยตนเอง เช่น ให้นักเรียนฝึกประสมคำ โดยเขียนสระ พยัญชนะ ตัวสะกด และวรรณยุกต์ ลงกล่องบัตรคำที่ครูจัดทำขึ้น และให้ฝึกประสมคำเพื่อให้นักเรียนรู้ตำแหน่ง เป็นต้น (4) ขั้นสรุปความรู้ (summary) เป็นขั้นที่มีการนำประสบการณ์ทั้งหมดมาสรุปรวบยอด เป็นความรู้ที่ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง และครูต้องมาสรุปร่วมกันกับนักเรียน และ (5) ขั้นการประยุกต์ใช้ความรู้ (apply) เป็นขั้นที่มีกิจกรรมหรือภาระงาน เพื่อให้นักเรียนได้ประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ เช่น ให้นักเรียนประสมคำใหม่เพิ่มเติม (พรพิไล เลิศวิชา, 2558)

การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน มีหลักการคือ ให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนกระบวนการทำงานของสมองที่มีการพัฒนาตามธรรมชาติ โดยอาศัยความเข้าใจในกระบวนการมาตอบปัญหา ใช้เนื้อหาและวิธีการเพื่อสนับสนุนพัฒนาการนั้น (พรพิไล เลิศวิชา, 2558) ซึ่งงานวิจัยของ แสงจันทร์ ศรีสุทธา (2561) เรื่อง *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและทักษะการเขียนสะกดคำสระเสียงยาว ตามแนวคิด Brain-Based Learning* ผลการศึกษาพบว่า ทักษะการอ่านสะกดคำสระเสียงยาว ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด Brain-Based Learning พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และงานวิจัยของ นิตยา เชื้อดวงผุย (2553) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้หนังสือส่งเสริมการอ่านประกอบการจัดกิจกรรมตามแนวคิดโดยใช้สมองเป็นฐาน ส่งผลให้นักเรียนมีประสิทธิผลทางการเรียนก้าวหน้ามากขึ้นกว่าการเรียนตามปกติ ซึ่งสอดคล้องกับ บุญฑริกา ภูมิผักแว่น (2553) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดกิจกรรมตามแนวคิดโดยใช้สมองเป็นฐาน ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีคิดและทราบแนวทางการประสมพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ให้เป็นคำอ่านและเขียนคำได้ถูกต้อง อันเป็นผลสัมฤทธิ์ของวิธีการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิผล

การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของโรงเรียนวัดประดิษฐาราม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ปัจจุบันยังพบปัญหาด้านการอ่านของผู้เรียน คือ ผู้เรียนบางส่วนยังขาดทักษะการอ่านสะกดคำ อ่านหนังสือได้เป็นคำ ๆ ยังไม่สามารถอ่านหรือทำความเข้าใจโดยภาพรวมได้ จากปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า การอ่านเป็นปัญหาสำคัญ ซึ่งนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นระดับชั้นอยู่ในวัยเริ่มเรียน ที่ต้องมีพื้นฐานการอ่านภาษาไทยเป็นสำคัญ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูผู้สอนวิชาภาษาไทยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เห็นความสำคัญว่า ปัญหาการอ่านควรได้รับการแก้ไข จึงมีแนวคิดในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน เพื่อการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยผลของการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นแนวทางการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

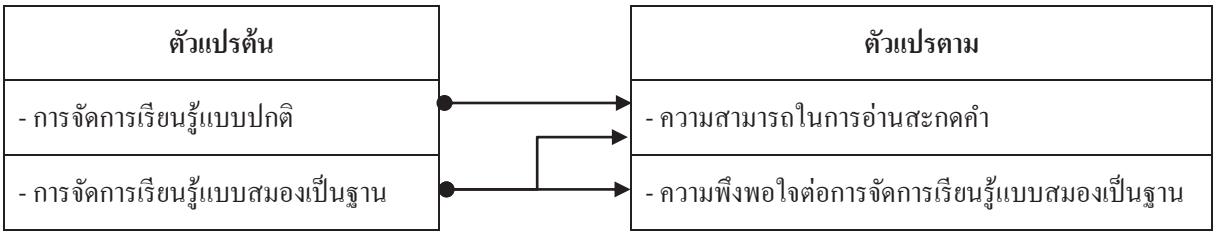

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การอ่านสะกดคำ

การอ่านสะกดคำ เป็นการอ่านที่สอนกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การสอนอ่านแบบไทย ซึ่งทำให้เด็กอ่านหนังสือไทยได้แตกฉานวิธีหนึ่ง วิธีสอนแบบนี้ เป็นการนำพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ มาประสมกัน แล้วฝึกอ่านแบบแจกลูก การอ่านแบบสะกดคำ เป็นการอ่านที่เน้นการฟังเสียง ของพยัญชนะต้น สระ ตัวสะกด และวรรณยุกต์ที่นำมาประสมกันเป็นคำ เมื่อฝึกอ่านบ่อย ๆ จนเข้าใจและจำได้ ก็จะอ่านได้ถูกต้องแม่นยำ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2555)

ณัฐพงศ์ เชื้อเพชร (2560) ได้ให้ความหมายของการอ่านสะกดคำ ไว้ในทำนองเดียวกันว่า การอ่านสะกดคำ หมายถึง การอ่านโดยนำเสียงพยัญชนะต้น สระ วรรณยุกต์ และตัวสะกด มาประสมเป็นคำอ่าน การอ่านต้องสะกดด้วยเสียง จะทำให้เด็กอ่านได้ถูกต้อง และสามารถนำไปสู่การอ่านในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

การจัดการเรียนการสอนแจกลูกและสะกดคำ ควรเลือกคำมาให้อ่านแบบแจกลูกและสะกดคำ ไม่จำเป็นต้องอ่านแบบแจกลูกและสะกดคำทุกคำในบทเรียน เมื่อนักเรียนอ่านหนังสือได้คล่อง ก็ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการแจกลูกสะกดคำอีก สอนแต่ละครั้งไม่ควรใช้เวลานานเกินไป จะทำให้นักเรียนเบื่อหน่าย และควรสอนควบคู่กับการสอนอ่านเป็นคำ อ่านเป็นประโยค เพื่อให้นักเรียนรู้สึกสนุกและเรียนอย่างมีความหมาย และการอ่านสะกดคำ เหมาะสำหรับการเริ่มต้นการสอนอ่านอย่างมาก เพราะถ้านักเรียนอ่านสะกดคำได้ จะสามารถอ่านคำใหม่ได้เอง

การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ความสำคัญกับธรรมชาติการเรียนรู้ของสมอง และนำธรรมชาติการเรียนรู้ของสมองนั้น มาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐานมีขั้นตอนดังนี้ (1) ขั้นอุ่นเครื่อง (warm-up) เป็นกิจกรรมที่ทำ เพื่อให้สมองตื่นตัวเตรียมพร้อมที่จะเรียนรู้วิชาต่อไป หรือเรื่องต่อไป เช่น ร้องเพลง, ท่องบทอาขยาน, ท่องบทร้องเล่น เป็นต้น (2) ขั้นนำเสนอความรู้ (present) นักเรียนทุกคนมีความต่างกัน มีประสบการณ์ มีพื้นฐานเฉพาะตัว ดังนั้น การนำเสนอความรู้ ควรเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเป็นขั้นที่นำเสนอความรู้ใหม่ผ่านสื่อที่น่าสนใจ เช่น มีบัตรคำให้นักเรียนอ่าน โดยมีส่วนร่วมในการประสมคำนั้น ๆ (3) ขั้นลงมือเรียนรู้ ฝึกทำฝึกฝน (learn-practice) เป็นขั้นที่เปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกทำ โดยลงมือทดลองใช้ความรู้ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ และอาจมีใบงานให้

นักเรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้ คิดสร้างสรรค์ด้วยตนเอง เช่น ให้นักเรียนฝึกประสมคำโดยเขียนสระ พยัญชนะ ตัวสะกด และวรรณยุกต์ ลงกล่องบัตรคำที่ครูจัดทำขึ้น และให้ฝึกประสมคำเพื่อให้นักเรียนรู้ตำแหน่ง เป็นต้น (4) ขั้นสรุปความรู้ (summary) เป็นขั้นที่มีการนำประสบการณ์ทั้งหมดมาสรุปรวบยอดเป็นความรู้ที่ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง และครูต้องมาสรุปร่วมกันกับนักเรียน (5) ขั้นการประยุกต์ใช้ความรู้ (apply) เป็นขั้นที่มีกิจกรรมหรือภาระงาน เพื่อให้นักเรียนได้ประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ เช่น ให้นักเรียนประสมคำใหม่เพิ่มเติม (พรพิไล เลิศวิชา, 2558)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เรื่อง การอ่านสะกดคำ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย หน่วยการเรียนรู้เรื่อง การอ่านสะกดคำ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน จำนวน 3 แผน รวมทั้งหมด 9 ชั่วโมง และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 3 แผน รวมทั้งหมด 3 ชั่วโมง จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐานทั้ง 3 แผน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบปัญหาอุปสรรค และนำแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 แผนการจัดการเรียนรู้ ไปใช้สอนจริง

2. แบบทดสอบวัดความสามารถทางการอ่านสะกดคำ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถทางการอ่านสะกดคำ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน เพื่อใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถทางการอ่านสะกดคำ ประกอบไปด้วย การอ่านคำ การอ่านประโยค และการอ่านข้อความ จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 แสดงว่า แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านสะกดคำ สอดคล้องตามเกณฑ์และสามารถนำไปใช้ได้ จากนั้น นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วไปทดลองใช้ (try-out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์การประเมินความสามารถในการอ่านสะกดคำ ในการตรวจให้คะแนนเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ และเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข การหาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) พบว่า แบบทดสอบวัดความสามารถทางการอ่านสะกดคำ มีค่าความยากง่าย (p) เท่ากับ 0.35-0.70 และค่าอำนาจจำแนก (r) จะอยู่ระหว่าง 0.26-0.80 มีค่าความเชื่อมั่น 0.89 แสดงว่า ความยากง่ายของแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านสะกดคำ อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้

3. แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน จากนั้น นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา แล้วปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และนำไปแบบสอบถามไปใช้กับนักเรียนกลุ่มทดลอง

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เพื่อหากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

2. เลือกแบบแผนการทดลอง การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) ใช้แบบแผนการทดลองแบบ Randomized Control Group Pretest-Posttest Design

3. ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถทางการอ่านสะกดคำ ฉบับก่อนเรียน กับนักเรียนกลุ่มทดลอง และนักเรียนกลุ่มควบคุม

4. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกลุ่มทดลองเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1/1 จำนวน 20 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน และกลุ่มควบคุมเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1/2 จำนวน 20 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

5. ดำเนินการทดสอบหลังเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถทางการอ่านสะกดคำ ฉบับหลังเรียน กับ นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1” ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ตาราง 1

การเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

กลุ่มตัวอย่าง	ค่าสถิติ					
	n	$\bar{X}$	*SD*	*t*	*df*	Sig.
กลุ่มทดลอง	20	43.20	0.57	10.30*	38	.00
กลุ่มควบคุม	20	40.00	0.46			

*$p < .05$

จากตาราง 1 นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่านสะกดคำ สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม ที่ได้รับจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน

ตาราง 2

การเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน

การทดสอบ	ค่าสถิติ					
	n	$\bar{X}$	*SD*	*t*	*df*	Sig.
ก่อนเรียน	20	41.60	1.81	11.46*	19	.00
หลังเรียน	20	46.85	2.30			

*$p < .05$

จากตาราง 2 ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่านสะกดคำของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน

ตาราง 3

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	*SD*	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
ด้านการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้	4.18	0.47	เห็นด้วยมาก	3
ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้	4.45	0.51	เห็นด้วยมาก	1
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้	4.42	0.47	เห็นด้วยมาก	2
รวมทั้ง 3 ด้าน	4.35	0.48	เห็นด้วยมาก	

จากตาราง 3 พบว่า ความคิดเห็นโดยรวมทั้ง 3 ด้าน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X}$ = 4.35, *SD* = 0.48) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.45, *SD* = 0.51) รองลงมาคือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.42, *SD* = 0.47) และด้านการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$= 4.18, *SD* = 0.47) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผู้วิจัยอภิปรายผลจากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. จากผลการศึกษาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่านสะกดคำ สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ การ

จัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ความสำคัญกับธรรมชาติการเรียนรู้ของสมอง และนำธรรมชาติการเรียนรู้ของสมองนั้น มาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน มีขั้นตอนดังนี้ (1) ขั้นอุ่นเครื่อง (warm-up) (2) ขั้นนำเสนอความรู้ (present) (3) ขั้นลงมือเรียนรู้ ฝึกทำฝึกฝน (learn-practice) (4) ขั้นสรุปความรู้ (summary) และ (5) ขั้นการประยุกต์ใช้ความรู้ (apply) (พรพิไล เลิศวิชา, 2558)

การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนร่วมกันทำกิจกรรมที่หลากหลายและมีความสอดคล้องกับการทำงานของสมอง ทำให้ผู้เรียนรู้สึกไม่เบื่อ เพลิดเพลินต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน การเรียนรู้โดยธรรมชาติช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาตามความสามารถเต็มศักยภาพของตน (เธียร พานิช, 2544) การพัฒนาการสอนภาษาไทย โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐานนั้น ให้ความสนใจต่อกระบวนการเรียนรู้ในภาพที่สมองกำลังทำงาน ความรู้ที่ได้จากการศึกษาการทำงานของสมอง จึงมีความสำคัญนำมาสู่การประยุกต์ใช้ในกระบวนวิธีการสอน (พรพิไล เลิศวิชา, 2558) การเรียนรู้เรื่องสมองจะช่วยในการจัดการเรียนการสอนได้เป็นอย่างมาก (อารี สัณหฉวี, 2554) ดังนั้น การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน ผู้สอนควรนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน การออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ของสมอง จะทำให้เด็กได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ และทำให้ครูได้ทราบเกี่ยวกับทฤษฎีสมอง (พรพิไล เลิศวิชา, 2558)

จากการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนแบบปกติ กับนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน มีคะแนนความสามารถด้านการอ่านสะกดคำ มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ $\bar{X}$ = 43.20, *SD* = 0.57 และคะแนนความสามารถด้านการอ่านสะกดคำ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อยู่ที่ $\bar{X}$ = 40.00, *SD* = 0.46 จะเห็นว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม ทั้งนี้ ด้วยผลมาจากกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมการทำงานของสมอง และผู้เรียนสามารถพัฒนาตามความสามารถเต็มศักยภาพในด้านการอ่านสะกดคำ (เธียร พานิช, 2544) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ แสงจันทร์ ศรีสุทธา (2561) ได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัย เรื่อง *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและทักษะการเขียนสะกดคำสระเสียงยาว ตามแนวคิด Brain-Based Learning ร่วมกับชุดนิทานส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1* ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพของชุดนิทานส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียนสะกดคำสระเสียงยาวที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทักษะการอ่านสะกดคำสระเสียงยาว กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิด Brain-Based Learning พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

2. จากผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่านสะกดคำของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐานหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากผลการทดสอบความสามารถในการอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่านสะกดคำหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่านสะกดคำ ก่อนเรียน เท่ากับ $\bar{X}$ = 41.60, *SD* = 1.81 และค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่านสะกดคำหลังเรียน เท่ากับ $\bar{X}$ = 46.85, *SD* = 2.30 จะเห็นว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน มีความสามารถในการอ่านสะกดคำ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน ช่วยส่งเสริมการทำงานของสมองของผู้เรียน และผู้เรียนสามารถพัฒนาด้านการอ่านสะกดคำได้เต็มศักยภาพ (เธียร พานิช, 2544) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละขั้นตอน มีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายและเป็นธรรมชาติ จากผลการวิจัย นักเรียนมีคะแนนความสามารถด้านการอ่าน

สะกดคำ หลังเรียนสูงขึ้น ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เลขา มากสังข์ (2556) ได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัย เรื่อง *ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3* ผลการวิจัยพบว่า คะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ภาษาไทยของนักเรียนที่เรียนจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน อยู่ในระดับดี นักเรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นในการเรียน และการถาม-ตอบ ในชั้นเรียนเพิ่มขึ้น โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดีเช่นกัน

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมต่อการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X}$ = 4.35, *SD* = 0.48 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจ ตามลำดับดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.45, *SD* = 0.51) ลำดับที่ 2 ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.42, *SD* = 0.47) และลำดับที่ 3 ด้านการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.18, *SD* = 0.47) ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จารีย์ ขุนชำนาญ (2557) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-Based Learning--BBL) พัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-Based Learning--BBL) พัฒนาความสามารถในการอ่าน เพื่อความเข้าใจกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

จากการอภิปรายผล การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 กับวิธีสอนแบบปกติ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการอ่านสะกดคำ จะเห็นว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน มีคะแนนความสามารถโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับคุณภาพดี ซึ่งสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ การวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผู้วิจัยได้ทำการประเมินดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน พบว่า นักเรียนมีระดับความพึงพอใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีประเด็นการเสนอแนะ ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน ผู้สอนควรศึกษารายละเอียดของขั้นตอนการจัดการเรียนรู้และดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม การใช้สื่อการสอน และการดำเนินกิจกรรมในระยะเวลาที่เหมาะสมของแต่ละขั้นตอน

2. การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน ผู้สอนต้องมีการวางแผนและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้และมีแหล่งข้อมูลหรือวัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมเพิ่มเติม เพื่อให้นักเรียนได้มีทักษะในการค้นคว้า คิดคำศัพท์ และสามารถผลิตชิ้นงานที่เกี่ยวกับเรื่องที่เรียนได้ โดยนักเรียนสามารถทำได้ตามความสนใจของนักเรียน ร่วมกับเนื้อหาในบทเรียน และเนื้อหาสาระการเรียนรู้

3. การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน ในขั้นตอนการลงมือเรียนรู้ ฝึกทำ ฝึกฝน เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนลงมือทำการใช้ความรู้จากเนื้อหาในบทเรียนด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ครูและนักเรียนร่วมกิจกรรม เช่น เกมจับคู่บัตรคำกับรูปภาพ โดยครูควรให้นักเรียนทุกคนได้ออกมามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมจนครบทุกคน

4. การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งสภาพแวดล้อม และบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดและสามารถทำความเข้าใจในบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ความสำคัญกับธรรมชาติการเรียนรู้ของสมอง ดังนั้น ครูผู้สอนไม่ควรจำกัดความคิดของนักเรียน ให้นักเรียนได้แสดงออกทางความคิด โดยมีครูเป็นผู้แนะนำส่งเสริมในด้านที่ถูกต้องเหมาะสม

2. การจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนใช้สอนเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำ และยังสามารถใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสมองเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการเขียนสะกดคำได้เช่นเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

จารีย์ ขุนชำนาญ. (2557). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-Based Learning--BBL) พัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด, 5*(2), 228-234.

ณัฐพงศ์ เชื้อเพชร. (2560). สภาพและแนวทางแก้ไขปัญหาการอ่านสะกดคำและเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 13*(3), 82-95.

เธียร พานิช. (2544). *การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

นิตยา เชื้อดวงผุย. (2553). *ผลการใช้หนังสือส่งเสริมการอ่านประกอบการจัดกิจกรรมตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐาน เรื่อง การอ่านและเขียนคำที่ประสมด้วยสระประสม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1*. การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บุญฑริกา ภูมิผักแว่น. (2553). *ผลการเรียนรู้ภาษาไทย ด้านการอ่านและการเขียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดกิจกรรมตามแนวคิดโดยใช้สมองเป็นฐาน*. การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พรพิไล เลิศวิชา. (2558). *คู่มือพลิกโฉมโรงเรียนตามแนวคิด BBL (how-to guide for a BBL school)*. กรุงเทพฯ: ธารปัญญา.

เลขา มากสังข์. (2556). *ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านทุ่งนารี อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

แสงจันทร์ ศรีสุทธา. (2561). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและทักษะการเขียนสะกดคำสระเสียงยาว ตามแนวคิด Brain-based learning ร่วมกับชุดนิทานส่งเสริมทักษะการอ่านและการเขียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านแม่จัน (เชียงแสนประชานุสาสน์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2555). *บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 1: ระบบเสียง อักษรไทย การอ่านคำ และการเขียนสะกดคำ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.

อัจฉรา ประดิษฐ์. (2550). *ชวนเด็กไทยให้เป็นนักอ่าน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้.

อารี สัณหฉวี. (2554). *ทฤษฎีการเรียนรู้ของสมองสำหรับพ่อแม่ ครู และผู้บริหาร*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ผลการใช้รูปแบบมโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย

เจตรินทร์ ขาวนุ้ย[1*]
สง่า วงค์ไชย[2]
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย [1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: jettarin2537@icloud.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบมโนทัศน์กับนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบปกติ (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบมโนทัศน์ทั้งก่อนเรียน และหลังเรียน (3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เรียนโดยใช้รูปแบบมโนทัศน์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ใช้วิธีการจับสลาก โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ได้กลุ่มตัวอย่าง 2 ห้อง กลุ่มทดลอง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 จำนวน 30 คน จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบมโนทัศน์ กลุ่มควบคุม คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/7 จำนวน 30 คน จัดการเรียนรู้แบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ด้วยรูปแบบมโนทัศน์ จำนวน 3 แผน (2) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ด้วยรูปแบบปกติ จำนวน 3 แผน (3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน (pretest-posttest) เรื่อง คำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย (4) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์ วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบ Dependent และแบบ Independent

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์ สูงกว่าการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบมโนทัศน์ อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์, ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย, การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

The Effect of the Concept Attainment Model Toward Learning Achievement in Loanwords of Grade 8 Students at Satri Si Suriyothai School

Jettarin Khaonui[1*]

Sa-Nga Wongchai[2]

Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: jettarin2537@icloud.com

Abstract

The research was aimed to (1) compare the learning achievement of grade 8 students in loanwords between the groups instructed by the concept attainment model and a group with a normal teaching method. (2) compare the learning achievement of the grade 8 students after learning loanwords instructed by concept attainment model. (3) study the opinions of students in the experimental group to ward concept attainment model. The samples were grade 8 students at Satri Si Suriyothai School in a second semester of 2021 academic year, using the simple random sampling method, then the students were divided into an experimental group instructed by concept attainment model (30 students in grade 2/8) and a control group instructed by a normal teaching method (30 students in grade 2/7). The research instruments were (1) 3 lesson plans loanwords that instructed by concept attainment model (2) 3 lesson plans of loanwords that instructed by a normal teaching method. (3) The pretests and posttests of loanwords. The tests were 30 points in 4 multiple-choice questions. (4) The questionnaire of student's opinions toward concept attainment model. All of the instruments were quality tested by experts using index of consistency: IOC. The collected data were analyzed by average ($\overline{X}$), standard deviation (*SD*), dependent and independent *t* test.

The results of the research showed that,

1. The learning achievement in loanwords of grade 8 students instructed by concept attainment model was higher than a group instructed by normal teaching method at.05 significant level.

2. The learning achievement in loanwords of grade 8 students instructed by concept attainment model was higher than before at .05 significant level.

3. The overall view of students' opinions toward concept attainment model were in the level of strongly agree.

Keywords: Concept Attainment Model, Loanwords, Normal Teaching Method

บทนำ

การเรียนรู้ภาษาไทยมีความเกี่ยวพันกับความคิดของมนุษย์ เพราะภาษาเป็นการสื่อสารของความคิด การเรียนรู้ภาษาไทยจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดสร้างสรรค์ คิดวิพากษ์วิจารณ์ คิดตัดสินใจในการแก้ปัญหา และวินิจฉัยอย่างมีเหตุผล ในขณะเดียวกันต้องใช้ภาษาอย่างมีเหตุผล ใช้ในทางสร้างสรรค์ และใช้ภาษาอย่างสละสลวยงดงาม ย่อมสร้างเสริมบุคลิกภาพสำหรับผู้ใช้ภาษาให้เกิดความน่าเชื่อถือและเชื่อภูมิด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นให้นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เต็มศักยภาพผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน หลักการใช้ภาษา เป็นหนึ่งสาระการเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีการกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านหลักการใช้ภาษาผ่านตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา ในมาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษา และพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ โดยมีตัวชี้วัด ม.2/5 รวบรวมและอธิบายความหมายของคำภาษาต่างประเทศที่ใช้ในภาษาไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2551) ดังนั้น นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จะต้องรวบรวมและอธิบายความหมายของคำภาษาต่างประเทศที่ใช้ในภาษาไทย จำแนกคำที่มาจากภาษาต่างประเทศที่ใช้ในภาษาไทยได้อย่างถูกต้องและนำไปใช้ได้ตรงความหมาย เหมาะกับระดับของภาษาจำแนก และใช้ภาษาต่างประเทศได้

จากการจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้หลักการใช้ภาษาไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย ต่ำกว่าเกณฑ์จำนวนมาก เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ในการจัดสอบเพื่อเก็บคะแนนของนักเรียน ด้วยเนื้อหาเรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศเป็นการเลือกใช้ภาษาที่มาจากคำยืม โดยมีกฎเกณฑ์การจัดหมวดหมู่ของคำศัพท์ ซึ่งคำภาษาต่างประเทศในภาษาไทย เป็นความรู้ส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนภาษาไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากนักเรียนไม่สามารถแยกคำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทยได้ นักเรียนก็จะไม่สามารถแยกคำภาษาต่างประเทศกับคำไทยแท้ได้ และไม่บรรลุตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ และเมื่อพิจารณาแล้ว ปัญหาที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนดังกล่าวนั้น อาจเกิดจากการเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครู อาจไม่ส่งเสริมการเรียนรู้หรือสอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว ด้วยการจัดกลุ่มข้อมูลในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากเนื้อหาเรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ เป็นการแบ่งหมวดหมู่ของกลุ่มคำศัพท์ ก่อนนำมาใช้ พบว่า Joyce and Weil (2015) พัฒนาการสอนรูปแบบมโนทัศน์ (concept attainment) ขึ้นโดยใช้แนวคิดของ บรุนเนอร์กู๊ดนาว และออสติน ซึ่งเป็นการเรียนรู้มโนทัศน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น สามารถทำได้ โดยการค้นหาคุณสมบัติเฉพาะที่สำคัญของสิ่งนั้น เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกสิ่งที่ใช่และไม่ใช่สิ่งนั้นออกจากกันได้ โดย ทิศนา แขมมณี (2564) ได้อธิบายวัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอนนี้ว่า มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนรู้มโนทัศน์ของเนื้อหาสาระอย่างเข้าใจและสามารถให้คำนิยามของมโนทัศน์นั้นได้ด้วยตัวเอง รูปแบบการสอนนี้ จึงมีลักษณะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านกระบวนการของการตั้งคำถามอย่างมีโครงสร้าง รูปแบบนี้ ช่วยให้นักเรียนเข้าใจและเรียนรู้แนวคิดด้วยการระบุคุณลักษณะหรือคุณลักษณะหลักผ่านกระบวนการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และเปรียบเทียบตัวอย่าง การเรียนรู้มโนทัศน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น สามารถทำได้โดยการค้นหาคุณสมบัติเฉพาะที่สำคัญของสิ่งนั้น เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกสิ่งที่ใช่ และไม่ใช่สิ่งนั้น ออกจากกันได้ จากทักษะการสร้างมโนทัศน์ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการทำความเข้าใจมโนทัศน์อื่น ๆ ต่อไปได้ รวมทั้งช่วยพัฒนาทักษะการใช้เหตุผลโดยการอุปนัย (inductive reasoning) ซึ่งสอดคล้องกับ เฉลิมลาภ ทองอาจ (2550) ได้ศึกษาผลการใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลักภาษาไทยและความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบมโนทัศน์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลัก

ภาษาไทย สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนเรียนรู้แบบปกติ และชวิทธิ์ เทศดี (2557) ได้ศึกษาผลการใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ในการสอนคณิตศาสตร์ เรื่อง เซต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ เรื่อง เซต ได้คะแนนมากกว่า หรือเท่ากับร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนมากกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด โดยการศึกษาที่กล่าวมา เป็นการศึกษาเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดหมวดหมู่ จำแนก และการสร้างมโนทัศน์จากเรื่องที่เรียน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำรูปแบบมโนทัศน์ (concept attainment) มาใช้ในการจัดการเรียนรู้หลักการใช้ภาษาไทย เพราะเป็นรูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาวิชา อีกทั้งการสอนรูปแบบมโนทัศน์ยังเป็นรูปแบบที่ได้นำไปใช้ในกลุ่มสาระวิชาที่มีเนื้อหาด้านการจำแนกในลักษณะเดียวกับเนื้อหาสาระ เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการนำรูปแบบมโนทัศน์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในการเรียนเนื้อหา เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ในการแก้ปัญหาการเลือกใช้คำยืมภาษาต่างประเทศที่ถูกต้อง และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในสาระการเรียนรู้หลักการใช้ภาษาไทย เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยรูปแบบมโนทัศน์กับนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบมโนทัศน์ทั้งก่อนเรียน และหลังเรียน
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ที่เรียนโดยใช้รูปแบบมโนทัศน์

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คำภาษาต่างประเทศ

มัลลิกา มาภา (2559) ได้ให้ความหมายว่า การยืมภาษา คือ การที่ภาษาหนึ่งรับภาษาหนึ่งไปใช้ในภาษาของตน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงเสียง การเปลี่ยนแปลงคำ การเปลี่ยนแปลงความหมาย การยืมไวยากรณ์ และการยืมฉันทลักษณ์มาใช้ การปรับเปลี่ยนเหล่านี้ เพื่อให้ง่ายและสะดวกต่อการใช้ การยืมภาษา แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสองภาษา ทั้งผู้ให้ยืมและผู้รับ อาทิ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านภูมิศาสตร์ ด้านการเมือง การปกครอง เป็นต้น

พิชชธร ปะทะวัง (2561) ได้ให้ความหมายว่า คำยืม คือ คำภาษาหนึ่ง หยิบยืมจากภาษาหนึ่ง เพื่อมาใช้ในภาษาของตน

การจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์

ทิศนา แขมมณี (2564) ได้อธิบายวัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอนนี้ว่า มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนรู้มโนทัศน์ของเนื้อหาสาระอย่างเข้าใจ และสามารถให้คำนิยามของมโนทัศน์นั้นได้ด้วยตัวเอง รูปแบบการสอนนี้ จึงมีลักษณะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านกระบวนการของการตั้งคำถามอย่างมีโครงสร้าง ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และเปรียบเทียบตัวอย่าง การเรียนรู้มโนทัศน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น สามารถทำได้โดยการค้นหาคุณสมบัติเฉพาะที่สำคัญของสิ่งนั้น เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกสิ่งที่ใช่และไม่ใช่สิ่งนั้น ออกจากกันได้จากทักษะการสร้างมโนทัศน์ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการทำความเข้าใจมโนทัศน์อื่น ๆ ต่อไปได้ รวมทั้งช่วยพัฒนาทักษะการใช้เหตุผลโดยการอุปนัย (inductive reasoning)

Joyce and Weil (2015) ได้อธิบายองค์ประกอบของรูปแบบการสอนมโนทัศน์ไว้สรุปได้ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การนำเสนอข้อมูลและการระบุมโนทัศน์ ขั้นตอนนี้ เริ่มจากครูนำเสนอข้อมูลแก่นักเรียน ซึ่งข้อมูลดังกล่าว จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ ตัวอย่างที่เป็นมโนทัศน์ และตัวอย่างที่ไม่เป็นมโนทัศน์ ตัวอย่างดังกล่าว อาจเป็นวัตถุบุคคล เหตุการณ์ เรื่องเล่า รูปภาพ หรืออื่น ๆ ที่สามารถนำมาวิเคราะห์จัดเรียงไว้ล่วงหน้าได้ ขั้นที่ 2 การทดสอบความเข้าใจมโนทัศน์ ขั้นตอนนี้ เป็นการทดสอบว่า นักเรียนเข้าใจมโนทัศน์แล้วหรือไม่ โดยการแสดงตัวอย่างชุดใหม่ หรือให้นักเรียนระบุตัวอย่างที่พิจารณานั้น ตัวอย่างใด เป็นมโนทัศน์ และตัวอย่างใด ไม่เป็นมโนทัศน์ ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์กลยุทธ์ การคิดขั้นตอนนี้ นักเรียนจะต้องวิเคราะห์กลยุทธ์การคิดที่นำไปสู่การเข้าใจมโนทัศน์ของตนเอง โดยนักเรียนจะต้องอธิบายวิธีการคิดของตนเอง โดยการพูดหรือเขียนว่า นักเรียนตั้งสมมุติฐานเพื่อเข้าใจมโนทัศน์ ได้อย่างไร

การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

กรมวิชาการ (2545) ได้กล่าวว่า การสอนปกติ หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่มีกิจกรรมหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตรงตามจุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้ มีลำดับขั้นกิจกรรมหรือประสบการณ์ เริ่มตั้งแต่ง่ายไปหายาก ให้เห็นเป็นลำดับ และที่สำคัญคือ ผู้สอนสามารถปฏิบัติได้จริง

ขัณธ์ชัย อธิเกียรติ (2557) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการสอน เป็นการจัดกิจกรรมโดยคำนึงถึงลำดับของการสอน ซึ่งมีอยู่ 3 ขั้น ได้แก่ ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป ในแต่ละขั้นตอน ครูสามารถจัดกิจกรรมให้เหมาะสม และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการดำเนินการในแต่ละขั้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

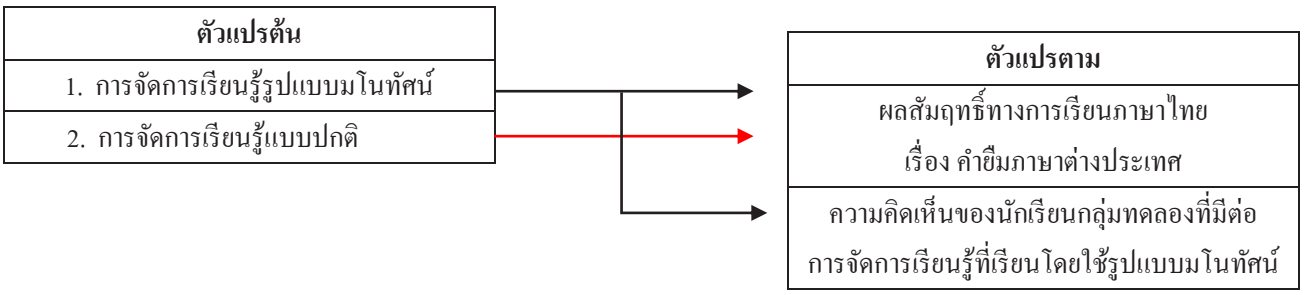

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัย ผลการใช้รูปแบบมโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบ Randomized Control Group Pretest-Posttest Design ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 9 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 326 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 60 ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ด้วยวิธีจับสลาก โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เข้าสู่กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้อง จำนวนนักเรียน 30 คน และกลุ่มควบคุม 1 ห้อง จำนวนนักเรียน 30 คน โดยมีการสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์ และแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ด้วยการจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์ จำนวน 3 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 6 ชั่วโมง และแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 3 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 6 ชั่วโมง จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์ ทั้ง 3 แผน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ เพื่อใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบมโนทัศน์ และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ โดยเป็นแบบอัตนัย 2 ฉบับ เป็นแบบทดสอบแบบคู่ขนาน จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและตรวจสอบความถูกต้อง ด้านคำชี้แจง ด้านการใช้ภาษา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 แสดงว่า แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ มีค่าดัชนีความสอดคล้องตามเกณฑ์และสามารถนำไปใช้ได้ จากนั้น นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว ไปทดลองใช้ (try-out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์การวัดผลสัมฤทธิ์ นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ความยากง่าย (p) อยู่ที่ระหว่าง 0.28-0.78 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ที่ระหว่าง 0.20-0.67 เลือกแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีคุณภาพตามเกณฑ์และตรงตามเนื้อหา โดยคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สูตร KR- 20 เท่ากับ .87 แสดงว่าเกณฑ์การประเมินแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ สามารถนำมาใช้ในการวิจัยได้

3. แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบมโนทัศน์

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการรูปแบบมโนทัศน์ แบบมาตราประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ท คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งแบบสอบถามความพึงพอใจ ประกอบด้วยประโยคข้อความ จำนวน 15 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ จากนั้น นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ แล้วส่งต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 พบว่า มีความสอดคล้อง จากนั้น นำแบบสอบถามความคิดเห็นมาแก้ไขจนมีความถูกต้องสมบูรณ์ นำแบบสอบถามความคิดเห็นฉบับที่สมบูรณ์แล้ว ไปเป็นเครื่องมือในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.2 เลือกแบบแผนการทดลองแบบกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบ Randomized Control Group Pretest-Posttest Design

4.3 ดำเนินการทดสอบก่อนเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ฉบับก่อนเรียน กับนักเรียนกลุ่มทดลอง และนักเรียนกลุ่มควบคุม

4.4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกลุ่มทดลองเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/8 จำนวน 30 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบมโนทัศน์และกลุ่มควบคุม

เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/7 จำนวน 30 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ด้วยการจัดการเรียนรู้รูปแบบปกติ

4.5 ดำเนินการทดสอบหลังเรียนด้วยวัดผลสัมฤทธิ์ เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ฉบับหลังเรียน กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

4.6 ผู้วิจัยดำเนินการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบมโนทัศน์

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ ผลการใช้รูปแบบมโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย ” ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ที่ได้รับการสอนโดยการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์กับการสอนแบบปกติ

ตาราง 1

การวิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบมโนทัศน์กับนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	ค่าสถิติ				
	n	$\bar{X}$	*SD*	*t*	Sig.
กลุ่มทดลอง	30	25.60	1.87	-13.18*	.00
กลุ่มควบคุม	30	17.23	2.93		

*$p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์ มีค่าเฉลี่ย หลังเรียนสูงกว่านักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้รูปแบบปกติ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 25.60 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.87 ซึ่งสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 17.23 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.93

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์ ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน

ตาราง 2

การวิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศในภาษาไทย ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์ก่อนเรียนและหลังเรียน

ช่วงเวลา	ค่าสถิติ				
	n	$\bar{X}$	*SD*	*t*	Sig.
ก่อนเรียน	30	16.03	3.14	-16.31*	.00
หลังเรียน	30	25.60	1.87		

*$p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 25.60 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.87 สูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 16.03 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.14 แตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบมโนทัศน์

ตาราง 3

ผลการวิเคราะห์ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบมโนทัศน์รายด้าน

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		แปลผล	ลำดับ
		$\bar{X}$	*SD*		
	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.70	0.48	มากที่สุด	2
	ด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.67	0.54	มากที่สุด	3
	ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.71	0.47	มากที่สุด	1
	รวม	4.69	0.50	มากที่สุด	

จากตาราง 3 พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์ มีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.69, *SD* = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านประโยชน์ที่ได้รับ นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 34.71, *SD* = 0.47) ลำดับที่ 2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.70, *SD* = 0.48) ลำดับที่ 3 ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.67, *SD* = 0.54)

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัย ผลการใช้รูปแบบมโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย สามารถอภิปรายผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง คำยืมภาษาต่างประเทศ ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบมโนทัศน์กับนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบปกติ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อ 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบมโนทัศน์ สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนรูปแบบปกติ โดยกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์ มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่สอนแบบปกติ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์ รูปแบบการสอนนี้มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนรู้มโนทัศน์ของเนื้อหาสาระอย่างเข้าใจและสามารถให้คำนิยามของมโนทัศน์นั้นได้ด้วยตัวเอง จึงมีลักษณะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านกระบวนการของการตั้งคำถามอย่างมีโครงสร้าง รูปแบบนี้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจและเรียนรู้แนวคิดด้วยการระบุคุณลักษณะหรือคุณลักษณะหลักผ่านกระบวนการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และเปรียบเทียบตัวอย่าง การเรียนรู้มโนทัศน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นสามารถทำได้โดยการค้นหาคุณสมบัติเฉพาะที่สำคัญของสิ่งนั้น เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกสิ่งที่ใช่และไม่ใช่สิ่งนั้น ออกจากกัน ได้จากทักษะการสร้างมโนทัศน์ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการทำความเข้าใจมโนทัศน์อื่น ๆ ต่อไปได้ รวมทั้งช่วยพัฒนาทักษะการใช้เหตุผลโดยการอุปนัย (inductive reasoning) ด้วยขั้นตอนหลัก จำนวน 3 ขั้น ขั้นตอนที่ 1 การนำเสนอข้อมูลและการระบุมโนทัศน์ ขั้นตอนนี้ เริ่มจากครูนำเสนอข้อมูลแก่นักเรียน ซึ่งข้อมูลดังกล่าว จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ ตัวอย่างที่เป็นมโนทัศน์และตัวอย่างที่ไม่เป็นมโนทัศน์ ขั้นที่ 2 การทดสอบความเข้าใจมโนทัศน์ ขั้นตอนนี้ เป็นทดสอบว่า นักเรียนเข้าใจมโนทัศน์แล้วหรือไม่ โดยการแสดงตัวอย่างชุดใหม่ หรือให้นักเรียนระบุตัวอย่างที่พิจารณานั้น ตัวอย่างใด เป็นมโนทัศน์ และตัวอย่างใด ไม่เป็นมโนทัศน์ ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์กลยุทธ์การคิด ขั้นตอนนี้ นักเรียนจะต้องวิเคราะห์กลยุทธ์การคิดที่นำไปสู่การเข้าใจมโนทัศน์ของตนเอง โดยนักเรียนจะต้องอธิบายวิธีการคิดของตนเอง โดยการพูดหรือเขียนว่า นักเรียนตั้งสมมุติฐาน เพื่อเข้าใจมโนทัศน์ได้อย่างไร ใช้เวลาพิจารณาลักษณะที่ปรากฏตัวอย่างเพียงครั้งเดียวหรือหลายครั้ง และนักเรียนมีกระบวนการคิดอย่างไร เมื่อพบว่า สมมติฐานเบื้องต้นไม่ถูกต้อง การวิเคราะห์เช่นนี้ จะทำให้นักเรียนสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างของกลยุทธ์การคิดที่ตนเองและเพื่อนใช้ได้ จากขั้นตอนดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบการใช้เหตุผล โดยการอุปนัยในการเรียนรู้เนื้อหาให้ผู้เรียนได้จัดเนื้อหาและสร้างนิยามจากรูปแบบมโนทัศน์ด้วยตนเอง จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบมโนทัศน์ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถสร้างนิยามและทำความเข้าใจเนื้อหาผ่านการทดสอบการวิเคราะห์กลยุทธ์การคิด จึงช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ที่ดีให้กับผู้เรียนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลธิชา ม่วงศรีจันทร์ (2559) ได้ศึกษาผลของการใช้รูปแบบการพัฒนามโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ การเรียนรู้หลักการใช้ภาษาไทยและความสามารถในการให้เหตุผลเชิงอุปนัย ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้หลักภาษาไทย โดยใช้การพัฒนารูปแบบมโนทัศน์ มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลักการใช้ภาษาไทยสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักภาษาไทยแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังจะเห็นได้จากคะแนนก่อนเรียน เท่ากับ $\bar{X} = 16.03$, $SD = 3.14$ และคะแนนหลังเรียนเท่ากับ $\bar{X} = 25.60$, $SD = 1.87$ เนื่องจากความสามารถในการคิดรูปแบบมโนทัศน์ เป็นการคิดที่เกิดจากการจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้รับและเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม เมื่อผู้เรียนได้พบหรือเจอประสบการณ์ชุดเดิม จะเกิดการสร้างนิยามของข้อมูลได้ด้วยตนเอง และเชื่อมโยงความรู้ประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่แต่คงเรื่องเดิมได้อย่างแม่นยำ ดังที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549) กล่าวถึง กระบวนการสร้างมโนทัศน์ว่า เริ่มจากสมองรับข้อมูลเข้ามา จากนั้น นำไปเปรียบเทียบกับต้นแบบที่มีอยู่ ถ้าภาพต้นแบบใกล้เคียงนั้นมีอยู่แล้ว ก็จะตอบสนองหรือตัดสินได้ แต่ถ้ายังไม่พบต้นแบบ บุคคลก็จะไม่เข้าใจข้อมูลดังกล่าว แต่จะเกิดความพยายามในการตีความข้อมูล แล้วนำไปบันทึกจัดแยกประเภทไว้ในหมวดหมู่ความคิดอย่างเหมาะสม เมื่อพบข้อมูลใหม่ก็จะเรียกข้อมูลนั้นกลับมา เพื่อเปรียบเทียบอีกครั้ง จากคำอธิบายและผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยของ ชลธิชา ม่วงศรีจันทร์ (2559) ได้ศึกษาผลของการใช้รูปแบบการพัฒนามโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลักการใช้ภาษาไทย

และความสามารถในการให้เหตุผลเชิงอุปนัยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลักการใช้ภาษาไทย สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) กลุ่มทดลองมีความสามารถในการให้เหตุผลเชิงอุปนัยหลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) กลุ่มทดลองมีความสามารถในการให้เหตุผลเชิงอุปนัย สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ใช้รูปแบบมโนทัศน์ในรายวิชาอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากวิชาภาษาไทย คือ งานวิจัยของ ทินกร พันเดช (2561) ที่ได้ศึกษาการพัฒนามโนทัศน์ เรื่อง โมลและสูตรเคมีของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มที่เรียนโดยใช้การเรียนรู้ด้วยเกมเป็นฐาน มีคะแนนมโนทัศน์หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบมโนทัศน์ พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบมโนทัศน์ รวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นทั้งหมด 3 ด้าน 15 ข้อคำถาม เป็นรายด้านเรียงตามลำดับ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้ ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านประโยชน์ที่ได้รับ นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อของด้านประโยชน์ที่ได้รับ พบว่า นักเรียนมีความเห็นด้วยมากที่สุด ในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ หรือรายวิชาอื่นได้ ลำดับที่ 2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อของด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความเห็นด้วยมากที่สุด รูปแบบมโนทัศน์เป็นกิจกรรมที่สนุกสนาน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในกลุ่ม ลำดับที่ 3 ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อของด้านบรรยากาศในชั้นเรียน พบว่า นักเรียนมีความเห็นด้วยมากที่สุด ด้านครูรับฟังความคิดเห็นนักเรียน ดังที่ ทิศนา แขมมณี (2564) ได้อธิบายวัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอนนี้ว่า มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนรู้มโนทัศน์ของเนื้อหาสาระอย่างเข้าใจและสามารถให้คำนิยามของมโนทัศน์นั้นได้ด้วยตัวเอง รูปแบบการสอนนี้ จึงมีลักษณะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านกระบวนการของการตั้งคำถามอย่างมีโครงสร้าง คำอธิบายสอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549) ได้ให้ความหมาย มโนทัศน์ หมายถึง ภาพในความคิดที่เปรียบเสมือน "ภาพตัวแทน" หมวดหมู่ของวัตถุ เหตุการณ์ คน แนวความคิด หรือประสบการณ์ ที่มีองค์ประกอบพื้นฐานใกล้เคียงกัน หมวดหมู่หนึ่ง ซึ่งแต่ละสิ่งในหมวดหมู่นั้น อาจมีความแตกต่าง หลากหลาย แต่มีลักษณะร่วมกันมากพอที่จะบอกได้ว่า สิ่งนั้นคืออะไร โดยแต่ละมโนทัศน์จะแทนด้วยถ้อยคำที่คนในสังคมเข้าใจร่วมกัน จากคำอธิบายดังกล่าว การจัดการเรียนรู้แบบมโนทัศน์ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ทักษะ กระบวนการ มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนรู้มโนทัศน์ของเนื้อหาสาระอย่างเข้าใจและสามารถให้คำนิยามของมโนทัศน์นั้นได้ด้วยตัวเอง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้นิยามมโนทัศน์จากการเรียนรู้ของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะเพื่อการไปใช้

1. การจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์เป็นการเรียนรู้มโนทัศน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น สามารถทำได้โดยการค้นหาคุณสมบัติเฉพาะที่สำคัญของสิ่งนั้น เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกสิ่งที่ใช่และไม่ใช่สิ่งนั้น ออกจากกันได้ ผู้สอนต้องวิเคราะห์ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมอย่างละเอียดว่า ในขั้นตอนใด ควรเลือกใช้กิจกรรมแบบใด เพื่อที่จะสามารถจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับการสร้างมโนทัศน์ของเรื่องที่ศึกษากับนักเรียนได้

2. การจัดการเรียนรู้รูปแบบมโนทัศน์ นักเรียนสามารถเข้าใจมโนทัศน์จากกระบวนการอุปนัย (inductive process) กล่าวคือ นักเรียนต้องเปรียบเทียบลักษณะของตัวอย่างที่เป็นมโนทัศน์และตัวอย่างที่ไม่เป็นมโนทัศน์ แล้วสรุปลักษณะที่สำคัญ

จากนั้น จึงสร้างคำนิยามของมโนทัศน์ของตนเอง ผู้สอนจึงต้องคำนึงกิจกรรมและเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้ทุก ๆ ขั้นของกิจกรรมบรรลุตามวัตถุประสงค์ และตรวจสอบการนิยามของมโนทัศน์ที่เกิดจากการสรุปลักษณะที่สำคัญของนักเรียนตลอดเวลา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). *การคิดเชิงมโนทัศน์.* กรุงเทพมหานคร: ซัคเซส มีเดีย.

ขัณธ์ชัย อธิเกียรติ. (2557). *การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2550). *ผลการใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลักภาษาไทยและความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชวิทธิ์ เทศดี. (2557). *ผลการใช้รูปแบบการสอนมโนทัศน์ในการสอนคณิตศาสตร์ เรื่อง เซต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.* วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชลธิชา ม่วงศรีจันทร์. (2559). *ผลของการใช้รูปแบบการพัฒนามโนทัศน์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลักการใช้ภาษาไทยและความสามารถในการให้เหตุผลเชิงอุปนัยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทินกร พันเดช. (2561). *การพัฒนามโนทัศน์ เรื่อง โมลและสูตรเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเกมเป็นฐาน.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2564). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิชชธร ปะทะวัง. (2561). *สรุปเข้มภาษาไทยสำหรับมัธยมต้น ฉบับสมบูรณ์.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ Life Balance.

มัลลิกา มาภา. (2559). *ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย.* อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

Joyce, B., & Weil, M. (2015). *Models of teaching.* Boston: Pearson.

ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี GPAS ที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี

รุ่งอรุณ โทธรรม[1*]
สง่า วงค์ไชย[2]
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ E-mail: samzii182@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS กับ นักเรียนกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ (2) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย จากการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2 ห้อง กลุ่มทดลองเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/8 จำนวน 40 คน กลุ่มควบคุมเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/7 จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธี GPAS (2) แผนการจัดการเรียนรู้ปกติ (3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ (4) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบอิสระ และแบบไม่อิสระ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) นักเรียนกลุ่มทดลองมีความพึงพอใจการเรียนรู้ โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ, การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี GPAS, การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

The Effects of Using GPAS Learning Method to Critical Reading Ability of MathayomSuksa 4 Students at Surasakmontree School

Rungaroon Thotham[1*]

Sa-nga Wongchai[2]

Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: samzii182@gmail.com[1]

Abstract

The purposes of this research were: (1) to compare critical reading abilities of Mathayom Suksa V students during teaching by using GPAS and the student teaching normally. (2) to compare critical reading abilities of Mathayomsuksa V before and after learning with the use of the GPAS learning method. (3) to study satisfaction of Mathayom Suksa V students with learning management using the GPAS learning method. The research sample consisted of Mathayom Suksa V students in an intact classroom of Surasakmontree School during the second semester of the 2021 academic year, which is derived from a simple random sampling by means of a lottery. The experimental group is Mathayom four class eight amount 40 persons. The control group is Mathayom four class seven amount 40 persons. The employed research instruments comprised (1) learning management plans for the GPAS learning method; (2) study plan (3) a critical reading ability test; and (4) a questionnaire on satisfaction with the learning management using the GPAS learning method. Statistics for data analysis were the mean, standard deviation, and *t* test.

The findings are as follows: (1) the post-learning critical reading ability of Mathayom Suksa V students who learned under the learning management with the use of GPAS learning method was significantly higher than normal learning counterpart ability at the .05 level. (2) The average of critical reading ability of experimental group who learned under the learning management with the use of GPAS learning post-test higher than pre-test at the .05 level. (3) The opinions of students towards learning by using GPAS T technique were at high agreement level.

Keywords: Critical Reading, GPAS Method, Traditional Method

บทนำ

ในยุคที่ความเจริญก้าวหน้า มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การศึกษาที่ไร้พรมแดน ซึ่งเป็นโลกแห่งข้อมูลข่าวสาร ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าเป็นอย่างมาก มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเป็นโลกที่มีการแข่งขันสูง ประชากรจึงต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการสื่อสาร มีคุณธรรม จริยธรรม ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีทักษะในการแสวงหาความรู้ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 นี้ ในการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมกับความก้าวหน้าที่ก้าวกระโดด เป็นเรื่องสำคัญของการปรับเปลี่ยนทางสังคมและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะในการออกไปดำรงชีวิตในสังคมยุคนี้ ครูผู้สอนจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมและตื่นตัวในการเตรียมการเรียนการสอน

การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง อ่านแล้ว สามารถวิเคราะห์ความสำคัญ ความสัมพันธ์ของข้อประเด็นต่าง ๆ จากข้อความหรือเรื่องที่อ่านแล้ว สามารถแสดงความคิดเห็น สนับสนุน คัดค้าน ในข้อความหรือเรื่องที่อ่านได้อย่างตรงไปตรงมาและมีเหตุผล (กรมวิชาการ, 2546) บันลือ พฤกษะวัน (2557) ได้กล่าวไว้ว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการอ่านระดับสูงสุดที่ผู้อ่านจะต้องใช้ความเป็นผู้รอบรู้ที่จะตรวจสอบ ตัดสินใจ ประเมินค่าของสารที่อ่านว่า เป็นข้อเท็จจริงหรือข้อคิดเห็น ควรเชื่อถือหรือไม่ มีโทษ ประโยชน์อย่างไร เลือกปฏิบัติหรือวางวิธีป้องกัน จนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ โดยการใช้ความสามารถประสบการณ์จากการอ่าน ในการตัดสินใจ โดยการตีความ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าในชีวิตประจำวันได้ดี

กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 โดยให้การอ่านเป็นสาระการเรียนรู้แรกในทุกระดับชั้น และระบุมาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัยรักการอ่าน โดยผู้เรียนต้องฝึกตั้งแต่ทักษะการอ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองได้อย่างถูกต้อง ตีความ แปลความ และขยายความเรื่องที่อ่าน สามารถวิเคราะห์และวิจารณ์เรื่องที่อ่านในทุก ๆ ด้าน อย่างมีเหตุผล คาดคะเนเหตุการณ์ประเมินค่า เพื่อนำความรู้ ความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต วิเคราะห์ วิจารณ์ สังเคราะห์ความรู้จากการอ่าน แสดงความคิดเห็นโต้แย้งกับเรื่องที่อ่าน และเสนอความคิดใหม่อย่างมีเหตุผลจากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มาพัฒนาตน พัฒนาการเรียน และพัฒนาความรู้ทางอาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

จากการที่ผู้วิจัยสอนวิชาภาษาไทยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี และสอบถามความเห็นจากประสบการณ์การสอนเรื่อง การอ่านอย่างมีวิจารณญาณจากครูผู้สอนในระดับเดียวกัน พบว่า ปัญหาเรื่องทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนนั้น นักเรียนไม่สามารถวิเคราะห์ วิจารณ์ประเมินค่าเรื่องที่อ่านได้ ไม่เข้าใจเนื้อหาที่เรียน ไม่สามารถแปลความจากบทอ่าน ทั้งบทร้อยแก้วหรือบทร้อยกรองในเนื้อหาการเรียนเรื่องต่าง ๆ ได้ นักเรียนเกิดอาการเบื่อหน่ายและไม่อยากเรียน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านของนักเรียนต่ำกว่าค่าเป้าหมาย ทั้งนี้ ครูผู้สอนต้องการพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น โดยสิ่งที่จะช่วยพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนให้ดีขึ้นนั้น คือ วิธีการสอน เพราะสิ่งที่ช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียน ขึ้นอยู่กับวิธีการสอน เทคนิค และการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครู

GPAS คือ กระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ ซึ่งเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยเป็นการเรียนรู้ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community--PLC) ซึ่ง GPAS นั้น นับว่า เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนมีวิธีการเรียน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำไปเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงได้ จึงนับว่า เป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มพูนทักษะในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนมีวิธีการเรียนรู้ที่ดีขึ้น รวมถึงช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ปรีชา ธรฤทธิ์, 2552)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยพบว่า วิธีสอนแบบ GPAS เป็นวิธีสอนที่สามารถใช้พัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณได้เหมาะสมและบรรลุเป้าหมายของการอ่านได้ ซึ่งวิธีสอนแบบ GPAS เกิดขึ้นจากการที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องการหารูปแบบแนวทางในการพัฒนาการคิดให้กับผู้เรียน จึงเริ่มต้นด้วยการตั้งคณะทำงาน ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดทั้งในประเทศและต่างประเทศ แล้วสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎี ได้โครงสร้างทักษะกระบวนการคิดและขั้นตอนการสอนออกมา 4 ขั้นตอน คือ การรวบรวมและเลือกข้อมูล (gathering) การจัดกระทำข้อมูล (processing) การประยุกต์ใช้ความรู้ (applying) และการกำกับตนเอง (self-regulating) เรียกย่อ ๆ ว่า GPAS และจากการศึกษางานวิจัยของ คนึงนิตย์ ดีพันธ์ (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง *ผลการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS ที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศจังหวัดเพชรบุรี* ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศจังหวัดเพชรบุรี ที่ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ผู้วิจัยเห็นว่า วิธีการสอนแบบ GPAS นี้ สามารถช่วยพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระในการคิดและความรู้สึกของตนเองจากการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเองจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้มีโอกาสสอนในรายวิชาภาษาไทย 2 ของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และการเรียนการสอนนั้น ใช้หนังสือเรียนหลักการใช้ภาษาไทยของสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ และบทความประกอบการอ่าน โดยมีเนื้อหาบทเรียนที่ตรงกับจุดประสงค์ในการพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ โดยเนื้อหามีความเหมาะสมกับเวลาในการทำการทดลอง ผู้วิจัยจึงใช้การเรียนรู้ด้วยวิธี GPAS ในการทำวิจัยครั้งนี้ เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS กับ นักเรียนกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS

กรอบแนวคิดในการวิจัย

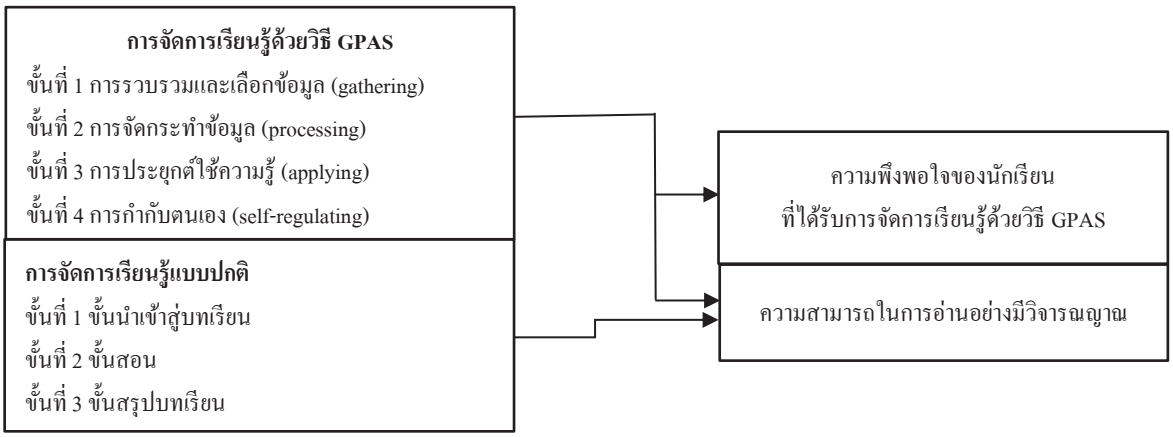

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นการอ่านในระดับสูงที่ต้องอาศัยความรู้ และประสบการณ์ ความคิด เหตุผลในการพิจารณา วินิจฉัย ตัดสินในการอ่าน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ได้ให้ความหมายว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ คือ ปัญญาที่สามารถรู้หรือให้เหตุผลที่ต้องการได้ ดังนั้น การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การอ่านโดยใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล ซึ่ง เปลื้อง ณ นคร (2544) ได้บอกว่า อ่านอย่างมีวิจารณญาณ คือ การอ่านเป็นและหนังสือ ก็เหมือนบุคคลที่สามารถอธิบายเหตุผลให้เราเข้าใจ เมื่อผู้ใดมีความคิดและความรู้อย่างไร หรือรู้อะไร แทนที่จะพูดให้เราฟัง เขาก็ถ่ายทอดความคิดและความรู้ลงบนหนังสือ คนอาจคิดผิดหรือรู้ผิดก็ได้ หนังสือก็เป็นเช่นนั้น เวลาอ่านหนังสือ จึงต้องคิดตามไปด้วยเสมอ ถ้าเราถามหนังสือนั้น จนหนังสือตอบเราได้ จึงเรียกว่า อ่านเป็น หรืออ่านอย่างมีวิจารณญาณ และการอ่านอย่างมีวิจารณญาณนั้นก็ไม่ใช่ทำได้ง่าย ๆ ต้องมีการฝึกฝนและหาความรู้อื่น ๆ ประกอบอีกหลายอย่าง กรมวิชาการ (2546) ให้ความหมายการอ่านอย่างมีวิจารณญาณว่า อ่านแล้ว สามารถวิเคราะห์ความสำคัญ ความสัมพันธ์ของประเด็นต่าง ๆ ในข้อความหรือเรื่องที่อ่านแล้ว แสดงความคิดเห็น สนับสนุน คัดค้านข้อความหรือเรื่องที่อ่านอย่างมีเหตุผล สอดคล้องกับ สมบัติ จำปาเงิน และสำเนียง มณีกาญจน์ (2548) ให้ความหมายว่า การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ คือ การอ่านที่ใช้ปัญญาโดยสามารถรู้หรือให้เหตุผลที่ถูกต้อง หรือกล่าวโดยรวบรัดว่า เป็นการอ่านอย่างระมัดระวัง ด้วยการตรวจตราหาเหตุผลที่นอกจากจะทำให้เกิดความรู้แล้ว ยังเกิดปัญญาในที่สุด

การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี GPAS

การศึกษาขั้นพื้นฐานผลักดันให้การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนในปัจจุบัน เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้คิดให้มากกว่าการเป็นผู้รับ ทำให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องการหารูปแบบแนวทางในการพัฒนาการคิดให้กับผู้เรียน จนทำให้เกิดกระบวนการ GPAS ขึ้น โดยมอบหมายให้ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาจัดทำโครงการขับเคลื่อนการคิดสู่ห้องเรียน เพื่อนำหลักการแนวคิดสู่การปฏิบัติในห้องเรียน เริ่มต้นด้วยการตั้งคณะทำงานขึ้นมา มี ดร. โกวิท ประวาลพฤกษ์ เป็นที่

ปรึกษา ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดทั้งในประเทศและต่างประเทศ แล้วได้สังเคราะห์ออกมาเป็นกรอบพัฒนาการคิดหรือโครงสร้างทักษะกระบวนการคิด 4 ประการ คือ การรวบรวมและเลือกข้อมูล (gathering) การจัดกระทำข้อมูล (processing) การประยุกต์ใช้ความรู้ (applying) และการกำกับตนเอง (self-regulating) แล้วให้ครูที่เป็นตัวแทนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารับกระบวนการที่เกิดจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ และตั้งชื่อรูปแบบการพัฒนาการคิดว่า กระบวนการ GPAS ซึ่งมาจากการนำอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกมาใช้ เพื่อให้ผู้เรียนใช้ความรู้และสร้างความรู้ให้มากขึ้นกว่าการสอน ที่ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับความรู้เพียงอย่างเดียว โดย ปรีชา ธรฤทธิ์ (2552) ได้รวบรวมขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS ไว้ดังนี้

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS

ขั้นที่ 1 การรวบรวมและเลือกข้อมูล (gathering) เป็นการฝึกให้นักเรียนพิจารณาเนื้อเรื่องและกำหนดประเด็นปัญหาที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม การให้เหตุผล เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาบทอ่าน

ขั้นที่ 2 การจัดกระทำข้อมูล (processing) เป็นการฝึกให้นักเรียนจำแนกเปรียบเทียบ จัดกลุ่มจัดลำดับ สรุปเชื่อมโยงไตร่ตรองด้วยเหตุผล มีการวิจารณ์และตรวจสอบการ

ขั้นที่ 3 การประยุกต์ใช้ความรู้ (applying) เป็นการฝึกให้นักเรียนประเมินทางเลือก เลือกใช้ความรู้ ตัดสินใจ และการนำความรู้ไปปรับใช้

ขั้นที่ 4 การกำกับตนเอง (self-regulating) เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักการตรวจสอบ และควบคุมความคิดของตน

วิธีสอนแบบปกติ

บุญชม ศรีสะอาด (2546) ได้กล่าวว่า วิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ บางครั้งอาจเรียกว่า การจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่อาศัยความสามารถของครูในการเรียบเรียงเนื้อหา และใช้เทคนิคในการถ่ายทอดเนื้อหาให้น่าสนใจ สอดคล้องกับ ทิศนา แขมมณี (2564) ที่กล่าวว่า วิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ เป็นกระบวนการที่ครูใช้ในช่วยเหลือให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยเตรียมเนื้อหาสาระแล้วบรรยาย บอกเล่า อธิบาย เนื้อหาสาระ หรือสิ่งที่ต้องการสอนแก่นักเรียน และประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนวิธีใดวิธีหนึ่ง โดยขั้นตอนการสอนแบบปกติ มี 3 ขั้นตอน (กรมวิชาการ, 2546)

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการเตรียมนักเรียนให้พร้อมในการเรียน โดยครูกระตุ้นความสนใจนักเรียนด้วยกิจกรรมต่าง ๆ
2. ขั้นสอน เป็นขั้นดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยวิธีต่าง ๆ
3. ขั้นสรุป คือ การสรุปเนื้อหาหลักและความคิดรวบยอดของบทเรียน โดยครูเลือกใช้กิจกรรมสรุปที่หลากหลาย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาปัญหาที่พบและประชากรจากสภาพปัจจุบัน มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ทั้งหมด 13 ห้องเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดย

ใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2 ห้อง แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/7 จำนวน 40 คน และกลุ่มทดลอง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/8 จำนวน 40 คน

เลือกแบบแผนการทดลอง สร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธี GPAS แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธี GPAS จำนวน 4 แผน แผนละ 2 คาบ คาบละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 8 ชั่วโมง และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 4 แผน แผนละ 2 คาบ คาบละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 8 ชั่วโมง จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และการใช้ภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธี GPAS มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.67-1.00 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.67-1.00 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 แบบ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด สามารถนำไปใช้ทดลองได้ จากนั้นนำไปปรับปรุงแก้ไข จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์

2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อใช้ในการทดสอบ ทั้งก่อนและหลังเรียนในการจัดการเรียนรู้ตามวิธี GPAS และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ซึ่งเป็นแบบคู่ขนาน ชนิดปรนัย ฉบับละ 40 ข้อ จากนั้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษา คำชี้แจงและการใช้รูปภาพก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้น นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ที่เคยเรียนรายวิชานี้มาก่อน จำนวน 40 คน โดยแบบทดสอบฉบับที่ 1 ได้ค่าความยากง่ายง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.22-0.77 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.20-0.64 ค่าความเชื่อมั่น ที่ระดับ 0.95 แบบทดสอบฉบับที่ 2 ได้ค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.23-0.73 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.20-0.63 ค่าความเชื่อมั่น ที่ระดับ 0.95 จากนั้น นำข้อเสนอแนะมาแก้ไขปรับปรุง แล้วจัดทำเป็นแบบทดสอบฉบับสมบูรณ์

3. แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบสอบถามมาตราประเมินค่า (rating scale) มีมาตราประเมิน 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จากนั้น นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของข้อคำถาม แล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจความถูกต้องด้านเนื้อหา แล้วนำมาหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 แสดงว่า แบบสอบถามความพึงพอใจเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดและสามารถนำไปใช้ได้ แล้วนำไปทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มทดลอง

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี GPAS ที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์วิจัย ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS กับ นักเรียนกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ

ตาราง 1

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS กับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ

กลุ่ม	ค่าสถิติ				
	n	$\bar{X}$	*SD*	*t*	Sig.
กลุ่มควบคุม	40	24.73	4.34	-7.71	.00
กลุ่มทดลอง	40	31.50	3.45		

*$p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยค่าเฉลี่ยการทำแบบทดสอบความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนกลุ่มทดลองเท่ากับ 31.50 และค่าเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มควบคุมเท่ากับ 24.73

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS

ตาราง 2

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS

ช่วงเวลา	ค่าสถิติ				
	n	$\bar{X}$	*SD*	*t*	Sig.
ก่อนเรียน	40	16.68	1.94	-24.53	.00
หลังเรียน	40	31.50	3.45		

*$p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง มีความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยของการทำแบบทดสอบความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียน เท่ากับ 16.68 และค่าเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 31.50

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS

ตาราง 3

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ GPAS รายด้าน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	*SD*	ระดับความพึงพอใจ	ลำดับ
1. ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน	4.74	0.35	มากที่สุด	3
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.79	0.29	มากที่สุด	2
3. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.82	0.21	มากที่สุด	1
รวมทั้ง 3 ด้าน	4.79	0.17	มากที่สุด	

จากตาราง 3 พบว่า ความพึงพอใจโดยภาพรวมทั้ง 3 ด้านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี GPAS มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.79, *SD* = 0.17) เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยรายด้าน พบว่า ความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธี GPAS อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X}$ = 4.82, *SD* = 0.21) ลำดับที่ 2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.79, *SD* = 0.29) และลำดับที่ 3 ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน ($\bar{X}$ = 4.74, *SD* = 0.35)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัย พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 1 ที่กำหนดไว้ว่า ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้วิธี GPAS หลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพรรณ ศรีหาวงศ์ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ GPAS*

ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ GPAS ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ การจัดการเรียนด้วยวิธี GPAS เป็นวิธีการสอนที่มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชัดเจน เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นทักษะที่เน้นกระบวนการคิด ซึ่งสอดคล้องกับที่ ปรีชา ธรฤทธิ์ (2552) ได้กล่าวไว้ว่า GPAS เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะด้านการคิด ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนทั้งหมด 4 ขั้นตอน ตามโครงสร้างกระบวนการ GPAS ตามที่ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551) นำเสนอไว้ ได้แก่ ขั้นที่ 1 การรวบรวมและเลือกข้อมูล (gathering) ขั้นที่ 2 การจัดกระทำข้อมูล (processing) ขั้นที่ 3 การประยุกต์ใช้ความรู้ (applying) ขั้นที่ 4 การกำกับตนเอง (self-regulating) โดยขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธี GPAS ทั้ง 4 ขั้นตอนนี้ ส่งเสริมทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และนำไปใช้ในการแก้ปัญหาสำหรับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตจริง เมื่อผู้เรียนได้รับการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีสอนแบบ GPAS แล้ว ทำให้ผู้เรียนมีทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ มีอิสระในการคิดและความรู้สึกของตนจากการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถค้นพบความรู้ได้ด้วยตนเองจากการที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

2. จากการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ก่อนและหลังเรียนนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบ GPAS พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังจะเห็นได้จากคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ ($\bar{X}$ = 16.68, *SD* = 1.94) และคะแนนหลังเรียนเท่ากับ ($\bar{X}$ = 31.50, *SD* = 3.45) สอดคล้องกับงานวิจัยของ คะนึงนิตย์ ดีพันธ์ (2561) เรื่อง *ผลการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ GPAS ที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5* ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับจัดการเรียนรู้แบบ GPAS หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เมื่อตรวจสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติทดสอบค่าที (*t* test) พบว่า ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี GPAS พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยการตอบแบบสอบถามพึงพอใจโดยภาพรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.79, *SD* = 0.17) เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจรายด้าน ทั้งหมด 3 ด้าน พบว่า จากการเรียงลำดับผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X}$ = 4.82, *SD* = 0.21) ลำดับที่ 2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.79, *SD* = 0.29) และลำดับที่ 3 ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน ($\bar{X}$ = 4.74, *SD* = 0.35) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ลำดับที่ 1 ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X}$ = 4.82, *SD* = 0.21) เป็นด้านที่ช่วยให้นักเรียนสามารถค้นหาคำตอบได้ด้วยตนเอง มีทักษะการคิดอย่างเป็นขั้นตอนมากขึ้น ลำดับที่ 2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.79, *SD* = 0.29) เป็นด้านที่ตั้งประเด็นคำถามเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีการคิดอย่างเป็นระบบ และลำดับที่ 3 ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน ($\bar{X}$ = 4.74, *SD* = 0.35) เป็นด้านที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการฝึกแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น สรุปได้ว่า ข้อสังเกตที่ได้จากการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี GPAS นั้น นักเรียนสามารถเกิดทักษะการคิด วิเคราะห์ สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงและแก้ปัญหา ช่วยในการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการ GPAS ข้อที่ 3 การนำไปประยุกต์ใช้ (applying) โดยสามารถใช้ความรู้ได้อย่างสร้างสรรค์ สามารถขยายความรู้ให้มากขึ้น จากนั้น นำไปใช้จริงได้ ตามที่ จำเนียร แก้วคำน้อย (2552) ได้กล่าวไว้

ข้อแนะนำในการนำไปใช้

ข้อเสนอแนะผลการวิจัย

1. การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นการอ่านขั้นสูง ในการจัดการเรียนรู้นั้น ครูอาจทบทวนขั้นตอนหรือวิธีการอ่านอย่างมีวิจารณญาณให้กับนักเรียน เพื่อนักเรียนจะได้ปฏิบัติตามขั้นตอนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การจัดการเรียนรู้ด้วยด้วยวิธี GPAS เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ใช้เวลาค่อนข้างมาก ดังนั้น ผู้สอนควรบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสม ทั้งขั้นตอนการสอนและการให้เวลานักเรียนในการใช้ทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

3. การจัดการเรียนรู้การปฏิบัติกิจกรรมในขั้นการจัดกระทำข้อมูล (processing) ซึ่งเป็นขั้นของการฝึกให้นักเรียนจำแนก เปรียบเทียบ จัดกลุ่มจัดลำดับ สรุปเชื่อมโยง ไตร่ตรองด้วยเหตุผล มีการวิจารณ์และตรวจสอบการวิเคราะห์ ดังนั้น ควรให้เวลากับนักเรียนในการปฏิบัติกิจกรรมในขั้นตอนนี้ อย่างเหมาะสม เพื่อนักเรียนจะได้วิเคราะห์ วิจารณ์ได้อย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมวิชาการ. (2546). *แนวทางการประเมินผลด้วยทางเลือกใหม่ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

คะนึงนิตย์ ดีพันธ์. (2561). *ผลการใช้วิธีจัดการเรียนรู้แบบ GPAS ที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศจังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จำเนียร แก้วคำน้อย. (2552). *รายงานผลการประเมินหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการคิดแบบ GPAS*. ค้นเมื่อ 30 มีนาคม 2565, จาก http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:YLHx6X9gncJ: www.sahavicha.com/

ทิศนา แขมมณี. (2564). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรลือ พฤกษะวัน. (2557). *แนวพัฒนาการ อ่านเร็ว-คิดเป็น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2546). *การวิจัยสำหรับครู*. กรุงเทพ ฯ: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.

ปรีชา ธรฤทธิ์. (2552). *สอนเด็กให้เก่งด้วยกระบวนการ GPAS*. เอกสารทางวิชาการอัดสำเนา.

เปลื้อง ณ นคร. (2544). *ศิลปะแห่งการอ่าน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพ ฯ: เยลโล่การพิมพ์.

พรพรรณ ศรีหาวงศ์. (2562). *การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ GPAS*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554*. กรุงเทพ ฯ: ผู้แต่ง.

สมบัติ จำปาเงิน และสำเนียง มณีกาญจน์. (2548). *หลักการอ่าน*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

ผลของการใช้วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ที่มีต่อทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ปุณยภัทร ภูจอมแก้ว
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
E-mail: 6312610001@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ที่มีต่อการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ (2) เปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนระหว่างวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์และวิธีสอนแบบดั้งเดิม ประชากรกลุ่มเป้าหมาย มีจำนวน 58 คน ห้องเรียนละ 29 คน โดยกำหนดให้เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างละ 1 ห้องเรียน โดยใช้เครื่องมือ ประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ จำนวน 6 แผน แผนการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม และ (2) แบบทดสอบวัดทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีลักษณะเป็นข้อสอบอัตนัยแบบเขียนตอบ การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistic Package for Social Science--SPSS for Windows) คิดคำนวณค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบค่าที ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) ผลค่าเฉลี่ยคะแนนการทดสอบหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ สูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนการทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) ผลการทดสอบหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ คะแนนเฉลี่ยการทดสอบหลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่ใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์, การเขียนเชิงสร้างสรรค์, การจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์

Effects of Scaffolding Teaching Method on Creative Writing Skills of Seventh Grade Students

Punyaphat Phuchomkeao
Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand
E-mail: 6312610001@rumail.ru.ac.th

Abstract

The purposes of this research were to (1) study the effects of using creative writing activities before and after with Scaffolding Teaching Method to promote the creative writing of seventh grade students (2) compare the effects of after using creative writing activities between using scaffolding teaching method and the traditional teaching method. The participants were 58 seventh grade students, who were allocated to two groups: an experimental group 29 students which applied creative writing activities and control group which 29 students did not apply. The research instruments were (1) creative writing activities with scaffolding teaching method plans and creative writing activities with traditional teaching method plans. (2) creative writing skill test. Data analysis by using SPSS for windows program; the data were calculated by means, standard deviation and analyzed testing with *t* test. The result found that (1) scores of posttest in the experimental group with using creative writing activities with scaffolding teaching method was higher than pretest the .05 level of significance. (2) scores of creative writing posttest of the experimental group were significantly higher than the control group students at the .05 level of significance.

Keywords: Scaffolding Teaching Method, Creative Writing, Creative Writing Activities

บทนำ

การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการเขียนที่ผู้เขียนถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ความคิด จินตนาการ อารมณ์ ตลอดจนประสบการณ์ผ่านงานเขียนที่มีความแปลกใหม่ ทั้งทางด้านรูปแบบและเนื้อหา (สุทธิวรรณ อินทะกนก, 2559) นอกจากนี้ การเขียนเชิงสร้างสรรค์สามารถทำให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ จากการใช้ภาษาที่สร้างสรรค์ และงานเขียนเชิงสร้างสรรค์จะจุดประกาย กระตุ้น และยกระดับจิตสำนึกที่ดีงามให้ก่อเกิดขึ้นได้ (ถวัลย์ มาศจรัส, 2545; ศิวกานท์ ปทุมสูติ, 2548) ดังนั้น การเขียนเชิงสร้างสรรค์ จึงเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่ในปัจจุบันพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในด้านทักษะการเขียน โดยเฉพาะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งอาจมาจากหลายปัจจัยที่ส่งผลถึงปัญหาดังกล่าว ปัญหาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียนที่ไม่สามารถทำได้ดีเท่าที่ควร หรือทำได้ไม่เหมาะสมกับวัยนี้ อาจเกิดจากการฝึกฝนบกพร่องด้านเวลา หรือไม่สามารถตีความแล้ว ออกแบบการเขียนให้สร้างสรรค์ได้ หรืออาจไม่เข้าใจองค์ประกอบของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ว่า เป็นอย่างไร จากการเข้าสอนในชั้นเรียน พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการเขียนที่ค่อนข้างต่ำ ผู้สอนพยายามค้นหาเหตุปัจจัยที่ส่งผลถึงปัญหาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียน จนพบว่า ผู้เรียนมีความแตกต่างกันในด้านความสามารถ ผู้เรียนที่มีความสามารถสูงจะทำชิ้นงานออกมาได้ดี และผู้เรียนที่มีความสามารถอ่อนก็จะคัดลอกผลงานจากผู้เรียนที่มีความสามารถสูง ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากผลงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์นั้น ต้องสร้างสรรค์มาจากความคิดของตนเอง มีความเป็นเอกภาพในผลงานที่เขียนออกมา

ผู้สอนจึงพยายามหาวิธีสอนที่จะช่วยเหลือนักเรียนในการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้ได้อย่างครอบคลุม จนพบว่าวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์จะสามารถช่วยเหลือผู้เรียนได้ เพราะว่า วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์นี้ จะมีวิธีการช่วยเหลือผู้เรียนได้เป็นรายกรณี เมื่อผู้เรียนประสบปัญหาในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผู้สอนต้องเข้าให้ความช่วยเหลือตามลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้ เนื่องจากผู้วิจัยเลือกใช้วิธีสแกฟโฟลด์ แบบ Hard Scaffolding ซึ่งจะสอดคล้องกับจำนวนของกลุ่มทดลองและระยะเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ และผู้วิจัยพบช่องว่างเชิงประชากรจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ ยังไม่มีการศึกษาในประชากรระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า (ดวงกมล สวนทอง, 2556) ได้ศึกษาเรื่อง *การวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอนสแกฟโฟลด์ ที่ส่งเสริมจิตลักษณะ ฉันทะ และความสามารถในการเขียนบทความเชิงวิชาการของนักศึกษา* และมยุรา กล่อมเจริญ (2559) ศึกษาเรื่อง *การใช้กิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีสแกฟโฟลด์เพื่อพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร*

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงออกแบบการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดริเริ่ม แสดงออกถึงการเลือกใช้ถ้อยคำ ความถูกต้อง และเหมาะสมของภาษา รวมถึงมีการเชื่อมโยงและเรียบเรียงเนื้อเรื่องที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกันตลอดเรื่อง ผ่านการช่วยเหลือของผู้สอน โดยผู้สอนค่อย ๆ ลดบทบาทลงเมื่อผู้เรียนทำได้ด้วยตนเองตามลำดับขั้นตอน 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นและประสบการณ์จากบุคคลอื่น ขั้นตอนที่ 2 ผู้เรียนจะมองเห็นเป้าหมายของความสำเร็จที่ตั้งไว้ และรับรู้ความสามารถของตนในขณะนั้น ขั้นตอนที่ 3 ผู้เรียนจะได้รับการช่วยเหลือเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้ และการช่วยเหลือนั้น จะยุติลงเมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง ขั้นตอนที่ 4 งานที่มอบหมายให้ผู้เรียนควรเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน และขั้นตอนที่ 5 มีการประเมินความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ (ดวงกมล สวนทอง, 2556) โดยผู้วิจัยออกแบบขั้นตอนเหล่านี้ไว้ในแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 6 แผนการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ที่มีต่อการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. เพื่อเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียน ระหว่างวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ และวิธีสอนแบบดั้งเดิม

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความคิดสร้างสรรค์

ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถรวบรวมความรู้ความคิดเดิม แล้วนำมาสร้างเป็นความรู้ความคิดของตนเอง สามารถคิดนอกกรอบได้ มีผลงานการคิด มีลักษณะที่คิดในแง่บวกคิดในทางที่ดี คิดที่เป็นประโยชน์ไม่ทำลายล้าง คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ผลงานความคิดสร้างสรรค์ จึงเป็นสิ่งใหม่ ๆ ไม่เหมือนใคร ใช้การได้ มีความเหมาะสม มีความคุ้มค่า และสามารถใช้แก้ไขปัญหาได้ มีลักษณะการคิดแบบอเนกนัย อันนำไปสู่การคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ หรือปรับปรุงดัดแปลงผสมผสานความคิดเดิมให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ ตลอดจนวิธีการคิด หลักการ หรือทฤษฎี ได้สำเร็จ ความคิดสร้างสรรค์จะสามารถเกิดขึ้นได้นั้นไม่ใช่เพียงคิดในสิ่งที่เป็นไปได้หรือมีความเป็นเหตุเป็นผลเท่านั้น แต่ต้องอาศัยความคิด จินตนาการ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะก่อให้เกิดความแปลกใหม่ควบคู่ไปกับความพยายามที่จะสร้างความคิด จินตนาการให้เป็นไปได้ หรือที่เรียกว่า จินตนาการประยุกต์ จึงจะทำให้เกิดผลงานจากความคิดสร้างสรรค์ขึ้นได้ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556; อารี พันธ์มณี, 2557) ดังนั้น ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นความสามารถของบุคคลในการคิดได้หลากหลายแง่มุม ซึ่งมีทั้งการคิดสิ่งที่แปลกใหม่ การคิดที่ไม่ซ้ำกับคนอื่น และเป็นความคิดที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่า

ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ให้ความสนุก ความสุข และความพอใจแก่ผู้เรียน และมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของผู้เรียนมาก ไม่มีอะไรที่จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกหดหู่ใจได้ เท่ากับงานสร้างสรรค์ของเขาถูกตำหนิ ถูกดูถูก หรือถูกว่า สิ่งที่เขาสร้างขึ้นนั้น ไม่มีคุณค่า และความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อการเรียนที่ส่งเสริมผู้เรียนในด้านส่งเสริมสุนทรียภาพ การผ่อนคลายอารมณ์ สร้างนิสัยการทำงานที่ดี ส่งเสริมให้เกิดจินตนาการ (Hurlock, 1987; Jersild, 2009) ดังนั้น ความคิดสร้างสรรค์ จึงทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดแนวทางใหม่ ๆ ในการดำเนินชีวิต และหนทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาชีวิตและการทำงาน ทำให้เกิดความสนุก พัฒนาสมองของคนให้มีความฉลาดเฉียบคมเพิ่มขึ้น สร้างความเชื่อมั่น ความน่านับถือ และความพอใจในตัวเองขึ้นมา

ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ความหมายของทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์

การเขียนเชิงสร้างสรรค์

เป็นการเขียนที่มีลักษณะของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งผู้ที่เขียนจะต้องใช้ประสบการณ์ร่วมกับจินตนาการของตนเองมาเชื่อมโยง เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในงานเขียน การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการเขียนทั้งแบบร้อยแก้วและแบบร้อยกรอง รวมทั้งสารคดีและบันเทิงคดีที่ผู้เขียนมุ่งเน้นแสดงความคำนึงถึงการจินตนาการของตนเอง มีการใช้สำนวนภาษาที่สละสลวย ใช้

กลวิธีในการเขียนที่ไม่มีขอบเขตที่จำกัด ซึ่งการแสดงออกทุกองค์ประกอบ ต้องมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนของผู้เขียนงาน อีกทั้งผลงานต้องมีคุณค่าทางอารมณ์และสติปัญญา โดยอาศัยหลักการศิลปะทางภาษา การใช้สำนวนโวหาร อีกทั้งเทคนิควิธีการที่นำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย ไม่คัดลอกหรือลอกเลียนแบบของผู้อื่น สร้างงานเขียนที่มีคุณค่าให้ความเพลิดเพลิน จรรโลงใจ ตลอดจนให้ประโยชน์แก่ผู้ที่อ่านงานเขียน (บุญย์เสนอ ตรีวิเศษ, 2554; สุทธิวรรณ อินทะกนก, 2559; อัจฉรา ชีวพันธ์, 2547) ดังนั้น การเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นการเขียนเพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ โดยใช้การจินตนาการในการเขียนงานให้มีความแปลกใหม่ มีคุณค่าทั้งด้านอารมณ์และสติปัญญา อีกทั้งไม่เกิดจากการเขียนในรูปแบบของการลอกเลียนผลงานของผู้ใด และงานเขียนนั้น เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่อ่าน

ความสำคัญทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์

การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการเขียนที่ให้ผู้เขียนแสดงออกทางความคิด ได้ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก อีกทั้งมีความสนใจในการเขียนสนุกสนานเพลิดเพลิน ประเทืองอารมณ์ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เขียนและเป็นการพัฒนาทักษะด้านการคิด ทักษะด้านการเขียน พัฒนาสติปัญญา และความจรรโลงใจ และยกระดับจิตสำนึกธรรมชาติของมนุษย์ (ศิวกานท์ ปทุมสูตร, 2548; สมพิศ คงทรง, 2549) ดังนั้น ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นการเขียนที่แสดงออกทางความคิด ได้ระบายอารมณ์ความรู้สึก พัฒนาสติปัญญา และความจรรโลงใจ สร้างจินตนาการและมีการใช้สำนวนภาษาที่เป็นของตนเอง เพื่อใช้สื่อสารให้ผู้อื่นคล้อยตามผู้เขียน และผู้อ่านรู้สึกว่า ผลงานของตนเองสร้างคุณค่าด้านจิตใจและสติปัญญา ส่งผลให้ผู้อ่านเกิดการมองโลกในแง่ดี

การวัดทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์

สุรีรัตน์ พิมพ์เขต (2557) ได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็น 5 ด้าน คือ แนวความคิด การเชื่อมโยงความคิด เนื้อเรื่อง การใช้ภาษา และรูปแบบ เพื่อใช้บอกความสามารถของผู้เขียนว่า อยู่ในระดับใด แต่ทั้งนี้ ผู้ที่ประเมินผลงานการเขียนต้องตรวจสอบองค์ประกอบที่มีความถูกต้องทางภาษาตามหลักเกณฑ์ ความครอบคลุมในการสร้างเกณฑ์ที่จะใช้ตัดสินผลงาน และความเที่ยงธรรมในการประเมินผลงาน ดังนั้น การวัดทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ จึงถือว่า เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ผู้ประเมินต้องใช้ความรอบคอบและพิถีพิถันเป็นพิเศษ อีกทั้งต้องมีเกณฑ์การพิจารณาระดับคะแนนที่เป็นสามารถอธิบายเหตุผลได้อย่างชัดเจนและน่าเชื่อถือ

การจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์

ประภาพร ครึมสูงเนิน (2552) และสมพร ดอยยีบี (2554) ได้เสนอการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ไว้ว่า ผู้สอนต้องให้ผู้เรียนเขียนประกอบรูปภาพ เขียนเรื่องจากนิทาน เขียนเรื่องจากต้นเรื่องจริง เขียนเรื่องจากหัวข้อ เขียนเรื่องจากคำคม เขียนแต่งประโยค เขียนพรรณนา เขียนเรื่องจากที่พบเจอ ดังนั้น จากการศึกษาข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับประเด็นข้างต้น ได้แก่ การเขียนแนะนำตนเอง การเขียนแนะนำสถานที่จากภาพ การเขียนบรรยายประสบการณ์ และการเขียนแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์

วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์

ความหมายของวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์

วิธีสแกฟโฟลด์ เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยมีกระบวนการช่วยเหลือ สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้สอนคอยช่วยเหลือนักเรียน เป้าหมายคือ ต้องการให้นักเรียนสามารถทำงานที่นักเรียนยังไม่สามารถทำได้สำเร็จ ให้สำเร็จด้วยตนเองได้ โดยความช่วยเหลือจะค่อย ๆ ลดลงเมื่อนักเรียนมีศักยภาพเพิ่มขึ้น จนกระทั่งเมื่อนักเรียนทำงานได้ด้วยตัวเองอย่างเต็มที่ การช่วยเหลือจะยุติลง อีกทั้งเป็นกลยุทธ์การสอน ภายใต้แนวคิดว่า การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการทางปัญญาของนักเรียน ซึ่งนักเรียนจำเป็นที่ต้องได้รับการช่วยเหลือในการเรียนรู้ (กมล โพธิเย็น, 2547; จารุณี ซามาตย์,

2553) ดังนั้น วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์จึงเป็นวิธีการที่ผู้สอนต้องคอยสังเกตผู้เรียนอย่างใกล้ชิด และพร้อมเข้าให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้เรียนประสบปัญหาในการเรียนรู้อย่างมีลำดับขั้นตอน โดยผู้สอนต้องมีกระบวนการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จได้ด้วยตนเองภายใต้การแนะนำจากผู้สอน

ขั้นตอนในวิธีการสอนแบบสแกฟโฟลด์

Vygotsky (1978) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ ได้ดังนี้ (1) ผู้เรียนทุกคนต้องมีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อม และควรมีโอกาสค้นหาคำตอบจากสิ่งรอบตัว โดยผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้สอนได้ทำตามความคิดและได้สร้างภาพในใจ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ (2) การสร้างภาพในใจเพื่ออธิบายปรากฏการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ของผู้เรียนนั้น อาจยังไม่สมบูรณ์นัก ต้องมีการแก้ไข ซึ่งผู้สอนอาจช่วยเหลือจากผู้อื่นบ้าง แต่ผู้สอนก็ควรให้ผู้เรียนลงมือกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพราะการได้มีส่วนร่วม ได้ลงมือทำ มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก (3) การเรียนรู้จะเกิดขึ้น เมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการกระทำสิ่งต่าง ๆ (4) ผู้เรียนจะเป็นผู้รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง ส่วนผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้แนะนำสนับสนุนการเรียนรู้ (5) การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และ (6) ผู้สอนไม่เพียงแต่บอกสิ่งต่าง ๆ แก่ผู้เรียน ผู้สอนยังควรช่วยแนะนำให้ผู้เรียนสร้างความคิดใหม่ขึ้นมาในการอธิบายสิ่งต่าง ๆ รอบตัว นอกจากนี้ Wood et al. (1976) ได้เสนอกระบวนการสแกฟโฟลด์ในการเรียนการสอนไว้ 6 ประการ ดังนี้ (1) คัดสรรงานและแจกแจงงานให้เหมาะสม คือ ผู้สอนต้องเลือกงานที่เหมาะสม และน่าสนใจมานำเสนอโดยเชื่อมโยงสิ่งที่ผู้เรียนสนใจกับสิ่งที่ผู้สอนต้องการให้เกิดขึ้น และชี้ให้ผู้เรียนเห็นเป้าหมายของงาน (2) แจกแจงงานเป็นขั้นย่อย ๆ คือ แจกแจงงานให้มีลักษณะเป็นขั้นย่อย ๆ ที่ไม่ซับซ้อน เพื่อให้ผู้เรียนทำงานได้ง่ายขึ้น และผู้สอนให้ข้อมูลตอบกลับผู้เรียนไปทีละขั้น ในระยะแรก ให้ผู้เรียนทำในส่วนที่ทำได้ก่อน แล้วผู้สอนให้ความช่วยเหลือในส่วนที่เหลือ (3) สร้างแรงจูงใจอย่างต่อเนื่อง คือ กระตุ้นความสนใจของผู้เรียนอยู่เสมอ สร้างความท้าทายให้ผู้เรียนทำงานได้สำเร็จอย่างต่อเนื่อง (4) ช่วยชี้จุดสำคัญ คือ ผู้สอนชี้แนะให้ผู้เรียนเห็นความสำเร็จ หรือแสดงให้เห็นว่า งานไปได้ถูกทาง ตลอดจนชี้แนะข้อบกพร่องให้นักเรียนปรับปรุง (5) ควบคุมปัญหาหรือความคับข้องใจ คือ ผู้สอนอำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมการเรียน การสอน ผู้สอนช่วยลดความวิตกกังวลของผู้เรียนในการทำงานและระมัดระวังผู้เรียนพึ่งพาผู้สอนมากเกินไป และ (6) การสาธิต คือ ผู้สอนแสดงตัวอย่างเป็นแนวทางการทำงานหรือแนวทางแก้ปัญหาของผู้เรียนต่อปัญหาที่เผชิญ และ Tharp and Gallimore (1988) ได้นำวิธีสแกฟโฟลด์ตามแนวคิด Vygotsky มาจำแนกบทบาทของผู้สอนหรือผู้ช่วยเหลือไว้ 5 ประการ ดังนี้ (1) การเป็นต้นแบบ ผู้สอนแสดงพฤติกรรมเป็นต้นแบบให้ผู้เรียน (2) การจัดการเหตุการณ์ที่ไม่คาดหมาย โดยเป็นการจัดการและควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียน ในลักษณะการให้รางวัลและลงโทษในสถานการณ์ต่าง ๆ (3) การป้อนกลับ คือ การที่ผู้สอนให้ข้อมูลตอบสนองความคิดและการกระทำของผู้เรียน (4) การออกคำสั่ง คือ ผู้สอนออกคำสั่งให้ผู้เรียนตอบสนองอย่างเฉพาะเจาะจง และ (5) การตั้งคำถาม คือ ผู้สอนตั้งคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนตอบกลับ ดังนั้น ขั้นตอนในการสอนแบบสแกฟโฟลด์จะมุ่งเน้นไปที่การให้ความช่วยเหลือผู้เรียน เมื่อผู้เรียนเกิดปัญหาในระหว่างการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนมีบทบาทที่จะต้องช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจหรือปฏิบัติงานให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง ด้วยการที่ผู้สอนจะคอยแนะนำหรือให้แนวทางในการช่วยเหลือผู้เรียน โดยการออกแบบการจัดการเรียนรู้ควบคู่กับขั้นตอนและวิธีการที่จะให้การช่วยเหลือผู้เรียนเมื่อประสบปัญหา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย ในครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research design) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ที่มีต่อการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และเพื่อเปรียบเทียบผลการทดสอบหลังเรียนระหว่างวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์กับวิธีสอนแบบดั้งเดิม โดยผู้วิจัยมีการดำเนินการ ดังนี้

1. การกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมาย (target population) ประชากรที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนแห่งหนึ่ง ในสังกัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน รวม 58 คน เป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน จำนวน 29 คน ที่ได้ใช้การจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีสแกฟโฟลด์เพื่อพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และกลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียน จำนวน 29 คน ที่ใช้วิธีการสอนรูปแบบดั้งเดิม ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร โดยการศึกษาในครั้งนี้ มีข้อจำกัดด้านจำนวนห้องเรียนที่นำมาเป็นกลุ่มที่ใช้ศึกษาเพียง 2 ห้องเรียน ผู้วิจัยจึงใช้คำว่า ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

2. การออกแบบการวิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองที่ใช้วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ในการสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิมในการสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ในการทดลองมีการประเมินผลการเขียนเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 2 ครั้ง คือ ระยะก่อนการทดลอง (pretest) และระยะหลังการทดลอง (posttest)

3. การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำตามขั้นตอนของระเบียบวิธีวิจัย มีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และการ Try-out เครื่องมือก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (2) แผนการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (3) แบบทดสอบวัดทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นข้อสอบอัตนัยแบบเขียนตอบ จำนวน 5 ข้อ มีเนื้อหาตามตัวชี้วัดรายวิชา ได้แก่ การเขียนแนะนำตนเอง การเขียนแนะนำสถานที่ การเขียนบรรยายประสบการณ์ และการเขียนแสดงความคิดเห็น

4. การดำเนินการทดลองและเก็บข้อมูล (1) ขั้นเตรียมการ ผู้วิจัยได้รับการตอบรับในการทำวิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้เข้าไปทำความคุ้นเคยกับนักเรียนและครู เพื่อสังเกตและสอบถามข้อมูลเบื้องต้น เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ แล้วผู้วิจัยจึงดำเนินการรวบรวมข้อมูลก่อนเรียน (pre-test) เพื่อทดสอบวัดทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนและตรวจสอบคะแนนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ผลการทดสอบก่อนเรียนทั้งสองกลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกัน (2) ขั้นดำเนินการ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ในคาบเรียนวิชาภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งหมด 6 คาบ คาบละ 60 นาที ตามแผนการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ ใช้เวลาสอนวันละ 2 คาบ วันจันทร์ พุธ ศุกร์ วันละ 1 คาบ และในช่วงนี้ กลุ่มควบคุมก็เรียนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม โดยจัดการเรียนรู้ไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (3) ขั้นตอนหลังการดำเนินการจัดการเรียนรู้ เมื่อดำเนินการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ครบทั้งสองกลุ่มแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการประเมินการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยแบบทดสอบวัดทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ (posttest) จากนั้น ผู้วิจัยจึงนำคะแนนที่ได้จากการทดสอบวัดทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มาวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistic Package for Social Science--SPSS for Windows) คิดคำนวณและวิเคราะห์ค่าต่าง ๆ ดังนี้ (1) วิเคราะห์ความแตกต่างผลการทดสอบหลังเรียนของการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ระหว่างวิธีสอนแบบดั้งเดิมที่ใช้กับกลุ่มควบคุมและวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ที่ใช้กับกลุ่มทดลอง โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบค่าที (*t* test independent sample) (2) วิเคราะห์ความแตกต่างผลของการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ที่มีต่อการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระยะก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบค่าที (*t* test dependent sample)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้ (1) ผลการศึกษาการทดสอบหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ มีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนการทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) ผลการเปรียบเทียบผลการทดสอบหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ มีผลค่าเฉลี่ยคะแนนการทดสอบหลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่ใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยเป็น 2 ประเด็น ดังนี้ (1) ผลของการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ที่มีต่อทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนระยะหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้การจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ สูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนเรียน และสูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนของกลุ่มควบคุมที่ใช้การจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ ดวงกมล สวนทอง (2556) ที่ศึกษาเรื่อง *การวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอนแบบสแกฟโฟลด์ที่ส่งเสริมจิตลักษณะฉันทะและความสามารถในการเขียนบทความเชิงวิชาการ* พบว่า ผลการวิเคราะห์จิตลักษณะ ฉันทะ และความสามารถในการเขียนบทความเชิงวิชาการระหว่างกลุ่มทดลองกับโพรไฟล์ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมยุรา กล่อมเจริญ (2559) ที่ศึกษาการใช้กิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีสแกฟโฟลด์ เพื่อพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบหลังเรียนและระยะติดตามผลของกลุ่มทดลองที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ สูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนเรียน และสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้ใช้วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้วิจัยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ ทั้ง 6 แผนการจัดการเรียนรู้ ตามขั้นตอนการแสกฟโฟลด์ของ ดวงกมล สวนทอง (2556) แล้วนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้กับนักเรียนกลุ่มทดลอง พบว่า ผลการทดสอบหลังเรียน (post-test) ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์กับกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ จำนวนกลุ่มละ 29 คน เมื่อนำมาทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ และนักเรียนที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ มีผลคะแนนการทดสอบหลังเรียนที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) การเปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ ซึ่งพบว่า ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยของผลคะแนนก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้การเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ มีค่าเฉลี่ยคะแนนการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนการทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตีความได้ว่า วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์มีอิทธิพลต่อผลค่าเฉลี่ยของคะแนน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Rojas-Drummond and Mercer (2003) ที่พบว่า วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์มีผลต่อการทำงานให้สำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง Samon (2010) พบว่า วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์สามารถพัฒนาการคิด การเขียน และช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์และการเขียนเชิงสร้างสรรค์ได้ และ Woo et al. (2011) ที่พบว่า วิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์สามารถพัฒนาการเขียนของนักเรียนให้ดีขึ้นได้ และสามารถช่วยครูในการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้คืนสู่ผู้เรียนได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์ เป็นวิธีการที่ผู้สอนต้องติดตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด และเข้าให้การช่วยเหลือผู้เรียนเมื่อผู้เรียนเกิดปัญหา จึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับครูประจำชั้นหรือครูผู้สอนในรายวิชาที่ทำการทดลอง เพราะผู้สอนจะรู้จักผู้เรียน และสามารถวิเคราะห์ผู้เรียนได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของวิธีสอนแบบสแกฟโฟลด์

2. ผู้สอนควรหลีกเลี่ยงการกดดันหรือการใช้การเสริมแรงทางลบ เช่น การลงโทษเมื่อทำงานผิดพลาดหรือผู้เรียนไม่สามารถทำงานได้ตามที่ผู้สอนบอก การพูดจาที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความท้อแท้ในการเรียน ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ ผู้สอนควรให้กำลังใจใช้การเสริมแรงทางบวก เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเรียน อยากแสวงหาความรู้ หรือเกิดแรงบันดาลใจที่จะนำไปสู่การประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ เช่น การกล่าวชมเชยเมื่อผู้เรียนสามารถทำได้ตามที่กำหนด การให้คำแนะนำด้วยความเป็นกันเองให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความเป็นเอง ภายใต้กรอบของคำว่า ครูกับศิษย์ ซึ่งสิ่งที่กล่าวมานี้ จะเสริมความมั่นใจให้แก่ผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

กมล โพธิเย็น. (2547). *รูปแบบการพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างเสริมความสามารถด้านทักษะการเขียนภาษาไทยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยใช้แนวคิดทฤษฎีไตรอาร์ชิกและวิธีการแบบสแกฟโฟลด์.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จารุณี ซามาตย์. (2553). การออกแบบฐานการช่วยเหลือที่ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 33*(4), 1-9.

ดวงกมล สวนทอง. (2556). *การวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอนแบบสแกฟโฟลด์ที่ส่งเสริมจิตลักษณะฉันทะและความสามารถในการเขียนบทความเชิงวิชาการของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตเพชรบูรณ์.* ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ถวัลย์ มาศจรัส. (2545). *การเขียนเชิงสร้างสรรค์เพื่อการศึกษาและอาชีพ.* กรุงเทพฯ: ธารอักษร.

บุณย์เสนอ ตรีวิเศษ. (2554). *การเขียนสร้างสรรค์.* บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2556). *การพัฒนาการคิด.* กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิค พริ้นติ้ง.

ประภาพร ครีมสูงเนิน. (2552). *การพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยวิธีการสอนที่ใช้เทคนิคปฏิกิริยาตอบสนองร่วมกับแผนที่ความรู้.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

มยุรา กล่อมเจริญ. (2559). *การใช้กิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยวิธีสแกฟโฟลด์ เพื่อพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิวกานท์ ปทุมสูติ. (2548). *การเขียนสร้างสรรค์ไม่ยากอะไรเลย.* กรุงเทพฯ: นวสาสน์การพิมพ์.

สมพร ดอยยีบี. (2554). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์เทเรซา หนองจอก กรุงเทพฯ.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สมพิศ คงทรง. (2549). *การสร้างแบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหนองแก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุทธิวรรณ อินทะกนก. (2559). *การเขียนเชิงสร้างสรรค์*. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

สุรีรัตน์ พิมพ์เขต. (2557). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อัจฉรา ชีวพันธ์. (2547). *กิจกรรมการเขียนสร้างสรรค์ในชั้นประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อารี พันธุ์มณี. (2557). *ฝึกให้คิดเป็น คิดให้สร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Hurlock, E. B. (1987). *Child development*. n.p.: McGraw-Hill International Editions-Psychology Series.

Jersild, A. T. (2009). *Child psychology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Rojas-Drummond, S., & Mercer, N. (2003). Scaffolding the development of effective collaboration and leaning. *International Journal of Educational Research*, *39*(1), 99-111.

Salmon, A. (2010). Using music to promote children's thinking and enhance their literacy development. *Early Child Development and Care, 180*(7), 937-945.

Tharp, R. G., & Gallimore, R. (1988). *Rosing minds to life: Teaching, learning*: *and schooling in social context*. New York: Cambridge University.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Woo, M., Chu, S. K.-W., Ho, A., & Li, X. (2011). Using a wiki to scaffold primary-school students' collaborative writing. *Educational Technology & Society, 14*(1), 43-54.

Wood, D., Bruner, J., S., & Ross, G. (1976). The role of tutoring in problem solving. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *17*(2), 89-100.

ผลของการใช้เทคนิคการสอน KWL Plus ที่มีต่อทักษะการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

สุวิภา เข็มมณฑา
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
E-mail: 6312610011@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาผลของการใช้เทคนิคการสอน KWL Plus ที่มีต่อทักษะการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ(2) เปรียบเทียบทักษะการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่จัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค KWL Plus กับวิธีสอนดั้งเดิม กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 70 คน โรงเรียนยิ่งใหญ่ (นามสมมติ) จังหวัดสมุทรปราการ ที่กำลังศึกษาภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โดยให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 35 คน เป็นกลุ่มทดลองที่ใช้เทคนิคการสอน KWL Plus และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 จำนวน 35 คน เป็นกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม และกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดความสามารถการเขียนสรุปความใช้เป็นแบบวัดความสามารถของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง (post-test) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้ ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 คาบ รวมทั้งสิ้น 12 คาบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยมัชฌิมเลขคณิต ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และทดสอบค่านัยสำคัญของความแตกต่าง โดยใช้สถิติทดสอบที

ผลการวิจัยพบว่า (1) ทักษะการเขียนสรุปความโดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมทักษะการเขียนสรุปความ อยู่ในระดับดี (2) ทักษะการเขียนสรุปความ หลังการสอนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus หลังการทดลอง สูงกว่าวิธีการสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: เทคนิคการสอน KWL Plus, ทักษะการเขียนสรุปความ

Effects of Using KWL Plus Teaching Technique on Skills Required for Writing and Summarisation of Grade Sixth Students

Suwipha Khemmonta
Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand
E-mail: 6312610011@rumail.ru.ac.th

Abstract

The purposes of this research were to (1) study the result of using KWL Plus teaching techniques on summary writing skills of primary six students. And (2) compare summary writing skills of primary six students who taught cooperative learning with the KWL Plus technique and normal teaching method. The Samples group used in this research was 70 primary six students of Yingyai school, (pseudonym) Samut Prakan Province, who are studying for the second semester of the academic year 2021. 35 students in primary 6/1 were in experimental groups using KWL Plus teaching techniques and 35 students in primary 6/2 were in control groups using the traditional teaching method. And The Samples group which is obtained using specific selection (purposive sampling)

The instruments for data collection were the ability to write a summary of use as a measure of the experimental group and the control group after the experiment (post-test). The instruments for the experiment were lesson plans. The duration of the experiment was 4 weeks, 3 periods per week total of 12 periods. The collected data were analyzed by arithmetic means ($\overline{X}$), standard deviation (*SD*), and testing the significance of the difference with a *t* test.

The results of the research found that (1) Primary 6 students have good summary writing skills using KWL Plus teaching techniques. (2) Summary writing skills after the teaching of primary six students between the groups who studied using KWL Plus teaching techniques after teaching were higher than the students in the control groups using the traditional teaching method. Have statistically significant at the .05 level

Keywords: KWL Plus Teaching Techniques, Summary Writing Skills

บทนำ

ทักษะการเขียนสรุปความนี้ นับว่า เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างมาก เพราะสามารถนำไปใช้ในการสรุปเนื้อหาของบทเรียน หรือเพื่อสื่อสารให้ผู้อื่นได้รับรู้ หรือเข้าใจในสิ่งที่ตนเสนอได้เป็นอย่างดี

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยไว้ 5 สาระ ซึ่งสาระการเขียน เป็นสาระที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะทักษะการเขียนเป็นทักษะที่มีความสำคัญในการสื่อสาร ซึ่งตัวชี้วัดในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระบุว่า นักเรียนต้องเขียนสรุปความได้ ครูจึงควรปลูกฝังให้ผู้เรียนมีทักษะมากขึ้น (กมลพรรณ บินอิบรอฮีม, 2547) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนสรุปความไว้ว่า การเขียนสรุปความมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาและการสื่อสารในชีวิตประจำวัน เพราะช่วยให้จดจำสาระสำคัญจากสิ่งที่ได้ฟังและอ่าน ทำให้สื่อความหมายเข้าใจดีและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ ทั้งที่เป็นวิชาการและการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

ผู้วิจัยสอนวิชาภาษาไทย นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ปัญหาที่สำคัญของนักเรียน คือ มีนักเรียนจำนวนมากเขียนสรุปความไม่ได้ ไม่สามารถสรุปประเด็นสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง นักเรียนจะใช้วิธีการคัดลอกข้อความหรือเนื้อเรื่อง ไม่สามารถเรียบเรียงเรื่องเป็นคำพูดของตนเองได้ ไม่สามารถแยกข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็นได้ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ นักเรียนจึงไม่สามารถสรุปความจากเรื่องที่เรียนได้ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ในเรื่องของการเขียนต่ำ ดังข้อมูลจากรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนวัดใหญ่ ปีการศึกษา 2563 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เฉลี่ยร้อยละ 68.65 ซึ่งต่ำกว่าที่โรงเรียนกำหนด คือ ร้อยละ 70 ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรแก้ไขปัญหาในด้านการเขียนสรุปความ

นอกจากนี้ ครูผู้สอนยังขาดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูส่วนใหญ่ใช้การสอนแบบเน้นบรรยาย ขาดกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ครูจึงจำเป็นต้องปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด (ชะลอ รอดลาย, 2538) กล่าวถึงปัญหาและสาเหตุของการที่นักเรียนอ่านหนังสือแล้วสรุปความไม่ได้ว่า มีสาเหตุหนึ่งมาจากตัวครูและวิธีการสอนของครู สอดคล้องกับที่ สุจริต เพียรชอบ (2538) กล่าวถึงปัญหาการสอนเขียนว่า ครูไม่ได้ฝึกการเขียนสรุปความให้นักเรียน เพราะจำนวนนักเรียนมาก ทำให้ไม่มีเวลาตรวจ ประกอบกับในปัจจุบันครูมักออกข้อสอบเป็นแบบปรนัยเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนจึงขาดการฝึกเขียนแสดงความคิดเห็นหรือเรียบเรียงข้อความต่าง ๆ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องหาวิธีการหลากหลายรูปแบบ ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนสรุปความของนักเรียน

เทคนิคการสอนหนึ่งที่สามารถนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ เขียนสรุปความของนักเรียน คือ เทคนิคการสอน KWL Plus ซึ่งเป็นเทคนิคที่ Carr and Ogle (1987) พัฒนาขึ้น ซึ่งมีขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน คือ (1) ขั้น K (Know) หมายถึง ประสบการณ์เดิม หรือความรู้เดิม ของนักเรียนที่เกี่ยวกับเรื่องที่กำลังจะอ่าน (2) ขั้น W (Want to know) หมายถึง นักเรียนต้องการที่จะรู้อะไร เกี่ยวกับเรื่องที่จะอ่าน ครูและนักเรียนจะตั้งคำถามในสิ่งที่อยากรู้ (3) ขั้น L (Learned) หมายถึง นักเรียนรู้อะไรบ้าง จากการอ่าน (4) ขั้น Mapping เป็นการทำแผนผังความคิด และ (5) ขั้น Summarizing เป็นการเขียนสรุปความเรื่องหลังจากการอ่าน

จะเห็นได้ว่า เทคนิคการสอนดังกล่าว มีขั้นตอนในการแสวงหาความรู้อย่างชัดเจน Car and Ogle (1987) กล่าวไว้ว่า เทคนิค KWL Plus เป็นเทคนิควิธีสอนที่จะช่วยกระตุ้นนักเรียนให้เป็นนักคิดในขณะอ่าน โดยที่นักเรียนจะทำนายเหตุการณ์ในเรื่องที่จะอ่านก่อนที่จะเริ่มอ่านเรื่องที่กำหนด นักเรียนจะพิจารณาความรู้ความเข้าใจของตนเองที่มีต่อเรื่องที่จะอ่าน และเมื่อได้คำตอบจนครบถ้วนแล้ว จึงนำมาเขียนเป็นแผนผังความคิด เพื่อสรุปความรู้ที่ได้จากการอ่าน นำไปสู่การเขียนสรุปความของเรื่องได้ในที่สุด ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWL Plus เป็นเทคนิคที่ช่วยในการพัฒนานักเรียนให้มีทักษะในการเขียนสรุป

ความได้ และยังส่งเสริมการเรียนรู้วิชาภาษาไทยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความสามารถของแต่ละคน ตลอดจนสามารถนำมาเป็นแนวทางในการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการใช้เทคนิคการสอน KWL Plus ที่มีต่อทักษะการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus กับวิธีสอนแบบดั้งเดิม

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการสอนด้วยเทคนิค KWL Plus

เทคนิค KWL Plus เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำมาพัฒนาทักษะการเขียนสรุปความได้ โดยผ่านการอ่าน แต่ละขั้นตอนจูงใจให้นักเรียนอ่าน คิดวิเคราะห์โดยละเอียด และสามารถนำไปสู่การสรุปใจความของเรื่องที่อ่านได้ และเขียนสรุปความในที่สุด เป็นแนวคิดของ Carr and Ogle (1987) ประกอบด้วย

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWL Plus หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการอ่าน ทักษะการคิดอย่างรู้ตัว การนำประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาช่วยในการตีความเนื้อเรื่อง การมีส่วนรวมของนักเรียนในการตั้งคำถาม โดยมีขั้นตอนในการสอน ดังนี้ (1) กิจกรรมนักเรียนรู้อะไร K (what do I know) (2) กิจกรรมนักเรียนต้องการรู้อะไร W (what do I want to learn) (3) กิจกรรมนักเรียนได้เรียนรู้อะไร L1(what did I learn) (4) กิจกรรมสร้างเป็นแผนภูมิรูปภาพความคิด L2 (mapping) (5) กิจกรรมการสรุปเรื่อง L3 (summarizing) เพื่อเขียนสรุปเรื่องราวต่าง ๆ ที่เรียนอีกครั้งหนึ่ง

วัชรา เล่าเรียนดี (2556) ได้กำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus ไว้ดังนี้

1. ขั้น K (know) รู้อะไร จากเรื่องที่ให้อ่าน หรือจากหัวเรื่องที่กำหนด ก่อนที่ครูจะให้ผู้เรียนอ่านรายละเอียดของเรื่องที่กำหนด ให้นักเรียนระดมสมองหาคำตอบหรือให้ระบุคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง/คำ/ความคิดรวบยอดที่ระบุ
2. ขั้น W (what do we want to learn) เราอยากรู้อะไร จากคำต่าง ๆ ที่ระบุในขั้น K โดยให้นักเรียนตั้งคำถามจากคำที่นำเสนอ ต่อจากนั้น ให้นักเรียนอ่านเรื่องหรือบทอ่านที่กำหนดโดยละเอียด ตรวจสอบคำตอบ ข้อเท็จจริงที่ได้จากการอ่าน
3. ขั้น L1 (what did we learn) เราได้เรียนรู้อะไรบ้าง นักเรียนเขียนคำตอบลงในตารางตรงช่อง L ตรวจสอบว่า มีคำถามใดบ้าง ที่ยังไม่มีการตอบ
4. ขั้น L2 สร้างแผนผังความคิด (mind mapping) นักเรียนต้องกลับไปอ่านทบทวนจากขั้น K เพื่อจะได้จัดประเภทของสิ่งที่เรียนรู้ โดยเขียนคำสำคัญไว้ตรงกลางแผนผังความคิด และเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับคำสำคัญย่อย เพื่ออธิบายรายละเอียดของความคิดหลัก
5. ขั้น L3 ขั้นสรุป (summarizing) นักเรียนเขียนสรุปความ การสรุปในขั้นนี้ เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งจะบอกถึงความเข้าใจในเรื่องที่อ่านของนักเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการเขียนสรุปความ

ทักษะการเขียนสรุปความ เป็นทักษะการเขียนที่ต้องผ่านกระบวนการคิดอย่างมีแบบแผน แล้วจึงสรุปเรื่องราวต่าง ๆ เป็นการเขียนสรุปเฉพาะประเด็นสำคัญของเรื่องที่อ่าน โดย สมจิตร เม่นเกาะ (2546), พรฤดี ขวัญศิริกุล (2546) และกัณหา คำหอมกุล (2547) ได้ให้ความหมายของการเขียนสรุปความไว้ทำนองเดียวกันว่า การเขียนสรุปความ หมายถึง การเก็บใจความสำคัญของเรื่องแล้วนำมาเรียบเรียงใหม่ การเขียนเฉพาะประเด็นสำคัญของเรื่อง โดยผ่านกระบวนการคิดใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล เพื่อให้ได้ใจความสั้น กะทัดรัด และสละสลวยด้วยสำนวนภาษาของผู้เขียนเอง โดยมีความหมายที่ผู้อ่านเข้าใจได้ครบถ้วนและนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งทักษะการเขียนสรุปความ นับว่า เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างมาก เพราะสามารถนำไปใช้การสรุปเนื้อหาของบทเรียนหรือเพื่อสื่อสารให้ผู้อื่นได้รับรู้ หรือเข้าใจในสิ่งที่ตนเสนอได้เป็นอย่างดี

หลักการและขั้นตอนการเขียนสรุปความ ขั้นแรก การอ่านหรือการฟัง ในขั้นตอนนี้ ผู้อ่านหรือผู้ฟัง ควรมีสมาธิ และอ่านเนื้อเรื่องอย่างละเอียดอย่างน้อย 2 ครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและจับใจความสำคัญของเรื่องราวพอสังเขป ระหว่างที่อ่านหรือฟังอาจขีดเส้นใต้คำสำคัญของแต่ละย่อหน้าไว้ ต่อมา ขั้นการคิด เมื่ออ่านหรือฟังจบแล้ว ผู้อ่านควรตั้งคำถามและตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจหรืออาจเขียนเป็นแผนผังความคิด เค้าโครงร่างง่าย ๆ เกี่ยวกับเรื่องที่อ่านหรือฟัง สุดท้าย ขั้นการเขียน นำใจความสำคัญที่ได้จากแผนผังความคิด มาเรียบเรียงใหม่ด้วยภาษาของตนเอง เรียงลำดับความคิดตามความเหมาะสม โดยมีใจความสำคัญครบถ้วน ใช้ภาษาสั้น กะทัดรัด อ่านแล้วเข้าใจตรงกัน

การวัดทักษะการเขียนสรุปความ ในการให้คะแนนการเขียนสรุปความนั้น จะพิจารณาจากผลงานของนักเรียนว่า มีองค์ประกอบของเรื่องที่อ่านสมบูรณ์เพียงใด ซึ่งมีผู้กำหนดเกณฑ์ไว้มากมายแตกต่างกันไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่า ผู้สอนต้องการพัฒนานักเรียนในด้านใดมากที่สุด ก็จะกำหนดเกณฑ์ในด้านนั้นให้มาก เกณฑ์ที่ใช้วัดและประเมินผลทักษะการเขียนสรุปความ โดยเกณฑ์การประเมินของ ดุสิตา แดงประเสริฐ (2549) และธัญญาลักษณ์ สังข์แก้ว (2552) มีความสอดคล้องกันและครอบคลุมองค์ประกอบย่อยในเรื่องการเขียนสรุปใจความสำคัญ การเขียนประโยคตามหลักไวยากรณ์ การแบ่งวรรคตอน และการเขียนสะกดคำ ผู้วิจัยจึงนำเกณฑ์มาใช้เป็นแนวทางให้คะแนนการเขียนสรุปความ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการเขียนสรุปความของเรื่องที่อ่าน จำนวน 5 คะแนน ด้านสำนวนภาษา จำนวน 3 คะแนน และด้านการเขียนสะกดคำ จำนวน 2 คะแนน รวมทั้งสิ้น 10 คะแนน

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการเขียนสรุปความ พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้แผนที่ความคิด และชุดกิจกรรมมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับ KWL Plus แต่ยังไม่พบการใช้เทคนิคการสอน KWL Plus มาใช้ในการพัฒนาทักษะการเขียนสรุปความ ในระดับประถมศึกษา ดังนั้น จึงสนใจที่จะนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus ดังกล่าว มาใช้ในการพัฒนาทักษะการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีดำเนินการวิจัย

1.งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research design) มีรูปแบบการวิจัยแบบ Post-Test-Only, Nonequivalent Control Group Design ใช้แบบแผนการวิจัย แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus และกลุ่มควบคุมจัดการเรียนรู้ โดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม มีการเก็บข้อมูลทั้งสองกลุ่มหลังการทดลอง (post-test) การกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมาย กำหนดกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) คือ นักเรียนกลุ่มที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 35 คน เป็นกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus และนักเรียนกลุ่มที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 จำนวน 35 คน เป็นกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม

เครื่องมือการวิจัยมี 2 ประเภท ได้แก่ (1) เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดความสามารถการเขียนสรุปความ ใช้เป็นแบบทดสอบวัดความสามารถของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง (post-test) (2) เครื่องมือการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการเขียนสรุปความโดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus จำนวน 6 แผน และแผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการเขียนสรุปความโดยใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม จำนวน 6 แผน รวมทั้งสิ้น 12 แผน

2. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus และแผนการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus จำนวน 6 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 6 ชั่วโมง และแผนการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม จำนวน 6 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 6 ชั่วโมง จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่โดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และแผนการจัดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และปรับปรุงแก้ไข จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์

2.2 แบบทดสอบวัดความสามารถการเขียนสรุปความ

ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถการเขียนสรุปความ โดยเป็นแบบอัตนัยการเขียนสรุปความ พร้อมกับเกณฑ์การตรวจประเมินการเขียนสรุปความ (scoring rubric) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งจัดการทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยจะประเมินการเขียน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การสรุปใจความสำคัญ (ค่าน้ำหนัก = 4) (2) สำนวนภาษา (ค่าน้ำหนักคะแนน = 3) (3) การเขียนสะกดคำ (ค่าน้ำหนักคะแนน = 3) รวมทั้งสิ้น 10 คะแนน นำแบบแบบทดสอบวัดความสามารถและเกณฑ์การประเมินทักษะการเขียนสรุปความ เสนออาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาและพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence--IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนสรุปความและเกณฑ์การตรวจให้คะแนน ที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (try-out) ซึ่งกำหนดให้ทำแบบทดสอบ 20 นาที เพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องให้ดีขึ้น แล้วจึงนำไปใช้จริง

3. การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูลจัดการเรียนรู้ทักษะการเขียนสรุปความ ตามแผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มทดลอง จำนวน 6 แผน และกลุ่มควบคุม จำนวน 6 แผน แผนละ 1 คาบ (คาบละ 60 นาที) โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแล้ว ผู้วิจัยให้นักเรียนแบบวัดความสามารถการเขียนสรุปความ (post-test) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากคะแนนการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science--SPSS for Windows version 26) โดยดำเนินการวิเคราะห์คะแนนการเขียนสรุปความของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง โดยการคำนวณค่ามัชฌิมเลขคณิต (χ) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และการวิเคราะห์คุณภาพของวิธีการตรวจให้คะแนนแบบสอบอัตนัย คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการตรวจให้คะแนนแบบสอบอัตนัยด้วยวิธีการตรวจให้คะแนน จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มาวิเคราะห์หาความเที่ยงของการตรวจให้คะแนนระหว่างผู้ตรวจ จำนวน 3 คน (inter rater reliability) และวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนการเขียนสรุปความของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง โดยการนำคะแนนมาหาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ยร้อยละ โดยการทดสอบค่าที แบบกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (independent sample *t* test)

ผลการวิจัย

ตาราง 1

แสดงผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียนสรุปความหลังการจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus (กลุ่มทดลอง) กับกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม (กลุ่มควบคุม)

การเปรียบเทียบทักษะการเขียนสรุปความหลังการจัดการเรียนรู้	จำนวนนักเรียน (*N*)	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	*SD*	*t* test		
					t	*df*	Sig.
กลุ่มทดลอง	35	10	7.69	1.64	44.02	69	.000
กลุ่มควบคุม	35	10	6.71	2.32			

*$p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า คะแนนทักษะการเขียนสรุปความหลังการทดลอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มทดลองที่ใช้เทคนิคการสอน KWL Plus มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.69 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.636 ($\overline{X}$ = 7.69, *SD* = 1.64) ส่วนกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.71 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.323 ($\overline{X}$ = 6.71, *SD* = 2.32) เมื่อตรวจสอบพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้เทคนิคการสอน KWL Plus หลังการทดลอง สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผลการวิจัย

1. ทักษะการเขียนสรุปความโดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมทักษะการเขียนสรุปความ อยู่ในระดับดี

2. ทักษะการเขียนสรุปความ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มที่เรียนโดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus หลังการสอน สูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

1. ทักษะการเขียนสรุปความความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus อยู่ในระดับดี โดยพิจารณาจากคะแนนการเขียนสรุปความ คะแนนเต็ม 10 คะแนน นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 7.69 คะแนน โดยรวมทักษะการเขียนสรุปความ อยู่ในระดับดี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเทคนิคการสอน KWL Plus มีขั้นตอนในการแสวงหาความรู้อย่างชัดเจน Carr and Ogle (1987) กล่าวไว้ว่า เทคนิค KWL Plus เป็นเทคนิควิธีสอนที่จะช่วยกระตุ้นนักเรียนให้เป็นนักคิดในขณะอ่าน โดยที่นักเรียนจะทำนายเหตุการณ์ในเรื่องที่จะอ่านก่อนที่จะเริ่มอ่านเรื่องที่กำหนด นักเรียนจะพิจารณาความรู้ความเข้าใจของตนเองที่มีต่อเรื่องที่จะอ่าน และเมื่อได้คำตอบจนครบถ้วนแล้ว จึงนำมาเขียนเป็นแผนผังความคิดเพื่อสรุปความรู้ที่ได้จากการอ่าน นำไปสู่การเขียนสรุปความของเรื่องได้ในที่สุด (วัชรา เล่าเรียนดี, 2548) เทคนิคดังกล่าว สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะการเขียนสรุปความได้ เพราะแต่ละขั้นนั้น สามารถจูงใจให้นักเรียนอ่านงานเขียนอย่างละเอียด นอกจากนี้ การถามคำถามและเสริมแรงของครู ยังช่วยให้นักเรียน

อยากแสวงหาความรู้และคำตอบ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่นักเรียนจะสรุปเป็นใจความได้ โดยทักษะการเขียนสรุปความ เป็นทักษะการเขียนที่ต้องผ่านกระบวนการคิดอย่างมีแบบแผน แล้วจึงสรุปเรื่องราวต่าง ๆ เป็นการเขียนสรุปเฉพาะประเด็นสำคัญของเรื่องที่อ่าน โดยใช้หลักการเขียนตอบคำถามให้ได้สาระสำคัญ และนำเนื้อหาสำคัญดังกล่าวมาเรียบเรียงใหม่ให้สละสลวยต่อเนื่องอย่างชัดเจน กะทัดรัด และได้ใจความสมบูรณ์ครบถ้วนด้วยสำนวนภาษาของตนเอง ซึ่งทักษะการเขียนสรุปความนี้ นับว่า เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างมาก เพราะสามารถนำไปใช้การสรุปเนื้อหาของบทเรียนหรือเพื่อสื่อสารให้ผู้อื่นได้รับรู้หรือเข้าใจในสิ่งที่ตนเสนอได้เป็นอย่างดี เทคนิคการสอน KWL Plus เป็นเทคนิคที่ช่วยในการพัฒนานักเรียนให้มีทักษะในการเขียนสรุปความได้ และยังส่งเสริมการเรียนรู้วิชาภาษาไทยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามความสามารถของแต่ละคน ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ทักษะการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus สามารถช่วยพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะการเขียนสรุปความที่ดี ดังจะเห็นได้จากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการเทคนิคการสอน KWL Plus มีความสามารถในการเขียนสรุปความสูงขึ้น

2. นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus มีทักษะการเขียนสรุปความ สูงกว่านักเรียนที่สอนด้วยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจาก เทคนิค KWL Plus เป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิดอย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงต่อเนื่องกันตามลำดับขั้นตอนของเทคนิค KWL Plus ตั้งแต่ชั้น K, W และ L ซึ่งถือได้ว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องที่อ่านและสามารถรวบรวมข้อมูลจากเนื้อหาที่ได้อ่านอย่างครอบคลุม และได้จดบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้ไว้ เมื่อทำกิจกรรมมาถึงขั้น Plus คือ การสร้างแผนผังความคิด นักเรียนจะต้องคิดและจัดระบบข้อมูลที่จดบันทึกไว้ให้เป็นความคิดหลัก ความคิดรอง และความคิดย่อย มาสร้างเป็นแผนผังความคิด แสดงความสัมพันธ์ของความคิดดังกล่าว โดยใช้คำสั้น ๆ เมื่อทำกิจกรรมขั้นสุดท้าย คือ การเขียนสรุปความ นักเรียนจะใช้ข้อมูลจากแผนผังความคิด เสมือนโครงร่างในการเขียน จึงทำให้สามารถสรุปความได้อย่างถูกต้อง ได้ใจความด้วยภาษาของตนเอง โดยใช้เทคนิค KWL Plus เป็นกระบวนการคิดที่ส่งเสริมทักษะการเขียนสรุปความ สอดคล้องกับความหมายของการเขียนสรุปความ ดังที่ สรวิย์ เคียนสันเทียะ (2545) และสมจิตร เม่นเกาะ (2546) กล่าวได้ว่า การเขียนสรุปความ หมายถึง การเขียนเฉพาะประเด็นสำคัญของเรื่อง โดยผ่านกระบวนการคิดใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล เพื่อให้ได้ใจความสั้น กะทัดรัด และสละสลวยด้วยสำนวนภาษาของผู้เขียนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ Carr and Ogle (1987) ที่กล่าวว่า เทคนิค KWL Plus สามารถส่งเสริมความเข้าใจในการอ่านและการสรุปความ โดยเฉพาะขั้นสร้างแผนผังความคิด (mind mapping) เพราะเป็นการรวบรวมข้อมูลและจัดลำดับความสำคัญของข้อมูล เป็นขั้นที่นักเรียนต้องอาศัยความรู้ใหม่จากเรื่องที่อ่าน และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสาระต่าง ๆ โดยการสร้างแผนผัง คำสำคัญที่แสดงออกถึงความเข้าใจที่แท้จริงแล้ว นำมาเขียนสรุปความ ในขั้นสรุปความ (summarizing) ซึ่งเป็นขั้นที่ฝึกและส่งเสริมการเขียนสรุปความโดยตรง โดยนำข้อมูลจากแผนผังความคิดมาเรียบเรียงเป็นใจความสำคัญด้วยภาษาของตนเอง จากที่ได้กล่าวถึงแต่ละขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWL Plus สรุปได้ว่า เทคนิคการสอน KWL Plus สามารถพัฒนาทักษะการเขียนสรุปความได้สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

ครูควรศึกษาการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus อย่างละเอียด เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและนำไปใช้สอนได้จนเกิดความชำนาญ ควรอธิบายขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสอน KWL Plus ให้ผู้เรียนเข้าใจขั้นตอนและวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการทำกิจกรรม และในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกคน เพื่อให้นักเรียนได้มีความมั่นใจ กล้าแสดงออก อีกทั้งกล้าเสนอแนวความคิดของตนเอง

เวลาเข้าร่วมกิจกรรม และผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สิ่งสำคัญ คือ เมื่อทำกิจกรรมกลุ่มเสร็จแล้ว ควรมีการเฉลยแบบทดสอบทุกครั้ง เพื่อให้นักเรียนเห็นแนวคำตอบการเขียนสรุปความที่ถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

กมลพรรณ บินอิบรอฮีม. (2547). *การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาทักษะการเขียนสรุปความของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 1 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตศาลายาจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กัณหา คำหอมกุล. (2547). *การสร้างแบบฝึกการเขียนสรุปความจากบทร้อยแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบแผนผังความคิด*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชะลอ รอดลาย. (2538). *ทักษะการสรุปความเป็นพื้นฐานของการศึกษาที่จำเป็น*. ม.ป.ท.

ดุสิตา แดงประสริฐ. (2549). *การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWL Plus*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธัญญาลักษณ์ สังข์แก้ว. (2552). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนโดยวิธี KWL Plus*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พรฤดี ขวัญศิริกุล. (2546). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการฟังเพื่อการเขียนสรุปความโดยใช้เพลงสากลที่มีสาระทางวรรณคดีเป็นสื่อสำหรับนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 สาขาพาณิชยการและสาขาเกษตรกรรมวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุจริต เพียรชอบ. (2538). *วิธีการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัชรา เล่าเรียนดี. (2548). *เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้สำหรับครูมืออาชีพ*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วัชรา เล่าเรียนดี. (2556). *เทคนิคและยุทธวิธีพัฒนาทักษะการคิด การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะศึกษาศาสตร์.

สมจิตร เม่นเกาะ. (2546). *การใช้รายการเจ้าขุนทองพัฒนาการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลลพบุรี จังหวัดลพบุรี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สรวีย์ เคียนสันเทียะ. (2545). *การใช้เพลงลูกทุ่งเป็นสื่อพัฒนาการเขียนสรุปความ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Carr, E., & Ogle, D. (1987). K-W-L Plus: A strategies for comprehension and summarization. *Journal of Reading, 30,* 626-631.

ผลของการใช้วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

วาสนา เกาะสินธุ์
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
E-mail: 63126100006@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม ประชากรกลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนจันทร์กระจ่าง (นามสมมติ) แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง ซึ่งจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จำนวน 20 คน และกลุ่มควบคุมซึ่งจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมรวมข้อมูล ได้แก่ (1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี และ (2) แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดวิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จำนวน 3 แผนการสอน รวมทั้งสิ้น 6 ชั่วโมง วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยมัชฌิมเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และทดสอบค่านัยสำคัญของความแตกต่าง โดยใช้สถิติทดสอบที ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้ (1) ผลของการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน แตกต่างกับการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย, การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

The Effects of Problem-Based Learning on Learning Achievement of Thai literature of Mathayomsuksa 6 Students

Wasana Kohsin

Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail: 6312610006@rumail.ru.ac.th

Abstract

This study aimed to study the effects of problem-based learning on the learning achievement of the literature of Mathayomsuksa 6 students and to compare the learning achievement of Thai literature between Mathayomsuksa 6 students who learned based on problem-based learning and traditional learning. The population consisted of Mathayomsuksa 6 students in the second semester, the academic year 2021 at Chankrachang School (pseudonym), divided into the experimental group of 20 students with problem-based learning and the control group of 20 students with traditional learning. The data collection tool was (1) The literature learning achievement test. (2) The tool employed in the experiment was a lesson plan on the effects of problem-based learning, totaling 6 hours. For data analysis, mean, standard deviation (*SD*), and *t* test were employed. The findings revealed that (1) the effects of problem-based learning on the learning achievement of the literature of Mathayomsuksa 6 students after were higher than before using problem-based learning with a statistical significance of .05. (2) The learning achievement of Thai literature of Mathayomsuksa 6 students with problem-based learning was different from those with traditional learning with a statistical significance of .05.

Keywords: Learning Achievement of Thai Literature, Problem-Based Learning

บทนำ

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2549) ได้กล่าวไว้ว่า วรรณคดีเป็นศิลปะทางภาษาที่มนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารและถ่ายทอดความคิดของตนเองที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว ภาษาและวรรณคดี จึงเป็นกระจกเงาสะท้อนความเป็นไปและเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรม ดังนั้น การสอนวรรณคดีไทย จึงสำคัญดังเช่นที่ วิมลศรี ศุขิลวรณ์ (2553) ให้ความเห็นว่า การศึกษาวรรณคดีไทยควรเป็นการใช้วรรณคดีสร้างการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง เกิดความสุข เกิดอิสระ เกิดความรักเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ อันเป็นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีสุข

ด้วยความสำคัญของการศึกษาวรรณคดีดังกล่าวปัจจุบัน ในขณะที่สอนพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น มีผลสัมฤทธิ์ที่ลดลง จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีในภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 และภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านวรรณคดีน้อยกว่าสาระอื่น จากฝ่ายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยที่ได้จากวิชาการของโรงเรียน นอกจากนั้น ยังพบปัญหา กล่าวคือ นักเรียนไม่สามารถทำความเข้าใจในวรรณคดีที่เรียน เนื่องมาจากคำศัพท์ที่ยาก นักเรียนมีประสบการณ์น้อย และคำประพันธ์มีลักษณะยาว ส่งผลให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย อีกทั้งยังไม่สามารถถอดคำประพันธ์เพื่อสื่อความได้ เป็นเหตุให้ผู้เรียนไม่เข้าใจในเนื้อหา จนส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีต่ำ

จากปัญหาการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี โดยแนวทางที่สำคัญคือ ครูจะต้องหาวิธีการสอนที่แปลกใหม่ น่าสนใจ เพื่อให้การเรียนวรรณคดีไม่น่าเบื่อ และสร้างให้ผู้เรียนได้เล็งเห็นและนำประโยชน์จากวรรณคดีไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (problem-based learning) ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้บนหลักของการใช้ปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นในการเชื่อมโยงความรู้ที่มีเข้ากับความรู้ใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) นอกจากนั้น ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากคำตอบที่ได้รับผ่านการตั้งคำถาม และช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะ กระบวนการต่าง ๆ เหมาะสำหรับนำมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะกับการเรียนวรรณคดีที่เนื้อหาส่วนใหญ่เกิดจากสาเหตุและนำไปสู่จุดจบ ซึ่งเกิดจากสาเหตุเกือบทั้งหมด ทำให้สามารถกระตุ้นนักเรียนให้เกิดการสนใจเรียนวรรณคดีและนำไปสู่การเรียนการสอน เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย การใช้ปัญหาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ พบว่า งานวิจัยได้จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในการแก้ปัญหาในทักษะของปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ทักษะการจับใจความ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แต่ไม่พบว่า มีงานวิจัยที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาในประเด็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและผลสัมฤทธิ์ต่อการจัดการเรียนด้วยรูปแบบดังกล่าวในการสอนวรรณคดีไทย เพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้วรรณคดีไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นอื่น ๆ หรือผู้ที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน กับ การจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม

คำถามวิจัย

วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จะส่งผลอย่างไร ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจันทร์กระจ่าง (นามสมมติ) จำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้อง จำนวน 20 คน ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และกลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียน จำนวน 20 คน ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม ซึ่งกำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่
   1.1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
   1.2 การจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี่ 6

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่กำหนดให้นักเรียนศึกษาตามสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ เรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา สามัคคีเภทคำฉันท์ และกาพย์เห่เรือ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจปัญหาพร้อมที่จะหาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผู้วิจัยได้นำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) มาใช้ในการศึกษา ซึ่งมี 6 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา เป็นขั้นที่ผู้สอนจัดสถานการณ์ต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและตั้งปัญหา สามารถกำหนดสิ่งที่เป็นปัญหาที่ผู้เรียนอยากรู้อยากเห็นได้ และเกิดความสนใจที่ค้นหาคำตอบ

ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา ผู้เรียนทำความเข้าใจปัญหาที่ต้องเรียนรู้ของผู้เรียนจะต้องอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้

ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนกำหนดสิ่งที่ต้องเรียนดำเนินการด้วยวิธีการหลากหลาย

ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้และสรุป ผู้เรียนแต่ละกลุ่มสรุปผลงานของกลุ่มตนเองและประเมินผลงานว่า ข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด

ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินค่าของคำตอบ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มสรุปผลงานของกลุ่มตนเอง และประเมินผลงานว่า ข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด โดยพยายามตรวจสอบแนวคิดภายในกลุ่มของตนเองอย่างอิสระ ทุกกลุ่มช่วยกันสรุปองค์ความรู้ในภาพรวมของปัญหาอีกครั้ง

ขั้นที่ 6 นำเสนอและประเมินผลงาน ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบองค์ความรู้ และนำเสนอเป็นผลงานในรูปแบบที่หลากหลาย ผู้เรียนทุกกลุ่ม รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ร่วมกันประเมินผลงาน

2. การจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม (conventional teaching methods) หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการบรรยาย อภิปราย ซักถาม และการใช้สื่อประกอบ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ (1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (2) ขั้นการสอน และ (3) ขั้นสรุป

3. นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนจันทร์กระจ่าง (นามสมมติ) กรุงเทพมหานคร

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี หมายถึง คะแนนความสามารถของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งวัดได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี เรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา สามัคคีเภทคำฉันท์ และกาพย์เห่เรือ โดยใช้ทฤษฎีของบลูมในการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ 6 ระดับ คือ ความรู้-ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและได้ผ่านการทดสอบหาคุณภาพแล้ว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research design) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และเปรียบเทียบผลการทดสอบหลังเรียนระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม

ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย (target population)

ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนจันทร์กระจ่าง (นามสมมติ) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน รวม 40 คน เป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน จำนวน 20 คน ที่ได้ใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน กลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียน จำนวน 20 คน ที่ใช้วิธีการสอนรูปแบบดั้งเดิม ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 6 ชั่วโมง และแผนการจัดการเรียนรู้ทางวรรณคดีไทย (แบบดั้งเดิม) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 6 ชั่วโมง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แบบเลือกตอบ (multiple choice test) แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ โดยใช้ทฤษฎีของบลูมในการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ 6 ระดับ คือ ความรู้-ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistic Package for Social Science--SPSS for Windows) ดังนี้

วิเคราะห์ข้อมูลของคะแนนเปรียบเทียบผลการทดสอบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่ใช้กับกลุ่มควบคุม โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบค่าที (*t* test for dependent Sample) คือ *t* test dependent และ *t* test independent

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

การวิเคราะห์ (descriptive statistic) ผลของการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 1

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก่อนและหลังการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning)

กลุ่มทดลอง	*N*	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	*SD*	*t*	*p*
ก่อนเรียน	20	40	16.65	2.52	-16.76**	.000
หลังเรียน	20	40	29.40	2.23		

*$p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Mean = 29.40, *SD* = 2.23) สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ (Mean = 16.65, *SD* = 2.52) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี	*N*	ค่าเฉลี่ย	*SD*	*t*	*df*	Sig.
กลุ่มทดลอง	20	29.00	2.34	3.29*	38	.002
กลุ่มควบคุม	20	25.70	3.81		31	

*$p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังการสอนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยคะแนนของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า ผลของการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจจะมาจาก วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้น สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการตั้งคำถามและค้นหาคำตอบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนมากกว่าการสอนแบบปกติ ซึ่งสอดคล้องกับ ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2551) ที่กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่า เป็นกระบวนการในการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากปัญหาที่เกิดขึ้น โดยที่ปัญหานั้น จะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้และเสาะแสวงหาความรู้ เพื่อค้นพบคำตอบหรือ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในรายละเอียดของปัญหานั้นด้วยตนเองนอกจากนั้น ผู้เรียนก็จะประเมินผลของการเรียนรู้ด้วยตนเองอีกด้วย

ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อภิชัย เหล่าพิเดช (2556) ที่ได้ศึกษาเรื่อง *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของปัญหาสังคมในประเทศไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน* พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องปัญหาทางสังคมของไทยด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้ สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เรื่องปัญหาสังคมในประเทศไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบใช้ปัญหา ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เป็นผลสอดคล้องทางด้านของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

และผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบดั้งเดิม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดการเรียนรู้ในด้านของการคิดแก้ปัญหาจากการตั้งคำถามจนนำไปสู่คำตอบ ทำให้เกิดการเชื่อมโยงความรู้ความคิด ซึ่งสอดคล้องกับ วาสนา กิ่มเทิ้ง (2553) ที่กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานว่า เป็นรูปแบบหรือวิธีการเรียนรู้แบบหนึ่ง ที่มีการใช้คำถามหรือปัญหาเป็นตัวกระตุ้น เพื่อใช้นำทางผู้เรียนให้เกิดความสนใจอยากรู้ว่า ต้นเหตุของปัญหาคืออะไร เป็นที่มาของจุดตั้งต้นของกระบวนการเรียนรู้ และเป็นตัวกระตุ้นในการพัฒนาทักษะ รวมไปถึงการแก้ปัญหา และนำมาซึ่งการพัฒนาผู้เรียน สู่การเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองได้เพื่อแก้ปัญหา

ข้อเสนอแนะ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ครูผู้สอนควรทำความเข้าใจในขั้นตอนการจัดกิจกรรมให้ชัดเจน และควรเตรียมสื่อให้พร้อมสำหรับการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง และอีกสิ่งที่ผู้สอนควรพึงระวังคือ การใช้ระยะเวลาในการสอนแต่ละครั้ง เนื่องจากใช้เวลาค่อนข้างมาก จากการที่ผู้เรียนต้องอ่านเนื้อหาวรรณคดีและค้นพบปัญหาที่เกิดขึ้น และในแต่ละขั้นใช้ระยะเวลาไม่เท่ากัน ดังนั้น ผู้สอนจึงควรควบคุมและบริหารจัดการเวลาให้ดี เพื่อใช้ระยะเวลาให้ครบตามกิจกรรมที่ระบุไว้

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้น ควรมีการศึกษาวรรณคดีเรื่องอื่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เช่น มัธยมศึกษาปีที่ 4 หรือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพิ่มเติม เพื่อใช้ในการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีในระดับชั้นอื่น ๆ ต่อไป

2. ในการจัดกิจกรรมการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผู้สอนควรทำความเข้าใจในเนื้อหาและอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจในขั้นตอนของการแก้ปัญหาเป็นฐาน และควรดำเนินการตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้การทดลองสำเร็จลุล่วง หากผู้สอนไม่ควบคุมระยะเวลาให้ชัดเจน จะส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว และก่อให้เกิดความล่าช้า

เอกสารอ้างอิง

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2551). *การพัฒนาการคิด*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง.

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2549). *ความรู้ทั่วไปทางภาษาและวรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะมนุษยศาสตร์, ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก.

วาสนา กิ่มเทิ้ง. (2553). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหาทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์และความใฝ่รู้ใฝ่เรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่* 3. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิมลศรี ศุขิลวรณ์. (2553). แนวคิดและแนวทางในการใช้วรรณคดีสร้างการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญในผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา. ใน *หนังสือรวบรวมบทความการประชุมวิชาการนครปฐม*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมการเกษตรแห่งประเทศไทย.

อภิชัย เหล่าพิเดช.(2556). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เรื่อง ปัญหาทางสังคมของไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ผลของการใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ที่มีต่อทักษะการเขียนเรียงความของสามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสานฝัน (นามสมมติ) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564

คมศร สินทร
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
E-mail: 6312610008@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นวิจัยกึ่งทดลอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ที่มีต่อทักษะการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และเปรียบเทียบทักษะการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) กับกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม ประชากรกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ สามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสานฝัน (นามสมมติ) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม จำนวนกลุ่มละ 6 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 50 นาที และแบบทดสอบเพื่อวัดทักษะการเขียนเรียงความชนิดอัตนัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และทดสอบค่า *t* test ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลของการใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ที่มีต่อทักษะการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากการประเมินแล้ว ทักษะการเขียนเรียงความอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 80.75) และ (2) นักเรียนที่ใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) หลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยที่ดีกว่านักเรียนที่ใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL), ทักษะการเขียนเรียงความ

Effects of Using Creativity Based Learning (CBL) Approach on Grade Eighth Novice Students' Skills Required for Writing an Essay at San Fun School (pseudonym) in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province in the Second Semester of the Academic Year 2021

Khomsorn Sintorn

Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail: 6312610008@rumail.ru.ac.th

Abstract

The purposes of this research were to study the impacts of using a Creativity-Based Learning (CBL) approach on skills required for writing an essay of grade eighth students and to compare the aforementioned skills required for writing an essay of those students between two groups, Experimental and Control. The target population consisted of 40 students who studied in grade eighth in the second semester of the academic year 2021 at San Fun School (pseudonym) in Phra Nakhon Si Ayutthaya province, Thailand. The students were divided into the two groups. Students within the Experimental group were taught through lesson plans following the CBL approach and those students within Control group were taught through lesson plans following conventional teaching methods. After the experiment, both student groups were tested via an essay test. Research data were examined by arithmetic means ($\overline{X}$) standard deviation (*SD*) and testing the significance of the difference with *t* test. The findings showed that the Experimental group's average score of skills required for writing an essay was at a good evaluation level (80.75 per cent). The Experimental group's average score of skills required for writing an essay was higher than that of Control group at 0.05 level of significance.

Keywords: Creativity-Based Learning (CBL), Skills Required for Writing an Essay

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ (2552) กล่าวถึงสภาพการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในปัจจุบันว่า มิได้มุ่งหวังให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้เพียงอย่างเดียว แต่มุ่งพัฒนาให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง ยิ่งในปัจจุบันการติดต่อสื่อสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องมีความชัดเจนและถูกต้อง เพื่อจะสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจทั้งสองฝ่าย ทักษะการเขียนจึงมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารได้เป็นอย่างดี รวมทั้งผู้เรียนเองก็สามารถนำการเขียนไปใช้ในการเขียนสื่อสาร ที่แสดงถึงเอกลักษณ์การใช้ภาษาของคนไทยที่เป็นลายลักษณ์อักษรได้อย่างถูกต้อง

การเขียนในสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย มีความสำคัญในการสื่อสาร สามารถนำเสนอข้อมูล ความรู้ ความคิด มาเรียบเรียงเป็นภาษาเขียน ดังที่ ประดับ จันทร์สุขศรี (2551) กล่าวว่า การเขียนที่แสดงความคิด มีองค์ประกอบที่ชัดเจน ลำดับความคิด และแสดงทัศนคติของผู้เขียนได้เป็นอย่างดี ได้แก่ การเขียนเรียงความ แต่ในปัจจุบันสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า นักเรียนหลายคนเขียนเรียงความไม่เป็น ขาดความเข้าใจ ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ดังที่ อภิวรรณ วีระสมิทธ์ (2550) ที่กล่าวไว้ว่า สาเหตุหลักของการเขียนเรียงความอาจจะมาจากนักเรียนไม่ชอบเขียนเรียงความ นักเรียนได้รับการฝึกฝนน้อย ไม่ได้รับการฝึกอย่างเต็มที่อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งผลลัพธ์ที่นักเรียนได้จากการเรียนอย่างไม่เต็มที่ จึงทำให้นักเรียนวางโครงเรื่องไม่เป็น เรื่องที่เขียนไม่ตรงกับหัวข้อที่ตั้งไว้ โดยเหตุนี้เอง ผู้เขียนเรียงความอาจจะเขียนสื่อสารให้ผู้อื่นเกิดความเข้าใจยากในสิ่งที่ตนเองกำลังสื่อสารออกไป ดังนั้น จึงควรพัฒนาการเขียนเรียงความของนักเรียนอยู่สม่ำเสมอ เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียนและฝึกฝนนักเรียนจนเกิดความชำนาญในเรื่องการเขียนเรียงความที่นักเรียนสามารถนำไปพัฒนาตนเองได้

โรงเรียนสานฝัน (นามสมมติ) เป็นโรงเรียนสำหรับสามเณร ตั้งอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการจัดการเรียนการสอนในระดับนักธรรมชั้นตรี โท เอก ซึ่งเป็นวิชาบังคับของหลักสูตรปริยัติธรรมที่สามเณรนักเรียนได้เรียนในทุกระดับช่วงชั้นของแต่ละนักธรรม คือ การเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม ซึ่งเป็นวิชาที่มีความสำคัญในระดับการเขียนเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ อรรถพล จอมมงคล (2556) กล่าวว่า การเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมกับการเขียนเรียงความ มีลักษณะที่เหมือนกัน แต่มีส่วนที่ต่างกัน คือ การเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม จะมีสุภาษิตภาษาบาลีเป็นกระทู้ตั้งที่ใช้เป็นหัวข้อในการอธิบายหลักธรรมของสุภาษิตนั้น ๆ ซึ่งผู้เขียนจะต้องเอาหัวข้อสุภาษิตที่เป็นภาษาบาลีมาอธิบายเขียนเป็นเรียงความ เปรียบเทียบกับเรียงความทั่วไป คือ เป็นการกำหนดหัวเรื่องใน การเขียนเรียงความที่ผู้เขียนจะต้องอธิบายเขียนเป็นเรียงความต่อไป ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก ๆ 3 ส่วนเหมือนกัน คือ คำนำ เนื้อเรื่อง และสรุป ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การเขียนเรียงความมีความสำคัญต่อการฝึกทักษะการเขียนและควรที่จะหาแนวการสอนใหม่ที่เหมาะสมแก่การพัฒนาการเขียนเรียงความ

อรวรรณ อุดมสุข (2564) กล่าวว่า วิธีเรียนแบบหนึ่งที่สามารถฝึกฝนกระบวนการคิด เพื่อพัฒนาทักษะได้เป็นอย่างดี คือ การเรียนรู้โดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ที่สามารถพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความของผู้เรียนได้ วิธีการนี้ แสดงถึงความคิดหลักและความคิดย่อย ๆ ของงานเขียนได้เป็นอย่างดี และทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้

แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ดังที่ วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ และวรวรรณ นิมิตพงษ์กุล (2562) กล่าวไว้ว่า เป็นการนำหลักการสอน Active Learning มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ร่วมด้วยโครงสร้างหลักที่พัฒนามาจากวิธีสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning--PBL) และแนวทางการพัฒนาความคิดแนวขนาน (parallel thinking) โดยการสังเคราะห์เป็นกระบวนการเรียนรู้ การสอนนั้น จะเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้บรรยายเนื้อหาต่าง ๆ อย่างละเอียด มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสูงสุด ซึ่งมีวิธีสอน 5 ขั้นตอน ดังนี้ คือ (1) ขั้นกระตุ้นความสนใจ (2) ขั้นตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่ม (3) ขั้นการค้นและคิด (4) ขั้นนำเสนอ และ (5) ขั้นประเมินผล การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการ

สอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) เป็นแนวการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนคิดได้อย่างเป็นระบบ พัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองด้านความคิดสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจอยากที่จะแสวงหาเรียนรู้ด้วยตนเอง (กฤษณา ทิมสี, 2562)

จากการศึกษางานวิจัยพบว่า ผู้วิจัยหลายคนได้ใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐานในบริบทการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือผลการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับสื่ออินโฟกราฟิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง กาพย์พระไชยสุริยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นงานวิจัยของ อรวรรณ อุดมสุข (2564) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ยังไม่มีการนำแนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) มาใช้ในบริบทการเขียนเรียงความ ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลของการใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ที่มีต่อทักษะในการเขียนเรียงความ ของสามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสานฝัน(นามสมมติ) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 เพื่อเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้และฝึกฝนการเขียนเรียงความ อันจะเป็นประโยชน์แก่นักเรียนในการศึกษาการเขียนเรียงความต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ที่มีต่อทักษะการเขียนเรียงความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการเขียนเรียงความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) กับ กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม

สมมติฐานของการวิจัย

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนด้วยแนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) หลังการทดลอง มีทักษะการเขียนเรียงความ สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบดั้งเดิม

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสานฝัน (นามสมมติ) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน มีนักเรียนรวม 40 คน โดยการจัดห้องเรียนเป็นแบบคละความสามารถ และมีความรู้พื้นฐานวิชาภาษาไทยไม่แตกต่างกัน ตรวจสอบได้จากการจัดระดับความรู้ในช่วงชั้นที่ผ่านมา โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ห้อง 1 จำนวน 20 คน เป็นกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ห้อง 2 จำนวน 20 คน เป็นกลุ่มควบคุม ที่จัดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม

ตัวแปรที่ศึกษาในงานวิจัย

ตัวแปรต้น (independent variables) ได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL)

ตัวแปรตาม (dependent variable) ได้แก่ ทักษะในการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลของการใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ที่มีต่อทักษะการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดังนี้

แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ฝ่ายวิชาการ (2564) กล่าวถึงความหมายของการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (creativity-based learning) ว่า เป็นหนึ่งในรูปแบบการสอนแนว Active Learning ที่วิจัยกับเด็กไทย เพื่อออกแบบการสอนให้ผู้เรียนได้ครบสองด้าน คือ ได้ทั้งด้านเนื้อหาวิชาและทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยการสอนรูปแบบนี้ จะทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ได้มีการนำไปใช้แล้วและได้ผลดี คือ เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียน คิดวิเคราะห์ และคิดสร้างสรรค์ ต่างจากการสอนแบบดั้งเดิม

สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (2559) กล่าวถึงความสำคัญของการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ว่า เป็นการจัดการเรียนรู้เน้นส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เรียนรู้จากกิจกรรมการปฏิบัติจริงจากประสบการณ์ตรง โดยครูเน้นการบรรยายให้คำปรึกษา กระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และปรับสภาพให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้

วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ และวรวรรณ นิมิตพงษ์กุล (2562) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ของแนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) เป็นการสอนที่มุ่งเน้นทักษะความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้ คือ การจัดสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เหมาะสม เพิ่มความสนใจโดยการใช้สื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด เน้นถึงกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ที่แตกต่างอย่างสร้างสรรค์ เน้นการเรียนรู้กระบวนการกลุ่มร่วมกัน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นกระตุ้นความสนใจ เป็นการกระตุ้นเชิงบวกที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ อยากเรียนรู้ อยากค้นหาคำตอบ และตื่นตัวระหว่างการค้นหาความรู้ด้วยตนเอง

2. ขั้นตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่ม เนื้อหาที่ใช้ในการสอนมีประโยชน์อะไร หรือจะนำไปใช้งานเรื่องอะไรที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงอย่างไร การตั้งปัญหาควรเกี่ยวโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียนใช้เป็นตัวตั้ง เช่น อ่านออกเสียงผิด จะทำให้ความหมายผิดตามไปด้วยหรือไม่ ฯลฯ

3. ขั้นการค้นและคิด หนึ่งในบริบทของกระบวนการ CBL คือ การให้ความสมัครใจ ความสนใจ และความร่วมมือกันของผู้เรียน ดังนั้น การแบ่งกลุ่มเพื่อค้นและคิด จึงให้แบ่งตามความสนใจของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้เด็กร่วมกันคิดค้นคว้าในเรื่องที่ตนสนใจเป็นการค้นหาศึกษาด้วยความอยากรู้

4. ขั้นนำเสนอ หลังจากที่ได้ค้นคว้าหาข้อมูลและร่วมกันคิดหาข้อสรุปแล้ว นักเรียนจะออกมานำเสนอผลงานทีละกลุ่มเพื่อเป็นการเปิดโอกาสนำเสนอบ่อย ๆ แก่ผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเพิ่มพูนทักษะการนำเสนอมากยิ่งขึ้น ส่วนสมาชิกในกลุ่มก็เกิดทักษะการทำงานร่วมกัน เช่น ทักษะการค้นคว้า ทักษะการคิด ดังนั้น ครูควรส่งเสริมทักษะต่าง ๆ โดยสนับสนุนและเปิดโอกาสให้แสดงความสามารถตามความถนัดของผู้เรียน

5. ขั้นประเมินผล การประเมินผลจำเป็นต้องทำให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ (knowledge) ด้านทักษะ (skills) และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (attributes) และควรแยกแสดงผลแต่ละด้าน โดยไม่นำมารวมกัน เพื่อให้ผู้เรียนใช้ผลการประเมินไปพัฒนาตนเองได้

ดังนั้น แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) เป็นแนวคิดที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ ด้วยเหตุนี้เอง ผู้วิจัยเห็นถึงความสัมพันธ์ต่อการเขียนเรียงความ จึงนำแนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) มาพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความ เพื่อพัฒนาการเขียนเรียงความที่ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดความรู้ของตนเองได้ พัฒนาการเขียนได้อย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนผู้เขียนสามารถแสดงความรู้ ความคิดเห็นถ่ายทอดสู่ผู้อ่านได้ และยังเป็นแนวทางเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเขียนพัฒนาความสามารถของตนต่อไปได้

ทักษะการเขียนเรียงความ

ความหมายของการเขียนเรียงความ

สมชัย ศรีนอก (2551) กล่าวว่า การเขียนเรียงความ คือ งานเขียนชนิดหนึ่งใช้ถ้อยคำสำนวนที่เรียบเรียงอย่างชัดเจน มีท่วงทำนองการเขียนที่น่าอ่าน ที่ผู้เขียนต้องการจะถ่ายทอดความรู้ ความคิด ทัศนคติ ความรู้สึก ความเข้าใจ ออกมาเป็นเรื่องราว การเขียนเรียงความ จึงเป็นการนำความคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ผู้เขียนสนใจมาเรียบเรียงอย่างชัดเจน โดยอาศัยข้อเท็จจริงประกอบความคิดเห็นของผู้เขียนให้ผู้อ่านเข้าใจตามที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อ

ความสำคัญของการเขียนเรียงความ

ฟองจันทร์ สุขยิ่ง และคณะ (2561) กล่าวว่า การเขียนเรียงความเป็นการสื่อสารด้วยลายลักษณ์อักษร ที่ใช้ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ อารมณ์ และความรู้สึกของผู้เขียนไปยังผู้อ่าน การเขียนเป็นทักษะที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์ เพราะการเขียนแต่ละรูปแบบ ต้องมีหลักการเขียนที่ผู้เขียนต้องศึกษาหรือต้องรู้ เพื่อการปฏิบัติการเขียนได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนมีศิลปะในการเลือกใช้คำถูกต้องตามหลักภาษาไทย ใช้ภาษาได้เหมาะสม และไพเราะ

องค์ประกอบในการประเมินทักษะการเขียนเรียงความ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) กล่าวว่า การเขียนเรียงความเป็นงานเขียนที่ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ ผู้เขียนต้องใช้ความรู้และศิลปะทางด้านภาษาในการนำเสนอเรื่องราวให้ผู้อ่านเข้าใจ การเขียนเรียงความจึงเป็นเรื่องที่ยากสำหรับนักเรียน ดังนั้น ครูผู้สอนควรศึกษาเทคนิควิธีการในการสอนเขียนเรียงความ หรือแนววิธีการวัดทักษะการเขียนเรียงความ ซึ่งมีดังนี้ (1) การจัดวางองค์ประกอบ (2) การสร้างเนื้อหา (3) การผสมความคิดสร้างสรรค์ (4) การใช้ภาษา (5) การรักษาอักขรวิธี และ (6) การรักษาความสะอาด เป็นต้น

การเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม

การเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรม คือ การอธิบายเนื้อความของข้อธรรมที่ตั้งไว้ เป็นการแสดงความรู้ ความเข้าใจ ความคิดความเห็นของผู้เขียนที่แสดงออกมาผ่านกระบวนการไตร่ตรอง วิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยหาเหตุผลหรือหลักฐานมาประกอบอ้างอิง แล้วเขียนออกมาในภาษาที่ตนเข้าใจ เพื่อสื่อสารไปยังผู้อ่าน ด้วยประสงค์จะให้ผู้อ่านผู้ฟังเข้าใจความหมายของข้อธรรมนั้นอย่างแจ่มแจ้งและเข้าใจความสำคัญของกระทู้นั้น ๆ (พระมหาอรรถพล จอมมงคล, 2556)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research design) มีรูปแบบการวิจัยแบบ Posttest-Only, Nonequivalent Control Group Design มุ่งศึกษาเพื่อเปรียบเทียบทักษะการเขียนเรียงความ ของสามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยกำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ สามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสานฝัน (นามสมมติ) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้นจำนวน 40 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) พิจารณาจากคะแนนผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วิชาภาษาไทยของประชากรของสามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2563 แบ่งสามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ห้อง 1 จำนวน 20 คน และห้อง 2 จำนวน 20 คน แล้วนำคะแนนผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วิชาภาษาไทยมาวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยทดสอบค่าที พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน จากนั้น กำหนดเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยกำหนดสามเณรนักเรียนห้อง 1 จำนวน 20 คน เป็นกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยแนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) และสามเณรนักเรียนห้อง 2 จำนวน 20 คน เป็นกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้โดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท ได้แก่ (1) เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบทักษะการเขียนเรียงความชนิดอัตนัย ตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน โดยตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหา จุดประสงค์ และการวัดผลประเมินผลการเขียนเรียงความ โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า (rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีค่าความเชื่อมั่น (reliability) แบบสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.4898 และ (2) เครื่องมือการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการเขียนเรียงความ โดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) จำนวน 6 แผน และแผนการจัดการเรียนรู้ทักษะการเขียนเรียงความโดยใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม จำนวน 6 แผน รวมทั้งสิ้น 12 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 50 นาที

การดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยกลุ่มทดลองจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ส่วนกลุ่มควบคุมจัดการเรียนรู้โดยวิธีแบบดั้งเดิม ใช้ระยะเวลา 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 คาบ คาบละ 50 นาที รวม 12 คาบ เมื่อจัดการเรียนรู้ครบตามที่กำหนดแล้ว ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ทำแบบทดสอบทักษะการเขียนเรียงความ จากนั้น นำคะแนนที่ได้ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มาหาค่าเฉลี่ยมัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และทดสอบค่า *t* test เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทักษะการเขียนเรียงความของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์คะแนนผลของการใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) กับวิธีการสอนแบบดั้งเดิม ที่มีต่อทักษะการเขียนเรียงความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

วิเคราะห์คะแนนทักษะการเขียนเรียงความของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง โดยการคำนวณค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และค่าเฉลี่ยร้อยละ แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงแบบบรรยาย

2. เปรียบเทียบทักษะการเขียนเรียงความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) กับ กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และทดสอบค่า *t* test แบบ Independent Sample

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ที่มีต่อทักษะการเขียนเรียงความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสานฝัน (นามสมมติ) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผลของการใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ที่มีต่อทักษะการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยรวมทักษะการเขียนเรียงความอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 80.75) เมื่อพิจารณารายละเอียดในผลคะแนนทักษะการเขียนเรียงความเป็นรายบุคคลของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีคะแนนทักษะการเขียนเรียงความในระดับดีมาก จำนวน 5 คน ระดับดี จำนวน 12 คน และระดับพอใช้ จำนวน 3 คน ส่วนผลของการใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม ที่มีต่อทักษะการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยรวมทักษะการเขียนเรียงความ อยู่ในระดับพอใช้ (ร้อยละ 72.86) เมื่อพิจารณารายละเอียดในผลคะแนนทักษะการเขียนเรียงความเป็นรายบุคคลของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีคะแนนทักษะการเขียนเรียงความ ในระดับดี จำนวน 11 คน และระดับพอใช้ จำนวน 9 คน

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) กับ กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

การเปรียบเทียบทักษะการเขียนเรียงความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) (กลุ่มทดลอง) กับกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม (กลุ่มควบคุม)

การเปรียบเทียบทักษะการเขียนเรียงความหลังการทดลอง	จำนวนนักเรียน (*N*)	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	*SD*	*t*	*df*	Sig.
กลุ่มทดลอง	20	20	16.15	1.387	3.261	38	.002*
กลุ่มควบคุม	20	20	14.55	1.701			

*$p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า คะแนนทักษะการเขียนเรียงความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มทดลองที่ใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.15 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.387 ($\bar{x}$ = 16.15, *SD* = 1.387) ส่วนกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.701 ($\bar{x}$ = 14.55, *SD* = 1.701) เมื่อตรวจสอบ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) หลังการทดลอง ทักษะการเขียนเรียงความสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ที่มีต่อทักษะการเขียนเรียงความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสานฝัน (นามสมมติ) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ทักษะการเขียนเรียงความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) อยู่ในระดับดี เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งแนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ได้รับการพัฒนามาจากกระบวนการใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการสอน Active Learning ที่มีการจัดการเรียนรู้ การเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนตื่นตัว มุ่งเน้นทักษะความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้ คือ การจัดสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เหมาะสม เพิ่มความสนใจโดยการใช้สื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด ครูผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ได้มีการฝึกฝนลงมือปฏิบัติจริงจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ฝึกให้นักเรียนมีส่วนร่วม การทำงานแบบร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน ให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ความรู้จากประสบการณ์ของตนเอง ดังจะเห็นได้จากการฝึกทักษะการเขียนเรียงความโดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐานของ วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ และวรวรรณ นิมิตพงษ์กุล (2562) ที่ได้เสนอขั้นตอนไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ขั้นกระตุ้นความสนใจ คือ ครูผู้สอนเปิดสื่อการเรียนรู้ รูปแบบและประโยชน์ต่าง ๆ ของการเขียนเรียงความ เพื่อกระตุ้นความคิดของผู้เรียนให้เกิดการอยากเรียนรู้หาคำตอบ (2) ขั้นตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่ม คือ ครูตั้งคำถามให้ผู้เรียนหาคำตอบ โดยนักเรียนอาสาสมัครตอบคำถามและแบ่งกลุ่มระดมความคิด โดยครูใช้คำถาม เช่น การเขียนเรียงความคืออะไร หรือจะนำการเขียนเรียงความไปใช้งานจริงได้แบบไหน เป็นต้น (3) ขั้นการค้นและคิด คือ ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ โดยครูนำตัวอย่างการเขียนเรียงความมาให้นักเรียนศึกษาและให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่น่าสนใจที่จะต้องวิเคราะห์ความถูกต้อง การลำดับความคิด การเขียน การใช้ภาษา (4) ขั้นนำเสนอ คือ ตัวแทนแต่ละกลุ่มอภิปรายข้อมูลที่ได้ร่วมกัน ตลอดจนฝึกให้ผู้เรียนเขียนเรียงความ (5) ขั้นประเมินผล คือ ครูประเมินผลจากการลงมือปฏิบัติจากงานเขียนเรียงความของผู้เรียนตามเกณฑ์การประเมินที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น ผู้เรียนได้ฝึกฝนตามกระบวนการเรียนรู้ทั้ง 5 ขั้นตอนนี้แล้ว ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเขียนเรียงความ ทักษะการเรียนรู้การค้นคว้าหาคำตอบ ทักษะในการทำงาน ทักษะในการสื่อสาร ทักษะการนำเสนอผลงาน ทักษะการทำงานเป็นทีม และทักษะในการคิดสรรค์ ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจในความรู้ที่ตนเองได้สร้างขึ้นมาจากการปฏิบัติจริง โดยมีครูเป็นผู้คอยแนะนำช่วยเหลือตามความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณา ทิมสี (2562) พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความคิดสร้างสรรค์หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรวรรณ อุดมสุข (2564) ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับสื่ออินโฟกราฟิกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้สอดคล้องกับผลการวิจัยการเขียนเรียงความ คือ นักเรียนมีทักษะการเขียนที่ดีขึ้น เนื่องมาจากนักเรียนได้ฝึกฝนความคิด และได้แสดงความคิดผ่านการเขียนเรียงความออกมา ตามลำดับ

ดังนั้น การเรียนรู้ด้วยแนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ตามกระบวนขั้นตอนของการเรียนรู้ ตั้งแต่ขั้นกระตุ้นความสนใจ ขั้นตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่ม ขั้นการค้นและคิด ขั้นนำเสนอ และขั้นประเมินผล ที่ใช้ในการฝึกทักษะการเขียนเรียงความเป็นการจัดกิจกรรมสอดคล้องและสัมพันธ์กัน โดยมีวิธีการ รูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งยังฝึกให้ผู้เรียนได้คิด แสวงหาความรู้ปฏิบัติลงมือได้จริง พัฒนาทักษะการเขียนของผู้เรียนได้

2. ทักษะการเขียนเรียงความหลังการทดลอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) หลังการทดลองทักษะการเขียนเรียงความ สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องมาจากนักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) มีทักษะการเขียนเรียงความพัฒนาขึ้น เพราะกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถแสดงความรู้ โดยที่ครูเปิดโอกาสในการเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมหรือตามความสนใจของนักเรียน ซึ่งทำให้นักเรียนถ่ายทอดความรู้ออกมาได้อย่างเต็มที่ และระหว่างช่วงที่จัดการเรียนรู้ตามแผนการสอนนั้น นักเรียนได้มีการฝึกฝน เรียนถึงองค์ประกอบ โครงสร้าง การวางโครงเรื่อง จึงทำให้นักเรียน

จัดลำดับความคิดในการเขียนออกมาได้ดี (Brown & Lee, 2015) ส่วนนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม ได้คะแนนต่ำกว่ากลุ่มทดลองนั้น เนื่องมาจากวิธีการสอนที่นักเรียนมีความคุ้นเคย บรรยากาศการเรียนขาดความน่าสนใจ และนักเรียนถูกจำกัดความคิดอยู่ในกรอบมากเกินไป ไม่สามารถแสดงความรู้ความคิดออกมาได้อย่างสมบูรณ์ จึงทำให้นักเรียนกลุ่มทดลอง มีทักษะในการเขียนเรียงความอยู่ในระดับดี และมีคะแนนผลการเรียนที่สูงกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับ ประดับ จันทร์สุขศรี (2551) ที่กล่าวถึงหลักการสอนเขียนเรียงความไว้ คือ ก่อนจะเขียนเรียงความ ต้องลำดับความคิดให้ดีเสียก่อนว่า จะเรียงลำดับจากไหนถึงไหน แล้วจึงนำมาเรียบเรียงเป็นข้อความ ขณะที่เขียนเรียงความ ควรคำนึงถึงความต่อเนื่องของเนื้อเรื่อง โดยให้มีความสอดคล้องกับเรื่องที่เขียน ขณะเดียวกัน ก็ย้อนกลับไปอ่านหัวข้อของเรียงความเพื่อไม่หลงประเด็น การยกตัวอย่างเรียงความ ต้องมีความสอดคล้องเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องด้วย เมื่อเขียนจบ ควรทบทวนตรวจสอบตั้งแต่ต้นจนจบ เพื่อหาข้อบกพร่องและแก้ไข เพื่อให้เรียงความนั้น มีความสมบูรณ์ที่สุด และเหมาะสมกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนาทักษะของผู้เรียนได้อย่างสูง นำไปใช้ประโยชน์ในอนาคตข้างหน้า (Hopper, 2018)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบในกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นกว่าวิธีการสอนแบบดั้งเดิม เนื่องมาจากกิจกรรมที่มีความน่าสนใจของการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่ สามเณรนักเรียนสามารถเขียนเรียงความปกติที่ครูตั้งหัวข้อให้ หรือให้ฝึกเขียนเรียงความแก้กระทู้ธรรมที่มีกระทู้บังคับอยู่ ซึ่งทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความได้ดียิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองในการเขียนเรียงความ ทั้งนี้ แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) จะสำเร็จประโยชน์อย่างสูงได้ จะต้องใช้เวลาพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความของผู้เรียน ต้องอาศัยเวลาในการฝึกฝนจนชำนาญ ถึงจะวัดระดับความสามารถทักษะความรู้ของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น (Putri, Rusdiana, & Suwarma, 2019)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การพัฒนาทักษะการเขียนเรียงความโดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ควรใช้เวลาในการสอนติดกันเพื่อจะทำให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง เพราะในแต่ละขั้น ต้องใช้เวลาให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติได้คิดได้แสดงออก (วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ และวรวรรณ นิมิตพงษ์กุล, 2562)

2. ในการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์อยู่สม่ำเสมอ ซึ่งผู้เรียนสามารถตั้งประเด็นปัญหา ทำให้ผู้เรียนรู้จักการคิดได้อย่างสร้างสรรค์ เกิดความรู้ใหม่ ๆ ที่ผู้เรียนสามารถนำไปสู่การเขียนในวิชาอื่น ๆ ได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การเรียนรู้โดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ทำให้ผู้เรียนกล้าที่จะแสดงความคิดที่แตกต่าง นักเรียนมีความสามารถในการเขียนมากขึ้น ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำแนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระวิชาอื่นตามความเหมาะสมของเนื้อหาในแต่ละระดับช่วงชั้นต่อไป

2. ควรมีการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ในสาระการเรียนรู้อื่น เช่น การอ่าน การเขียนประเภทต่าง ๆ หลักภาษาไทย หรือวรรณคดี วรรณกรรม ตลอดจนกลุ่มสาระวิชาอื่น ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

กฤษณา ทิมสี. (2562). *งานวิจัยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 เรื่อง การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

ประดับ จันทร์สุขศรี. (2551). *คู่มือการเรียนการสอนภาษาไทย คิดและเขียนเชิงสร้างสรรค์: เรียงความ ย่อความ และสรุปความ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.

ฟองจันทร์ สุขยิ่ง และคณะ. (2561). *ภาษาไทย หลักภาษาและการใช้ภาษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ฝ่ายวิชาการ. (2564). *การจัดการความรู้ (knowledge management) ด้านการผลิตบัณฑิต ประจำปีการศึกษา 2563 ประเด็น "การจัดการเรียนรู้การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน CBL"*. เพชรบูรณ์: ผู้แต่ง.

วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ และวรวรรณ นิมิตพงษ์กุล. (2562). *สอนสร้างสรรค์ เรียนสนุกยุค 4.0*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สมชัย ศรีนอก. (2551). *ภาษากับการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *คู่มือการเรียนการสอนภาษาไทย คิดและเขียนเชิงสร้างสรรค์: เรียงความ ย่อความและสรุปความ ช่วงชั้นที่ 2-4*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. (2559). *เอกสารประกอบการอบรมการพัฒนาด้านการเรียนการสอนทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะในศตวรรษที่ 21 "การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity Based Learning--CBL)"*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน.

อภิวรรณ วีระสมิทธ์. (2550). *รายงานการศึกษาทักษะและเจตคติที่ดีต่อการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กิจกรรมกลุ่มในการสร้างหนังสือสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: เบ็นภาษาและศิลปะ.

อรรถพล จอมมงคล, พระมหา. (2556). *การพัฒนาทักษะการตั้งกระทู้ธรรมของสามเณร ด้วยบล็อกสะท้อนการเรียนรู้ตามวิธีคิดแบบวิภัชชวาท*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรวรรณ อุดมสุข. (2564). *ผลการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ร่วมกับสื่ออินโฟกราฟิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง กาพย์พระไชยสุริยาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

Brown, H. D., & Lee, H. (2015). *Teaching by principles: an interactive approach to language pedagogy* (4th ed.). New York: Pearson Education.

Hopper, M. K. (2018). Alphabet soup of active learning: Comparison of PBL, CBL, and TBL. *HAPS Educator*, *22*(2), 144-149.

Putri, N., Rusdiana, D., & Suwarma, I. R. (2019). The comparison of student creative thinking skill using CBL implemented in STEM education and combined with PSL worksheet in Indonesian school. *Journal of Science Learning*, *3*(1), 7-11.

ผลของการใช้วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิริยะ (นามสมมติ) ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2564

สิริมงคล ศรีมันตะ
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
E-mail: 6312610009@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่มีต่อทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และเปรียบเทียบทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการใช้วิธีการเรียนรู้โดยปัญหาเป็นฐาน กับ กลุ่มที่ได้รับการใช้วิธีการเรียนรู้แบบดั้งเดิม ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิริยะ(นามสมมติ) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งสิ้น 40 คน และกำหนดให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 จำนวน 20 คน เป็นกลุ่มทดลองด้วยวิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 จำนวน 20 คน เป็นกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบดั้งเดิม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบปัญหาเป็นฐาน แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม รวมไปถึงแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และการทดสอบค่าที (*t* test) ผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) นักเรียนกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิมหลังการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, ทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์

Effects of Using a Problem-Based Learning Method on Analytical Reading Skills of Grade Ninth Students at Wiriya School (Pseudonym) in Phra Nakhon Sri Ayutthaya Province in the Second Semester of the Academic Year 2021

Sirimongkhon Simanta

Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand

Email: 6312610009@rumail.ru.ac.th

Abstract

The purposes of this research were to study the effects of using a Problem-Based Learning (PBL) method on analytical reading skills of grade ninth students and to compare the analytical reading skills of grade ninth students between two groups, Experimental and Control. The target population consisted of 40 grade ninth students who studied in the second semester of the academic year 2021 at Wiriya school (pseudonym) in Phra Nakhon Sri Ayutthaya province. The students were divided into the two groups, each of which comprised 20 students. Experimental group was taught through lesson plans following the PBL approach and Control group was taught through lesson plans following conventional teaching methods. Prior to the experiment, both student groups were tested via an Analytical Reading test. The two groups were tested again after four weeks. Research data were examined by arithmetic means ($\overline{X}$) standard deviation (*SD*) and testing the significance of the difference with *t* test. The findings showed that the Experimental group's average score of analytical reading skills was higher than prior to the experiment at .05 level of significance. After the experiment, the Experimental group's average score of analytical reading skills was higher than that of Control group at .05 level of significance.

Keywords: Problem-Based Learning Method, Analytical Reading Skills

บทนำ

การอ่านมีความจำเป็นต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะใช้ในการสื่อสารแล้ว ยังสามารถที่จะนำความรู้ ความคิดที่เกิดขึ้นมาพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งมีความรู้เท่าทันเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังที่ วรรณี โสมประยูร (2553) ได้กล่าวว่า ทักษะด้านภาษาที่มีความจำเป็นในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน คือ ทักษะด้านการอ่าน เนื่องจากข่าวสารสื่อต่าง ๆ ในยุคปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้การอ่านมีบทบาทมากขึ้น รวมถึงเนื้อหาในด้านของวิชาการ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้การอ่านเข้ามาช่วย เพื่อให้เกิดความเข้าใจ รวมถึงทักษะการอ่าน ยังเป็นเครื่องมือในการค้นหาความรู้ เพื่อที่จะได้นำมาพัฒนาตนเองในด้านของการศึกษาและการทำงาน สอดคล้องกับ สมพร มันตะสูตร แพ่งพิพัฒน์ (2550) ที่กล่าวว่า ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี นับว่า มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้มีผลต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก จึงมีความสำคัญอย่างมากที่ทุกคนจะต้องพัฒนาตนเองในด้านของการอ่าน เพื่อที่จะได้นำมาพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ และมีความคิดเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

พรทิพย์ แข็งขัน และเฉลิมลาภ ทองอาจ (2553) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการอ่านเชิงวิเคราะห์ไว้ว่า การอ่านเชิงวิเคราะห์ มีความจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน เนื่องจากเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงสื่อออนไลน์ต่างก็มีให้ผู้คนได้เลือกอ่านอยู่ตลอดเวลา จึงจำเป็นที่จะต้องใช้การวิเคราะห์ในการอ่านเนื้อหานั้น ๆ เพราะจะช่วยให้ผู้อ่านได้มีการพิจารณาประเมินเนื้อหาอย่างมีเหตุผล และรู้จักสังเกตความเหมือนและความต่างของเนื้อหา เพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจ ก่อนที่จะเชื่อมั่นในเนื้อหาที่อ่าน

ในยุคปัจจุบัน บทความที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์มีเนื้อหาที่หลากหลาย ซึ่งผู้อ่านต้องใช้การพิจารณาวิเคราะห์ข้อเท็จจริงของเนื้อหาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผู้คนที่เป็นเด็กและเยาวชน ซึ่งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิริยะ (นามสมมุติ) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 มีทักษะในการอ่านเชิงวิเคราะห์ยังไม่ดีนัก โดยสังเกตได้จากการอ่านเนื้อหาในห้องเรียน พบว่า นักเรียนมีทักษะในด้านของการจำและเข้าใจเท่านั้น ซึ่งสาเหตุมาจากการสอนของครูที่เน้นการบรรยายเป็นสำคัญ โดยไม่ได้ให้ผู้เรียนฝึกเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมไปถึงนักเรียนไม่มีความสนใจในการอ่านวิเคราะห์ และสิ่งที่อ่านมีเนื้อหาจำนวนมาก ทำให้นักเรียนสับสนในการอ่าน ไม่สามารถที่จะวิเคราะห์ข้อเท็จจริงนั้นได้ ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้เขียน และนำสิ่งที่อ่านไปใช้ในชีวิตประจำวันไม่ถูกต้อง รวมไปถึงการทำข้อสอบวัดผล และการเรียนรู้วิชาอื่น ๆ ในด้านของการวิเคราะห์ของนักเรียน มีระดับคะแนนสอบและความเข้าใจในเนื้อหาสาระได้น้อย หากนักเรียนมีทักษะในการอ่านวิเคราะห์ จะทำให้นักเรียนสามารถแยกข้อเท็จจริงจากสิ่งที่อ่าน ส่งผลให้นักเรียนสามารถทำแบบทดสอบและมีความรู้ความเข้าใจในการเรียนวิชาภาษาไทยและรายวิชาอื่น ๆ ในด้านของการวิเคราะห์ รวมไปถึงสามารถนำสิ่งที่ได้จากการอ่านวิเคราะห์ไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหากิจกรรมหรือวิธีการสอนมาใช้กับนักเรียน เพื่อเพิ่มโอกาสให้นักเรียนได้มีทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ได้ดีขึ้น

จากปัญหาที่ผู้วิจัยกล่าวมา คือ นักเรียนขาดทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ดังนั้น ผู้วิจัยคิดว่า วิธีสอนที่จะนำมาใช้กับนักเรียนควรเป็นวิธีสอนที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านในเชิงค้นหาเหตุผล ซึ่งวิธีการสอนแบบปัญหาเป็นฐาน เป็นวิธีการที่เริ่มต้นด้วยการให้ผู้เรียนได้รู้จักปัญหา พร้อมทั้งวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาอย่างมีเหตุผล เพื่อที่จะได้หาวิธีการต่าง ๆ มาใช้ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นวิธีการที่น่าจะช่วยเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนได้มีทักษะในการอ่านวิเคราะห์ได้ ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นขั้นตอนการเรียนรู้ที่เริ่มจากการกำหนดประเด็นปัญหาในกลุ่มของผู้เรียน เพื่อที่จะหาวิธีการมาแก้ไขปัญหา ซึ่งตัวปัญหาที่ได้ร่วมกันกำหนดนั้น จะเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการที่จะแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการแก้ไข และต้องการที่จะเข้าใจในตัวของปัญหา ซึ่งวิธีการนี้ จะเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกสร้าง

ความรู้จากขั้นตอนการคิดแก้ไขปัญหา สอดคล้องกับ มัณฑรา ธรรมบุศย์ (2545) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะสามารถนำมาจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ในการคิดวิเคราะห์ และค้นหาวิธีแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมมากขึ้น โดยครูผู้สอนมีการเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ มาเป็นผู้ให้คำแนะนำ ทำให้ผู้เรียนสามารถกำหนดกิจกรรมในการค้นหาความรู้ใหม่เชื่อมโยงกับความรู้พื้นฐาน พร้อมทั้งสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี

นักการศึกษาในประเทศหลายคน ได้นำวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมาใช้ในการวิจัย ไม่ว่าจะเป็น บุญรษากุล บุญเรืองรอด (2562) ที่ได้ศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง ระบบต่อมไร้ท่อ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนในด้านของนักการศึกษาต่างประเทศ ได้แก่ Lin (2017) ที่ได้ศึกษาผลของวิธีการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่มีต่อความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนภาษาอังกฤษ ความเข้าใจในการอ่าน การใช้กลยุทธ์ และทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนการทดสอบหลังเรียนของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ใช้กลยุทธ์ในการระบุหัวข้อ และรายละเอียดสนับสนุนดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน และ Syamsinar and Jafar (2021) ก็ได้ศึกษารูปแบบการเรียนรู้การอ่านโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน กลยุทธ์การพัฒนาทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีทักษะการสื่อสารในระดับที่เพียงพอ และทักษะการอ่านของนักเรียน อยู่ในระดับดี

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่า นักวิชาการและนักการศึกษาส่วนใหญ่ กล่าวถึงการนำวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมาใช้กับนักเรียนที่เรียนในด้านของสายสามัญเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังไม่ได้มีการกล่าวถึงหรือศึกษาเกี่ยวกับการนำวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มาใช้กับนักเรียนที่เรียนในด้านของสายสามัญควบคู่กับหลักธรรม ประกอบกับนักเรียนประสบปัญหาในด้านของการอ่านเชิงวิเคราะห์ ทั้งในด้านของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และตัวของนักเรียนเอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มโอกาสให้นักเรียนได้มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งมีทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ จากการอ่านวรรณกรรม บทอ่าน ตำนาน และหนังสือพิมพ์ ในระดับที่มากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการใช้วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการใช้วิธีการเรียนรู้โดยปัญหาเป็นฐาน กับ กลุ่มที่ได้รับการใช้วิธีการเรียนรู้แบบดั้งเดิม หลังการทดลอง

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย (target population)

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวิริยะ (นามสมมุติ) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 2 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งสิ้น 40 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) และ

กำหนดให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 จำนวน 20 คน เป็นกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/2 จำนวน 20 คน เป็นกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบดั้งเดิม ซึ่งนักเรียนทั้งสองกลุ่มมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยจากการสอบวัดผลปลายภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ไม่แตกต่างกัน โดยผู้วิจัยได้นำคะแนนการทำแบบทดสอบของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม มาทดสอบหาค่าความแปรปรวน (*F* test) ได้ที่ระดับ .47 และค่า *t* (*t* test) ที่ระดับ .17 ซึ่งไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตัวแปรดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (independent variables) คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบปัญหาเป็นฐาน
2. ตัวแปรตาม (dependent variable) คือ ทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จากนักวิชาการหลายท่าน ได้แก่ ทิศนา แขมมณี (2563) ที่กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ว่า เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนจะนำปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับตัวของนักเรียนจริงหรือสร้างสถานการณ์ขึ้นมา และให้ผู้เรียนฝึกวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุของปัญหา และร่วมกันหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้น และ วัชรา เล่าเรียนดี (2547) ก็ได้กล่าวว่า เป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมด้านการคิด ซึ่งมีปัญหาเป็นตัวกระตุ้นในการทำกิจกรรม โดยปัญหานั้น จะต้องมีความน่าสนใจ เพื่อที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม สอดคล้องกับ Barrow and Tamblyn (1980) ที่กล่าวว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องทำความเข้าใจ และหาวิธีแก้ปัญหา โดยปัญหาที่ผู้เรียนพบเป็นตัวกระตุ้นเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาโดยการค้นหาความรู้ต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหา นอกจากนี้ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2548) ก็ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐานไว้ว่า เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถค้นพบความรู้ความเข้าใจด้วยตัวเองและเกิดความตระหนักรู้ เข้าใจถึงปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งสามารถนำความรู้จากเนื้อหาที่ได้เรียนมาพัฒนาทักษะความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง อีกทั้ง กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานไว้ทั้งหมด 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) กำหนดปัญหา (2) ทำความเข้าใจในส่วนของตัวปัญหา (3) ดำเนินการค้นคว้า (4) สังเคราะห์ความรู้ (5) สรุปและประเมินค่า และ (6) นำเสนอและประเมินผลงาน ในส่วนของความหมายของการอ่านเชิงวิเคราะห์ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549) ได้กล่าวถึงความหมายของการอ่านเชิงวิเคราะห์ไว้ว่า เป็นการใช้ทักษะในด้านของการจำแนกส่วนประกอบต่าง ๆ ของเนื้อหา แล้วหาความสัมพันธ์ในด้านของข้อเท็จจริง และเหตุผลที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับ ชวาล แพรัตนกุล (2552) ที่ได้กล่าวว่า การอ่านเชิงวิเคราะห์เป็นการใช้ความสามารถในการอ่านเนื้อหาสาระต่าง ๆ แล้วแยกเนื้อหาแต่ละประเด็น ทั้งข้อเท็จจริงรวมถึงเหตุผล ออกมาเป็นความคิด และจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหานั้นใหม่ ก่อนที่จะนำไปสรุปเป็นเนื้อหาความรู้จากสิ่งที่อ่านอีกครั้ง รวมถึง กรรณิการ์ เครือมาศ (2554) กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านเชิงวิเคราะห์ไว้ว่า เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้อ่านทุกระดับได้ฝึกทักษะด้านความคิด การวิเคราะห์ พิจารณา เป็นการอ่านที่ต้องนำความรู้ที่เป็นประโยชน์ไปปรับใช้ได้อย่างถูกต้อง ไม่ใช่เป็นการอ่านแค่ค้นหาความรู้ หรือความเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว และในส่วนของการวัดทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและได้นำแนวทางมาปรับใช้กับงานวิจัย คือ ให้ผู้เรียนอ่านวิเคราะห์และทำความเข้าใจในรายละเอียดของเนื้อหา สาระสำคัญ ข้อเท็จจริง พฤติกรรม สถานที่

ตัวละคร หรือตัวบุคคล จากเนื้อหาที่อ่าน เพื่อเป็นการฝึกผู้เรียนให้มีทักษะในการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันตลอดจนถึงสาเหตุและข้อเท็จจริงของเนื้อหา

จากข้อมูลข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการเรียนรู้ที่เริ่มต้นด้วยการกำหนดประเด็นปัญหาโดยมีทั้งหมด 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา ครูให้นักเรียนอ่านบทอ่าน และร่วมกันกำหนดปัญหาภายในกลุ่ม ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา ครูให้นักเรียนค้นหาสาเหตุของปัญหาที่นักเรียนกำหนดตามความคิดของนักเรียน ขั้นที่ 3 ค้นหาความรู้ ครูให้นักเรียนค้นคว้าวิธีการแก้ไขปัญหา จากปัญหาที่นักเรียนกำหนด ขั้นที่ 4 ประมวลความรู้ ครูให้นักเรียนนำวิธีการแก้ไขปัญหาที่แต่ละคนได้ศึกษามาประมวลเป็นองค์ความรู้ ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินค่า ผู้เรียนร่วมกันประเมินความถูกต้องและความสอดคล้องของวิธีการแก้ปัญหา อาจตัดข้อที่คล้ายกันหรือไม่มีความสอดคล้องออก จากนั้น นำมาเขียนในรูปแบบผังมโนทัศน์ ขั้นที่ 6 นำเสนอและประเมินผลงาน ครูให้นักเรียนที่เป็นตัวแทนกลุ่มนำเสนอหน้าชั้นเรียน โดยมีครูและเพื่อนในชั้นร่วมกันประเมินผลงาน จากขั้นตอนดังกล่าว พบว่า แต่ละขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้ ต่างก็เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้มีการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์หาเหตุผล และแนวทางแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้วิจัยที่มีแนวคิดที่จะนำวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมาใช้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง พร้อมทั้งมีทักษะในการอ่านเชิงวิเคราะห์ที่ดีขึ้น เพื่อที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนทั้งในด้านของการศึกษา และการดำรงชีวิตให้เข้ากับยุคปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research design) แบบ Nonequivalent Control Group Pre-test/Post-test Design โดยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองที่ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 2 กลุ่ม ก่อนและหลังทดลอง โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ (2) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิม ด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ และ (3) แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ผู้วิจัยมีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือดังนี้

1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้สร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ จำนวน 8 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 50 นาที และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม ด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ จำนวน 8 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 50 นาที จากนั้น นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเหมาะสม และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence--IOC) ได้เท่ากับ 0.97

1.2 แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ มีลักษณะเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ จากนั้น นำแบบทดสอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเหมาะสม และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence--IOC) ได้เท่ากับ 1.00 จากนั้น นำแบบทดสอบไป (try-out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวิริยะ (นามสมมุติ) ที่ผ่านการเรียนการอ่านเชิงวิเคราะห์มาแล้ว จำนวน 20 คน แล้วนำผลการทดสอบมาตรวจสอบค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก โดยได้ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.55-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.20-0.50 และตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นจากสูตร KR-20 มีค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ 0.76

2. การดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและเก็บข้อมูล ดังนี้

2.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนทั้ง 2 ห้อง ทำการทดสอบก่อนเรียน ด้วยแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ มีลักษณะเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลาทำแบบทดสอบ 15 นาที

2.2 ทำกิจกรรมการสอนทั้ง 2 กลุ่ม ตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เวลากลุ่มละ 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 50 นาที โดยกลุ่มทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และกลุ่มควบคุมใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม เนื้อหาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย (1) บทอ่านพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก (2) มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี (3) ตำนานก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ และ (4) เนื้อหาข่าวจากหนังสือพิมพ์ โดยทำกิจกรรมเนื้อหาละ 2 แผน

2.3 ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทดสอบหลังเรียน ภายหลังสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกันกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน แต่สลับตัวเลือก

2.4 นำผลจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติทดสอบค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และการทดสอบค่าที (*t* test)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์คะแนนแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*)

2. วิเคราะห์ความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนการทำแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง โดยการทดสอบค่าที แบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (sample *t* test dependent)

3. วิเคราะห์ความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนการทำแบบทดสอบวัดทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง โดยการทดสอบค่าที แบบกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (sample *t* test independent)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาการใช้วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นตารางได้ดังนี้

ตาราง 1

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้

กลุ่มทดลอง	*N*	$\overline{X}$	*SD*	*t*	Sig.
ก่อนเรียน	20	12.50	3.5	13.11	.00*
หลังเรียน	20	23.85	3.7		

*$p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า ทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แปลความหมายได้ว่า ทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความสามารถในการการอ่านเชิงวิเคราะห์ของกลุ่มทดลอง กับกลุ่มควบคุม หลังการจัดการเรียนรู้

กลุ่มตัวอย่าง	*N*	$\overline{X}$	*SD*	*t*	Sig.
การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน	20	23.85	3.7	4.80	.00*
การจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม	20	18.25	3.6		

*$p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า ทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แปลความหมายได้ว่า ทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบในการวิจัยผู้วิจัย มีประเด็นสำคัญที่ได้นำมาอภิปราย ดังนี้

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์หลังการทดลอง สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการฝึกทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ของตนเองให้มีการพัฒนามากขึ้น เนื่องจากลักษณะของการจัดกิจกรรมเป็นการให้ผู้เรียนได้ฝึกเรียนรู้ปัญหากันเป็นกลุ่ม ด้วยการอธิบายเนื้อหาจากสิ่งที่ตนอ่านให้สมาชิกได้รับฟัง ทำให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่ตรงกัน และช่วยกันหาประเด็นที่เป็นปัญหา เพื่อที่จะได้สืบค้นวิธีการแก้ไขปัญหา แล้วนำมาอภิปรายเสนอให้สมาชิกในกลุ่มได้พิจารณาในเรื่องของความถูกต้อง หรือความเหมาะสมร่วมกัน ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ที่มีความหลากหลาย นอกจากจะสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ข้อเท็จจริงจากปัญหาของเนื้อหาได้อย่างเข้าใจแล้ว นักเรียนยังสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่นักเรียนพบเจอได้อีกด้วย นับว่า เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีทักษะในการอ่านเชิงวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้กับเหตุการณ์ในชีวิตของนักเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาธิป เปลาเล (2561) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน อย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถพัฒนานักเรียนในด้านการอ่านได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการอ่านเชิงวิเคราะห์ ที่มีความสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้อ่านได้ใช้ทักษะด้านความคิด และปัญญาในการหาเหตุผล มาพิจารณาตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาในชีวิตจริงได้

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากการที่นักเรียนกลุ่มทดลอง มีทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์เพิ่มขึ้น เนื่องมาจากขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน แต่ละขั้นที่ผู้วิจัยได้นำไปทดลองกับนักเรียน ต่างก็เป็นส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีการฝึกทักษะทางด้านการคิด วิเคราะห์ พิจารณา ซึ่งขั้นตอนในการจัดกิจกรรมที่ส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์เพิ่มขึ้น มีทั้งหมด 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบปัญหา ด้วยการร่วมกันวิเคราะห์หาปัญหาในเนื้อหาที่ครูกำหนดให้ ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา เป็นขั้นตอนที่ช่วยผู้เรียนเกิดความเข้าใจกับปัญหา ด้วยการวิเคราะห์พิจารณาถึงสาเหตุ หรือปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา ขั้นที่ 3 ค้นหาความรู้ เป็นขั้นตอนที่ฝึกให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์หาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายในด้านของวิธีการแก้ไขปัญหา ขั้นที่ 4 ประมวลความรู้ เป็นขั้นตอนที่ทำให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้ในด้านของวิธีการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย จากที่สมาชิกในกลุ่มได้ร่วมกันค้นหา แล้วร่วมกันประมวลความรู้ ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินค่า เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถที่จะวิเคราะห์ข้อเท็จจริง ความถูกต้อง และความสอดคล้องของวิธีการแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี ขั้นที่ 6 ขั้นนำเสนอและประเมินผลงาน เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้กับนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ พร้อมทั้งสามารถที่จะวิเคราะห์พิจารณาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เพื่อน ๆ นำเสนอ ไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันของนักเรียนได้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน นับว่า เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกเรียนรู้และค้นหาความรู้ทำความเข้าใจร่วมกัน อีกทั้งยังสามารถทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ทำให้ผลที่ได้จากการเรียนรู้นั้น สามารถบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ วัชรา เล่าเรียนดี (2547) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการใช้ทักษะการแก้ปัญหา สามารถเรียนรู้ด้วยตัวเอง เป็นผู้นำในการพาเพื่อนในกลุ่ม ค้นหาเนื้อหาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและมีวิจารณญาณ สามารถสื่อความหมายได้อย่างถูกต้องเข้าใจ และมีความสามารถในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นในสถานที่ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี รวมถึงการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ยังช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้และมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ บุญรษากุล บุญเรืองรอด (2562) ที่ได้ศึกษาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง ระบบต่อมไร้ท่อ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ Lu-Fang Lin (2017) ก็ได้ศึกษาผลของวิธีการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนภาษาอังกฤษ ความเข้าใจในการอ่านการใช้กลยุทธ์และทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนการทดสอบหลังเรียนของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม มีความแตกต่างกัน โดยนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ใช้กลยุทธ์ในการระบุหัวข้อ และรายละเอียดสนับสนุน ดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ครูผู้สอนควรพิจารณาเนื้อหาที่จะใช้สอน และทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย ขั้นตอนของการจัดกิจกรรมทุกครั้ง เพื่อให้เนื้อหาที่สอนนั้น มีความสอดคล้องกับกิจกรรม และทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ในขั้นตอนของการกำหนดปัญหา นักเรียนยังมีปัญหาในการค้นพบปัญหาจากเรื่องที่อ่าน ทั้งนี้ เนื้อหาที่ครูนำมาให้ อาจเป็นเนื้อหาที่ยาวเกินไป ดังนั้น ก่อนทำกิจกรรม ครูควรแนะนำหรือฝึกให้นักเรียนได้ลองหาปัญหาจากเนื้อหาสั้น ๆ เพื่อที่จะทำให้นักเรียนได้มีกำลังใจที่จะร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อทักษะด้านอื่น ๆ เช่น การพูด หรือการฟัง เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ เครือมาศ. (2554). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ SQ3R*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสารคาม.

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2548). *การเรียนรู้แบบเน้นปัญหาเป็นฐาน สารานุกรมศึกษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). *การคิดเชิงวิเคราะห์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

จุฑาธิป เปลาเล. (2561). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชวาล แพรัตนกุล. (2552). *เทคนิคการวัดผล*. กรุงเทพฯ: พิทักษ์อักษร.

ทิศนา แขมมณี. (2563). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญรษากุล บุญเรืองรอด. (2562). *ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง ระบบต่อมไร้ท่อ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

พรทิพย์ แข็งขัน และเฉลิมลาภ ทองอาจ. (2553). *โมเดล 5 โมเดล การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อพัฒนากระบวนการคิดในคู่มือฝึกอบรมภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์.

มัณฑรา ธรรมบุศย์. (2545). การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ โดยใช้ PBL (Problem-Based Learning). *วารสารวิชาการ, 5*(2), 11-17.

วรรณี โสมประยูร. (2553). *การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

วัชรา เล่าเรียนดี. (2547). *เทคนิคและยุทธวิธีพัฒนาทักษะการคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมพร มันตะสูตร แพ่งพิพัฒน์. (2550). *การอ่านทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Barrow, H. S., & Tamblyn, R. M. (1980). *Problem-based learning: An approach to medical education*. New York: Springer.

Lin, L. F. (2017). Impacts of the problem-based learning pedagogy on English learners' reading comprehension, strategy use, and active learning attitudes. *Journal of Education and Training Studies, 5*(6), 109-125.

Syamsinar & Jafar. (2021). Problem-Based Learning (PBL) model with reading infusion strategy to improve 21st century skills of students. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 611,* 260-264.

ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ที่มีต่อความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวิชากร

พัชรินทร์ ทรงวาจา[1*]
สง่า วงค์ไชย[2]
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: Phatcharin17085@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียน ระหว่างกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ กับ กลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ (2) เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ (3) ศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มทดลองที่มีต่อจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวิชากร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีการจับสลาก โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม กลุ่มทดลอง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 35 คน กลุ่มควบคุม เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 จำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ (2) แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ (4) เกณฑ์การตรวจให้คะแนนการการเขียนเชิงสร้างสรรค์ (5) แบบสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ *t* test Dependent และ *t* test Independent

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์มีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ มีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. นักเรียนกลุ่มทดลองมีความคิดเห็นต่อจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การเขียนเชิงสร้างสรรค์, รูปแบบการสอนซินเนคติกส์, การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

The Effect of Learning Management with the Synectics Model on Creative Writing Abilities of Sixth Grade Students at Wichakon School

Phatcharin Songwaja[1*]
Sa-Nga Wongchai[2]
Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]
[*]Corresponding author: Phatcharin17085@gmail.com

Abstract

The purposes of this research were to (1) Compare the average scores in creative writing ability after lessons between the students who received the Syntactic model and traditional teaching. (2) Compare the average scores in creative writing ability before and after lessons in the experimental group of students who received the Synectics model. (3) Study the opinions of the students in the experimental groups who received the Synectics model. The experimental groups were grade 6 students of Wichakon School, second semester of academic year 2021. The groups held a mixed-abilities of students which is obtained by simple random sampling. Sample groups were obtained in 2 classes are 6/1 and 6/2, 35 students per class. Tools used in research (1) Lessons plans of creative writing with the Synectics model. (2) traditional teaching plan of creative writing. (3) Creative writing ability test. (4) The assessment criteria of creative writing ability. (5) The student opinion survey from students who studied by Synectics model. The statistics used to analyze the data include mean, standard deviation, *t* test dependent and *t* test Independent.

The results showed that

1. The creative writing ability of students who received the Synectics model were higher than students who received the traditional teaching, statistically significantly level at .05.

2. The scores of post-lessons in the creative writing ability of students who received the Synectics model were higher than pre-lessons, statistically significantly at level .05.

3. The students' opinions in the experimental group who received the Synectics model, including 3 aspects, were very positive.

Keywords: Creative Writing, Synectics Model, Traditional Teaching

บทนำ

ภาษาไทยถือเป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่งที่สำคัญยิ่ง อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติที่บ่งบอกถึงความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน และยังเป็นเครื่องมือที่ใช้ติดต่อสื่อสารของคนในชาติอีกด้วย การใช้ภาษาไทยถือเป็นทักษะที่ผู้ใช้ต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการเขียน อันถือว่า เป็นทักษะที่สำคัญซึ่งมีความสัมพันธ์กันกับทักษะการคิด เนื่องด้วยการเขียนนั้น ต้องอาศัยทักษะทางความคิดของตัวบุคคลนำมาถ่ายทอดออกมาในรูปตัวอักษรเป็นงานเขียนเพื่อสื่อสาร ซึ่งงานเขียนนั้น จะสะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิด และความเป็นอัตลักษณ์ของบุคคลด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ เปลื้อง ณ นคร (2551) ที่กล่าวว่า การเขียน คือ การแสดงความคิด ความรู้สึก และความรู้ ซึ่งอยู่ในใจออกไปให้ผู้อื่นรับรู้ เพื่อสื่อสารให้เกิดประสิทธิภาพ และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยอย่างหนึ่งอีกด้วย

การเขียนเชิงสร้างสรรค์ ถือเป็นทักษะอย่างหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งระบุไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยในสาระที่ 2 การเขียน มาตรฐาน ท 2.1 ตัวชี้ ป.6/8 เขียนเรื่องตามจินตนาการและสร้างสรรค์ โดย กระทรวงศึกษาธิการ ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) กล่าวถึง แผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2560-2579 ว่า แผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2560-2579 ได้กำหนดเป้าหมายในด้านของผู้เรียน ดังนี้ ผู้เรียนทุกคนต้องมีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs x 8Cs) ซึ่งทักษะทางด้านกระบวนการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (creativity and innovation) คือ หนึ่งในทักษะที่เป็นองค์ประกอบ (3Rs x 8Cs) ที่สำคัญอันต้องเน้นให้แก่ผู้เรียน

ข้อความข้างต้นที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ทั้ง กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับทักษะการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งทักษะการคิดสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์กันกับทักษะการเขียน หรืออาจกล่าวได้ว่า ความคิดนั้น เป็นทักษะพื้นฐานสำคัญของการเขียน ดังนั้น ในการพัฒนาทักษะความคิดของบุคคลนั้น จึงต้องจำเป็นต้องพัฒนาการเขียนควบคู่กันไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่มีมุมมองทางความคิดที่หลากหลาย ดังที่ Guilford (1950) ได้อธิบายไว้ว่า "องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม ความคิดแบบละเอียดลออ และความคิดคล่องแคล่ว" ซึ่งถือเป็นทักษะการคิดขั้นสูง อันมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศ

ปัจจุบันปัญหาสำคัญอันเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาของประเทศไทย นั้นคือ เด็กขาดความสามารถทางการคิดเชิงสร้างสรรค์ ปัญหานี้ สะท้อนผ่านผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Education Test--O-NET) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เนื่องจากการประเมินระดับชาติดังกล่าว ในวิชาภาษาไทยมีข้อสอบแบบอัตนัยที่วัดความสามารถทางความคิดเชิงเชิงสร้างสรรค์ โดยผ่านรูปแบบการเขียน จำนวน 1 ข้อ ผลการทดสอบระดับชาติ O-Net วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสาระที่ 2 การเขียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2561- 2563 ที่ผ่านมานั้น มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 56.31, 54.63, 58.27 ตามลำดับ (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2564) และเมื่อพิจารณาแล้ว ปีการศึกษา 2563 แม้จะมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น แต่ก็เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย

ผลการประเมินการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Education Test--O-NET) ในรายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวิชากร ปีการศึกษา 2563 มีคะแนนการประเมินเฉลี่ยร้อยละ 67.79 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2564) แต่เมื่อพิจารณาตามรายสาระการเรียนรู้แล้ว พบว่า สาระการเรียนรู้ที่ 2 สาระการเขียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 67.48 ซึ่งอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดไว้ คือ ร้อยละ 75 นั่นเป็นสิ่งสะท้อนถึงปัญหาว่า นักเรียนขาดทักษะความคิดเชิงสร้างสรรค์ และเมื่อพิจารณาแล้ว ปัญหาการขาดความสามารถการคิดเชิงสร้างสรรค์ในงานเขียนของผู้เรียนดังกล่าวนั้น อาจเกิดจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครู อาจไม่ส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ ศุภรณ์ ภูวัด

(2553) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น มีบทบาทสำคัญมากในการช่วยแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน วิธีการสอนหรือรูปแบบการสอนนั้น เป็นปัจจัยในการช่วยส่งเสริมให้นักเรียนอยากเรียนและเกิดการอยากเรียนรู้ด้วยตนเอง

จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบการสอนซินเนคติกส์นั้น เป็นรูปแบบการสอนหนึ่งที่ส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ ทิศนา แขมมณี (2563) อธิบายถึงความหมายเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้รูปแบบซินเนคติกส์ไว้ ดังนี้ รูปแบบซินเนคติกส์ นั้นคือ การจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่ส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ Synectics Instructional Model โดยประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ ขั้น 1 ขั้นนำ ผู้สอนกำหนดกิจกรรมภาระงานให้ผู้เรียนทำ ขั้น 2 การสร้างอุปมาเปรียบเทียบแบบโดยตรง (direct analogy) ขั้น 3 การเปรียบเทียบวัตถุสิ่งของกับตนเอง (personal analogy) ขั้น 4 การสร้างคำคู่ตรงข้ามหรือคำขัดแย้ง (compressed conflict) ขั้น 5 การอธิบายความหมายของคำคู่ขัดแย้ง ขั้น 6 การนำความคิดที่เกิดขึ้นใหม่มาสร้างสรรค์งาน สอดคล้องกับ อาจิยา หลิมกุล (2556) ได้ทำการวิจัยการศึกษาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่จัดการเรียนการสอนตามรูปแบบซินเนคติกส์ ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ มีค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า รูปแบบการสอนซินเนคติกส์เป็นรูปแบบการเรียนรู้หนึ่งที่ส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยจึงตระหนักว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดเชิงสร้างสรรค์นั้น ต้องคำนึงถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการส่งเสริมกระบวนการคิดจึงเป็นที่มาที่ผู้วิจัยประสงค์นำรูปแบบการสอนซินเนคติกส์มาพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียน ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ กับ กลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

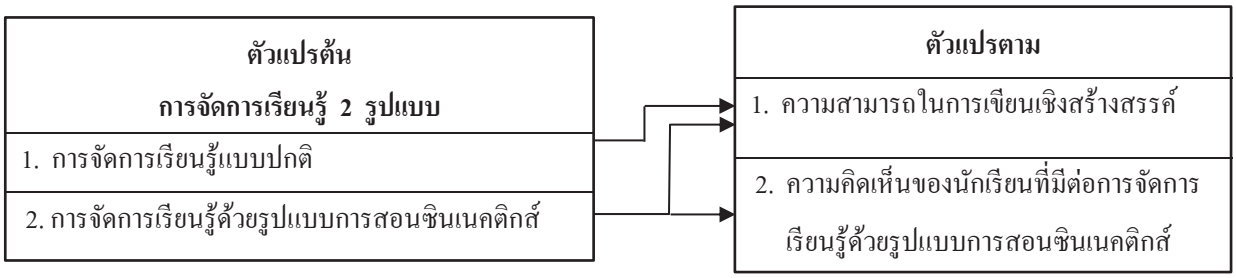

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเขียนเชิงสร้างสรรค์

การเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นทักษะที่ผู้เขียนจะต้องใช้ความคิดในเชิงสร้างสรรค์ของตนเอง เพื่อแสดงความคิด ความรู้สึก และความรู้สึกจากประสบการณ์ และถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรในมุมมองที่แปลกใหม่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2553) กล่าวว่า การคิดสร้างสรรค์ เป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม และเป็นความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ให้ความรู้สึกแปลก

การเขียนเชิงสร้างสรรค์นั้น มีความสำคัญต่อทักษะชีวิต ทั้งยังพัฒนาความคิด สติปัญญา ตลอดจนจิตสำนึกผู้เรียนด้วย คณาจารย์สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหิดล (2552) ได้อธิบายความสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า งานเขียนสร้างสรรค์มีคุณค่าต่อผู้อ่านในด้านความคิดริเริ่ม ทั้งในแง่ของการมองเห็นความคิดริเริ่มของผู้เขียน และการสร้างแรงบันดาลใจ

องค์ประกอบของงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ เกศินี จุฑาวิจิตร (2552) ได้อธิบายองค์ประกอบทั่วไปของงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ออกเป็น 7 ประการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (1) ความใหม่ แปลก และแตกต่าง (2) สุนทรียภาพที่ลงตัว (3) การผสมผสานอย่างเหมาะสมระหว่างเนื้อหากับรูปแบบ (4) การแสดงอัตลักษณ์ของผู้เขียน (5) การเปิดโอกาสแห่งการตีความที่หลากหลาย (6) ความสามารถในการสั่นคลอนหรือรื้อถอนอคติ และ (7) การสร้างจิตสำนึกต่อสังคม

การวัดและประเมินการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นงานที่ต้องใช้การวัดและประเมินผลที่ชัดเจน เที่ยงตรง ดังนั้น การวัดและประเมินผลจำเป็นต้องคำนึงถึงการกำหนดหลักเกณฑ์การให้คะแนนที่เที่ยงตรง ครอบคลุมทุกด้าน จงกล วจนะเสถียร (2559) ได้อธิบายถึงเกณฑ์การให้คะแนนการประเมินความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ 5 ประเด็น ดังนี้ (1) การตั้งชื่อเรื่อง (2) เนื้อหาและการเรียบเรียงลำดับเหตุการณ์ (3) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (4) การเขียนคำเชื่อมโยงประโยค (5) การเขียนสะกดคำ

รูปแบบการสอนซินเนคติกส์

ทิศนา แขมมณี (2563) ได้อธิบายความหมายเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้รูปแบบซินเนคติกส์ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้รูปแบบการสอนซินเนคติกส์ หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 6 ขั้น ดังนี้ ขั้น 1 ขั้นนำ ผู้สอนกำหนดกิจกรรมภาระงานให้ผู้เรียนทำ ขั้น 2 การสร้างอุปมาเปรียบเทียบแบบโดยตรง (direct analogy) ขั้น 3 การเปรียบเทียบวัตถุสิ่งของกับตนเอง (personal analogy) ขั้น 4 การสร้างคำคู่ตรงข้ามหรือคำขัดแย้ง (compressed conflict) ขั้น 5 การอธิบายความหมายของคำคู่ขัดแย้ง ขั้น 6 การนำความคิดที่เกิดขึ้นใหม่มาสร้างสรรค์งาน

การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ชุลีพร สังคานาคิน (2552) ได้อธิบายการจัดการเรียนรู้แบบปกติ หมายถึง กระบวนการที่ครูใช้โดยทั่วไป เพื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการเตรียมเนื้อหาสาระ เน้นการบรรยาย คือพูด บอก เล่า อธิบาย เนื้อหาสาระ หรือสิ่งที่ต้องการสอนแก่ผู้เรียน และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง โดยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากร เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวิชากร สังกัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 4 ห้อง จำนวนทั้งหมด 140 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวิชากร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้อง ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีการจับสลาก โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่มกลุ่มทดลองเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 35 คน กลุ่มควบคุมเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 จำนวน 35 คน

3. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ จำนวน 3 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 6 ชั่วโมง และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 3 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 6 ชั่วโมง จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา ก่อนนำไปให้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ทั้ง 3 แผน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ทั้ง 3 แผน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 แสดงว่า แผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 รูปแบบ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เหมาะสมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้น นำไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ และนำไปใช้กับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

3.2 แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และเกณฑ์การตรวจให้คะแนนการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ เพื่อใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ โดยเป็นแบบอัตนัย 2 ฉบับ เป็นแบบทดสอบแบบคู่ขนาน ฉบับละ 1 ข้อ จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องด้านคำชี้แจง ด้านการใช้ภาษา การใช้รูปภาพ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 แสดงว่า แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องตามเกณฑ์และสามารถนำไปใช้ได้ จากนั้น นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว ไปทดลองใช้ (try-out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์การตรวจให้คะแนนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในการตรวจให้คะแนนเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนระหว่างการให้คะแนนของผู้ตรวจ 2 คน ดังนี้ ฉบับที่ 1 ที่ระดับ .827 ฉบับที่ 2 ที่ระดับ .755 แสดงว่า เกณฑ์การตรวจให้คะแนนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีค่าความเชื่อมั่นแบบสอดคล้องภายในระหว่างผู้ประเมินเหมาะสม เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้น นำไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์และนำไปใช้กับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

3.3 แบบสอบถามความคิดเห็นนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ แบบสอบถามความคิดเห็น ประกอบด้วย ประโยคข้อความ จำนวน 15 ข้อ ซึ่งแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา ก่อนนำไปให้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 แสดงว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เหมาะสมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้น นำแบบสอบถามความคิดเห็นมาแก้ไข จนมีความถูกต้องสมบูรณ์ และนำไปใช้เครื่องมือในการวิจัยกับกลุ่มทดลอง

4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.2 เลือกแบบแผนการทดลอง

4.3 ทดสอบก่อนเรียนกับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ฉบับก่อนเรียน

4.4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกลุ่มทดลอง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 35 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบการสอนซินเนคติกส์ และกลุ่มควบคุม เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 จำนวน 35 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

4.5 ทดสอบหลังเรียน กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ฉบับหลังเรียน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ที่มีต่อความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตาราง 1

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียนระหว่างกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์กับกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	ค่าสถิติ					
	n	$\bar{X}$	*SD*	*t*	*df*	Sig.
กลุ่มทดลอง	35	19.80	1.59	7.34*	68	.00
กลุ่มควบคุม	35	16.74	1.88			

*$p < .05$

จากตาราง 1 กลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ก่อนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์

ช่วงเวลา	ค่าสถิติ					
	n	$\bar{X}$	*SD*	*t*	*df*	Sig.
ก่อนเรียน	35	14.51	2.27	13.40*	34	.00
หลังเรียน	35	19.80	1.59			

*$p < .05$

จากตาราง 2 กลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 3

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์รายด้าน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	*SD*	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน	3.49	0.38	ระดับปานกลาง	3
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.60	0.32	ระดับมาก	1
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	3.53	0.38	ระดับมาก	2
รวมทั้ง 3 ด้าน	3.54	0.23	ระดับมาก	

จากตาราง 3 พบว่า ความคิดเห็นโดยภาพรวมทั้ง 3 ด้านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับได้ดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.60, *SD* = 0.32) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.53, *SD* = 0.38) ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.49, *SD* = 0.38)

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ มีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อ 1 ที่ตั้งไว้ คือ ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียน กลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้เรียนแบบปกติ โดยกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียน เท่ากับ ($\bar{X}$ = 19.80, *SD* = 1.59) และกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังเรียน เท่ากับ ($\bar{X}$ = 16.74, *SD* = 1.88) ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการเรียนด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ เป็นรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงสร้างสรรค์ โดยเน้นกระบวนการของการคิดเชิงเปรียบเทียบในหลาย ๆ ลักษณะ เช่น เปรียบเทียบกับ

ตนเอง เปรียบเทียบโดยใช้คำคู่ตรงข้าม เมื่อผู้เรียนได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนนี้แล้ว จึงทำให้ผู้เรียนได้ฝึกสังเกต มีมุมมองทางความคิดที่แปลกใหม่ สามารถใช้จินตนาการได้อย่างเต็มที่ในการสร้างสรรค์งานเขียนขึ้นมา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐณิชา จิตตะคาม (2561) ทำการวิจัยเรื่อง *การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนแบบซินเนคติกส์ เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6* ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ รายวิชาภาษาไทย หลังเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนแบบซินเนคติกส์ สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. จากการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ มีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังจะเห็นได้จากคะแนนก่อนเรียนเท่ากับ ($\overline{X}$ =14.51, *SD* = 2.28) และคะแนนหลังเรียนเท่ากับ ($\overline{X}$ =19.80, *SD* = 1.59) เมื่อพิจารณาคะแนนทั้งก่อนและหลังเรียน เป็นรายด้านตามเกณฑ์การตรวจให้คะแนนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่กำหนดไว้ พบว่า นักเรียนกลุ่มนี้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านที่ได้รับการพัฒนามากที่สุด เป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ลำดับที่ 2 ด้านการเขียนคำเชื่อมโยงประโยค ลำดับที่ 3 ด้านเนื้อหาและการเรียงลำดับเหตุการณ์ ลำดับที่ 4 ด้านการเขียนสะกดคำ ลำดับที่ 5 ด้านการตั้งชื่อเรื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาจิยา หลิมกุล (2556) ทำการวิจัยเรื่อง *ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่จัดการเรียนการสอนตามรูปแบบซินเนคติกส์* ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่จัดการเรียนการสอนตามรูปแบบซินเนคติกส์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความคิดเห็นของกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความคิดเห็นต่อจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้คือ ความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นโดยรวมภาพทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.54 , *SD* = 0.23) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเป็นลำดับที่ 1 คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 3.60 , *SD* = 0.32) เมื่อพิจารณารายข้อของด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นด้วยมากว่า รูปแบบการสอนซินเนคติกส์สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์แปลกใหม่ ดังที่ ทิศนา แขมมณี (2563) กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ไว้ว่า รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2547) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบการสอนซินเนคติกส์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ลำดับที่ 2 ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\overline{X}$ = 3.53, *SD* = 0.38) เมื่อพิจารณารายข้อ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นระดับมากว่า รูปแบบการสอนซินเนคติกส์ได้ฝึกเชื่อมโยงความคิดอย่างเป็นระบบ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ได้ ลำดับที่ 3 ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน ($\overline{X}$ = 3.49, *SD* = 0.38) เมื่อพิจารณารายข้อ ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นระดับมากว่า รูปแบบการสอนซินเนคติกส์นั้น เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือทำด้วยตนเอง เลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายมากระตุ้นและเร้าความสนใจ และมีความสุขในการปฏิบัติกิจกรรมทุกขั้นตอน โดยความคิดเห็นรวมทั้ง 3 ด้าน ของกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ จงกล วจนะเสถียร (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *การพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบซินเนคติกส์* ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ ภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะผลการวิจัย

1. การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ ผู้สอนควรศึกษาขั้นตอนของรูปแบบการสอนให้ละเอียด

2. การจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาความสามารถการเขียน ใช้เวลาค่อนข้างมาก ดังนั้น ผู้สอนควรบริหารจัดการเวลาให้เหมาะสม ทั้งขั้นตอนการสอน และการให้เวลานักเรียนในการสร้างสรรค์งานเขียน

3. การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ และการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบปกติ ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายไม่ตึงเครียด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในงานเขียนประเภทบทร้อยกรอง

2. ควรมีเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนซินเนคติกส์เปรียบเทียบกับรูปแบบการเรียนการสอนพิกเจอร์เวิร์ด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2553). *การคิดเชิงวิเคราะห์ Analytical thinking* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

เกศินี จุฑาวิจิตร. (2552). *การเขียนสร้างสรรค์ทางสื่อสิ่งพิมพ์ Idea ดี ๆ ไม่มีวันหมด*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

คณาจารย์สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหิดล. (2552). *เอกสารคำสอนรายวิชา ศศภท 100 ศิลปะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร*. นครปฐม: สหธรรมิก.

จงกล วจนะเสถียร. (2559). *การพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบซินเนคติกส์*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชุลีพร สังคานาคิน. (2552). *การเปรียบเทียบการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้รูปแบบโยนิโสมนสิการแบบแยกส่วนประกอบควบคู่กับการใช้สื่อภาพเคลื่อนไหวกับการสอนแบบปกติ*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ณัฐณิชา จิตตะคาม. (2561). *การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนแบบซินเนคติกส์ เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ทิศนา แขมมณี. (2563). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เปลื้อง ณ นคร. (2551). *ศิลปะแห่งการประพันธ์*. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ.

ศุภรณ์ ภูวัค. (2553). *การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมนาคนาวาอุปถัมภ์เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2564). *ประกาศคะแนนการทดสอบ O-NET (Ordinary National Educational Test) ปีการศึกษา 2563*. ค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2564, จาก http://www.newonetresult.niets.or.th

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2547). *วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมค่านิยม การเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

อาจิยา หลิมกุล. (2556). *การศึกษาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตที่จัดการเรียนการสอนตามรูปแบบซินเนคติกส์*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Guilford, J. P. (1950). *Creativity*. New York: McGraw-Hill.

การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

สุชาดา อาวรุณ[1*]
สง่า วงค์ไชย[2]
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: Suchadawueng127@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (2) เปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนวัดกระจับพินิจ สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน นักเรียน 60 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม และใช้วิธีการจับสลาก เพื่อหากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ได้กลุ่มทดลอง เป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2 นักเรียน 30 คน และกลุ่มควบคุม เป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 นักเรียน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ (1) แผนการจัดการเรียนรู้การเขียนเรื่องตามจินตนาการที่จัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน จำนวน 3 แผน และแผนการจัดการเรียนรู้การเขียนเรื่องตามจินตนาการที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 3 แผน (2) แบบวัดความสามารถในการเขียนเรื่องตามจินตนาการ เป็นแบบทดสอบแบบอัตนัย จำนวน 2 ข้อ (3) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ *t* test Dependent และ *t* test Independent

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน สูงกว่านักเรียนที่ได้รับจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ความพึงพอใจของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก

คำสำคัญ: การเขียนเรื่องตามจินตนาการ, การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน, การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

The Development of Imaginative Writing Ability by Creativity-Based Learning of Fifth Grade Students

Suchada Arwarun[1*]

Sa-Nga Wongchai[2]

Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: Suchadawueng127@gmail.com

Abstract

The research aimed to: (1) compare learning achievement of imaginative writing of fifth grade students after learning by Creativity-based learning with Teacher Center (2) compare learning achievement of imaginative writing of fifth grade students before and after learning by Creativity-based learning and (3) study students satisfaction of fifth grade students by Creativity-based learning. The sample group consisted of 60 students in fifth grade students of the Watkrajabpinit school. Thonburi District Office South, Bangkok. 2 room by random simple sampling. Then using the draw lots method. to find the experimental group and the control group Therefore, the experimental group They were students in grade 5/2 of 30 students and a control group. are students in grade 5/1 of 30 students.

The research instruments were: (1) The lesson plans using Creativity-based learning and The lesson plans using Teacher center. (2) The Imaginative Writing Aptitude Test is a two-item, subjective test. and (3) The satisfaction questionnaire by Creativity-based learning were analyzed by mean, The statistics used to analyze the data include mean, standard deviation, *t* test dependent and *t* test Independent.

The results showed that:

1. Imaginative writing ability of grade 5 students after learning by Creativity-based learning was higher than normal learning management significance at .05

2. Imaginative writing ability of grade 5 students after learning by using Creativity-based learning was higher than before with statistical significance at .05

3. The student satisfaction of grade 5 students by using Creativity-based learning, there was a high level of satisfaction.

Keywords: Imaginative Writing Ability, Creativity-Based Learning, Normal Learning Management

บทนำ

การเขียนเป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ ไม่ต่างจากทักษะด้านการอ่าน หรือการฟัง ดู พูด ดังที่ กรรณิการ์ พวงเกษม (2531) กล่าวว่า "การเขียนเป็นรากฐานสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเป็นฐานที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ การเขียนจึงเป็นทักษะที่สำคัญที่นักเรียนต้องสนใจฝึกฝนอย่างจริงจัง" ซึ่งสอดคล้องกับ ศิวกานท์ ปทุมสูติ (2548) กล่าวว่า "งานเขียนต่าง ๆ ที่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีความหมายเป็นตัวแสดงคุณค่าผ่านถ้อยคำ กลุ่มถ้อยคำ สำนวน โวหาร สัญลักษณ์ และวิธีการต่าง ๆ จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร" ซึ่งจะเห็นว่า การเขียนเป็นทักษะที่สำคัญในการถ่ายทอดความคิดและความต้องการออกมา เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจตามความต้องการของผู้เขียน อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสติปัญญาของบุคคล โดยการนำมาร้อยเรียงกันอย่างเป็นระบบ ถูกต้องตามหลักภาษาไทย ดังนั้น นักเรียนทุกคนจะต้องมีทักษะที่ดี เพราะถือเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคต

อย่างไรก็ตาม แม้การเขียนเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพและแสวงหาความรู้ในอนาคต แต่ผลการทดสอบการเขียนของ สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (2563) ได้สรุปผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาไทย ด้วยรูปแบบอัตนัยย้อนหลัง 5 ปี (ปี 2559-2563) พบว่า การเขียนเรื่องจากภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คะแนนเต็ม 10 คะแนน นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 7.15-8.43 คะแนน ซึ่งข้อบกพร่องที่พบ คือ ด้านการใช้ภาษาสื่อสาร ทั้งการเขียนประโยคไม่สมบูรณ์ประโยค ประโยคไม่สื่อความ การใช้คำผิดความหมาย รวมทั้งการใช้คำภาษาถิ่นและการเขียนสะกดคำผิด ซึ่งสอดคล้องกับ อุไรวรรณ อุดมการเกษตร (2556), สุคนธรัตน์ สร้อยทองดี (2560), อัจฉรา ตาเล๊ะเจ๊ะโซะ (2560) และวณัฐพล สันภิบาล (2563) กล่าวในทำนองเดียวกันว่า นักเรียนมีปัญหาด้านทักษะการเขียน ทั้งการเขียนสะกดคำ การเขียนประโยค การเขียนสื่อสารประเภทต่าง ๆ รวมถึงการใช้ภาษาพูดในการเขียน เขียนสื่อความไม่ได้ เขียนไม่ครอบคลุมเนื้อหา การเลือกใช้คำไม่เหมาะสม และการลำดับความคิดในการเขียนเรื่องวกวน ปัญหาที่กล่าวมาเบื้องต้น สอดคล้องกับปัญหาที่ผู้วิจัยพบจากประสบการณ์การจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในด้านการเขียนทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ทั้งการเขียนสะกดคำผิด เขียนประโยคสื่อสารไม่ชัดเจน เรียบเรียงความคิดไม่เชื่อมโยงตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง ขาดสาระสำคัญของเรื่อง และเขียนไม่ครอบคลุมเนื้อหา ส่งผลให้ตัวชี้วัดการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการเขียน ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ด้วยปัญหาดังกล่าว อาจส่งผลต่อความสามารถด้านการเขียนในระดับที่สูงขึ้น ตลอดจนมีผลกระทบต่อการประกอบอาชีพในอนาคตได้

จากปัญหาที่พบ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ซึ่งพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานของ วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ (2564) มี 5 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นกระตุ้นความสนใจ เป็นขั้นตอนที่นำเสนอสิ่งเร้าที่นักเรียนกำลังให้ความสนใจ (2) ขั้นตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ ซึ่งปัญหานั้น ต้องมาจากใกล้ตัวเด็ก และแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามปัญหาที่ผู้เรียนสนใจปัญหาเดียวกัน (3) ขั้นค้นคว้าและคิด เป็นขั้นตอนการค้นคว้าตามกลุ่ม โดยผู้สอนบอกแหล่งความรู้ และให้คำแนะนำเพิ่มเติม (4) ขั้นนำเสนอ มีการนำเสนอหน้าห้องด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม ระหว่างการนำเสนอจะไม่มีการพูดแทรก และ (5) ขั้นประเมินผล ให้คะแนนโดยเพื่อนในห้องเรียน จากการประเมินชิ้นงาน หรือการนำเสนอผลงาน จะเห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานเป็นวิธีจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมนักเรียนให้เสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิด ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

จากขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ที่มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด ที่เกิดจากการแสวงหาข้อมูลที่นักเรียนสนใจ อีกทั้งไม่มีการจำกัดความคิด จะส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการที่ผู้เรียน

ได้คิดได้สร้างสรรค์ผลงานตามจินตนาการของตนเอง โดยยึดข้อมูลที่ถูกต้อง และมีข้อสนับสนุนความคิดที่ได้จากข้อมูลที่นักเรียนสนใจศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้วิจัยเห็นว่า การเขียนเรื่องตามจินตนาการเป็นการเขียนเชิงสร้างสรรค์รูปแบบหนึ่ง จะต้องส่งเสริมด้วยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมจินตนาการและสร้างสรรค์ไม่จำกัดรูปแบบความคิด ไม่ตัดสินคำตอบแบบถูก-ผิด แต่เสนอแนะและร่วมกันค้นพบคำตอบที่ดีและเหมาะสมที่สุด ดังที่ วิพรพรรณ ศรีสุธรรม (2562) และสัพพัญญู สุขพิระวัฒนกุล (2562) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน มาเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการศึกษาของทั้งสองท่าน พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยหลังเรียนของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานเป็นวิธีที่เหมาะสมต่อการนำมาพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดกระจับพินิจ สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน กับ การจัดการเรียนรู้แบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่นักเรียนมีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

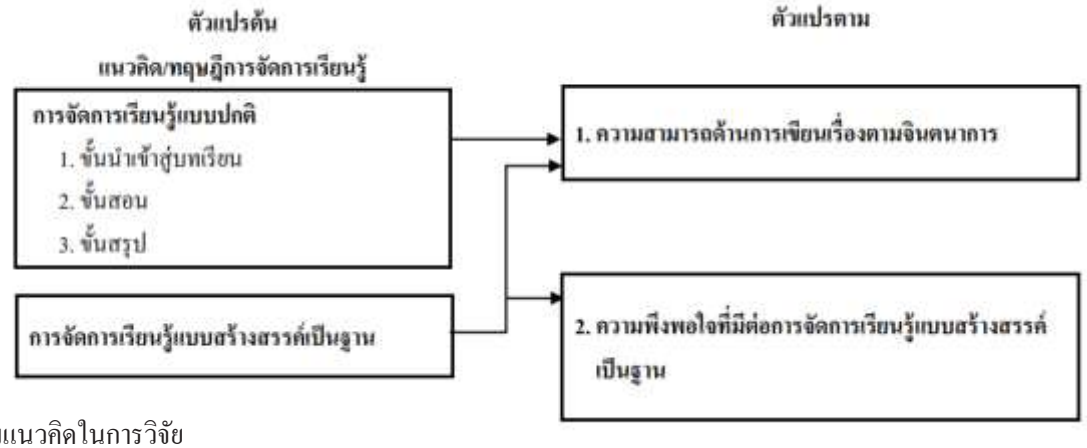

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเขียนเรื่องตามจินตนาการ

การเขียนเรื่องตามจินตนาการเป็นการเขียนรูปแบบหนึ่งที่ใช้รูปแบบการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยจึงนำเสนอความหมายของการเขียนเรื่องตามจินตนาการตามความหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ดังที่ อัจฉรา ชีวพันธ์ (2561) และประภาศรี สีหอำไพ (2531) กล่าวในทำนองเดียวกันว่า การเขียนสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบการเขียนที่มีลักษณะของการใช้จินตนาการ มีการคิดสิ่งใหม่ที่ไม่เหมือนใคร มาสร้างคำ และเขียนเรื่องราวจากจินตนาการ มีรูปแบบการเขียนที่อิสระ อาจใช้ประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้พบเจอในชีวิตประจำวัน มาสร้างงานเขียนขึ้นด้วยตนเองได้

การเขียนเป็นทักษะที่ต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเหมาะสม ดังที่ ประภาศรี สีหอำไพ (2531) กล่าวถึง หลักการเขียนว่า หลักการเขียนในขั้นต้นนั้น ต้องคำนึงถึง (1) ความเรียงจะต้องมีเอกภาพ (unity) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีใจความมุ่งไปสู่ประเด็นสำคัญเพียงอย่างเดียว (2) ความเรียงจะต้องมีสัมพันธภาพ (coherence) คือ ความเชื่อมโยง เป็นลำดับต่อเนื่องกันอย่างชัดเจน และ (3) ความเรียงจะต้องมีสารัตถภาพ (emphasis) คือ เน้นใจความที่สำคัญเด่นชัด เป็นแกนสำคัญของการเขียน

การวัดและการประเมินผลการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การวัดความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการที่ปรับปรุงมาจากเกณฑ์การวัดของ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2561) ที่กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการเขียนเรื่องตามจินตนาการ จำนวน 5 รายการประเมิน ประกอบด้วย (1) การตั้งชื่อเรื่อง (2) สาระสำคัญของเรื่องที่เขียนตามจินตนาการ (3) การใช้ภาษา (4) การเขียนสะกดคำ และ (5) ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งจะต้องระบุรายละเอียดของรายการประเมินแต่ละข้อ ตามความเหมาะสมของเกณฑ์การประเมิน

การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ (2564) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานว่า การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (creativity-based learning) เป็นหนึ่งในรูปแบบการสอนแนว Active Learning คือ การจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนตื่นตัว เป็นหนึ่งในแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อออกแบบการสอนให้นักเรียนได้ครบสองด้าน คือ ได้ทั้งเนื้อหาวิชา และทักษะในศตวรรษที่ 21

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ผู้วิจัยนำมาใช้ในการกำหนดขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ขั้นกระตุ้นความสนใจ เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในเนื้อหา โดยใช้ สื่อมัลติมิเดีย รูปภาพ การใช้เกม และกิจกรรมที่นักเรียนได้ร่วมกันปฏิบัติทั้งชั้นเรียน โดยเลือกเรื่องนักเรียนที่กำลังให้ความสนใจ (2) ขั้นตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ เป็นขั้นตอนของการตั้งปัญหา ซึ่งปัญหานั้นต้องมาจากใกล้ตัวเด็ก เด็กต้องนำความรู้นั้นไปใช้ในการอธิบายต่อและแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามปัญหาที่ผู้เรียนสนใจปัญหาเดียวกัน (3) ขั้นค้นคว้าและคิด เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาและสืบค้นเนื้อหาตามความสนใจ ผู้สอนบอกแหล่งความรู้ให้นักเรียนสืบค้นความรู้ด้วยตนเอง (4) ขั้นนำเสนอ เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า เลือกใช้วิธีการนำเสนอตามความเหมาะสมของเนื้อหา (5) ขั้นประเมินผล เป็นขั้นตอนการให้คะแนน ซึ่งจะให้คะแนนโดยเพื่อนในห้องเรียน จากการประเมินชิ้นงาน (วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์, 2564)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ของโรงเรียนวัดกระจับพินิจ สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 3 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 89 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ได้นำมาใช้ใช้ในการทดลอง ได้แก่ นักเรียนที่อยู่ในระดับของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อยู่ระหว่างปีการศึกษา 2564 ของโรงเรียนวัดกระจับพินิจ สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน นักเรียน 60 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม จากนั้น ใช้วิธีการจับสลาก เพื่อนำมาเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยกลุ่มทดลองนั้น ได้แก่ นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2 จำนวนนักเรียน 30 คน และกลุ่มควบคุม เป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 จำนวนนักเรียน 30 คน

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน และแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน จำนวน 3 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 6 ชั่วโมง และแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 3 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 6 ชั่วโมง จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา ก่อนนำไปให้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ทั้ง 3 แผน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/3 เพื่อตรวจสอบปัญหาอุปสรรค และนำแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 2 แผนการจัดการเรียนรู้ ไปใช้สอนจริง

3.2 แบบวัดความสามารถในการเขียนเรื่องตามจินตนาการ และเกณฑ์การประเมินความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบวัดความสามารถในการเขียนเรื่องตามจินตนาการ เพื่อใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน และการจัดการเรียนรู้แบบปกติ โดยเป็นแบบอัตนัย 2 ข้อ เป็นข้อสอบก่อนเรียน 1 ข้อ และข้อสอบหลังเรียน 1 ข้อ และสร้างเกณฑ์การให้คะแนนการเขียนเรื่องตามจินตนาการ จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของข้อคำถามและการใช้ภาษา จากนั้น นำแบบวัดความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 แสดงว่า แบบวัดความสามารถในการเขียนเรื่องตามจินตนาการ สามารถนำไปใช้ได้ นำแบบวัดความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว ไปทดลองใช้ (try-out) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนการเขียนเรื่องตามจินตนาการที่ปรับปรุงมาจากเกณฑ์การวัดของ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2561) จำนวน 5 รายการประเมิน (1) การตั้งชื่อเรื่อง (2) สาระสำคัญของเรื่องที่เขียนตามจินตนาการ (3) การใช้ภาษา (4) การเขียนสะกดคำ และ(5) ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในการตรวจให้คะแนนเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการใช้ ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนระหว่างการให้คะแนนของผู้ตรวจ 2 คน ดังนี้ ข้อสอบก่อนเรียนที่ระดับ 0.878 ข้อสอบหลังเรียน ที่ระดับ 0.841 แสดงว่า เกณฑ์การให้คะแนนความสามารถในการเขียนเรื่องตามจินตนาการ สามารถนำไปใช้ได้ และข้อสอบทั้งสองข้อ สามารถนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมได้

3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน จากนั้น นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา แล้วปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และนำไปแบบสอบถามไปใช้กับนักเรียนกลุ่มทดลอง

4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม จากนั้น ใช้วิธีการจับสลาก เพื่อหากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

4.2 เลือกแบบแผนการทดลอง งานวิจัยเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) ใช้แบบแผนการทดลองแบบ Randomized Pretest-Posttest Control Group Design

4.3 ดำเนินการทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบวัดความสามารถในการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ก่อนเรียนกับนักเรียนกลุ่มทดลอง และนักเรียนกลุ่มควบคุม

4.4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกลุ่มทดลอง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2 จำนวน 30 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรื่องตามจินตนาการ และกลุ่มควบคุม เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 จำนวน 30 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนเรื่องตามจินตนาการด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

4.5 ดำเนินการทดสอบหลังเรียนด้วยแบบวัดความสามารถในด้านการเขียนเรื่องฉบับหลังเรียน กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

สรุปผลการวิจัย

ตาราง 1

ผลเปรียบเทียบความสามารถในด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	*n*	$\bar{X}$	*SD*	*t*	*df*	Sig.
กลุ่มทดลอง	30	8.73	0.64	12.09*	58	.00
กลุ่มควบคุม	30	6.60	0.72			

*$p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า ความสามารถในด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ($\bar{X}$ = 8.73 และ *SD* = 0.64) สูงกว่านักเรียนที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ ($\bar{X}$ = 6.60 และ *SD* = 0.72) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2

ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน

การทดสอบ	*n*	$\bar{X}$	*SD*	*t*	*df*	Sig.
ก่อนเรียน	30	4.67	1.24	19.00*	29	.00
หลังเรียน	30	8.73	0.64			

*$p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า ความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์หลังเรียน ($\bar{X}$ = 8.73 และ *SD* = 0.64) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 4.67 และ *SD* = 1.24) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 3

ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	*SD*	แปลความหมาย	ลำดับ
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.06	0.09	พอใจมาก	2
ด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.23	0.06	พอใจมาก	1
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.02	0.13	พอใจมาก	3
รวมทั้ง 3 ด้าน	4.10	0.03	พอใจมาก	

จากตาราง 3 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยภาพรวมมีความพึงใจในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.10 และ *SD* = 0.03) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจากค่าเฉลี่ย เรียงลำดับมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.23 และ *SD* = 0.06) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.06 และ *SD* = 0.09) และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X}$ = 4.02 และ *SD* = 0.13) ตามลำดับ

การอภิปรายผล

1. จากผลการศึกษาความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียน ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ นักเรียนมีความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนที่ได้เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน สูงกว่าหลังเรียนด้วยจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วม และเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการกระตุ้นคิดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (วิริยะ

ฤาชัยพาณิชย์, 2564) ได้แก่ (1) กระตุ้นความสนใจ (2) ตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ (3) ค้นคว้าและคิด (4) นำเสนอ และ (5) ประเมินผล ซึ่งแต่ละขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยครูเป็นผู้สนับสนุนให้กิจกรรมในแต่ละขั้นตอนดำเนินไปอย่างราบรื่น

ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความคิดสร้างสรรค์และสร้างสิ่งกระตุ้นความสนใจจากสิ่งใกล้ตัวนักเรียน ซึ่งในขั้นตอนการกระตุ้นความสนใจ ซึ่งผู้วิจัยใช้เกมที่สอดคล้องกับเนื้อหา มากระตุ้นความสนใจโดยให้นักเรียนเลือกตัวแทนห้องมาเล่นเกม โดยใช้เวลาไม่เกิน 5-10 นาที เพื่อกระตุ้นผู้เรียนให้ตื่นตัว เช่น เกมเรียงคำเป็นประโยค เมื่อผู้เรียนตื่นตัว ผู้วิจัยป้อนเนื้อหาโดยไม่ได้ให้รายละเอียดทั้งหมด แต่เป็นเนื้อหาที่ทำให้นักเรียนทราบว่า ต้องเรียนเรื่องอะไร ต่อจากนี้จึงเข้าสู่ขั้นตอนที่ 2 คือ การตั้งปัญหาและแบ่งกลุ่มตามความสนใจ เป็นขั้นตอนที่สำคัญช่วยดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้เป็นอย่างดี เพราะนักเรียนจะเลือกกลุ่มตามสิ่งที่นักเรียนสนใจหัวข้อเดียวกัน ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องจะเรียนมาให้นักเรียนเลือก เพื่อกระชับเวลาในการจัดการเรียนรู้ แต่นักเรียนสามารถเสนอหัวข้อที่ใกล้เคียงกันได้แล้ว จึงแบ่งกลุ่ม ในขั้นตอนนี้ใช้เวลา 5 นาที เพื่อให้นักเรียนได้เลือกสิ่งที่นักเรียนสนใจอย่างแท้จริง ในขั้นตอนที่ 3 ขั้นค้นคว้าและคิด ขั้นตอนนี้ ค่อนข้างใช้เวลานาน เพราะนักเรียนจะต้องหาข้อมูลตามหัวข้อที่นักเรียนสนใจ แล้วจึงนำข้อมูลมาประกอบกัน และช่วยกันสรุปรวบรวม โดยทำเป็นกิจกรรมกลุ่ม ครูเดินดูตามกลุ่มนักเรียนเพื่อสนับสนุนแหล่งข้อมูล นักเรียนจะช่วยกันหาข้อมูลและมีการถกประเด็นในข้อมูลที่ได้มาเพื่อรวบรวมเป็นหนึ่งผลงาน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่นักเรียนได้แสดงออกอย่างอิสระทางความคิด และได้ใช้หลักเหตุผลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอ เป็นขั้นตอนที่นักเรียนได้แสดงออก ซึ่งในชั่วโมงแรกที่ทำกิจกรรม นักเรียนยังมีความประหม่า แต่ในชั่วโมงต่อมา นักเรียนกล้าแสดงออกมากขึ้น และพูดนำเสนอเนื้อหาได้ชัดเจน และเพื่อนในชั้นเรียนได้จับประเด็นเนื้อหาพร้อมทั้งเรียนรู้วิธีการนำเสนอ ตั้งข้อสังเกต คอยสอบถาม และชี้แนะประเด็นซักถามข้อสงสัยเมื่อเพื่อนนำเสนอจบ อีกทั้งมีการสรุปประเด็นที่เพื่อนนำเสนอ ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผล ขั้นตอนนี้ นักเรียนเป็นผู้ประเมินผลงานของเพื่อน โดยประเมินตามเกณฑ์ที่ครูเตรียมไว้ ซึ่งตลอดขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอน ส่งผลให้คะแนนความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนสูงขึ้น ทั้งนี้ด้วยนักเรียนมีอิสระทางความคิดและสามารถเลือกกลุ่มนักเรียนด้วยตนเองได้ นักเรียนจะกล้าแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่มเดียวกัน มีการแลกเปลี่ยนและเสนอความคิดเห็นอย่างอิสระ ซึ่งจากการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงทางความคิด ส่งผลให้นักเรียนผ่อนคลายและไม่เครียดเมื่อต้องทำกิจกรรม จึงทำให้คะแนนหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

จากการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ กับ นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน มีคะแนนความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ($\overline{X}$ = 8.73 และ SD = 0.64) และคะแนนความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ($\overline{X}$ = 6.60 และ SD = 0.72) ซึ่งจะเห็นว่า คะแนนค่าเฉลี่ยเมื่อเทียบกับเกณฑ์คุณภาพ โดยใช้แบบจัดอันดับคุณภาพ 3 ระดับ คือ ระดับ 3 เท่ากับ ดี (8-10 คะแนน) ระดับ 2 เท่ากับ พอใช้ (7-5 คะแนน) และระดับ 1 เท่ากับ ต้องปรับปรุง (น้อยกว่า 5 คะแนน) พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี และนักเรียนกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับพอใช้ ทั้งนี้ อาจด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบที่ส่งเสริมจินตนาการของนักเรียนทำให้นักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ซึ่งสอดคล้องกับ อุไรวรรณ อุดมการเกษตร (2556) ที่ศึกษาเรื่อง *การพัฒนาทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการและสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดฝึกทักษะ* พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการและสร้างสรรค์ โดยใช้การจัดกิจกรรมประกอบชุดฝึกทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการและสร้างสรรค์ คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. จากผลการศึกษาความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน พบว่า คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการเขียนเรื่องตามจินตนาการ หลังเรียนของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการพิจารณาคะแนนความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียน ผู้วิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักเรียน สูงกว่าก่อนเรียน โดยมีคะแนนเฉลี่ย หลังเรียน ($\overline{X}$= *8.73* และ *SD* = 0.64) และก่อนเรียน ($\overline{X}$= 4.67 และ *SD* = 1.24) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานทุกขั้นตอน กระตุ้นให้นักเรียนคิดอย่างสร้างสรรค์ตามความสนใจของนักเรียน และมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย โดยให้นักเรียนมีความคิดที่เป็นอิสระเพื่อสร้างสรรค์ผลงานจนส่งผลให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งสร้างจินตนาการจากประสบการณ์ของนักเรียนกระทั่งส่งผลให้ความสามารถในการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Hacer (2019) ศึกษาเรื่อง *การสำรวจองค์ประกอบการเขียนเชิงสร้างสรรค์และเรื่องราวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในทักษะการเขียนบรรยาย* ผลการวิจัยพบว่า ระดับคะแนนของพวกเขาใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของนักเรียนทั้งหมด และค้นพบเพิ่มเติม ในค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ต่ำกว่า คือ ในด้านของตัวละครหลัก สถานที่ เวลา เหตุการณ์เริ่มต้น เป้าหมาย ความคิดริเริ่ม ผลลัพธ์ และปฏิกิริยาเมื่อตรวจสอบในด้านของข้อความบรรยาย การเขียนองค์ประกอบของเรื่อง พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ หากพิจารณาจากผลการวิจัยของ Hacer บางรายการประเมินสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า คะแนนเฉลี่ยและคะแนนส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงสุด คือ ด้านการเขียนสาระสำคัญของเรื่องก่อนเรียน ($\overline{X}$= 2.72 และ *SD* = 0.53) สูงกว่าก่อนเรียน ($\overline{X}$ = 1.07 และ SD = 0.53) และด้านที่มีคะแนนการประเมินความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการ ผู้วิจัยพบว่า ข้อที่มีคะแนนน้อยที่สุด คือ ด้านการตั้งชื่อเรื่อง ก่อนเรียน ($\overline{X}$ = 0.79 และ *SD* = 0.41) สูงกว่าก่อนเรียน ($\overline{X}$= 0.55 และ *SD* = 0.51) ทั้งนี้ อาจเพราะนักเรียนบางคนไม่ให้ความสำคัญกับการตั้งชื่อเรื่อง แต่จะเห็นได้ว่า ข้อที่คะแนนสูงสุด คือ การเขียนสาระสำคัญของเรื่อง และด้านอื่น ๆ นักเรียนทำคะแนนได้ อยู่ในค่าเฉลี่ยที่ยอมรับได้ และมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน นักเรียนมีระดับความพึงพอใจในการประเมินทั้ง 3 ด้าน มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจอยู่ที่ ($\overline{X}$ = 4.10 และ *SD* = 0.03) ทั้งนี้ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ทั้ง 5 ขั้นตอน เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า บรรยากาศการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.23 และ *SD* = 0.06) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.06 และ *SD* = 0.09) และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\overline{X}$ = 4.02 และ *SD* = 0.13) จากการจัดการเรียนรู้ พบว่า ตั้งแต่ขั้นตอนแรก เริ่มด้วยการกระตุ้นความสนใจ ซึ่งผู้วิจัยใช้เกมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมทั้งชั้นเรียน ใช้นิทานที่นักเรียนคุ้นเคยมาเล่าและเชื่อมโยงสู่เนื้อหา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ครูไม่ได้ให้เนื้อหาวิชา แต่ทุกขั้นตอนนักเรียนหาคำตอบด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างอิสระ ไม่กลัวคำว่า ถูกหรือผิดจากการตอบคำถาม เพราะนักเรียนในระหว่างทำกิจกรรม ครูคอยชี้แนะ มีการถามกลับ หากคำตอบของนักเรียนเมื่อนักเรียนเกิดข้อสงสัย เพื่อนำไปสู่แนวทางการหาคำตอบที่นักเรียนมั่นใจ และพร้อมต่อการนำเสนอ และมีบรรยากาศที่ผ่อนคลายไม่เครียด มีการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถคิดและจินตนาการที่หลากหลายอย่างอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับ ชลธิชา นำนา (2560) ที่ศึกษาเรื่อง *การศึกษาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน* ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ภาพรวมนั้น อยู่ในระดับมาก

จากการอภิปรายผล อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน กับ วิธีสอนแบบปกติ เมื่อเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการเขียนเรื่องตามจินตนาการนั้น จะเห็นว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน มีคะแนนความสามารถโดยเฉลี่ย อยู่ในระดับคุณภาพดี ซึ่งสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบปกติ และการศึกษายังพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งผู้วิจัยได้สอบถามระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน พบว่า นักเรียนมีระดับความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะผลการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานผู้สอน ควรศึกษารายละเอียดของขั้นตอนการจัดการเรียนรู้และดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยคำนึงถึงระยะเวลาที่เหมาะสมของแต่ละขั้นตอน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ผู้สอนควรวางแผนการจัดการเรียนรู้และเตรียมแหล่งข้อมูล เพื่อให้นักเรียนค้นคว้าเพิ่มจากเรื่องที่ตามความสนใจของนักเรียนไว้ให้พร้อม สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละเนื้อหาสาระการเรียนรู้

3. การจัดการเรียนรู้ทั้งการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศให้ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งสภาพแวดล้อม และการจัดกิจกรรมให้ผ่อนคลาย เพื่อให้นักเรียนมีการคิดอย่างอิสระและกล้าแสดงออกมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรใช้การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ไปพัฒนาความสามารถด้านการเขียนรายการการค้นคว้า และด้านการเขียนเรียงความ

2. ควรนำการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ไปพัฒนาทักษะการพูดรายงานของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และระดับชั้นที่สูงขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ พวงเกษม. (2531). *การสอนเขียนเรื่องโดยใช้จินตนาการทางสร้างสรรค์ในระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ชลธิชา นำนา. (2560). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ประภาศรี สีหอำไพ. (2531). *การเขียนแบบสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

วณัฐพล สินภิบาล. (2563). *การพัฒนาความสามารถด้านการเขียนเรื่องตามจินตนาการและทักษะการร่วมมือของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค CIRC ร่วมกับแผนภาพความคิด*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิพรพรรณ ศรีสุธรรม. (2562). *การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน เพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏ-มหาสารคาม.

วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์. (2564). *คู่มือการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน*. ค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2565, จาก http://www.facebook.com/notes/1311288485876361/

ศิวกานท์ ปทุมสูติ. (2548). *การเขียนสร้างสรรค์ไม่ยากอะไรเลย*. กรุงเทพฯ: นวสาส์นการพิมพ์.

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2563). *รายงานผลการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-net) ชั้นประถมศึกษาปี ที่ 6*. ค้นเมื่อ 24 มีนาคม 2565, จาก http://www.niets.or.th

สัพพัญญู สุขพิระวัฒนกุล. (2562). *ผลการใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษากรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2561). *เครื่องมือวัดและประเมินผล 11 "ความสามารถในการอ่านและการเขียน"*. ค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2565, จาก https://www.br2.go.th/attachments/article

สุคนธรัตน์ สร้อยทองดี. (2560). การพัฒนาความสามารถในการเขียนเรื่องตามจินตนาการเชิงสร้างสรรค์รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยแนวคิด Synectics instructional model ร่วมกับเทคนิคการใช้ภาพการ์ตูน. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 4*(2), 68-82.

อัจฉรา ชีวพันธ์. (2561). *กิจกรรมการเขียนสร้างสรรค์ในชั้นประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัจฉรา ตาเล๊ะเจ๊ะโซะ. (2560). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเขียนเรื่องตามจินตนาการวิชาภาษาไทยโดยใช้สื่อประสม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

อุไรวรรณ อุดมการเกษตร. (2556). *การพัฒนาทักษะการเขียนเรื่องตามจินตนาการและสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ประกอบชุดฝึกทักษะ*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

Hacer, U. (2019). Investigation of fourth grade primary school students' creative writing and story elements in narrative text writing skills. *International Journal of Progressive Education, 15*(5), 273-287.

ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ดที่มีต่อความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

รัตนวดี พังแสงสุ[1]
สง่า วงค์ไชย[2]
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
* ผู้รับผิดชอบบทความ: mummiew.1994@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่จัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด กับ การจัดการเรียนรู้แบบปกติ (2) เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) จำนวน 2 ห้อง แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด และกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (1) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด จำนวน 4 แผน (2) แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 4 แผน (3) แบบวัดความสามารถในการเขียนบรรยายภาพ (4) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญและนำมาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าดัชนีความสอดคล้อง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า (*t* test) แบบ Dependent Sample และแบบ Independent Sample

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. ความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด โดยภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด, การเขียนบรรยายภาพ, การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

The Effect of Learning Through Picture Word Inductive Model for Descriptive Writing Ability of Prathomsuksa 3 Students

Rattanawadee Pungsangsu[1*]

Sa-nga Wongchai[2]

Department of Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

*Corresponding author: E-mail: mummiew.1994@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were: (1) To compare an ability in descriptive writing of the 3rd grade students who learned through Picture Word Inductive Model and normal instruction; (2) To compare an ability in descriptive writing of the 3rd grade students before and after learning through Picture Word Inductive Model; (3) To study a satisfaction of the 3rd grade students towards learning through Picture Word Inductive Model. The sample consisted of 2 rooms of the 3rd grade students of Srinakharinwirot University: Prasarnmit Demonstration School (Elementary). The sample was divided into 2 groups: the experimental group who learned through Picture Word Inductive Model and the control group who learned through normal instruction. The instruments used were: (1) Course plans based on Picture Word Inductive Model; (2) Course plans based on normal instruction; (3) A descriptive writing test; and (4) A questionnaire of satisfaction towards Picture Word Inductive Model examined by the experts and then analyzed to calculate index of item objective congruence, means, standard deviation, *t* test for dependent sample and *t* test for independent samples

The findings were as follows:

1. The ability in descriptive writing of the experimental group students were higher than those of the control group students at the .05 level of significance.

2. The ability in descriptive writing of the experimental group students after the intervention were higher than those of before at the .05 level of significance.

3. The satisfaction of the experimental group students toward the Picture Word Inductive Model as a whole was at the highest level.

Keywords: Picture Word Inductive Model, Descriptive Writing Ability, Traditional Methods

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ผู้คนสามารถใช้สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อเป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารกันได้ และนำเสนอแนวคิด ความคิดเห็นของตนเองในรูปแบบการเขียนมากขึ้นกว่าการสื่อสารแบบเผชิญหน้า จะเห็นได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันมักจะเป็นการสื่อสารผ่านการพิมพ์ หรือการเขียน ซึ่งหากบุคคลใด มีทักษะการเขียนที่ดี ก็จะเพิ่มโอกาสให้แก่บุคคลนั้นยิ่งขึ้นไป ดังนั้น การเขียนจึงเป็นสิ่งสำคัญและควรตระหนักเพื่อเป็นประโยชน์ในการสื่อสาร โดยเฉพาะในการศึกษา หรือแม้แต่การประกอบอาชีพในอนาคต กระทรวงศึกษาธิการ (2551) กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนว่า การเขียนเป็นเครื่องมือใช้สื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด ความรู้ระหว่างบุคคล เป็นการสืบทอดมรดกทางปัญญาของมนุษย์จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นต่อไป เป็นเครื่องมือใช้บันทึกหลักฐานทางธุรกิจการค้า กฎหมาย และมรดกทรัพย์สินได้อย่างถูกต้องตามกติกาของแต่ละสังคม สามารถใช้ประกอบอาชีพ เช่น นักเขียนเรื่องสั้น นวนิยาย บทความวิชาการ ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในปัจจุบัน จึงควรให้ผู้เรียนฝึกทักษะการเขียนอย่างจริงจัง ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว จะต้องมีทักษะการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน โดยในสาระการเรียนรู้ที่ 2 ด้านการเขียน มาตรฐาน ท 2.1 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศและรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในตัวชี้วัด ท 2.1 ป.3/2 ได้ระบุไว้ว่า ผู้เรียนสามารถเขียนบรรยายเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างชัดเจน ซึ่งการเขียนบรรยาย คือ ทักษะการเขียนถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึกนึกคิด เรื่องราว ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ โดยใช้ตัวอักษรเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดไปยังผู้รับ ซึ่งการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นั้น เริ่มต้นจากการเขียนขั้นพื้นฐาน จนเป็นการเขียนบรรยายภาพ เพื่อนำไปใช้ในการทำแบบทดสอบระดับชาติ (National Test--NT) สำหรับผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และนำไปต่อยอดในการพัฒนางานเขียนประเภทอื่น ๆ ได้ในอนาคต

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเขียนบรรยายภาพ จะมีความสำคัญต่อผู้เรียนในระดับประถมศึกษา แต่จากการศึกษาปัญหาด้านภาษาไทย พบว่า นักเรียนอ่านเขียนภาษาไทยไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตร เห็นได้จากผลสัมฤทธิ์ของการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (National Test--NT) ซึ่งผลการทดสอบ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2559 จนถึงปีการศึกษา 2563 คะแนนเฉลี่ยด้านภาษาของทั้งโรงเรียนลดลง ตามลำดับ ข้อมูลดังกล่าว จึงสะท้อนให้เห็นว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจน อีกทั้งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษา พบปัญหาเกี่ยวกับการเขียนของนักเรียนหลายประการ ได้แก่ นักเรียนเขียนลำดับความวกวน ไม่มีใจความสำคัญของเรื่อง เนื้อหาไม่ต่อเนื่องเป็นระบบ ใช้คำซ้ำ ๆ คำไม่สอดคล้องกับบริบท คำศัพท์ไม่สละสลวย และเขียนโดยใช้ภาษาพูด

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด (Picture Word Inductive Model--PWIM) ที่มีแนวคิดมาจาก Calhoun ที่สร้างขึ้น เพื่อเปิดโลกทัศน์การเรียนรู้จากรูปภาพ Calhoun (1999) ซึ่งมีขั้นตอนต่อไปนี้ (1) ครูเลือกรูปภาพที่เหมาะสมและนักเรียนคุ้นเคย (2) นักเรียนระบุสิ่งที่เห็นจากรูปภาพ (3) เชื่อมโยงคำศัพท์กับรูปภาพ อ่านออกเสียง และเขียนคำ (4) อ่านและทบทวนแผนภูมิ รูปภาพ (5) ครูถามนักเรียนและให้นักเรียนระบุประเภทของคำศัพท์ (6) อ่านและทบทวนแผนภูมิ รูปภาพ (7) เพิ่มคำศัพท์ (8) ครูกระตุ้นให้นักเรียนตั้งชื่อแผนภูมิ รูปภาพ และถามถึงสิ่งที่ปรากฏในแผนภูมิ รูปภาพ (9) ครูถามนักเรียนถึงประโยคเพื่อนำไปใช้ในการเขียนย่อหน้า (10) นักเรียนอ่านและทบทวนประโยคอีกครั้ง จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ซึ่งถือว่า เป็นพื้นฐานที่จะสร้างความเข้าใจคำศัพท์จากรูปภาพให้กับนักเรียนโดยใช้ทักษะการอ่าน การเขียน ซึ่งสิ่งสำคัญของรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ดนี้ ครูจะต้องเลือกรูปภาพให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถที่แตกต่างของนักเรียน รูปภาพเลือกใช้ จะต้องกระตุ้นความคิดของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ อิศเรศ พิพัฒน์มงคลพร และวิไล

พิพัฒน์มงคลพร (2558) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด เป็นวิธีการสอนอ่านใช้รูปภาพที่นักเรียนรู้จักและคุ้นเคยเป็นสื่อการเรียนรู้ รูปภาพที่ใช้มักเป็นรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ สิ่งของ การแสดงอาการหรือกิริยา รูปภาพเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวนักเรียน รูปแบบพิกเจอร์เวิร์ดจึงเหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ และนำไปใช้ในอนาคตได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด เพื่อมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาทักษะการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ อันจะเป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจคำศัพท์จากรูปภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ดมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นประโยชน์แก่ครูผู้สอนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มทดลองกับกลุ่มปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

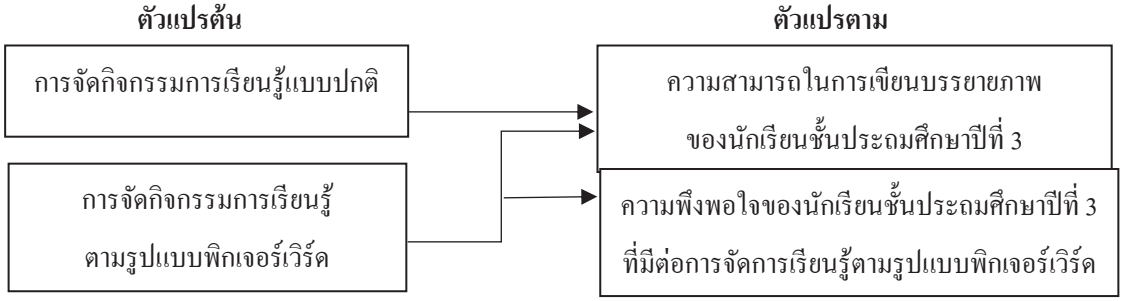

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

รูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด

Calhoun (1999) ได้อธิบายว่า เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการสืบสอบของศิลปะทางภาษา โดยการใช้รูปภาพ ที่ประกอบไปด้วยความเคยชิน วัตถุ และการกระทำ หรือเคลื่อนไหว ซึ่งจะล้วงเอาคำศัพท์จากเด็กจากการฟังและการพูดคำศัพท์ โดยนำพวกเขา

ไปสู่การสืบสวนเกี่ยวกับคำ เพิ่มคำไปสู่การอ่านสัญลักษณ์ และการเขียนคำศัพท์ การค้นพบการออกเสียงคำและโครงสร้างส่วนใหญ่ และการใช้การสังเกต และพิจารณาในการเรียนของนักเรียนเกี่ยวกับการอ่านและการเขียน ซึ่งสอดคล้องกับ วัชรา เล่าเรียนดี (2555) ที่อธิบายว่า เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้สื่อรูปภาพ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่นักเรียนคุ้นเคย นำไปสู่การเขียนคำศัพท์ ข้อความ

สง่า วงค์ไชย (2564) ได้อธิบายไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ขั้นเลือกและระบุคำศัพท์จากภาพ ครูจะต้องเลือกรูปภาพหรือสถานการณ์ที่นักเรียนรู้จัก เพื่อนำเสนอและกระตุ้นเพื่อให้นักเรียนระบุสิ่งที่อยู่ในรูปภาพพร้อมอ่านคำศัพท์ (2) ขั้นเชื่อมโยง ครูกระตุ้นนักเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ระบุสิ่งที่เห็นจากรูปภาพ และอ่านทบทวนคำศัพท์ (3) จัดกลุ่มคำศัพท์ ครูกระตุ้นนักเรียนจัดกลุ่มคำศัพท์ที่ระบุไว้จากรูปภาพ (4) ประยุกต์ใช้คำศัพท์ ครูเพิ่มเติมคำศัพท์ และให้นักเรียนตั้งชื่อจากนั้น นักเรียนนำคำศัพท์ที่ระบุไว้ มาแต่งประโยค เขียนข้อความ หรือย่อหน้า พร้อมทบทวนการเขียนของตน

การเขียนบรรยายภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ได้กล่าวถึงสาระการเรียนรู้ที่ 2 ในตัวชี้วัด ท 2.1 ป.3/2 ระบุไว้ว่า นักเรียนสามารถเขียนบรรยายเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างชัดเจน

ปรมาภรณ์ ลิมป์เลิศเสถียร (2561) ได้อธิบายว่า การเขียนเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ จินตนาการต่าง ๆ ที่ตนมี เพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้และเข้าใจอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร สอดคล้องกับ จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และวีรวัฒน์ อินทรพร (2560) อธิบายว่า การเขียน เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ของผู้เขียน รวมถึงจินตนาการจากผู้เขียนที่อยากจะสื่อสารไปยังผู้อ่าน ซึ่งจุดมุ่งหมายของการเขียนบรรยายภาพ ประเทิน มหาขันธ์ (2519) อธิบายว่า (1) เพื่อให้ได้ระบายความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาในทางสร้างสรรค์และเข้าใจแนวคิดของผู้อื่น (2) เพื่อให้เข้าใจและเห็นคุณค่าและชื่นชมศิลปะ ตลอดจนกิจกรรมทางวัฒนธรรม สามารถเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ได้ (3) เพื่อให้มีความสามารถในการปรับตัวทางอารมณ์และสังคม

จากข้อความข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ดที่มีต่อความสามารถในการเขียนบรรยายภาพ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้รูปภาพที่นักเรียนคุ้นเคยเป็นสื่อ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียนให้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ เขียนคำศัพท์ ประโยค ข้อความ และเรื่องราวต่าง ๆ ได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ประชากร ที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) จำนวน 8 ห้อง รวม 240 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้อง รวม 60 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) ด้วยการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ได้ดังนี้ ห้องที่ 1 เป็นกลุ่มควบคุมที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ และห้องที่ 2 เป็นกลุ่มทดลองที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด จำนวน 4 แผน แผนละ 2 คาบ (คาบละ 50 นาที) ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการจัดกิจกรรม 4 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ (1) เลือกและระบุคำศัพท์จากภาพ (2) เชื่อมโยงคำศัพท์ (3) จัดกลุ่มคำศัพท์ และ (4) ประยุกต์ใช้

คำศัพท์ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และได้ค่าความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้เฉลี่ยเท่ากับ 1.00 ทุกประเด็น

3.2 แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 4 แผน แผนละ 2 คาบ (คาบละ 50 นาที) ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการจัดกิจกรรม 3 ขั้นตอน ดังนี้ (1) ขั้นนำ (2) ขั้นสอน (3) ขั้นสรุป ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และได้ค่าความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ เฉลี่ยเท่ากับ 1.00 ทุกประเด็น

3.3 แบบวัดความสามารถในการเขียนบรรยายภาพ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบวัดความสามารถก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบอัตนัยคู่ขนาน คะแนนเต็ม 10 คะแนน ฉบับละ 1 ข้อ จากนั้น นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 จำนวน 6 ข้อ เท่ากับ 0.67 จำนวน 2 ข้อ ก่อนนำไปทดลองใช้ และนำมาตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น ความสอดคล้องของเกณฑ์ระหว่างผู้ประเมิน (inter rater-reliability) พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ มีค่าเท่ากับ 0.73

3.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 10 ข้อ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (2) ด้านบรรยากาศการจัดกิจกรรม และ (3) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ จากนั้น นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ เฉลี่ยเท่ากับ 0.67 ขึ้นไป ทุกประเด็น

การดำเนินการทดลอง

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทำแบบวัดความสามารถในการเขียนบรรยายภาพ (pre-test) จำนวน 1 ข้อ กำหนดเวลา 30 นาที

2. ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับนักเรียนกลุ่มทดลอง ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด จำนวน 4 แผน รวม 8 คาบ และนักเรียนกลุ่มควบคุมด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 4 แผน รวม 8 คาบ

3. ผู้วิจัยวัดความสามารถในการเขียนบรรยายภาพหลังเรียน กับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้แบบวัดความสามารถในการเขียนบรรยายภาพ (post-test) จำนวน 1 ข้อ กำหนดเวลา 30 นาที

4. ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวัดความสามารถก่อนเรียนและหลังเรียน มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองมาวิเคราะห์ โดยดำเนินการ ดังนี้

1. เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ดกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ วิเคราะห์ผลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และทดสอบความแตกต่างทางการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยการทดสอบค่า *t* test แบบ Independent

2. เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนบรรยายภาพ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด โดยทดสอบค่า *t* test แบบ Dependent

3. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด ใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ ตามเกณฑ์การแปลความหมายมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) 3 ระดับ ของ ลิเคิร์ท (Likert) ได้แก่ พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

ตาราง 1

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการเรียนจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ดกับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	$\overline{X}$	*SD*	*t*	Sig.
กลุ่มควบคุม	30	7.57	1.10	3.059	.003*
กลุ่มทดลอง	30	8.40	1.00		

*$p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า หลังการจัดการเรียนรู้แบบปกติของกลุ่มควบคุม นักเรียนมีผลคะแนนเฉลี่ย 7.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.10 และหลังการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ดของกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนมีผลคะแนนเฉลี่ย 8.40 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.00 เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย จะเห็นได้ว่า หลังการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ดของกลุ่มตัวอย่าง และการจัดการเรียนรู้แบบปกติของกลุ่มควบคุม นักเรียนมีความสามารถในการเขียนบรรยายภาพต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 3.059$, Sig. = .003)

ตาราง 2

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนบรรยายภาพ ของนักเรียนชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด

ช่วงเวลา	จำนวน	$\overline{X}$	*SD*	*t*	Sig.
ก่อนการจัดการเรียนรู้	30	7.30	0.98	8.426	.000*
หลังการจัดการเรียนรู้	30	8.40	1.00		

*$p < .05$

จากตาราง 2 จะเห็นว่า คะแนนความสามารถในการเขียนบรรยายภาพ ก่อนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด พบว่า มีคะแนนเฉลี่ย 7.30 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.98 และหลังการจัดการเรียนรู้ พบว่า มีคะแนนเฉลี่ย 8.40 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.00 เมื่อทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย จะเห็นได้ว่า ก่อนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ดและหลังการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนมีความสามารถในการเขียนบรรยายภาพต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 8.426$, Sig. = .000)

ตาราง 3

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด

ความพึงพอใจ	$\overline{X}$	*SD*	แปลผล	ลำดับ
1. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	2.68	0.47	มาก	2
2. ด้านบรรยากาศการจัดกิจกรรม	2.63	0.49	มาก	3
3. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	2.73	0.44	มาก	1
รวม	2.68	0.47	มาก	

จากตาราง 3 เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความพึงพอใจ ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 2.68, *SD* = 0.47) โดยนักเรียนมีความพึงพอใจในแต่ละด้าน เรียงจากมากไปน้อยได้ดังนี้ (1) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\overline{X}$ = 2.73, *SD* = 0.44) (2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 2.67, *SD* = 0.47) และ (3) ด้านบรรยากาศการจัดกิจกรรม ($\overline{X}$ = 2.63, *SD* = 0.49) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มทดลองกับกลุ่มปกติ โดยผลการวิจัย พบว่า คะแนนการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่จัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ Novia (2015) ที่ได้นำพิกเจอร์เวิร์ดไปใช้พัฒนาการเขียน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า พิกเจอร์เวิร์ด สามารถนำมาใช้พัฒนาทักษะการเขียนบรรยายและการเขียนเล่าเรื่องได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สง่า วงค์ไชย (2564) พบว่า นักเรียนที่จัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ หลังเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนการประเมินความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียน หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ อาจเพราะการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด สร้างขึ้นเพื่อช่วยแก้ปัญหา การอ่าน การเขียน การเรียนรู้คำศัพท์ และโครงสร้างทางภาษาของผู้เรียนระดับพื้นฐาน จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเขียนบรรยายภาพดีขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุพัตรา ศรีธรรมมา (2562) พบว่า ผลการประเมินความสามารถการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM ร่วมกับแผนผังความคิด หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด เป็นรูปแบบที่ช่วยกระตุ้นและส่งเสริมการการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยรูปภาพ และอาศัยประสบการณ์ ความรู้เดิม มีกิจกรรมกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จนไปสู่งานเขียนของตนเอง ซึ่งการจัดกิจกรรม มีขั้นตอนที่แตกต่างจากการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้นักเรียนที่เรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด มีค่าเฉลี่ยของคะแนนที่สูงกว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด พบว่า นักเรียนมีความพึงใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ (1) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ (2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ (3) ด้านบรรยากาศการจัดกิจกรรม ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ตาม

รูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด เป็นวิธีการสอนคำศัพท์โดยใช้รูปภาพเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้คำศัพท์ ความคิดรวบยอด การสร้างประโยคที่จะพัฒนาไปเป็นงานเขียนขั้นที่สูงขึ้น อีกทั้งทำให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในชั้นเรียนและครู สอดคล้องกับ อิศเรศ พิพัฒน์มงคลพร และวิไล พิพัฒน์มงคลพร (2558) ที่กล่าวว่า พิกเจอร์เวิร์ดช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ และเข้าใจความคิดรวบยอด ของคำศัพท์ รวมถึงหลักการทางด้านภาษาอย่างแท้จริง อันจะส่งผลให้นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในโอกาสต่อไป และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุพัตรา ศรีธรรมมา (2562) ที่กล่าวว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM ร่วมกับแผนผังความคิด อยู่ในระดับมาก ซึ่งอภิปรายผลรายด้านได้ ดังนี้

1. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นให้นักเรียนได้ฝึกความสามารถในเขียนบรรยายภาพในหลายขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 2 เชื่อมโยงคำศัพท์ ขั้นตอนนี้ ทำให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน และระบุคำศัพท์ลงในรูปภาพ ขั้นที่ 4 ประยุกต์ใช้คำศัพท์ ขั้นตอนนี้ ผู้เรียนตั้งชื่อแผนภูมิภาพ โดยพิจารณาจากสิ่งที่ปรากฏในแผนภูมิภาพ นำคำศัพท์ที่ระบุไว้มาสร้างเป็นประโยคเพื่อเขียนบรรยายภาพ จนนักเรียนสามารถเขียนบรรยายภาพได้ดีขึ้น

2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในการใช้รูปภาพเพื่อเขียนบรรยายภาพ ซึ่งขั้นตอนที่ 1 ครูจะต้องเลือกรูปภาพให้มีความเหมาะกับวัยและประสบการณ์ของนักเรียน ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกรูปภาพที่นักเรียนรู้จักและคุ้นเคย เช่น คุณแม่ คุณครู นักเรียน โรงเรียน ถนน ทางม้าลาย ห้องครัว ผัก ผลไม้ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวนักเรียน ประกอบกับภาพมีสีสันที่สวยงาม จากการศึกษาเพิ่มเติม นักเรียนระดับประถมศึกษามีความช่างสังเกต และสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว จึงทำให้นักเรียนเกิดความสนุกในการค้นหาคำศัพท์ สังเกตรูปภาพ สอดคล้องกับ อุทัยวรรณ ปิ่นประชาสรร (2557) ที่กล่าวว่า การเลือกรูปภาพที่ดีนั้น ส่วนประกอบของรูปภาพ ควรเป็นสิ่งของที่นักเรียนพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน จึงทำให้นักเรียนอาศัยประสบการณ์เดิมในการเรียนรู้ โดยรูปภาพทำให้นักเรียนจดจำคำได้ง่าย อ่านคำได้รวดเร็ว เขียนคำได้รวดเร็วจนคล่องแคล่ว

3. ด้านบรรยากาศการจัดกิจกรรม นักเรียนมีความกระตือรือร้น ตั้งแต่ในขั้นที่ 1 มีความน่าสนใจ และในขั้นที่ 3 จัดกลุ่มคำศัพท์ ซึ่งขั้นนี้ นักเรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนในห้องเรียน ครูสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีความเป็นกันเองกับนักเรียนและเข้าใจความแตกต่างของนักเรียน จึงทำให้นักเรียนกลุ่มที่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเกิดความมั่นใจในการตอบ เพราะได้ระดมความคิดร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม สอดคล้องกับ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2543) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมควรสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เล่น ทำงาน และเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้ทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกัน ซึ่งจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน อันจะอันส่งผลต่อการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนที่จะนำไปใช้ได้ในอนาคต

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบพิกเจอร์เวิร์ด ส่งผลให้ความสามารถในการเขียนบรรยายภาพ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ดีขึ้น และนักเรียนมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก สุดท้ายงานวิจัยนี้ มีข้อจำกัดคือ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงบรรยายในชั้นเรียน เนื่องจากอยู่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา-19 จึงทำให้ต้องจัดการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ ซึ่งทำให้ต้องมีการปรับวิธีการดำเนินการในบางกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การเลือกรูปภาพในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความชัดเจน เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของนักเรียน เพื่อส่งผลให้นักเรียนมีการพัฒนาความสามารถในการเขียนบรรยายภาพได้

2. ในระหว่างทำกิจกรรม ครูควรสร้างบรรยากาศเพื่อกระตุ้นและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง รวมถึงส่งเสริมกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในห้อง พร้อมทั้งครูควรมีการเสริมแรงเชิงบวก และให้ช่วยเหลือแนะนำ ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและสามารถพัฒนาการเขียนได้

3. หากจัดการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์ ครูควรมีการเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียน ก่อนเริ่มการจัดการเรียนรู้ โดยการปฐมนิเทศให้กับนักเรียน เพื่อแนะนำการปฏิบัติต่าง ๆ รวมถึงคู่มือ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบพิกเจอร์เวิร์ด ไปใช้ในวิชาภาษาไทย ในเรื่องการเขียนสะกดคำ การอ่าน เป็นต้น และนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบพิกเจอร์เวิร์ด ไปสอนในเรื่องการเขียนในระดับชั้นอื่น ๆ

2. ควรมีการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบพิกเจอร์เวิร์ด ไปทดลองใช้กับโรงเรียนในบริบทอื่น ๆ ที่แตกต่าง เพื่อทำให้ทราบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบพิกเจอร์เวิร์ด สามารถใช้จัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนที่มีบริบทแตกต่างกันได้หรือไม่

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรการพิมพ์แห่งประเทศไทย.

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และวีรวัฒน์ อินทรพร. (2560). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2543). *การปฏิรูปการเรียนรู้: การพัฒนาคนเพื่อสังคมที่สมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ในร่วมคิดร่วมเขียนปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิก.

ปรมาภรณ์ ลิมป์เลิศเสถียร. (2561). *การเขียนเพื่อประสิทธิผล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประเทิน มหาขันธ์. (2519). *หลักการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.

วัชรา เล่าเรียนดี. (2555). *รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด* (พิมพ์ครั้งที่ 9). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, คณะศึกษาศาสตร์.

สง่า วงค์ไชย. (2564). ผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนพิกเจอร์เวิร์ดที่มีต่อความสามารถใน การเรียนรู้คำศัพท์และการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 18*(82), 7-9.

สุพัตรา ศรีธรรมมา. (2562). *การพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบ PWIM ร่วมกับแผนผังความคิด*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อิศเรศ พิพัฒน์มงคลพร และวิไล พิพัฒน์มงคลพร. (2558). การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบพิคเจอร์เวิร์ด. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 13*(1), 17-21.

อุทัยวรรณ ปิ่นประชาสรร. (2557). *กลวิธีการสอนภาษาไทยให้สนุก*. กรุงเทพฯ: อิงค์ออนเปเปอร์.

Calhoun, E. (1999). *Teaching beginning reading and writing with the picture word inductive model*. Retrieved January 20, 2022, from https://books.google.co.th/books?id=mHBC95WB7TIC&dq=PWIM&hl=th&source= gbs_navlinks_s

Novia, F. (2015). Promoting picture word inductive model (PWIM) to develop students' writing skill. *Premise Journal of English Education, 4*(1), 1-7.

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R ที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

วิไลลักษณ์ คำโพธิ์[1*]
สง่า วงค์ไชย[2]
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: Wilailauk13938@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R และวิธีสอนแบบปกติ (2) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการเรียน โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ชลบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม จากนั้น จับสลากเพื่อสุ่มนักเรียนเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/4 จำนวน 40 คน เป็นกลุ่มทดลองที่ใช้วิธีสอนแบบ SQ6R และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/5 จำนวน 40 คน เป็นกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบปกติ (2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ (3) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบอิสระ และแบบไม่อิสระ

ผลวิจัยพบว่า

1. ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบ SQ6R สูงกว่าวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบ SQ6R หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ, วิธีสอนแบบ SQ6R, วิธีสอนแบบปกติ

The Effect of the Learning by Using SQ6R Teaching Method on the Critical Reading Ability of 9th Grade Students

Wilailauk Comepho[1*]

Sa-nga Wongchai[2]

Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: Wilailauk13938@gmail.com

Abstract

The research objectives were to: (1) compare the critical reading ability of the 9th grade students between SQ6R teaching method and traditional teaching method, (2) compare the critical reading ability of the 9th grade students between before and after SQ6R teaching method and (3) study the satisfaction of the 9th grade students towards learning by using the SQ6R teaching method. Sample group in this research were 2 classes of the 9th grade students at Suankularb Wittayalai Chonburi School, Semester 2, Academic year 2021, which was obtained from a Simple Random Sampling using the classroom as a random unit. Then randomly select experimental group and control group. The result are 40 students of class 3/4 are experimental group by using the SQ6R teaching method and 40 students of class 3/5 are control group by traditional teaching method. The research instruments consisted of: (1) A lesson plan by using the SQ6R teaching method and a lesson plan by using traditional teaching method (2) Quiz to test the critical reading abilities and (3) A satisfaction questionnaire toward the SQ6R teaching method. Data were analyzed through mean, standard deviation, *t* test for Dependent Samples and *t* test for Independent Samples.

Result of the research is found that

1. The critical reading abilities of the 9th grade students with SQ6R teaching method is higher than and traditional teaching method exhibited differences with statistical significance level at .05.

2. The critical reading abilities of the 9th grade students with SQ6R teaching method after studying is higher than before studying with statistical significance level at .05.

3. The overall satisfaction of the 9th grade students towards SQ6R teaching method is at the highest level.

Keywords: Critical Reading, SQ6R Teaching Method, Traditional Teaching Method

บทนำ

การอ่าน เป็นวัฒนธรรมในการแสวงหาความรู้ของประชากรทุกคน และเป็นวิธีการที่จะช่วยให้ประชากรได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และแนวคิดใหม่ ๆ อันจะเป็นการพัฒนาตนเองและรู้จักปรับตัวให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว และให้การส่งเสริมสนับสนุนมาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังมีหน่วยงานทุกภาคส่วนร่วมกันจัดกิจกรรมและรณรงค์ส่งเสริมการอ่าน ประกอบกับรัฐบาลได้กำหนดนโยบายปฏิรูปการศึกษา ทั้งในด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพ มาตรฐาน และความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยมุ่งแก้ปัญหาเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประเทศ โดยให้มีความเชื่อมโยงและส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) จะเห็นได้ว่า การอ่านมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในทุกระดับชั้นและทุกคนในสังคม มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การอ่านประเภทหนึ่งที่นักเรียนควรจะได้รับการฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพราะเป็นประโยชน์อย่างมากในการแสวงหาความรู้ คือ การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นกระบวนการอ่านขั้นสูง โดยใช้สติปัญญาในการอ่าน เพื่อพิจารณาไตร่ตรอง สามารถหาเหตุผล ตอบคำถาม สรุปสาระสำคัญ ตีความ และแยกข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็นจากเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง การอ่านอย่างมีวิจารณญาณจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ทำให้รู้จักใช้สติปัญญาในการคิด วิเคราะห์ วิจารณ์ พิจารณาไตร่ตรองหาเหตุผลเพื่อแก้ปัญหา และรู้จักตัดสินประเมินค่าจากเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง เที่ยงธรรม สามารถนำข้อมูลและผลที่ได้จากการอ่านไปใช้พัฒนาตนเอง ส่งเสริมความคิด และความฉลาดรู้ เกิดเป็นความภาคภูมิใจ และเป็นที่ยอมรับในระดับต่อ ๆ ไป

ปัจจุบันพบว่า มีนักเรียนจำนวนมากประสบปัญหาในด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณอย่างมาก โดยจะเห็นได้จากผลการประเมินการรู้เรื่องการอ่าน "การรู้เรื่องการอ่าน (reading literacy) ตามแนวทางการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ PISA" ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2: มกราคม 2562 จากสถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ชลบุรี มีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้ เนื่องจากเป็นการทดสอบครั้งที่ 2 ของภาคเรียนที่ 2 ระดับคะแนนควรจะอยู่ในเกณฑ์ที่เพิ่มขึ้น แต่กลับลดลง ทำให้เห็นได้ว่าความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนควรได้รับการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง (โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ชลบุรี, 2562) และผลคะแนนทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) สาระการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ชลบุรี ในปี 2562 และ 2563 มีคะแนนเฉลี่ยลดลง ส่งผลให้สาระการอ่านควรเร่งพัฒนา จากที่ผู้วิจัยสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ปัญหาที่สำคัญของนักเรียนคือ ไม่สามารถบอกจุดประสงค์ของเรื่องที่อ่านได้ แยกข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็นไม่ได้ และประเมินคุณค่าของเรื่องที่อ่านไม่ถูกต้อง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การอ่านของนักเรียนไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ในด้านการจัดการเรียนการสอนของครู ครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในการสอน มุ่งเน้นให้ความรู้ ไม่เน้นที่ทักษะการอ่านและกระบวนการคิดของนักเรียน ขาดสื่อและการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) กล่าวถึงสภาพปัญหาด้านการอ่านไว้ว่า การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนของนักเรียนไทยที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาผู้เรียนที่เน้นให้มีความเป็นเลิศทางด้านทักษะการอ่าน แล้วสามารถนำสิ่งที่อ่านหรือสารที่ได้รับไปผ่านกระบวนการคิดอย่างมีระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างข้อสรุปเกี่ยวกับสิ่งที่อ่านได้อย่างมีวิจารณญาณ แล้วสื่อสารต่อให้ผู้อื่นเข้าใจได้ด้วยการเล่าหรือเขียนได้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษา เหมาะสมกับระดับชั้นหรือวัยของนักเรียน

จากสภาพปัญหาของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณที่กล่าวมาข้างต้น วิธีการที่จะนำมาแก้ไขปัญหาการอ่านในปัจจุบันมีวิธีการอยู่หลากหลายวิธี ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ผู้วิจัยเห็นว่า มีวิธีหนึ่งที่น่าสนใจและเหมาะสมกับการแก้ไขปัญหาการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ คือ วิธีสอนแบบ SQ6R พัฒนามาจากวิธีสอนอ่านแบบ SQ3R, SQ4R,

SQ5R ตามลำดับ โดย Francis P. Robinson ได้ริเริ่มพัฒนาเทคนิคการอ่านและการเรียนรู้เนื้อหาในบทอ่าน เรียกว่า SQ3R มี 5 ขั้นตอน คือ S (Survey) การสำรวจ Q (Question) การตั้งคำถาม R (Read) การอ่านอย่างละเอียด R (Recite) การสรุปใจความสำคัญ และ R (Review) การทบทวน ต่อมา Walter Pauk ได้เสนอแนะวิธีการอ่านแบบ SQ4R ซึ่งพัฒนามาจากเทคนิค SQ3R โดยเพิ่มขั้นตอน R (Record) การบันทึก และเปลี่ยนขั้นตอน R (Review) การทบทวน เป็น R (Reflect) การวิเคราะห์ วิจารณ์ หลังจากนั้น ก็พัฒนาวิธีสอนจาก SQ4R มาเป็น SQ5R โดยเพิ่มขั้นตอน R (Review) การทบทวน จนกระทั่งปี ค.ศ. 2010 Williams ได้แนะนำให้นักศึกษาใช้วิธี SQ6R ในการอ่านงานวิจัย โดยเพิ่มขั้นตอน R (Reshape) การสร้างใหม่ เป็นการช่วยให้นักเรียนรู้จักสังเคราะห์ความรู้และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปสร้างองค์ความรู้ของตนเองได้ จะเห็นได้ว่า วิธีสอนแบบ SQ6R เป็นวิธีสอนที่ได้รับพัฒนาจนมีขั้นตอนการอ่านทั้งหมด 8 ขั้นตอน จึงเป็นวิธีสอนที่สมบูรณ์ และในขั้นตอนที่ 8 R (Reshape) การสร้างใหม่ ที่เพิ่มขึ้นมา ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอ่านมากยิ่งขึ้น เพราะเมื่อได้รับความรู้จากบทอ่านจนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ด้วยวิธีที่ตนเองถนัด ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม รวมถึงเป็นการส่งเสริมพัฒนาด้านการอ่านของนักเรียนอย่างแท้จริง จากการศึกษางานวิจัยที่ใช้วิธีสอนแบบ SQ6R พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R สามารถพัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจ ความสามารถในการอ่านจับใจความ ความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6Rให้สูงขึ้นได้ (ปิยาภรณ์ ศรีจันทร์, 2557; ธันยาลักษณ์ สังขลักษณ์, 2564; Aisyah, 2012)

จากการศึกษาวิธีสอนแบบ SQ6R ด้วยประเด็นปัญหาและเหตุผลต่าง ๆ ย่อมเป็นเครื่องชี้วัดถึงความสำคัญของการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตระหนักถึงการที่จะช่วยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R และวิธีสอนแบบปกติ

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการเรียน โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เป็นความสามารถในการจำแนกประเภทของการเขียน แยกแยะส่วนที่เป็นข้อเท็จจริงหรือข้อคิดเห็น อธิบายความหมายของคำศัพท์ สำนวน อุปมา ตัดสินสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิด บอกจุดประสงค์ของผู้เขียน จับแนวความคิดหลัก จับน้ำเสียงหรือความรู้สึกของผู้เขียน บอกโครงเรื่องหรือสรุปเรื่อง และประเมินคุณค่าของเรื่องที่อ่าน (เอมอร เนียมน้อย, 2551)

เฉลิมลาภ ทองอาจ (2552) ได้กล่าวถึงความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ไว้ดังนี้ (1) บอกได้ว่า สารหรือแก่นเรื่อง (theme) ที่ผู้เขียนต้องการเสนอมายังผู้อ่าน คืออะไร และผู้เขียนใช้กลวิธีการใด ในการนำเสนอ (2) กลวิธีการนำเสนอสารหรือแก่นเรื่องข้างต้นนั้น มีความถูกต้องหรือสมเหตุสมผล มากน้อยเพียงใด (3) อะไร คือ ปัจจัยที่จะทำให้งานเขียนเรื่องนั้น ถูกต้องน่าเชื่อถือ หรือไม่ถูกต้อง/ไม่น่าเชื่อถือ (4) ข้อมูลที่ผู้เขียนนำมาประกอบการสนับสนุนแก่นเรื่องหรือประเด็นความคิดของตนนั้น มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ มากน้อยเพียงใด (5) ข้อมูลที่นำเสนอในงานเขียน ข้อมูลใด เป็นข้อเท็จจริง ข้อมูลใด เป็นข้อคิดเห็น และข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงหรือข้อคิดเห็นนั้น น่าเชื่อถือ มากน้อยเพียงใด

สมบัติ จำปาเงิน และสำเนียง มณีกาญจน์ (2550) ได้กล่าวถึงหลักการอ่านอย่างมีจารณญาณไว้ดังนี้ (1) พิจารณาความถูกต้องของภาษาที่อ่าน เช่น ด้านความหมาย การวางตำแหน่งคำ การเว้นวรรคตอน ความผิดพลาดดังกล่าว จะทำให้การสื่อความหมายเสียไป (2) พิจารณาความต่อเนื่องของประโยคว่า มีเหตุรับกันดีหรือไม่ โดยอาศัยความรู้ด้านตรรกวิทยาเข้าช่วย ความต่อเนื่องจากประโยค จะต้องไม่ขัดแย้งกัน หรือเรียงลำดับไม่สับสน วุ่นวาย จนอ่านไม่รู้เรื่อง หรืออ่านเสียเวลาเปล่า (3) พิจารณาดูความต่อเนื่องของเรื่องราวระหว่างเรื่องที่เป็นแกนหลัก หรือแกนนำกับแกนรอง และส่วนประกอบอื่น ๆ กลมกลืนกันดีหรือเปล่า (4) รู้จักแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากเรื่องการแสดงความรู้สึก และข้อคิดเห็นของผู้แต่ง เพื่อจะได้นำมาพิจารณาภายหลังได้ถูกต้อง ใกล้เคียงกับความเป็นจริงยิ่งขึ้น (5) พิจารณาความรู้ เนื้อหาตัวอย่างที่ได้ว่า มีส่วนสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด เป็นความรู้ความคิดตัวอย่างที่แปลกใหม่ หรืออ้างอิงมาจากไหน น่าสนใจเพียงใด

การวัดและประเมินความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ มีดังนี้ (1) วัดความจำ คือ อธิบายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง บอกคำจำกัดความต่าง ๆ (2) วัดความเข้าใจ คือ จับใจความสำคัญ สรุปสาระสำคัญของเรื่อง เข้าใจจุดมุ่งหมาย ความคิดเห็นของผู้เขียน (3) วัดการนำไปใช้ คือ ประยุกต์ใช้ความรู้จากการอ่านกับเหตุการณ์ใหม่ ๆ การแก้ปัญหา การยกตัวอย่าง หรือการนำตัวอย่าง หรือหลักการนั้น ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน (4) วัดการวิเคราะห์ คือ บอกความสัมพันธ์ในเชิงเหตุและผล การลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง การวิเคราะห์โวหารในการเขียน การวิเคราะห์วัตถุประสงค์หรือเจตนาของผู้เขียน (5) วัดการสังเคราะห์ คือ สรุปเรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้น ๆ เป็นมโนทัศน์ คติ สำนวน สุภาษิต ตลอดจนการคาดคะเน หรือทำนายผลที่คาดว่า จะเกิดตามมาจากเหตุการณ์หรือการกระทำนั้น ๆ บนพื้นฐานของข้อมูลที่มีอยู่ (6) วัดการประเมินค่า คือ การตัดสินคุณค่าของงานเขียนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ด้านข้อคิด คุณค่า ทรรศนะของผู้เขียน ความน่าเชื่อถือ ความเป็นไปได้ของเหตุการณ์ การกระทำของบุคคลหรือตัวละคร ตลอดจนการประเมินข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็นจากงานเขียนเรื่องนั้น ๆ

วิธีสอนแบบ SQ6R

วิธีสอนแบบ SQ6R พัฒนาขึ้นโดย Williams (2010) ที่แนะนำให้นักศึกษาใช้วิธี SQ6R ในการอ่านงานวิจัย มีทั้งหมด 8 ขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับตามบริบท และสอดคล้องกับการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ สรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

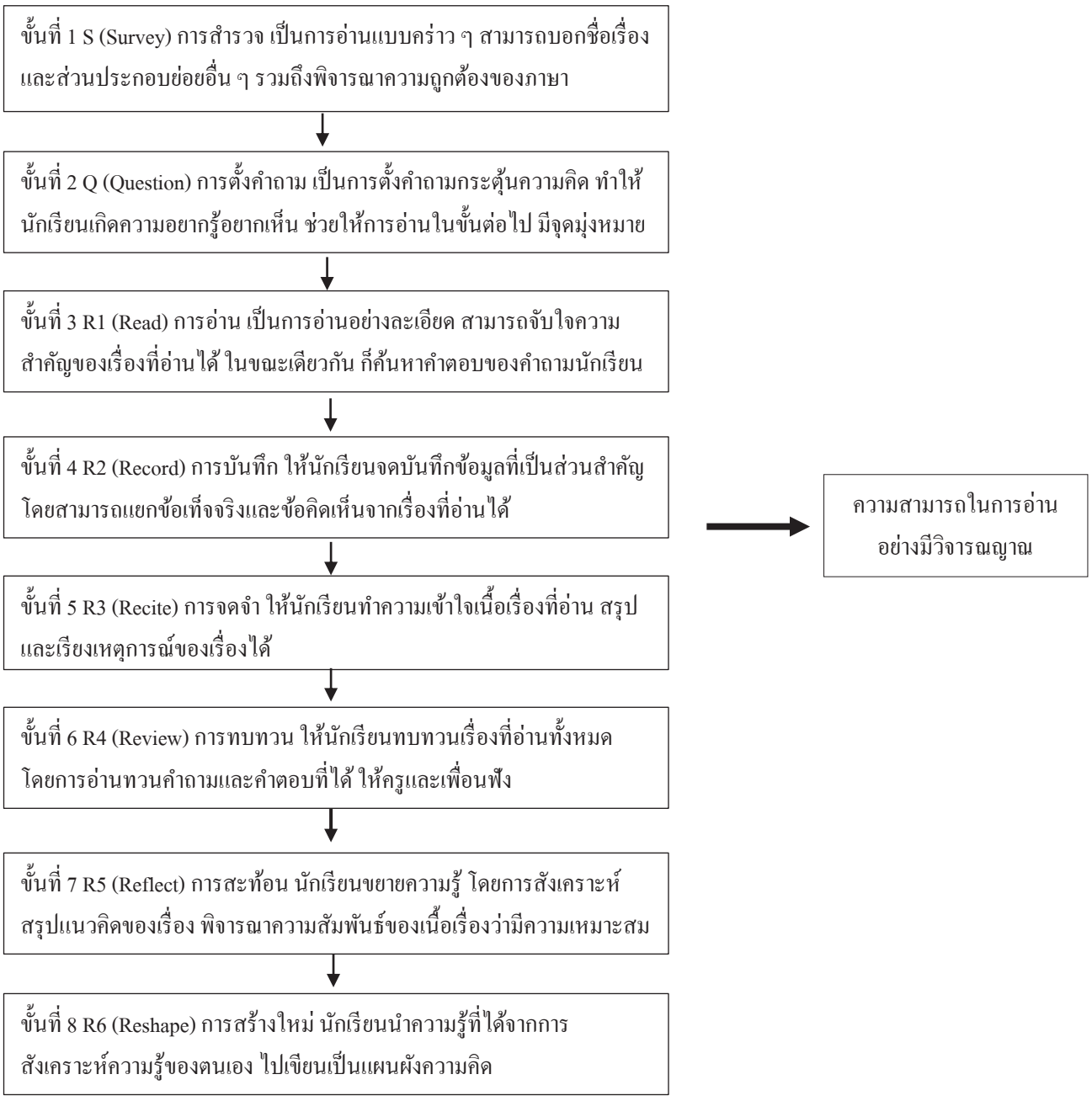

ภาพ 1 แสดงขั้นตอนการสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R

วิธีสอนแบบปกติ

การสอนแบบปกติ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้น ดังนี้

1. ขั้นนำ เป็นขั้นเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียน โดยการกระตุ้นความสนใจ สร้างแรงจูงใจในการเรียน ซึ่งอาจใช้วิธีการสนทนา ซักถาม สังเกต ประกอบกับสื่อการสอนที่ทันสมัย น่าสนใจ ทั้งนี้ ครูผู้สอนจะต้องพูดสนทนากับนักเรียนอย่างเป็นกันเองอยู่เสมอ เสียงของครูที่พูดกับนักเรียนทั้งชั้นต้องแจ่มใส ชัดเจน หนักแน่น มีความเด็ดขาด แต่นุ่มนวล น่าฟัง

2. ขั้นสอน เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่จะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งใหม่ มีการทบทวนความรู้และเพิ่มประสบการณ์ เพื่อนำไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยสามารถใช้วิธีซักถาม สนทนา หรือให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติตามกิจกรรมที่ครูกำหนด ซึ่งการ

สอนอ่านในวิชาภาษาไทย ครูจะต้องปลูกฝังให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน อาจใช้เทคนิคการตั้งคำถามและหาคำตอบมาช่วยในการสอนอ่าน กิจกรรมที่ใช้ในขั้นตอนนี้ ต้องใช้ความคิดและทักษะทางภาษา จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ รวมถึงการฝึกให้นักเรียนกล้าแสดงออก

3. ขั้นสรุป เป็นขั้นการสรุปและทบทวนบทเรียน โดยให้นักเรียนร่วมกันสรุปว่า นักเรียนได้เรียนรู้อะไรมาบ้าง เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามข้อสงสัยในสิ่งที่เรียน โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้คอยให้คำแนะนำตามสมควร และครูอาจสั่งให้นักเรียนเตรียมตัวล่วงหน้าในบทเรียนครั้งต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

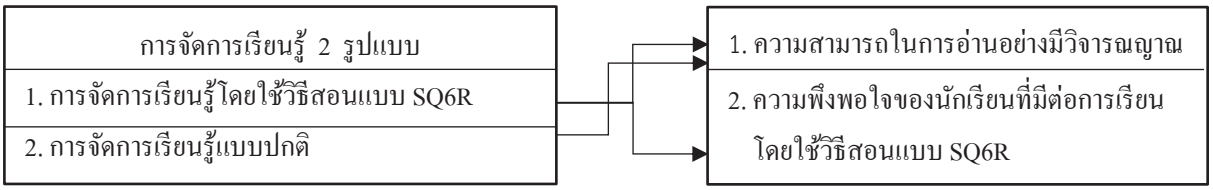

ภาพ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ชลบุรี จำนวน 5 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 193 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ชลบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม จากนั้น จับสลากเพื่อสุ่มนักเรียนเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/4 จำนวน 40 คน เป็นกลุ่มทดลองที่ใช้วิธีสอนแบบ SQ6R และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/5 จำนวน 40 คน เป็นกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบปกติ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R จำนวน 3 แผน แผนละ 3 คาบ คาบละ 50 นาที และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบปกติ จำนวน 3 แผน แผนละ 3 คาบ คาบละ 50 นาที รวมทั้งสิ้น 9 คาบ นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย เพื่อพิจารณาตรวจสอบลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ แก้ไขข้อบกพร่องด้านเนื้อหาและสำนวนภาษา นำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ จากนั้น นำแผนการจัดการเรียนรู้พร้อมด้วยตารางวิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้วิธีสอนแบบ SQ6R ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นนำไปปรับปรุง แก้ไขให้เป็นฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้กับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

3.2 แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ จำนวน 2 ชุด ได้แก่ แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณฉบับก่อนเรียน (pre-test) และฉบับหลังเรียน (post-test) โดยเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ (multiple choices) 4 ตัวเลือก ชุดละ 30 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบทดสอบคู่ขนาน จากนั้น นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยตรวจพิจารณาความตรงของเนื้อหา ความถูกต้องในการใช้ภาษา และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ แล้วนำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจพิจารณาความตรงของเนื้อหา (content validity) แล้วนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแบบทดสอบฉบับก่อนเรียน (pre-test) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และแบบทดสอบฉบับหลังเรียน (post-test) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้น นำแบบทดสอบที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try-out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยแบบทดสอบฉบับก่อนเรียน (pre-test) ได้ค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.37-0.70 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.21-0.63 ค่าความเชื่อมั่น (reliability) KR-20 เท่ากับ 0.84 และแบบทดสอบฉบับหลังเรียน (post-test) ได้ค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.23 -0.77 ค่าอำนาจจำแนก (r) 0.21-0.74 ค่าความเชื่อมั่น (reliability) KR-20 เท่ากับ 0.85 จากนั้น นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ มาปรับปรุงแก้ไขจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย ตรวจพิจารณาความตรงของเนื้อหา ความถูกต้องในการใช้ภาษาและนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ จากนั้น นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจพิจารณาความตรงของเนื้อหา (content validity) ความถูกต้องเหมาะสมของการใช้ภาษาและข้อคำถาม แล้วนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R ที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3" ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R และวิธีสอนแบบปกติ

ตาราง 1

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R และวิธีสอนแบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	ค่าสถิติ				
	n	$\bar{X}$	*SD*	*t*	p
กลุ่มทดลอง	40	19.43	3.90	-3.02*	.00
กลุ่มควบคุม	40	16.85	3.71		

*$p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R มีความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R

ตาราง 2

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R

ช่วงเวลา	ค่าสถิติ				
	n	$\bar{X}$	*SD*	*t*	*p*
ก่อนเรียน	40	14.15	4.70	-7.49*	.00
หลังเรียน	40	19.43	3.90		

*$p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่สอนโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R มีความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการเรียน โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการเรียน โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ

ตาราง 3

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการเรียน โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R

รายการประเมิน	$\bar{X}$	*SD*	ระดับความพึงพอใจ	ลำดับ
1. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.75	0.46	มากที่สุด	2
2. ด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.76	0.45	มากที่สุด	1
3. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.67	0.49	มากที่สุด	3
รวม	4.73	0.47	มากที่สุด	

จากตาราง 3 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.73, *SD* = 0.47) เมื่อพิจารณารายด้าน สามารถเรียงลำดับได้ดังนี้ ลำดับที่หนึ่ง คือ ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.76, *SD* = 0.45) ลำดับที่สอง คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.75, *SD* = 0.46) และลำดับที่สาม คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X}$ = 4.67, *SD* = 0.49)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบ SQ6R สูงกว่าวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมในทุกขั้นตอนและฝึกอ่านอย่างมีระบบ โดยเริ่มจาก ขั้นที่ 1 S (Survey) เป็นการอ่านแบบคร่าว ๆ ขั้นที่ 2 Q (Question) เป็นการตั้งคำถามกระตุ้นความคิดช่วยให้การอ่านในขั้นต่อไป มีจุดมุ่งหมาย ขั้นที่ 3 R1 (Read) เป็นการอ่านอย่างละเอียด นักเรียนต้องตั้งใจอ่านจนกว่าจะได้คำตอบที่ต้องการ ขั้นที่ 4 R2 (Record) นักเรียนจดบันทึกข้อมูลที่เป็นส่วนสำคัญ ขั้นที่ 5 R3 (Recite) นักเรียนทำความเข้าใจเนื้อเรื่องที่อ่าน สรุปและเรียงเหตุการณ์ของเรื่องได้ ขั้นที่ 6 R4 (Review) นักเรียนทบทวนเรื่องที่อ่านทั้งหมด ขั้นที่ 7 R5 (Reflect) นักเรียนขยายความรู้ โดยการสังเคราะห์สรุปแนวคิดของเรื่อง พิจารณาความสัมพันธ์ของเนื้อเรื่องว่า มีความเหมาะสมหรือไม่ และขั้นที่ 8 R6 (Reshape) นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์ความรู้ของตนเอง ไปเขียนเป็นแผนผังความคิด ดังนั้น การสอนด้วยวิธีสอนแบบ SQ6R ช่วยให้นักเรียนอ่านอย่างมีวิจารณญาณได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะนักเรียนได้รู้จักตั้งคำถามเกิดความอยากรู้อยากเห็น และอยากจะทำในขั้นตอนต่อ ๆ ไป จะเห็นได้ว่า การสอนอ่านอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R สามารถพัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณได้มากกว่าวิธีสอนแบบปกติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Aisyah (2012) ได้ทำวิจัยเรื่อง *ผลของการใช้* SQ6R *(สำรวจ ตั้งคำถาม อ่าน บันทึก สรุป ทบทวน ไตร่ตรอง ก่อร่างใหม่) เพื่อพัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักศึกษาชั้นปีที่* 1 ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่สอนโดยใช้ SQ6R (สำรวจ, ตั้งคำถาม, อ่าน, บันทึก, ท่อง, ทบทวน, ไตร่ตรอง, ก่อร่างใหม่) มีความเข้าใจในการอ่านได้ดีกว่านักเรียนที่สอนโดยใช้แบบปกติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hassan (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง *ผลของการใช้เทคนิค* SQ6R *ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านวรรณกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น* ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้เทคนิค SQ6R มีผลการทดสอบสูงกว่ากลุ่มควบคุม

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบ SQ6R หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะวิธีสอนอ่านแบบ SQ6R ที่พัฒนาขึ้นโดย Williams (2010) มีขั้นตอนทั้งหมด 8 ขั้นตอน ซึ่งพัฒนามาจากวิธีสอนแบบ SQ3R, SQ4R, SQ5R จนมาเป็น SQ6R โดยเพิ่มขั้นตอน R (Reshape) การสร้างใหม่ เป็นการช่วยให้นักเรียนรู้จักสังเคราะห์ความรู้และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปสร้างองค์ความรู้ของตนเองได้ จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนของ SQ6R มีขั้นตอนชัดเจน และเน้นให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ทุกขั้นตอน นอกจากนี้ ยังมีขั้นที่ให้นักเรียนได้สะท้อนความรู้โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนและครู ทำให้เข้าใจเนื้อหาสาระที่ได้จากการอ่านมากขึ้น จนสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปสังเคราะห์เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง จึงส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยาภรณ์ ศรีจันทร์ (2557) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิกหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ranu (2019) ได้ศึกษาเรื่อง *การใช้เทคนิค* SQ6R *เพื่อพัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจในวิชาการเขียนในโปรแกรมพื้นฐาน* ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้โดยใช้เทคนิค SQ6R สามารถพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนได้

3. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R เป็นกระบวนการสอนที่มีความน่าสนใจและเป็นลำดับขั้นตอน

ทำให้นักเรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นและมีจุดมุ่งหมายในการอ่านมากยิ่งขึ้น เมื่อพิจารณาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R เป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนพึงพอใจด้านบรรยากาศการเรียนรู้เป็นลำดับที่หนึ่ง รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ตามลำดับ สาเหตุเนื่องมาจากด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามและแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและให้คำแนะนำช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึง ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาและพัฒนาการอ่านของนักเรียน รวมถึงบทอ่านที่นำมาให้นักเรียนฝึกอ่านอย่างมีวิจารณญาณ มีความน่าสนใจและทันสมัย ส่งผลให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและสถานการณ์อื่น ๆ ได้ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จึงมีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$= 4.73, *SD* = 0.47) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธันยาลักษณ์ สังขลักษณ์ (2564) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ ด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกทักษะและเทคนิค SQ6R โดยภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.57, *SD* = 0.68)

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R เพื่อพัฒนาความสามารถด้านอื่น ๆ เช่น ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจ หรือด้านการอ่านตีความ

2. ควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R ในระดับชั้นอื่น ๆ เช่น ประถมศึกษาตอนปลาย หรือมัธยมศึกษาตอนปลาย

3. ควรมีการศึกษาข้อมูลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ เพื่อนำข้อมูลมาออกแบบกิจกรรมการสอนให้เหมาะสม ส่งผลให้การจัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2552). การพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อสรุปสาระสำคัญ ทฤษฎีและปฏิบัติ. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร, 4*(1), 51-60.

ธันยาลักษณ์ สังขลักษณ์. (2564). *การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยแบบฝึกทักษะร่วมกับเทคนิคการอ่านแบบ SQ6R สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.* การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปิยาภรณ์ ศรีจันทร์. (2557). *ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้วิธีสอนแบบ SQ6R ร่วมกับเทคนิคผังกราฟิก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ชลบุรี. (2562). *รายงานผลการคัดกรองความสามารถในการอ่านและการเขียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6.* ชลบุรี: ผู้แต่ง.

สมบัติ จำปาเงิน และสำเนียง มณีกาญจน์. (2550). *หลักการอ่าน.* กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *แนวทางการพัฒนาและประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *คู่มือการดำเนินงานกิจกรรมโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการพัฒนาห้องสมุด ประจำปีงบประมาณ 2561*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

เอมอร เนียมน้อย. (2551). *พัฒนาการอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธี SQ3R*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

Hassan, H. (2021). *The effect of employing the SQ6R strategy on developing literary appreciation and creative thinking among middle school students.* Unpublished master's thesis, Baghdad University, Baghdad.

Aisyah, N. (2012). *The effect of SQ6R (survey, question, read, record, recite, review, reflect, reshape) strategy on reading comprehension at the first year students of SMA N 1 Tempuling district Inhil regency.* Unpublished master's thesis, State Islamic University, Pekanbaru.

Ranu, W. (2019). *Implementation of SQ6R learning model to improve reading comprehension of algorithm on basic programming subjects.* Unpublished master's thesis, Sebelas Maret University, Jawa Tengah.

Williams, S. (2010). *Guiding students through the jungle of research-based literature.* Unpublished master's thesis, Grand Valley State University, MI.

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์

ภรณ์ทิพย์ จานทองคำ[1*]
สง่า วงค์ไชย[2]
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: Pornthip866@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ระหว่างการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (2) เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2/2564 จำนวน 2 ห้อง ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ได้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST กลุ่มที่ 2 เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 จัดการเรียนรู้แบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้เทคนิคการอ่านแบบ PQRST (2) แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (3) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ และ (4) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทีแบบอิสระ และแบบไม่อิสระ

ผลการวิจัยพบว่า (1) ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST พบว่า ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การอ่านเชิงวิเคราะห์, เทคนิคการอ่านแบบ PQRST, การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

The Development of Analytical Reading Ability of Matthayomsuksa 2 Students Wichianklinsukol Upattham School Using by PQRST Technique

Pornthip Janthongkham[1*]
Sa-nga Wongchai[2]
Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]
[*]Corresponding author: Pornthip866@gmail.com

Abstract

The purposes of this research were (1) to compare analytical reading ability of Mathayomsuksa two students, Wichianklinsukol Upattham School During teaching by using PQRST, teaching normally (2) to compare analytical reading ability of mathayomsuksa two students before and after learning by using PQRST technique. (3) Study's opinions of mathayomsuksa two students towards learning by using PQRST technique. The samples of this research were Matthayomsuksa Two students of Wichianklinsukol Upattham School, Wang-Noi, Ayutthaya province. Ayutthaya Secondary Educational Service Area Office, in second semester of academic year 2021. which is derived from a simple random sampling by means of a lottery. Matthayomsuksa Two class one study by using PQRST technique and Matthayomsuksa Two class two study by normally teaching. The research instruments were (1) Lesson plans: analytical reading ability by using PQRST technique for 4 plans. (2) Lesson plans: normally teaching technique for 4 plans (3) The test and questionnaires (Pre-test and Post-test) multiples choice (4) Student's Satisfaction Survey: teaching by using PQRST technique. The data were analyzed by mean, standard deviation and *t* test for dependent.

The results of this research were (1) Analytical reading ability of mathayomsuksa two students teaching by using PQRST technique was significantly higher than teaching normally at the .05 level. (2) Analytical reading ability of mathayomsuksa two students after learning by using PQRST technique was significantly higher than before at the .05 level. (3) The opinions of mathayomsuksa two students towards learning by using PQRST technique were at high agreement level.

Keywords: Analytical Reading, PQRST Reading Technique, Conventional Approach

บทนำ

ภาษาไทยเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันตามจุดมุ่งหมาย การใช้ภาษาเพื่อทำความเข้าใจเรื่องราว ความคิด ความรู้สึก หรือความต้องการ สามารถสื่อสารได้จากการอ่าน การฟัง การดู การพูด อีกทั้งภาษา ยังถือเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยพัฒนากระบวนการคิด การวิเคราะห์ การวิจารณ์ จนเกิดเป็นความรู้ใหม่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

หลักสูตรวิชาภาษาไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษา เน้นความสำคัญของการอ่าน เพื่อแสวงหาความรู้ การอ่านถือเป็นเครื่องมือพัฒนาความคิด ทักษะ และปัญญา การอ่านช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้กว้างขวาง เสริมสร้างจินตนาการ นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้จากการอ่านสามารถนำมาช่วยเสริมทักษะในการพูด การเขียน การแสดงความคิดเห็น ตลอดจนสามารถนำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ไตร่ตรองแล้ว มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย (ผัสสพรรณ ถนอมพงษ์ชาติ, 2555) โดย ธัญญา สังขพันธานนท์ และคณะ (2548) ได้ให้ความหมายของการอ่านวิเคราะห์ ว่าหมายถึง การอ่านที่ใช้ความละเอียดถี่ถ้วนในการพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ของงานเขียน เพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่การค้นหาความหมายและสารที่แท้จริงของเรื่องที่อ่าน เป็นวิธีการอ่านที่ต้องใช้ความละเอียด การพิจารณา แยกแยะ อย่างรอบคอบถี่ถ้วนกว่าการอ่านในระดับทั่วไป

ปัญหาด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน มีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งมาจากสาเหตุที่แตกต่างกัน เช่น ไม่มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนมีการอ่านเชิงวิเคราะห์ ขาดการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการอ่านเชิงวิเคราะห์ จึงก่อให้เกิดปัญหาการอ่านที่ไม่สามารถนำไปสู่การอ่านเชิงวิเคราะห์การอ่านนั้น กระทรวงศึกษาธิการ (2559) ได้แนะแนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้หลายรูปแบบ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิดโดยการใช้คำถาม เป็นต้น นอกจากวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ กรมวิชาการ แนะนำแล้ว พบว่า ยังมีผู้ที่สนใจนำวิธีสอนในรูปแบบต่าง ๆ มาใช้ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านเชิงวิเคราะห์ การอ่านเชิงวิเคราะห์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นับว่า มีความสำคัญต่อการเรียนรู้และได้กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาวิชาภาษาไทย แต่จากการเรียนวิชาภาษาไทยที่ผ่านมา พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์การเรียนวิชาภาษาไทยด้านทักษะการอ่านที่ค่อนข้างต่ำ อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอื่น ๆ ที่ต้องใช้ทักษะการอ่านตามไปด้วย จากปัญหาที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษางานวิจัยที่ใช้เทคนิคการอ่านแบบ PQRST Spache and Berg (1966) โดยประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ P (Preview) หมายถึง การสำรวจส่วนต่าง ๆ ของหนังสือ Q (Question) หมายถึง การตั้งคำถามจากการอ่าน R (Read) หมายถึง การอ่านเพื่อค้นหาคำตอบ S (Self-Recite) หมายถึง การสรุปเรื่องที่อ่านในรูปแบบของตนเอง และ T (Test) หมายถึง การทดสอบความรู้จากเรื่องที่อ่าน อีกทั้งในการศึกษางานวิจัยของ รัชนีวรรณ ศรีนรคุตร (2553) ที่ศึกษาการพัฒนาความสามารถการอ่าน เพื่อความเข้าใจวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง โดยใช้เทคนิคการอ่านแบบ พี คิว อาร์ เอส ที ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคการอ่านแบบ พี คิว อาร์ เอส ที ของนักเรียนก่อนการทดลองสูงกว่าหลังการทดลอง จากการศึกษางานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ ระหว่างการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST กับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ ที่มีต่อวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST

กรอบแนวคิดในการวิจัย

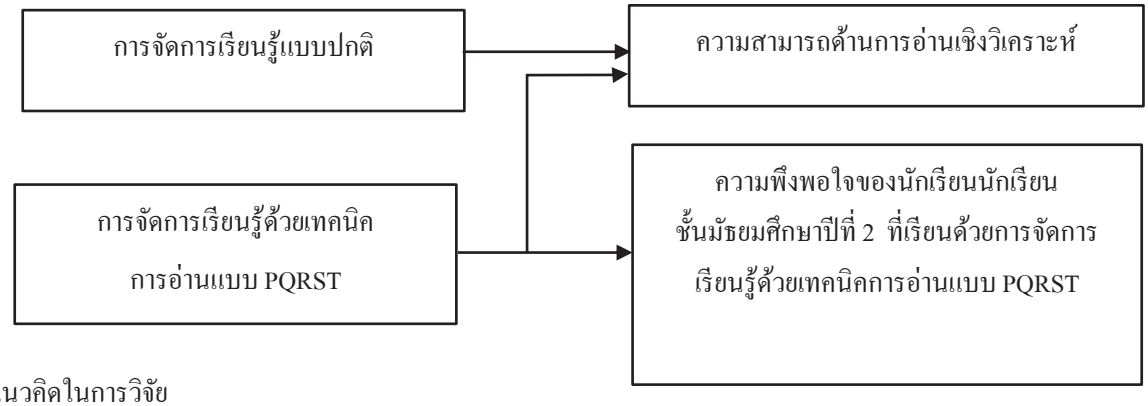

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เทคนิคการอ่านแบบ PQRST

เทคนิคการอ่านแบบ PQRST เป็นกระบวนการอ่านที่ Spache and Berg (1966)ได้พัฒนาขึ้นมา เป็นการอ่านที่ประกอบไปด้วยขั้นตอน 5 ขั้น ได้แก่ P (Preview) หมายถึง การสำรวจส่วนต่าง ๆ ของหนังสือ อ่านดรรชนีเพื่อหาบทความที่เฉพาะเจาะจง ดูภาพประกอบ แผนภูมิ Q (Question) หมายถึง การตั้งคำถามจากการอ่าน ซึ่งคำถาม ถือเป็นตัวช่วยกระตุ้นการอ่าน เพื่อที่จะช่วยให้สามารถเรียนรู้จากการอ่าน R (Read) หมายถึง การอ่านเพื่อค้นหาคำตอบ เป็นการอ่านเพื่อหาประเด็นสำคัญของแต่ละบท แต่ละหัวข้อ แต่ละย่อหน้า S (Self-Recite) หมายถึง การสรุปเรื่องที่อ่านในรูปแบบของตนเอง เพื่อเป็นการตรวจสอบความเข้าใจและเป็นการจำเนื้อเรื่องที่อ่านด้วย และ T (Test) หมายถึง การทดสอบความรู้จากเรื่องที่อ่านมาแล้ว

การอ่านเชิงวิเคราะห์

การอ่านเชิงวิเคราะห์ เป็นการอ่านที่ผู้อ่านต้องมีทักษะในการอ่านที่สูงขึ้นกว่าการอ่านโดยทั่วไป เพื่อให้เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายของผู้เขียน บุญชม ศรีสะอาด (2541) ได้กล่าวว่า การอ่านเชิงวิเคราะห์เป็นการอ่านอย่างละเอียดรอบคอบ แยกแยะความคิด แยกแยะประเด็นของสิ่งที่อ่านนำมาจัดลำดับความสำคัญ นำไปสู่การสรุปเรื่องที่อ่าน

การอ่านเชิงวิเคราะห์ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ (1) กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ เป็นการกำหนดเรื่องราว หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น เหตุการณ์จากข่าว (2) กำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์ ที่ต้องการวิเคราะห์ เพื่อค้นหาความจริง สาเหตุ หรือความสำคัญ เช่น บทความนี้ต้องการสื่อ หรือบอกอะไรที่สำคัญ (3) กำหนดหลักการหรือกฎเกณฑ์ สำหรับใช้แยกส่วนประกอบที่กำหนดให้ (4) พิจารณาแยกแยะ กระจายสิ่งที่กำหนดให้ออกเป็นส่วนย่อย ๆ โดยอาจใช้เทคนิคคำถาม ที่ประกอบด้วย What (อะไร)

Where (ที่ไหน) When (เมื่อไร) Why (ทำไม) Who (ใคร) How (อย่างไร) และ (5) สรุปคำตอบ เป็นการรวบรวมประเด็นที่สำคัญเพื่อค้นหาข้อสรุปเป็นคำตอบ หรือตอบปัญหาของสิ่งที่กำหนด (สุวิทย์ มูลคำ, 2547)

การอ่านเชิงวิเคราะห์ เป็นการอ่านที่มีประโยชน์ต่อการนำไปปรับใช้กับการอ่านในชีวิตประจำวัน โดยอาจแบ่งได้ ดังนี้ (การุณันทน์ รัตนแสนวงษ์, 2555) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการอ่านวิเคราะห์ว่า (1) ช่วยให้รู้ว่า ส่วนใดเป็นข้อเท็จจริง ส่วนใดเป็นข้อคิดเห็น (2) เกิดความรอบคอบมากยิ่งขึ้น (3) เกิดความคิดกว้างไกลออกไป (4) เกิดวิจารณญาณมากยิ่งขึ้น (5) ช่วยให้เกิดความเฉลียวฉลาด ไม่ถูกครอบงำจากข้อมูลในเชิงโน้มน้าวใจ (6) ช่วยให้ตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล (7) สามารถประเมินค่าสิ่งที่อ่านได้ว่าดีหรือไม่ดี ควรเชื่อ หรือไม่ควรเชื่อ

การจัดการเรียนรู้แบบปกติ

การจัดการเรียนรู้แบบปกติ เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้จัดเตรียมเนื้อหาในการเรียน แล้วถ่ายทอดเนื้อหาด้วยวิธีการบรรยายให้กับผู้เรียน สอดคล้องกับ ทิศนา แขมมณี (2563) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบปกติ เป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยเหลือให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการเตรียมเนื้อหา สาระ แล้วบรรยาย คือ พูด บอก เล่า อธิบาย เนื้อหาสาระหรือสิ่งที่ต้องการสอนแก่ผู้เรียน และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธี ใดวิธีหนึ่ง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 4 ห้องเรียน รวม 107 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ซึ่งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 เป็นกลุ่มที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 เป็นกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST จำนวน 4 แผน แผนละ 2 คาบ คาบละ 50 นาที รวมทั้งสิ้น 8 คาบ และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ จำนวน 4 แผน แผนละ 2 คาบ คาบละ 50 นาที รวมทั้งสิ้น 8 คาบ จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และแผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และปรับปรุงแก้ไข จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์

3.2 แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ใช้ทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

(IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้น นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไป Try-out กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ได้ค่าความยากง่าย (*p*) อยู่ระหว่าง 0.20-0.77 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.20-0.99 ค่าความเชื่อมั่น KR-20 เท่ากับ 0.97 และปรับปรุงแก้ไข จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์

3.3 แบบทดสอบแบบสอบถามความพึงพอใจ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST จำนวน 12 ข้อ จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00

4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.2 เลือกแบบแผนการทดลอง

4.3 ทดสอบก่อนเรียน กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์

4.4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกลุ่มทดลอง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 จำนวน 26 คน ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST และกลุ่มควบคุม เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 จำนวน 26 คน ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

4.5 ทดสอบหลังเรียน กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวิเชียรกลิ่นสุคนธ์อุปถัมภ์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST กับ วิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ตาราง 1

การเปรียบเทียบคะแนนความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST กับ วิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	ค่าสถิติ				
	n	$\bar{X}$	*SD*	*t*	Sig.
กลุ่มทดลอง	26	21.77	3.02	5.59*	.00
กลุ่มควบคุม	26	17.73	2.10		

*$p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ สูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST

ตาราง 2

การเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST

ช่วงเวลา	ค่าสถิติ				
	n	$\bar{X}$	*SD*	*t*	Sig.
ก่อนเรียน	26	14.15	2.76	19.59*	.00
หลังเรียน	26	21.77	3.02		

*$p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง มีความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST

ตาราง 3

การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST

รายการประเมิน	$\bar{X}$	*SD*	แปลผล	ลำดับ
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.18	0.25	มาก	1
ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้	4.09	0.18	มาก	2
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้	4.04	0.24	มาก	3
รวมทุกด้าน	4.10	0.14	มาก	

จากตาราง 3 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง มีความพึงพอใจต่อวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10, SD = 0.14$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เป็นลำดับที่ 1 ($\bar{X} = 4.18, SD = 0.25$) ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เป็นลำดับที่ 2 ($\bar{X} = 4.09, SD = 0.18$) และในด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เป็นลำดับที่ 3 ($\bar{X} = 4.80, SD = 0.13$)

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลจากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

1. จากการวิจัยพบว่า ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้

วิธีการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่งผลให้งานวิจัยนี้ เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ซึ่งอาจมีสาเหตุจากการที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติตามเทคนิคการอ่านแบบ PQRST ดังนี้ ขั้นที่ 1 Preview การอ่านสำรวจ พบว่า นักเรียนสามารถบอกลักษณะของบทอ่านได้อย่างถูกต้อง แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในภาพรวมของเนื้อหาในบทอ่าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมพร จารุนัฏ (2553) ที่กล่าวไว้ว่า การสำรวจก่อนอ่าน คือ การทำความคุ้นเคยกับข้อความที่อ่าน เพื่อให้ทราบว่า มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับอะไร ขั้นที่ 2 Question การตั้งคำถาม พบว่า นักเรียนสามารถตั้งคำถามได้สอดคล้องกับหัวข้อต่าง ๆของบทอ่าน สอดคล้องกับแนวคิดของ เอมอร เนียมน้อย (2551) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ขั้นตั้งคำถามหลังจากการอ่านสำรวจเสร็จแล้ว ให้ถามตนเองว่า สิ่งที่ต้องการทราบคืออะไร และตั้งคำถามจากเนื้อเรื่องที่อ่านตามลำดับย่อหน้า ขั้นที่ 3 Read การอ่าน พบว่า นักเรียนมีความตั้งใจในการอ่านบทอ่านและตอบคำถามของตนเองที่ได้ตั้งคำถามไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ฉวีวรรณ คูหาอภินันท์ (2542) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การอ่าน เป็นการตอบคำถามที่ตนอยากรู้ ซึ่งจะต้องอ่านอย่างละเอียด ขั้นที่ 4 Self-Recite การสรุปความ พบว่า นักเรียนเขียนสรุปความได้ถูกต้องครอบคลุมทุกหัวข้อ สอดคล้องกับแนวคิดของ ประดับ จันทร์สุขศรี (2551) ที่ได้กล่าวว่า การสรุปความ คือ พิจารณาเฉพาะประเด็นหลักของเรื่อง แล้วนำมาเรียบเรียงใหม่ ขั้นที่ 5 Test การทดสอบ พบว่านักเรียนสามารถทำแบบทดสอบการอ่านเชิงวิเคราะห์ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สอดคล้องกับ บุญชม ศรีสะอาด, นิภา ศรีไพโรจน์ และนุชวนา ทองทวี (2528) ที่กล่าวถึงการทดสอบว่า เป็นกระบวนการวัดผลที่กระทำอย่างมีระบบ เพื่อใช้เปรียบเทียบพฤติกรรมของบุคคลกับมาตรฐานที่วางไว้ โดยใช้เครื่องมือเป็นสิ่งเร้า

2. ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST พบว่า ความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชนีวรรณ ศรีนรคุตร (2553) ศึกษาเรื่อง *การพัฒนาความสามารถการอ่านเพื่อความเข้าใจวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลปะอ่างทอง โดยใช้เทคนิคการอ่านแบบ PQRST* ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคการอ่านแบบ PQRST หลังการทดลองและก่อนการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยผู้วิจัยได้จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST ซึ่งจัดการเรียนรู้แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน (Spache & Berg, 1966) คือ (1) P (Preview) ขั้นสำรวจ นักเรียนสำรวจส่วนต่าง ๆ ของหนังสือ (2) Q (Question) ขั้นตั้งคำถาม หลังจากที่นักเรียนสำรวจหนังสือที่อ่านแล้ว ให้นักเรียนตั้งคำถามกับความคิดหลัก ๆ หรือหัวข้อย่อย (3) R (Read) ขั้นการอ่าน นักเรียนต้องอ่านเนื้อเรื่องด้วยความเข้าใจ พยายามอ่านไปเรื่อย ๆ เพื่อให้คุ้นเคยกับเนื้อหา (4) S (Self-Recite) ขั้นสรุป นักเรียนสรุปเรื่องที่อ่าน โดยควรสรุปการอ่านในรูปแบบของตนเอง (5) T (Test) นักเรียนทำการทดสอบความรู้จากเรื่องที่อ่าน เพื่อทดสอบความรู้และความจำจากเรื่องที่อ่านมาแล้ว

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจด้านการจัดการเรียนรู้เป็นลำดับที่ 1 รองลงมาคือ ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ในด้านการจัดการเรียนรู้ ประเด็นที่นักเรียนมีความพึงพอใจมาก เป็นลำดับที่ 1 คือ นักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อการอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST ทั้งนี้ อาจเพราะเป็นกระบวนการอ่านที่มีความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับความคิดเห็นของ อรพินท์ จิตรัตน์พิพัฒน์ (2562) ที่กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ตามกระบวนการอ่านแบบ PQRST ช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการการอ่านเชิงวิเคราะห์มากขึ้น ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ ประเด็นที่นักเรียนมีความพึงพอใจมาก เป็นลำดับที่ 1 คือ การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน อาจเพราะเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ครูคอยให้คำปรึกษาและตอบข้อสงสัยของนักเรียนที่ปฏิบัติกิจกรรม สอดคล้องกับ ธิดา บู่สามสาย (2559) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนด้วย

ความสนุกสนาน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ช่วยเหลือกันในกลุ่ม เป็นบรรยากาศที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ที่มีการลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการอ่านแบบ PQRST ครูต้องศึกษาขั้นตอนของจัดกิจกรรม เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน
2. ครูผู้สอนควรให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการอ่านแบบ PQRST กับนักเรียน จนนักเรียนเกิดความเข้าใจในทุกขั้นตอน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *การจัดการเรียนรู้กิจกรรมแนะแนว*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

การุณันทน์ รัตนแสนวงษ์. (2555) *การอ่านและการเขียนเชิงวิชาการ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2542). *การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน (Reading and reading promotion)*. กรุงเทพมหานคร: ศิลปาบรรณคาร.

ทิศนา แขมมณี. (2563). *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธัญญา สังขพันธานนท์ และคณะ. (2548). *การพัฒนาทักษะการรับสาร*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์อภิชาตการพิมพ์.

ธิดา บู่สามสาย. (2559). *การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบ SQ4R โดยใช้ข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2541). *การพัฒนาการสอน*. กรุงเทพมหานคร: สุริวิริยาสาสน์.

บุญชม ศรีสะอาด, นิภา ศรีไพโรจน์ และนุชวนา ทองทวี. (2528). *การวัดและประเมินผลทางการศึกษา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, คณะศึกษาศาสตร์, ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา.

ประดับ จันทร์สุขศรี. (2551). *คู่มือการเรียนการสอนภาษาไทย คิดและเขียนเชิงสร้างสรรค์: เรียงความ ย่อความ และสรุปความ ช่วงชั้นที่ 2 – ช่วงชั้นที่ 4*. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าของสำนักงานคณะกรรมการ สกสค.

ผัสสพรรณ ถนอมพงษ์ชาติ. (2555). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ และการเรียนรู้แบบลึกเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระดับประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัชนีวรรณ ศรีนรคุตร. (2553). *การพัฒนาความสามารถการอ่านเพื่อความเข้าใจวิชาภาษาอังกฤษ ของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง โดยใช้เทคนิคการอ่านแบบ PQRST*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สมพร จารุนัฏ. (2553). *เทคนิคการอ่าน เล่มที่ 1: การอ่านเพื่อการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุวิทย์ มูลคำ. (2547). *กลยุทธ์การสอนสังเคราะห์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

อรพินท์ จิตรัตน์พิพัฒน์. (2562). *งานวิจัยเรื่อง การศึกษาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนภูเวียงวิทยาคม ที่เรียนด้วยกระบวนการอ่านแบบ PQRST*. ขอนแก่น: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2, โรงเรียนภูเวียงวิทยาคม อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น.

เอมอร เนียมน้อย. (2551). *พัฒนาการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ด้วยวิธี SQ3R*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

Spache, G. D., & and Berg, P. C. (1966). *The art of efficient reading* (2nd ed.). New York: Macmillan.

ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี ที่มีต่อความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

นฤมล ศรีบัวโรย[1*]
สง่า วงค์ไชย[2]
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย[1,2]
[*]ผู้รับผิดชอบบทความ: 6312610023@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพีกับกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ (2) เปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดลำพญา (จำเนียรบำรุงวิทย์) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม จำนวน 2 ห้องเรียน จากนั้น จับสลากเพื่อเลือกกลุ่มทดลองจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี และกลุ่มควบคุมจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี (2) แผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนด้วยวิธีสอนแบบปกติ (3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนสรุปความ และ (4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ *t* test Dependent และ *t* test Independent

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี กับ กลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการจัดเรียนรู้การเขียนสรุปความด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การเขียนสรุปความ, กลวิธีอาร์อีเอพี, วิธีสอนแบบปกติ

Effects of Using REAP Strategy of the Ability in Summary Writing for Grade 6 Students

Naruemon Sribuaroay[1*]

Sa-nga Wongchai[2]

Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand[1,2]

[*]Corresponding author: 6312610023@rumail.ru.ac.th

Abstract

The objectives of this research were (1) To compare the ability in summary writing of the grade 6 students. After they studying between the group who learned using the REAP strategy and the group who learned with the traditional teaching (2) To compare the ability to summaries write of grade 6 students before and after learning with REAP and (3) To study the satisfaction of grade 6 students studying of write summaries with REAP strategy. The samples in this research were students who were studying in 2 classes of Grade 6, Semester 2, academic year 2021 of Watlampaya (jamnienbumrungwit) School acquired by Simple random sampling. The samples in this research were students who had nearby ability. The experimental group for learning management by using the REAP strategy. And the control group for learning with the traditional teaching. The tools used in this research are (1) learning management plan from REAP strategy, (2) learning management plan from traditional, (3) quiz for test about the ability in summary writing and (4) The Satisfaction questionnaire on REAP strategy. Statistics used to analyze data are mean, standard deviation, and *t* test dependent and *t* test independent.

Result of the research is found that

1. The ability in summary writing of grade 6 students after learning between the REAP learning group and the traditional teaching was different with statistical significance level at .05

2. The ability in summary writing of grade 6 students who study with REAP strategy After studying is higher than before studying with statistical significance level at .05

3. Grade 6 students were overall satisfied with using the REAP strategy at a high level.

Keywords: Writing Summary, REAP Strategy, Traditional Teaching

บทนำ

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ เสริมสร้างความเข้าใจ และความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบธุรกิจการงานและการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีความสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ความคิด วิเคราะห์ วิจารณ์ และสร้างสรรค์ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงได้ นอกจากนี้ ภาษายังเป็นสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรม ประเพณี ชีวทัศน์ โลกทัศน์ และสุนทรียภาพ โดยบันทึกไว้เป็นวรรณคดีอันล้ำค่า ภาษาไทยจึงเป็นสมบัติของชาติที่ควรค่าแก่การเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์และสืบสานให้อยู่คู่ชาติไทยตลอดไป (กรมวิชาการ, 2545) จากความสำคัญดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้วิชาภาษาไทยเป็นวิชาพื้นฐานในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย จำนวน 5 สาระ ได้แก่ สาระที่ 1 การอ่าน สาระที่ 2 การเขียน สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด สาระที่ 4 หลักภาษา และสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

การเขียน เป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เพราะการเขียนเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้สึก นึกคิด ความเชื่อ จินตนาการ และประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้อื่นทราบอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรที่สามารถตรวจสอบได้ ดังนั้น นักเรียนควรได้รับการฝึกให้สามารถใช้ทักษะการเขียนได้อย่างคล่องแคล่ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเขียนสรุปความ เป็นทักษะการเขียนเบื้องต้นที่ช่วยให้นักเรียนสามารถจับใจความสำคัญ ใช้ถ่ายทอดความรู้ ความคิด และความเข้าใจจากเรื่องที่ตนเองศึกษาได้ เพราะการเขียนสรุปความเป็นทักษะที่สืบเนื่องและสัมพันธ์กับการอ่านจับใจความ กล่าวคือ เป็นการสื่อสารที่ผู้เขียนต้องแสดงทั้งสมรรถภาพในการอ่านจับใจความให้ถูกต้อง ชัดเจน ต่อเนื่อง สละสลวย เป็นภาษาเขียนที่ดีด้วย การเขียนสรุปความจึงมีความสำคัญและประโยชน์ต่อการศึกษามาก (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และอารียา หุตินทะ, 2555) นอกจากนี้ การเขียนสรุปความ ยังมีความสำคัญอีก 2 ประการ คือ ความสำคัญต่อตนเอง คือ พัฒนาทักษะการรับสาร ทั้งการฟัง ดู และอ่าน ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น เป็นวิธีการส่วนหนึ่งของการทำงานและทำให้งานนั้นสำเร็จ สามารถบันทึกสาระสำคัญของสารที่ได้รับเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้ทันท่วงที และความสำคัญต่อสังคม คือ ข้อมูลที่ได้รับการจดบันทึกอย่างเป็นระบบ สามารถนำมาใช้เป็นแหล่งสืบค้นหรืออ้างอิงได้ จึงกล่าวได้ว่า ผู้ที่มีความสามารถในการเขียนสรุปความย่อมเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร เพราะมีความสามารถในการจับใจความสำคัญ ใคร่ครวญ และวิเคราะห์ได้ ตลอดจนทำให้มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้โดยง่าย (วรวรรธน์ ศรียาภัย, 2555) การเขียนสรุปความจึงมีความสำคัญในการศึกษาเล่าเรียนและการดำเนินชีวิตประจำวัน มักจะเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์เรื่องราวที่ได้ยินได้ฟังมา เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารกับบุคคลอื่น โดยภาษาที่ใช้ ต้องมีใจความกระชับและสมบูรณ์

จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562 ของโรงเรียนวัดลำพญา (จำเนียรบำรุงวิทย์) อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่า ผลการทดสอบในรายวิชาภาษาไทย สาระการเขียนมีคะแนนเฉลี่ย 45.00 ซึ่งต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ พบปัญหาว่า นักเรียนเรียบเรียงข้อความไม่ถูกต้อง ไม่สามารถสรุปประเด็นสำคัญของเรื่องที่อ่านได้ ปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีพื้นฐานเกี่ยวกับการเขียนสรุปความน้อย และขาดการฝึกฝนการเขียนสรุปความให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งปัญหานี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากครูไม่ค่อยฝึกการเขียนสรุปความให้กับนักเรียนเท่าที่ควร เพราะจำนวนนักเรียนมาก ทำให้ไม่มีเวลาตรวจ ประกอบกับในปัจจุบันครูมักออกข้อสอบแบบปรนัยเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนจึงขาดการฝึกเขียนหรือเรียบเรียงข้อความต่าง ๆ (นิจสุดา อภินันทาภรณ์, 2555) จากปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเขียนสรุปความได้นั้น นักเรียนต้องได้รับการฝึกฝน การเรียนรู้ของนักเรียนต้องมีความหมายสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของ

นักเรียน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเขียนสรุปความซึ่ งมีอยู่หลายวิธี โดยผู้วิจัยเห็นว่า วิธีที่เหมาะสมคือ การสอนเขียนสรุปความด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี ซึ่งเป็นกลวิธีที่จะสามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้

กลวิธีอาร์อีเอพี เป็นกลวิธีที่สนับสนุนและส่งเสริมการอ่านและการเขียนให้มีประสิทธิภาพ โดยทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องที่อ่าน และวิเคราะห์สาระสำคัญของเรื่องได้ ผ่านกระบวนการทางความคิดและกระบวนการเขียนประเภทต่าง ๆ โดยกลวิธีอาร์อีเอพี ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 R = Read ให้นักเรียนอ่านบทอ่านที่กำหนดไว้ ขั้นที่ 2 E = Encode ให้นักเรียนถ่ายทอดผลของการอ่านออกมา แล้วเรียบเรียงเป็นภาษาของตนเอง ขั้นที่ 3 A = Annotate ให้นักเรียนเขียนนำเสนอผลจากการอ่าน ในขั้นตอนนี้ถือว่า เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของกลวิธีอาร์อีเอพี เพราะก่อนลงมือเขียน นักเรียนจะต้องผ่านกระบวนการคิดระดับสูง และตกผลึกออกมาเป็นงานเขียนของตนเอง และขั้นที่ 4 P Ponder ให้นักเรียนสะท้อนผลจากการอ่านและการคิด ผ่านการนำเสนองานเขียนที่ตนเองได้เขียนขึ้น และแลกเปลี่ยนความเห็นกับผู้อื่น (Eanet & Manzo, 1976) เมื่อปฏิบัติตามขั้นตอน จะส่งผลให้นักเรียนเข้าใจความหมายของข้อความและคำศัพท์ในข้อความที่อ่าน สามารถสรุปใจความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์เรื่องที่อ่านได้ นอกจากนี้ ในแต่ละขั้นตอน กลวิธีอาร์อีเอพียังช่วยส่งเสริมกระบวนการคิดและกระบวนการเขียนของนักเรียน โดยนักเรียนจะได้ฝึกใช้ความคิดอย่างถูกต้อง มีความลึกซึ้ง และทำให้เกิดการตอบสนองกับเรื่องที่อ่าน โดยถ่ายทอดความเข้าใจและความคิดผ่านการเขียน แล้วเรียบเรียงโดยใช้สำนวนภาษาของนักเรียนเอง จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า กลวิธีอาร์อีเอพีช่วยพัฒนาความสามารถในการอ่าน การเขียน และการคิดควบคู่ไปพร้อมกันได้ ดังที่ ฉัฐพร สายกฤษณะ (2563) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการอ่านวิเคราะห์และการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกลวิธีอาร์อีเอพี ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการอ่านวิเคราะห์และการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกลวิธีอาร์อีเอพี ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก หลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ขั้นตอนของกลวิธีอาร์อีเอพีนั้น จะทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในด้านของการเขียนสรุปความได้ ผู้วิจัยจึงได้จัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนสรุปความ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดลำพญา (จำเนียรบำรุงวิทย์) อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม และเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอน และผู้สนใจเพื่อนำไปใช้พัฒนาความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนให้เพิ่มสูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี กับ กลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดลำพญา (จำเนียรบำรุงวิทย์) ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 3 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งหมด 67 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดลำพญา (จำเนียรบำรุงวิทย์) ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) จำนวน 2 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งหมด 44 คน โดยทั้งสองกลุ่ม มีความสามารถใกล้เคียงกัน จากนั้น จับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เพื่อเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 22 คน จัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 จำนวน 22 คน จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบปกติ

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น (independent variable) คือ วิธีสอน ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี และการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบปกติ

2. ตัวแปรตาม (dependent variables) คือ ความสามารถในการเขียนสรุปความ และความพึงพอใจในการเรียน

ระยะเวลาในการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง ใช้เวลาในการทดสอบก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 1 ชั่วโมง และหลังการจัดกิจกรรมเรียนรู้ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 10 ชั่วโมง

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความสามารถในการเขียนสรุปความให้ได้ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น สามารถนำการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี ไปปรับใช้ในการสอนเนื้อหาวิชาอื่น ๆ ได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

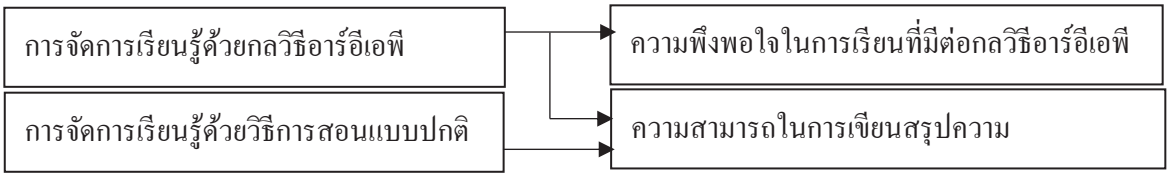

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเขียนสรุปความ

การเขียนสรุปความ เป็นการเก็บรวบรวมข้อประเด็นหลัก ๆ ในเรื่องนั้น ๆ แล้วนำมาเขียนเรียบเรียงใหม่ด้วยภาษาที่สละสลวย มีความหมายที่ผู้อ่านเข้าใจครบถ้วนและนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้ ไพรถ เลิศพิริยกมล (2554) กล่าวถึงการเขียนสรุปความไว้ว่า เป็นการรวบรวมใจความสำคัญของเรื่อง หรือหาประเด็นหลักของเรื่องออกมาให้ได้ แล้วนำมาเรียบเรียงด้วยถ้อยคำที่สละสลวย

กลวิธีในการเขียนสรุปความนั้น ผู้เขียนจำเป็นต้องเข้าใจเรื่องที่ฟังหรืออ่านอย่างละเอียด สามารถจับประเด็นสำคัญในเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน ครบถ้วน และนำมาเรียบเรียงใหม่ด้วยภาษาที่สละสลวย ครบถ้วน ตรงประเด็น สุวรรณี อุดมผล (2555) กล่าวว่า กลวิธีการเขียนสรุปความ จะต้องสรุปเรื่องที่จะย่ออย่างละเอียด แล้วตั้งคำถามกับตัวเองว่า เรื่องอะไร ใครทำอะไร กับใคร ที่ไหน เมื่อไร และได้ผลอย่างไร โดยแยกข้อความออกเป็นตอน ๆ แล้วจับใจความให้ได้ว่าด้วยเรื่องอะไร นำใจความสำคัญทั้งหมดมาเรียบเรียงใหม่ ให้ง่ายและดีที่สุด ไม่ควรใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 และสรรพนามบุรุษที่ 2 ในข้อความที่ย่อความ สำนวนที่ย่อต้องไม่ใช่สำนวนเดิม ตัดคำฟุ่มเฟือยหรือรายละเอียดที่ไม่จำเป็นออกให้หมด ควรใช้คำธรรมดาที่ทุกคนเข้าใจง่าย ประโยคควรใช้ประโยคสั้น ๆ และถูกหลักไวยากรณ์ ถ้าซ้ำเนื้อความให้นำมากล่าวเพียงครั้งเดียว ถ้ามีคำราชาศัพท์ชั้นใด อยู่ในเรื่อง เมื่อย่อต้องใช้ให้ถูกต้อง ไม่ควรใช้อักษรย่อ นอกจากชื่อเต็มยาวมาก และเมื่อเรียบเรียงย่อเสร็จแล้ว ควรทบทวนดูว่า เรื่องที่ย่อนั้นมี เนื้อความติดต่อกันดีหรือไม่

เกณฑ์การให้คะแนนการเขียนสรุปความ มีหลากหลายทัศนะ ผู้วิจัยมีความมุ่งหวังที่จะประเมินผลโดยการทดสอบการใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนสรุปความ ซึ่งแนวคิดของเกณฑ์การวัดและประเมินผล สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2544) มีเกณฑ์การวัดผลการเขียนสรุปความได้ดังนี้ (1) การสรุปเนื้อเรื่องย่อ ต้องมีการสรุปได้ตรงประเด็น สาระสำคัญครบถ้วน มีความชัดเจน (2) การใช้หลักภาษา ต้องมีการใช้หลักภาษาที่ถูกต้องให้มากที่สุด และใช้ถ้อยคำทางภาษาได้เหมาะสมกับบริบทของเรื่องที่ฟังหรืออ่าน (3) ความถูกต้องของการเขียน และ (4) ความสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยของการเขียน

กลวิธีอาร์อีเอพี

กลวิธีอาร์อีเอพี เป็นกลวิธีที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนในด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์และการเขียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเขียนสรุปความได้ Eanet and Manzo (1976)ได้ให้ความหมายของกลวิธีแบบอาร์อีเอพี โดยสรุปได้ว่า เป็นกลวิธีที่สนับสนุนและส่งเสริมการอ่านที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่อ่านและวิเคราะห์สาระสำคัญของเรื่องได้ผ่านกระบวนการคิดและการเขียนเพื่อเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ โดยกล่าวว่า หลักการพื้นฐานของการจัดการเรียนการสอนด้วยกลวิธีมี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 Read การอ่านข้อความ การค้นหาข้อความพื้นฐานที่ผู้แต่งต้องการสื่อสาร

ขั้นที่ 2 Encode การบันทึกข้อมูล การแปลข้อความที่ผู้แต่งเขียนขึ้น ด้วยภาษาของตนเอง

ขั้นที่ 3 Annotate การเขียนอธิบาย การนำข้อความมาเขียนอธิบายเพื่อเป็นคำตอบ โดยเลือกใช้เพียงหนึ่งรูปแบบในการนำเสนอคำตอบ โดยมีรูปแบบของการเขียนตอบที่หลากหลาย

ขั้นที่ 4 Ponder การพิจารณาไตร่ตรอง การนำสิ่งที่ได้จากการอ่านและการเขียนของตนเองและเพื่อน มาแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

ประโยชน์ของกลวิธีอาร์อีเอพีนั้น มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเพิ่มและพัฒนาทักษะการเขียนสรุปความ โดยการใช้แนวทางการเขียนที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการสรุปความจากเรื่องที่ฟังหรือ

อ่าน กมลพัทธ์ โพธิ์ทอง (2554) ได้กล่าวถึงข้อดีของกลวิธีอาร์อีเอพี ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ว่า สามารถเพิ่มและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการเรียน ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ความสามารถในการเขียน คะแนนในการทำแบบทดสอบ และสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

วิธีการสอนแบบปกติ

วิธีการสอนแบบปกติหรือวิธีการสอนตามคู่มือครูนั้น คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูนิยมใช้กันทั่วไป ได้แก่ บรรยาย อภิปราย การซักถาม การจดบันทึก และการทำแบบฝึกหัด ขั้นตอนการสอนด้วยวิธีแบบปกติมี 3 ขั้นตอน คือขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการสอน และขั้นที่ 3 ขั้นสรุปบทเรียน (สุภัชฌาน์ ศรีเอี่ยม, 2564)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดลำพญา (จำเนียรบำรุงวิทย์) ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 3 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งหมด 67 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดลำพญา (จำเนียรบำรุงวิทย์) ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) จำนวน 2 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งหมด 44 คน โดยทั้งสองกลุ่มมีความสามรถใกล้เคียงกัน จากนั้นจับสลากเพื่อเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 22 คน จัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 จำนวน 22 คน จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบปกติ

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี และแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนด้วยวิธีสอนแบบปกติ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ที่สอนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี จำนวน 4 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 8 ชั่วโมง และแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนด้วยวิธีสอนแบบปกติ จำนวน 4 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 8 ชั่วโมง จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence--IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนด้วยวิธีสอนแบบปกติ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และปรับปรุงแก้ไข จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์

3.2 แบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนสรุปความ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนสรุปความและเกณฑ์การตรวจให้คะแนน (scoring rubric) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้ที่สอนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี และการจัดการเรียนรู้ที่สอนด้วยวิธีสอนแบบปกติ เป็นแบบอัตนัย นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนสรุปความที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาและพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนสรุปความและเกณฑ์การตรวจให้คะแนน ที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (try-out) โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.79 แล้วจึงนำแบบทดสอบไปใช้จริง

3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี ที่มีเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท จำนวน 10 ข้อ จากนั้น นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาและพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่า 1.00 แล้วนำผลไปปรับแก้ไข จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์

4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.2 เลือกแบบแผนการทดลอง

4.3 ทดสอบก่อนเรียน กับนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนสรุปความฉบับก่อนเรียน

4.4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกลุ่มทดลองเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 22 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี และกลุ่มควบคุมเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 จำนวน 22 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สอนด้วยวิธีสอนแบบปกติ จำนวนกลุ่มละ 4 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง เป็นเวลากลุ่มละ 8 ชั่วโมง

4.5 ทดสอบหลังเรียน กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถในการเขียนสรุปความฉบับหลังเรียน

4.6 ดำเนินการให้นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี ที่มีต่อความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6" ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

ตาราง 1

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียน ระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี กับ กลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ

กลุ่มตัวอย่าง	*n*	$\bar{X}$	*SD*	*t*	*p* value
กลุ่มทดลอง	22	36.27	1.62		
กลุ่มควบคุม	22	31.21	3.22	6.30	.00

จากตาราง 1 พบว่า ความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียน ระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี กับ กลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2

ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี

การทดลอง	*n*	$\overline{X}$	*SD*	*t*	*p* value
ก่อนเรียน	22	23.98	4.11		
หลังเรียน	22	36.27	1.62	6.91	.00

จากตาราง 2 พบว่า ความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 3

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อกลวิธีอาร์อีเอพี

รายการประเมิน	$\overline{X}$	*SD*	แปลความหมาย	ลำดับ
ด้านการจัดการเรียนรู้	4.32	0.92	มาก	2
ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้	4.42	0.88	มาก	3
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้	4.40	0.93	มาก	1
ภาพรวม	4.38	0.91	มาก	

จากตาราง 3 พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อกลวิธีอาร์อีเอพี โดยภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.38 ซึ่งอยู่ในระดับที่มีความพึงพอใจมาก โดยสามารถเรียงลำดับระดับความพึงพอใจรายด้านได้ดังนี้ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี กับ กลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาความสามารถของผู้เรียน ทั้งในด้านการอ่าน การคิด และการเขียน ควบคู่กัน โดยมีขั้นตอนในการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนเป็นลำดับขั้นอย่างชัดเจน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมความสามารถด้านการเขียนสรุปความด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี จึงทำให้นักเรียนมีความสนใจในการอ่าน เพื่อนำมาเขียนสรุปความได้มากขึ้น และสามารถจับใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งในแต่ละขั้นตอน มีส่วนช่วยในการพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียน สอดคล้องกับ Eanet and Manzo (1976) ได้กล่าวไว้ว่า กลวิธีอาร์อีเอพี เป็นกลวิธีที่สนับสนุนและส่งเสริมการอ่านที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่อ่านและวิเคราะห์สาระสำคัญของเรื่องได้ ผ่านกระบวนการคิดและการเขียนเพื่อเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุรีรัตน์ อักษรกาญจน์ (2559) พบว่า กลวิธีอาร์อีเอพี สามารถพัฒนาความสามารถในการอ่านของนักเรียนให้ดีขึ้นได้ เมื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนจะมีส่วนใน

การช่วยให้นักเรียนสามารถจดบันทึกตามประเด็นที่ได้มีการกำหนดร่วมกันได้อย่างตรงประเด็น จึงทำให้นักเรียนเข้าใจภาพรวมของบทอ่านทั้งหมดได้อย่างเป็นระบบและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. จากผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจาก กลวิธีอาร์อีเอพีสามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนของนักเรียนให้ดีขึ้นได้ เนื่องจากผู้วิจัยได้ให้แนวทางในการสรุปความรู้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถดำเนินการในขั้นที่ 2 Encode การบันทึกข้อมูล เมื่อนักเรียนสามารถบันทึกข้อมูลที่ได้จากการอ่านอย่างเป็นระบบแล้ว จึงมีส่วนช่วยให้ในขั้นที่ 3 Annotate ซึ่งเป็นขั้นตอนของการเขียนอธิบาย นักเรียนสามารถนำข้อมูลเหล่านั้น มาเรียบเรียงขึ้นใหม่ได้ด้วยภาษาของตนเอง สอดคล้องกับ Manzo et al. (2002) ได้กล่าวไว้ว่า ขั้นที่ 3 Annotate เป็นศูนย์กลางของกลวิธีอาร์อีเอพี ทำให้นักเรียนได้เรียนวิธีการเขียนที่สร้างขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ต่าง ๆ ในการเขียนเชื่อมโยง ผู้อ่านจะต้องแยกแยะ และสังเคราะห์แนวคิดที่ผู้แต่งนำเสนอ และถ่ายทอดแนวคิดเหล่านี้ โดยใช้คำพูดของตนเอง และให้ตกผลึกเป็นผลลัพธ์ในการเขียน ดังนั้น การใช้กลวิธีอาร์อีเอพี จึงสามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนได้ สอดคล้องกับ เพียรศิลป์ ปินชัย (2555) ซึ่งกล่าวถึงประโยชน์ของกลวิธีอาร์อีเอพี ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสามารถในการเขียน สรุปได้ว่า กลวิธีอาร์อีเอพีสามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนของผู้เรียนได้

3. จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อกลวิธีอาร์อีเอพี อยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลวิธีอาร์อีเอพี ส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการฝึกทักษะการคิด ส่งผลให้พัฒนาความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนให้สูงขึ้นได้ ทั้งนี้ บทอ่านที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ฝึกการเขียนสรุปความมีความน่าสนใจ มีความหลากหลาย และเหมาะกับวัยของนักเรียน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นั้น มีกิจกรรมให้นักเรียนได้ร่วมกระทำผ่านการนำเสนอให้เพื่อนร่วมชั้นได้รับฟัง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น สามารถซักถามหรือตอบคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาที่ได้เรียน ครูมีการเสริมแรงทางบวกให้ผู้เรียนโดยการกล่าวคำชมเชย หรือให้ของรางวัลเล็กน้อยตามสมควร สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ ธอร์นไดค์ (ทิศนา แขมมณี, 2564) ที่ว่า หากผู้เรียนกระทำพฤติกรรมตอบสนองสิ่งเร้าแล้ว ได้รับผลที่พึงพอใจ เขาก็จะกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก การยกย่องชมเชย การให้การยอมรับ มีรางวัลเป็นการกระตุ้นความสนใจ การจัดบรรยากาศการเรียนไม่ให้ตึงเครียด ในขณะทำกิจกรรมนักเรียนจะได้ทราบผลการทำงาน การทดสอบอย่างรวดเร็ว เพื่อแก้ไขข้อผิดพลาด และนำสิ่งที่ดีจากการเรียนรู้ครั้งก่อน ไปใช้ในการเรียนรู้ครั้งต่อไป และการให้การเสริมแรงทางบวก มักจะทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้นั้น คงอยู่และเพิ่มขึ้น ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้เรียน มีความพึงพอใจในการเรียน

จากการอภิปรายผลข้างต้น เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ทำให้ผู้วิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี สามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้เพิ่มสูงขึ้น ทั้งยังเน้นพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านการอ่าน การคิด และการเขียนควบคู่กัน รวมทั้งนักเรียนยังมีความพึงพอใจในระดับมากต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี อีกด้วย

ข้อเสนอแนะผลการวิจัย

1. จากการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี นั้น เน้นพัฒนาความสามารถของผู้เรียน ทั้งในด้านการอ่าน การคิด และการเขียนควบคู่กัน ดังนั้น ครูผู้สอนสามารถนำวิธีสอนด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการอ่าน หรือพัฒนาทักษะการคิดในลักษณะอื่นได้ เช่น การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ การอ่านวิเคราะห์ เป็นต้น

2. การใช้บทอ่านประเภทบทความ ครูควรเลือกบทอ่านที่มีความเหมาะสมกับความรู้เบื้องต้นของนักเรียนหรือเป็นเรื่องราวที่นักเรียนกำลังให้ความสนใจ หากเลือกใช้บทความที่มีเนื้อหาค่อนข้างยาว จะทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาความสามารถของนักเรียนได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพีร่วมกับเทคนิคหรือวิธีการสอนอื่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

2. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกลวิธีอาร์อีเอพี เพื่อพัฒนาความสามารถในการสรุปความด้านอื่น นอกจากการเขียน เช่น การอ่านสรุปความ การพูดสรุปความ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กมลพัทธ์ โพธิ์ทอง. (2554). *ผลของการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้กลวิธีอาร์ อี เอ พี ที่มีต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการเขียนเรียงความของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรมวิชาการ. (2545). *คู่มือการจัดการเรียนการสอน.* กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ และอารียา หุตินทะ. (2555). *ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร.* นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณัฐพร สายกฤษณะ. (2563). *การพัฒนาความสามารถในการอ่านวิเคราะห์และการเขียนสรุปความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกลวิธี อาร์อีเอพี ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ทิศนา แขมมณี. (2564). *ศาสตร์องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิจสุดา อภินันทาภรณ์. (2555). วรรณคดีไทย: ทำอย่างไรให้เกิดการเรียนรู้. *วารสารวิชาการ, 15*(2), 2-11.

เพียรศิลป์ ปินชัย. (2555). *การใช้กลวิธีการอ่านแบบอาร์อีเอพี เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่าน การเขียนสรุปความภาษาอังกฤษและทักษะคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ไพรถ เลิศพิริยกมล. (2554). *การย่อความ.* กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

วรวรรธน์ ศรียาภัย. (2555). *การเขียนเพื่อการสื่อสาร.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2544). *หลักและวิธีสอนอ่านภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุภัชฌาน์ ศรีเอี่ยม. (2564). การพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในการแต่งประโยค โดยใช้รูปแบบการเรียนเชิงรุกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเขียนเขต จังหวัดปทุมธานี. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7*(11), 229-237.

สุรีรัตน์ อักษรกาญจน์. (2559). การพัฒนาการสอนการอ่านแบบเน้นมโนทัศน์ร่วมกับกลวิธี อาร์ อี เอ พี เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาไทยอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. *วารสารราชพฤกษ์, 14*(3), 18-25.

สุวรรณี อุดมผล. (2555). *ศิลปะการใช้ภาษาไทย.* กรุงเทพฯ: ประกายพรึก.

Eanet, M. G., & Manzo, A. V. (1976). REAP-strategy for improving reading/writing/study skills. *Journal of Reading*. *19*(8), 647-652.

Manzo, A., Manzo, U., & Albee, J. (2002). IREAP: Improving reading, writing, and thinking in the wired classroom. *Journal of Adolescent & Adult Literacy, 46*(1), 42.

ผลของการใช้รูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ปริญฑิกา ดารุนิกร
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
E-mail: 6312610004@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน กับ นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรวงข้าว (นามสมมติ) จังหวัดชลบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน ได้กลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียนที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน คือ ม.1/2 จำนวน 36 คน และกลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียนที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม คือ ม.1/12 จำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ใช้เป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และ (2) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน จำนวน 3 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 55 นาที แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม จำนวน 3 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 55 นาที โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และทดสอบค่าที (*t* test)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: รูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี

Effects of Using an Instructional Model Based on Reader-Response Theory on Academic Achievement Regarding Learning About Thai Literature of Grade Seventh Students

Printigar Darunikorn

Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail: 6312610004@rumail.ru.ac.th

Abstract

The aims of this research were to (1) study the effects of using the instructional model based on Reader-Response theory on an academic achievement regarding learning about Thai literature of grade seventh students and (2) to compare the academic achievement regarding learning about Thai literature of grade seventh students between two groups, Experimental and Control. The target population consisted of 72 students who studied in grade seventh in the second semester of the academic year 2021 at Ruangkhao School (pseudonym) in Chon Buri province, Thailand. The students were divided into the two groups, each of which comprised 36 students. Experimental group was taught through lesson plans following the instructional model based on Reader-Response theory and Control group was taught through lesson plans following conventional teaching methods. Prior to the experiment, both student groups were tested via an Academic Achievement test related to learning about Thai literature. The two groups were tested again after four weeks. Research data were analysed by arithmetic means ($\overline{X}$) standard deviation (*SD*) and testing the significance of the difference with *t*-test. Research results showed that (1) the Experimental group's average score of academic achievement regarding learning about Thai literature was higher than prior to the experiment at 0.05 level of significance. (2) After the experiment, the Experimental group's average score of academic achievement regarding learning about Thai literature was higher than that of Control group at .05 level of significance.

Keywords: Instructional Model Based on Reader Response Theory, Academic Achievement Regarding Learning About Thai Literature

บทนำ

การเรียนการสอนวรรณคดี มีความสำคัญต่อผู้เรียนในทุกระดับชั้นที่ควรค่าแก่การศึกษา กล่าวคือ ประโยชน์ที่ได้จากการเรียนวรรณคดี มีทั้งคุณค่าด้านเนื้อหา คุณค่าด้านวรรณศิลป์ และคุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจและซาบซึ้งในเนื้อหาของวรรณคดีที่เปรียบเสมือนสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความเป็นไปของสังคมในสมัยนั้น ๆ รวมทั้งยังสามารถนำแง่คิดมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้ อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนวรรณคดีก็ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร มีทั้งปัญหาที่เกิดจากผู้เรียนและผู้สอน (กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

จากการที่ผู้วิจัย สอนวิชาภาษาไทย นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รวมทั้งการสัมภาษณ์จากครูผู้สอนภาษาไทย ในระดับชั้นเดียวกัน มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ปัญหาเรื่องการเรียนวรรณคดีของผู้เรียน ซึ่งได้มาจากการบันทึกการสอนหลังแผนการจัดการเรียนรู้วรรณคดีและการสังเกตผู้เรียนในคาบเรียนที่สอน คือ ผู้เรียนมองว่า วรรณคดีเป็นเรื่องที่ล้าสมัยและไกลตัว ไม่เห็นความสำคัญของการเรียนวรรณคดี ไม่เข้าใจคำศัพท์และเนื้อหาวรรณคดี ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถวิเคราะห์ วิจารณ์ และประเมินค่าวรรณคดีที่อ่านได้ สอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2558) ที่กล่าวถึงปัญหาในการเรียนการสอนวรรณคดีว่า ผู้เรียนมองว่าการเรียนวรรณคดีไม่สนุกและไม่เห็นประโยชน์จากการเรียนวรรณคดี ควรแก้ไขจากตัวผู้สอนก่อน เนื่องจากผู้สอนส่วนใหญ่มักจะมุ่งเน้นไปที่การสอนคำศัพท์และเนื้อหาวรรณคดี ให้ผู้เรียนถอดคำประพันธ์เอง ไม่มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้บรรยากาศในการเรียนรู้น่าสนใจ และไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนเท่าที่ควร ผู้สอนจึงจำเป็นต้องทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับสิ่งที่ผู้เรียนพบในชีวิตจริง ส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรมไม่เป็นที่น่าพอใจ ฉะนั้น ผู้สอนจึงต้องให้ความสำคัญกับปัญหานี้ และปรับเปลี่ยนแนวคิด ใช้วิธีการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายให้กระตุ้นความน่าสนใจเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังที่ ถนิมรักษ์ ชูชัยมงคล (2557) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอนได้ดีที่สุด คือ ผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดและเห็นปัญหาที่เกิดกับผู้เรียนได้ชัดเจน

ปัญหาการเรียนการสอนวรรณคดีดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นสอดคล้องกับแนวคิดสำคัญของทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย มีผู้สนใจและนำทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านของ Rosenblatt มาใช้ในการเรียนการสอนวรรณคดีอย่างหลากหลาย เช่นเดียวกับ พรทิพย์ ศิริสมบูรณ์เวช (2547) ได้นำทฤษฎีดังกล่าว มาพัฒนาเป็นรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน และได้กล่าวว่า รูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านส่งเสริมให้ผู้เรียนเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของตนเองกับวรรณคดี เน้นให้ผู้เรียนคิดและตอบสนองต่อการเรียนรู้วรรณคดีได้อย่างอิสระ รูปแบบการสอนดังกล่าว ประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ (1) ขั้นสร้างความเข้าใจเบื้องต้นในการอ่าน (2) ขั้นเชื่อมโยงประสบการณ์ (3) ขั้นเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ (4) ขั้นให้และรับข้อมูลป้อนกลับ และ (5) ขั้นทบทวนและเขียนบันทึกการตอบสนอง งานวิจัยที่นำรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน ไปใช้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี เช่น ถนิมรักษ์ ชูชัยมงคล (2557) ได้ศึกษาเรื่อง *ผลสัมฤทธิ์การเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน* พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้ ตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และจุฬาลักษณ์ คชาชัย (2557) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่จัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ วัชราภรณ์ ศรีสิทธิยานนท์ (2559) ก็ได้ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และเจตคติในการเรียนสาระวรรณคดีและ

วรรณกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาระวรรณคดีและวรรณกรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียน โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน สูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และลัดดา อรรคราช (2562) ได้ศึกษาเรื่อง *ผลการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านในการเรียนวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 จังหวัดอำนาจเจริญ* พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 จังหวัดอำนาจเจริญ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการตอบสนอง มีจุดเด่นในการนำประสบการณ์ของผู้เรียนมาเชื่อมโยงใช้ในเรียนวรรณคดี ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมไปถึงส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้น และการศึกษางานวิจัยดังที่กล่าวมาแล้ว พบว่า มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านที่ตีพิมพ์เผยแพร่ยังมีจำนวนน้อย ผู้วิจัยจึงสนใจนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านมาใช้ในการจัดการเรียนรู้วรรณคดีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้และเชื่อมโยงความรู้ รวมทั้งนำข้อคิดจากวรรณคดีมาปรับใช้ในชีวิตจริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน กับ นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน

รูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของตนเองกับวรรณคดี ผู้เรียนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดี โดยมีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นสร้างความเข้าใจเบื้องต้นในการอ่าน ผู้เรียนอ่านเนื้อเรื่องวรรณคดีที่กำหนดแล้ว สรุปความเข้าใจด้วยตนเองผ่านการพูดหรือเขียน แล้วร่วมกับผู้สอนอภิปรายจนชัดเจน (2) ขั้นเชื่อมโยงประสบการณ์ ผู้เรียนอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน โดยการนำประสบการณ์ของตนเองมาเชื่อมโยงกับเหตุการณ์หรือประเด็นต่าง ๆ ในวรรณคดี (3) ขั้นเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย ร่วมกันกำหนดประเด็นการอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อเรื่องวรรณคดี โดยเน้นการแสดงความคิดเห็นที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ (4) ขั้นให้และรับข้อมูลป้อนกลับ ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลงานในชั้นเรียน มีการให้และรับข้อมูลป้อนกลับซึ่งกันและกัน และ (5) ขั้นทบทวนและเขียนบันทึกการตอบสนอง ผู้เรียนทบทวนเนื้อหาที่สรุปเป็นประเด็นสำคัญ แล้วเขียนบันทึกการเรียนรู้เป็นรายบุคคล ผู้สอนตรวจและให้ข้อมูลป้อนกลับ (พรทิพย์ ศิริสมบูรณ์เวช, 2547)

รูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีไทยตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านของ พรทิพย์ ศิริสมบูรณ์เวช ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีหลักการ 4 ประการ ดังนี้

1. การสร้างความเข้าใจในการอ่านวรรณคดี จากการนำประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาเชื่อมโยงกับวรรณคดี

2. ความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพในการเข้าใจวรรณคดีแตกต่างกันตามประสบการณ์เดิมของแต่ละคน รูปแบบนี้ เน้นการให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนในการแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นต่อวรรณคดี

3. การเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้โดยการแลกเปลี่ยนความรู้สึกความคิดเห็นของตนกับผู้อื่น เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดไตร่ตรอง และการตอบสนองต่อวรรณคดี

4. การทบทวนและการคิดไตร่ตรอง ผู้เรียนแต่ละคนควรมีโอกาสทบทวนและคิดไตร่ตรองประสบการณ์จากการอ่านวรรณคดีและข้อมูลป้อนกลับ เพื่อพัฒนาความเข้าใจในการอ่านวรรณคดี และให้ผู้เรียนเห็นมุมมองในการตอบสนองต่อวรรณคดีที่หลากหลายมากขึ้น

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ศิริชัย กาญจนวาสี (2556) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถหรือผลที่ได้จากการเรียนการรู้ของผู้เรียนรายบุคคลตามแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า และราชบัณฑิตยสถาน (2551) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง สิ่งที่สังเกตและวัดผลได้จากการกระบวนการเรียนรู้ เช่น ความรู้ ความเข้าใจ หรือเจตคติ ของผู้เรียน

สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถของนักเรียน ซึ่งวัดจากคะแนนสะสมของผู้เรียนหลังจากการเรียนตามกระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน จากการเรียนด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน และการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี

วิธีประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผดุงชัย ภู่พัฒน์ (2551) กล่าวถึงวิธีประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ ดังนี้ (1) วัดและประเมินด้วยแบบทดสอบ เช่น แบบทดสอบแบบเลือกตอบ แบบทดสอบแบบให้เขียนตอบ เป็นต้น (2) วัดและประเมินผลจากผลงานที่ผู้เรียนทำ เช่น การเขียนรายงาน การทำรายงาน การแต่งบทร้อยกรอง เป็นต้น (3) วัดและประเมินผลจากการสังเกตการปฏิบัติจริง เช่น การโต้วาที การแสดงบทบาทสมมติ การพูดลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น (4) วัดและประเมินผลจากกระบวนการทำงาน ไม่เน้นพิจารณาผลงาน

จากข้อมูลข้างต้น มีวิธีประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลากหลายวิธี ทั้งนี้ ครูควรเลือกวิธีการประเมินที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน โดยคำนึงถึงความถูกต้อง ความเป็นจริงในการประเมินผลการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ ต้องครอบคลุมความสามารถของผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย ด้วย ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยแบบทดสอบแบบเลือกตอบ (multiple choice test) ผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้นเอง ตามแนวคิดการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) ของบลูม (ทิศนา แขมมณี, 2560) ซึ่งกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยไว้ 6 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านความเข้าใจ ด้านการนำไปใช้ ด้านการวิเคราะห์ ด้านการสังเคราะห์ และด้านการประเมินค่า

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi experimental research design) มีรูปแบบการวิจัยแบบ Non-Equivalent Control Group Pretest/Posttest Design (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555) ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 1 โรงเรียนรวงข้าว (นามสมมติ) จังหวัดชลบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ซึ่งมีการจัดห้องเรียนแบบคละความสามารถ จำนวน 2 ห้องเรียน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จากนั้นจับสลากได้กลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียนที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน จำนวน 36 คน และกลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียนที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม จำนวน 36 คน มีการเก็บข้อมูลทั้งสองกลุ่มก่อนและหลังการทดลอง (pre-test and post-test) ระยะเวลาที่ใช้ดำเนินการทดลองสอน จำนวน 6 คาบ คาบละ 55 นาที รวมทั้งสิ้น 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 1 คาบ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ซึ่งไม่รวมเวลาทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย คือ วรรณคดีไทยจากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรมระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 2 เรื่อง คือ เรื่องโคลงโลกนิติและสุภาษิตพระร่วง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ตามแนวคิดการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) ของบลูม (ทิศนา แขมมณี, 2560) มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence--IOC) ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ เท่ากับ 0.86 ค่าความยากง่ายรายข้ออยู่ระหว่าง 0.29-0.77 และค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.21-0.61 และ (2) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน จำนวน 3 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 55 นาที และแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม จำนวน 3 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 55 นาที โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบทั้งฉบับอยู่ระหว่าง 0.67-1.00

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี ก่อนการทดลอง (pre-test) กับกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน และกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลาในการสอบ 55 นาที นอกเวลาเรียน จากนั้น นำคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี ทั้ง 2 กลุ่ม มาวิเคราะห์ข้อมูล

2. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนจัดการเรียนรู้ กลุ่มละ 3 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 55 นาที โดยกลุ่มทดลองจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน และกลุ่มควบคุมจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม

3. ผู้วิจัยทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีฉบับหลังเรียน (post-test) กับ กลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน และกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลาในการสอบ 55 นาที นอกเวลาเรียน จากนั้นนำคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี ทั้ง 2 กลุ่ม มาวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science--SPSS for Windows version 26) โดยดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*)

2. วิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง โดยการทดสอบค่าที แบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (dependent sample *t* test)

3. วิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง โดยการทดสอบค่าที แบบกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (independent sample *t* test)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้รูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า

ตาราง 1

ผลเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี ก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี	*N*	$\bar{X}$	*SD*	*t*	Sig.
ก่อนการทดลอง	36	17.50	3.212	-17.411*	.000
หลังการทดลอง	36	25.50	2.467		

*$p < .05$

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน สูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2

ผลเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี ก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี	*N*	$\bar{X}$	*SD*	*t*	Sig.
ก่อนการทดลอง	36	18.78	2.542	-19.011*	.000
หลังการทดลอง	36	23.14	2.543		

*$p < .05$

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม สูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 3

ผลเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี หลังการทดลองของของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านและกลุ่มที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี	*N*	$\bar{X}$	*SD*	*t*	Sig.
กลุ่มทดลอง	36	25.50	2.467	3.99*	.000
กลุ่มควบคุม	36	23.14	2.543		

*p <.05

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้รูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ คือ (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และ (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน สูงกว่าวิธีสอนแบบดั้งเดิม และมีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียน ดังผลการวิจัยที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียน หลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ เนื่องจากรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมของตนเองกับเนื้อหาของวรรณคดี มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนร่วมชั้น ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นจากครูที่ให้คำแนะนำและข้อมูลป้อนกลับในการทำกิจกรรมแต่ละขั้นตอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการคิดอย่างหลากหลาย เข้าใจเนื้อหาวรรณคดีที่เรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฬาลักษณ์ คชาชัย (2557) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่จัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 งานวิจัยของ ฉนิมรักษ์ ชูชัยมงคล (2557) ที่ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน พบว่า ผลสัมฤทธิ์การเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกับ Larson (2009) ที่ได้นำทฤษฎีการ

ตอบสนองของผู้อ่านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สำหรับนักเรียนเกรด 5 พบว่า นักเรียนมีความเข้าใจเรื่องที่อ่านและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมชั้น รวมไปถึงมีความพึงพอใจต่อการเรียนมากขึ้น

2. นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เนื่องมาจากรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน ประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนการสอน 5 ขั้น ที่เป็นระบบทำให้ผู้เรียนใช้ความคิดและความเข้าใจในแต่ละขั้น มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่และเป็นประสบการณ์ใหม่สำหรับนักเรียนที่ไม่เคยเรียนด้วยรูปแบบนี้ ด้วยความคุ้นเคยกับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิมที่ผู้สอนมีบทบาทในการสอนมากกว่านักเรียน มีบางกิจกรรมที่ผู้สอนชี้นำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจจากกระบวนการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนสูงขึ้น สอดคล้องกับ ปาริชาต ตามวงค์ (2550) ที่ศึกษาผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและเจตคติต่อวรรณกรรมล้านนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน มีความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจวรรณกรรมล้านนา สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ Garzón (2015) ได้นำทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านไปใช้ในการจัดการเรียนรู้คาบเรียนภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชาวต่างชาติที่จะเป็นครูสอนภาษาอังกฤษ โดยให้นักเรียนอ่านเรื่องสั้น จำนวน 2 เรื่อง ประเมินการตอบสนองต่อสิ่งที่อ่านจากการแสดงความคิดเห็นและการตีความจากเรื่องสั้น พบว่า การใช้ทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านในการจัดการเรียนรู้ สามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดกระบวนการหาความหมาย และช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงของนักเรียนที่จะเป็นครูสอนภาษาอังกฤษในอนาคตได้

การวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านสามารถส่งเสริมความเข้าใจในการเรียนวรรณคดี จากการนำประสบการณ์ของตนเองและเพื่อนร่วมชั้นมาเชื่อมโยงกับเนื้อหา รวมไปถึงครูที่ให้ข้อมูลป้อนกลับจากกระบวนการเรียนรู้ ช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นที่ 2 ตามรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน ที่ให้นักเรียนแต่ละคนได้นำเสนอประสบการณ์ของตนเชื่อมโยงกับคำประพันธ์ในเนื้อเรื่องวรรณคดี ครูควรหาวิธีการจัดสรรนักเรียนในการแสดงความคิดเห็นให้ทั่วถึง โดยการเพิ่มตัวอย่างคำประพันธ์จากเนื้อเรื่อง และการสุ่มนักเรียนไม่ให้ซ้ำคนเดิม ประกอบกับควบคุมเวลาให้กระชับและเหมาะสม เพื่อเน้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง และสามารถทำกิจกรรมได้สำเร็จตามเวลาที่กำหนดไว้

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านทั้ง 5 ขั้นตอน ครูควรอธิบายและให้คำแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจ เพื่อให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น และสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

จุฬาลักษณ์ คชาชัย. (2557). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่จัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). *80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. นนทบุรี: พี บาลานซ์ ดีไซด์แอนปริ้นติ้ง.

ถนิมรักษ์ ชูชัยมงคล. (2557). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่าน*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ทิศนา แขมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปาริชาต ตามวงค์. (2550). *ผลการใช้รูปแบบการสอนตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและเจตคติต่อวรรณกรรมล้านนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผดุงชัย ภู่พัฒน์. (2551). *การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6: เล่มที่ 9 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์กรมหาชน).

พรทิพย์ ศิริสมบูรณ์เวช. (2547). *การพัฒนารูปแบบการสอนวรรณคดีไทยตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านที่เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการตอบสนองต่อวรรณคดีการอ่านเพื่อความเข้าใจและไตร่ตรองของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มาเรียม นิลพันธุ์. (2555). *วิธีวิจัยทางการศึกษา*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2551). *พจนานุกรมศัพท์ศึกษา อักษร A-L*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

ลัดดา อรรคราช. (2562). *ผลการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการตอบสนองของผู้อ่านในการเรียนวรรณคดี เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29 จังหวัดอำนาจเจริญ*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วัชราภรณ์ ศรีสิทธิยานนท์. (2559). *ผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีตอบสนองผู้อ่านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และเจตคติในการเรียนสาระวรรณคดีและวรรณกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2556). *ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Garzón, E. & Castañeda-Peña, H. (2015). Applying the reader-response theory to literary texts in EFL-pre-service teachers' initial education. *English Language Teaching*, *8*(8), 187-198.

Larson, L. C. (2009). Reader response meets new literacies: Empowering readers in online learning communities. *The Reading Teacher*, *62*(8), 638-648.

ผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ฐภัทรสกรรจ์ ปุญญธรพัฒนะกุล
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ: 6312610005@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาผลของการใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และ (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ กับ กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนความสุข (นามสมมุติ) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 70 คนได้จากการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 2 ห้อง จากนั้น จับสลากให้ห้องที่ 1 เป็นกลุ่มทดลองเรียนโดยใช้วิธีสืบเสาะหาความรู้ และห้องเรียนที่ 2 เป็นกลุ่มควบคุมเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ทางวรรณคดีใช้เป็นแบบสอบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ทางวรรณคดีของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลอง (pretest-posttest) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (2) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าสถิติค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และทดสอบหาค่าที (*t* test) ผลการวิจัย พบว่า (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ มีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

Effects of Using an Inquiry Teaching Approach on Academic Achievement Regarding Learning About Thai Literature of Eleventh Grade Students

Thapatsakan Phunyatornpattanakul
Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand
E-mail: 6312610005@rumail.ac.th

Abstract

The purposes of the research were to study the effects of using an Inquiry teaching approach on academic achievement regarding learning about Thai literature of eleventh grade students and to compare the academic achievement regarding learning about Thai literature of eleventh grade students between two groups, Experimental and Control. The target population consisted of 70 upper secondary education (eleventh grade) students who studied in the second semester of the academic year 2021 at Kwamsuk School (pseudonym) in Thailand. The students were divided into the two groups, each of which comprised 35 students. Experimental group was taught through lesson plans following the Inquiry teaching approach and Control group was taught through lesson plans following conventional teaching methods. Prior to the experiment, both student groups were tested via a Thai literature test. The two groups were tested again after four weeks. Research data were analysed by arithmetic means ($\bar{X}$) standard deviation (*SD*) and testing the significance of the difference with *t* test. The findings showed that the Experimental group's average score of academic achievement regarding learning about Thai literature was higher than prior to the experiment at .05 level of significance. After the experiment, the Experimental group's average score of academic achievement regarding learning about Thai literature was higher than that of Control group at .05 level of significance.

Keywords: Inquiry (5E) Teaching Approach, Academic Achievement Regarding Learning About Thai Literature, Eleventh Grade Students

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนวรรณคดีในปัจจุบัน พบว่า นักเรียนมักเกิดความเบื่อหน่ายและไม่สนใจเรียนวรรณคดี เมื่อขาดความสนใจเรียน จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์และขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ทางวรรณคดี สอดคล้องกับที่ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2555) กล่าวว่า วรรณคดีเป็นวิชาที่ผู้เรียนมองไม่เห็นประโยชน์ชัดเจน เหมือนกับวิชาอื่น ๆ ผู้เรียนมักมองว่า วรรณคดีเป็นเรื่องกษัตริย์ในจินตนิยาย มีคำศัพท์ยากที่อ่านไม่รู้เรื่อง จึงไม่เข้าใจเนื้อความ และไม่เห็นคุณค่าของวรรณคดีไทย แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ พรทิพย์ แข็งขัน (2555) กล่าวว่า ปัญหาหนึ่งในการศึกษาวรรณคดีนั้น มาจากทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนวรรณคดีเป็นเชิงลบ ที่เกิดจากความยากของภาษา เพราะยุคสมัยที่มีความแตกต่างกัน จึงส่งต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียน สอดคล้องกับคำกล่าวของ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2558) กล่าวว่า นักเรียนไม่ชอบวรรณคดี เพราะรู้สึกว่า วรรณคดีไม่สนุก ไม่เหมาะสมกับวัย เป็นเรื่องที่ล้าสมัย และเนื้อหาไม่เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

นอกจากความเบื่อหน่ายและการไม่สนใจเรียนวรรณคดีแล้ว จากประสบการณ์การสอนวรรณคดีระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของผู้วิจัย พบว่า นักเรียนยังขาดทักษะในการตีความบทประพันธ์ ขาดทักษะการอ่านจับใจความ อ่านตีความ และสรุปความ ทั้งนี้ อาจเกิดจากนักเรียนยังไม่สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าวรรณคดีวรรณกรรมได้ เพราะฉะนั้น การจะทำให้การสอนวรรณคดีประสบความสำเร็จ ก็คงต้องเริ่มจากตัวครูก่อน เนื่องจากครู จัดว่าเป็นบุคคลสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนั้น ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน และทำให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติบ่อยครั้ง เพื่อช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถทางการอ่านวรรณคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทย ครูจึงต้องคำนึงถึงการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ใช้วิธีการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้ลงมือศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและเกิดทักษะในการทำงานร่วมกัน และเกิดการเรียนรู้ที่ถาวร ซึ่งจะต้องใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย ผู้วิจัยจึงศึกษาวิธีสอนที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดสัมฤทธิผลในการเรียนวรรณคดีไทย ซึ่งผู้วิจัย พบว่า วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นวิธีสอนที่มีกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เป็นวิธีสอนที่น่าสนใจ เพราะเป็นวิธีการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการคิดและให้นักเรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ดังที่ ทิศนา แขมมณี (2560) กล่าวว่า วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นการดำเนินการเรียนการสอนโดยผู้สอนกระตุ้นให้นักเรียนเกิดคำถาม ความคิด และลงมือเสาะแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือข้อสรุปด้วยตัวเอง โดยที่ครูช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน และสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2546) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีสืบเสาะหาความรู้ มีขั้นตอนในการสอน ดังนี้ (1) ขั้นสร้างความสนใจ (engagement) (2) ขั้นสำรวจ (exploration) (3) ขั้นอธิบาย (explanation) (4) ขั้นขยายความรู้ (elaboration) (5) ขั้นประเมินผล (evaluation)

จากแนวคิดข้างต้น จะเห็นได้ว่า วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นวิธีสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มีขั้นตอนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยวิธีการสืบค้นหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นวิธีที่จะสามารถพัฒนาระดับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวรรณคดีและวรรณกรรมไทยของนักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะวิธีสอนดังกล่าว สามารถที่จะกระตุ้นความสนใจของนักเรียน เน้นทักษะกระบวนการคิด ให้นักเรียนมีทักษะในการสืบค้นเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ดังที่ วีณา ประชากูล และประสาท เนืองเฉลิม (2553) กล่าวว่า วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการฝึกให้นักเรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าหาความรู้ โดยครูมีบทบาทในการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนใช้กระบวนการทางความคิดหาเหตุผลจนค้นพบความรู้ หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง

ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้ รู้จักการอ่าน คิด วิเคราะห์ ทำความเข้าใจในเนื้อหาจากวรรณคดี ที่กำหนดให้นักเรียนเรียนตามหลักสูตรแกนกลาง นำแนวคิดที่ปรากฏในวรรณคดีมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ซึ่งอาจทำให้นักเรียนรักในการเรียนรู้วรรณคดีไทย โดยวรรณคดีในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีหลากหลายเรื่องที่น่าสนใจ จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่า วรรณคดีที่มีเนื้อหาซับซ้อน และคำประพันธ์อ่านแล้วเข้าใจยาก ตลอดจนมีความน่าสนใจ และยังเป็นเรื่องที่มากด้วยคุณค่าทางเนื้อหา วรรณศิลป์และสังคม คือ เรื่องลิลิตตะเลงพ่าย และคัมภีร์ฉันทศาสตร์แพทยศาสตร์สงเคราะห์ ด้วยความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา ผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อให้นักเรียนฝึกคิดและพิจารณาวรรณคดีตามวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ กับ กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงศึกษาธิการ (2560) ได้เสนอแนวทางการสอนวรรณคดีไว้ในเอกสารการจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 ไว้ว่า ครูที่สอนวรรณคดีไทยต้องใช้หลักการวิเคราะห์วรรณคดีเบื้องต้น พิจารณาเรื่องที่อ่าน วิเคราะห์องค์ประกอบของงานประพันธ์และประเมินคุณค่าด้านวรรณศิลป์และคุณค่าด้านสังคมและการนำไปใช้ในชีวิตจริง ทั้งนี้ เพื่อให้ครูนำไปปรับสอนให้สอดคล้องเหมาะสมกับพื้นฐานของนักเรียน โดยครูจะต้องไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นฝึกปฏิบัติ ทั้งการวิเคราะห์ วิจารณ์ และประเมินค่า ส่วน สุนี กล้าหาญ (2557) ได้กล่าวว่า การสอนวรรณคดีนั้น ครูต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน เนื้อหาที่จะสอน ควรประกอบด้วย การอ่านทำนองเสนาะ มโนทัศน์ ฉันทลักษณ์ ความไพเราะ เนื้อเรื่อง การตีความ ความรู้ในเนื้อเรื่อง และใช้กิจกรรมที่หลากหลาย เพราะนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ความรู้สึกคล้อยตาม จึงเกิดขึ้นได้ง่าย และการสอนวรรณคดีต้องเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ครูควรเลือกวิธีการสอนที่หลากหลาย ดังนั้น การสอนวรรณคดีนั้น ครูสามารถใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย รวมทั้งมีความสุขที่ได้เรียน และให้นักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักการวิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่อ่าน และสามารถวิเคราะห์ วิจารณ์ รวมทั้งประเมินค่าวรรณคดีได้

วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นวิธีสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางวรรณคดี โดยการฝึกทักษะการคิด วิเคราะห์ และส่งเสริมกระบวนการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ที่คงทนและยั่งยืน ซึ่งในปัจจุบันวิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ นิยมมากขึ้นในหลายวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาภาษาไทย มีผู้นำวิธีสอนนี้มาใช้ ซึ่งจะมุ่งเน้นเนื้อหาทางวรรณคดี ด้วยเหตุเพราะนักเรียนในปัจจุบันขาดทักษะการคิด วิเคราะห์ และไม่เห็นคุณค่าของวรรณคดี ครูจึงจำเป็นต้องเลือกใช้วิธีสอนที่ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิด วิเคราะห์ และเห็นคุณค่าทางวรรณคดี สอดคล้องกับแนวคิดของ ชลธิชา หอมฟุ้ง (2557) กล่าวว่า ปัญหาการสอนวรรณคดีส่วนหนึ่งเกิดจากครูที่บางคนใช้วิธีสอนแบบ "ป้อนความรู้" เช่น อธิบายเนื้อคำศัพท์จากเนื้อหาเพียงอย่างเดียว ทำให้ผลการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ไม่เจริญงอกงาม และครูยังขาดการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนสนใจวรรณคดี คือ ครูต้องทำให้

นักเรียน "เรียนสนุกและเรียนได้ผลตามหลักสูตร" ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้กับวิธีสอนอื่น ๆ นอกจากนี้ Tajari and Haghani (2013) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5E ที่มีต่อการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5E มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง การพัฒนาการคิดวิเคราะห์สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนการสอนแบบทั่วไป สอดคล้องกับ Chola and Shumba (2016) ได้ศึกษาผลของรูปแบบการสอนแบบ 5Es ของกลุ่มนักศึกษา BSCS ต่อความเข้าใจในเรื่องกรด-เบส ในวิชาเคมี 5070 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการเชื่อมโยงความคิดรวบยอดเรื่องกรด-เบส กับสิ่งที่อยู่ในชีวิตจริงได้ และนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอน

วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้นั้น ประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน เป็นวิธีสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ และเห็นคุณค่าทางวรรณคดี ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้ขั้นตอนวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ โดยมีขั้นตอนและกระบวนการ สอดคล้องกับแนวคิดของ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2546) ดังต่อไปนี้ (1) ขั้นสร้างความสนใจ (engagement) คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียนโดยการจัดกิจกรรมหรือสถานการณ์เพื่อสร้างความสนใจนักเรียน โดยกระตุ้นและเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจ สงสัยและเกิดคำถามในการเรียนรู้ และมุ่งมั่นที่จะใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และใฝ่ค้นหาคำตอบ (2) ขั้นสำรวจ (exploration) คือ ขั้นที่จัดกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ทำให้นักเรียนวิเคราะห์ปัญหากำหนดแนวทางในการสำรวจค้นคว้าข้อมูลที่สงสัย หรือประเด็นที่ต้องการค้นคว้า แล้วรวบรวมข้อมูลจากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ (3) ขั้นอธิบาย (explanation) คือ ขั้นที่นักเรียนนำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าและรวบรวมมาวิเคราะห์ สรุปผลเป็นความรู้หรือความคิดรวบยอด เพื่อเตรียมนำเสนอผลจากการศึกษาค้นคว้า โดยอาศัยทักษะการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล (4) ขั้นขยายความรู้ (elaboration) คือ ขั้นที่นักเรียนนำเสนอความรู้หรือความคิดรวบยอดจากการวิเคราะห์ และสรุปผล และ (5) ขั้นประเมินผล (evaluation) คือ ขั้นที่ครูเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ โดยการสำรวจตรวจสอบ อภิปรายผลการเรียนรู้ พร้อมให้ข้อแนะนำ ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง "ผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5" ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. การออกแบบการวิจัย งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental research design) แบ่งประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ และกลุ่มควบคุมจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม มีการเก็บข้อมูลทั้งสองกลุ่ม ก่อนและหลังการทดลอง (pre-test and post-test)

2. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย คือ ข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร วารสาร และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ การเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหา สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

3. การสร้างเครื่องมือวิจัย เครื่องมือการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1 เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ทางวรรณคดี ใช้เป็นแบบสอบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ทางวรรณคดีของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง (pretest-posttest) จำนวน 30 ข้อ ตามแนวคิดการ

วัดพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) จากนั้น นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความตรงของเนื้อหาและความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) โดยพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence--IOC) โดยกำหนดให้มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ .5 ขึ้นไป ถือว่า มีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ เพื่อหาคุณภาพกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนความสุข (นามสมมุติ) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ที่เคยได้รับการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาวรรณคดีเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย และคัมภีร์ฉันทศาสตร์แพทยศาสตร์สงเคราะห์ โดยนำแบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางวรรณคดีที่ทดลองใช้มาตรวจให้คะแนน โดยมีเกณฑ์ ดังนี้

ตอบถูก 1 คะแนน

ตอบผิด หรือไม่ตอบ หรือตอบมากกว่า 1 ข้อ 0 คะแนน

นำผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี มาวิเคราะห์คุณภาพรายข้อ เพื่อหาค่าความยากง่าย (*p*) และค่าอำนาจจำแนก (r) โดยเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (*p*) ระหว่าง 0.53-0.76 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.24-0.47 จำนวน 30 ข้อ

คำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของข้อสอบปรนัย โดยใช้สูตร KR-20 (Kuder and Richardson-20) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.64

นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี จำนวน 30 ข้อ ที่วิเคราะห์คุณภาพและตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน เรียบร้อยแล้ว ไปใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนกับกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 2 กลุ่ม ทั้งก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้กับวิธีสอนแบบดั้งเดิม

3.2 เครื่องมือการทดลอง ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) และแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม โดยนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) โดยพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ (Index of Item Objective Congruence--IOC)

ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำในเรื่องจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล เพื่อให้แผนการจัดการเรียนรู้มีความถูกต้องสมบูรณ์ แล้วจึงนำแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ไปทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/17 โรงเรียนความสุข (นามสมมุติ) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ที่เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 35 คน และนำแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิมไปทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/16 โรงเรียนความสุข (นามสมมุติ) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ที่เป็นกลุ่มควบคุม จำนวน 35 คน แล้วนำผลมาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการเรียนการสอนต่อไป

4. การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ดำเนินการทดลอง โดยให้ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ทั้ง 2 กลุ่ม ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน (pre-test) ด้วยข้อสอบชุดเดียวกัน

4.2 ดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียน ทั้ง 2 กลุ่มด้วยตนเอง ซึ่งใช้เนื้อหาเดียวกัน ระยะเวลาการสอนเท่ากัน คือ กลุ่มละ 8 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 50 นาที แต่ใช้วิธีการสอนที่แตกต่างกัน คือ กลุ่มทดลอง จัดการเรียนการสอนด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) และกลุ่มควบคุม จัดการเรียนการสอนด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม

4.3 ดำเนินการให้ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ทั้ง 2 กลุ่ม ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียน (post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้หลังเรียน เป็นแบบทดสอบปรนัย แบบคู่ขนาน เลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ กำหนดเวลา 50 นาที 4.4 นำข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางวรรณคดีก่อนเรียนและหลังเรียน มาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีทางสถิติ เพื่อสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

5. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science--SPSS for Windows version 16.0) โดยดำเนินการ ดังนี้

5.1 วิเคราะห์คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางวรรณคดีของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*)

5.2 วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง โดยการทดสอบค่า *t* แบบกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (independent) และไม่อิสระต่อกัน (dependent)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง "ผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5" ดังนี้

ตาราง 1

ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี	*N*	$\overline{X}$	*SD*	*df*	*t*	Sig.
คะแนนก่อนเรียน	35	18.11	2.58	34	-18.81*	.00
คะแนนหลังเรียน	35	25.00	2.49			

*$p < .05$

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ มีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2

ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี	*N*	$\overline{X}$	*SD*	*df*	*t*	Sig.
คะแนนก่อนเรียน	35	17.14	2.13	34	-15.70*	.00
คะแนนหลังเรียน	35	23.74	2.57			

*$p < .05$

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 3

ผลการเปรียบเทียบคะแนนหลังเรียน ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้กับวิธีสอนแบบดั้งเดิม

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี	*N*	$\overline{X}$	*SD*	*df*	*t*	Sig.
กลุ่มทดลอง	35	25.00	2.49	68	2.08*	.04
กลุ่มควบคุม	35	23.74	2.57			

*$p < .05$

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังจะเห็นได้จากคะแนนก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 18.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 2.58 และคะแนนหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 25.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 2.49 เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า นักเรียนภายในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน นอกจากนี้ คะแนนหลังเรียน นักเรียนกลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ยังเพิ่มสูงขึ้นทุกคน ส่งผลให้คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน 6.89 สอดคล้องกับ พรรณี กันใหม่ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง *การใช้กิจกรรมการสืบเสาะหาความรู้เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอดหลักภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3* พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ด้านความคิดรวบยอดหลักภาษาไทยในการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการสืบเสาะหาความรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านสบแจ่มฝั่งซ้าย จังหวัดเชียงใหม่ มีค่าเท่ากับ 23.21 คิดเป็นร้อยละ 77.38 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ร้อยละ 70.00 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ร้อยละ 78.58 และพรพิมล หงส์น้อย (2559) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง *มัทนะพาธาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่อง มัทนะพาธาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)* พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง มัทนะพาธาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รวมทั้ง Chola and Shumba (2016) ได้ศึกษาผลของรูปแบบการสอนแบบ 5Es ของกลุ่มนักศึกษา BSCS ต่อความเข้าใจในเรื่องกรด-เบส ในวิชาเคมี 5070 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผลการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย 13.02 หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 15.44 นักเรียนมีความสามารถในการเชื่อมโยงความคิดรวบยอดเรื่องกรด-เบส กับสิ่งที่อยู่ในชีวิตจริงได้

เมื่อพิจารณาผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ สร้างความสนใจให้นักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการคิด วิเคราะห์ และการสืบค้นสำรวจตรวจสอบ ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้แสดงความรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการสังเกตสิ่งที่อยากรู้ ร่วมกันอภิปราย สรุปข้อค้นพบจากการศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ความรู้ที่สมบูรณ์ เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ทำให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ที่คงทน เนื่องจากเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากตนเอง อีกทั้งยังสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนและชีวิตประจำวัน โดยกระบวนการทั้ง 5 ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ วิจารณ์วรรณคดี ประยุกต์ใช้ความรู้จากการศึกษาด้วยตนเอง นักเรียนเกิดความเข้าใจในการเรียนวรรณคดีมากขึ้น ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าการเรียนการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม สอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2555) ที่กล่าวไว้แนวทางเดียวกันว่า กระบวนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ ในการเรียนรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาความคิดอย่างเต็มที่ ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ทำให้สามารถจดจำความรู้ได้นานและนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ อีกทั้งยังเป็นกระบวนการที่ทำให้นักเรียนเกิดความอยากรู้อยากเรียน นอกจากนี้ ยังทำให้นักเรียนมีโอกาสได้ฝึกความคิดและการปฏิบัติ ได้เรียนรู้วิธีจัดระบบความคิดและวิธีเสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ความรู้ที่ได้รับคงทน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ทางวรรณคดีที่มุ่งเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และกระตุ้นให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิด วิเคราะห์ด้วยตนเอง อีกทั้งการเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น ย่อมส่งผลให้นักเรียนได้แสดงออกทางความคิด เห็นคุณค่าทางวรรณคดี นอกจากนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ และผลการวิจัยของผู้วิจัย ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พรพิมล หงส์น้อย (2559) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง *มัทนะพาธาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)* ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) อยู่ในระดับมากที่สุด และผลการศึกษาของ รัตติกาล บุญอาจ (2555) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้กับวิธีการสอนแบบใช้แผนผังมโนทัศน์ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มที่สอนโดยวิธีการสอนแบบใช้แผนผังมโนทัศน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ Christopher et al. (2009) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการให้เหตุผลและการสร้างข้อโต้แย้งของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการเปรียบเทียบนักเรียน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการเรียนแบบปกติ กับกลุ่มที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5E ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5E มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการเรียนการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้ บรรยากาศในการเรียนการสอนด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ เห็นได้ชัดเจนว่า นักเรียนสนใจที่จะวิเคราะห์หาข้อมูล สามารถวิเคราะห์และเรียนรู้อย่างสนุกสนานด้วย ดังนั้น วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้จึงเป็นวิธีสอนสำคัญที่ช่วยพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และเรียนรู้ อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ในเนื้อหาอื่น ๆ ของวิชาภาษาไทย เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างหลากหลายของผลการศึกษาวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) กับเนื้อหาอื่น ๆ

2. จากการวิจัย พบว่าการเก็บข้อมูลมีปัญหาและอุปสรรค เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ดังนั้น ในการวิจัยต้องเตรียมแผนสำหรับการดำเนินการให้เรียบร้อย และครูต้องสร้างความเข้าใจในขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 5 ขั้นตอน ทั้งต่อตนเองและผู้เรียน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน และเพื่อความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุ พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

ชลธิชา หอมฟุ้ง. (2557). *การพัฒนารูปแบบการสอนวรรณคดีไทยโดยประยุกต์ใช้อริยสัจสี่เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2555). *80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. นนทบุรี: สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิสชิ่ง.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). *80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. นนทบุรี: พี บาลานซ์ ดีไซด์แอนปริ้นติ้ง.

ทิศนา แขมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรทิพย์ แข็งขัน. (2555). *ภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ชุดฝึกอบรมครู*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรพิมล หงษ์น้อย. (2559). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องมัทนะพาธาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พรรณี กันใหม่. (2555). *การใช้กิจกรรมการสืบเสาะหาความรู้เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด หลักภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านสบแจ่มฝั่งซ้าย จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

รัตติกาล บุญอาจ. (2555). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้กับวิธีการสอนแบบใช้แผนผังมโนทัศน์*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2555). *ความรู้ทั่วไปทางภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วีณา ประชากูล และประสาท เนืองเฉลิม. (2553). *รูปแบบการเรียนการสอน*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2546). *การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มวิทยาศาสตร์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

สุนี กล้าหาญ. (2557). *การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้วรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนโดยใช้เทคนิคแผนภาพความคิดกับเทคนิคซีไออาร์ซี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

Chola, J., & Shumba, O. (2016). Impact of the BSCS 5Es model on zambian grade 11 learners' comprehension and attitudes on acid-base concepts in chemistry 5070. *Eurasian Journal of Physics & Chemistry Education, 8*(1), 25-35.

Christopher, D. W., Taylor, J. A., Kowalski, S. M., & Carlson, J. (2009). The relative effects and equity of inquiry-based and commonplace science teaching on students' knowledge, reasoning, and argumentation. *Journal of Research in Science Teaching*, *47*(3), 276-301.

Tajari, T., & Haghani, F. (2013). Comparison of effectiveness of synectics teaching methods with lecture about educational progress and creativity in social studies lesson in Iran at 2010. *Journal of Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *28*(2011), 451-454.

ผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เกษราภรณ์ ออมชมภู
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
Email: 6312610016@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) กับ กลุ่มที่ได้รับการสอนแบบดั้งเดิม ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสันติอนุสรณ์ (นามสมมติ) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องละ 30 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) แล้วจับสลากเพื่อแบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) และกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) จำนวน 6 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 60 นาที แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม จำนวน 6 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 60 นาที และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่อง กาพย์พระไชยสุริยา และกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 ข้อ ใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) และการทดสอบค่าที *t* test แบบ Dependent และ Independent ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E), ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

Effects of Inquiry-Based Learning Method (5E) on Academic Achievement Regarding Learning About Thai Literature of Mathayom Suksa 1 Students

Kesaraporn Omchompoo
Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand
Email: 6312610016@rumail.ru.ac.th

Abstract

The objectives of this research were to examine the effectiveness of the inquiry-based learning on learning achievements in Thai literature of students in Mathayomsuksa 1 and to compare the learning achievements in Thai literature of Students in Mathayom suksa 1 between the students in the experimental group and the control group. The samples were from students in Mathayomsuksa 1 Santianuson school (pseudonym) in the second semester of the academic year 2021, totaling 2 classrooms with 30 students each through a purposive sampling method, followed by a draw to divide the samples into experimental group with the inquiry based learning (5E) and the control group with a traditional classroom. The research instruments included (1) 6 learning plans about inquiry-based learning (5E) with one plan per period and 60 minutes each, (2) 6 learning plans about traditional classroom with one plan per period and 60 minutes each, and (3) the test to measure learning achievement in Thai literature: Phra Chai Suriya and Thai Food by King Rama II of students in Mathayomsuksa 1, totaling 30 items. A test is used before and after the lesson. A test was examined by experts and the Index of Compliance (IOC) was identified. The statistics used to analyze the data were average, mean standard deviation, *t* test dependent, and t-test independent the research findings were as follows: (1) Learning achievement in Thai literature of Students in Mathayomsuksa 1 by using Inquiry-Based Learning (5E) After studying, was significantly higher than before at the .05 level. (2) Mathayomsuksa 1 students who received the inquiry-based learning (5E) had achievements in learning Thai literature higher than students who received a traditional learning management with a statistical significance of .05.

Keywords: Inquiry-Based Learning (5E), Learning Achievements in Thai Literature, Mathayom suksa 1 Students

บทนำ

วรรณคดีถือเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่เกิดจากจินตนาการของมนุษย์ นับเป็นผลงานการสร้างสรรค์ทางภาษาอันล้ำค่าคู่แผ่นดินไทยมาทุกยุคสมัย มุ่งเน้นศิลปะการใช้ถ้อยคำ แสดงถึงค่านิยม อุดมคติ ความเชื่อ ที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม วรรณคดี และวรรณกรรม มีการใช้ภาษาที่กวีได้จงใจคัดเลือกเป็นพิเศษให้มีสุนทรียภาพทางภาษา ให้คุณค่าด้านอารมณ์ในการอ่านและการฟัง ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเกิดการสะเทือนอารมณ์ ก่อให้เกิดความรู้ คติธรรม และการเปลี่ยนแปลงในจิตใจได้ด้วย ทั้งนี้ วรรณคดียังมีความสำคัญในฐานะงานประพันธ์ที่มีศิลปะและคุณค่าในสังคม ในแง่มุมของการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญงอกงาม และความเป็นปึกแผ่นมั่นคงภายในชาติ (พรพิมล หงส์น้อย, 2559) วรรณคดีจึงถือเป็นมรดกที่สำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นในอดีตให้เยาวชนรุ่นหลังได้เรียนรู้และซึมซับเรื่องราวต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้น วรรณคดีไทยยังเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อการศึกษาที่สำคัญที่จะต้องเรียนรู้ถึงแนวคิดพฤติกรรม ค่านิยมของคนในยุคนั้น ๆ รวมไปถึงคติ ข้อคิด อุทาหรณ์สอนใจจากวรรณคดีเหล่านั้น เป็นภูมิปัญญาอันล้ำค่าที่กวีฝากไว้ ผ่านกลวิธีการประพันธ์ในงานวรรณคดี ซึ่งเปรียบเสมือนกระจกที่ส่องให้เห็นภาพที่เต็มไปด้วยความรู้สึกนึกคิด และปรัชญาที่จะทำให้เยาวชนของชาติเห็นคุณค่า ช่วยธำรงเอกลักษณ์ความเป็นไทย ช่วยสืบทอดศิลปวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามต่อไป

จากการศึกษาความสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่ได้กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีและวรรณกรรมไว้ในสาระที่ 5 ของรายวิชาภาษาไทยแก่ผู้เรียน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ในการศึกษาข้อมูลแนวความคิดและคุณค่าของงานประพันธ์ ที่จะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจบทเห่ บทร้องเล่นของเด็ก และเพลงพื้นบ้าน ที่เป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของไทย ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เรื่องราวของสังคมในอดีต และความงดงามของภาษา เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและภูมิใจในบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังได้กำหนดคุณภาพของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังจากที่เรียนวรรณคดีว่า ผู้เรียนสามารถสรุปเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมที่อ่าน วิเคราะห์ตัวละครสำคัญ วิถีไทย และคุณค่าที่ได้รับจากวรรณคดี วรรณกรรม และบทอาขยาน พร้อมทั้งสรุปความรู้ ข้อคิด เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และถึงแม้ว่าในปัจจุบันสถานศึกษาจะให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีเพียงใด แต่ก็ยังพบปัญหาจากการเรียนรู้วรรณคดีไทยที่ไม่สามารถบรรลุตามจุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนดได้สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาการเรียนการสอนวรรณคดีไทย ซึ่งพบว่า ปัญหาจากครูผู้สอนบางคนยังคงจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นทักษะด้านความรู้ ความจำ มากกว่าทักษะการคิดวิเคราะห์ได้ด้วยตนเอง ขาดความรู้ความเข้าใจในการนำรูปแบบการสอนและเทคนิคการสอนแบบใหม่ ๆ ที่มีความหลากหลาย มาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตและใช้สื่อ รวมทั้งขาดความรู้ความเข้าใจการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย มีทัศนคติที่ไม่ดี และไม่สนใจที่จะเรียน รวมทั้งขาดความตระหนักรู้และไม่เห็นความสำคัญของการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยตามมาอีกด้วย

จากสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีในรายวิชาภาษาไทยของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนขาดความรู้ความเข้าใจคำศัพท์ทางวรรณคดี และไม่เข้าใจในความหมายของเนื้อหา รวมถึงไม่สามารถวิเคราะห์ สรุปสาระสำคัญ วิจารณ์และพินิจคุณค่าของวรรณคดีจากเรื่องที่อ่านได้ ซึ่งจากผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีและวรรณกรรม ปีการศึกษา 2563 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสันติอนุสรณ์ (นามสมมติ) สำนักงานเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำ คิดเป็นร้อยละ 38.12 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดและต้องมีการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี เพื่อให้อยู่ในระดับดี และเหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนดของโรงเรียน (*รายงานผลสัมฤทธิ์ทางการ*

เรียนโรงเรียนสันติอนุสรณ์ (นามสมมติ), 2563) จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาเกิดจากหลายสาเหตุ ทั้งในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอนไม่น่าสนใจ สื่อการจัดการเรียนรู้ ตัวครูผู้สอน และนักเรียน ซึ่งในการจัดกิจกรรมในห้องเรียนที่ไม่ได้มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น สิ่งสำคัญที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนวรรณคดี บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนด และกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบซาบซึ้ง เห็นคุณค่าและความสำคัญของวรรณคดีนั้น คือ การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน และการเปลี่ยนวิธีการสอนของครูผู้สอน หากครูมีเทคนิคและวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพ ก็จะทำผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่คงทนถาวร โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีและวรรณกรรมไทย ให้มีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนามาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่เชื่อว่าการเรียนรู้นั้น เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในของผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตัวเอง โดยการนำเอาประสบการณ์หรือสิ่งที่พบเห็นมาเชื่อมโยงกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม เพื่อสร้างเป็นความเข้าใจของตนเอง (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2546) สอดคล้องกับ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2546) ที่ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ว่า เป็นแนวคิดการจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่ง ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และให้ผู้เรียนเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีครูผู้สอนคอยกระตุ้นและสนับสนุน รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย ซึ่งแนวคิดวิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ดังกล่าว ได้มีผู้สนใจนำมาใช้ในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี ดังที่ ปิยนุช แหวนเพชร (2560) ได้ศึกษาเรื่อง *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการใช้แผนที่ความคิด* ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียน ด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการใช้แผนที่ความคิด สูงกว่าก่อนเรียน และความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ ร่วมกับเทคนิคการใช้แผนที่ความคิด โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และพรพิมล หงส์น้อย (2559) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง มัทนะพาธา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง มัทนะพาธาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ก่อนและหลัง การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) อยู่ในระดับมากที่สุด

จากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น เกี่ยวข้องกับปัญหาจากการเรียนการสอนวรรณคดีไทย ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผู้วิจัยส่วนใหญ่ได้นำวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มาใช้ในการสอนวรรณคดี เนื่องจากเป็นวิธีการสอนรูปแบบหนึ่งที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นเทคนิคการสอนที่มุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน มุ่งเน้นให้นักเรียนพัฒนาความคิดอย่างหลากหลายเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและนำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มาใช้ในการจัดกิจกรรมการรู้วรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสันติอนุสรณ์ (นามสมมุติ) สำนักงานเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทย และบรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรกำหนดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) กับ กลุ่มที่ได้รับการสอนแบบดั้งเดิม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนสันติอนุสรณ์ (นามสมมติ) สำนักงานเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 30 คน รวม 60 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จากนั้น เลือก 1 ห้องเรียนเป็นกลุ่มทดลอง และ 1 ห้องเรียนเป็นกลุ่มควบคุม โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 เป็นกลุ่มทดลองที่สอนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 เป็นกลุ่มควบคุมที่ใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม

2. เนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง คือ วรรณคดีเรื่อง กาพย์พระไชยสุริยา และกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน ซึ่งเป็นวรรณคดีไทยจากหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย คือ ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ซึ่งเรียนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) จำนวน 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวม 6 ชั่วโมง และเรียนโดยวิธีสอนแบบดั้งเดิม จำนวน 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวม 6 ชั่วโมง ไม่รวมการทดสอบก่อนและหลังเรียน

4. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

4.1 ตัวแปรต้น (independent variables) คือ วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) และวิธีการสอนแบบดั้งเดิม

4.2 ตัวแปรตาม (dependent variable) คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2546) ได้กล่าวถึง การสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ หมายถึง วิธีการที่นักวิทยาศาสตร์ใช้เพื่อศึกษาสิ่งต่าง ๆ รอบตัว อย่างเป็นระบบ และเสนอคำอธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่ศึกษาด้วยข้อมูลที่ได้จากการทำงานทางวิทยาศาสตร์ มีวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสำรวจ การสืบค้น การทดลอง การสร้างแบบจำลอง เป็นต้น

ทิศนา แขมมณี (2557) ได้กล่าวถึงการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ หมายถึง การสอนที่ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม เกิดความคิด และลงมือเสาะแสวงหาความรู้เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบหรือข้อสรุปด้วยตนเอง โดยที่ผู้สอนช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน เช่น ในด้านการสืบค้นหาแหล่งความรู้ การศึกษา ข้อมูลการวิเคราะห์ การสรุปข้อมูล การอภิปรายโต้แย้งทางวิชาการ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น

จากการศึกษาวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) หมายถึง รูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการคิดและกระบวนการกลุ่มอย่างชำนาญ ก่อให้เกิดทักษะชีวิต ทักษะการทำงาน และทักษะการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้น ได้แก่

1. ขั้นสร้างความสนใจ (engagement) เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน โดยใช้คำถาม ใช้ภาพ ใช้เกม หรือสร้างสถานการณ์กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจให้นักเรียนสร้างคำถาม แล้วนำมากำหนดประเด็นที่ศึกษา

2. ขั้นสำรวจและค้นหา (exploration) เมื่อนักเรียนเข้าใจในประเด็นที่ศึกษา หรือคำถามที่สนใจศึกษาอย่างถ่องแท้แล้ว วางแผนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ

3. ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (explanation) เมื่อได้ข้อมูลอย่างเพียงพอจากการสำรวจตรวจสอบแล้ว นำข้อมูลข้อสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์ แปลผล สรุปผล และนำเสนอผลที่ได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บรรยายสรุป หรือรูปวาด สร้างตาราง

4. ขั้นขยายความรู้ (elaboration) นำความรู้ใหม่ที่ได้ไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิม หรือความคิดที่ได้ค้นคว้าเพิ่มเติม ซึ่งจะช่วยให้เชื่อมโยงกับเรื่องต่าง ๆ และทำให้เกิดความรู้กว้างขวางขึ้น

5. ขั้นประเมินผล (evaluation) เป็นการประเมินการเรียนรู้ด้วยกระบวนการต่าง ๆ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ธวัชชัย ศุภดิษฐ์ (2556) ได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไว้ว่า เป็นความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถที่ได้จากการเรียนการสอน ซึ่งวัดความรู้ความสามารถว่า มีความรู้มากน้อย จากผลของคะแนนสอบในแต่ละวิชา จากนั้น ประเมินผลออกมาเป็นเกรดเฉลี่ยสะสม

ไพโรจน์ คะเชนทร์ (2556) ได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ คือ คุณลักษณะรวมถึงความรู้ ความสามารถของบุคคล อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน หรือมวลประสบการณ์ทั้งปวงที่บุคคลได้รับจากการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ของสมรรถภาพทางสมอง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการตรวจสอบระดับความสามารถสมองของบุคคลว่า เรียนแล้ว รู้อะไรบ้าง และมีความสามารถด้านใด มากน้อยเท่าไร ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นจากการเรียน การฝึกฝน หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน ที่บ้าน และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ รวมทั้งความรู้สึก ค่านิยม จริยธรรมต่าง ๆ ก็เป็นผลมาจากการฝึกฝนด้วย

จากการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ ความสามารถของบุคคลที่ได้รับจากการเรียนการสอน ซึ่งวัดได้จากการทำแบบทดสอบ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การออกแบบการวิจัย การวิจัยเรื่อง ผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research design) ประกอบด้วย กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ทั้ง 2 กลุ่ม แล้วเปรียบเทียบผลหลังการทดลองของทั้ง 2 กลุ่ม

2. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนสันติอนุสรณ์ (นามสมมติ) สำนักงานเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 30 คน รวม 60 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จากนั้นเลือก 1 ห้องเรียน เป็นกลุ่มทดลอง และ 1 ห้องเรียน เป็นกลุ่มควบคุม โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 เป็นกลุ่มทดลอง ที่สอนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 เป็นกลุ่มควบคุม ที่ใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) จำนวน 6 แผน แผนละ 1 คาบ รวมทั้งสิ้นจำนวน 6 คาบ จากนั้น นำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา นำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลการตรวจสอบมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.96 และปรับปรุงแก้ไข จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์

3.2 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบดั้งเดิม

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม จำนวน 6 แผน แผนละ 1 คาบ รวมทั้งสิ้นจำนวน 6 คาบ จากนั้น นำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษา นำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลการตรวจสอบมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยแผนการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.96 และปรับปรุงแก้ไข จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์

3.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดี

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่อง กาพย์พระไชยสุริยา และกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน เพื่อใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยวิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) และวิธีสอนแบบดั้งเดิม เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 45 ข้อ จากนั้น ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษา ก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และนำผลมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งมีค่า เท่ากับ 0.89 จากนั้น นำแบบทดสอบที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไป Try-out กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และได้ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20-0.77 ได้ค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.20-0.93 และได้ค่าความเชื่อมั่น KR-20 เท่ากับ 0.73 และจากนั้น นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข และจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 กำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมาย

4.2 เลือกแบบแผนการทดลอง แบบแผนการทดลองที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบแผนการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (quasi-experimental research design) ประกอบด้วย กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ทั้ง 2 กลุ่ม แล้วเปรียบเทียบผลหลังการทดลองของทั้ง 2 กลุ่ม

4.3 ทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนกลุ่มทดลองและนักเรียนกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง กาพย์พระไชยสุริยา และกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน ฉบับก่อนเรียน

4.4 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกลุ่มทดลองเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 จำนวน 30 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) และกลุ่มควบคุมเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/4 จำนวน 30 คน ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม จำนวน 3 สัปดาห์ ๆ ละ 2 แผน/คาบ รวมทั้งสิ้นจำนวน 6 คาบ

4.5 ทดสอบหลังเรียนกับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง กาพย์พระไชยสุริยา และกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน ฉบับหลังเรียน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตาราง 1

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง กาพย์พระไชยสุริยา และกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)

การทดสอบ	*N*	$\bar{X}$	*SD*	*t*	Sig.
ก่อนเรียน	30	15.10	1.768	27.367	.000*
หลังเรียน	30	23.13	2.030		

*$p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของคะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง กาพย์พระไชยสุริยา และกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) หลังเรียน ($\bar{X}$ = 23.13, *SD* = 2.030) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$ = 15.10, *SD* = 1.768) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) กับ กลุ่มที่ได้รับการสอนแบบดั้งเดิม

ตาราง 2

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีเรื่อง กาพย์พระไชยสุริยา และกาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน หลังการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E)

การทดสอบ	*N*	$\bar{X}$	*SD*	*t*	Sig.
กลุ่มทดลอง	30	23.13	2.030	7.401	.000*
กลุ่มควบคุม	30	20.13	0.900		

*$p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า หลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}$ = 23.13, *SD* = 2.030) นักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}$ = 20.13, *SD* = 0.900) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ผลของการใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) หลังการจัดการเรียนรู้ สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นวิธีการที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ ตั้งแต่ (1) ขั้นสร้างความสนใจ (engagement) ซึ่งเป็นขั้นนำเข้าสู่บทเรียน โดยผู้สอนใช้คำถาม ใช้ภาพ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจให้นักเรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการสร้างคำถาม เพื่อนำมากำหนดประเด็นที่ศึกษา (2) ขั้นสำรวจและค้นหา (exploration) เมื่อนักเรียนเข้าใจในประเด็นที่ศึกษาหรือคำถามที่สนใจศึกษาอย่างถ่องแท้แล้ว วางแผนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ (3) ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป (explanation) หลังจากที่ได้ข้อมูลอย่างเพียงพอ จากการที่ร่วมกันศึกษาค้นคว้าแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และร่วมกันสรุปผล จากนั้น นำเสนอผลที่ได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บรรยายสรุป หรือรูปวาด สร้างตาราง (4) ขั้นขยายความรู้ (elaboration) นำความรู้ใหม่ที่ได้ไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิมหรือความคิดที่ได้ค้นคว้าเพิ่มเติม ซึ่งจะช่วยให้เชื่อมโยงกับเรื่องต่าง ๆ และทำให้เกิดความรู้กว้างขวางขึ้น และ (5) ขั้นประเมินผล (evaluation) โดยครูเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ จากการสำรวจตรวจสอบการอภิปรายผลการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวบรวมองค์ความรู้รวมไปถึงการถ่ายโอนความรู้และเพิ่มพูนความรู้มากขึ้นอย่างเป็นระบบ ช่วยทำให้การเรียนวรรณคดีของผู้เรียนมีจุดมุ่งหมาย มีขอบเขต ช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหา สามารถวิเคราะห์ และประเมินค่าวรรณคดีได้ จึงพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของผู้เรียนได้ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล หงษ์น้อย (2559) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง มัทนะพาธา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง มัทนะพาธา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกันกับผลการวิจัยของ ปิยนุช แหวนเพชร (2560) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการใช้แผนที่ความคิด พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังเรียนด้วยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการใช้แผนที่ความคิด สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการใช้แผนที่ความคิดอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

จากเหตุผลดังกล่าวนั้น จึงสนับสนุนว่า การใช้รูปแบบการสอน 5E มีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สูงกว่าวิธีสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีโดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบและได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยการสืบค้นข้อมูลใช้ความสามารถในการเสาะแสวงหาเรียนรู้ด้วยตนเอง จนทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ สามารถสร้างเป็นองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อสามารถถ่ายโยงการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้กับกลุ่มเพื่อน ทำให้เกิดเป็นการจำแบบยั่งยืน อีกทั้งยัง

เป็นวิธีการที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ อยากรู้อยากเห็น อยากค้นหาคำตอบ เพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการ วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) จึงพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของผู้เรียนได้ดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัตติกาล บุญอาจ (2555) ได้ทำการวิจัย เรื่อง *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้กับวิธีการสอนโดยใช้แผนผังมโนทัศน์* โดยผลการวิจัย สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ มีค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบใช้แผนผังมโนทัศน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ศุภณัฐ ปรัชญาทำนุ และเด่นดาว ชลวิทย์ (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5E) กับวิธีสอนแบบปกติ* ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5E) สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5E) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบปกติ หลังเรียนสูง 13 กว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ อภิชิต สุธาวา (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่อง *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านวิเคราะห์ภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างวิธีการสอนแบบ 5E และวิธีสอนแบบปกติ* ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการอ่านวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีการสอนแบบ 5E สูงกว่าวิธีการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทักษะการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีการสอนแบบ 5E หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และทักษะการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีการสอนแบบปกติ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ.05

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ไปใช้ ครูผู้สอนควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียด เพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทบาทและวางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเวลา และควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่วางแผนไว้

2. เนื่องจากวิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ใช้เวลามากในการสอนแต่ละครั้ง ครูผู้สอนจึงควรมีกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบ มีสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ ไม่ให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย

3. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ครูควรสร้างบรรยากาศหรือสถานการณ์ที่ชวนสงสัย เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสได้สืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การจัดการเรียนการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) สามารถนำไปพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีและประยุกต์ใช้กับนักเรียนระดับอื่น หรือครูนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปประยุกต์ใช้เกี่ยวกับการสอนวรรณคดีให้กับนักเรียน โดยเลือกเนื้อหาและกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับชั้นเรียนของตนเอง

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) เพื่อพัฒนานักเรียนในสาระการเรียนรู้ภาษาไทยอื่น ๆ เช่น สาระการอ่าน และสาระการเขียน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ทิศนา แขมมณี. (2557). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.

ธวัชชัย ศุภดิษฐ์. (2556). *รายงานการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนในระดับปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปีการศึกษา 2554.* กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ปิยนุช แหวนเพชร. (2560). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการใช้แผนที่ความคิด.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พรพิมล หงส์น้อย. (2559). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง มัทนะพาธาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E).* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2546). *การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: แนวคิด วิธีและเทคนิคการสอน 2.* กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.

ไพโรจน์ คะเชนทร์. (2556). *การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.* ค้นเมื่อ 1 มกราคม 2565, จาก http://www.wattoongpel.com

รัตติกาล บุญอาจ. (2555). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้วิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้กับวิธีสอนแบบใช้แผนผังมโนทัศน์.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โรงเรียนสันติอนุสรณ์ (นามสมมุติ). (2563). ม.ป.ท.

ศุภณัฐ ปรัชญาทำนุ และเด่นดาว ชลวิทย์. (2560). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่สอนโดยวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นตอน (5E) กับวิธีสอนแบบปกติ.* การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2546). *การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มวิทยาศาสตร์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

อภิชิต สุธาวา. (2560). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านวิเคราะห์ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างวิธีการสอนแบบ 5E และวิธีสอนแบบปกติ.* การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ผลของการใช้เทคนิคการสอน KWLH Plus ที่มีต่อทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

กมลทิพย์ นาชัยทอง
สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย
E-mail: 6312610014@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาผลของการใช้เทคนิคการสอน KWLH Plus ที่มีต่อทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และ (2) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus และกลุ่มที่ได้รับวิธีสอนแบบดั้งเดิม ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนสุคันธชาติวิทยา (นามสมมติ) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี-ระยอง แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง ซึ่งได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม ซึ่งได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านตีความ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus และแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม ใช้ระยะเวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ รวมทั้งสิ้น 8 คาบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยแบบ (*t* test) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ (1) คะแนนค่าเฉลี่ยของทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) คะแนนค่าเฉลี่ยของทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของนักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ทักษะการอ่านตีความ, เทคนิคการสอน KWLH Plus, วิธีสอนแบบดั้งเดิม

Effects of Using KWLH Plus Teaching Technique on Skills Required Reading and Interpretation of Matthayom Sueksa Sixth Students

Kamontip Nachaithong
Teaching Thai, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand
E-mail: 6312610014@rumail.ru.ac.th

Abstract

This purposes or this research were To study effect of using KWLH Plus teaching technique on skills required, reading and interpretation of Mathayom Sueksa sixth students and to compare skills required, reading and interpretation of Matthayom Sueksa sixth between the group by using KWLH Plus Teaching Techniques and the group by traditional teaching methods. The target population in this research were Mathayom Sueksa 6/1 and Mathayom Sueksa 6/2 students in the second semester of the academic year 2021 at Sukantachat Wittaya School (Pseudonym) under the Chonburi-Rayong Secondary Educational Service Area Office. Use a purposive sampling. These thesis was devided into experimental which was organized to learn with the teaching technique of KWLH Plus for 30 people and control group which received learning by traditional teaching methods, consisted of 36 people. The instruments for data collection were skills required, reading and interpretation test. The instruments for experimemt were Learning Management Plan with KWLH Plus Teaching Techniques and Learning Management Plan with traditional teaching methods. The duration of experiment was 4 week, 2 periods per week total of 8 periods. The collected data were analyzed by arithmetic mean ($\bar{X}$), standard deviation (*SD*) was tested for t-tests. The research findings were summarized as follows: Effect of KWLH Plus teaching technique of Mathayom Suksa sixth students on skills required, reading and interpretation after school was significantly higher than before at .05 level and skills required, reading and interpretation of the Mathayom Sueksa sixth students were taught with the KWLH Plus teaching technique higher than the students who received the traditional teaching methods statistically significant at .05 level.

Keywords: Reading Interpretation Skills, KWLH Plus Teaching Technique, Traditional Teaching Methods

บทนำ

การอ่านตีความมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน เนื่องจากข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน บางครั้งผู้เขียนไม่ได้สื่อความหมายออกมาโดยตรง ผู้อ่านจึงต้องค้นหาเจตนาหรือจุดประสงค์ที่แท้จริง ที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อความหมายให้ผู้อ่านได้รับรู้ด้วยตนเอง หากผู้อ่านมีความสามารถในการอ่านตีความเป็นอย่างดี ก็จะสามารถทำความเข้าใจ วินิจฉัย ประเมินค่าสิ่งที่อ่านโดยอาศัยหลักความจริงและเหตุผลต่อไปได้ ซึ่งการอ่านตีความ เป็นการวัดทักษะในการจับใจความสำคัญหรือสาระสำคัญ เข้าใจความหมายของคำ วลี ประโยค สัญลักษณ์ และบริบท ตีความน้ำเสียง จุดมุ่งประสงค์ หรือเจตนาของผู้เขียน สรุปความโดยเรียบเรียงถ้อยคำที่ได้จากตีความให้มีความหมายชัดเจน และอธิบายขยายความ ดังที่ เถกิง พันธุ์เถกิงอมร (2542) กล่าวว่า การอ่านตีความเป็นกานอ่านในระดับที่สูงขึ้น ที่ผู้อ่านจะต้องใช้ความสามารถทางความคิดมากกว่าการอ่านปกติ เป็นการอ่านที่ต้องใช้วิจารณญาณอย่างลึกซึ้ง ต้องสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สารที่นำมาอ่านได้ ในการอ่านผู้อ่านต้องสามารถเข้าใจเจตนาของผู้เขียน เข้าใจ สารทั้งเนื้อเรื่องและน้ำเสียง ถ้าเข้าใจเจตนาของเนื้อเรื่อง เรียกว่า "การตีความเนื้อหา" และถ้าเข้าใจเจตนาของน้ำเสียง เรียกว่า "การตีความน้ำเสียง" หรือบางทีเรียกว่า "อ่านตีบท"

ปัญหาการอ่านที่พบในปัจจุบัน คือ นักเรียนอ่านแล้ว ไม่เข้าใจความหมายแฝง จับใจความสำคัญหรือสรุปใจความสำคัญไม่ได้ ไม่สามารถตีความสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องที่อ่านได้ จึงส่งผลให้ไม่สามารถเข้าใจแนวคิด หรือเจตนาของผู้เขียนได้ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่นักเรียนไม่มีพัฒนาการทางความคิดอ่านได้ลึกซึ้ง ทั้งนี้ เพราะขาดทักษะการตีความ ดังนั้น การตีความจึงเป็นส่วนสำคัญของการอ่าน เพราะการอ่านตีความ นอกจากจะต้องการรายละเอียดเรื่องแล้ว ควรต้องตีความให้ได้สาระที่ผู้เขียนส่งมาด้วย (ณรงค์ฤทธิ์ ศักดาณรงค์, 2538) ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนรายวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสุคันธชาติวิทยา (นามสมติ) ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ชลบุรี-ระยอง พบปัญหาการอ่านตีความของนักเรียน จากการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยให้นักเรียนทำแบบฝึกทักษะ แบบทดสอบย่อยท้ายหน่วยการเรียนรู้ และจากการประชุม PLC กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย พบว่า นักเรียนในชั้นเรียนที่สอน ขาดทักษะด้านการอ่านตีความ ได้แก่ นักเรียนจับใจความสำคัญไม่ได้ ไม่เข้าใจความหมายของคำ วลี ประโยค และบริบทที่ปรากฏในเรื่องที่อ่าน ไม่สามารถอ่านตีความเนื้อหาที่ผู้เขียนถ่ายทอดออกมาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาที่ซับซ้อน นอกจากนี้ นักเรียนไม่เข้าใจสัญลักษณ์ที่ผู้เขียนใช้ ไม่สามารถตีความน้ำเสียงหรือเจตนาของผู้เขียนได้ ปัญหาดังกล่าว นับว่า เป็นปัญหาที่สำคัญของการอ่านตีความ หากผู้อ่านไม่เข้าใจความหมาย จับใจความสำคัญไม่ได้ ตีความความหมายแฝง หรือสัญลักษณ์ไม่ได้ ก็ไม่สามารถเข้าใจแนวคิดของเรื่องและเจตนาของผู้เขียน ดังนั้น จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการพัฒนาทักษะการอ่านตีความ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และตรงตามสภาพปัญหาของนักเรียน

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่นำมาใช้พัฒนาทักษะการอ่านตีความ ซึ่งการพัฒนานักเรียนให้มีทักษะการอ่านตีความ ครูต้องมีเทคนิคการสอนที่หลากหลาย มีกิจกรรมและสื่อการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของนักเรียน โดยเน้นทฤษฎี เทคนิคการสอนที่นักเรียนได้เชื่อมโยงประสบการณ์เดิม ฝึกปฏิบัติ เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ โดยพบว่า เทคนิคการสอน KWLH Plus เป็นเทคนิคหนึ่งที่เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านตีความ เนื่องจากเป็นเทคนิคที่มีกระบวนการในการเชื่อมโยงความรู้เดิมของนักเรียนมาช่วยในการตีความเรื่องที่อ่าน จากประสบการณ์เดิมของนักเรียน นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตั้งคำถาม หาคำตอบ และสืบค้นเพิ่มเติมด้วยตนเอง เทคนิคการสอนนี้ จะทำให้นักเรียนเข้าใจเรื่องที่จะวิเคราะห์มากขึ้น และนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ดังที่ วัชรา เล่าเรียนดี (2552) ได้กล่าวว่า เทคนิคการสอน KWLH Plus เป็นเทคนิคที่เหมาะสมอีกรูปแบบหนึ่งที่ช่วยให้นักเรียนสามารถจัดการทบทวนความรู้เดิมของตนเองได้ และนำความรู้เดิมมาใช้ ซึ่งเทคนิค KWLH Plus มี 6 ขั้นตอนดังนี้ ขั้น K (what we Know) การช่วยนักเรียน

ตรวจสอบความรู้ หรือเรื่องที่รู้เกี่ยวกับหัวเรื่องที่กำหนด ขั้น W (what we Want to fine Out) การช่วยให้นักเรียนพิจารณาตัดสินใจว่าต้องการเรียนรู้อะไร จากเรื่องที่กำหนด ขั้น L (what we have Learned) การช่วยให้นักเรียนระบุสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการอ่านที่กำหนด ขั้น H (How can we learn more) การช่วยให้นักเรียนเสาะหาข้อมูลเพิ่มเติมหรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อให้ได้ความรู้เพิ่มเติมมากขึ้น การทำแผนผังความคิด (mapping) และขั้น Summarizing การสรุปเรื่องราวต่าง ๆ ที่อ่าน เมื่อจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus ตามขั้นตอน นักเรียนได้ฝึกการคิดเชื่อมโยงโดยใช้แผนผังความคิดแบบต่าง ๆ ฝึกจินตนาการ การใช้เหตุผล การคาดคะเนความเป็นไปได้ ฝึกสรุปความ ช่วยให้นักเรียนเข้าใจในเรื่องที่จะตีความมากขึ้น นอกจากนี้ นักเรียนได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ให้พร้อมในระดับที่สูงขึ้น มีความใฝ่รู้ค้นคว้าคำตอบในสิ่งที่สนใจ ส่งเสริมการคิดนอกกรอบ และสามารถตรวจสอบความก้าวหน้าการเรียนรู้ของตนเองได้

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวของกับเทคนิคการสอน KWLH Plus พบว่า มีการนำเทคนิคการสอน KWLH Plus ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการอ่าน ด้วยประเด็นที่หลากหลาย ดังนี้ กิตติกาญจน์ อินทเกตุ (2558) ศึกษาเรื่อง *การพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบ KWLH Plus* ขณะที่ มนตรี เกื้อทาน (2561) ศึกษาเรื่อง *การศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWLH Plus ร่วมกับกิจกรรมการเรียนแบบคู่คิด* ส่วน Alpini (2019) ศึกษาเรื่อง *ผลของการใช้เทคนิค KWLH Plus ในการสอนอ่านเพื่อความเข้าใจ* และ Hamdan (2014) ศึกษาเรื่อง *ประสิทธิภาพของ KWLH-Plus ในการพัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจ* นอกจากนี้ ยังมีการนำเทคนิคการสอน KWLH Plus ไปใช้ในระดับชั้นที่หลากหลาย และไปใช้ในรายวิชาอื่น ๆ เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา เป็นต้น ซึ่งนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีงานวิจัยใด ที่นำเทคนิคการสอน KWLH Plus มาพัฒนาทักษะการอ่านตีความ จากความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาผลของการใช้เทคนิคการสอน KWLH Plus ที่มีต่อทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาของเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง และครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เพิ่มโอกาสการฝึกอ่านตีความ และพัฒนาทักษะการอ่านตีความให้สูงขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการใช้เทคนิคการสอน KWLH Plus ที่มีต่อทักษะการอ่านตีความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus และกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม

ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการอ่านตีความและเทคนิคการสอน KWLH Plus ดังนี้

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับทักษะการอ่านตีความ

ทักษะการอ่านตีความ คือ ทักษะที่ผู้อ่านต้องเข้าใจความหมายของถ้อยคำ ข้อความ ซึ่งอาจเป็นความหมายโดยตรงและโดยนัยความหมายของสัญลักษณ์ที่แฝงในสารนั้น ๆ เข้าใจแนวคิดสำคัญของเรื่อง จุดประสงค์ เจตนา และน้ำเสียงของผู้เขียนที่ต้องการจะสื่อมาให้ผู้อ่าน แล้วนำไปสรุปอธิบายในประเด็นที่ผู้เขียนได้เขียนไว้อย่างครบถ้วนและถูกต้อง โดยการตีความจะมีความลึกซึ้งเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรู้ทางภาษา ความสนใจ และประสบการณ์เดิมของผู้อ่าน โดยผู้วิจัยได้วัดทักษะการตีความ

5 ด้าน ดังนี้ (1) การจับใจความสำคัญหรือสาระสำคัญของเรื่อง (2) ความเข้าใจความหมายของคำ วลี ประโยค สัญลักษณ์และบริบท (3) การตีความน้ำเสียง จุดมุ่งประสงค์ หรือเจตนาของผู้เขียน (4) การสรุปความโดยเรียบเรียงถ้อยคำที่ได้จากการตีความให้ครบถ้วนและถูกต้อง (5) การอธิบายขยายความ ดังนั้น หากนักเรียนนำทักษะข้างต้น มาใช้ในการอ่านตีความ ก็เชื่อได้ว่า การตีความของผู้อ่านจะเหมาะสม มีเหตุผล และเชื่อมโยงกับสิ่งที่อ่าน

2. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus เป็นแนวคิดของ ไอลีน คาร์ และดอนน่า โอเกิล (Car & Ogle, 1987) หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนใช้กระบวนการคิดเพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน โดยเน้นการใช้ความรู้เดิมของผู้อ่านในการตีความ ทำความเข้าใจเรื่องที่อ่าน และเพื่อความเข้าใจตรงจุดประสงค์ที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อให้ผู้อ่านทราบ มีการวางแผน ตั้งจุดมุ่งหมาย ตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง จากการศึกษาแนวคิดของเทคนิคการสอน KWLH Plus สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมพร้อมก่อนการอ่านตีความ เป็นขั้นที่ครูผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียน เตรียมความพร้อมนักเรียน โดยการให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการอ่านตีความ และชี้แจงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของเทคนิคการสอน KWLH Plus และวิธีบันทึกข้อมูลลงในตาราง KWLH Plus - Chart

ขั้นที่ 2 ขั้นกิจกรรมก่อนอ่านตีความ

-ขั้น K (what we Know) นักเรียนรู้อะไรบ้าง จากหัวข้อเรื่องที่อ่าน นักเรียนมีความรู้อะไรบ้าง เกี่ยวกับเรื่องที่จะอ่าน โดยครูกระตุ้นหรือถามให้นักเรียนระดมสมองถึงสิ่งที่นักเรียนรู้แล้ว นำข้อมูลที่ได้มาจำแนก

-ขั้น W (What we want to fine out) นักเรียนต้องการรู้อะไรบ้าง จากหัวข้อเรื่องที่อ่าน ให้นักเรียนกำหนดคำถามซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับการตีความ เช่น ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายอย่างไร เรื่องนี้ มีความสำคัญอย่างไร สาระสำคัญของเรื่องคืออะไร นักเรียนได้ข้อคิดอะไร จากการอ่านเรื่องนี้

ขั้นที่ 3 ขั้นกิจกรรมระหว่างอ่านตีความ

-ขั้น L (what we have Learned) นักเรียนเรียนรู้อะไรบ้าง จากเรื่องที่อ่าน ภายหลังจากการอ่านเรื่องนักเรียนเลือกข้อมูลที่ได้จากการอ่าน มาตอบคำถามที่กำหนดไว้ในช่อง W แล้วนำข้อมูลมาเปรียบเทียบระหว่างข้อมูลเดิมที่ตนเองมีอยู่ กับข้อมูลใหม่ที่ได้รับ ตลอดจนจัดลำดับข้อมูล

-ขั้น H (How can we learn more) นักเรียนหาความรู้เพิ่มเติมจากเรื่องที่อ่านได้อย่างไร ในขั้นนี้ ให้นักเรียนช่วยกันบอกแหล่งข้อมูลที่นักเรียนจะไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม นอกเหนือจากที่ได้เรียนในห้อง

-ขั้นสร้างแผนภาพความคิด (mapping) ในขั้นนี้ ให้นักเรียนนำข้อมูลจากการอ่าน มาสร้างแผนภาพความคิด

-ขั้นสรุปเรื่องจากการอ่าน (summarizing)ในขั้นนี้ ให้นักเรียนเขียนสรุปการตีความเนื้อหา (สาระสำคัญของเรื่อง) และการตีความน้ำเสียง (เจตนาหรือจุดประสงค์ของผู้เขียน) ของเรื่องที่อ่าน

ขั้นที่ 4 ขั้นสรุป ในขั้นนี้ ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้เกี่ยวกับการอ่านตีความ ประเมินผลให้ข้อมูลย้อนกลับสิ่งสำคัญในการนำเทคนิคการสอน KWLH Plus ไปจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านตีความให้แก่นักเรียน คือ การใช้คำถามของครูในการกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดในทุกขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อยืนยันความคิดหรือเปลี่ยนแปลงความคิด เมื่อเห็นว่า มีหลักฐานและเหตุผลเพียงพอ ก่อนที่จะใช้วิจารณญาณของตนเองในการคิดหาข้อสรุป จุดเน้นที่สำคัญของเทคนิค KWLH Plus คือ จะต้องใช้คำถามที่หลากหลายจากตัวครูและตัวนักเรียนเอง ครูต้องคอยส่งเสริมกระตุ้นให้นักเรียนตั้งคำถามจากความคิดรวบยอดที่ตนเองต้องการรู้ลึก หรือรู้คำตอบ และคำอธิบาย โดยเน้นคำถามประเภทสรุป วิเคราะห์ ตีความ ประเมินค่า ในอัตราส่วนที่มากกว่าคำถามประเภทความรู้ ความจำ และความเข้าใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การออกแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบแผนการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (quasi-experimental research design) มีรูปแบบการวิจัยแบบ Non-Equivalent Control Group Pretest/Posttest Design (กิตติยา วงษ์ขันธ์, 2561) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus และกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านตีความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างนักเรียนที่เรียนด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus กับนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม โดยมีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย (target population) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 จำนวน 30 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 จำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 60 คน ของโรงเรียนสุคันธชาติวิทยา (นามสมมติ) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยพิจารณาจากคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 พบว่า ทั้ง 2 กลุ่ม มีค่าเฉลี่ย และค่าความแปรปรวนของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ไม่แตกต่างกัน และจับสลากประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย (target population) เข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังนี้ (1) กลุ่มทดลอง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 ซึ่งได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus และ (2) กลุ่มควบคุม คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 ซึ่งได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย

1. เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านตีความ เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ มี 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Objective Congruence--IOC) ที่ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบ อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ค่าความยากง่าย (*p*) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.36-0.80 และหาค่าอำนาจจำแนก (r) เป็นรายข้อ ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.21-0.66 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543) โดยเน้นความครอบคลุมเนื้อหาและตัวชี้วัด และหาค่าความเชื่อมั่น สูตร K-R 20 มีค่าเท่ากับ 0.87

2. เครื่องมือการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยแบ่งเป็น แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การอ่านตีความ ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus จำนวน 8 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 50 นาที และแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การอ่านตีความ ด้วยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม จำนวน 8 แผน แผนละ 1 คาบ คาบละ 50 นาที โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Objective Congruence--IOC) ที่ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเท่ากับ 1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (Statistical Package for the Social Science--SPSS for Windows version 22.0) ดังนี้

1. วิเคราะห์คะแนนการอ่านตีความ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*)

2. วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนน ก่อนเรียนและหลังเรียนการอ่านตีความของกลุ่มทดลอง โดยการทดสอบค่า *t* แบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (dependent sample *t* test)

3. วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนน ก่อนเรียนและหลังเรียนการอ่านตีความของกลุ่มควบคุม โดยการทดสอบค่า *t* แบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (dependent sample *t* test)

4. วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนการอ่านตีความ หลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการทดสอบค่า *t* แบบกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (independent sample *t* test)

ผลการวิจัย

ตาราง 1

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus ก่อนทดลองและหลังการทดลอง

การทดสอบ	*N*	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	*SD*	*t*	Sig.
ก่อนเรียน	30	30	14.67	6.49	7.65*	.000
หลังเรียน	30	30	24.70	2.52		

*$p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus หลังเรียน ($\overline{X}$ = 24.70, *SD* = 2.52) สูงกว่าก่อนเรียน (($\overline{X}$ = 14.67, *SD* = 6.49) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการอ่านตีความ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม ก่อนทดลองและหลังการทดลอง

การทดสอบ	*N*	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	*SD*	*t*	Sig.
ก่อนเรียน	30	30	16.64	3.31	8.94*	.000
หลังเรียน	30	30	23.67	3.30		

*$p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนวัดทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม หลังเรียน ($\overline{X}$ = 23.67, *SD* = 3.30) สูงกว่าก่อนเรียน ($\overline{X}$ = 16.64, *SD* = 3.31) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 3

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง ค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการอ่านตีความของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus และกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบดั้งเดิม

ประชากร	*N*	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	*SD*	*t*	Sig.
กลุ่มทดลอง	30	30	24.70	2.52	2.09*	.041
กลุ่มควบคุม	30	30	23.17	3.30		

*$p < .05$

จากตาราง 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนวัดทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนของกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus ($\overline{X}$ = 24.70, *SD* = 2.52) สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนแบบดั้งเดิม ($\overline{X}$ = 23.17, *SD* = 3.30) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ผลของการใช้เทคนิคการสอน KWLH Plus ที่มีต่อทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สามารถอภิปราย และสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัย พบว่า คะแนนค่าเฉลี่ยของทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Zalisman and Astafi (2021) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์การอ่านเพื่อความเข้าใจหลังเรียนด้วยเทคนิค KWLH Plus สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เป็นเพราะว่า เทคนิคการสอน KWLH Plus เป็นขั้นตอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนอ่านอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยการใช้คำถามเป็นแนวคิดในการพยายามค้นหาคำตอบ ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ฝึกฝนตัวเอง กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดอย่างเป็นระบบ โดยมีการวางกรอบแนวทางให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาอย่างมีลำดับขั้นตอน โดยครูคอยเป็นผู้กระตุ้นหรือซักถาม ให้นักเรียนร่วมกันระดมสมอง เพื่อค้นหาความรู้เดิมที่นักเรียนมี ก่อนจะเริ่มอ่าน นักเรียนช่วยกันคิดและตั้งคำถามว่า ต้องการเรียนรู้อะไรเพิ่มเติมจากเรื่องที่อ่าน เพื่อให้นักเรียนได้มีจุดมุ่งหมายในการอ่าน ภายหลังเมื่อนักเรียนอ่านแล้ว นักเรียนเลือกข้อมูลที่ได้จากการอ่าน มาบันทึก ดังนั้น การเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWLH Plus สามารถพัฒนาทักษะการอ่านตีความให้สูงขึ้น และทำให้นักเรียนมีกรอบในการคิดอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ตามอักษรย่อ KWLH Plus ดังนี้

ขั้น K-What We Know เป็นขั้นที่นักเรียนต้องใช้ประสบการณ์เดิมของตนเองเป็นพื้นฐานในการคาดเดาเนื้อเรื่องหรือเหตุการณ์จากชื่อเรื่องได้ เพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่เรื่องที่จะอ่านในขั้นต่อไป ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อเรื่องที่อ่านเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ พรรณี เศวตมาลย์ (2543) ที่กล่าวว่า นักเรียนจะต้องใช้ความรู้และประสบการณ์เดิม เพื่อตีความ ทำความเข้าใจเรื่องที่อ่าน ดังนั้น ประสบการณ์เดิมจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ทักษะการอ่านตีความเพิ่มขึ้น

ขั้น W-What We Want to Find Out เป็นขั้นที่ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความอยากรู้อยากเห็น โดยใช้วิธีตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนช่วยกันค้นหาคำตอบจากเรื่องที่อ่าน การตั้งคำถามทำให้นักเรียนมีจุดมุ่งหมายในการอ่าน มีใจจดจ่อกับบทอ่านเพื่อตรวจสอบความรู้ของตนเอง ซึ่งในขั้นการตั้งคำถามนี้ ผู้เรียนจะได้รับการกระตุ้นและแนะนำให้ตั้งคำถามเกี่ยวข้องกับการอ่านตีความให้หลากหลาย ครอบคลุมทักษะการอ่านตีความด้านต่าง ๆ ได้แก่ การจับใจความสำคัญหรือสาระสำคัญของเรื่อง ความเข้าใจความหมายของคำ วลี ประโยค สัญลักษณ์และบริบท การตีความน้ำเสียง จุดประสงค์ หรือเจตนาของผู้เขียน ทั้งนี้ เพื่อให้นักเรียนใช้คำถามนี้ เป็นจุดมุ่งหมายที่จะอ่านและหาคำตอบในขั้นต่อไป

ขั้น L-What We Have Learned เป็นขั้นที่ให้นักเรียนได้อ่านเนื้อเรื่องอย่างมีสมาธิ เพื่อค้นหาคำตอบในสิ่งที่ตนเองอยากรู้จากเนื้อเรื่องในบทอ่าน ซึ่งในขั้นนี้ ช่วยส่งเสริมทักษะการอ่านตีความของนักเรียนในด้านการจับใจความสำคัญหรือสาระสำคัญของเรื่อง ความเข้าใจความหมายของคำ วลี ประโยค สัญลักษณ์ และบริบท การตีความน้ำเสียง และการอธิบายขยายความ

ขั้น H- How Can We Learn More เป็นที่ให้นักเรียนระบุแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งข้อมูลที่จะไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหรือหาข้อมูลเพิ่มเติม ทำให้นักเรียนได้ขยายขอบเขตของความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งในขั้นนี้ ช่วยส่งเสริมทักษะการอ่านตีความของนักเรียนในด้านการอธิบายขยายความสอดคล้อง โดย นิรันดร์ ตั้งเมธีกุล (2546) ที่กล่าวว่า การค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนตั้งคำถามเพิ่มเติม จากเนื้อเรื่องที่อ่านได้ อีกทั้งเสนอแนวทางและแหล่งข้อมูลในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากคำถามที่เกิดขึ้นจากบทอ่าน ในขั้นนี้ ผู้เรียนจะได้ตั้งเป้าหมายของตนเองอีกครั้ง และได้อ่านข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งใหม่ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ในหัวข้อนั้น ๆ เพิ่มขึ้น

ขั้น Mapping เป็นขั้นที่ให้นักเรียนได้ฝึกการเรียงลำดับเหตุการณ์และการเรียบเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยการทำแผนภาพความคิดเพื่อสรุปเรื่องราว เนื้อหา ข้อคิด จับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านจากแผนภาพความคิด ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งในขั้นนี้ ช่วยส่งเสริมทักษะการอ่านตีความของนักเรียนในด้านการจับใจความสำคัญหรือสาระสำคัญของเรื่อง สอดคล้องกับ พัชรินทร์ แจ่มจำรูญ (2547) ที่กล่าวว่า การสอนโดยให้นักเรียนทำแผนภาพความคิดเพื่อสรุปเรื่องที่อ่าน จะช่วยให้เกิดความเข้าใจในเนื้อเรื่องที่อ่านดีขึ้น เพราะทำให้สามารถมองเห็นใจความสำคัญ รวมทั้งรายละเอียดของเรื่องที่อ่าน ตลอดจนช่วยให้นักเรียนแยกแยะใจความสำคัญในเนื้อหาได้ง่ายและเป็นระบบ สรุปความคิดรวบยอดและภาพรวมของเนื้อหาได้เร็ว

ขั้น Summarizing เป็นขั้นที่ให้นักเรียนเขียนสรุปความ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจสิ่งที่อ่านมากขึ้น และนักเรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียบเรียงภาษาที่มาจากความเข้าใจ โดยนำข้อมูลจากแผนภาพความคิด มาเรียบเรียงด้วยภาษาของตนเอง ซึ่งในขั้นนี้ ช่วยส่งเสริมทักษะการอ่านตีความของนักเรียนในด้านการสรุปความ โดยเรียบเรียงถ้อยคำที่ได้จากตีความให้ครบถ้วนและถูกต้อง

2. จากผลการวิจัย พบว่า คะแนนค่าเฉลี่ยของทักษะการอ่านตีความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของนักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่า วิธีการสอนแบบดั้งเดิมสามารถพัฒนาทักษะการอ่านตีความได้สูงขึ้นเนื่องด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม เป็นวิธีการสอนพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาในการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริม การเรียนรู้ และพัฒนาทักษะการอ่านตีความให้สูงขึ้นได้เช่นกัน แต่เทคนิคการสอน KWLH Plus สามารถพัฒนาทักษะการอ่านตีความได้มากกว่า ทั้งนี้ เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWLH Plus เป็นเทคนิคการสอนในการสอนอ่านควบคู่กับการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นลำดับขั้นตอน ทำให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถด้านการอ่าน และการคิด วิเคราะห์ เนื่องจากมีกรอบและแนวทางให้นักเรียนได้ฝึกคิดเป็นลำดับขั้นตอน โดยครูคอยดูแลการฝึกของนักเรียนและคอยกระตุ้นให้นักเรียนตั้งคำถามเกี่ยวกับการตีความ เพื่อแสวงหาคำตอบจากเรื่องที่อ่าน นอกจากนี้ ในขั้น H (How can we learn more) เป็นขั้นตอนที่ฝึกให้ผู้เรียนได้แสวงหาแหล่งค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม จากนั้น นักเรียนสร้างแผนภาพความคิด Mind Mapping ในขั้น Mapping โดยครูอธิบายการสร้างแผนภาพความคิด และกระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างแผนภาพความคิดโดยเลือกข้อมูลที่จำแนกรายละเอียดของเนื้อหา เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของเรื่องที่อ่านและบอกจุดมุ่งหมายของผู้เขียน เป็นการฝึกการจัดลำดับข้อมูลและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเรื่องที่อ่าน และ ขั้น Summarizing คือ การสรุปใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยครูอธิบายการเขียนสรุปใจความ นักเรียนร่วมกันระดมสมองในการเขียนสรุปใจความจากเรื่องที่อ่าน พร้อมทั้งนำเสนอผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับ วัชรา เล่าเรียนดี (2552) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWL, KWL Plus, KWLH และ KWLH Plus สามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาทักษะในการอ่านได้ทุกระดับ โดยมีกรอบในการคิด คือ K-ให้ระบุสิ่งที่เรียนรู้ หรือเรื่องที่รู้เกี่ยวกับหัวเรื่องที่กำหนด W-ให้ระบุสิ่งที่อยากรู้-ให้ระบุสิ่งที่เรียนรู้แล้ว และ H ให้ระบุแหล่งข้อมูลที่จะไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และ Plus-การทำแผนภาพความคิด และการสรุปใจความสำคัญ

ทั้งนี้ จุดเน้นที่สำคัญของเทคนิค KWLH Plus คือ เป็นเทคนิคการสอนที่ช่วยกระตุ้นความรู้ โดยครูต้องใช้คำถามที่หลากหลายระดับความคิด กระตุ้นและส่งเสริมให้นักเรียนใช้คำถามที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะการคิดและส่งเสริมความคิดขณะที่อ่าน และเทคนิค KWLH Plus ยังเป็นกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการอ่าน เริ่มต้นจากการกระตุ้นประสบการณ์เดิมของนักเรียน โดยการบันทึกความรู้ที่เกี่ยวกับหัวข้อเรื่องนั้น ๆ เพื่อคาดเดาว่า จะพบข้อมูลอะไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องที่จะอ่าน มีการตั้งคำถามในสิ่งที่อยากรู้ พร้อมทั้งบันทึกคำตอบที่ได้จากการอ่าน แล้วแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมที่หลากหลาย มีการจัดทำแผนภาพความคิด เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมไปสู่การเรียนรู้ในเรื่องใหม่ได้ง่ายขึ้น เพราะข้อมูลได้มีการบันทึกโครงสร้างอย่างเป็นระบบ และสรุปความรู้จากเรื่องที่เรียนเป็นความคิดรวบยอด

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรธน์ (2544) ที่กล่าวว่า เทคนิค KWLH Plus เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นด้านทักษะการอ่านเป็นสำคัญ สามารถตรวจสอบความรู้ได้ด้วยตนเอง ปรับเปลี่ยนวิธีการคิด ตลอดจนจัดระบบข้อมูลเพื่อการนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีแนวทางในการฝึกเป็นลำดับขั้นตอนชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครูผู้สอนควรให้คำแนะนำช่วยเหลือ รวมถึงอธิบายข้อสงสัยที่นักเรียนไม่เข้าใจ เพื่อช่วยให้นักเรียนทุกคนเกิดความเข้าใจในบทเรียนนั้น ๆ

2. การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอน KWLH Plus เป็นการสอนที่มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ดังนั้น ครูผู้สอนต้องตระหนักถึงการจัดลำดับในแต่ละขั้นตอนให้ถูกต้อง เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความสับสนในการปฏิบัติตาม และคอยกระตุ้นให้นักเรียนตั้งคำถาม และตอบคำถาม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัย ผู้วิจัยได้พบข้อจำกัดในการทำวิจัยหลายด้าน เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 โรงเรียนจึงมีมาตรการให้จัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ ทำให้มีข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ เพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ควรปรับรูปแบบของกิจกรรมของเทคนิคการสอน KWLH Plus โดยผสมผสานกับแอปพลิเคชันออนไลน์ เช่น การออกแบบชิ้นงานโดยใช้ Canva การตอบคำถาม หรือการแสดงความคิดเห็นโดยใช้ Padlet การทำใบงานออนไลน์โดยใช้ Wizer me ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทของผู้เรียน

2. ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ควรออกแบบการทดสอบที่เอื้อให้ผู้เรียนทุกคน สามารถเข้าทำแบบทดสอบตามระยะเวลาที่กำหนดได้ และเก็บข้อมูลจากประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายได้ครบถ้วนสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

กิตติกาญจน์ อินทเกตุ. (2558). *การพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีวิจารญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนแบบ KWLH Plus.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กิตติยา วงษ์ขันธ์. (2561). *การออกแบบการวิจัย รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ การกำหนดตัวอย่างและการวิเคราะห์ข้อมูล.* อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

ณรงค์ฤทธิ์ ศักดาณรงค์. (2538). *การปฏิรูปการศึกษาไทย.* กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

เถกิง พันธุ์เถกิงอมร. (2542). *การอ่านตีความ.* สงขลา: สถาบันราชภัฏสงขลา, คณะมนุษศาสตร์และสังคมศาสตร์.

นิรันดร์ ตั้งเมธีกุล. (2546.) *การสอนแบบ KWLH ด้วยการเรียนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจการอ่านภาษอังกฤษ พฤติกรรมด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และด้าน กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรรณี เศวตมาลย์. (2543). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษด้วยการสอนแบบ KWL-Plus กับการสอนอ่านตามคู่มือครู*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา.

พัชรินทร์ แจ่มจำรูญ. (2547). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ที่ได้รับการสอนอ่านแบบปฏิสัมพันธ์ด้วยวิธี KWL-Plus กับวิธีสอนอ่านแบบปกติ*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มนตรี เกื้อทาน. (2561). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWLH Plus ร่วมกับกิจกรรมการเรียนแบบคู่คิด*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วัชรา เล่าเรียนดี. (2552). *รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะศึกษาศาสตร์.

สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรธน์. (2544). *การพัฒนารูปแบบการประเมินตามสภาพจริงเพื่อการประกันคุณภาพการเรียนรู้ระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะศึกษาศาสตร์.

Carr, E., & Ogle, D. (1987). KWL Plus: A strategy for comprehension and summarization. *Journal of Reading*, *30*(7), 626-631.

Alpini, S. (2019). The effectiveness of using know, want, learned, how (KWLH) strategy in teaching reading comprehension. *Language-Edu*, *8*(2), 1-15.

Hamdan, M. H. (2014). KWLH-Plus effectiveness on improving reading comprehension of tenth graders of Jordanian male students. *Theory and Practice in Language Studies*, *4*(11), 2278-2288.

Zalisman, Z., & Astafi, R. (2021). Improving students' reading comprehension through "KWLH Plus" technique at SMAN 2 kampar. *Akademika: Journal Keagamaan dan Pendidikan, 17*(2), 252-264.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง